

РЛГ
53

УНИВЕРЗИТЕТНА
БИБЛИОТЕКА
Б. Бр. 45783

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

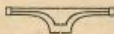
ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ИЗДАВАЛАЦ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

В Л А С Н И К
ЗА СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
ПРЕДСЕДНИК П. Т. ТОДОРОВИЋ

У Р Е Д Н И К
Др ВЕЛИМИР Н. СТОЈКОВИЋ

ГОДИНА LII (ЗА 1925.)

У БЕОГРАДУ
ШТАМПАРИЈА „СВ. САВА“ БРАНКОВА БРОЈ 16. ТЕЛЕФОН БРОЈ 249.
1925.

MARKET

1880

THE NATIONAL BUREAU OF ECONOMIC RESEARCH

1880

1880

1880

I. САРАДНИЦИ

ОБЈАШЊЕЊЕ: Бр. значи број листа; С. значи страна тога броја.

Аџић Сретен. — Истакнутије наше дрвце Бр. 22, С. 170; Бр. 23, С. 178.

Бошковић Бошко. — О заламању винограда Бр. 35, С. 276. — Калијум-метабулфит и његова употреба у винарству Бр. 36, С. 383. — Два воћна вина Бр. 42, С. 334.

Буријан Војтех. — Калемљења воћака Бр. 3, С. 23. — Огроз и Рибизла као полувисоке воћке Бр. 10, С. 76. — Багрем Бр. 13, С. 100. — Орах Бр. 15, С. 114. — Гајење воћака у саксијама Бр. 25, С. 198. — Дуња Бр. 27, С. 213. — Смоква Бр. 29, С. 228. — Добијање садница дивљих ружа у већем броју за калемљење Бр. 50, С. 398. — Смолотчина Бр. 52, С. 415.

Др. Вагнер Ј. — О штеточници „Житарац мрки“ Бр. 10, С. 78. — Штитаста ваш на шљивама Бр. 28, С. 221.

Величковић Д. В. — Ђубрење воћака Бр. 4, С. 28
Видановић П. М. — Овогодишње калемљење стратификације и припреме вин. лозе у Држ. Лоз. Расад. у Пироту Бр. 30, С. 134.

Виноградов С. — Сађење дрвета са школском децом Бр. 17 и 18, С. 141.

Др. Влајинац Милан. — О изразима „Интезиван Екстензиван“ и „Рационалан“ у Пољској Привреди Бр. 1, С. 2; Бр. 2, С. 10; Бр. 3, С. 18; Бр. 4, С. 26; Бр. 5, С. 34; Бр. 6, С. 42; Бр. 7, С. 50; Бр. 8, С. 58. — Истина изнад свега Бр. 23, С. 178. — Прибирање података о моби и њој сличних обичаја Бр. 26, С. 206.

Вриск Карол. — О температури у подруму уопште и о регулсању исте Бр. 33, С. 261.; Бр. 24, С. 269. — Дефиниција винског подрума Бр. 40, С. 317.

Вучићевић Јанко. — Улуство и начин употребе вештачког ђубрета Бр. 2, С. 13. — О ђубрењу земљишта спремног за детелину чилском шалитром Бр. 6, С. 45. — Боримо се противу суше Бр. 15, С. 113. — Пореда рационалног чувања стајског ђубрета може ли се у пољ. привр. рационално гадвати без употребе вештачког ђубрива — вештачки ђубрета Бр. 52, С. 409.

Др. Вукасовић Павле. — Пољопривредне штеточине и њихови непријатељи Бр. 3, С. 18; Бр. 4, С. 28. — Биолошко сузбијање штеточина Бр. 8, С. 63; Бр. 9, С. 68; Бр. 10, С. 75; Бр. 11, С. 83. — Биљне ваши Бр. 36, С. 285; Бр. 37, С. 292.

Вучетић Сава. — Производња четинарских садница из семена Бр. 15, С. 117. — Средње шумске школе Бр. 15, С. 118. — О каталпи Бр. 50, С. 399.

Дамњановић Милан — Павле Т. Тодоровић-Баковчић, председник Срп. Пољ. Друштва, приликом његовог педесетогодишњег рада и издања његових „Успомена из живота“ 1 део, Бр. 51, С. 407.

Дивац Недељко. — Пољски мишеви Бр. 10, С. 74; Бр. 12, С. 90; Бр. 13, С. 98; Бр. 14, С. 106. — Обдови и Штркљеви Бр. 32, С. 252. — Пуаћ Бр. 45, С. 354.

Додервић Благоје. — За унапређење сивларства Бр. 3, С. 17.

Живац Андреја. — Српском Пољопривредном Друштву, Београд Бр. 29, С. 230.

Жорж Андрија — Са којим усевам до сејме делетину и који је усев најбоље штити од разних непогода: омами или јари Бр. 7, С. 52; Бр. 8, С. 60. — О спремању и чувању пићног биља до употребе Бр. 30, С. 236; Бр. 32, С. 250; Бр. 33, С. 258; Бр. 34, С. 266; Бр. 35, С. 274.

Ивковић К. — Багрем Бр. 44, С. 350. — Берба у Жупи Бр. 44, Р. 351.

Јакшић Стеван. — Оснивање економије и расадника у Карловцу Бр. 16, С. 122.

Јанковић Р. Драг. — Анкета о каламљеној шљиви на денарци Бр. 42, С. 332.

Јањић Јаша. — Раабеснели врабац Бр. 1, С. 5.

Јекић М. Јован. — Анкета о дрварској индустрији Бр. 6, С. 41. — О семени Белог Босилка и набањци његовој Бр. 7, С. 54. — Засађивање голих брда багремом Бр. 17 и 18, С. 137.

Јовановић Г. Алекса. — Прослава 55. година од оснивања Средње Пољопривр. Школе у Медлингу код Беча Бр. 3, С. 23. — О црвенилу сира Бр. 37, С. 293.

Јурић Стјепан. — Садра (гипс) као ђубриво Бр. 36, С. 282.

Калановић Ж. Миомир. — Питање унапређења нашег сточарства Бр. 16, С. 121. — Која је раса најбоља Бр. 22, С. 169. — Изложба стоке код нас и њихов додатак Бр. 24, С. 185.

Др. Ковачевић Ж. — Највећи непријатељ наших воћака Бр. 22, С. 170.

Др. Кондић Коста — О сузбијању помора међу живином Бр. 4, С. 29.

Лапчевић Драгиша. — Бюджет земљорадникав Бр. 1, С. 1. — О одупливању лековитих трава Бр. 3, С. 21. — Да ли се врба може садити на земљишту под водом Бр. 13, С. 103. — Навика коњска Бр. 14, С. 109 — Стара женска имена узета из Библијског царства Бр. 14, С. 109. — Правни савети за тежаке Бр. 15, С. 115; Бр. 16, С. 124; Бр. 17 и 18, С. 134. — Српска пољопривредна библиографија Бр. 16, С. 122; Бр. 17 и 18, С. 130. — О ловљењу зечева Бр. 39, С. 311. — Рибник уз млину Бр. 49, С. 389. — Гајење крава — ридишуса Бр. 49, С. 389 — Руски плодоре Бр. 52, С. 414. — Храњење свиња зимом Бр. 51, С. 407.

Лованић Сима — Биљска храна а не биљна храна Бр. 19, С. 150.

Др. Локот Тимотије. — О уништавању пиревине Бр. 22, С. 173. — Универзална машина за пољопривреду Бр. 26, С. 204. — Како се може поправити земља на Косову Бр. 28, С. 217. Успешно гајење конопља Бр. 45, С. 357. — Шећерна репа, написао Ђорђе Муачевић Бр. 45, С. 357.

Мајеровић Антоније. — Поводом питања о регулисању Неготинског рита Бр. 1, С. 5. — Једна врста воћа која у Србији не стаје Бр. 23, С. 177.

Марчић Марко. — О корисним инсектима Бр. 1, С. 4. — Зашто калемљени лимуони не рађају Бр. 21, С. 166. — О калемљењу лимуна Бр. 35, С. 276.

Мидвановић Л. Душан. — Ромадур Бр. 12, С. 91. — Камашер Бр. 13, С. 99.

Милорадовић Милован. — О стратификовању врелих калемова по начину Милорадовића Бр. 10, С. 77.

Милковић Мирко. — Криворезки сој оваца Бр. 17 и 18, С. 129. — Мангулица Бр. 44, С. 346; Бр. 45, С. 354; Бр. 46, С. 362; Бр. 47, С. 370.

Милединовић С. Светозир (Куљански). — Пољопривредне установе у народу и рад државних економи Бр. 20, С. 156.

Мијовић Петар. — Један оглед са овсом Бр. 8, С. 62. — Пролетна нега ливада Бр. 13, С. 101. — Не ђубриј еднострано Бр. 17 и 18, С. 133. — Вински епонит Бр. 19, С. 148. — Практичне мере за повећање употребе вештачких ђубрива Бр. 45, С. 353.

Др. Митровић Таса. — Употреба крава за рад одмах по парењу Бр. 8, С. 61. — Наше живинарство Бр. 12, С. 89. — Екскурзија по Чехословачкој Бр. 24, С. 186. Бр. 25, С. 194; Бр. 26, С. 202. — Са пољоприв. изложбе у Сенти Бр. 26, С. 201. — Нега, исхрана и избор оваца за алат Бр. 34, С. 265. — Утагањивање живе тежине код говеди без ваге од Ф. Макуца и А. Јамника Бр. 38, С. 302. — Класификација врших оваца Бр. 39, С. 309; Бр. 41, С. 325; Бр. 43, С. 340; Бр. 44, С. 346. — О вуни, уопште Бр. 48, С. 380; Бр. 49, С. 387.

Николић Мита. — За уништавање пољских мишева Бр. 3, С. 20. — Употреба људске, сточне и моторне снаге Бр. 13, С. 102. — Срећно за уништавање вилне косице Бр. 22, С. 174. — О лобијању притака и кошењу граораци Бр. 24, С. 188. — О уништавању автоинвизибурија — и папрати Бр. 36, С. 286. — Сејање дрвене детелине и људерке и ђубрење ових Бр. 36, С. 286. — О успевању људерке и дрвене детелине у браним и љутим земљама Бр. 47, С. 373.

Николић Буро — Користи од раног поврћа Бр. 11, С. 81.

Попадих Марија — Гајење кромпира и поправка (регенерација) његовог семена Бр. 1, С. 1; Бр. 2, С. 11.

Пантић Марко. — Обди и штета од њих код говеди Бр. 29, С. 227.

Петковић Љубисав — Класификација меда Бр. 6, С. 46. — Пољопривредни курс у Босни Бр. 21, С. 165.

Петковић Ђ. — Тромесечна задружна пољопривредна школа у Београду за младике из Јужне Србије Бр. 20, С. 155.

Петковић С. Павле. — О разређивању и његовању војних младика које су густо наикле Бр. 19, С. 149. — Курс за сушење љива у Цареном Селу Бр. 47, С. 375.

Петровић Алекса. — Примери за углед Бр. 1, С. 8. — Пред сетву инкарнатске детелине Бр. 36, С. 287.

Петровић Мијанло. — О набавци младих риба шарана Бр. 3, С. 21.

Петрашиновић Миле. — Шта треба да зна сељак пољопривредник и шта треба држава да уради за пољопривр. Бр. 35, С. 277.

Петровић Ж. Никола. — Пољопривреда у сједињеним државама Америке Бр. 28, С. 222. — Југословенска изложба у Прагу Бр. 32, С. 253. — За стварање пронајоначких земљорад. задруга Бр. 37, С. 289. — Родни хибриди или непосредни проивајоачи Бр. 38, С. 298; Бр. 39, С. 307.

Пешћ А. Влад. — Вода при преради масла Бр. 1, С. 6. — Контрола млека са трговачког гледишта Бр. 37, С. 295.

Др. Попадих С. Вожа. — О гајењу риба где има плавизања Бр. 3, С. 21. — Потреба контроле млека код нас и њена организација у иностранству Бр. 28, С. 219. — Нега крава и телета у часовима који предахте и слеђују телу Бр. 51, С. 401.

Поповић Костантин — Којим би ђубретом ђубрио њиву за кукуруз Бр. 3, С. 20. — Употреба азотних вештачких ђубрива у пролеће Бр. 11, С. 82.

Радовановић Т. Вића. — Најлакши начин утамањивања пиревине Бр. 17 и 18, С. 131. — Полемика као реклама Бр. 17 и 18, С. 137. — Мало одговора господињу Др. Влајиноу Бр. 27, С. 210. — Изложба стоке у Србобрану Бр. 44, С. 349. — Изјава захвалности на честитци десетогодишњице Бр. 49, С. 390. — О измени Правила Српског Пољопривр. Друштва (додатак II, бр. Тежака).

Радић А. Свет. — О такзваним револуционарним методама обрађивања земље Бр. 37, С. 290; Бр. 38, С. 298; Бр. 39, С. 306; Бр. 40, С. 314; Бр. 41, С. 322; Бр. 42, С. 330; Бр. 43, С. 338.

Ранковић Ђ. Вожа. — Овогодишња вина и њихова нега. Бр. 2, С. 9. — О винојарској трговини Бр. 5, С. 33. — Зашто прво ивице нашег устигло град у себег? Бр. 8, С. 61. — Подизање винограда зеленим калемљењем Бр. 9, С. 69. — Да ли треба одмах из санаку садити на стално место окалемљење и стратификоване резнице америчке лозе Бр. 12, С. 95. — Употреба средстава противу перипосанга, Перозан и Вердола и противу одиума „Хиперманган“, „Сулфарол“ и други Бр. 15, С. 117. Лоза са ситним гроздом Бр. 23, С. 178. — Поливање тек покошенх ливада разблаженом осоком — Бр. 27, С. 213. — Одајивање ђубрива Бр. 27, С. 214. — Новости у

виноградарству Бр. 26, С. 214. — Хлорова и жутица нове лозе Бр. 30, С. 233. — Поучне библиотеке за народ Бр. 30, С. 236. — Цање у соби на претворници и балкону од Стелана Пирната Бр. 30, С. 237.

Ранковић Ђ. Бож и **Петровић Ж. Никола** — Упутство за сувабијне пламењаче (пероноспоре) и плесни (оидиума) на виновој лози Бр. 25, С. 193

Ратковић Сава. — Сточарска изложба у Петровцу Бр. 46, С. 365.

Савић М. Милутин. — Сарадницама за пољопривр. речник Бр. 4, С. 30. — Господињу А. Бр. 15, С. 119. — † Тодоровић Б. Борислав Бр. 31, С. 246.

Савић М. Миливоје. — Напутак за скупљање и гајење декоритог биља од Хампера И. Зион Бр. 20, С. 157.

Скалци Бохуслав. — Стимулацијски огледи у виноградарству и воћарству Бр. 12, С. 93. — Бистрене вина са мале виноградаре Бр. 42, С. 329.

Спремић Драгутин. — О узроку сушења шљивара поред река Бр. 7, С. 54. — Одговор на анкету о календарној шљиви на ценици Бр. 42, С. 332. — Педесетогодишњица рада једног нашег заслужног радника Бр. 43, С. 337. — Каква треба да је улога самоуправних тела на унапређењу пољске привреде Бр. 49, С. 385; Бр. 50, С. 393; Бр. 51, С. 404; Бр. 52, С. 412.

Стаменковић Николије. — Уређење гнојишта и поступак са старјаким гнојем од Шерингера М. Бр. 16, С. 126. — Изложба у Вршцу Бр. 17 и 18, С. 142. — Пољопривр. изложба у Ужицу Бр. 43, С. 342.

Станисаљевић М. Бора. — Иапошење ђубрета на њиву и поступање са њим Бр. 33, С. 259. — Справљане мешавина и његова употреба Бр. 35, С. 278. — Употреба и припремане семена за сетву Бр. 38, С. 297. — † Ђатић Ђ. Душан Бр. 38, С. 301. — Чување и нега приплодне стоке Бр. 42, С. 333. — Крвава која даје водено млеко Бр. 43, С. 341. — Избор грла за приплод код говеди Бр. 44, С. 345. — Оплођивање код говеди Бр. 46, С. 363. — Пољопривредна изложба у Мрчајевцима Бр. 47, С. 373. — Пољопривр. изложба у Ужицу Бр. 50, С. 397. — О уређењу млекарског предузећа Бр. 50, С. 398.

Степановић Душан. — Воћариња Бр. 27, С. 209.

Станисаљевић Бора и **Петровић Ж. Никола** — Стање виноградарства салетске области Бр. 31, С. 243

Станица Енолошка, Буково (директор Бошњак Илија). — Енокрбон Бр. 27, С. 211. — Жуљско вино са 16° алкохола Бр. 33, С. 261.

Стојановић Риста. — Справе за вађење пањева Бр. 13, С. 102.

Талан Адам. — Како мора да изгледа добар свињац Бр. 24, С. 187. — Избор срњива за расплод Бр. 29, С. 226. — Узгој и исхрана прасети Бр. 33, С. 258. — Припремане семена за јесењу сетву Бр. 35, С. 273. — Кукурвизи мољак Бр. 38, С. 300.

Тарасов В. — Пољопривредна Подружнина у Сенти Бр. 45, С. 356.

Ђр. Стојковић Н. Вел. — Колико прасета треба оставити под крајомом Бр. 1, Ст. 6. — Да се излечи буре у коме је лежало цкинуто вино Бр. 1, С. 7. — Колико се уља добије од сунцокрета Бр. 1, С. 7. — Како да се сачувају запушани на бутелама с вином Бр. 1, С. 7. —

Конференција за унапређење живинарства у С. П. Д. Бр. 1, С. 7. — Лек противу кржаве ваши Бр. 2, С. 14. — Како одржавати буре кад се из њега вино испразни Бр. 2, С. 14. — Један добар а јефтин лек противу корова Бр. 2, С. 14. — Како да се униште ваши код живине Бр. 2, С. 15. — Да се буђава буре излечи Бр. 3, С. 22. — Да се помутео виноград излечи Бр. 3, С. 22. — Да се добијају добри јагањци Бр. 3, С. 22. — И ракива од уксиселне цибре од шљива је кисела Бр. 3, С. 22. — Кад крвава највише млека даје Бр. 3, С. 22. — Треба ли давати сирову морску репу, чичоку, стоци за храну Бр. 3, С. 23. — Задружно пољопривредни курс у Београду Бр. 3, С. 23. — Припремајте још сада земљу за кукурвз Бр. 4, С. 25. — Како се може без свакодневног мерења одредити количина млека која се годишње може добити од једне краве Бр. 4, С. 30. — Да се јабуке дуго очувају у свежем стању Бр. 4, С. 31. — Како се најбоље могу уклонити мрље од вина на рубљу Бр. 4, С. 31. — Како да се униште сита и барске траве по ливадама Бр. 4, С. 31. — Конференција произвођача шећерне репе и шећера Бр. 4, С. 31. — Јари (пролетни) овал Бр. 5, С. 35. — Како да се уништи мравовац на ливади Бр. 5, С. 38; Како да се чисте судови од алуминијума Бр. 5, С. 38. — Како да се заустави млеко које храна на сиси губи Бр. 6, С. 46. — Колико домаће животиње губе од своје тежине за време преноса Бр. 6, С. 47. — Да ли се овал може заменити кукурвузом у исхрани коња Бр. 6, С. 47. — Како треба чувати јаја у кречиној води Бр. 6, С. 47. — Како стопити да крва по шођењу остане неплодна Бр. 6, С. 47. — За наше сточарство Бр. 7, С. 49. — Колико времена треба да се добије један нови варијетет пшенице хибридацијом, у криштане Бр. 7, С. 55. — Треба ли давати телету млеко од краве које има трагове од крви Бр. 7, С. 33. — Један наш важан извозни производ: пасуљ Бр. 8, С. 57. — Како да се припреми амбар (житница) пре него што се у њега жито унесе Бр. 8, С. 62. — За унапређење пољске привреде у Јужној Србији Бр. 9, С. 65. — Да се виноград сачува од пролећних мравова Бр. 9, С. 70. — Како да се подмлади кромир Бр. 9, С. 70. — Сточна мрква добра је храна за краве Бр. 9, С. 70. — Како да се траф одшрафи на пољопривредним справима Бр. 9, С. 71; Бр. 10, С. 74. — Да притке дуже трају Бр. 10, С. 78. — Трошимо јаја да би повећали њихову производњу Бр. 10, С. 79. — Пелео од арвета добро је ђубре за кромир и ливаде Бр. 10, С. 79. — Како да се спречи вино које превире Бр. 10, С. 79. — Зрно од сирка добра је храна за стоку и живину Бр. 10, С. 79. — Да се униште ларве од мува Бр. 10, С. 79. — Може ли се виноград гајити без притака Бр. 11, С. 86. — Главни Год. Збор Срп. Пољ. Друштва Бр. 14, С. 105. — Један законски пројект о цени шећерне репе у Француској Бр. 14, С. 108. — Зашто се масло не скупља угруде при млачењу Бр. 14, С. 109. — Пољска привреда у народним пословицама Бр. 16, С. 125. — У напредној Чехословачкој Бр. 16, С. 126. — Да се кукурва заштити од кисе Бр. 16, С. 126. — Једно добро средство противу мува Бр. 16, С. 126. — Како се може мерењем без ваге одредити тежина свиње Бр. 17 и 18, С. 140. — Како се може одгајити жребе чија мати по жребљењу угине Бр. 17 и 18, С. 141. — Педесетогодишњаца рада једног нашег ва-

служног пионира Бр. 19, С. 145. — Запасивање и кошење стрнина с пролећа Бр. 19, С. 150. — Треба ли вештачки бистрити вино које се хоће да реализије у бутеле Бр. 19, С. 151. — За повећање нашег извоза стоке и сточних производа Бр. 20, С. 153. — Како да справим мрко сево Бр. 20, С. 157. — Како да се употреби отава која се услед рђавог времена не може у полу да осуши Бр. 20, ст. 157. — Како да излечим укушелену бачву Бр. 20, ст. 158. — Одабирајте за прилод кичице које се рано перем покривају и петлиће који рано пропевају Бр. 21, С. 166. — Кад треба жети жито које је нападнуто рђом Бр. 21, С. 167. — Млеко као средство за бистрење вина Бр. 21, С. 167. — Да овце ослободим од вашију Бр. 21, С. 167. — Како да лечим рану код коња Бр. 21, С. 167. — Кад су усеви зрели Бр. 26, С. 206. — Расађивање зимског купуса Бр. 26, С. 206. — Сољење сена Бр. 34, С. 267. — Да ли је боље давати коњу zob у целим или нагвеченим зрнима или прекрупљен Бр. 35, С. 278. — Треба ли предузети какве мере кад се појави митарене код живине Бр. 36, С. 282. — Како да се очува семе од грашка до употребе Бр. 36, С. 287. — Колико принос меса дају разне врсте живе стоке Бр. 37, С. 294. — Да се сачувају кромпирани да с пролећа не клијају Бр. 37, С. 294. — Коприва се може употребити за исхрану живине Бр. 38, С. 302. — Како се може пољопривредник борити противу рђе на житу Бр. 38, С. 302. — Кад од пламенаже прети велика опасност лози шта треба радити Бр. 38, С. 303. — Које типове пасуља треба гаяити за трговину Бр. 40, С. 313. — Да се спреми сувог грођа за кућу Бр. 40, С. 318. — Да се суабије житина (хгороза) на вин. лози Бр. 40, С. 318. — Какву крмачу треба чувати за прилод Бр. 40, С. 318. Како се може брзо одредити да ли је земља кисела Бр. 40, С. 318. — За снижење ширине при увозу оруђа и средстава за пољ. производу Бр. 41, С. 321. — Справљање слатких вина Бр. 41, С. 324. — Како се справља вино од грођа које је гред тукло Бр. 43, С. 341. — Један начин за уништење пиревине Бр. 43, С. 342. — Јака бордовска чорба као средство за одбрану лозе од пламенаже Бр. 43, С. 342. — Освећење темел нојје аграри Мин. Пољ. и Вода Бр. 45, С. 358. † Хемис Сањан Бр. 45, С. 359. — Пред трговачким уговором са Чехословачком Бр. 45, С. 361; Бр. 47, С. 369. — Стратификовање ораха Бр. 48, С. 379. — Да се јаја боље очувају у кречној води Бр. 49, С. 389. — Сортирање јабука Бр. 50, С. 395. — Како треба неговати сипљиве коње Бр. 50, С. 399. — Читаоцима Тежака Бр. 52, С. 409.

Томашевић Ј. — Како да справимо укусно јело, редељ, пекмез, слатко, од грођа или шире Бр. 30, С. 237. — Како да направимо сумпорне пантљакне Бр. 22, С. 175.

Ђурић-Топаловић Милана. — Да се очувају свежи првени патлициани Бр. 11, С. 87. — Мангида или Манголд (Римски купус блитна) Бр. 11, С. 87. — Мангида као веље Бр. 19, С. 103. — Чорба од Мангида Бр. 13, С. 103. — Мангида са крмпиром Бр. 13, С. 103. — Мар

малада Бр. 13, С. 103. — Компот од Мангида Бр. 13, С. 103.

Др. Тодоровић Б. Добра. — Борба противу пиревине Бр. 13, С. 97. — У којем периоду пшеница највише тражи влагу Бр. 14, С. 107.

Томић Милан. — Пољопривр. Изложба у Требињу Бр. 34, С. 271. — Пољопривр. Изложба у Требињу Бр. 47, С. 374. — Сточна Изложба у Гацку Бр. 48, С. 383.

Тодоровић Т. Паја. — Честитка рођендана Њ. В. Краљу Бр. 1, С. 7. — Како уништавају пољске мишеве у Швајцарској Бр. 8, С. 62. — Клегарство Бр. 14, С. 108. — Пријавио се за полагање професорског испита Бр. 21, С. 167. — Поводом десетогодишњице рада Бр. 24, С. 190. — Прослава крснога имена Срп. Пољ. Друштва Бр. 48, С. 377.

Тодоровић Марко-Маша. — Летње калемљене воћака Бр. 28, С. 218. — Прва економска задруга Бр. 31, С. 242. — Најбоља дрљача Бр. 41, С. 323. — Обично и вештачко ђубре Бр. 47, С. 371; Бр. 48, С. 378.

Шнајдер Станко. — Огледи вршени са мојим препаратом за суабијање болести и штеточина винове лозе тако зване Kusisa Бр. 26, С. 304.

Др. Франгеш О. — Пољопривр. кредит у Француској и организација пољопривр. кредита у нашој земљи, од Др. Стојковића Н. В. Бр. 44, С. 349.

Ћатић Ђ. Душан. — Кретање воде у земљи Бр. 1, С. 6. — Два успела предавања из сточарства Бр. 2, С. 15. — Утицај мрзав на усеве Бр. 6, С. 44. — Слело куче Бр. 9, С. 66. — О гајењу мухара Ср. 11, С. 85. — Уговор између произвођача шећерне репе и фабрика у Чехословачкој Бр. 17 и 18, С. 142. — Свetsка производна вина у год. 1923. Бр. 19, С. 151. — Статистика шећерне индустрије у Чехословачкој Бр. 20, С. 158. — Индустрија пива у Чехословачкој Бр. 21, С. 168. — Прравила при мужи крава Бр. 24, С. 189. — Заоравање стрљике Бр. 26, С. 203. — Годишња потрошња вештачких ђубрива у Чехословачкој Бр. 27, С. 230. — Где има шума ту има и берибета Бр. 29, С. 225. — Европска производна лана у год. 1920/21 Бр. 29, С. 230. — Напредна земља Бр. 30, С. 238. — Млекарске задруге у Чешкој Бр. 30, С. 238. — Оцењивање штете причињене градом Бр. 32, С. 249. — Припрема земље за сетву Бр. 33, С. 257. — Каква треба да буде једна житница Бр. 33, С. 262. — Коров Бр. 34, С. 268. — Смештање и чување хране у житницама Ср. 35, С. 275. — Које је време најзгодније за сетву Бр. 37, С. 291. — У којој количини треба сејати семе Бр. 39, С. 305. — Уништавање корова Бр. 40, С. 314.

Ћосић Драгомир. — О подизању вештачких ливада Бр. 5, С. 37. — О спречавању поштења пшенице Бр. 6, С. 45. — Ђубрење кукуруза вештачким ђубривима Бр. 11, С. 85. — Које вештачко гнојиво треба употребити за ливаде Бр. 11, С. 86. — Каквих састојака има у чилској шалитри Бр. 12, С. 95.

II. САДРЖИНА

ОБЈАШЊЕЊЕ: Бр. значи број листа; Стр. значи страна броја; Чл. значи Чланак; Бел. значи Белешка; Гл. значи Гласник; П. и О. значи Питање и Одговор; Доп. значи Допис; Некр. значи Некролог; Пл. значи Подлистак; Пр. значи Приказ.

I. Општег пољопривредног значаја.

- Буџет земљорадника Чл. број 1, стр. 1.
Поводом питања о регулисању Неготинског рита
II. О. број 1, стр. 5.
За унапређење пољске привреде у Јужној Србији
Чл. број 9, стр. 65; број 10, стр. 73.
Правни савети за тежака Чл. број 15, стр. 115; број
16, стр. 124; број 17 и 18, стр. 134.
Полопривр. установе у народу и рад држ, економи
Доп. број 20, стр. 156.
Индустрија пива у Чехословачкој Чл. број 21, стр. 168.
Екскурзија по Чехословачкој Пл. број 24, стр. 186;
број 25, стр. 194; број 26, стр. 202.
Како се може поправити земља на Косову Чл. број
28, стр. 217.
Пољопривреда у Сједињеним Државама Америке Бел.
број 28, стр. 222.
Напредна земља Гл. број 30, стр. 238.
За олакшање увоза најважнијих земљорад. потреба
Чл. број 31, стр. 241.
Оценивање штете причињене градом Чл. број 32,
стр. 244.
Шта треба сељак да зна Доп. број 35, стр. 277.
За снижење парина при увозу оруђа и средстава
за пољопривредну производњу Чл. број 41, стр. 321.
Пред Трговачким Уговором са Чехословачком Чл.
број 46, стр. 361; број 47, стр. 369.
Каква треба да је улога самоуправних тела на уна-
пређењу пољске привреде Чл. број 49, стр. 385; број 50,
стр. 393; број 51, стр. 404; број 52, стр. 412.

II. Ратарство са ливадарством.

- Гајење кромпир и поправка (регенерација) његовог
семена Чл. број 1, стр. 1; број 2, стр. 11.
Кретање воде у земљи Бел. број 1, стр. 6.
Колико се уља добије од сунцокрета Бел. број 1,
стр. 7.
О ђубрењу чилском шалитром и суперфосфатом П.
и О. број 2, стр. 13.
Један добар а јевтин лек противу корова Бел. број
2, стр. 14.
О ђубрењу кукуруза вештачким ђубретом П. и О.
број 3, стр. 20.
О уништавању мишева на детелишту П. и О. број
3, стр. 20.
Припремајте још сада земљу за кукуруз Чл. број
4, стр. 26.
Како да се униште сита и барске траве по лива-
дама Бел. број 4, стр. 31.
Конференција произвођача шећерне репе и шећера
Гл. број 4, стр. 31.
Јари (пролетња) овас Чл. број 5, стр. 35.

О подизању вештачких ливада П. и О. број 5, стр. 37.
Како да се уништи мравовац на ливади Бел. број 5,
стр. 38.

- Утицај мрза на усеве Чл. број 6, стр. 44.
О полагању пшенице П. и О. број 6, стр. 45.
О ђубрењу земљишта за детелину чилском ша-
литром П. и О. број 6, стр. 45.
Са којим усевом да сејемо детелину и који је усев
најбоље штити од разних непогода: озими или јари Чл.
број 7, стр. 52; број 8, стр. 60.
Колико времена треба да се добије један нов вари-
јетет пшенице хибридацијом (укрштањем) Бел. број 7,
стр. 55.

Један наш важан пољопривредни производ: васуљ
Чл. број 8, стр. 37.
Како да се припреми амбар (житница) пре него што
се у њега жито унесе Бел. број 8, стр. 62.
Један оглед са овсом Бел. број 8, стр. 62.
Како да се подмлади кромпир Бел. број 9, стр. 70.
Пепео од дрвета добро је ђубре за кромпир и ли-
ваде Бел. број 10, стр. 79.
Употреба азотних вештачких ђубрива у пролеће Чл.
број 11, стр. 82.

О гајењу мухара П. и О. број 11, стр. 85.
Ђубрење кукуруза машином П. и О. број 11, стр. 85.
Ђубрење ливада вештачким ђубретом П. и О. број
11, стр. 86.
Шта садржи у себи чилска шалитра П. и О. број
12, стр. 95.

Борба противу пиревине Чл. број 13, стр. 97.
Пролетња нега ливада Чл. број 13, стр. 101.
О осигурању влаге пшеници и осталим стрнијама
у земљи П. и О. број 14, стр. 107.
О ђубрењу кукуруза на кућице П. и О. број 14,
стр. 107.

Јодан законски пројект о цени шећерне репе у Фран-
цуској Бел. број 14, стр. 108.
Боримо се противу суше Чл. број 15, стр. 113.
Да се кукуруз заштити од киле, Бел. број 16, стр. 126.
Најлакши начин утамањивања пиревине Чл. број
17 и 18, стр. 131.
Не ђубри једнострано, Чл. број 17 и 18, стр. 139
О чилској шалитри и дианамиду Чл. број 17 и 18,
стр. 137.

Уговор између произвођача шећерне репе и фаб-
рика у Чехословачкој за кампању у 1925/26 год. Чл. број
17 и 18, стр. 142

Билска храна а не билија храна Бел. број 10, стр. 160.
Заласивање и кошење стрнина с пролећа Бел. број
19, стр. 150.

Како да сразвиши мрво сено Бел. број 20, стр. 167.

Како да се употреби отава која се услед рђавог времена неможе у пољу осушити Бел. број 20, стр. 157.

Статистика шећерне индустрије у Чехословачкој Гл. број 20, стр. 158.

Кад треба жњети жито које је нападнуто рђом Бел. број 21, стр. 167.

Средство за сузбијање виљине косице П. и О. број 22, стр. 174.

Истина изнад свега Чл. број 23, стр. 178.

О времену косице травице П. и О. број 24, стр. 188.

Заоравање стрњике Чл. број 26, стр. 203.

Кад су усеви арили Бел. број 26, стр. 206.

Мало одговора г. Дг. Влајинцу Чл. број 27, стр. 210.

Поливање тек покошених ливада осоком Бел. број 27, стр. 213.

Годишња потрошња вештачких ђубрива у Чехословачкој Гл. број 27, стр. 214.

Европска проваодна Јана Гл. број 29, стр. 230.

Српског Пољопривр. Друштва Доп. број 29, стр. 230.

О спремању и чувању пивног биља до употребе Пл. број 30, стр. 236; број 32, стр. 250; број 33, стр. 258; број 34, стр. 266; број 35, стр. 274.

Садржина калцијум-цианамида Бел. број 30, стр. 237.

За пробе ђубрења гипсом Бел. број 32, стр. 253.

Припрема земље за сетву Чл. број 33, стр. 257.

Извожене ђубрета на њиву и поступање са њима Чл. број 33, стр. 259.

Какав треба да буде једна житница Бел. број 33, стр. 262.

О сољењу сева Чл. број 34, стр. 267.

Коров Чл. број 34, стр. 268.

Припрема сјемена за јесењу сјетву Чл. број 35, стр. 273.

Справљање мешанца и његова употреба Бел. број 35, стр. 278.

Садра (гипс) као ђубриво Чл. број 36, стр. 281.

Уништавање корова, бурјана, аптовине П. и О. број 36, стр. 286.

О сејању и чувању црвене детелине и луцерке П. и О. број 36, стр. 286.

Пред сетву инкарнатске детелине Бел. број 36, стр. 287.

О тако званим „револуционарним“ методама у обрађивању земље Пл. број 37, стр. 290; број 38, стр. 268; број 39, стр. 306; број 40, стр. 314; број 41, стр. 322; број 42, стр. 330; број 43, стр. 338.

Које је време најгодније за сетву Чл. број 37, стр. 291.

Да се сачувају кромпир, да с пролећа не клијају Бел. број 37, стр. 294.

Употреба и припремање семена за сетву Чл. број 38, стр. 297.

Како се може пољопривредник борити противу рђе на житу Бел. број 38, стр. 302.

У којој количини треба сејати семе Чл. број 39, стр. 305.

Које типове пасуља треба гајити за трговину Чл. број 40, стр. 313.

Уништавање корова Чл. број 40, стр. 314.

Како се може брзо одредити да ли је земља кисела Бел. број 40, стр. 318.

Најбоља дрљача Чл. број 41, стр. 323.

Један начин за уништење пиревине Бел. број 43, стр. 342.

Практичне мере за повећање употребе вешт. ђубрива Чл. број 45, стр. 353.

Обично и вештачко ђубре Чл. број 47, стр. 371; број 48, стр. 378.

О успевању црвене детелине или луцерке у брдјим љутим земљама П. и О. број 47, стр. 373.

Поред рационалног чувања стајског ђубрета може ли се у пољопривреди рационално газдовати без употребе вештачких ђубрива — вештачких ђубрива Чл. број 52, стр. 409.

III Виноградарство и Винарство (подрумарство).

Да се излечи буре у коме је лежало цикнуто вино Бел. број 1, стр. 7.

Како да сачуваш запушаче на бутељама са вином Бел. број 1, стр. 7.

Овогодишња вина и њихова нега Чл. број 2, стр. 9.

Како одржавати буре кад се из њега вино испразни Бел. број 2, стр. 14.

Да се бувају буре излечи Бел. број 3, стр. 22.

Да се покупије виноград излечи Бел. број 3, стр. 22.

О винарској трговини Чл. број 5, стр. 33.

Црно вино непуста град у себе П. и О. број 8, стр. 61.

О стратификовању резница, зелених калемова П. и О. број 9, стр. 69.

Да се виноград сачува од пролетних мразева Бел. број 9, стр. 70.

Стратификовање лозе по начину г. Милорадовића П. и О. број 10, стр. 77.

Да притке дуже трају бел. број 10, стр. 78.

Како да се спречи вино које превире Бел. број 10, стр. 79.

Може ли се виноград гајити без притака Бел. број 11, стр. 86.

Стимулацијски огледи у виноградарству и воћарству Чл. број 12, стр. 93.

Сађење стратификованих окалежњених резница П. и О. број 12, стр. 95.

Практична вредност „Перована“ и „Вердола“ противу перовоспоре и „Хипермангана“ и „Сулфарола“ П. и О. број 15, стр. 117.

Вински епонит Чл. број 19, стр. 148.

Треба ли вештачки бистрити вино које се оће да разлије у бутеље број 19, стр. 151.

Како да излечим укишељену бачву Бел. број 30, стр. 158.

Млеко као средство за бистрење вина Бел. број 21, стр. 167.

О мотики за уништавање корова у виноградима П. и О. број 22, стр. 173.

Како да направимо сумпорне пантљике Бел. број 22, стр. 175.

О опадању цвета на лози П. и О. број 23, стр. 178.

О побадању притака П и О. број 24 стр. 88.
Упусто о сузбијању пламењаче (пероноспере) и плесни (индиума) на виновој лози. Чл. број 25, стр. 193.
Огледа вршени са новим препаратом „Cusisa“ за сузбијање болести и штеточина винове лозе. Доп. број 26, стр. 204.

Енокарбон Чл. број 27, стр. 211.
Новости у виноградарству Бел. број 27, стр. 214.
Хлорова или жутица винове лозе Чл. број 30, стр. 234.
Овогодишње калемљење, стратификовање и прорађење винове лозе у држ. лоз. расаднику у Пироту Чл. број 30, стр. 234.

Како да справимо укусно јело рецељ пекмез од грождја или шире Бел. број 30 стр. 238.

Стање виноградарства Солитске области Доп. број 31, стр. 243.

О температури у подруму у опште и о регулисању исте Чл. број 33, стр. 261; број 34, 269.

Жупско вино са 16% алкохола Бел. број 33, стр. 261.
О заламању лозе П и О. број 35, стр. 276.

Калиум-метабисулфит и његова употреба у винарству Чл. број 36, стр. 283.

Родни хибриди или непосредни произвођачи Чл. број 38, стр. 298; број 39, стр. 307.

Кад од пламењаче прети велика опасност лози шта треба за радиш Бел. број 38, стр. 303.

Ценовник лозе у свима држ. пољопр. установама Гл. број 38, стр. 303.

Дезинфекција винског подрума Чл. број 40, стр. 317.
Да се спреми сувога грождја за кућу Бел. број 40, стр. 318.

Да се сузбије жутица (хлорова) на виновој лози Бел. број 40, стр. 318.

Справљање слатких вина Чл. број 41, стр. 324.
Бистрење вина за мале виноградаре Чл. број 42, стр. 329.

Како справљати вино од грождја које је град тукао Бел. број 43, стр. 341.

Јака Бордовска чорба као средство за одбрану лозе од пламењаче Бел. број 43, стр. 342.

Берба у Жупи Гл. број 44, стр. 351.

IV Воћарство (са маслинарством) и прерада воћа.

И ракија од укишелене цибре од шљива је кисела Бел. број 3, стр. 22.

Калемљење воћака Бел. број 3, стр. 23.
Ћубрење воћака Чл. број 3, стр. 28.

Да се јабуке дуго очувају у свежем стању Бел. број 4, стр. 21.

О узроку нелиставања шљива поред река П и О. број 7, стр. 54.

Огроз и рибизла као полувисоке воћке Чл. број 10, стр. 76.

Орах Чл. број 15, стр. 114.
О разређивању воћних младаци П и О. број 19, стр. 149.

О калемљењу лимунова П и О. број 21, стр. 166.
Једна врста воћа која у Србији нестаје Чл. број 23, стр. 177.

Гајење воћака у саксији Чл. број 25, стр. 198.

Воћарима Чл. број 27, стр. 209

Дуња Чл. број 27, стр. 213.

Летње калемљење воћака Чл. број 28, стр. 218.

Штитаста вах на шљивама П и О. број 28, стр. 221.

Смејка Чл. број 29, стр. 228.

О опадању цвета и калемљењу лимунова П и О. број 35, стр. 276.

Анкета о калемљењу шљиве на пензерици Чл. број 42, стр. 332.

Два воћна вина Бел. број 42, стр. 334.

О продаји воћних садница и других, произведених у држ. лозним и воћним расадницима Гл. број 45, стр. 358.

Садница воћа у Далмацији за продају Гл. број 45 стр. 359.

Стратификовање ораха Чл. број 48, стр. 379.

Сортиране јабука Чл. број 50, стр. 395.

Саднице јабука за продају Чл. број 51, стр. 407.

Смолоточина П и О. број 52, стр. 515

V Градинарство и прерада поврћа.

Користи од раног поврћа Чл. број 11, стр. 81.

Свежи црвени патлици, чување Бел. број 11, стр. 87.

Манглад или манголд (римски купус блитва) Бел. број 11, стр. 87.

Расађивање зимског купуса Бел. број 26, стр. 208.

Како да се очува семе од грашка до употребе Бел. број 36, стр. 287.

VI Цветарство.

Гајење крље — ридируса Бел. број 49, стр. 389.

Добивање садница дивљих ружа на семена П и О. број 50, стр. 398.

Оснивање расадника украсног шибља и дрвећа (о катали) П и О. број 50, стр. 399

VII Сточарство.

Колико прасади треба оставити под крмачу Бел. број 1, стр. 6.

Да се добију добри јагањци Бел. број 3, стр. 22.

Кад крвава највише даје млека? Бел. број 3, стр. 22.

Треба ли давати сирову морску репу, чичоку, стоци за храну Бел. број 3, стр. 23.

Како се може без свакодневног мерења одредити количина млека која се годишње може добити од једне краве Бел. број 4, стр. 30.

Како да се заустави млеко које крвава на сиси губи Бел. број 6, стр. 46.

Колико домаће животиње губе од своје тежине за време преноса Бел. број 6, стр. 47.

Да ли се оvas може заменити кукурузом у исхрани коња Бел. број 6, стр. 47.

Како поступити кад крвава по вођењу остане неплодна Бел. број 6, стр. 47.

За наше сточарство Чл. број 7, стр. 49.

Треба ли давати телету млеко од краве које има трагова од крви Бел. број 7, стр. 55.

О раду телглах крвава по парењу П и О. број 8, стр. 61.

Сточна мрква добра је храна за краве Бел. број 9, стр. 70.

Зрно од сирка добра је храна за стоку и живину Бел. број 10, стр. 79.

Навика коњска Бел. број 14, стр. 109.

Питање о унапређењу нашег сточарства Чл. број 16, стр. 121.

Криворечки сој оваца Чл. 17 и 18, стр. 129.

Како се може мерењем без ваге одредити тежина свиње Бел. број 17 и 18, стр. 140.

Како се може одгајити ждрбе чија мати по ждрбљењу угине Бел. број 17 и 18, стр. 141.

За повећање нашег извоза стоке и сточних производа Чл. број 20, стр. 153.

Да овце ослободиш од вашију Бел. број 21, стр. 167.

Која је раса најбоља Чл. број 22, стр. 169.

Како мора да изгледа добар свињац (котац) Чл. број 24, стр. 187.

Правила при мужи крава Бел. број 24, стр. 189.

Потреба контроле млека код нас и њена организација у иностранству Чл. број 28, стр. 219.

Избор свиња за распод Чл. број 29, стр. 226.

Увгој и исхрана прасица Чл. број 33, стр. 158.

Нега исхрана и избор оваца за запад Чл. број 34 стр. 265.

Да ли је боље давати коњу зоб у целим или нагњеченим зрнима или прекруљен Бел. број 35, стр. 278.

Колико приноса у месо дају разне врсте живе стоке Бел. број 37, стр. 294.

Ждрбац која избацују глисте Бел. број 37, стр. 294.

Класификација наших оваца Чл. број 39, стр. 309; број 41, стр. 325; број 44, стр. 346.

Како крмаче треба чувати за приплод Бел. број 40, стр. 318.

Чување и нега приплодне стоке Чл. број 42, стр. 333.

Водено млеко код крава П. и О. број 43, стр. 341.

Избор граа за приплод код говеди Чл. број 44, стр. 345.

Мангулица Пл. број 44, стр. 347; број 45, стр. 354; број 66, стр. 362; број 47, стр. 370.

Оплођивање код говеди Чл. број 46, стр. 363.

О вуни уопште Чл. број 48, стр. 380; број 49, стр. 387.

Како треба неговати сипљиве коње Бел. број 50, стр. 399.

Нега краве и телета у часовима који предходе и следећу тељењу Чл. број 51, стр. 401.

Храњење свиња зими Бел. број 51, стр. 407.

VIII. Млекарство.

Вода при преради масла Бел. број 1, стр. 6.

Ромадур Чл. број 12, стр. 91.

Камамбер Чл. број 13, стр. 99.

Зашто се масло не скупља у грудве при млачењу Бел. број 14, стр. 109.

Статистика извоза млечних производа из Белгије Гл. број 29, стр. 230.

О црвенилу сира П. и О. број 37, стр. 293.

Контрола млека са трговачког гледишта Бел. број 37, стр. 295.

О оснивању радионице за прераду млека П. и О. број 50, стр. 398.

IX. Сточно лекаство (ветеринарство).

Како да лечиш рану код коња Бел. број 21, стр. 167.

Обади и штета од њих код говеди Чл. број 29, стр. 227.

Ждрбац која избацују глисте Бел. број 37, стр. 294.

X. Живинарство.

Конференција за унапређење живинарства у Срп. Пољ. Друштру Гл. број 1, стр. 7.

Како да се униште ваши код живине Бел. број 2, стр. 15.

Помор међу живином — холера пернате живине П. и О. број 4, стр. 29.

Како треба чувати јаја у кречној води Бел. број 6, стр. 47.

Трошимо јаја да би повећали њихову производњу Бел. број 10, стр. 79.

Рад секција Срп. Пољ. Друштва (извоз kokoшaкa) Чл. број 11, стр. 87.

Наше живинарство Чл. број 12, стр. 89.

Одабирајте за приплод кокице које се рано перјем покривају и петлиће који рано пропевају Бел. број 21, стр. 165.

Одгајивање курића Бел. број 27, стр. 214.

Треба ли предузимати какве мере кад се појави митарене код живине Пл. број 36, стр. 282.

Коприва се може употребити за исхрану живине Бел. број 38, стр. 302.

Да се јаја боље очувају у кречној води Бел. број 49, стр. 389.

XI. Пчеларство.

Класификација меда Бел. број 6, стр. 46.

Семе од белог босилјка П. и О. број 7, стр. 54.

Пчеларски курс у Јагодини Гл. број 24, стр. 190.

Софара Гл. број 37, стр. 295.

XII. Свиларство.

За унапређење свиларства Чл. број 3, стр. 17.

Свиларски курс Гл. број 9, стр. 71.

XIII. Рибарство.

О набавци младих риба за вештачке рибање П. и О. број 3, стр. 21.

О гајењу риба где има пијавица П. и О. број 3, стр. 21.

Рибник уз млин Бел. број 49, стр. 389.

XIV. Шумарство.

Анкета о дрварској индустрији Чл. број 6, стр. 41.

Багрем Чл. број 13, стр. 100.

Вађење пансева машинама П. и О. број 13, стр. 102.

Гајење племенитих врба у риту П. и О. број 13, стр. 103.

О пронаводњи четинарских садница из семена П. и О. број 15, стр. 118.

О засађивању хршевитих и голих брда П. и О. број 17 и 18, стр. 137.

Сађење дрвета са школском децом Бел. број 17 и 18, стр. 141.

Истакнутије наше дрвене Пл. број 22, стр. 170; број 23, стр. 178.

Где има шума ту има и берихета Чл. број 29, стр. 225. Багрем Бел. број 44, стр. 350.

XV. Штеточине, њихово сузбијање и њихови непријатељи.

О корисним инсектима Чл. број 1, стр. 4.

Разбеснели врабац Бел. број 1, стр. 5.

Лек противу кваве ваши Бел. број 2, стр. 14.

Како да се униште ваши код живине Бел. број 2, стр. 15.

Пољопривредне штеточине и њихови непријатељи Чл. број 3, стр. 18; број 4, стр. 28; број 9, стр. 68; број 10, стр. 75; број 11, стр. 83.

Како уништавају пољске мишеве у Швајцарској Бел. број 8, стр. 62.

Слепо куче Пл. број 9, стр. 66.

Пољски мишеви Пл. број 10, стр. 74; број 12, стр. 90; број 13, стр. 98; број 14, стр. 106.

Житарак мрки П. и О. број 10, стр. 78.

Да се униште ларве од мува Бел. број 10, стр. 79.

Једно добро средство противу мува Бел. број 16, стр. 127.

Да овце ослободиш од вашију Бел. број 21, стр. 167.

Највећи непријатељ наших воњака Чл. број 22, стр. 170.

Обадови и штркљиви Чл. број 32, стр. 252.

Билје ваши Чл. број 36, стр. 285; број 37, стр. 292.

Кукурузни мољак Чл. број 38, стр. 300.

О убијању аечева П. и О. број 39, стр. 311.

Пуаћ Чл. број 45, стр. 354.

XVI. Пољопривредне справе и шашине.

Како да се шраф одшрафи на пољопривр. справама Бел. број 9, стр. 71.

Замена људске снаге спрежном и моторном снагом П. и О. број 13, стр. 102.

Универзална машина за пољопривреду П. и О. број 26, стр. 204.

XVII. Управа Газдинства.

О изразима „интензиван“, „екстензиван“ и „рационалан“ у пољској привреди Пл. број 1, стр. 2; број 2, стр. 10; број 3, стр. 18; број 4, стр. 26; број 5, стр. 34; број 6, стр. 42; број 7, стр. 50; број 8, стр. 58.

Руски плодород Чл. број 52, стр. 414.

XVIII. Задругарство.

Задружно пољопривредни курс у Београду Гл. број 3, стр. 23.

Оснивање економије и расадника у Карловцу Чл. број 16, стр. 122.

Тромесечна задружна пољопривр. школа у Београду за младе из Јужне Србије Чл. број 20, стр. 155.

Млекарске Задруге у Ческој Гл. број 30, стр. 238.

Прва Економска Задруга Чл. број 31, стр. 242.

За стварање проиввођачких земљорад задруга Чл. број 37, стр. 289.

XIX. Пољопривредна настава и народно просвећивање.

Два успела предавања из сточарства Бел. број 2, стр. 15.

Прослава 55 година од оснивања средње пољопривредне школе у Медлингу код Беча Гл. број 3, стр. 23. Задружно пољопривредни курс у Београду Гл. број 3, стр. 23.

Савиларски курс Гл. број 9, стр. 71.

Средње шумарске школе у Краљевини С. Х. С. Бел. број 15, стр. 118.

Пољопривр. курс у Зеници Чл. број 21, стр. 165.

Пријавио се за полагање проферског испита Гл. број 21, стр. 167.

Стечај за курајсте учитеље Гл. број 22, стр. 175.

Пчеларски курс у Јагодини Гл. Бр. 24, стр. 190.

Спремајмо омладину Бел. број 27, стр. 214.

Упис ученика у Средњу Пољ. Школу у Марибору Гл. број 27, стр. 214.

Пчеларски течај у Крагујевцу Гл. број 27, стр. 215.

Упис ученика у Средњу Пољ. Школу у Ваљеву Бел. број 30, стр. 238.

Виноделиско-Воћарска Школа у Вршцу Гл. број 39, стр. 311.

Школи за домаћице у Малом Иђошу потребан економ Гл. број 41, стр. 328.

Курс за сушење шљива у Царевом Селу Бел. број 47, стр. 374.

Пријем у Пољ. школу у Адн Гл. број 51, стр. 407.

XX. Изложбе и предавања.

Изложба вина у Београду Гл. број 6, стр. 47.

Пролетни велики сајам у Прагу Гл. број 8, стр. 62.

Изложба у Вршцу Гл. број 17 и 18, стр. 142.

Изложба у Суботици Гл. број 22, стр. 175.

Изложбе стоке код нас и њихов задатак Чл. број 24, стр. 185.

Јесењи велики сајам у Прагу Гл. бројем 24, стр. 190. Са пољопривредне изложбе у Сенти Чл. број 26, стр. 201.

Југословенска изложба у Прагу Гл. број 32, стр. 253.

Пољопривр. изложба у Требнју Гл. број 34, стр. 271.

Пољопривредне изложбе Срп. Пољ. Друштва и подружница Гл. број 37, стр. 295.

Изложба воћа Качуличке воћарске задруге Гл. број 37, стр. 295.

Обласна пољопривредна изложба у Нишу Чл. број 38, стр. 297.

Изложба стоке у Зајечару Чл. број 39, стр. 310.

Пољопривредна изложба у Ужичу Гл. број 43, стр. 342.

Изложба стоке у Србобрану Чл. број 44, стр. 349.

Сточарска изложба у Петровцу Чл. број 46, стр. 365.

- Пољопривредна изложба у Мрчајевцима Чл. број 47, стр. 373.
 Пољопривредна изложба у Требињу Чл. број 47, стр. 374.
 Велики успеси јесенског вел. сајма у Прагу Гл. број 47, стр. 375.
 Сточна изложба у Гацку Чл. број 48, стр. 382.
 Пољопривр. изложба у Ужицу Чл. број 50, стр. 397.

XI. Њивљивност.

- Пољопривредни Гласник Гл. број 2, стр. 15.
 Сарајевцима за пољопривредни Речник број 4, стр. 30.
 Аграрна библиотека: Х књига А. Хрибар: Савремени аграризам Пр. број 4, стр. 30.
 Биолошко сувијање штеточина од Д р Ковачевића Пр. број 8, стр. 63.
 Клетарство Пр. број 14, стр. 18.
 Стара српска имена узета уз биљног царства Бел. број 14, стр. 109.
 Господину А на питање о пољопривр. Речнику број 15, стр. 119.
 Срп. Пољопривредна Библиографија Пл. број 16, стр. 122; број 17—18, стр. 130.
 Пољска привреда у народним пословицама средно Др. М. Влајинац Пр. број 16, стр. 125.
 О наредној Чехословачкој од Драгише Лапчевића Пр. број 16, стр. 126.
 Наш млади род, написао Чедомир Тодоровић Пр. број 16, стр. 126.
 Уређење гнојшта поступак са стајским гнојем од М. Шерингера Пр. број 16, стр. 126.
 Винарство од Франа Звенфелерија Пр. број 19, стр. 149.
 Напутак за гајење и сакупљање лековитог биља, од И. Звои. Амперла Пр. број 20, стр. 157.
 „Српско Косово“ Пр. број 24, стр. 189.
 Прибирање података о моби и њој сличним обичајима Гл. број 26, стр. 206.
 Пољопривредни Гласник број 26, стр. 207.
 Сирарство — Др. Филиповић Ст., Пр. број 27, стр. 215.

- Поучна библиотека за народ Пр. број 30, стр. 236.
 Цијеће у соби Пр. број 30, стр. 237.
 Утапачивање живе тежине код говеди без ваге од Макуца Ф и Ј. мника А. Пр. број 38, стр. 302.

- Пољопривредни кредит у Француској и организација пољопривр. кредита у нашој земљи од Др. Стојковића Пр. број 44, стр. 349.

- Успешно гајење кополње Пр. број 45, стр. 357.
 Шећери репа Пр. број 45, стр. 357.
 Календар Хрватског Господар. Друштва. Пр. број 51, стр. 406.
 „Господарске Новине“ Гл. 51, стр. 407.

XXII. Народно здравље и исхрана (домаћинство).

- О откупу лековитих трава П и О број 3, стр. 20.
 Како се најбоље могу уклонити мрље од вина на рубљу Бел. број 4, стр. 31.

- Како да се чисте судови од алуминијума Бел. број 5, стр. 38.

- Трошимо јаја да би повећали њову производњу Бел. број 10, стр. 79.

- Свежи црвени патлиџани чување Бел. број 11, стр. 87.

- Неколико јела од мангида Бел. број 13, стр. 103.
 Како да справимо укусно јело реџе, пекмеа од грождја или шире Бел. број 30, стр. 238.

XXIII. Друштва и скупови.

- Конференција произвођача шећерне репе и шећера Бел. број 4, стр. 31.

- Производња за девојчице Гл. број 4, стр. 32.
 Председништво, главни одбор и рачунски прегледници Кметске Дружбе у Љубљани Гл. број 4, стр. 38.
 Пољопривредна подружница у Сенти Доп. број 45, стр. 356.

XXIV. Личне вести.

- Честитка рођендана Њ. В. Краљу Гл. број 1, стр. 7.
 Примери за углед Гл. број 1, стр. 8.
 Нови чланови утемљачи Срп. Пољ. Друштва Гл. број 2, стр. 15; број 11, стр. 88.

- Одобрено осуство држ. чиновницима пољопривр. струке Гл. број 11, стр. 88.

- Нови редовни чланови Срп. Пољ. Друштва Гл. број 14, стр. 109.

- Педесетогодишњица рада једног нашег заслужног пионера (Тодоровић-Баковчић Т. Павле) Чл. број 19, стр. 145.

- Поводом педесетогодишњице рада господина Тодоровића Т. П. Чл. број 24, стр. 190.

- † Тодоровић Б. Борислав Некр. број 31, стр. 296.
 † Ђатић Ђ Душан Некр. број 38, стр. 301.

- Изабран за доживотног председника Гл. број 39, стр. 311.

- Педесетогодишњица рада једног заслужног нашег пољопривр. радника (Радовановић Вића пензионер) Чл. број 43, стр. 337.

- † Санџе Ханри Некр. број 45, стр. 359.
 Нов члан утемљач Гл. број 48, стр. 383.

- Изајва захвалности г. Радовановића В. Гл. број 49, стр. 390.

- Фотографије чланова оснивача и председника С. П. Д. Гл. број 50, стр. 400; број 51, стр. 408.

- Тодоровић-Баковчић Т. Павле, приликом његовог педесетогодишњег рада и „Успомена из живота“ Гл. број 51, стр. 407.

- Читаоцима Тежака од Др. Стојковића Н. Вел. Чл. број 52, стр. 409.

XXV. Записници Седница Управног Одбора Срп. Пољ. Друштва.

- Записници број 1, стр. 8; број 2, стр. 15; број 3, стр. 24; број 4, стр. 32; број 5, стр. 39; број 6, стр. 47; број 7, стр. 55; број 8, стр. 64; број 9, стр. 71; број 10, стр. 80; број 11, стр. 88; број 12, стр. 95; број 13, стр.

103; број 14, стр. 110; број 14, стр. 111; број 15, стр. 119; број 16, стр. 127; број 17 и 18, стр. 142; број 19, стр. 151; број 20, стр. 158 и 159; број 22, стр. 176; број 23, стр. 183; број 24, стр. 191; број 25, стр. 198; број 26, стр. 207; број 27, стр. 215; број 28, стр. 243; број 29, стр. 231; број 30, стр. 238; број 31, стр. 247; број 32, стр. 255; број 33, стр. 263; број 34, стр. 271; број 35, стр. 279; број 36, стр. 287; број 37, стр. 296; број 38, стр. 303; број 39, стр. 311; број 40, стр. 319; број 42, стр. 335; број 43, стр. 343; број 44, стр. 351; број 45, стр. 359; број 46, стр. 367; број 47, стр. 375; број 48, стр. 383; број 49, стр. 390; број 50, стр. 400; број 51, стр. 408; број 52, стр. 416.

XXVI. Зборови Срп. Пољ. Друштва.

Редовни годишњи збор Срп. Пољопривр. Друштва број 7, стр. 49; број 8, стр. 57; број 9, стр. 65; број 10, стр. 73; број 11, стр. 81; број 11, стр. 89

Повластица за збор железницом и бродовима број 11, стр. 88; број 13, стр. 97.

Главни годишњи збор Срп. Пољ. Друштва Чл. број 14, стр. 105

Зависник 51 год збора Срп. Пољ. Друштва број 21, стр. 161.

XXVII. Остали рад Срп. Пољопривр. Друштва.

Честитка Њ. В. Краљу Гл. број 1, стр. 7.
Свиња Пољопривр. Подружницама број 4, стр. 25
број 6, стр. 41.

Рад секција Срп. Пољ. Друштва (иззов кокошака) Гл. број 11, стр. 87.

Нове подружнице Гл. број 24, стр. 190.
Преглед обновљених и новооснованих пољопривр. подружница Гл. број 29, стр. 229.

За приватне наруџбине слати Друштво половину вредности унапред Гл. број 32, стр. 254.

Поздрав на славу Св. Краља Милутина број 45, стр. 353.
Прослава крсног имена Срп. Пољ. Друштва Чл. број 48, стр. 377.

XXVIII. Разно.

Делегација произвођача Чилске Шалатре преплатила је Тежак Гл. број 16, стр. 127.

Ђури Николићу пољопривреднику из Гугља Гл. број 16, стр. 127.

Накнада оштећенима Гл. број 32, стр. 253.

Исправка Пољопривредне Огледне и Контролне станице у Топчидеру број 42, стр. 335.

Осећен је темељ новој згради Мив. Пољ. и Вода Гл. број 45, стр. 358.

Исправка ценовника воћних садница Гл. број 46, стр. 366

Исправка број 49, стр. 390.

XXIX. Огласи.

Дистол број 1, стр. 8; број 2, стр. 12; број 6, стр. 48; број 46, стр. 368; број 57, стр. 376; број 48, стр. 384; број 49, стр. 392; број 50, стр. 400; број 54, стр. 408.

Продајем број 1, стр. 8; број 2, стр. 16; број 3, стр. 24; број 4, стр. 32; број 6, стр. 48.

Врхних гарнитура, млинова и других број 2, стр. 16; број 15, стр. 120; број 16, стр. 128; број 17 и 18, стр. 144; број 19, стр. 152; број 22, стр. 176.

„Рационално гајење свиња“ од Грујића Ј. Драг. број 2, стр. 16.

Кречни азот (калцијум цианамид) број 5, стр. 39; број 6, стр. 43; број 8, стр. 63; број 9, стр. 72; број 10, стр. 75; број 14, стр. 112; број 30, стр. 240; број 32, стр. 256; број 33, стр. 264; број 34, стр. 272; број 35, стр. 280; број 36, стр. 288; број 37, стр. 296; број 38, стр. 304.

Ценовник справа, алата, семена и другог материјала у магацину Срп. Пољ. Друштва број 5, стр. 40; број 17 и 18, стр. 43

Фабрика ракова и тканина А. Д. Младеновац број 6, стр. 48; број 8, стр. 64

На зелено калемљене винове лозе број 7, стр. 56; број 12, стр. 96; број 14, стр. 112.

Праве Нехвидлове прескалице број 7, стр. 56; број 8, стр. 64; број 13, стр. 104; број 14, стр. 112; број 15, стр. 120; број 16, стр. 128; број 17 и 18, стр. 144; број 19, стр. 152

Управа Ратарске Школе у Шапцу има за продају број 8, стр. 63.

На продају: медоносно шибље и дрвџе број 9, стр. 57; број 13, стр. 104

Ранџома Симс и Јеферјес број 9, стр. 72.
Тражи се пољопривредно школован млад стручњак број 10, стр. 80

Велика трговина пчела број 10, стр. 80; број 13, стр. 104; број 14, стр. 112.

Срп. Пољ. Друштво добило за пролетњу сетву број 11, стр. 88; број 14, стр. 112.

Управници Држ. и сред. расадника да известе Друштво колико и каквих воћних садница има за продају број 12, стр. 95; број 14, стр. 112; број 17 и 18, стр. 144; број 19, стр. 152.

Чилска шалатра број 13, стр. 104; број 14, стр. 112; број 15, стр. 120; број 16, стр. 128; број 24, стр. 192.

Пчеле на продају број 15, стр. 120.

Ценовник књига број 17 и 18, стр. 143.

Ојџава о семени за пролетњу сетву број 17 и 18, 144; број 19, стр. 152

Вршалице ручне, сточне, моторне и друге број 17 и 18, стр. 144; број 19, стр. 152; број 21, стр. 168; број 23, стр. 184; број 24, стр. 192.

Стезај за секретара С. П. Д. број 20, стр. 160; број број 21, стр. 168; број 22, стр. 176; број 23, стр. 184; број 24, стр. 192.

Косе штајерске број 20, стр. 160; број 21, стр. 168.

Петар Ј. Миювић, специјална трг. млекарских справа број 20, стр. 160; број 22, стр. 176.

Друштво студената агронома број 21, стр. 168

Др. А. Јенчић и Ком. број 21, стр. 168; број 22, стр. 176; број 24, стр. 192

Господари, асмљораници, тежаци број 24, стр. 192; број 44, стр. 352; број 45, стр. 360.

На апане број 25, стр. 200; број 26, стр. 208; број 27, стр. 216; број 28, стр. 224; број 29, стр. 232; број

30, стр. 240; број 31, стр. 248; број 32, стр. 256. број 33, стр. 264; број 34, стр. 272; број 35, стр. 280; број 36, стр. 288; број 37, стр. 296; број 38, стр. 304; број 39, стр. 312; број 40, стр. 320; број 41, стр. 328; број 42, стр. 336; број 43, стр. 344

Оглас Павла Тодоровића Баковчића, „Успомене из живота“ број 26, стр. 208; број 27 стр. 216; број 28, стр. 234; број 42, стр. 336; број 43, стр. 344; број 44, стр. 352; број 45, стр. 360.

I. општи велики вашар и изложба у Суботици број 27, стр. 216; број 28, стр. 224; број 29, стр. 232; број 30, стр. 240; број 31, стр. 248; број 32, стр. 256; број 33, стр. 264; број 34, стр. 272.

Нови „Перзор“ број 33, стр. 264; број 34, стр. 272; број 35, стр. 280; број 36, стр. 288; број 37, стр. 296; број 38, стр. 304; број 39, стр. 312; број 40, стр. 320; број 41, стр. 328; број 42, стр. 336; број 43, стр. 344; број 44, стр. 352.

Ново, важне велике изложбе блага у Тирољу број 35, стр. 269.

Ново, Пољске Мишене истријебити број 39, стр. 312; број 40, стр. 320; број 41, стр. 328; број 42, стр. 336; број 43, стр. 344.

Набавка једне партије оригиналног Кундеовог алата број 42, стр. 336; број 43, стр. 344; број 44, стр. 352.

Пољопривредни календар за 1926 год. број 45, стр. 360; број 46, стр. 368; број 47, стр. 376; број 48, стр. 384. Кунио бих, број 46, стр. 367.

Набавка Срп. Пољ. Друштва број 46, стр. 368; број 47, стр. 376; број 48, стр. 384.

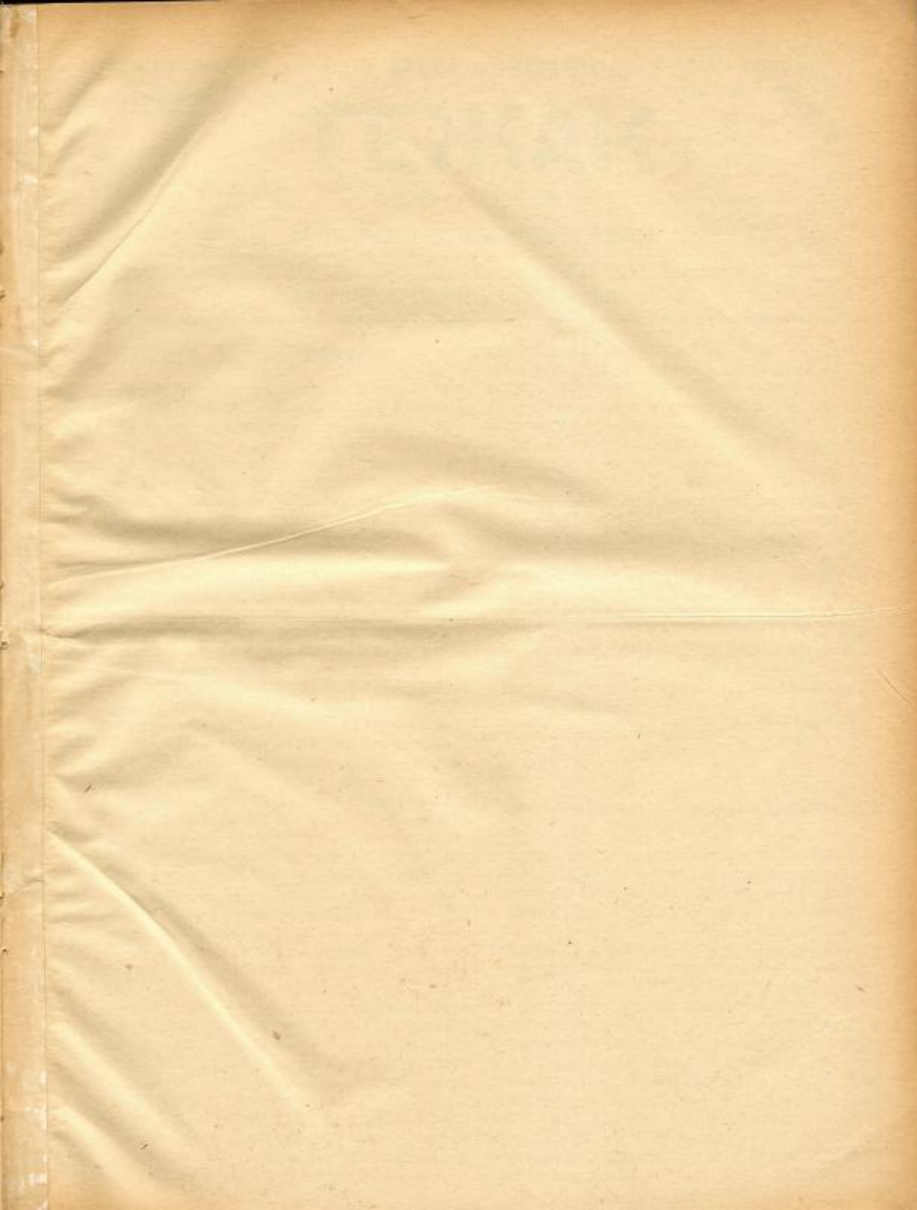
На зелено калемите број 46, стр. 368; број 47, стр. 376; број 48, стр. 384.

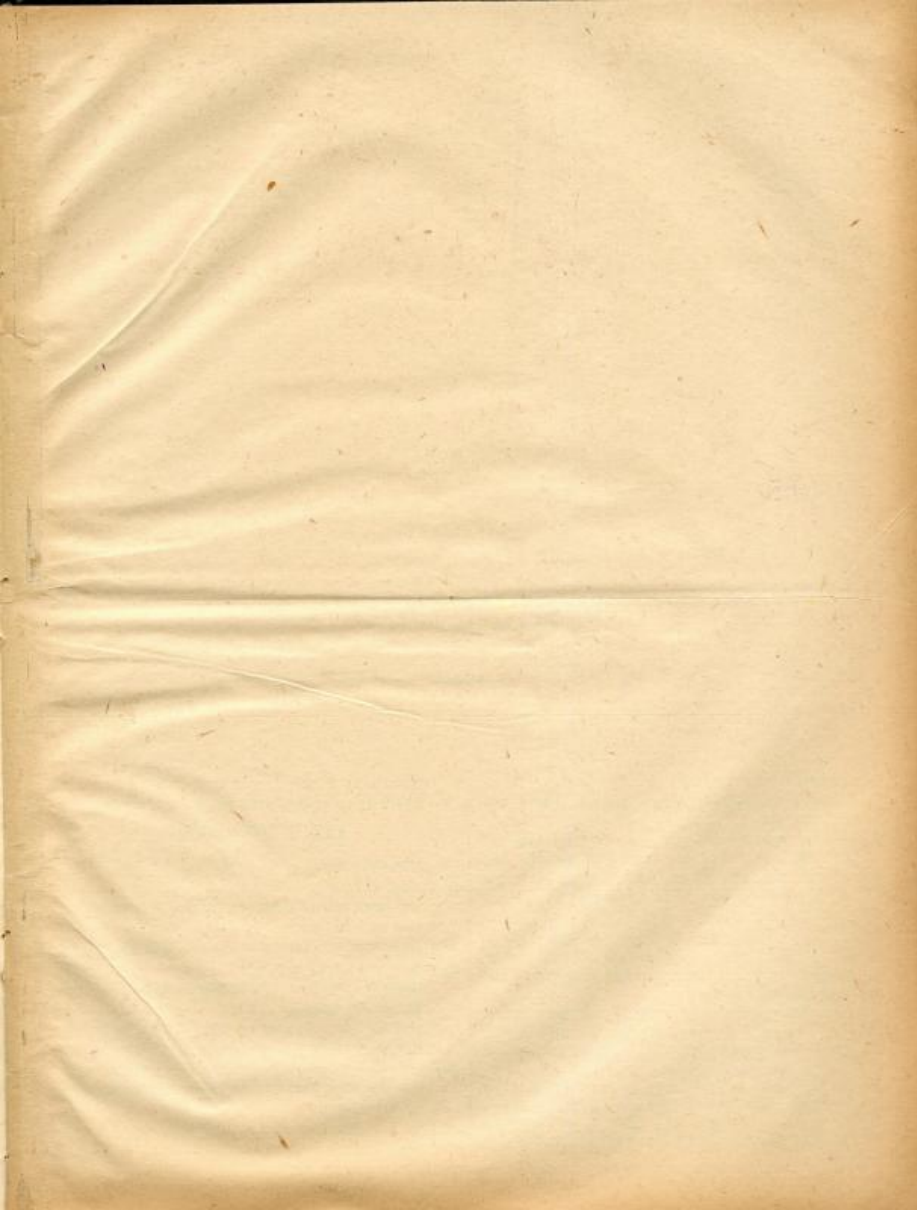
Ценовник справа семена и осталог у Магацину С. П. Д. број 49, стр. 391.

Ценовник књига С. П. Д. број 49, стр. 392.

XXX. Додатак Тежаку.

Грађа за Пољопривредни Речник без означања. Додатак исти, број 7, 8, 9 и 10.

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се

Срп. Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ

Претплату примају и све поште

На основу најновијег решења од
априла 1869. г. српског друштвеног
писа пошта бесплатно

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

за Краљевину Срба, Хрвата
и Словенаца:

на годину 20 дина, или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

на годину дана 45 дина.

Њени пољопривредних школа доби-
јају лист у пола цене.

Привлени рукописи се не враћају

Претплата се полаже уједнаку за
целу годину.

За С. Н. Друштво власник, председник, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредник, Д-р В. Н. Ст. Јовић

Број 1.

БЕОГРАД, 4. ЈАНУАРА 1925. ГОДИНЕ.

Година LII.

Буџет земљорадников

У нас се још није обикло водити свој домаћи буџет; заводи толико се зашта изда и колико се зашта прима. А кад би се водио домаћи буџет, многи би данашњи расход испао, као што би се многи приход, којег земљорадник данас нема, придодо. А свакојако би изостао велики расход на пијанке и чашћавања, велики расход који данас не пада у очи и не слеђава крв у жилама само стога, што се нигде не води, не бележи.

А у Чеха се — да поменем најближи словенски пример — тај домаћи буџет води, и води се са таквим прилежанством, да изван буџета не изостане ни једна најситнија сумица и ни једна најситнији издатак. Они заводе и кад полију пиво у кафани — зато су у њих пијанке врло ретка појава; они заводе и кад кога чаје — зато су части у њих уопште врло ретка појава. Тај је свет трезвен поглавито стога, што је одавно отпочео водити свој домаћи буџет. Докле га није отпочео водити, и сам је више пио и више друге чашћавао. Није имао контролора који ће га опоменути како много пије и како много чашћава!

А колико је пак потребнији земљорадников буџет са других разлога: из њега ће видети колико је пилади и расходованих кокошију продао и по коју цену, колико је продао јаја и колико је за њих добио, колико кукуруза, пшенице, ракије, крушака, јабука, оскоруша, јагњаци, прасиди, и т. д. Све то подсећа човека да цени свој рад, свој труд и контролише га у исто време, колико је и пошто којегча продао, буди код њега осећање мере, развија тежњу да продаје у право време, и т. д.

Колико је тек потребније забележити сваки издатак; не само порез и прирез, не само издатак на обућу и одећу, већ и за све остале потребе: ајтис, пиринач, рибу и т. д., па онда и сваки издатак који се учини из сопственога домазлука за храну: граха, сланине, сува меса, купуса, брашна, и т. д. Тек тада би се видело колико земљорадник учини издатака ван куће и колико у самој кући, па би то била права опомена да се човек уздржи у издатцима и да буде смотрен

кад их чини, смотрен не само кад их чини ван куће, већ и кад их прави у самој кући за славу, свадбу, даћу и т. д. Јер се не само много данас троши ван куће, већ веома много и у самој кући, врло много прегутају многобројне гозбе, које су, највећим делом, савршено измишљене или би се могле свести на намању меру.

А вођење буџета земљорадника има и ту добру особину, што подстиче земљорадника да више ради како би бар укарорио причања и издавања, да на извесне гране обрати особиту пажњу, да нове гране, уводи да обрати пажњу на уновчавање онога чега је мало на пијак износио, и т. д.

Најзад, вођењем буџета уноси се у земљорадничко газдинство најпотпунија, и најосновнија у исто време, контрола и пружа могућност за разноврсна испитивања, за која, код данашње потпуне одсутности буџета земљорадника, нема никакве могућности.

Драгиша Лазићковић.

ИЗ РАТАРСТВА

Гајење кромпира и поправка (регенерација) његовог семена

Кромпир је познат од пре више столећа и гаји се у свима земљама где је поднебље повољно. Он може да замени хлеб; веома је хранљив и и никавак други усев не може да га замени за исхрану људску и животињску. Неке земље производе га у огромним количинама: Немачка, на пример, добијала је годишње око 450 милиона товара. После рата, она је још више повећала његово гајење. Наши земљорадници не познају довољно све користи, које могу да изауку од ове драгоцене биљке и Срби спадају у ред народа, који га гаје у најмањим количинама, па према томе и троше га мало. Међутим, то је поврће сразмерно доста језиво и у домаћају свију; може да се справља на више начина, који дозвољавају да му се мења укус у бесконачност; може да се употребн са једнаким успехом за све врсте меса; хранљив је и лако сварљив. Шта

више, кромпир се корисно употребљава и за гајење стоке а нарочито свиња толико цењених код нас.

Његово гајење је доста лако и даје задовољавајуће приносе на свима земљиштима, чак и на иршавим и сиромашним. Ну при свем том он ипак успева на лакој за обраду и песковитом земљишту и тамо даје највеће приносе. Без много старања и труда добија се око 10 000 кгр. кромпира на хектар, али са изузетно добрим гајењем, и када се изабере повољно место, може да се добије и до 60 000 кгр.

Кромпир тражи калијумово ђубре (поташу), што је и разумљиво, када се има у виду, да једна боља берба — вађење, од 20.000 кгр. по хектару, узима земљи 125 кгр. калијума, а само 84 кгр. азота и 40 кгр. фосфорне киселине. У земљама са напреднијим гајењем увеса него што је код нас, ради бољег успевања кромпира употребљавају се поред обичног стајског и вештачка ђубрива као: азотно, фосфорно и калијумово. Како су ова вештачка ђубрива код нас још веома ретка и њихова употреба изузетна ми се можемо задовољити и са стајским ђубривом. Најбоље је да се стајско ђубриво заоре пре зиме тако, да за време сађења буде потпуно растворено у земљи, јер кромпир расте брзо и тражи хранљиве састојке које може одмах да црпи из земље.

Сађење кромпира врши се, према клими раних крајева од половине марта до половине априла. Најпре се садје ране сорте затим, полуране и најзад позне. Ова разликована код нас се чине мало и то само за покрив, за које се има рачун да се кртоле за продају произведу што раније, јер се плодови продају увек знатно скупле.

ПОДЛИСТАК

О изразима „интензиван“ „екстензиван“ и „рационалан“ у Пољској Привреди

Сва наведена три израза, а особито изрази *интензиван* *рационалан*, чују се и читају у нас врло често. Али се не употребљавају и не схватају увек у правом њиховом значењу. Та се грешка може запазити чак и код људи, код којих се с пуно разлога може претпостављати да располажу потпуно пречишћеним појмовима. Шта је тек остало за мање посвећене?

Нарочито је чест случај, да се изразу *рационалан* придаје обично смисао интензивности, ма да се та два појма не морају увек подударати. Израз *интензиван*, пак сматра се да означава исто што и *санреман* (модеран), напредан и успешан, ма да ни то не мора увек одговарати правом стању. А најмање тачно може бити, кад се изразом *екстензиван* хоће да представи нешто, што је примитивно, застарело, назадно и штетно.

То најбоље показује, колико се ти основни појмови брају. А са покраним појмовима никад

У овом случају сађење се врши на добро изабраном земљишту, где биљке нису изложене опасности да промрзну од позних мразева.

Корисно је, дакле, да се набави сорта кромпира, која може брзо да клија. Једно од средстава да се убрза клијавост састоји се у томе што ће се, на два месеца пре сађења, кромпир — кртоле ставити у плоснате сандуке у виду кавеза, који ће се изложити светлости у некој одаји, умерено топлој и где нема влаге. Под таквим условима на кртолама се појављују и развијају крупне и бујне клице, које позелене у одаји. Када се посаде у земљу, осам дана је довољно, па да се појаве први листови изнад земље.

Друго средство да се убрза клијање кртола састоји се у следећем: у току извесног времена пре сађења кромпир се држи у подруму чија температура се креће између 1 и 6°. На тако ниској температури кртоле дышу мало и не могу да утроше шећер, који њихове ћелице нормално производе у готово сталној количини. Тај се шећер скупуља у ткивима кртола, које добијају шећерни укус, непријатан за потрошњу, али приликом сађења ове кртоле клијају много брже од оних, које се чувају на обичној температури.

За људску потрошњу код нас се највише употребљавају кртоле дугуластог облика, са црвенкастом љуском и белим месом, које се лако распадне у води при кувању. Та је сорта најраспрострањенија на свима нашим пијацима. Ми имамо мало сората са жутим месом и оне су веома ретке. То је за жаљење, јер кртоле са жутим месом имају много финији укус од оних са белим месом. Оне се теже распадају при кувању и стога им је и употреба разноврснија.

се не може доћи до праве истине. Зато је потребно да се ти појмови пречисти. У жељи, да се тој потреби одговори, и лежи побуда за ова излагања.

I.

О изразу „интензиван“.

По корену свом, реч *интензиван*, постала је од латинског глагола *intendere* — *намети, пристигнути, повећати, с напором штоо чинити*. Отуд онда, у нешто преносном смислу, сама реч *интензиван* сада значи: *јак, снажан, силан, велик*. Према томе кад се каже на пр., *интензивна* *Пољска Привреда*, буквално би то значило: *јак, снажна, сила, велика* *Пољска Привреда*; *интензивно* *газдинство* значило би: *јак, снажно, велико* *газдинство* и т. д. Шта се управо хоће тиме да каже?

Према том буквалном значењу могло би се у први мах помислити, да *интензивне* — *јак* *снажне*, *велике* *Пољ. Привреде* може бити само у великим, силним, пространим државама, а да *интензивних* — *јак*их, *снажних* *газдинства* може бити само на великим, пространим поседима. Али

Поред тога оне садрже мање воде и хранљиве су.

Од страних сорта, које би било корисно увести код нас за људску исхрану ми ћемо поменути:

1.) *Ране кртоле са жушним месом*, где спадају: *Маржолен* (француски) и *Хаинаут* (немачки);

2.) *Полу-ране са жушним месом*: *Ројал Кидне* (енглески), *холанђанске жушке и љубичасте жушке*, *окургле и ране* (француски);

3.) *Позне са жушним месом*: *Сосис*, *црвене љуске* (француски).

За сорте, које се гаје на њивама наш земљорадник не прави никаву разлику. Он сади равнодушно све што је произвео као семе у прошлој години, или све оно што му трговац прода. У времену расењања кромпира, имали смо врло често прилике, да видимо биљке са жутим лишћем окружене другим са загасито зеленим и беле цветове, а поред њих плаве, ружичасте и љубичасте.

При вађењу, видели смо, да се на истој парцели скупљају у исто време кртоле беле, љубичасте, ружичасте, црвене и шарене жуто-љубичасте. Желети је, да наш земљорадник разуме, да свака од ових сората има своје нарочите захтеве и да ништа добра не може да произађе од такве мешавине. Он би имао много веће користи, када би гајио само једну сорту на истој парцели земљишта. Ова мешавина се виђа на нашим пијацама и то су кртоле лошије квалитете, које се обично продају по нижој цени од ружичастих. Но макако да је, ипак, и ако су наши потрошачи навикнути на то, такав начин рада

обара много вредност наших кртолама на страним пијацама, где су потрошачи научили да купују само поједине чисте и одабране сорте.

Код нас се сађење кртола врши најчешће под мотку. Ископа се рупа, у коју се мете, било једна мала цела кртола, било комад крупне кртоле расечене тако, да сваки комад носи више оцада. Ја сам видела у неколико прилика, како се врши сечење кромпира на самој њиви за време сађења. Ово је озбиљна и тешка погрешка, јер пресек кртоле стављен тако огољен у земљу може лако да буде нападнут од паразита разних врста, који га изризу и учине да истрли. Кртоле за сађење треба изваћи код куће и оставити их тако неколико дана, пошто се предходно послу исечене кршке кромом негашеним или у прашку. Крч уништава све клице, које би могле да се развију на пресеку и да загаде семе. Чим се створи заштитни слој на пресеку, кртоле могу да се саде, стављајући пресечену страну на ниже и равно.

У земљама, у којима се кромпир гаји на великим просторијама, сађење се врши обично плугом. Најпре се отвори бразда у коју се положи семе — кртоле на 5 до 10 см дубине, што зависи од врсте земље, па се затим покрије другим слојем плуга. Овај је начин сађења много бржи, захтева мање радне снаге, те је с тога и много практичнији и јефтинији. Дебљина слоја земље која покрива семе — кртоле не треба да буде већа од двоструке дубине овога. Распојање између оцака треба да буде 50 до 80 см, у свима правцима, што се одређује према вредности земљишта и количини лишћа изабране сорте.

Радови при гађењу кромпира своде се на прашење, огртање и прскање.

то у ствари није, или бар не мора тако бити. Русија, нпр., највећа је европска држава, али се за њену Пољску Привреду, уопште узевши, никад није могло рећи да је интензивна, и ако је извозила огромне количине жита, масла, јаја и других пољопривредних производа. Холандија, Швајцарска, Белгија и Данска, напротив спадају у најмање европске државе и махом, стално су увозиле и сада још увозе сразмерно велике количине разних пољопривредних производа, — па се ипак зато Пољ. Привреда у свима њима може сматрати као најинтензивнија у свету.

Из тога јасно излази, да се о интензивности Пољске Привреде једне земље не може судити једино по његовом географском пространству, ни по величини извоза пољопривредних производа из ње.

Још мање се појам интензивности може поклапати са величином, пространством пољопривредних газдинста. Једно газдинство, нпр. од 2 хектара може бити несравнено интензивније него једно газдинство од 2000 хектара.

Најприродније би било, да се за оцењивање интензивности узима количина и квалитета жетвених

и других приноса. Најприродније би то било с тога, што је доиста први (само не и крајњи!) смер сваке интензивности појачање и побољшање производње. Али би, у ствари, остварење тога смера било само собом веома неуоздано, те би доводило до потпуно погрешних закључака. Та неуозданост долази нарочито отуд, што на количину и квалитету производа има веома јаког утицаја и природна плодност земљишта, у вези, наравно, са свима осталим природним приликама производње. Међутим, у суштини узевши, природна плодност земљишта нема никаквог непосредног удела у интензивности пољопривредне производње. Утицај природне плодности земљишта на интензивност пољопривредне производње у ствари је само посредан. Једно земљиште од природе плодно да е са 1 хектара, нпр., 20 твара пшенице. А на другој страни постоји неко од природе слабије плодно земљиште, са којег се при потпуно истом начину рада добија једва 10 твара на 1 хектару. Може ли се сматрати, да на првом земљишту постоји нека интензивност, а да је на другом нема?

(Наставиће се)

Прашење се врши после неког времена иза клијања, обично када биљке израсту 10—12 см. Циљ ове радње је да растресе и иситни земљу око ојака и да уништи штетне траве, које могу да угуше младе биљке. Доцније, стабљике кромпира развију се и ојачају довољно, да могу и саме да угуше рашћене разних трава.

Обично на 15 дана после прашења врши се огртање кромпира. Набацина земља око ојака омогућава боље укоренивање кромпира.

За време лета и када су у изгледу непогоде, добро је да се изврше два до три прскања бордовском чорбом као код винове лозе, да би се спречило развијање пероноспорне. То је болест коју проузрокују гљивиче, које живе у унутрашњости листа и у зеленим деловима стабљике, па и на самом подземном стаблу-кртолама. Она производи на лишћу жућкасто-мрке мрље окружене белим и паучинастим маљама. После кратког времена болесно лишће се осуши и оно што падне на земљу зарази и подземно стабло и тако се болест пренесе и на кртоле. Ове се за време зиме искваре, пуштајући нарочито непријатан мирис, или се пак потпуно осуше и огртну као дрво. Бордовска чорба за прскање кромпира справља се на исти начин као и за прскање винове лозе.

У последње време примећује се све више и више ширење једне неуспутне навике код наших земљорадника, која се састоји у сечењу стабљика кромпира још од јула месеца. Ова је навика веома штетна за нормално рашћење и умножавање кртола, јер су у том времену стабљике полу-раних и позних сорта кромпира у пуној снази; кртоле су тада још мале и пуне воде. На овај начин одузима се биљци оно, што јој омогућава да спреми резерву, да расте и да умножава кртоле. Шта више, ако се деси киша после јаких летњих врућина, суша, видеће се, како сви ти млади кромпири, лишћни својих органа који их хране, поново избивају. Они ће убрзо створити нове стабљике и поново наставити рашћење, губећи тако сувише позно сву снагу и вредност, да би могли да даду нове приносе пре зиме. То сечење стабљика није за препоруку до у случају када пероноспора захвати јако целу парцелу засејану кромпирима. Па и тада, ово треба да се уради уочи самог вађења кртола. Осушене стабљике и лишће треба скупити на гомили и запалити, да би се спречило даље распрострањавање болести и зараживање здравих кромпира.

Вађење кртола врши се кад је лепо време и кад кромпири сазру, што се познаје по лишћу, које се обично осуши и поцрни. Вађење се врши плугом или мотком нарочито удешеном за то. Најгодније је да се плугом направи бразда и да се потом кртоле посаде мотком. Повашене кртоле изложе се сунцу у току целог дана, па се затим метну на гомилу и покрију сувим стабљикама и

лишћем, да би се спречило да им ноћни мразеви не нашкоде. Тако на гомили кртоле остају око осам дана, затим се преносе у подруме или у трапове.

— Саопштење —

ИЗ ЗАШТИТЕ БИЉА И ЖИВОТИЊА ОД БОЛЕСТИ И ШТЕТОЧИНА

О корисним инсектима.*

Штитаста ваш (велики медањ). (*Icerya purchasi*), унесена је на овим обалама још пре рата. Она напада не само лемуне и наранџе већ још много друго корисно и уресно дрвеће, на пример: лаворику, познату пењачицу дивљу лозу (*Ampelopsis quinquefolia*) и многе друге биљке. За то је борба против овој ваши са инсектицидним средствима скоро немогућа. Тадање далматинско намесништво у Задру добило је инсекте корењање *Novius cardinalis*, мислим из Италије. Ја сам био тада путни наставник на Корчули, а пошто се је и у мојем срезу била појавила *Icerya* и то у Оребињу, тадањи назорник вођарства покојни Мадер, послао ми је неколико *Novius-a*, којих сам пустио на нападнуто дрвеће, али су с непознатих разлога нестали и више их нисам видео.

У исто доба било је и друге у Далмацији пуштене неколико колонија *Novius-a*, које су се најбоље размножиле на острву Вису и у Боки Которској. За кратко време нестало је *Icerya* али је нестало и *Novius-a*. Иза рата се је ова ваш опет појавила у разним местима, особито у Сплиту и на острву Корчули. Требао је дакле поново потражити *Novius e*, али их се није могло нигде наћи већ само на острву Вису, одакле их се је размложило у Сплиту, на Корчули и на Пелешцу. У задње време се је опет појавила *Icerya* у Боки Которској и у околини града Дубровника (Пиле) пак сам недавно добио *Novius* из Кубишта на Пелешцу, опремио их за Боку и пустио их неколико на нападнуто лемуне и наранџе у вртници на Пилама.

Пољопривредно Одељење Дубровачке Области увело је сада контролну службу гледе кретања заразе *Icerya*, да узмогне увек на време прискрбити потребите *Novius* и да знаде где ће их наћи. У помањкању *Insectarium* треба се овако помоћи.

Сеж овог корисног куцка (бубе), уведена је овамо и једна корисна мушица *Prospaltella berlesii*, која живи као паразит на штитастог ваши на дутовима, тако званој *Diaspis pentagona*.

На белој ваши (медањ) на маслинама *Lecanium oleae* и на ваши штитарци на смоквама *Ce-*

* У бр. 48 Тежика прочитао сам интересантан чланак проф. Павла Вукословића под насловом изисања, па молим да ми се дозволи да се уретики освирнем на тај чланак и да читатељима Тежика дадем неке податке по том предмету са ових обала на Јадрану, које ће их сигурно занимати. М. Марчић.

roplastes ruscii, живи као паразит један опнокрилац т. зв. *Scutellista cyanea*, који донаша непрошениве користи. Није познато како је овај опнокрилац овамо дошао. Ја сам то први пут опазио год. 1907.

Сем ових много је корисних инсеката на маслини, на лемуњима, на наранџама и т. д., која су дрвета много нападнута још и од других врста ваши са и без штитова. Особито су корисна два инсекта из рода буба мара (*Coccinellidae*) и то: *Chilocorus bipustulatus* и *Exochomus quadripustulatus*. Ови су инсекти доста ситни пак их свака пушта у миру, али јадну бубу мару (*Coccinella septempunctata*) су многи овамошњи тежаци окривили, да она коти разне ваши, пак је убијају гледом је нају. Жалосно али истинито.

Марко Марчић

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Поводом питања о регулисању Неготинског рита.

У *Тежаку* Бр. 59 од 27 новембра 1924 год. читали смо да ће се древни неготински рит исушавати, регулисати и да ће општина Неготина добити 2700 хектара површине земље за нове културе.

Као бивши житељ тога славнога града, Неготина — Букова, сматрам за дужност неколико речи Неготинцима у корист њиховог предузећа — проблема — написати.

Главна садржина рита — мораче — то је тресет, који се може за разне привредне и пољопривредне циљеве употребити, према конструкцији, старости и количини.

Тако употребљавамо тресет као гориво, за паковање између предмета, приликом далеских транспорта, за дезинфекцију нужника, за простирке код свих врста стоке, ако је тресет у виду чоје, влакна, кудеља.

Употребљен као простирка, тресет даје одличне ђубре, јер улија 7 до 9 пута више воде — осоке, мокраће — у себе, но што је тежак.

Али тресет — муљ из неготинског рита, има још значајнију вредност, а то је употребљивост за ђубрење поља у Неготинском Кључу, где су њиве много ослабиле у приносу, услед немања ђубрета, а и далеког и тешког доваза.

А колико би вредило нађубрити са тресетом, муљом, поље са летећим песком, поред Дунава, то треба тек испитати.

Неготин има своју железницу до дунавске обале, која просеца равницу до Радујевца.

Један кратак крак железнице уског колосека до рита учинио би, да се хиљаду и хиљаду хектара пшеничног земљишта може тресетом, — муљом — нађубрити.

Са једним кубним метром тресета можемо 40 квадратних метара површине њиве у дебљини слоја

од 25см. покрити, нађубрити; то би било довољно за неколико година.

Значи, да би се могло са 250 куб. мет. тресета, један хектар површине 25см. високо покрити.

Кад би се на једном хектару површине рита, тресет у дубини од једног метра извадио, могло би се тим тресетом 40 хектара пођубрити; ако би се тресет на 2 метра дубине извадио, онда 80 хект.

Кад би се на површини од 300 хект. тресет — муљ извадио, по један метар дубине, могло би се на горњи начин пођубрити до 12.000 хект. а на 2 мет. дубине душло више.

Један хектар у дубини од 1 м. даје 10000 куб. мет. тресета а 300 хектара 3.000.000 куб. метара.

Ако би сељаци — земљоделци у Неготинском Кључу поред железничке пруге, само 10 динара од кубног метра тресет платили, било би бруто прихода при продаји 30.000.000 дин. Али мислимо да није ни 20 дин. од 1 куб. мет. у Неготинском Кључу до саме њиве, или на обали Дунава скупо, што би чинило бруто приход од 60 милиона динара.

По наведеном начину ђубрења, требало би на један хектар површине 250м² тресета — муља — што би чинило по 20 дин. од 1м³ рачунајући до Дунава 5000 дин. трошак од хектара.

Од 2700 хектара рита могло би се 300 хектара тресета за овај циљ жртвовати, тим више што би то био један користан посао за варош Неготин и околину.

Извађена површина од 300 хект. могла би се корисно за рибарство употребити.

25. новембар 1924 год.
Нови Сад

А. Мајероњић

Б Е Л Е Ш К Е

Разбеснели врабац. — Беснило као заразна болест позната је код свих топлокрвних сисара и тица, — према томе не само да није искључено, већ је чак шта више врло вероватно да је врабац о коме г. Лапчевић у 49 броју прошлогодишњег „Тежака“ говори, био бесан.

Питање, како је врабац могао задобити беснило, могло би се објаснити на два начина:

Први, да је врабац био плен бесне мачке, од ове нагробан, вирусом бесноће заражен и на неки начин од мачке жив ослобођен.

Други, да је каква тица грабљивица у борби са каквим малим бесним сисаром нпр. зецом уједена и беснилом заражена дочекала се врапца и овог у борби с њим заразила. И овде је се врабац морао на неки начин жив дочепати слободе.

У сваком случају бесноћа је код тица летачица врло ретка но не и искључена. Чешћа је пак код домаће живине која ју задобија као и домаће животиње и људи, уједом бесних паса или

мачака, о чему у научној литератури има доста података.

Вода при преради масла. — Ове године је у Француској одржан XI. Народни Конгрес Млекарске Индустрије у Анеси—Горња Саваја.

Међу многим интересантним и важним питањима која су расправљана, ево шта каже Др. Салмон, каква треба да је вода употребљена при преради масла:

„Треба да је бистра, безбојна, свежа и пријатног укуса; са хемијског гледишта, не треба да садржи много минерала и врло мало органских тела — обично, најмање 2 милиграма по литру — мало соли а нимало елемената у титацијама на кварење: нитрата, амонјака; са бактериолошког гледишта да не садржи ни једну клицу подложну да изазове непотребно врење.

Др. Салмон закључује:

1) У млекарској индустрији, интерес је неупотребити воду другу за испирање масла и прање посуђа, него чисту пијаћу воду.

2) Вода и ако се сматра чиста, треба да остане предмет највеће пажње путем периодичног бактериолошког испитивања.

3) Испуштање нечисте воде из млекаре преко неуређеног пропустљивог земљишта или у помијару која пропушта, највећа је опасност за суседне воде.

4) Стерилисање озном воде, намењене употреби при изради масла и прања судова, успешно је и корисно.“

В. А. П.

Кретање воде у земљи. — Оно зависи у главном од физичких и хемијских особина земље и њеног начина обраде. — Пропустљивост једне земље за воду, у толико је већа у колико су удаљенији њени међупростори између земљиних честица и у колико је мање капилара, пора и тела способних за бубрење. Пропустљивост је дакле моћ земље да воду која у њу продире, даље пропушта у доње слојеве.

Јако растресите земље са једнозрном структуром, могу, када су потпуно водом напијене, постати сасвим непропустљиве, исто тако и земље које су богате телима за бубрење (иловача, глина). Моћ бубрења је особина коју имају глинаста и хумусна тела, и све што спада у колоиде земље са осталим материјама способним за бубрење као: штирак, лепак и т. д. Земља богата овим материјама прима воду увећавајући свој волумен, који се за време суше потпуно изгуби, при чему земља тада јако остврдне и понекад испуца.

Уопште јако хумусне земље примају врло тешко воду ако су пре тога биле исушене.

Капиларно наступање воде у земљи почиње тек онда, када садржина воде дубљих слојева пређе преко угла свога воденог капацитета. Чим су већи земљини капилари, тим се брже вода

пење у висину, али је у толико мања висина, до које се капиларна вода диже и обратно. Зато видимо да се вода у пескушама много брже пење но у иловачама, али док је дизање воде код пескуше давно завршено, код иловаче оно још дуго траје и достиже далеко већу висину.

Орањем, дрљањем, копањем и прањењем стваром раситреситост горњег слоја (оранице) услед чега се прекида дејство капиларних чевчица за дизање воде из доњих слојева, док напротив ваљање-сабијање земље помоћу ваљака, потпомаже испуштање воде, при чему је њена брзина настућања незнатна, али је зато висина до које се она издигне велика и трајање дуго. Јако исушивање земље отежава како капиларном пењању воде, тако исто и њеном продирању у земљу.

Површина земље испарава воду тако дуго, докле се ваздух не засити довољном количином влаге. Вода која се из земље испарава надокнађује се новом која се капиларно пење у висину, тако, да капиларно дизање воде у земљи стоји у вези са испаравањем њеним која делује као каква пумпа. Овако помоћу испаравања, у висини подигнута подземна вода, дејствује да за собом узноси у горње слојеве и раствара хранеће материје. Величина испаравања зависи од релативне количине влаге у ваздуху, од топлоте земље, од количине воде која се налази на површини земље и од брзине капиларног дизања воде. Све околности које појачавају капиларност, повећавају и испаравање.

Чим је водени капацитет једне земље већи, у толико је обично јаче и њено испаравање. Стога се плитке земље, које се обрађивањем не држе на површини отворене много брже и дубље исушују него земље које су дубоке и које се на површини сталним обрађивањем држе „отворене“.

Са Чесног.

д. в. в.

Колико прасета треба оставити под крмачу? — По мишљењу стручњака број прасади, које треба оставити под крмачу зависи и од броја њених сиса и од њених млечних особина и нарочито од економског циља, који се хоће гађењем да постигне, то јест од тога, да ли се жели имати већи број прасади, која се неће чувати за приплод или пак мањи и то одабраних за будућност. Многи одгајивачи остављају да се избор прасади изврши сам собом, рачунајући на смртност, чиме се сива слабија грла отклањају. Тај начин одабирња није ни најмање добар, јер се прасад, која би имала да послужу за приплод лишавају једног дела хране, која би им послужила да се потпуно развију и да се јаче одупру разним болестима.

Јасно је да ону прасад која су најслабија треба шкартирати, а та се најслабија прасад одмах по рођењу могу познати. У опште се може рећи да прасад која ће имати највише будућности јесте најкрунија прасад по рођењу и према томе

кад је реч о одабирању, на њих треба највише рачунати.

Да се излечи буре у коме је лежало цинкуто вино. — Велика је мана наших вина цинкулоност, а још већа је мана наших винограда, да на бурад, у којима су лежала таква вина, најмање обраћају пажњу, те им се цинкулоност у подруму тако рећи стално одржава. А лек за лечење бурала у којима су лежала цинка вина тако је прост и јевтин да га сваки виноградар треба применити. Ево како треба радити: Унети негашен креч у буре, у коме је лежало цикло вино, па га у бурету водом угасити или пак већ угашен креч усуту у буре у облику кречног млека. Тако угашен креч, односно кречно млеко остави се у бурету да престоји бар неколико часова котрљајући, ваљајући, буре с времена на време, Количина креча која се има употребити од малог је значаја, 5 до 10%, довољно је. Може се исто тако применити и раствор соде од 5%. Кад је буре јако укишељено, треба му неким начином скинути са дуга вински камен — ланцем са оштрим четкицама —, па онда лечити содом, раствореном у кључалој води у количини 15 до 20%, буре затим зачепити и добро истумбати да би раствор суда допрео. Најзад, било да се примени креч или сода буре добро и неколико пута испрати чистом водом, па кад се опеде закадити сумпором.

Колико се уља добија од сунцокрета? — Наши пољопривредници знају да семе од сунцокрета радо једе живина, те је у данашње време кад је жито јако скупо тако препоручљиво да сваки домаћин и око куће и поред куће па и по њивама њива засеје и одгаји овде онде повише струкова те корисне биљке. Па не само да је сунцокрет користан за живину, него још нарочито и због уља, које се у великој количини из њега вади и које има лепу лимунову боју, пријатан мирис и добар укус, те се и за јестиво употребљава. Сунцокрет кад се на њива ка биљка за уље гаји — а треба га и тако гајити, јер ми имамо доста фабрика уља, које оскудевају у сировини — може дати на хектару 30—50 хекто-литра семена — зрна, а хектолитар тога семена тежи 37 до 45 килограма. Од 100 кг. семена може се добити 35 до 40 килограма уља, тако је то семе у уду богато.

Како да се сачувају запушачи на бутелма са вином? — Има разноврсних инсеката који нападају на запушаче, праве у њима разне ходнике, те тако или вино из њих одиђе или се пак навкваси до површине, те онда и цинке.

Најбољи је лек противу тога покривање запушених бутела капислама од калаја или смолом. Каписле су боље него ли смола за млађа вина, јер кроз каписле а затим кроз запушач може продрети спољни ваздух, који корисно утиче на сазревање, старење вина. За старија вина може

се употребити смола, ако се нема каписла, јер смола затвара потпуно запушач, те онда спољни ваздух не може да уђе у бутелу, нити да се осети толико његов утицај на застаривање као кад је покривена капислом.

ГЛАСНИК

Честитка рођен-дана Њ. В. Краљу. Српско Пољопривредно Друштво о рођен дану Њ. В. Краља упутило му овај телеграм: Његовом Величанству Краљу Александру I. Скопље: Своме Највишем Заштитнику, Српско Пољопривредно Друштво честита данашњи рођен дан и кличе: *Живео.*

Председник
Павле Т. Тодоровић, с. р.

На тај телеграм Друштво је добило овакав одговор: г. Павлу Тодоровићу, Председнику Српског Пољопривредног Друштва Београд. Господине, пријатно дирнут топлим честитком у име Пољопривредног Друштва приликом свог дана рођења, Њ. В. Краљ благоволео је наредити, да се Друштву изјави његова искрена захвалност.

В. Д. Шефа Кабинета Пуковљин Министар
Јанковић, с. р.

Конференција за унапређење живинарства у Српском Пољопривредном Друштву. Српско Пољопривредно Друштво сазвало је наше стручњаке, привреднике и љубитеље живинарства на једну конференцију, која је одржана 21 прошлог месеца у дому Друштва у циљу проучавања мера за унапређење живинарства.

Пошто је најпре саслушан један референт, који је једна Русиња, г-ђа Остелецки поднела Друштву, у коме она скреће пажњу на значај живинарства и његову организацију у неким напредним државама и заноси план како би живинарство требало организovati у нашој земљи, развила се дебата, у којој су узели учешћа многи присутни на конференцији. Изношене су мисли да би Српско Пољопривредно Друштво требало да се подухвати те да јаче поради на унапређењу нашег живинарства, оснивањем подружница за живинарство у земљи, а поред подружница, које већ има и стварањем једне централе у Београду. Други су предлагали да би требало обновити пређашњу живинарску задругу, која је раније постојала у Београду, па поред ње затим оснивати сличне задруге и у другим местима. Најзад трећи су износили да би требало нарочито утацати у правцу да се помаже приватна иницијатива у подизању и унапређењу живинарства, која уз сарадњу државе може донети најбрже и најплодније резултате.

Остављено је Управном Одбору Српског Пољопривредног Друштва да се на основу изнетих мисли од појединих говорника састави једну одлуку и учини даље што треба, у смислу да се поведе

акција преко Министарства Пољопривреде и Вода како би оно обратило још већу пажњу живинарству него досада, оснивањем угледних живинарника и набаком и растурањем бољих раса живине у народу и у што већој мери помагало приватну иницијативу, то јест поединце који оснивају или желе основати живинарнике и бавити се гајењем живине или групе, задруге, које се организују нарочито за извоз јаја. Српско Пољопривредно Друштво да заснује једну нарочиту секцију за живинарство која ће деловати путем приређивања изложба живине, предавањима и другим пропагандистичким средствима да се живинарство стално и систематски унапређује.

Примери за углед. — Г. Милан Петровић шеф агр. повереништва у Вршцу наручио је 500 ком. Пољопривредног Календара за 1925. год.; г.г. Душан Тапавица ср. економ у Вел. Бечкерек, Спасоје Пешић упр. лозног расадника у Скопљу, г. Љуба Неђић ср. економ у Крагујевцу и ср. економ у Жабарима (окр. пожаревачки) наручили су по 200 комада; г. Спасоје Пешић обл. пољ. референт у Крушевцу 160 комада.

Желети је да се и остала г.г. референти, економ, чланови и пријатељи С. П. Д. угледају на горње примере.

А. П.

ЗАПИСНИК

XCIV редовне седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане на дан 3. децембра 1924. год. у друштвеном domu у Београду

Били су присутни: Председник г. Паја Т. Тодоровић, П. председник г. Др. Танасије Митровић и чланови: г. г. Божа Ђ. Ранковић, Никола Петровић, Софроније Партошић, Павле Петковић, Милан Дамањановић и Сава Ратковић.

Председавао: Председник г. Паја Т. Тодоровић.
Бележио: Секретар г. Николије Ст. Стаменковић.

I

Прочитан је записник прошле XCIII редовне седнице. Одбор усваја прочитани записник.

II

Прочитано је мишљење Финансијског Одбора поводом предаје дужности благајничке од стране бив. друштвеног благајника г. Николе Прокића. Одбор усваја мишљење и одлучи: да се г. Никола Прокић одмах позове преко суда општине крагујевачке да дужност благајнику исправно преда, у противном предузети обезбеду.

III

Председник предлаже Одбору да се радови у Пољопривредном Календару за 1925. год. хоноришу. Одбор

одлучи да се радови у Пољопривредном Календару за 1925. г. хоноришу по скали „Тежаковић“ и то:

Оригинали по 800 дин. а прештампани и допуњени по 200 дин. од штампаног табака.

Тако исто одбор одлучи: да се уреднику календара изда на име хонорара за уређивање и држање коректуре календара 2.500 динара и 25. ком. Пољопривредних Календара за 1925 год. бесплатно.

IV

Прочитан је предлог г. Драгише Лапчевића о засађивању воћа поред путева и железничких пруга. Одбор одлучи: да се овај предлог упутити Ратарској Секцији на проучавање и мишљење.

V

Инспектор за Подружнике реферисхе Одбору молбу г.г. Марије Остелецке-Таубе баронице о оснивању живинарске задруге у Београду. Одбор одлучи: да се ова молба упутити Подпредседнику г. Др. Танасију Митровићу на мишљење.

VI

Прочитан је позив Крајинске пољопривредне подружнице на виноградарски конгрес 12. децембра т. г. у Неготину. Одбор изабра за свога изасланика Председника г. Пају Т. Тодоровића.

VII

Прочитана су саопштења:

а) Молба Штампарије С. Раденковића из Београда о повишењу 3.600 динара за штампана похвалница и повела. Одбор одлучи: да се ова молба упутити Финансијском Одбору на мишљење.

Са овим је седница закључена.

ДИСТОЛ

Поуздано средство за лечење стокe од метиљавости јесте Дистол.

Друштво има довољну количину овог лека и продаје га својим члановима по 4 динара 1 грам.

ПРОДАЈЕМ два пастува, пасмине чисто „арапске“, белци, 170 см. висине, мирни; веома способни за опасивне кобила, за вожњу у лаким колима као и за већи терет, за јахање изучени; здрави и високи а нису више млади. — Могу се видети у свако доба код Васе Н. Бунде, благ. Пољ. Подружине у Ковину.

за Краљевину Србу, Хрвату
и Словенаца:

на годину 20 дина, или 80 кра.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

на годину дана 45 дина.

Баша пољопривредних школа доби-
јају лист у овај цене.

Прављени рукописи се не враћају

Претплата се пожеље уједињити за
целу годину.ПРЕТОЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ

Претплату примају и све поште

На основу највишег решења од
априла 1869. г. пресписку друштвеноу
поси пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

За С. П. Друштво власник, председник, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 2.

БЕОГРАД, 11. ЈАНУАРА 1925. ГОДИНЕ.

Година LII.

Овогодишња вина и њихова нега

Према прикупљеним податцима овогодишња берба, готово у свима важнијим виноградским крајевима, оманула је и у количини и у квалитету.

Услед честих киша за време лега грожђе је јаво настрадало од криптогамских (гљивичних) болести: од оидијума, а нарочито од пламењаче, тако да у појединим местима није остала ни једна трећина од понетог рода.

Криптогамске болести, прошлних двеју година, врло су се слабо развијале услед неповољних за њих атмосферских прилика: дуготрајних суша и велике топлоте, па је то, изгледа, успавало пажњу иначе опрезних виноградара, тако да их је ова година затекла неспремне за борбу против тих опасних непријатеља. Многи од њих нису имали исправних прскалица и заправивача, а нису ни помишљали да им треба плавог камена и сумпора. Изненађени, они су куповали плави камен и сумпор, где су стигли, у место да су га набавили благовремено преко својих подружница од Српског Пољопривредног Друштва или Главног Савеза Српских Земљорадничких Зедруга. Неспитан и нечист плави камен био је недovolно јак да сузбије пламењачу или чак и штетан по винову лозу.

Па не само то: многи виноградари ни данас не умеју да справе бордовску чорбу, како треба. Није ретко чути иначе искусне и спремне виноградаре, где тврде да за прво прскање треба узети пола килограма плавог камена на сто литара воде, док међу тим страни виноградарци препоручују и одавно употребљивају за исту сврху два, па и три, килограма плавог камена и сразмерну количину креча (т. ј. на сваки килограм плавог камена 700 грама чистог, скоро печеног креча у праху).

Није дакле чудо, што у оваквим околностима пламењача и оидијум направе покор, чим је година иоле повољнија за њихово развиће. У осталој о овоме је било речи раније, (види: "Упутство за сузбијање пламењаче и плесни на виновој лози" од Бож. Ђ. Ранковића и Ник. Ж. Петровића, у издању Српског Пољопривредног

Друштва), а доцније ћемо, кад томе буде време још коју реч проговорити о истој ствари.

Овако болестима проређено и начето грожђе затекла је на гичи кишна јесеи, која је нарочито неповољно дејствовала на каквоју бербе.

Узме ли се у обзир и то, да многи наши виноградари нешто из незнања, а нарочито из нехата, и од доброг грожђа, братог по лепом времену, справе рђаво вино, онда се може замислити, какво ће тек вино изаћи из њихових подрума, кад се као ове године стекну у једно све ове три околности: болешћу проређено грожђе, кишна јесеи и рђава прерада.

Природно је, да ће се ускоро са многих страна чути узвици: пропаст, винска криза, куку и помагај, јер ће то рђаво вино остати непродато, пошто потрошачи нису осуђени да се трују којекваким киселицама.

Напротив биће незадовољних. Вешти и пажљиви подрумари, а њихов је број све већи, справљајући добро вино и продајући га по доброј цени — јер ће смањивање количине бити узрок повећавању продајне цене вина — не само да неће претрпети никакву штету, него ће од ове рђаве године извући користи.

И у редовним приликама мора се обратити особита пажња на негу вина, а кад година није добра, као што је ова, онда морамо отварати четворо очи! Нега вина састоји се из неколико радњи, на које ћемо, кад којој буде време, скретати пажњу виноградара на овом месту у "Тежаку". Сада је време прешаћу младић вина, с тога ћемо о томе проговорити коју реч.

Прво вино на неколико дана после бурног врења оточено је са комине из бачве или каде, у којој је превирало, у бурад и смештено у подрум за млада вина. У овоме је подруму превирало и бело вино, па су после бурног врења ова бурад допуњена и као она прва, са црним вином, овлаш аварањена.

При отакању на ваздуху проветрене и освежене гљивиче алкохолног врења отпочну у бурадима по мало радити т. ј. онај остатак непреврелог шећера претварати у алкохол, угљен-диоксид и др. споредније производе, настаје тако

звано *шихо* *алкохолно* *врење*. С тога ту бурад нисмо ни смели потпуно завршити.

По завршетку тихог врења почиње се вино у бурадима постепено бистрити т. ј. на дно бурета падају умртвљене гљивице алкохолног врења, гљивице болести, делни стреша, покожине, земље и др. нечистоћа. После неколико недеља, некад брже, некад спорије, што зависи од количине преосталог шећера и топлоте у подруму, младо се вино *пошну* *избистри*, а на дну се бурета сталожу *стеља* (или мајка).

Кад би подрум, у коме је смештено младо вино био стално на топлоти мањој од 8° С, и кад не би био изложен потресима од кола, земљотреса и др., овако бистро вино могло би годишња лежати на својој стељи без икакве бојазни; чак шта више многи тврде, и ако без неких нарочитих стварних доказа, да би то користило вино. Али пошто овакви подрума нема, то је потребно, да се бистро вино одвоји од своје стеље, иначе ће се првих пролетњих дана вино умзутити, те ће се сва она сталожена нечистоћа, а нарочито гљивице болести, растурати по вину и изложити га опасности да се поквари. Ово одвајање бистрог вина од стеље врши се претаканњем у чисту сумпорсану бурад.

Прво претаканње у редовним приликама врши се око Божића. Кад је година необично повољна т. ј. грожђе добро сазрело, потпуно здраво и пажљиво прерађено, онда се ово претаканње може одложити и за додјине, чак до краја фебруара. Напротив кад је година рђава, са претаканњем не треба оклевати, него га извршити одмах, чим се вино донекле избистрило, и не чекајући да буде

потпуно бистро, да би га што пре одвојили од оне најгрубе стеље, која је и најопаснија.

То је случај са овогодишњим вином, барем у већини. Ко га до сада није преточио, мора то одмах, неизоставно учинити, ако га мисли сачувати од болести.

Пре претаканња морамо се уверити да ли младо вино није подложно болестима нарочито прелому. То сазнајемо на следећи начин: напунимо једну чашу и једну флашицу са новим вином, па их оставимо у једној чистој соби и то чашу непоклоплену, а флашицу запушену; ако после два-три дана вино у чаши има исту боју, као оно у флашици, значи да није подложно прелому. После тога кушањем вина, утврдимо да ли оно нема какав стран задах: на дрво, трулеж, плесан, на сумпор-водоник и т. д. За то време припремамо све што је потребно за претаканње: бурад, у која ћемо преточити вино, добро исперемо и сумпорисамо, такође добро исперемо шафоле, каде и пумпу за претаканње, као и прева за пумпу.

Кад смо све то припремили, чекамо само подесан дан за претаканње, а за то је најпогодније хладно и суво време, најбоље кад дува северач, јер је тада притисак ваздуха највећи. Ово с тога што се тада најмање ослобођавају гасови из вина, стеља се не издиже, те тада можемо одвојити највећу количину бистрог вина.

Сва здрава вина и она, која заударaju на сумпор-водоник (на трула јаја) претачемо слободно на ваздуху, пуштајући га да јаким млазом пада из бурета у шафолу, а одатле га пумпом или шафолима преспамо у чисту бурад.

Она пак вина, која су подложна прелому, која заударaju на плесан, трулеж, дрво и т. д. при

ПОДЛИСТАК

О изразима „интензиван“ „екстензиван“ и „рационалан“ у Пољској Привреди (2)

Очигледно је, да не може. Зато се једино на основу статистичких података о количини приноса а без познавања природне плодности земљишта (као и природних прилика за производњу уопште) никак не може извучити правилан закључак о интензивности Пољ. Привреде у појединим државама или на појединим газдинствима.

Кад се све то узме у обзир, онда се поуздана основица за оцену интензивности мора потражити и може наћи само у оним чиниоцима производње, помоћу којих се постиже да производња буде по количини већа и по каквоћи боља него што би била, кад би та производња зависила једино или поглавито од природе. А ти су чиниоци: с једне стране рад, труд, напор који се улаже при производњи, а с друге стране помоћна средства, којима се пољопривредник служи ради лакшег и бржег савлађивања послова и која сва улазе у састав пољопривредног капитала. Према

томе, дакле, интензивност Пољске Привреде целе једне државе, појединих крајева и места у њој или и самих појединих газдинства цени се *по оном уложеном раду и по оном употребљеним помоћним средствима, којима се тежи да се пољопривредна производња што више појача и побољша*. Кратко речено: интензивност се огледа у начину и средствима, а не у резултату производње.

Такво схватање појма интензивности потпуно одговара и смислу латинскога глагола *intendere*, од којег је постао израз интензиван. Јер, производити *интензивно* у ствари и није ништа друго него напети, напрегнути, своју снагу, повећати своје напоре, да би се са дате површине, од datoга броја стоке, или иначе, добило више и бољих производа него што би се то без тога могло постићи. Што-год се, дакле, више рада и напора уложи и што-год се при том више помоћних средстава употреби, у толико ће производња бити интензивнија. Кад се, нпр., земља оре не један пут већ више пута и кад се за обраду њену не употребе обичне ралице већ савршенија гвоздени плугови или чак и парни или моторни плугови?

претакању чувамо што више од ваздуха. То постижемо на тај начин, што претакање извршимо пумпом из бурета у буре, спуштајући црево до дна оног бурета које пунимо.

Ако немамо пумпе, додир вина са ваздухом смањивемо много на тај начин, што на влашину за отакање вина натучемо прево од каучука толико дугачко да доњи његов крај падне на дно шафола, па то исто урадимо и са дрвеним левком за пуњење буради: на цев левка наставимо прево од каучука, па га увучемо у буре тако да прево падне на дно бурета.

Другом приликом о доливачу буради.

Бож. Ђ. Ранковић

ИЗ РАТАРСТВА

Гајење кромпира и поправка (регенерација) његовог семена

(Сарпета)

За њивско гајење код нас могло би да се покуша са увођењем кромпира са белим месом и великим приносом. По нашем мишљењу овде треба узети у обзир:

Рани—Ерли роз (енглески), веома погодан за свакидашњу потрошњу;

Полу-рани са белим месом и великим приносом — *Енстиси де Бове* (француски) округлог облика, добар за људску потрошњу; *Манеум бонум* (немачки), добар за исхрану стоке и индустрију.

Позни са белим месом и врло великим приносом — *Гриш скоп* (енглески), *Жеант бле* (немачки).

вези са разним другим справама и машинама као што су дрљаче, валци, култиватори и т. сл., — кад се та земља почне редовно и издацијне љубрити, и то не само сточним већ и вештачким љубретом; кад се, уз то, избору и припреми семена обраћа већа пажња него што се то обично чини; кад се, даље поклања више старана око неге усева при плевљењу, прашењу, копча, наводњавању и т. д., онда се за такву производњу збиља може рећи да је интензивна, и то у толико интензивнија, у колико је у ту производњу уложено више напора и узето у помоћ више и бољих средстава за рад. Исто тако, ако се за стоку подигну удобније стаје место обичних надстрешница и кошара; ако се за приплод бирају боља мушка и женска грла а не прва на која се наиђе; ако се стока боље и издацијне храни, а не оставља се да живи само на слами, кукурузовини или на оном што сама нађе по залупштеним испустима и утринама и т. д., — онда се и за такво сточарење каже да је интензивно, и то тим интензивније, у колико труд и помоћна средства око гајења и искорисћавања појединих врста стоке имају јачег удела у производњи.

На жалост, кромпири за исхрану стоке, као и за људску потрошњу ишчежуће брзо, ако се о њима не поведе рачун. Они су јако нападнути од тако-званих болести изметања (дегенерације), које убијају и смањују лишће, тако, да услед рђаве хране крголе остану ситне и малобројне. Идуће године то семе даје кржљаве биљке, које постају све слабије, што чини да и принос-берба буде мања из године у годину.

И ако свестрано проучаване у Сједињеним Америчким Државама, Француској, Немачкој, Холандији и Данској и у пркос многих претпоставки, које су разни истраживачи поставили, ове болести су још неутврђене и још се сигурно не познају ни узроци, нити предохране. Једне нападају лишће, које се издубљује одоздо и прави испупчење на горњој површини; друге нападају жилице на лишћу и заустављају њихово рашћење, због чега се ово увија одоздо и упреда врх. Неки пут лист се пресавије у облику кашике, постане ломљив и прави метални звук. Дешава се често, да се лист не развија, већ се његови крајеви увијају мање или више а вршни део стабљике се укочри и остане скупљен у виду главиде. Тај вршни део постаје жут, отворено ружичаст, или црвен као булка према разним сортама кромпира. На стабљини се примећују уздужне црне линије, које их чине лако ломљивим и спречавају њихово развијање. Основа стабљике издуби се, изнутра се појаве црни израштаји и део део у земљи и онај који мало излази изнад земље постане црни као мастило; на самим крголама виде се црни израштаји са сјајно сребрнатим или тамним мрежама и црним тачкицама. Ови су покривени финим белим влакнима, која убрзо постају љубичаста. При конзер-

Али као што се већ из ових општих напомена види, *интензивност пољопривредне производње није и не може бити свуде подједнака*, већ може бити мања или већа. Питање је онда; да ли се, чиме и на који начин она може мерити?

Кад би се пошло од споменуте чињенице, да је први смер сваке интензивности појачање и побољшање производње, — онда би прва помисао морала довести на то, да као мерило за оцењивање ступњева интензивности може zgodно служити количина и каквоћа добивених производа. Али је већ истакнуто, да количина и каквоћа добивених производа не пружају поуздану основицу ни за доношење суда о интензивности уопште, те се онда тим мање могу оне узети као мерило за тачно и поуздано одмеравање ступњева те интензивности. Валоно мерило за тај смер може се наћи једино у самој количини и каквоћи уложеног рада и употребљених помоћних производних средстава. Али и онда, за такво оцењивање не може служити укупна количина и вредност уложеног рада и искорисћених помоћних средстава, већ се та количина мора свести на неку јединицу мере.

вирању ове кртоле се стврђавају, покрне и нападнуте су мање или више у дубину меса.

Сви ови знаци показују болести за које се још не знају начини сузбијања. У земљама које су већ напред поменуле, постоје опитни центри са пољима на којима се гаји кромпир и врше покушаје, да се болест сузбија или издвоји и да се добије здраво семе—кртоле, које се затим раздају земљорадницима по ниској цени или чак и бесплатно.

Као помоћница професора, у лабораторији придодатој станици за селекцију (одабирање) семена у народној пољопривредној школи у Грињону код Париза, ми смо проучавали методе поправке семена кромпира под високом управом познатог научника и професора Дикоме-а. Принципи је следећи: полазећи од здраве стабљике кромпира, у изуђеној години треба посадити само њене кртоле, које кад се умноже, дају довољну количину здравог семена. На жалост, то се увек не дешава тако у пракси. Поред тешкоћа да се пронађу потпуно здраве стабљике, треба рачунати и са пренашањем болести, које је увек могуће, помоћу земље или ваздуха. То је се у осталом и догодило у више махова на станици у Грињону. Ипак успело је се да се утврди, да је размак од 2,50 м. између редова довољан, да спречи узамјано зарађивање тим болестима.

На станици су дакле редови кромпира удаљени 2,50 м једни од других. Између њих се умећу и обрађују градинарски усеви. Сваког дана специјалисти, придодати станици, обилазе кромпире, проучавају сваку стабљичу и одвајајући одмах оне, које показују знаке болести. Фамилије здравих кромпира од једне године, од две године, глао и велико поље за производњу семена ради раздавања народу, одвојени су у засебне квадрате.

Један други део земљишта намењен је за сађење кромпира помоћу семена добивеног хибридацијом или не. О овоме се стара г. Крепен сарадник професора Дикоме-а.

На овај начин стварају се нове сорте, од којих су понеке отпорне према болестима изметања (дегенерације). На другом одвојеном делу земљишта налазе се болесне биљке кромпира, на којима се прати развој болести, покушавају да им се пронађу узроци и начин за сузбијање или лек.

Уређење сличних станица спада у делокруг државе, јер појединци не могу то да изведу. Ми смо међутим изнели све појединости са циљем да и наши земљорадници увиде сав значај, који се придаје гајењу кромпира у земљама са напреднијом земљорадњом, у којима се троше велики капитали за његово обрађивање и издржавање станица са многобројним особље и специјалистима. Ово ће можда да упуту наше земљораднике да предузму поправку семена кромпира помоћу средстава, која су у њиховом домаћају.

У ствари већина болести, које су напред поменуле, постоје и код нас. Ми смо нашли у разним крајевима више таквих примерака а без сумње да и остале постоје такође, или ће бити унешене са семеном страног порекла.

Но ево шта је у домаћају сају: за време рашћења, изјутра по свемем и облачном времену, земљорадник ће понети мале пртљаче-кочиње од дрвета и пролазећи кроз парцелу засејају кромпирима, обележити побадањем у земљу, све здраве и бујне омаке, који су добро зелени и без икаквих необичних, жутих, мрких, белих и црних мрља на лишћу или стабљикама; оне, дакле, чије лишће има нормалан положај и није увијено, уковрчено, осушено или уздигнуто уздуж стабљике. С времена на време треба обилазити кромпире, уклањајући постепено кочиње онамо где омаки, који су раније били обележени као здрави, показују поново знаке болести.

За време вађења, омаки обележени кочињима малобројни су. Они се ваде одвојено, издвајајући још и оне, који производе мало и који су дали кртоле са мрљама или са неправилном љуском. На тај начин може да се добије здраво семе, које, наравно, не може да поправи кромпире, али који је ипак у могућности да их одржи у добром стању.

Ми смо имали прилике да видимо многобројне покушаје те врсте у Француској, а који су заведени од стране простих људи и без нарочитог образовања. Резултати су довољно значајно обележени, тако, да би сви земљорадници требали да их практикују, жртвујући само неколико часова ради њиховог постизавања. Тако, на пример, поред њива на којима је посађено обично семе и на којима је било веома ситних стабљика, много угинулих и закржљалих, са лишћем бледим или шареним, њиве на којима је семе макар и примитивно одабирано престављају стабљике готово једнаке величине, много уједначеније боје и са бескрајно мањим процентом болести.

Ми ћемо се необично радовати ако по предњем упуту и наши земљорадници покушају са увођењем изложених огледа, који ће их стати врло мало времена и труда, а који ће им се исплатити десетоструко добивеним резултатима. У ишчекивању да и наша пољопривредна Управа схвати сву важност подстицања за гајење кромпира и стварању центара за производњу семена онаквих, какве имају сви остали велики европски народи, ми можемо да пожелимо нашим земљорадницима потпуни успех.

Марија В. Попадич

пољопривредни инжењер, бив. помоћница на Фитопатолшкој станици у Грињону — Француска.

ДИСТОЛ

Поуздано средство за лечење стоке од метилности јесте Дистол.

Друштво има довољну количину овог лека и продаје га својим члановима по 4 динара 1 грам.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Питање:

У Бр. 44. „Тешка“ од прошле године објашњено је како се сеје вештачко ђубре. Пошто ми је нејасно то објашњење, то овим учтиво молим Друштво за одговор на ова питања:

1. Наша је земља црвена — гнетава — тешка, каменита. Како је ђубре потребно за исту, да ли Чилска шалитра или суперфосфат и како се сеје: да ли када се по орању посеје пшеница и одмах преко ње бади ово ђубре, па се онда завлачи дрљачом — браном. Да ли је Чил. шалитра и Суперфосфат све једно или није и пошто је то вештачко ђубре од 100 кгр.?

2. Колико килограма тог вештачког ђубрета треба да се посеје на један дан орање земље или на 1 хектар, пошто у 1 хектару има 100 ара или 3 плуга, јер ми је нејасно објашњење да на једно јутро треба да се посеје 350 кгр. вештачког ђубрета, пошто ми овамо зовемо једно јутро орања 1 четврт од једног дана орања. Зато мислим да је то много 350 кгр. на 1 јутро орања, ако 1 јутро значи 1 четврт дневног орања.

28.-XI-924. год.

Нип.

Рађел С. Видоковић,
писар Нашне Железничке Радионице.

Одговор:

1) Суперфосфат и чилска шалитра су два различита вештачка гнојива — ђубрета, али су оба веома потребна за све наше усеве. Они садрже два хранљива састојка, и то суперфосфат садржи фосфорну киселину, а чилска шалитра азот. Без ова два хранљива састојка не би се могли изградити биљни делови ниједне биљке, т.ј. биљка би остала мала, слаба.

Морам вам напоменути, да је поред ова два хранљива састојка важан и трећи састојак, који се зове калије, а кога има у вештачким гнојивима, која се зову калијева сб и кајнит. Пошто је ваша земља тешка иловача, то нећу о калију овде говорити, јер у тешким земљама има доста калија, па га треба додати на средње тешким, лаким и јако лаким земљама, а на тешким само изузетно и ретко.

На жалост, фосфорне киселине и азота често има у земљи врло мало, или мало, или су у неповољном облику, т.ј. сувише тесно везани за друге неке састојке земље, да их биљка не може издвојити и искористити, па остане слаба и даје слаб род.

У стајском ђубрету има доста хранљивих састојака лако пријемљивих, али стајског ђубрета нема никак доста. Сем тога се не ђубри стајским ђубретом за жито, јер би било штетно по жито.

Зато се земљама морају ова два хранљива састојка додати, и то тако, да их биљка може лако узети из земље кад јој треба, и колико јој треба, а да јој не штуде него само користе.

За то су подесни суперфосфат и Чилска шалитра.

У суперфосфату је фосфорна киселина тако везана, да треба 3—4 недеље док почне да дејствује, а азот у Чилској шалитри долази одмах до дејства, јер је он у чилској шалитри као готова храна, т.ј. за изградњу биљке не мора се прерађивати.

Према томе суперфосфат треба за озиме стрине разбацити по њиви пре орања, па га онда заорати. Само ако је земља лакша, онда се може разбацити и по поораној њиви, па дрљачом добро задрљати, и онда сејати. Свакако је боље заорати га, нарочито на тешким земљама.

Ако се не стигне у јесен поорати за пролетње усеве, онда што раније у пролеће, када је време повољно и земља за рад подесна, треба суперфосфат разбацити пре орања и заорати.

Чилску шалитру треба за озиме стрине на тешким и слабијим земљама поделити у два дела и то: $\frac{1}{4}$ бацити у јесен преко жита пошто је никло, а $\frac{1}{2}$ у пролеће што је могуће раније.

Ако је земља тешка и врло слаба, као што је ваша тешка иловача црвене боје, онда треба $\frac{1}{2}$ Чилске шалитре бацити по пониклом житу у јесен а $\frac{1}{2}$ што раније у пролеће. Кад је шалитра растурена по усеву, не треба је дрљати, јер она одмах упија влагу, па је влага увуче у земљу и доведе до жилица усева.

Део шалитре растурен на слабој земљи у јесен, помоћиће житу, да се брже развија и добро укорени пре зиме, а део растурен у пролеће помоћиће, да жито брзо крене рано у пролеће, и да се добро развије и сааре на време.

Само треба строго пазити, да се шалитра растура по сувом усеву, т.ј. лист не сме бити мокар, јер би га шалитра спржила. Зато је најбоље растурити је сувог дана око подне, кад је обично сваки лист сув.

Сем тога, ако је шалитра добијена у грудвама, мора се истуцати, јер што је ситнија, једноличније се растура и једномерније ће дејствовати.

Цену суперфосфата и Чилске шалитре дознаћете од Срп. Пољопривредног Друштва јер оно је поручило већу количину и продаје их по врло умереној цени.

2.) На 1 хектар растура се за жито — озимо или јаро — 200 до 400 кила суперфосфата и 100 до 200 кила Чилске шалитре.

1 хектар има 100 ара или 10.000 квадратних метара.

1 јутро — бачко јутро — има 2.200 квадратних хаати, а то је 80 ари или 8.000 квадратних метара.

1 катастрално јутро — рал, има 1.600 квадратних хвата, а то је 57^{1/2} ари или 5.755 квадратних метара.

Пошто ви још нисте радили са вештачким гнојивима, ја бих вам саветовао, да ове године извршите огледе са вештачким гнојивима, па кад се у пракси упознате поближе са њиховом употребом, онда да се користите на већим површинама одличним дејством вештачких гнојива, која богато плаћају труд и трошак, када се са познавањем употребе.

Ваша земља оскудева јако у азоту, па треба да се нарочито упознате са Чилском шалитром, као најбољим азотним гнојивом.

За вршење огледа и добивање Чилске шалитре за огледе, обратите се писмом на: Делегацију Произвођача Чилске Шалитре у Београду, Поенкареова ул. 35. Она даје свакоме потребна упуства бесплатно.

Проф. Јанко Вукчевић
Директор Пољопривр. Школе.

Б Е Л Е Ш К Е

Лек противу кржаве ваши. — У многим нашим воћарским крајевима ова је ваш доста распрострањена и наноси велике штете јабукама. Она живи не усамљено него у групама и тло јој је покривено белом памучастом материјом, по којој се тај штетни инсекат може лако распознавати; згњечена испушта црвену течност као крв, по чему се и зове кржава ваш. На местима где се та ваш настани, јављају се рано, па се онда ту развија рак и друге болести од којих дрво може да угине. Кад се та ваш запази треба је истрљати руком или чим другим да би се инсекти изгњечили, па онда места, на којима је она лажала треба превући, окречити помоћу четке раствором шпиритуса и соде (натријум карбонатом) и то спрвањем из $\frac{1}{2}$ литра шпиритуса од 90°, $\frac{1}{2}$ литра воде и мало соде. Од свега направити раствор који ће се моћи на горњи начин применити.

Овај се лек може применити на једном дрвету, где се ваш појавила, па ако се покажу добри резултати онда га применити и у већим размерама.

Како одржавати буре, кад се из њега вино испразни? Кад се вино из бурета источи, оно се како то бар наши виноградари раде остави онде где је и ту лежи док понова не затреба. Ако се није укиселило заједно с вином, док се ово у њему чувало, оно ће се ипак доцније укиселити, кад се вино из њега источи. Укиселиће се због тога што у бурету остаје, по отакању доста вина по дугама и то вино, како је у обилном додиру са ваздухом, лако укисни, цинке. Ето тако се понајчешће бурад укиселе код наших виноградара, а у укиселиним бурадима се ни најбоље вино не може одржати здраво, већ ће се и оно

убрзо укиселити. Да се то не би десило, да се и празно буре одржи потпуно здраво, треба овако поступити. Чим се буре испразни треба га испрати кључалом водом служећи се при том и ланцем помоћу кога се лако скида са дуга вински камен. Буре са усутом водом и ланцем се добро истумба, па се потом постави на једно данце, па потом на друго, тако, да вода остане у додиру за извесно време са свом унутрашњом површином бурета. Потом се та вода избади и буре исплаче два или три пута хладном водом. Тако опрано буре се после, пошто се оцеди, али пре него што се потпуно осуши, закади сутмпорним диоксидом. Тога ради се унесе кроз врањ запаљена сумпорна трака рачунајући до 5 см. дужине траке на 1 хектолитар садржине бурета. Затим се закађено буре добро чепом затвори и остави на своје место. Ако је подрум здрав закађивати буре сваких два месеца, а ако је подрум влажан закађивати сваког месеца. Тако радећи, виноградар може бити сигуран да ће имати увек здраву и исправну бурад.

Један добар а јевтин лек противу корова. — Наши пољопривредници знају врло добро како се коровљиве биљке тешко тамане на њивама и колико велику штету наносе нашим усевима. Они су то нарочито искусили у прошлој години, када се коров услед учестаних киша толико развио на појединим њивама, где су стрни усеви гајени, да је ове тешко било од њега распознати. Те коровљиве биљке, које су гушиле стрне усеве, највише су и допринеле те смо имали тако слабе приносе од пшенице, овса и др. житарица у прошлој години.

Има један добар и јевтин лек против коровљивих биљака, који је опробан у Француској и у прошлој 1924. год. дао добре резултате. То је прскање коровљивих биљака 25% раствором кухинске соли. Професор Реј применио је у прошлој години тај лек на тридесет огледних поља прскајући коровљиве биљке по њивама са сланом водом (25 кг. соли на 100 литара воде) по сунчаном дану између 9 часова ујутру и 4 часа по подне, а у време када су те биљке имале 4—6 развијених листова. Резултат је био тако окуражавајући да је Реј тврдио да је могуће тим леком потпуно уништити коровљиве биљске.

Тај исти лек је био примењен са највећим успехом, како то јављају једне француске пољопривредне новине прошлог пролећа у Пољопривредној Школи у Грињону на дивљу слачицу (*Syngis arvensis*), која је била потпуно обузела једно поље шећерне репе. После само једног прскања са количином од 1000 литара слане воде са 20% соли, слачица је била потпуно уништена.

И наши пољопривредници требали би да опробају идућег пролећа овај лек на малом простору и да се тако и сами увере о његовој вредности, па ако се покаже као добар да га рашире.

Како да се униште ваши код живине?
— Ништа горе него кад се запате ваши у живинарнику и живина увашљиви! А има много наших пољопривредника, који тако мало воде рачуна о живини, да се вашљива живина често виђа чак и код болх домаћина. Одржавањем чистоте и код живине и у живинарнику најбоље се може сачувати живина од тих паразита. Али кад се већ запате ваши небригом домаћина треба предузети потребне мере да се оне што пре униште. У том случају треба очистити и живинарник и живину и то на овај начин:

а) *Живинарник*. Најпре добро очистити живинарник од нечистоће и прљавштине па га онда дезинфиковати паљењем сумпора и прскањем зидова, тавана и пода раствором креолина (креолина) у размери 50 грама ове материје на 1 литар млаке воде. Количина сумпора коју треба сагорети треба да је 50 грама на кубни метар запремине. Сумпор се намести у малим земљаним чанчићима, који се распореде на 1 метар растојања једно од другог па се потом запали, а живинарник херметично затвори за 24 до 48 часова или бар до у вече, ако се нема изван живинарника друго какво место где би живина могла преноћити. На тај начин живинарник ће се потпуно очистити од сваке гамади.

б) *Живина*. Да се живина спасе од вашњу најзгодније и најјевтиније је средство чист песак и пепео у коме се ова (живина) може до миле воље лепшати и купати. У једном од кише склонином месту, треба одредити и четвртасто ограничити један простор, који се насип једним слојем, дебелим 20 см. овакве мешавине: финог просејаног песка 100 кгр., пепела од дрвета 100 кгр. и сумпорног цвета 20 кгр. Све то добро измешати. Ту пустити живину па ће се она сама лечити и после неколико недеља потпуно излечити.

ГЛАСНИК

Нови чланови утемељачи Српског Пољопривредног Друштва. — г. *Станоје Стојановић*, пољопривредник из Скобаља (смедеревског) ценећи рад Српског Пољопривредног Друштва, уписао се за члана утемељача са улогом од (200) две стотине динара.

Г. *Благоје П. Ђорђевић*, винар из Сијева код Ниша, увиђајући благотворан рад Српског Пољопривредног Друштва на унапређење полске привреде, уписао се за члана утемељача овога Друштва са улогом од 200 дин.

Српско Пољопривредно Друштво благодари г. *Стојановићу* и г. *Ђорђевићу* на њиховој пажњи, са жељом да се и остали пољопривредници и пријатељи полске привреде угледају и послуже примером овога пољопривредника.

„Пољопривредни Гласник“. I. о. м. изашао је из штампе I. број „Пољоприв. Гласника“

са одобреном садржином. Годишња претплата: за појединце 130, за удружења, читаонице, друштва и т. д. 160 динара. Уредништво се налази у Новом Саду, Петра Зринског број 2. Препоручујемо нашим читаоцима овај врло добро уређивани лист.

Два успела предавања из сточарства. — У месецу децембру пр. г. одржана су у Штипу и Приштини два огледна предавања из области сточарства, са пројекцијама — сликама на филму, о болести „метилавости стоке“ и о њеном сигурном и успешном лечењу са Дистолом.

Ова предавања одржана су уз сарадњу тамошњих окружних Пољопривредних Подружја. Посета је била велика, како од нашег тако и од муслиманског света, чије је интересовање било велико, јер су са највећом пажњом пратили предавање, које је извођено са пројекцијама — сликама на филму тако јасно, да су присутни дошли до уверења, да метил више не представља никакаву опасност за сточарство, пошто је он потпуно савладао са леком Дистолом, о чему је се до данас уверио приличан број сточара“.

Оба ова предавања извео је са потребним стручним објашњењима, наш редован члан г. *Ђира Ђирковић* економ фабрике „Каштал“, који свагда при својим путовањима стално одржава везе са Пољопривредним Подружјама, па стога, свуда тамо где ње постоје, ми топло препоручујемо г. *Ђирковића*, да приликом приређивања ових предавања буду на руци и помоћу му у извођењу овог његовог задатка, јер практична су предавања једно важно средство за просвећивање пољопривредника, који том приликом много што — шта корисног виде и науче.

На послетку вредно је забележити да је на предавању у Штипу, поред земљорадника, били присутни још и 25 Амала—Влаха—Црогнуцаца.

Ђаташ.

ЗАПИСНИК

XCIV редовне седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане на дан 3. децембра 1924. год. у друштвеном дому у Београду

Били су присутни: Председник г. *Паја Т. Тодоровић*, П. председник г. *Др. Танасије Митровић* и чланови: г. г. *Божка Ђ. Ранковић*, *Никола Петровић*, *Софроније Партовић*, *Павле Петковић*, *Милан Дамњановић* и *Сава Ратковић*.

Председавао: Председник г. *Паја Т. Тодоровић*.
Бележио: Секретар г. *Николије Ст. Стаменковић*.

I.

Прочитан је записник XCIV. редовне седнице. — Одбор усваја прочитани записник.

II.

Председник извештава Одбор, да услед навеба не може одпутovati у Неготин на винарски конгрес већ је одредио да га на овом конгресу заступа члан управе г. *Никола Ж. Петровић*. — Одбор одобрава поступак.

III.

Прочитано је мишљење Финансијског Одбора:

а) По понуди г. И. Бончића из Београда за посредничке послове. — Одбор одлучи: да се пише г. Бончићу да јави посредничке цене;

б) Члан Финансијског Одбора г. С. Петровић прочита стање друштвене благајнице на дан 1-XII-1924. год. — Одбор прими знању.

IV.

Прочитана су мишљења Изложбеног Одбора:

б) По реферату друштвеног инспектора, да се пошаљу похвалнице Пољопривредној Подружини Неготин (Крајина) за виноградски конгрес — Одбор одлучи: да се пошаљу 150 ком. похвалница по цени од 4 дин. ком.

б) По молби Јагодинске Пољопривредне Подружине за похвалнице — Одбор одлучи: да се овој Подружини пошаље 400 ком. похвалница бесплатно.

а) По молби Приједорске Пољопривредне Подружине за похвалнице — Одбор одлучи: да се овој Подружини пошаље 88 ком. похвалница бесплатно.

г) По молби Изложбеног Одбора из Скопља за похвалнице — Одбор одлучи: да се пошаље Пољопривредном Инспекторату за изложбени Одбор 547 ком. похвалница бесплатно.

V.

Прочитана су мишљења Набављачког Одбора:

а) По понуди калемарских ножева предузећа „Шумадија“ из Београда — Одбор одлучи: да се откупи понуђени број калемарских ножева по означеној цени.

б) По понуди семена мухара од стране Пољопривр. Подружине у Срем, Митровици. — Одбор одлучи: да се, понуда не прими, пошто има повољнијих.

г) По понуди семена од ситне проје, мухара и грахорице од стране управе Двора Њ. В. Краља. — Одбор одлучи: да се откупи понуђена количина семена по означеној цени франко друштвени магацин пошто су цене повољне.

VI.

Прочитана је молба за бесплатне књиге читаонице Дубиничке Аграрне Заједнице из Подујева. — Одбор одлучи: да се заједници изда бесплатно по један комад од свих књига друштвеног издања, којих има више.

VII.

Преседник извештава Одбор, да је моментално потребна већа сума новца Друштву, ради исплате оштатаног Пољопривредног Календара за 1925. год. — Одбор одлучи: да се на основи овлашћених учени позација из Пољопривредног Фонда по књижицама код Држ. Хипотекарне Банке, с тим да се иста врати најдаље до краја фебруара идуће године.

VIII.

Прочитан је списак предложених лица ради одликовања са Скопске Пољопривредне Изложбе. — Одбор одлучи: да се овај предлог као и остали предлози за одликовање упуте ужем одбору у који се бирају. II. председник г. д-р Танасије Митровић и чланови: г. г. Софроније Партовић и Александар Ранковић.

IX.

Прочитана су саспштења:

а) Одговор г. Мил. Марковића изабраног друштва-

ног благајника. — Одбор одлучи: да се овај предмет упути Финансијском Одбору на мишљење.

б) Потпредседник г. д-р Т. Митровић чита своје мишљење поводом предлога г-ђе Марије Остелецки Таубе. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да друштво сазове конференцију живинара и пријатеља живинарства ради расправе овога питања и оснивања живинарског удружења.

в) Потпредседник извештава Одбор, да је упутио писма извесним фабрикама ради информације за набавку штампарије. — Одбор прими знању.

Са овим је седница закључена.

Парних, бензинских и саугас ВРШАТИХ ГАРНИТУРА, МЛИНОВА свих врста, ВЛАЧАРА, ВАЉАВИЦА, АМЕРИКАНСКИХ БЕЗАЧИЦА, жетивлица и косачица, МАНИЛЕ праве американке за везивање снопова.

ПРИЛИКА: Комплетна четворка и комплекта шестика САМОПУТУЈУЋА (селбшванддер) гарнитура мало употребљена јефтино има на стоваришту

Командитно Друштво
А. БЕРАСИ и КОМП. БЕОГРАД

Телеграм адреса:

„БЕРАСИ“

Телефон 672

Канцеларија

Краљ Миланова ул. 36.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС

Изашла је из штампе књига „Рационално Гајење Свиња“ од Ing agr. Драг. Ј. Грујића са следећим садржајем: I део: свињац; II део: коју расу свиња да гајимо; III део: производња свиња; IV део: хигијена свиња; V део: храњење свиња; VI део: гајење свиња; VII део: мерење свиња помоћу пантљике и познавање старости свиња; VIII део: болести свиња.

Књига је намењена свакоме, који се занима гајењем свиња и ниједан не би требао да остане без ње.

Књига је поред обилности у градиву украшена са 35 слика а цена јој је 20— динара и може се набавити преко уредништва свију пољопривредних листова, велих књижара, као и од самог писца на адресу Шабач — Ратарска Школа.

ПРОДАЈЕМ

два аспаства, пасмине чисто „аранске“, белци, 170 см. висине, мирни; веома способни за опасивање кобила, за вожање у лаким колима као и за велики терет, за јахање изучени; здрави и високи а нису више млади. — Могу се видети у свако доба код Васе Н. Бунде, благ. Пољ. Подружине у Ковину!

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ

улажу се

Срп. Пољопривредном Друштву
у БЕОГРАДУ

Претплату примају и све поште

На основу најновијег решења од
априла 1866. г. преспско друштвено
носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОДЛАСИМА ПО ТАКСИ

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1868. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

за Краљевину Срба, Хрвата
и Словенаца:

на годину 20 дина, или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

на годину дана 45 дина.

Бази пољопривредних школа доби-
јају лист у пола цене.

Прављени рукописи се не враћају

Претплата се може уједанити за
целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредник, Д-р В. И. Ст-јковић

Број 3.

БЕОГРАД, 18. ЈАНУАРА 1925. ГОДИНЕ.

Година LI.

Пољопривредним Подружницама.

Молимо пољопривредне подружнице да нам одмах пошаљу спискове својих чланова како би смо им могли слати лист Тежак.

У списковима означити тачне адресе, нарочито последњу пошту, да се не би лист враћао.

Такође молимо и остале претплатнике да претплату обнове.

Срп. Пољопр. Друштво.

За унапређење свиларства.

У 46. броју „Тежака“ оштампан је чланак о конференцији пољопривредних стручњака у Скопљу за унапређење пољске привреде у Јужној Србији.

На овој конференцији између осталих грана пољске привреде, проговорено је неколико речи о свиларству и његово унапређењу.

Наше данашње свиларство у Јужној Србији у њеђелијском, дојранском и струмичком срезу најрационалније је. Одгајивачи по унији (25 гр.) семена добијају по 65 кгр. сирових кокона и они из наведених срезова могу се скоро равњати са одгајивачима из најнапреднијих земаља: Италије и Француске.

У наведеним срезovima има одгајивача који годишње производе по 700 кграма сирових мекурака, којима је у последње три године била цена између 100 и 130 динара по килограму.

Купци су махом из Италије и Француске, а извозе преко Солуна; и они се хвале да су кокони одличног квалитета.

Од наведеног чиста је добит одгајивачима око 2%, па када се узме, да је ово зарада за непуних 45 дана рада, то је приход који се не да постићи ни од једне гране пољске привреде за тако кратко време.

У речена три среза имамо 3 свиларска назаорника, два лудова расадника. Имамо три удружења,

која производе семе свилених буба, подмирују потрошњу у својим крајевима и растурају семе и у остале крајеве наше државе, где се резултат са истом одличан показује.

У Јужној Србији, нема краја па скоро ни селцета, у коме не би могао луд успевати, а то је главна основица за свиларство. Данас се у Јужној Србији оправљају и подижу све више и више општински и државни путеви, па и железнички. Имања и велики поседи деле се и партиципи појединцима на све стране.

Поред путева општинских, државних, по селским улицама, по деоницама појединих имања и поред железничких пруга, могли би се свугде засадити лудови за бербу лишћа.

Ово би добро дошло сиромашнијим, који немају своја имања за сађење лудова. Сиротиња би дошла до зараде и новца, а баш у доба године кад је највећа оскудица.

У Јужној Србији из године у годину све је већи број основних школа, чији би управитељи требали да саде лудове по двориштима и баштама. Бербом лишћа и исхраном свилених буба, помоћу школске деце, долазили би до лепе зараде, од кога би приходи за децу куповали потребан материјал: као, пера, плајазе, писаћу хартију и друго. Нарочито би за децу од користи било, што би се у детињству привикли и научили одгајивању свилених буба.

Војне власти и жандармерске станице по касарнским круговима треба да саде лудове, тим пре што је у закону унето да се код војске изводи пољопривредна настава.

За ширење ове гране потребни су специјални органи, који би по селима ишли и предавањима народ поучавали, а морали би код одгајивача и лично у кућу одлазити ради поуке за време храњења буба. Ако би се ово предало државним економима, то ба за њих било много и теретно поред осталих грана пољске привреде.

У свима већим местима треба поставити свиларске надзорнике а сада у прво време и то што пре у: У Битољу, Охриду, Велесу, Штипу, Кочанима, Кратову, Куманову, Тетову и Гостивару, па и у Косову, Приштини и Митровици. У на-

веденим местима треба основати и дудове расаднике у величини 2—3 хектара за производњу дудових садница и поделу народу истих.

Скопље треба да буде центар свиларства не само за Јужну Србију но и за целу нашу земљу, пошто има најбољих услова о чему сам мало опширније навео у мом чланку оштампаном у „Тежаку“ Бр. 52. пр. год.

Овде треба да буде свиларска станица за укрштање свих раса свилених буба, за микроскопско писање семена и за све друге опште у свиларској.

Подигнимо и унапредимо свиларство у Јужној Србији, онако као што нам тамо клима и поднебље дозвољавају, сами ће се купци сирових межурака постарати да подигну потребан и велики број сушница за убијање — гушење сирових межурака, па онда фабрике за одмотавање, ткање и бојење.

Индустрија би се унапредила сиротиња по варошима дошла би до зараде и парчета хлеба.

Благ. Тодоровић.

ИЗ ЗАШТИТЕ БИЉА И ЖИВОТИЊА ОД БОЛЕСТИ И ШТЕТОЧИНА

II. Пољопривредне штеточине и њихови непријатељи.

Корисни инсекти предатори или корисни инсекти грабљивци¹⁾ (Бауљара, Бубамаре, *Chrysopa perla* — виленица)

Инсекти предатори или грабљивци, то јест

¹⁾ Примећено ми је да би се инсект предатор могло превести са инсекта грабљивца, као што ње постоја тина грабљивца. Име предатор је тако река интернационално, Французи, Талциани и Енглези имају га у своје језику. Ја изајма об израза: инсект предатор као и инсект грабљивца, оставајући читаоцима да они сами нађу коју израза желе.

инсекти који се другим инсектима хране, налазе се свуда око нас. Неки су од њих разбојници са друмова, дугих, јаких ногу да би лако могли потрчати и плена се дочепати, јаких вилица, да би га лако могли искидати.

Такви су, на пример, бубе Тврдокрилци, које припадају великој групи, код нас тако званих Бауљара.²⁾ Оне све одреда имају јаке ноге и трче врло брзо. Вилце су им тако јаке, а пипци дуги.

Међу њима долазе на прво место Тручуљци, велике бубе дуге 2 до 3,5 см. Један од најпозна-

Сл. 1. — Један од Тручуљца при хољу (према Граберу).

тијих је Златни тручуљак (*Carabus aureus*), златно зелене боје са сјајним металним преливима. Он спада међу најлепше инсекте који постоје код нас и сваки га је често видео, где у пољу хитро претрчава, испред ногу, преко стаје и губи у трави.

²⁾ Под именом Бауљара означена су инсекти равних фамилија, Тако поменути Точуљци, као и Миршљавца брзонаог фамилију фамилија *Carabidae*-а, док Пешчара припада фамилији *Cicindelidae*-а.

ПОДЛИСТАК

О изразима, „интензиван“ „екстензиван“ и „рационалан“ у Пољској Привреди (3)

Најобичније се за ту јединицу мере узима јединица површине. И кад се каже, нпр., да то је газдинство троши на 1 хектару своје обрађене земље рада у вредности 200 дина, и располаже помоћним производним средствима (у облику разном оруђа, зграда и т. д.) у вредности 500 дина, а да на другом неком газдинству те вредности изнесе више, — онда се из тога лако може видети, да је ово друго газдинство интензивније него прво.

Само, ни тим закључцима не може се признати потпуна (апсолутна) тачност. Најмање се то сме чинити при упоређивању таквих података, који потичу из разних држава и крајева. То долази нарочито отуд, што сама вредност рада и помоћних средстава може бити веома различита. Величина радничке наднице, нпр., у једном крају може износити 10 дина, а у другом 15 дина; померање једне потпуно истоветне стаје за говеда

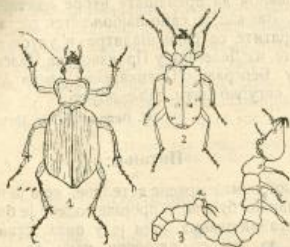
може негде стати 50.000 дина а друге 80.000 дина. и т. д. Појмљиво је онда, да свођење тих разних вредности на јединицу површине мора дати разне количине, ма да је количина и каквоћа уложенога рада и употребљених помоћних средстава у ствари потпуно једнака. А кад су те тако сведене количине различите, онда ће по њима и ступњевни интензивности изгледати различити, ма да она, у ствари, може бити сасвим истоветна.

Поред свега тога, дакле, што је у поменутом свођењу нађено једно објективно мерило за одмеравање интензивности ипак ни то мерило не може послужити као посве тачно. Помоћу њега могу се доносити само *приближне оцене*, које ће бити у толико тачније и поузданије, у колико су прилика, под којима се газдује, слачије. О потпуној једнакости тих прилика, међутим, нигде и никад не може бити речи.

Али, и кад би било могућно имати неко сасвим тачно мерило, за оцену ступњева интензивности ипак се тиме не би могло много добити. Не сме се губити из вида, да *сам појам интензивности не представља свуде и увек нешто тачно утврђено*. Напротив, у разна доба, у раз-

Његова је ларва дугачка до 3 см., ваљкастога је тела, сјајно црне боје, са добро развијеним ногама, хитра као и одрасли инсект. Обоје имају јаке вилице и силно су прождрљиви. За време целога свога живота они лови, нарочито ноћу, радне гусенице, ларве, нападају пужеве и голаше, прождиру јаја ровца и гуњеља. Они се заиста могу назвати корисним бубама.

Истина, у тој непрекидној борби, покрај штеточина, често плати главом и по који корисан

Сл. 2. — (1) Миришљавца Брзанога. — (2) Пешчара. — (3) Ларва Пешчаре; а — нарочито израшћат на леђима помоћу кога се држи у усправном положају у своје ходнике. (Јако увеличано.)

инсект, али то је мана свију грабљиваца, да убијају и једу све што могу да дохвате, не питајући за сваку своју жртву, да ли је корисна или штетна по нас.

Покрај Златног Трчуљка треба поменути Пурпуног Трчуљка (*Carabus purpuraceus*), који је сјајне, љубичасто црвенкасте боје, па затим Црног Трчуљка (*Procrustes coriaceus*), који је и највећи

ним крајевима и под разним приликама тај појам је имао, а и данас још има и имаће увек разно обележје. Што је некад можда са дивљеним истицано као интензивно, данас се то више не сматра; што се негде с похвалом истиче као интензивно, у другом крају, кад би се исто тако радило, с покудом би се сматрало као недовољно. То, другим речима, значи: да појам интензивности има само релативни значај, и да је подложен јакој и сталној промени.

То ће се боље видети у потоњем излагању о изразу екстензиван.

II.

О изразу „екстензиван“

Сама реч екстензиван постала је од латинскога глагола *extendere-rasteknuши, рашириши, размакнуши, повећати* и т. сл. У француском језику постоји сада придев *extensif (-ive)*, који значи: *неког који растеже или нешто што растеже*. Именца, пак, *extension* значи: растегање, ширење, повећање и т. сл.

Према томе, кад се каже екстензивна Пољска

њихов представник, дуг је 3,5 см., и потпуно је црне боје и рапавих покрилаца. Сви они живе и хране се на исти начин као Златни Трчуљак.

Истoj групи Бауљара припада и Миришљавца Брзанога (*Colosoma sucophanta*). И то је велика буба, 2,5 до 3 см. дуга, широкога трупца. Глава и груди су плавичасте, покрилца су златно црвенкаста и на сваком се налазе по 15 уздужних брада. Миришљавцу Брзаногу су Американци нарочито из Европе у Америку пренели око 1906. год., да би се се на тај начин борили против опасних гусеница које нападају шуме. Кажу, да су имали врло великих успеха.

Најзад поменимо још и бубу Пешчару (*Cicindela campestris*), исто тако из групе Бауљара. Само она је по расту много мања но њени рођаци и не мери до 1,5 см. дужине. Глава и груди су јој плавичасте, покрилца пак зелена са 8 белих тачака. Само одрасао инсект трчи, он чак и доста добро лети, и лови, док његова ларва у заседи чека своје жртве. Она је дуга по 2 см., са jakim вилицама (сл. 2). Ларва копа у земљи усправне ходнике, да скривена у њима, са главом на самом отвору, чека, и чим нешто нађе на дамаку њених вилица, она га зграби, увуче у своју рупу и поједе.

Сви предатери не припадају само Бауљарима, њих има и у разним другим фамилијама и родовима инсеката. Тако, још увек међу Тврдокрилцима, налазе се најпознатији предатери, Бубамаре (*Cocctnellida*), које већ свако дете зна. Има их разних боја и раста, али у многих најпознатијих покрилца су црвена са црним тачкама. Бубамара са 7 црних тачака је највећа међу њима, затим долазе друге са 2 или 4 црне тачке ит.д. Њи-

Привреда или екстензивно газдинство, буквално би то требало да обележи привредни рад, који тежи да растеже, протеже или повећава. Али је питање: шта? Свакако производњу. Само никако не у оном истом смислу појачања и побољшања, у којем се то чини на једном интензивном газдинству. Сасвим противно: да би се дошло до жељене веће количине производа, екстензивна Пољ. Привреда, растеже — повећава и вршину земљишта. Другим речима: екстензивна Пољ. Привреда је она, која извесну количину производа добија са сразмерно пространије, шире, веће површине земљишта него што је то случај код интензивне производње.

У томе лежи потпуна супротност појмова израза интензиван и екстензиван. Јер, док интензивна Пољ. Привреда тежи да већим трудом и разним подесним помоћним средствима добије са дате површине што више и што бољих производа, — дотле екстензивна Пољ. Привреда гледа да потребну количину производа добије са веће-шире површине земљишта.

(Наставиће се)

хове ларве мере до 7 см. дужине, тело им је шире у предњем но у задњем делу, (сл. 3.) а разних су боја, према врстама којима припадају, али понајчешће су са пепељастом сиво са жућкастим шарама.

Слика 3. — (1) *Novius cardinalis* — (2 и 3) Бубамара са 7 тачака (2) одрасло инсект; (3) његова ларва.

И ларва и одрасла буба хране се разним биљкама што живе по биљу, и како су огромно прождрљиве, аа кратко време их утамане где се год појаве у сваком броју.

Кад је ларва потпуно израстала, она се претвара у лутку која се често налази на лишћу биљака. За 10 дана одприлике, у лето, она даје израслог инсекта.

(Сардише се)

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Питање:

Имам једну парцелу земље од два дана орања, на којој је био кукуруз прошлог лета доста бујан и која је такође обилато нагнојена у пролеће, пред сијање, шталским гнојем — говеђим и коњским. Ове јесени нисам смео посајати бијело стрно жито, да не би услед јаког гноја полегло, него сам исту парцелу опет одредио за кукуруз, дакле по други пут. Молим за објашњење које бих вештачко гнојиво употребио, како и колико за ђубрење кукуруза. Парцелу, на којој сам гајио кукуруз у прошлој години нећу више гнојити ове год. шталским гнојем, па мислим да би вештачко гнојиво добро дошло као додатак за ову године и да би се искористило, да се наредне године може посајати стрно жито.

Бјело Поље

Глигорје М. Станћ
Члан Белополског подружња

Одговор:

На њиви, коју сте у пролеће 1924 год. добро нађубрили сточним ђубретом и на којој је те године био посајан кукуруз, моћи ћете са успехом посајати кукуруз и у 1925 години.

И ако то није правилно, да се на истој њиви гаји више година уавастанце исте усева, то је у овоме случају још најмања погрешка, ако се гаји кукуруз иаа кукуруза. Главна је, да је земља ђу-

бровита, као што је по нашем описивању ваша земља.

На питање, које вештачко ђубре да употребите, па да употуните снагу ваше земље, ја вам саветујем, да учините покушај с чилском шалитром, јер су моји овогодишњи огледи с вештачким ђубретима на кукурузу покавали, да је чилска шалитра далеко пред свима осталим врстама вештачких ђубрета, па ће то поготово морати бити ваљано и за ваше прилике, где морате товаром да пренашате ђубре на велику удаљеност. За вас је само најбоље тек доста добро.

Обратите се ради шалитре и упуства, како да радите, на Делегацију Произвођача Чилске Шалитре у Београду (Поенкареова улица 35) која ће Вам сигурно дати даље поуке.

К. Поповић — Сл. Помога.

Питање:

Имам комад црвене детелине, која је прве године снажно бујала, а прошле године је била јако нападнута мишевима, који је у пола стаманише. Молим да ми се одговори како да уништим мишеве.

Урош Ђерић — Госпођинац.

Одговор:

За уништење пољских мишева употребљавају се ова средства:

1. Ставити у рупе заражену парчад хлеба или заражено зрнеђе бацилом мишијег тифуса.
2. Нарочитим апаратом унети у рупе пшенична зрна натопљена у стрихнину или овсена у мешавини сахарина и стрихнина;
3. Ваљати врло тешким ваљцима (парни ваљци за набивање путева);
4. Хватати у јарцима, широким 16 см. а дубоким 20 см. На дну ових уклапају се на 10 см. растојања судови глатких зидова, у које миши упадају. Место судова могу се ископати и рупе дубоке 30 см. и у пречнику 12 см.
5. Хватати великим мишоловкима разних конструкција;
6. Поливати врелом водом рупе, ако то дозвољава стање усева али и у том случају има се успеха, ако наступи хладно време или прекомерна влага. И сама прекомерна влага или поплава у стању је да им науди и уништи.

М. Ђ. Николић

Питање:

Молим Друштво да ме обавести где и ко откупљује лековите траве, да бих могао питати о цени и сортама ових трава које се траже и како бих их брао, сушио и паковао као и које треба кад брати и давати.

Антоније С. Ђурђевић
лекардиник, Грабовица — Деспотовић.

Одговор:

Ако не би имали у близини трговца који би вам куповао лековите траве, ми вам можемо препоручити фирму Кораћ и комп. у Ваљеву, која Вам стоји на расположењу и са ценама.

д. л.

Питање:

Г. Г. Ранко Зечевић пољопривредник из Заблава среза трнавског и његов син Младраг Зечевић члан ове Подружине желе да подигну рибачки рибанк и да за исти набаве — купе 8 до 10000 комада ситних — младих риба, шарана.

Где би г. Зечевић могао да купи подиладак рибе шарана у горњем броју и по којој цени?

Председник Чаџанске подружине,
Мил. В. Поповић

Одговор:

Ситан шаран за запат може се купити у рибњацима: у Кончаници и Пољани (Славонија), или у Нашицама (Славонија), или у Зденцини (код Загреба), или у рибњаку „Вилиману“ на Чукарици (код Београда). Овај последњи рибњак има ове године око 500000 кома. ванредно легот ситног шарана, од 50—200 грама тежине, од врло добре расе за омање рибњаке.

Непозната ми је овогодишња цена таквог шарану у поменутих рибњацима у Славонији и Хрватској. Али, ма колика она била, мислим да би било немогућно ту рибу пренети живу и у добром стању из тако удаљених места куповине, до рибњака којој је намењена. У сваком случају, транспортни трошкови и ризик били би толики да се на такав пренос не може ни мислити.

Остао би, као једини остварљив начин тај, да се риба купи у рибњаку „Вилиману“, где би се товарила непосредно у касе (око 200 комада ситне рибе на 1 акв запремине) и колима пренела у Заблава.

Немогуће је овако изложити све појединости за тај транспорт; најбоље би било да сопственик рибњака у Заблаву лично дође у Београд, где би добио сва потребна обавештења. Том би приликом видео и рибу коју тражи, и сазнао цене.

О овоме сам обавестио и непосредно г. Ранка Зечевића.

30 децембра 1924 г.
Београд

Мил. Петровић,
проф. Универзитета.

Питање:

Могу ли гајити рибу на земљишту на коме има много пијавица и како она може тамо успевати.

Милаш Божић — Стари Бечеј.

Одговор:

Све пијавице нападају мање или више рибе и остале животиње, које живе у води, јер се хране њиховом крвљу, али оне су ипак неједнако опасне по њих. Пијавице крупног раста, које нападају сисавце, обично су мање опасне по рибе. Такве су на пример: *зелена пијавица* (*Hirudo officinalis*) затворено зелене боје, која има на леђима 6 риђих пруга и трбух оивичен црном бојом, и *сива пијавица* (*Hirudo medicinalis*) сиво зелене боје са 6 црвено-жутих пруга на леђима и трбухом прошираним црном бојом. Обе имају по једну сисалку на сваком крају тела и мере од 4 до 20 сантиметара дужине, а по обиму достижу дебелину прста. Од свих пијавица има мало опасности за рибе, јер ми нисмо нигде слушали, нити је ма где забележено, да оне могу бати и смртносноне.

Једина пијавица, у истини опасна по рибе, то је она, чије је тело од 2 до 3 сантиметра дужине и 1 до 2 милиметра ширине. Она је веома нежна и танка и има на оба краја тела по једну широку сисалку, развучену у облику левка. Њена уста немају вилица, као код предњих врста, већ једну цев за сисање, која се свршава у виду врха од копча, а може да се увлачи и извлачи по потреби. Она је животиња бело-жуте боје, са отвореним белегама на леђима и ситним мрким тачкицама. Оне се обично залепе за рибе, поглавито на оне по рибњацима (шаране, лињаке и кленове), али оне су опасне само онда, када су у великом броју и када се залепе на шкргама. Мало по мало, оне тада толико ослабе рибу, да ова најпосле и угине. Пастрмке и младице су много мање нападнуте од ове пијавице.

Ако сте, дакле, утврдили присуство таквих пијавица у води на вашем имању и ако је та вода доста хладна, ви бисте имали највише успеха, ако тамо гајите пастрмке. У случају да је ваша вода топлија од 18 степени преко лета, онда је то гајење немогуће.

Стога је најбоље, да још у току зиме исушите ваше имање под водом, па да зуме земљиште засипате угашеним кречом и да га онда продрљате. Тако ћете уништити умртвљене паразите у благу и онда можете у пролеће пустити шаране у такву воду.

Ако и поред их приправних мера буду рибе доцније нападнуте од неких пијавица, које су се случајно задржале, онда ћете их од ових ослободити једино исплаћем у слану воду са раствором од 25 до 30 грама соли на литар воде, држећи их у сланој води око пола сата. Ако у води на вашем имању нема других пијавица до оних, које смо напред поменули и описали, онда можете да пустите рибе како најете за сходно, без бојази да ћете имати великих губитака.

Д-р Бож. С. Повадић

Б Е Л Е Ш К Е

Да се буђаво буре излечи. — Бурад се лако буђају кад је подрум влажан. Нарочито је рђаво по каквоћу вина кад се буђ изнутра, у бутрету развије. Буђаво буре познаје се врло лако по мирису, кад се на врху омирише. И овде као и код свих болести боље је спречити него ли лечити. Али кад се није болест спречила треба је неизоставно лечити. Буђаво буре лечи се на овај начин: испрати га најпре кључалом водом па затим применити хлорид калцијума (који се може набавити у дрогерији) у количини од 75 грама на буре од 228 литра. Хлорид калцијума растворити у 1¹/₂ литар воде, па раствор усутити у буре; потом усутити у буре раствор сумпорне киселине (75 грама те киселине пакљиво усутити у 1 литар воде). Затим буре затворити и добро га изваљати. Сумпорна киселина изазива обилно развијање кисеоника и хлора, који уклањају рђав мириш. Ако и поред оваког лечења буре сачува рђав укус, онда га не треба ни употребити за чување вина. Овај лек не успева онда ако се буре већ сасвим убуђало да му у опште лека нема, али у обичним случајевима добро дејствује.

Да се пожутели виноград излечи. — Лоза пожухти услед једне болести која се назива жутица или хлороза, а она долази понајчешће услед тога што у земљи има више креча него што подлога (дивља лоза) може да издржи. Најбољи лек противу жутице је гвоздена галица. Он се примењује с јесени на тај начин што се раствором гвожђане галице (око 30% јачине) премазати пресеци на полу орезаним пруговима или пак зими затрпавањем галице у земљу или пак лети прскањем лишаја слабом раствором те соли.

Како је сада зима, то се може применити гвожђана галица у земљи. Код лоза, које су жутеле — ако су биле још обележене — затрпа се по 500 грама гвожђане галице у кристалима око сваке цице. На врло кречним земљама неки виноградарци растурају по целој површини 4 до 5000 килограма гвожђане галице на хектар. Гвожђана галица много боље и брже дејствује кад се најпре раствори у води па онда проспе по земљи. Тај лек може се с успехом применити све до месеца маја — јуна.

Да се добијају добри јагањци. — Добри јагањци добијају се од добрих оваца; али ако се јагње не храни како треба неће ваљати па макар и од најбоље овце било добијено. Први месец дана неопходно је потребно да се јагње само млеком од своје мајке храни. После тог времена храна зависи од краја где се јагањци гаје и хране којом се располаже. Добро утиче на јагањце ако им се после тог првог месеца даје најпре по мало мекиња, потом мало овса, ражи и јечма, чије се

количине мало по мало повећавају. Кад јагње испуни два месеца додаје се храни по мало отаве и сецкане репе. У трећем и четвртном месецу може се јагањцима давати овакав оброк на грло и дневно: овса 30 грама, ражи 45 грама, мекиња 20 грама, уљаних погача од лана 40 грама, отаве 200 грама, репе 500 грама. Тако хранивши јагањци за 4 до 5 месеци ће се добро подгојити и као такви у близини већих вароши по врло добру цену продати.

И ракија од укишељене џибре од шљива је кисела. — Дешаво се врло често да се џибра од шљива укисели знатним делом услед тога што се не предузму све мере предохране, да се она очува како ваља те се од такве комине добија и кисела ракија, која се не може уновчити. Џибра од шљива, која се држи у отвореним кацама и која је обилно изложена утицају ваздуха лако се укисели и често пута престане да превире, то јест шећер који она садржи престане да се претвара у алкохол. С тога ће и принос у алкохолу такве џибре бити слаб, па ће се печењем не само и мање односно слабије ракије добити него ће и много сирћетне киселине прећи у ракију.

Ако се нису предузеле све потребне мере да се џибра сачува како треба, са укишељеном џибром треба овако поступити. Дистилисати укишељену џибру, па танкој (меккој) ракији која се тако буде добила додати 300 грама калцијум карбоната (истуђаног мермера) који се може добити и у дрогерији, а на хектолитар течности, па га добро измешати. После тога треба поново такву ракију одмах дестилисати. Прва ракија која буде тада изашла из казана може садржати још трагова од сирћетне киселине, па је треба извојити, а остала ракија, која се после тога добије биће сасвим добра те је треба у засебном суду прихватити. Суд у коме се држала укишељена џибра треба добро очистити и нарочито полечити да би се утро сваки траг од сирћетне киселине, јер иначе клице (бактерије) које претварају алкохол у сирће могу из суда прећи и на другу џибру, која би се поново у њ увела.

Кад крава највише млека даје? — А. Лероа, проф. сточарства у Агрономском Институту у Паризу на основу података, које је прикупио преко установа за контролу млека у околини Париза дошао је до ових закључака:

1. Најјача производња млека код крава наступа између четвртог и петог тељења.
2. Зимска тељења доносе обично јачу производњу млека и масла него летња тељења.
3. Тељења пред крај зиме у том правцу боље делују него тељења у почетку зиме.
4. Млечни органи потребују одмор бар од 80 дана пре идућег тељења.

Кад се мужа сувише дуго проужава принос од следеће лактације се смањује.

Нека наши сточари имају ова искуства у виду, па нека их и сами провере.

Треба ли давати сирову морску репу, чичоку стоци ва храну? — Морска репа, чичока може се давати крвама сирова јер је једна изврсна храна. Треба је само давати свежу, вадећи је из земље према потреби и не прелазећи већу количину од 15 до 20 кг. на грло и на дан. Кравама ће она тада пријати, оне ће је радо јести и давати доста млека. Морска репа може се давати сирова и воловима, који се гоје а у количини од 30 до 40 кг. највише на грло и на дан. Хранљива вредност морске репе је скоро иста као и хранљива вредност кромпира. Једна је неможеда употребе сирозе морске репе што она може да произведе надух код волова и крава, али то се дешава само у случају злоупотребе, а нарочито, кад се употреби устајала од неколико дана (а не свежа) морска репа за исхрану, у ком случају може садржавати алкохол и изазвати пијанство. Кувана морска репа нема ових неможеда.

Калемљење воћака. У току године могу се воћке калемити више пута. Тако од фебруара до ¼ марта месеца калеме се воћке спајањем и на исечак; од ¼ марта до ¼ априла спајањем, на исечак, седласто под кору, и просто калемљене под кору.

Маја и јуна могу се воћке калемити очењем на будни пулопљак. А у другој половини јула и августа на притајени пулопљак.

У месецу септембру калеме се спајањем и на исечак.

Новембра, децембра, јануара врши се тако звано зимско или собно калемљење, и ту се примењује калемљење спајањем и на исечак.

Данас када народ наш тражи журно воћне саднице, треба искористити калемљење у свако доба преко године, како би се могло што пре доћи до калемљених садница и потраживање истих подмирити.

Верујем да данас има већ доста произведених воћних младаци (дивљачица) по нашим државним установама. Ко не би могао вршити калемљење зимско или собно може урадити овако:

Младице ма којим начином произведене, поводити из семеншта или пикиришта и класирати у I, II и III класу. Овако подељене младнице засадити у растилу, сваку класу одвојено: на пр. I класу метнути на једну таблу, II на другу и III на трећу таблу.

Сађење младаци у растилу треба да се изврши пре кружења сокова.

Младице из II, класе могу се после сађења одмах окалемити спајањем. Младице из I класе тек онда када настаје кружење сокова, а кора се од дрвета лепо одваја.

Код калемљења свих младаци могу се применити ови начини калемљења на исечак, сед-

ласто калемљење под кору и просто калемљење под кору.

Младице из III класе, као слабе не треба калемити, јер би калемови остали слаби, а младиде ће се у току лета тако развити да ће бити врло подесне за калемљење на спавајуће окце месеца јула и августа.

Ако је земља лепо приуговорена а саднице усајене у растилу и благовремено окалемљене, сваки ће се изненадити успехом у порасту и примању калемова код свију врста воћака сем крушака.

Успех код калемљења воћака зависи од добро очуваних вијока (калем-гранчица), од чистог и глатког пресека, од пажљиво премазаног спојног места калем-воском и од извршеног калемљења на време.

Вој. Буријан.

ГЛАСНИК

Прослава 55. година од оснивања средње пољопривредне школе у Медлингу код Беча. — Месеца децембра 1724. године завршило се је 55 година откако је основана и код нас добро позната средња пољопривредна школа у Медлингу код Беча. Седмог децембра био је свечан састањак многобројних пређашњих ученика те школе.

Школа је међу својим професорима имала и истакнуте научнике, од којих помињемо: проф. Фрувирта, Пола, Зајичека и Горена.

А. Г. Г.

Задружно-пољопривредни курс у Београду. — Да би се дало више полета земљорадничком задругарству, а с тим у вези и пољској привреди у Јужној Србији сарадњом Министарства Пољопривреде и Главног Савеза српских земљорадничких задруга одржаће се у Београду један задружно пољопривредни тромесечни курс за млађе пољопривреднике из Јужне Србије. На том курсу, који би обухватио и теорну и практичну наставу из задругарства и важнијих грана пољске привреде, које стоје у вези са оснивањем производњачких задруга (млекарства, винарства, воћарства, ратарства и сточарства) курзисти — око 50 на броју — би нарочито имали да се практично оспособе за вођење задружних књига и свих послова, који су у вези са оснивањем и одржавањем земљорадничких задруга. Курзисти ће се издржавати за све време њиховог баљења у Београду из кредита, који је за ту сврху нарочито одређен, и платиће им се путни трошак од места становања до Београда и натраг. По свршетку курса имали би да полажу један испит и затим би им Савез предрио једну екскурзију, да би видели на лицу места организацију наших неколико бољих задруга.

Главни циљ курса имао би бити припрема што већег броја секретара и благајника за

оснивање и вођење земљорадничких задруга у Јужној Србији. Већ је учињен корак преко средњих економија да обрате што већу пажњу на избор кураиста, који треба да су млађи људи који су одслужили војску, да су добри домаћини или синови добрих домаћина, да су писмени и доброг владања, те како би по повратку могли не само да учину на пољопривреднике за оснивање земљорадничких задруга, него и да имају њихово пуно поверење.

Изабрани куристички позвали би се на курс око 20 до 25. ов. мес. и остали би на курсу до 20—25. априла ове године. Они би били смештени и издржавани бригом Главног Савеза Српских Земљорадничких Задруга у Београду.

Сматрамо да је ово један добар пут за развјех и задругарства и пољске привреде у Јужној Србији, те се надамо да ће се овакви и слични курсеви у што већем броју приређивати за наше пољопривреднике у Јужној Србији.

ЗАПИСНИК

43. редовне седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане на дан 3. децембра 1924. год. у друштвеном дому у Београду

Били су присутни: Председник г. Паја Т. Тодоровић, П. председник г. Др. Таласије Митровић и чланови: г. г. Бола Т. Ранковић, Никола Петровић, Софроније Партошић, Павле Петковић, Милан Дамњановић и Сава Гатковић.

Као гости присуствовали су г. г. Јован Мандић, управник државног дозног расадника из Ниша и Драг. Грујић сулент Пољопривр. Школе из Шапца.

I.

Прочитан је записник 45. редовне седнице. — Одбор: усваја прочитани записник.

II.

Прочитано је стање друштвеног магацина на дан I-XII г. — Одбор: прима знању.

III.

Прочитано је мишљење Финансиског Одбора по одли ново изабраног благајника г. Милана Марковића, а стан у друштвеној згради. — Одбор одлучи: да се Марковићу поред хонорара у 1000 дин. месечно ступи друштвени стан, где седа станује диктилографња г-ђа Славка Абрамовић.

IV.

II. прочитано је мишљење Набављачког Одбора: а) по понудама: И. Бенча из Београда за посредничке послове, и за ручни круњач, Аграрног Бироа из Љубљане за вештачко ђубре, г. Љуб. Степановића за плаг прашач, Осечке творнице железа за сече Акцијске Дружбе за земљиску индустрију за кошчану брашно, Игнаса Фалша и Кемп. за сумпор и хемиске производе из Загреб за вештачко ђубре. — Одбор одлучи: да се понуде не приме.

б) По понуди М. И. Фаркића, трг. агента из Београда за багремово и гледичјево семе. — Одбор одлучи: да се испита кlijавост багремовог семена и откупи 500 кгр. по понуђеној цени, ако му је кlijавост добра. Пријем и испитивање има се извршити комисијски.

в) По понуди Таже Владисављевића из Београда, за семе гледичјево. — Одбор одлучи: да се комисијски испита кlijавост гледичјевог семена и ако се утврди да је добра, откупили 500 кгр. по понуђеној цени. Пријем извршити комисијски.

г) По понуди г. Вајса из Клоостенајбурга за резервне гуме. — Одбор одлучи: да се понуда не прими пошто Друштво нема потребе за гуме.

д) По понуди Дебрдинске фабрике за разне справе. — Одбор одлучи: да се пише фабрика да пошаље мустре ради испитивања франко друштвени магацин, и цене својих фабрика.

V.

Прочитано је писмо г. Светозара Поповића учит. у пензији из Смед. Паланке о уступању његовог извесног имања друштву „Привредник“. — Одбор одлучи: да се извести г. Поповић, да Друштво не може унапред никакве одговоре и изјаве дати док судска решења о томе не добије.

VI.

Прочитана је рецензија књиге г. Драг. Грујића, о „Гајењу свиња“, — Одбор одлучи: да се откупи књига сада не може вршити пошто је буџетска позиција исцрпљена и пошто делз треба исправити према мишљењу рецензента.

VII.

Прочитан је извештај чланова комисије о отварању оферата — понуда ради штампања „Тежак“ за прво полугође 1925. год. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се штампање Тежак за прво полугође 1925. године уступи штампарији „Св. Саве“ за суму од 2950 дин. од сваког броја по прописаним условима као најнижем понуђачу, са условом да штампање буде цицером без пруда, а записнице и огласе гармондом на хартији по поднетој сатирираној мустри Н. 1.

VIII.

Прочитана су саопштења:

а) писмо Драгачевске Пољопривредне Подружине из Гуче бр. 8178, којим јавља да у овој години није могла приредити плетарски курс. — Одбор одлучи: да Подружница врати друштву послатих јој 2000 динара за ову циљ.

б) прочитан је поздравни телеграм са Виноградарског Конгреса из Неготина. — Одбор: прима знању. Са овим је седница закључена.

ПРОДАЈЕМ два пастува, пасмине чисто „аранске“, белци, 170 см. висине, мирни; веома способни за опасивине кобила, за војњу у лаким колима као и за већи терет, за јахање научени; здрави и високи а нису више млади. — Могу се видети у свако доба код Васе Н. Буње, благ. Пољ. Подружине у Ковину.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

ЦЕНА ЛИСТУ

за Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:

на годину 20 дина, или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:
на годину дана 45 дина.

Без илустрираних школа добијају лист у пола цене.

Примљени рукописи се не враћају

Претплата се позиме уједнаку за целу годину.

ПРЕТИЛАТА И РУКОПИСИ

упућују се

Срп. Пољопривредно Друштво
у БЕОГРАДУ

Претплату примају и све поште

На основу најновијег решења од
перила 1869. г. претписку друштвену
носи пошта бесплатно

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

Ћ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

Ће С. П. Друштво изасни, председник, П. Т. Тодоровић

Одговорни уређивач, Д-р В. М. Ст. Јовић

Број 4.

БЕОГРАД, 25. ЈАНУАРА 1925. ГОДИНЕ.

Година LI.

СВИМА ПОЉОПРИВРЕДНИМ ПОДРУЖИНАМА

Да би Пољопривредно Друштво могло на време средити све извештаје својих Подружнина нужно је да Подружнине одрже што пре Годишњу Скупштину, како би, по чл. 13. својих правила, могле све извештаје и списак чланова на на време послати Друштву.

По чл. 20. Друштвених правила сваки члан Подружнине плаћа годишње улог од најмање 40 динара. Од овога Подружнине су дужне **25 динара** од улога свакога члана послати каси Српског Пољопривредног Друштва.

Новац од продатих **Пољопривредних Календара** за ову годину Подружнине ће Друштву одмах послати, не чекајући коначну распродају.

Позивају се Подружнине да по овоме следују и одмах поште.

Управа С. П. Друштва.

Припремајте још сада земљу за кукуруз.

1. Кукуруз у прошлој години показао је један врло велики мањак у светској производњи. Свима је већ познато да је кукуруз код

нас у прошлој години обилно родио, много више него иједне године после светског рата. Велика берба кукуруза једна је врло повољна околност за нашу земљу, у толико повољнија што су код других житарица: пшенице, овса, јечма и ражи приноси доста подбалили. Са великом бербом кукуруза у прошлој години ми ћемо имати и велики извоз кукуруза у овој години, а са великим извозом биће и резерве у кукурузу јаче испуњене у нашој земљи, те ће то изазвати, или бар, треба да изазове, и већу производњу кукуруза у овој години.

Ми смо врло срећни што смо имали велику бербу кукуруза у прошлој години, јер постоји један осетан мањак у светској производњи кукуруза, те та околност осигурава нашем кукурузу и већу тражњу и боље цене.

Према статистичким подацима Међународног Пољопривредног Института у Риму из месеца децембра прошле године производња кукуруза у свету била је:

Производња кукуруза у свету

	у милионима квинтала (товара)		просечно за 1918—1922.
	1924.	1923.	
Европа (5 држава)	101,7	80,1	82,1
Канада и Сједињене Државе	631,5	777,2	716,6
Азија и Америка (4 државе)	14	1,0	1,7
Света (за 14 држава)	757,2	860,3	812,4

И ако у горњим цифрама није обухваћена производња кукуруза у свима земљама, где се он производи ипак највеће произвођачке земље су обухваћене, тако да горње цифре представљају 85% од укупне светске производње кукуруза.

Из горњих цифара види се јасно да је производња кукуруза у свету била у прошлој 1924. год. за 147 милиона квинтала (товара) мања него у 1923. години, а за 75 милиона квинтала мања од просечне производње за период од 1918 до 1922 год. Интересантно је помислити да је мањак у производњи кукуруза нарочито осетила Канада и Сједињене државе, а оне преставају у нормалним приликама три четвртине светске производње кукуруза, па су према томе и најјачи извозници тога артикла у Европи.

2. Услед великог мањка у светској производњи кукуруза тражња нашег кукуруза је врло велика и цене чврсте. Тај велики мањак производње кукуруза у свету изазвао је једну нечувену тражњу кукуруза у нашој земљи, тражњу која се не памти и која је врло карактеристична за наш извоз кукуруза. Никад се код нас у ранијим годинама није кукуруз извозио, бар у већим количинама, пре месеца фебруара, марта, јер се нов кукуруз у кошвицама обично до тога времена природно сушио, те је онда са више сигурности могао да издужи дужи транспорт. Међутим у прошлој години, још тако рећи ни берба кукуруза није била извршена, а извоз је почео тећи врло живо; и он се од бербе до сада непрекидно и у великим количинама обавља. У месецу новембру извезено је, како наша статистика бележи, неких 5000 вагона кукуруза, што је доста једна врло замашна цифра. Ту је истина било и старог кукуруза, али се и нови извозио. Нови кукуруз се, да би боље издржао транспорт почео на све стране сушити. Све сушнице за кукуруз, многобројне етиваже, па чак и мале сушнице за сушење шљива биле су успелне, те да би се што већа количина кукуруза могла осушити и одговорити тражњи која се појављивала са свих страна.

Услед велике тражње кукуруза и цене су се чврсто држале и од бербе, па све до данашњег дана оне су непрестано у порасту премада би с обзиром на скок динара требало да су у опадању. Велика потреба кукуруза у свима европским земљама, које у већини не гаје тај усељ, и добра жетва кукуруза у нашој земљи учинили су те је, како то тврде трговачки кругови, и тражња нашег

динара на страним берзама повећана, па је отуда и курс динара стално у порасту. Истина да тај пораст динара не долази само услед извоза кукуруза него и од извоза других наших продуката као и од других чинилица, које утичу на скакање динара, али и извоз кукуруза утиче, нема сумње знатно на поправку нашег динара, као што се то у осталом с правом и у јавности истиче.

3. Резерве у кукурузу у овој години биће испрпљене, те изгледи на извоз и цене кукуруза ни у идућој години неће бити рђави. Да би се задовољиле потребе у кукурузу нарочито у европским земљама, тражња ће се услед великог мањка америчког кукуруза и даље наставити и трајати, верујемо, до идуче бербе. Ако то тако и буде, а сви су изгледи да ће тако бити, сав вишак наше производње кукуруза преко наше домаће потребе отићи ће из земље, те ће за ову годину остати мало резерве, у толико мање што су и тражња и цене кукуруза добре. Па не само да ће код нас у земљи остати мало резерве у кукурузу, него ће услед великог мањка кукуруза у светској производњи остати и мало резерве кукуруза у свету. Отуда се још сада може рећи да изгледи на цене кукуруза и у идућој години неће бити рђави, и да према томе треба тежити за тим да нам и у овој години производња кукуруза буде бар толика колика је била у прошлој години.

Велика производња кукуруза у прошлој години није дошла услед веће засејане површине под тим усељем него нарочито услед повољног времена и великог приноса по хектару. Да ли ће и у овој години бити тако повољно време за културу кукуруза? То се још не може знати. Ме-

ПОДЛИСТАК

О изразима „интензиван“ „екстензиван“ и „рационалан“ у Пољској Привреди (4)

Не мора се, онда, нарочито доказивати, да су у екстензивној Пољ. Привреди *напори пољопривредника и ујш треба помоћних произвођачих средстава сведени на најм њу, најнеопходнију меру*, тако, да се у њој *више полагаје на дарове саме природе него ли на плодове људске марљивости и уметности*.

Лико је увидети, да екстензивна Пољ. Привреда може постојати првенствено тамо, где има у *изобиљу земље* за обрађивање и искоришћавање. А тога изобиља може бити по правилу само тамо, где је густина становништва сразмерно слаба. Јер, чим се становништво почне јаче множити, онда и слободне земље за обрађивање почне све више нестајати, а кад то наступи, онда се пољопривредницима одузима могућност да своју производњу повећавају захватањем нове дотле необрађене земље и прширивањем — екстензијом својих њива, ливада, паш-

њака и других облика за искоришћавање земљишта. Да ипак д љу до жељенога појачања производње, они онда морају на све могуће начине покушавати да то постигну на оној земљи, којом располажу. А то могу постићи само већим напорима у ма ком било правцу и употребом бољих помоћних средстава за рад. То их, пак, води ка *интензивирању* дотадашње производње.

Такав стицај прилика је један од најглавнијих повода, али не и једини повод за прелаз од екстензивног ка интензивнијем газдовању. Ну овим излагањима није задатак упуштити се и у разматрања те врсте. Главни је за овој мах дати само опште обележје изрза *екстензиван* у упоређењу са изразом *интензиван*. И то је обележје наред дато и у неопходно потребној мери обрразложено.

Али, колико је лако дати то опште обележје и повићи ту општу разлику, толико је тешко или упрво немогућно повићи тачну границу: *докле се о једној Пољ. Привреди може говорити да је екстензивна, а обавле она почиње постојати иш: интензивно*. Такав граница уопште не постоји, или ако би се покушала повићи, она би била пот-

ђутим ова сува зима, коју преживљујемо улива нам по мало страха, јер није било ни великих снегова ни многих киша да би се земља како треба натопила. Не знамо још какво ће бити пролеће, а још мање какво ће бити лето, које је као што се зна од пресудног утицаја на бербу кукуруза. Баш због тога што је ова зима била, може се рећи, пре сушна него ли влажна, треба још сада предузети све мере да се будућа влага, атмосферска вода, која из неба падне до последње капи задржи у земљи. Ово је нарочито потребно за кукуруз, а и за све пролећне усеве, којима је већа количина воде за живот неопходно потребна.

4. Због овогоднње сушне зиме, сваку па и најмању кап воде из неба треба ухватити и у земљу спровести. Врло је добра пракса код наших пољопривредника да земљу за кукуруз још у јесен не једанпут него и двапут и трипут пророру и ако се семе кукуруза тек у пролеће баца. Нарочито после преживљених сушних година, које су остале у тако тешкој усмени код нашег пољопривредног света, та пракса је сеје припреме земље за кукуруз све се више и више шири. Но и поред свих користи које пружа пољопривреднику јесења припрема земље за пролећну сејдбу, ипак има многих пољопривредника, који из разних разлога остављају своје земље намењене кукурузу непоаране све до последњег дана, тако рећи до у очи сејдбе.

Нека се има на уму да је ова зима донела врло мало воде у земљу, нека се унапред рачуна са мањком воде, која је тако важан чинилац у гајењу кукуруза, па нека се још сада предузму мере да се потребна влага кукурузу осигура.

С обзиром на повољне изгледе на цене кукуруза у овој години и с обзиром на суву зиму, наши пољопривредници, који нису поорали земљу за кукуруз нека то учине, чим повољно време за орање настане. Они пак који су једанпут поорали, нека је поору још једанпут, ако имају радну и сточну снагу. Тиме ће се земља припремити тако да ће свака, макар и најмања кап воде, која падне из атмосфере ући у земљу, а то је тако потребно, јер ако се влага из атмосфере не ухвати пред почетак пролећа и у пролеће, она се свакако неће моћи ухватити преко лета, јер је тада неће ни бити, или бар треба рачунати с тим да је неће бити.

Пролазећи кроз селачка имања око Ђомбора, ми смо имали прилике да видимо да се тамо земље за кукуруз по два и три пута ору почевши од бербе и то земље, које су далеко лакше него наше земље у Србији. И није онда ни чудо што се тамо и по два пута веће количине кукуруза беру са исте површине колико с ове стране Саве и Дунава. Нека и тај пример потстакне наше пољопривреднике у Србији да и они слично раде, јер само бољом обрадом земље, могу се добити и бољи приноси. Треба свагда рачунати са сушом и преко лета, а у борби противу суше је једно од најбољих средстава добра обрада земље, која с једне стране има за циљ да прикупи атмосферске воде и да их сачува у виду резерве за дошње сушне дане, а с друге стране (летња обрада земље) да спречи губљење воде из земље, онда кад је она усеву најпотребнија.

Д-р В. Стојковић.

Пољопривредници, ширите ваш лист „ТЕЖАК“.

пуно *производња* и нипошто не би могла вредети за сва времена, ни за све крајеве, ни за све прилике. Јер, исто онако као што је појам интензивности од релативног значаја, тако је и *појам екстензивности релативан и подложен сталним променама*. Управо, промене тих појмова иду тако напореда једна с другом, да се може с правом рећи, да је *екстензиван само један нижи ступањ интензивности*. Оно, што је некад било без икаквога спора интензивно, са напретком пољопривредне културе постаје екстензивним, — као што, обрнуто, оно што је сматрано у бољим производним приликама екстензивним, са погоршањем тих прилика може постати интензивним. Првобитно људи нису радили стварно ништа друго већ су се ограничавали само на скупљање — збирање оних плодова, које је природа сама стварала. Тек, кад су се људске потребе почеле множити и кад ти природни плодови (природни у потпуном смислу те речи) нису више били довољни да подмире све потребе, — људи су се почели довијати, како ће појачати и обезбедити ту природну производњу. У тој тежњи управо и лежи зачетак Пољске Привреде. Посматран са да-

нашега гледишта, тај зачетак, ма где се он појавио и у ма ком облику се он испољио, није могао, наравно, бити друкчији него до крајности екстензиван. Али је за оно доба он м'рао самом својом појавом представљати знатан ступањ интензивности. Уколико су, пак, природне невође, с којима су првобитни пољопривредници били приморани да се боре, биле веће, у толико је и то интензивирање расло. То је општа појава, која се и данас може свугде ј'сно запазити, наиме: *интензивнија производња јавља се најпре тамо, где су природне прилике неповољније*. Њу намеће пољопривредницима позната борба за опстанак у Црној Гори и Далмацији, н. пр., само да у планинским камењарима створе једно парче земље за обрађивање и да га као такво одрже, пољопривредници су приморани на много веће напоре него њихови другови у пространим и плодним равницама. У том погледу дакле, Пољ. Привреда у Ц. Гори и Далмацији је интензивнија него у обложним равнијим и плоднијим крајевима. Друго је сасвим питање, да ли се тамошња Пољ. Привреда може сматрати и у сваком другом погледу довољно интензивном.

(Свршало се).

ИЗ ВОЂАРСТВА

Ћубрење вођака

На вођарском конгресу у Тргу, професор Пођи изложио је следеће закључке о ђубрењу вођака:

1. Да би вођарство дало што више прихода, треба да има карактер интензивне културе; због тога је потребно употребљавати ђубре у великим количинама.

2. Све врсте ђубрива: органска и минерална, природна и вештачка, брзог или спорог дејства, имају својствени значај у вођарству.

3. Пре сађења вођака а тако исто и доцније, у току вегетације, добро је, да се утврди — хемијским путем — какве су особине земљишта.

4. Ако земљиште садржи много киселина, да би га поправили, неопходна је потреба употреба кречњака (креч, кречна глина и т. д.).

Количину креча, коју, ради неутралисања киселина, треба употребити, тешко је унапред одредити, јер ово, наравно, зависи од карактера земљишта; али она ни у ком случају не треба да буде мања од 50 твара по Ха.

5. Основно ђубре, тј. оно које се употребљава у времену сађења, је најважније; јер од њега зависи бујност и добар пораст вођки. Оно треба да се састоји од велике количине добро агорелог стајског ђубрета, или, што је још боље, од компоста по ешаног са другим азотним ђубривима, која споро делују, као што су: опатци од коже, вуне, рогава, папци и т. д., 15—20 твара Томасове Згуре или других фосфатних металургијских ђубрива; 12—15 твара суперфосфата и 4—5 твара калијумових соли, по Ха.

6. Свег основног ђубрења, треба вођњаке ђубрити и с времена на време (зериодно) У току првих година, док су вођке још младе, и не доносе редовно плод, ђубре треба да буде нарочито богато азотним материјалом, које делују брзо, као што су: нитрати, сулфат амонијака итд.

7. Доцније, када су вођке у цвету продукције, може се, приликом периодичног ђубрења, смањити количина азотних ђубрива и употребити сваке друге године по Ха и то: 100 твара стајског ђубрета или компоста, 5—6 твара суперфосфата и 2 твара калијумових соли.

У времену периода продукције, азотна ђубрива, као што су: цианалид или нитрат амонијака, дају изврсне резултате (треба их употребити до 2 твара по Ха).

8. Добро спрењено стајско ђубре допуњено са хемијским (вештачким) ђубривима, сачињава увек главно ђубриво за вођке.

9. Опште је правило, да азотна ђубрива која споро делују, као што су опатци од рогава, коже, вуне итд. треба употребити као основно ђубриво у времену сађења вођака. Азотна ђубрива, која делују брзо, на просто, треба упо-

требити у времену периодичних ђубрења — годишњих или двогодишњих — а нарочито у току првих година.

10. Опште је правило, да код ђубрења није потребно водити рачуна о врстама вођки. С тога, све што је горе речено, важи за све врсте вођки као и за винову лсу; ипак треба имати у виду, да коштичаво вође — нарочито бреске — тражи више ђубрива него јабучасте вође.

11. Периодично ђубриво треба да буде овако распоређено: у јесен стајско ђубре, компост итд. као и калијумова и фосфатна ђубрива; у пролеће азотна ђубрива која делују брзо (нитрати, сулфат амонијака итд.)

12. Основно ђубриво треба да буде затрпано врло дубоко, на прогив приликом периодичног ђубрења (једно годишње, двогодишње), треба ђубре разасрти на површини око вођке и то од прилике на простору, који одговара круни дрвета а затим га треба плитко затрпати.

превео
В. Д. В. Личкович.

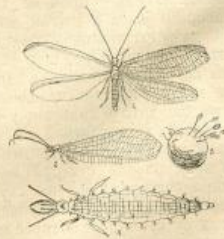
ИЗ ЗАШТИТЕ БИЉА И ЖИВОТИЊА
ОД ВОЛЕСТИ И ШТЕТОЧИНА

II. Пољопривредне штеточине и њихови непријатељи.

(Сарпентак)

На највећи је непријатељ вашју један други инсект који припада мрежохриљцима, то јест буђама које имају четири онаста и мрежаста крила. То је *Chrysopa perla*, чију је ларву још Реомир, стари француски природњак, звао лафом вашју.

Често сте пута морали видети где у летње вођи, око лампе, лети леп инсект витког, дугог тела, са четири дуга провидна мрежаста крила јасно зелене боје. Тело му је дуго до 12 м.м., раширена крила мере у обиму 30 м.м. Оци су му велике, испупчене, златне боје, пилци дуги и

Слика 4. — Одраслао инсект *Chrysopa perla* (1 и 2); његова јаја на врву грођња (3); његова ларва (4) са дугим, шупљим пилцима (а) (према Фајто-у) јако увећано.

танки. То је одраслао инсект, *Chrysopa perla*, који у неким крајевима наше, сада, пристране

отабине, називају виленица Женка носи јаја на деловима биљака прекривеним вашима. Јаја чудно изгледају. Свако се од њих налази на дугој дршчици, као на пример трешња на својој петелци (сл. 4.). Пре него што снесе своје јаје, женка приљуби врх трбуха, где се налази отвор јајника уз лист, затим уздигне трбух лучећи извесну течност, која се на ваздух одмах стврдњава, као што је то случај код паука када своју мрежу преде. На врху тог дугог, витког стубаћа, причвршћено је јаје.

Ларве нашег предатора су жућкасто сиве. Оне имају дуге, јаке и шупље вилце, мало посавијене у лук, које забоду у тело вашке, и за кратко време тако је исисају, да од ње само кожа остаје.

Али наше ларве не излазе се само где има вашака. Нападају оне и друге штеточине, као младе гусенице Грожђаног Мољца, а често су виђене где завлаче своје вилце у израштаје лишћа винове лозе, у којима се крију јаја филоксере, и исисавају их једно по једно.

Када ларве потпуно узрасту, оне мере 12мм дужине, широке су у грудима, све уже и уже у задњем делу тела. Пошто су се затвориле у потпуно округлу чауру беле боје, чији пречник није већи од 4—5мм., оне се претварају у лутке. Лутке се налазе у чаури потпуно у круг савијене и сву је испуњавају, јер заиста треба много добре воље да се у тако мали простор смести толики инсект.

Када лутка буде дала израслог инсекта, он ће изаћи из чауре кроз мали округла отвор који прогризе у ткиву исте.

Задржимо се сада на овим корисним бубама остављајући остале да их поменемо идући пут.

Др Павле Вукосавић

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Питање: У селу Мамуши (срез подримски) последње две године влада велики помор међу живином.

Особито у јулу, августу и септембру, помор је узимао толико великог маха, да је свака кућа изјутра избацивала *по ану кола* угнуле живине. Од огромне живине, којом је ово село увек обиловало, ретко да је у којој кући остала нека кокош, да би пролазницима показала, како и ови људи желе да се баве живинарством, али их срећа не служи. Само потписатом за три месеца угнуло је преко 110 комада.

Живина која је преко два потпуно здрава, и на којој се никакав траг болести није могао приметити, цркавала је ноћу у гомилицама. На угнутој живини није се могао наћи никакав видни траг, који би болест показао. Непозната болест косила је све изреда: кокоши, петлове, пилиће, ћурке, гуске и пловке; тако да се ни за једну од

ових врста не може рећи да је била више или мање отпорна.

Интересантно је, да је ова болест чинила пустош међу живином, само у овом селу, и то само за последње две године; док су чак и најближа села била потпуно поштеђена, а ако тамо нису предузимане никакве мере, нити пак за живину постоје бољи услови но што их ово село има.

Страна Сленић
уштол.

Одговор: Одговарајући на горње питање, очигледно је, да је овде, на основу датих података, реч о тав. *колери пернатих живине*.

То је једна врло опасна акутна заразна болест која се јавља врло често код свију врста наше живине: кокошију, ћурака, гусака, пловака, па и голубова и фазана.

Заразу проузрокује заразна клина, тав. *bacillus avisepticus*, који се налази у крви оболелих животиња, као и у њиховим изметцима.

Она се јавља обично лети или у јесен, и може за кратко време, као што је и овде био случај, да затре живину у целом једном крају.

Зараза са једне живине шири се на другу само путем отпадака а никако кроз ваздух. Ако здрава живина дође на места, где се бавила заражена живина, сигурно ће се и ова заразити.

Знаци болести. Живина не боли са видним знацима, одмах онај час, кад се зарази, т. ј. на њој се не јаве одмах знаци болести, него тек након дан-два, а каткад и након 8. дана. За то време заразне се клице у живини развијају. Тек болести може бити каткад врло брз. По неки пут живина омрдне здрава а осване мртва. Човек се запрепасти и са болом проматра живину, коју је у вече добро нахранио а у јутру је у хрпама нашао мртву. Тек што лупне крилима, заковрља као пјана и већ се сруши мртва на земљу.

Али у више случајева ток болести је спорiji. С почетка се приметити млитавост, отиштеност крила, гегав ход, накострешено перје, модрицрвена креста, брзо дисање. Живина ништа не једе али много жеди. После се јавља пролив са водљиво-слузавим и зеленкастим изметцима, које врло заударују. Из кљуна цури пенушава слуз. Живина нагло омршва и за 2—3—5 дана угине. Ретко која да преобли.

Лечење са медикаментима нема жељена успеха, али га ипак треба покушати. Много пута помаже давање раствора сумпорне или солне киселине (1 део на 100 делова воде) као и раствор зелене галице (1:50) 3 пута дневно по 1 кашкицу.

Много боље и далеко сигурније успехе постизавамо целпењем серумом и вакцином, како заштитно тако и код болесне живине. Цепива се могу добит у свим нашим серум — заводима у земљи.

Целпење треба да врши само ветеринар, јер се неколико пута догодило, да вакцине у нестручним рукама могу заразу проширити.

Врло су важне мере предохране и дезинфекција. Чим се на живини примете знаци колере, треба болесну живину поклати. Угинулу треба са отпатцима спалити а здраву сместити на посве друго место. Живинарник, ако је од прућа или тролог градива, треба сагорети, место где је живина била што боље очистити и дезинфицирати са раствором сублимата 1 : 1000. Ограде, зграде и др. где се живина завлачила добро окречити.

Оној живини, коју смо одвојили, давати дневно по једну кашицу т. зв. Дугласове тиктуре, која се састоји из 30 кгр. солне киселине, 250 грама зелене галице на 10 гр. воде. Трговање са живином из заражених крајева ради ширења заразе треба забранити.

Д Р К К.

КЊИЖЕВНОСТ

Сарадницима за Пољопривредни Речник. — Поуке у облику речника свакоме су лако приступачне; зато је Српско Пољопр. Друштво одлучило да и таквом књигом помогне земљораднику да прибави поуку и потребних обавештења. Грабу за тај Речник већ прибави Уредник са засебним одбором. Но да би се она потпунила што пре и потпуније, обраћамо се овим стручњацима и специјалистима, молећи их за наклону сарадњу.

Кратке поуке и обавештења из ратарства, сточарства, виноградарства и др. грана пољопривреде већ се предају јавности као прилог „Тежаку“. Али примаће се како од чланова Српског Пољопривредног Друштва тако и од оних који то нису и у будуће још у већој мери, и хонорисати писци као и за сарадњу „Тежака“.

На овом заједничком послу биће нам сви добродошли почевши од пољопривредних наставника Универзитета, референата код Жупанијских Области, управника Пољопривредних Школа и установа, до окружних и средских економа. Тако исто и сви практични економи својих добара, као и техничко особље разних фабрика што прерађују производе наше пољопривреде и шума могу такође пружити свој део поука и обавештења по својим струкама овој књизи. Све ће то потпомоћи унапређење пољопривреде и од такве примити свој део добити. После силних ратних поремећаја треба радити на оздрављењу нашег привредног живота и повратити га у предатни колосек. Ако сваки учини колико може, онда је испунио своју дужност.

Ради бољег оријентисања сарадника износимо овде ниже жељу, по којој би требало нарађивати чланке за речник.

Име биљке или животиње (или другог објекта) и синоними уобичајени у појединим пределима.

Разне врсте, погодбе за живот и успевање; Пределу, у којима се налази и добро успева; Циљ и корист којој служи и начин употребе; Болести и непријатељи;

Пространији списи и расправе о томе.

Писци ће и сами оценити које се расправе не могу по овој шеми израђивати.

Сремљен је именован речи и назива за тај Речник који се, на захтев, може послати. Очекиваће се и допуњавање и разрађивање тога именованка.

Аграрна библиотека: X. књига: А. Хрибар: Савремени аграризам. — Овак је дана изашла из штампе десета књига Аграрне библиотеке под горњим насловом.

Цијена је књизи Дин. 4.—; поштом обично Дин. 5.—; препоручено Дин. 7.—; а поузећем Дин. 8.—. Добива се у уредништву и управи „Меје“, Загреб, Судничка ул. 9.

Б Е Л Е Ш К Е

Како се може без свакодневног мерења одредити количина млека, која се годишње може добити од једне краве? — У данашње време, када сточна храна тако скупо кошта, наши сточари треба да се старају да држе оне и онакве краве, које са датом количином утрошене хране највише млека дају. Добре млекуће треба чувати, а рђаве шкартирати, да не би, како се то каже, себе саме јеле. Белгијски сточари чувају за приплод само оне краве које дају најмање 3.500 литара млека годишње; чланови пак једне млекарске задруге у Земуну шкартирају из зазружњог списка сваку краву која даје испод 8 литара млека дневно. Наши сточари, који гаје краве ради млека требали би да се угледају на тај пример и да га подражавају.

Да би се могле шкартирати краве које не дају довољну количину млека, треба млеко, које се од њих добија свакодневно мерити и бележити па тако сазнати, које најмање млека дају. То је често пута тежко чинити и многи наши пољопривредници ретко воде ближег и тачног рачуна колико им која кртва даје млека. Има једна практична метода и то баш белгиска, јер је белгиски практичари примењују, помоћу које се без свакодневног мерења може сазнати колико једна кртва годишње даје млека. Ево у чему се састоји та метода: измерити количину млека коју даје једна кртва за један дан на шест недеља после телења и забележити број нађених литара. Тако исто учинити на пет месеци после телења, па забележити нађену количину и најзад на осам месеци после телења, па количину забележити. Кртва се за све време негује храну и музе као и обично.

Кад се све три убележене цифре саберу и помноже са 100 добијена цифра престања број литара млека, коју кртва даје за годину дана.

Једним примером ће се ово још боље разумети. За 1 дан једна кртва даје на пример:

на шест недеља после телења	20	литара
» пет месеци	»	10
» осам месеци	»	5

Ако се све ове три цифре саберу добија се 35; ова пак цифра помножена са 100 даје 3.500, а толика ће приближно бити у литрима годишња производња млека дате краве.

Нека наши пољопривредници провере ову методу, па нека нам јаве да ли је и у колико тачна.

Да се јабуке дуго очувају у свежем стању. — И у годинама када јабуке обилно роде као и у годинама када мало роде од великог је интереса за пољопривредника да сачува што више јабука преко зиме до та своју домаћу потребу било за продају. Има разних начина на који се јабуке могу дуго очувати, али је први и најважнији услов за успех у томе послу да сорта јабуке сама по себи буде издржљива. Отуда су за дужи чување најподесније јесење и зимске сорте јабука.

Да се такве сорте јабука дужи очувају у добром стању треба овако поступити: изабрати чисте, неповређене плодове па их са много пажње поређати не гњечећи и не убијајући их, по лесема намештеним у каквој одаји. За четри или пет дана једно за другим, добро затворивши претходно сва врата и проворе, задимити ту одају густим димом тако да је овај целу испуни, а помоћу пружа од лозе. После тога се јабуке купуне па се сложе у сандуке но тако да слој од слоја буде одвојен ситном пшеничном сламом. Тако спрењене јабуке ће се моћи очувати преко целе зиме па чак и за време једног дела лета.

Јабуке се исто тако могу добро и доста дуго очувати кад се разреде по даскама у једној здравој соби и просто покрију танким картоном од хартије.

Најзад јабуке се могу очувати нарочито оне, које повно сазревају и које су потпуно здраве кад се сложе у кавак сандук или буре с тим да се свака јабука увије хартијом. па се простори између јабука попуне пепелом, ситним сувим песком или гипсом.

Како се најбоље могу уклонити мрље од вина на рубљу. — Онда где се пије вино за столом, ретко се може сачувати чаршав па и убрис од винских мрља, флека, нарочито од црног вина, па буде колико се пажње уложило да се то избегне. Кад се већ деси да се мало проспе вина по чаршаву или убрису, мрље од вина могу се и најбоље и најбрже уклонити на овај начин: потопити умрљан део од вина у мало млека, које кључа; мрље ће нестати после неколико тренутака.

Кад се умрљано рубље хоће прати у цеђу, премазати мрље од вина са лојаном свећом. Мрље ће онда после прања у цеђу потпуно ишчезнути.

Како да се униште сита и барске траве по ливадама? — Тамо, где се ове биљке разно-

же на ливади, оне потискују све више и више добре траве и дају сено лошије каквоће. Отуда те биљке, које кваре сено, треба на леки начин уклонити.

Ако би се сита чупала, то би стало много труда и времена, а међутим не би се могла тако утаманити. С тога ваља потражити које практичније и боље средство,

Зна се да се сита и барске траве појављују на влажним ливадама, које су у исто време и киселе, јер им недостаје креча и фосфорне киселине. Дobre пак, нарочито лептирасте биљке, од којих највише зависи каквоћа сена не подносе влажну средину већ на против траже за своје развиће креча и фосфорне киселине.

Да би се дакле сита и друге барске траве могле утрти, треба подесити средину, у којој оне расту тако да оне у њој не могу успевати, а да се на против лептирасте биљке и добре траве с успехом развијају. То се може постићи на ова два начина: а) ископати ендеке, те да би се ливада, на којој расту сита и друге барске траве могла оцедити од сувишне влаге; б) применити на такве ливаде фосфатно и калијево ђубре пред крај зиме у фебруару—марту. Препоручје се нарочито да се на таквим ливадама растура сваке друге године по 800—1000 кгр. Томасове шљакe, која садржи 50% креча, те доноси и креча и фосфорне киселине и око 400 кгр. силвинита, једног калијевог ђубрета. Растурено ђубре по ливади затрпати дуплам, двоструким дрљањем. У недостатку ових вештачких ђубрета и растурање креча помаже, јер се њиме утире киселина земље, која годи порасту барских трава.

ГЛАСНИК

Конференција произвођача шећерне репе и шећера. — Министарство Пољопривр. и Вода по израженој жељи и произвођача шећерне репе и фабриканата шећера приређује на дан 31 јануара текуће године једну конференцију, на којој ће се поглавито расправљати о ценама, које се имају утврдити за репу у овој години.

Читаоци *Тезака* сећају се да је у прошлој години била таква једна конференција између обеју заинтересованих страна, која је, као што је познато уродила, лепим плодом.

Министарство Пољопривреде и Вода, које игра једну посредничку улогу између произвођача шећерне репе и фабрика шећера успело је у прошлој години да доведе бар донекле у склад интересе једних са интересима других и ако су они потпуно супротни, те су тим посредовањем били у глјавном задовољни и произвођачи репе и фабрике. Што је најглавније и засејана површина под репом се удвојила и производња шећерне репе се више него удвостручила у прошлој години, те не само што у овој години нема увоза страног шећера код нас него ће бити и знатног извоза.

Надајмо се да ће и овог пута Министарство успети у тој својој улози, јер произвођач шећерне репе и шећера играју врло значајну улогу у нашој изградњи економији, те интерес земље налаже да се њихова производња, само повећава а не да се смањује.

Пријатно нам је овде забележити да је и наше Друштво позвати да пошаље на ту конференцију једног свог члана — произвођача репе, те да би он узео учешћа у дебати, која ће се на конференцији водити и штитити интересе произвођача.

Привредник за девојчице. — *Привредник* већ 20 година збрињава способне, сигуре незбринуте Српкиње од 12 до 13 год. упуњујући их у одабране српске породице. Старије од њих поудале су се како треба, *па школују сад исто тако своју децу — без милостије* ит.д. —

Сад је уде-сио Привредник и са нашим женским друштвима у Београду и по осталим местима, па је са њима проширио тај рад на све крајеве наше државе, разуме се по свом опробаном строгом, тачном, солидном систему. Девојчицама уређено је све, кад долазе у Београд, у Дому ученица, и конак и храна и све бесплатно.

С тога треба препоручивати за тај циљ здраве, нормалне, валане, способне, сигурне ученице од 12 до 13 година, а ради свију упуштава нека се обрати ко жели да препоручи децу:

Дому ученица Средњих Школа, Крунска ул. 8 у Београду или *Привреднику у Београду*, па ће одмах добити све што треба.

ЗА ПИСНИК

47. редовне седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане на дан 24. децембра 1924. год. у друштвеном domu у Београду

Били су присутни: Председник г. Паја Т. Тодоровић, П. председник г. Др. Танасије Митровић и чланови: г. г. Божа Ђ. Ранковић, Никола Петровић, Александар Рашковић, Софроније Партовић, Павле Петковић, Сава Ратковић и Драгутин Спремић.

Председавао: Председник г. Паја Т. Тодоровић.
Бележио: Секретар г. Никодије Ст. Стаменковић.

1.

Прочитан је записник 46. редовне седнице. — Одбор: усваја прочитани записник.

II.

Прочитано је писмо Управе Двора Њ. В. Краља, којим изјављује захвалност Српском Пољопривредном Друштву на телеграфској честитци о рођендану. Одбор: устајањем кличе: „Живео Краљ“, затим одлучи: да се упућена честитка и одговор штампају у „Тежаку“.

III.

Прочитан је записник Књижевног Одбора од 22. децембра г. г. Одбор: — усваја прочитани записник с тим, да

се у будуће назначи назив чланака који буду примљени за штампање у „Тежаку“.

У исто време одлучи: да се рецензентима књиге „Прва помоћ настрадалим животињама“ изда по 200 динара.

IV.

Прочитано је мишљење Изложбеног Одбора о послатој свилки са изложбе из Приједора која је својина г-це Данице Драгомановићеве. Одбор одлучи: да се свилка врати сопственици г-ци Даници преко Пољопривредне Подружине.

V.

Прочитано је писмо Драгачевске Подружине из Гуче поводом комисијског испитивања лаког брског обрача. Одбор одлучи: да се плуг на терену опроба од стране одређене комисије на пролеће у Београду.

О овоме известити Пољопривредну Подружину у Гучи.

VI.

Прочитана је молба Средњешколске Матике Ратне Сирочади из Београда, којом моли за прилог, Одбор одлучи: да се из друштвене касе изда као прилог у новцу динара (200) две стотине.

VII.

Прочитана је молба Грађ. Читаонице „Караџић“ из Сибнице за бесплатне књиге. Одбор одлучи: да се обавести Читаоница да треба основати Пољопривредну Подружину, па ће овда добити књиге, а ако то не може да учини нека се обрати Министарству Просвете где постоји одсек за Народно Просвећивање које снабдева народне читаонице књигама.

VIII.

Прочитана су саопштења:

а) Молба Јачке Дружине Домаћица из Новог Футога, за бесплатне књиге. Одбор одлучи: да се Дружини Домаћица у Н. Футогу изда бесплатно по 1 књига којих има више и „Тежак“ за 1925. годину.

б) Писмо Вршачког Збора као Задруге, за заједнички рад. Одбор: прима знању и одлучи: да се Вршачком Збору пошаљу друштвена правила на увид.

Члан Одбора г. Никола Ж. Петровић, реферирше укратко о одржаном виноградарском конгресу и изложби у Неготину (Крајина). Одбор: прима знању.

Са овим је седница закључена.

ПРОДАЈЕМ два пастува, пасмине чисто „аранске“, белци, 170 см. висине, мирни; веома способни за оласивине кобила, за војнују у лаким колима као и за већи терет, за јахање изучени; адравни и високи и нису више млади. — Могу се видети у свако доба код Васе Н. Буџе, благ. Пољ. Подружине у Ковину!

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

ЦЕНА ЛИСТУ

за Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:

на годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

на годину дана 45 дин.

Баша пољопривредних школа добијају лист у пола цене.

Примљени рукописи се не враћају

Преплата се полаже уједанпут за целу годину.

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ

упућују се

Срп. Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ

Преплату примају и све поште

На основу највишег решења од
априла 1866. г. претску друштвену
носу пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

Ћ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1868. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

За С. П. Друштво власник, председник, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 5.

БЕОГРАД, 1. ФЕБРУАРА 1925. ГОДИНЕ.

Година LII.

О винарској трговини

Регулисање трговине с вином постало је веома важно питање у нашој великој уједињеној Отаџбини. Од његовог правилног решења зависи, ако не опстанак, а оно економски напредак читавих наших крајева, као Далмације, Словеначке, Војводине, Крајине, Жупе и т. д.

Оно што нарочито чини тешким решење овог питања, то је факат да вино, и ако једно од најздравих пића, ипак није неопходно нужна намирница, већ више луксуз, који не може сваки себи дозволити. Управу ту је разлог, због чега је то питање и искрело, јер ми производимо такође пшенице, меса и др. више него што нам је потребно за исхрану у земљи, па смо ретко кад били у неприлици, шта ћемо са овим производима.

Према најновијим статистичким подацима укупна површина под виноградима у нашој земљи износи 165.786 ха, који су у 1923. години дали 4.414.222 хл. вина. Кад се узме у обзир да ми у иностранство извозимо врло мало изних вина, тако на пр. у 1923 год. извели смо једва 26000 хл., значи да ми сами попијемо све вино, које произведемо или да један наш становник попије годишње просечно 36 л. вина. Та количина не би била велика, кад би се вино могло правилно распоредити по свима крајевима наше Отаџбине, али, пошто оскудица у саобраћајним средствима чини ту поделу, ако не немогућном, а оно тешком и скупом, то се сада налазимо у чудном положају, да док у једном крају не знамо шта ћемо са сувишим вином, докле се у другим крајевима вино због скупоће не може ни куповати.

С обзиром на то што с једне стране суседне државе, које не производе вино, сматрају ово као луксуз, те му ометају увоз, а с друге стране што се због сувише ретке мреже добрих друмова, железничких пруга и главних река и канала ни у самој нашој држави не може вино поједнако распоредити, — имамо родних година винску кризу. Као што се види питање регулисања винске трговине сложено је из два дела: *регулисања унутрашње трговине с вином и регулисања спољне трговине с вином.*

На ове послу морају на првом месту радити приватни сопственици винограда и подрума, а на другом месту држава и њени стручни органи. Да видимо сад, шта је задатак једних, а шта других по питању регулисања унутрашње, па затим спољне трговине.

Регулисање унутрашњег промета са вином. Винарски продуценти и трговци дужни су:

1) *да у промет пуштају само добро вино:* У том циљу они морају одржавати и подизати винограде само у оним крајевима и местима, где грождје може добро да сазри; даље да при подизању нових и обнови старих винограда одаберу две три најбоље домаће и стране сорте грожда, набањујући све оне сорте, које су се показале као рђаве, нарочито тако зване директне произвођаче: отело, хербемонт, виалу, жакес и др.; потом да винограде обрађују и негују, како то наука и искуство налажу и најзад да на прераду, негу и чување вина обратe највећу пажњу — а зато је најбоље, ако се удруже у винарадарско-винарске зајуге;

2) *да у промет пуштају вино по што јевтинијој цени.* У том циљу они морају на првом месту производну цену грожда и вина свести на најмању меру удруживањем у винарадарско-винарске зајуге, које ће бити дужне да, сем тога што ће прерађивати грождје, набављају за своје зајуге модерне справе и алате за обраду винограда: винарадске плугове, прашаче, прскалице и запрашиваче, плави камен и сумпор и друго, даље они морају између себе и потрошача избацити све непотребне и сувишне посреднике, организујући у свима важнијим потрошачким центрима своје продавнице и најзад узимајући у обзир садашњу економску слабост потрошача при одређивању продајне цене вина морају произвођачи саодити проценат добити на најскромнију меру.

Држава пак од своје стране дужна је: 1) добрим законима о унапређењу винарадарства и винарства упутити правим путем развие ових двеју рентабилних грани полске привреде; 2) ставити винарадарима на расположење из државних расадника по солидној цени најбољи ловни мате-

ријад, сузбијајући ширење рђавих сората; 3) олакшавати снабдевање виноградарско-винарских потребама; 4) помагати виноградарско-винарске задруге; 5) омогућити што бржи и јефтинији транспорт вина и правних винских буради на државним железницама, паробродима, стављајући на расположење виноградарима довољан број вагона резервоара за вино; 6) пружити виноградарима могућност да се што боље усаврше оснивајући виноделске школе, енолошке лабораторије, организацију подрумарске курсеве и предавања, издавајући и потпомажући штампање винарских и виноградарских књига и упуштава, одашајући виноградаре на праксу по угледним подрумима у земљи и на страни; 7) свести трошарину и остале државне и општине дажбине на правичну меру; 8) обавештавати виноградаре о пијачним ценама на главним тржиштима у земљи и на страни; 6) приређивати и потпомагати винске сајмове и изложбе.

Регулисање спољне трговине с вином. За олакшање спољне винарске трговине дужности и приватних лица и државе исте су као оне горе побројане, но поред тога држава има још и један специјални задатак да при склапању трговинских уговора са страним земљама омогући извоз наших вина и грозђа у те земље, као и њихов транспорт преко страних територија и да страни свет узозна са нашим вином и грозђем, узимајући учешћа у изложбама на страни, организујући перманентне изложбе при нашим конзулатима, и помажући и оснивање задружних угледних подрума на страни, нарочито у Прагу, Бечу и Кракову.

ПОДЛИСТАК

О изразима „интензиван“ „екстензиван“ и „рационалан“ у Пољској Привреди

(5)

Као се упореди са Пољ. Привредом у сличним приликама, нпр., у Швајцарској, она је неоспорно веома екстензивна.

Вредно је још истаћи, да је тежња појединца, па и читавих крајева ка појачању производње на датој ограниченој површини постојала од увек, па и онда, када о пољопривредном научном раду није било још ни помена. Према томе интензивност Пољ. Привреде у суштини својој није плод пољопривредног научног рада. Зато греше сви они, који интензивну Пољ. Привреду сматрају да је једно исто што и производња заснована на савременим научним сазнањима. Научна сазнања су стварно само проширила, и то знатно проширила појам интензивности, јер су утврдила средства и начине да се појачање и побољшање производње олакша, убрза и доведе до највишег ступња. Тиме је у довољној мери призната заслуга пољопривредног научног рада, а та

Садашње стање унутрашње и спољне винарске трговине. До сада смо регулисали трговинске односе са Чехо-Словачком, Италијом, доклека са Пољском, а са Аустријом преговори су у току.

Са Чехо-Словачком имамо споразум за извоз 110.000 хл. вина у бурадима и 10.000 хл. у флашама са узвозном царином од 210 чехословачких круна на 100 л. вина у бурадима и од 487,50 чехословачких круна од 100 л. вина у боцама.

Са Италијом имамо уговор, по коме је само лековитим и дезертним италијанским винима омогућен увоз у нашу земљу.

Најзад са Аустријом видимо сада трговинске преговоре у Бечу, који су привремено обустављени, али који ће, надамо се, ускоро поново почети и повољно се бар, у погледу извоза нашег вина, свршити.

Са Пољском имамо уговор по коме наша вина, као и талијанска и франуска уживају 50 од сто попушта од увозне царине, која важи за државе, које са Пољском немају још уговор.

У унутрашњем саобраћају за вагонске товаре отправља се вино на државним железницама по кл. А, а кад се извози из земље по кл. С. То износи од 100 л. за даљину од 100 км. по кл. А. 10, 65, а по кл. С. 6,50 динара; за 200 км. 18,20 и 9,40; за 300 км. 24,50 и 11,60; за 400 км. 31,10 и 14; за 500 км. 36,30 и 16,30; за 600 км. 41,80 и 18,60; за 700 км. 47,00 и 21,10; за 800 км. 53 и 23,40; за 900 км. 57,60 и 25,40, а за 1000 км. 62,80 и 27,700 динара.

Извоз наших вина за првих шест месеци 1924 године кретао се овако:

заслуга неће бити ни најмање окрњена, ако се још дода: да су пољопривр. научна сазнања била и треба да о сну ано средство, а никако не повод — подстрек за интензивирање Пољ. Привреде. Тачност тога може се потврдити и — том чињеницом, што *пољопривр. производња на појединим газдинствима може бити заснована на потпуно савременим научним сазнањима, па да ипак зато по свима објективним оценама она не постане интензивном већ и даље остане екстензивном.*

То долази отуд, што под датим приликама на сваком поједином газдинству постоји граница, до које се успешно може ићи са интензивирањем производње. Али ту границу не одређују по правилу никакви технички ни лични обзир, већ једино обзир *рационалности*. А у чему се управо састоји суштина *рационалног* газдовања, показује потања разматрања.

III.

О изразу „рационалан“.

И реч *рационалан* латинскога је порекла, јер је дошла од старе латинске именице *ratio*, која

За	Кир.	у вредности	дин.	9.120
Аустрију	2.327	кгр.	„	2.368.595
Белу	307.036	кгр.	„	10
Грчку	1	кгр.	„	500
Енглеску	78	кгр.	„	3.200
Италију	650	кгр.	„	1.678.407
Канаду	316.412	кгр.	„	300
Мађарску	42	кгр.	„	1.540
Немачку	298	кгр.	„	60.500
Пољску	11.435	кгр.	„	30.000
Румунију	10.049	кгр.	„	1.500
Сјед. Америч. Државе	276	кгр.	„	120
Холандију	32	кгр.	„	8.100
Чехословачку	1.5	кгр.	„	38.611
Швајцарску	71.331	кгр.	„	95.430
Швајцарску	18.57	кгр.	„	

Сврга: 826.691 кгр. у вредности дин. 4.282.363

Као што се види извоз наших вина још је сасвим незнатан.

Извоз пак страних вина у нашу земљу још је незнатнији и не износи за прво полугодје 1924 г. ни 20.000 кгр., у вредности око 500.000 динара. Ова вина већином плаћају увозну таксу, која за шампањ износи на 100 кгр. 800 дин. и поред тога 100 динара на 100 кгр. таксе на луксуз.

Стање винске трговине у земљи за сада је следеће:

У Србији: трговина доста жива. Цене се крећу од 7 до 10 дин. литар.

У Војводини: трговина доста слаба. Врло се мале количине вина продају. У Вршцу и Белој Цркви плаћају се бела вина са равнице, која су јачине 8—10 од сто по 5—6 дин. литар, а брдска вина од 10—11 од сто продају се по 6—7 динара литар.

У Барању винска трговина такође је слаба. Вино стаје 7 до 7,50 дин., а боља 8—10 динара. Фина пак брдска вина са 13 од сто алкохола продају се по 15 дин. литар.

У Хрватској промет с вином живахнији је, и ако је још локалне природе. Просечна цена вина

је значајна: *рачунање, рачун* — а осим тога и: *мишљење, разум, памет*. Од те именице *ratio* постао је у француском језику придев *rational*, који — у посрбљеном облику *рационалан* — значи: *уман, разуман, разборити* и т. сл.

По томе, онда кад се каже *рационална* Пољска Привреда, то у суштини значи: *разумно вођена, на рачуну и разуму заснована* Пољска Привреда. Тај назив — *рационална* Пољ. Привреда — поинако је у доба општега буђења, тј. у т.з. доба рационализма, када се је почело кидати са застарелим традицијама (предањима) и када се је свака људска радња, у тежњи за њеном поправком или потпуном изменом хтела да постави на чврсту основу, утврђену премишљањем, разумом. *Рационална* Пољска Привреда је, дакле, имала да буде нешто противно дотадашњој наслеђеној — *традиционалној* и *емпиричкој* Пољ. Привреди. Наслеђено искуство, на коме је она дотле почивала, требало је да се замени теоријским расуђивањем, научним сазнањима.

Тај првобитни смисао назива *рационална* Пољска Привреда, у основи својој, и данас вреди, јер се под *рационалном* Пољском Привредом и

креће се од 8—10 динара литар, а из Далмације се дозови вино по 4—5 динара литар.

У Словеначкој, цене обичних вина крећу се од 6—7,50 динара литар, а за боља од 7,50—9 дин. Купаца мало.

У Далмацији се продаје на велико бело вино по 21—26 динара од степена алкохола, а у малим количинама 7—10 динара литар. Црна вина јефтанија су. Бела вина имају потрошњу док се црна вина мање траже.

У Аустрији цене се крећу између 11 до 13 хиљада круна.

У Мађарској цене су слабе и за боља вина креће се од 10—15.000 кр.

У Чехословачкој трговина је живахна, у Јужној Моравској цена се креће између 7 и 8, а у околини Братиславе око 6,50 круна.

У Италији се трговина развија. Вина се извозе за Аустрију, Француску и Чехословачку. Цене су 105 лира по хектолитру са 14—15 од сто алкохола.

Бож. Ђ. Ранковић

ИЗ РАТАРСТВА

Јари (пролетњи) оvas.

Извоз овса знатно је опао код нас последњих година, тако да се може рећи да његова производња служи скоро само за покриве наших домаћих потреба. Цифре извозне статистике показују да је извоз у 1920. и 1921. години износио просечно око 128 вагона за сваку од тих година, док је у 1922. тај извоз, услед забране, спао на свега 3 вагона, а у 1923. попео се на 89 вагона. Међутим у Србији пре рата просечан извоз овса износио је око 800 вагона годишње.

данас схвата разумно вођена, на разуму и рачуну заснована Пољ. Привреда. Како, међутим, научна сазнања утичују, да многе наслеђене пољопривредне радње ваља побољшати или изменити, а уз њих и нове завести да би се на тај начин производња што више појачала и побољшала, и како цео тај поступак представља по правилу већи или мањи напредак, — то се *рационална* Пољ. Привреда, замењује често и називом *напредна* Пољ. Привреда. Или управо кад се каже *напредна* Пољ. Привреда, овда то као треба да значи исто што и *рационална*. А у место и једно и другог употребљавана се још и назив *модерне, савремене* Пољ. Привреде, чиме се хоће да истакне, да се она заснива на савременим научним сазнањима и најновијим техничким проналасцима. Најзад, назив *рационална* Пољ. Привреда често се употребљавала и у смислу интензивне Пољ. Привреде, па се чак по некад и замењује тим називом сматрајући да је *рационално* исто што и *интензивно*, и обрнуто.

Нешто забрана овса у 1922. год нешто опет велике суше које су штетно утицале на жетву под усева учинили су, те је и производња овса последњих година знатно опала. Та мања производња овса, сада кад нема никакве сметње његовом извозу, треба да буду потстрек за наше пољопривреднике да тај усева у већој количини гаје него досада и да овог пролећа њиме засеју веће површине него у прошлој години.

Избор и припрема земље. — Овас успева готово свуда осим на јако киселим, песковитим и кречним земљама. Нарочито му годје крчевине, тек искрчене ледине и ливаде.

Овас се може гајити после сваке биљке које то окопавине или житарице. Међутим већи приноси се од тог усева добивају, кад се он гаји после окопавина, које су претходно биле и добро ђубрене, а нарочито после репе или кровира.

И ако се овас задовољава и са лошијом обрадом земље, ипак добри приноси, за којим свагда треба тежити, могу се постићи само у добро урађеној и припремљеној земљи. Кад се овас сеје после пшенице, стрњику од пшенице треба поратити, чиме ће се уништити коровљиве биљке, па пре зиме извршити једно дубље орање и онда у пролеће сејати уз припомоћ екстиратора или какве јаче дрљаче. Ако се пак овас хоће да гаји после новине, ову треба рано разорати — још с јесени да би се земља преко зиме довољно уситнила. Може се овас сејати и на земљи, која се с пролећа изоре, али је бојазан да ли ће у том случају имати довољно резерве воде у земљи, те да би усева могао издржати летње суше, ако би их било. Најбоље је земљу спремити с јесени јер ће се онда и више воде ухватити и спровести у земљу, а ако то није тада учињено, земљу треба преко зиме прератити у толико раније што се и овас с пролећа рано сеје.

Овас је биљка, која се брзо развија, те да би то њено развиће било несметано треба га и добром храном потпомоћи. Да би пак биљка могла ту храну и наћи у земљи, усева пред овсом треба да је ђубрен. Зато се и препоручује сејати овас после ђубрених окопавина. Добро је учинити и пробе са вештачким ђубретом, које даје бесплатно за такве сврхе Делегација Произвођача Члске Шалитре Београд, Покенкерова ул. бр. 45, те да би се и оно могло применити у већим количинама, ако би се поволни резултати постигли.

Избор семена и сејидба овса. — За сејање треба имати здраво семе, које је добијено са њиве, где није било болести ни полагања и где се овас правилно и нормално развијао и сазрео. Поред тога семе треба и одабрати, јер се овас који пољопривредник поже са свога имања састоји из зрна врло различите вредности. У пожељеном овсу има велики број ситних издужених зрна са слабо развијеном јегром, па често пута та зрна имају и осја, која отежавају правилну сејидбу овса; поред њих има и добро раз-

вијених и крупних зрна са већим и правилно развијеном јегром, која ће младој биљчници у првим данима, кад се зрно баца у земљу, пружити и више резервне хране за пораст. Крупнија зрна треба издвојити од ситнијих, јер се само са правима могу остварити сигурни и добри приноси.

Како многи наши пољопривредници немају нарочитих тријера да би могли одвојити крупнија зрна од ситнијих, то се они могу послужити и обичним ветрењачама, пропуштајући кроз њу овас за семе више пута. Том справом очистиће се овас од земље, прашине, осја и ситних зрна. После тога добро је да се семе од овса поголи у воду — у каквој каци или већем бурету — те да би се лака и празна зрна, која ће испливати на површину, могла издвојити. И лака и тешка зрна затим треба извући из воде не мешајући их, па их потом изложити у танком слоју и оставити да се просуше, често их при том мешајући. Само тежа зрна употребити за семе, а лака за камак други циљ. Тим двоструким радом, и пролуштањем кроз ветрењачу и погапањем у воду, извршиће се добар избор семена, па с тим осигурати и већи принос при жетви.

Овас треба свагда *рано* сејати, још у фебруару ако време дозволи, јер раније посејан сигурније ће успети, нарочито још, ако пролеће буде сушно, а поред тога и боље се убокорити. И наш народ стекао је искуства да овас што раније с пролећа треба посејати, па су отуда и потекле изреке: *Што раније овас посејем, богашија ће жетва бити* или: *Што оно кола икваше: или је Миољска пшеница или Триаунска зоб*. За сејидбу омашке треба рачунати 200 до 300 литара семена по хектару, а за сејање сејалицом 150 до 200 литара семена.

Кад се овас сеје сејалицом семе се правилније распореди и буде на истој дубини посејано, те и клија и развија се једновремено, а поред тога уштеђује се знатно у семени, и плењене се може лакше и zgodније вршити. Семе, пак, које се омашке баца покрива се укрштеним дрљањем да би се како треба затрпало.

Ако се са овсом хоће да гаје и пиљне биљке: луцерка детелина и др., које ће по жетви овса остати на земљишту, онда се овас мало ређе сеје те да се не би младе пиљне биљчице под њим угушиле. У том случају количину семена, која се хоће употребити за сејање смањити за једну трећину од мало час наведених цифара.

Нега и жетва. — Кад овас покаже трећи или четврти лист после сејидбе треба га подрлати, те да би се уништили коровљиве биљке и потпомогло бокорење. На лаким земљама боље је заменити дрљање валањем, које ће такође потпомоћи бокорење. Ако се у овсу појаве разне коровљиве биљке препоручује се прскање са 3% раствором плавог камена (сулфата бакра). За један хектар овсеног поља треба рачунати 6 до 8 хектолитра таквог раствора, који треба растурити

по лепом дану пред вече. За исти циљ препоручује се и запрашивање овсеног поља у јутру по роси прашком од зелене галице (сулфата гвожђа) рачунајући 400 кгр. по хектару. И један и други лек данас свакако скупо коштају, те их треба најпре опробати на малом простору, да се не само види њихово дејство, него и да се утврди и колико се рентири њихова примена.

Овас се лако осипа, то јест испадљују му зрна из класа, те га и мало раније треба жети. У осталом код раније пожњевеног овса зрно је јаче набубрело и сламени обмотач тањи и мекши него код доцније пожњевеног, презрелог, овса. С тога овас треба жети пре него што се класје обори и слама побели, јер онда се ова лако ломе и упропашћује. Треба нарочито обратити пажњу да се овас, кад за време жетве закисне, добро исуши, јер се услед влаге може јако да поквари кавошна зрна, а с тим знатно да умањи и његова трговачка вредност.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Питање: Како у овоме крају има врло мало ливада природних, то да би се могле подићи вештачке ливаде, моли се Пољопривредно Друштво за извештај у следећем:

1. На каквом земљишту могу да се подигну вештачке ливаде (овде је без воде, земље ретке, лаке за рад, на којима успевају стрна жита и опјум, а кукуруз врло ретко, — кад преко лета има довољно кише)?

2. Има ли то Друштво семе од ливадских трава, шта кошта килограм семена и колико је килограма потребно за један хектар земљишта?

3. Како треба земљиште спремити за засејавање (орањем или риљањем)?

4. Колико година траве трају?

5. Требају ли дебеле или слабе земље за засејавање ливаде?

Председник општине в. Св. Николе,
Јов. Арсић.

Одговор: У вашем крају могу да се подигну праве вештачке ливаде, било привремене или сталне, али сумњам да би оне дале задовољавајуће резултате због суше која влада код вас. За ваш крај је свакако најпогодније гајење појединих биљака, које служе за сточну храну, било у зеленом стању, било осушене као сено. Од биљака које за ово службу најбоље је да узмете луцерку и еспарсету, које трају више година, и озими сточни грашак, који се само један пут коси.

Луцерка. — Ово је најбоља пићна биљка за суве крајеве. Пушта дубоко своје жиле у земљу, и због тога лако поддржава сушу. Она ће вам оставити земљиште после разорвања у врло чистом стању и појачано.

За луцерку морате да употребите најбоље земљиште које ви имате, ако хоћете да добијете више добрих откоса у току године, и да вам траје што дуже.

Она траје од 3—7 година под нашим приликама. У колико је боље земљиште, у толико траје дуже, и обрнуто

За 1 хектар потребно вам је 20—25 кгр. семена. Семе треба да набавите или код Српског Пољопр. Друштва или код Земљор. Задруга, или код Аграрних Заједница. Чистота, клијавост и чистота семена од вилине косице морају бити гарантоване од установа код којих купујете семе.

Земљиште морате добро да урадите пре сетве. После плитког орања долази дубоко орање пред жетву, а затим добро дрљачом иситнити површину.

Одређену количину семена помешајте пре сетве са 70—80 кгр. ражи, па ћете овако лакше засејати, и раж ће да штити у првој години младе биљчице луцерке од разних непогода, а поглавито од мраза, ако се сеје с јесени.

Код вас је с пролећа јака суша, па због тога треба да засејете ову биљку с јесени, најдаље до прве половине октобра, а и нешто раније.

После сетве треба да повлачите њиву браном од трава.

У првој години ћете добити слаб откос, а у другој ћете већ имати доста хране за стоку.

Не пуштајте стоку да запаса ваше делишће, нарочито не овце, иначе ћете га брзо уништити.

Еспарсета. — И еспарсета ће за ваш сув крај бити веома корисна. Истина, даје нешто мање зелене траве или сена од луцерке, али за њу вам је довољно да имате и сасвим суво, лако, псковито, па чак и кршевито земљиште, само ако садржи креча.

Земљиште треба добро поорати, а затим га подрајати.

Најбоље ће бити и њу засејати с јесени, помешану са 30—50 кгр. ражи по хектару.

И овде треба бити обаврив при куповини семена, јер старо семе опште ва неће кливати. Зато купујте само преко познатих пољопр. удружења.

За 1 хектар треба ва око 180 кгр. семена, јер ову биљку треба сејати густо.

Траје од 3—5 година.

Коси се пред цветање, као и луцерка.

Ова биљка има и ту добру страну, што се од ње не појављује код стоке надување, као што то бива, ако се непажљиво храни зеленом луцерком.

Озими сточни грашак. — Две горе поменуће биљке трају више година и дају вам зелену траву и сено, а сетвом озимог сточног грашка осигуравате стоку храном баш у оно доба године кад је увек понестане, а земљорадницима је најпотребнија у пролеће. Он се употребљава само као зелена храна, и ако се засеје рано, у септембру, даће вас откос још у априлу.

Ова биљка је нарочито за препоруку за ваш крај, јер као што видите, она се сеје у септембру, а коси се у априлу. Расте и развија се у јесен, а зиму и један део пролећа, а то је доба када није ни код вас суша. Због тога ће се ова биљка лако

и добро развити, јер ће искористи зимску влагу, у земљи.

Земљиште треба да поорете још у августу плитко, а затим пред севу у септембру нешто дубље, да подрњате и да засејете.

И овим грашак се сеје у смеси са стрнином, која вам такође с пролећа служи као зелена сточна храна. Најбоље је употребити раж или јечам, и то за сваки хектар по 120 кг. семена грашка и 50 кг. стрнине.

По косиди с пролећа њива вам остаје чиста и можете је засејати другим усевом.

И ово семе треба набавити преко пољопр. организација.

Председник општине би учинио врло велику услугу својој околини, ако би поручио и извесан број књига о „Обреди земље“ од Г. М. Новаковића, где би сви писмени нашли изврдено лепих поука како треба радити земљу и гајити биљке.

О извршењу ових послова, а и примени ових савета овако датих за ваш крај, прилигајте увек и свога средског економа, који ће их можда допунити, а нечим и исправити, када се тиче месних прилика, нарочито, ако је тамо радио дуже времена.

Драгомир Ђосић.

Б Е Л Е Ш К Е

Како да се уништи мрзовац на ливади?
Мрзовац (вочак, певчига) је биљка, која обилно расте на ливадама, а познаје се с јесени по лепом чупећу, лила (јоргована) боје. Сви су делови те биљке отровни у свежем стању, те је и стока избегава. Она се брзо размножава и лако ширити, те потискује на ливади корисне траве и штети и количину и квалитет паше. Интерес је пољопривредника да је се што пре курталнише. Има два начина на која се та биљка може утрти: или вадећи њену главицу — лук из земље, или пак чупајући њену стабљику. Први начин је доста заматан, нарочито тамо, где се та биљка јаче раширила, а поред тога чупањем лукова квари се и ливада. Други начин, чупање стабљике, је практичнији у толико што је лакши те и мање посла треба, па је тиме и јевтинији. Кад се стабљике ишчупају нове се не појављују (или се појављују у крчњавом стању) а главице — лукови угину у земљи. Сада у пролеће, најбоље у месецу априлу, треба заћи по ливадама — а тај посао могу радити и жене и деца, па чувати стабљике мрзавца, које се лако познају. Ако би се на местима, где су чупање стабљике, поново појавиле нове стабљике идуће године, то поновити чупање, па и треће године ако треба, и онда ће се та штетна биљка свакако утрти. Овај посао треба обављати после кише, кад се земља овлажи, јер се онда и стабљике, које треба обухватити при дну целом шаком, лакше чупају.

Како да се чисте судови од алуминијума?
Један стручњак за посуђе од алуминијума даје у

француском листу „Млеко“ овакве савете за чишћење посуђа од тог метала:

„Да би посуђе од алуминијума добило спољни изглед као ново може се овако поступити: замочити га неколико секунда у 10% раствор каустичне соде која кључа, испрати га обичном текућом водом, замочити га 5 минута у 10% хладан раствор азотне киселине, испрати га помоћу благе крпе у азотној киселини, те да би се уклонио нитрат натријума, који се образовао, испрати га у обичној текућој води, да би се уклонила азотна киселина, коју ће вода повући са собом и исушити га. Сушење се најобичније састоји у томе што се предмети замоче у кључалу воду, па потом оставе да се оcede. Тај начин чишћења треба примењавати у млекарима само с времена на време јер се њиме истањује алуминијум за око 1¹/₁₀ од милиметра, потапањем за време од једног минута у кључали (на 100°) 10% раствор каустичне соде.

У млекарима примењује се обично карбонат натријума, који је хладан скоро без дејства на алуминијум. При свем том, да би се добро одвојили делови осушеног млека и масне материје препоручљиво је употребити довољно топао раствор карбоната натријума, али тај раствор може на крају крајева да нагризе алуминијум и да би се то спречило довољно је додати у раствор карбоната натријума на температури од 75° Ц. силиката натријума у количини 25%, од тежине карбоната натријума. Ако је температура раствора карбоната натријума 100° Ц, ту количину силиката натријума треба мало повећати док на 30° Ц. довољно је узети количину силиката натријума за 10% од употребљене количине натријум карбоната“.

Г Л А С Н И К

Председништво, Главни Одбор и Рачунски Прегледници Кметиске Дружбе у Љубљани. — На Главном Збору од 15 децембра пр. год. изабрана је нова Управа Кметиске Дружбе, и то: за председника: Санцин Иван, кметијски референт Љубљана; I. подпредседник: Јарц Еуген, професор, Љубљана; II. подпредседник: Пипан Иван, посестник, Вижмарје Шт. Вид. за одборнике: Ахман Иван, посестник Храше П. Лесце; Бајук Мартин, посестник Бошјаково п. Метлика; Бренчин Михаел, посестник Спухља п. Птуј; Хочевар Франц, посестник Струге п. Доброполе; Хрastiн Михаел, посестник Брстник п. Лашко; Хриберник Иван, посестник Подкрај п. Преваље; Јан Јакоб, посестник Подхом п. Горје при Бледу; Др. Јанчић Иван, жупник Св. Петер В. Савински долини; Кошар Роберт, посестник Св. Волфен при Средишчу; Менден Антон, посестник Бегуње при Церкници; Мешиггер Алфонз, посестник Бохињска Бистрица; Павлин Алојзиј, вет. референт Љубљана; Петовар Ловро, посестник Иванковци п. Иста; Ремшкар Иван, посестник Брезовица при Љубљани; Скалицки Бохуслав, равнатељ Кметиј-

ске Школе Грм п. Ново Место; Стебловник Мартина, посетник Св. Мартин об. паки п. Речница; Супанич Алојзиј, посетник Јаренина при Марибору п. Иста; Урек Иван, посетник Глобоко при Брежицах п. Брежице. *За рачунске прегледнике:* Пабер Иван, жупник Шенцур при Крапуњи; Рошкар Андреј, посетник Гвен и Љутомер.

Новој Управи желимо сложен и успешан рад на корист кметства и кметовалаца браће нам Словеначке.

ЗА ПИСНИК

48. редовне седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане на дан 24. децембра 1924. год. у друштвеном дому у Београду

Били су присутни: Председник г. Паја Т. Тодоровић, П. председник г. Др. Таназије Митровић и чланови: г. г. Божа Ђ. Ранковић, Никола Петровић, Александар Рашковић, Софроније Парголић, Павле Петковић, Сава Раковић и Другути Спремић.

Као гости присуствовали су г. г. Милорад Зечевић, секретар Министарства Пољопривреде и Вода и Ђира Ђирковић, редовни чланови.

Председавао: Председник г. Паја Т. Тодоровић.
Бележио: Секретар г. Никодије Ст. Стаменковић.

I.

Прочитан је записник 47 редовне седнице. — Одбор усваја прочитани записник.

II.

Прочитан је записник прве живинарске Конференције, одржане у дому друштвеном на дан 21. децембра т. г. — Одбор одлучи: да се овај записник живинарске конференције упути Стоцарској секцији, а Министарство Пољопривреде и Вода умоли, да код државних установа оснује живинарске ради гајења болх раса живине и уношења у народ, а Друштво да распису већи број награда за одгајиваче болх раса живина и тиме илаовоје такмичења у одгајивању живине, нарочито кокошака за носиво јаја.

III.

Прочитано је мишљење Финансијског Одбора:

а) Реферат о утрошених 3000 динара за маљане Друштвене сале пред Слану друштвено по одобрењу Одбора. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се издатак у 3000 дин. ликвидира.

б) По молби г. Обрадовића ст. агрономије за новчану помоћ. — Одбор одлучи: да се тражена позајмица не може учинити јер Друштво не располаже средствима за позајмицање.

IV.

Прочитано је мишљење Одбора за измену друштвеног пословника. — Одбор одлучи: да се спремљене измене прегледају и редигују за Годишњи Збор ради одобрења.

V.

Прочитано је мишљење Одбора за осигурање друштвених чиновника. — Одбор одлучи: да се друштвени чиновници: магационери, писари и служитељи осигурају по закону о осигурању радника, с тим, да важи од 1. јануара 1925 год. Обавестити о овој одлуци осеоје друштвено и служитеље.

VI.

Прочитано је мишљење Иложабеног Одбора, по представи Крајинске Пољопривредне Подружнице о случају неправилности за време Виноградарског Конгреса у Неготину. — Одбор одлучи: да се цео предмет достави Господину Министру Пољопривреде и Вода на одлуку, пошто се тиче државних службеника, а подружнику извести да не дели награде са овога Конгреса.

VII.

Прочитано је мишљење Инспектора за Подружнице о прајему у састав Друштва Јасеничке Пољопривредне Подружнице у Тополи и Пољопривредне Подружнице у Коњицу. — Одбор одлучи: да се Јасеничка и Коњичка Пољопривредна Подружница приме у састав Друштва, пошто су испуниле прописане услове, с тим да се улови рачунају од 1. јануара 1925 године.

VIII.

Прочитан је молба Друштвеног Инспектора за Подружнице г. Д. Ђатића за ослобођење од дужности свако после подне од 1. фебруара т. г. ради лечења. — Одбор: одобрава тражено одсуство с тим, да г. Ђатић води рачуна да послови не застају у раду.

IX.

Прочитан је предлог уредника Пољопривредног Речника о хонорисању радова за Речник у I и II и III додатку Тежака. — Одбор одлучи: да се предлог упути Књижевном Одбору.

X.

Прочитана је молба Петра Стојадиновића, привред. из Трстеника, којим моли, да без царине увезе извесне пољопривредне справе из иностранства на адресу друштвену. — Одбор већином гласова одлучује: да не може одобрити да г. Стојадиновић увезе поменути справе на адресу друштвену.

XI.

Прочитана су саопштења:

а) Позив Чачанске Пољопривредне Подружнице на Годишњи Збор. — Одбор прима знању и одлучи: да се Збору телеграфски честита.

б) Секретар извештава Одбор, да према извештају магационера Друштво има у магацину два снагомера, и да не треба доути набављати по раније дошетој одлуци — Одбор одлучује: да се нови снагомери не набављају Са овим је седница закључена.

Уредништво и администрација Тежака не прима одговорност за садржину приватних огласа.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС, која је изишао у другом броју Тежак на стр 16, писан је од самога писца господина Драг. Ј. Грујића и Уредништво не прима одговорност за овај оглас.

КРЕЧНИ АЗОТ (КАЛЦИЈУМ ЦИНАМИД)

Најјефтиније и најбоље азотно вештачко ђубре, које посебно замењује чилску шалитру а и него је јевтиније. лиферује одмах и разавише упутства за употребу.

Српско Пољопривредно Друштво у Београду.

Ценовник справа, алата, семена и другог материјала у магацину Српског Пољопривредног Друштва

Абест за филтрање вина	50	дн.	кгр.	Резерви раоници за Саков плуг	35	дн.
Желатин за бистрење вина	100	"	"	Н. 7 небушени	80	"
Калиметабисулфат за бистрење вина	30	"	"	Резерви лаци (леви и десни)	6	"
Рабава бешика за бистрење вина	1	"	грам	Резерви клучени за плугове	70	"
Калијум карбонат за бистрење вина	20	"	кгр.	Резерв. даске за плугове Н. 6 и Н. 7	69	"
Сумпор у шпикама	030	"	ком.	Мапила за безачице	25	клубе
Сумпор у праху	5	"	кгр.	Маказе за шишање оваца	25	"
Плави камен првокласни	12	"	"	Сонде за жито	15	"
Вран за превирање вина	100	"	ком.	Копачице теже — Сакове	900	"
Град за вино	50	"	"	Копачице лакше — Планет	600	"
Град за ракију	50	"	"	Круњачи са ветрилом (за 1 клин)	850	"
Шировер	50	"	"	Сејалице врстачне (од 11 реди)	4000	"
Апарати за сумпор у шпикама	25	"	"	Сејалице врстачне (од 13 реди)	4500	"
Апарати за сумпор у праху мањи	100	"	"	Сецкалице за сточну храну мање	650	"
Апарати за сумпор у праху већи	150	"	"	Сецкалице за сточну храну средње	1500	"
Филтри за вино од 30 литара на сат	1000	"	"	Сецкалице за сточну храну веће	1800	"
Пумпе за вино без црева	2000	"	"	Вршалице ручне	3500	"
Запращивачи ручни за сумпор	70	"	"	Мотор од 8 Н. Р. за нафту	40.000	дн. ком.
Плочне лимене за бурад	20	д.	100 ком.	Преса за сено већа	15.000	"
Ебулоскопи Малиганови	500	дн.	"	Преса за сено мања	25.000	"
Калиметри Бернард-ови (без тераз)	800	"	"	Дистол за лечење метилаве сток	480	1 гр.
Запушачи од плуте за флаше	20	д.	100 ком.	Сириште у флашама од 1/8 литра	20	дн.
Маказе за резање воћа	30	дн.	"	Сириште у флашама од 1 литар	40	"
Маказе за резање ограде	80	"	"	Суперфосфат (у пакчицима од 50 кгр)	100	килограма
Маказе за скидање гусеничних жлезда	25	"	"	Цијанамид (у лименим бурадима од 100 килограма)	400	"
Ножеве за кресање воћа	40	"	"	Семе багрема	25	"
Ножеве за калемљење Кундеови	35	"	"	Семе гледича	25	"
Ножеве за калемљење Солинганови	30	"	"	Семе грахорице	6	"
Челичне четке за скидање маховине	20	"	"	Семе ситне проје (просо)	6	"
Резерви федери за маказе	3	"	"	Семе мухара	6	"
Прскалице Морава	450	"	"	Семе сточне репе	28	"
Прскалице патент Аустрија	550	"	"	Семе дивљих јабука	65	"
Прскалице оригиналне Верمولерове	650	"	"	Семе дивљих крушака	75	"
Плугови Сакови Н. 4 (са 1 точком)	500	"	"	Семе цева разног оброч	1	"
Плугови Сакови Н. 5 (са кољечкама)	700	"	"	Семе поврћа разног оброч	1	"
Плугови Сакови Н. 6 (са кољечкама)	800	"	"	Саднице багрема једногодишње	20	100 ком.
Плугови Сакови Н. 7 (са кољечкама и претплугом)	900	"	"	Патент тегле за конзерве од 1 л.	14	дн.
Плугови обртачи са једним точком	800	"	"	Патент тегле за кова. од 2 литра	23	"
Плугови обртачи са кољечкама	850	"	"	Тегле од мајолике са металним поклопцем	18	"
Дрљаче Сакове дводелне лакше	600	"	"	Тегле за мед од 1 килограм — поклопац на шраф	12,50	"
Дрљаче дводелне Сакове теже	750	"	"	Тегле за мед од 1/2 килограма	7	"
Дрљаче Сакове троделне лакше	900	"	"	Резервне гуме за тегле од 1 и 2 литра	1	"
Резерви табани за плуг	10	"	"			
Резерви цртици за плуг	30	"	"			
Резерви раоници небушени за Саков плуг Н. 6.	30	"	"			

Напомене: 1) Сваки купац, при поруџбини треба да пошаље 1/2 вредности дотичне поруџбине унапред.

2) При поруџбини за ситнице ствари, увек назначити *најближу пошту*, а по потреби и покрајину. Код наруџбине крупнијих справа и алата или веће количине семена и материјала који се не може послати поштом, увек назначити *најближу железничку или паробродску станицу*, преко које ће се послатка извршити.

3) Умољавају се Подружнице, државни економски чланови С. П. Д. и остали пољопривредници да своје поруџбине, у колико је то могуће, *групишу* и заједнички извршују. На тај начин ће их много брже добити, а паковање, експедициони трошкови и растур бити мањи;

4) Скреће се пажња Подружницама које узимају справе и др. на кредит, да *траже само оно што ће сигурно*, у току дотичне сезоне, *издати*, јер се увести материјал справа и семе ни у ком случају неће пријети натраг;

5) *Комисиона роба:* цијанамид, семе дивљих јабука и крушака, саднице багрема, прскалице Аустрија као и дистол за лечење метилаве сток, не могу се давати на кредит, *нећ само за готов новац*;

6) Засебан ценовник резервних делова за прскалице и калиметре шаље се, заинтересованима, бесплатно.

7) Овај ценовник важи од 1. фебруара ове године и њиме се поштивају сви раније објављени ценовници.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

ЦЕНА ЛИСТУ
за Краљевину Срба, Хрвата
и Словенаца:

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
улажу се
Срп. Пољопривредно Друштво
У БЕОГРАДУ

ТЕЖАК

на годину 20 дина или 80 кра.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:
на годину дана 45 дина.

Баша пољопривредних школа добијају лист у вола цене.

Примљени рукописи се не враћају

Претплата се може уједињити са
целу годину.

Претплату примају и све поште
На основу изјављеног решења од
априла 1869. г. прелиску друштвено
носи пошта бесплатно.

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

За С. П. Друштво власник, председник, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредник, Д-р В. И. Стојковић

Број 6.

БЕОГРАД, 8. ФЕБРУАРА 1925. ГОДИНЕ.

Година LII.

Пољопривредним подружницама.

Моле се Подружине, државни економи и све пољопривредне установе, којима је послат пољопривредни календар за 1925. год. на распродају, да изволе послати Друштву новац за продате календаре, јер је Друштву за велике пролетње набавке новац врло потребан.

Исто тако моле се, да и непродате календаре што скорије продаду и новац Друштву пошаљу.

Подружине, које нису измириле своја дуговања Друштву, моле се такође да их што пре измире.

С. П. ДРУШТВО.

Анкета о дрварској индустрији

На збору дрварских индустријалаца одржаном пре неколико дана у Београду, који је отворио господин Министар Шума и Рудника кратким пригодном говором, прочитан је опширан реферат од стране стручњака инспектора г. Мариновића о кризи дрварске индустрије. По овоме реферату рачуна се да су на 10 становника потребни 30 хектара шуме за подмиривање њихових потреба. Наша Краљевина има око 45 хектара на сваких 100 становника под шумом. Но, ако би целокупна површина апсолутно шумскога земљишта била покривена шумом, онда би било и до 65 хектара на сваких 100 становника. У погледу дрварске производње за извоз стојимо одлично. Год. 1921 производи шумарства заузели су 7,6 од сто, у 1922 год. 18 од сто а у 1924 год. 25 од сто од целокупног извоза. По вредности у динарима, прошле године извезено је дрва за гориво и грађу, железничких прагова разних дрварских прерађевина, екстракта за штављење и танина у вредности преко две милијарде. Па ипак дрварска индустрија већ годину дана налази се у кризи. Предузећа у великој опадају, редници се отуштају и рад обуставља и ако се наш динар поправља. Суселне државе Аустрија и Чехословачка пребродиле су новчану

кризу, па су нам сада опасни конкуренти у дрварској трговини. озбиљно је питање о потреби да се држава умеша, док је речена криза још у своје почетку. Према приходима од непосредних пореза и буџету Министарст. Шума и Руда може се закључити, да економски, социјални и финансиски интереси наше земље захтевају, да се држава најозбиљније заузме за побољшање ове индустријске гране.

После реферата вођена је општа дебата. Заинтересовани су износили све тешкоће у својим предузећима и каже како да им се помогне. Као онајвеће тешкоће изложене су ове: оскујаница капитално-кредита и висока железничка тарифа, а сем тога још и многобројни празници, осмочасовни рад, неравно мерено распоређене уплате на осигурање радника, висока такса на дрва, изlišне царинске формалности, а при том и изашлук појединих царинских чиновника и, изlišни железнички трошкови, који падају на терет подвоза шумских производа кривидном саме државне управе, односно управе државних железница.

Да би се сви захтеви боље прецизирали изабране су 4 секције и то: кредитна, саобраћајна, царинска и секција за шумско техничка питања. Ове су секције после саслушањих говора спремиле резолуције по свима питањима истакнутим у току претреса. Резолуције су оне:

1. Резолуција кредитне секције. Да би се ублажила и сузбавла криза шумске привреде изазвана све већим продукционим трошковима, као што су: високе камате, тарифски ставови, и т.д. пристојбе, конференција заинтересованих трговаца и индустријалаца дрвета моли надлежна министарства да у првом реду обезбеде што јефтиније кредите нашој дрварској индустрији, према кредитној способности сваке поједине индустрије основаној на количини дрвета за експлоатацију и на капацитету стругара. У првом реду министарства би имала посредовати код Народне Банке, да она подели нашој целокупној индустрији далеко већи проценат кредита пошто га је у 1923 год. само 15 од сто поделила, те како би од тога на дрварску индустрију потребан проценат припао и то не само динарски већ и есконтни кре-

дит у инострану монети. — Како је експлоатација и прерада дрвета код нормалног рада везана за рок најмање од $\frac{1}{2}$ године, и како наша дрварска индустрија преко целе године непрекидно ради за извоз, то њена калкулација зависи првенствено од сталности динара, јер нагле промене овога изазивају поремећај, па би с тога била потребна једна анкета специјално за стабилизацију динара.

У погледу иностранних кредита, ови се разликују између великих и мањих предузећа. Прва су, имајући старе везе, осигурала себи кредите на страни, а друга, која су махом домаћа и национална остављена су сама себи, па с тога би ове требало осигурати гаранцијом државе.

II. Резолуција саобраћајне секције. Ова секција моли: да Министарство Саобраћаја што пре реши питање винцивалних и приватних жељезница, како би се прекинуло са системом прекидног тарифирања, којим је начином потпуно укочен рад шумским предузећима што леже на овим пругама; да се проведе декласификација у тарифским ставовима и то: за трупе који се шаљу у пилане (стругаре) и за дрвенарију, намењену за паковање кад ова иде с наших стругара. У питању дрвеног угља да се такође проведе декласификација по предлогу секције, и да се набаве специјални вагони за транспорт угља дрвеног, а у противном ако се угљен шаље у затвореним вагонима да се укине уобичајено рачунање повишице, већ рачуна према стварној тежини; исто тако и на уским жељезницама, где се мора претоваривати у нормалне вагоне. Да се за *шанин* у унутрашњем промету, и то храстов и кестенов екстракт рачуна специјално тарифа по предлогу секције; а да се за страни екстракт повиси тарифа, или за овај

продукт састави нарочита тарифа. — Код дрвених кућа што се транспортују из домаћих пилана да се декласификација проведе у тарифу А. — Да се што пре проведе унификација наших тарифа и издање њихово на нашем језику. — Да се смањи закупина за стоваришта на Сушаку, пошто су на Риједи са 50 од сто јефтинија. Да се на робу довезену на жељезничка стоваришта не рачуна лежарина за време докле жељезничка Управа није у стању дати требане вагоне. Да се снизи кирија на жељезничка стоваришта. Да се првенствено води рачуна о давању вагона оним фирмама, које докажу потребу хитног утоваривања у приспеле бродове; и да се на станицама које товаре преко 1000 вагона годишње успоставе вагонске ваге. Да се дуготрајна и све јача околација вагонског парка на пругама уског колосека у Босни што хитније задовољи набавком потребног броја вагона и локомотива на рачун репарација или с које друге стране; а и државне радионице за оправку вагона снабду са потребним кредитом за бржи рад; као и да се набаве специјални вагони за товарење дугачког дрвета на пругама нормалног колосека.

Даље саобраћајна секција моли: да се изradi уски колосек између Добоја и Бања Луке ради олакшања преотеренеј станици Брод; да се уведе систем *стацијских експортирних тарифа* за све шумске продукте са снижењем бар 30 од сто, које ће водити рачуна и о есенцијалним ресекцијацијама дрвета; да се уведу нарочите снижене тарифе за подвоз дрвета, које се намењује за апровизиционе центре (нарочито за Београд и Војводину); и да се уведе кредитирање за дрво покрићем у државним папирима место у готовом новцу.

ПОДЛИСТАК

О изразима „интензиван“ „екстензиван“ и „рационалан“ у Пољској Привреди ⁽⁶⁾

Питање је: да ли сви ти називи заиста представљају једно исто, и да ли се могу потпуно замењивати један другим?

Кад се сваки од тих назива схвати у правом његовом значењу, онда одговор на постављено питање мора бити одречан. То ће се видети из овог кратког обавештења:

Самим тим, што *рационално* значи разумно вођење, на разуму и рачуну засновано, — онда рационална Пољ. Привреда у самом свом називу садржи у себи оно, што је крајњи смер привредног предузећа и до чијег се остварења може доћи једино разумним, на рачуну заснованим радом. Тај крајњи смер је *чиста добит*, и то, *највећа чиста добит*, која се под дашим приликама може постићи. Сваки рад, напротив, који би довео до мање чисте добити во што је она, која би се могла стварно постићи, био би неразуман — *нерационалан*.

Садржи ли у себи цео тај смисао назив *напредна* Пољ. Привреда? — Не, или управо може, али га не мора увек садржавати. Једно газдинство може носити на себи сва обележја напредности (нпр. у погледу бољег обрађивања земље, употребе најновијег оруђа, гајења најбоље стоке, и т. д.), — па да ипак зато не буде рационално у пуном смислу те речи, т. ј. да не даје највеће могућне чисте добити. Може чак шта више потпуно заслуживати назив *напредно*, а да у ствари завршује са чистим губитком. По себи се онда разуме, да се такво *напредно* газдинство никад не може назвати рационалним, већ само *нерационалним*.

Исто то вреди и за назив *савремена* Пољ. Привреда. И на најсавршенијим научним знањима и техничким проналасцима засновано газдинство може бити у ствари потпуно *нерационално*, т. ј. не само не давати највећу чисту добит, већ можда закључивати и са сталним губитцима.

А то се, у главном, може поновити и о називу *интензивна* Пољ. Привреда. Називи *рационална* и *интензивна* Пољ. Привреде могу се по-

III Резолуција царинске секције. Ова секција моли: да се укине извозна царина на хране желеан, прагове и хрстову специјалну грађу уопште, или бар свакојако на прагове од 1.20 до 1.80 мет. дужине и специјалну хрстову грађу; да се објасни царинарницама да се само на две стране призирали трупци сматрају као обло дрво, те да потпадају истој извозној царини као и остало обло дрво; по принципу да се сировина има преградити у земљи; увести извозну царину и за трупце букове без обзира на дужину и премер, и да се не дозволе никакве олакшице за извоз дрвене амбалаже за извоз наших продуката, пошто се ове амбалаже израђују код нас у великим количинама. Исто тако да се не дозволи извоз дужица за бачве нарочито за цементну бурад, или да се на њих удари одговарајућа извозна царина. Да се повиси извозна царина на трупце, балване и т. д. од 5 на 10 дин. по m^3 или од 1 на 2.50 дин. од 100 кгр. Да се укине решење Министарског Савета ЦБр. 55 989 из 1922 год. којим је роба из тариф. става 91, горвино дрво, ослобођено извозне царине и постојећи царински став 0.50 повиси на 1 дин. по куб. метру. Да се за прекоморски екстракт за штаљење „Квебрачо“ уведе посебни царински став извозне царинске тарифе од 40 дин. за 100 кгр. Да се царинске манипулације за извоз шумских продуката упросте, олакшају и појевтине, међу осталим и тиме да се према потреби уоставе царинарнице код пограничних станица; да се граница до које се врши званично извозно царинење од 20.000 подигне бар на 50.000 дин. вредности вагонске пошљаке; да се строгим одредбама стане на пут свима злоупотребама; и да царинарнице у лукама према по-

треби раде стално као што је обичај у Ђенови и у Марсељу, те да се тиме наш поморски саобраћај појача. Да се у трговинским преговорима с другим државама обезбеди нашим готовим производима извоз у стране земље и нарочито тиме да се постигне снижење стране извозне царине, односно укинуће извозних забрана; скретати пажњу да нам треба обезбедити могућност извоза сандука за Грчку, покућанства за Бугарску, паркета за Чешку, бачава за Француску и Белгију, бачава и покућанства за Пољску, сандука, патоса за лађе, паркета и савијеног покућанства у Италију, и танина у Аустрију. У погледу извоза за Шпанију настати да ова држава укине суртакс царини код извоза из држава са слабом валутом, како би посредовање Италије код извоза наших производа у Шпанију отпало.

IV. Резолуција секције за шумско техничка питања. Ова секција предлаже и моли: у погледу олакшица у закупу и преради дрва, да Министар Шума и Рудника: а) што више олакша досадашњи начин плаћања закупа, остајући и даље на принципу да се $\frac{1}{2}$ вредности закупа исплати пре почетка сече, а остало замири свакојако пре извоза материјала из шуме; б) да се приликом расписа лиценцијација не стављају у услове и разне посебне радње ван кулпног објекта; в) да се предвиђени проценат техничког (грађевног) и огревног дрвета предходном проценом, обрачуна за плаћање према стању, које се накнадно у току саме прераде утврди; г) да се даде првенствено право експлоатације (сече) шума нашим домаћим фирмама, и искључу могућност подметнутих лица на лиценцијацији за рачун страних фирми; д) да се наредбе постојеће специјално за Босну, које се

клапати једино у том случају, када је ситуација интензивности одмерен шако, да дође највећу чисту добит. Сваки други случај интензивности био би, према томе, нерационалан.

Овако схваћен однос изишеу рационалности и интензивности има и велики практични значај. Обзир рационалности су ши, који бишано сужавају границе интензивности. Са гледишта личних интереса, за пољопривреднике није увек рационална она интензивност, која ће дати најобилније приносе, већ само она, која ће им довести највеће чисте добити. Јер најобилнији приноси не доносе увек и највеће чисте добити. Напротив, најобилнији приноси могу понекад место добити завршивати чак и са губитком. Друго је сасвим питање, да ли се са тим гледиштем личних интереса пољопривредничких слажу општи пољопривредни интереси целога народа односно целе земље. Уопште се може рећи, да се у Пољ. Привреди ти двојаци интереси — лични и општи — не могу потпуно сложити. Јер, док, као што је речено, лични интереси пољопривредника теже не за најобилнијим приносима, већ за највећим чистим добитима, — дотле општи привредни ин-

тереси захтевају што обилније приносе, па макар и без икаквих чистих добити за поједине пољопривреднике. То неслагање тих двај интереса долази отуда, што мање чисте добити, или чак и губитци појединих пољопривредника не представљају у исто време и губитке за целу народну привреду. Напротив. Али преко даљег разлагања по том занимљивом питању мора се у овој прилици прећи.

За овај пак много је важије дотаћи се ближе питања о споменутим границама интензивности, за које је речено да их постављају обзиром рационалности. Које су то границе рационалне интензивности и да ли се оне могу тачно утврдити тако, да послуже као опште за све пољопривреднике у једној земљи?

(Наставиће се)

КРЕВРЕНЕ АЗОТ (КАЛЦИЈУМ ЦИАНАМИД)

Најјефтиније и најбоље азотно вештачко ђубре, које посеб замесује чисту шалитру а много је јевтиније. Лицензује одмах и разшириле уопште за употребу.

Српско Пољопривредно Друштво у Београду.

тичу пропратница и таксе 6 дин. по вагону, као и лифровање јамске јапије државним радницима по цени коштања, укину: *ђ)* да се поради код Министарства за Аграрну Репорму да се 5 од сто трошкова од сада наплаћује само од вредности дрва на пољу а не и од трошкова израде и извоза дрва; и *е)* да се чл. 91 Закона о Држав. Рачуноводству, који прописује да код прве лицитације морају бити присутна бар три лицитанта, не примењује за сваку парцелу засебно у оним случајевима кад је лицитациони предмет раздјељен у више парцела — група —, па да се цела лицитација сматра као једини лицитациони предмет;

У погледу пореза. а) Да се поради код Министарства на изједначену пореза и осталих државних дажбина и такса за целу Краљевину и ове поставе на праведнију основу за сва дрварска предузећа; а) да се општинске таксе нарочито у извозним лукама (Сушак и Дубровник) сасвим укину или бар знатно редуцирају и по могућности изједначе у свима лукама; и в) да се утврди важност извозних уверења од досадањих два на шест месеци, те да се сниже ставови ценовника за обезбеђење валуте при извозу робе у релацији пораста динара;

У погледу социјалних питања. Да Закон о осигурању радника, овакав какав је у важности, не одговара интересима индустријалаца, а још мање и самих радника; па с тога моли да се овај Закон безусловно измени и саобрази приликама и потребама, а нарочито у циљу појевтвијења целокупне администрације. Докле се ово не изврши Секција налази као хитно: а) да Министарство Социјалне Политике сними тарифу за осигурање радника у случају несреће на 4 од сто (24 од сто недељно) обезбеђене наднице, јер према искуствима прошлих година није потребна већа сума; б) да замени таблицу опасности саобразнијици резултатима за прошле 2½ године дана; в) да снизи принос за осигурање радника у случају болести на 5 од сто (30 од сто недељно), пошто према искуству прошлих година и са штедњом у управним трошковима и у издвајању нових аграда нису потребни већи приноси; да радно време у стругарима (пиланама) буде најмање десет радних сати без посебних надплата, јер је ово нарочито важно с тога, што је у земљама конкуренција (Румунска, Француска, Русија) већ уведено десеточасовно радно време, и тиме је појачана снага конкуренције према нашим индустријама; и *ђ)* да Министарство Социјалне Политике и Министарство Вера тачно утврде празничне дане у години у којима се не ради, и тиме избегне сувишно празновање на штету индустрије и самих радника.

Све ове резолуције и збор је једногласно усвојио.

Ј. М. Ј.

ИЗ РАТАРСТВА

Утицај мрза на усеве.

Зима је доба, у коме одпочива сав биљни свет. Она чини крај вегетације многим биљкама и у исто време доноси смрт свима једногодишњим биљкама. Сем тога зима има велики утицај на презимљавање озимих усева. Добро или рђаво презимљавање усева зависи од тога, у каквом је стању развића зима затекла усеви, и од временских прилика које владају у току зиме.

У првом реду, главни узрок штетног утицаја зиме на усеве јесте мраз, који може својим дејством нанети велике штете усевима нарочито онда, када су они без заштите снежног покривача, т.ј. кад наступе сувозранице.

Мраз својим дејством непосредно утиче или на зелене биљке делове, које он потпуно уништи, или на то да се земља раздваја, те се живице младих биљка покидају и на тај начин поремеће. Ова поремећеност усева преко зиме биће тим већа ако буду чешће промене у смрзавињању и откривавању земље, а нарочито још кад је земља тежих особина са непропустном здрављем.

Овај утицај мрза објашњава се на тај начин што вода у срзнутом стању има већу запремину, тако да се из 10 делова воде добија 11 делова леда. С тога, кад се земља смрзне т.ј. вода која се налази у њој, њена се запремина повећа, услед чега наступа раздвајање земљиних честица, чиме се проузрокује поремећај младог усева. По откривавању земља се враћа на своју првобитну запремину и тада се слезе, због чега истргнуте биљке остају на површини земље, и пошто немају више додира са дубљим слојем земље, почињу да вену и најзад угину.

Овим истргнутим и поремећеним биљкама може се помоћи ако се благовремено повалају са глатким и тешким валком, чиме ће се штете у неколико умањити. Оваквом употребом валка поремећене биљке враћају се у свој положај т.ј. оне се боље приљубе и доведу у додир са влажном земљом. На тај начин из доњих коленаца биљке избију адвентивни корени, помоћу којих се биљка поново учврсти за земљу. У овом случају препоручује се ђубрење чилском шалитром по извршеном ваљању тако, да биљке могу с пролећа, чим наступи вегетација, непосредно асимилувати потребан азот. Ђубрење са чилском шалитром је најкорисније баш за ову сврху, за коју је ово ђубре врло pogodно са свој познатог дејства. Јер се чилска шалитра лако раствара у води, те је биљке за своју потребу могу одмах примити и употребити. Иначе, остала вештачка ђубрива, као што су каинит и суперфосфат, немају тог дејства из разлога што она оскудевају у азоту, који највише утиче на стварање и брже развијање лишћа код биљака. Друга пак азотна ђубрива, као што је калцијум цијанамид за ову сврху су неупотребљива

због тога, што биљке не могу директно асимилувати азот докле га претходно не приугодове земљини микроорганизми, зашта је потребно дуже време

Мраз не утиче подједнако на све биљке: неке биљке могу поднети и мању топлоту, а неке не могу. Тако нпр. оvas код нас често пута измрзне, док пшеница, раж и јечам обилно презиме без штетних последица. Уопште може се рећи да сочније биљке, са већом количином воде, брже подлежу мразу и обратно. На пр. жиле воћака много брже измрзњавају него ли њихова стабла стога што су жиле сочније. Тако стабло од јабуке мрзне на -25°C ., док њене жиле на -6°C .. Најмања топлота, на којој поједине биљке мрзну јесте -1°C .

Стрмине могу бити преко зиме уништене непосредно од сувозраице или за време пролетних мразева, а нарочито на лаким, песковитим земљиштима. У хладнијим брдским крајевима, као и на положајима окренутим северу могу често пута до извесне мере да послуже веће грудве биљкама као заштита од мрза. Најбољи и најсигурнији заштитник усева од мрза јесте добар снежни покривач.

Колику пак штету причињава мраз стрмим усевама, зависи од разних околности. Пре свега, штета ће бити много мања када је усев раније посејан и са осредњом густином. Јер раније посејани усеви има довољно времена да се до зиме развије и добро убокси; међутим доцније посејани усеви као недовољно развијен обично страда од мрза. Ако се сеје доцније и ређе, мраз ће на биљке имати јаче дејство, него ли у случају кад је сетва извршена гушће. На слабијим и поснијим земљиштима не сме се никако предузимати доцнија сетва, пошто на њима биљке споро расту, те се не могу до зиме довољно развити. Затим рђава припрема земље и недовољно ђубрење су такође узроци пропадању усева од мрза. Такође вредно је напоменути, да семе потапано у равне растворе противу главнице, брже клија, услед чега се биљке раније развијају и ојачају, и тиме постају одпорније и према мразу.

Најзад, да бих описе усева заштитиле од мрза, потребно је пре свега да се отклоне сви узроци, који претходе њиховом страдању. С тога се треба придржавати ових напомена: извршити благовремено припремање и ђубрење земље; избегавати сетву на тешким или сувнишким земљиштима; сетву предузети с јесени што раније са осредњом густином; семе да буде крупно, једно, чисто и клијаво, које ваља пре сејања потопити у раствор плава камена; избегавати положаје који су окренути северу и изложени јаким ветровима и када се закасни са сетвом, онда треба сејати што гушће.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Питање: Да ли се може и на којој начин спречити полагање пшенице засејане на врло јакој земљи?

Авт. С. Ђорђевић
Грбовица — Деспотовац.

Одговор: Ако с пролећа приметите да вам је пшеница јако бујна и бојите се полагања, а поред тога и довољно густо никла, дрљајте добро чим се земља оцедл. Дрљање мора бити енергично, и не треба се бојати што ће имати много ишчупаних биљака.

Ако вам се учини доцније да постоји бојазан од полагања и поред ове мере, онда повалајте вашу њиву ако имате гладак дрвени ваљак. У недостатку ваљка могли бисте употребити запасање овцама, или пакљиво косом покосите вшву њиву само по врховима биљака за неколико сантимера. Но имајте у виду да су ове две послетње мере много неподесније од прих: запасање овцама због тога, што је тешко одмерити докле то запасање треба да иде, а кошње зато, што непакљивим, неодмереним и неврштим радом може повредити млад клас и тиме нанети више штете него користи.

Дакле, препоручујем вам, да се послужите енергичним дрљањем с пролећа добром гвозденим дрљачом, да бисте проредили ваш усеви, а валанњем ћете то још појачати уништавањем слабих биљака.

21-1-1925 г. Београд

Др Драгомир Ђоковић.

Питање: Као редован претплатник листа „Тежак“, молим за следећи извештај — било *нарочитим писмом* било *преко листа* „Тежак“ — што пре:

1. „Може ли се ђубрити спремно земљиште за детелину *чилском шалишром* или не?

„Ако може, онда колико је потребно истог ђубрета на 1 ар?

„Моје земљиште на коме идућег пролећа намеравам посјјати детелину, било је летос усијато кукурузом; очисти сам од тулузине, и пре 15. дана дубоко узорао, те га сада оре — „мраз“ орач. Стајског ђубрета имам, али *није згорело*, те услед тога намеравам да спремно земљу ђубрим чилском шалишром, — ако о томе добијем тражено обавештење.

„Земљиште спремно према мојем простом мишљењу нема довољно у себи „креча“ а није скоро ни ђубрено; пре 10—15 год. риљано је, и био је виноград — старе домаће лозе; *пола је „жуша смолица“* и има прилично креча, а пола је *крушула умешана са сивним крним „меким“ каменом*, са пропуштањем здравцом једна и друга половина.

2. Даље, дали је од користи чилском шалишром ђубрити већ посијану луцерку пре пролећа, којој је потребно ђубрење овога пролећа,

услед тога: што при севши није довољно на-
ћубрена?

— Одговор послати на адресу:

Радивоје Цветковић
општин. деловођа — Цветановић,
Пошта: БИТ.

Одговор: 1. За детелину треба земљу при-
премати најмање 2. године пре сетве, од којих
треба бар друге године да је засејана окопаним,
да би се земља боље обрадила и очистила
од корова, јер детелина уступа пред коровом.

У току те две године треба земљу бар једар-
ед добро наћубрити, а нарочито јако ако је земља
слаба, јер кад детелина никне не ваља је ћубрити
због тога што би коров преотео маха.

Чилска шалитра је вештачко гнојиво бело-
прљаве боје слично кухињској соли.

Из питања видим, да сте погрешно обавеш-
тени, да се чилском шалитром у земљу уноси
креча, јер чилска шалитра не садржи креча, већ
један најважнији хранљиви састојак, који се зове
азот, и кога нема довољно ниједна земља, изузев
јаких црница. Зато је чилска шалитра, за пости-
завање сигурних и добрих жетва потребна за
све усеве, изузев детелина, луцерке, пасуља, гра-
хорице, боба и грашка.

Према каквој земљи растура се на хектар
100—120 кила, т.ј. у колико је земља слабија у
толико више.

Растура се преко стрнина и пићних биљака
врло рано у пролеће, чим усеви почну кретати.
Само треба pazити, да лише усева буде суво,
јер по влажном усеву растура се чилска шалитра
опрља лист.

После растурања не треба дрљати, јер чил-
ска шалитра брзо упије влагу земље, и влага је
увлачи и доведе растворену до жилица усева.

Код окопанина растура се пред првом коњом
и то од 125—150 кила на хектар.

За детелину не треба ћубрити чилском ша-
литром, јер детелина има особину да онај хра-
њиви састојак, који садржи чилска шалитра, а
то је азот, узима из ваздуха колико јој треба за
њен развој.

2. Као што детелина тако и луцерка има
исту особину, т.ј. да сама узима из ваздуха азота
колико јој треба.

Морам вам нагласити, да је штетно ћубрити
луцерку ма којим ћубретом, јер ћубрени луцерку
ће сигурно коров и разне траве угушити, пошто
је она слабо отпорна против других биљака, а
сем тога луцерка пушта врло дубоко свој корен
и жиле тако, да до њих дође мали део ћубрета.
Ко једне године ћубри луцерку, нека буде сигу-
ран, да ће је наредне године морати преорати,
јер ће се због напредка других трава и корова
неповратно проредити.

Зато за луцерку и детелину треба земљу бар
две године пре сетве добро припремати и добро
ћубрити.

Да би упознали одлично дејство чилске ша-
литре на другим усевима, треба да вршите оглед
на малим површинама на једном или два усева.
За оглед можете бесплатно добити потребну чил-
ску шалитру и поуку од Делегације Произвођача
Чилске Шалитре у Београду, Поенкареова 35,
ако јој се писмом обратите и изложите вашу на-
меру. У вашем је интересу да то учините.

17-4-1925 год.
Ада—Банка.

Проф. Јанко Вукчевић
Директор Подопр. Школе.

Б Е Л Е Ш К Е

Класификација меда. На последњем пче-
ларском конгресу у Француској објављен је изу-
метак за класификацију меда. Поред њихових
обичних именована жутих, белих и др. медови
могу добити своје специјалне номере да би се
могли лакше класирати помоћу апарата званог
„Мелоскоп“. Овај апарат састављен је из једног
четворочлугластог стакла (флакона) у запремини од
40 гр. течног меда; даље, од 7 високих обојених
чаша, које су нумерисане са 2, 4, 6, 8, 10, 12,
14; нижи бројеви показују овде јасније боје, а
виши бројеви затвореније боје. Када све то буде
спремљено, ми можемо овим апаратом одредити
15 различитих боја. Поступа се овако:

Нанути се један флакон с медом за испити-
вање; назад узима се чаша нумерисана са „2.“
За испитивање, држимо флакон и обојену чашу
један поред другог, са једним белим картоном по-
зади; ми се наместимо тако да су наша леђа
окренута сунцу и тако одбијањем светлости ми
посматрамо кроз чашу и мед. Само ово посма-
трање меда може се успешно вршити кроз чаше,
које су нумерисане од броја 2 до бр. 10. За ну-
мере 12 и 14 испитује се пак мед прозачношћу.
Ако је боја меда у флакону једнака боји чаше,
кроз коју се врши посматрање, довољно је читати
нумеру која је залепљена на нижем углу чаше;
ако је боја меда различита од боје чаше, тражи
се одговарајућа чаша. Ако је боја меда приближна
у сред двеју суседних нумера, ми ћемо мед кла-
сирати непарним бројем, која раздваја нумере
двеју суседних чаша.

Мед, који испитујемо, треба да је течан. По-
грешно се даје већа вредност оном меду, који је
бристни. Има меда, који је бољи, и ако је боја
затворенија. Апарат „Мелоскоп“ не може у кла-
сификацију меда никако заменити укусу, међутим, он
је ипак користан произвођачима меда и трговцима.
Л. п.

**Како да се заустави плек, које крава
на сиси губи?** Дешава се по који пут да крава
губи непрекидно млеко кроз отворе на сисама од
вимена, тако да се на тај начин прилична штета
трпи. Да би се спречило то губљење млека, могу
се употребити мали прстенови од 1 см. ширине
од каучука, довољно велики да би се са њима

могли стегнути доњи делови сисе, но тако да то стезање не буде толико да умртви стегнути део или да сувише узнемири краву. Кад дође време мужи ти се прстенови уклоне и чим се мужа сврши понова наместе. Разуме се, да их треба наместити на крај од сисе, која је чиста и осушена.

Колико домаће животиње губе од своје тежине за време преноса? Домаће животиње губе од своје тежине, па било да путују пешке или да се преносе колима или пак железницом или лађама. Величина губитка зависи од врсте и расе животиње, од пређеног простора и од начина преноса. По Дешамбру, познатом професору сточарства на Агрономском Институту у Паризу у року од 24 сата изгуби рогата марва (говед) 25 до 50 кг, овца од 40 до 50 кг, може изгубити 3 до 4 кг, теле од 150 кг, изгуби око 4 кг. првог дана и 2 кг. другог; свиња од 100 до 110 кг, изгуби 5 до 6 кг.

Губитак долази поглавито од стомака, који се у току путовања није или мање испразни.

Да ли се оvas може заменити са кукурузом у исхрани коња. Кад оvas на дому понестане, а има се кукуруза, онда се може оvas у исхрани коња заменити кукурузом. Здрављен, прекрупуљен кукуруз коњи радо једу, те га кад нема зобит треба давати у онолико истој кљичини колико се и зобит давало, али само ићи постепено, те да би се коњ навикао на нову храну. Даје се обично најпре по пола кило кукуруза, па потом по 1 кг. па по 1,5 кг. и т. д.

Како треба чувати јаја у кречној води? Зна се да се јаја могу чувати дуго времена у кречној води и послужити онда кад су ретка и врло скупа. Али да би успех у том послу био сигурнији треба знати и спремити како ваља кречну воду и јаја сложити.

Један Француз Ален препоручује да се овако поступи:

1. Метнути у једну кацу 3,250 кг. негашеног креча на 100 литара воде.
2. Мешати често два или три пута дневно са какивом штапом а за три дана једно за другим.
3. Останити течност на миру три дана.
4. Пресути воду, старарићи се да се она не узмиути и прихватити је у судове у које су сложена јаја.

Тој води додати 1 кг. соли крупно мелвене на 100 литара кречне воде.

5. Сложити јаја у тако прихвањеној води пажећи при том да она не буду оштешена и напрусуга.

Суд не испунити са јајима до врха већ оставити да изнад јаја остане слој воде дебео 15 до 20 сантиметара.

6. После 8 до 10 дана то јест кад се обрадова једна скрама на кречној води, ту скраму не треба кварити, а поред тога судове с јајима покрити, те да страна тела и прашина на њу не падају.

7. По могућству оставити судове с јајима на сувом месту, где нема влаге и проветравати одају често.

Пре него што ће се спаковати тако очувана јаја, треба их оставити да се просуше три до пет дана. Јаје извађено из кречне воде може се одржати такво какво је 14 до 20 дана; ако је влажно време не треба прећи 15 дана.

Како поступити кад крава по вођењу остаје неплодна? Кад се код краве врло прарилно појављује жар, а она остаје неплодна, по једном француском ветернару, како то достављају француске *Сеоске новине*, два узрока могу постојати: или је ту по среди повреда јајника, то јест битних органа за оплођавање, те ови не производе нормална јаја или клице, откуда и долази немогућност оплођавања или пак, ако не постоји видна повреда полног спроводника, може бити да просто постоји нека промена у каквој и излучених полних материја. Овај последњи случај је најмање опасан, јер неплодност може бити само привремена и у том случају онајчешће је довољно оставити краву на паши и извршити на неколико дана пре појаве жара, па потом на неколико часова пре него што ће се пустити бик иригирање уда под овим погодбама: 1. иригирање за прање са 4 до 5 литара млаке овлаш посолене воде и 2. инјекција уда са 1 до 2 лит. раствора бикарбоната натријума рачунајући 20 гр. ове соли на литар млаке воде. Ово средство по који пут не помогне, али је често од врло велике користи.

За овакве и сличне случајеве свагда је онајбоље обратити се ветернару и припитати га за савет.

ГЛАСНИК

Изложба вина у Београду. Скоро све београдске па неке привредне новине и хрватске и словеначке донеле су вест, да ће Српско Пољопривредно Друштво у месецу марту приредити у Београду велику изложбу вина, за коју влада велики интерес у свима нашим виноградским крајевима.

Ма да би таква изложба врло корисна и врло потребна била у Београду, ипак Српско Пољопривредно Друштво није доносило никакву одлуку, да оно ту изложбу приреди. Како је и одакле тај глас пуштен у јавности, Друштву је непознато и с тим гласом нема никакве везе.

ЗАПИСНИК

1. Редовне седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане на дан 13. јануара 1925. год. у друштвеном дому у Београду.

Били су присутни: председник г. Паја Т. Тодоровић, и. председник г. Др. Танасије Митровић и чланови управе:

г. г. Божан Ђ. Ранковић, Никола Ж. Петровић, Павле С. Петковић, Сава Ратковић, Милан Дамњановић и Драгутин Срећан.

Као гости присуствовали су г. г. Стеван Д. Лукић, пољопривредни референт из Шапца, Милош Николић, статистичар Министарства Пољопривреде и Вода и Тоша Радетић, Председник Приједорске Пољопривредне Подружнице.

Председавао: Председник г. Паја Т. Тодоровић.
Бележио: Секретар г. Никодије Ст. Стаменковић.

I.

Прочитан је записник 48. редовне седнице, одржане 31. децембра 1924 год. — Одбор: усваја прочитани записник.

II.

Прочитан је записник I редовне седнице Књижевног Одбора одржане на дан 10. јануара т. г. — Одбор: усваја прочитани записник и одобрава предлог о honorarisу савршених Тежана за 1924 годину.

III.

Прочитана су мишљења Финансијског Одбора:

а) По предмету бр. 127 о књижевно примљених 2025 дина од жел. дирекције и исплати 300 д. г. Живану Мркушићу из Буђевоца, на име повраћања изадује за наручену сејалицу. — Одбор: усваја мишљење.

б) По реферату бр. 276 о награди поштанских и железничких службеника о новој години. — Одбор одлучи: да се из друштвене касе изада као новчана награда сума у 300 дина и 10 ком. Пољопр. календара за 1925. год службеницима пошта и железница.

Секретар да новац прими и подели да изврши.

IV.

Известе су на редиковање одбору спремљене измене друштвеног Пословника. — Одбор одлучи: да се редиковање ових измена стави на дневни ред као II тачка на идућој седници.

V.

Прочитана су мишљења Инспектора за Подружнице:

а) о пријему у састав Сеоске пољопривредне подружнице у Јеланици среза и окр. тимочког. — Одбор одлучи: да се нова Сеоска пољопривредна подружница у Јеланици ср. и окр. Тимочког прими у састав пошто је испунила прописане услове

б) о допуни правила за Пољопривредне Подружнице и штампању истих. — Одбор одлучи: да Инспектор за подружнице спреми све шта треба за идућу седницу.

VI.

П. очитано је писмо Друштва „Привредник“ из Београда о заједничком раду. — Одбор одлучи: да се на идућој седници позове г. В. Матијевић и ако се постигне споразум да се спреми предлог за Годишњи Збор.

VII.

Прочитана су своштења:

а) писмо ђачке дружине Домањца из Новог Футога којим благодарити Друштву на учинену помоћ по решењу бр. 9216 — Одбор: прима знању.

б) Прочитана је молба г. Милана Марковића, изабраног друштвеног благодјелника, да му се одобри ступање на дужност благодјелника кад буде разрешен садашње дужности. — Одбор: усваја молбу г. Мил. Марковића.

в) Прочитана је молба г. Марије Остелце-Таубе, да се њен реферат о живинарској задруци штампа у Тежаку. — Одбор одлучи: да се овај предмет упути Књижевном Одбору.

г) Прочитан је реферат друштвеног магационера бр. 299, којим извештава да нема ни један комад књиге „Пчеларство“ од г. Јов. П. Јовановића а тражиња је велика. — Одбор одлучи: да се набаве 100 комада књига „Пчеларство“ од Пчеларског Друштва по цени како је то и раније набављано.

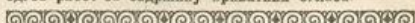
д) Прочитана је молба г. Драг. Ј. Грујића суплента Пољ. Школе из Шапца, да му се уступи рецензија г. Др. Тавансија Митровића на његову књигу „Рационално Гајење свиња“. — Одбор одлучи: да се извести г. Грујић да му се рецензија не може уступити пошто рецензије на штампана дела нису за јавност.

ђ) Прочитан је извештај државног економа среза беличког, о извршеном прегледу пошумљеног земљишта од стране г. Милете Марјановића из Јонца. — Одбор одлучи: да се сачека рок 1. априла 1925. год по стечају па онда допетити одлуку. О овоме извести Марјановића и економа ср. беличког.

е) Председник напомиње да би требало приступити изради извештаја о раду друштвеном за прошлу год — Одбор одлучи: да посебни одбори и инспектор за Подружнице и Омладинске Дружине прикупе податке и среде материјал за годишњи извештај, а секретар да спреми извештај и поднесе Одбору на преглед и коректуру најдаље до краја ов. мна.

Са овим је седница завршена.

Уредништво и администрација Тежака не прима одговорност за садржину приватних огласа.

ФАБРИКА ЏАКОВА И ТКАНИНА А. Д.
Младеновац.

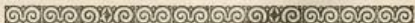
ГЛАВНИ ПРОДАЈНИ БИРО

БЕОГРАД, КРАЉА МИЛАНА 85.

Телефон 31-15 и 11-62. Телеграм: „Amintrade“

Продаје све врсте џакова за жито и брашно као и сламарице по фабричним ценама.

1-2

ПРОДАЈЕМ два пастува, пасмине чисто „арапске“, белци, 170 см. висине, мирни; веома способни за опасивање кобила, за вождју у лаким колима као и за већи терет, за јахање изучени; здрави и високи а нису више млади. — Могу се видети у свако доба код Васе Н. Бунде, благ. Пољ. Подружине у Ковину.

ДИСТОЛ

Поуздано средство за лечење стоке од метилдљавости јесте Дистол.

Друштво има довољну количину овог лека и продаје га својим члановима по 4 динара 1 грам.

ИЗЛАЖИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

ЦЕНА ЛИСТУ

за Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:

на годину 20 дина. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

на годину дана 45 дина.

Бивш пољопривредних школа добијају лист у пола цене.

Пријемна рукописи се не враћају

Претплата се полаже уједанпут за целу годину.

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ

упућују се

Срп. Пољопривредно Друштво
у БЕОГРАДУ

Претплату примају и све поште

На основу најновијег решења од
априла 1866. г. претписку друштвено
носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

За С. П. Друштво власнике, председник, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 7.

БЕОГРАД, 15. ФЕБРУАРА 1925. ГОДИНЕ.

Година LI.

РЕДОВНИ ГОДИШЊИ ЗБОР СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

Српско Пољопривредно Друштво, на основи чл. 36., 37. и 38. својих правила, одржаће свој 51. редовни годишњи ЗБОР 29. марта 1925. год. у својем дому у Београду, са овим дневним редом:

1. Председник или његов заменик отвара Збор;
2. Подноси се извештај о раду друштвене Управе, годишњи рачун о приходу и расходу и извештај о стању целокупне друштвене имовине;
3. Председник подноси на решење писмене предлоге друштвене Управе, Савеза Подружнина и појединих чланова који су поднети Управи најмање 15 дана пре Збора;
4. Подноси се на одобрење буџет прихода и расхода за тек. годину, која почиње 1. јануара;

5. Вирају се чланови Управног Одбора;
  6. Вирају се редовни и почасни чланови;
  7. Решава се о задужењу Друштва.
- У колико се од овог дневног реда не буде могло саршати првог дана, рад ће се продужити истим редом идућег дана.

На збору ће имати право гласа редовни чланови Друштва и по један изасланик сваке Пољопривредне Подружине а Савези Подружнина по два (чл. 32. Правила). Друштво позива на овај Збор све своје редовне чланове, а Подружине и Савези да делегирају своје изасланике (делегате) и снабду их потребним пуномоћјима.

Бр. 1168.
10. фебруара 1925. год.
Београд

Секретар,
НИК. СТАМЕНКОВИЋ

Председник,
П. Т. ТОДОРОВИЋ

ЗА НАШЕ СТОЧАРСТВО.

Ми смо несумњиво једна доста јака сточарска земља и по броју грла разних врста стоке, коју гајимо и по величини извоза стоке и сточних производа. У будућности и у погледу броја стоке и у погледу величине извоза ми треба још више да јачамо, јер погодбе за развој сточарства у нашој земљи су посве повољне.

Од ослобођења па досада сви су се напори морали управити у правцу да се велики мањак у свима врстама стоке, који је произашао услед ратова, попуни, а тај мањак нарочито у Србији био је огроман. Истрајним радом и наших пољо-

привредника и наших државних власти тај се мањак и ако не потпуно, ипак у врло знатној мери попунио, те је сада стање нашег сточарства, бар у бројном погледу далеко боље него што је било одмах по ослобођењу и уједињењу. Услед тога што се ишло поглавито за тим да се народ што пре снабде са стоком, није се обраћала много пажња ни од приватних нити од државе шта ће се где слати и гајити, него се само попуњавао број стоке без обзира на расу, што је и створило велико шаренило у нашем сточарству.

Са разних страна упућују се приговори како се наша стока измеђе и кржљави, како добрих

пригодника све више и више нестаје, а нови се не набављају и т. д. Време је, доиста, настало да се на поправку нашег сточарства учини нешто више него што се до сада учинило.

Српско Пољопривредно Друштво да би и само допринело да се у праву побољшања сточарства предузму извесне мере, изнело је, на основу једног елабората његове сточарске секције читав један програм рада за унапређење сточарства¹⁾ скрећући пажњу нашим стручњацима да га пажљиво проуче и предузму у народу његово популарисање. Тај програм рада послужиле, нема сумње, врло корисно и нашим сточарима као и онима, који воде сточарску политику у нашој земљи. Међутим тај програм обухвата само техничке мере, које би се имале предузети како од државе, тако и од појединих установа и појединаца за унапређење нашег сточарства, те да би се и у квантитативно и квалитативно дошло до што боље стоке.

Економски моменат, који је од пресудне важности у гајењу стоке, како у погледу избора раса, које треба гајити, тако и у погледу места где их треба гајити, у мало час поменутом програму рада није ни узимат у обзир, нити је могао бити узимат из разлога што је сточарска секција Српског Пољопривредног Друштва, која га је и израдила обухватила у главном само наше сточарске стручњаке. Извозника живе стоке и представника сточних индустрија ту није било или и ако их је било, није их свакако било из разних крајева наше земље нити у довољном броју. Отуда тај програм рада за унапређење сточарства, који је изнело Српско Пољопривредно

Друштво треба попуњити, па не само попуњити, него и проширити по могућству за целу земљу.

Сад је пак настало време да се и у нашем сточарству обрати већа пажња и на економску страну гајења стоке.

Економски моменат мора бити од претежног утицаја у гајењу стоке, јер он тражи да се гаје оне расе стоке, које ће са најмање трошка ко њиховог подизања и исхране донети највеће користи пољопривреднику. Та пак економска страна гајења стоке повлачи са собом питања: које расе стоке треба гајити, да ли су оне расе које се у појединим крајевима гаје довољно рентабилне и није ли боље заменити их, ако се довољно не исалађује, са економски продуктивнијим расама.

Да би се пак та питања могла решити потребна је једна озбиљна, врло озбиљна студија.

Ми стоку извозимо делом у живом стању делом у разним сточним прерађевинама. Интерес је пољопривредника да се стока извози и у једном и у другом облику, јер ће на тај начин они имати два разна тржишта, односно две врсте различитих купаца, а свакако у колико више и разноврснијих купаца један сточарски произвођач има у толико ће и под болим погодбама своју стоку моћи продати. Сточарима, према томе није у интересу нити да се спречи извоз стоке у живом стању, како би се помогле разне наше индустрије сточарских прерађевина у земљи, нити пак да се спречи односно обустави развој индустрија за израду разних сточарских производа, а да се само омогући извоз живе стоке. На против, ако се и олакша извоз живе стоке и омогући развој наших индустрија сточарских производа, онда ће и тражиња за стоком бити већа па ће се онда и производња стоке јаче подсти-

¹⁾ Види *Тема*, бр. 31, од 5 авг. 1923 год.

ПОДЛИСТАК

О изразима „интензиван“ „екстензиван“ и „рационалан“ у Пољској Привреди (7)

Ради јасног одговора на то питање треба најпре истаћи ове две важне чињенице: 1) *чиста добит*, која се рационалним газдовањем тежи да повећа до највећег ступња, зависи колико од *количине и каквоће добијенога приноса, шиклоа и од величине трошкова око произвођења*, — и 2) *величина производних трошкова у Пољ. Привреди не иде упоредо са појачањем количине и са побољшањем каквоће добивених производа*, већ напротив, *почевши од извесне тачке, производни трошкови расту несразмерно више него количина и каквоћа производа*.

Прва истакнута чињеница је по себи јасна, кад се зна, да чиста добит није ништа друго до остатак до кога се долази, кад се од укупне вредности добивених производа одбију сви производни трошкови.

Друга чињеница, међутим, сложеније је природе, али је и она искуством тако јасно дока-

зана, да се сматра законом у Пољ. Привреди, који је познат под називом „закон о опадању појачања земљишнога приноса“ или „закон о опадању појачања чисте добита“. По томе закону, наиме, појачање производних трошкова може до извесне границе ићи упоредо са појачањем саме производње. Нпр. 2 пута већи трошкови могу до неке допринети да се добије 2 пута више производа.

У узвесним приликама то појачање вредности добивених производа може бити чак и сразмерно веће него што износе повећања производних трошкова. У вези, пак, с тим интензивирањем производње и у истој мери повећава се обично и чиста добит. Шта више, може се десити (и то врло често) да се од раније мање интензивне или екстензивне производње није имало никакве чисте добити, па да се она покаже тек после извршеног интензивирања. Али све то може наступити само до извесне границе, јер, чим се доспе до те извесне границе, онда даље појачање производње и чисте добити постаје све слабијим у односу према даљем појачавању производних трошкова. Ако је, нпр., при трошковима од 500 дин. чиста

цати, што је свакако најбољи интерес и пољопривредника и пољске привреде, па и целе наше државе.

Добро организована сточна тржишта и добра потрошња сточних производа у земљи као и олакшан извоз и добра потрошња наше стоке и сточних производа на страни, несумњиво ће најбоље потпомоћи развој нашег сточарства. Али ваља имати на уму да и већа тржишта у земљи, и тржишта на страни траже једну врсту робе више него другу, па је и боље плаћају и да трговина на велико, на коју треба нарочито и понајвише рачунати тражи велике масе једноликних производа.

Питање које и какве расе стоке треба гајити у појединим крајевима наше земље има тек да се расправи. При расправи тог питања морају се узети у разматрање с једне стране теренске и пољопривредне прилике односно погодбе гајења стоке у појединим крајевима, а с друге опет стране погодбе страних тржишта како за живу стоку, тако и за разне сточарске производе. Отуда у решавању његовом треба водити рачуна и о погледима произвођача — сточара и о погледима извозника живе стоке и индустријалаца сточних производа.

Три су, дакле, чиниоца који имају главну улогу да играју у решењу тог питања, а то су с једне стране наш сточар одгајивач, а с друге стране извозник живе стоке и с треће стране индустријалац сточних производа. Први одгајивач стоке улази у улогу произвођача стоке, а оба друга: извозник и индустријалац у улогу посредника, или ако се може рећи, крупних потрошача стоке, коју ће доцније, било у живом стању било у разним сточарским производима пружити, оној великој

маси ситних потрошача, којима ови служе као намирнице за живот.

Произвођач стоке, сточар, има да се у подизању и производњи стоке управља према захтевима крупних потрошача, то јест према захтевима извозника живе стоке и индустријалца сточних производа, а ови последњи према захтевима ситних потрошача, који сачињавају главне масе народа у свакој држави. За нашег произвођача — сточара је од пресудне важности које врсте односно расе стоке тражи тржиште и које најбоље плаћа. Он, свакако, у данашње време, када и исхрана и гајење стоке тако скупо кошта, не може и не треба да гаји оне врсте, односно расе стоке, које се на тржишту не траже или које се слабије плаћају, јер ће онда радити на своју рођену штету.

Наш произвођач несумњиво има и сам искуства у том погледу, то јест запазио је које су врсте односно расе стоке најбоље плаћају, па према томе и подешава шта ће од стоке да производи. Али треба имати на уму да постоје не само локална него и национална и најзад интернационална тржишта за стоку. Оно што се тражи на једном локалном и националном тржишту мора се тражити на међународном тржишту стоке и сточних производа. Ми пак као извозника земља морамо нарочито рачуна водити о захтевима ових последњих, то јест интернационалних, међународних, тржишта, па онда и извозник, односно произвођач, који је позван да га снабдева, о томе мора водити рачуна.

Отуда није ни довољно то искуство, које је наш произвођач стекао сам собом, продајом стоке на локалним тржиштима; већа треба обавестити нарочито о томе: да ли би му се гајење друге врсте

добит износила 100 дин. т. ј. 20 од сто, она ће после прећене извесне границе у случају повећања трошкова на 800 дин. изнети можда укупно 120 дин., дакле укупно још увек више него пре тога, али та укупна чиста добит износиће сада само 15 од сто од учињених трошкова а не 20 од сто колико је раније износила. Ну ипак и у том случају главно је, да чиста добит и даље расте. Међутим настави ли се тако и даље са појачавањем производних трошкова, мораће се најзад доспети и до оне крајње границе, преко које свако даље повећање трошкова неће моћи доносити више никаквога појачања чисте добити. Од тога ступња интензивности, дакле, са сваки покушајем даљега интензивирања чиста добит мора почети да опада. Буде ли се пошло још и даље, онда ће се убрао морати доћи и догле када ће повећани производни трошкови прогутати сву додашњу чисту добит, док најпосле не почну, у место какве чисте добити изазивати и чисту штету. Онда ће наступити, у преносном значењу, случај „веће даре него масла“; онда ће, слично другој народној изреци, „појести трава краву“.

По себи се разуме, да ни један трезвен и

разуман пољопривредник не сме ни доћи до оне границе, када појачани производни трошкови почну да гутају целу чисту добит. А још мање сме прећи ту границу, јер би онда место чисте добити почео да трпи губитке. *Најважнија граница, до које треба ићи са интензивирањем производње, била би она, када се достигне највећа чиста добит.* Као што је већ речено, том крајњем смеру тежи рационална Пољ. Привреда.

Али ако је то теоријски лако рећи, практички је веома тешко остварити. Кад би се на основу тачних рачунских података та граница и могла утврдити за једну годину, извесно да већ за наредну годину она неће моћи важити бар не у потпуности. То лежи у самј природи Пољске Привреде Опште и месне природе, привредне и друштвене прилике, под којима појединци газдују, толико су из године у годину подложне променама, да је немогућно имати сваке године посве истих трошкова, истих приноса ни истих укупних прихода, па према томе, ни потпуно истих чистих добити.

стоке или других раса једне исте врсте стоке боље исплављивало, јер би можда за њено уновчавање имао много ширу територију него што је то локално тржиште.

И целокупна наша сточарска политика мора се подешавати првенствено према захтевима међународних сточних тржишта како за производњу и продају стоке тако и за производњу сточарских производа. Она се мора спроводити било то из једног места, централе, било то из више места, која стоје у вези са централом до у најшире слојеве нашег народа.

Ти наш захтеви међународног тржишта свакако су и навели једног писца да у погледу гајења свиња захтева ово:

„Требао би да државна власт обрати већу пажњу соју и гајењу свиња, јер именоване свиње развој соја и старости неповољно утичу на цену. Треба одредити тачне границе за поједине сојеве. Словенији и Хрватској треба и даље одржати за гајење јоркширског свињчета, на проширити и на Банију, где се сада гаји штркљасто шумско свиње. Јоркшира ваља оломаћити и у Босни, где нема кукурузне хране, а искоренити садашње шумско свиње, које се као мршаво, а јетинто већ развладају по целој Војводини, где ће квариати расу. Славонија има грубо свиње беле длаке, које треба облаговољати укрштањем са Буђановком. Буђановка хвата великог маха по Мачви и треба је форсирати у целом Подрињу, околини Шапца и ваљевском округу. Бачка и Банат имају одличну Мангулицу, коју треба одржати, такође и црне Беркшире у колику су местима уведени: у Србију увести свуда „Моравку“, доброг беркширског мелеца, изузев можда Јасенице, где се још уздржава Шумадинка. У једном кратком размаку времена морале би се све општине свадети на преставима одређеног стога и истовремено наредити штржење свих нерастова што се у општинском атару буду затекли. Тако би дошли до изразитијих раса и једнаких свиња што се боље цене на страном тржишту, а престава и бољи материјал за гојење.“)

Нећемо улазити у то да ли су и у колико тачни прегли наводи, који потичу из привредних кругова, али морамо нагласити да се осећа потреба да се има једна одређена основа за даљи рад на развоју нашег сточарства, основа, која би се створила нарочито с обзиром на захтеве страних тржишта.

Питање које расе стоке где треба гајити не може се решити једном за свагда јер се и погодбе међународних тржишта и њихови захтеви непрестано мењају. Али ипак би, с обзиром на главније захтеве међународних сточних тржишта, који се јасно оцртавају после светског рата и који су се од ослобођења до сада довољно испољили, имало места да се сада и то питање о расама које треба гајити у појединим крајевима расправља, ако се не може и дефинитивно расправити.

С тога налазимо да би једна обимна и обимна сточарска анкета имала места. Та сточарска анкета, како је ми замишљамо, имала би најпре да проучи погодбе гајења стоке у разним нашим крајевима, погодбе локалних и националних тржишта у нашој земљи и погодбе и захтеве интер-

националних тржишта у страном свету. Пошто се саберу потребни подаци било проучавањем на лицу места било тражењем разноврсних обавештења писменим путем, могао би се одржати и један збор наших сточара, извозника стоке и сточарских индустријалаца, те да се на њему и сви прикупљени подаци претресу и после усмених међусобних дискусија и обавештења дође до извесних закључака, који би послужили као основа за спровођење једне здраве и рационалне наше сточарске политике.

Нека би Српско Пољопривредно Друштво овег позвало своју сточарску секцију да се позабави мало питањима, која мало час изложисмо и нека би потражило пута и начина како да се она најбоље реше. Тиме би сточарска секција наставила свој користан и већ започети рад, а Српско Пољопривредно Друштво учинило једну велику услугу и нашим сточарима и нашем сточарству.

Др. Вел. Н. Стојковић

ИЗ РАТАРСТВА

Са којим усевом да сејемо детелину, и који је усев најбоље штити од разних непогода: озими или јари?

Од десетак пољопривредника ове области, добио сам питања: са којим је усевом најбоље сејати детелину. Да не би морао сваком понаособ одговарати, упутио сам их да се претплате на лист „Тежак“, у коме ће добити о овоме одговора.

Успех детелине у многоме зависи од тога, са којом ћемо је биљком посејати, односно, који ће јој усев бити биљка штићеница, јер већином је рђав избор штићенице узрок слабом детелинству а не непогодбе, као што мисле многи пољопривредници. О томе пак, која биљка да се узме за штићеницу, врло се мало пише, а у разним стручним књигама се тек укратко спомиње. Код већине пољопривредника, ово питање не задаје велике бригае зато, што се код честитог плодоредња зна, где јој је место, и са којим се усевом има да посеје. Не користећи се погоднишћу времена, не рачунајући са стањем тла, са стањем биљке штићенице и др. већином је исти усев биљка штићеница. Услед ове немарности, а у многим случајевима и услед самог незнања, детелина доспе на такво земљиште и са таквом биљком као штићеницом, да тешко никне а и кад никне, не напредује онако како би требало, да би могла добити задовољавајући принос у сточној храни.

Луцерка, од остале лептирасте пиће као: — црвене —, беле-енглеске —, детелине, еспартезе и раменице — односно биљке штићенице у толико се разликује, што посејана, за њу погодном и добро приређеном земљишту, не треба заштити, и посејана сама да више приноса — јер у првој години да два кошења — а и више година из-

држи на истом земљишту. А, ако се луцерка има гајити у крају, где знају бити јаче зиме или врућине, онда се мора сејати са штићеницом и то са стрнином, од које се посеје $\frac{1}{2}$. Семена од редовне количине да би била ређа и не би правила већег хлада никлој луцерки. Са штићеницом посејану луцерку треба раније покосити, док је штићеница још зелена.

Остало летширасто биље мора се сејати са штићеницом, јер без ове је редак случај да које успе.

Семе ових биљака или се сеје на усев, као нпр. с пролећа на озимну пшеницу или пак са биљком штићеницом тако, да се семе детелине још у амбару помеша са потребном количином семена исте. У Бачкој, обично сеју детелину с пролећа и једва ко с јесени. У Барањи а и у Срему, не само где знају бити јаче суше него и тамо где у пролеће буде честих мразева, сеју детелину рано с јесени, крајем августа или у првој половини септембра и то луцерку без штићенице, дрвену детелину са пшеницом и рањеницу на пескуши са ражи. —

Детелине, сејати рано с јесени треба аато, да до зиме ојачају, јер слабе не могу да издрже дугу зиму. Како се из предњег види, јесење се сејање ризично а с пролећа несигурно. По мишљењу неколико старих практичара овог краја, у Бачкој и Барањи је боље детелине сејати с јесени али тада, кад је крај лета кишовит. Ако има нагледа на суву јесен, као ове године, сумњам да би ико препоручио јесењу сетву.

С јесени посејана детелина у наступајућој години после првог кошења са штићеницом, до јесени може да да само бољу пашу. За штићеницу најбоља је ређе посејана пшеница или раж, која се што раније има да покоси. Ово нарочито важи за рањеницу, која би се у позније покошеној ражи извањила у висину. У песковитим крајевима, где има бојази од већих ветрова, који знају и ледине да разбју и песак разнесу, добро је раж посејати већ у августу, па кад је ова никла на њу бацити у септембру детелину.

На слатинавом земљишту каквог има у Бачкој и Банату, а које је само за гајење пшенице погодно, може се сејати луцерка, али рано с јесени. Истина да је ово доста ризично, али ако је довољно влаге, она се добро ухвати и издржи више година; сушних година да по једно кошење али са доста приноса а што је од велике користи, слатину јако поправи.

На земљу, која садржи много креча или која је тешка, збијена, не треба сејати детелину. На оваквом земљишту ако је зима у влази јача, створи се прави муљ, који се у пролеће окори и детелину угуши. Ова се несрећа може отклонити дрљањем, само што дрљање сасвим упропасти детелину.

С пролећа детелина се сеје или на озими усев или са јарим усевом. Пре него што би о

овоме изнео своје мишљење, прво, да видимо како стоји који усев, односно погодности као биљка штићеница за разне детелине.

Озимни усев најпре приспе за кошење од свих стрнина, само што се с пролећа зна толико да разкрти и покрије земљу, да је на њега, скоро, немогуће детелине сејати.

Скоро исто важи — на бољој земљи — и за раж. И раж зна у пролеће толико да ојача, да је на њу скоро немогуће детелину посејати. А кад би се и посејала, требало би семе дрљањем затрпати, а ово би по раж било од сигурне штете.

На бољем тлу још је најбоља пшеница. Истина, да она најпозније приспева, али је ипак боља нарочито кад се детелина посеје на парцеле, на којима је пшеница ређа, те се не треба плашити да ће пољети.

Сасвим другојачије стоји са пескушом. На овој је детелини најпогоднија штићеница озима раж на коју у Бачкој — око Суботице — сеју детелину овако: посеје с јесени раж и после сетве је са прстенастим ваљком поваљају. Иза ваљања остану на усеву мале браздице. У пролеће када са сејалицом посеју детелину семе падне у ове браздице. Да би се семе покрило, целу парцелу унакрст поваљају са обичним дрвеним ваљком.

После овог да видимо како стоји са јарим усевима. Од ових су најбољи за штићеницу они, које узелен мислио (кад почи влатати) покосити за пролећну сточну храну.

Зоб са граорцом, истина, да се рано има покосити, па се ипак не може узети за биљку штићеницу, јер се мора гушеће да сеје и у иоле боље време толико зна да набуја и покрије тло, да би се детелина угушила. — Још се мање може препоручити смеша са грашком.

Неки су ме пољопривредници питали и за просо. У западним се државама употребљује са успехом. Код нас се зато не би могло узети за штићеницу, што се сеје у мају — јуну, а детелина се мора посејати рано с пролећа кад још има довољно зимске влаге, која ће убрзати клијање.

У Данској, где лан сеју на 18 см. редне даљине и где се не плаше суше, сеју детелину са овим усевом. Мислим да би се и код нас, у крајевима где не владају велике суше, могао овај усев употребити за биљку штићеницу савим детелинама.

— Странице се —

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Питање: У почетку прошлог пролећа, могло се је приметити код шљива, у овом крају, да им је лист ређи него обично и то нарочито код оних, које се налазе поред река, а по негде се је могло видети и да нису ни пролистале. Што је више лето наступало и топлота већа настајала, то су поједине гране на шљивама више се сушиле и лист

постајао смежуранији, тако да до половине јула месеца постале су све оне које су око река и речица без листа, а оне које су на издигнутијим положајима ређе и у колико је место издигнутоје у толико су се мање посушиле. Млађа дрвета су се ређе сушила од старих. Оне шљиве које се нису посушиле у току ове године, за време њихове вегетације лист ни није био зелен као обично, него попнат неким мрким прашком, а кад би се овај прах обрисао тек би се овда могло видети зеленило. Код дебла се може приметити да је сво испрскано и то прво почиње од грана па на ниже, а кад се просече види се да је иструнуо сав једрац код мање старих.

Молим за одговор у наредном броју „Тежак“, према горе описаним догађајима: дали је слободно идућег пролећа садити младе шљиве; шта је узрок оваком догађају код шљива и да ли се је овај случај десно још где у Србији?

Миломир Филиповић,
епоном свог добра — Поставе

Одговор: Наша домаћа шљива пожегача — цепаца — за своје успевање поред добре дубоке и снажне земље изискује нешто виши, отворен и са благим нагибом положај. На оваким положајима она ће најбоље успевати и као таква најкуражније против стајати свима болестима, па и штеточинама. Деси ли се пак случај да је шљивар посађен у равници, поред речица и потока, а поред овог још и заклоњен од рачог и подневног сунца и слободног струјака — поветарца, онда шљиве неће моћи не само напредовати како треба но и на против подлежу лакше болестима.

Такве шљиве увек су обрасле маховином и лишавем који су неминовни пратиоци шљива на оваким положајима. Поред овог, посађеним шљивама на оваким положајима, увек предстоји још већа опасност од раних мразева него посађеним на вишим и отворенијим положајима. Ово долази отуда што на отвореним вишим положајима са слободним струјањем поветарца не може никад да наступи нагла промена у топлоти, но постепена услед чега је и престанак кружења сокова постепено, а са овим и потпуно сазревање дрвета до ране јесени. На против на нижим и заклоњеним положајима, где је струјање поветарца мање, увек се осећа већа топлота но на вишим и за дуже време. Под овим околностима и дуже је кретање сокова т. ј. доцније исти престају кружити но на вишим положајима. Како је јесен скоро увек ђудлива и појава раних мразева није ретка но врло често, то кад ова мразева изненада падну, а с тим и изненадна промена у топлоти дође, онда је по готову да ће то штетно утицати на овакве шљиве. На име, нагла промена у топлоти затекне шљиве чије су гране још и сочне а нарочито младари летораста. Услед изненадне хладноће, сокови се нагло враћају ка деблу и корену где је топлије. Младари и летораста услед

тога што се нису потпуно здрвенили нагло се смежурају и као такви а нарочито ако се после те нагле промене у топлоти и појаве лепи и топли дани, још с јесени почињу да се суше, иначе то настаје у пролеће раније или доцније што зависи од степена промрзнућа.

Нагомилани сок пак који се налази у деблу услед јаче хладноће заледи се. Како пак лед узима много већи простор него сок, од кога је постао, то услед тога настаје прскање коре по дужини дебла скоро од грана па до земље и увек са јужне стране. Промрзла ткања испод коре увек су мрка или жуто мрка што је знак промрзотине. Овакве шљиве и ако се не осуше идућег пролећа ипак су слабе и невеселе, слабо напредују. Кад листају оне не развијају лист као здраве шљиве но развијају лист тако рећи појединачно, овде онде, што зависи од броја заосталих здравих лисних пулољака.

Поред овога засађене шљиве на оваким положајима пате од переноспоре и медлике, које готово увек спадају лист, што је увек ређе види се на шљивама вишег и отворенијег положаја.

Према томе, ово треба увек имати на уму при избору положаја за сађење шљива и шљиве садити онде, где за њих најбоље одговара, а то су благе узвишине окренуте југу или истоку ређе југо-западу и северо-истоку, са слободним приступом струјама ваздуха и сунца. Ово је много лакше него доцнија излешна, скупа и безуспешна борба у одбрани шљивара.

Кад се ово има на уму и кад посматрамо постављено питање Миломира Филиповића из Поставе са списом знакова о сушењу његових шљива као и положаја, где се налазе посађене шљиве, онда се јасно види да су његове шљиве жртва нагле промене у топлоти, која долази, као што сам напред рекао, као пратилац ниских и заклоњених положаја. С тога горњи наводи могу послужити и као савет и као одговор на његово постављено питање.

Д. Ј. Спремић.

Питање: Како је бели босиљак најбоља паша за пчеле и даје добар мед, молим да ме известите: имате ли семена од те биљке и шта кошта 1 килограм.

Танк Пелешкић,
пчелар из Модрича.

Одговор: На ваше питање извештавамо вас да ни Српско Пчеларско Друштво ни Српско Пољопривредно Друштво немају семена од белага босиља, који се препоручује као врло медоносна биљка за јесену пашу пчела. Исто тако нема га ни код оvd. семенарских трговаца. Држимо да овога семена сигурно можете добити код семенарске трговине у Пешти — Mautner.

Српско Пољопривредно Друштво постараће се да набави једну количину овога семена, што ће се објавити преко „Тежак“.

Код страних семенарских трговина треба га тражити на латинско име ове биљке: *Stahys resta*, или *Stahys ana*.

Ј. М. Ј.

Б Е Л Е Ш К Е

Колико времена треба да се добије један нов варијетет пшенице хибридацијом (укрштањем). — Често пута се мисли да се један нов варијетет пшенице може добити путем хибридације (укрштањем) за кратко време и без великог труда и напора. Међутим укрштање пшенице је један деликатан посао и варијетети пшенице, који се том методом добијају, има да прођу кроз многе студије и пробе док се у праксу не пусти.

Ево како један Француз описује у француским *Сеоским Новинама* како се врши хибридација пшенице и како се добијени варијетети испитују.

Зна се да у класу сваки класак садржи 3 до 5 цветова и да сваки од тих цветова има плодник са једним само зрном, пераста тучак и 3 прашне кесце. Хибридација се састоји у томе што се помоћу финих кљешта уклоне (уштроје) сви прашници из извесног броја цветова изабраног класа — мајке и донесе у сваки од ових тако уштројених цветова по један зрео прашник од изабраног класа — оца. Штројење треба извршити, разуме се, пре него што се прашници распукују. Да би се изоловали (усамили) ови цветови и сачували од буди ког страног полена, употребљавају се циви од пергаментске хартије у које се увуче клас; или се пак обавије клас, кад се прашници откину, вуненим довољно дебелим концем, који држи затворен сваки очувани цвет. Тај се вунени конач поново обавија пошто се пренесе поленом прашак и одржава до сазревања.

Зрна, која се добију из тог укрштања сакупе се кад сазру и засеју; добијене биљке из тог семена проучавају се у лабораторији. У првој генерацији ове обично изгледају једнолике и имају све особине и све недостатке својих родитеља. Тек у другој генерацији, сагласно са Менделовим законима производи се различивање и појављују се, ако је број гајених примерака довољно велики, све могуће комбинације, добре и рђаве, од којих се имају изабрати и утврдити интересанти облици.

„У томе баш и лежи свеколика тешкоћа рада и за време од пет или шест година сви ови облици мора да се студирају сваке године у лабораторији после жетве, биљка по биљка да се мери, испитује на свима тачкама, а селекција строго индивидуална и генеалогска да буде, док се не добије један облик, који изгледа интересантан и добро утврђен, то јест облик, који ће имати све своје потомке апсолутно истоветне и једнолике с гледишта њихових наследних особина.

Али рад се још не зауставља ту, јер треба тај нови варијетет упоредити у пракси са раније постојећим, те да се види да ли је он стварно бољи од ових последњих по својим особинама и у погледу приноса. Треба га исто тако проучити у погледу отпорности на болести, мразеве, полегање и др. Треба га најзад размножити код пољопривредника.

То су ти разни ступњевци, преко којих се мора прећи док се дође до једног новог варијетета пшенице, — од укрштања до трговине. Може се појмити са колико се брижљивости тај посао, који, без претеривања речено захтева 15 до 20 година непрекидног рада, мора обављати па да се до дефинитивног резултата дође“.

Дакле, стварање нових варијетета и пшенице и других културних биљака није баш тако лак посао као што се то често пута замишља.

Треба ли давати телету млеко од краве, које има трагове од крви? — Кад крава на мужи испушта из вимена млеко које је црвенкасто, с крвљу измешано, значи да је кавак суд у спроводним каналима куда млеко пролази напукао и да се крв излева у млеко. То прскање судова може бити случајно, то јест оно може доћи као последица јаке конгестије вимена у време тељења; али међутим може доћи и услед разних израсти у главном каналу спроводнику или у сиси. У првом случају излажење крви зауставља се обично после неколико дана; у другом случају осећа се при пићању сисе или доњег дела вимена једна или више чворужица врло различне запремине и из тих чворужица излази крв кад теле сише или кад се крава музе. Било како му драго, тек кад из вимена излази крваво млеко, треба звати мареног лекара и припитати га за савет, нарочито ако се излажење крви брзо не заустави. Ако је количина изливане крви у млеку мала, тако да се то једва познаје, може се без опасности давати телету; међутим ако се већа количина крви излива у млеко, такво млеко боље је давати свињама него телету.

ЗАПИСНИК

2. редовне седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане на дан 21. јануара 1925. год. у друштвеном дому у Београду.

Били су присутни: председник г. Паја Т. Тодоровић, п. председник г. Др. Танасије Митровић и чланови управе: г. г. Николо К. Петровић, Александар Рашковић, Милан Дамјановић, Павле Петковић и Сава Ратковић.

Као гости: г. Влад. Матијевић, управник друштва „Привредник“ и г. Милорад Зечевић, секретар Минист. Пољопр. и Вода.

Председавао: Председник г. Паја Т. Тодоровић.
Бележио: Секретар г. Николије Ст. Стајковић.

1.

Прочитан је записник 1. редовне седнице. — Одбор: усваја прочитани записник и одлучи: да у будуће, писци

о чијим се радovima решава у седницама не могу присуствовати седницама.

II.

Иако се су на претрес смирлене измене друштвених Пословника. — Одбор одлучи: да се измене ишнесу на једној засебној седници.

III.

Прочитан је предлог Друштва „Привредник“ из Београда о заједничком раду. — Одбор усваја предлог и одлучи: да на основи т. 5 чл. 2 Правила ступи у Савез са Друштвом „Привредник“ и да нарочито заједнички сарађује са Привредником на ишањима у младина са села на имања угледних домаћина ради практичног усавршавања у пољопривреди и специјалним радovima. У том циљу Српско Пољопривредно Друштво и Друштво Привредник користеће се узајамно повластицама које имају једно и друго друштво у бесплатној пошти и железницама. О овој одлуци известити Министарство Пошта и Телеграфа и Друштво Привредник.

IV.

Прочитана су мишљења Набављачког Одбора:

а) о набавци потребних цапкача за експедицију сена. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се набаве 100 цапкача од г. Тиме Владисављевића и 120 ком. од Мирковића и Лучића по поменутој цени.

б) По понуди круњача од „Аминтраде“. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се откупе по понуђ. цени.

в) По понуди справа од Дионисарског Друштва „Јадран“. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се откупе 20 ком. макава за живу ограду од 32 см. и 100 комада берла за воће под бр. 11 понауде по цени поменутој.

г) Прочитан је извештај одређених чланова који сјиде о извршеном прегледу и изањеном стању друштвеног магацина. — Одбор: прима у целини и одобрава га. Неупотребљиве књиге раскодвати.

Саставити нов ценоник и штампати га у Тежаку.

V.

Прочитана су мишљења Инспектора за Подружине:

а) По молба Јасиковачке Пољопр. Подружине за кредит. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се Јасиковачкој Пољопривредној Подружини отвори кредит у 10.000 динара, у справама алату и материјалу на подлога провинске обвезнице.

б) Прочитан је реферат о исправкама и штампању подружњинских правила. — Одбор усваја исправку и одлучи: да се штампају нова Правила у 1000 примерака.

в) Прочитан је реферат магационера за израду књига за Подружине. — Одбор одлучи: да се расписне лицитација за израду књига и чланских карата.

VI.

г) Прочитана је молба Д. Јовановића, инж. за бесплатне књиге за сеоске читаонице. — Одбор одлучи: да се ишнесу г. Д. Јовановић, да је друштву измогућно издати књиге бесплатно јер су и иначе друштвене књиге јетине, а поред тога кад се купе на већи број дају се и са 20 од сто попуста.

д) Прочитана је молба читаонице из Штитара за бесплатне књиге. — Одбор одлучи: да се Пољопривред. читаоници, у Штитаријама изда бесплатно по 1 ком. од свих друштвених издања којих има више.

VII.

Прочитана су своштената:

а) Акт Министарства и Пољопривреде и Вода бр. 51в, о упућу свога представника на конференцију произвођача шећерне репе и шећера. — Одбор: бира за свога представника г. Милана Јовановића.

О предњем избору известили г. М. Јовановића и Министарство Пољопривреде и Вода.

б) Акт Министарства Прајде бр. 2121. — Одбор одлучи: да се поново умоли господин Министар Прајде да изволи одобрити набавку штампарије на рачун репарација.

в) Молба Божидара В. Алимпића из Барича срева посавског, за пољану позвајницу ради оснивања живинарника. — Одбор одлучи: да се известе мољалац, да се обрати за помоћ Министарству Пољопривреде и Вода.

г) Молба г. Милоша Николића статистичара Мин. Пољ. и Вода да би могао радити у друштву ван канцеларијског времена. — Одбор одлучи: се да сачека упуцање места, па онда довести одлуку

Уредништво и администрација Тежака не прима одговорност за садржину приватних огласа.

Моле се Управници Државних и Среских расадника да изволе Друштво известили, колико и каквих воћних садница имају за продају и по коју цену и која им је најближа желез. односно бродарска станица за експедицију.

На зелено калемљење винове лозе

На двогодишњој америчкој подлоги по сниженим ценама динара: 2.50 „ОЖИЉЕНЕ САДНИЦЕ“, амер. лозе за калемљење на зрело и зелено 180, П 40 пара.

Трогодишње „ВОЋНЕ САДНИЦЕ“ високо стабло дин. 22 по комаду. Све загарантовано одлично ужиљено и срашћено. Разашиле из својих расадника

Јанко Париф,

вистантн економ за виноградство и воћарство
Петроварадин — Срем (код жеа. станице)

Ценовик са описом сората шаље се бесплатно.
Цене разумејау се франко лагер. 1—2

ПРАВЕ НЕХВИЛОВЕ ПРСКАЛИЦЕ

(патент Аустрија)

Призате као најбоље

могу се добити: у Главном Савезу Земљорадничких Задруга; Српском Пољопривредном Друштву и у свима већим гвожђарским трговинама.

Главно ваступништво код:
БРАЋЕ П. РАДОЉИВИЋА
Гвожђар—Београд 1—8

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

ЦЕНА ЛИСТУ
за Краљевину Срба, Хрвата
и Словенаца:

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
уликују се

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.

Срп. Пољопривредно Друштво
у БЕОГРАДУ

ТЕЖАК

на годину 20 дина или 80 гр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

на годину дана 45 дина.

Преплату примају и све поште

На основу највишег решења од
априла 1869. г. српско друштво
носи пошта бесплатно.

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Баши пољопривредних школа доби-
јају лист у пола цене.

Прављена рукописи се не враћају

Преплата се полаже уједињут за
целу годину.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

За С. П. Друштво власник, председник, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 8.

БЕОГРАД, 22. ФЕБРУАРА 1925. ГОДИНЕ.

Година LII.

РЕДОВНИ ГОДИШЊИ ЗБОР СРПског ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

Српско Пољопривредно Друштво, на основи чл. 36., 37. и 38. својих правила, одр-
жаће свој 51. редовни годишњи ЗБОР 29. марта 1925. год. у своје дому у Београду, са
овим дневним редом:

1. Председник или његов заменик отвара Збор;
2. Подноси се извештај о раду друштвене Управе, годишњи рачун о приходу и
расходу и извештај о стању целокупне друштвене имовине;
3. Председник подноси на решење писмене предлоге друштвене Управе, Савеза
Подружја и појединих чланова, који су поднети Управи најмање 15 дана пре Збора;
4. Подноси се на одобрење буџет прихода и расхода за тек. годину, која почиње
1. јануара;

5. Вирају се чланови Управног Одбора;
6. Вирају се редовни и почасни чланови;
7. Решава се о задужењу Друштва.

У колико се од овог дневног реда не буде могло свршити првог дана, рад ће се
продужити истим редом идућег дана.

На збору ће имати право гласа редовни чланови Друштва и по један изасланик
сваке Пољопривредне Подружја и Савези Подружја по два (чл. 32. Правила). Друштво
позива на овај Збор све своје редовне чланове, а Подружје и Савези да делегирају
своје изасланике (делегате) и снабду их потребним пуномоћјима.

Бр. 1168.
10. фебруара 1925. год.
Београд

Секретар,

НИК. СТАМЕНКОВИЋ

Председник,

П. Т. ТОДОРОВИЋ

Један наш важан извозни производ: пасуљ

1. *Прошле године узето је за пасуљ 155. милиона динара из иностранства.* И у Србији пре рата пасуљ је био један важан наш извозни артикал, јер се у доста великој количини извозио. За десетогодишњи период од 1900 до 1909 год. извозено је просечно сваке године по 86.000 квинтала (товара) у вредности од близу 300.000 динара. Међутим после ослобођења и уједињења извоз пасуља се подигао знатно не само услед великог повећања цена пасуља, према предатној цени него и нарочито услед повећања количине извезеног пасуља.

Еве колике су се количине пасуља од уједи-
њења и ослобођења извезле из наше земље и
колико се новача узело за тај извоз из ино-
странства:

Год.	Товара	Динара
1920.	271.605,94	53.687.195
1921.	194.160,53	41.606.694
1922.	74.518,62	26.327.845
1923.	128.125,37	77.605.049
1924.	322.560,00	155.700.000

Нарочито последња прошла година показује
велику цифру извезеног пасуља, 322.590 тавара
много већу него иједне године после ослобођења.

Пасуљ се код нас највише гаји уз кукуруз,
па је и његова сулбина везана са судбином ку-

куруза. Раније године после ослобођења и уједињења нису биле тако обилне у производњи кукуруза због суше, па су и производица и извоз пасуља били слабији, док је прошла година и у кукурузу и у пасуљу била обилна, па је и вредност извоза пасуља у тој години достигао тако велику цифру од 155 милиона динара.

Па и ако је производња пасуља у прошлој години била сразмерно велика, ипак су цене пасуља остале доста високе, јер се један килограм извезеног пасуља у 1924 год. хватао око 5 дин. И сада се цене пасуља доста добро држе, премда су због слабе зиме нешто попустиле јер се ситан пасуљ продаје по 3.50 до 4.50 д. килограм према квалитету, а крупан од 4.50 до 5.50 динара.

2. Наши пасуљ има велику потрошачку територију на страни. Добре цене пасуљу долазе услед веће тражње тог артикла у иностранству. И доиста наш се пасуљ у прошлој години извезио у многе земље, и изгледа да му се територија потрошње на страни све више и више повећава, што ће несумњиво изазвати и све већи и већи извоз, а овај ће подстицати и све већу и већу производњу пасуља у земљи.

Један од најјачих наших извозника пасуља, коме смо се обратили за обавештења о извозу нашег пасуља доставља нам ово:

„Наш пасуљ извозен је ове године највећим делом у западне земље и то у Италију, Француску, Шпанију, Португалију, Белгију, Холандију, Швајцарску, Данску и т. д., а затим у Немачку, Чехословачку, Аустрију... Осим тога продата је једна количина крупног кривана пасуља директно за Северну Америку, где је постигнута цена 10. дин. килограм у Њу-Јорку. Узгред буди речено

Америка троши велике количине овог крупног кривана и исти купује из Европе преко разних европских пристаништа.

„Ми смо у овој години добили врло добре потрошаче нашег пасуља у Шпанији и Португалији, Данској и Белгији, које су државе купиле неколико стотина вагона.“

Ми смо у повољним околностима и теренским и климатским да великој тражњи пасуља одговоримо, јер пасуљ код нас свуда добро успева почевши од Словеначке па све до крајњих граница Јужне Србије. И што је најглавније није потребно у највише случајева запремати површине земље само тим усевом, јер он врло добро успева као узгредан усева уз кукуруз, како се у осталом понајвише и гаји. Баља само сејати пасуљ у већим размерама и искористити свако поље, где се кукуруз гаји да би тиме још више повећали његову производњу.

3. Извозна трговина пасуљем тражи велике количине једноликог производа. Наши извозници пасуља, који стоје у пословним везама са великим увозницима тога артикла на страни продају ујединачен пасуљ по унапред датим мустрима у великим количинама, на вагон најмање. Да би наши извозници могли да одговоре тим захтевима страних великих увозника, морају и од наших малих продаваца и пољопривредника у појединим местима, центрима за производњу пасуља, онакв пасуљ какав су по мустри понудили да прибављају. Ако пак мали продајци и пољопривредници нису у стању да им у једном центру понуде исту врсту пасуља, онда се купљени пасуљ мора сортирати, а тај посао скопчан је са трошком, те ће се у толико и јевтиније пасуљ плаћати.

ПОДЛИСТАК

О изразима, „интензиван“ „екстензиван“ и „рационалан“ у Пољској Привреди

— Свршетак. —

Зато привредни исход од једне године никад не може послужити за оцену успеха или неуспеха неке пољопривредне радње, а још мање читаве производне гране. А кад је немогућно доћи до те оцене, онда се не може тачно утврдити ни граница интензивности газдовања. Та оцена могла би се доносити тек на основу вишегодишњих података, али ни онда она не би била савршено тачна већ само просечна и приближна. Ипак, и као таква, та оцена може имати велике и несумњиве вредности. Ну има прилика, кад се не сме чекати тако дуго, па да се увиди штетност даљег рада у започетом правцу и на започетој основи, већ када се морају без одлагања предузимати извесне промене ради побољшања производног успеха. Само добро око пољопривредниково може такве случајеве брзо да запази, а само умешност његова у стању је да се довије и избегне даље штете.

Кад се ово зна и узме у обзир, лако је сад увидети, да одговор на напред постављено питање о утврђивању граница рационалне интензивности за целу земљу не може никако бити потврдан. Све оне опште и месне природне, привредне и друштвене прилике и потребе, од којих зависи правац и успех пољопривреднога газдовања, толико су многобројне и разнолике, да је потпуно немогућно тачно обележити опште границе интензивности за целу земљу. Немогућно је чак одредити такве границе ни за поједина места. Зато је, и у том погледу, сваки пољопривредник упућен на самог себе да крајњу границу рационалне интензивности свога газдовања одређује према особеним приликама и потребама, у којима се налази његово газдинство. Те прилике и потребе, међутим, могу бити и такве, да, ако се хоће да газдује рационално у потпуном смислу те речи, он искључују могућност онакога газдовања, какво би се у односу према начину и средствима производње на другим сличним газдинствима могло назвати интензивним. Другим речима, то значи: да стицај прилика и потреба може бити такав, да и екстензивна производња буде потпуно рационална.

Извозник пак, који несортиран и неуредан пасуљ извози не само да не може одговорити захтевима страног купца, него, ако би такав производ и продао на страни, знати би га јединице продао, пошто велики купац на страни мора да га сортира и за то велике издатке да поднесе.

Роба која се извози не само да треба да је једначена него и потпуно чиста од земље, страних зрна и других одлагања, јер домаћице на западу нису научиле као код нас, да пасуљ зрно по зрно пребирају, већ траже чисту и готову робу тако да се она купљена у ситној продаји одмах или скоро одмах може да кува. Процент нечистоће јако утиче на цену пасуља, који се купује из прве руке, јер било каква извозник било страни купац морају купљену робу да чисте од страних примеса и нечистоће, а и тај посао захтева накнадне трошкове, који у данашње време нису мали.

4. *Треба радити на томе да се у појединим местима једна иста сорта пасуља гаји у већој размери и да се чистији пасуљ износи на тржиште.* Захтеви страних купца и у погледу једноликости и у погледу чистоте робе морају одговорити на првом месту наши велики извозници. То је у осталом и њихов интерес, а то је и интерес пољопривредника. Да би пак наши извозници могли одговорити тим захтевима, мали продајци, од којих се они снабдевају робом треба да су у могућности да им лиферирају једнолику и чисту робу. Да би пак мали продајци могли да задовоље захтеве наших извозника, треба да су у могућности да у местима, у којима раде, то јест тамо где купују пасуљ од пољопривредника, могу да купе у већим количинама и једнолики пасуљ и чист пасуљ.

Шта више, та екстензивност не мора се односити само на поједина газдинства, и не само на поједина места, већ и на читаве крајеве и земље. А да је то тачно, могло би се навести пуно примера како из прошлости тако и из садашњости. Ну као најизразитији пример за то нека за ову прилику послужу чивеница: да су многи исељеници из Енглеске, Данске, Белгије и других напредних европских земаља покушали да интензивни начин производње, на који су били навикли у својој домовини, пренесу и наставе и у новим насеобинама у Америци, Аустралији и другде, — али су због тога претрпели знатне штете, те су били приморани да умере (смање) ту интензивност и прилагоде се *екстензивнијем* газдовању.

Према томе, јасно мора бити за сваког, да *рационална* Пољ. Привреда не значи увек исто што и *интензивна* Пољ. Привреда, како се то често мисли. Напротив, и *екстензивна* Пољ. Привреда може бити *потпуно рационална*, ако само природне, привредне и друштвене прилике то неминовно изискују. Али у том случају под *екстензивном* Пољ. Привредом не треба схватити принитивну пољопривредну производњу, која неће да зна за какву

Код нас се гаје небројено много сората пасуља, које се разликују не само по боји, него и по облику и крупноћи плода. Та разноврсност сората није само одлика једнога целог краја, односно округа или среза него и свакога села. Доиста у једном селу може се рећи да сваки домаћин има своју сорту пасуља, која у ствари престава мешавину од разних сората а коју редовно гаји; и треба несумњиво много напора да се један пољопривредник приволи да сорту коју гаји једначи, те да она не престава у ствари мешавину од више сората. Пољопривредник зна само да ће свој пасуљ на обликњем тржишту продати, и та цена, коју ће добити биће она која на тржишту буде владала онога дана, када свој пасуљ буде изложно продаји. О томе пак да би могао више новаца добити да је чистију сорту пасуља имао, он или не води рачуна или не може довољно да схвати, јер зна да је сличну цену добио за пасуљ и његов сусед, који је такву или сличну сорту гајио. Међутим локални купац, који купује пасуљ, да га потом прода већем извознику набављајући разноврсне и измењане сорте пасуља, мора плаћати нижу цену него што ће је добити од већег извозника, који пасуљ од разних сората мора да сортира или пак да продаје великом извознику опет по нижој цени него што би добио да је пасуљ изједначен. Ето због тога она цена коју плаћа локални купац за пасуљ и није стварна цена, коју би могао платити да само једну исту сорту пасуља има да набави у месту у коме он купује пасуљ од пољопривредника. Кад би међутим пољопривредници једног места гајили једну сорту пасуља у већој количини, тако да би локални купац могао од такве сорте и веће количине да купи, могао би и он

примену корисних научних сазнања нити каквих савремених техничких средстава. Напротив, и *екстензивна* Пољ. Привреда може у основи својој бити *веома напредна и потпуно савремена*, — само је стицајем прилика принуђена да удео рада и помоћних средстава сведе на што мању меру и да се задовољи и мањим, али ипак толиким приносима, којима ће бити обезбеђена највећа чиста добит. Свака тежња ка прелазу интензивнијој производњи под таквим приликама може успети да постигне жељено повећање укупних приноса, али ће зато извесно повући за собом нежељено смањење чистих добити. Наступи ли то, онда ће та на силу појачана производња добити право да се назове *интензивном*, али ће изгубити право да се зове *рационалном*. У интересу је свакога пољопривредника, неоспорно, да за љубав *интензивности* никад не жртвује *рационалности* у свом газдовању. Ко друкчије буде поступио, несумњиво ће морати на себи да искуси истинитост народне пословице: „Саога манац а унутра гладоц“.

од извозника већу цену да добије, јер га овај не би имао да сортира, па би и већу цену пољопривредницима свакако могао да понуди.

Отуда је једна велика потреба да се поради на томе да се у појединим крајевима где се пасуљ гаји, производи једна сорта пасуља у већој мери како би се имала и једнолика роба за већу продају и извоз.

Наш пасуљ који долази до већих извозника има много нечистоће: земље, зрна од разних биљака, делова мауне и разних других одпадака. Извозници наводе да је проценат нечистоће у неким пасуљима толики да достиже и 20%. Ако питате сељака, зашто пасуљ који износи на тржиште мало не очисти од земље, страних зрна и друге нечистоће, он ће вам одговорити: па и трговац који купаје пасуљ не прави разлику у цени, то јест плаћа једну цену, па био пасуљ чист или нечист. Ово је донеке и тачно али и разумљиво. Ако је роба код већине пољопривредника нечиста као што у ствари и јесте купац је мора и плаћати знатно мање него што би је платио да је чиста, јер ће је и продати по нижој цени кад је великом извознику продаје или је пак мора сам накнадно чистити, што ће му причинити и трошак. Купац не може онда ни правити велике разлике у цени, кад зна да ће се оно мало чистијег пасуља, који би по неки сељак донео изгубити у оној маси нечистог пасуља коју представља његова куповина. Да је пак роба код већине пољопривредника чиста, онда би свакако и цене биле боље, јер би и купац могао продати извознику чистију робу, те би је и овај без претходног чишћења, које је скопчано с трошком могао боље уновчати код купца на страни.

Из овога што смо напред изложили види се да је потребна и једна шира акција у народу да се избегава гајење разних, а нарочито измешаних сората пасуља, и да се пољопривредници старају да пасуљ изнесе на тржиште и уједначен по квалитету и чист од разних примеса.

Видећемо у једном од идућих бројева како све то може постићи.

Д-р Вел. Н. Стојићкић.

ИЗ РАТАРСТВА

Са којим усевом да сејемо детелину, и који је усев најбоље штити од разних непогода: озими или јари?

— Свршетак —

У нашој држави обично се детелина сеје са јечмом, овсом и на неким местима са јаром пшеницом.

Од ових је најбољи јари јечам, зато што најпре приспе и што је ужег лишћа а и нижег раста од овса. На много тешком земљишту није ни озими ни јари јечам погодан, зато што се код првог аглавка смота — клекне и са овим формално угуши детелину. За влажније тло,

или у крају под влажијом климом, није ни пиварски јечам за сејање са детелином, јер овде опет детелина јаче израсте, због ње, по косидби, мора јечам дуже да лежи у одкосима, па му арно изгуби ону лепу белу боју пиварског јечма.

Да пређемо сад на оно питање: *кода се детелина у аролеће сеје, да ли ју је боље сејати на озими усев или пак са јарим усевом.*

Да би посејана детелина, могла што пре да никне, своје жиле што јаче рашири да и себе учврсти, потребно јој је слегнуто тло. На пескуши или јаче хумусној земљи ово ће детелина добити само тада, ако се сеје на озими усев, а не са пролећним. Баш због овог се и држи, да је раж на пескуши најбоља штићеница за детелину а на другом земљишту озима пшеница. На тежем и блажијем тлу, где се формална муљ зна после кише да створи, треба детелину сејати са јарим усевом.

На земљишту где дивља репаца зна да одузме усев, не сејмо детелину дотле, док се њива не очисти од ове штетне травуљине.

Код избора штићенице велику улогу игра и време; у влажно пролеће, на озими усев посејану детелину не морамо затрпавати, па ће ипак добро да никне и лепо детелиште да да. Ако има изгледа на суво пролеће онда се детелина сеје са јарим усевом како би дошла дубље у земљу, јер је овако обезбеђена потребна влага, која ће клијање и напредак детелине убрзати. Кад је време — по сејању на озими усев — ветровито, не сме се усев дрљати, а без овога посла детелина није покривена земљом и ницање је искључено, јер ветар исуши потребну влагу. Напомињем да сејање детелине са јарим усевом, треба што раније обавити.

Код избора штићенице важну улогу игра и физично стање тла. Детелине захтевају чисто, иситњено па и у доброј снази налазеће се тло. После озиме стрине посејана јара стринна — као нпр. зоб — не пружа детелини ове потребе, зато и није за штићеницу, као после окопавине посејана — нпр. јечам. — Окопавина са плитким жилама (нпр. кромпир) боље су за предусев детелини него оне, које имају дубоке жиле (нпр. шећ. репа, женетра).

Напоследку и разне сорте — варијетети, разна утичу на развој детелине, јер што је која сорта бујнија и виша, и што позније успева, у толико је лошија као биљка штићеница.

Из досад наведеног, дакле, види се да најбоље штићенице нема. Шта више, на једном истом имању, време, структура земље, стање штићенице, сорта и др. много пута принуђавају сопственика да другу и другу биљку узима за штићеницу. И зато пољопривредник коме плодород не омета избор штићенице, може лако да изабере погодне парцеле, на којима ће, ако су озими усевни погодни, сејати детелину на њих а у противном са јарим усевом.

Сем до сада реченог, имао би, односно сејања детељине на озиме усеве с пролећа, да наведем и ово. Када је тло под усевом довољно збијено, озими усев није прегуст, добро се ужилио, а није случајно измрзнут, најбоље је да се преко њега детељина сеје машином, а да би семе мало дубље деспело у земљу треба цев сејалице, према збијености тла и јачини усева оптеретити. Ако се сејање врши омашке, онда треба усев прво поддржати, па тек тада сејати. После обичајног сејања, семе се мора затрпати. Ово ће се постићи ваљањем или, ако усев дозвољава, влачењем.

28. 1. 1925. год.
Сомбор.

А. Жорж,
агроном.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Питање: Молим Друштво да ми одговори: да ли са кравама, које су теглеће, по парењу треба радити одмах или их и колико треба одмарати у циљу бољег и сигурнијег оплођавања и има ли каквих средстава, радну краву изазвати на парење, нарочито оне краве, које изгубе ред у парењу.

Сава А. Радовановић.

Одговор: Самим актом оплођавања надражи се јаче или слабије слузокожа полног органа краве и кад се бик скине с ње, крава се напреже, често мокри, прикуља трбух и повија леђа. Да би се ове појаве отклониле, којих се одгајивачи с правом плаше, чим се бик скине с краве, њу треба водати једно пола сата или јој полити леђа или околину усмина хладном водом, ако време дозвољава. После једног сата крава може радити лакше послове. Другог дана крава може отправљати своје редовне послове. Не остане ли стеона, треба питати за савет марвеног лекара, који ће утврдити прегледом узрок неплодности.

Губљење реда у парењу може наступити, између осталог, услед хладних и мрачних стаја, оскудице у свежем ваздуху, што је врло често појава у кошарама и рђавим стајама наших земљорадника, даље услед некретања и оскудице друштва. Ако се и после уклањања ових узрока, код крава не појави ред у парењу, треба прегледом лекара утврдити, да није случајно каква болест узрок. Марвени лекар ће у том случају препоручити и средство.

Питање: Ове године пред римокатолички Божић донесе неки трговац из Прахова овде у Сомбор 2 вагона вина и то Ружицу и црно, те Ружица беше 4 града јако, а црно вино није имало ни један град јачине, а јаче је од Ружице по оцени када се пије, а мерено је обично градом којим се и ракија мери. Услед тога се овде изразила жучна препирка око тога, те једни веле да је вино природно док други тврде да није, а сам трговац се куне да је природно.

Молим да ми по ово одговорите, зашто црно вино није пустило град у себе, кад по изгледу није гушће од Ружице.

Дик. Н. Јовановић,
градинар Сомбор.

Одговор: Јачина вина у алкохолу не може се тачно измерити помоћу града, што у осталом и овај случај јасно потврђује. Истина је, да ће у јаче вино град тонити дубље, јер је течност ређа, и обратно да ће у слабије вино град тонити мање, јер је течност гушће, али је истина и то да и у јаким вину град може не тонити, ако то вино садржи доста боје, танина, стреша, глицерина, минералних соли и других једињења, које се природно у вину налазе.

Градом се дакле не мери јачина вина у алкохолу, него његова густина, а густина, као што видесмо, не зависи од алкохола, него још од многих других састојака вина.

Нема, дакле, ничега чудног у томе, што град у вашем црном вину није показао ни један проценат алкохола, и ако је по оцени на језику то вино било јаче од Ружице.

Да се одреди јачина вина мора се према томе употребити други начин. У трговини за брзо и доста тачно одређивање колико вино садржи алкохола служи справа, која се зове *ебулоскопа*. Ова справа саграђена је на принципу кључања течности: *чиста вода кључа на шолити од 100° С, а вино кључа на нижој шолити, и цео у шолити нижој у колико има већи постотак алкохола.*

Ова се справа може купити од Српског Пољопривредног Друштва по цени од 500 динара, а упустио за ред са њом налази се у књизи „Винарство“ у издању Министарства Пољопривреде и Вода.

За тачно пак одређивање процента алкохола у вину служимо се дестилацијом помоћу Салроновог аламбика т.ј. једног казанчета за печене ракије од вина, па кад добијемо ракију, онда у њу спуштамо град за мерење алкохола, кога називамо *алкохолотетар*. Тај нам ракијски град, супротно винском граду, тачно казује постотак алкохола у течности, јер у тој течности нема ничег другог до воде и алкохола, а не као у вину.

А да би утврдили да ли је неко вино природно или не, потребно је, да се изврши мерење још и других састојака у вину, сем алкохола, а тај се рад врши у државним Енолошким Станицама, од којих се једна налази у Букову код Неготина у Крајини. Ове станице по наплати таксе врше потпуно или делимичну анализу послатих мустара вина и резултат достављају заинтересованим.

Бож. Ђ. Ранковић.

Б Е Л Е Ш К Е

Како да се припреми амбар (житница) пре него што се у њега жито унесе? Жито (пшеница) страда у амбарима од многих непријатеља тако да се велики део може упропастити ако се на њега у току чувања не обрати довољно пажње. Но пшеница нарочито може много настрадати од пшеничног молца, који јој изведе највећи део језгре, овог брашнавог дела, тако да само спољна кожура, трице од ње остане. Да се спречи штета од молца ваља предузети све потребне мере, те да се мољца не појви у амбару; кад се пак појви лечити је доста тешко. Може се предупредити та штеточина на тај начин ако се амбар где ће се смесити пшеница претходно како ваља очистити и припремити. Треба пре свега затворити све рупе у амбару кроз које би мољца могао с поља у амбар доћи, па онда окречити зидове ако су од цигала кречним млеком, коме се дода око 5 од сто петрола; мирис петрола одбива мољце. Ако су зидови амбара од дасака треба их премазати катраном или превући карбонилсумпором, те да би мириси од тих материја одбијали инсект. Под амбара треба очистити, а просторе између дасака на поду жицом прочакати, те да би се и из тих места, где се често пута крије, инсект истерао. Добро је и корисно да се затворе сви отвори на амбару и да се сагори у једној старој гвозденој шерпњи или земљаној чинији 1.50 до 2 килограма сумпора на 50 кубних метара простора. Сумпорни гас који ће се том приликом развити испуниће цео амбар једним белим димом, који ће у амбару уништити свако живо биће, па и мољце ако их где у пукотинама дасака или дуварова буде било. Тек после свих тих мера предострога може се унети жито у амбар.

Како уништавају пољске мишеве у Швајцарској. — У делом делу „Народна земљорадња“ од Р. Вулића, народ. учитеља, налазимо (на стр. 54 и 55) овај интересантан начин уништавања пољских мишева у Швајцарској.

„...Више штете чине миши у пољу. Они много рију испод земље и много корњене униште. Ми им нијесмо могли то бранити, али има у селу посебни мишар, који поља од миша рано у пролеће тријеби. То је његов занат и од тога заната он добро живи. Његов је посао лак, али је умјетан. Зађе по њивама и тражи мишије подземне путеве и запиње замке. Замке су му једноставне. Танка жица и пругић, то је све. Жица има колут на врху. Тај се колут унесе у земљу на мишији пут и у колут се метне грумелчак земље. Сад се крај жице забоду у земљу, прут савије према жици и жицу за савијени прут свеже. Кад миш наиђе својим путем и гурне онај грумел земље у колуту, онда жица попусти и мјесто грумена земље доспије миш у колут. Прут за-

тегне, те жица миша избаци мртва на површину, или агњечи у земљу.

Сутра дан мишар обилази своје замке. Купи мртве мишеве и носи их дотичном газди. Газда му плаћа по погодби, а та је обично по 4 п. за сваког миша. Тако мишар рано у пролеће, а и касно у јесен, похвата толико миша, да му тај лов даје добро живљење“.

Ето посла за доконе људе по селима, и уместо прошле латити се овог заната, на користити и себи и другима.

Један оглед са овсом. — Као што је познато овај је усељ који успева на скоро сваком земљишту, пак зато се га обично сеје на слабијим, неђубреним њивама, на преораним лединама, запуштеним виноградима итд.

Тако рећи, он успева свакуда, а по готову ако му се посвети малко неге и ђубрета. Пошто стајско (домаће) једва да достаје за виноград, њиве и врт, ја сам хтео да видим како ће да успије са самим ђубрењем са вештачким ђубретом.

Услед ланске дуге зиме, тек на пролеће ми бејаше могуће да преорем једно парче запуштеног винограда, у површини нешто више од $\frac{1}{2}$ јутра, тј. око 3000 м². Тек пред орање посуо сам један џак (једну врећу) кречног азота од 75 кг., то што би одговарало око 250 кг. по хектару. Када је зоб већ била никла, једног сухог дана, а то баш пред кишом, посуо сам 50 кг. калиј-суперфосфата.

Усељ се је бујно развијао, тако да је издалека, молрило. Слама је била дебела и јака а клас једар. Жетва ме је пак ванредно задовољила, јер на реченом парчету нашао сам 11 хл. зрна, то што би одговарало 34 до 35 хл. по хектару, а то је свакако леп приход.

Ђубрење са реченим вештачким ђубривима се ми је свакако исплатило, јер за кречни азот потрошио сам дин. 260.—, а за калијсуперфосфат дин. 90.— т. ј. укупно дин. 350.—, који се је потрошао троstrуко наплатио у повећаној производњи ова.

Овај мали и незнатан оглед, који сам ја онако мимогред учинио доказује, да се гојдиба овса, при правој њези и ђубрењем ипак исплаћује.

Петар Ј. Миовић,
агроном.

ГЛАСНИК

Пролетњи велики сајам у Прагу. — И ове године као и раније одржаће се у Прагу од 22 до 29 марта велики сајам, на коме ће бити изложени разноврсни чехословачки (и страни) индустријски производи подељени у 20 група.

Управа сајма нарочито скреће пажњу на изложбу пољопривредних справа и машина, које ће у великом броју бити изложене, јер је та грана индустрије једна од најјачих у Европи.

Чехословачка даје посетиоцима сајма 33% попушта на својим железницама. У исто време доставља се да посетиоци тог сајма не морају прибављати чехословачку визу на пасошу, већ могу прекорачити чехословачку границу са легитимацијом за сајам и то у међувремену од 12 марта 1925 до закључно 8 априла 1925 год.; по у том случају сваки посетилац дужан је оверити легитимацију пре одласка из Чехословачке и то било у Канцеларији сајма у Староградској већници (Староместна радице) или у канцеларији на сајмишту у павилјону Ц, јер би иначе морао да плати на чехословачкој граници потпуну таксу за чехословачку визу.

За обавештења о сајму обратити се на Чехословачки Конзулат у Београду Крунска улица бр. 7, а за легитимацију, која кошта 20 динара обратити се на друштво „Путник“, Београд Краља Милана улица бр. 7.

КЊИЖЕВНОСТ

Dr. Ž. Kovačević prof. — Kostañica.

Биолошко сузбијање штеточина.

Прештампано из Пољопривредног Гласника, стр. 15.

Suznih kukavičji¹⁾ i gubar²⁾ te njihovi paraziti.

Прештампано из Шумарског Листа, Загреб, свеска 10., стр. 502—509.

Чланци г. Dr. Kovačevićа спадају међу врло интересантне радове применене ентомологије.

Први од горе наведених чланака — Биолошко сузбијање штеточина — излаже укратко и прецизно оно што је најпотребније да се зна о разним природним непријатељима инсеката штеточина. Он ће бити од великог интереса за све оне, којима је питање паразитизма у земљорадњи већ у неколико познато.

Али и ако је предмет обрађен у томе чланку од огромне важности по земљорадњу, а и сам по себи врло занимљив, сумњам да ће имати довољно одзива у широј маси наших земљорадника, за које је питање употребе биолошких метода противу штеточина један сасвим нов предмет, који им је требало изложити можда много популарније и опширније.

Други чланак г. Dr. Kovačevićа о Кукавичјој сузи, Главоњи (Губару) и њиховим паразитима, садржи лична опажања и истраживања пишчевца; то је један од оригиналних радова који је захтевао сигурно много времена и труда и који је вредан пажње.

Писац износи у њему начин живота гусеница Кукавичјој сузи и Главоњи у крајевима у којима би их је посматрао (Костањница и околнина), затим базираже у кратко разна средства, која се могу ба-

употребити противу њих (купљење и уништавање гусеница, употреба лепљивих прстенова и т. д.), налазећи да су она или безуспешна или скупа, када је у питању одбрана шума од истих гусеница. Ипак писац се слаже са Dr. Langhofером да би требало покушати са употребом баријумовог хлорида (BaCl₂) противу гусеница Главоње, а нарочито противу гусеница Кукавичје сузе.

Баријумов хлорид је често препоручиван у разним књигама као врло добро средство противу разних инсеката, који би требали да се отрују и поцркају, пошто су једном појели делове биљке попрскане раствором исте соли. Најновији опити вршени су у Француској са баријумовим хлоридом показали су да је та со уопште врло мало активна и да не може бити корисно употребљена противу штетних инсеката. Много би корисније било покушати да се једном и код нас почне с употребом арсеникових соли, као што се то већ одавно ради у Француској, Италији, а нарочито у Америци, јер је арсеник једно од најуспешнијих средстава противу разних штетних гусеница и, у опште, инсеката.

Писац се у својој студији задржава дуже на природним непријатељима гусеница које је изучавао, нарочито на њиховим паразитима који нападају било Олнокриљцима, било Двокриљцима, и даје листе нађених врста паразита. Та истраживања имају у толико већу вредност што су често вршена на врло великом броју примерака штеточина.

Писац је нашао 5 разних врста Олнокриљаца паразита Кукавичје сузе и 4 разних врста паразита Главоње. Двокриљци паразити тих двају лептирова били су скоро два пута многобројнији од Олнокриљаца паразита истих, само писац још није одредио којим све врстама нападају.

Ја би желео да нам г. Dr. Kovačević ускоро да опширнију студију о начину живота паразита који је нашао.

Начин живота (биологија) чак и врста паразита који се најчешће налазе још је и сувише мало познат, да би се могло говорити са сигурношћу о некој њиховој употреби противу штеточина. Зато и најмањи подаци о њиховом животу имају врло велике вредности за ентомологе свију земаља, који испитују да ли се употребом природних непријатеља штетних инсеката заиста можемо успешно борити противу њих.

Оба чланка г. Dr. Kovačevićа су драгоцени прилози за нашу хњижевност применене ентомологије.

П. Вукосавић.

КРЕЧНИ АЗОТ (КАЛЦИЈУМ ЦИАНАМИД)

Најјефтиније и најбоље азотно вештачко ђубре, које поспе замењује чилску шалитру а много је јефтиније, лиферије одмах и разашље улутства за употребу.

Српско Пољопривредно Друштво у Београду.

¹⁾ Кукавичја суза (*Bombyx* или *Gastropacha nemtria*)

²⁾ Главоња (*Bombyx* или *Liparis* или *Oenaria dispar*)

ЗАПИСНИК

3. редовне седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане на дан 28 јануара 1925. год. у друштвеном дому у Београду.

Били су присутни: председник г. Паја Т. Тодоровић, п. председник г. Др. Танасије Митровић и чланови Управе: г. г. Божа Ђ. Ранковић, Никола Ж. Петровић, Сава М. Ратковић, Драгутин Спремић, Милан Дамањановић, Александар Рашиковић и Софроније Партовић.

Председавао: Председник г. Паја Т. Тодоровић.
Бележио: Секретар г. Николије Ст. Стаменковић.

I.

Прочитан је записник 2. редовне седнице. — Одбор: усваја прочитани записник.

II.

Прочитано је мишљење Финансијског Одбора по молби Народне Одbrane за помоћ. — Одбор: усваја мишљење.

III.

Прочитан је извештај инспектора за Подружине о имовини Мрчајевачке Пољопривредне Подружине поводом писма г. Павла Анђелића, пређ. председника ове Подружине. — Одбор одлучи: да се позове Пољопривредна Подружина у Мрчајевцима, да регулише односе између ње и г. Павла Анђелића. У случају неспоразума да пошаље извештај Друштву са свима актима овог предмета.

О овоме известити и г. Павла Анђелића.

IV.

Прочитан је предлог ужег Одбора за одликовање заслужних лица око приређивања пољопривредних изложба у 1924. год. — Одбор усваја предлог и одлучи: да се умоли господина Министар Пољопривреде и Воде, да се предložена лица одликују.

V.

Прочитана је молба ђачке књижице и читаонице Средње пољопривредне школе у Мадрибору за бесплатан Тежак. — Одбор одлучи: да се свима ђачким књижицама и читаоницама пољопривредних школа лист Тежак бесплатно шаље у 1925. години.

VI.

Прочитана је молба Трњанске читаонице и књижице за бесплатне књиге и лист. — Одбор одлучи: да се известе та читаоница, да књиге и лист купи, пошто нису скупе.

VII.

Прочитано је писмо Пољопривредне Подружине у Аранђеловцу, да има неподатих 58 ком. Пољоприв. Календара из пр. године и моли да им Друштво снизи цену. — Одбор одлучи: да Подружина врати Друштву неподате календаре.

VIII.

Прочитана је молба друштвених чиновника за пољупицу додатка. — Одбор одлучи: да се сачека нов буџет.

Саопштења:

Председник извештава Одбор, да је присуствовао Светој Савској прослави на Универзитету, па налази да би потребно било ради самих циљева друштвених да и Друштво одреди неколико награда за студенте Пољопривредног Факултета и да се с тим отпочне од следеће године. — Одбор усваја предлог и одлучи: да се у буџету друштвеном за 1925 год. унесе позиција за награду два најбоља Свето Савска темата по 1000 динара, свега 2000 динара с тим, да Друштво одреди теме као и да се у будуће редовно у буџет уноси толика сума. О овоме известити Универзитетску Управу.

Поводом Књижевних огласа штампаног на 16 страни 2. броја Тежака од 11/1. т. г. дискутовано је на данашњој седници и донета одлука: да за тај оглас који је писан од самога писца књиге и за који је плаћена огласна такса, а која књига према рецензији није за препоруку, Уредништво Тежака не прима одговорност, с тим да и књижевни огласи у будуће пролазе кроз Књижев. Одбор на мишљење.

Са овим је седница закључена.

Уредништво и администрација Тежака не прима одговорност за садржину приватних огласа.

Управа Ратарске Школе у Шапцу, има за продају следећа семена за пролетњи сетву:

Кукуруза-румског златног зубана.

Граховице јаре.

Мухара.

Олајне репице озиме.

Бокора јагода баштенских.

1—1

ПРАВЕ НЕХВИЛОВЕ ПРСКАЛИЦЕ

(патент Аустрија)

Призате као најбоље

могу се добити: у Главном Савезу Земљорадничких Задруга; Српском Пољопривредном Друштву и у свима већим гвождарским трговинама.

Главно заступништво код:

БРАЋЕ П. РАДОЈЛОВИЋА

Гвождар—Београд

2—8

ФАБРИКА ЦАКОВА И ТКАНИНА А. Д.

Младеновац.

ГЛАВНИ ПРОДАЈНИ БИРО

БЕОГРАД, КАЛА МИЛАНА 85.

Телефон 31-15 и 11-62.

Телеграм: „Amintrade“

Продаје све врсте цаква за жито и брашн као и сламарнице по фабричним ценама.

А.

Аблактовање
 агркултурна хемија
 аграрни закон
 авајлије
 авинирање
 агапија — трешња
 адакалка грождје
 адхевија земље
 агрономија
 ајгир, пастув, в. ждребац
 ајдерштетска овца
 алат пољопривредни, урутка
 аљма
 аков
 амбар
 ампелопсис
 ампелографија
 амортизација
 аморфа
 ангорска коза
 англизовање
 ангулемка
 антракс в. прострел (далачица, црни
 пришт)
 арамон доза
 астрахан
 арамна крушка
 аргалска овца
 ардов
 арапски коњ
 аркан
 арома
 артејски бунар в. бунар
 аршлама
 атар
 ашов
 Александар цар — јабука
 акорд, футурица
 А. Секулић
 А. Љ. Поповић
 Акционарско, Деоничарско Друштво
 афијон в. мак

Б.

Бабак
 бага
 багрем
 бадем
 базга в. бзова
 балаво млеко, вино
 балега
 балуца — вино
 баруштине, мочари, ритови
 бастарди
 батих

башта, врт, градина
 баштенска земља
 баштинске књиге
 бачкуља в. морска репа
 бачија — бачијање
 бела детелина (крсти куме дете)
 беловача земља
 бедрица
 бедрике
 баштован
 бзова
 биота (туја)
 белија
 бела јесења водењача
 Бела Река
 блатина — грождје
 близанити
 Благ. Д. Тодоровић
 блитва
 бергамоте јабуке
 бели лук
 бељик
 бергамска овца
 берниско говече
 берба
 битољина
 бисерак
 бермет
 бешика морунова
 беснило (бесноћа)
 бовитација
 бор
 бордовска чорба
 бобичавост
 бордовска вина
 борсторфска јабука
 брааде
 браник
 брашно
 браниште
 бреза
 брекиња
 брест
 бршљан
 брст
 бресква, праска
 брескваја американска
 бузлије јабуке
 брана
 брестова ваш
 брзак
 бриндза
 броћ
 букарење
 буква
 буке вински
 бундева, дулек

бургундско вино
 бутер — масло
 болести вина, биља,
 болести домаће стоке
 бурад дрвена, цементна, транспортна
 бунар

В.

Вакла овца
 валога
 ваљак
 варовни дани
 велија
 везидба
 вез (б-ли брест)
 всѣња (клека)
 вепар — свињче
 вија
 вијока
 визир
 виме
 вино
 винске сорте грожђа
 винова лоза
 виноград
 виноградарска земља
 виноградарство (винодеље)
 вино — греко
 виргински дуван
 вистарија
 вински камен (драгија, стреш)
 витао
 вишња
 влачале
 влашак
 водењаче крушке
 восак
 восак калемарски
 воћарско растило
 воћарство
 воћне коморе
 В. С. Богдановић
 врењак — вренци в. патлиџан
 враца
 врба
 вртеча

Г.

Гајење биљака
 гајење домаће стоке (в. неговање)
 гајнача земља
 галактометар
 габар, граб
 гар (в. сњег)
 гарна земља
 гвоздено дрво
 глина
 глицерин
 гвожђе у вино
 гледичија

глицина
 глогови
 говече
 гипсовање вина
 говеђа куга
 гојење стоке
 годомин
 голомразица
 голубарство
 голубачка мушица
 горко млеко
 горко вино
 годишњи прстен
 граб
 грабуље
 градина (башта)
 граминеје (траве)
 грахорица
 грашак
 грбчевина
 гредел
 громуљице
 гроница
 грушевина
 гувно
 гуљевац

Д.

Дашчица на плугу
 Дафина
 дуња
 дуњарица
 дезерт вино
 депутат
 детелина
 дивљака
 диволеска
 диња
 Добричево
 доземак
 дистол
 доливање вина
 домаћа стока
 дренарање земље
 дрен
 дрешине
 дрљање
 драгија (стреш)
 Друштво Пољопривредно, Свиларско, Кланично
 дуд
 дуб
 дубрава
 душник
 димљење воћака
 дувна

Ђ.

Ђерам (в. бунар)
 ђубре — ђубређе
 Ђорђе Радић Др. списи и расправе

ђуле
ђулабије јабуке

Е.

Екстензивно газдовање
екстеријер
екстирпатор
елда
електоралне овце
енглески коњи
ергела
ермитаж
есекска свиња
еспарзета
екслов широмер
екстрактивне материје

Ж.

Жаока
ждребе (његово одгајивање)
жетва
жетелице машине
желатин
жешља
жеста
жива ограда
живичњак
живина домаћа
живинарник
жировница
жизлава
житница или амбар
жутилица
Жупа — жупско вино
жура
жута репа, шаргарепа
жутица — болест стоке
жутица — болест воћа
жуњкасто млеко
Ж. Шокорац
жутотрба

З.

Загртање усева
загревање вина
задруга породична, кредитна, водна, подрумарска
заламање винске лозе
заливање усева
зановет
западење вимена
затвор
закађивање сумпором
закапслагање
запушачи
запаривање
здравица или мртвица
зелен (в. поврће)
зелена пића
зеленика
зелено ђубрење

земљоделско-шумарска школа
зечиви
Златибор
зрелост грождја
зрелост вина
земљерад
зира (в. сурутка)
зимоцвет (erica)
зерделија (в. кајсија)

И.

Ива
изгон
изданици
издржљивост или дурашност
изложба пољопривредна
износак
извор
иловача
империјал
индустрија пољопривредна
инкарнатска детелина
инструктус фундус
Илија Кремић
интензивно газдовање
испуст
исушивање подводних земаља
исушивање привлажних њива цевима (в. дренирање)
изједначавање вина

Ј.

Јабуре
јаблан
јавор
јананска дуња
јасен
јасмин
јоргован
јоха, јова
јабуквача
јагње
јагода
јама
јаме за воћке
јарица пшеница
јарма (в. прекрупа)
јастук на плугу
јерибасма или бела јесења водењача
јесетра
јегуља
јематва (в. берба грождја)
јечам
јоркширске свиње
Јован Јекић

К.

Кајсија
калемљење воћака

камендин
карфиол
кавилже
канарска вина
каптар
канал пловни
картоп
кариоптерис
карашице
караманка
карамел
каца
каталпа
катиште
квашење семена
квасац
кесега
келрајтерија
кестен
ким
киселина винска
киселина сирћетна
киселина јабучна
кисељак
кисељаче јабуке
киседица, троп, дрожина
клека
кљсчочика
клековача ракија
клима
клен — риба
клица, клишавост
кованлук
кованица
коза
кокошка и петао
лодочарке јабуке
колика
ковина погачица (курковина)
ковјак
кокошиње грожђе
комасација
компост
коњушна јабука
конопле
кудеља
коноба (в. подрум)
коњ — гајење коња
коњак
копачице машине
копутирање или спајање воћака
корен
коров
коса
косир
коштичаво воће
кредит тежачки
Крајина — крајин. вино
крковина (синђелика)
краставац

крбулица
крв
кркуша
крваво млеко
крвава ваш
краљице јабуке
квемочење
кредит
кречуља
кривовирске овце
кромпир
крсти куме дете
крстина
крупник, лимац
крушка
крчевина
кукуруз, царевница
култиватор
купине
култура земље
културни усеви
кумсача земља
купус
коба јабука
кожарке јабуке
козарица јабука
колубарка јабука
кабларка јабука
крунење грожђа
круњач
камонајака јабука
кадуманка јабука
катијерка јабука
кредова дужаста ружица
колутача јабука
коксова руж. јабука
колубарка крушка
клержова водењача
кантарлија
Коста Ђорђевић
Коста Таушановић
Коста Црногорац
Коста Главинић
костањ (в. кестен)
кутна башта
кукавичја суза
купина

Л.

Лавор
лакрина крсти
лактометар
лап
лагум
Лаза Јовановић
лапорача
левак
левулоза
леје

лемеш (в. раоник)
леска лешник
ливадарство
дизавица
лимун
лика
лимац (в. крупник)
лињање
лињак риба
лиса
лисичина
лонцире
лобода
лопата
дубеница
Лужник
луцерка
Љубомир Којић
Љубичево (сточ. завод)
љиговина
љиљак
лиша (косопасница)

М.

Марко Леко Др.
магрива
мак
малага
малина
мадларични комарац
мацарка, цепача, позњача, јесенка, пожега
манастирска добра
маслина
махонија
мана
марвено лекарство
матица
махунасто биље
машине за сејање
мед
мекиње
мелез (в. бастард)
мелиорација земље
мељ (в. гајење меља)
мењање семена
мењање сточије хране
метил
М. Аврамовић
мирођија
мирта
мијенимо газдовање (в. плодоред усевни ред)
млаћеница
млекарство
млеко
моба
молика
морска репа
мотика, алат, површина винограда
милениум грозђе

мандат
младича — риба
Мирко Миљковић
мукиња
муника (белокори бор)
мали мрзовац
мендуо, бајан (в. бадем)
мркатуља (в. дуња)
мурва (в. дуд)
мехури (водењаци, жедњаци, ехинококус
мрсајски зет — риба
машанцка јабука
мочари (в. баруштине)
мочење, намакање сена
мрена
мрква (жута репа)
мрко сено
мртваца (в. здравица)
мркане оваца
мухар
мужа, мужење
музлица
мушмула
маљенка јабука
малинка јабука
медљача јабука
митровача јабука
мелезанка јабука
мајданка јабука
масларка крушка
мнољка крушка
мотовка крушка
мехелнка крушка
Министарство Пољопривреде и Вода
мускат грозђе
Мославинач
мекишар
мезесфренда
мерло
малингра
мамут
манић
М. Савић списи и расправе
муљача за грозђе

Н.

Набој
наводњавање ливада
навртање, присађивање
накапница (в. бунар)
надун
наука о уређивању и управи добара
натегача, хајдук
нар (шипак)
натланик (в. кућа у Ј. Србији)
невлестерске овце
нелеодка јабука
неспора далмат.
негретске овце

наполеонка крушка
наполеонка грожђе
ној вин. лоза
никољаче крушке
нелијска крушка
нова фулвијска крушка
нова позна караманка
њива

о.

Обнављање крви
обрађивање земље
овас или зоб
овца овчарство (в. гајење оваца)
огрозд морско грожђе
огледне станице
одбијање одлучивање
окопавање
окопачице
окопавине
опадане плода
оплаза, оплазина
општински кошеви
орак
оране
ораница, орница
орлови нокти
ораћа земља
осока
оскоруша
оструга
опала
отава
очене или окулирање, калемљење на лист
опорто вин. лоза
обердикова јабука
орлеанска руж. јабука
овчица вакла
овца језерска или солчавска
оцетка (Berberis)
огроз, морско грожђе, трибоба шмањак

п.

Паја Т. Тодоровић, списи и расправе пољопривредне
паприка
пападаћи
парење
пазија
паренице шљиве
парни плуг
пајасен
пасење кобила
пастрнак
пасдрен
пасјаковина
пасуљ
патка
патљица првени (врени) и плави
пашканат в. пастрнак

париска зукв. ружица
пастрмка крушка
пастрмка риба, ствр, крепотник, мајовица, кре-
сница, летница, белвица
пероноспорна прскалица
першун
пескуља (в. ораћа земља)
песак имуни за домаћу лозу
петнозирање (в. шпантизирање)
пиринач
пића (в. храњење)
пићни усеви
плава вија в. луцерка
плаветно млеко
платан
плас или потплата
пласт, стог
плева
плевљење
плодоред, турнус, ротација, усевни ред
плуг
пљућница, пљућна крила
побацивање, пометање, абортус
поврзина
поврће, зелен
подрезивање кошница
подрум
подмлађивање воћака
познавање старости код стоке
појене стоке
појата
полегање усева
пољопривредна или економна ботаника
пољопривред, агрикултурна хемија
пољска полиција
поповача јабука
праницја јабука
преношење млека на даљину
призренка јабука
пржина земља
пољанка јабука
пелен, пеленара
пектоза
пелагра
пеш
першерон
пероноспора пламењача
преденац риба
прилепско грожђе
полог
плашица, в. пастрмка
пиретрум (буварица)
полошка јабука
плимутрок кокош
першун грожђе
прутуље јабуке
прокупац, пловдина
постаја за оплемењавање биља
португизац грожђе
пино грожђе

птичар грождје
 подлога за калемљење
 потапање
 пудрете
 памуклије јабуке
 подринске јабуке
 попадије јабуке
 поморанца
 положница
 погаша
 помологија
 прасе и његово одгајивање
 прекрупа
 преса, тијесак, цедница
 пресад
 пресађивање вођака
 примерна — угледна добра
 прогон за стоку
 проклијавање усева
 пролив
 прунеле
 просо или ситна проја
 протени
 прстенчење вођака
 пурци — шљиве
 пуштање крви
 пуцање против града
 пуцалина
 пчеларство
 плетарство
 пшеница разне врсте
 пападаћи у Вард. долини
 пондила (в. кућа у Ј. Србији)
 пегавица
 првенац
 плевна
 паковање разног вођа
 пикирање
 подлоге за разно вође
 пиле
 пољски мишеви
 присађивање — разни начини

Р.

Рак
 рскавац грождје
 ризлинг грождје
 рупавица грождје
 ранке—грождје
 раж
 разор
 рајоловање, риголовање
 рак на вођкама
 ралица
 расадници срески
 ружа
 риба
 ребрача јабука
 раоник
 рафија

рајковача јабука
 ратарнице
 резистентна лоза
 резидба винограда
 рен
 рибстонов пенинг - јаб.
 ренетке
 репа
 ректификација
 ренкло
 репица
 рибарство
 рибизле
 рипарија
 ритови (в. баруштине)
 ротација (в. плодород)
 ротква
 рузмарин
 ручице
 рупестрис
 ружиче грождје
 раница—овца
 раниче—јагње
 ракица
 размножавање - начини
 рђа
 рилаши
 ровац, ронац
 руј

С

Савијање грана на вођкама
 сакага
 сакагија (шмрковић, малеус)
 салата
 сач
 свиларство
 салитра
 санска коза
 Светозар Гавриловић
 Светолик Петковић
 свињче (в. вепар)
 сејачице
 сечка
 серум
 С. М. Лозанић
 сиња
 сир
 ситна проја (в. просо)
 скадарка, четерешка
 скорбутрак
 скарифikator
 слободно газдовање
 смолоток
 смонница земља
 соја — пасулица
 сочиво
 солонис
 спајање вођака в. копулирање
 спанаћ

срп
 стог (в. пласт)
 стоно грождје
 сточарство, гајење стоке домаће
 стрњи усев
 стрнокос
 стрв в. пастрмка
 строка
 сушица, јектика, туберкулоза
 сумпованање лозе
 сумпованање буради
 сумпорни угљеник
 славонска срчка јабука
 слаткача јабука
 стрекаја јаб.
 сенабија јабука
 скопљанка јаб.
 смоква
 смолоток
 скумрија риба
 скобаљ риба
 сабларка риба
 совињон
 сом
 смуђ
 смедерка грождје
 силванац грождје
 сланкаменка грождје
 сиговача земља
 синдикат
 сименталац
 симбиоза
 симонгалац лоза
 стрњина утарђивање
 сачма кукуруз
 сањивица болест свилобуба
 смрдљковина
 смрча
 софора јаб.
 спиреја
 суручица

Т

Тавник
 такуше крушке
 тамјаника грождје
 танин
 тара
 тегљиво вино
 теле
 тетовка јаб.
 топле леје
 тетанка
 топраг
 трстика
 траве
 трактор
 трговинско--индустрij. биљке
 тресетиште
 трешиња

трећачење
 требило в. тријер, чинерица
 трутови
 турнус (в. плодород)
 томајско грождје, вино
 тиквача јаб.
 тимочанка
 туршијаре крушке
 туршијаре паприке
 тиквача слатка јаб.
 трихине у свињском месу
 Топчидерска Економија
 Топчидерска Економна школа
 тамарика
 тиса
 топола
 три црни
 туја

У

Увратине
 угар
 укрштање, хибриди
 улози (узеће)
 уласте биљке
 уљаник—пчеланик
 удовица риба
 устобоља в. шап
 утрина
 удика (viburnum)

Филоксера
 филизење

Х

Храна
 храњење биља, храњење домаће стоке, храњење
 свилобуба
 хумус
 храст в. раст

Ц

Царевица (в. кукуруз)
 цвекла
 целпиво
 целер
 цимер
 црв
 црвоточина
 црница крчна
 цукати (зашећерено воће)
 црвена детелина
 црвенкасто млеко
 црни лук (црвени лук, хромид)
 цртало
 циви за исушивање подводних земаља
 цистерна, напалница в. бунар
 црежка
 црнуша, црница (Erica)

—Наставиће се—

Ч

Чаура (кокон) в. мехурци свилени
 Чеда Поповић
 Чеда Мијатовић
 чемпрес
 чиков — риба
 чибуковина
 чишћење вођака
 чишћење, бистрење вина. Средство за чишћење
 чичкава јесетра—риба
 чауш грођје
 чалија
 чинирица (в. тријер)

Ш

Шака
 шампањска вина
 шап и устобоља (слинавка)
 шапталчизирање вина
 шаргарепа (в. жута репа)
 шафран
 шафраника
 шефтелија в. бресква
 шкрипац
 шљива
 шпаргла
 шпиритус
 штала, стаја за стоку
 шуга, губа
 шаран—риба
 штука—риба
 штета од града
 шпанска трска у Ј. Србији, Калем
 шећер — зеленика крушка
 шелизовање вина
 шампањска ружица јаб.
 шенбекова ребраца јаб.
 шасла грођје
 шарлах парменка јаб.
 шуматовка јаб.
 шареника јаб.
 школе пољопривредне у Краљеву, Шапцу, Бу-
 кову код Неготина, Ваљево и по осталим местима
 школска башта
 шмрк в. бунар
 шимшир
 шимширика
 шинарка

Ђ

Ђирибарка грођје
 Ђурка гајење Ђурака
 Ђемер—свод
 Ђемерлија тестера

Овај именик предаје се јавности да се види пространство и обим речника пољопривредног, а поглавито ради олакшице онима који га желе допунити и поукама објаснити и разрадити.

Ради допуњавања речи остављено је празно место поред сваке речи.

Моле се сарадници да уреднику или Срп. Пољопривредном Друштву пошљу речи овде не забележене из области пољопривредне и других знања за које је већ речено да ће се у овој Речнику обрађивати, како би се могле уврстити са онима што су случајно при препису изостале, или које уредник раније није забележио, а што ће доћи накнадно у штампу.

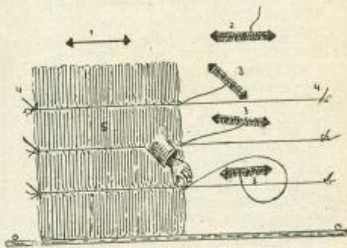
Мајеровић и Васил.

Асура — Простирача — Простирач

(Рогожа, Врањски округ)

Употребљава се у градинарству за покривање топлих и полу топлих леја преко ноћи, да спрече улазак хладноће у њих, или се према потреби са њима засењавају леје и биљке од сунчане препеке, поред зидова, ограда, а и помоћу нарочитих скела. Овакве асуре могу се још употребљавати као простирачи на патос, у хладним становима, на зиду, у кревету, као покривачи на колима и др.

Асуре се могу плести од дугачке ражике сламе, рогоза, шевара, трске, зукве—сите и др. Асуре се плету — везују са два, три или четири поплета; у колету су поплети чешћи у толико ће асура бити чвршћа и трајнија. За поплетање употребљава се као основа јак канап, или рогозина, а за поплет слабији канап, рогозина, или танка жица.

1. Празни калем; 2. намотан калем; 3. калемови при раду; 4. кочићи, или ексери и основа; 5. асура — материјал.

За плетење асура има нарочитих разбоја, — рамова — калупа, и др. али најпростији начин је тај, да се забије у земљу онолико кочића, колико

не се полета употребити; ако се плете на патосу, онда се употребљавају ексери.

Као што се из слике горње види, веже се најпре основа за кочиће или ексере, затим узети нарочите калемове, дрвене, на које се навије танки канал, везати исти у почетку асуре такође уз кочић и отпочети плетење. Најпре узети од материјала онолико, колико се жели да асура буде д'бела—јака. Левом руком слаже се материјал уз основу и придржава дотле, док се десном, помоћу калема и канала не причврсти за основу. Ово иде врло брзо и лако; од калема се одваја повише канала, калем се држи чврсто десном руком и прави се са каналом замка, тако да се калем може испод основе провлачити и кроз замку провлачити, тако, да кад се затегне канал постане прост чвор, који материјал причвршћује уз основу. Колико има основа толико треба имати калемова и толико пута треба материјал привезати. Овако се наставља — плетење до оне дужине, која се жели дати асури.

Ако се плету асуре од један метар дужине и више од ражне сламе, онда материјал сложити тако, да дебели крајеви од сламе долазе при крају, а класје у средину.

Тако се везује део по део, док се не исплете тражена дужина. При свршетку везати танки канал са дебелим, асуру лепо очистити и крајеве маказама или оштром секиром на пању или ласки орезати. Ради лакшег и правилијег везивања може се са стране ставити која летва или даска и за патос причврстити.

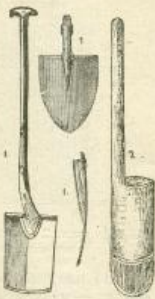
Ашов - Риљ—Бабиљ—Пала

(Црна Гора)

Најважније оруђе за градинара и воћара, јер се њиме обделава оно место у градини, воћњаку, расаднику и др., где се плугом орати не може. Правилно риљање за винограде и др. може се само ашовом вршити.

Најстарији ашов то је риљ, прављен од тврдог дрвета, а на доњем крају дрвета, окован челиком или гвожђем, обично од старе косе (у срезу александровачком, жуљани још и данас раде местимично риљом, и тврде да виногради риљом прерилани дају више и боље грожђе). Сл. 2:

Што се облика ашова тиче, он може бити шиљат, заокруљен, или четвртаст. Најобичнија су прва два облика. Четвртастим и заокруљеним ашовима може се само лака земља риљати.

1. Ашов широк. 2. Риљ...

Ашов треба да је у свему јак и да се при раду не савија, с' тога има добар ашов по средини и исковано ребро, које га од савијања и прелома чува. С' обзиром на то, американци су као признати и паметни земљоделци направили на својим ашовима облу полеђину, у коју држаљ до половине ашова дође и од прелома га најсигурније чува. Сл. 1.

Американски ашови су сасвим челични а што се са њима више ради и употребљавају, тиме боље и лакше раде, јер се употребом већма глачају и заоштравају.

Држаљ код ашова треба да је обла и глатко отесана, да не жуљи руку (чешће има на горњем крају једну попречну облицу или дрвену лопту) приликом рада.

Блитва, Римски кел, Манголд.

Beta vulgaris Cicla.

У опште: Блитва је врста поврћа, која спада између спанаћа, јер се крупни и меснати лист кува, место спанаћа. Блитва има вретенаст, меснат корен и дубоко иде у земљу. Код нас преко аиме промрзне само лишће.

Земља, Ђубре и Положај. Зато што блитвин корен дубоко у земљу расте и сама биљка велику количину лишћа развија, треба јој јака и дубоко ураћена и ђубривита земља. Као ђубре најбољи је мешанац. Успева на свима положајима.

Време и начин сејања, количина семена. Крај фебруара и почетком марта, сеје се блитва на леје, обичне ширине од 120 см. у 3 врсте,

Блитва

на кућице, у одстојању 30—40 см., по 3—4 зрна под мотвицу, 5—8 см. дубоко. Ако сва зрнаку, онда треба само једну најјачу оставити, а остале извадити, и ако треба, са њима попунити она

места, на којима случајно није ни једно зрно изникло.

Сађење се врши садилком, као и други расад, а чим се расади, треба га одмах залити.

Блита развија у другој години семе. У једном граму има 50—60 семена; за 5 квадратних метара површине потребно је до 20 грама семена.

Семе клија после 8 дана, а клијавост задржава 3—5 година.

Берба и употреба. Чим је лишће довољно развијено, може се брати и то увек оно лишће одезло; брати онoliko, колико је за један дан потребно. Зелени део употребљава се као спанаћ, или за зелену питу, а дебеле меснате и широке стабљике, кувају се у сајаној води, и као хладна салата, са сирћетом, ајетнином или маслом једе (лажна шаргла).

Врсте. Препоручује се: Лукулус, Лионска сребрнаста и разне друге врсте са правним, жућим, љубичастим, зеленим и скерлетно-обојеним дршкама, лишћа. Принос са једног ара 600 кгр. лишћа.

Б о б

Vicia faba — Faba vulgaris

У опште: Боб је поврће, које спада у групу варива. Донешен је са истока, где расте као дивљи. Он је једногодишња биљка, али у јужним крајевима сеје се у јесен, и употребљава од априла до јуна. Зима му тамо не шкоди. Нема код нас Срба домаћине, да не сеје боб, а код наших селштеника несме боб у посним данима да фади.

Земља, ђубре и положај: И ако се боб сматра као просто поврће, опет је за његово добро успевање нужна добра и плодна земља, само да није скоро ђубрена, већ после купуса, кеља и др.

Положај не бира, већ се сеје по плореду.

Боб.

Време и начин сејања и количина семена.

У јужним пределима може се боб још с јесени посејати, али ако нису за то прилике, онда га треба одмах у пролеће посејати, чим се узмогне земља обрађивати; што раније то боље, јер чим боб топле дане дочека, појаве се лисне ваши, а и мехуне нису више за јело, као боранија.

Боб се сеје на кућице и на врсте. Кад се сеје на кућице, онда на 40—60 см. раздалеко кућу од кућице, ископати и у сваку кућу положити 3—4 зрна, у дубину од 8—10 см. Ако се сеје у браздце, онда правити исте 40 до 50 см. једну од друге и у браздце сејати боб тако, да зрно од зрна буде удаљено 10—20 см. а у дубину 8—10 см.

При сејању у редове, треба на 15—16 метара

дужине, пола кгр. семена. Семе клија после 15 дана; клијавост задржава 3—4 године. Боб се може и у топле леје сејати и почетком априла расадити на леје.

Нега, берба и употреба: За време рашћења треба боб бар два пута окопати и огрнути, а кад поједини струкови већ довољно мехуна заметну, онда треба све врхове покидати — ушкопити, да би се мехуне боље развиле и пре за јело стигле. Овим се шкољењем уједно сатиру и ваши, које су нек-х година права намет на бобу, (кад је сушна година), јер уништавају цвет. Посипање пепелом, прскање простом сапуницом, или сланом водом, уништавају се ове ваши.

За употребу узима се боранија, док је још млада, а боб за кување, као зелен, употребљава се топле, док је на месту кличе језна бела флека, чим се белило изгуби, није боб више за употребу, као зелен, већ као стари. У Нема-кој употребљава се боб по фабрикама, за израду одличних конзерви.

Наш народ готови од боба једну врсту пиктија, — сулца, — као врло укусно посно јело; ради тога кваси се боб, док се кошулице — љуске не скину, када су кошулице руком скинуте, кува се ољуштени боб, док не постане као качмак, коме се дода бели и црни лук и алсва паприка, по укусу

Овако кувани боб разлије се као пиктије по тањирима и једе се хладан, ачињен ајетнином.

Сорте: Има ниски и високи, бели и мрки боб, домаће и стране сорте. Најранија је страна сорта Мацаган, а најрупнија је једна сорта, која се зове Виндсор. Принос са једног ара 25—30 кгр.

Јован Јекаћ.

Башта, Бакча. (Гор. Гружа). Заграђено зиратно земљиште уопште, било њива, ливада, воћњак или друго какво имање, само не шума или забран. Под овим се именом у једном крају окр. Ужичког обично разуме шљивак или уопште воћњак.

Баштина. (Окр. Ужич.). Очевина. Говори се ово је моја баштина (м. моја очевина). Са овим се увек означава наслеђено имање по оцу, а никако по куповини или сопственим заузимањем. Овако је и по Вуку. Шта је баштина може се видети опширије из књиге *Српска баштина* у старијим турским законима од Ст. Новак. вића 1892 г.

Брснат-а-о. Гранато дрво. Уколико је неко дрво гранатије утолико више има и брста за стоку. За такво се дрво у народу вели: Баш је ово брснато дрво.

Брст. Гранчица са пунољцима на шумском дрвећу. Служи за храну стоке у оскудици сена особито у зимње доба. Брст је најбољи јасенов и граничев, али је у недостатку овога добар и од другог дрвећа домаћих лишћара. У случају по

требе сточарима се одобрава сеча брста за домаћу стоку и у државним шумама, само се за то треба обратити Шумској Управи. Нарочито за козе брст је главна храна и зими и лети, па их је тешко одржати без брста. С тога су козе са овога сталног бршћења штетне и по шуме и по воћњаке.

Враца. (Расина): Отвор, врата на бачви кроз која се човек увлачи унутра ради чишћења.

Грбчевина. (Расина). Врста лозе, ситна беллина, са раздалеким чланцима и ситним гроздовима, који неједнако зру. Не цени се за добру лозу.

Душник ци. (Окр. Чачак). Извор текуће воде, кладенац. У народу се вели: У нашој планини има три добра *душника* који никад не пресушују.

Душник. (Окр. Крајин). Сисак, одушка на суду за воду и др. пиће, као: на крачу, тивви и баквици за воду, или на чутури и плосци за ракију. Не може се пити докле се и *душник* не отвори.

Котловарка-е. (Окр. Крајин). Соа, побигена крај ватре у пољу или у колеби, направљена обично од каквог кривог дрвета, о коју се веша котао (бакрач) за варење. Говори се: Осекао сам једну *котловарку*.

Краље. (Окр. Крајин). Опанци направљени од липове коре, са којима се лако може ићи по великом и покороном снегу а да се не пропада. Ове *краље* праве обично ловци и козари. Власи их зову *врзбе*.

Мјестник-ци. (Посавина). Дрво, стабло семяк. У народу се чује: Све би требало исећи само оставити *мјесанике*. Молим Шумску Управу да ми дозволи да из моје шуме подгајнице осечем неколико *мјесаника* за продају.

Мошија. (Окр. Крајин). Имање наслеђено од оца, очевина, баштина. У распри око земље или шуме чује се: Ово је моја *мошија*!...

Ораница-е (Окр. Крајин.) Чун, чамац, направљен од једноставног дрвета, обично храстовог, издубљеним на подобју корита за појење стоке, но само са ивицама повијеном унутра. У народу се говори: Осекао сам једну *ораницу*, или седе им он у ораници па оде низ Дунав.

Саморасник, Самораслица (Окр. Крајин). Подмладак, подмладак горе, или подмладак воћњака, који је сам од себе порастао на природан начин без човечије руке. Говори се: Имам један *саморасник* забран, или, имам једну шуму *самораслицу*, или имам на продају добар расад шљина из мога саморасника у градини.

Текне-та (Окр. Ужич.). Дрвени суд налик на корито издубљено сасвим плитко, што се подмеће под пециво на ражњу да прихваћа капајућу маст, кад се неки већи и маснији брав пече.

Теља (Окр. Крушев.). Муљ, талог, водени нанос, којим се поплављене земље за време каквог поводња поправаљају. За овакав нанос у народу се вели: Хвала Богу, њива ми се ове године добро *нашеља*. Овако користан нанос може бити

само онда, кад је ток воде тих, благ и на каквој равни. Напротив брзи и плаховити поводњи сваки су пут штетни особито ако су са каквих обезшумљених и стеновитих страна.

Темја-е (Окр. Пирот). Проклетник. На неким местима у источном крају Србије у народу постоји обичај, да баца проклетство на онога за кога му се учини да му је какву велику неправду нанео. Ово се ради тиме, што се на неком видном месту, обично по крају пута, камен по камен од сваког пролазника баца на једну гомилу, која тако може да нарасте и знатно велика. Од новијих *темја* из последњих два деценија XIX века познате су: једна у околини Пирота, којом су селани једнога села проклињали неког порезника што им је земљу и сувше много преценио за плаћање пореза, и друга *темја* у околини планине Мироча (Окр. Крајин.) којом је проклињан један шумар зато, што је неке заваћинаре изабацио из државне шуме.

Топраг (Окр. Пирот). Атар, граница, међа докле се простира неко право уживања службености. Односи се обично на сеоске атаре.

Топраг је ово наш, а шта ви amo тражите? — чује се тако у спору села са селом.

Школске баште

Још кнез Милош наредио је да се да учитељима у Србији по дан орања да се деца уче пољопривреди, а у ствари да се тиме учитељима олакша издржавање по местима усамљеним и далеко од тржишта где се намирнице могу набавити за новац.

Тај дан орања колико заузимају школске баште, уређене и одржаване како ваља одиста могу послужити и једном и другом циљу, тј. за поуку ученицима и храну учитељу и његовој породици.

Да би се то одиста изводило приређивало је Министарство Привреде за учитеље нарочите курсеве код постојећих пољопривредних школа те су се они већали и поучавали у разним пољопривредним пословима, које би имали изводити у баштама, градинама, код својих школа. Српско Пољопривредно Друштво расписивало је нарочите награде оним учитељима који би најбољи успех постигли у тиме. Школа за Винодеље и Воћарство у Букову код Неготина код које су приређивани такви курсеви учитељима основних школа за време школског одмора, подигла је израније углед за баште основних школа, који је изгледао најпозеснији за онај крај и за просечне прилике наших основних школа. И Министарство Пољопривреде наређивало је те је израћен још један углед за прилике нешто другаче, а и неки писци по стручним листовима и пољопривредним списима у Србији радиле су на томе. Но звише него то послужило би замишљеном успех не-

кретност учитеља и одана потпора у извршавању њихове пропаганде што је могу развијати на својим баштама а у договору са државним Економима и Срп. Пољопривредним Друштвом.

Помоћу школских башта учитељи могу [као и оснивањем задруга] да одржавају земљораднике и њихов подмладак у сталном усавршавању у разним гранама пољопривреде.

Фабрика за конзервисање поврћа, воћа и прераду меса. Фабрика буради и пекмеза Крагујевац — Станови.

1) Фабрика буради и пекмеза основана је у 1892. год. док је фабрика конзерви основача 1907. год.

Сопственике фабрике престављају наследници поч. Св. Стефановића тј. његови синови.

2) Фабрика конзерви у могућности је да преради око 50 вагона парадајза, грашка, и бораније, а када би се тражња увећала могао би се овај број да повећа.

3) Фабрика конзерви располаже са својим сопственим имањем у величини 35 Хк зиратне земље одакле се снабдева сировином. Последње две године почео је и наш земљорадник да се интересује о потребама фабрике конзерви и да на своје имању гаји за сада само у већим количинама парадајз и нешто мало жуте бораније, док грашак нерадо хоће да гаји услед великог рада око њега. У погледу воћа стоји наш земљорадник много боље, јер га има у довољној количини, и једна замерка која би му се могла пребацити, што врло мало обраћа пажњу на пренос и сортирање воћа, тако да, а нарочито они из удалених крајева, доносе своје плодове на пијаци у врло изубијаном готово пропалом стању, и измешане ситне са крупним плодовима, те самим тим убијају цену својих производа, јер се један већи део мора бацити као неупотребљив за прераду.

Да би нашем земљораднику користило и да би га учутио на озбиљну бригу о подизању и неги воћа, писао сам циркуларе свима околним општинама у којима сам упозорио нашг земљорадника на бољу негу и пажљиво транспортовање добијеног воћа као и на сортирање, јер би само таквим радом могли постићи нецењиве користи како себи тако и нашој фабрици, која се пре рата одликовала својим добрим и крупним воћем.

Ни пре рата када је број становника био тако мали, а при томе још неповерљив и ненавикнут на употребу конзерви, није се никада десило да стара роба затекне нову. После рата пак потрошња конзерви знатно се увеличала, нешто због великог повећања броја становника а нешто што је наш свет бавећи се 3—4 године у избеглиштву научио и навикао се да много више троши у кући конзервисано поврће и воће,

те је услед тога а идући за тражњом, фабрика сваке године повећавала своју продукцију, и у свакој је години повећавала рачунајући при томе на тражњу у прошлој години, која није могла бити испоручена, јер робе није било довољно. Услед овога није се ни после рата дешавало да стара роба затекне нову.

Фабрика буради преради у току године око 100—200 000 ком. дужица за израду буради за маст и пекмез, што зависи од рада наших кланица и од рода шљива. Потребну грађу која је од буквог дрвета набавља од земљорадника из даљне околине, јер је добра грађа за овај посао у близини околини готово исечена.

Фабрика пекмеза преради око 2,000,000 килограма сирових шљива а када је у округу општи род и више. Пекмез се извози у Чехо-Словачку, Немачку и Аустрију, а један део продаје северним крајевима наше земље.

5) Ни пре рата на ни после овога нису се могли добавити у нашој земљи готозе кутије за конзерве, због чега је морала бити подигнута фабрика за израду истих, тако да се са стране добавља само бели лим, а превезено из Енглеске, јер се исти показао као најбољи.

6) За сада производња покрива тражњу, но осећа се потреба за увећавањем и проширењем досадањих инсталација, те да се продукција увелича на двуплу производњу.

Наследници Световара Стефановића.

Војтех Бурјан.

Јабука

Pyrus malus.

Међу сваковрсним воћем јабука заузима прво место. Јабука доживи дубоку старост 60—70 година; због многобројног и крупног рода тражи јаку земљу а умерено влажну. Где је поднебље хладније и маглавитије успева одлично; тражи да буде заклоњена од јаких ветрова.

Изводи се из семена, треба семе сејати у јесен, а да би изникле младице добиале што већи број жилица споредних и власница, треба извршити пикирање зелених или зрелих младица, после се младице саде у растило, у коме се калеме и гаје док не дорасту толико, да се могу на стално место садити.

Јабука се гаји као висока, полувисока и чучава воћка. Високе се саде поред путева и њива, полувисоке у воћњацима а чучаве у баштама. Одстојање треба јабуци на равном земљишту дати 12 метара, а на коси 10 метара, ово важи за високе и полувисоке воћке, а за чучаве 4—6 мет. Сађење је најбоље извршити у троуглу.

Сађење се врши у јесен чим лист опадне и у пролеће док кружење сокова не настане. Јаме за јесење сађење треба ископати најмање на

месец дана раније пре сађења, а за сађење у пролеће у току јесени и преко зиме. Јаме се копају у облику круга или у квадрату; величина јаме зависи од физичких особина земље, али не треба да има мање од једног метра у пречнику и дубину 60 см. При копању јаме треба земљу горињу — ораницу — бацити на једну страну, а доњу земљу — здравцу — на другу страну. При сађењу воћке гориња земља дође на јиле у јами, а доњом се тек јама допуни.

Пре сађења јиле треба подрезати као и круну. Уз сваку воћку треба побости притку, за коју се привеже, да неби воћку која још нове јиле није развила ветар покретао и да се не би нагнула или сломила.

Круна јабуке је облика купастог, округлог или кабластог; у круни налазе се гране на овима границима родне и неродне, на њима се налазе пупољци на врху сваке гране а зову се вршни или терминални, а са стране налазећи се пупољци зову се побочни. Пупољци су пак родни или јалови, из јалових развија се обично ново дрво или лист, а из родног само цвет и плод.

Јабуке имају цвет разнобојан, крупан и миришљав, који даје пчелама одличну пашу.

Плод је код јабуке врло крупан, средње крупноће и ситан, а по добу зрења плод јабуке се дели на летње, јесење и зимске.

Плод јабуке употребљава се на много разних начина и најдуже се држи у свежем стању од осталог воћа. Сок јој је укусан, и миришљав, а за јестиво је здрав.

Плод јабуке троши се у свежем стању; печен препоручује се као лек противу промуклости; суши се на разне начине а од њега се још справља пекmez, мармелада и јабуковача, пече се ракија и т. д. и конзервише се стерилисањем.

Има велики број разних сората, које се једна од друге разликују крупноћом плода, укусом, миришом, сочношћу, саставом семене кунице, по брзи семена, чврстоћи и боји меса, боји љуске и облику чашице.

На основу ових карактеристика плода извршена је помолошка подела јабука у 15 класа:

- I. класа Ребраче, калвилке, дуњице,
- II. " Звечарке,
- III. " Златне јабуке,
- IV. " Ружичарке,
- V. " Голубаче,
- VI. " Зукваче — рамбурке,
- VII. " Зукваче ренете,
- VIII. " Једнобојне ренете,
- IX. " Машанске ренете,
- X. " Црвене ренете,
- XI. " Сиве ренете — кожарке,
- XII. " Златне ренете,
- XIII. " Пругасте или шарене ренете,
- XIV. " Шиљасте јабуке — чуњаче,
- XV. " Пласнате јабуке — колачарке.

По боји плода подела је извршена у три подкласе, и то:

1. На основно бојне плодове,
2. " црвене, и
3. " шарене или пругасте плодове.

По облику чашице деле се у три реда — племена:

- a) Плодови са отвореном чашицом,
- b) " " полуотвореном чашицом, и
- v) " " затвореном чашицом.

Стабло од јабуке употребљава се за fine израђиване у столарству, у дрворезу и за гориво, а лишће у оскудици сламе за простирку код стоке.

Штеточине. Као свака биљка, тако и јабука има својих штеточина, неке кваре дрво, неке пупољке, лишће, цвет, плод, а неке јиле јабуке.

Највеће штеточине су гусенице *глоговац Pontia strateri*, *глоговац Osneria dispar*, *кукавичија суза Bombyx neustria*, *жушотарба Porthesia chrysostrhoea*, *мразовац велики Geometra defoliaria*, *мали мразовац Geometra brumata*. Ове наведене гусенице причињавају јабуци штете на лишћу и цвету и неразвијеном плоду.

Пипе Curculionides. Јабукова пипа пурпурно црвена *Rhynchites bacchus*, дугачка је $3\frac{1}{2}$ мм., боје је мрке, налази се још и у Русији, Швајцарској и др. државама.

Жуњкасто-зелена пипа Rhynchites auratus.

Пипе ове причињавају штету на пупољцима, цвету и чак на леторастима и плоду и др.

Јабуков штампар *Scolytus rigulosus* и други *Tomicus dispar*, ови кваре воћку тиме што буше дод испод коре и праве ходнике на све стране, услед чега грана или стабло се осуши.

Ваши. Крвава ваш *Schizoneura lanigera*, причињава штету на младарима јабуке, као и другим поврешеним местима и на корену.

Лисна ваш *Aphis mali*, штети лист и младаре јабука.

Штитаста ваш ове штете наноси јабуци: на гранама, младарима и стаблу. Код нас се јављају ове: тачкаста *Mylodospis pomorum*, штитаста (*St. Jose*) *Aspidiotus astraci formis*, и рђаста *Diaspis fallax*.

Јабуков смотавац *Carpocapsa pomonella*, живи у плоду и њиме се храни, те услед повреда плод пре времена опада.

Јабуков мољац *Hupoemeula mallinella*, месеца маја причињава штету на листу, а чак и на неразвијеном плоду,

Глодари. Дивља зец, храни се зими поглавито кором јабука.

Волаур, глође јабукове жиле и врат.

Пољски мишеви, кваре јиле и глођу кору на њима и врату јабуке.

Гундељ *Melolontha vulgaris*, као црв кварижиле младим јабукама, а као буба цвет и лишће.

Рутава буба причињава штету на цвету јабука.

Љубичево.

Близу Пожаревца а поред реке Мораве, постоји државна установа — ергела — Љубичево, пољско имање у једном комплексу величине до 250 ха.

Оснивалац Љубичева јесте Кнез Милош Обреновић. У прво време докле се вршило груписање земље и стварање ове установе, ово се имање звало: „На Морави“, а доцније крштено именом „Књегинје Љубице супруге Милошеве.“

Кнез Милош бавећи се четрдесетих година у своје коначу у Пожаревцу, као уман човек увидео је: да су долине Моравска и Млавска (Стиг) најбогатије житнице тадање Србије, и да баш у тој околини треба створити привредну установу по угледу каквих је видео у Маџарској и Влашкој и да та установа буде пољопривредни центар. Имао је великих тешкоћа око груписања овог имања али „без тешкоћа се ни песма не исписа ни сабла не искова“. Данашње Љубичево било је посед сељака и грађана из Пожаревца и околних села. Свама тим поседницима дато је по парцели Кнеза Милоша у замену земља, више вароши Пожаревца на: Сопоту „Чачалици“ и Шумарицама. Како се Кнез Милош у то време због важних државних послова више бавио у Крагујевцу и Топчидеру, видимо из његових писама Књегини Љубици која је са синовима Миланом и Михаилом стално боравила у Пожаревцу, да је њој ставио у дужност да се стара око обраде имања Љубичева, које је доцније уступило Српској Држави.

Године 1853. заснива се државна ергела на овом имању на тај начин: што је пет кобила са 2 пастува (вјгира) доведено из Бугарије који су боравили у војничким стајама. Кнез Михаило који је био велики и пасионирани љубитељ коња чим је дошао на Владу, поклониво је велико старане око унапређења ергеле и коњарства у земљи. Он се интересовао за организацију ергеле и врло је често посећивао Љубичево. За време његове Владе и Министра финансија Шуклића, приступило се подизању грађевина потребних за особље и стоку. Извођење свих послова око организације ергеле ишло је врло споро због скучених новчаних средстава.

Први управник ергеле био је Ага Јевта до тадањи окр. начелник, истина нестручан али за тадање прилике врло подесна личност. Он је уживао пуно поверење меродавних државних фактора, те је имао врло видна успеха у своје раду. За тај свој успех, између осталог, највише има

да захвали овој чињеници: Увиђајући и сам да је неспреман за извођење стручних послова који су увећавањем ергеле из дана у дан расли — тражио је и добио за помоћника факултетски образованог а при том стручног човека у лицу Чедомиља А. Поповића доцније начелника Мин. Народне привреде, који је поред наше Велике Школе свршио пољопривредну Академију у Немачкој (Хохенхајму). Под његови руководством, уводи се Пореклописна књига, таблица о рационалном хранењу стоке као и стручно пољопривредно књиговодство, врши се набавка приплодних бикова, крана (Марија — дворске — хофер расе) заводи гајење бољих раса оваца (астраханске овце) коза (ангора) гајење мазага, бивола и свилобуба. Уводи се имању многе напредније радње набавком пољопривредних справа докле непознатих у земљи. Његовом иницијативом купљена је ергела у Ерделу од 57 коњских грла за приплод од графа Бамфија.

Мисао врло срећна, јер та су ергелска грла дала после основ како нашој ергели, тако и попраци нашег земаљског коњарства пошто купљена грла због сличности нашем домаћем коњу имала су све подобности за поправку земаљског коњарства.

До куповине ергеле у Ерделу (у Самбатфалви у долини реке Олте — у Карпатима) ергела у Љубичеву постојала је номинално — радило се у малом стигу. Чим је ергела бројношћу грла увећана, приступа се набавци пунокрвних пастува арапске расе тако да је у ергели увек преовлађивала арапска раса и као таква је и типирана и важила као најчистија крвна ергела арапске расе на Балкану. Најистакнутији пастуви — пенинијери — арапске крви набављени у Цариграду били су: Ферхан, Шахин, Зајин, Кокејлан и Зариф; Асци и Асур купљени у Саксонској. Најбољи запат су дали: Ферхан, Асци и Шахин. а Пенинијери пастуви енглеске расе: Брајт, Гамбета, Аристид, Давинчи, Керез, Ларе и др. а од англо-норманца Васистас.

Између 1867—1870 стабло ергелско било је око 150 приплодних кобила, до 80 пастува за народне кобиле и преко 100 грла подмлатка за запат.

За исхрану и издржавање овако увећаног ергелског запата, требало је више земаљшта за производњу сточне хране. Зато су Љубичеву додати ови комплексни земаљшта:

Бела Река у величини 500 ха под планинским pašњацима и шумом;

„Клепечка“, „Рамски рит“ и „Орашје“, три ливаде за сенокос на утоку Млаве у Дунав у величини 95 ха.

„Мала Међа“ (њива) на путу између Љубичева и Пожаревца 45 ха.

„Чир“ код Пожаревца (њива са Дударом) у величини 30 ха.

Добричево са „Адом“ у величини 1200 ха. Пастувска станица у Шапцу 10 ха.

Љубичево је било централа и располагало укупно земљиштем под културом испашама и шумом око 3000 ха. Љубичево је имало своје одељке у Добричеву и Шапцу, у којима су у прво време били смештени пастуви за оплођење народних кобила. Преко зиме пастуви се држе у овим одељцима а 1. марта разашли су на пастувске станице по целој земљи и тек почетком јула враћају у пастувска станишта пошто се завршила сезона опасивања кобила.

Између 1860 и 1870 године ергела у Љубичеву била је у напону разитка и у том међувремену дошло се на једну несрећну идеју: да ергела служи искључиво за војне циљеве — да војску снабдева коњима, да буде под управом Мин. Војног. Чим је прешла у састав Министарства Војног, велики број пастува би ушкопљен и упућен у војску, велики број подмлатка шкартиран и распродат. Бикови, краве такође распродато и све друге ситне привредне гране занемарене. Имање, у колико нису буџетска средства дозвољавала да се осуђеницима обрађује, издатовато је под закуп, а зрнаста храна — зоб, сено и слама за исхрану коња — набављана је куповином. Ергела се из године у годину смањивала и у том времену земаљско коњарство претрпело је тежак удар а са њиме и говедарство у том крају. Што су данас Поморавље са Ресавом, Стигом и Звиждом најбогатије области у говедарству предратне Србије, у првом реду заслуга је Љубичева.

Надлежни фактори, брзо су увидели, да је промешан циљ уступањем ергеле у Љубичеву за војне сврхе и већ 1882. год. сам Министар Војни чини понуду Министру Народне Привреде да ергелу у Љубичеву прими у своју надлежност; и тако Министарство Нар. Привреде примајући Љубичево са свима његовим одељцима, доноси ускоро закон, по коме се од ергеле у Љубичеву ствара:

Државни сточарски завод са централом у Добричеву у коме ће се у великом обиму гајити све врсте стоке и запат раздавати државним, окружним и среским привр. установама а и приватним одгајивачима стоке. При стварању овог сточарског завода, Љубичево постаје Одељак у заводу сточарског завода, стварно пак цело ергелско стабло коња са још неким ситуијим привредним гранама задржато је и на даље у Љубичеву.

Како је завод у Добричеву доживео страшну катастрофу и ратом потпуно уништен, то је после рата 1920. год. Љубичево одвојило од Добричева и поново установљена државна ергела и форсирано се ради на њеној обнови набавком приплодних пастува — пелинијера, енглеске и арапске расе но и поред тога, данашња ергела у Љубичеву и бројношћу и ваљаношћу грла још увек изостаје од предратне ергеле.

Данас ергела у Љубичеву располаже још и овим имањима: Белом Реком, Малом Међом, Клепечком, Рамским ритом и Орашјем, пастувским стаништем у Шапцу и ново основаним пастувским стаништем у Душанову (код Скопља) из кога се поступно ствара ергела за Јужну Србију.

У Љубичеву је основана школа „Лаких Јахача“ из које школе младићи добијају спрему за тренирање младих коњских грла и да се оспособе за старешине пастувских станица. У тој се школи предају поред продужне основне наставе, потребни хиполошки предмети.

Због свога zgodног положаја, плодног земљишта са бујном вегетацијом, лаког саобраћаја — жељезницом и лађама — а највише због тога, што има свих погодба за наводњавање у циљу рационалне продукције пољских усева и сточне хране, Љубичево предстоји будућност: да постане важан пољопривредни центар.

Мирко Милковић
инспектор Мин. Подопр. и Бода
у пензији.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

ЦЕНА ЛИСТУ
за Краљевину Срби, Хрвата
и Словенаца:

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
улажују се

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I

Срп. Пољопривредно Друштво
У БЕОГРАДУ

ТЕЖАК

на годину 20 дин. или 80 кр.

Преплату примају и све поште

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

на годину дана 45 дин.

На основу највишег решења од
априла 1869. г. српски друштвени
носи пошта бесплатно.

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Баци пољопривредних школа доби-
јају лист у вола цене.

Примљени рукописи се не враћају

Преплата се поклаже уједињеном за
целу годину.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

Илустровани лист Срп. Пољопривредно Друштва.

За С. П. Друштво власници, председник, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредници, Д-р В. И. Стојиљковић

Број 9.

БЕОГРАД, 1. МАРТА 1925. ГОДИНЕ.

Година LII.

РЕДОВНИ ГОДИШЊИ ЗБОР СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

Српско Пољопривредно Друштво, на основи чл. 36., 37. и 38. својих правила, одржаће свој 51. редовни годишњи ЗБОР 29. марта 1925. год. у своме дому у Београду, са овим дневним редом:

1. Председник или његов заменик отвара Збор;
2. Подноси се извештај о раду друштвене Управе, годишњих рачун о приходу и расходу и извештај о стању целокупне друштвене имовине;
3. Председник подноси на решење писмене предлоге друштвене Управе, Савеза Подружница и појединих чланова, који су поднети Управи најмање 15 дана пре Збора;
4. Подноси се на одобрење буџет прихода и расхода за тек. годину, која почиње 1. јануара;

5. Бирају се чланови Управног Одбора;
  6. Бирају се редовни и почасни чланови;
  7. Решава се о задужењу Друштва.
- Уколико се од овог дневног реда не буде могло свршити првог дана, рад ће се продужити истим редом идућег дана.

На збору ће имати право гласа редовни чланови Друштва и по један изасланик сваке Пољопривредне Подружине а Савези Подружница по два (чл. 32. Правила). Друштво позива на овај Збор све своје редовне чланове, а Подружине и Савези да делегирају своје изасланике (делегате) и снабду их потребним пуномоћјима.

Бр. 1168.
10. фебруара 1925. год.
Београд

Секретар,

НИК. СТАМЕНКОВИЋ

Председник,

П. Т. ТОДОРОВИЋ

За унапређење пољске привреде у Јужној Србији.

1. Пољопривредна производња у Јужној Србији је недовољна и ако су за њу теренске и климатске погодбе повољне. У Јужној Србији се не производи довољно, јер се од укупне њене површине тамо релативно и сувише мало земљишта обрађује, а много више не обрађује. Производња је недовољна не само због тога што је и становништво доста проређено, него што је и пољска привреда тамо још примитивна. Па и оно што се производи није свагда онакве квалитете какве би могло да буде. Производњу пољопривредних про-

извода треба у Јужној Србији знатно повећати и по површини и по приносу на хектар, у толико пре што су и теренске и климатске погодбе за то врло повољне, а не само повећати него још и побољшати. Јер не треба сметати с ума да ми са нашим производима морамо сада излазити на светска тржишта, а тамо је конкуренција врло упорна међу производима разних земаља, па ће у будућности бити све теже и теже увовити робу лошије квалитете.

И у погледу повећања и побољшања пољопривредне производње треба оставити широко поље приватној иницијативи, па било да она делује усамљено, појединачно било удружено, ко-

лективно и стварати све потребне услове за њен подстицај и развиће. Треба је нарочито просвећивањем будити, јер је она дог културне заосталости тамо остала још доста успавана.

Приватна иницијатива игра значајну улогу и у културном, а нарочито у економском развијању појединих народа, јер је она не само слободнија у свом деловању, него је и израз стварних потреба места, у којима се појављује. Она може корисно да помаже и да постигне државу у њеном раду, па чак да је на неким пољима анатно и претекне; њу треба свагда омогућавати, јер у колико је она развијенија код неког народа, овај је свагда и посвећенији и културно и економски напреднији.

Приватну иницијативу треба помоћи у толико пре што је наш народ у Јужној Србији под Турцима био потпуно остављен самоме себи, те је и научно да само на себе самога рачуна. И што се овда приватна иницијатива није могла јаче да развије ваља тражити узрока у несносном стању које је владало под Турцима у тим нашим крајевима, јер се приватна иницијатива као што се зна развија и добија потпуно израз само у пуној слободи, а тог првог и основног услова тамо није било.

2. *Сарадња између приватне и државне иницијативе у постизању пољске привреде и пољопривредника.* Сада, пак, када су се прилике у Јужној Србији промениле, када још држава чини толике напоре да у тим крајевима осигура народу и личну и имовну безбедност, када подиже школе, железнице, путеве и т. д. и када доприноси стварању општих услова за привредни напредак, свакако да ће се та приватна иницијатива почети мало јаче будити

него некада, према ће се обзиром на слабу просвећеност тамошњих народних маса, њен ход бити ипак доста спор.

Ако се тој приватној иницијативи стави на супрот само државна иницијатива, нарочито у привредним пословима, приватна иницијатива може ослабити, па и потпуно замрети и онда би се народ за све што му треба обраћао само држави и све од ње чекао и тражио, што за здраво и правило развиће привредног живота не би ни најмање било желети.

Али једна тесна сарадња између приватне и државне иницијативе може бити не само од несумњиве користи за пољопривредно развиће Јужне Србије, него је, према стању, у коме се налази та покрајина и најбољи начин, да се мало брже покрене наш тамошњи народ на бољи и савременији рад и напредак у опште.

Онако исто као што је потребно спремати људски подмладак, сеоски подмладак за живот и за занимање, коме се има одати, тако исто треба спремати и пољопривредни материјал, добро семе расад, ваљан сточни подмладак, помоћу кога ће се не само побољшати него и проширити пољопривредна производња. Биљке и животине изложени су променама, дегенерисању, враћању у дивље стање, ако се валано не гаје и не негују; па се услед тога онда и производња и погоршава и умањује. С тога је потребно да њих замењује одабранији и бољи подмладак.

С друге опет стране треба проучити народ како са тим материјалом најбоље да рукује како најкорисније да га употреби, те да оствари и што бољу и што већу и што јефтинију производњу.

ПОДЛИСТАК

СЛЕПО КУЧЕ

Sralax Typhlus

Наш народ обично баца сву кривицу на кртицу за штету нанесену коренастим биљкама. Тако мишљење је, међутим, сасвим погрешно и неправично. Јер кртица не само што не чини штету, већ је напротив и од велике користи за земљорадњу. Њу су, чак шта више, сматрали за корисну животињцу и најстарији народи, који су исто тако знали да се она не храни биљном храном, него бубама, црвима, мишевима и глистама, због чега су је и штедили.

Међутим права штеточина коренастих биљака мало је позната нашем народу. То је слепо куче. Оно је чинило пољској привреди велике штете, али је земљорадник, из незнања, бацао кривицу на кртицу пошто они живе скоро, истим животом т. ј. под земљом. Слепо куче се на тај начин извлагало од заслужене осуде и казне, као по оној народној: „Повика на курјаке а лисце месо једу“. Већ је крајње време да наш земљорадник

уме да разликује штетну од корисне животиње.

Пре но што приступимо излагању начина о његовом тамнању, потребно је да прво упознамо земљорадника са самом животињом.

Слепо куче спада у ред глодара и живи искључиво под земљом. Има два пара снажна и оштра секутића, а тако исто и кућњака; очњака нема. Предњи секутићи служе за глодање биљних корена, које употребљава за храну. Глава му је више округласта, тело ваљкасто, обрасло кратком, густом и mekanом длаком. Предње и задње ноге су му кратке, снажне и исте дужине. Прсти наоружани су оштрим ноктима, који служе за копање и прављење ходника у земљи. Очи и уши су закржљали и скоро неприметни. Репа кратког или га у опште нема. По начину живота сличан је кртици и полским мишевима. Из својих подземних ходника не избацује земљу на површину као кртица, већ пролаз кроз земљу прави захваљујући снази и облику тела. Зато се његови ходници при површини земље обично познају по малом бречаком испуњењу, које за време топлых дана подкоруше и испуњају; кад се на томе месту стане ногом, земља се улегне.

Јер није довољно имати, како је то лепо казао наш народ, него треба и знати и умети.

Мора се дакле радити истовремено у два правца и у правцу стварања основног пољопривредног материјала, пољопривредног подмлатка за поправку постојеће и увођењу нове пољопривредне производње и у правцу пољопривредног просвећивања широких земљорадничких маса. Тај и такав план рада има се усвојити не само за Јужну Србију него и за целу земљу, али са обзиром на то што је Јужна Србија више заостала него други наши крајеви тамо и напоре треба удвојити.

И за оба та правца извођења тог плана рада удруженом приватном и државном иницијативом могу се понајпре и најсигурније постићи жељени резултати.

3. *За производњу основног пољопривредног материјала треба имати мали број, али већих расадника.* Основни пољопривредни материјал, па био он биљни или сточни сам пољопривредник у највише случајева или не производи у довољној мери, или ако га и производи он ради тај посао без довољно знања, примитивно, емпирички. Наш је народ казао *како семе шакав плод*, па то важи не само за биљке које ради арна гајимо, то важи у ширем смислу и за расе стоке која се хоће да заведу, то важи и за подмладак воћака и лоза, који имају да послуже за подизање винограда и воћњака. Има ту и других утицаја, који допринесе да се и поред најбољег семена и најодобранијег подмлатка и најпоцеснијег расада добије рђава жетва, слаба берба и лош производ; али добар подмладак је ипак услов,

Слепо куче већином живи по градинама и њивама где се гаје лук, све врсте зелени, цвекла, кромпир, сточна и шећерна репа. Овим биљкама наноси штету на тај начин, што њихова подземна стабла систематски нагрива и једе тако, да на површини земље остану само зелени биљинни делови, који брзо увену. Слепо куче је у стању, да уништи читаве леје лука и зелени. У недостатку ових биљака напада и на живу ограду, а нарочито на гледичије чије су жиле сочне и слатке.

До сада нису пронађена нарочита средства за уништавање ове штеточине, али из сопственог искуства и праксе препоручујем овај начин. На месту, где се примете ходници слепог кучета, ископају се шанчићи у дубини ашова како би се ходници што више испресецали. Пошто слепо куче не трпи да ваздух улази кроз отворе, оно их затвара. Том приликом треба га сачекати и помоћу ашова или мотике избаци и убити. Како је слепо куче врло осетљиво, то се мора ћутати и не кретати се при вргању.

Мој колега М. М. причао ми је на који је начин хватао и тамано слепо куче. Ево тога на-

који свагда треба испуниш, кад је реч нарочито о побољшању пољопривредне производње.

Подмладак, расад треба производити у расадницима или станицама. Како тај подмладак може бити од разних врста биљног и животињског света, и како су у појединим крајевима неке гране пољске привреде јаче заступљене него друге, то и те расаднике треба подесити по врсти пољопривредне производње, која се жели поправити или развити. Ако су, например, у једној области три пољопривредне гране: и ратарство и сточарство и виноградарство с воћарством заступљене приближно у истој сразмери, и три већа расадника за производњу све три врсте подмлатка треба да постоје у тој области; а имају се поставити у три разна типична места с обзиром на пољопривредну грану за коју се подмладак има произвести. Ако су само једна или две гране заступљене, онда за њих створити један или два расадника и на њих обратити највећу пажњу.

Сувишно би било у данашње време, када су и земље и радна снага и у опште режиски трошкови тако скупи, стварати расаднике у сваком срезу. Тамо, где је таква организација по срезовима већ изведена, не може се ићи натраг, нити оно што је створено треба уништити. Све што се може урадити, то је да се производња подмлатка по расадницима специјализује, то јест да се у једном гаји једна врста подмлатка у другом друга и т. д. Тамо пак, где она још није изведена, добро је да се посредством обласних купштина које ће се, верујемо, ускоро и организовати и одбора производња пољопривредног подмлатка групише тако да више срезова, у којима преовлађује једна пољопривредна грана више него друга имају

чина. У јесен у градини или њиви где је примећена ова штеточина, ископају се на више места рупе, дубоке 0.50 см., које се испуне свежим коњским ђубретом и са земљом заравне. Пошто слепо куче преспава зиму, оно тражи топло и погодно место где ће презимети, и зато се склања у ове рупе. Доцније у зиму помоћу ашова избаци се ђубре напоље и штеточина се потамани. Мој пријатељ вели да их је у по некој рупи налазио 7 до 8 комада.

Гатаћ

На продају

1. Медовосно шибље и дрвеће, више разних специја, груписано тако да даје обилну пашу пчелама од раног пролећа до позне јесени.

2. Украсно шибље и дрвеће, за домаће вртове и јавне паркове.

3. Чисте расе кокошију, Плимес-рок Сусекс. Ценовник на захтев шаље бесплатно

Милоје Гојковић
пеша. Старо-арбанска ул. Јагодина.

Један пространији расадник једну управо станицу за производњу подмлатке те гране, други за производњу подмлатке друге гране, а трећи најзад за производњу подмлатке треће гране. Далеко би нас одвело, ако би овде изнели детаљнију организацију тих расадника која је такође од особите важности. О томе ћемо други пут нарочито говорити.

Тако би се, рецимо у једној већој области имали расадници не по политичкој подели срезова него према пољопривредним потребама и приликама, које преовлађују у једном крају. Користи би од тога било што би се знатио смањила режја, и што би се подмладак могао и под болним техничким и економским погодбама добијати. Из тих расадника растурао би се расад у свима правцима у области, те би се онда могао дати јачи потстрек и приватнима за рад њима задовољавати потребе пољопривредника.

4. Расаднике треба подизати сарадњом области и државе. И те расаднике не треба држава сама да оснива, и ту треба да се појави удружена приватна и државна иницијатива, те да се не само народ јаче заинтересује за те установе — јер се он за чисто државне установе слабије интересује — него и да би се олакшало држави у њеном буџету. Ти производи намењени су директно пољопривредницима, који ће ускоро од њих видети и користи, те због тога су и сами пољопривредници не само позвати да се њима заинтересују него и да са своје стране поднесу извесне жртве. Такве установе, њихово оснивање одржавање и развијање скопчано је са великим трошковима, те ту само удружена, колективна иницијатива срезова и области може помоћи.

Наш ранији закон о подизању воћних расадника предвиђа да расаднике имају подизати срезови, односно окрузи. У Јужној Србији где је та колективна иницијатива још слабо развијена јер се области тек имају организовати за послове привредног унапређења, и где је пољска привреда јаче застала, него у другим крајевима и држава треба мало енергичније да поради и пропагандом и материјалном помоћи, те да ба се и ти крајеви што пре изједначили са другим нашим крајевима.

Изгледа нам, да би један добар начин постицања у погледу оснивања и организације ових расадника био, ако би држава дала свакој области за оснивање одржавање и развијање оваквих расадника односно станица по онолико исту суму, колико поједине области буду у свој буџет уносиле. То је једно здраво начело међусобне сарадње државе и области, чијом би се применом за кратко време постигли несумњиво добри резултати.

Но не значи да би у једној области расадници, који би се подигли сарадњом између народа и државе били довољни, па да се потпуно подмире потребе у подмлатку за једну дату област. И поред тих услова остаје широко поље рада приватној иницијативи. Појединце или земљорадничке

задрге, који би се бавили производњом воћних садница лозе, семена, сточног подмлатка, треба свакако подстицати и помагати у њиховом раду у толико пре што би та приватна иницијатива, материјално помоћута и разумно упућена, могла много више учинити за народ једне области него ли државна.

Али није довољно само пружити народу подмладак, па га оставити да га он даље гаји подиже и искористи како сам зна и уме. Тај рад треба попуњити једним другим, но о томе ће бити речи у једном од идућих чланка.

Др. Вел. Н. Стојковић

ИЗ ЗАШТИТЕ БИЉА И ЖИВОТИЊА

ОД БОЛЕСТИ И ШТЕТОЧИНА

III. Пољопривредне штеточине и њихови непријатељи.

(Свадржа: Муве *Syrphidae*-а; непријатељи биљних вашју; корисне лове; *Zisopoda* састава или павла стенаца; Уколаци; Завључак).

У пређашњем чланку) поменули смо, говорећи о корисним инсектима и два непријатеља лисних вашју. Задржимо се за сада на једном трећем непријатељу истих штеточина који је врло чест у свима земљама, па и код нас.

Сл. 5. — Једна од мува *Syrphidae*-а (1) и њен ларва (2).
Јако увеличано.

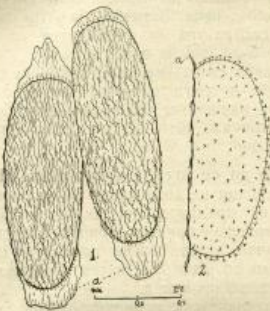
То су ларве мува званих *Syrphidae*-а. (сл. 5) На нашем језику још немамо имена за њих, али како се те муве у облику ларве хране поглавито лисним вашима, то би их могли назвати вашјим мувама, и то у толико пре што већ постоји коњска мува и т. д.

Неке су од тих мува отворених боја, са црним и жућким пегима на трбуху, друге пак сиве или црнкасте. Као одрасли инсекти оне живе на цветовима рааних биљака, и женке носе своја јаја било међу самим лисним вашима, било у њиховој близини.

Оне облећу око биљака, на којима се ваши налазе, застају, лебдећи у ваздуху као што сте то могли видети код обичних мува, а нарочито оних великих, плавих, што својим црвима загађују месо, па затим на једном падају на биљку, притискају врх трбуха уз лист или кору гранчице на којој су, остају тренут, два, и дижу да

наново продуже своје облетање око ње. На месту, на које су пали, остаје њихово јаје као малено бело дугуљасто зрнце, причвршћено маленом белом скрмацим уз биљку, на којој се налази.

Јаја наших мува су дакле дугуљаста, бела и нешто краћа од 1 м. м. Луска им је више мање рапава, често са нарочитим израштајима, као што то показује слика 6. Ти разни израштаји,

Сл. 6. Јаја двеју разних врста мува *Syrphidae*-а (1 и 2); а) нарочита воковина, којом су јаја причвршћена уз предмет, на коме се налазе, а то је обично лист биљке.

украси, увек су исти код јаја једне врсте и могу послужити као знак за њихово одређивање. Ако у лето загледате ваше руже, често ћете их наћи у великом броју прилепљене уз лишће или границе прекривене вашима, као јако сатна, бела, дугуљаста зрнца.

Ларве вашњих мува су исто тако различитих боја. Неке су беле скоро провидне и сви се њихови органи могу видети и пратити у својој раду; друге су зелене, мрке, сиве са разним шарима и т. д. У неких је кожа потпуно глатка, у других обрасла малим оштрим длачицама и другим разним израштајима. Глава им се не разликује од трупа, и оне донекле личе на црвиће, чије се тело на једном крају све више сужава и најзад завршава устима.

Када ларве нађу на ваш пузећи по биљци, он причврсте на њу своја уста и исишу је потпуно за минут, два, три, не остављајући од ње до празну кожу. Извесне ларве бацају те коже себи на леђа и носе их свуда са собом.

Како ларве за време целог свога живота скоро стално једу, број вашију које свака од њих утамаи, док потпуно не израсте, је врло велики, и ако им је у лето потребно само два до три дана да би се потпуно развиле.

Када су потпуно израсле, ларве мере по 8, 10, 12. м. м. дужине, а често, у неких врста, и више. Да би се претвориле у лутке,¹⁾ оне напуштају биљку на којој су, силазе на земљу, траже неки заклон као сухи лист, сасушену траву

и т. д., а неке се завлаче чак и у земљу (изгледа ми да тако раде ларве врсте зване *Syrphus vitripennis* Meig.).

— Наставиће се —

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Питање: Мислим ове године да засадим виноград, око три хиљаде лоза на изриланом земљишту, па бих рад био на истоме земљишту засадити калемове, окалемљене на зелено — као резнице без жила. Те резнице бих хтео да приликом припреме за сађење метнем у сандуке, ради боље сигурности и поступим са истим, загревањем ватре, да би се могле у сандуцима да ожије и покрену као што то бива код калемова на зрело и одмах да на станом месту засадим. Да не би овде учинио неку погрешку, то вас најучинивије молим за обавештење да ми објасните преко наредног броја *Тежак* да ли би уопште могао овим начином ово сађење припремити и ако може којим се начином може боље учинити припрема, која би следовала за паковање у сандуке, и колико степен ватра има бити, и колико дана резнице имам држати у сандуку.

Илија М. Стојановић
везла, из Смедовца ср. Неготински окр. Крајински.

Одговор: Виноград се може подићи на више начина, од којих је овај, који ви намеравате да употребите, најгори, јер се њиме не постиже нити каква уштеда у новцу, нити се добија у времену. Окалемити резнице с пролећа енглеским спајањем, стратификовати их у сандуцима, па затим из сандука садити на стално место, то је исто што и у пола придиглог болесника оставити без икакве неге на милост и немилост случају. Нежан калем из сандука, навикнут у стратификали на цостојану влагу и пријатну топлоту од 20 до 25° С, у току од три недеље, изнет напоље и засађен на стално место може се прижити, ако му је влага и топлота земље подесна, што је ретко случај. С тога обично такви калемови настрадају, осуше се у току године или што је још горе у пола се приме, таворе неколико година, па кад треба да проруде, они пропадну, те се добија местичав виноград, који је тешко попунити и који је нерентабилан.

С тога вам саветујем, да калемове из сандука, упрпорите т. ј. засадите на каквом парчету земље близу воде, којом се може то земљиште наводнавати јарком или заливати кантама. Земљу за пририштите треба још с јесени или рано с пролећа набубрити добро сагорелим ђубретом и прерилити на 50 см. дубине.

С пролећа ова се земља прекопа и поравни, на којој се обележе редови у правцу север-југ, на растојању од 70 см., па се по обележеним редовима копају шанчићи ширине један, а дубине два

ашова. Земља из шанчића избацује се преко обележене линије, нешто даље од ње. Затим се супротна ливња шанца ашовом скреше, тако да земља са површине падне на дно шанца. У ове се шанчиће ређају на 10 см. остојања калемови изнети из стратификале и то тако да спојно место калема дође равно са површином земље. Овако поређани калемови, претрпавају се земљом, која се избацује из другог шанчића, ногама се око калемова земља добро нагази и затим обилно залије водом. Потом се иситњена земља нагрне на калемове у виду кућне слемена и тако да врхови калемова буду на 2 см, под земљом. Ако се ова земља не може добро иситнити онда је треба измешати са песком.

Нега овако упропорених калемова састоји се у развијању тврде коре, која се ствара на површини банка, у заливању с времена на време, ако се земља исуши, у плевљењу од траве и у прскању бордовском чорбом против пламенаће и запрашивању сумпором против оидиума. Прскање се врши, чим први листићи избију, па затим редовно, чим се примети да на лишћу нема плавог камена.

Поред ове редовне неге треба већ почетком месеца јуна с места на место одгурнути по који калем, па ако се примети да су из спојног места и из вијоке избиле жилице, одмах по облачном времену или пред вече одгурнути земљу са калемова и оштрим ножем сасећи до дрвета све површинске жиле и одмах земљу вратити на своје место. Овај се посао може по потреби поновити још једном после месец дана. Најзад месеца августа, калемови се одтрну, сасеку се површинске жилице и калемови неогрути оставе се до краја јесени, када се из земље ваде.

Бож. Ђ. Равноћкић.

Б Е Л Е Ш К Е

Да се виноград сачува од пролећних мразева. Много је средстава препоручивано и опробано за одбрану винограда од пролећних мразева, али изгледа да још најбоље дејствује у борби противу мразева старо и свима пољопривредницима познато средство: *димљење*.

Препоручује се да се огњишта, одакле ће се развијати дим — па било да се узму смоле за гориво, које као што се зна пуштају много дима било да се узме какав други материјал који добро дими — распореде око винограда на 10—15 метара одстојања, а у унутрашњости винограда у редовима раздаленим од 20 до 100 метара према самој величини огњишта, односно количини дима, коју развија, поставити на 20 до 50 метара по једно огњиште. Није довољно поставити огњишта само са стране одакле обично долази ветар; боље је поставити их свуда око винограда.

Врло је важно уграбити тачан моменат када ватра има да се запали, а од тога међутим зависи

успех димљења. Треба, разуме се бдити оних ноћи, када има изгледа да ће се мраз појавити. Треба имати и један обичан термометар са алкохолном наменом у винограду на притки у висини попуљака. Кад се око 3 часа ујутру запзи да термометар показује температуру од 1^о до 2^о изнад нуле, ватре треба палити, јер ће температура док се ватре запале и до изласка сунца сигурно сити на 0 и испод нуле. Затим треба ватре одржавати док се температура на термометру по изласку сунца не буде попела изнад 0.

По себи се разуме, да за све време док ватре горе треба мотрити да ватра не би захватила било лозу или притке, било какав други оближни јер је ватра као што се зна добар слуга, ама зао господар.

Како да се подмлади кромпир. Многи пољопривредници не воде много рачуна при избору семена од кромпира, па им се и сорте између и мршавије приносе добијају. Међутим један добар начин, да се повећа принос у кромпирју јесте, како то један француски практичар тврди, подмлађивање кромпира.

А подмлађивање кромпира састоји се у томе што се приликом вађења кромпира покупе надземне бобице (плод) кромпира, па из њих семе повади сачува и посеје у априлу или мају да би се нове биљке произвеле. Младе биљчице од кромпира добијене из семена се разреду, то јест поваде и преседе на одстојању као што се и обично кромпир из кртола сади. Биљке ће се развијати као и обично и донеће плода.

О берби, кад се кромпир буде вадио из земље, сачувати за семе кромпир од стабала која су најбоље родила. То семе — кртоле посадити идућег пролећа, дајући мало веће одстојање биљкама него обично. Те друге године већ ће се добити добра берба, а ако се одаберу плодни струкови и од њих остави семе, онда ће берба у трећој години бити још обилнија.

Изгледа да се овим поомлађивањем постиже и већа количина бербе и боља каквоћа плода, па тврде да је кромпир онда и отпорнији према суши.

Најбоље би било да овај начин опробају они који се интересују гајењем кромпира на једном малом парчету земље, те да се и сами о резултату увере.

Сточна мрква добра је храна за краве. Мало се код нас гаји мрква за сточну исхрану и ако њу врло радо једу и коњи и краве. Мрква је изврсна храна за краве музаре јер помаже лучење млека, а нарочито производњу масти (бутера) у млеку. За то и ту биљку треба гајити за сточну храну у већој мери него што се досада чинило; тиме ће се не само имати разноврсније сточне хране него и промене у сроку, те ће онда и стока радније јести и боље храну искористишавати. А кржава тако радо једе мркву, да јој се може дати и по 15 до 20 кгр. од ње на грло и на дан.

Како да се шраф одшрафи на пољопривредним справама? Дешава се често да на пољопривредним справама (пљуговима, косачицама, сејалицама итд.) по неки шраф толико зарђа да га је и поред многих напора немогуће одшрафити. Како је опет потребно да се нека справа или машина расклопи или bolje регулише за рад, а то се не може учинити без тога што се по неки шраф не може одшрафити, може та ситница цео један посао да уочи, а према томе и штету и дангубу да донесе.

Има један начин, којим се тако зарђали шраф може лако да одшрафи, то је овај: узети пљошту гвоздену шипку, па је на једном крају ушпикати; усипан крај приљубити на шраф, који се не може да одшрафи. Шраф ће се од усипане шипке загрејати, па ће полустити, те се онда помоћу направе за одвртање може лако одшрафити.

ГЛАСНИК

Свиларски курс. — На основи чл. 8. зак. о свиларству код Централне Свиларске Управе у Новом Саду одржавају се сваке године свиларски курсеви за спремање младића за одгајиваче свилених буба и за произвођаче семена свилених буба по хеличној методи (Пастеровом систему).

Ове 1925. год. на свиларски курс примиће се осам до дванаест младића који не могу бити старији од 25 ни млађи од 18 год.

Курс траје од 1. маја до 31. августа 1925. године.

Курзисти на курсу добијају од државе на име издржавања дневно по двадесет динара, а у природи стан и осветлење.

Кандидати морају бити из оних наших крајева где има довољно услова за унапређење свиларства и стварно само они, који желе да се посвете гајењу свиларства. Они морају имати најмање четири хектара своје земље што ће доказати општинским уверењем уз поднету молбу за пријем на овај курс. Изузетак је овове из Зетске области и Далмације пошто је у овим крајевима народ сиромашан, а услови су погодни за гајење свилених буба. Кандидати треба да су свршили најмање четири разреда основне школе које ће доказати сведољом. Уз молбу поднети и крштеницу о годинама старости. Молба мора бити снабдевена и са потребном таксом од 5. динара, и овој Управи достављена најдаље до 1. априла тек. год.

Курс се дели на две категорије: прва два месеца за одгајиваче свилених буба, а друга два месеца за семенаре свилених буба. Они који се покажу вредни и схватљиви, задржавају се за све време трајања курса. О свршеном курсу добијају уверења.

Моле се државни економисти и читаоци *Тежак* да заинтересоване упуте.

ЗАПИСНИК

4. редовне седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане на дан 4. фебруара 1925. год. у друштвеном domu у Београду.

Били су присутни: председник г. Паја Т. Тодоровић, и чланови Управе: г. г. Божа Ђ. Ранковић, Никола Ж. Петровић, Софроније Партоњић, Александар Рашковић, Драгутин Спремић, Вића Т. Радовановић, Павле Петковић, Сава Ратковић, и Милан Дамњановић.

Као гост г. Драг. Ј. Грујић, сул. Ниже Пољ. Школе из Шапца.

Председавао: Председник г. Паја Т. Тодоровић.
Бележио: Секретар г. Никодије Ст. Стаменковић.

I.

Прочитан је записник 3. редовне седнице. — Одбор: усваја прочитани записник.

II.

Прочитан је извештај о стању друштвене благајне на крају месеца децембра 1924 год. затим завршни годишњи рачун за 1924 годину и стање благајне на крају м-ца јануара 1925 г. — Одбор усваја прочитано стање и одлучи: да Финансијски Одбор са благајником прегледа и регулише привремене издатке, а све хартије од вредности да се унесу у пољопривредни фонд на одужење.

III.

Прочитан је записник Књижевног Одбора од 31 јануара 1925 године. — Одбор: одобрава донесене одлуке по овом записнику.

IV.

Председник извештава Одбор да је дошао на дужност изабрани друштвени благајник г. Милан Марковић, и предлаже да досадањи заступник благајника г. Милан Дамњановић остане на досадањој дужности све до Редовног Годишњег Збора, а г. Марковићу да преда касу са дневником касе и депозитником на руковање. — Одбор усваја предлог и одлучи: да г. Марковић прими друштвену благајну с дневником касе и депозитником а г. Дамњановић да ради и даље на ликвидирању депозита и привремених издатака са досадањим хонораром.

V.

Председник извештава Одбор, да је г. Клауде Буртон пољопривредни професор Универзитета из Њу Јорка посетио ово Друштво, прикупио податке о организацији и раду, па се на крају похвално изразио о добијеном обавештеном и организацији друштвеној. — Одбор: прима знању.

VI.

Прочитано је мишљење Књижевног Одбора о откупу књижице „Посланица“. — Одбор: усваја мишљење.

VII.

Певдом сазива редовног годишњег Збора — Одбор одлучи: да се Редовни Годишњи Збор сазове на дан 29 марта ов. год. са дневним редом прописаним чл. 33 Правла друштвених. Позив да се штампа раније и пошаље свима Подружницама. У исто време обратити се г. Министру Сабораја за повластице на железницама и бројалима за посетитице Збора, а Мин. Пољопривр. и Вода, Управи држ. монопола и г. Министру за аграрну ре-

форму да се чиповицима одобри петодневно осуство без путовања за посету овога збора.

Годишњи извештај за Збор да прегледају чланови Иловог Обдора г. Александар Рашковић, финансијског г. Партонић, Обдора за предавања г. Никола Ж. Петровић и Книжевног г. Д-р Т. Митровић, инспектор за Подружнице присустваће прегледу његовог одељка о Подружницама и Клубовима. Састанак ових чланова да буде 10 ов. маја.

VIII

Поводом састана буџета за 1925 годину. — Одбор одлучи: да финансијски Одбор са г. Дамњавићем и Марковићем спреми пројекат буџета за 1925 год.

Тако исто Одбор одлучи: да се позове конференција свих секција ради избора нових редовних и почасних друштвених чланова.

IX.

Прочитано је мишљење Набављачког Обдора:

а) По повуди семена сточне репе од „Сјеменера“, двоничког друштва из Осјека — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се откупи по 1000 кгр. свега 2000 кгр. семена сточне репе (мамут и екендфске) или оберидокс.

б) По повуди семена луцерке од г. М. И. Фаркиа, — Одбор одлучи: да се цене телеграмом траже од свих понуђача дегелина, па од најнижег понуђача Председништво са Набављачким Обдором да закључи погодбу.

X.

Прочитано је мишљење инспектора за Подружнице, о пријему у састав Друштва нове Пољопривредне Подружнице из В. Пелице среза Левачког. — Одбор одлучи: да се ова Подружница прими у састав, пошто је испунила прописане услове.

XI.

Прочитана су саопштења:

а) Реферат одређеног Обдора о штампању књига потребних за Подружнице и чланских карата, као и пристанак најнижег понуђача штампарије „Скерлић“. — Одбор усваја и одлучи: да се штампање уступи најнижег понуђачу Штампарији „Скерлић“ за суму од 3380 дина. по мустри књига које су штампарији показане.

Са овим је седница закључена.

Исправка. У броју 3. Тежака од ове године у чланку „За унапређење свиларства“, подписан је Благ. Тодоровић, а треба да стоји: Благ. Додеровић.

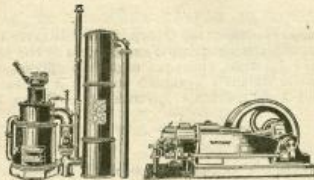
КРЕЧНИ АЗОТ (КАЛЦИЈУМ ЦИАНАМИД)

Најјефтиније и најбоље азотно вештачко ђубриво, које посве замењује чилску шалитру а много је јефтиније. Лиферује одмах и разшиље упутства за употребу.

Српско Пољопривредно Друштво у Београду.

the „NATIONAL“
Gas Engine Co. Ltd. Manchester-England.

Саугас Мотори и Гас Генератори као и Нафта
и Безвни Мотори свих врста.

Ransomes' Sims & Jefferies, Ltd.

IPSWICH-ENGLAND.

Стабилне, полустављиве и покретне парне
локомотиве. Парни трактори, машине, ко-
тлови и плугови. Нафта мотори. Вршале-
це, штељови, круњаче за кукуруз и г. д.

Лиферује по врло умереним ценама и најповољнијим условима, а земљоправцима и индустријалцима даје на отплату по најбољим условима.

Главно заступништво за Краљевину С. Х. С.

САВЕЗ БРИТАНСКИХ ИНДУСТРИЈАЦА — T. G. MAPPLEBECK.

Београд, Кнез Михајлова 35, зграда Академије Наука III спрат. Стен бр. 8. III улаз из Јавшићеве ул.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

ЦЕНА ЛИСТУ
за Краљевину Срба, Хрвата
и Словенаца:

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ

упућују се

Срп. Пољопривредном Друштву
у БЕОГРАДУ

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.

ТЕЖАК

на годину 20 дин. или 80 гр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

на годину дана 45 дин.

Ђака пољопривредних школа доби-
јају лист у пола цене.

Примљени рукописи се не враћају

Претплата се покладе уједанпут за
целу годину.

На основу највишег решења од
априла 1869. г. српског друштвеног
носи пошта бесплатно.

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

За С. П. Друштво власник, председник, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 10.

БЕОГРАД, 8. МАРТА 1925. ГОДИНЕ.

Година LII.

РЕДОВНИ ГОДИШЊИ ЗБОР

СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

Српско Пољопривредно Друштво, на основи чл. 36., 37. и 38. својих правила, одржаће свој 51. редовни годишњи ЗБОР 29. марта 1925. год. у својеј дому у Београду, са овим дневним редом:

1. Председник или његов заменик отвара Збор;
2. Подноси се извештај о раду друштвене Управе, годишњи рачун о приходу и расходу и извештај о стању целокупне друштвене имовине;
3. Председник подноси на решење писмене предлоге друштвене Управе, Савеза Подружјина и појединих чланова, који су поднети Управи најмање 15 дана пре Збора;
4. Подноси се на одобрење буџет прихода и расхода за тек. годину, која почиње 1. јануара;

5. Бирају се чланови Управног Одбора;
6. Бирају се редовни и почасни чланови;
7. Решава се о задужењу Друштва.

У колико се од овог дневног реда не буде могло свршити првог дана, рад ће се продужити истим редом идућег дана.

На збору ће имати право гласа редовни чланови Друштва и по један изасланик сваке Пољопривредне Подружјине а Савези Подружјина по два (чл. 32. Правила). Друштво позива на овај Збор све своје редовне чланове, а Подружјине и Савези да делегирају своје изасланике (делегате) и снабду их потребним пуномоћјима.

Бр. 1168.
10. фебруара 1925. год.
Београд

Секретар,

НИК. СТАМЕНКОВИЋ

Председник,

П. Т. ТОДОРОВИЋ

За унапређење пољске привреде у Јужној Србији.

5. Пољопривредна пропаганда мора се шако сароводити да обухвати све производне снаге на селу: и људе и жене и децу. Није довољно пружити народу само подмладак (семе, воћке, лозу итд.) на га оставити да га он даље гаји подиже и искоришћује како сам зна и уме. Народ треба учити и непрестано подстицати на рад, и то на што бољи, савршенији и економнији рад. Крајњи циљ свакога пољопривредника јесте, да оствари највећи могући приход, а бољи приход може се остварити само са бољим и напреднијим начином рада и са бо-

љом привредом. Са оствареним бољим приходом долази и бољи начин живота, а са њим опет и више среће и задовољства у животу.

Остави ли се човек у једном примитивном стању живота и рада, оставиће се и пољска привреда у истом таквом стању. Човека поправиши то је у пољској привреди најтежи проблем, а кад се човек попрази, онда се свакако и пољска привреда понајпре и најбрже може усавршити и унапредити.

Човек се поправља школом, па је отуда желети да сва омладина и мушка и женска не само у Јужној Србији него и у свима другим нашим областима пролази кроз школу. Кад је реч о по-

љопривредном занимању и ту је школа потребна за припрему за то занимање, те је желети да се у земљи што више пољопривредних школа заснује и одржава.

Међутим и поред сталних школа, за пољопривреднике су од неоцењиве користи такозване *покретне школе* у свима њиховим облицима. За одржавање таквих школа треба имати и један добро организован апарат.

Ми смо дали један пројект о саставу таквог једног апарата и тај пројект је био усвојен у Пољопривредном Савету, па је почео постепено и у дело да се приводи, но још није потпуно озакоњен. Сад је време да се тај пројект поново узме у оцену, претресе и што пре у живот uvede.

По том пројекту свака би област имала по једног обласног пољопривредног референта, који би био шеф пољопривредне службе за дотичну област. Он би имао бити пољопривредно око, које би све видело, све осетило, све чуло и све знало о пољској привреди своје области. Он би имао под предпоставом да области буду веће него што су сада нпр. у Србији око 4—6 стручних референата-стручњака за разне гране пољске привреде а на име за ратарство, воћарство, виноградарство, сточарство, пољопривредне организације, статистику и т. д. Сваки би срез имао свога среског економиа, а поред тога би у области постојао и изванстан број путних учитеља за разне специјалне гране пољске привреде. Док би обласни пољопривредни референт радио на унапређењу свих грана пољске привреде и стајао у вези са свима среским економима, који би имали радити на унапређењу пољске привреде у својим срезovima, дотле би стручни референти, али прави

истински стручњаци, који би умели да делују и речују и пером и делом, радили на унапређењу појединих пољопривредних грана, у којима су се и сами претходно специјализовали. За рад на развињу и унапређењу тих пољопривредних грана имали би под својим вођством потребан број путних учитеља, који би учили народ у оним грамама, које су њихова специјалност.

Са таквим једним апаратом лако би се могле изводити разноврсне покретне школе и за људе и за жене и за децу, многобројни курсеви и летњи и зимски и пролетњи и јесењи, сваковрсна практична предавања, небројена демонстративна и опитна поља, угледна приватна газдинства и разноврсне пољопривредне изложбе, стечајеви, састанци, зборови и договори итд.

Тако би се у области једном речју имало да дејствује у два правца: у правцу развиња и унапређења појединих грана пољске привреде једним делом и у правцу развијања и унапређења свих грана пољске привреде другим делом тога апарата.

За организацију и одржавање оваког једног апарата такође је најбоље прибећи, као и за раднике, удруженој сарадњи између народа и државе, удруженој приватној и државној иницијативи. Али како је поглавити циљ апарату за пропаганду просвећивања народа и како одржавање његово у данашње време врло скупо стаје, свакако да већи део терета треба да падне не на област него на државу.

6. Обласни апарат за пољопривредну службу и пропаганду треба да је у сталном покрету. Да ли би у области било и сувише чиновника, и да ли се и цео тај апарат не би лако и бирократизирао? То је питање, које ће се несумњиво поставити

ПОДЛИСТАК

ПОЉСКИ МИШЕВИ

(*Microtus arvalis*).

Међу сисарима који наносе штету нашој пољској привреди, а нарочито културама жита, пољски се миш може ставити у први ред. То је животињца, која спада у ред глодара, као и обични, кућени миш, или пацови, али се од кућнога миша и пацова ипак толико разликује, да улази у посебну породицу пољских мишева или волунарица (*Arvicolidae*).

Тело (сл. 1) у пољског миша дуго је 12—15 см. Удови су му врло кратки, трбух отпуштен,

тако да додирује земљу, па било да животиња мирује или да се креће. Длака му је по леђима жућкасто-сива. Реп кратак (дуг тако колико $\frac{1}{3}$ тела) и обрastaо мрком и беличастом длаком. (Изглед животиње види се још и на приложеној слици).

Тешко да има можда који крај наше земље у коме се та животиња не би нашла. Па ја сам је налазио код нас чак и на висинама од преко 1000 метара, а ако је њено главно бор-виште по равним пределима. Многе рупе, које се могу видети готово свуда око путева, око железничких пруга, по ливадама и њивама, најсигурнији су знаци да се ту налазе пољски мишеви. И што се више тих рупа негде види, то је знак да ту у толико више има и пољских мишева.

Па не само код нас, већ готово и по свима земљама Средње и Западне Европе распростра је та штетна животиња. Нема је у Енглеској и у неким деловима Јужне Европе. Њено распрострање изгледа да је ишло од истока на запад. У наше крајеве, нарочито у Војводину, пољски миш морао је доћи, разуме се веома давно, од Русије, где је такође јако распростра.

сваком оном, који о оваквом једном апарату буде размишљао. Међу тим у пољској привреди никада није било нити ће скоро бити много валаних и спремних, одушевљених и вредних чиновника за теренску службу, која је, кад се савесно врши и врло деликатна и врло тешка.

Ми нећемо још за дуго имати довољан број валаних чиновника да сва та места попунимо, али треба радити и то живо радити на њиховом стварању. Како и на који начин, о томе ћемо другом приликом говорити.

Доцна опасност може постојати да се такав апарат бирократизира, ако би он вршио само канцеларијску службу, ако се не би кретао у народу, ако би непрестано остајао у месту. Такав један апарат треба да је у вечитом покрету, и у пролеће и у јесен и лети и зими, јер ће од његове покретљивости поглавито зависити и његов стварни рад и успех у народу. Само ће он, доста, тако моћи да се не само потпуно демократизира него и да придобије пуно симпатија и потпоре народа ради кога се оснива и одржава. А да тај апарат не би остао укучен, треба му по десним мерама: довољним материјалним средствима и строгом контролом омогућити у пуној мери стално кретање. Па не само да му треба омогућити кретање, него га и одвојити од полицијског апарата, да се не би сматрао као саставни део тог апарата и да би у свом деловању био слободнији.

Такав или сличан апарат постоји у свима модерним државама, па је још и много пространији и сложенији, интересантно је то поменути, у јаче индустријским земљама него што је наша. Па кад у тим земљама он постоји, онда зашто не би по-

Пољски миш има ту чудну особину, која је додуше могла бити запажена још и код многих других животиња, да се извесних година и у извесним пределима појављује у веома великом броју. Кадкада то иде до мере, да поља и ливаде буду просто поплаћена од пољских мишева. То су изгледа нарочите мишке године. И те су године махом суве и топле. Па тада су и штете огромне од те животиње; оне иду на милионе, на десетине милиона, па чак и на стотине милиона.

Као једна од мишијих година у нас може се сматрати прошла година. У многим, и то у најкритичнијим житним крајевима наше земље појавили су се у јесен прошле године пољски мишеви у веома великом броју. Ја сам био у могућности да пошматрам ту појаву нарочито у границама Војводине (Банат, Бачка и Барања). Не само да је било избушено на све стране земљиште око путева и железница, већ и ливаде и њиве биле су пуне мишијих рупа и мишијих стаза. Њиве, засејане пшеницом овимом, биле су где-где просто изрешетане. На сваких пола метра, па још и чешће, могла се видети по једна мишија рупа. А од тих рупа водиле су на све стране утрвене стазе које

стојао и у нашој држави, макар и у мало простијем облику, кад је пољска привреда не само најснажнија подлога наше индустријског, трговачког и у опште привредног живота, него и главни извор свеколике економске и финансијске моћи наше државе.

„Врла урадита за Јужну Србију нешто више него што се до сада урадило“, више се са свију страна. И збиља се оправдано виче, јер се са економским напредком у тој нашој покрајини стање најбоље може поправити и стабилизирати. Ето једног програма рада који овде изнесмо; нека се на њему систематски и истрајно поради за један низ година, па ће и напредка, и то видног напредка, несумњиво бити.

Др. Вел. Н. Стојковић.

ИЗ ЗАШТИТЕ БИЉА И ЖИВОТИЊА ОД БОЛЕСТИ И ШТЕТОЧИНА

III. Пољопривредне штеточине и њихови непријатељи.

(Садржи: Мухе *Syrphidae*; непријатељи биљних вршви; корисне воље; Зигота состија или плава стенаца; Ухољаж; Залучач).

Истина и овде, као и свуда има изузетача и ларве неких врста, и то врло честих, претварају се на самом лишу биљака, на којима су одрасле, у лутке (то је случај са ларвама врсте зване *Melanostoma mellinum*, L.).

Лутке наших мува су дугуласте, обле на једном крају, танке и издужене на другом. Оне ни у чему не личе на лутке обичних мува, и који их једном види, лако ће их познати увек доцније

служе мишевима за кретање. Стазе су биле чисте, без стручка пшенице, што је знак да је саобраћај жив и да животиње воде рачуна о томе да им стаје буду у реду, те да их на њима ништа при кретању не смета.

Око понеке рупе и на неким местима пшеница је била потпуно затрвена и стајале су само голе и утрвене површине. А то све најбоље говори о томе до које је мере могла ићи штета, коју су те животиње нанеле нашим овогодишњим озияним усевама. Те ће штете, уз штете, које је још у овој години и појава гавранова врста галац — *Corvus frugilegus* у већој мери изазвала, ићи на милионе, па и десетине, а можда и више, милиона динара.

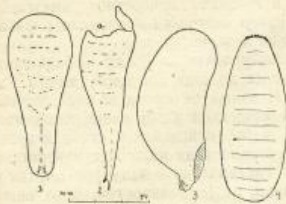
— Наставиће се —

КРЕЧНИ АЗОТ (КАЛЦИЈУМ ЦИАНАМИД)

Највећтиња је и најбоље азотно вештачко ђубре, које позва замењује чилску шалитру и много је јефтиније. лиферује одмах и разшириле упутства за употребу.

Босанско Д. Д. за електрину.

и, разуме се, оставиће их на миру. На слици 7. представљен је изглед једне такве лутке, виђене с лица и са стране.

Сл. 7. Лутке *Syrphidae*-а: 1 и 2 лутке *Melanostoma mellinum* L. (1) лутка виђена с лица; (2) лутке из које је излазио одрастао инсект кроз отвор а, гледају с профила. — 3. Лутка *Syrphus vitripennis*-а Мејг; — 4. Лутка једне обичне мува.

Али док је облик у лутка свију врста вашијих мува скоро исти, њихова боја стално се мења. Неке су од њих бледо-жућкасте или зеленкасте и глатке. Њих ћете нарочито наћи на лишћу купуса, бар код нас у околини Београда, као што је то било ланске године. То су лутке ларва, које живе од вашију на купусу, и које понекад једу, колико сам могао видети, јаја лептира купусара, као их нају на лишћу исте биљке. Њихово латинско име гласи *Melanostoma mellinum* L.

Лутке других врста вашијих мува су затворених боја, и кора у неких је глатка, у других пак пуна ситних израштаја од којих извесни подсећају на ситно трње биљака.

Из лутке, за неколико дана у лето, излази одрастао инсект, мува.

Као што се види, биљне ваши имају велики број природних непријатеља међу инсектима предаторима и то је велика срећа за нас, јер како се те ваши огромном брзином множе, за кратко би време прекрилиле све биљке. А зна се да има огроман број разних врста биљних вашију, и да оне нападају скоро све наше воћке, као и жита, па и све друго корисно биље.

Не живе сви предатори од ласних вашију и међу врло корисне инсекте спадају и неке врсте зља, који су природни непријатељи многих и многих врста гусеница. Одрасли инсекти у њих живе на поетичан начин од нектара цветова, док се њихове ларве хране само гусеницама разних лептирова. Али оне не иду саме у лов као ларве већ поменутих вашијих мува; ствари се овде дешавају на сасвим други начин.

Женке тих зља, пре него што снесу јаја, саграде себи право гнездо од ситних камичака спљених малтером, који праве од своје пљувачке и прашине. Готово гнездо има облик кубета са отвором на врху.

Када је са гнездом свршила, зља полази у лов на гусенице. Свака врста од њих хвата само једну одређену врсту гусеница, које успе да нађе

па биле оне сакривене у дну својих гнезда међу лишћем, или чак укопане у песку, ако у њему живе.

Фабр, велики француски природњак, који је провео цео свој живот изучавајући инсекте и борећи се са бедом и оскудицом — у свима се земљама те ствари мало плаћају — Фабр, кога су тек пред смрт признали као великог научењака и назвали кнезом науке о инсектима, нарочито је добро описао на који начин те зље хватају гусенице.

Инсект, чим осети гусеницу, која му годи, пада на њу и хитро је убада жаоком неколико пута. Жаока је у вези са отровном жлездом, и при сваком убоду по мало отрова је унешено у тело гусенице. Тај је отров нарочите врсте. Он не убија гусеницу, већ напада само њене живчане ганглије и чини, да гусеница убрзо изгуби сваку моћ да се креће. Фабр чак каже да сваки убод жаоке пада тачно на по једну ганглију, што није истина. Инсект боду гусеницу где стигне, а отров из жаоке се шири затим по целом њеном телу, допире до живаца и опија их.

Тако умртвљене гусенице носи зља у своје гнездо и слаже једну поред друге; често их има по петнаест у само једном гнезду.

Када је гнездо једном пуно, женка снесе на нанете жртве јаја и затвори га. Из јаја је убрзо излегу ларве које живе и расту хранећи се сакупљеним пленом.

Тако раде зље рода *Eumenes*. Код других врста зља које припадају роду *Odynerus*-а, женке, пошто су направиле гнездо, снесу најпре у њега јаја, па тек онда полазе у лов, и ухваћене гусенице слажу на снесена јаја. Ђуди зља разних врста нису дакле исте, али све нам својим радом доносе огромне користи.

— Сарићке се —

ИЗ ВОЂАРСТВА

Огрозд и рибизла као полувисоке воћке.

Ове воћке виђају се код нас само као жбунови без икакве неге, услед чега је плод код њих ситан и малобројан.

По помолошкој подели *огрозд* се дели по броју плода у 4 класе и то: I класа са плодом црвене боје; II класа са плодом беле боје; III класа са плодом зелене боје; IV кл. са плодом жуте боје.

По облику плода *огрозд* се дели у две под-класе: 1. на плодове округле; и 2. на плодове дугоуласте.

А по спољашности љуске *огрозд* се дели: а) на плодове са глатком љуском; б) на плодове са маљавом љуском; и с) на плодове са бодљикавом љуском.

Рибизла се дели прво ботанички и то: 1. на

рибизле са првим плодом; и 2. на ребизле са црним плодом.

Помолошки се црвене ребизле деле и то: I класа, ребизла плода затворено црвене боје; II класа, ребизла плода отворено црвене боје; III класа, ребизла плода шареног или пругастог; IV класа, ребизла жутог или белог плода.

Рибизла црног плода дели се: I на рибизлу црног плода; II на рибизлу загасито жуте боје.

Код ове рибизле пунољичи, летораст и лист, кад се руком притисну имају нарочити мирис.

Подлога за полувисоке рибизле и огрозд је рибизла жутог цвета (*Ribes aurea*). Ова се размножава резницама, изданцима и дељењем бочорчића.

Саднице тако одговане ваља расадити на земљу добру снажну и умерено влажну у редове, ред од реда 80—100 см., а на реду 60 см. далеко. Пошто ова подлога врло рано у пролеће крене, треба сађење с јесени извршити.

У пролеће се све гране при земљи маказама одсеку. Прве године у току лета нарасту из главе 2—3 младера који се оставе да се самовољно развију.

У јесен, пошто ови не достигну пролисне висине одсеку се до саме земље поново. После резидбе треба земљу ашовом обрадити. Другога лета добије се на сваком чокоту више младера који ће се бујно развијати.

Кад израсту на 50—60 см. висине, треба их на 10—15 см. ситном ђењом нагрнути. Преко лета треба само 2—3 пута извршити плевљење.

У јесен кад лист опадне земља се мотичницом одгрне и сваки прут маказама до саме земље одсече, а видићемо да је сваки прут у току лета на оном делу који је у земљи био, добио већи број жилица, власница. Затим одсечене прутове који имају висину више од метра издвојимо и утрапимо у земљу, а које немају наведену висину, употребимо за резнице или за сађење за производњу нових прUTOва.

Оне саднице, више од 1 метра засаде се у редове на 1 мет. ред од реда и садница од саднице на реду 40 см. Да не би саднице ветар покретао ваља побости коље и на њих затегнути канап, уз који се саднице засађене привезу.

Идућег пролећа у другој половини фебруара треба одмах извршити калемљење прво огрозда затим рибизле спајањем и на исечак.

Сигурније је примање кад се калемљење изврши у месецу септембру и тада треба спојна места маховином обавити.

Најсигурније је примање при калемљењу огрозда и рибизле у стакларама. Саднице од рибизли жутог цвета усаде се у саксије и унесу и смеште у стаклару, а на топлоти од 10—12° С. У току од 20 дана срашћивање калема са подлогом потпуно се заврши. Ако нема стакларе могу се за ту сврху употребити и такви локали, у којима се може пећ наместити.

После калемљења за 20 дана температура може се одржавати 4—5° С.

Кад престане бојазан од слане, што бива код нас априла месеца, калемљене саднице изнесу се из стакларе и смеште у пољу на засељеном и заклоњеном месту. У другој половини априла могу се већ из саксија на стално место садити.

Вој. Гурман.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Питање: Намеран сам да ове године калемим извесну количину лозе и стратификујем, па како сам дозвоао, да је најновији начин стратификовања по начину г. Милорадовића најбољи, то молим Друштво за упут како треба радити по овом начину.

Богољуб М. Цветковић
вељодолац на Привлориче
(Смедерев. Паланка).

Одговор: Тежња је код овог начина, да се калус (бела маса, која спаја подлогу са калем-гранчицом) излије што равномерније и мање, тако да се на спојном месту не појави велико задебљање (гука), јер је доказано да су такви калемови најкраћег века; да се ово спајање подлоге и калем-гранчице изврши за што краће време, и што је најглавније, да се спречи избијање ласгара, јер чим се ови појаве, потребну храну им не може дати маховина и струготина, већ порашћују из резервне хране подлоге, а то има велики утицај на трајашност будућег чокота, шта више, доводи се у питање и примање у приршћу.

Да се постигну добри резултати, радове око калемљења треба извести овако:

1.) Калемљење извршити већ познатим начином "енглеским спајањем", тежећи да присади на подлози и калем-гранчици буду што ближе до колена — (дијафраме);

2.) Ређење калемова у сандуке вршити као и раније, само покривач треба преиначити, т.ј. пошто се сандук испуни и полије, калемови за сумпоршћу и преко њих ређе набаци крупније комађе ђумура; онда преко калемова метнути слој од 2—3 см. добро овлажене ситне дрвене пилотине — у тракама, а преко ове слој од 8—10 см. добро пречешљане, прокуване и са ђумором измешане маховине.

Овако припремљен покривач, задржава потребну влагу за све време држања сандука у стратификали, те није потребно мењати га. Иначе, покривач од чисте маховине јако утиче на трулење пулољка, нарочито кад се мења;

3.) Температура у стратификали треба да је 30—32° С. за прва 3—4 дана за тање, и 5 до 6 дана за дебље подлоге. При овој температури калус тако брзо и правилно обавије спојно место, да је редак случај наћи неправилно изливање

Што је најглавније, ластарење се своди на јаму меру и задржи се све до изношења сандука за прпорење. То је врло важна чињеница, јер се зна, да су најбољи они калемови, који у сандуку нису изластарили. Ово спречавање ластарења објашњава се брзи изливачем само вишка резервне хране нагомилане у лози с јесени, из које се ствара калус, као и нарочитом припремом калем-гранчица, као што ћемо доцније видети.

После 3—4, односно 5—6 дана, температуру треба смањити на 25—28°C. На овој температури држати калемове два дана, а затим опет смањити температуру на 20—25°C, за два односно четири дана (два за тање, четири за дебље подлоге), и тиме је рад око температуре завршен. Одмах после овога температуру у локалу треба изједначити са спољном температуром отварањем прозора и тако држати два-три дана, а затим одмах прпорити.

Треба тежити, да калемови у сандуцима после извршеног слађења не остану дуже од 15. дана. Треба их дакле прпорити што пре.

Напомена: 1. Подлогу треба очувати тако, да пре калемљења никако не крене у ластар. У том циљу, преко зиме треба лозу претрапити 2 до 3 пута;

2. Калем-гранчица треба да даје још мање знака кретања сокова. Најмање на три дана пред калемљење, извадити их трапа и држати их све до калемљења неутрапање. Ово *просушвање* калем-гранчица, да за циљ спречавање ластарења у сандуцима. Јер, док се овако просушене калем-гранчице освеже и оспособе за ластарење, доле је већ спојно место обљивено калусом из подлоге, а ту је и време за изношење сандука из стратификале.

3. Подлогу напротив треба покренути, стављањем дупке у воду за $\frac{1}{4}$ висине, на 2—3 дана пред калемљење;

4. Пре калемљења подлогу треба сортирати по дебљини у две класе;

5. Калемљење и стратификовње подесити тако, да прпорење падне у доба, када је земља топла, како би калем одмах продужио вегетацију. Ово нарочито важи за хладне и тешке земље, јер у таквим земљама, кад је још хладно и влажно, калус прелази лако у трулење.

Мил. Милорадовић.

Питање: Прошле године показао се је на неколико њива озимог усева штеточина „житарац мрки“ (*Zabrus tenebrioides* Goeze) гусеница, и такођер на једној озимној пшеници ошвадне сточне станице. Да би ширење овог штеточина запретило ископао сам јагак околe нападнутог мјеста, 20 см. дубок и 20 см. широк, и спречио даље ширење. — Други посједници, који нису то учинили, била су им озима жита скоро уништена, а неки су морали поновно орати и јари усев по-сјати.

Ове године појавио се штеточина у пуно већој мери, тако да је скоро $\frac{1}{4}$ озимог усева у околици Лијевна изаргнута нападају и харању житарца мрког.

Увидевши да ово харање за ове благе зиме је нема снијега пријети уништењу озимог усева, препоручио сам тежацима да копају јарке околe нападнутог места. Али пошто су они то учинили плуговима, и то сасвим плитко, то није ништа помогло, него се штеточина и даље шири.

Зато вас молим, јавите ми које је још најбоље и најбрже средство за уништавање овог штеточина.

Лијевао.

Јова Јовичић
економ.

Одговор: На питање г. Ј. Јовичића, економа, част ми је одговорити ово:

Последње три године се опажа у једним местима Краљевине, где се гаје у повећој рамери стрна жита, — нагло мномење житног беуљара или житарца (*Zabrus*). Поред метеоролошких прилика главни је узрок овог појаве, према моме мишљењу, гајење жита више од једне године узастопце на истим њивама — *јер је једна рационална мера борбе против Zabrus — одговарајући плодоред.*

На ово је потребно најпре скренути пажњу, пошто *Zabrus* има једногодишњу генерацију, напада само жита (пшеницу, раж, јечам, ретко — кукуруз и оvas) и никад не штети друге усева. Друге су различите мере за сузбијање штеточина много од мањег значаја него наведене културне мере; због локалних прилика оне често пута нису изводљиве или не дају сигурног резултата, или, најзад, коштају скупо, као што, на пример, попрскање озимих усева инсекцицидом од арсенованих састојака.

Ископавање јарака (јендека) околe нападнутог места може се препоручити тек у случајевима првог појављивања, ако штеточина није још заузела велики простор.

P. S. Интересантно је обележити што тачније на којим је местима *Zabrus* наносио штету последње две године (1923. и 1924.) и где ће намети штету идућег пролећа, односно лета (1925).

30.-1.-1925 г. у Београду.

Д-р Ј. Вагнер.

Б Е Л Е Ш К Е

Да притке дуже трају. Притке и коле за виногорад знатно дуже могу трајати, ако се импрегнирају натопе раствором плавог камена. За импрегнирање може послужити раствор од 3 до 4% плавог камена, који се припреми у каквом бурету (које служи за справљање бороховске чорбе) или пак у каквом басену од цемента. Притке или коле, које се хоће импрегнирати треба свезати у свежањ, па их потопити вертикално у бурету или

басену. Свеже дрво од лишћара (багема кестена итд.) лакше се импрегнира него суво дрво, док је то обратно код четинара. Да се добро импрегнирају, притке и кочеве од лишћара треба да стоје потопљени две до три недеље дана, док, ако су од четинара треба да стоје један месец дана. Раствор плавог камена може дуго служити под условом да се после сваког извлачења притака и кочева из течности овој дода по 300—500 грама плавог камена на хектолитар. Како су и притке и коље за винограде данас врло скупи, то се и ово импрегнирање, и ако доста кошта, ипак с обзиром на утицај који врши добро исплаћује.

Трошимо јаја да би повећали њихову производњу. Подизање производње буди ког пољопривредног артикла не зависи само од извоза његовог у иностране земље него и од његове потрошње у самој земљи производње. Јер, доста, у колико се један пољопривредни артикл више и извози на страну и троши у земљи, у толико ће се више подстаћи, проширити и повећати његова производња.

Јаја су један наш врло важан извозни артикл и ми смо у прошлој години узели за њих из иностранства преко 700 милиона динара. Али ако се потрошња јаја повећа у земљи, онда ће се у толико више и кокоши гајити, па ће поред њих имати и више живине и пилежи како за извоз тако и за подмирење наших домаћих потреба. **А већа потрошња јаја је врло корисна за народну исхрану,** па не само корисна него и врло економична.

Данас се продаје један комад јаја на пијаци по 1 динар. Са 6 јаја може се један човек исто толико заситити као и са 385 грама бифтека. Међутим 6 јаја данас кошта 6 динара а 385 грама бифтека кошта на београдској касапници 10 динара, рачунајући један килограм по дин. 27 како се бифтек сада обично продаје. Јаја су, дакле, за 34% економична.

Сада почињу кокоши носити и до месеца маја биће јаја у изобиљу на пијаци, те и њихова цена може само до тог времена падати, ако се, разуме се, не помогне пољопривредницима у потрошњи јаја. А већом потрошњом цена ће се одржати на висини, те ће то још више окуражити пољопривреднике да повећају и број кокошију, па с тим и производњу јаја.

Пепео од дрвета добро је ђубре за кромпир и ливаде. У пепелу од дрвета има састојака, који билкама служе за исхрану, а нарочито калија (8—15%) и фосфорне киселине (5—8%). Отуда пепео треба искористити за ђубрење, нарочито тамо, где се он у већој количини производи, као што је то случај на нашим селима. Њиме се може ђубрити кромпир, који као што се зна узима из земље у великој количини калија, кога баш има доста у пепелу.

Вештачке ливаде тако исто могу се ђубрити

пепелом, а у количини од 4000 киграма на хектар, и то позајбоље сада, јер ће пепео показати врло добро дејство и у погледу количине и у погледу каквоће пиће, односно сена.

Како да се спречи вино које превире?

Кад у вино застане мало шећера услед непотпуног врења оно почиње, чим отопле дану у пролеће, да се буди, да превире. Такво вино се услед превирања мало и узмути, те није угодно ни за продају нити пак аз дуже чувања. У таквим случајевима, ако вино хоће да се прода, треба му зауставити врење, а ако хоће да се чува треба учинити да потпуно превре.

Врење се може зауставити, ако се вину дода калцијум метабисулфита 8—10 грама на хектолитар. Одмерена количина те соли раствори се у мало вина у једној бутели, која се добро запуши, па потом се тај раствор сипа што је могуће брже у буре које се хоће лечити. Може се та со у одмереној количини сипати у једну кесу од платна, па кроз врањ спустити у буре с вином, тако да виси у вину помоћу канала, чепом притвореног. Та со ће обуставити вреирање те се вино може онда, ако није довољно бистро, материјама за бистрење пребистрити и онда лакше продати.

Ако вино које превире хоће да се чува дуже времена, треба учинити што пре да шећера у њему нестане, то јест помоћи само превирање да се доврши. То се може постићи најбоље, ако се унесу у вино селекциониране гљивице (квасац). Тога ради обратити се Заводу за испитивање вина у Загребу, где се могу нававити селекциониране гљивице и добити упуства за рад.

Зрно од сирка добра је храна за стоку и живину. Сирак се гаји код нас више узгредно за прављење метли, и то обично по вивци поља. Зрно од сирка по хранљивој вредности једнако је са јечмом, а боље од ова. Може се давати свакој врсти стоке. Једино коњи су према њему мало осетљивији, те им не треба давати више од 2 кгр. дневно; иначе ако се повећа та количина, може се код коња појавити колика.

Зрно од сирка има дебео и тврд обмотач, који чини те зрно, ако није прекрупушено, може да прође кроз стомак и да буде избачено напоље потпуно цело, те да према томе остане као храна без дејства. Отуда да би се зрно од сирка боље искористило, треба га прекрупити.

Свињама на гојењу може се давати зрно од сирка у количини од 1 кгр. дневно уз другу храну.

За живину је зрно од сирка изврсна храна, те може да замени друго зрнелце које је данас тако скупо.

Да се униште ларве од мува. Вубриште је место где се муве највише купе, размножавају и одатле свуда шире. Вубриште треба одржавати у колико је могуће чистије, али и то тешко по-

маже. Нарочито помаже противу размножавања и ширења мува, ако се ларве од мува уништавају, а то се може лако извести на овај начин. Пре свега треба пуштати кокоши на ђубриште, јер оне чепкањем те ларве проналазе и прождиру. Ларве се могу уништити кад се ђубре полива 20% гвожђаном, (зеленом) галицом. Тај начин се препоручује нарочито тамо, где се имају мање баште поред кућа, па се и ђубриште налази у близини кућа. Заливати ђубриште сваких 8 дана тим раствором и то рачунајући 10 литара раствора на 1 мет. квадратни ђубрета. Лек је јевтин и врло добро дејствује противу ларви од мува.

И нужници су места, одакле муве долзае у великом броју и тамо треба ларве уништавати. Добро дејствује противу ларви од мува петролеум (гас), који треба сипати у нужник једанпут месечно у количини од 50 кубних сантиметара на 1 квадратни метар површине.

ЗАПИСНИК

5 редовне седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане на дан 18 фебруара 1925. год. у друштвеном дому у Београду.

Били су присутни: председник г. Паја Т. Тодоровић, п.председник г. Д. Р. Танасије Митровић и чланови Управе: г. г. Божа Ђ. Раковић, Никола Ж. Петровић, Александар Рашковић, Милан Дамјановић, Драгутин Спремић, Сава Ратковић, и Павле Петковић.

Као гост г. Милутин Геџ, ветеринар из Обреновца
Председавао: Председник г. Паја Т. Тодоровић.
Бележио: Секретар г. Никодије Ст. Стаменковић.

I.

Председник извештава Одбор да су одређени чланови Управе г.г. Софроније Патронић и Сава Ратковић разговарали са заступником Севера и Компаније из Љубљане, поводом набавке луцерке, и да је код њих најјавио заступник, да не може снизити цену, па су реферисали Председништву да се луцерка телеграфски поручи од семенара Теали у Загреба.

На основу преднега извештаја Председништво је извршило поручбину у 10.000 кгр. по понуђеној цени. — Одбор одобрава поступаак.

II.

Прочитан је записник V. редовне седнице. — Одбор усваја прочитани записник.

III.

Прочитан је записник VI. редовне седнице. — Одбор усваја и овај записник.

IV.

Прочитан је записник Књижевног Одбора од 14 фебр. т. год. Одбор одобрава донесене одлуке по истом.

V.

Прочитан је пројекат буџета за 1925 г. и по њему отворена дискусија, па је одлучено: да г.г. Рашковић са благајником г. Марковићем и финансијским референтом г. Дамјановићем, спреми пројекат буџета за идућу седницу.

VI.

Прочитао је мишљење Набављачког Одбора:
а) По писму Нишке Пољопривредне Подружине о прислудици „J. Jensegig S. eoktrau“ — Одбор одлучи: да се листе фирми и затражи, да један комад пошаље Друштву на преглед и испитивање.

б) По понуди семена ситне проје од Милана Д. Максимовића из Кушиње, сепаратора од фирме „Diabolo“ семена ситне проје од Пољопривредне Станице из Лесковца, воћарског алата од Оскара Бутера, и вештачког гнојива од фабрике Зорке из Суботиче. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се понуде не приме, пошто Друштво има понуђеног семена и алата.

в) По понуди рафије од А. Ђераси. — Одбор одлучи: да се тражи од фирме друга понуда и муштра за рафију, у којој има назначити цену у динарима франко Београд друштвених магацин.

г) По понуди јабуковог и крушковог семена од Тиме Владисављевића семенара из Београда. — Одбор одлучи: да г. Владисављевић пошаље семе Огледној Станици на анализу, а затим га примити у комисион.

д) По понуди воћарског алата од Браће Радојаковића. — Одбор одлучи: да се откупи: 100 ком. тестерица, 10 тучета кресаких ножева 10 $\frac{1}{2}$ см. и 10 тучета федера за макае.

VII.

Прочитао је мишљење Инспектора за Подружине:

а) По молби Пољ. Подружине из Пећи за кредит. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се Пољ. Подружину у Пећи отвори кредит у справама, алатама семену и осталом материјалу у суми од 50.000 дина. на подслови прописане обавезнице.

б) По молби Пољопривредне подружине у Кули, срва пожаревачког за кредит — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се Пожаревачкој Подружину у Кули отвори кредит у справама, алатама, семену и осталом материјалу у суми од 20.000 динара на подслови прописане обавезнице.

Са овим је седница закључена.

Уредништво и администрација Тежана не прима одговорност за садржину приватних огласа.

ОГЛАС кречи азот (калциум цијанамид) дало је Босанско Д. Д. За Електрику.

Пољопривредници, шкрите ваш лист „ТЕЖАК“:

ТРАЖИ СЕ пољопривредно школован млад стручњак, скроман, вредан и частан, који би желео да се уведе у трговину пољопривредне струке. Понуде слати на: Стручна Трговина, Београд. Поштански фах 287. 1-1

СА 170 ОДЛИКОВАЊА ПРВА И НАЈВЕЋА КРАЊСКА **ВЕЛИКА ТРГОВИНА ПЧЕЛА** **М. АМБРОЖИЋ, МОЈСТРАНА — ЈУГОСЛАВИЈА**

Распошиле по свему свету праве Крањске пчеле и вештачко саће. Ценовник на захтев шале гратис и франко. 1-2

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

ЦЕНА ЛИСТУ
за Краљевину Срба, Хрвата
и Словенаца:

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
улажују се

Срп. Пољопривредно Друштво
у БЕОГРАДУ

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I

ТЕЖАК

Претплату примају и све поште

На основу најбољег решења од
априла 1909. г. прелеску друштвено
носи пошта бесплатно.

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

на годину 20 дин. или 80 гр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

на годину дана 45 дин.

Баша пољопривредних школа доби-
јају лист у пола цене.

Пријављени рукописи се не враћају

Претплата се полаже уједанпут за
целу годину.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

За С. П. Друштво власник, председник, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредник, Д-р В. И. Стојковић

Број 11.

БЕОГРАД, 15. МАРТА 1925. ГОДИНЕ.

Година LI.

РЕДОВНИ ГОДИШЊИ ЗБОР

СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

Српско Пољопривредно Друштво, на основи чл. 36., 37. и 38. својих правила, одр-
жаће свој 51. редовни годишњи ЗБОР 29. марта 1925. год. у својем дому у Београду, са
овим дневним редом:

1. Председник или његов заменик отвара Збор;
2. Подноси се извештај о раду друштвене Управе, годишњи рачун о приходу и
расходу и извештај о стању целокупне друштвене имовине;
3. Председник подноси на решење писмене предлоге друштвене Управе, Савеза
Подружнина и појединих чланова, који су подиети Управи најмање 15 дана пре Збора;
4. Подноси се на одобрење буџет прихода и расхода за тек. годину, која почиње
1. јануара;

5. Вирају се чланови Управног Одбора;
6. Вирају се редовни и почасни чланови;
7. Решава се о задужењу Друштва.

У колико се од овог дневног реда не буде могло свршити првог дана, рад ће се
продужити истим редом идућег дана.

На збору ће имати право гласа редовни чланови Друштва и по један изасланик
сваке Пољопривредне Подружине а Савези Подружнина по два (чл. 32. Правила). Друштво
позива на овај Збор све своје редовне чланове, а Подружине и Савези да делегирају
своје изасланике (делегате) и снабду их потребним пуномоћјима.

Бр. 1168.
10. фебруара 1925. год.
Београд

Секретар,

НИК. СТАМЕНКОВИЋ

Председник,

П. Т. ТОДОРОВИЋ

Користи од раног поврћа.

Производња раног поврћа, које нам за храну
служи сада је у тој мери развијена, да је у мно-
гим местима за градинаре, који се тим у већој
размери баве, постала извор богатства. Али она
није од велике користи само онде, где се на ве-
лико обавља него је од знатне користи и у скром-
ној баштици свакога домаћина без разлике, тим
пре што је ова корист скопчана са великим за-
довољством домаћина и домаћице. Они не ужи-
вају само у плодовима труда својег, него се тим
више поносе, кад у својој баштици могу имати
нешто лепше, боље и раније од других суседа,

кад имају неку сорту поврћа онда, кад му није
време.

Производња раног поврћа најподеснија је у
загрејаним прекривреним лејама, од које можемо
потребно свеже поврће добити зими и рано с про-
лећа, управо у оно доба, кад је на пољу мраз и
снег, кад се на свеже и укусно поврће ни по-
мислити не може. Производња поврћа у топлим
лејама, ма да је ограничена може нам сразмерно
врло велике користи донети, јер се сваки листић,
сваки коренић из топле леје много скупле про-
даје, него исти производ са отвореног поља, јер
се производи и продаје онда кад на пољу ни
свеже травама нема.

С пролећа је велика жудња за сасвим поврћем, ма то и најпростје било, јер је свако поврће, па и оно најврше, много слађе и укусније, кад се одмах из земље извађено поједе, него оно из трапа, па ма како оно пажљиво утрпљено било.

У трапу свако поврће без разлике, па и сам кромпир много губи од укуса и своје добротe, и то све са разних узрока.

За сваког градинара који се бави производњом поврћа за продају, само на пољу у великом је интересу да своје производе што раније с пролећа на пазар изнесе да га што купље прода. И онда шта бива у том случају? Он жури да га други не претекне да што више и што скупле своје производе прода, па изнесе још неразвијено поврће, које у себи нема још никакве хране нити укуса нити спољног угледа, дакле без икакве вредности за јело — али се то за скупе новце прода и троши само зато што је нешто „ново“. Међутим онај, који се бави производњом поврћа у топлим лејама износи преко целе зиме поред старог утрпљеног поврћа, још и много свежег које прескupo продаје, и опет све то убрзо распрода, и он то производи у топлим и младим лејама све дотле, док добро развијено свеже поврће на пољу не стигне. — То и јесте баш „прави градинар“ од заната, који не само трудом него и вештином, преко целе године без престанка земљом и мотиком обрђе и зарађује!

У топлим лејама изводи се поврће у оно доба, кад му није право време. То је прерано убрзана, — вештачким средством присиљена производња, од које имамо не само знатне користи него и великог задовољства.

Свакој породици која свом здрављу и задовољству више пажње поклања потребна је по нека топла леја; јер имати на врежи зелених краставаца око Благости, диње по Ђурђев-дану, свежу салату и ротквице преко целе зиме и прерано с пролећа, боранију и грашак онда, кад други још ни на сејање на отвореном пољу не помишљају, крупну јагоду онда, кад она на свом природном месту још не избија, то је заиста велико задовољство и понос домаћине, кад такве реткости своје домаћину а нарочито гостима на сто изнети може!

Има вредних породица, код којих се преко целе зиме троши поврће само из топлих леја. Производња у топлим лејама нарочито је потребна онде, где није могуће у месту добити у свако доба преко године, или бар кад затреба свежег или иначе раног поврћа, било за домаћу потребу, било за продају.

Не стоји то да човек мора бити богат, па да се снабдева раним поврћем. Ко год има поред куће бању, он може са мало више труда и пажње, без великих трошкова основати и издржавати по једну или више топлих леја.

У већим градовима, може се врло лако а и

врло скупо продати све оно, што би из топлих леја преко домаће потребе претекло, а тим приходом могли би се покрити сви трошкови око дизања и задржавања топлих леја.

У топлим лејама може се свако поврће производити, али се производња у опште ограничава само на извесна поврћа, која су најомиленија или која се на пазару највише траже и најбоље плаћају. Највише се изводи: салата, ротквица, краставци, диње, кадфиол, кел, мрквица, пасуљ, грашак, паприка, патлиџан и јагода. И ја ћу се овде напоменути поврћа ограничити, јер у нашим приликама и потребама изводити још и друго што у топлим лејама било би посве излишно.

У осталом, главно је направити добру топлу леју, а при гађењу држати се строго извесних правила, и онда се може производити што се год хоће.

При производњи поврћа у топлим лејама потребна је много већа окретност и пажња, него при градинарењу на отвореном пољу. На сваку маленост која би могла утицати на добар успех нашег рада морамо добро припазити. На сваку природну појаву морамо бити спремни као запета пушка. Ко не би могао све то сам урадити, тај мора имати неког млађег, који ће то штети и умети да уради; без веште руке и безграничне оданости том послу не може се постићи жељени успех.

Проводећи дуже време у Чехословачкој особито лепих примера видео сам нарочито у околини већих места, где се у огромним количинама у топлим лејама гаји рано поврће које се прескupo продаје, а понајвише у околини Прага, Брна, Пилзена, Хруђима и других места, где се у великим количинама и изводи.

Ђура Николић,

економ из Гугла, члан Пољ. Пољпр. удруженија.

ИЗ РАТАРСТВА

Употреба азотних вештачких гнојива у пролеће.

Пролеће нам је скоро пред прагом и тиме и почетак новог живота на нашим пољима.

Како ћемо изаћи из ове зиме са јесењим усевима, то још тачно не знамо, јер су сви ингледи, да ће зима тек да наступи.

Колико год је досадање време топло било неповољно и штетно, толико би, и још више, било од сада хладно и зимско време, јер — сад је већ доба, да зима прође и да наступи пролеће.

Прошла је зима била врло сува. Ово је усеву шкодило и на много је места усев абог суше угнуо. Суво је време особито припомогло множењу полских мишева, којих ове године има, као ретко када. Што на усеву није проредила суша, то су учинили мишеви.

Голомразица, која је такође ове зиме потрајала дуго, извукла је жиле житарица из земље и тако пружила мишевима готову храну.

А ако сад још и крај зиме буде неповољан, и ако се зима предуго отегне у пролеће, онда, богме, немамо много да очекујемо.

Кад се слаба жита морају у пролеће да проравају, у тој години нема бирићета.

Зато би овога пролећа врло добро било, ако би наши пољопривредници барем своја слаба жита (а ни бољима не би то шкодило) наћубрили којим азотним вештачким гнојивом.

У нашој се домовини могу добити две врсте вештачког гнојива и то: **цианамид** и **чилска шалитра**.

Ја сам прошлих година имао прилике да изводим много огледа на житарицама са чилском шалитром у разним крајевима наше домовине, па сам увидео:

1. да 1 килограм чилске шалитре производи код нас вишак од 2 до 6 килограма зрна житарице и око десетак килограма сламе.

Даље сам увидео, да — ако се чилска шалитра употреби рано у пролеће:

2. **ћубрен усев раније искласа и раније дозри, него онај, који није ћубрен; ћубрен усев мање страда од рђе, него онај, који није ћубрен; зрно са ћубреног усева круније је, него са нећубреног; слама и клас су дужи; слама је тврђа.**

Главно је, од чега зависи успех, да се чилска шалитра употреби у пролеће што раније, најбоље још у месецу марту.

Употреба чилске шалитре врло је проста. На 1 јутро узме се око 80 килограма шалитре. Пре сејања треба је на сувом месту просушити и добро уситнити, а онда растуриати одозго преко усева. Треба пазити, да се не растура, кад је роса или по киши. Ако смо један део њиве оставили нећубрен, опазимо већ после неколико дана разлику.

Употреба цианамидна слична је, употреби чилске шалитре, само се цианамид мора растуриати још много раније. Он би управо требао већ да је растурен.

Помоћу азотних вештачких гнојива дигли су напредни народи приносе својих земаља толико, да ми то једва можемо веровати, кад њихове богате жетве сравнимо с нашим сиромашњима.

Употреба — и то паметна употреба азотних вештачких гнојива јесте у пољопривреди једна од најуноснијих инвестиција, па би збиља већ било крајње време да азотна вештачка гнојива и наши пољопривредници усвоје.

Рачун је врло једноставан:

1 килограм шалитре стаје данас толико, колико 1 килограм пшенице + 2 кг. сламе; са 1 килограмом шалитре добија се просечно 3 килограма пшенице и око 6 килограма сламе.

То значи, да шалитра, употребљена на жи-

тарице, исплаћује трошкове, а понекад и много боље.

За паметна је ово доста.

Пожега,

К. Поповић.

ИЗ ЗАШТИТЕ БИЉА И ЖИВОТИЊА ОД БОЛЕСТИ И ШТЕТОЧИНА

III. Пољопривредне штеточине и њихови непријатељи.

(Садржај: Мухе *Syrphidae*—; непријатељи билих јашију; корисне золе; *Zicrona coerulea* или плава стеница; уколажа; закаљачи).

(Свршетак)

Један други предатер, кога ћемо сада поменисти је крвни непријатељ, ако се тако може рећи, златне бубе (*Halicta ampelophaga*). Он припада инсектима Риљашима, то јест оним бубама код којих је један део уста, доња усна, јако продужен и образује рилицу. Са њоме буба може бојсти и кроз њу усисавати разне течности. Риљаше ми најбоље познајемо од свију инсеката, и то из личног искуства стеченог за време рата: међу њих спадају и постелњна стеница и људска вах.

Поменути предатер, крвни непријатељ златне бубе, спада у групу стеница, и кројем и величином тела подсећа много на неку од смрдубуба, тих крвних инсеката, чијег се смрада сигурно сваки сећа.

Слика бр. 8. показује спољашњи изглед бубе. Њено је име *Zicrona coerulea*; на нашем језику требали би је назвати плавом стеницом.

Буба је плаве или зеленкасте боје, са металним прелијазима. Било као ларва, било као потпуно одрасла она живи од јаја, ларва или одрасле златне бубе, за коју се зна да често наноси огромне штете виновој лози. Шћепавши ларву или одраслу златну бубу својим предњим ногама, она им забавља рилицу у тело и исисава све његове сокове. На дан може лако по 12 до 14 ларва или одраслих да поједе.

Сл. 8. — Плава смрдубуба. — 1. Јаја бубе, гледана са стране (а) и од горе (а); — 2 и 3 ларва; — 4. одрасла инсект (према Фејто-у). Јако увеличано.

На жалост како је плава стеница скоро исте боје које су и њене жртве (златна буба), то

врло често рђаво пролази од стране виноградара који ју гоне и утамањују заједно са штеточином.

Остављајући за сада на страну многе друге корисне предатере, поменимо само још ухоложау. да би је у неколико одбранили од нападаја, којима је са свију страна изложена. На њу, као и на врапце, већ се одавно дигла вика да земљорадњи наносе само штета и да се ухоложа увлачи у уши животиња, па чак и човека.

Није искључена могућност да је неко некада, пробудивши се, нашао ухоложау крај своје главе или у својој постели, али да је она икада само покушала да уђе у нечије уво, и увише је сузњиво.

Па то је један од најневицијих инсеката покрај свег разабријачког изгледа, нарочито оне опасне штиталке којом се завршује трбух, и која никада никог није опасно уштинула, јер и не служи за то већ за сасвим друге ствари, то су делови полних органа.

Ухоложае оптужују у многим страним зоологима, па и нашим, као штетне животиње, које нагривају цвеће, младе биљне делове, нападају разне плодове, као крушке, јабуке и грожђе. Да ухоложае нападају плодове, то је тачно, али изгледа да оне то чине само тада када они почну да труну, а то су обично разне врсте зоља, које начину здраве плодове и произицавају њихово трулење. Па и полунатрулелим плодовима, ухоложае предпостављају разне гусенице, од којих су неке врло штетне по нас. Тако, многи су их природњаци видели, где хватају и једу гусенице грожђаног мољца, и тиме се лако може објаснити велики број ухоложа у гроздовима, као што је то чешће примећено. Ја сам их лично видео где се хране лисним вашима, и могу вам потврдити да имају врло добар апетит, и да од ваши, коју су ухватили, за неколико секунди ништа не остаје. По свеми дакле изгледа да ухоложае сасвим неправедно уквивају тако рђав глас, и да их не треба тако немилосрдно гонити и таманити.

Зауставимо се, за сада, на овим предатерима, остављајући остале да их други пут поменемо.

Као што се види, извесни предатери, и то највећи, хране се свима бубама које могу ухватити, без обзира да ли су ове штетне или корисне по нас. Али како су корисни инсекти у

свом раду много ређи од штетних, што је у осталој опште правило и код свију других родова, и ти предатери само нам могу користити својим радом.

Поменути предатери могу скоро увек наћи довољно хране да живе и да се плоде, јер нападају многобројне инсекте. Сасвим је други случај са предатерима, који живе само од једне или две разне врсте инсеката, као на пример већ поменуте зоље, или још боље бубамара, о којој смо говорили, и која живи од штитасте ваши на неранцама. Њихов је опстанак немогућ, чим се њихове жртве не налазе у довољном броју да их хране.

Да би те предатере могли имати при руци када нас снађе зло, потребно је гајити их на вештачки начин. И то се ради у разним страним државама. У њима постоје нарочите станице, у којима се извесни корисни инсекти гаје и шаљу у разне крајеве, у којима су се штеточине појавиле. И рекли смо да су често на тај начин постигнати изненађавајући успеси.

Исто тако рекли смо да су често и из страних држава доношени корисни инсекти, непријатељи извесних опасних штеточина, у намери да се умноже и одомаће, да би се на тај начин спречило ширење штеточине. Та се метода употребљавала нарочито тада, када се случајно из страних држава унесу штетни инсекти. Примећено је да ти инсекти обично почињавају много више штете у својој новој отаџбини, него у старој. А то се може лако објаснити. Остављајући своју стару отаџбину, они су обично у њој оставили и своје природне непријатеље који су им у њој спречавали прекомерно множење. Шта друго тада остаје но отићи у њихову постојбину, потражити њихове природне непријатеље, донети их и покушати да се умноже и одомаће.

Ма ћемо се, говорећи о инсектима паразитима, мало дуже задржати на том тако интересантном предмету. Рецимо за сада да су покрај бубамаре, непријатеља штитасте ваши на неранцама, Американци увезли из Европе велике количине миришљавих брзогома да би се на тај начин борили противу два опасна инсекта, два лептира, чије гусенице нападају шуме.

Корист коју чине предатери земљорадњи је неочењива. У свакој школи, па на крају крајева и у свакој мекани требало би изложити њихове слике, да би их свако дете, сваки човек знао и чувао, у место што их немилосрдно сатира. Јер код свију нас, чим видимо неку бубу, први је покрет да је згавам, не питајући се, да ли нам она доноси користи или наноси штете. И често убијамо тако своје најбоље помагаче у борби противу штетних инсеката, као што се то нарочито дешава са разним бауљарима, миришљавом брзогомом, пешчаром и т-д.

Сл. 9. — Ухоложа (према Јаму). Јакс увеличано.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Питање: Наше ливаде су испошњене и све корисне траве изгубиле се, а расту само оне које дају рђаво сено. Па стога сам рад да на свом имању уведем гајење мухара за храну стоке.

Пошто ми је гајење мухара непознато, молим Друштво да у своме листу „Тешаку“ да упуство о његовом гајењу и сејању.

М. Шаркић,
земљ. из Масловог.

Одговор: Мухар се највише гаји у Мађарској, одакле је још из давних времена пренесен у све околне земље. Гаји се ради зелене пиће или за производњу сена. Мухар је једногодишња пибна биљка, има га више врсти а најповнатији су италијански и германски. Код нас се налази по њивама, где расте у дивљем стању.

У погледу земље више воли суву земљу и зато му најбоље годи лапорасто песковита иловача, коју ваља добро и дубоко припремити. Најбоље успева после љубрених окопавина. Мухар је биљка сувог поднебља, те због тога је и његова важност много већа и драгоценија за крајеве, где владају честе суше. Сем тога мухар се са успехом гаји и на стрништима, лаништима као и на земљиштима, на којима су биле окопавине (рани кропир, пасуљ и т. д.) те се на тај начин са једног земљишта у току једне године добију и две жетве.

Мухар се сеје од априла до септембра месеца. Како његово семе при ницању захтева већу топлоту, то се сетви не сме приступити све дотле, док се земља добро не зареје — до 10°C. Сеје се омашио и на редове. На 1 хект. потребно је семена на омашке 30—35 кг., а на ретве 15 до 20 кг. Затрпавање семена ваља толико извести, помоћу бране, ваљка или лаке дрљаче.

Мухар стасав за 100—120 дана. Коси се онда кад се јаве први класови. За зелену пићу треба га раније косити, док се није здрвенио. Принос је по хектару 3—4000 кг. сена, а зелене пиће 10—14000 кг. Семена пак даје са једног хектара 1600—2000 кг. Хектолитарска тежина износи 68—72 кг. Клијавост семена траје само две године и зато при набавци треба бити обаврзије и набављати га од установа које дају гаранције у погледу чистоте и клијавости, а то је Српско Пољопривредно Друштво.

Д. Ђ. Ђатић

Питање: Пољопривредна Подружнина у Чуругу (Бачка) извештена је, да је један бравар направити плуг за сејање кукуруза са машинама за бацање вештачког љубрива заједно. Питају чланови: може ли се знати колика тежина (љубрива-грама) треба за сваки струк кукуруза. До душе необично је питање, али је то жеља њихова.

У Чуругу 9.-II-1925 г.

У име Подружнице
Василије Теофановић, с. р.

Питање: Питање употребе вештачких љубрива код нас појављује се врло често, па није никакво изненађење, да су се и наши мајстори почели старати да спреме машине, које би њихову употребу олакшале. Такав је случај који интересује Пољопр. Подружнину у Чуругу, и она би хтела податке за своје чланове о томе, колико се сме бацити разних врста вешт. љубрива на једну кућицу (оцак) кукуруза, при сетви са нарочито конструисаном машином, која у исто време сеје кукуруз и баца вештачко љубриво са семеном.

1. Према подацима које ја имам у руди са огледног поља Пољопр. Огледне Станице у Топчидеру, на коме је рађено под мојим надзором, ја не бих смео да препоручим нашим земљорадницима употребу вештачких љубрива на кућице код кукуруза, јер су ми парцеле на овај начин љубрене даде много мање принос од парцела које нису биле ничим љубрене.

Ово рђаво дејство овога т. ј. локалног љубрива код кукуруза може да се објасни само тиме, што се кукуруз сеје доста позно у пролеће, дани су топли, земљи недостаје влаге, те јако концентрисани раствори соли, доданих у виду разних вешт. љубрива штетно утичу на младе клице биљке. У колико је пролеће сувље и обрада земљишта нерационалнија у толико су последице овога рђавог дејства теже.

Ево само два три податка по овоме питању:

Ред. број	Плоштина парцеле	Ћ У Б Р Е Н О	Кућина			
			засејано	налик дао плод	принос у килну кг.	принос у килну рату на х
1.	107.8	Растурено омашке и зарђаво пре сетве (рачунајући по хектару): 200 кг. чилске шалитре, 200 кг. 40% калијеве соли и 400 кг. суперфосфата 15.5%	256	214	37	3432.12
2.	107.8	Нељубрено	256	209	32.5	7024.70
3.	107.8	Растурено љубре у кућице да време сетве, да славу кућину поднебљан, рачунајући: Н= 200 кг. К= 200 кг. Р= 400 кг. по хектару.*	256	106	19.5	1808.82

Оглед је вршен на имању „Топчидерске економије“ у привредној 1922-23 године.

Све парцеле су узоране с пролећа (јер сам увек у пролеће добио земљиште на распољење), на дубини од 20 см. Остала обрада, сетва и нега усева обављене су под потпуно једнаким условима. Сејана је сорта „румски алатни“.

У овој години овладала је изванредна суша, и свакако да је она и допринела овако рђавом деј-

* Н = чилска шалитра
К = калијева 40% со
Р = суперфосфат.

ству локалног ђубрења. Огледи су вршени само једне године, јер је земљиште одузето од Огледне Станице за потребе војничких касарни, па због тога нису ни публиковани добивени подаци, јер нису могли бити проверени за дуже време.

Па ипак, и поред ових резерви које ја чиним у погледу опште важности ових огледа и резултата, ја препоручујем земљорадницима, да испробају дејство вешт. ђубрива на својим имањима пре него што купе веће количине за употребу на велико. Ово ми је сасвим олакшано на тај начин, што заинтересовани произвођачи вешт. ђубрива стављају бесплатно на расположење мање количине ради проба.

2. Ако чланови Пољ. Подружине хоће да употребе вешт. ђубриво помоћу комбиноване сејалице која је израђена код њих, ја им препоручујем, да за локално ђубрење код кукуруза узму само половину од оних количина по хектару, које се обично препоручују, а то је: 100 кг. чил. шалитре, 100 кг. калијеве и 200 кг. суперфосфата. Било би добро да пробају и са још много мањим количинама, па чак и са половином ових горе означених бројева.

Колико је потребно бацити ђубрива на сваку кућицу (оцак)? — Да бих им могао овде дати одређену количину на сваку кућицу, морамо имати утврђену количину ђубрива коју желимо да бацимо по хектару, с једне стране, и број кућица који ћемо засејати на површини од 1 хектара, што зависи од удаљености редова и удаљености кућица у редовима.

Ако узмемо да ћемо сејати кукуруз у редове у размаку од 0,70 м., а кућице у редовима у размаку од 0,60 м., на једном хектару имаћемо округло 23000 кућица. Ако желимо сада да бацимо 100 кг. чилске шалитре, 100 кг. калијеве соли и 200 кг. суперфосфата, онда ћемо морати да употребимо за сваку кућицу по 4,3 грама шалитре, 4,3 гр. калијеве соли и 8,6 грама суперфосфата. Свега дакле око 17 грама смеше ова три ђубрива у горе означеном односу. Ово је од прилике једна пуна омања кашика.

Вештачко ђубрење треба мешати непосредно пред сетву, и то да је добро суво, и самлевено или истуцано врло ситно. Иначе ће се сејалица загушвати и растурање ће бити врло неравномерно.

Смеса ђубрива никада не сме да се претрпа заједно са семеном, него морају бити одвојени једним слојем земље.

С обзиром на високе цене вештач. ђубрива идеја о локалном ђубрењу је врло добра, и већ су вршене пробе у многим земљама. Уштеда у ђубрењу може да буде врло велика: за 50 па чак и за 75%, ако би се добили повољни резултати у погледу дејства код извесних културних биљака.

проф. Драгомир Ђосић.

овоме: имам једну парцелу ливаде, која није подводна, па желим арати, које би ђубре вештачко могао да употребим за ђубрење поменуте ливаде од 21 ара.

Светислав Костић
земљорадник у Дрину

Одговор. Вашу ливаду можете ђубрити обичним згорелим стајским ђубретом, плити осоком, или од вештачких ђубрета суперфосфатом или Томасовим брашном (дрозгом, шљаком).

Ако ђубрите сточним ђубретом, онда с јесени треба добро да подрљате ливаду, па по површини да растуристе ђубре и тако да остане преко зиме. Добро је и да повалате ваљком преко растуреног ђубрета, ако га имате. С пролећа, чим се отопи снег и земљиште довољно просуши, треба да покупите све сламасте остатке сточног ђубрета са ливаде и да их баците на ђубриште или компост. Ово скупљање ћете учинити дрљачом или грабљом, ако имате довољно радне снаге, а немате добре дрљаче са зубцима.

Вашу ливаду бисте могли још полити и осоком, место згорелог стајског ђубрета, али ви свакако немате удењених ђубришта са јамом за хватање и чување осоке. Ако бисте ово имали, онда бисте осоком преко зиме могли полити вашу ливаду, а ђубре би вам остало за њиве. Због тога затражите упушта код дреског државног економа, па ће вас он упутити како да подигнете ђубриште.

Од вештачких средстава за ђубрење ваше ливаде можете да употребите чилску шалитру, рачунајући по 100 кг. за хектар, т. ј. 20 кг. за вашу ливаду, а са овим још да додате суперфосфата — 300 кг. по хектару, т. ј. за вашу ливаду око 60 кг. Место суперфосфата могло би се са врло великим успехом употребити Томасово брашно, и то 400 кг. по хектару, али ће вам сигурно бити много теже да га набавите него суперфосфат.

Томасово брашно бисте требали да баците с јесени по подрљаној ливади, а чилску шалитру и суперфосфат што раније с пролећа, и то по добро подрљаној ливади.

Ако овако ђубрите само сваке четврте године, а поред тога још и правилно негујете вашу ливаду и чистите коровљиве биљке, онда можете очекивати и много и лепог сена за стоку.

27-II-925. Београд.

Драгомир Ђосић.

Б Е Л Е Ш К Е

Може ли се виноград гајити без притака?
Притке служе лози да се уз њих привежу ластари те да не би пузили по земљи, јер је лоза, као што се зна, пузајућа биљка. Али виноград се може гајити и без притака, но не на сваком месту и са сваком сортом лозе.

У јужнијим крајевима, са приморском климом, лоза се гаји обично без притака. Тамо су

Питање: Молим Друштво да ме обавести, о

лета врло сушна, те кад се с пролећа изврши копча, ластари, и ако покрију земљу, само могу одржавањем хладовине спречити сувишно испаравање влаге из земље и субити пораст короа. Ни лози ни грожду неће сметати много што ластари нису привезани.

У умереним пределима, ако би се лоза пустила да расте без притака, земља би под њом услед честих киша, које падају и с пролећа и преко лета била влажна, те онда не само да лоза не би могла како треба сазрети него би и грождје било изложено труљењу.

Има лоза које више мање усправно расту, те ако се још подеси и орезивање тако, да се тица развуче у краке, може се и у умереним пределима, нарочито на косама добро сунцу изложеним, гајити лоза без притака.

У умереним крајевима притке су, у опште се може рећи, потребне, да би се могла лакше и земља између редова лоза обрађивати и короа уништавати, затим да би се виноград могао лакше и боље опрскати и најзад да би и ластари и грождје били боље изложени сунцу, те и потпуније сазрели.

Свежи црвени патлициани, могу се имати без мало до нових, на два начина. 1) У старушинама: кад се узме један повећи сандук, али не одвећ дубок; најбоље 0.40 см. У њега ваља сипати доле подебљи слој струготине, која мора бити сасма сува. На тај слој ставити патлициане и то само здраве и лепо опране и обрисане. Ови се не смеју додиривати. Тај се ред затим заспе струготином, тако да не вири ни мало патлициана. Сад се ређа други ред, на опет засипа струготином и тако до врха. По врху ваља да је слој струготине дебео 0.10 м.

Исто се овако чувају патлициани и 2) у *шеелу*, који се мора добро просејати.

Овако се могу чувати и: мушмуле, јабуке, крушке и дуње.

Милица Ђурић—Топаловић.

Манглид или манголд (римски купус; српски: блитва). Манглид је једна биљка слична спанаћу, али много укуснија, хранивија, кориснија, а за гајење лакша.

Има га више врста, али су три нарочито добре за препоруку: Манглид-Lakullus, кречава манглид и озими манглид.

Гајење му је просто, јер он не захтева неку нарочиту негу. Најбоље је посејати у топлу леђу или сандучиће омашке, али оређе, још у марту месецу. Кад биљке одрасту као и обичне за пикирање, онда их ваља расађивати у редове, тако да је ред од реда и биска од биљке у размаку од 0.40 см. Земља треба да је добро ђубрена, али не свежим ђубретом. Најбоље је ђубрити с јесења за пролеће, јер ако се с пролећа ђубри, лако сатруне цела биљка. Негу му се састоји у честом окопавању, и то малом мотичицом и заливању, кад је сушно дужи време. Иначе, ако је јако влажно време он

не трпи заливања, јер му труне дође лишће. Веома је годна биљка за гајење, јер на њу неће ни бувач ни гусеница.

Око струкова мора бити увек очишћено све увело и натруло лишће.

Као спанаћ може се сејати и преко целе године. Озими манглид сеје је од јуна до септембра и пикира (расађује) на 0.20 см. размак.

Употребљава се лишће као и код спанаћа а дршке или ребра као компот, мармелада и као шпаргла. Веома је здрав и укусан, само кад се добро справи.

Ја сам га до скоро давала зечевима и живини, јер га врло радо једу. Ако се више посеје има га преко целе године и за варио и за живину, нарочито зими, кад ништа од зеленица нема.

Семе се добија врло лако од манглида сваке друге године. Иначе га свежег и добре клијавости има код „Зрна“ у Загребу.

Врло је користан и било би добро да наши пољопривредници из околине Београда покушају да га гаје, јер сам уверена да се неће кајати, већ ће га врло корисно употребити, као што сам и ја сама веома задовољна његовим гајењем.

Милица Ђурић—Топаловић

ГЛАСНИК

Рад Секција Срп. Пољопривредног Друштва. По хитној молби Министарства Пољопривреде и Вода Бр. 5689. од 20. ов. м. Секција за Стоцарство састала се на позив секретара г. Др. Т. Митровића 24. ов. м. у Дому друштвеном и узела је у претрес молбу Браће Д. Михајловића, извозника из Београда по питању забране извоза живине, и једногласно донела одлуку:

Да не треба забрањивати извоз кокошака ни живих нишн закљаних у времену од 25. фебруара до 25. маја.

Да донесе оваку одлуку, Секција је руковођена следећим разлозима:

1) Што у народу има и таквих кокошака, које не служе ношењу јаја или које пољопривредници из ма којих других разлога желе избацити из својих запата и продати их.

2) Што се забраном извоза кокошака не би много повећала произвођаја јаја, јер кад би се извоз њихов забранио, цена би им пала, а потрошња би се у унутрашњости државе повећала.

3) Што би забраном извоза кокошака цене у земљи пале, тим би се падом цена користили трговци, извозници живине, накуповали их би за време извоза у великим количинама по нижој цени, па кад истекне рок забране, који је врло кратак, продавали би је двоструко скупље. Овим би сами произвођачи били јако оштећени, што Држава мора по сваку цену избегавати, пошто би оваква спекулација штетно утицала на даље напредовање живинарства у земљи.

4) Што је технички врло тешко спровести само забрану извоза кокошака, како је предатно искуство показало, јер је било врло много случајева злоупотребе, наиме, да се у једном вагону пуном петлова налазила и добра половина кокошака.

5) Што забрана извоза кокошака није једино најфикасније средство за повећање производње јаја, па ни њиховог извоза.

6) Што има других много радикалнијих средстава и мера, које су у стању да без икакве штете по произвођаче побољшају наше целокупно живинарство и квантитативно и квалитативно, па и производњу јаја.

Секција за Сточарство доставиће у најкраћем времену Управном Одбору мере за унапређење нашег живинарства, о чему ће бити извештено и Министарство Пољопривреде и Вода.

За сада би Секција могла препоручити као најхитнију меру, да Срп. Пољопривредно Друштво са Министарством Пољопривреде објасне произвођачима користи, које долазе од кокошака носиља, и то преко економиа и ветеринара, путем јавних предавања и стручних листова.

Нови чланови утемељачи. — Г-ца Радојка М. Стефановић и г. Владимир А. Пешић, чиновници Српског Пољопривредног Друштва, уписали су се за чланове утемељаче са улогом од по 200 динара.

Одобрено осуство државних чиновница и службеница пољопривр. струке. Господин Министар Пољопривреде и Вода решењем од 13 фебруара Бр. 5001/Л одобрио је петодневно осуство од дужности, без путовања свима државним чиновницама и службеницима ресора овога Министарства, који су редовни чланови Друштва, ради посете 51 Редовног Годишњег Збора Српског Пољопривредног Друштва. Одсуство ће важити од 28. марта до 2. априла т. г.

За годишњи Збор Српског Пољопривредног Друштва, који ће се одржати 29. марта т. г. Министар Саобраћаја, решењем својим Бр. 7602. од 4-III и Бродарски Синдикат, решењем Бр. 748. од 2-III одобрили су посетиоцима повластицу, железницом односно бродовима у пола цене.

Новластида железницом важи 3 дана пре и 3 дана после Збора, бродовима од 26-III до 5-IV т. г.

Учасници Збора кућиће на полазној станици целу карту, која ће им важити и за повратак са легитимацијом да су посетили Збор.

ЗАПИСНИК

8. редовне седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане на дан 25. фебруара 1925. год. у друштвеном дому у Београду.

Били су присутни: председник г. Паја Т. Тодоровић, п.председник г. Д-р Танасије Митровић и чланови Управе:

г. г. Божа Ђ. Ранковић, Никола Ж. Петровић, Александар Рашковић, Милан Дамјановић, Драгутин Спремић, Сана Ратковић, Павле Петковић, Софроније Партовић и Виђа Т. Радовановић.

Председавао: Председник г. Паја Т. Тодоровић.

Бележио: Секретар г. Николије Ст. Стаменковић.

I.

Прочитао је записник 7. редовне седнице. — Одбор усваја прочитани записник.

II.

Прочитан је записник I Конференције свих Секција држане 22. фебруара 1925. г. и по дискусији, која је вођена одлучено је:

1. Да није потребно нарочито истцати питање о засађивању воћака поред путева, јер је то предвиђено законом о унапређењу воћарства, па је засађивање воћака поред путева вршено већ на основи овог закона, где год је државним економима остало на располагање садница произведених у среским воћним расадницама. Исто тако вршено је и засађивање воћака дуж железничких пруга. Једино има да се умоле надлежни, да боље осигурају чување од упропашћивања тих воћака.

Пољопривредно Друштво стајаће и од сада на расположеном Господину Министру Пољопривреде и Вода да и оно саветима, поукама и стечајницама потпомогне да се засађивање воћака поред путева одомаћи и у нас.

Одбор решаван да се питање чувања засађених воћака поред путева поново преда на проучавање Секцији за Ратарство.

2. Овлашћује се П.Председник г. Др. Танасије Митровић, да спреми одговор за Министарство Пољопривреде и Вода по питању забране извоза живине по 2. тачки записника I Конференције свих Секција.

3. Да се предложи лице за почасне и редовне чланове изнесу као предлог Одбора Годишњем Збору.

III.

Прочитан је пројекат буџета за 1925. г. и по њему отворена дискусија, па је одлучено: да г. г. Никола Ж. Петровић, Александар Рашковић и Милан Дамјановић спреме пројекат за идућу седницу која се има одржати 27. ов. мјд.

Са овим је седница закључена.

Уредништво и администрација Тежака не прима одговорност за садржину приватних огласа.

ОБЈАВА

Српско Пољопривредно Друштво је добило за прелетну сетву:

семе лудерке — гарантовано чисто — по 30 дан. кгр.	"	22	"	"
семе сточне репе	"	6	"	"
семе гледичија	"	25	"	"
семе грахориде	"	6	"	"
семе мухара	"	6	"	"
семе проса	"	6	"	"
семе разног поврћа и цвећа	"	1	"	оброк

Семе се неће давати на кредит, већ само за готов новац. Са поруџбинама похитати, јер је семе набављено у ограниченим количинама.

Пољопривредници, ширите ваш лист „ТЕЖАК“.

За измену Правила Српског Пољопривредног Друштва

Социјални прогрес новог времена креће се и креће се и даље ка кооперативном задругарству.

У данашње време оскудице радне снаге — инкосно стање код земљорадника, од којих је 75% малопоседника, биће привлачан покрет Задругарство, јер у њему ће наћи инкосно, ситни и средњи поседници, земљорадници јаке потпоре за свој опстанак и напредак.

Српско Пољ. Друштво развило је пропаганду за један задружни покрет у пољопривредне подружине. Тај покрет за сад даје повољне резултате у бројном повећању пољопривредних подружина. Број може напредовати и *расти донекле*. Али ће доћи време, које неће бити далеко, да ће наступити стагнација у том задружном покрету, после чега ће наступити пасива у раду подружина, за којом долази распадање — смањивање броја подружина и броја таквих чланова.

Ја предвиђам и тврдим, да задружни покрет, који показује данас успеха у ницању све нових и нових пољопр. подружина, нема своје основне и чврсте подлоге за стално напредовање и за опстанак свој у даљој будућности. Јер покрет и напредак у оснивању пољопривредних подружина, последица је двају данашњих фактора — покретача. Први је општи покрет социјалних кооператива, да се у заједници дође лакше и јефтиније до потреба за рад, за производњу, а стиги и за живот.

Специјално код пољопр. подружина други је фактор у напредовању организовања пољоприв. подружина заузимљивост наших чланова С. П. Друштва — државних економа.

Други фактор само искористићава данашње друштвене повољне прилике за Задругарство.

Замислимо сад, да ће се покрет и жеља за удруживањем расхладити и да ће код земљорадника наступити реални разлози рачуна; с друге стране наши покретачи и организатори пољопр. подружина премештаће се, замењиваће се разне личности, које ће са више или мање љубави сарађивати на раду подружина. И онда шта настаје? Стагнација и пасива. Задругари — чланови пољопр. подружина стаће и размишљати: познали су да је заједница корисна била, али ће увидити, да им ова заједница у пољопр. подружници не даје *довољно и сталне материјалне и моралне потпоре* за њихов напредак и — — смишљаће: где би им и у којој задружној кооперативи било више користи за њих?

Кад наступи тај случај, а он ће на сигурно наступити, онда чиме да задржимо пољопр. подружине С. П. Друштва да се не распадне?

Рекли смо који су материјални и — у другом реду — морални разлози за покрет и удруживања у кооперативне Задруге. Ти мотиви само могу и одржавати Задругарство и осигурати његов напредак.

А да ли постоје и колико су јака та два мотива код наших пољопр. подружина?

Материјални мотив, кога данас пружа С. П. Друштво својим задругама — п. подружинама слаб је и мали. Нема нагледа да може бити јачи, сигурније је да *ће бити слабији*.

Други мотив, **морални**, врло је непоуздан и несталан. Он се обрће око моралне и интелектуалне моћи и сарадње покретача, оснивача подружина. Па баш и кад би био овај морални фактор у појединачном случају довољно јак за одржавање и напредак задружног рада, ипак оскудица *оног првог момента* — материјалног пресуђујућа је за одржање и напредовање кооперативног живота и рада.

Из наведених разлога, да би С. П. Друштво искористило боље и у јачој мери задругарски покрет на оснивању, напредовању и опстанку пољопр. подружина, оно се мора реорганизовати. Мора се реорганизовати и то што скорије, да не би пропустило време и прилике, да искористи социјални покрет за груписање у заједнице — кооперације, — ради свог одржања и напредовања. Ако би то било, да Друштво задопни са искористићавањем ових прилика, привредници и земљорадници ће се заталасати и отићи у други задругарски, или кооперативни логор, који не само, да неће и не може зајачити онај правац рада и напредка у пољској привреди, који је поставило за циљ С. П. Друштво; него може бити и штетан по народне и државне интересе у будућности.

По мом мишљењу Ср. П. Друштво треба да изменом својих правила изврши реорганизацију свог рада што скорије и то у *овом правцу*:

Да С. П. Друштво има *два одсека*, као што има и *два разна правца рада*, а на име: 1. *Одсек за пропаганду* и књижевност, и 2. *Одсек за набавке и посредништва* — за набавке привредних потреба за подизање производње.

Први одсек — као главни звао би се *Срп. Пољопривредно Друштво* са циљем пропагандистичко-књижевним; други би се звао *Главна Задруга Српског Пољопривредног Друштва*.

За рад 1. одсека С. П. Д. постоје основи у садашњим правилима С. П. Д. Рад другог одсека заснивао би се на кооперативној основи, на коме се базирају набављачке и произвођачке Задруге.

Као основицу за Главну Задругу Српског Пољопривредног Друштва, ја износим овде пројектована угледна правила.

Жалим што сам за ову мисао реорганизовања рада С. П. Друштва остао у мањини, али се надам да једна здрава мисао неће угинути; с тога сам захваљан Главном Збору Срп. Пољопр. Друштва, који је примавши измене правила већине одлучио да се и моје одвојено мишљење штампа као додатак у „Тежаку“.

В. Т. Радовановић
члан Управе С. П. Др. и члан
одбора за измену правила.

УГЛЕДНА ПРАВИЛА

Главне Задруге Српског Пољопривредног Друштва

Име и седиште.

Чл. 1. Ради лакше набавке средстава за производњу и ради бољег реализовања својих пољопривредних производа оснива се *Главна Задруга Српског Пољопривредног Друштва*.

Седиште је Главној Задрузи у Београду.

Задатак.

Чл. 2. Гл. Задруга Срп. Пољ. Друштва постиже своје циљеве:

1, набавком опробаних и стручно оцењених пољопривредних справа, алата, машина, и свију средстава, која непосредно или посредно потпомажу и утичу на повећање и побољшање пољопривредне производње у земљи;

2, да за рачун својих чланова — задругара врши набавку семена, плавог камена, и других потреба за увођење рационалније и боље производње;

3, да својим члановима препоручује и набавља чистокрвне боље расе стоке, према стручној оцени препоручљиве за поједине крајеве и нарочите привредне циљеве;

4, да за рачун својих чланова задругара изнајми повољне пијаци за њихове производе и да по потреби организује заједничку продају њихових производа;

5, да подружницама Српског Пољопр. Друштва отвара кредите у справама, алатима, семену и др. средствима за њихову јачу моћ производње.

Средства.

Чл. 3. Средства за пословање Главне Задруге С. П. Друштва јесу:

- Улози — удели чланова;
- Уштеде — сувишци који се покажу по закљученом годишњем рачуну;
- Приходи од фондова, који се буду оснивали;
- Займови, које Гл. Задруга буде добила;
- Резервни фонд Гл. Задруге.

Чланови и улози.

Чл. 4. Чланом улагачем може постати сваки пољопривредник, који се сам непосредно, или посредно бави пољопр. производњом у опште, или појединих пољопр. грана.

Чл. 5. Чланови се могу пријављивати и улоге давати, преко својих пољопр. подружница, или непосредно код Управе Главне Задруге С. П. Др.

Чл. 6. Пољопривредне подружнице Срп. Пољ. Друштва и њихови чланови сматрају се првенствено као пријављени чланови улагачи и они улазе у сва права чланова Гл. Задруге С. П. Друштва, чим положи један део уплате, или цео уписани улог.

Чл. 7. Чланови Гл. Задруге, ради лакшег снабдевања средствима за производњу, ради заједничке набавке и продаје производа, могу се удру-

живати у месне, среске и околне подружнице. Као основица за ово удруживање служиће им правила за пољопривредне подружнице Срп. Пољ. Друштва.

Чл. 8. Члански удели су по 100 динара један удео. Сваки члан може уписати један или више удела.

Српско Пољопривредно Друштво има права уписати половину удела, од укупно пријављених и упулаћених чланских удела.

Чл. 9. Чланови пољопривредних подружница С. П. Друштва имају права уписа и уплате удела до неограниченог броја, према увиђавности чланова и према величини потреба, које се мисле подмиривати преко Гл. Задруге.

Чл. 10. Према броју упулаћених удела одређиваће се кредит појединим члановима, месних, среских и околних Савеза Пољопр. Подружница.

Чл. 11. Уписани удели могу се уплатити цели одмах, или почесно у 4 полугодишње једнаке рате.

При упису и уплати удела полаже се по 10 дина. од удела на подмирење оснивачких трошкова.

Чл. 12. Поједини члан, улагач, или корпорација чланова одмах по упису и положеној првој уплати имају права да се служе потребама, којима располаже Главна Задруга С. П. Друштва.

На отварање и служење кредитом имају права само они чланови, или њихове корпорације и савези, који су уплатили потпуно све своје уписате улоге.

Чл. 13. Улози су имени и на њих добија члан књижицу, у којој је означено име улагача, колико је удела упулатио, потврда са потписом Председника Управног Одбора и благајника, а на дну тога листа књижице својеручни потпис улагача.

Чл. 14 *Органи Главне Задруге* јесу:

- Управни Одбор,
- Надзорни Одбор,
- Скупштина, и
- Службено особље.

Чл. 15. Управни Одбор састоји се из 9 чланова, од којих 6 бира скупштина из чланова Главне Задруге а 3 делегира Српско Пољопр. Друштво, које избором назначује годишња скупштина С. П. Друштва.

Изабрани чланови Упр. Одбора у пленарној седници бирају међу собом преседника и подпреседника.

Чл. 16. Чланови Управног Одбора бирају се на две године. После навршене године оступају 4 члана коцком, на чија места скупштина бира друге. Друге године одступа заостала половина са преседником. Идућих година увек одступа старија половина.

Одступили чланови могу понова бити бирани, ако им је скупштина дала разрешницу за рад и рачуне.

Чл. 17. Управу Гл. Задруге пуноважно представља и подписује преседник или дневни повереник и секретар, односно управник у свима административним пословима, а у благајничким-рачунским на месту управника или секретара благајник.

Чл. 18. Чланови Управног Одбора састају се у седнице на позив председника или дневног повереника према потреби, али се редовно седнице држе најмање једанпут месечно.

Закључци седница су пуноважни, кад је присутно најмање 5 чланова.

О седницама води се записник, кога подписују сви присутни чланови.

Чл. 19. Дужности су Управног Одбора:

1. да решава о набавци састојака за пољопр. производњу — справи, алата, машина, семена, плавог камена, приплодне стоке и других средстава, која утичу или потпомажу пољопривредну производњу. При овим набавкама Управни Одбор је дужан саслушати стручно мишљење Управе Српског Пољопр. Друштва;

2. да решава о пријему чланова у Задругу и да им одређује кредит, према величини уплаћених улога члана или чланова у месној подружници, или савезу њиховом. Кредит се може кредити од 5—10 пута већој суми но што је сума уплаћеног улога;

3. да се стара о набавци потребног новца, путем зајма, у границама суме, коју је редовна скупштина утврдила, као и о тачном и уредном отплаћивању истих;

4. да посредује и организује заједничку прераду, или продају пољопр. производа, и да те посебне организоване послове служи кредитом, који може бити у границама 10 пута већи но што су уплаћени удели организационих чланова;

5. да бира и поставља управника, благајника, магационера и остало службено особље и да им одређује плату, према сумама буџетом одобреним;

6. да најмање свјка три месеца прегледа књиге и рачуне и благајну и уверава се о исправности истих;

7. да на крају сваке године прегледа и подписује годишњи рачун и спрема извештај за годишњу скупштину;

8. да сазива редовне и ванредне скупштине;

9. да утврђује продајне цене саима предметима, који се набављају за пољопривредну производњу;

10. да прописује правилник за пословање Главне Задруге С. П. Друштва и за детаљније одредбе о дужностима и правилима службеног особља.

Чл. 20. Чланови Управног Одбора одговорни су солидарно морално и материјално за руковање имовином Главне Задруге С. П. Друштва. Они су дужни накнадити штете, ако би пронашле услед неправилног вршења њихове дужности. Од ове материјалне одговорности ослобођава се онај члан одбора, који није присуствовао седници, на којој је донето какво решење, које је проузроквало штету, или онај, који је на седници одвојно своје мишљење у записнику.

Чл. 21. Управни је Одбор дужан на 30 дана пред главну годишњу скупштину штампати свој извештај рада и рачуна благајне и послати га саима месним подружницама и њиховим савезима.

Надзорни Одбор.

Чл. 22. Надзорни Одбор састоји се из 7 чланова, од којих 5 бира скупштина удеоинчара Гл. Задруге, а 2 делегира Срп. Пољ. Друштво, које бира његова годишња скупштина.

Чланови Надзорног Одбора бирају између себе председника и деловођу.

Чл. 23. Чланови Надзорног Одбора бирају се на две године, крајем прве године одступају тројица кошком, друге године заостала четворица. И тако се сваке године обнавља избор — одступа старија половина.

Чл. 24. Чланови Надзорног Одбора прегледају књиге и рачуне благајне редовно свака три месеца, а по потреби и чешће.

Чл. 25. Надзорни Одбор сваке године прегледа годишњи рачун и подноси скупштини извештај о раду и стању благајне.

Скупштина

Чл. 25. Сваке године држи се редовна годишња скупштина по закључку годишњег рачуна Њу сазивље Управни Одбор са утврђеним овим дневним редом:

а) Извештај Управног и Надзорног Одбора о раду Гл. Задруге у минулој години;

б) давање разрешнице Управном и Надзорном Одбору за рад и рачуне у прошлој години;

в) предлог буџета прихода и расхода за текућу годину;

г) подноси се на решење предлози Управе, или појединих чланова, ако су ови последњи поднесени Управи на 30 дана пред редовну скупштину. Ако се предлог Управе односи на измене правила, мора се предлог измене оштампати и послати месним, срескљм и окружним корпорацијама — подружницама и њиховим савезима на 30 дана пре редовне скупштине;

д) бирају се чланови Управног и Надзорног Одбора, који одступају.

ђ) бирају се три оверача записника и три за прикупљање гласова при избору.

Чл. 27. Ванредна скупштина држи се на позиве Управног или Надзорног Одбора. Ванредну скупштину имају права преко Управе позвати писменим захтевом 50 чланова улагача.

Сазив ванредне скупштине мора се преко новина и преко Задругиних корпорација обавестити на 30 дана пре дана састанка. У позиву се мора тачно назначити дневни ред, ради кога се сазивље ванредна скупштина. На ванредној скупштини не може се ништа друго ни истицати ни решавати ван означеног дневног реда.

Чл. 28. На скупштинама председава председник Управног Одбора. Ако ванредну скупштину сазивље Надзорни Одбор, мимо Управног, тој скупштини председава председник Надзорног Одбора. Записник на скупштинама води секретар, или управник Главне Задруге.

Чл. 29. Главну службено особље су: управник, благајник, магационер, ликвидатор рачуна и кредита, књиговођа и остало административно и рачунско ниже особље.

Управника, благајника, магационера и књиговођу бира Управни Одбор стечајем, одређује им плате и награде у границама одобреног буџета и са њима закључује уговор.

Остало особље прима Управни Одбор са платама одобреним буџетом, према квалификацијама и способности за дотичне послове.

Ближе одредбе о дужностима службеног особља прописује Управни Одбор правилником.

Пословање Главне Задруге С. П. Друштва.

Чл. 30. Рад Управе Задруге креће се у границама одређеним у чл. 2. ових правила. Цело пословање мора бити упућено на потпомагање пољопривредне производње, прераде пољопр. производа у задружним заједницама и организације заједничке продаје пољопр. производа.

Чл. 31. На крају сваке године саставља се годишњи рачун који има два дела:

- а.) имовина,
- б.) дуговања.

У први део улазе: готовина у каси, уштеде ако их је и у колико било преко буџетских и режијских расхода, изванредни приходи.

У други део рачуна улазе: улози чланова улагача и дуговања по зајмовима Гл. Задруге.

Чл. 32. Од уштеда, које проистичу по закључку годишњег рачуна даје се: 20% на награде управном и надзорном одбору;

10% на образовање резервног фонда;

5% на поделу службеном особљу;

15% Српском Пољопривредном Друштву на циљ пољопривредне пропаганде;

20% на награде месним заједницама организованим у циљу прераде пољопр. производа; за заједничку употребу справа и машина; за заједничку рационалну производњу, или одгајивање добре приплодне стоке;

30% на поклоне у справама, алатима, семену, или другим потребама за потпомагање производње својим члановима улагачима према величини њихових уплаћених улога.

Измене и допуне правила.

Чл. 33. Измене правила могу се вршити само на редовним годишњим скупштинама, ако су ове објављене на 30 дана пре састанка скупштине. На скупштини за измене правила мора бити присутно $\frac{2}{3}$ од броја свију улагача са $\frac{1}{4}$ улога. За измене треба да се изјасни $\frac{2}{3}$ од присутних на скупштини.

Али ни у ком случају измене не могу мењати циљ Гл. Задруге.

Чл. 34. Члан улагач може иступити из Гл. Задруге:

а.) Кад писмено изјави да се неће служити бенефицијама, које му даје Задруга;

б.) Кад задругар улагач судским путем изгуби грађанску част;

в.) Кад члан умре.

Чл. 35. У случају престанка чланства под а) и б) чл. 36. враћају се улози члану у номиналној вредности његове уплате. На резервни фонд и на део уштеде у тој години немају права.

Кад чланство престане смрћу члана улагача, његово чланство и права прелазе на његове наследнике; ако су малолетни, а занимање им остало пољопривреда, онда до пунолетства на удону, или стараоце.

Прелазна наређења.

Чл. 37. Кад се оснује Главна Задруга Срп. Пољопривредног Друштва, она ће примити све справе, алате, семе, плави камен и сав материјал, који служи пољопривредној производњи, по инвентарској вредности од Управе Српског Пољопривредног Друштва и за ту вредност издати књижицу на уписане улоге.

За магацине и канцеларије, које буде С. П. Друштво уступило на услугу Главној Задруги, утврдиће управе оба друштва месечно, односно годишњу књижицу, коју ће Главна Задруга годишње плаћати Срп. Пољ. Друштву.

Чл. 38. Главна Задруга Срп. Пољопр. Друштва може престати кад се зато изјасни $\frac{2}{3}$ чланова улагача на Главној Скупштини, која је у том циљу сазвана.

Та ће Скупштина изабрати ликвидациони одбор, који ће у место управног одбора управљати и окончати ликвидацију.

Чл. 39. При ликвидацији признаће се и дати сваком улагачу његови уплаћени улози сопственицима или њиховим наследницима а Српском Пољопривредном Друштву његови уплаћени улози.

Резервни фонд, или други фондови, који су били основани и претек чисте уштеде, који претече преко ликвидационих трошкова, а за годину, у којој се врши ликвидација, дају се Хипотекарној Државној Банци на чување и приплод.

Сви предмети у магацинима увовчиће се и унети у касу за исплату улога.

Проектовао

В. Т. Радовановић

члан управе С. П. Друштва и
члан одбора за измену правила.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

ЦЕНА ЛИСТУ

ПРЕТПЛАТУ И РУКОПИСИ
упућују се

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I

за Краљевину Срба, Хрвата
и Словенаца:

Срп. Пољопривредно Друштво
у БЕОГРАДУ

ТЕЖАК

на годину 20 дина. или 80 кр.

Претплату примају и све поште

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

на годину дана 45 дина.

На основу најбољег решења од
априла 1869. г. пренјску друштвену
носи пошта бесплатно.

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Биш пољопривредних школа доби-
јају лист у пола цене.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

Примљени рукописи се не враћају

Претплата се полаже уједанпут за
целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 12.

БЕОГРАД, 22. МАРТА 1925. ГОДИНЕ.

Година LI.

РЕДОВНИ ГОДИШЊИ ЗБОР СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

Српско Пољопривредно Друштво, на основи чл. 36., 37. и 38. својих правила, одр-
жаће свој 51. редовни годишњи ЗБОР 29. марта 1925. год. у своме дому у Београду, са
овим дневним редом:

1. Председник или његов заменик отвара Збор;
2. Подноси се извештај о раду друштвене Управе, годишњи рачун о приходу и
расходу и извештај о стању целокупне друштвене имовине;
3. Председник подноси на решење писмене предлоге друштвене Управе, Савеза
Подружнина и појединих чланова, који су поднети Управи најмање 15 дана пре Збора;
4. Подноси се на одобрење буџет прихода и расхода за тек. годину, која почиње
1. јануара;

5. Бирају се чланови Управног Одбора;
6. Бирају се редовни и почасни чланови;
7. Решава се о задужењу Друштва.

У колико се од овог дневног реда не буде могло свршити првог дана, рад ће се
продужити истим редом идућег дана.

На збору ће имати право гласа редовни чланови Друштва и по један изасланик
сваке Пољопривредне Подружине а Савези Подружнина по два (чл. 32. Правила). Друштво
позива на овај Збор све своје редовне чланове, а Подружнице и Савези да делегирају
своје изасланике (делегате) и снабду их потребним пуномоћјима.

Бр. 1168,
10. фебруара 1925. год.
Београд

Секретар,

НИК. СТАМЕНКОВИЋ

Председник,

П. Т. ТОДОРОВИЋ

НАШЕ ЖИВИНАРСТВО

У нашој извозној трговини живинарство је заузело врло важно место, нарочито у претпрошлој и прошлој години и самим тим постало је врло важна грана сточарства. Овим својим истицањем у извозу и великим сумама здраве валуте која притиче све више нашој земљи, оно нас опомиње, да би му требало посветити више пажње, па да се користи осете у пуној мери и у правој мери, коју наша држава може развити у живинарству. Важно је поменути, да је живинарство као споредна грана сточарства у нас, као узгредно занимање наших пољопривредника, до-

стигла тако велики извоз, који изражен у динарима, представља врло велику цифру. Овome треба додати још и то, да се нашем живинарству посвећивало врло мало пажње, да је мало урађено на његовом побољшању, па се и поред тога оно тако видно истакло у нашем трговинском билансу. Значи, да је подлога здрава и да би се са мало више труда и пажње могло много постићи.

Са свију страна чују се приговори, како је наше живинарство примитивно, како у њему има великих мешавина и како би већ једном ваљало почети са уношењем у земљу бољих раса, које би биле добре за ношење јаја, друге опет за месо. Поводом тога одржана је иницијативом Српског

Пољопривредног Друштва и једна конференција, а то се питање налази сада и пред сточарском секцијом Друштва. И она ће ускоро решавати о томе.

У унапређењу целокупног сточарства, па тако и живинарства, није тежиште у плановима, који би се израдили у Министарству Пољопривреде или у Срп. Пољопр. Друштву, већ је кључ целокупног овог рада у самом народу, у рукама одгајивача. Наши пољопривредници морају нешто и знати, имати бар основних појмова из живинарства, па да се има успеха у гајењу кокошака, гусака и пловака. Шта вреди Министарству и Пољопривред. Друштву, што ће они по неком нарочитом плану спроводити унапређење живинарства, радавати народу прокласне расе живине, ако наши пољопривредници буду и даље бацали угинулу живину у туђа дворишта, ако од ње праве читава страшила на својим и туђим плотовима, ако је бацају у потоке, јаркове и на јавне друмове. Морамо бити искрени, па признати, да наш народ не закопава живину и да се она угинула може видети онајпре на улици или друму. А ово је врло опасно, нарочито кад се појави каква заразна болест код живине, јер се зараза на овај начин врло брзо шири и може уништити живину у читавом селу, срезу и области. Природно је, да су и штете тада огромне. Због тога сваки пољопривредник треба да зна, да кад му кокош, гуска или пловка брзо и изненадно угину, да је то од какве опасне болести и да угинулу живину треба дубоко укупати и то одмах или још боље спалити на ватри. То се може лако извршити у дворишту помоћу једног бремена сламе

или шаше. Да би се пак остале кокоши обезбедиле од угинућа, треба одмах сумњиве одвојити од здравих и ветеринарским прегледом утврдити болест, па по савету марвеног лекара приступити лечењу и предузети мере за сузбијање болести. Ово је једна од првих и најважнијих мера, коју поједини одгајивачи морају савесно вршити, од њих се ово захтева у интересу њиховом и целине и то је први услов за унапређење живинарства. Државни органи са своје стране имају да врше другу дужност, која је разнолика, много тежа и много скупља, али су појединци дужни да бар радом са своје стране помогну и допринесу раду државних органа на сузбијању општег зла.

Друга једна врло важна ствар јесте, да сваки одгајивач зна шта хоће. Хоће ли држати кокошке у првом реду за добивање јаја или их жели држати поглавито ради меса и производње пилаци. Ако пољопривредник услед стицаја прилика, тежи производњи јаја, онда је у његовом интересу, да не продаје носиле за све време док носе. На пример, у времену од 1 фебруара до 1 јуна, свака кокошка нека снесе просечно 70—80 јаја, од којих ће изванат број, рецимо 20 јаја, задржати за насад, а остатак ће продати. У приход се морају урачунати сва јаја, која представљају вредност од 80 дина., ако узмемо да једно јаје вреди само 1. дина. Ако пољопривредник прода кокошку за 30 дина., он губи 80 дина. колико вреде јаја и нема више кокошку. Ако се носиља задржи, свака донесе 70—80 дина. и остаје пољопривреднику и даље као капитал. Из овога простог примера, који је изнела једна фирма, види се, колика је корист од носиле, т. ј. да једна кокошка доноси

ПОДЛИСТАК

ПОЉСКИ МИШЕВИ

(*Microtus arvalis*). (2)

Па ипак, и ако је ова ствар заслуживала далеко већу пажњу од стране наших управних органа, њој није обраћена готово никаква особита пажња. А не може се рећи да се народ није жалио и да се није освртао и тражио неку помоћ против тога зла, али, нажалост, у нас је организација за одбрану пољске привреде, а и осећање о потреби тога, тако слабо да се готово нико на ту ствар није ни осврнуо: ни органи Министарства Пољопривреде, ни органи Министарства Унутрашњих Дела, па ни други чиновци.

Па чак ни у општој ни стручној јавности није на ту ствар обраћена потребна пажња. Јер поред кратких бележика овде-онде, досада су о томе изашла и у стручној јавности свега два написа: један у „Kmetovalec-у“* и један у „Пољо-

привредном Гласнику**). И ништа више. А то је већ знак, да се значај ове ствари не цени толико колико она заслужује. С тога ме је то баш и определило, да овде на ту ствар обратим потребну пажњу; јер поред штете, коју су нам већ пољски мишеви нанели, док је озима пшеница била у клици, и док је била још мала, штете које могу тек доћи, кад пшеница буде почела да зри, могу постати још далеко веће. Јер нису ретки случајеви у Европи, да је та животиња кадгод својом појавом у маси сатирала потпуно усеве на просторима, који су износили по неколико стотина хилјада хектара.

Тако крајем 1903. г. неке области Француске биле су потпуно опустошене од ове животиње. Нису страдала само житом засејана поља, већ и ливаде, па и дотелништа. Јер треба знати да пољски миш једе готово све биљне материје, и ако највише воли младо, тек изникло жито. У округу енском (Aine) рачуна се штета, коју је та живо-

* „Kmetovalec“, Ilustrovani gospodarski list. Урадno гласило Kmetске друшце за Slovenijo, St. 24, Ljubljana, 31. decembra 1924. g.

** „Пољопривредни Гласник“, Нови Сад, 1 фебруара 1925. г. Чланак под насловом: „Пољски мишеви“, од К. Пановића, директора кр. нижег господарске школе у Пожеви — Славонија.

2/3 пута своје сопствене вредности. Ова једна мера, коју би одгајивачи предусли у свом сопственом интересу, налази одзива у повећаном извозу јаја и повољно утиче на наш трговински биланс.

Ако пољопривредник жели да му кокошке снесу више од 70—80 јаја, онда он пре свега треба да обрати пажњу на своје запате, да нема случајно у њима нека, која више снесе. На њу треба обратити пажњу колико дуго носи и колико јаја снесе, чувати је и од ње узимати јаја за насад. Ако пољопривредник спроводи стално ово одабирање, сакупиће кокошке које носе сразмерно више јаја. Издвајањем најбољих носила међу тим добрим, насађивањем њихових јаја, доћи ће у току извесног времена до добрих носила. Њих ће још даље поправити, ако набави петла, који води порекло од добрих носила. На овај начин пољопривредници могу доћи до добрих запата и то од домаћих запата кокошака. Тек у другом реду ваља потражити страну расу за ношење јаја, ако се искуством дошло до уверења, да од домаћих запата не може бити ништа или се жели да се брже дође циљу. Према непознатим расама ваља бити обазрив. У овоме случају сваки пољопривредник треба да постави себи ово питање: „Зна ли неговати ову или ону расу; да ли му је она баш потребна и да ли ће од ње имати веће користи; да ли прилике његовог газдинства могу задовољити њене потребе у нези и храни и какву робу траже потрошачи“. Ако добије позитиван одговор на сва питања може се одлучити за ову или ону расу.

Од великог је значаја по наше пољопривр-
тина произвела, од 1909 до 1911 године само у 146 општина на 6 милиона златних франака. А крајем септембра 1912 г. било је захваћено највећом те жистине око 10 округа северне и источне Француске и штете су биле огромне. С тога је стаар дошла и пред парламант, који је био принуђен да изгласа један ванредан кредит од 250000 франака (златних) ради борбе против штеточине. А 1913 г. дошла је још јача најезде, која је захватила око 500.000 хектара плодне земље, те је морао бити изгласан кредит од 750000 франака (златних).

Па да не наводимо даље примере, којих је још доста било. То што је наведено довољно је да покаже до које мере полски миш може бити опасан по пољску привреду са свога пустошнога дејства и до које је мере потребно да се свакој његовој појави у већој мери обрати пажња и да се стога благовремено прибегне употреби средстава, која су у стану да његово умножавање спрече и да му се бројно стање сведе на најмању могућу меру.

Већ је речено, да појава полских мишева у већој мери иде са извесним годинама. То су све

реднике, да држе кокошке, које и зими носе, јер су јаја тада много скупља. Али за то је потребно да се обрати пажња на поједине носиле или да се потражи раса, која је према хладној чврста и носи и зими. И у једном и у другом случају кокошке не могу бити зими под ведрим небом, спавати по дрвеху, већ морају имати топлији кокошарник, у коме треба да је кокошкама топло бар за време ноћи. Ови не смеју прокишњавати, бити влажни и пуни блата. И ако су сарађени од слабог материјала, ипак могу бити суви и топли.

У производњи јаја, сем броја, важна је и квалитета њихова. Сваки пољопривредник зна, да су крупнија јаја тежа и према томе скупља. Даље, прљавија јаја, као и она са сјајном луспом, увек су мање цењена и мање плаћена од чистих и са тамном луспом. Најзад, јаја са жутом луспом и затворено жутом бојом жуманца радије се купују. Све су ово чињенице, на које би требало пазити, нарочито кад се јаја извозе у иностранство. Код нас је врло мали број потрошача, који тражи да су сви побројани услови испуњени, али странци са бољим укусом, пазе на све ово.

Т. Митровић.

ИЗ МЛЕКАРСТВА

РОМАДУР (ROMADOUR)*

Ромадур је сир који слада у полу тврде сиреве а израда истог је јако одомаћена у Чехословачкој, и то већином у Ческо-Моравској.

* Чески зову: Цхелска.

и топле године. Јер тих година они се несметано множе и свој пород с успехом негују. А треба знати и то, да множење полских мишева иде врло брзо. Јер једна женка не носи свој пород више од 20 дана и у један пут даје по 4—6 младих. Па и ти исти младици постају само два месеца после рођења способни да се и сами множе. А множење може да почне, ако је година повољна, још у месецу марту, па да траје чак до месеца октобра. Па ако је још и зима беснежна, а уз то и сува, онда то постаје права мишија година. А такви су отприлике били прошлогодишње лето и ова зима у нас, те се тим да и објаснити појава полских мишева у већој мери у неким крајевима наше земље.

Кишна лета, магловите јесени, снежне, влажне и студене зиме највише потамане полске мишешеве. Али и ван тога они носе готово редовно у себи услове, да после једне нагле најезде, дође њихово нагло опадање, па готово и потпуно нестајање. То бива на интервенцију саме природе.

— Наставиће се —

Ромадур се израђује на овај начин:

Налије се у парни казан једна половина млека, т. ј. пуног и једна половина оплављеног млека, на пр. 150 + 150 лит. млека. У то млеко од 300 лит. које се загреје паром на 31—32° С. сипа се 6 куб. см. „орлеанске“ боје што чини на сваких 100 лит. млека 2. куб. см. боје. После бојења, млеко се добро промеша а затим се подсири на овај начин: налије се у једну већу цементу 3—4 л. воде и у исту се сипа 54 куб. см. течнoг сиршита т. ј. на сваких 100. л. млека по 18 куб. см. сиршита, јачине 12.000,

Када је припремљено сиршито, сипа се у млеко тако, да једно лице меша млеко дрвеном лопатом а друго лице да сила сиршите у средину казана. Када је довољно промешано, усправи се у казану лопата тако, да иста остави млеко да се не таласа.

Када је млеко подсирено, казан се са својим поклопцем поклопи да се не би површина подсиревине охладила и на тај начин успорило подсиравање.

Подсиравање траје 30—45 минута, а да би се уверили да ли је подсирено, положићемо два прста на подсиревину, и ако се иста за прсте не лепи, значи да је млеко подсирено или обратно.

А испитује се и овако: ако се у подсиревину завуку прсти и ако иста прска у правим линијама, значи да је такође подсирена; а ако пак улазе прсти као у тесто, значи да треба још мало почети.

Када увидимо да је млеко подсирено, узмемо дрвени сирарски нож, који је дугачак према дубини самог казана, и са истим сву подсиревину исечемо све на (пантљике) у ширини 3—5 см. и за тим исте (пантљике) сечемо са друге стране тако, да буду скоро квадрати на целој површини. По свршеном сечењу, узме се нарочита плехана лопата, која је широка око 40 см. са кратком дршком, па се са истом подсиревина вуче са једног краја казана ка другом тако, да се парчад која су крупнија од кокошијег јајета секу и том приликом и мшају.

По свршеном мешању, остави се подсиревина на миру 4—5 минута, да се слегне на дно казана и да на тај начин сурутка буде на површини. За то време се припреме калупи и поређају на сирарски сто, који је дугачак 2—3 метра, а широк 1.30—1.50 метра.

Калупе сачињавају три дела и то:

1. *даска* која је дугачка 45. см. а широка 40, см. и има као постоље две положене летве, које су дугачке колико је широка даска (0.40 м.);

2. *решетка*, која је дугачка 0.45 м. а широка 0.35—0.38 м. и иста је изаткана од чамових прутџа, који су округли а дебелине као шипке од папирцава, које израђују стругаре и исте се купују у колонјалним радњама у Чехословачкој;

3. *калуп* (рам) са три преграде, који је дугачак 0.39 м. а широк 0.355 м. Свака преграда рама је дугачка 0.35 м. а широка 0.095 м.

Калупи се ређају овако: узму се прво даске и метну на сто, преко дасака се међу решетке да би се bolje сиреви онедили, а на решетке се поређају калупи, т. ј. рамови, и то по два рама један преко другог.

Када је протекло 4—5 минута, мете се велико цецило преко целог казана и преко сурутке, да исто падне на подсиревину, која је на дну казана и са цементом или неким судом изцрпе једна трећина сурутке, а може се и кривим натегом изцрпети.

На један калуп се рачуна 30. лит. млека, што значи да на 300. лит. млека, треба спремити 10. калуца.

Када је $\frac{1}{2}$ сурутке изцрпљена, приступи се наливању калуца тако, да једно лице са лопатом меша подсиревину и сурутку, да иста буде што једноставнија, а друго лице налива калуце и то што брже, да би сиреви били што правилнијег облика. Ако, случајно, остане у казану још подсиревине, што често бива, треба исту додати у калуце, т. ј. доливати их.

После 10. минута, склони се један део калуца (обично горњи) и подсиревина се одузима из оних калуца, у којима има више и додаје оним, који су мање налицени.

По свршеном изједначењу узме се једна решетка и једна даска и преврну се калуци са сиревима тако, да она страна која је била доле дође горе и обратно. То превртање врше двоје.

Када су сви сиреви преврнути, оставе се да се постепено цеди сурутка, али се пазн, и чим се види да су се сиреви слегли, треба их преврнути. То превртање се врши 3—4 пута, док се не приметн да сурутка више не капље.

По свршеном окапавању сирева, приступа се вађењу из калуца и сечењу истих. Сваки сир т. ј. из сваке преграде, има се исећи на седам подједнаких делова тако, да сваки део мора бити дуг 0.095 м. т. ј. колико износи ширина преграде у калуци и 0.05 м. широк, а висина је нешто мања од ширине.

Сољење се почиње, чим је свршено сечење и то овако: узме се у неки повећи суд соли, која је крупна као просо (ситна проја) и узимају се по два комада сира и ваљају у тој соли тако, да буду усољени са свих страна, а за тим се један о други мало дупне, да не буде сувше соли на њима, а по сољењу се слажу на даске које стоје на нарочитим полицама.

Сутрадан се ти исти сиреви поново соли, само се имају мало мање солити него први пут, зато да не би били сувше соли, а ако се пак мање соли, они буду мекн и разливају се. Чим се сврши и друго сољење, сиреви се носе у сушници, у којој је топлота 14—16°С.

По правилу треба да буде и парно грејање. Ако се деси да се сиреви сувише пресуше, треба пустити паре у сушницу да се мало зидови исте овлаже. Или, ако нема парно грејање, узети мокре саргије и окачити их поред полица.

У сушници сиреви остају 4—5 дана, и за то време се неколико пута прегледају, и ако се види да су почели да плесњиве, треба их омивати у слајој води и слагати на чисте полице.

Из сушнице се сиреви преносе у подруме, где остају 3—4 недеље, т. ј. док не буду зрели. Могу се чувати и 3—4 месеца, и за све време стајања, треба их прегледати, омивати и слагати на чисте полице, које се перу врелом водом и четком.

Подрум, у ком се налазе ромадуре, треба да је што хладнији, по могућству 7—8°C, а лети и мање.

Када су сиреви потпуно зрели за продају, омивају се и увијају у пергамент хартеју, а преко ње у калаџ лист (станијол) који је дугачак 0.18 м. а широк 0.14 м. а преко станијола лепе се етикете.

Многи потрошачи мисле, да се сиреви увијају у станијол зато, да би изгледали лепши, али је то мишљење погрешно, јер сир у станијолу очува сву своју влажност, не плесњиви и не квари се лако.

У случају, да млекарник или сирарница прими млеко, које је мало накисло (сасвим несетно), може од истог изарати ромадуре, само треба пазити, да када се приступи загревању, треба млеко загрејати за 2—3°C мање и треба при наливању сирева журити, да би се сви сиреви што боље надили.

Сир овај је веома укусан и довољно мастан. Јако се у Чехословачкој цени и тражи.

Када се узме да у Чешкој на свим већим спалишницама постоје сирарне, које израђују велике количине сирева, а међу њима на прво место ромадуре, која израђују око 80 модерних друштвених млекарника, а поред тога и две млекарске школе и то: Млекарска школа у Пилзену, и још већа Млекарска школа у Кромјержиу у Чешко-Моравској, разумљиво је да је тамо потрошња ромадуре јака, што би и код нас требало да буде. А биће само тада, када наши пољопривредници и сточари буду имали добрих музара, уређених стаја за стоку и млекарске задруге.

Кривоно—Сараорци.
ср. Орашка, окр. Смедеревски.

Душан Л. Милошанић
дипломирани економ.

ИЗ ВИНОГРАДАРСТВА

Стимулацијски огледи у виноградарству и воћарству

Наука о гајењу културних биљака учи нас, да има некојих хемијских ствари, које утичу на биљке *надражљиво* (стимулацијски), тако да их

побуђују на јачи развитак, н. пр.: на јачи пораст, већу плодност, обилнију творбу лишћа или граница и грана, на раније дозревање плодова или граница, на раније или доцније опадање лишћа и слично.

На овај начин утичу на културне биљке на пр.: раване соли бакра, натријума, живе, магнезијума, магнана и др.

Извесно спада овамо и појава, да лишће винове лозе, погреском са плавим каменом, добија тамнију зелену боју, доцније сазрева и опада, пошто плави камен нема никакве гнојивне снаге у себи.

Има и материја, које слично утичу и на друге живе организме, на пр. на човечије или животињско тело, тако да убрзавају зарашивање рана и слично.

Само по себи се, дакле, разуме, да се научњаци баве са испитивањем ових средстава, која би могла како у лекаству тако и у производњи биљака много користити.

У бр. 22. бечког стручног листа *Allg. Weinzeitung* (од лањске године) извештава директор виноградарско-воћарског института, проф. др. Линсбауер о интересантним стимулацијским огледима, које је са својим сарадницима правно бугарски биолог Попов.

Попов је почео са лечењем и прелазно после тога и на огледе у производњи биљака. Према искуствима његовим најбоље је употребљиво средство у ту сврху магнезијумов хлорид. Ово средство може се лако и јефтино добити и употреба је његова врло проста.

Попов је испитивао још и друга средства, чији састав је досада још његова тајна. Интересантне огледе правно је Попов са кратким резинацама (с једним окцем) винове лозе. Ако је на пр. са једним од ових средстава препарирао такве резнице 45 минута, постигао је најбољи успех, са другим опет након 5 минута употребе. Ако се исто средство употребљавало дуже или краће, није се могао постићи овакав резултат. Споменуто средство утицало је особито на развитак младог лишћа и корена. Некоје друго средство, које Попов зове „Ia“, за препарирање кратких резница винове лозе, употребљено је 20 минута, проузрочило је, да су резнице развиле 37 главних жила, а обичне, непрепарирани, резнице пак у исто доба дале су само 16 жила. Средство „Va“ је после 5 минута препарирања проузрочило, да су резнице пустиле 21 главних жила, а непрепарисани у исто доба само 7.

Из ових искустава следује: да би се и овим средствима могли користити особито код размикавања винове лозе, калемљења и т. д. те би потребно било да се темељно испитају, и да се после тога уведу у праксу.

Професор Попов успео је слично и код развичитог семена, те је ради тога вероватно, да ће

ова искуства имати велики утицај на производњу културних билака.

Скоро у исто време кад и чланак др. Линсбауера изашао је у чешком стручном листу „Винарски Обзор“ под насловом: „Кајнит као најдражљиво средство за винову лозу“, врло интересантан чланак директора вођарске школе у Визовицима у Моравској (Чехослов. република), Ладислава Чеха.

Директор Чех је већ више година употребљавао кајнит као средство против *шпашне ваши* на шљиви (Lecanium pruni) и потпуно се обистинило ово што ће се навести.

Директор Чех прскао је шљиве од краја месеца јануара до краја месеца фебруара у томе циљу три пута са десет-песотним раствором кајнита. То средство је бољи успех показало, него средства од препарата катрана. И то је за нас важно, пошто је лањске године овај штеточина код нас врло много штете учинио на шљивама. У кајниту имамо, дакле, јефтино и добро средство противу истага.

Одмах прве године спазио је Чех, да са кајнитом прскане шљиве много боље успевају него друге. Видео је код њих јачи пораст, здраву и обиљо лишће ит.д. Тај успех директора Чех је приписивао најпре гнојивој снази кајнита, али се је брзо уверио, да ово мишљење не ваља, пошто је у земљи, која је била добро ђубрена са калијумом, показао кајнит једнаки утицај на развизак дрвца и увек само код оног, које је било прскано са раствором кајнита. Тек онда је ова појава упутила Чеха на мишљење, да ће ту можда кајнит утицати стимулацијски. Почео је у томе правцу са огледима, које су га о стимулацијској снази кајнита потпуно уверили. Сад почне Чех са огледима код винове лозе. Директор Чех је уједно и виноградарски стручњак (апсолвент Клостернајбушке школе). Као такав био је пре свог премештања у Визовице директор једне виноградарске школе. Из љубави према виновој лози узме са собом нешто садница најбољих врста лозе, те је подигао после свог доласка у Визовице један мали виноград. Но, Визовице су изван виноградарске климе у Моравској, те због тога лоза не успева. Сав труд његов био је узалудан. Лоза је прво слабо расла: ни дрво, ни грожђе није хтело да дозрева; лоза је силно патила од перноспере, и није помагало ништа, ни ђубрење које се је особито са калијумовим гнојивом изводило.

Год. 1923. биле је лоза већ тако слаба, да је истерала једва ластаре од 15 см. дебљине. Због тога је директор Чех закључио да лозу искрми. Но пре него је то учинио, хтео је да на њој још опроба стимулацијски утицај кајнита, којег је познао са својих огледа на шљивама.

Лозу, коју је резао у главу, одгрнуо је у пролеће г. 1924., орезао и после тога врло добро попрскао са десетпесотним раствором кајнита, и то тако да раствор није могао доћи у земљу

те и по томе није могао утицати као гнојиво. (Кајнит се и тако не препоручује за винограде, пошто прави земљу тешку и студену). Лози су после тога поставили притке, два пута су је окопали, ластаре повезали и само *Једанциш* прскали са плавим каменом.

Успех је био видан. Лоза је јако потерала, понела пуно грожђа, које је лепо оцвало и први пут добро дозрело. У првој половини месеца септембра били су ластари и најпознијих сората потпуно зрели. Они су достигли дужину од два метра и више и дебљину од једног сантиметра и више. Када је 22 октобра дошао први мраз, било је лишће лозе још потпуно здраво, без пероноспере (пламењаче) која се је опаљала само на заперцима. То вреди толико више, пошто је лањске године свуда пероноспора много штете учинила, па су многи виногради, који су и три пута прскани, остали без грожђа.

Пошто није могао кајнит дејствовати као гнојиво, закључио је Чех из успеха овог огледа, да је кајнит утицао стимулацијски, најдражујуће, на винову лозу.

Кајнит садржава најмне разне соли, од ових око 12% магнезијумовог хлорида и 14 1/2% магнезијумовог сулфита, о којима је познато да дејствују стимулативно (о првој тврди исто Попов). Врло занимљиво је код овог огледа, да је лоза била после споменуте употребе кајнита према пероноспори много отпорнија. Чех овој појаву објашњава тако, да је био лист услед јачег и бржег развизка лозе, у времену кад је почела пламењача лозу нападати, већ старији, зрелији, те ради тога отпорнији. Због тога препоручује, да се његово искуство у томе правцу настави и по другим пределима, пошто је важно, да, поред добрих средстава за сузбијање криптогамских болести винове лозе, нађемо и путева, којима се може лоза према тим болестима начинити отпорнијом. Немци већ више година селекционирају винову лозу и на отпорност према болестима, и то са добрим успехом.

Ове за сваког стручњака врло интересанте ствари, објавио сам у овоме листу, да скренем пажњу наших стручњака и дам побуду, да се по могућству већ ове године отпочну и код нас огледи у томе правцу. Огледи нека буду ако је икако могуће једнолични, тако да бисмо могли још ове године донети закључак, колико ствар вреди.

У ту сврху препоручно бих да се предузму огледи у виноградима по овоме упуту:

Нека се одабере једна парцела, која је засађена једном сортом винове лозе, и где су положај и друге прилике сасвим једнаке. Одмах после резидбе нека се сва лоза добро очисти од старе коре са меканом жичаном четком и тек тада да се један део истих намаже, помоћу зидарске четке, по свим надземним деловима лозе са раствором једног килограма кајнита у десет литара воде,

и то тако, да лоза буде с тим раствором добро опрана, и да не долази од њега ништа на тле. После осам дана нека се ово мазање још једанпут обнови.

Други део лозе остаје, ради контроле успеха, без мазања са калијевим раствором.

На лозу треба целе године добро обратити пажњу: у погледу раста, плодности, доба и тока цватње, зрења грозђа и ластара, а особито у погледу отпорности према пламенаџи.

У последњу сврху треба да се један део лозе прска са плавим каменом једанпут, други двапут а трећи нормално трипут, како на овом делу, где се мазало са калијом тако и на оном, где се лоза није мазала, пошто увек треба правити паралелне огледе ради сигурности и контролисања успеха.

У току лета, а особито пред бербу, нека се сви они, који су правили ове огледе јаве у овоме листу и нека наведу своја искуства. Тако бисмо могли у кратко доба утврдити, колико ствар вреди.

Директор Б. Скалкини,
Гри—Ново Место.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

У допуну одговора на питање г. Илије М. Стојановића, земљ. из Смедовца, одштампаног у 9-ом броју „Тежака“ од ове године. — Одштампани одговор у ствари је одговор на питање: *да ли треба одмах, из сандука, садити на стално место с аролеће окалемљене и страшификоване резнице америчке лозе.* Али ако г. Стојановић жели да постигне брже оживљавање неоживљених калемова, које је прошле године добио зеленим калемљем, онда то може најјефтиније постићи на један од ова два начина:

1. пред сађење на неколико дана нека те неоживљене калемове потопи њиховим доњим крајем (за 10 до 15 сантиметра) у текућу воду, или ако ове у близини нема, онда у какав басен с водом, у коју да убади нешто иситњеног дрвеног угља; или

2. при спремању за сађење на стално место нека оптрим и чистим ножем са сваке резнице скине један кајиш коре са оног њеног дела, који ће бити у земљи, али пажећи да се не засече дрво.

Најбоље се пак може оживљавање у пропришту на начин, како је то у одштампаном одговору изнето, само што је тај начин најскупљи и што се губи у времену.

Бож. Ђ. Ракковић.

Питање: Читајући упуства о употреби вештачких ђубрета, најбох на једно објашњење, да је на један хектар потребно и то:

азота фосфорне киселине калија
око 70 кгр.   око 30 кгр.   око 35 кгр.

Према томе, молим вас за објашњење: да ли ових свих састојака има у чилској шалитри, или их је потребно куповати свако за се као, што је

пре наведено. Ако је потребно све три ове врсте онда ме известите колико кошта 100 кгр. франко магацин. Ако је потребно само чилска шалитра онда колико она кошта 100 кгр.

22 фебр. 1925 г.

Прислонца.

Милян Љ. Максимовић
из Прислонца—Чаџак-Предина.

Одговор: Чилска шалитра садржи само азо^Т као користан састојак за биљке, фосфор се налази у суперфосфату и Томасовом брашну, а калије у калијевим солима.

Ако желите да додате сва ова три састојка на вашем имању, онда је најбоље да не купујете никакву смешу, која се често нуди землорадницима, него да купите свако вештачко ђубре засебно, на ви сами да мешате како вам је потребно.

Рачуна се просечно да је потребно додати по хектару око 200 кгр. чилске шалитре, 300 кгр. суперфосфата (или 400—500 кгр. Томасовог брашна) и 200 кгр. калијевих концентрисаних соли. Ако ви нисте до сада пробали ова вештачка ђубрива на вашем имању, ја вам саветујем да их прво опробате на малим деловима ваших њива, ливада, воћњака, винограда и баште, па ако буде успеха са тим пробама, онда да идете даље и да проширите употребу на цело имање.

Сва упуства о овим пробама можете добити бесплатно, само ако се обратите једном картком на адресу: Делегација Произвођача Чилске шалитре — Поенкареова ул. 35. Београд. — Остала пак упуства о томе, како ћете да поступате са вешт. ђубривима при употреби, када да их растурасте за који усев и друго, у колико то не нађете у писаним упуствима, даће вам сигурно најбоље и најсигурније ваш окружни економ у Чачку, који добро познаје вашу околину и потребу вашег земљишта у погледу употребе вештачких ђубрива.

Цене ових вештачких ђубрива су овакве (франко вагон ваша најближа желез. станица):

чилска шалитра	100 кгр.	650 дин.
суперфосфат	100 кгр.	140 дин.
калијева 40% со	100 кгр.	130 дин.

27-11-925 Београд

Драгомир Ђосић.

ЗАПИСНИК

9. редовне седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане на дан 27. фебруара 1925. год. у друштвеном дому у Београду.

Били су присутни: председник г. Паја Т. Тодоровић, п.председник г. Д-р Танасије Митровић и чланови Управе: г. г. Никола Ж. Петровић, Софроније Партовић Александар Рашковић, Павле Петковић, Драгутин Спремић, Милян Дамњановић, и Сана Ратковић.

Председавао: Председник г. Паја Т. Тодоровић.

Бележио: Секретар г. Никодије Ст. Стамковић.

I.

Продужена је дискусија о пројекту буџета за 1926. год. па је одлучено: да се прими пројектовани буџет за 1925 год. како је састављен и штампан у 200 примерака.

II.

Поводом састава годишњег извештаја за 1924 год. Одбор одлучи, да га секретар и инспектор допуне и предаду на прочитање председнику.

III.

Прочитана су мишљења Финансијског Одбора:

а) О привременом издатку у 100 динара ради паковања и експедиције воћа за сталну изложбу воћа у Београду у 1921 год. из среза моравског-Жабари. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се ова сума у 100 д. расходује на терет позиције ванредних издатака.

б) О привременом издатку у 2739.80 дин. из 1920 год. ради исплате транспортних трошкова за експедицијску справу и семена у пострададе крајеве топличког и врањског округа. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се ова сума у 2739.80 дин. расходује на терет позиције „помоћ Народне Банке, која се води по депозитнику“.

в) О привременом издатку у 7117.12 дин. који се односи на набавку справа у 1920 год. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се расходује на терет позиције обртни капитал Мин. Исхране и Обнове који се води по депозитнику.

г) О привременом издатку у дин. 54.451.55 који се односи на набавку справа и алата од Кајзера и Бутера у 1922 год. — Одбор усваја и одлучи: да се расходује по дневнику касе на позицију „набавка справа, алата и другог материјала“.

IV.

Прочитано је мишљење Набављачког Одбора: По телеграфском извештају семенара „Тепли“ из Загреб. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се одмах телеграфски поручи 500 килограма жуте обернорфке реле.

б) По понуди Кузмана Николића заступника Еберхарда за сране. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се понуда прими с том обавезом да му се никакви други накнадни трошкови неће признати.

в) По понуди Земаљ. Господ. Вијећа из Сплита за прскалице. — Одбор одлучи: да се тражи једна прскалица ради прегледа.

г) По понудама Владимира Кожина из Београда за прскалице, Јан. Малиновског за калафонију, Јов. С. Николића за пасуљ, Војина Живковића за мухар, и Ранка Милинојевића такође за мухар. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се понуде не приме пошто понуђених справа и семена Друштво има.

д) По понуди трокара од г. Боре Милутиновића из Београда. — Одбор одлучи: да се понуђени трокари откупе по цени од 42 дин. комад.

ђ) По понуди Севера и Ком. из Љубљане за повртарско семе. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се поруче по 200—250 оброка од потребног семена. Магационар да спреми списак потребног семена.

V.

Прочитано је мишљење Инспектора за Подружине:

а) По молби Пољопривр. Подружине у Влашком Долу за кредит. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се отвори кредит у 20000 дин. овој Подружини у справама и алатима на подлози прописане обавезнице, а ово

семе које буде тражила да исплати најдаље за 1 месец дана по пријему.

б) По молби Пољопривредне Подружине среза Мачванског у Липолисту за кредит. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се овој Подружини отвори кредит у 12000 динара у справама и алатима на подлози прописане обавезнице.

в) По молби Пољопривредне Подружине у Аранђеловцу за кредит. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се овој Подружини отвори кредит у справама и алатима у суми од 20000 дин. на подлози прописане обавезнице.

д) Прочитан је извештај г. Свет. Пешића, пољ. референта из Крушевца, о извршном прегледу и нађеном стању Трсеничке Пољопривредне Подружине. — Одбор одлучи: да се одмах тражи сва готовина коју Подружина има на одужење њеног дуга, који прелази 10000 динара и напоменути јој да се постара и свој целокупни дуг што пре исплати.

Са овим је седница закључена.

Уредништво и администрација Тежака не прима одговорност за садржину приватних огласа.

На зелено калемљење винове лозе

На двогодишњој америчкој подлози по сниженим ценама динара: 250 „ОЖИЉЕНЕ САДНИЦЕ“, амер. лозе за калемљење на зрело и зелено I.80, II 40 пара.

Трогодишње „ВОЋНЕ САДНИЦЕ“, високо стабло, дин. 22 по комаду. Све загарантовано одлично ужиљено и срашћено. Разашиље из својих расадника

Јанко Парић,

испитани екном са виностаљство и воћарство
Петроварадин—Срем (код жел. станице)

Ценовник са описом сората шаље се бесплатно.

Цене разумевају се франко лагер.

1—2

Моле се Управници Државних и Среских расадника да изволе Друштво известити, колико и каквих воћних садница имају за продају и по којој цену и која им је најближа жезел. односно бродарска станица за експедицију.

Додатак „ТЕЖАКУ“ — Грађа за Пољопривредни Речник.

Мајеровић и Васић

Бундева — Дулек — Бујача — Бућа — Тиква — Тиквица — Вргови (хајдуци — натеги).

Лудаје — Војводина Лејка — Враћ, окр. Сисурбита Перо,
Сисурбита Мелоперо, Сис. Lagenaria.

У *опису*: Све ове врсте донесене су у Европу, из Азије, већином из источне Индије и сада се свуда сеју, нарочито у јужном делу наше краљевине. Народ једе њихове разнолике плодове, у куваном или печеном стању; употребљавају се као храна и као послатица, а служе и за исхрану стоке, као и за корисне судове, у домаћинству, врг, чутура, натега, заструг и др.

Бундеве, тикве и вргови.

Земља, ђубре и положај: Све горе наведене врсте, без разлике, воле јаку ђубревиту земљу, нанас, а најбујније расту на ђубриштима и на буњиштима.

Као вештачка ђубрета препоручују се: на 100 кв. метара површине 3 кгр. амониум сулфата, 4 кгр. са 40% калиеве соли и 3—4 кгр. суперфосфата.

Време и начин сејања: Наш народ сеје тикве у априлу уз кукуруза, али ако се сеју у градину, онда треба у месецу марту ископати рупе, 30 см. дубоке 40 см. широке и на 1½ метар у квадрат раздалеко. Рупе испунити старим сагорелим ђубретом, а поврх њега насути добре ђубревите земље, у виду чиније и у њу забости 3—4 зрна, у дубини од 8—10 см. Треба имати на уму, да земља после сетве треба да буде увек довољно влажна. Ради бржег и сигурнијег клијања, ваља семе једну ноћ, пре сејања замотати, у влажну крпу, или га помешати са влажним песком.

Ко има топле леје, може у саксијама бундеве однеговати и месеца априла на леје расадити.

Код оних врста, које пуштају врежу, треба врежу правилно разредити, где има довољно места;

ако нема довољно места, онда се мора врежа скратити, изнад трећег листа, код сваког плода.

Праве тиквице, за пуњење, не пуштају вреже. За једну биљку потребна су 4 кв. метра површине, сеју се по три семенке у једну кућицу, семе клија 7—8 дана, клијавост задржава 5—6 година.

Употреба: Као што је већ наведено, једу се плодови кувани и печени, а у новије доба, праве у фабрикама ванредне мармеладе (лекмезе) од бундева, са додатком шећера, боје и мириса. Прављење слатка и компота, од бундева, познато је и нашим домаћинама.

Семе од бунд ва једе народ пржено, а зетјин од њеног семена је врло добар и познат.

Сорте: Има бундева, које до 50 кгр тежине нарасту, нарочито: Цинковске беле и црвене, Валпарајсо и Вежетабле Марув.

У јужним крајевима наше отаџбине сматра се бундева као народно јело и тамошњи народ негује следеће сорте: Дулек, са белом кором и нерањастим месом, Беленција, са белом кором и жутиим месом. Сладица, са зеленкастом кором и жутиим месом. Бевењача, са црвеном кором и жутиим месом и Ваљанка, са зеленом кором и нерањастом жутиим месом. Принос са једног ара до 40 комада.

Влашца — Љутик — Козјак — Шалоти

(Allium ascalonicum).

Уопису: Влашца је врста лука, која спада у фамилију лукова, донешен је пре 1199 год. за време крсташких ратова из Палестине, (из околне Аскалона), зато се и зове аскалонџум.

Влашца је једна ситна врста лука, која се приликом развијања, преко лега, дели тако, да се из једног лука добије 5—12 комада. Немци га зато зову кромпирасти лук.

Земља, ђубре и положај:

Влашца је према влаги врло осетљив, с' тога се седи на што сувље земљиште, по могућству

Влашца, Козјак.

топлом, песковитом и што снажнијем, али да није

скоро ђубрена. Најбоље ђубре за влашца, то је мешанац.

Трзачи сунчани положај.

Време и начин сађења, количина семена

— **Лука:** Влашца се размножава са оним ситним луковима — влашчињима, који се добијају приликом бербе, поред крупних лукова. Већ од половине јула, сади се влашца за идућу годину. Влашца с' пролаћа сађен много је лошији, за зелену употребу.

На обичну леју од 120 см. ширине, треба усјадити 5 редова, на којима се влашчињи на 15—20 см. раздалеко и 3—5 см. дубоко усађују. Није штетно кад се пред зиму после на леју мало сагорелог ђубрета, или мешанца, а с пролећа исти затрпа. Даље неговање састоји се у окопавању и чувању од корова.

Берба и употреба: Чим лишће пожути, што бива месеца јуна, онда се лукови поваде, прберу и на суво место до употребе, или новог сађења чувају.

Наше врсте влашца су доста крупне, развијају велико лишће, али су и доста љуте, зато их народ и зове љутик. Код нас се много троши, у пролеће, аао што рано стасе, т. ј. кад другог зеленог лука још нема. Наше народно јело капама, од јаткењег меса, неможе се ни замислити без влашца. Млади овчи сир и кајмак са свежим и младим влашцем омиљено је јело, нашега сељака.

Врсте: Французи, Талијани и Немци негују такође неколико врсти влашца — шалота — само што исти нису тако љути, као наши. Они их продају, у зрелом стану, фабрикама конзерви.

Дични су себи створили врсту влашца, за песковита земљишта.

Аљма и козјак су мелети од влашца, и све што је наведено за влашца, важи и за њих. Принос од ара до 2000 лукова — влашчиња.

Ситни влашца — *Allium Schoenoprasum* — то је врста лука, који више личи на траву и расте у бокорима, омиљени зачин, за све могуће чорбе, сосове, разна јела, сиреве, салату од краставца и др. За употребу сече се само свежи лист, са бжора. Ситни влашца сади се пред путева — стаза, у поврњаку и пресађује се сваке треће године, приликом премештања, или размножавања.

У Војскајни зову ситни влашца „шнитлинг“ и преко зиме негују га сељаци по саксијама, на прозору, до употребе. Чим се цвет појави, треба га одмах посећи. Ситан влашца подноси најчаће ђубрење.

Као и влашца размножава се и слично употребљава аљма, у Шумадији доста размножена.

Берба-жетва-брање-сређивање-скупљање-вађење поврћа

Берба поврћа не бива појединачно, нити одједном, него само онда, кад су поједини делови,

због којих разнолико поврће гајимо, тако развијени, да својим укусом, свежином и хранљивошћу не само наше захтеве приликом јела задовоље, већ са својом тежином и тренутном вредношћу, највећи принос дају.

Од поврћа беремо:

- 1) Лишће; од спанаћа, лобода, блитве, салате, кисељака, штавља, раштања, креставог кела, мотовила, креса, першуна, целера, ситног влашца (шнитлинга) и др.
- 2) Боранију: од пасуља, грашка, боба и др.
- 3) Семена: од варива и свих врста поврћа.
- 4) Плодове: меснате од диња, лубеница, бундева, тиквица, краставца, црвених и модрих патлиџана, паприке, бамије и др.
- 5) Гљивице: од купуса, кела, салате и др.
- 6) Цвет: од карфиола, каолина, артичоке и разних зачинака.
- 7) Стабла: од келерабе, шпаггле, празог лука и друго.

8) Корене: од мркве, першуна, паштрнака, целера, цвекле, роткве, ротквице, броскве, беле репе (турнипа), скорзонере (црног корена), рена и др.

9) Кртоле: од кромпира, морске репе (топинамбура—чичке—хелијанти).

10) Лукове: црни и бели лука, аршламу, влашца, (аљма—шалота), козјак и др.

Бербу поврћа треба увек по могућности вршити када је ладовина, у јутру, или предвече. Делове поврћа, који су одређени за јело, треба да се земљом не упрљају и не прати их нечистом водом.

Коренате врсте поврћа, кромпире и лукове не треба приликом вађења алатом повредити, нити о земљу трести (отресати).

Све врсте семена треба пажљиво покупити, на сунцу, или у хладовини осушити, оврсти, обележити и у кесцие на суво место сместити и од мишева и др. штеточина чувати.

Вода (у повртарству)

За успешан рад, у повртарству, вода игра главну улогу, јер испаравање воде код већине наших врста поврћа, захтева, да се што пре поново вода биљки врати онолико, колико је она на сунчајој топлоти испарала.

Вода служи поврћу као оживљавајућа моћ, после велике жеге, суше и ветрова, али служи и као средство, да се у земљи хранљиве материје (соли) растворе и у онај вид претворе, у коме га поврће као стварну храну, у себе примити може, и за свју храну и грађење нових ћелија употребити. Значи да успех култури већине врста поврћа зависи од воде; али и воде има разне.

Воде које теку зову се живе воде; као: извори, потоци, реке, канали, кишнице и водоводи; а воде које стоје: мртве воде, или стајаће, као: бунари, рибањци, баруштине и језера.

Живе воде су боље за заливање.

Изворска вода је елементарни талог из ваздуха. Киша, магла и роса нападају у виду воде на земљу; а снег, град, иње и др. растапају се у воду; земља упија воду и враћа је кроз пуко-тине на својој површини, у виду извора.

Минералне воде нису за заливање поврња; сем карфила, каулина и шпартле, који слану воду добро подносе.

Поточна, речна и каналска вода тече кроз људске насеобине, села и градове те се уз пут муљ, хубре и др. са њом меша у њој раствара, а у свом пугу се и загрева дневном топлотом, и због тога је много боља за заливање од хладне изворске воде; она вода је најбоља за заливање, која је у истој мери топла као дневни ваздух.

Вода из рибењака, језера и баруштина добра је за заливање, ако нема у себи шокодљивих честица за поваре; као: сувише креча, соли, танина—опора и др.

Бунарска вода најгора је за заливање, ако извесно време пре употребе није изложена сунцу.

Кишница је најмекша вода и она је с тога и најбоља за заливање; она има у себи више кисеоника но што имају друге воде, ради тога и има већу моћ при растварању органских и минералних материја. Кишница има у себе једну шкна-естину своје запремине ваздуха, која је пунија азотом од самог атмосферског ваздуха.

Вода из водовода боља је од бунарске и изворске; сем ако водовод са сувише високе планине долази, јер у том случају вода је и сувише хладна.

У пространим и отвореним резервоарима-судовима може се најлошија вода за успешно заливање припремити.

Кланично Друштво у Београду.

Основано 1895. године, са 50.000 акција по 25 динара, уплаћеног капитала у 1.250.000 динара.

Ово је Друштво основано у тешким данима, када је малена Србија била изложена непрекидним шиканима велике суседне Аустроугарске.

Пре равно 30 година, када је Аустроугарска заборавила увоз наше стоке у своје земље, наши пољопривредници су се били нашли у једном безазалном положају. Државна управа, није смела да прими тужбу аустроугарске, а за неједнаку економску борбу против овог моћног непријатеља, није се било још ништа благовремено припремило. Огромне количине угодних свиња чекале су на дозволу увоза у Аустроугарску, која је хтела баш ту прилику да искористи за своје задње намере.

Тад се приступило оснивању данашњег Кланичног Друштва, које је основано 1. октобра 1895. и одмах наредне године почело клати свиње и говеда и извозити месо.

Последице овога биле су, да је Аустроугарска попустила у својим захтевима и омогућила још пуних 10 година, неограничен увоз живе стоке у своју земљу.

Кланично Друштво је постало бедом у одбрани наших интереса, против кога Аустроугарска није могла употребити никакав силу. Оно је нарочито приликом последњег цаинског рата између Србије и Аустроугарске, 1905.—1906. године, учинило огромне користи нашој привреди. И све до огласа рата 1914. године Кланично Друштво је тај свој задатак вршило са највећим пожртвовањем претпостављајући увек опште својим интересима.

Кратак преглед рада износимо у цифрама које показују колико је које године клано и извезено. У ове бројеве није ушла стока која је клана на друштвеној кланици за Београд, коме је Кланично Друштво такође помогло уступајући му своје модерне и са хигијенског гледишта уређене кланице.

Укупно поклено у кланицама које раде за извоз од 1896. па до закључно 1923. год.

Волова

1896. године	1054 комада	221350 килограма
1898. "	1040 "	230510 "
1901. "	189 "	37758 "
1902. "	21 "	3519 "
1903. "	93 "	14740 "
1904. "	783 "	110753 "
1905. "	549 "	69528 "
1906. "	41 "	7892 "
1908. "	3401 "	822526 "
1909. "	707 "	166058 "
1911. "	22018 "	9082111 "
1912. "	23170 "	9556294 "
1913. "	10849 "	5325690 "
1914. "	3071 "	1842600 "
1923. "	701 "	246685 "

Свега 67687 комада 27738014 килограма

Оваца и Овнова

1902. година	12934 комада	243032 килограма
1903. "	10667 "	150076 "
1904. "	269 "	4200 "
1905. "	1096 "	14003 "

Свега 20106 комада 411311 килограма

Свиња

1896. године	9665 комада	1120651 килограма
1897. "	11713 "	1039220 "
1898. "	5737 "	558948 "
1899. "	13182 "	1314954 "
1900. "	19468 "	1883283 "
1901. "	43280 "	3331684 "
1902. "	45960 "	3285106 "

1903. године	10710 комада	969637	килограма
1904. "	7447 "	530464	"
1905. "	6297 "	447241	"
1906. "	20878 "	2621156	"
1907. "	31013 "	3862107	"
1908. "	27463 "	3471727	"
1909. "	30346 "	3132136	"
1910. "	18191 "	1982090	"
1911. "	68087 "	9751277	"
1912. "	89040 "	11426760	"
1913. "	100776 "	12913465	"
1914. "	58310 "	8746500	"
1920. "	9101 "	1135162	"
1921. "	10570 "	1493954	"
1922. "	10080 "	1272112	"
1923. "	1*312 "	1901913	"

Свега 662626 комада 78191547 килограма

Кљанично Друштво има свога непокретног имања у вредности преко два милиона динара, у машинеријама 606.891.82 динара. Оно је запослило просечно 130 радника, којима пружа станове, заједничку исхрану па и осигурање код Уреда за то.

Кљанично Друштво у својим инсталацијама пружа и престоници Београду услуге своје врсте, а не мање и приватним подуветницима могућност за израду саламе и др. производа што све иде у прилог земљашке приреде, и сузбијању незапамћене скупоће.

Извоз живе стоке скуп је и ризичан. Кљанично Друштво отворило је нове путеве нашем сточарству, не мање са тиме је у велики део хемијских фабрика (сапуна кожа, прерада крви, црева и т. д.).

Виноградарска Задруга Смедеревска

Ова Задруга је основана 20. маја 1900. год. Подрум Задругин је близу дунавске обале, а у Смед реву су Н мци посл-дњим ратом чинили велике штете свуда па и Задруги.

И ако је веома оштећена, ова је Задруга успела својим радом да штете изглади и покаже ово стана за годину 1924:

Задругара 68 са 995 удела; у готовом новцу 147.764.99 дин.; позајмица задругина 14.500.— и у непокретности по одбитку 5% отписа 446 хиљада 760.85 дин.; у покретности по добитку 10% отписа 407.574.95; п-ће у подруму по цени сгајања 2,028.458'41 дин.; судови за продају 28.152.60 дин.

Из извештаја Управног Одбора за годишњи збор видјмо ове податке, који ће ближе осветлити делокруг рада ове задруге као и користан рад по задругаре и виноградарство Смедеревско.

У години 1924, ушли смо са 60 вагона вина, од кога је било старог 13 а новог 47 вагона. Ова количина старог вина поставила нас је у могућност, да без велике муке одговоримо нашим обавезама, како према задругарима доносиоцима

тако и онима, који су нам као улагачи поверавали своје капитале. Да ситуацију учинио још повољнијом ми смо у марту месецу продали 15 вагона вина и на рачун тога посла добили одмах 200.000 динара.

Наше цене ишле су природно увек упоредо са ценама осталих тржишта и кад је се у почетку септембра видело, да виногради, нешто због града, а више због изванредно јаке навале пероноспоре, обећавају врло слаб принос, како у квантитативно тако и у квалитативном погледу, цене су свуда скочиле скоро за 100%, те је и иначе повољна ситуација Задруге измењена знатно на боље.

Тако је Задруга у току 1924. год. исплатила:

1. Задругарима:

а) на рачун грожђа из 1923. и 1924. године	2,740.430.95
б) на рачун уштеде из 1923. год.	531.174.74
б) на рачун уштеде из 1924. год.	265.363.—
Свега задругарима Динара	3,536.968.69

2. у отплату зајмова	632.875.93
3. улога обичне штедње	883.163.17
4. за инвестиције у непокретности као: довршење казанице, бетонирање новог и улаза у стари подрум, подизање зграде за машини, калдрмисање и уређење дворишта	44.205.70
5. за исплату остатка за печару, набавку 5 ком. дрвених бачава и други ситнији прибор за рад	56.028.65
6. за судове за продају	7.216.50
7. за набавку плавог камена, рафије, сумпора, корпи и других ствари за задругаре	83.608.90
8. на име позајмица задругарима	101.179.15
9. за покриће свих режиских трошкова за годину дана	787.160.22
Укупно динара	6,132.406.91

За извођење тих послова Задруга је добила од Главног Савеза Српских Земљорадничких Задруга у неколико рата на име зајмова 676.639.80 дин., од улога обичне штедње 1,111.239.61 дин., од разних депозита 19.931.— дин. Укупно динара 1,807.810.41, а остатак у 4,324.596.50 Задруга је дала из својих средстава.

Овако стоје општи рачуни Задруге, а берба 1923. године на коју се односи овај годишњи рачун, дала је задругарима:

за 714.186 кгр. грожђа по процени дописано: а) фонду за помоћ задругара при обради винограда	1,866,575.60
б) уплатама задругарским доносиоцима на име уштеде, која је до данас већ сва исплаћена	99,990.31
	199,980.62
Укупно Динара	2,866,478.71

што просечно износи чистих 4 динара за килограм грожђа. Највише је плаћено по 5.66, а нај-

мање по 3.66 динара за 1 килограм грожда, док је тржна цена била 2—2.50 динара.

И поред тога, што нам је ова година дала само 266.000 кгр. грожда у вредности 1.297.083,38 динара, те смо у поређењу са прошлом годином оштећени са око 45 вагона грожда, ипак са добрим исходом послова у овој години, та штета се унеколико покрива уштедом од округло милион динара постигнутом на берби из 1923. године.

Што се тиче продаје наших вина од округло 60 вагона она је на појединим местима овако распоредена:

Београд 20 вагона; Скопље 12 вагона; ситна продаја и локали у Смедереву 15 вагона; лађе на Дунаву 3 вагона; Младеновац 2 вагона; Лапово 2 вагона; Крагујевац, Параћин, Јагодина, Ђуприја и Сењски Рудник, В. Плана, Краљево, Чачак, Лазаревац, Лјубовић, Сопот, Паланка, Обреновац, Г. Милановац, Ваљево, Сталаћ, Крушевац, Ужиче и В. Градиште 6 вагона.

За страна тржишта, нарочито у Чехословачкој, интересовали смо се, али због тешкоћа, са којима су ти послови још увек скопчани, нисмо ништа предузимали ради продаје тим пре, што нам је продаја франко наш подрум Смедерева била осигурана. Послали смо пробе наших вина на сајам у Рајхенбергу али отуда још немамо никаквих вести.

Нова берба дала нам је округло 266.000 кгр. грожда, од кога је добивино:

1. црно вино	15.000 литара
2. тамњанике	7.845 "
3. белог од Смедеревке	190.108 "
4. ракије комове	3.430 "

Мир. Миљковић

Добричево

У Ђуприји постоји државно имање „Ада“ у величини 200 ха, ливада 120 ха, и 80, под шумом тополовом и пашњацима. Како је „Ада“ водоупорна и нису се могле никакве зграде подизати за људе и стоку, то је на тражење Управе у Љубичеву, општина вароши Ђуприје, уступила Држави око 160 ектара своје утрине звана „Пусто поље“, због неплодности, но у току неколико година рационалном обрадом земље постало због плодности: „Добро поље“ односно *Добричево*.

Имање Добричево благ је висораван, удаљено од вароши Ђуприје 4 километара на путу Ђуприја—ман. Раваница.

Оснивање Добричева отпочело је седамдесетих година. Први управник Добричева, односно помоћник Управе Држ. Ергеле, био је Милован Браловић, дошњи начелник окружни. Он је успешно спроводио послове око разраде земље, подизања привремених стаја за људство и стоку, ограђивања, омеђавања и на подизању живе оград

око имања. Сви су ови послови вршени осушничком радном снагом са минималним издацима из државне благајнице; газдовало се на имању обично селачки, без икаква плодоред. Земља у Добричеву врло је добра за производњу арнасте хране, а „Ада“ је давала доста сена за исхрану стоке, због чега је заводска Управа у Љубичеву скоро све пастуве станичне (80—100) и радну стоку преместила на исхрану у своју филијалу — Добричево.

Чим је Љубичево са Добричевом дошло у ресор Министарства Народне Привреде, за управника Добричева долазили су школовани пољопривредници који су отпочели разумно газдовање, уводћи плодоред у који је унето гајење биљка за сточну исхрану и других чијом се културом земља поправља и постаје плоднија; набављена савршенија оруђа за обраду имања и примењене модерне пољопривредне машине чији је рад савршенији, бржи и јефтинији. Леп глас који је Добричево уживало, учинио је, те је у Добричеву заснован: *Сточарски Завод*. Избор је срећно учињен, јер се Добричево налази у средини Предрапне Србије између две железничке пруге а у непосредној близини неколико манастира са великим имањима као што су: Раваница, Манасија, Петка (код Параћина), Јошаница, Каленић, манастир Миљково и др.

Овај велики сточарски завод који је био једини за целу земљу и из кога се могло набавити све врсте прилодне стоке боље пасме — ступио је на снагу 1898/9 године, и ако је закон о њему донешен пре осам година. По том закону морало се држати у заводу по 100 женских грла за запат од све врсте стоке.

Први управник Сточарског Завода у Добричеву био је Вучко С. Богдановић потоњи начелник Мин. Народне Привреде. Он је спровео организацију завода. Дотле је Добричево са „Адом“ распологало свега са 180 ха, а за време организације Добричево је увећано на 1200 ха на тај начин, што је општина Ђупријска уступила већи део своје неплодне утрине (под шумарицом) а мањи део откупљен је од приватних и манастира Раванице. На овако увећаном имању увећан је и запат свију врсти домаће стоке.

Добричево је имало своје одељке у: *Љубичеву, Шању и Белој Реци*.

Стабло стоке и живине у Добричеву са његовим одељцима било је просечно годишње:

Коњских грла око 500 ком. говеда 250 ком. оваца 200 ком. коза 20 ком. свиња 300 ком. живине 400 ком. тако, да је просечно годишње било у заводу крупе стоке 600—700 грла, ситне 400—500 грла, живине 200—400 ком.

Запатних грла, — зависило је од буџетске могућности и количине добивене сточне хране величине запата који ће се задржати.

Правац производње *код коња* био је: стаби:

лизирање арапске и енглеске крви пастувима поменутих раса;

Код говеда: раздавањем приплодних грла сименталске расе приватним одгајивачима утицано на поправку земљског говедарства.

Ваља истаћи, да је у овој сточарској грани завод имао великог успеха. Стај се успех манифестовао приликом куповине приплодних бикова сименталске расе за раздавање народу. Куповина је извршена 1912. год. у Крагујевцу, Лапову, Свилајци, Варварину, Пожаревцу и Ђуприји. Било је тако много, лепих са чистим расним одликама сименталских бикова, који ни у чему нису изостајали од оригиналних сименталаца набављених у Швајцарској; нарочито је околина Ђуприје њима изобиловала (чувено село Батинац због добрих бикова.)

Код оваца. Гајене су Каракулске, Цигајске и Хемшијске овце. Запат Хемшијских овнова са цигајском и кривовирском овцом, био је врло добар, јер је хемшијска овца добра, крупна, доста млечна и за мележење одлична. По томе изгледа да би њој требало поклонити пуну пажњу и чинити огледе укрштањем са нашом овцом; криво вирском, липском и сјеничком.

Код коза. Гаје се санске кове добивене из Топчидерске Економије. Запат ових коза одликује се великом плодношћу и млечношћу. Прилично су одомаћене у Србији.

Краве, овце и козе држе се у Белој Реци на испашу. Преко лета је *бачијање* и израђује се сир *Доброчевац* и *имеријал*.

Код свиња. У Добричеву се гаји чисто *шумадско свиње* а у Љубичеву: *Моравке* *црне енглеске*. Шумадијски запат одликује се великом гојавношћу и отпорношћу против заразних болести. Овим запатом свиња, Добричево је снабдело: окупне пољопривредне станице, многе среске расаднике и многе приватне одгајиваче.

Од живине гаје се *кокошке: црне лангшанке, жуће орлингтонке и јаребичасте талијанке;* гуске: *Енденске;* пловке: *пекиншка и руанко,* и хурке беле.

Сви грубљи и тешки послови врше се осуђеничком радном снагом али сталну радну снагу за послују Добричево регрутује из источних крајева Србије од наших печалбара и других лица која немају имања, или их је поплава град и неродница снашла, те би се тако преко лета исхрањивали и толико новаца зарадили да своје могу целе године издржавати радећи у својој рођеној земљи. Још кад би положај и издржавање платезне радне снаге био регулисан у нашим пољопривредним установама на начин као у модерним пољопр. установама културних напредних држава, — кад би се, велим, радницима поред удобних станова давали депутати: од свију производа *пољских и сточних*, тантијеме од чистог прихода; и кад би се још на имањима подигле

школе и раднице занатске за раднички подмладак, — онда би *печалбарско питање* за сада у *пола* било решено употребом печалбара као радне снаге при државним пољопривр. установама а једновремено дао би се правац за коначно решење овог социјалног питања.

* * *

Овако велики и модерни Сточарски Завод у Добричеву у доба кад је био у најлепшем полету, претрпело је за време светског рата страховиту катастрофу. Пред повлачење наше војске 1915. год., сва је стока *круана* и *сишна* распродата и раздата народу. Један део пунокрвних пастува и кобила покушала је заводска управа да спасе, али је покушај пролао, све је на путу пропало, други део дат је војсци за запрегу и јахање али и то је кроз Албанију пропало и ни једно се грло није вратило.

После свршеног рата и установом ергеле у Љубичеву, Добричево је формирано у *Угледно пољопривредно добро* скоро са свима функцијама држ. сточарског завода, но са његовом обновом иде тешко и споро.

Шећерна репа

Шећерна је репа биљка из које вадимо шећер за људску исхрану, мелачу за израду шпиритуса и *резанац* за исхрану стоке, и пружа многоструке користи општој народној привреди.

Код нас у старим границама Србије прва фабрика шећера подигнута је у Београду 1900 год. а прво гајење шећерне репе почело је 1901 год. У Србији гаје се за две фабрике на површини од 8000 хектара поред железничког и воденог пута, а главна је производња поред пруге Лесковац, Београд, Плана, Смедерево и поред Саве у Мачви.

Има много врста шећерне репе, по облику, боји и квалитету — али међу најбоље спадају оне врсте које имају облик крушке, боје су жућкасто-беле, расту у дужину 30 см. а тежина корена је 1 кг.

Нежна је биљка за чије успешно гајење треба подесно и врло добро обрађено земљиште. Најбоље успева на црној и кречној соници и лакшој хумозној глинуши. Не подноси тешку не пропустљиву иловачу, оштру и сипку пескушу, тресетишта, хладна и подводна земљишта. А тако ни јаку топлоту нити ладну и сувине влажну климу. У времену сејања треба да је топла са чешћим крајим кишама. У времену од априла до августа када се репа развија и обрађује на репу повољно утиче ако добије сваких 10 дана по једну кишу. Ав-

густ и септембар треба да је сунчантопал и сув.

Шећерна репа повећава принос и квалитет, ако се ђубри са зрелим стајским говеђим ђубретом, у недостатку говеђег онда са шестачким ђубретом суперфосфатом и чилском шалитром.

У погледу плодореда најбоље је сејати репу после пшенице и јечма.

Њива одређена за сејање репе мора се у јесен дубоко до 25. см. узорати и тако оставити да преко зиме измрзне и натопи се зимском влагом. У пролеће пред сетву не треба дубоко преоравати него само плитко до 5 см. опрашити подрлати и затим посејати.

Сејање се врши у времену од 15. марта до 15. априла и употребљава се 25 кгг. семена по 1 хектару. Сеје се на врсте специјалним сејалицама на растојању ред од реда 35 см. а семе се баца у дубину 2 см. Сејалице којима се сеје имају позади цеви мале ваљчице који ваљају и затрпавају семе.

Семе од шећерне репе не проваводи се још код нас, него се увози из Немачке, Чехословачке и Пољске.

Семе од репе почиње ницати после 7 дана.

Када репа никне толико да се редови распознају, одмах се предузима прво плитко прашење између редова 3 см. дубине. Ницање репе у врсти густо је, струк до струка а треба да буде на растојању биљка од биљке 22 см. зато када се биљке развију у дељбини житне сламке врши се расецање редова мотиком а после се руком рашчупава тако, да се у врсти остави само по један струк на растојању од 22 см. Одмах после рашчупавања долази прво прашење између редова и око биљке. Све док репа не састави лик и покрије земљу треба да се сваких 10 дана по једанпут опраши, а свако друго прашење подубљава се. Реп се праши ручним прашачима и мотикама нарочито за тај посао израђеним.

Шећерну репу нападају разне штеточине, нарочито кад је година сушна. Да би се спречила штета, лишће репе прска се раствором хлор баријума и екстрактом од дувана.

Просечни принос репе по једном хектару износи 200 метарских центи, а у колико је земља јача и правилније обрађена, у толико се и принос пење до 500 метарских центи, обратно где је земља слаба и обрађивање неправилно или одоцено принос се смањује по једном хектару на 100 метарских центи.

Развиће, пораст и сазревање репе завршава се код нас 15. септембра, када почиње њено вађење и предаја фабрикама. Вађење репе врши се нарочитим вилама за тај посао направљеним, а лишће и делови изнад земље расли одсецају се ножевима.

Наша репа даје сада шећера 11% али кад би се обратила већа пажња у погледу припреме, ђубрења и обрађивања, проценат шећера повећао би се на 14% а то би дало фабрикама могућности да привредницима плати већу цену.

Молика

(*Pinus peuce*) је најлепши бор Балканског Полуострва, на којем једино дивљи и расте. Ту је ограничен само на нашу земљу јужно од планине Проклетија, на Албанију и Бугарску. У својем природном простирању зависи врло много од природе тла. Тако је молика данас распрострањена поглавито на планинама из силикатних стена и и шкриљаца, као што су Перисгер код Витоља, један део планине Нице, Шарпланине, Кораба и Проклетија, а у Бугарској планина Рила. Као и муника држи се западнога дела нашега полуострва и углавном исте линије према центру полуострва. Али због своје јаке везаности за силикатно земљиште молика не прелази Проклетије на северу, док на југу и истоку далеко прати силикатно планинско тло. Од свију наших борова лако се разликује танким и меканим лисним иглицама, глатком беличастом кором и меканим, белим дрветом. Због ове последње особине зову молику у шарпланинском селу Севцу мекишем и цењено је дрво за качарске потребе. По свима особинама личи врло много на северо-амерички *Pinus strobus*, са којим је и еколошки сличан. Становник је поглавито шкриљасте и силикатне подлоге, али на влажним и хладовитим местима и на већој висини расте и на кречњаку, као на Ници, Шарпланини и Проклетијама, Висинска зона молике на планинама Балканског Полуострва поклапа се са зоном букве и смрче. Супротно муници и беломе бору, који хватају махом јужне и јако осветљене планинске нагибе, молика расте поглавито на северним, североисточним и северозападним падинама, захтева већу влажност атмосфере и земљишта, дубље тло и подноси слабије осветљење. Зато расте са смрчом, јелом и буквом. На врло стрмим нагибима и точилима добија низак и жбунаст облик

као и муника. Т. Димитров („Бјалата мура“, Софија, 1922.) наводи ове климске прилике за успевање молике. Температура 16—18° С, влажност 70%, падежа 25 мм. у месецима V—VIII и средња годишња температура 7—12° С. Семе молике има у првој години врло малу клијавост тако, да се може рећи да оно клија тек у другој години. Расте доста брзо и препоручује се за пошумљавање силикатнога, особито серпентскога земљишта на већим висинама, где црни бор не успева. Кречњак подноси само на висини између 1600 и 1800 метара, а испод ове само на северним, влажним и стрмим нагибима.

н. к.

Муника

(*Pinus leucodermis*) је бор, који је у својем простирању ограничен готово само на планине у западном и јужном делу Балканскога Полуострва. Ван ове области расте дивљи још само у Калабрији. Најисточније му је налазиште у нашој земљи Муртеница на Златибору, где га народ зове муником. Иначе му је простирање примакнуто Јадранском Мору и везано за високе и кречњачке планине. Починући планином Чарсницом простирање мунике захвата планине Херцеговине, Јужне Далмације, Црне Горе, Проклетије, западну половину Шар-планине и допире до Галичице између Преспанског и Охридског Језера. Висинска зона мунике на овим планинама налази се између 1500 и 2000 метара и увек надкриљује зону букове горе. Муника расте само на местима интензивно осветљеним и зато не подноси друштво ниједнога високог дрвета. Отуда муникова гора није никада густа, нити је има на северним планинским нагибима, који су хладовити и влажни. Њено стајиште на планинама обично су јужне или југу више или мање окренуте стране. На планинама Балканскога Полуострва те су планинске стране по правилу суве и камените. Муника насељава на њима највеће стрмени, па и саме одсеке. Због

ових особина муника је драгоцено дрво за пошумљавање највиших делова наших голих кречњачких планина. У погледу способности да расте на великим висинама премаша све четинаре наших крајева, па чак и *Pinus cembra* Алпа. У највишим деловима планина, до којих допире, одржава се често у пукотинама вертикалних одсека и на осулинама или точилима упорношћу, коју показује још само криви бор (*Pinus mughus*). На осулинама прелази у ниску жбунасту форму, сличну кривом бору. Расте врло споро, а становник је каменитог и кречног земљишта, ма да није искључиво карбонатска биљка. На Златибору и код села Севца на Шар-планини расте и на серпентину и тада се спушта знатно ниже низ планину.

Муника је по лишћу и шишаркама врло слична црном бору, од којег се лако разликује беличастом и глатком кором на млађем делу стабла, док на старијем стаблу кора испуца као у јеле.

н. к.

Зелениче.

(*Prunus laurocerasus*) је једна врста зимзелене трешње, која расте дивља као низак и полегао жбун у нашој земљи само на планини Острозубу у округу врањском. Ту је ограничена на простор од неколико хектара и расте само поред извора у буковој шуми. Данашња постојбина зеленичета је предгорје Кавказа према Црном Мору, одакле прелази на источни део Балкана. На Острозубу је остатак терцијерне Флоре и представља ретак природни споменик наше земље. Због својега крупног, кожастог, сјајног и зимзеленог лишћа азелениче је врло леп украс баште, који је драгоцен и по томе што расте у хладу и што није много осетљив према мразу. Његово лишће употребљава се и у медицини.

н. к.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се

Срп. Пољопривредно Друштво
у БЕОГРАДУ

Претплату примају и све поште

На основу најновијег решења од
априла 1869. г. претписку друштвено
носи пошта бесплатно

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

За С. П. Друштво власник, председник, П. Т. Тодоровић

Број 13.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ

за Краљевину Срба, Хрвата
и Словенаца:

на годину 20 дин. или 80 кр

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

на годину дана 45 дин.

Баша пољопривредних школа добијају лист у пола цене.

Примљени рукописи се не враћају

Претплата се подaje уједанпут за
целу годину.

Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

БЕОГРАД, 29. МАРТА 1925. ГОДИНЕ.

Година LII.

РЕДОВНИ ГОДИШЊИ ЗБОР СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

Српско Пољопривредно Друштво, на основи чл. 36., 37. и 38. својих правила, одржаће свој 51. редовни годишњи ЗБОР 29. марта 1925. год. у своје дому у Београду, са овим дневним редом:

1. Председник или његов заменик отвара Збор;
2. Подноси се извештај о раду друштвене Управе, годишњи рачун о приходу и расходу и извештај о стању целокупне друштвене имовине;
3. Председник подноси на решење писмене предлоге друштвене Управе, Савеза Подружнина и појединих чланова, који су поднети Управи најмање 15 дана пре Збора;
4. Подноси се на одобрење буџет прихода и расхода за тек. годину, која почиње 1. јануара;

5. Бирају се чланови Управног Одбора;
  6. Бирају се редовни и почасни чланови;
  7. Решава се о задужењу Друштва.
- У колико се од овог дневног реда не буде могло свршити првог дана, рад ће се продужити истим редом идућег дана.

На збору ће имати право гласа редовни чланови Друштва и по један изасланик сваке Пољопривредне Подружине а Савези Подружнина по два (чл. 32. Правила). Друштво позива на овај Збор све своје редовне чланове, а Подружине и Савези да делегирају своје изасланике (делегате) и снабду их потребним пуномоћјима.

Бр. 1168.
10. фебруара 1925. год.
Београд

Секретар,

НИК. СТАМЕНКОВИЋ

Председник,

П. Т. ТОДОРОВИЋ

Борба противу пиревине.

Већ је сваком земљораднику познато, да је борба противу пиревине не само врло тешка, већ често и потпуно неуспешна. Та тешкоћа долази од начина живота пиревине, од начина њеног развијања, односно размножавања. На име, она се не размножава само из семена, као што је то случај код многих других трава, већ и помоћу изданака, који избијају из тако званих подземних стабала пиревине, а која се пак развијају у земљи. Та подземна стабла пружају се у земљи свуда око главне биљке и како носе на себи пупољке, из којих се развијају изданци,

то се пиревина за кратко време размножи и на овај начин, без обзира што она доноси и растура и своје семе.

Борба против пиревине мора, према томе, да се распростре и на њене подземне органе, јер је иначе сваки посао у томе смислу узалудан. Ова околност међутим готово потпуно спречава успешну употребу хемијских средстава за уништавање пиревине, јер се њихово дејство ограничава поглавито на уништавање надземних делова биљке, док подземни остају ван њиховог утицаја. Свакако, да би се врло честом употребом таквих хемијских средстава најзад и успело, да се уништавањем надземних делова знатно ослаби или чак

и уништи животна снага подземних делова пиревине, али је искуство показало, да је та мера тада врло скупа, да није рентабилна. Због тога се целокупна борба против пиревине своди у главном на примену разних техничких мера и то поглавито оних, које иду за тим, да пиревину ометају у њеном порасту, да је ослабљавају, изнуравају, или пак да је помоћу других биљака угушују. У те мере спадају:

1. добра и правилна обрада аемељ;
2. гајење окопавина;
3. гајење густих усева;
4. претварање зиратних земљишта у ливаде или пашаке.

Под добром и правилном обрадом земље у овом смислу разуме се:

- а) плитко орање (највише 5 см.) одмах по жетви и дрљање;
- б) ђубрење у јесен, дубље орање у вези са дрљањем;
- в) енергична примена дрљаче и култиватора у пролеће.

Оваква обрада има за циљ, да уништи надземне делове пиревине и да у исто време почупа и подземне. Али како пиревина има особину, да њени почупани и искидани подземни делови могу да сачувају врло дуго своју животну снагу, то они под иоле повољнијим околностима лако пуштају нове изданке. Због тога као саставни део свих ових мера јесте и истовремено пажљиво прикупљање почупане пиревине на једно место, где се по том запала да изгори.

Гајење окопавина (кукуруза, репе, кромпира) сматра се уопште као врло енергично средство

против свих врста корова, па према томе и против пиревине. Честа обрада површине земљишта у циљу негована усева онемогућава јаче развијање пиревине; сви изданци се врло брзо уништавају окопавањем и биљка се труди да то наикнад новим издацима из подземних стабала. Овим, међутим, она се све више изнурава, постепено губи своју животну снагу и најзад угине.

Гајење густих усева (стрнина, грахорнице, дотелине) има ту особину, да не дозвољава јачи пораст пиревине, већ она или остаје пригушена, закржљала, или се због јаче оскудице у светлости и ваздуху потпуно угуши. Сви ови усеви брже се развијају но пиревина и како су то махом релативно високе биљке, а при том стоје у густом саставу, то пиревина не може да изађе довољно ни на светлост, ни на ваздух. Од стрних жита као најподеснија биљка за угушивање пиревине јесте јечам, због свог релативно широког лишћа и ранијег стасавања. Најмање је подесна пшеница и у томе смислу постоји чак и такво мишљење, као да она пре помаже пиревину, но што јој шкоди. У неколико разликује се мишљење и у погледу легуминоза, али ипак за црвену детелину могло се утврдити, да она не гуши тако енергично пиревину само онда, кад се није постарало, да њен пораст буде бујан и састао густ. Земљишта око Крагујевца и у опште у Шумадији махом су подесна за црвену детелину и при повољној припреми земљишта она тако може успевати врло добро, па у исто време и енергично гушити пиревину. Сејање црвене дотелине, поред још многих других добрих страна, за Шумадију је још и од те важности, што може повољно ути-

ПОДЛИСТАК

ПОЉСКИ МИШЕВИ

(*Microtus arvalis*). (3)

Тако Блазиус (*Blazius*) описује један случај појаве пољских мишева у огромним масама у 1820 г., у областима средњег тока Рајне, а по том њихово нагло нестајање.

„У сред дана, вели Блазиус, киптела су поља од пољских мишева, који су слободно и несметано трчали. Кад би им се човек приближио, онда би их наједаред дотрчало 6—10 пред исту руну, у жељи да умакну унутра, и тако су и нехотично један другом запречавали пут. При томе могло их се одједаред по неколико побити штапом. Сви су изгледали снажни и здрави, и ако доуше прилично мали, пошто су већином морали бити млади. Три недеље доцније посетио сам исто места. Мишеви су се још више умножили, али су очигледно показивали да су болесни. Многи су имали чиреве, често по целом телу. Па чак и код оних који тога нису имали кожа је била тако мека, да није било могуће ухватити је чврсто а

да се не поцепа. Кад сам четири недеље доцније дошао, трагови од мишева били су ишчезли.“ И Блазиус закључује да је ту морао наступити неки природни помор. „Природа је, вели он, тамо где је пустила и сувиле умножавање, створила истовремено и једно оруђе за уништавање тога.“

Овде, јасно је, постају пољски мишеви жртва извесних зараза.

Али ма колико да се и сама природа на разне начине стара да заустави најезде пољских мишева после извеснога времена и да их чак и уништи, ипак ми не смемо чекати на то, јер то може да дође доцкан, пошто штете од тих најезда буду и сувиле велике, као што нам се то већ делом и десило. У толико пре ми то не смемо пустити, што има пута и начина, да се тим злом бори на време и са успехом.

До данас је већ један читав низ средстава испробан помоћу којих се могу пољски мишеви могу таманити и вредност тих средстава готово потпуно је утврђена. Сва се та средства дају свести

цати на поправку особина тамошњих земљишта, које су и поред велике плодности тамо иначе тако повољне. Најбоље би било, кад би се црвена деловина обухватила плодородом и то тако, да се усејава у пшеницу или овас с пролећа и на том месту оставља највише још за две године.

Претварање зиратног земљишта у ливаде или пашњаке ствар је, која врло много зависи од економских момената самога газдинства и питање рентабилитета је од пресудног значаја, да ли ће се приступити примени све мере или не. Међутим ова је једна од најбољих и најефикаснијих мера у борби против пиревине. Док је код гајења густих усева главни фактор за уништавање пиревине оскудица у светлости и ваздуху, дотле је то у овом случају оскудица у простору. Због присуства великог броја других трава око сваке пиревинске биљке, пиревина није у стању да пушта лако нове изданке и то из простог разлога што нема где да их пушта. Свако место је већ заузето. Како се међутим и друге траве шире, бокорењем или размножавањем, то се пиревина на тај начин све више одузима простор и у таквој борби са другим травама она или почиње подлегати или се пак сводити на потпуно безбедну биљку. Применом мера за подстицање пораста пиревинских трава на ливадама и пашњацима, као ђубрењем, дрљањем, евентуално наводњавањем и т. д. пиревина се на овај начин може најбрже и најпотпуније уништити.

* * *

Као што се из свега овога види, за уништавање пиревине не постоји само једно радикално средство, којим би се она могла уништити брзо и

у главном на пет врста, а то су: *лов, клопке, отрови, отровни или загушљиви гасови и зараве.*

Прострим хватањем и убијањем може се ипак утаманити доста велики број мишева. Да би се видело докле успех тога метода може да иде поменуемо само један пример. Тако 1822 г. само у једном срезу Саверна (Saverne — француски, Zaberg — немачки) уништено је само за 15 дана 1.570.000 пољских мишева.

Поред многих система клопки, могу се као клопке употребити и обични, емаљирани лонци. За то су згодни лонци који би били дубоки 25 до 30 см. и широки око 15—20 см. Њих треба бар за ¼ налити водом, па их на местима, где се укршта највећи број мишијих путања, уколпати у земљу до обода. Разуме се да је уз то потребно поставити на неки начин и мамце. Таквих лонаца морало би се поставити свуда повећи број.

Али за једно систематско и радикалније истребљивање пољских мишева данас су далеко више у употреби отрови, отровни гасови и зараве. Од отрова вршене су пробе и употребе са *фосфорним брашном, арсеником (сичаном), ба-*

за увек. Природа је обдарила ову биљку тако, да се она не да тако лако искоренити. Зато се према њој мора применити читав низ мера, које су мање-више у међусобној вези. На срећу, готово цело тај низ мера не представља у пољопривредној техници нешто, што би се морало употребавати као специјалност и само у овом циљу. Добра и правилна обрада потребна је и за све културне биљке, а гајење окопањина, стрнина и пивних биљака захтева данас плодород сваког бољег организованог имања. И у колику се општим техничким мирама боље обезбеди успех наших културних биљака, у толика мање има изгледа за напредовање коровских биљака, па дакле и пиревине. Зато се укратко може рећи, да све оне мере, које иду за тим да што боље подстакну развиће културних биљака, истовремено представљају мере за енергично уништавање корова, у који, и то као врло незгодан, слаба и пиревина.*)

Др. Добр. Б. Тодоровић
доцент Пољопр. Факултета.

ИЗ МЛЕКАРСТВА

II. Камамбер (Camembert*)

Израђује се из овчијег или крављег — неплаћљеног — млека, т.ј. скоро помушеног, које има у себи 3—3½ процента масти (по Герберу).

И овај сир спада такође у полу-тврде сиреве, а израђује се овако:

*) Ово је у исто време и одговор на питање Св. Стефановића, приредника за Крагујевац.

*) Чеси га зову: камамбер.

ријувомим карбонатом и стрихином.*) Али изгледа да се досада употреба стрихинина показала као најпрактичнија.

Стрихнин се употребљава на тај начин што се њиме натопи пшеница, али пошто се претходно прекрупи. Колико ће се килограма стрихининоване пшенице спремити за једно јутро земље, то зависи од количине мишева. К. Поповић вли, да се са 1 кгр. такве пшенице може очистити једно јутро чак и јако окужене земље, што се мени чини мало. Тако спремљен материјал увек се заслади и са нешто мало сахарина, јер је стрихинин веома горак, те га и миши избегавају, чим га осете на пшеници. Мале количине тако спремљеног материјала најбоље је стављати у саме мишије рупе. То се мора све радити, разуме се, са највећом пажњом и под руководством стручних људи, јер је стрихинин опасан отров и за самога човека.

*) Стрихнин се добија на плода биљке *Strychnos nux vomica*. Тим истим отровом Малајци превалаче врховне својих стрела, да би постао смртоносан.

Загреје се млеко на 30—31° С у kazanу, а пре загревања мете се и помеша на сваких 100 литара млека 2—2½ куб. см. „орлеанске“ боје.

Када је млеко загрејано, сипа се у канте од 50 лит. и на сваких 100 лит. млека, сипа се 20 до 22 куб. см. течног сиршита, и подсирава се на исти начин као и ромадур.

За време док се млеко подсири, спремају се калупи, који нису као код ромадуре, већ су плехани и изгледају као чаше.

Калупи се састоје из 4 дела и то:

1) *даска*, која је дугачка 0.62 м. а широка 0.33 м.; на доњој страни има две летве, које су дугачке око 0.33 м. и служе као постоље ради лакшег прегртања сирева.

На дасци са свих страна уклована је по једна летва у висини 0.03—0.04 м. која служи да се калупи при наливању не претуре или не смакну;

2) *решетка* је дугачка 0.65 м. а широка 0.30 м. и иста је као за ромадуре;

3) *платно*, које је дугачко 0.65 м. а широко 0.45 м.; исто је на форму цедела, само је нешто јаче и пуније. Платно се мете испод калула, пошто се претходно окваси, да се не би подсиревина делила за исто;

4) *калупи* су плехани, израђени од цинк-плеха, дужине 0.125 м. а у пречнику 0.09 м.

Када се види да је млеко подсирено, поређају се на сирарски сто даске, преко којих се простру платна, на која се поређају калупи и то 18 калула на сваку даску.

Када су припремљени калупи, мете се пажљиво канта са подсиревином ближе столу и почне наливање сирева кашикама, које су исте величине као велике кашике за сипање јела и израђене су од танког плеха или алуминијума.

При наливању треба пазити да се узима подсиревина све јединим редом, и да се иста не дроби, већ да се што пажљивије захвата и калупи наливају. На један калул се рачуна 1 литар млека, тако да на 100 лит. млека треба припремити 100 ком. калула.

Ако се деси при наливању калула да претекне подсиревина, онда се са истом не смеју доливати калупи који су мало препуњени, већ се имају налити неколико калула више за то, да се ови који су наливени не кваре оним ситним парчићима, пошто већ имају равну површину.

А оно неколико калула, који су наливени доцније, не могу бити прво-класни с тога, што нису од добре подсиревине наливени већ од ситних парчића.

По свршеном наливању камамбери се оставе 1½—2 сах. да окапле сурутка за ½ калула, а за тим се узме и метне платно преко целе даске и свих 18 калула, а преко њега резерана даска. Сав досадашњи рад врше двоје и преврну све сиреве тако, да горњи делови дођу доле и обратно.

Када су сви сиреви преврнути, оставе се и даље да окаљу још за ½ калула а по том се

приступи превртању сирева сваког засебно на дасци преко које је метута решетка да би се што боље оцедили сиреви, који су остали за ½ калула.

При превртању сирева сваког засебно, треба бити веома обазрив, јер код иоле невршних сирара деси се да се који сир проспе или му се поквари облик, што је на штету самог млекарника.

После другог превртања, сиреви се оставе 2—3 сах. и за тим се и трећи пут преврну на решетке и оставе да се сутра-дан соли.

Сутра-дан се сиреви ваде из калула и почну се солити на овај начин:

Припреми се, не сувише ситна, со и узима се један по један сир и соли тако, да се горња и доња страна соли мање а ивица сира што је могуће више, да се сиреви не би растицали. т. ј. да сиреви неби цурели.

После сољења, сиреви се ређају на полице а које се налазе у сирарници; доцније се носе у сушницу, где се држе 4—5 дана, т. ј. до првог прегледа и *омивања* у сланој води. Затим се преносе у подруме, у којима је топлота 10—12° С, која им је потребна за зрење, које траје 15 до 20 дана.

Докле год се сиреви налазе у сушници, подруму и ледници, имају се стално прегледати, *омивати* и ређати на чисте полице, које су потпуно суве.

Када су сиреви зрели, после 15—20 дана, односе се у ледницу, у којој је, што је могуће, мања топлота, где се држе до продаје; јер ако би и даље остали у подрумима, они би исцурели или се упрљали, што се може десити за време летњих дана.

Камамбери одређени за продају, претходно се прегледају, увију у пергамент хартију (сваки сир засебно) и потом у калајев лист, преко којег се лепе етикете.

За транспорт се пакују у дрвене сандучиће, који се добро укују а по том се плomboују.

За транспорт већих сирева, сандучићи су са стране избушени, док код ових не, с тога, што су исти увијени калајевим листом, који не испушта влагу.

Крњено — Сарајори
ср. Орашчи остр. Смедревски.

Душан Л. Маловановић
дипломирани економ.

ИЗ ШУМАРСТВА

Багрен (*Robinia pseudo-acacia*)

Багрен (багрем) обичан пренешен је 1630 г. из Северне Америке у Француску. У Паризу по извес се одмах садити као украсно дрво по парковима, на места песковита и сува, на којима је одлично успевао.

Багрен се размножава семеном. Сеје се у пролеће у првој половини месеца Априла; а кад се ређе засеје, варасте у току лета до 1 м. ви-

сине. Цвета у месецу мају. Цвет му је бео, гроздаст и пријатног мириса; семе сазрева у јесен, а налази се у махунама из којих тек у пролеће испада. Зато се семе може увек брати преко зиме, кад је време лепо а махуне суве.

Дрво од багрена и као сирово одлично је за гориво и употребљава се за разне коларске рађевине, а притке у виноградима и за подизање живе оgrade. Цвет пак даје пчелама одличну пашу, за сабирање меда, који се по њему и зове *мед багреновац*.

Багрени је и као шумско дрво најподесније за пошумљавање песковитих, сувих и каменитих места, на којима друге врсте дрвета не могу успевати.

Багрена има више *одлика* (варијетета) који се ради разноврснога цвета и облика круне и боје листа саде у парковима и улицама варошким, ради украса.

Упознајемо читаоце с неколико од ових одлика:

Округли багрени (*Robinia inermis*). Круна му је облика округло-плоснатог; гране су глатке без маља и бодља. Размножава се калемљењем. Калемци се у пролеће на обичан багрени и то: спајањем, на исечак и простим калемљењем под кору, у висини од 2 метра.

Багрени маљавих грана (*Robinia hispida*). Овај је багрени пореклом из јужнијих места Северне Америке. Калемци се на обичан багрени, и притом се примењује исти начини калемљења као код претходног. Круна му је ретка са на ниже повиженим гранама, које су маљаве. На јакој зими промрава.

Цвета у месецу мају и јуну, цвет му је румен (розе) и гроздаст.

Багрени лељивих грана (*Robinia viscosa*). Калемци се на обичан багрени. Круна му је ретка са мало повиженим и лељивим гранама. На зиму је осетљив. Цвета у мају. Цвет је отворено-црвене боје и ситно-гроздаст.

Багрени жалостан (*Robinia monophylla pendula*). Овај багрени расте високо. Круна му је облика пирамидалног (купастог), са гранама на ниже повиженим те због тога га зову: жалостан багрени. Калемци се на обичан багрени.

Сем наведених одлика има још: багрена жутог листа (*Robinia aurea*); багрена шареног листа (*Robinia folius argente variegatis*); багрена који има доњу страну листа првенкасте боје (*Robinia folius purpureus*) и још неких.

Тога ради багрени заслужује да му се поклони већа пажња и саднице његове треба производити у већој мери, како ради пошумљавања тако и ради калемљења за украшавање празних места. Кршевите уриване најбоље се могу осигурати багреновим садницама, па и свуда где се жели брзо подићи шума, нема подесније врсте дрвета од багрена. Зато је и прибирање семена од багрена

један од најблагодарнијих послова, јер се семе, нарочито у пролеће, може увек добро продати.

Вој. Буријан.

ИЗ ЛИВАДАРСТВА

Пролетња нега ливада.

Признајемо, да сам тек овде у Штајерској управо научно како треба неговати ливаде. До душе као стари стручњак знао сам како се морају неговати и гнојити ливаде. Тај сам посао вршио кроз низ година на властитим и на државним ливадама, по ипак нигде нисам видео да се ливаде овако марљиво и темељито негују, као баш овде у пограничном подручју наше државе.

Овде се о ливадама води исто толико рачуна као и ливама, понегде чак и више. Сада се н. пр. гноје ливаде са мешанцем (компостом), који је био приређен лане, а нове хрпе истог се спремају за до године. Овде нема тежака који се не би постарало за мешанац, а и нема ливаде за коју исти неби био спремљен.

Сви они одпадци и сметлиште, о којима се н. пр. у Србији не води рачуна, него се онако губе без користи, овде се марљиво сакупљају, и изводе је на ливаду, и ту се приређује мешанац. То бива овако: на једну хрпу (гомилу) се доведе земља (блато) из јаркова, рибака, са цесте (друмова) итд., и тада се сложи један слој исте, а преко тога (за лопату дебљине) сложи се разних одпадака (погребеног лишћа, комине, плеве итд.), до 1—1½ метра висине, те се такав куп заврши једним мало дебљим слојем земље. На јесен када су довршене све главне радње, пребаца се цела ова хрпа, тако да се све темељито измеша, па на пролеће је мешанац већ готов и зрео.

Уз мешанац се — нешто доцније — ливада погноти и са вештачким гнојивом, и то обично за половину од обичне мере.

Ја сам н. пр. постигао сасвим задовољавајуће успехе са 100 кг. калцијумског фосфата и 100 кг. кречниог азота по јутру (57) ара.

Чим се ливада мало осуши, одмах се добро прдрља са ливадном дрљачом, којој се морају више пута наоштрити зубци, јер чим боље она издрља ливаду, односно бусене, тим бољи је доцнији успех. Затим се погноти кречним азотом, пак се поновно прдрља, а неколико дана доцније посеје се калцијумског фосфат.

Овако неговане ливаде косе се два пута, а друга отава се попасе. Ливаде гнојене самим мешанцем даду богату кошуњу и једну добру отаву, тешко и другу.

Истина је, да оваданишње поднебље (клима) годи ливадарству, но ја сам увећан да, када би се овако поступало са ливадама и у јужним крајевима наше простране обабине, да би се и тамо постигли сасвим леви успеси.

Овдашњи је тежак већ давно дошао до сазнања, да ливада хране и стоку и њиву, виноград и врт; јер чим се више и боље пиће на ливади произвађа, тим боље и тим више се стоке хране и одгаја, односно тим више и бољег гоја падне, који иде у корист осталим културама.

Велика је, дакле, погрешка, ако се ливади не посвети потребна нега и гнојење, јер се последица тог немара покаже у опадању производње сена и све то лошијој квалитету истог, односно све то слабијој хранљивости таквог сена.

Баш код ливаде може се приметити она народна пословица да „кроз грло иде снага“ — да „кроз ливаду иде храна свом поседу“. —

Пет. Мијовић,
агроном — поседник, Шт. Из. — Марибор.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Питање: Један пољопривредник моли за објашњење: чиме би могао заменити људску снагу при окретању сечке за сечу шаше, сена — сламе, сечке за сечу репе, круњача за круњење кукуруза и тријера за ређање стрнина.

Може ли овде помоћи што какав гепл, и који, ако ових има разних. Да ли би се он кретао сточном или којом другом парном, или њој сличном снагом, и најзад, има ли ових комбинованих, да би један исти зими кретао сечке, лети круњач, а у јесен тријер, у ком би се случају имао премештати, пошто су имања и спремишца за сточну храну — где би биле сечке — на једном, а кош за кукуруз и магацин за стрнине — где би био круњач и тријер — на другом месту и у већем размаку.

Ако техничка страна не би допуштала честе премештаје гепл-а било због штете по аграду, у којој би овај био, било због штете по сам гепл — у погледу квара, или због трошкова, тешкоћа и губљења времена око сваког монтања (2 пута год.), онда да ли би се исплатила набавка 2 гепл-а: један за сечке, а други за круњач и тријер; код сечке има се себи храна само за 15 грла крупне стоке (говеди и коња); круњач би имао да круни просечно и сваке године по 1 вагон кукуруза у кливу, и тријер да тријерише $\frac{1}{4}$ вагона стрнина.

1. новембра 1924. год.
Вазатарин — Валево.

Мих. М. Ваторовић
прив. економ.

Одговор: Људска снага при окретању сечке за шашу, сено, сламу, репу, за окретање круњача, тријера, за пумпање воде, за стругање дрва, дасака итд. може се заменити запрежном снагом са геплом и моторном снагом (парна машина или мотор). У вашем специјалном случају морала би се употребити два гепла, ако бисте се одлучили на гепл. Преношење једног гепла са једног места на друго је и негодно и непрактично. То стаје рада и времена и издатака. Постављање два гепла представља приличан издатак, који се не би толико

много разликовао од издатка за који мали покретни мотор од 3—5 коњске снаге, па и ако би била и нешто јача разлика, она би се ипак исплатила за ваш специјалан случај. Наше је мишљење, да за ваш случај набавите један мали покретни мотор од 3—5 коњске снаге са употребом петролеума као горивног материјала. Добро је да згрупишете сечке и прекрупац на једном месту а тријер и круњач на другом. Мотор можете употребити и за све друге радове као на стругању дрва, пумпању воде и т. д. можете га поставити, где хоћете и где вам је потребно. Рукovanje њиме је врло просто. Потребно је само држати га чисто и у исправном стању. Чистоћа је битни услов његовог доброг рада. Упут за рукovanje и одржавање добићете тамо, где га будете наручили. Употреба какве па и мање парне локомотиве за ваше сархе је прескупа и гломазна. Место мотора може послужити и један трактор, који се може употребити поред наведених радова и за орање, прашење, евентуално вучу, вршај и т. д. О свему овоме имате да процените сами а нарочито с обзиром на вашу финансијску моћ и рентабилност уложеног капитала. У погледу конструкција Друштво ће вам дати потребно обавештење по вашој одлуци.

М. В. Н. 13

Питање: Молим вас, да у једном од следних бројева листа наведете име и фабрику апарата којим се најпогодније могу из земље водити пањеви исечених букових и храстових стрмених шума, (пошто познати „Суслор“ само у равници дјелује) или да изјавите, на какав начин без посебног апарата се то најбоље постижева.

Сарајево.

В. Ђукић
директ. Зем. Банке за Б. и Х.

Одговор: Позивом на ваше писмо од 6/11 25 број 690 ставља вам се следеће саопштење до знања. За круњење постоје многе справе, рад којих су најпознатије и највише се употребљавају: 1. дизалица („Hagenwinde“) звана у Славонији „Чекр“. 2. Крчило. 3. Рогуља са куком.

Избор справе овиси о разним моментима: 1. О врсти дрвета. 2. О начину обарања т. ј. да ли долази у обзир вађење читавих стабала или само пањева. 3. О дебелини стабала и пањева, па о природи тла.

За брдске крајеве најподеснија је „дизалица“ (wagenwinde), а приложена слика, довољно рацветљава њезину конструкцију и употребу.

Добава справа за крчење обавља творница Јекларна, Руше крај Марибора.

Најподеснији начин крчења пањева без особитих апарата, како то и данас врши и обавља народ у запуштеним крајевима, јест крчење са будаџима и шноколима, које су справе у нареду свасвим познате.

Ристо Стојаковић
шум. савјетник, Заведовић.

Питање: Да ли се може са успехом гајити племенита врба у риту, где је истакнута опасност, да у једној години и два до три месеца буде под водом. Да ли ће та врба да угине тамо.

У Сејферину (Ванат) 12-1-1925.

Добриновић Савић
оштр. бележник.

Одговор: Врба може да успева на подбарном земљишту, али је безусловно потребно да се на земљишту, где се она подиже, не задржава вода; њој треба удесити слободан отицај. Зато је први посао у обрађивању земље намењене за врбак: *прављење одводних бразда или канала.*

Догоша Лапчевић.

Б Е Л Е Ш К Е

Неколико јела од манглида.

Манглид као зеље. Манглид се бере као спанаћ, сече му се лишће ножем до корена, затим се зелени листни део одвоји од беле или црвене дршке (ребра) ножем. Лишће се добро опере из 2—3 воде, а затим се стави у лонац кључале воде да се 10 минута пробари, те да из њега изађе горчина и киселина. По том га ваља истрести у ђеџир и испрати 2—3 пута хладном водом; кад се добро оцеди направи се за њега запрашка.

Запрашка се прави овако: узме се добра кашика масти и стави се у зделу, затим се исече ситно једна главица бела лука и преприжи да буде румена. Потом се дода кашика брашна, мало соли, коцка шећера и мало ситна бибера. Кад све ово буде румене боје, сипа се манглид, који се претходно исекла ножем на дасци исто тако ситно као и спанаћ. Пошто се то све мало пропржи налије се 1—2 шоље млека и тако се кува један сат. Укус и храњивост бољи су но у спанаћа.

Чорба од манглида. Справља се и сто као и претходно јело, само се место густе запрашке начини ређа и место млека налије се водом. Кад буде готова, у чинију се размути једно јаје и дода кашика млека, те се чорба зачини. Ако се дода још и мало целера и зелени још је укуснија. Ово је врло здрава храна за малу децу, која је радо једу.

Манглид са кромпиром. Веома је укусно јело од манглида, кад се на $\frac{1}{2}$ кгр. манглида дода

1 кгр. кромпира. За то се узимају само дршке, које се обаре као и лишће, па се онда исеку на коцке. Кромпир се очисти и мало пробари. Кад је то готово онда се у једну зделу, која се подмаже машћу насече ред црна лука мало бибера, соли и кашичица истрвеног пармезанског сира. Затим се ређа ред манглида, ред кромпира. По врху се сипа млека помешаног са кашиком брашна и једним јајетом. Онда се здела мете у пецару штедњака и пече 1 сат.

Мармелада. Од дршка манглидових прави се изврсна мармелада. Пошто се обаре протерају се кроз машину од меса. Зато време укува се сируп од шећера. На 1 кгр. самлевеног манглида узме се $1\frac{1}{2}$ кгр. шећера. Сируп се мора добро укувати. Пошто се усне манглид, кува се док не буде густ као свака мармелада. Млак се сипа у стакло или земљане глеђосане лонце. Одлична је за колаче а врло је укусна и на хлебу са маслом.

Компот од манглида. Пошто се дршке обаре и исеку на дугачко метну се у слаб сируп од шећера. Дода се мало лимунове коре или каранфилића, па се пола сата прокува. Одличан је за болеснике и реконвалесценте.

Од манглида има још врло много јела, али су ово најпростија и најлакша за справљање, те их зато и препоручујем нашим домаћинама.

Милица Ђурић—Топаловић

ЗА ПИСНИК

10. редовне седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане на дан 4. марта 1925. год. у друштвеном дому у Београду.

Били су присутни: председник г. Паја Тодоровић, п.председник г. д-р Таназије Митровић и чланови Управе: г. г. Никола Ж. Петровић, Софроније Партовић, Александар Рашковић, Саво Ратковић, Милан Дамњановић и Драгутин Спремић.

Као гости: М. Куклић и М. Николић чинови. Мин. Пољопривреде и Вода.

Председао: председник г. Паја Т. Тодоровић. Бележио секретар Ник. Ст. Стаменковић.

I.

Прочитани су записници VIII. и XI. редовне седнице. — Одбор: усваја прочитане записнике.

II.

Прочитан је записник IV. редовне седнице Књижевног Одбора од 27 фебруара т. г. — Одбор: одобрава донесене одлуке по истом записнику.

По примедбама п.председника г. др. Т. Митровића и г. Соф. Партовића, да у Тежаку залазе чланци и белешке које Књижевни Одбор није одобрио, Одбор одлучује: да Књижевни Одбор ово питање регулише са уредником Тежака.

III.

Прочитан је извод стана друштвене касе и извод стања магацина на дан 1. марта т. г. — Одбор прима анауу прочитане изводе.

IV.

Прочитана су мишљења Финансијског Одбора:

а) По молби Пољопривредне Подружине среза живог и студенјачког за кредит. — Одбор усваја мишљење, с тим да Подружина обнови обвезницу.

б) По молби Пољопривредне Подружине ср. посаво тамнавско—Владимирци за пројужене рока исплате дуга. — Одбор одлучи: да се овај предмет упути инспектору за Подружину на реферисање.

в) По молби Пчеларског Друштва из Београда за повчану помоћ. — Одбор: усваја мишљење Финансијског Одбора.

V.

Прочитана су мишљења Набављачког Одбора:

а) По понуди круњача и ветрењача од стране Београдске Окружне Штедионице. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се круњачи и ветрењаче комисијски прегледају.

б) По молби Банатског Савеза Срп. Земљорад. Задруга из В. Бечкерка о замени плугова. — Одбор: усваја мишљење Набављачког Одбора.

в) По предлогу Делегације Чил. Шалитре о вршењу пропаганде за употребу вештачких гнојива. — Одбор: усваја мишљење Набављачког Одбора.

г) По понуди трокара од г. Боре Милутиновића из Београда. — Одбор одлучи: да се откупе 100 ком. трокара по 42 динара.

д) По поднетим понудама за гранак, који тражи Мин. Пољ. и Вода. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се прими понуда г. Тиме Владисављевића франко друштвени магацин.

ђ) По понуди Аротогена Института у Дрезди о огледима употребе овог препарата. — Одбор: усваја мишљење г. Др. Д. Б. Тодоровића, доцента Пољопривр. факултета које је сиревела Пољопривр. Огледна Станица у Топчидеру.

е) По понуди справа од Кузмана Николића из Београда. — Одбор одлучи: да г. г. Александар Рашковић и Сава Ратковић чланови Управе изврше лични споразум са г. Николићем.

VI.

Прочитано је мишљење Инспектора за Подружине о тражењу кредита Обреновачке Пољопривр. Подружине. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се Пољопривр. Подружину у Обреновцу отвори кредит у справама и алатима у суми од 20 000 дин. на подлози прописане обвезнице.

VII.

Прочитан је извештај одређених чланова за споразум Друштва и Главног Савеза Срп. Земл. Задруга за заједнички рад и по дугој дискусији, по овом питању. — Одбор одлучи: да настави да би требало задржати набавку и продају справа и даље као и до сада и са Главним Савезом одржавати добре везе и узајамно се помагати у набавци справа и материјала кад се за то појави потреба.

VIII.

Прочитане су примедбе Главне Контроле на рачун Друштва из 1923. год. — Одбор одлучи: да се извести Главна Контрола које су тачке по примедбама извршене и тражити продужење рока за одговор.

IX.

Прочитан је предлог чланова, Конференције Секција којим предлажу и г. Милутина Савића, нач. Мин. у

пезији за почасног члана Друштвеног. — Одбор: прима предлог да га са осталим предлозима за избор нових почасних и редовних чланова изнесе пред Редовни Годишњи Сабор.

Са овим је седница закључена.

Уредништво и администрација Тожака не прима одговорност за садржину приватних огласа.

На продају

1. Медоносно шибље и дрвеће, више разних специја, груписано тако да даје обилну пашу пчелама од раног пролећа до позне јесени.

2. Украсно шибље и дрвеће, за домаће вртове и јавне паркове.

3. Чисте расе кокошију, Плимес-рок, Сусекс.

Ценовник на захтев шаље бесплатно

Милоје Гојковић

пез. Старо-црква на ул. Јагошани.

2—2

Чилска Шалитра

У мањим и већим количинама може се добити по најнижој цени код **И. К. Панића.**

БЕОГРАД.

Топличин Венац 19.

Телефон 27-05

1—5

ПРАВЕ НЕХВИЛОВЕ ПРСКАЛИЦЕ

(патент Аустрија)

Признате као најбоље

могу се добити: у Главном Савезу Земљорадничких Задруга; Српском Пољопривредном Друштву и у свима већим гвожђарским трговинама.

Главно заступништво код:

БРАЋЕ П. РАДОЈЛОВИЋА

Гвожђар — Београд.

1—8

СА 170 ОДЛИКОВАЊА ПРВА И НАЈВЕЋА КРАЈСКА

ВЕЛИКА ТРГОВИНА ПЧЕЛА

М. АМБРОЖИЋ, МОЈСТРАНА — ЈУГОСЛАВИЈА

Распошиље по свему свету праве Крајске пчеле и вештачко саће. Ценовник на захтев шаљеgratis и франко.

1—2

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

ЦЕНА ЛИСТУ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
уопште се

Срп. Пољопривредно Друштво
у БЕОГРАДУ

Претплату примају и све поште

На основу најбољег решења од
априла 1866. г. прелеску друштвено
носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустрован лист Срп. Пољопривредног Друштва.

ва Краљевину Срба, Хрвата
и Словенаца:

на годину 20 дина

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

на годину дана 45 дина.

Баша пољопривредних школа доби-
јају лист у пола цене.

Примљени рукописи се не враћају

Претплата се полаже унапред за
целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 14.

БЕОГРАД, 5. АПРИЛА 1925. ГОДИНЕ.

Година LII.

Главни годишњи Збор Српског Пољопривредног Друштва

У недељу 29. прошлог месеца одржан је у Београду 51. главни годишњи Збор Српског Пољопривредног Друштва. Овај је Збор још јаче био посећен него ли прошлогодишњи, што је доказ да се пољопривредници из године у годину почињу све јаче и јаче интересовати за рад Друштва и у све већем броју притицати у ту своју установу.

После уобичајених формалности око конституисања Збора, послат је поздравни телеграм Њ. В. Краљу, који је, као што се зна, највиши заштитник Српског Пољопривредног Друштва.

Председник Српског Пољопривредног Друштва, наш пољопривредни ветеран, г. Паја Тодоровић отворио је потом дебат у извештају о раду Српског Пољопривредног Друштва, који је раније био отштампан и разаслат подружницама и многим члановима Друштва.

Многобројни чланови који су узели учешћа у тој дебати, нису се ограничили да говоре само о извештају друштвеног рада, јер су сматрали да има многих прешних и актуелних питања из пољске привреде, о којима на овако једном сјајно посећеном Збору треба да се чује искрено и отворено глас пољопривредника.

Тако је г. Павле Анђелић истакао у свом говору да је наша пољопривредна производња пошла несумњиво знатним кораком напред, што у осталом показује и наш прошлогодишњи извоз и да је сада дошло време да се обрати већа пажња не на квантитативну него на квалитативну страну те производње. Он предвиђа скору суперпродукцију пољопривредних производа у свету, па према томе и теже уночавање наших пољопривредних производа, те препоручује мању, али квалитетом бољу производњу, која ће се моћи и лакше и боље уночати. Подиже свој глас противу извозних царина, које су само једна сметња и отежица извозу пољопривредних производа и тражи да се оне укину, а мањак у при-

ходама, који би отуда проистекао, да се потражи на другу страну.

Г. прота Милан Илић, ценећи рад Српског Пољопривредног Друштва, указује да су средства, којима оно располаже и сувише недовољна и чини апел на народне посланике, који су у доста великом броју посетили Збор, да припомогну да се и од стране државе већа средства ставе Друштву на расположење за рад.

Г. М. Радосављевић нар. посланик, истиче нарочито слабу просвећеност у нашем селачком народу, услед чега је и наша пољска привреда још толико заостала. Наводи лепе примере, који врло добро илустрину ту слабу просвећеност, ударајући гласом нарочито на ширење зараза међу стоком, које силно сметају напредак нашег сточарства. Он препоручује и већу али и бољу производњу, јер само ће на тај начин пољопривредник моћи себи осигурати довољно средства и за подмирење својих потреба и за још бољи напредак своје привреде. Налази да треба главни носиоци просвећености у земљорадничком свету да буду државни економи, за које тражи и више кретања у народу и веће сталности у служби.

Г. Т. Радетић, председник пољопривредне подружнице у Приједору, доносићи поздрав Босанаца Збору пољопривредника, изражава жељу да Босанци очекују од Српског Пољопривредног Друштва да оно буде Пијемонт пољске привреде, онако исто као што је, у погледу ослобођења и уједињења, Србија била Пијемонт целе наше данашње државе. Он види да је капитал један врло снажан фактор у унапређењу пољске привреде и да он, уз пропаганду Српског Пољопривредног Друштва, понајбоље и понајпре може допринети и увођењу бољих справа и бољег семена и бољих пасмина стоке, једном речју и бржем и већем напретку пољске привреде. И тај капитал има се пружити пољопривреднику путем кредита, за чију организацију и спровођење позива и Српско Пољопривредно Друштво да се што пре и што енергичније ангажује.

Г. Т. Филиповић, марвени лекар износи страшне примере сатирања стоке од зараза, наводећи

да је само у једној општини за кратко време угнуло од зараза 50 грла крупне стоке и да сточне заразе односе сваке године многе и многе милионе нашем сточарству. Предлаже принудно пелдовање стоке од сточних зараза и строге законске мере за њихово сузбијање. Исто тако тражи да се омогући веће кретање ветеринара у народу, те како би они не само лечили болести, него и упућивали народ на све мере предохране против њих.

Било је и још неколико других говорника, који су такође у својим говорима расправљали многа општа пољопривредна питања, а било је и многих, који су желели о њима говорити, али су се с обзиром на дневни ред сва та питања морала или скратити или и сасвим изоставити.

Назад мо да је овај Збор Српског Пољопривредног Друштва, који се у осталом само једанпут годишње држи, једна врло zgodна прилика да се многа и ми га општа питања у мало већој потпуности расправљају, него што је то досада био случај. На Збору је било присутно пољопривредника скоро из свих крајева наше простране отаџбине, те изиша мисли о разним, нарочито актуелним питањима, с обзиром на прилике и погодбе пољске привреде у разним нашим покрајинама, несумњиво да би била од користи и самим члановима Управе и многобројним, на њему присутним пољопривредницима. Стога би, по нашем мишљењу, Управа на будућем Збору требала да остави ма то више времена тој дискусији општих питања, која интересују пољску привреду и њено

унапређење, старајући се при том да их ограниче на најактуелнија и за моменат најважнија.

По завршетку дискусије о извештају друштвеног рада, Збор га је једногласно усвојио и дао разрешницу Управи.

Затим су примене такође једногласно измене пословника, који је састављен у духу нових правила Српског Пољопривредног Друштва, и буџет прихода и расхода, како га је Управа Друштва саставила.

Како је по правилима Друштва у овој години истекао мандат председнику и петорици чланова Управе, збор је тајним гласањем изабрао за председника г. Пају Тодоровића, а за чланове Управног Одбора: г. г. Николу Петровића, Бошка Бошковића, Драгутина Спремића, Софронија Партићина, и Бору Станисављевића.

После тога приступило се избору почасних и редовних чланова. За *почасне чланове* изабрани су: г. г. Паја Тодоровић, Милутин Савић, д-р Марко Леко, Јован Жујевић и д-р Вел. Н. Стојковић. Имена новоизабраних редовних чланова доносимо на другом месту.

Тако је завршен и овај 51. годишњи Збор и то у потпуном реду и најбољем расположењу.

v.

Пољопривредници, ширите ваш лист „ТЕЖАК“.

ПОДЛИСТАК

ПОЉСКИ МИШЕВИ

(*Microtus arvalis*).

(3)

(Саргетица)

Најбоље је у рупе стављати материјал помоћу нарочитих апарата, којих за то има и који нису ни много скупи. Разуме се, да они који су тај посао радиле, морају после тога марљиво опрати руке и извршити друге потребне мере предострожности. Исто тако за време док се овај посао у пољу изводи, па и после тога више дана, на боље је не пуштати живину напоље, јер би она врло лако могла да се потрује.

Па и употреба неких загушливих гасова даје врло добре резултате. Изгледа да се *сумпор угљеник* досада показао као најбољи. Та је течност лако испарљива, која може да се употреби у свако доба године и у свако доба дана. Она се помешу нарочитог апарата (*сулфомешар*) уноси у рупе, кде је се одмах по том залуше дрвеним чеповима, да унутра не би више ваздух улазио. Иначе се течни сумпор — водоник убрзо претвара у гас, који је тежи од ваздуха и који продира на све стране у рупе и од које глодари већином оболевају и липсавају, а нарочито пољски мишеви, док

се за човека и друге животиње није показао опасан.

Најзад у ред испробаних средстава, која се употребљавају за утамањивање пољских мишева долази и уношење заразе међу мишеве. — Мешу првима је тај метод употребио немачки бактериолог, ученик кохле, Лефлер (Löffler). Он је још 1892. год. пронашао у крви пољских мишева једног бацла, који је врло сродан бацилама што изазивају паратифусна обољења код човека и од кога глодари већином оболевају и липсавају, а нарочито пољски мишеви, док се за човека и друге животиње није показао опасан. Лефлер је успео да гаји истога микроба и да помоћу њега по вољи изазива заразе код пољских мишева. Зараза мишева овим микробом изазива се преко хлеба, који је најбоље убити у саме мишије рупе. Лефлер је тај свој проналазак испробао још 1893. године. Тада су се у околини Ларисе, у Тесалији, појавиле огромне множине пољских мишева и он је на позив грчке владе извршио у целој тој зараженој области први пут огледе са својим проналазком и постигао веома добре резултате. После тога употреба тога средства уведена је сасвим у праксу.

Готово истовремено (1892. год.) успео је и Француз *Даниш* (Danisz) да нађе у крви пољ-

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Питање: 1. У којем периоду свога развика пшеница троши највећу количину земљине влаге, с обзиром на трајање појединих периода и развijenости пшенице?

2. Како се може осигурати пшеници и осталим стрнинама довољно влаге у земљи, за време дуготрајних суша, те како би принос био осигуран и по количини и по квалитету?

Милан Поповић
економ. свога добра у Рогачеку (Крајина)

Одговор: 1. Све стрнине имају особину, да највише троше влагу у периоду који почиње са вреженом нешто пре бокорења и траје до почетка класања, а тако исто и у периоду за време цветања.

2. Питање, на који се начин пшеници и осталим стрнинама може осигурати довољно влаге у земљи за време дуготрајних суша, представља једно питање којим се бави тако рећи, цео свет, што значи да оно нема свог општег решења, а и да сваки климатски регион тражи своје нарочито решење. За наше прилике то је у толико теже, што немамо готово никаквих података потребних за решавање тога питања и што у том правцу још ништа није ни рађено. Али и поред оних околности свуда у свету запажено је, да се правилном обрадом земље може културним биљкама врло много помоћи у борби против суше. Како је пак о правилној обради земље у Тежаку већ

ских миева једног бацла, који се може гајити и којим се по вољи могу изазивати заразе код истих миева.

Да ли ће се негде употребити отрови, гасови или микроби за утамањивање миева, то треба да се одлучи с обзиром на више околности, од којих су неке опште вредности, док неке могу бити локалне вредности. Пре свега код нас би теже било створити довољну количину микроба. По том микроби не могу да се употребе под свима временским приликама; н.пр. на великим врућинама употреба заразе не успева, док за време зиме или у јесен успева врло добро. По том потребно је поменути, да се према дјелству микроба, често многи миеви показују врло отпорни, т.ј. показују неку врсту природнога имунитета. Па и употреба отрова има понеку неагодну страну, али они изгледа да су ипак за наше прилике бољи.

Најзад, које ће се од многих средстава, — која су досада позната и која су испробана и дала добре резултате, — употребити код нас за утамањивање пољских миева, то треба да буде ствар једне стручне процене. Јер поред осталог, при одлуци о томе, мора играти врло важну улогу и питање о коштању тога средства, пошто средство, које ће се употребити, мора бити и јевтино. Уопште цео посао мора бити постављен на

толико писано, а поред тога она сваком економу мора да је врло добро позната, нарочито још кад је то економ свога добра, то сматрам да би било излишно то све понављати, у толико пре, што се у једном обичном одговору то не може напети тако укратко.

Д-р Добр. Тодоровић

Питање: Пошто ја имам земље, коју сам закупао само за годину, на коју мислим сејати кукуруз, а хтео би на исту употребити вишегачко гнојиво, то да би што мању количину гнојива утрошио, а што већу корист исцрпио на њега, ја имам намеру ту, кад кукуруз буде за подгртање пре један дан, да кућици т.ј. да под свако стабло усем једну кашку вишегачког гнојива и одмах затим да подгрнем кукуруз.

Да ли ће горњи начин бити добар, ако је све, колико (приближно) и каквог гнојива треба на једно катастарско јутро, рачунајући под свако стабло једну кашку.

Да би лакше одредили врсту гнојива то вас морам известити да је земља ритска, црна смољњача, која је доста тешка за рад, али кад је година кишовита она врло обилно роди, и ако се на њу не употребљава никад никаква гнојива.

Живко Ђурини
ратар на Чуруга (Балча).

Одговор: Да бисте добили што већи принос са ваше парцеле, коју мислите да засејете кукурузом, ви желите да употребите вишегачко гнојива, и то на кућице.

једну добро организовану основу. Па онда потхват би се морао распростраити на најшире по-странство. Јер ако би се приступило раду само на једној уколи области, онда би од тога било слабе користи. И ни један дељи од заражених површина не би смео бити изостављен. А да би све то могло бити изведено тако како злиста захтева потреба наше земље на један начин, који би јачио за успех, потребно је да Министарство Пољопривреде у споразуму са Пољопривредним Друштвом приступи одмах припреми тога посла. Уз то би Министарство Пољопривреде морало одмах тражити са свих страна обавештења у колико већ нема, о томе како стоји сада са стањем пољских миева; да ли су у опадању или се одржавају још у великом броју, па и времена томе предузети потребне мере. Чак и ако би се утврдило, да је опасност у опадању, мудро је извршити приправност за што бржу примену потребних мера у случају потребе, јер штете, које су се већ десиле, не треба пустићи да се опет понове.

Недељко Дивац.

Уредништво и администрација Тежака не прима одговорност за садржину приватних огласа.

Вештачка гнојива су истина средства, којима се повећава принос наших културних биљака, али ви морате да знате и то, да ово повећавање не може да иде неограничено, и да ви не можете овом употребом унапред да осигурате неки до тада невиђен принос. Дакле повећавање приноса може бити, али у извесним одређеним и скромним размерама, тако да вам се исплате учинени трошкови и да вам још остане знатна добит. Према томе немојте сматрати вештачка гнојива као неки мађијски штап, којим се може постићи све што ви намирисате....

Да повећате принос кукуруза на вашем земљишту од 1 јутра, потребно је да употребите преслове око 150 кгр. суперфосфата, који ћете одмах сада растури и плитко взорати или добро задрљати, и око 30 кгр. чилске шалитре пресеве, а 30—40 кгр. за време првог прашења.

Сва упуства о употреби и свему осталом што се тиче вештачких гнојива добиће те од Делегације Чилске Шалитре — Поенкарева ул. 35. — Београд, само ако се обратите картом на ову установу.

КЊИЖЕВНОСТ

Kletarstvo. Spisal Bohuslav Skalicky kmetijski svetnik in ravatelj državne kmetijske šole na Grumu — Novo Mesto (sa 85 слика) — Љубљана 1924. год. Страна 192. Цена (?).

Готово у исто време појавиле су се у нас три књиге о *винарству* (подрумарству, клетарству), и то код нас Срба Винарство од Бож Ранковића, Хрвата, Vinarstvo od Ivana Ritiga у Vinarstvo Skalicki-Kajtner, а код Словенаца Kletarstvo Bohuslava Skalickog. Да се та дела појаве, била је појединачна потреба како у нас Срба, тако и у Хрвата и Словенаца. Са напредним винарларством производи се већ изобила материјала за прераду, али се он не прерађује правилно, и производи се не негују да му могу подићи цену до те висине да произвођачу не само подмири трошкове око производње него и да му осигурају и добит, за што се најзад и ради. Зато су и ова винарства свуда радо дочекана и тражена, тако да се већ пој.вљује потреба приредити друго издање Винарства г. Ранковића.

Клетарство г. Скалицког израђено је за школу а и за праксу. Писац полази са истинитог гледишта: да без доброга винарства — подрумарства — нема успешног винарларства, и да би одговарао том свом гледишту, он у своје дело уноси поуке које су с једне стране основане на науци и хемији и бактериологији, а с друге стране на дугој личној винарској пракси која почиње од 1897 год., — са оснивањем првог огледног подрума, првог не само у данашњој Словеначкој него и у тадашњој Аустрији, и приређивањем кратких и дужих курсева, на којима је

узето учешћа преко 1000 угледних винарарада, винарских трговаца и гостионичара. На словеначком је то прва књига оваког обима, и према обилности, јасноћи излагања материје и попуњена добро одабраним сликама (илустрацијама) она ће нема сумње постићи постављени циљ: „да се конзервативни винарлардар отресе старих, несавермених и неразумних (нерационалних) новина у прављању и неговању вина“.

Књига почиње са бербом, обухвата послове прераде и прелази на врење. Описује подрум и његово уређење, потребне судове, држање у чистоти. Затим прелази на вино, сазревање и послове око вина („школовање“), мане и болести вина, прављење десертних вина и дестилацију вина, огледања (кушање, дегустацију), на завршује са винарским задругама. Унесено је, дакле, све што је потребно и све што чини целину предмета, па је обрађена пажњом, а на пут којим се рационално винарство најбоље може да изведе, а то су: винарлардарске задруге.

Клетарство г. Скалицког може стати напоред винарству г. Ранковића, па га препоручујемо. И ако је књига писана словеначким наречијем, језик се, с мало већом пажњом, може разумети. Може се поручити код писца (у Грму—Ново место) или преко: Zvezne Tiskare in knjigarne u Ljubljani.

в.

Б Е Л Е Ш К Е

Један законски пројект о цени шећерне репе у Француској. Као и код нас, тако је и у Француској наступила доста велика заоштренист између произвођача репе и фабриканата шећера. Да би се произвођачима осигурала пристојна награда за произведену репу, пре неки дан је изгласан у француском парламенту један закон (звани, по предлагачу, Лесашев), који у главном обухвата ово неколико чланова.

Чл. 1. Сваке године влада ће моћи за једну или више одређених области утврдити указом за наредну кампању погодбе за откуп шећерне репе и упустава за шећерне фабрике, те да би се осигурала произвођачима шећерне репе пристојна награда.

Те погодбе, које ће моћи да се мењају са специјалним стањем разних области, заснивање се погловито на саржини шећера у репи и на просечном курсу шећера № 3 на Трговачкој Берзи у Паризу.

Чл. 2. Ови ће се укази доносити по молби организационих произвођача шећерне репе, у синдикате, који са својим члановима представљају више од половине произвођача шећерне репе у области, а образују најмање једну половину репом засејане површине у датој кампањи. Повр-

град; Милан Царићевић, екон. из Војске, срез ресав.; Милан Прибићевић, пуков. у пен. и пољопривр. из В. Реке, Косово; Адам Прибићевић, пољопривр. из Вучитрна; Макариј Гаврилов, архимандрит, Раваница, Врдици Срем; Милутин Гада, ветеринар из Обреновца; Милан Поповић, из Кнежевца; Михаило Даниловић, народн. послан. из Миријева; Љубомир Ђосић, управн. окр. лоа. расадн.; Чачак; Живко Тодоровић, држ. ср. економ.; Станимир Милић, председ. општ. из Приштине; Живко Поповић, учит. и председ. Окр. Одбора; Светозар Радић, писар Минист. Пољ. и Вода; Драгољуб Накитовић, ср. екон. из Зајечара; Срећко Милиновић, ср. економ. из Житковца; Душан Тошић, ср. економ. из Крупа; Милутин Јовановић, ср. екон. из Сопота; Богдан Петровић, ср. екон. из Свилајнца; Мајојло Николић, ср. екон. из Охрида; Владислав А. Валента, инж. агрон. секр. Мин. Пољ. и Вода; Ђорђе Д. Ничота, инж. агрон. сек. Мин. Пољ. и Вода; Живојин Никодијевић, ср. екон. из Аранђеловца; Крста Јовановић, ср. екон. из Петровца; Милан Доновић, секр. Мин. Пољ. и Вода; Коста Јовановић, ср. екон., Бос. Дубица; Бора Штављанин, пољопривредник из Качулица.

ЗАПИСНИК

11. редовне седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане на дан 11. марта 1925. год. у друштвеном дому у Београду.

Били су присутни: председник г. Паја Тодоровић, председник г. д-р Танасије Митровић и чланови Управе: г. г. Божа Рајковић, Никола Ж. Петровић, Драгутин Срећковић, Милан Дамњановић, Павле Петковић, Александар Рашковећ и Сава Рашковећ.

Као гост: г. Миодраг С. Лукић, чиновн. Мин. Пољопривреде и Вода.

Председавао: председник г. Паја Т. Тодоровић.
Бележио секретар Ник. Ст. Стаменковић.

I.

Прочитан је записник X. редовне седнице. — Одбор: усваја прочитани записник.

II.

Прочитан је записник 14. редовне седнице Редакционог Одбора за Пољопривредни Речник. — Одбор: одобрава донесене одлуке по овом записнику.

III.

Прочитан је записник 5. редовне седнице Књижевног Одбора. — Одбор одобрава донесене одлуке по истом записнику.

IV.

Прочитана су мишљења инспектора за Подружине:

а) По молби нове Пољопривредне Подружине у Г. Зуничу, срезу Заглавском за пријем у састав Друштва.

— Одбор усваја мишљење и одлучи: да се ова Подружина пријем у састав пошто је испунила прописане услове.

б) По молби нове Пољопривредне Подружине у Александру за пријем у састав Друштва. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се ова Подружина пријем у састав пошто је испунила прописане услове.

в) По молби Макачке Пољопривредне Подружине за кредит. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се овој Подружини отвори кредит у спрамама и алатима у суми од 20000 дина. на подлози прописане обвезнице.

г) По молби Пожешке Пољопривредне Подружине за кредит. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се овој Подружини отвори кредит у спрамама и алатима у суми од 10000 дина. на подлози прописане обвезнице.

д) По молби Кладовске Пољопривредне Подружине за кредит. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се овој Подружини отвори кредит у спрамама и алатима у суми од 10000 дина. на подлози прописане обвезнице.

V.

Прочитана су мишљења Набављачког Одбора:

а) По акту Министарства Пољопривреде и Вода бр. 7321-III о понуди жетелице од стране Генералне Дирекције Царине. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се понуђена жетелица откупи по означеној цени, о чему извести и Генералну Дирекцију Царина.

б) По понуди прскалице патент Аустрија „Нехвилова“ од Браће Радојковића. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да г. Радојковић пошаље 1 прскалицу Нехвилову на преглед и пробу, па ако се покаже исправна поручити 100 ком.

У комисију за преглед ове прскалице да буду чланови Тправе г. г. Божа Ђ. Рајковић, Никола Ж. Петровић и Софроније Партовић.

в) По реферату за набавку плавог камена и Вермерелових прскалица. — Одбор одлучи: да се одмах телеграфским путем поруче 100 ком. Вермерелових прскалица из фабрике и то пола са десном а пола са левом плугом за пулмане.

Што се тиче набавке плавог камена и рафије унети телефонском Италијански Конзулат, па резултат изнети на идну седницу.

г) По понуди плазеве и раоника од г. Д. Тркуле из Осека. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се откупе ако понуђач пристаје да снизи цену на заврће (шрафове) по 1 дина. од комада а за остале са пет од сто.

Ако Друштво не буде имало готовог новца да све напред поменути набавке одмах исплати, Одбор одлучи: да се валожне хартије од вредности, а од Народне Банке тражи кредит од 100000 дина.

д) Прочитан је извештај Набављачког Одбора о прегледу набављених круњача, ветрењача, луцерке, сточне репе и чилске шалитре. — Одбор прима знању и одлучи: да се продајна цена круњачима буде 850 дина, ветрењачама 1300, чил. шалитри од 1 кгр. 5 дина, сточној репи 22 дина, а луцерки 30 дина.

VI.

Прочитана је молба за бесплатне књиге Бистричке Народне Књижнице и Читаонице и Добро Делске Народне Књижнице и Читаонице и Побратимства у Ставовима. — Одбор одлучи: да се известе Књижнице, да им ово Друштво не може узети бесплатне књиге пошто су његова издана јетина, већ да се обрате Министарству Просвете.

VII.

Прочитан је акт Окр. Одбора окр. Кумановског о повраћају суме у 2000 дина. — Одбор одлучи: да члан Управе г. Милан Дамњановић прегледа књиге и поднесе извештај.

VIII.

Прочитан је позив Управе Прашког Сајма. — Одбор прима знању изјављујући захвалност на позиву.

IX.

Прочитана је молба Управе Држав. Тргов. Школе из Вршица на прилог ради приређивања екскрпције. — Одбор одлучи: да се извести Управа Школе да Друштво нема буџетских средстава за овакве прилоге.

X.

Прочитана су својшества:

а) Акт Набављачке Задруге Државних Службеника у Београду од 17-III-т. г. — Одбор одлучи да се упути предмет друштвеном адвокату.

б) Акт исте Задруге од 28-III-т. г. о плаћању трошкова за воду и остало. — Одбор прима знању и одлучи, да друштвени алатијски наплату наврши.

в) Писмо г. Настаса Станчића из Гуче о прегледу брдског обртача. — Одбор одлучи: да се извесен г. Станчић да плуг донесе 27 марта т. г. и истовари га на топчандерској жез. станици, а комисију одређену позвати да га прегледа 28 марта и поднесе извештај Годиншњем Збору.

г) Акт Министарства Пољопривреде и Вода број 3055 VI — Одбор одлучи: да се учесницима курса вада бесплатно по један примерак књига о децим пољопривредним клубовима и издања чилске шалатре, а од осталих књига Друштвеног издања да им се вада по један примерак у пола цени.

д) Акт Мил. Пошта и Телеграфа бр. 9016 о поштанској повластисти која ће важити и за Друштво Привредник. — Одбор: прима знању.

е) Позив на земалско изложбу и вапшар у Б. Пешти. — Одбор: прима знању.

е) Акт Држ. економија ср. Г. Дебарског ЕБр. 64, о дуговању г. Урша Антића за Пољ. Календаре. — Одбор одлучи: да се позове г. Антић преко економија ср. пољаничког да дуговање регулише.

ж) Прочитана је молба г. Саве Поповића за службу. — Одбор одлучи: да се до 1 априла не може примити а после тога изнети понова ред седницу одбора.

Са овим је седница закључена.

ЗАПИСНИК

12. редовне седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва држане 18. марта 1925. г. у Друштвеном Дому у Београду.

Били су присутни: потпредседник г. др. Танасије Митровић и чланови Управе: г. г. Божа Ђ. Ранковић, Никола Ж. Петровић, Софронije Партонић, Александар Рашковић, Драгутин Сремић, Павле Петковић, Милан Дамјановић и Сава Ратковић.

Као гости: г. г. Бошко Ж. Бошковић, пољ. инспектор из Скопља, Велић благ. Пиротске окр. Пољопривр. Подружнице и Милан Анастасијевић, пољоприв. референт из Б. Луке.

Председао: п. председник г. др. Т. Митровић, Бележко; секретар г. Ник. Ст. Стаменковић.

Председник г. др. Танасије Митровић извештава Одбор, да га је г. председник г. П. Т. Тодоровић писмено извести да због болести не може председавати данашњој седници, па га је овластало да он председава.

Чита писмо председниково. — Одбор: прима знању.

I.

Прочитан је записник XI. редовне седнице. — Одбор усваја прочитани записник.

II.

Прочитан је записник I редовне седнице Секције за Ратарство. — Одбор одлучи: да се уколи Министарство Пољопривреде и Вода да подвргне испитивању и држав. Контроли сва вештачка гнојива па била она да долазе из других земаља или се произвела у нашој земљи. Цијанамид који Друштво има у комисији испитати код Огледне Станице у Букову и да сви огласи који се имају штампати у Тежаку у будуће пролазе кроз Књижевни Одбор, а њихове оригинале задржавати у архиву.

Чланак о кречном азоту упутити Књижев. Одбору.

III.

Прочитан је записник Књижевног Одбора 6. редовне седнице. — Одбор: одобрава донесене одлуке по овом записнику с тим, да се чланак Оснивање економија и расадника у Карловцу упути Управном Одбору, а оглас И. Панића о чилској шалатри штампа.

IV.

Прочитано је мишљење Финансијског Одбора:

а) О повраћају суме у 2000 дин. окр. Одбору окр. жуановског. — Одбор одлучи: да се окр. Одбору, по нуди означене справе за поменути суму, па ако не пристане онда вратити новац.

б) О нађеном мањку бив. друштвеног благајника пок. Н. Прокића у суми од 2742.55 дин. — Одбор одлучи: да се пок. Н. Прокићу призна плата за месец октобар 1924 год. у суми од 1150 дин. из које суму исплатити дужну порезу, а остатак урачунати на олакшавање његовог мањка.

За ресто суме до 2742.55 динара тражити наплату из његове имовине.

V.

Прочитано је мишљење Набављачког Одбора:

а) По понуди 4500 кгр. луцерке од г. Деже Шлеангерра. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се откупи 4500 кгр. семена на понуђеној цени.

Семе ово да прегледају чланови Управе: г. г. Софронije Партонић, Милан Дамјановић и Алек. Рашковић.

б) Поводом набавке Верморелових прескалица. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се одмах телеграфски наруче 250 кгр. прескалица и 30 км. заградница од фирме „Верморел“ у Француској по означеној цени а благајнику ставити у дужност да за неколико дана обустави сва друга плаћања, док не скупи потребну суму за исплату ових и купи чек или француске франковне и најбржим путем достави фирми.

VI.

Прочитано је мишљење инспектора за Подружнице:

а) По молби Пољопр. Подружнице ср. Десноточац, у Вел. Поповићу за кредит. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да назира стари дуг, па јој она одобрити кредит по новој обавези.

в) По молби Пољоприв. Подружнице у Мрчајевцима за кредит. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се овој Подружници отвори кредит у справама, алатима и осталом у суми од 15000 дин. на подлог прописане обавезице.

в) По молби окр. Пољопривредне Подружнице у Пироту за кредит. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се овој Подружници отвори кредит у справама, алатима и осталом у суми од 30000 динара на подлог прописане обавезице.

VII

Поводом састављања дефинитивног текста о изменама и допунама у Друштвеном Пословнику. — Одбор одређује: за референта г. Николу Петровића чл. Управе.

VIII.

Прочитани су предлози за редовне чланове Друштвене предложени од г. Б. Ивановића и Чачанске окр. Пољ. Подружине. — Одбор одлучи: да се предлози не приме пошто нису прошли кроз Секције која је надлежна за предлагање.

IX.

Прочитана су саопштења:

а) Молба г. Петра Вучковића учитеља из Зајечара за новчану помоћ ради подизања живинарника. — Одбор одлучи: да се ова молба упути Министарству Пољоприв. и Воде IV. одељењу.

Са овим је седница закључена.

Чилска Шалитра

У мањим и већим количинама може се добити по најнижој цени код **И. К. Панића.**

БЕОГРАД.

Топличин Венац 19.

Телефон 27-05

3-5

ПРАВЕ НЕХВИЛОВЕ ПРСКАЛИЦЕ

(патент Аустрија)

Признате као најбоље

могу се добити: у Главном Савезу Земљорадничких Задруга; Српском Пољопривредном Друштву и у свима већим гвојђарским трговинама.

Главно заступништво код:

БРАЋЕ П. РАДОЈЛОВИЋА

Гвојђар — Београд.

3-8

СА 170 ОДЛИКОВАЊА ПРВА И НАЈВЕЋА КРАЊСКА

ВЕЛИКА ТРГОВИНА ПЧЕЛА

М. АМБРОЖИЋ, МОЈСТРАНА — ЈУГОСЛАВИЈА

Распошиле по свему свету праве Крањске пчеле и вештачко сабе. Ценовник на захтев шаљеgratis и франко.

2-2

На зелено калемљење винове лозе

На двогодишњој америчкој подлози по сниженим ценама динара: 2.50 „ОЖИЉЕНЕ САДНИЦЕ“, амер. лозе за калемљење на арело и зелено 1.80, II 40 пара.

Трогодишње „ВОЋНЕ САДНИЦЕ“, високо стабло, дин. 22 по комаду. Све загарантовано одлично ужиљено и срашћено. Разашиље из својих расадника

Јанко Парић,

испитана економ за виноградство и воћарство
Петроварадин—Срем (код жезл. станице)

Ценовник са описом сората шаље се бесплатно.

Цене разумевају се франко лагер.

2-2

Моле се Управници Државних и Среских расадника да изволе Друштво известити, колико и каквих воћних садница имају за продају и по коју цену и која им је најближа железа. односно бродарска станица за експедицију.

ОБЈАВА

Српско Пољопривредно Друштво је добило за пролетњу сетву:

семе луцерке — гарантовано чисто — по 30 дин. кгр.	
семе сточне репе	„ 22 „ „
семе гледичија	„ 25 „ „
семе грахорице	„ 6 „ „
семе мухара	„ 6 „ „
семе проса	„ 6 „ „
семе развог поврћа и цвећа	„ 1 „ оброк

Семе се неће давати на кредит, већ само за готов новац. Са порубинама похитати, јер је семе набављено у ограниченим количинама.

КРЕЧНИ АЗОТ (КАЛЦИЈУМ ЦИАНАМИД)

Најјефтиније и најбоље азотно вештачко ђубре, које посаде замењује чилску шалитру а много је јефтиније, лиферује одмах и разашиље упутства за употребу.

Босанско Д. Д. за електрину.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се

Срп. Пољопривредном Друштву
у БЕОГРАДУ

Претплату примају и све поште

На основу најновијег решења од
априла 1866. г. пренску друштвену
носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

За С. П. Друштво власник, председник, П. Т. Тодоровић

Број 15.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

БЕОГРАД, 12. АПРИЛА 1925. ГОДИНЕ.

ЦЕНА ЛИСТУ

за Краљевину Срба, Хрвата
и Словенаца:

на годину 20 дина

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

на годину дана 45 дина.

Баша пољопривредних школа доби-
јају лист у пола цене.

Пражњени рукописи се не враћају

Претплата се може уједначити за
целу годину.

Одговорна уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Година LI.

БОРИМО СЕ ПРОТИВ СУШЕ!

Знамо да биљке помоћу својих жила узимају из земље потребне хранљиве састојке растворене у води, влаже земље. Ако нема довољно влаге, а то је увек кад је суша, хранљиви састојци се немају у чем растворити, па их биљка не може довољно искористити, већ гладује и заостаје у порасту.

Прошла јесен и овогодишња зима, сушне су, како се одавно не памти.

Она није добра за усеве. Озиме усеви свуда јасно показују, да им је шкодила суша: неразвијени су, слаби и жуњкасти. Изузетак чини онај невањати део усева, који је на ниским земљама, које у нормалним или мало кишнијим годинама трпе од сувишне влаге.

Да ли ће даље трајати оваква или слабија суша, тешко је погодити. Било би бескорисно погађати и на томе оснивати неке наде. Колико је нада лепа и угодна, толико је разочарање неугодно.

Од прошлог августа добар део пољопривредника је чекао кишу, па да оре и сеје озиме усеве. Ко није чекао боље је прошао, јер му озими усеви, макар што је просечно слаб, још увек је знатно бољи од оних, који су због чекања кише сејани крајем октобра и у новембру.

Морамо рачунати са штетом, коју су озими усевни претрпели од суве јесени и зиме и помоћи им, да у пролеће ојачају толико, да их не уништи летња суша, која је чест гост нарочито у Војводини. Од те опасности морамо спасавати и наредне пролетње усеве.

Наши главни озими усевни су стрнине.

Код њих је главно, да до зиме развију снажан корен са много жилица, да би без штете издржали зиму, па да од раног пролећа могу брже и лако искористити хранљиве делове у земљи и довршити главни развој зрна и сламе пре наступа суше, која обично почиње у јуну.

Кише, које би могле доћи у пролеће, неће моћи правремено растворити онолико хра-

њивих делова, колико озимим усевима треба за бра и солидан развој.

Пољопривредник мора да им помогне.

Та помоћ треба да доведе што више влаге, из доњих слојева земље, а онда да се та влага сачува од ветрења и да се усевима дода лако пријемљива храна подесним ђубретом.

Влагу ћемо довести из дубљих слојева, ако стрнину поваљамо тешким ваљком, али после тога морамо дрљати, да би се тако створио танки слој уситњене земље, који ће спречити ветрење влаге.

После ваљања треба по усеви бацити на хектар 150 кгр. чилске шалитре, па онда дрљати.

За опоравак и снажан напредак стрнина, чилска шалитра је најподесније и ненадмашно вештачко ђубре, јер брзо и сигурно дејствује.

Она је беличаста со, која врло брзо упија влагу и у њој се раствара; а садржи веома важан хранљиви састојак, који се зове азот. Њега све биљке много требају од почетка пораста до пред крај сазревања, а у земљи га има мало, нарочито после и за време суше.

Азот је у чилској шалитри у таком облику како баш треба, да га биљка може примати и искористити.

Зато се повољно дејство чилске шалитре примети већ после недеље дана.

Ове године је њена употреба особито важна како за озиме стрнине, тако исто и за сав пролетње усеве, јер ће штетно дејство овогодишње зимске суше осетити и пролетњи усевни. Употребом чилске шалитре могло би се пролетњим усевима да брже порасту и да их не затекну у слабом стању летње суше и врућине.

За пролетње стрнине растура се на хектар 150 кила 10 до 15 дана после ницања, а за окопашине 200 до 250 кила 12 до 15 дана после ницања односно пред прво прашење.

При томе не сме се заборавити, да сама употреба чилске шалитре не осигурава добар при-

нос, већ треба и земљу добро припремити, за сетву употребити добро семе — што раностасније сорте, на време посејати, и онда усев добро неговати. У том случају ће и чилска шалитра издашно платити труд и трошак пољопривредника.

J. Вукчић.

ИЗ ВОЂАРСТВА

Орах (*Juglans regia*)

Порекло му је средња Азија, а данас нема готово државе, у којој се не би орах гајило. И на северу добро успева, али му дрво често измрзава. Но ипак у неким местима налази се веома здрав и развија. Код нас успева врло добро, а у склопу достигне невероватне висине; на отвореном полу стабло може да буде до 1 метар дебљине у пречнику изнад свога врата.

Земљу не бира, расте и по стенама каменитим, али ипак где је на отвореном месту, а земља му је дубока иловача пескуша, круна му се развије велика и као таква даје обилату бербу.

Орах цвета у априлу, зри у августу. Плод му је по крупноћи и саставу љуске различит. Не изискује нарочиту негу, не нападају га равне штеточине, нити се угнеде у њему какве болести на листу, дрвету и плоду, као код осталих вођака.

Положај тражи узвишен на њему се сорије развија, али остаје здрав, не промрзава. На равницама и дољама бујно расте, често промрзава услед чега слабо рађа.

Орах је врло подесно дрво за сађење поред путева, даје одличну хладовину и својим плодом не привлачи пролазеће путнике, као плод других вођака. Одстојање му се даје при сађењу поред путева 10—12 мет., што зависи од физичких особина земље и положаја, а кад се подиже орашар на коси, даје му се исто одстојање 10—12 мет., а на равном земљишту 12—15 метара.

Сађење треба извршити у пролеће; јесење сађење не препоручује се, пошто орах као младо дрво не развија нове жиле, те може преко зиме измрзнути.

Круна код ораха при сађењу на стално место не орезује се, а кад би се указала потреба неку граници пресећи, треба пресек извести изнад пупољка и пресек калем-воском премазати.

Саднице орахове изводе се из семена (плода), само се треба за добро семе благовремено постратати. Семе од ораха задржава кљивост само годину дана; због тога орахово семе треба исте године у јесен засејати. Ако се пак сејање с јесени није могло извршити, треба семе стратификовати, и чим у пролеће допусти време одмах у семеншту на 10 см. дубоко засадити.

Орах се јако укоренјава. У првој му је години сржна жила 2—3 пута већа од стабла. Зато

орак по сађењу на стално место 2 године болује, пошто му се сржна жила морала подрезати, а тек после тога доба почне се бујно развијати, кад му се нове жиле добро развију.

Дрво орахово врло је цењено у столарству. Од њега се израђује скупоцени намештај. Од коре, лишћа и зелене кљане израђује се мрка боја за бојење вунених ствари; од зелених орашчића кува се слатко, а језгра од зрелих ораја употребљава се за разна јестива.

Ораси се помолошки деле у 4 класе.

У I класу убрајају се ораси средње крупноће и ситни тврде љуске, звани кошњаци.

У II класу ораси средње крупноће меке љуске, звани привредни ораси или ораси за трговину.

У III класу ораси врло крупни са тврдом љуском.

У IV класу, ораси врло крупни са меком љуском.

И од ораја има више сората (варијетета), а од тих на првом месту долази:

Црни орах (*Juglans nigra*).

Овај је орах врло бујног и правог пораста, круна му је пирамидалног облика, кора му је већ у младости рапана и испуцана; размножава се семеном. Плод има љуску веома тврду, језгра укусна садржи у себи доста уља. Дрво му је по карактерима лошије, а порекло му је Америка.

Орах дубоко зарезаног листа (*Juglans asplenifolia*).

Орах троделног листа (*Juglans monophylla*).
Цбунаст орах (*Juglans fertilis*).

Орах, који равно листа (*Juglans serotina*).

Конски орах (*Juglans maxima*).

Овај орах плода је врло крупног, за јестиво је докле је свеж-незрео, јер му се језгра у добу зрења тако скупи и исуши, да нестане.

Гроздаст орах (*Juglans racemosa*). Орај орах има 15—20 ком. плода на једној петељи.

Орах снискор раста чувавац (*Juglans mondschuria*).

Порекло му је из Азије, служи као украсно дрво.

Сви наведени ораси размножавају се семеном или се могу калемити у пролеће спајањем, а јула и августа на притајени пупољак, или кад се кора добро одваја од дрвета, пупољак се изреже са свом кором наоколо у виду прстена, а тако се исто учини и на подлози код које се кора скине, одбаци и намести прстен и рафијом се обавије-учврсти.

Вој. Бурић.

Пољопривредници, ширите ваш лист „ТЕЖАК“.

ИЗ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ЗАКОНОДАВСТВА

Правни савети за тежак

Нашим тежацима су често пута потребни правни савети, нарочито за односе из свакодневне њихове праксе. Да би им уштедели и дангубу и скупо плаћање тих савета и да би им уштедели још дангубније и још скупе парнице, ми им пружамо савете из ових правних односа, који се у њих најчешће појављују.

1. Саднице на туђој земљи.

— *Засадио сам воћке. После се увардило да сам их засадио на туђој земљи, а саставник земље неће ни труд да ми плаши, ништа да допусти саднице да повадим и преместим на моју земљу. Шта да чиним?*

У овим стварима је закон сасма јасан: ако својим садницама засадиш туђу земљу, оне нису твоје, него онога, чија је земља — *ако су већ жиле пустиле* (§ 281. грађанског закона). Саднице си могао повадити и на своју земљу пресадити само код нису жиле пустиле. Од тренутка кад пусте жиле, оне су онога чија је земља.

Зато воћке треба засађивати тек пошто се несумњиво утврди својина онога простора, на који се оне желе засађивати.

2. Жива ограда.

— *Могу ли засадити живу ограду на самој међи моје земље?*

Можеш, али само по пристанку суседу. Јер, ако би живу ограду подигао без суседова пристанка, он има права сећи или ошишати све гране и граниче, које би се наднеле над његову земљу и пресећи све жиле које би се пустиле у његову земљу (§ 282. грађанског закона). Ако би живу ограду засадио неком врстом која далеко пушта жиле, и ти то знаш, онда, ако би од тога за суседа била штета, па би он накнаду судом тражио; ти би је морао платити (§ 800. грађанског закона).

Према одредбама § 282. грађ. закона имају се међе суседа и све што је на њима сматрати као заједничка својина. Постављање белега, знакова који обележавају међе земљишта суседа неопходно је потребно, и ово постављање тежацима треба препоручити, да би се избегли спорови о својини земљишта, а требало би им препоручити да као белеге постављају камење, стубове, живу ограду или плотове, а да избегављу сађење крупног дрвећа које грамама прави лад, присенак и штети суседово имање пуштањем великих жила, што све може изазвати спорове између суседа. — Пошто суседи имају право да крешу, сасецају гране живе ограде сваки са своје стране у сваком случају, препоручује им се да то и раде, како

би ограда заузимала мање простора, добијала лепшу форму и причинјавала мање штете засејаним усевима.

3. Својина ројева.

— *Побегло ми је рој; кад сам га нашао на дрвету суседовом, он ми је закршио дла га ухватио, већ га је присвојио. Има ли права на то?*

Својину ројева је закон врло јасно обележио, да не допушта разнолика тумачења: кад свој рој усточи вијаш, имаш права на њега где год га нађеш, па си у праву прећи не само код суседа, већ и у друго село и скинути га с дрвета, на који се ухватио. Али, „ако ти њега за 24 сахата вијати пренебрегнеш, престаће бити твој, и припада као и друга дивљак онеме, који га ухвати“ (§ 241. грађанског закона), а „рој шумски у грму сматра се као ствар ничија, и припада онеме, који га први нађе и грм закрсти“ (§ 241. грађанског закона).

4. Чија је плод?

— *Гране с мојих воћака су једним делом арешле над суседову земљу. Што год плода опадне с тих грана, пада, разуме се, на земљу суседову. Ал ми не допушта тој плод подбирати, већ га редовно присваја. Шта да чиним?*

У таквим случајевима је најбоље приступити пријатељском споразуму; јер, по гласу закона (§ 283. грађанског закона), сусед има право на плод са тога дрвета који падне на његову земљу; речени законски пропис вели: „плод, ако с гране на туђу земљу падне, господар дрвета да није властан тражити га, нити за то суседа прети“.

5. Питоми голубови.

— *Било је неколико случајева да ми голубове убијају, а један ми је, из оближњег села, два голуба на замку ухватио и присвојио. Шта да чиним?*

Домаћи голубови су твоји тако исто, као и друга питома животиња (§ 239. грађанског закона). И, исто тако, како одговара онај који ти, без права, убије или присвоји волз, одговара и онај, који ти убије или присвоји голуба: мора одговарати кривично и штету накнадити.

6. Изорски волови.

— *Волови, које сам узео на изор, мањкали су приликом сточне заразе у нашем кроју. Сопственик тражи да их алашим. Има ли он право на то?*

Ако би изорски волови случајем угнули: од заразе, грома и т. д., онда је онај, који их је на изор узео, дужан, ако ветеринарски прописи до-

пуштају, које вратити сопственику, без икакве друге одговорности и накнаде (§ 691. грађанског закона).

Али је, такође, дужан волове хранити као добар домаћин и чувати, па у своје време оне исте у добром стању вратити. И ако би такав во кривцом или небрежењем мањкао или друкчије пропао и осакатио се, дужан ће бити онај, који га је под кирију узео, по уговореној цени или по процени вештака платити (§ 691. грађ. закона).

Ако би се во узео само на послугу, без кирије, па би мањкао „онда се мора платити било кривцом или без кривице“ (§ 692. грађанског закона).

Зараза не мора свагда бити случајна, већ може бити проузрокована и кривцом држаоца волова узетих на изор, а нарочито непридржавањем постојећих одредаба Закона о заштити од сточних зараза у опште и о мерама за угушивање тих зараза. У оваким случајевима држаоц биће дужан дати накнаду сопственику, а сем тога ће одговорати кривично по § 43 поменутог Закона о заштити од сточних зараза.

Овим законом прописано је, да ли се и што може употребити од угнутог грла, према природи заразне болести од које је угнуло. Н. пр., ако је грло угнуло од прострела, антракса, забрањена је употреба ма кога дела угнутог грла, а нарочито деране, скидање коже (§ 27. Закона о заштити од сточних зараза). Тако исто лешине угнутих коња од сакагије морају се заједно са кожом и длаком укључити на безопасан начин (§ 29. истог Закона). То исто важи и за бесне животиње (§ 34. истог Закона).

7. Казан под испеком.

— *Дао сам казан под испек, па ми је враћен пробушен и без накнаде. Шта да чиним?*

Закон је у том погледу јасан: ако се „кривцом или небрежењем пробіје, штету ће носити закупца“. Али, „ако би казан под испек дат прогорео по старини, штета је онога, чији је казан“ (§ 695. грађанског закона). Према томе, потребно је само утврдити којим је поводом казан пробушен: да ли је прогорео зато што је овештао, или кривцом закупца.

8. Осигурање пчела.

— *Ако пожар, који би се појавио на кованлуку или би се с оближњег пожара пренео на кованлук, сили кошице или угуши пчеле, може ли се доћиши накнада?*

Само у случају злонамерне паљевине или злонамерног поништаја може се добити накнада по оном законском пропису о солидарној одговорности целог села за злонамерне паљевине и злонамерне поништаје. Кад кошице изгоре или се пчеле угуше услед случајног пожара, не добија се никаква накнада.

Стога би пчелари добро чинили, нарочито они који држе или и само зазимљују пчеле у павиљонима, да их осигуравају код осигуравајућих друштава, као што разумни тежакни осигуравају зграде, сена, житнице, кошеве, жито у стоговима и т. д. У несретном случају појаве пожара у кованлуку или преношења ватре с оближњег пожара, пчелар не би остао без игде ичега, већ би осигурану суму наплатио и био у материјалној могућности да свој кованлук што пре обнови.

Према §§ 800. и 801. грађанског закона мора сваки накнадити штету другом причињену и може се од наплате ослободити само ако докаже да штета није његовом кривцом, но се случајно догодила.

Кривица може бити злонамерна или из нехата, и према томе и штета може бити причињена не само злонамерно, него и нехатом и небрежењем, према чему има се штета накнадити и у овом случају, ако је причињена нехатом, а у случају злонамерног причињења штете причињилац одговара и кривично.

9. Овце под закупом

— *Шта ће бити ако овце под закупом мањкају*

Стари обичај да се овце узимају под *кесим* (закуп) уз уговорену накнаду у сиру, кајмаку или, неки пут, у новцу, појављује се и данас, нарочито у планинским крајевима, у којима неки зеленаци чак и несавесну спекулацију терају, па, врло често, закупце оптерећују осетним суммама за угиниле браве. Грађански законик је (§ 693.) обавезао закупца да сопственику овце „у доброме стању у истој добротни и на броју“ врати. Али „ако би овце под закуп (кесим) дате прво пролеће од метиља мањкале, штета спада на онога чије су овце; јер се држи да су болест донеле“ (§ 694.). За такве случајеве закупци имају одбране, да би зеленашку настрљивост одбили. Али, „ако по повраћају овце прво пролеће од метиља мањкају, мораће закупца штету накнадити, јер се држи, да су болест донеле.“ Да би одговорност по овоме другоме ставу првога одељка § 694. грађанског закона избегли, закупци имају једно једино средство: да с јесени, у прописаним дозама и у одређеним размацима свима закупљеним овцама дају *дистол*, један препарат који сасвим сигурно лечи од метиља.

— Наставиће се —

Уредништво и администрација Тежак не прима одговорност за садржину приватних огласа.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Питање: Молим Друштво да нас извести преко листа *Тезака* о производњи четинарских садница из семена и подизању трију врсти дрвета: белог и црног бора и смрче. Могу ли напредовати на равном земљишту или брдвитом крају. Колико треба једно од друго садити, по метру и см.

Ватовар М. Прокић,
певац из Вишеграда (Гача).

Одговор: 1.) *Бели бор.* Он тражи дубоко растресито земљиште; у својим захтевима на снагу земљишта јесте скромна врста дрвета; у средњим висинским положајима, где је снег крупан и влажан, изложен је великој опасности снеглома. Добро успева на песковитим земљиштима. Због тога се бели бор у главном има подизати у равници и на нижим положајима на одговарајућем земљишту. Он се може подизати и у вишим положајима, где је снег већ ситан и сув, те нема опасности од снеглома.

Саднице за пошумљавање производе се на лејама у расаднику. За један ар потребно је једна до две киле и три четврти семена. Семе се сеје у браздама, које одстоје једна од друге 10—12 см. ако се бразде—удубљења у земљи испуне и семе покрије лаком растреситом хумовом земљом. Бразде се праве помоћу браздара. То су даске *дугачке*, колико су леје широкe, на чијој су доњој страни зацупане две паралелне летве у одстојању 10—12 см. Летве су широке 3 см. а високe 2 см. тако да утискивањем у земљу улазе до 2 см. дубоко. Летве одстоје од виша даске 6 см. и кад се прибију две даске једна уз другу летве опет одстоје једна од друге 12 см. Према томе браздаре су широке $6+3+12+3+6=30$ см. Утискивањем браздара у земљу праве се преко леја удубљења у земљи; у истима се руком посеје семе, па се испуне лаком земљом нешто преко површине леје и најзад окрену браздаре на супротну страну и површина леја изравна и утаба.

Семе клија у току 2—3 недеље.

У главном се за пресађивање производе јакe једногодишње саднице.

За пошумљавање непогоднијих места производе се пикирањем јакe дво—а највише трогодишње саднице, али у ограниченој мери. Пикирање је пресађивање у самом расаднику у већем одстојању. Бор се пикира једногодишњи у одстојању 10 на 12 см. и при томе се усађује до најдоњих иглица.

Бор се сади у редовима 1 м. један од другог тако да биље у редовима одстоје једна од друге 0,5 м. Према томе за један хектар потребно је 20.000 садница. Сађење се врши у рупама, које се праве најбоље трнокопом. Око садница се очисти коров. Треба добро pazити да се саднице код вађења, преношења и сађења не повреде и исуше; да се саднице не усаде дубље но што су биле

у земљи; да се жиле рашире приближно као што су биле и да се земља добро набије.

2.) *Црни бор.* Он полаже врло слабе захтеве на стојбину, а нарочито успева још на сувим и кречним земљиштима, која се јако загревају; не осетљив је од мразева; слабо га зариза дивљач и нападају инсекти; у великој мери одбацује иглице и поправља земљиште; умерено брзо расте; пун је смоле и има добро дрво. Пати веома од снеглома и ради тога се у Средњој Европи подиже до 400 м. надморске висине.

Црни бор се успешно употребљава за пошумљавање сувих, каменитих и плитких земљишта и карста—крша (огољених кречних планина).

Саднице за пошумљавање производе се у расаднику. За сејање потребно је од ара 35—4 кгр. Сејање се врши у свему као и код белог бора.

За пресађивање се употребљавају једногодишње, а могу и дво и трогодишње саднице, као и јаче пикиране. Једногодишње саднице се пресаде у самом расаднику у одстојању 15 на 20 см. и у пикиришту остају 2 године, па се пренесе на терен.

Пошумљавање се врши у свему као код белог бора.

3.) *Смрча.*— То је врло важна врста дрвета и од врло велике вредности. Што је бор за равницу и ниже положаје то је смрча за више положаје и планину. Смрча успева и на плитком земљишту, ако је довољно влажно и доста снажно, воли хладне положаје и влажан ваздух. Ветрови је много изваљују.—

За пошумљавање се употребљавају двогодишње, трогодишње и четворогодишње непикиране саднице.

Саднице се производе у расаднику. Сејање се врши у свему као и код белог бора, од ара је потребно 1,5—2 кгр. семена. Клијање семена почиње 14 дана и после 3 недеље у главном је завршено.

Пошумљавање—сађење се врши као и код белог бора с тим да саднице у редовима одстоје једна од друге 1 м. и тако је за један хектар потребно 10.000 садница.

Сава Вучетић
Инспектор Министарства Шума

Питање: Молим Друштво за обавештење какве је практичне употребе и каквог дејства противу пероноспорe „перозан“ и „вердол“ и противу оидијама „хиперманган“, „сулфарол“ и „сумпорно-бакари зелени прашак“, рекламиран у Пољопривредном Календару од ове године од фабрике „Каштел“.

Ако је Друштво чинило опите и резултат је позитивнији од употребе сумпорног прашка, онда молим за упутство.

У исто време молим Друштво за извештај о траженом запрашивачу „Вермореловог“ система који ми је потребан за илву сезону, јер мали

ручни запрашивачи не дају задовољавајући резултат.

Манојло Н. Манојловић,
каф. из Кустодеса ср. Морасног,
члан српске Подружнице.

Одговор: 1. Дејство бордовске чорбе против пламењаче и сумпорног прашка против оидијума на виновој лози тако је сигурно, да би виноградар имао разлога тражити им замене у другим средствима само и једино у том случају, ако би та нова средства била исто тако сигурна, као и она стара, а притом јефтинија. Како таквих нових средстава на жалост, још нема, то саветујемо виноградарима да се у борби против оидијума и пламењаче придржавају „Упутства за сузбијање пламењаче и оидијума“, које се добија од Српског Пољопривредног Друштва по цени од два динара комад. У допуну тог упутства може се додати ово:

Ако виноградар у борби против оидијума не предузме ништа, или се не придржава „Упутства“, или не употреби добар сумпорни прашак, (који треба набављати преко Српског Пољопривредног Друштва или Савеза Земљорадничких Задруга) те се појава оидијума не спречи, већ болест узме маха, онда се мора као средство за лечење од оидијума употребити кали хиперманган у следећем раствору.

кали хиперманган . . . . . 125 грама
воде . . . . . 100 лит.

Да раствор буде добар, потребно је растворити хиперманган у 5 до 6 литара млаке воде и допунити затим запремину до 100 литара. Хиперманган се мора растворити у дрвеном бурету, у ком је раније сипрана бордовска чорба, или у каквом металном суду, у противном, т. ј. ако се употреби у чистом, дрвеном бурету, нећа ће дрвена органска материја уништити. Да се појача моћ припањања овог раствора, може му се додати 3 кгр. креча.

Растурање овог раствора врши се обичним прскалицама.

Пошто хиперманган само брзо убија оидијум, али не спречава његову поновну појаву, то је потребно по прскању винове лозе са раствором хипермангана извршити и запрашивање сумпорним прашком. Ако ништа више, онд је то довољан разлог, да се запрашивање сумпорним прашком благовремено изврши, да би се избегао дуили трошак.

2. Леђни запрашивач Вермореловог система авани „Торпил“ (види сл. 4 у поменутом „Упутству за сузбијање пламењаче и оидијума“ у издању Српског Пољопривредног Друштва) састоји се из једног резервоара од цинк-плекса, у који се убади сумпорни прашак кроз отвор са стране тог резервоара. На дну резервоара налази се једно сито, а горе мехови, који се покрећу помоћу спојених полуга. Ове полуге покрећу у исто време и једну четкицу, која прелази тамо-амо преко по-

менутог сита у резервоару, те просејани сумпорни прашак истерује у одељак испод решеткастог данцета, одакле га подухвата промаја произведена меховима и спроводи кроз једну металну цев напоље.

Српско Пољопривредно Друштво поручило је ових запрашиваче непосредно из Француске, ускоро ће их добити и њихову цену објавити преко „Тежак“, која ће вероватно бити око 350 дина.

Бож Ђ. Ранковић.

Б Е Л Е Ш К Е

Средње шумарске школе.* У Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца не постоје средње шумарске школе, нити се према садањем схватању мисли на отварање истих.

У Чехословачкој Републици има 4 средњих шумарских школа и то у Писку, Храници и Бањској Швањници са предавањима на чешком односно словачком језику и у Закупи са немачким језиком.

Циљ је ових школа, да образују шумарске чиновнике за шумско-привредну управу тако, да би могли по прописаном року праксе положити државни испит за самосталне шумске управитеље. Школа има 4 разреда, сваки траје 10 месеци од 16. септембра једне до 15. јула друге године. Осим општих и припремних предмета предају се и следећи: шумска ентомологија, шумска педологија и климатологија, нећа шума и шумска естетика, шумска привођања и шумска технологија, заштита шума и патологија биљака, дендрометрија, шумска таксација и статистика, уређење шуме, организација шумске службе, рачуноводство, шумска политика, шумско и ловачко законодавство, геодезија, шумско грађевинство, настава шумарско-трговачка, лов, историја лова и литература, енциклопедија пољопривреде, рибарство, пчеларство, геометричко цртање, геометријско и ситуационо цртање, грађевинско цртање и практичне вежбе.

У први разред примају се ђаци стари бар 15 година или који у текућој календарској години савршавају 15-ту годину, а положили су малу матуру (4 разреда ниже средње школе, гимназије, реалке или грађанске школе). Сви ђаци морају положити пријемни испит из аритметике, геометрије и чешког језика у опсегу тих предмета прописаном за 4 разред опште средње школе. Првенство уживају они који имају претходну шумарску праксу.

У један разред прима се највише 30 ученика. Чехословачка ће врло радо примати наше држављане и при томе узима у обзир незнање језика. Потребно је само јавити се за пријем раније.

У Швајцарској нема средњих шумарских школа.

23 марта 1925
Београд

Сава Вучетић
Инспектор Лич. Шума.

* Одговор на питање Раа. Јанковића.

Јавна говорница.

Господину А.

Уредиштво Пољопривредног Речника примило је ваше писмо. О вашим жељама и предлозима не може вам одговорити засебним писмом, пошто нисте означили цело име ни место; а и сами сте желели да вам се овако одговори преко „Тежака“.

На првом месту помињемо вам де „Тежак“ за ових десет година, па ни ми, ни сад ни у будуће нећемо предусретати сараднике своје непажљиво ни овда, кад мислимо другаче него они. Нећемо ни према вама и вашим предлозима бити другачије.

Сваки ваш рад који нам упутите за Речник биће прегледан и савесно оцењен, и према тој оцени ће се с њим и поступити. Тако ће бити и са вашим наводима о бразди и др. О плугу, као и свима алатима, справама и машинама пољопривредним као и о гајеном биљу и стоци домаћој донеће се чланци и поуке савремене ч од зналаца спремних теорију и практици. Иде то полако, и можда спорје но што би ви желели, али не вреди радити „на врат на нос“, по оној народној речи „што је брзо, то је кусо“.

Именик речи није још завршен. И већ је више стотина речи накнадно прикупљено као допуна првом именика, и ускоро ће се „азбучним редом“ штампати као прилог „Тежаку“. Ако имате коју реч прибележену, пошљите ускоро Срп. Пољопривредном Друштву.

Стране речи, свауда усвојене, и ако се погдеде употребе у Речнику, оне се објасне у тексту. Често се не може без њих, јер је наша пољопривредна књижевност сувише мало разрађена и сиромашна. Пољопривредни Речник изразама које прикупа из свих крајева државе помоћиће да се за сваку радњу и сваку ствар нађе у народу подесно име које би могла усвојити наука, чиме би се уједно страни изрази изостављали. И ви сте неке стране речи употребили, али сте их објаснили, те нема штете од тога.

Кад будете што спремили за Речник придржавајте се у свему, па и у употреби страних речи, онага што је изложено у прогласу сарадницима.

Мило нам је што сте већ читали стране Пољопривредне Речнике, те ћете извесно правилније ценити изразу нашег Речника, која и ако је корисна, али није лака, нарочито кад се очекује од великог броја сарадника из свих крајева наше уједињене државе.

М. Савић
Уредник Пољ. Речника

ЗАПИСНИК

13. редовне седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане на дан 25. марта 1925. год. у друштвеном дому у Београду.

Били су присутни: председник г. Паја Тодоровић, п.председник г. д-р Танасије Митровић и чланови Управе: г. г. Божа Ранковић, Никола Петровић, Софроније Партовић, Павле Петковић, Милан Дамњановић, Драгутин Спремић, Сава Ратковић и Александар Рашковић.

Као гост: г. М. Лукић, чланови Мин. Пољ. и Вода.

Председавао: председник г. Паја Т. Тодоровић. Бележио секретар Ник. Ст. Стаменковић.

I.

Прочитан је записник 12. редовне седнице. — Одбор: усваја прочитани записник.

II.

Прочитан је записник 7. редовне седнице Књижевног Одбора и писмо г. Димитрија Николића инспектора Мин. Пољ. и Вода о рукопису „Бубре и бубрене“. — Одбор усваја донесене одлуке по овом записнику и одлучи: да се рукопис г. Николића упути на рецензију г. г. Сими Лозанићу проф. Универзитета у пензији и Др. Тимотију Локоту проф. Универзитета.

Г. г. Лозанићу и Локоту по извршењу рецензија исплатити по 400 дина, на име хонорара.

III.

Прочитано је мишљење Финансијског Одбора по молби Мустафе Ибрахим Пашића, ср економија из Босанског Петровца, за семе од луцерке на почек. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се молниц извести да му се може послати тражено семе, ако половину вредности положи унапред а другу половину на повукну.

IV.

Прочитан је извештај чланова Управе г. г. Ал. Рашковића и Николе Петровића поводом установљења медаља Српског Пољоприв. Друштва. — Одбор одлучи: да се писменим путем умолити канцеларија Краљевих Ордена за обавештење и упут.

Прочитано је мишљење Набављачког Одбора:

а) Понуа г. Кузмана Николића о замени 50 ком. (Еберхардова) плугова. — Одбор одлучи: да се приме понуђени плугови који су исти као поручени с тим, да г. Николић исти број врати кад поручени буду приспели. Продајна цена плуговима да буде по 900 дина комад.

б) Прочитан је извештај чланова Комисије о прегледу понуђене луцерке од г. Деже Шлезингера. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се понуда одбаци. А уједно да се извести Министарство Пољоприв. и Вода о овом семени ма да је прегледано и пломбирано од стране Огледне Пољопривредне Станице у Топчидеру.

в) По телеграфу. понуди Севера и Кошл. из Љубљане ва 3000 кгр. луцерке која је на путу за Београд. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се откупи по означеној цени франко Београд.

г) По понуди Б. Тешић из Загреб за семе од луцерке. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се понуда одбаци пошто има повољнијих.

д) По понуди вођарског алата од г. Атанасија Шиндехера. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се ма-

каве откупе све а калемарски ножеви само они под бр. 2. по означеној цени.

б) По понуди плугова од г. Јована Бриџа из Београда. — Одбор одлучи: да се понуда не прими.

е) По понуди сумпорног цвета од М. и Фаркиа из Београда. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се понуда не прихвати пошто Друштво има довољну количину сумпорног цвета.

ж) По понуди машина за растурање вештачких гнојива од „Bakskapsena“ из Берлина. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се понуда не прими.

и) По понуди дворедних сејалица од „Аминтраде“ из Београда. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се траже понуђене сејалице у комисију.

ј) По референту бр. 2831. ради набавке оловних плумби и већих цакова за Друштво. — Одбор Усваја мишљење и одлучи: да се набавке изврше.

к) Поводом набавке плавог камена и багременог семена. — Одбор Одлучи: да се одмах наруче два вагона плавог камена од Италијанске фирме „Монтекатини“ по означеној цени с тим, да се један вагон одмах исплати, а други у року од 2 месеца. Плави камен поручити у цаковима и одмах тражити ослобођење царине.

Сема багремено дешепом поручити од Севера и Компаније а за рафију писати одмах где се може набавити и пошто.

Плавог камену кога Друштво има у магацину одређује продајну цену по 10 дин. од 1 килограма.

V.

Прочитано је мишљење инспектора за Подружине:

а) По молби Пољ. Подружине у Богатињу за кредит. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се овој Подружини отвори кредит у 15000 дин. у савезима, алатима и осталом на подложно прописане обавезнице с тим, да Подружина врши обрачуна сваког месеца са Друштвом.

б) По молби нове Пољ. Подружине у Краљ. Селу за пријем у састав друштва. — Одбор Усваја мишљење и одлучи: да се ова Подружина прими у састав Друштва пошто је испунила прописане услове.

в) Акт Мин. Пољопривр. и Воде бр. 8966/III — о сниженој тарифи железничкој за превоз вршњачких гарнитура. — Одбор: Прима знању с тим, да се известе заинтересовани.

Прочитана су саопштења:

а) Писмо Удружења ратних инвалида из Крушевца бр. 661, да ли може добити плави камен, прскалице и остале справе на кредит. — Одбор Одлучи: да се известе Удружење да може добити све што Друштво продаје за готов новац, а препоручити им да се упишу у Пољ. Подружину па ће добити и кредит у савезима и осталог материјала.

б) Молба г. Љуб. Петковић, врш. дук. пољ. реф. из Травинка којим нуди књиге за откуп „Безалкохолна“, прерада грожда и воћа. — Одбор Одлучи: да се откупе 50 примерака са 20%, попустом.

Пошто је ова седница последња пред Главни Годишњи Збор и по правилима Председник и 5 чланова иступају из Одбора, то се Председник налази побуђен да изјави искрену захвалност члановима Одбора на сарадњи и марљивом посећивању седница у току 1924 год.

Са овим је седница закључена.

Пчеле на продају

35. кошница (првокласна јака друштва), американске кошнице са великим оквирима (39 X 20 см.). Упитати код *Адама Матеса* Нови Сад. — Дунавска ул. 34. 1-1

ИСПРАВКА

У 14 броју *Тежак* стар. 109 други стубац под насловом „Гласник“ погрешно је стављено *Никодин Јањић* ерески економ См Паланка, а треба да стоји:

Никодин Мијатовић, секретар Пољопривредне Подружине из Приједора (Босна); а одмах за овим треба да стоји: *Милован Јањић* ср. економ См. Паланка.

Парних, бензинских и саугас ВРШАЊИХ ГАРНИТУРА, МЛИНОВА свих врста, ВЛА

ЧАРА. ВАЉАВИЦА, АМЕРИКАНСКИХ ВЕЗАЧИЦА, жетелица и косачица, МАНИЛЕ праве американске за везивање снопова.

ПРИЛИКА: Комлектна четворка и комлектна шестлица САМОПУТУЈУЋА (селствандерер) гарнитура мало употребљена јефтино има на стоваришту

Командантско Друштво
А. БЕРАСИ и Кома. БЕОГРАД

Телска адреса:
„БЕРАСИ“
Телефон 672.

Канцеларија
Краљ Милана ул. 36.
1-5

ПРАВЕ НЕХВИЛОВЕ ПРСКАЛИЦЕ

(патент Аустрија)

Признате као најбоље

могу се добити: у Главном Савезу Земљорадничких Задруга; Српском Пољопривредном Друштву и у свима већим гвождарским трговинама.

Главно заступништво код:
БРАЋЕ П. РАДОЈЛОВИЋА

Гвождар — Београд. 4-8

Чилска Шалитра

У мањим и већим количинама може се добити по најнижој цени код **И. К. Панића**.

БЕОГРАД.

Топлички Венац 19.

Телефон 27-05

4-5

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
укупују се

Срп. Пољопривредно Друштво
у БЕОГРАДУ

Преплату примају и све поште

На основу најновијег решења од
априла 1869. г. претску друштвену
посл пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ

за Краљевину Срба, Хрвата
и Словенаца:

— на годину 20 дин. —

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

— на годину дана 45 дин.

Банк пољопривредних школа доби-
јају лист у пола цене.

Приједени рукописи се не враћају

Преплата се полаже ујединоут за
целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 16.

БЕОГРАД, 19. АПРИЛА 1925. ГОДИНЕ.

Година LII.

Питање унапређења нашег сточарства.

Ово питање за нас у Србији изашло је ја-
сније на видик тек пред крај прошлог века. У
раду на општем унапређењу пољопривреде, који
се тек био почео организовати, увидело се да
наше домаће сточарство има доста својих недо-
статака. На који начин да се оно поправи ра-
справљано је више пута. — Превлађивало је ми-
шљење, да домаће сточарство треба поправљати
првенствено увођењем боље приплодне стоке са
стране. У том правцу се и рад организовао: осно-
вани су државни заводи, у којима се почела га-
јити стока бољих страних сојева, као приплодне
набањано је ове стоке и раздavano приватнима;
потпомагана су и друштва, која су и раније ра-
дила на овом послу као Срп. Пољ. Друштво, не-
што и Коло Јахача а доцније и Савез Срп. Земљ.
Задруга. Ова су удружења као и данас дости-
цала одгајиваче приређивањем изложба, давањем
награда, као и писменим и усменим саветима. —
Донет је и један закон за унапређење сточар-
ства. — Сав овај рад, који се често критикује
нарочито са безредног увођења и неконтролисање
употребе ове приплодне стоке у разним крајевима
— због чега се данас срећемо готово свуда са
једним великим шаренилом мелеза провазашких из
укрштале ове различите приплодне стоке, — тај
рад имао је и свога успеха, јер је домаћа стока
неоспорно добила у доста чему. Нико то неће
порети ко се сети макар само наше запрежне
стоке на уласку у оба рата. И ако је ова за-
прежна стока, коњи и волови, била чисто радна
стока, дало је се наслутити, да је иза ове остало
на дому и друге не мање ваљане.

Рат је међутим нанео великих невоља целом
човечанству, свим гранама његова рада, па и оп-
штој пољопривреди у којој је опет највише стра-
дало сточарство. У том погледу још и највише
је страдала наша земља, која је на својој трезви
за време окупације, нарочито, морала хранити
пуно незваних госа. — Рат је се свршио оста-

визи са собом све страховите последице тако
рећи свечовчанског разорног рада. Наш свеко-
лики данашњи рад упућен је још највећим делом
на то да се на првом месту поправе беда и не-
воље нанете нам ратом и да се привредни живот
час пре изведе на стазу, којом је раније корачао.
— Нас пољопривреднике очекује још нарочито
тежак задатак на поправци домаће стоке чјији је
број понегде тако смањен да је остало само то-
лико, — што не кажу да јој се не угрсе семе. —
Истина је да овај број приљепношћу пољоприв-
редника и државном помоћу знатно увећан досад
и показује сталан напредак, па ће скорим можда
достигнути и предатни број, али то још није тако
утешна појава. За нас је данас од важности на-
рочито каквоћа ове стоке. — Важно је то нарочито
са два разлога: прво, што је данас држање
стоке знатно теже него раније и пољопривред-
нику је боље држати, једно једино, ваљано бравче,
које ће за исти угрошак хране и неге дати више
користи него два лоша, и друго, што наша до-
маћа стока има да издржи, нарочито на страним
тржиштима, велику конкуренцију са страном бо-
љом и често јевтинијом стоком.

Данашње сточарске прилике и у осталим
областима наше краљевине ван Србије сличне су.
Пре свега и тамо срећемо махом сличан начин
рада на његову ранијем унапређењу. И тамо на
том послу радила је првобитна државна управа
преко својих сточарских завода, у којима је га-
јена и домаћа и страна стока. — Поред државне
управе сарађивала су на овом послу и приватна
друштва, сточарске задруге и др.

Поратно стање сточарства и тамо је јако
уназад према оном прератном. — Томе је разлог,
прво бројно, што је рат такође прогутао велики
број стоке; друго, у каквоћи, што се за време
рата као и свуда није могла обратити већа пажња
ни узгоју, ни избору ове. Нове приплодне стоке
није доведено а ранија се изгубила; приватна
друштва порастурана и узгој остављен немоћној
иницијативи појединаца. — Поратне прилике та-
кође нису утешне за ове крајеве. Некадашњи сто-
чарски заводи наслеђени од бивше монархије

тешко се обнављају као и они у Србији; централни заводи, који су делом снабдевали ове покрајинске остаци су у садашњем оквиру бивше монархије, јер су тамо и били засновани. — Приватна удружења, сточарске задруге, тешко се обнављају због материјалних потешкоћа иначе, — а и због нстанка својих бољих чланова, од којих је већи број оставио своје кости по бојним пољима. — Престао је још један јак извор приплодне стоке а то су властелинска имања на којима се, истина, гајила стока често више по чистој фантазији њихових сопственика но по потреби околине, али се не може ипак порећи њихов значај по опште сточарство. — Аграрна реформа задала је овима јак удар као и имањима појединих општина некојих покрајина (Врјовина), које су раније биле финансијски јаке и држале знатан број приплодне стоке било сопствене, било државне, која им је уступана повремено. — Још један разлог да поратно сточарство бар у овим богатим крајевима не може да крене јаче напред, већ за поједине врсте (коњарство) и назадује, јесте и тај, што се и овде приватна иницијатива показује немалном, јер узгјед, нарочито бољих грла, стаје много а њихова употреба и тржиште иначе несигурно.

Из наведеног је јасно да нашем домаћем сточарству треба вишеструке помоћи. Настаје питање којим путем и начином да му се помогне. — И ако треба тежити за што већом самосталношћу појединих привредних грана, припуштајући их увек приватној иницијативи, ипак према постојећем стању нашег сточарства, њему је неопходно потребна државна помоћ, јер ће се за сада само њоме моћи урадити и што за његов напредак.

Настаје питање куда би се управила та државна помоћ, која би имала бити и морална и материјална. — Пре свега треба изградити један велики план рада (сличан оном који сад имамо само за коњарство). Тај план имао би се изградити на основу тачно проученог стања сточарства у свакој појединој покрајини. Нов правац рада за сваку покрајину имао би се саобразити ранијем раду на овом послу уколико је ранији рад показао успеха и у колико нове месне потребе и тржишне прилике не би захтевале промене. — И моралну и материјалну помоћ треба управити на то, да се свуда ојача приватна иницијатива, а нишото не дозволити да се од државе просјачи и све очекује. Зато ће за извођење овог посла бити и много подеснији и кориснији рад приватних удружења, која ће требати потпомоћи. — План рада по овом послу као и начин његова извођења могао би бити правилно решен само путем једне стручњачке анкете, како то недавно констатује на овом месту и један од наших признатих пољопривредних стручњака.

М. Ж. Калановић.

ИЗ ЗАДРУГАРСТВА

Оснивање економије и расадника у Карловцу.

(Један пример удружене иницијативе — задружне и општинске).

Стварни предлози у одличном чланку г. Др. В. Н. Стојковића „За унапређење пољске привреде у Јужној Србији“ („Тежак“, бр. 9. и 10 од 1 и 8-III о. г.) подстиче нас, да читаоце „Тежак“

ПОДЛИСТАК

Српска Пољопривредна Библиографија

Саставно Драгиша Алекчевић.

(Не зна се година штампања).

Лџкарство за метилјаве овце. — Предохранително и лџчително лџкарство за мокру и суву шугу оваца. — Наставление како настојашее предохранително и лџчително средство за суву и мокру шугу оваца употребљавати се имаћ.

(Штампапо црквеним словима).

1783.

Орфелинъ Захарія: *Искусный подрумаръ* вѣрно наставляющій, како подрумъ, бурадъ, и новая и старая вина содержать, различная художественная дѣлать, покарная поправятъ: различная о травъ, коренихъ и плодовъ къ здравію служащая вина, и другая деликатная воденая питія, и мажуне ради прохладжающихъ питіяхъ, и притомъ различне художественне ракіе, шербете и оцетъ правити ничѣ первѣ на Сербскомъ языкѣ списанъ. Виенѣ. 1783. (У другом издању је изишла у Будиму 1808 г.).

1809.

Новаковичъ Стефанъ: *Руководство къ домо-строителству* за мужескій и женскій полъ, съ немецкаго на словено-сербскій языкъ преведено. Имдивленіемъ же Благороднаго Господина Григорія Миковича, славнаго комитета Сремскога Пристадателя, на Типъ издано. Въ Будимѣ. 1809.

1809.

Руководство къ домостроителству. Прев. съ нѣмецкаго Е. Въ Будимѣ. 1809.

1810.

Максимовичъ Аврамъ: *Новый Пчеларъ* или начинъ, како пчеле держати треба изъ разныхъ списателей на Славено-Сербскій языкъ преведеть. У Будиму. 1810.

1812.

О произведеніи шетѣра отъ сока яноровыхъ дровесъ. Въ Будимѣ 1812.

1813.

Начинъ како се одъ сладкаго сока кукурузовыхъ стеблѣхъ отбраняемъ найпре плодомъ Сирупъ и Шекеръ произвести можетъ, преведеть съ да-

укратко упознамо с једном акцијом, заснованом и поведеном на принципима, које г. Др. Стојковић у том свом чланку препоручује и уверљиво обрађава. Можда би један такав, практични пример могао да повећа интерес за унапређење целокупне наше пољске привреде на основици, коју препоручује г. Др. Стојковић.

Акцију, коју желимо да прикажемо, покренуло је „Господарско Друштво као Задруга“ у Карловцу (Хрватска). Друштво постоји од 1907 год. као *задруга* набављачко-потрошачког типа, а у свој делокруг свухвата подручје среза карловачког. Радећи испочетка, дакако, у скромнијим размерима, ова је задруга, ослањајући се на свест задругара и на ваљану и савесну управу, а не одступајући од утврђених задружних принципа, успела да данас стане међу најаче и најсолидније задруге у целој Краљевини: она има близу 500 чланова и преко два милиона динара чисте имовине. У њезин велики, сасвим модерни магацин стане 100 вагона жита, које се истоварује и утоварује електричним путем. Уз тај већи има задруга још један мањи магацин за 30 до 35 вагона разне робе. Своствени задружни колосек омогућује директно истоваривање робе из вагона. Задруга има и велику (Хофер-Шранцову) вршалицу с електричним погоном, за вршење задругарског жита. — Резервни фонд достиже 100000 дин. и т. д.

И ако би задруга могла да буде задовољна већ са самим радом у погледу снабдевања својих задругара многим потребним артиклима, поготово средствима за унапређење пољопривреде (на пр. око 50 вагона вештачког ђубрета годишње), ипак се она већ одавна брине, како би свој рад про-

ширила и на друга подручја задружног и опште-привредног деловања. Поред тога, што о свом трешку школује у пољопривредним школама сеске младиче, она на пр. већ неколико година ствара, из годишњих вишкова, послено нарочити „фонд за придизање нар. господарства и културе на селу“. Тај фонд премашује данас своту од 360.000 дин. Већ дуго се у задруги третирало питање, на који ће се начин најбоље извршити та њезина акција око придизања нар. господарства и културе на селу. Најпосле је лањске године је решено, да се приступи подизању „Економије и расадника“, сматрајући да је то најбољи пут остварењу овог задатка.

Више је разлога говорило за оваку организацију акције. Прво, што за наш свет нема бољег начина привредно-културне пропаганде, него ли су очигледни примери на сгручно уређеним економијама, огледним имањима, расадницима ит.д. Друго, што наш тежакчи свет треба пре свега снабдеги одабраним, крепким житним семењем, ваљано однегованим младницама добрих врста воћака, као и добрим сточним подмлатком, а то могу најбоље да изврше оваке економије и расадници. Треће, задруга би могла, после извесног времена, да на економији уреди модерну прераду млека и воћа и тиме подстакне земљорадника на оснивање млекарских и воћарских задруга, за које постоје у околици добри услови. Четврто, прека је потреба, да се што пре обнове мало не сви многобројни воћњаци и виноград бичке и даљње околине; тој великој народној потреби може се удовољити само овим путем. Најпосле, мислило се и на саму општину карловачку, у којој поред самог града Карловца има 22 овехи села,

тинскога на славено-сербској года 1812. Вѣ Будимѣ градѣ, печатанѣ писмени кр. Всеучил. Оунгарскаго 1813.

1813.

Разглагољствие І. Іоанна Биргера о шекеру, кои изѣ кукурузовыхъ себѣлѣ и яворова сока производитѣ се. Вѣ Будимѣ пис. кр. всеуч. 1813.

1814.

Дамяновичъ Матія: *Домоводство* или наставленіе о землѣдѣлій изѣ разныхъ списателей, нарочито изѣ Г. Миттерпахера собрано, и на Славено-Сербскій языкѣ ставлѣно. Часть первая. Вѣ Будимѣ 1814.

1816.

Боличъ Проконіе: *Совершенство винодѣлца* или наставленіе о винодѣлію, правлѣнію вина и оцта и пещину ракіе изѣ разныхъ веществъ, кое по собственому искуству, кое пакѣ по правилима найславни и найискусни у овој земледѣлія струки писателя и винословаца, а особито по Шанталу. Две части. У Будиму 1816.

1816.

Наставленіе о предохраненіи и лѣченіи кужныхъ болѣштина говеда, коня, оваца и свиня. Вѣ Будиму пис. кр. всеуч. 1816.

1818.

Краткое наставленіе о воздѣланію виноградовъ, о художествѣ готовити вино, палену петь и оцетѣ правити. Вѣ Будимѣ 1818.

1822.

Мразовичъ Аврамѣ: *Руководство къ дольскому и домаћему строенію* или пропис, что селянинѣ svakогъ месеца при нивахъ, ливадахъ, скотоводству, виноградѣхъ, башчахъ и домоводству радити има, за селянску младежъ изданѣ. Вѣ Будимѣ Градѣ 1822.

Наставленіе для сѣятеley догана (дувана) во царствѣ оугорскомѣ и галицкомѣ. Вѣ Будимѣ Градѣ 1822.

(Наставленіе се).

Од њезиних некретности ушло би у економију око 50 јутара врло добре земље, од које она данас нема никакве користи. У оквиру економије та би земља давала огромне користи околним земљорадницима (на њој би се, углавном, произвођило одабрано семе пшенице), а општини велике приходе. Најпосле, врло повољни положај Карловца омогућавао би, да се деловање и уплив економије рашири на далеко: Карловац је на стедишту важних пруга Загреб—Сушак, Загреб—Сплет и Београд—Цапраг—Јуљбана и великог броја важнијих цеста. Његови богати, и у иностранству по обиму добре стоке познати недељни сточни сајмови привлаче народ из Бановине, Лике, Кордуна, Сев.-Запад. Босне и Горског Котара, а тако и жива трговина и послови код В. Жулана.

Први услов за остварење овог плана било је осигурање потребног земљишта и за почетак барем једног стучног лица. Дакако, да су за то задругина средства ипак недовољна. По молби њезиној обвезало се Градско Поглаварство, да ће о свом трошку поставити стучне спремног економиа, који ће водити економију (и упављати општинским земљиштима). Најпотребније земљиште — 30 јутара — дала је Земљишна Заједница у Малој Шварчи крај Карловца, уступивши га бесплатно на 30 год. То земљиште одабрали су, као најподесније за Економију, два пољопривредна стучњака Покрајинске Управе у Загребу, г.г. И. Хржић и М. Штајнхаус. Евантуално потребне даљне количине земљишта даље би неке друге земљишне заједнице (*Земљишне заједнице* су настале у Хрватској највише демилитаризацијом Војне Крајине; обухватају највише шуме и испаше, на које имају задругари сервитутна права. Има их врло богатих, а имају свој одбор и главну скупштину).

И ако је тиме дан добар основ за рад, ипак се не може с њим започети прије, него се осигурају и потребна новчана средства. Њих треба да да држава у виду повољног кредита. Задруга („Господ. Друштво у Карловцу) затражила је тај кредит и о решењу те молбе овиси, хоће ли се, када и у коликом ће се опсегу започети с остваривањем овог лепог привредно-културног рада. Но, задруга не сматра, да је испунила сву своју дужност тиме, што је дала иницијативу и организовала акцију: она је вољна, да свим средствима помаже развој Економије, па да јој дава и годишњу помоћ до 150.000 динар, док год би држава помагала Економију својим кредитом. Постоји нада, да ће ускоро време започета акција прћи у дело.

Ако још поменемо, да би се на Економији држали течајеви из разних пољопривредних грана и за сеоске домаћинце, онда смо, углавном, њезину намену и задатак истакли, а њу саму обележили као живу, практичну, непосредну и општу народну школу, каквих би нам тр бало у великом

броју свугде и свуда по пространој нашој Краљевини.

Најзначајније у целој овој акцији је то, што је иницијатива потекла из једног задружног круга, из *задруге*, и што се *не очекује све од државе* (ништа осим кредита и пажње), него се *удружује иницијатива и снага задружна, снага општинска и снага самих земљорадника* (у овом случају удружених у „земљ. заједницу“), а ваљда неће изостати ни суделовање *Обласне скупштине*, кад буде изабрана. Оваква конструктивна сарадња привредних и управно политичких јединица, као и самих земљорадника одговара, по нашем мишљењу, принципима које је препоручио г. Д-р Стојковић у свом поменутом чланку. Ово би био један конкретан пример акције за унапређење наше пољске привреде и културе на селу по тим принципима. Зато смо га и изнели, надајући се да ће изазвати и на другим местима интерес за сличан поступак.

Стеван Јакшаћ

ИЗ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ЗАКОНОДАВСТВА

Правни савети за тежак

10. Млаћење зеленог плода.

— *Ако закупцац воћњака млати плод док још није узрео, те, тако, наноси штету воћњаку и зрпашује замешак који би се идуће године развио, шта да се чини?*

Такве детаљне случајеве наш грађански законик није побројао, јер се они ни појављивали нису онда (1844.) кад је он објављен. Онда се није ни мислило да се и зелени плод може искористити. Међутим, данас се и зелено воће, нарочито поред железника и око великих вароши, отпочиње трошити за разноврсно готовљенје јела и посласица; зато се и продавати отпочиње. И најчешће зеленаши искористију повољну цену зеленом воћу. Сиромашак селак не продаје воће док не узри; зеленаши, који искористију мучан положај сиромашков, па му воћке узме под закуп, *млати* зелено воће и продаје. Да би постигао повољну цену онда, кад је воћа на пијаци мало, а кад се оно за готовљење јела и посласица у великим количинама тражи, он *млати* воћку, ломи гране и уништава заметке, који би требали наступајуће године плод да донесу.

То се, врло често, и у другим асмама дешава. И у Русији, која се не може сматрати за развијену асму, те су појаве врло честе. *Селскиј Хозјаин* је 1919 добио једну такву жалбу, на коју је дословно одговорио: „Ви нам јављате да закупцац вашег воћњака плодове узбрга савршено зелене, зато што у то време у оближњим варошима јабукама стоје цене знатно више, него што би се за њих добило доцније. Против тога ала може се борити или унош енем условне

казне у закупни уговор категоричном забраном таквога брања, или се закупац ставља у обавезу да јабуке бере руком, никако да их тресе, још мање да их млати. При брању руком — јабука се не сме трзати, јер се она, док је још зелена врло чврсто држи, па би се трзањем откидале и граничке; јабуку треба узети руком, заврнути петељку и онда се она врло лако одваја од граничке на којој је*.

Ове напомене треба имати у виду.

При свем том, и ако не изрично, ипак наш грађански законик у принципу не допушта оваково „брање“ зеленога плода — кад се таквим „брањем“ наноси квара воћки. Закупац не сме ствар употребљавати „на такво што, откуда би се штета за господара ствари рађала“ (§ 688.), те се уговор о закупу може раскинути „ако би закупац тако ствар закупућену употребљавао, како на велику штету господара служи“ (§ 703 грађанског закона).

11. Продаја зеленог воћа.

— *Ономад ми је воће, кад сам га у варош однео на продају, одузето зато што није зрело, па сам још и кажњен. Што сам ја крив, кад се оно тражи и кад се и од незрелог воћа готове јела праве компоти, оцети итд.*

Свакојако ти се воће не би одузело, нити би ти био кажњен, кад би га по *наруџбини* дотерао ономе, који би ти *баш незрело воће тражио*, не у намери да га препродаје, већ да од њега прави слатко, компоте, оцет итд. Али си то воће на пијач истерао, да га продаш коме било, да га продаш неком несавеснику, који ће га искрмичити деци за јело у сирову стању. А незрело је воће шкоднољиво, нездраво кад се једе у непрерађеном стању. И зато си морао бити кажњен (§ 333. кривичног закона).

У осталом, сваки се вара кад држи да ће, у свакоме случају, имати више користи од продаје незрелог воћа, него од воћа, чије би потпуно зрење дочекао. Само *изузешно* се и за мању количину зеленог воћа постигне већа корист; кад се оно продаје у већим количинама, цене, сасвим природно, падају врло ниско. А зелено воће није довршило своје развијање, није се испунило, оно је *знатно* лакше од зрелога. Зрело је воће куд и камо теже; зато ће се за њега, чак и кад би по килограму било нешто јевтиније, узети више него ли за зелено воће.

12. Држање и гајење дивљих звери.

— *Ухватио сам троје дивљих лисичади, донео кући и ту ми распу. Власт ме је за то узела на одговор и хоће да ме казни. Зашто?*

Лисица је дивља зверка, уз то још и штеточина, јер сатира пернату живињу. Зато је забрањено држати је, а ко је ипак држи — казни се (§ 335. тач. 3. крив. закона).

Казна се изриче, разуме се, само у томе слушају: ако ниси тражио и добио дозволу за држање лисичади и гајење лисица. А ако би тражио дозволу за држање лисичади и гајење лисица у виду једне узгредне привредне гране, ту би дозволу свакојако добио — *под извесним условима*. Ти би услови били: да држењем и гајењем лисица буду обезбеђени суседни кокошари и живинарници. То се обезбеђење може постићи — ако би лисицад држао и лисице гајио у нарочитим кавезима.

Како је лисичје крзно на цени и како оно све више улази у употребу, у извесним земљама се лисице отпочињу *нарочито гајити*: одгајивачи лисица имају за тај посао специалне кавезе, у којима лисице држе, хране и гаје. Они успевају да нарочитим одгајивањем, парењем и укрштавањем утичу на добијање особито лепога крзна, које се особито тражи и најбоље плаћа.

Искусства добивена у тим земљама, особито у Америци, доказују да је гајење лисица посао који се особито добро исплаћује.

— Наставиће се —

КЊИЖЕВНОСТ

Пољска привреда у народним пословицама, средно Д-р М. З. Влајинац, Београд 1925. Стр. 414. Цена 55 дин. — Овак дана изашла је под горњим именом велика књига г. Влајинца у којој је он прикupiо из разних извора, које је у осталом марљиво навео, а из разних крајева у којима живи наш народ, „све оне пословице у пуном смислу те речи, коју могу важити као правила за стручан рад пољопривредника“. Г. Влајинац је све те пословице груписао у три главна дела и већи број одељака, а према гранама пољске привреде, на које се оне односе.

У првом делу су обухваћене све пословице, које се односе на *оште прилике и потребе за пољопривредну производњу* са одељцима којима говоре о клими, (земљи, влази), потребама, напорима и средствима за рад (о потребама у опште, о напорима и жртвама, о раду, о радном особљу и његовим наградама, о оруђу, о грађевинама).

У другом делу обухваћене су пословице, које се односе на *производњу биља* са одељцима о општим опаскама и радњама (обрада земље, љубрење, сетва, одабирање, коров), о ратарству (жита, кукуруз, остале врсте њивских усева), о ливадарству, градинарству, воћарству, виноградарству са винарством и шумарством.

У трећем делу обухваћене су пословице, које се односе на *производњу стоке* са одељцима о општим опаскама и радњама (значај и користи домаће стоке, одабирање, припољевање и неговање, исхрана стоке, сточне болести, о коњима и магарцима, о музној стоци (кравцама, овцама, козама) и млекарству, о осталим врстама домаће

стоке (о свињама, живини, пчелама, псима, мачкама) о рибама и о лову.

Та подела пословица по грама полске привреде, на које се оне односе јако олакшава и само њихово разумевање, јер доста има, како то и сам писац наводи, и таквих пословица, које представљају читаве проблеме не само са чисто научног него и са најширег практичног гледишта.

Г. Влајинац је учинио двоструку услугу нашим пољопривредницима са публикацијом ове књиге: *прво* он је прибрав и марљиво средио у једну књигу многе и многе пословице, које су биле растурене по давно издатим часописима књигама и листовима и које би тешко могле доћи до руку наших пољопривредника; и *друго*, он је дао нашим пољопривредницима том својом књигом једно корисно упутство за рад и живот, пошто су пословице производ народне мудрости и искуства, или, како то писац лепо каже, један потсетник за сваког оног пољопривредника, који хоће да ради са размишљањем и да се користи вековним опажањем и искуством народним.

С тога ми препоручујемо и нашим читаоцима и свима пољопривредницима да ову корисну и интересантну књигу набаве и да је имају у својим књижницама.

в.

О напредној Чехословачкој од Драгине Лапчевића — Београд 1925.

Ова књига г. Лапчевића је врло zgodна пропагандистичка књига не само за гајење и развијање добрих односа између нас и Чехословака, него и врло поучна књига за наше пољопривреднике.

Пољска привреда у Чехословачкој је врло напредна и пружа једно пространо поље проучавања и подражавања и нашим пољопривредним стручњацима и нашим пољопривредним практичарима. И ту напредну страну пољске привреде је г. Лапчевић нарочито и истакао у овој књизи.

Истичући најпре сродство и везе између нашег и чешког народа, затим општину и њену организацију, писац износи много интересних података о трговини, индустрији и саобраћају у Чехословачкој, који могу корисно послужити и нашим привредним факторима за поучу.

Али најинтересантији, и најопширније је разрађен пољопривредни део у књизи г. Лапчевића. У том делу г. Лапчевић говори о свима гранима пољске привреде и чини корисна упоређења са стањем наше пољске привреде, дајући у исто време и упуте како да се наша пољска привреда унапреди. Једну нарочиту главу у тој књизи г. Лапчевић посвећује чешком задругарству и пореди га са нашим задругарством, које се под друшћим по одбама развијало и наводи разне облике кооператива у Чешкој и постигнуте резултате.

Књига је као што рекосмо и интересантна и поучна, те би је што већи број пољопривредника требало да набаве и да прочитају. в.

* * *

Наши мили род, приповетке за старо и младо, написао Чедомир Тодоровић. Издање књижаре Рајковића и Ђуковића. Београд. Цена 10 дин.—

* * *

Ишла је из штампе латиницом 10 свесака књижице „Уређење гнојишта и поступак са стајским гнојем“ од г. М. Шерингера, издање Хрватског Господарског Друштва у Загребу.

Књижица има 15 слика у тексту са којима писац илуструје поједине ствари. Цена је књижици 3 динара, са поштарином 3'50 динара а наручује се код Управе „Господарског листа“ Загреб — Вилсонов трг бр. 2.

Б Е Л Е Ш К Е

Да се кукуруз заштити од киле. — Један Француз (Хофре), који је проучавао килу код кукуруза и чинио огледе у погледу заштите кукуруза од те болести, даје ове савете као средства за борбу противу те болести:

1. Тамо где се појавила кила одсећи или још боље ишчупати струкове кукуруза, чим се та болест примети. Ниједна клица (спора) помоћу које се та болест размножава неће се из киле издвојати, испасти.

2. Ако су се клице (споре) почеле из киле већ расејавати, не треба гајити кукуруз на том месту за осам година; не треба тако исто бацати на ђубриште струкове кукуруза са килом, нити узмете стокe, које су једе такве стабљике (шашу), него их треба престо спалити односно употребити за гориво.

3. Корисно је увек обићи њиву засејану кукурузом у другој половини месеца јула, јер се тада киле већ могу запазити и споре из њих још нису испале, те се може применити оно што је речено у тачки 1.

Тај исти Француз наводи како је једном пољопривреднику, чија је њива кукуруза била заражена килом саветовао да у идућој години не сеје на тој парцели кукуруз. Овај га није послушао, те је од 155 гајених струкова кукуруза имао свега 5 здравих, а 150 заражених килом. Идућих година, он се више није усудио сејати кукуруз, али после 6 година посејао је ипак, проба ради, једно тријестак зрна на граници парцеле, која је раније била заражена килом и имао је шест струкова заражених том болешћу.

Једна лепа лекција и за наше пољопривреднике.

Једно добро средство противу мува. — Како већ наступају топли дани и муве почињу излетати у све већем броју, те ће у колико се

д) У Изложбеном Одбору:

Г. г. Вићу Т. Радовановића, Александра Рашковића, Софронија Партонића и Саву Ратковића.

ђ) У Одбор за предавања:

Г. г. Николу Ж. Петровића, Бошка Ж. Бошковића, и Драгутина Спремића.

е) У Одбор за Подружнска Правила и Омладинске Дружине:

Г. г. Бошка Ж. Бошковића, Александра Рашковића Милана Дамњановића и Инспектора за Подружине.

ж) За чланове Комисије за пријем сарава, алата и осталог материјала.

За чланове: Софронија Партонића, Александра Рашковића и Бору Станисављевића.

За заменике: Николу Ж. Петровића, Милана Дамњановића и Драгутина Спремића.

Без прегледа и пријема Комисијског спрема и алата и све остало не сме се уносити у магацин.

VII.

Прочитана су мишљења Инспектора за Подружине:

а) По молби Жичке Пољопривредне Подружине из Краљева за кредит. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се овој Подружини отвори кредит у справама и осталом у суми од 20000 динара на подлози прописане обвезнице.

б) По молби Пољопривредне Подружине из Санског Моста за кредит. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се овој Подружини отвори кредит у справама и осталом у суми од 30000 дин. на подлози прописане обвезнице.

в) По молби Пољопривредне Подружине из Приједора за кредит. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се овој Подружини отвори кредит у справама и осталом у суми од 100000 дин. на подлози прописане обвезнице с тим, да се у овој кредит урачуна и дуг од 36.881.50 динара.

г) По молби Сеоске Пољопривредне Подружине Грабовничке у срезу деспотовачког за кредит. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се овој Подружини отвори кредит у справама и осталом у суми од 5000 динара на подлози прописане обвезнице.

VIII

Прочитана су саопштења:

а) Писмо Клуба за конзервасање воћа и поврћа бр. 18, којим шаље Друштву 6 фотографија са изложбе у Јагодина. — Одбор прима послате слике и одлучи: да се изјави Клубу захвалност.

б) Писмо Централног Одбора за суделовање на Међународној изложби књига у Фиренци. — Одбор одлучи: да се упути Књижевном Одбору.

в) Председник предлаже да се у будуће рјавне-неактивне Подружине не кредитирају. — Одбор одлучи: да ово питање проучи Финансијски Одбор и изнесе своје мишљење на изуђој сједници.

г) Члан Управе г. Н. Петровић извештава Одбор, да је једна фирма из Берлина послала Министарству мустру плавог камена, који је испитан код огледне станице у Топчидеру и нађено да садржи 99,13% бакар-сулфата. — Одбор одлучи: да се ова фирма дешепом пита о цени овог плавог камена.

д) Поводом увећивања слика чланова осниваача за друштвену салу. — Одбор одлучи: да се увећивају и ураме слике свих осниваача као и свих досадањих Друштвених председника.

Пре но што се отпочне израда слика да се траже понуде за израду тих фотографија.

ђ) Члан Управе г. Божа Ђ. Ранковић, пита шта је урађено са штампаријом као и о подизању друштвене зграде.

Председник даје обавештења да се чека одговор Министарства Правде поводом набавке штампарије, а о подизању зграда не може бити речи док се не оконча убаштиньење. — Одбор одлучи: да се ургира код Мин. Правде ради набавке штампарије а код адвоката за убаштиньење.

Са овим је седница закључена.

Парних, бензинских и саугас ВРШАЊИХ ГАРНИТУРА, МЛИНОВА свих врста, ВЛА

ЧАРА, ВАЉАВИЦА, АМЕРИКАНСКИХ ВЕЗАЧИЦА, жетелица и косачица, МАНИЛЕ праве американке за везивање снопова.

ПРИЛИКА: Комалексна четворка и комалексна шестика САМОПУТУЈУЋА (селбствандерер) гарнитура мало употребљена јефтино има на стоваришту

Командиншино Друштво
А. ЂЕРАСИ и Кома. БЕОГРАД

Телеграм адреса:
„ЂЕРАСИ“
Телефон 672.

Канцеларија
Краљ Миланова ул. 36.
2-5

ПРАВЕ НЕХВИЛОВЕ ПРСКАЛИЦЕ

(патент Аустрија)

Признате као најбоље

могу се добити: у Главном Савезу Земљорадничких Задруга; Српском Пољопривредном Друштву и у свима већим гвождарским трговинама.

Главно ваступништво код:

БРАЋЕ П. РАДОЈЛОВИЋА

Гвождар — Београд.

5-8

Чилска Шалитра

У мањим и већим количинама може се добити по најнижој цени код И. К. Панића.

БЕОГРАД.

Топличин Венац 19.

Телефон 27-05

5-5

Уредништво и администрација Тежака не прима одговорност за садржину приватних огласа.

7. Додатак „ТЕЖАКУ“ — Грађа за Пољопривредни Речник.

Стрна, стрвна жита. стрмине, бела, ситна храна, заједничко име, за пшеницу, крупник, раж. јечам и оvas.

Заједничке особине ових жита јесу, што се њиховим зрном хране и људи и стока, што се оно и прерађује (пиво, штирак, шпиритус и т. д.), што се лако може преносити, чувати и увозити, а слама се од њих употребљава за храну стоке, простирку под стоку, ради ђубрета, а нека врста и прерађује (при изради шешира и др.).

Исто тако и отпаци при преради зрна служе стоци за храну (мекнице, требер и т. д.)

Привредни значај стрнина је у томе што највећу површину усева запремају, највише радних руку запосле и према томе за благостање земље долазе у први ред. Привредни преобрајај и поправка привреде одатле почиње или се врши у вези с њоме. Жита нису тако велики пробирани земљишта, а и са климом се задовољавају, тако, да се увек може одабрати она врста жита која коме месту одговара.

За гајење стрнина постоје закони на које се треба освртати (D-r Chr. Ed. Langethal Prof an der Universität Handbuch der landw. Pflanzenkunde und des Pflanzenbaues — I Theil Gras und Getreide).

Први је закон да се стрнине сеју на местима промајљивим, а никако где шуме и брегови заклањају слободно кретање ваздуха. Више успевају на набрешцима, а никако у низама и дубодоллинама.

Други је закон обилата некада земљине хране коју стрнине својим зрном црпе и земљу изануравају. Историски подаци казују да су стрнине опустошиле многе пределе док се није сазнало за ђубрење стајско и минерално.

Трећи је закон да само добро узрело семе даје јаке клице из којих се развија снажан усеv. Постоји разлика између жетве ради брашна и жетве за семе (репродукцију); за прво се раније жање, а за друго доцније. Са овим је у вези препоручивано мењање усева ради бољег успеха под предоставком да је у бољим приликама одгајено семе које за сетву набављано.

Четврти се закон односи на погодбе за брже буђење клице, где долазе повољни односи влаге, топлоте, приступа ваздуха, чак и повољног утицаја електричне.

Пети се закон односи на развиће корена, при чему се има на уму да се у плоднијој земљи, због бокорења, ређе, а у оскудној гушће сеје. Чим дуже времена имадне корен за развиће, као у озмица, тим ће више и једријег плода доносити.

Шести закон односи се на развиће стрнина. Оне са осјем отпорније су, али дају мање брашна.

Другачи је однос ако се не тражи зрно но слама, која служи за плетиво.

Између произвођача жита и потрошача учествује трговина, позната под именом житарска.

Због велике важности ове хране, као и због великог аначења ове производље, која запрема 50%, а код нас 92% укупне површине зиратне земље под њивама, овоме питању држава и државници посећују велику пажњу, и труде се да је регулишу трговинским уговорима, царинском заштитом, подвозним тарифама и т. д. О томе даље код житарске трговине.

Простране поуке има у одличном делу Поука о гајењу стрних жита Милана Т. Грковића, издање министарства народне привреде; затим сeм већ поменутог Körnicke und Werner Handbuch des G — es 2 B — e; Novacki G; Schindler G. Тако исто и III. Landw. Lexikon von Prof. D-r Gisevlus. на одговарајућим местима на житима и житар. трговини.

Пастерисање пића ради предохране и лечења од квара (вина, пива, сирћета, млека). *Пастеров начин* издвајања јаја од болесних лептирова свилобуба, како би се изводила јаја само од здравих лептирова.

Сви ти корисни привредни радови добили су своје име по *Пастеру*, чувеном француском хемичару, који је то пронашао, као и др. многобројним проналасцима постао велики добротвор човечанства. Овде се могу набројати његово пелдовање противу богиња, лечење бесноће код људи од уједа бесних животиња и т. д.

Годинама тудног рада успео је да спасе човечанству многе привредне тековине и друге не мање важне да унапреди, и да уштеди јад и болове од беснила.

Из благодарности народ му је у Француској подигао институт, у коме је, на утеху Славенима, радио и делио славу Мечников — Рус.

Не само Французи но и други народи просвећени па и наш прослављали су за живота јубилеј 70 година живота и потом стогодишњица његовог ређења.

Код појединих привредних радњи приказаће се примена његових проналазака.

Пространије о његову раду има у „Тежаку“ разних година, а и у Академији Наука.

Либиг немачки хемичар, помогао је изградити научне темеље пољопривреде и знатно послужио разбистравању појмова у њој.

Вреди забележити, да је у својој 19. години подисо франц. Академији резултате научног рада чиме је на се скренуо пажњу славнога Хумболта који га је веома помогао те је већ у својој 21. години могао постати редовни професор хемије на универзитету.

Године 1869. добио је Либиг почасни поклон од 30 000 марака, што је по његовој жељи употребљено на награђивање одличних успеха у области пољопривредној.

Искрањивање биља и животиња поглавито је проучавао, али је екстрактима за храну деце и људи учинио не малу услугу човечанству.

Није се свагда поједнако ценила и примењивала хемија у пољопривреди и њеним гранама.

Француз Пастер, Бусенгол, Немац Либиг, Неслер, Чех Стокласа, Србин Лозанић указали су на то плодно поље рада за хемичаре, што је имало не малог утицаја на начин рада пољопривреде. Код Стокласе и Лозанића указале се још озбиљне на тај корисни рад и утицај.

Пчеларство.

Пчеларство је израз којим се означава специјална привредна грана или оделита грана народне производње.

Ради добијања меда и воска, које справљају пчеле, људи су се од вајкада бавили гајењем пчела, и по томе је пчеларство као грана народне привреде старо готово толико исто, колико и род људски.

Пчеларством или гајењем пчела ради добијања пчелињих продуката, меда и воска, баве се многи људи у свима земљама где има услова за успешно пчеларење, па и у нашој домовини.

У нас је пчеларство раширено свим делом као узгредно или споредно занимање, док се у напреднијим земљама знатан број људи одају пчеларству као искључивоме занимању, и као рентабилном послу, као и. пр. у Америци.

Многи се одају пчеларству и из задовољства што у раду око пчела и посматрању и упознавању интересантнога живота и рада пчела налазе задовољства и пријатне забаве.

Пчеларство означава уједно и пчеларску науку, као грану опште науке о сточарству, али која се по своме значају и обиму сматра и као специјална наука.

Пчеларство као наука није старо још ни једно пуно столеће. Први испитивачи живота и развића пчела, па по томе и први оснивачи пчеларске науке били су: Француз *Франсоа Хубер*, који је живео од 1750. до 1832. г., Пољак *Јован Берзон*, који је писао своја дела на немачком језику, па га зато Немци убрајају у немачке научаре, који је живео од 1811. до 1906. г., и Немац барон *Берлеиш*, који је живео од 1815. до 1877. године.

Готово истовремено отпочео је рад на испитивању и проучавању живота и развића пчела и оснивању пчеларске науке и у Америци потпуно независно од рада на томе пољу у Европи. Први и најзначајнији оснивачи пчеларске науке у

Америци били су: *Лоренцо Лангшот* (1810. до 1895.), и *Шарл Дадан* (1819. до 1902. г.).

После ових првих оснивача пчеларске науке, јављају се код свих културних народа нови послијеници на пољу пчеларске науке, који су је још више разрадили и унапредили, међу којима је најзначајнији Швајцарац *Едвард Бершан*, 1832. до 1917. г.).

Код Срба први је почео уносити, популаризовати и ширити пчеларску науку и ново, модерно и рационално пчеларство проф. *Јован Живановић* из Сремских Карловаца, рођен 1841, а умро 1916. године.

Старо и ново пчеларство. Са разрадом пчеларске науке отпочело је и увођење новог, модернога и рационалнога пчеларења на место старинскога и примитивнога пчеларења. До оснивања пчеларске науке пчеларило се на примитивни начин у целој свету, који се кроз векове није ни у колико мењао, и који је био готово истовестан у свима земљама. За склоништа пчела

употребљавани су шупљи пањевци, или су плетене кошнице од лозе или сламе, а негде су прављена и од дасака. Смештени ројеви пчела у њима израђивали су сатове, које су утврђивали за дугорочне кошнице тако да су сатови били непомицли, т. ј. ниједан сат није се могао извадити из кошнице на опет повратити на своје место. Преко лета пчеле су сграђене сатове пунили медом. Мед и восак добијали се од пчела на тај начин што су у јесен пчеле у једноме делу кошница погушене водом, барутом или сумпоровим кадом, па су онда ножем изрезивани сатови и вађени из кошница. Сатови напуњени медом су изгњечени и измуљани, па је из њих исцеђен мед, а празни сатови су топљени у води на ватри па од њих добиван восак. Други део кошница са пчелама остављен је био за преседе или за запат од којих ће се друге године добити нови ројеви.

Јован Берзон је 1835. г. почео израђивати кошнице од дасака. Да би могао лакше посматрати и испитивати живот и развиће пчела хтео је да сатови у кошницама буду помични, т. ј. да се сваки сат може и извадити из кошнице и повратити у кошницу на своје место. Зато је у горњи део кошнице умештао дашчице, које су биле широке толико колико износи и дебљина сата, а у размаку једне од друге, колико износи и размак између сатова у кошницама. Испод дашчица било је утврђено парче саћа. Пчеле су градиле нове сатове на намештеним дашчицама, али су их утврђивали и за дуварове кошница. Томе истоже, чему је тежио Берзон, тежили су и Берлеиш и Лангшот. Они су изумели да у кошнице умећу четвртасте рамове сграђених од танких дашчица широких колико износи дебљина сатова, а испод горње дашчице, одакле пчеле почињу израђивати саће, утврђен је био комадић

саћа. Сад су пчеле израђивале сатове у такве оквире, и утарђивали за даштице оквира, а не за дуварове кошнице. Сваки такав оквир са израђеним сатом у њему и са пчелама на њему могао се лако извадити из кошнице и опет вратити на своје место у кошницу. Тако се дошло до помичних сатова у кошницама.

Од тада се боље и лакше могао посматрати, испитивати и проучавати живот, рад и развиће пчела, па лакше изводи експериментисања ради разраде пчеларске науке, а од тада се увидело и то, да се на овај начин, кад је саће помично, може одузимати мед из кошница а да се пчеле не морају гушити и уништавати, па је одмах настала и пропаганда за увођење таквога новог и бољег начина пчеларства.

Године 1865. мајор аустријске војске *Крушка*, по пореклу Чех, "изумео је справу, машину, помоћу које се може истресати мед из сатова а да се сатови не морају гњечити и уништавати, већ се сатови могу истрести па вратити на своја места у кошнице да их пчеле опет пуне медом. Његова машина названа је центрифуга или *истресалица*.

Нешто доцније немачки пчелар *Јован Меринг* изумео је справу за израду вештачкога саћа од воска, т. ј. од воштане табле са вештачки израђеним основама ситних ћелија. Тај проналазак учинио је да пчеле много брже израђују нове сатове и да на то троше мање и времена и материјала и меда.

Ова два проналаска учинила су да се тек од тада из основа измени стари начин пчеларења, па заведе ново, много лакше и рационалније пчеларење.

Стање пчеларства у нашој домовини. — Пчеларство је било јако раширено у старој српској држави. Стари богоугодни краљеви и цареви штитили су и потпомагали су пчеларство ради производње воска, што је изискивала потреба времена кад се број цркава и манастира увећавао ради утврђивања хришћанства у европскоме народу. Пошто се у то доба још није знало за шећер, то је и потрошња меда била велика. Зато је производња меда и воска у то време била толико велика да је задовољавала и сву домаћу потребу, и да су мед и восак били главни артикли извозне трговине у старој српској држави, која је ишла преко Дубровника и Млетака.

Са опаданем старинске побожности и проналаском шећера почело је опадати пчеларство у српским земљама.

Последним пописом људства и стоке у нашој држави на крају 1921. г. нађено је овакво стање пчеларства у нас:

У целој нашој држави нађено је да има 533.408 кошница са пчелама, од којих је 409.689 просте кошнице врчкаре или трмке са непо-мичним саћем у њима, а 121.717 кошница мо-

дernih саграђених од дасака са помичним сатовима у њима.

Ако се укупни број кошница сравни са укупном површином наше земље, онда излази да на 1 квадратни километар простора долази:

У Северној Србији	3 кошнице
„ Јужној Србији	0.7 „
„ Црној Гори	0.8 „
„ Босни и Херцеговини	2 „
„ Далмацији	1 „
„ Хрватској	2.5 „
„ Словеначкој	3.5 „
„ Банату	2.5 „
„ Бачкој	8 „

или просечно по 2.3 кошнице на један квадратни километар земљишта.

Ако се број кошница упореди са бројем становништва, онда излази да на једну стотину становника долази:

У Северној Србији	6.5 кошница
„ Јужној Србији	2.3 „
„ Црној Гори	4.1 „
„ Босни и Херцеговини	4.8 „
„ Далмацији	2 „
„ Хрватској	3.9 „
„ Словеначкој	4.1 „
„ Бачкој	3.3 „
„ Банату	3.3 „

или просечно на сваку стотину становника по 4.5 кошнице.

Кад се број простих кошница сравни са бројем модерних кошница, онда се види да су од 100 кошница:

У Север. Србији	92 просте а	8 модерних
„ Јуж. Србији	95 „	5 „
„ Црној Гори	94 „	6 „
„ Босни и Херцег.	81 „	19 „
„ Далмацији	80 „	20 „
„ Хрватској	54 „	46 „
„ Словеначкој	35 „	65 „
„ Банату	30 „	70 „
„ Бачкој	32 „	68 „

О количини годишње производње пчеларских продуката у нашој домовини немамо података, али се то довољно јасно види из статистичких података о нашој извозној и увозној трговини.

Године 1922. увезено је у нас са стране прерађенога и непрерађенога воска 2.170.918 килограма у вредности од 15.468.429 динара. Ови подаци казују да производња воска у нас не може да подмири ни домаћу потребу, већ се недостатак подмирује увозом са стране.

Сви ови статистички подаци скупа казују: да пчеларство у нашој домовини није довољно ни раширено ни унапређено колико би то могло бити према природним условима којима је природа тако изабрала обдарила нашу домовину за развијање и напредовање пчеларства.

Агапија трешња најроднија по оцени Др. Ј. Јовановића од његовог сортимента у Гроцкој, доста крупна, чврста, за јело и компот.

За рилану земљу веома благодарна, (2½ ашова); трогодишње ђубрење и стално окопавање.

Поред ове трешње вреди поменути сад већ покојног Др. Јову, познатог оператора, који је у Гроцкој основао велики воћњак и особито богат сортимент трешања, које се на београдској пијаци врло добро плаћају.

Гроцка—Ритопек и раније давале су добре трешње за Београд.

Брнача или дрљача. Тако се зове у Босни брана или дрљача. Обична дрљача за **зубање** или дрљање орања, и брнача за **зубљање** ливада; у последње су клинци нешто краћи, иначе се не разликује од прве.

Зубача је исто што и дрљача или брнача. **Зубљење**, рад дрљачом или зубачом.

Крилаш—плуг. Обара бразду на једну страну, те не остаје р. зори и разорише.

Розорице, разори који се остављају узмећу слонова, као што се оре у Хрватској, Босни и Словеначкој. Ту застаје вода атмосферска и семе и поникли усев иструне, те се тиме ослаби принос од посејаног усева.

Брнаши, исто што и дрљачи.
Седмакша, луцерка, јер траје седам година.
Трџакша, црвена детелина, јер траје три године.

Проспиша, растресита земља, песковита.
Кошина, кошевина, покошена ливада.
Раицење, скупљање откоса жита на рпе грабљама.

Трџалица, берило, кеса у врху растегнута појачом жицом и свезана у врху на дугачкој мотки. Кад се кеса поднесе под воће па се тргне горе, воће се отргне и падне у кесу, а кад се кеса напуни онда се истресе у велику кесу или котарицу.

Закваса (млеко) саливено сиритше; млеко се почне згушћавати — сирити. — **Уквашен хлеб** ускисао хлеб.

Гојашно (гојатно жито), кад жито на њиви освоји коров.

Олевуша, кукуруз клип, кад се очисти од ољме комушине.

По књизи Риста Вулића, народ. учитеља, „Напредна земљорадња“. 1924. год.

Забележио П. Т. Тодоровић.

Бела Река.

У слету Хомолских и Црногорских планина а на међи где се сучељавају стари Тимочки, Моравски и Пожаревачки округ, уздиже се висораван, под буковом шумом и пашњацима, око

600. м. надморске висине. Та висораван зове се **Бела Река**.

Земљиште Беле Реке вулканског је порекла са многим вртачама; подлога је културне (азиртне) земље каменита, па ипак је вегетација на пашњацима доста бујна због великих водених талога преко године.

Бела Река велика је око 500. ха. Од те површине 200 ха. је под старом буковом шумом а 300 ха. под планинским пашњацима.

Бела Река је важан саставни део ергеле у Љубичеву и од битног је утицаја за напредак ергеле.

Кроз читавих 30 година стално је из Љубичева упућиван с пролећа на пашу у Белу Реку сав женски подмладак коњских грла (од 1, 2 и 3 год.) Тамо је остајао до конца септембра. Пашњаци белоречки дају **снагу** и **лепошћу** кобилама. Пошто се мушка грла нису могла упућивати у Белу Реку, јер пашњаци нису били ограђени ни преграђени, а како је стечено уверење да се добри пастуви не могу одгајати ако се мушка ждребад не шалу на пашу у Белу Реку, — то се и томе приступило.

Тадањи управник пок. Александар Мијковић у току три године рада подигао је аид од камена око и преко средине Беле Реке. Овај замашни посао извршен је осуђеничком радном снагом, тако, да се почео од 1900 год. стално мушка ждребад упућује преко лета на пашу у Белу Реку. Од тог времена и код мушких грла — пастува — добијају се чили, дурашни, издржљиви и по екстеријеру леви пастуви.

Важно је истаћи вредност Белоречких пашњака што су тако звани „суви пашњаци“. Ако је у истини то да арапски коњ у Арабији добије ону виталност и брзину што се целе године држи на сувим пашњацима, онда и Белоречки пашњаци имају доста сличности сувим пашњацима јер им је подлога кречњак.

Бела Река је исто тако подесна за држање говеда и оваца и коза. До пре светског рата, сточарски завод у Добричеву, гајио је на пашњацима белоречким: **говеда сименталске расе**; **овце хемширцаја** и **кривовирске**; **козе санске**. Отпочело је бачијање и све је било спремно за израду сира **кашкаваља**.

Знатан простор земље стављен је и под плуг — културу — и гајио се успешно орас, рани кукуруз (леџанац); накоси се око 200.000 кгр. сена тако да има довољно хране и протривке за стоку која борави на овим пашњацима.

Постојеће ускоро бити сagraђена жељезничка пруга кроз клисуру манастира **Горњака**, који је у непосредној близини Беле Реке, то су сви изгледи да ће у најскоријој будућности Бела Река добити још већи значај и постати важан економски објект, колико због својих пашњака толико

и због подобности оснивања сточне станице за унапређење млекарске индустрије у том забаченом крају.

Марко Мелькович,
инспектор Мин. Пол. и Воја у пензији

Шаран или крп (лат. *Syrpinus caprio*) је најпознатији, најраспрострањенији и најважнији преставник шарановидних или белих риба (лат. *Syrpinidae*). Пореклом из Азије, шаран се је већ давно јако одомаћено у Европи особито у њеним јужним крајевима, а исто тако у последње време и у Америци. Лако га је разликовати од осталих врста по необично дугом леђном перају са великим бројем жбица, по малим брковима (два пара) у угловима усана и по тестерасто наубљеној великој коштаног жбици у леђном и чмарном перају.

Облик и изглед тела шарана необично је променљив. Пре свега, његова спољна одећа може бити различита. По правилу, цело је његово тело покривено великим бројем крљушти распоређених у правилне редове по телу. Но, код многих културних раса, крљушти могу сасвим изостати, и тело је тада голо (голи шаран, нем. *Leder karpfen*, франц. *Saigré cuir*), или се пак свести само на мали број врло великих крљушти размештених особито дуж бокова тела (златни шаран, нем. *Spigel karpfen* франц. *Saigré miroir*).

С друге стране, облик тела још је више променљив. У једном случају, тело је необично јако издужено и леђа врло ниска, готово права (већина речних шарана); у другом пак, тело је врло кратко, здепасто, а леђа врло висока (већина добрих, гајених раса). Ова променљивост облика у првом реду зависи од услова исхране, али зависи и од одабирња, особито вештачког.

Различити услови под којима може живети, као и интензивно гајење и одабирање омогућили су појаву и стварање различитих раса шарана, од којих многе имају врло велику економску вредност. Најпознатије су расе: речна, домаћа, ческа, галицијска, лужичка и немачка раса. Одлике добрих раса су следеће: 1) брзо растење; 2) развијеност мишића на леђима и у варци; 3) релативно слабо развијено утробни органи („трбух“) и костур, особито главе; 4) способност прилагођавања на различите услове, особито климатске. Обдарене оваквим одликама, добре су расе предмет интензивног гајења у целој Европи.

Пореклом из топлијих крајева, шаран је типичан становник топлих стајањих или слабо текућих вода са муљевитим или глиновитим дном. Хладне воде избегава, и ако је иначе врло отпорна риба. Испод 17° температуре воде, он је неспособан да се плоди; у води хладној испод 7°, он у опште престаје да узма ма какву храну. Огуда у зиму шаран пада у једну врсту зимског сна који траје све до пролећа.

Шаран се не храни, као што се то обично мисли, искључиво воденим биљем и муљем; напротив, он је претежно месождер и његова главна храна састоји се из ларва инсеката, малих рачица, водених глиста, водених жујева и извесних других водених животињаца; отуда он добро успева у водама које су богате животињским воденим светом. Но шаран не преирир биљну храну, особито семење водених биљака које радо једе покрај осталог. Огуда се шаран у рибањацима врло добро може прихрањивати разним зрњевљем.

Као и већина других шарановидних риба, и шаран се расплођава почетком лета, у нашим крајевима већ половином маја и у јуну месецу, у сваком случају на температури воде од најмање 19° до 22°. Његова је плодност задовољајућа: израчунато је да женка шаран даје 1 кгр. тежине тела око 150.000 ситних јаја не већих од 1,3 мм. у пречнику. Јаја су лепљива и женка их најрадије полаже у мирној, топлој и плиткој води на воденим биљкама особито на поплављеној трви. После 5 до 10 дана, из јајета излази мајушни младаунац не већи од 5—6 мм., врло нежан и осетљив, који се храни ситним микроскопским рачицима, алгама и црвуљцима. При доброј храни, растење младаунаца је врло активно, и већ на јесен може тежити 20 до 50 грама.

Растење шарана је врло променљиво а у првом реду зависи од исхране и расе. У дивљим водама, он може нарасти, у трећој години, до 750 гр. и до 1 кгр., али је у рибањацима његово растење далеко брже. Растење зависи у многоме и од температуре воде, те се његова брзина у току сезоне мења. Израчунато је да шаран нарасте у мају за 13%, у јуну за 31%, у јулу за 34%, у августу 18% и најзад у септембру за свега 4%. У току зиме растење је, изгледа, сведено на нулу.

У току дужег броја година, шаран може да израсте до врло велике тежине. Шарани од преко 20 кгр. тежине нису велика реткост у нашим водама. Тешко је утврдити старост таквих при-

мерака, но у сваком случају вероватно да шаран може живети преко 100 год. нетачно је.

Шаран је једна од највише проширених риба у Европи. Укус његовог меса, који зависи од расе, природе воде, исхране и т. д. је у опште узев врло фини. Месо доброг рејног шарана је чвршће, једрије и у извесним крајевима више цењено; али је зато шаран из рибака са нежљивим и маснијим месом, особито шаран добре расе.

Нугодан мирис меса који има по каткад шаран из бара долази отуда што он је извесне водене алге (лат. Oscillaria); тај мирис брзо ишчезава ако се шаран пре употребе држи у хладној, чистој текућој води неколико дана.

Шаран је у Европи предмет интензивног гајења, особито у Немачкој, Француској, Чешкој, Холандији, Аустрији, Мађарској а и код нас особито у Славонији и Хрватској. Модерно рационално гајење шарана врши се у специјално подешеним рибањацима са плитком водом и релативно великом површином. Особине доброг рибака су следеће: 1) да се може по вољи пуњити водом и празнити; 2) да располаже довољном количином воде за време летњег суша; 3) да му је дно непропустљиво, мекано, глињавито; 4) да вода није текућа и да се може у лево довољно загрејати; 5) да је богат воденим животињским светом, особито малим рачићима и ларвама инсеката; 6) да не зарастао у трску и шевар.

Уобичајени систем гајења шарана познат је под именом трогодишњег система, што значи да шаран, од момента зачета, пробави око три године у рибањацима док не достигне продајну тежину од 1—2 кг. Рибањаци се морају категорисати према старости рибе која се гаји, у рибање 1., 2. и 3. категорије, т. ј. рибање за шаране у првој, другој и трећој години старости. Томе треба додати још и мале рибање зване мрестилишта или изводишта, не веће од десетину ари, као и зимовнике, дубоке рибање са текућом водом у којима риба проводи зиму.

По изласку из јајета у изводишту, младунци (чортани) се после неколико дана преносе у рибање 1. категорије или одгајишта, и то 10—20.000 комада на хектар водене површине, где на крају јесени нарасту до тежине од 25—80 гр. По презимовању, једногодишњаци шарани стављају се у рибање 2. категорије, релативно веће од првих, и то 400—600 комада на хектар; у јесен, они теже 180—500 гр. Најзад, шаранци у

трећој години стављају се у рибање 3. категорије, 150—200 комада на хектар, да би у јесен нарасли до продајне тежине од 1 кг. до 1,5 кг. а често и до 2 кг. Ове цифре представљају само средње вредности, и могу се јако менати према квалитету рибака и његовој хранљивој вредности.

Природан продуктивитет рибака зависи у првом реду од квалитета земљишта, и варира од 50 кг. шарана по хектару (слаби рибањаци) до 300 кг. по хектару (одлични рибањаци). Продуктивитет рибака може се јако повесати, било ђубрењем дна (зелено или вештачко) било вештачким прихрањивањем шарана. Као вештачка храна шарана у главном долазе у обзир: кукуруз, вучак, соја, граорича, кромпир и брашно од меса. Целокупна количина вештачке хране за једну сезону и за један рибањак мора бити дељена на следећи начин: мај 5%, јуни 20%, јули 30%, август 35%, септембар 10%, што је условљено променљивошћу апетита шарана у току сезоне.

Производња шарана у Европи је релативно врло велика. Само у Француској површина рибањака у којима се гаји шаран износи преко 40.000 хектара; у нашој земљи, само четири предузећа у Славонији и Банату (укупна површина рибака око 6000 хект. југара) одгајала су у 1923. год. риба претежно шарана за близу 10 милиона дина.

Неговање шарана, рибе цењене и радо тражене, треба препоручити и омогућити свуда у нашој земљи, где и најмање само има услова за то.

С. Станковић.

Далматинске врсте грожђа. 1. Црне врсте: Плавац мали, Плавина црна, Нишнуша, Кадарун, Шолтански добрички, Вишка, Каштелански љутун, Врбањак, Шибенички бабић, Пуљскавац, Блатина, Врла брајда, Главинуша, Ласина, Модрина и Дрескуша.

2. Беле врсте: Куртелашка, Богдануша, Мараштина (Рукатац), Трбљан, Грк, Вугана, Пуљжанац, Златарица, Мекња, Ружевина и Дуговица.

3. Стоне врсте: Мушкат мали, Ранац сидбањски, Розагиља, Дилипар (Липара), Михаљуша, Судтаняја, Брачки критиград, Рондариц, Ласина (Лелекуша), Цибаб мушкати, Спонтени погадебит, Гегић, Криввала, Руманија (Брунац) Тројка, Солин (Ружа) и Цибаб црни.

По податцима које је прикупило Министарство Пољопривреде за сортиментски виноград при школи Виноделско-воћарској у Букову код Неготина, као и Станка Ожанића — Сплит. (Пољопривредни Гласник, Бр 4. 1925. год.)

Херцеговачке врсте грожђа. Беле врсте: Жилавка, крокошија (жута, шупљица и бисерка) Бона, Розакија, Пјегавац, Липолист, Злождер, Рукавац, Грана, Подбијел.

Црневрсте: Блатина, Скадарка, Плавка, Пошиб, Нинђува, Сјерина, Сручевка, Братковина, Осина, Жетак, Сурац.

Стоне врсте: Бијели Пошиб, Шињина, Ружа, Недицар.

Хрватске и у Славонији винове лозе. Беле врсте: Краљевка; Зеленика, Лятовина, Плавац жути, Сланкаменка (црвена, бела), Ружица, Бисерка сива, Малвасија, Воковина, Мославац (шипел), Смедеревка, Дишућа ранина, Жлахтина, Жумић, Врбић.

Црне врсте: Скадарка црна, Браничевка, Муковатка, Косовина, Бургундац црни, Франковка, Португизац, Каберне, Св. Лоран.

Стоне врсте: Племенка (бела, црвена, миришава, праскава, першуновка), Мушкат, Ковзак, Дамасценка бела, Хамбуршки мускат црни.

Скадарка, у Крајини Четрешка, у Шумадији Мекиш.

Врло добра врста грожђа за вино. Има је мање више свуда по Србији. Доста је плодна, редовно сваке године роди, јер за време цветања није осетљива, и доста је виповна, т. ј. даје велики проценат сока за вино. Вино је јако, укусно, само за црно вино недовољно обојено, због чега се разликова са зачином, другом врстом грожђа које има нарочито загаситу боју, те се меша вино са Скадаркиним.

Кишне јесени грожђе радо прска због танке мекане коре и тада пати од трулежи.

И обратно, сушне и топле јесени сасуши се зрно, смежура и гради много „сушка“ или „суварка“ од чега вино добија у јачини, сласти и ароми. Таквих година шира (маст) споро превире и вино остаје слатко. У Срему Карловачко а у Крајини са Локве и Височко повољних година остаје слатко.

Ампелографски опис са сликама и детаљом о гајењу, са хемијском анализом вина израдио је Милутин Стојановић, управник виноделске школе у Вршцу.

Овде се додаје само то: да Скадарка има снажан чокот; крупан маљав лист; добро подноси ниску резидбу; лако сроста са сваком подлогом америчке лозе, захтева снажну оцедну земљу.

У трговини винарског познато је вино од Скадарке под именом Будимско (other wein) Крајинско и Карловачко.

Скадарке има више одлика, тако позната је и бела Скадарка. Од свих је и бело вино добро

стано, које пажљиво неговано потпуно задовољава хармоничношћу својих састојака.

Проф. Др. П. Ђ.

Еукалиптус.

Eucalyptus globulus Labill. (Немачки Fiebergindenbaum) донет из Нове Холандије, са наспрним лишћем, или са три листа у једном пршлену. Лишће је ароматично. Ово дрво расте врло брзо, и много се сади по јужној Европи и северној Африци. Код нас у Х. Новом има два стара екземплара, а вероватно је да би успевао и по нашим баровитим пределима јужне Србије (јужно од Врање). Дрво испарава врло енергично, те помаже исушивању бара.

Услед те особине сматра се да ово дрво сузбија ширење маларије, на које вероватно утиче, бар делом и дејство еукалитусовог уља на моските.

Био би врло интересно покушати сађењем Еукалиптуса бар око Скопља и Бевђелије.

Приморски бор

Pinus maritima D. C. (немачки: Seekiefer, Strandkiefer) српско име: Приморски бор.

Успева по мршавим пескушама на обалама јадранског и средоземног мора, и сади се Гениста и Сирпет ради учвршћавања морских дина.

На великој пустари „Landes-a“ на југозападној обали Француске образује велике шуме, и даје знатне количине француске смоле.

Ситка смрча.

Sitkafichte (Picea Sitchensis) из Северне Америке, вреди засађивати је; особито удеоно за влажна и мочарна земљишта. Речник D-г Gisevius, стр. 342.

Не треба заборавити за влажне земље лужник, тополе, врбе, па и граб.

Јабуре у Србији.

Булабије — Ђуле, Колачарке—Погачарке, Будимка, Киселџа, Зинаје, Црвеначе, Кожарке, Стрекаја (Стрекење, Стрекиње) Бедрике, Сенабије, Зукве, Зукваре, Зеленике, Шаренике, Јаблан—Јабланка, Авајлија—Вајлика, Шеферлија, Крајица, Маљенка, Белка, Илијњача, Самониклица, Рајковача, Јесенка, Машанца, Цар Александар, Поп

вача, Праницја, Зимска парменка, Призренка, Шуматовка, Говеџача, Руменика, Малинка, Тетовка, Бауманова ренета, Лимуника, Коњушица, Коба, Козарица, Поланка, Тврдика—Тврдаја, Тетанка, Медљача, Митровача, Перше—Перужика, Брдарица, Колубарка, Обердинкова ружица, Скопљанка, Ребрача, Бугарка, Крстовача, Дугајлија, Кабларка, Каменајка, Кадуманка-Кадумача, Слатка ружица, Ресавка, Буковка, Енгл. златна парменка, Шарлах парменка, Ребрача бела зимска, Кетијерка, Ананас — царезка, Тиролска бела Рузмаринка, Славонска срчка, Краљевска краткопетелка, Париска зукваста ружица, Ребрача црвена зимска, Мелзанка, Лорд дерби, Миланка црв. јесења, Прашка шарена, Шенбекова ребрача, Кармелитска ружица, Нелеолка, Мирисавка, Орлеанска ружица, Бленхајмка, Кузинотка, Бурхартова ружица, Црвени Кардинал, Малинка пругаста зимска, Црвени астрахан, Лепецветка, Херанца, Племенита принцеса, Бретањска ружица, Кредова дуњаста ружица, Српска срчка, Американска брескваја, Хеникер, Хербертова ружица, Хенцелова парменка, Ландсбершка ружица, Прутуља, Дуњџа, Бредова, Восковача, Мајданка, Памуклија, Подринка, Тиквача, Арапка, Колутача, Поводија, Госпођинка, Драновача, Шампањска ружица, Ваљевка, Холандска, Лепа Боскупска, РиСтонгов Пепинг, Кокс-ова ружица, Бели Цвет,

Пругаста Канвилка, Слаткача, Тамњаника, Брџанка, Ваљевка, Лесковача, Ледењача — Бузлија, Слатка Тиквача, Ердџка, Лукача, Перињача, Дреновача, Дугајлија, Була, Зајечарка, Зеленика, Јастрепчанка, Кадумана, Колачарка, Маљенка, Подринка, Расинка, Ресавка, Сенабија, Стрекња, Тимочанка, Шуматовка.

Крушке у Србији.

Такуше, Арапке, Зимаје, Зимоваче, Лончаре, Српска водењача, Дилова, Калуђерка, Караманка, Клержо, Маслачка, Тврдаца, Водењаче, Јерибасме, Дервенке, Колубарке, Јесењке, Левчанке, Пастрмке, Поломка, Туршијара, Николача, Зејтулија, Миољка, Кантарлија, Литрењача, Горкуља, Декантова, Клержова водењача, Добра Луја, Ладеова водењача, Доласова водењача, Капијенонска водењача, Жодоанска дика, Мотовка, Краљ Карло Виртемб., Берлинка, Британска краљица, Винска крушка, Хујтовка, Нелиска, Новофулвијска, Нова позна караманка, Пљускавица, Мехелнка, Президент Мас, Хилдерајмова мирисавка, Ангулемка, Брумка, Бечка слава, Зефиринка, Виноградарка, Шефер—Зеленика, Наполеонка, Аманлис, Ангулемска.

Прилози за домашњу помологију који се имају попуњавати и описивати.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

ЦЕНА ЛИСТУ
за Краљевину Срба, Хрвата
и Словенаца:

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
улажују се

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I

Срп. Пољопривредно Друштво
У БЕОГРАДУ

ТЕЖАК

на годину 20 дина

Претплату примају и све поште

ЗА ИНОСТРАНСТВО:
на годину дана 45 дина.

На основу највишег решења од
априла 1896. г. српског друштва
може пошта бесплатно

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Баши пољопривредних школа доби-
јају лист у пола цене.

Прижени рукописи се не враћају

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

Претплата се овозможује уједињит
за целу годину.

За С. Н. Друштво власник, председник, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 17. и 18.

БЕОГРАД, 3. МАЈА 1925. ГОДИНЕ.

Година LII.

Криворечки сој оваца

На северним падинама Копаоничког Подгорја чувени су у том крају сувати: „Криворечки Закоси“. Ови сувати саставни су део Копаоничких Сувата и били су државна својина, па су пре 12 година једним законодавним решењем уступљени на доживотно искоришћавање сељанима општине криворечке зато, што је одстанак села Криве Реке и још неких засеока безан за ове сувате. У овом брдовитом, чисто сточарском крају има врло мало земље за обраду. Стога планинци Копаоничког краја, спуштају се у Жупу и долину Западне Мораве; тамо су њихова имања — њиве за производњу арнасте хране за исхрану чепади и стоке; ова су имања удаљена често по 60—80 па и 100 километара.

„Криворечки Закоси“ простране су сувати. Велика стада оваца, целени говеди и читаве сртеле коња око Св. Илије виђају се по овим суватима на испаша и планишту. До Св. Илије стављају се под забрану и стока не пушта, јер се прва трава покоси, тамо среди и тиме осигура зимска исхрана стоке, да се не би слала за зимовник у долину Западне Мораве.

Овај свеж и зелени крај окружен буковом и смрчовом шумом, као што је Копаоничко Подгорје, веома је богат воденим талозица. Зато су ови сувати обилни изворима и бујном пашом. Ове природне погодбе, упутиле су, управо наметнуле привредницима овога краја да се одају искључиво сточарству а у првом реду гајењу оваца у већем размеру, јер им је од старине овчарство најрентабилније и пружало највеће користи.

Криворечка овца, у овом забаченом сиромашном крају, одсеченом од свију центара због рђаве комуникације и никаквих путева, — остала је незапажена све до 1895-те године. Те пак године приредила је Крушевачка Пољопривредна Пودружина у Крушевцу уз припомоћ Српског Пољопривредног Друштва, Изложбу стоке и сточних производа. Пали су у очи, како ошеничавом суду тако и посетиоцима изложбе, угледни примерци приплодних оваца и овнова из Криве

Реке (срез копаонички) и награђени *првом* — највећом наградом. Сећам се да је излагач ових оваца био неки Јанковић из Криве Реке.

Идући 1896-те године, а приликом једне свечаности (освећење заставе певачког друштва „Цар Лазар“) приредила је вредна Пољопривредна Пудружина у Крушевцу са Пудружином Женског Друштва а уз припомоћ Државе и Српског Пољопр. Друштва: *Велику Изложбу занатску и вуњених ручних израђевина*. На овој изложби било је највише и најлепших вуњених ручних радова из околине Копаоничког Подгорја. — Посетиоци су са највећим допадањем тражили, куповали и добро плаћали вуњене ткањине из овог краја.

Ове две изложбе дале су повода Топчидерској Економији, те је наваила из Криве Реке једно омање стадо оваца: Мерино електра, Рамбује, Хемшир-Цигаја; а од домаћих гајени су: *Криво-вирски* и *Литски* сој оваца. — Доцније су сви запати страних сојева послати Сточарском Заводу у Добричеву, а у Топчидеру задржати запати домаћих сојева. Из годишњих извештаја Топчидерске Економије Министарству Народне Приредне видимо, да се Управа похвално изражава о успешном гајењу овога запата оваца (само што се у извештају убраја „Криворечка овца“ у сјенички сој, што је по мом мишљењу погрешно већ и зато, што се Криворечка овца налази на територији између Копаоничког и Старовлашког соја оваца. — Пре ће бити да Криворечка овца има сличности са Копаоничком и Краљевком—овцом.)

Криворечка овца одликује се: дужином тела (18 пршљенова редовно) лепом рунском вуном. Глава и огрлица добро обрасле вуном; калушасте, обично су шуте. Виме добро развијено. Једна овца за сезону даје 30—50 литара млека од кога се справља масан овчи сир, који се на крушевачком тргу много тражи и добро плаћа: — гојазне су, месо је укусно, здраве су, дају 1.5—2 кгр. рунске вуне од брава; врло су добре за прилике сеоских одгаивача.

Тако је било пре рата са овчарством у овом крају па и целом Копаоничком Подгорју у коме је сточарство било главни извор богатства, и они

из долиних крајева — Жупе и Мораве — завидним оком погледали су на њихов удобан живот. После рата све се изменило; на суватима „Криворечких Закоса“ и Копаоника, влада пустош и нема тишина; не беле се по њима стада оваца; не чује се одјек меденице са основа звонара — угича, нити гласови пастира, а о бачијању ни помена, које је бесмртни Панчић онако живо надгледао у своје спису: Копаоник и његово Подгорје — рат је учинио своје; данас на овим суватима влада права пустош; народ овог сточарског краја остав без стоке, осиромашео је и потиштен. Држава му је дала нешто коња и говеди добивених из Немачке и Мађарске на име реперација, а на одпис ратне оштеће, али у ономе у чему сељак овога краја па и целе Предратне Србије осећа највећу оскудицу — а то је у добром запату оваца — у томе ни до данас није му се пружио помоћ. Овај је крај и воћарски; постоји воћарски расадник у Брусу, доста се узбрзано ради на обнови воћарства, али за обнову сточарства не постоји никаква ни државна, ни самоуправна ни приватна институција. Још се виђају дегенерисани остаци сименталских говеда и енглеских црих (беркирских) свиња што је заслуга приватне иницијативе. Народ овог краја потпуно упропашћен за време Аустријске окупације угушивањем побуне (комитске) која је захватила целу околину Копаоника, подмирује своје најбитније потребе секући шуму, али кад ова под неумитним ударцима секире буде уништена и остану оголићени брегови са вододеринама, које ће засути кањем плодне њиве и ливаде — наступиће неминовно расељавање.

Што сам после 30 година кренуо из забо-

рава криворечку овцу дао ми је повода један леп рад из Пољоприв. Календара за 1925 годину: *Преобраћање сиромашног краја у богаш и напредан помоћу ливада и одгаивања стоке*, у коме је истакнуто: како је у Средњој Француској у околини вароши Лиможа, један крајње сиромашан крај, сада готово постао најбогатији у Француској, благодарети једино претварању неплодног земљишта у ливаде и одгаивању говеди које је главно занимање тамошњих становника. Врло је велика сличност Копаоничког Подгорја са поменутим крајем у Француској. Успех се приписује гувернеру околном Тигру. И наши велики жупани и рески поглавари могли би много да утичу на развој пољопривреде у својој области, кад не би сматрали да ова не спада у њихову компетенцију. Има похвалних изузетака, али их је мало. Рад самоуправних органа — окупационих одора — на јачању привреде своје области, није дао очекиване резултате, и знатно је подбацио. Остало је још да држава својим аукторитетом и средствима којима располаже, сачува поједине крајеве од економске пропасти, као што је случај са Копаоничким Подгорјем. Меродавни фактори добро су учили и у прошлогодишњи буџет било је унето оснивање ниже пољопривредне школе за сточарство и воћарство у Брусу као средишњом месту Копаоничког Подгорја. У последњем моменту од тога се, како чујемо, одустало и ова је буџетска сума ангажована за оснивање виноделске школе у Александровцу — Жупи. Нико не може спорити првокласну потребу постојања ове школе у једном од највећих виноделских крајева Југославије, као што је Жупа. Камо среће да је ова школа у Жупи заснована када и виноделска

ПОДЛИСТАК

Српска Пољопривредна Библиографија

(Српски)

1823.

Атанасковић Павао: *Наставленіе о Воздѣланію дубова и Подрањиванію сивленіи буба*, на оупотребленіе народни оучилища, сочиѣно Немецки г. Архіандритомъ Лудовикомъ Миттерромъ, преведено П. А. у Будиму. 1823.

1828.

Наставленіе о воздѣланію конопли. Въ Будимѣ. 1828.

1833.

Николић Јован: *Злапный изворъ домостроителства* или лондонскій фамилијан реценти и новозобрѣтене тайне природе, за сва стани людій къ возвышенію домостроительства и художества.

Съ енглескогъ языка на Немескій, а съ овогъ на Србскій преводено. Част прва. У Београду. 1833.

Хофманъ Емануелъ: *Наставленіе ко произведенію свиле за хорватскогъ земледѣлца писато У Бечу 1833.*

1840.

Петровић Јевтимије: Воћњакъ или прсте тайности природе открывена у време Евстова свѣтжегъ воћа, многи воћни ком се по Европи, восточној и западној Инди и прочимъ Азіе, Африке и Америке предѣлнима наоде. Скупіо съ италианскогъ, и на србскій языкъ прево и издао

Часть I. У Бѣограду, печатано у књигопечат. књиж. — србскій 1840. стр. XXXIV. 118.

1844.

Николић Атанасіе: *Искусный земледѣлецъ* Чича Срећко и његови совѣти србскимъ сељацима у домоводству, земљдѣлјоу, скотоводству, пчеловодству и свиюдѣлјоу. У Београду I. и II. свезка. 1844.

школа у Букову (Крајини) не би данас привредна моћ Копачничког Подгорја била у агонији, — али за то ништа не искључује неоспорну потребу да и ова друга привредна (планинска) област Копачничког Подгорја добије нижу пољопривредну школу за планинско газдовање. Чини се приговор што би две ниже пољопривредне школе биле у близини. То тако изгледа за оне који не познају конфигурацију земље овога краја, оне превоје, дубодолине и вододелнице које одвајају Жупу од Расинске долине и Копачника. Све комуникације из Жупе крећу се северно и воде центрима у долину Западне Мораве, докле комуникације ове друге (планинске) области Копачничког Подгорја, крећу се центрима у долини река: Расине и Топлице. Веза између ове две области Копачничког Подгорја веома је отежана због сложних и никаквих путева.

Имамо гимназија на појединим местима по две и три које су једва по 8—10 км. једна од друге удаљене (Парџин, Ђуприја, Јагодина) па још нико не чини приговор за једну од ових гимназија због близине треба укинути. *А данас, кад у целој Западној и Јужној Србији од Краљева па до Битоља нема ни једне Пољопривредне школе, када на 500.000 становника имамо једну пољопривредну школу и када годишњи прираштај школованих пољопривредника не досеже ни једну хиљаду, онда горњи приговор сасвим отпада и постаје беспредметан.*

Од сиромашног, брског слабо плодног Копачничког Подгорја створити богат предео привредним снажењем и културном просвећеношћу земљорадника, мора се признати да је ово замашан посао. Занимање земљорадника је ком-

пликовано и успех акције његове зависи не само од социјалних прилика овога краја већ и од поднебља (неба и земље). За то на преображају привреде у Копачничком Подгорју и треба почети са школом, јер, никад није глатко ни са једном добром целу, ваља би и добрим средствима. Рђав начин упропасти често и најбољу ствар, добар спасе и најгору. — Дотле пак док се не створи могућност оснивања ниже пољопр. школе, основати *сточну станицу* при расаднику среза Копачничког у Брусу. Као први и најрежнији посао ове станице био би: да изврши набавку што већег броја овнова од наших домаћих признатих сојева и разда за прилод добрим одгајивачима оваца у том крају. Ова неопходна прва помоћ дала би се из прихода Класне Лутрије. Сем тога, сточна станица вршила би раздавање семена за производњу сточне хране, радила на оснивању задруга: сточарских млекарских за производњу и др. те да ове дођу до јевтинијег кредита за производњу по Пројекту о пољопривредном кредиту, који је сада пред Парламентом да постане закон; као и на свима овим задацима која спадају у делокруг рада сточних станица.

Мир. Милковић.

ИЗ РАТАРСТВА.

Најлакши начин утамањивања пиревине

У 13. бр. „Тежака“ од 29 марта т. г. изашао је чланак „Борба прошиву пиревине“ г. Др. Добр. Б. Тодоровића, писат поводом питања Св. Стефановића привредника из Крагујевца.

1845.

Андрејћ Александеръ: *Крайко практично руководство къ ползосном свилодѣлю* са досадъ познатимъ најбољимъ и најефективнимъ средствима. Съ немачкога превоу. У Сегедину 1845.

1845.

Медовић А. др. О начину, коимъ народъ кодъ насъ овце одъ строке чува. У Београду. 1845.

1846.

Бабичъ Павле: *Башичованъ*, или кратко и појатно наставање о обдѣлавану зеленѣ и дрва, понавше изъ собственогъ искуства списанъ. У Будиму, 1846.

(1869. у Београду прештампано Никола Пашић под насловом: *Башичован и воћарство*).

Свилодѣлиз, јасно поучениа о подрањивно дудова; о мѣсту гдѣ се свилени бубе држе; о неговану свилени буба и о производу силе. Издао изъ канцеларије попечителства внутрени дѣла кнѣж. Србија. У Београду. 1846.

1847.

Николићъ Атанасиј: *Чича Срећков лист*. Излазио 3 године (1847, 1848 и 1849) у Београду.

Ђурчинъ Максимѣлианъ: *Старий ичеларъ* или кратко руководство къ цѣлосходномъ — практическомъ пчеловодству у плетенимъ кошницама, основано на више одъ 25-то годишњимъ прилѣжномъ вниманију и собственомъ искуству, сочинѣно ползе ради свиу любитеља пчеловодства — — — У Новомъ Саду.

1853.

Натшевићъ Ђорђе др.: *Глега краве* и највећи добитакъ одъ нѣ. У Новомъ Саду. 1853.

Николићъ Атанасиј: *Земљѣљско газдинство*. Часть прва. Ратарство за србскогъ земљѣљца. У Београду. 1853.

1854.

Николићъ Атанасиј: *Земљѣљско газдинство*. Часть друга: винодѣлство за србскогъ земљѣљца. — Часть трећа: воћарство са шумарствомъ. — Часть четврта: скотоводство.

Чланак је опсежно написан, колико сама ствар захтева. Пропустио сам прилику, да читам питање привредника Стефановића, зато сад, поводом поменутог чланка, сматрам за потребно, ради питања и осталих читаоца „Тежака“, да допуним „борбу противу пиревине“ са једним успешним средством, стченим искуством.

Г. Др. Тодоровић као средства набраја и т. з. „гајене густих усева“. То је тачно. Али он не наводи међу те усеве *конопљу*. Сејање конопље на земљи зараженој пиревином најбоље је средство за утамањивање пиревине. Треба сејати конопљу две године узастопце на једној земљи, па да се пиревина сасвим утамањи. Дејство на утамањивању пиревине је исто, што и г. Тодоровић наводи сејањем густих усева. Само се сејањем конопље постиже сигуран и бржи успех, јер конопља високо расте, а густа је, те јако засењује земљу, да пиревина не добије, за време пораста до брања конопље, ни светлости нити ваздуха. И ако буде који струк, или клица пиревине изникла, докле конопља никне, она пропада, чим конопља одрасте и засени земљу.

Моје се тврђење оснива на пракси у Лесковцу на имању окр. пољопривредне станице. Имање за станицу узето је од утрине општине лесковачке зване „Мира“. Свуда на свакој утрини пиревине има доста, а на утрини „Мира“ била је пиревина и то права „зубача“ у превасходству; јер се та утрини није орала, не памти нико од када. На имању по парцелама редом сејао сам конопљу, високу „ужарку“, на свакој парцели две године узастопце и постигао сам апсолутан успех, премда нисам био стигао, да све парцеле обредим са сејањем конопље.

Кад кажем на овоме месту, да се *нојлакше* и *нојбрже* затире пиревина сејањем конопље, ред је да истакнем, да сејање конопље није рентабилно на свакој земљи. А сејање конопље на једној земљи треба да је успело, т. ј. треба да је конопља напредна у порасту, те да би дала добру ренту и да би се тиме постигао жељени споредан успех у утамањивању пиревине.

Но ипак ради утамањивања пиревине, конопља се може сејати на свакој земљи, на којој могу успевати стрни усеви. Само земљу за сејање конопље треба спремити на овај начин. С јесени земљу треба дубоко поорати, добро пошубрити због великим шталским ђубретом, ђубре разредити поједнако и густо. С пролећа пред сејање дрљачом подрљати, преорати угар, дрљачом подрљати орање, по том сејати руком, на сачму, како се сеје пшеница, само гушће. Већи простори препоручљиво је, да се сеју са сејалицом врстачном, којом сејемо пшеницу. — Ако се посеје руком, онда се по сејању њива повлачи трновом браном, сејано сејалицом брану не потребује. Посејану земљу (иву) у једном и другом случају треба прећи лаким, глатким, дрвеним ваљком.

Друге године за сејање исту земљу треба на исти начин спремити. Ако је њива по природи јака, друге године, може се ђубрење изоставити.

Који буде нагнат нуждом, ради утамањивања пиревине, да сеје конопљу на извесном простору, добиће две врло велике користи. Добиће од *конопље добар принос*, већи по од пшенице и кукуруза, а при том *заштеди сасвим пиревину*.

Пробајте, уверићете се.

В. Т. Радовановић
Управник „Добрича“ у пензији.

1855.

Дим. Петровић: *Ратарь*. Новине за господарство, радничност и трговину. Карловци. Излазило 1855 и 1856.

1856.

Петровић Димитриј: *Барона Л. одъ Бабо, пољоводство* раздвојено на своя месечне радиџ. Книга за праксиџ пољскогъ господарства. Съ немачкогъ прево. У Новомъ Саду. 1856.

Чобић Д.: *Домоводство и радничостъ*. У Земуру. 1856.

1857.

Јакшић Владимир: *Метеорологійско завешенія* у Србији. У Београду 1857.

1858.

Јовановић В. *Узорици назадка и услови напредка пољске привреде* у Србији. У Београду 1858.

1860.

Ђорђевић Филип: *Пчеларь*. У Новом Саду. 1860.

1860.

Панчић Јосиф др. *Рибе* у Србији. У Београду 1860.

1861.

Радић Ђорђе: *Плугъ* одъ постанка његовогъ до данашъ. У Новомъ Саду. 1861.

1862.

Аврамовић Јевта. *Икономја*, од Ксенофонта. У Београду 1862.

1862.

Геџ Јован. *Хипологја*. Наука о коњима, коња познавати у његовомъ здравомъ и болестномъ стану, сово и његовану, знати сь њимъ поступати, и кадъ се разболе лека му дати и т. д. и при томъ сь малимъ додаткомъ узъ поядине болести дознати и лечењъ рогате марве као и оваца и свиня. У Београду 1862.

1862.

Радић Ђорђе: *Сељак* Илустровани неделни лист за економију, умятност и обртност. У Новомъ Саду. Излазило од 1862 то 1869 год.

Не ђубри једнострано

При упораби вештачких ђубрива са стране не само неуђуђеног сељака, него чак и интелигентнијих поседника често се опажа да исти ђубре једнострано.

То је и главни разлог многим неуспесима, који се напослетку приписују вештачким ђубривима.

Баш у овом погледу мора се опазити да сва настојања и поука са стране наших пољопривредних пионира, а то су у првом реду наши вредни државни економисти и пољоприв. школе, као и сви поучни чланци и упуте са стране наших пољопр. новина, као и добро вођене пропаганде произвађача чилске шалитре и калисиндиката, остају у многим и многим случајевима безуспешни.

Како рекох главни разлог тому је неупућеност код сељака, којему је тешко доказати да мора да ђубри с три разне врсте вештачких ђубрива, а то на особити начин ако је он са самом једном од ових постигао повољне успехе.

Тако на пр. назад којих 20 година када сам био наступио службу путујућег учитеља пољопривреде (средски економ) у срезу Сињско-Врличком, био сам први који је упознао сељаке са упорабом вештачких ђубрива.

У првој години мог рада једва да сам успео наговорити неколико интелигентнијих сељака и поседника да изврше огледе са истима, а у седмој години мог службовања сама Кот. Госп. Задруга продала је била којих 13 вагона разних вешт. ђубрива. У селу Блгатићу десио се случај да је Сеоска Благачна без мог знања набавила 6 ла око

30 кг. шалитре коју су сељаци радо куповали и ђубрили усеве и кукуруза.

Успеси су у првој години били сјајни и то је покушало и оближња села да следе пример. У наредној години следило је разочарање код свих оних тежака који се нису дали наговорити да истовремено употребе и остала вештачка ђубрива, и ови су постали највећи противници сваког вештачког ђубрења.

Слична разочарања доживели су виноградари у далматинском Приморју преко вјемсина рата са кречним азотом, тим више што тада није било могуће прибавити остала вештачка ђубрива.

И ако је пољопривреда овде у Словенији релативно на високом степену, ипак имаде много сељака који неће да чују за никакво друго вештачко ђубре осим Thomasove згуре, о чијем деловању и користи су се сви давно уверили.

У помањанку исте морали су се приучити на упорабу суперфосфата, а пошто у зађе време кемичка фабрика у Храстнику произвађа мешанац „Kalineofosfat“ у овом правцу опазити је један велики напредак.

Пожељно би било да би све наше фабрике суперфосфата одлучиле произвађати један мешанац у којем би бде садржане све три главне хранителне ствари, јер тада би се у велико олакшало и поједноставила упораба вештачких ђубрива, и то посебно код сељака, који није још навикнут на истовремену упорабу разних вештачких ђубрива.

Свакако је пак настојати убедити наше пољопривреднике да им нема праве користи од једностране упорабе вештачких ђубрива, дапаче, да

1863.

Ненадовић П. Љубомир. Свештенство и ратарство. У Београду 1863.

1863.

Панчић Јосиф др. Живи песак у Србији и биле што на њему расте. У Београду 1863.

1864.

Поповић Коста: Поука о подизању бели дукова и његовао свилене буба. Са сликама. Овоје дело награђено из фонда Илије М. Коларца У Београду. 1864.

Радић Ђорђе: Економско-кућевна библиотечка, за народ србски. Изашле 3 свеске у Новому Саду.

1865.

Панчић Јосиф др. Флора у околини београдској. У Београду. 1865.

1867.

Радић Ђорђе др. Вођа при газдовању. Нови Сад. 1867.

1868.

Каљевић Љуб: Задруга. Лист за пољску привреду. У Београду. 1868.

Радић Ђорђе др.: Памук, његов ботанички и економски значај и његова цела иста. У Новом Саду. 1868.

1869.

— **Тежак.** Орган Српског Пољопривредног Друштва (раније Друштва за пољску привреду), отпочео у Београду излазити 19. фебруара 1869; излази и сад.

Радић Ђорђе др.: Домани живинарски лекар. Београд. 1869.

од тога могу имати велику штету, и акопрм се то не даде опазити у првих пар година.

Тако на пр. јесенас сам трговачким послом пропутовао Војводину пак овако пригодно интересирао сам се и за пољопривр. питања. На мене велико зачуђење чуо сам и са стране интелегентнијих поседника да је за њихове богате земље доста ђубрење са суперфосфатом.

Некоји ми чак рекоше да су били пробали ђубрити са калијевом соли и чилском шалитром ну да су се уверили да је то сувишно.

Наравно да сам им побијо те чудне теорије, које су темелиле на површине једногодишње огледе, те их наговарао да исте проследи, а то барем на већим површинама и кроз барем две године, пак да ће се уверити о противном.

У ствари мање или ти више је свеједно да ли се упорabila суперфосфат или ти Thomasovu зграна, калијева со или ти калијит, чилска шалитра, кречни азот или ти амонијални сулфат, главно је да се упорabile истодобно све три врсте вештачких ђубрива, т.ј. фосфорна, калијева и азотна (лашчична), јер једнострана употреба води прво или ти после до неуспеха и доследно томе до разочарања, а то је најопасније и то треба предустрести.

Дужност је дакле свих горе наведених фактора да у овом правцу подучавају наше пољопривреднике, као и нас је приватних практичара да наше другове у том раду чим боље подупиремо.

Наша привреда у опће, а пољопривреда нарпосе налази се у тешкој економској кризи, а за изаћи из исте и напредовати морамо да продигнемо и побољшамо нашу продукцију.

То ћемо пак да постигнемо у првом реду разумно употребом вештачких ђубрива и бољим обрађивањем тла, и зато не смемо да пропустимо никакову пригуду, а да неупутимо наше пољопривреднике у овом правцу.

Жалосно је када промислимо да у осталим напреднијим крајевима са лошијим климатским приликама а добрим делом и слабијим њивама, природ на истој површини је два и по до три пута већи од нашег.

На ово не смемо никада заборавити, те неуморно радити и настојати да то и ми постигнемо.

Петар Ј. Маовић.

ИЗ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ЗАКОНОДАВСТВА

Правни савети за тежак

13. Несавесност према стоци.

— *Ономад сам кажњен за то, што сам волаве, да би извукли кола уз једну узвишцу, ошину. Какво, онда, срећиво, да употребим, да би их нагнуо на извлачење?*

Да, онј који мучи иви свирепо туче и злоставља теглећу стоку, казни се (§ 362. тач. 5

кривичног закона). Та је казна још мала за оне бздужине људе, који свирепо тучу стоку; таман је толика, да опомене свакога како је гадна навика стоку тући.

А волови су тако добра и послушна стока, да их човек не само не треба, већ и не мора тући — ако је воле човек. А ако је човек, он их онда неће трговарити, него их тек толико натовари, колико они могу и вући и извући, не само без батина, већ и без великих напора. У место батина подај им доста и добре хране, отимари их свако јутро, чувај их, јер су ти они — хранитељи.

14. Кварење воћних засада.

— *Сусед ми је посекао калем, из правши и кријући. Кад сам сазнао да се тим рђавим делом хвалио, он ме сад мли да га не штуржим. Кака га и колика одговорност постиже?*

Једна од ружних, дивљих, варварских је навика квари ти воће и сећи калеме. Размножавању воћака и калемењу њихову треба сваки да се радује. Наши су стари калемили дивљаке по шумма и испустима оштер добра ради, а не ради личне користи своје. Родна воћка је добит и нараштаја који иза нас долази, а не само онога, на чијој је земљи данас. И зато онај, који сече калеме и квари воће, заслужује општу осуду.

Такав се и по закону (§ 375. тач. 4. кривичног закона) казни до тридесет дана затвора и накнађава штету.

Али, ми је твој сусед учинио једно дело које је срамота за тежак и којим је теби нанео штету, немој га тужити, кад те већ мли. Опрости му. Али под условом: да првога проследи на својој земљи окалеми пет дивљачица. Ако не зна калемити — окалеми му ти. Кад му се прима калемити и кад му они стигну на род, толико ће му се воће осладити и толико ће их поштвати, да их више нигда и ни на чијој земљи неће сатирати.

15. О спрези.

— *Спрежник ме је наустио, те сам јако оштећен. Тужо сам га и за то је кажњен. Али ми накнада није досудена. Упућен сам да накнаду тражим грађанском парницом. Који је суд за шу парницу надлежан?*

О накнади штете због нарушеног уговора о спрези увек суди избрани суд (§ 434. тач. 3 грађанског поступка).

Ако се не можете сами поравњати, онда покушајте да се сами сложите око састава избраног суда, па то саглашење потврдите код полициске власти (§§ 436., 437. и 438. грађанског поступка). А ако и то не можете, онда преко власти тражи састав избраног суда.

16. При спасавању од поплаве.

— *Приликом поплаве сам из реке извукао једно буре. После два-три дана долази човек*

из другог села, доводи сведоке да је његово бурје и да га је поплава из његово дворишта захватила. Имали он на шо правдо?

Дабоме. Кад настану поплаве, пожари и т. д., ми смо дужни спасавати што се спасти може, да не пропадне. Али оно: што спасемо, не можемо присвојити, него морамо вратити ономе чије је, а од њега имамо право тражити и наплатити *сразмерну награду за труд* (§§ 255. и 257. грађанског закона). Тако исто „ако оду отмед од вука, није моја, већ се има вратити сајбији, а ја имам права да наплатим *труд и штењу*, ако би ми се десила приликом спасавања“ (§ 56. грађанског закона).

17. О пресипању и откидању земље.

— *Шша бива с оном земљом што је вода мало по мало уз обалу наноси?*

Ако је то *пошешени нанос*, што га вода мало по мало уз обалу образује, онда он припада сопственику исте обале (§ 365. грађанског закона). Међутим, она земља коју би вода *силом* од једне обале *ошкинула* и на другу *пренела*, „неће припасти одмах господару оне обале, куда је однесена, но само у оном случају, ако би прешањши господар ову оставио, које се разумева онда, кад ову за годину дана радно, или њом користио се не би“ (§ 266. грађанског закона).

18. Утврђивање обале.

— *Вода ми рони и односи земљу. Шша могу радиши да то спречим?*

У том случају је потребно предузети утврђивање против ороњавања. На то има сваки право (§ 267. грађанског закона), „но само у толико, у колико би нужно било, да земљу спасе и сачува“. Утврђивањем се не сме ток реке променити, нити другоме штете наносити.

19. Наводњавање.

— *Имам врло велику потребу за наводњавањем своје земље, јер, иначе, с не не могу да имам оне користи, коју би имао кад би је наводњавао. Али ми сусед не допушта преко његове земље да доводим воду из потока. Шша да чиним?*

То ти сусед не може спречити; на довођење воде имаш право (§ 335. тач 2. грађанског закона). Разуме се, потребу за довођењем воде би морала да утврди комисија вештачењем на лицу места.

Само је, по нашем мишљењу, парничење у оваквим стварима једна сува штета по обе стране; споразум је много кориснији. На име, наводњавање је потребно, пробитачно и изванредно корисно за све тежаке дуж тога потока. И зато би они требали, сви колико их има и без обзира да ли су им њиве и ливаде непосредно уз поток или нешто од потока удаљене, да, на задружном

принципу, створе заједницу за наводњавање њива, ливада, повртњака и воћњака. Сви би ви наводњавањем удвојили жетву сваке године, а сушних година, кад би вам, иначе, усеви пропали без влаге, наводњавањем би постигли резултате, који би вас више него задовољили.

Настаните живо око оснивања такве заједнице у вашем селу и региструјте је код суда на основу закона о земљорадничким задругама. Ако би ко, и после основане заједнице, остао изван ње и спречавао да се вода доводи преко његове земље, треба га тужити на основу поменутог прописа грађанског закона, па ће, сасвим сигурно, бити осуђен да то право службености призна и трпи.

Према § 342. грађанског закона службеност се прибавља оним начином, као што се у опште прибавља својина различитих ствари, а ово, по § 286. истог закона бива на основу уговора, тестаментна, судске пресуде или на основу самог закона, т. ј. кад закон сам тако одређује. Према томе и за свако прибављање службености потребан је један од ових правних основа.

Питање употребе воде из потока у циљу наводњавања регулисано је специјалним Законом о Водним Задругама (од 30 марта 1922), према коме Задруге аа употребу воде, ако је циљ наводњавање, може оразовати већина од две трећине заинтересованих према размери земљишта и против воље мањине, а под овим условима:

- а) ако су земљишта, која треба узети у задругу, стално служила као ливаде и пашињаци;
- б) ако радње обухватају бар 100 хектара, и
- в) ако се радње само учествовањем мањине могу корисно спровести.

20 Хајка

— *Зимус је била хајка на вукове. Кметт ме је зао. Ја нисам отишао; држим да је то посао ловаца. За то сам кажњен. С каквим правом?*

Главна је и заједничка је потреба свих тежака да се вукови утамањују, да се пожари гасе, да се од поплаве спасава становништво и мал, и зато би требао сваки, чак и без икаквог и ичијег нарочитог позива, да прискочи у помоћ. Али, кад се већ ко позове на који од тих послова, мора се одазвати, иначе се казни од једног до петнајест дана затвора (§ 327. крив. закона).

Други пут се чувај не само казне, већ и ружнога обичаја да се оглушуваш *заједничке* потребе свих тежака. Камо лепа срећа да и не чекамо на заповести (јер оне, најчешће, позно стигну и алкаво се изводе), већ да *сами* оснивамо и *трајно* одржавамо своје тежачке заједнице и за утамањивање вукова, и за гашење пожара, и за отклањање поплава и т. д. То су *неминовне потребе свих тежака*; а ко је позванији, од нас самих, и да се тих потреба сетимо и да их на време и потпуно подмиримо.

Поразмисли се о овоме, поразговарај са суседима и онда, заједно с њима, предузми потребне кораке.

21. Лоза на туђој земљи.

— *Подигнуви виноград, засадио сам два реда на туђој земљи. Држао сам да је моја. А сусед ми није никакве примедбе стављао. Сад, кад је виноград стигао на род, он она два реда присваја. Како да се одбранити?*

Ту се одбранити не можеш: и за винову лозу важи оно исто што и за воћке, т. ј. кад већ виновна лоза, коју си засадио, пусти клице, онага је чија је земља. И кад је земља твога суседа, онда су и она два реда виновне лозе његова. Ти их несмеш ни поништити, ни на који други начин каквога кнара учинити, јер би учинио кривцу која се осетно казни и платно би му накнаду за поништено чокоће или оштећену лозу. Лозу си могао повадити само док није још била жиле пустила.

Сад ти остаје свега једно средство: да тражиш накнаду за утрошак око набавке и калемљења лозе, риљања земље и обраде виновне лозе. И ту ћеш накнаду добити, јер њу прописује § 281. грађанског закона.

22. Међашица воћка.

— *Имамо ја и мој сусед, на међи између наших њива једну стару оскорушу. Сад се споримо чија је: моја или његова. Он вели да је оскорушу засадио његов дед, а у мојој је породици успомена да су је засадили моји савари. Ко од нас двојице има право?*

У неку руку имате права обојица: кад је оскоруша засађена на међи, па јој стабло и сад на међи стоји, заједничка је, т. ј. толико твоја, колико и твога суседа, без обзира да ли је њу засадио његов или твој дед.

И зато се немојте ни споречкати ни судити, већ плод са оскоруше заједнички берите. Тако ћете имати и чист рачун и дугу љубав.

23. Опет о спрези.

— *Био сам спрежник с једним мојим суседом. Орали смо и дрљали наизменце једну моју и једну његову њиву. Мој се у разболи, те је сусед морао узети у једног муњиног човека вола под изор и платити му изорско. Сад од мене тражи накнаду. Има ли на то право, кад спрега није престала мојом кризцом?*

Спрега је стари обичај; њоме су се сиромашни тежачи спомагали да поору и подрљају своје њиве. Тај обичај и сад треба неговати; он је потребан, нарочито оним сиромашним тежачима, који немају по пар волова, или су им, и ако их имају, слабачки. Спрежући се, они брже, на време и, што је такође важно, боље узору и прдрљају своје њиве. У спрези треба бити врло

исправан: и један и други спрежник треба да осете сва корист од спреге.

Онај од спрежника, који не би уговор о спрези испунио из упорства, и кривично се казни, као год што и сва накнаду има да плати. А ако је истинито ово што ми наводиш, да спрежни уговор ниси могао испунити, зато што ти је во оболео, онда мораш платити изорско, што га је твој спрежник платио да би њиву поорао (§ 378а и § 378б кривичног закона).

Зато се немој судити, већ плати, па опет гледај да са суседом будеш и у љубави и у спрези, јер сте један другоме потребни и један на другога опушени. Иначе ћете, и један и други, тражити изорске волове, а они се не добију ни на време, ни добри; међутим се увек скупи.

24. Земља која слети.

— *Услед дугих киша је у нашем селу земља силно омекшала, па је у једној страни, која је оштро огомита, један део воћњака мога суседа слетио на моју земљу. Земља која је слетила и воћке на њој, као да је од војкада ту била. Сусед сматра тај воћњак на мојој земљи за свој. А шта је с мојом земљом?*

У брдским крајевима су чести случајеви 'да се горња земља срони на ону која испод ње лежи. „Ако би горња земља срочена на доњу тако поклопила, да она пређашњи вид свој изгуби, губи се и прапада оној, чија је земља доња; ако ли задржи свој пређашњи вид, остаје пређашњег господара, но овај је дужан овоме штету накнадити по процени вештака“ (§ 267. грађанског закона).

Тако, ти имаш право на накнаду за притиснуту твоју земљу, а срочена земља с воћкама остаје твога суседа.

Око тога се не треба ни парничити. Ако се сами не можете погодити око суме накнаде, наберите вештаке који ће је оценити.

25. Службеност пута.

— *Од сторине се моја кућа служила путем преко имања мога суседа. Неколике године се он опирао тој службености, а ја сам избегаво сукобе. Сад опет не доузима ми службености, а она ми је врло потребна. Шта да чиним?*

Чим се твој сусед почео опирати службености преко његове земље и чим си опазио да је он у томе упоран, потребно је било да потражиш посредовање суда. Јер, ако се три године тим путем ниси служио, твоје право службености је застарело (§ 938. грађанског закона).

26. Општинска мерина.

— *Јесам ли дужан платити мерину општини у којој продају нисам извршио?*

Пре свега, мерина је једна врста дажбине везана за трг у минулом феудалном добу. Тр

је био феудално право; а на трг је изношена и вршена *кулџ* (старосрпски терман и за робу и за продају и куповину). За учешће на тргу и за купњу су плаћене извесне дажбине; међу овима и *мерина* (*каншарџа*, *баљдарина*) јер је трг једини имао контролисана и за свакога обавезне мере. После су, и за ликвидирање феудализма, тргови (пијаци) прешли на општине, па с њима и извесни приходи, у првм реду приход од мерине, с обзеном да општине имају потребне и исправне мере.

Тако је држање мерила и, по томе, плаћање мерине *везано за трг*, за пијаци. Ту везу утврђује и члан 5. *Правила о вршењу закона о мешинској мерини*: он изриком прописује: „Мерила морају постојати... на тржиштима...“

По *закону о мешинској мерини* „мерина се наплаћује у корист касе оне општине, у којој се роба *прода*“ (чл. 2), а „*увозна* роба, као и роба која се *извози на страну*, не подлежи мерењу општинским мерилима, па ни плаћњу мерине. Исто тако, не подлежи плаћњу мерине ни она роба, која се *прдаје железници на возду* и ту мери ради одређивања тежине“ (чл. 7).

Према томе, кад *тржак прод* свој производ у своје село, па само *прдају* врши на железничкој станици уговаром у вагон, *не подлежи плаћњу мерине у тој другој општини*.

У том погледу је закон толико јасан, да речи не може бити о *наплати мерине у општини у којој продаја* није извршена!

Сем тога, сеоска општина, која нема *тржишта* ни за њ га прописно законско одобрење добила, у опште мерину не може наплаћивати; јер је постојање *тржишта* услов за наплату мерине. Може сеоска општина и мерила имати, па ипак на наплату мерине нема права, кад није и право на *тржиште* добила.

У осталом, сеоске општине треба да имају мерила, не за то да би од премеравања правиле приход општински, већ да би услужиле своје становнике поузданим мерењем како за њихове пољопривредне радње, тако и за поуздану контролу да их на тржиштима не би штетили кривим мерењем. То треба да буде један од *задаца* сваке сеоске општине, једна од *дужности* које се не наплаћују.

(Свршетак)

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Питање: Чиме би требало да се засаде, засеју брда, која су кршевита и скоро гола? Код нас има 4 брда, која су каменита, али би се ипак могла пошумити, јер има и земље где није стена. Сада су та брда обрасла, крестимично, трним глогом и где-где дивљим крушкама, које козе гуле и уништавају. Ја бих о свом трошку засејао ова брда багреном јер је багрем поред осталога и ме-

доносна биљка а то би било врло корисно, јер се многи код нас баве и пчеларством али на најпримитивнији начин.

С тога молим Срп. Пљ. Друштво да ме извести преко Тежака: која врста багрема је најбоља за те сарке као и колико семена треба на 1 хектар и како се сеје: да ли директно на земљиште које се хоће да пошуми? Ако није оправдано моје мишљење о багрему, онда којом другом биљком? Али имајте у виду медоносност.

Славоко Панчић,

учит. на Стрелца-Бабушници Паротска

Одговор: На питање о пошумљавању голих брда у вашој околини, а према описаном стању терена и потреба, можемо вам препоручити обичан багрем, као најбрже и понајљкше. Багрено се се најбоље је засејати у градини, ту произвести расад, па садницама засадити голе стране. Упустао о свему томе наћете у *Тежаку* бр. 49 и 50 за пр.л. годину. Потражите га од средског економа, ако га нема у вашој општини. Уамите за сада до 2½ кгр. семена с којом количином можете засејати 100 квадрат. метара или један ар земље добро уређене и очишћене од корова. Од ове количине семена можете произвести садница довољно толико, да то све можете савладати у једно време сабења, а да вам не остаје ништа непресајено. Доцније изућних година, ако вам буде требало поновите на исти начин и према искуству, које будете сами овим радом већ стекли. Одакле би и по којој цену могли добавити багрено се се најбрже, обратите се најближем средском или окружном економу. — Како кове па ни остала стока неће оставити на миру ни засађени багрем, не остаје вам друго, но да захтевате од надлежне Шумске Управе, да тај простор, који желите багреном засадити, још одмах унапред стави под забрану на основи закона о шумама, докле се багренак не би подигао толико, да га по том стока не би могла штетити.

Јо. М. Јаквић.

ЈАВНА ГОВОРНИЦА *

Полемика као реклама.

У „Полопривредном гласнику“ од 1. априла т. г. у 7. броју прочитали смо чланак г. др Милана З. Влајинца „О *чилској шалстри* и *цијанамиду*“, који нас је побудио, да на исти реагирамо.

Г. Влајинцу дало је повода да напише чланак под горњим насловом, један мали оглас, који је штампан у „Тежаку“ и „Економу“: „Кречин азот (калциум-цијанамид)“, који га је оглас узбу-

* За свисе и циљову садржину под овом рубриком уредништво не одговара.

Уредник
Др В. Стојковић

дио јако, да није могао остати хладан и објективан. И ако је оглас изашао у поменута два листа, без икаквог коментара, или препоруке уредништва, већ као обичан приватни оглас дотичног интересанта ипак г. Влajица замера Пољопривредном Друштву и Удружењу Економиа, што су исти пустили у своје стручне листове, јер изводи да се стварају „заблуде“ код нашег пољопривредног света и вели, „не сумња да ће његов напис бити радо примљен и од једне и од друге установе, о којима је реч“.

Унапред изјављујемо, да његов напис, не само да није радио примљен код обе установе, него се противу њега мора озбиљно реагирати, јер није објективан, већ је са погрешним побудама, да не идемо тако далеко, да посумњамо, да је нарочито наручен.

У тачки под 1. „Шта су чилска шалитра и цијанамида“, г. Влajица говори похвално за азотно вештачко ђубре чилску шалитру, али ипак нехотице испусти је једну напомену која није најпохвалнија за чилску шалитру, на име, да она садржи *кухињске* и др. *соли**) (15%) „али, вели, које нису шкодљиве по биље“. О овој опасни о чилској шалитри биће речи доцније, а сад да пређемо на оцену, коју даје г. Влajица о вештачком ђубрету цијанамиду.

Тачно је да је цијанамида „вештачка творевина“, која се справља од издвојеног ваздушнoг азота и жеженог кречњака, као и то да садржи 15—22% азота и да у трговини „ретко кад премаша 20%. О проценту азота корегирамо г. Влajица, јер он у промету садржи 18—20% азота. Од осталих састојака, наводи г. Влajица, најзнатнији део пада на креч (50—60%), „који на земљама без довољно креча може биши такође од вредности“.

Одмах после тих тачних категорисања вредности вештачког ђубрета цијанамида, г. Влajица се баца покудама на корисну употребу цијанамида и то изразима, које не би требало да изиђу из уста једног бившег професора пољопривредног факултета. Тако наводи „да у њему (цијанамиду) често може бити и замашних количина карбида и извесних сумпорних и фосфатних једињења, која могу утицати веома штетно по пораст биља“. Па још даље и горе. „Но, и кад је од тих штетних састојака слободан, азот је у свом гнојиву у таквом облику, у коме не само да га не може искористити ни једна врста усева, већ је чак и отров за биље“(?) Овако смела покуда г. Влajица, вештачког гнојива цијанамида, задивљује сваког, јер овако оштру покуду не би имао куражи да избаци ни највећи противник и конкurreнат у продаји азотних в. ђубрета. — После тих тешких покуда, г. Влajица, ипак не сме да обиђе вредност цијанамиду као азотном ђубрету, јер вели: „Престаје бити штетним а постаје ко-

рисним тек онда, кад у земљи под утицајем земљине влаге и угљене киселине претрпи извесне вештруке промене“. — Каква следствост овде? Кад је г. Влajица знао, као што сви стручни пољопривредници знају, да азот у в. ђубрету цијанамиду мора претрпети извесне промене, т. зв. нитрификацију азота, да би азот био у таквом стању, да га биљке својим жилама могу усисати; и кад г. Влajица зна, да те промене у земљи бијају и врше се по самим природним законима, онда он није смео, као пољопривредни стручњак, да избади онако страшну покуду азотног в. ђубрета цијанамида.

Навешћемо и даље све побуде и повољне оцене г. Влajица о азотном в. ђубрету цијанамиду, па ћемо после побјавити његове побуде стварним доказима.

У тачки под Д. „Како се и кад употребљава чилска шалитра и цијанамида? Г. Влajица наводи нарочито добре стране чилске шалитре у три тачке и то: да се показала корисном преко младих усева у опште, а особито с пролећа преко озимих жита; за брзо окрепљење слабих, крхљавих усева; за ђубрење усева, који допсе велике приносе, а који изискују замашне количине азотне хране (као што су н. пр. шећерна и сточна репа)“. И тврди да: „Ни у једном од тих одлика чилску шалитру не може надмашити никоја друга врста азотних гнојива, па ни цијанамида“.

Да видимо шта наводи г. Влajица о азотном цијанамиду. Он вели да се чилска шалитра ретко кад употребљава пре сетве, „већ поглавито после сетве, т. ј. преко усева“. За цијанамида вели, да је обрнут случај. Па питамо, где је г. Влajица читао или чуо, да се цијанамида препоручује, да се баца преко никљих усева и да ли је тачно, да се чилска шалитра „ретко кад употребљава пре сетве“, И једно и друго нетачно је. Г. Влajица је требао то упоређење изоставити, јер је уопште познато стручњацима.

Г. Влajица наводи, да Цијанамида не доноси никаквих или врло слабих користи на сувим пескушама, као и на влажним глинушама. *Повољан успех* он доноси само на бољим, валано обрађеним земљама, јер се само у таквим земљама могу као ваља извршити оне промене, без којих је цијанамида пре штетан но корисан за биље“. — Има ли овде следствости и каква наспуга код г. Влajица преокрет. Овде на „валано обрађеним земљама“ цијанамида доноси „повољан успех“, а у тачки првој каже: „Но и кад је (цијанамида) од тих штетних састојака слободан, азот је у овом гнојиву у таквом облику у каквом не само да га не може искористити ни једна врста усева, већ је чак и отров за биље“.

У даљем једном ставу г. Влajица наводи, да се цијанамида употребљава „по правилу пре сетве“. Да та радња треба да буде извршена на 8—15 дана пре сетве, да се растуриени цијанамида одмах дрљачом или пршачем помеша са земљом.

*) подучено свуда је исти.

„Ђубрење цијанамидом после сетве, т. ј. преко усева, напротив, врло је ограничено, а кад се не изведе на време и како ваља још и врло опасно“.

— Овде је умесно да запитамо г. Влајинца: на чије се противне наводе он обара овде, и како се слажу ова упути, тако да их назов-м, од стране његове, кад је напред казао да је азот у цијанамиду „*ошров за биљке*“. И још би на овом месту упутили питање г. Влајинцу: да ли би чилска шалитра показала повољан успех „*на сувим пескушама* као и на *влажним глинушама*?“

Разуме се по себи да и чилска шалитра, као и цијанамид доносе повољан успех само на бољим валано обрађеним земљиштима. Тај успех се мора предоставити код сваког з мјорадника, који дође до сазнања, да је корисна употреба вештачког гнојива.

После неколико повољних навода за цијанамид, г. Влајинац у следећем ставу олет устаје против употребе цијанамидом. У томе иде тако далеко, да земљораднике плаши, да не смеју употребљавати то корисно азотно ђубре. Тако наводи, да се при растурању голем руком, *руке разаравају*, а кад прах уђе у очи *може се ослепити*.

Такве покуде, које дејствују застрашвајући и одвраћајући од употребе азотног ђубрета цијанамидом, нису смеле налетети из уста једног бившег професора пољопривредног факултета, који је по стручној дужности позван, да препоручује све врсте в. гнојива и да даје упуства, како се шта употребљава и како се неагоде, ако их има, могу одклонити.

Још нам остаје, да наведемо наводе г. Влајинца у 3. тачци, о ценама чилске шалитре и цијанамидом, али оставимо то, на овом месту; да наведемо разлоге, који говоре у прилог корисне употребе цијанамидом.

И чилска шалитра и цијанамид употребљавају се као вештачко ђубре ради садржине азота, кога, рачунамо, да га најмање има у ораницама наших њива.

На пракси се показало, да азот у цијанамиду исто тако корисно дејствује на бујније напредовање усева, као и азот у чилској шалитри. Разлика је само у томе, што је азот у чилској шалитри у таквом стању, да га живе усева могу одмах упијати, чим буде имало у земљи потребне влаге, да се раствори; док азот у цијанамиду има да претрпи извесне промене у земљи, да би постао растворљив, да би га биљке могле усисати. И зато што азот у цијанамиду има да издржи неке хемијске промене у земљи, препоручује се, да се баши на њиву пре сејања усева на 7—8 дана. Препоручује се да се по бацању цијанамидом, њива пооре и остави, да се обраде слегне до сејања. За то време, под повољним условима, азот цијанамидов спрема се, да би послужио усеву у почетку његовог пораста.

И чилска се шалитра употребљава редовно пред сејање усева, у пролџе преко усева баца се само у случајевима кад се пропустило употребити је пред сејање, или кад презимела жита у пролџе желе, да се брзо оснаже у порасту. При овој последњој употреби г. Влајинац је забравно (хотимице или нехотимице све једно) да нагласи, да и чилска шалитра може бити штетна по усева, ако се баца по роси, или после кише, по влажном лишћу. То штетно дејство нарочито је проузроковао садржина „кућинске и др. соли“.

Да би утврдили, да је азот у цијанамиду исто тако врло корисан за усева, као и азот у чилској шалитри, навешмо два очита примера.

У 8. броју „Тезака“ од 22. фебруара т. г. Петар Ј. Мијовић поседник из Марибора наводи свој оглед са употребом азотног ђубрета цијанамидом, изведен на ову. Он пише: „Тек пред орање просуо сам један цап (једну кречу) кречног азота од 75 килг. на 3000 м² то што би одговарало око 250 килг. по хектару. Кад је зоб никла једног сухог дана, просуо сам 50 килг. калисупер-фосфата“.

„Усев се бујно развијао *шако*, да је *издалека* *модрно*. Слама је била дебела и јака а клас једар. *Жетва* ме је пак *вапредно* *задовољила*, јер на реченом парчету нашао сам 11 хл. зрња, то што би одговарало 34—35 хл. по хектару, а то је свакако леп приход“.

Овај пример очито обара све наводе г. Влајинца, које је у свом напису навео о некорисној употреби цијанамидом и штетима, које он наноси. Јер г. Мијовић, верујемо; нити је „руке разаравањом“, нити је је „ослепио“.

Други пример. У Словенској у месту Руше постоји велика фабрика карбидом, која производи азотно вештачко ђубре, употребом азота из ваздуха, цијанамидом. То азотно ђубре извози поменима фабрика, поред осталих земаља, у Француску у количани 200 вагона месечно. Пред овим фактом г. Влајинац мора застати и признати: да су Французи добре рачунице у пољској привреди и да нису познали велику вредност од употребе цијанамидом на својим њивама, не би издавали своју здраву валуту ван земље, чија свота износи на милионе франака.

На овом месту да наведемо и једну преваходну вредност цијанамидом у сравнању са чилском шалитром. Сам је г. Влајинац навео, да цијанамид садржи 50—60% креча. Та садржина креча није на одмет, шта више врло је корисна; јер већина њива на којима се сеју житарице јесу иловаче и смонице, које јако оскудевају у кречу. Истина је да креча потребују усеви мале количине, али дејство присутног креча у земљи врло је потребно и корисно. Креч у додиру са влагим изазива топлоту и угљену киселину, које помажу растурању минералне биљне хране у земљи. Па нарочито са цијанамидом бачен креч убрзава ин-трификацију азота у цијанамиду.

Сад да пређемо на последњу 3. тачку написа г. Влајинца. У њој ћемо бити краћи, јер бројеви се не могу друкше тумачити, но како су списани. У тој тачки г. Влајинац упоређује цене чилске шалитре са ценама цијанамидом и изводи да је однос вредности чилске шалитре према вредности цијанамидом као 100 према 76, или по ценама у Београду као 100 : 83 — 89. — Овако производно извођење односа вредности није тачно јер ми у чилској шалитри и у цијанамиду купујемо азот. У чилској шалитри у 100 кгр. купимо 15½% азота, а у цијанамиду купујемо у 100 кгр. тежине 18—20% азота. Према томе један килограм азота у чилској шалитри плаћамо укупно по 31 динар, а у цијанамиду 20 динара. Знамо да ће г. Влајинац на ово приметити: да азот у чилској шалитри бива искоришћен од усева сав, дјак азот у цијанамиду, променама које претрпи интрификацијом мора изгубити неки проценат. Па нека би се хемијским процесом изгубило количина која се не може тачно утврдити) нешто, рецимо да сиђе на 16% растворљивог азота у цијанамиду, онда би један килограм азота његовог коштао 25 динара, дакле јетинији од азота у чилској шалитри за 6 динара по килограму. Кад се оване још дода вредност садржине креч у цијанамиду, онда се ојевтињава азот у цијанамиду још са 2.50 динара по килограму. Нека би сад сам г. Влајинац израчунавао однос вредности, и нека би побијао рачунску истину, да је цијанамид јетинији азотно ђубре од чилске шалитре.

Ді завршио овде са тврђењем:

1. Да је азотно ђубре цијанамид врло корисно и да може потпуно, да замени чилску шалитру;

2. да је цијанамид јетинији од чилске шалитре; и

3. да цијанамидом имамо у земљи превише, те се извози, а за чилску шалитру купујемо скупу страну валуту, те износимо новац ван земље.

Још на крају да оправдамо наслов, који смо дали оване изшем чланку.

Повод оваквој полемици дала је једна белешка г. Д-р Ерлиха, директора фабрике карбида и цијанамидом у Руше (Словеначка), која је штампана у 14. броју „Економика“ од 15. јула 1924. год. У белешци била је реч о кречном азоту (цијанамиду) у којој г. Д-р Ерлих скромно рекламира производ фабрике, којом управља, на између осталог наводи „*који (цијанамид) при исцрпљеној употреби дејствује исто тако као и чилска шалитра.*“)

На овај напис реагирао је, у 15. броју „Економика“ од 1. августа исте год., г. Миодраг Обреновић, главни заступник Делегације Чилске шалитре. Он најпре исправља назив кречног азота, па тврди да би превиднији назив био „*цијанамид*“. Сравњује вредност (дејство) чилске шалитре са

дејством азота у цијанамиду и поставља им однос 100 : 69. На крају завршава овим:

„Овај напис не иде на то да побије вредност валаности цијанамиду *правилно употребљеном*, — напротив *његова је вредност несумњива*“.

Овде имам два конкурента (да их трговачким језиком назовемо) и они скромно рекламирају производе својих фирми. Као што наведени примери показују код културних и солидних људи дозвољено је своју робу рекламирати; али не само да није дозвољено, но међу солидним и образованим конкурентима нема примера, да један конкурент, рекламирајући свој производ (робу), куди и осуђује производ (робу) свога, у послу, конкурента.

Кад изчосимо горњу кратку полемику поменихте госпде, намће се питање за развишање: шта је могло побудити г. Д-р М. Влајинца, да напише променити свој чланак са онолико недоследности и покуда за азотно ђубре цијанамид?

Могли би читаоце и пољопривреднике, да прочитају пажљиво овај наш чланак, па нека сами разрешавају горепостављено питање.

Виха Т. Радовановић
управник „Добричанин“ у пензији.

Б Е Л Е Ш К Е

Како се може мерењем без ваге одредити тежина свиње? Нема сумње да се најсигурније одређује тежина једног живог грла стоке, па било то да је во, свиња или коза, кад се оно измери на вази. Али често пута нема на селу ваге, а пољопривредник, који жели да сазна тежину једног грла живе стоке оцењује га или од ока или пак на разне друге начине, другим врстама мерења (а не вагом), која дају и ако не потпуно тачну, ипак приближно тачну тежину брава, која му као једно обавештење може корисно да послужи.

Ево како се може изнаћи, по једним француским новинама, тежина свиње без ваге: измерити метром обим свиње око груди и дужину свиње од плећке до стражнице, добијену цифру обима помножити саму собом, а потом ову са цифром која представља дужину тела и најзад све то са цифром 87.5.

Да то објаснимо и примером. Ако је обим око груди свиње 1.30 мет, а дужина свиње 1.15 мет, онда ће се тежина такве свиње срачунати на овај начин: обим помножен самим собом даје цифру $1.30 \times 1.30 = 1.69$; ако се ова цифра помножи дужином свиње добиће се: $1.69 \times 1.15 = 1.9435$; најзад кад се ова последња цифра помножи бројем 87.5 добиће се тежина свиње која ће изнети $1.9435 \times 87.5 = 179$ килограма.

Нека наши пољопривредници провере ову методу израчунавања тежине свиње на овај начин тиме што ће измерити свињу на вази па потом

*) Подучено је наше.

и овако, како је горе изачесано, па нека нам јаве у колико се ова метода показује тачна, те да би се то могло забележити у Тежаку.

Како се може одгајати ждреве, чија мати по ждревљењу угине? Дешава се по који пут да кобила по ждревљењу угине, те да ждреве остане без матере, па према томе и без свога храниоца. Тешко је у том случају очувати ждреве, али ипак то није немогућа ствар. Ево како треба, по једном Французу, у том случају поступити: најбоље је тако остало ждревету дати свежег млаког млека, одмах по мужи и то рачунајући по 1 литар на 5 до 6 килограма тежине ждревета. Понајбоље би било метнути такво ждреве под другу кобилу, ако га само она хоће првмти. Ваља се старати да ждреве не добије ни пролив ни затвор; пролив, ако се појави може се сузбити давањем кречне воде или воде од пиринча, а затвор давањем воде од ланеног семена или пак давањем винског камена (стреха) у количини од 8 до 15 грама према старости и тежини ждревета.

Сађење дрвета са школском децом. — 4. марта ове године у Старом Бечеју, иницијативом

среског економа, било је приређено сађење дрвета са школском децом.

386 ђака основне и грађанске школе, чланови подмлатка друштва Црвеног Крста, посадили су исти број багренова на празном земљишту поред вароши. Дрвета је дала политичка општина у Старом Бечеју, чији је председник г. Александар Џигурски, у исто време и председник Пољопривр. Подружине Српског Пољопривредног Друштва, радо изашао на сусрет предлогу среског економа. Исто тако радо се одазвало и учитељско особље у лицу школског надзорника, управитеља грађанске и основних школа и поједини учитељи, из чијих су разреда ђаци садили дрва.

Под руководством среског економа и учитеља, школска су деца извршила прву пробу приређивања празника сађења дрвета, и ова као таква добро је успела.

Истина је, треба признати, да нису сви ђаци радили подједнако добро, али било их је више, који су врло добро и према датим упутствима ископали јаму и како треба посадили своје багрене. Нарочито је интересантно било видети како се старају и труде девојчице II разр. од својих 9—10 година.

Узгред треба овде додати и то, да, кад сам неколико дана доцније дошао на место сађења дрва, затекао сам тамо неколико ђака, који су заливали своја дрвета водом из јарка, и тиме показали своју саесност и брижљивост.

Приликом ових радова хтео бих да нагласим сву важност приређивања сађења дрвета са школском децом, што је корисно како за државу и месно становништво, тако и за саму децу, пружајући им могућност да се упознају са правилним сађењем дрвета и да осете, да и она нешто допринесе, нешто дају за општу корист и врше неку друштвену дужност.

У Русији, још у оно време, кад сам био гимна-

зијалац, била приређена и идуће године а затим је настала пауза“ 1910 године у Букову пошумљен је Бадњак на исти начин, а 1902 г. пошумљено је помоћу ученика београдских основних школа Карабурама и пут за Топчидер и онда ударена тачка“.

Мислим да нарочитих доказа за то не треба да је пошумљавње са школском децом празних земљишта поред градова, вароши и села, где нема у околини, или има мало шума, од велике је користи и зато треба да ово постане обичном појавом „без пауза“. И да један пут годишње свака школа има свој празник сађења дрвета. Срески еко-

Празник сађења дрвета у Старом Бечеју.

номиста, т.ј. почетком овог века, били су приређивани школски празници сађења дрвета, чијим је резултатом било пошумљавање великих празних земљишта поред градова, као на пример код Саратова, Харнова и др. За друге културније земље ја већ и не говорим.

Из чланка г. Благоја Тодоровића, штампаном у календару „Светлост“ за 1925 г. „Школске баште и празник сађења дрва“ види се, да су у предатној Србији били приређивани празници сађења дрва, — исто први пут у Краљеву 1906 г. са „великом свечаношћу“. „Таква свечаност је

номи, школски радници, општине, пољопривредне подружнице, земљорадничке задруге, подизајак Црног Крста и т. сл., лица и установе треба да се привате овога посла и да чим могу помажу приређивању ових празника.

Ижк. агроном.
С. Виноградов.

ГЛАСНИК

Уговор између произвођача шећерне репе и фабрика у Чехословачкој за кампању 1925—1926. год. Овај уговор постигнут је споразумно између произвођача репе и фабриканата шећера, и утврђен је у овим тачкама:

1., Произвођач репе дужан је, да шећерну репу преда фабрици потпуно здраву, чисту и правилно одсечену од свих зелених делова. Предаја репе вршиће се одмах од дана почетка кампање па све до на 8. дана пред завршетак кампање. Промрану репу фабрика прима само у том случају, ако буде у могућности да је одмах преради. Репу пак, која се налази у стању распадања, фабрика не мора примати. Одбијање на нечистоћу признаје се 5%, а у случају да је има више, онда се она утврђује путем огледа — испирањем. Цена шећерне репе двојка је: утврђена и слободна. Произвођач може продати половину произведене репе за цену од 20 Чехословачких круна 100 кг., а другу половину за цену, која ће се утврђивати према пијачној цени шећера и према нарочитим утврђеним условима.

2., На сваких 10.000 килогр. нето испоручене репе, фабрикант је дужан произвођачу дати бесплатно 10 кгр. чистог и добро клијавог семена. Репа, ако је произведена од другог семена, фабрика је као такву не мора примати. За квалитет репе, која је произведена из семена фабрике, произвођач не гарантује, али зато репа се не сме гајити на земљишта, где су били рибањи из којих је вода испуштена пре годину дана, а тако исто и на ливадама које су пре годину дана разоране. Закидање лишћа уопште се забрањује, а у случају да се утврди, да је репа због закидања лишћа изгубила била у квалитету или у приносу, онда фабрика такву репу не мора примати. Фабрика плаћа превоз шећерне репе са њива па до места где се пријем врши.

3., Произвођач репе од предатих 100 кгр. добија бесплатно 50% свежих резанаца која морају бити исцеђена. Полсвину резанаца произвођач је дужан да подигне у месецу октобру, а другу половину до краја новембра. Ако се фабрика бави са продајом свежих резанаца, онда је она дужна, да на првом месту од произвођача одкупи по условној погодби. Тако исто произвођач добија од предате количине репе 1/2% меласе бесплатно. У случају да произвођач не подигне сву меласу, онда за одговарајућу количину од

фабрике добија пристојну награду у новцу. За ту цену произвођач може купити од фабрике кад му затреба још 1/2% меласе, а тако исто добија и 6% сатурачког блата, или пристојну награду у новцу. Назад, произвођач шећерне репе добија бесплатно 4 кгр. шећера на сваких 10.000 кгр. предане репе, при чему се такође обрачунавају и разломци, а за неподигнути шећер фабрика је дужна исплатити произвођачу по цени шећера која влада код мало-продаваца.

Ђаташ.

Изложба у Вршцу. Од 11—22 октобра ове године, одржаће се у Вршцу велика пољопривредна изложба и сајам свих индустријских, занатских и земљорадничких производа, као и специјална изложба вина и конгрес виноградара из целе Краљевине, на коју могу учествовати сви у опште. Препоручује се заинтересованим да посету ову изложбу.

ЗАПИСНИК

16. редовне седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане на дан 27. априла 1925. год. у друштвеном дому у Београду.

Били су присутни: председник г. Паја Т. Тодоровић, председник г. д-р Танасије Митровић и чланови Управе: г. г. Бошко К. Бошковић, Софроније Парточић, Никола Ж. Петровић, Александар Рашковић, Милан Дамњановић, Бора Станислављевић, Сава Рагњковић, и Драгутин Спремић. Председавље: председник г. Паја Т. Тодоровић. Бележник: секретар г. Ник. Ст. Стаменковић.

I.

Прочитан је записник 16. редовне седнице. — Одбор усваја прочитани записник и одлучи, да се у будуће скраћено води.

II.

Прочитан је записник 10 редовне седнице Књижевног Одбора. Одбор усваја записник.

III.

Прочитана су мишљења финансијског Одбора:

а) По поднетим понудама од стране штампарије: „Скерлић“, „Св. Сава“ и „Панцрус“, за штампање 10.000 примерака коверата и 10.000 писама, и б) за штампање 500 примерака Друштвеног Пословника. Одбор усваја мишљење и одлучи: да се штампаније уступи штампарији „Скерлић“ као најнижем понуђачу

IV.

Прочитан је извештај комисије о привљеним справама и предлог Набављачког Одбора о продајним ценама истих. Одбор прима извештај и усваја предлог Одбора.

V.

Прочитана су мишљења Набављачког Одбора:

а) По поднетим понудама од г. г. Д. Труље за виле, Енглеско-Југословенског Друштва А. Д. за плави камен, дрљаче и прскалице, Саве Гавриловића за све ситне проје, Зрна А. Д. за дудерку, Јована Михајловића за врстачну селицу, Рудолфа Бехера за плугове, А. Ђераси

аа манилу и рафију, Зденка Аланчића за плави камен и Comptoir Placemat из Марсеља за рафију. Одбор усваја мишљење, да се понуде не приме, пошто су друштвени магацини снабдени са означеним потребама.

б) По понуди Севера и Комп. из Љубљана за лущерку, црвену дегелину, еспарету, сточну репу и брусе. Одбор усваја мишљење да се набави 2 000 кгр лущерке, 500 кгр. црвене дегелине, 200 кгр. еспарете, 500 кгр. сточне репе и 1500 ком. брусца.

в) По понуди куће J. Weissa из Клостењајбурга за калциметре. Усваја мишљење да се набаве 25 калциметара са прибором.

VI

Прочитана је молба Пољопривредне Подружине из Александровца Пожаревачког за кредит, и мишљење инспектора за Подружине. Одбор усвајава мишљење да се Подружини отвори кредит у 15.000 дин. у справама и осталом на терет прописане обавезнице.

Са овим је седница закључена.

Уредништво и администрација Тежака не прима одговорност за садржину приватних огласа.

ЦЕНОВНИК

књига које Српско Пољопривредно Друштво има на продају.

V. пољоприв. поука (гајење усева)	10	дин.
VI. " (гајење раног поврћа)	15	"
X. " (пасуљ грах и сочиво) 5 и 10	10	"
XV. " (болести и штеточине гајењих биљака)	10	"
Земљорадничке коморе	5	"
Трговина свежим воћем	5	"
Земски рад тежаков	3	"
Одломци из Аграрне Политике	5	"
Извештај са Виноделског Конгреса	3	"
Грађа за проучавање токе	15	"
Споменица 50 год. С. П. Друштва	5	"
Пољска полиција у Србији	2,50	"
Дечији Пољопривредни Клубови у Америци	2	"
Мара живинарства	2	"
Поука о пољопривредном гадовању	10	"
Млекарство	10	"
Домаће конзервисање воћа и поврћа стерилисањем	3	"
Домаће конзервисање воћа и поврћа сушењем	12	"
Гајење свилобуба	2,50	"
Једна практична сушница	3	"
Типови пољоприв. производње у Јужној Србији	2,50	"
Наука о здрављу	1,50	"
Воћке воће и воћарство	4	"
Превод С. П. Д. за трговинске уговоре	2	"
Путна Пољопривредна Настава у Италији	8	"
Подизање врбе за плетарство	3	"
Подизање живинарства	2	"
Конзервисање јаја	1	"
Наша стара пољопривреда	8	"
Пољопривредне коморе	8	"
Шумарство	15	"
Извештај о пољопривреди округа Ужичког	12	"
Бесноћа код животиња	15	"
Земљомерство	10	"
мале поуке о сточној хигијени	5	"
Пчеларство	10	"
Ратарство	10	"
за народну исхрану	5	"

Воће и поврће	6	"
Хинологија	50	"
Безалкохолна пића	100	"
Кромпир у домаћој употреби	10	"
Шеница и раж	18	"
Надув и колика	5	"
Унут за поткивање стоке	10	"
Медоносно шибље и дрвје	10	"
Земљишта Дрино-сан. и морав. области	20	"
Гајење лущерке	4	"
Пољска привреда у вар. пословицама	55	"
Саджаз Тежака за првих 25 год. (1869 - 1894)	20	"
Комплет Тежака за године 1899, 1900, 903, 904, 910, 922 и 924	20	"
Пољоприв. Календар за 1920. годину	2	"
" " " 1921.	5	"
" " " 1923.	6	"
" " " 1924	6	"
" " " 1924.	10	"
Упутство за прскање и запрашивање лозе	2	"

ИЗ. Књижарима, препродавцима и сваком ко наручи књига за више од 100 динара одобрава се 20% поуста. Новац се шаље унапред.

ЦЕНОВНИК

сировца, алата, семена и другог материјала у магацину Српског Пољопривредног Друштва

Азбест за бистрење вина	50	дин. кгр.
желатин за бистрење вина	100	"
калциметабисулфит за бистрење вина	30	"
рибља бешкија за бистрење вина	1	грам
калциум карбонат за бистрење вина	20	кгр.
сумпор у шипкама	0,30	ком.
сумпора у праху	5	"
плави камен прокласан	10	"
враћ за пренапрење вина	100	"
град за вино	50	"
град за раквију	50	"
широмер	50	"
апарати за сумпор у шипкама	25	"
апарати за сумпор у праху мањ	100	"
апарати за сумпор у праху већи	150	"
филтри за вино (од 30 литара на сат)	1000	"
пумпе за вино (без црева)	2000	"
запрашивачи ручни за сумпор	70	"
плочице лимене за бурд	20	100к.
ебулоскопи Малганови	500	"
калциметри Бернард-ови	800	"
запушачи од плуте за флаше	20	100к.
маказе за резање воћа	30	"
маказе за скидање гусеничних жлезда	25	"
берила са кесом	25	"
ножеви за гресање воћа	40	"
ножеви за каљењење Солдиненови	30	"
челичне четке за скидање маховине	20	"
резервни федери за маказе	3	"
прскалица Аустрија	550	"
плугови Сервус Н. 5	900	"
плугови Сакони Н. 4 (са 1 точком)	500	"
плугови Сакони Н. 5 (са кољчама)	700	"
плугова Саконих Н. 6 (са кољчама)	800	"
плугова Саконих Н. 7 (са кољчама и претилугом)	900	"
плугови обртаци са једним точком	800	"
плугови обртаци са кољчама	850	"
дрљаче дводелне Саконе теже	750	"
дрљаче Саконе троделне лакше	900	"
резервни табани за плуг	10	"
резервни цртаци за плуг	30	"

резервни раоници небушени за Саков плуг Н. 6	30	"
резервни раоници за Саков плуг Н. 7 небушени	35	"
резервни ланци (леви и десни)	80	"
резервни кључеви за плугове	5	"
резервне даске за плугове Н 6 и Н. 7	70	"
манџе за везачице	69	клуб.
маказе за шањање оваца	25	"
сонде за жито	15	"
копачице теже Сакове	700	"
копачице лакше „Кумулус“	680	"
сејалице врстачне (од 11 реди)	4000	"
сејалице врстачне (од 13 реди)	4500	"
сецкалице за сточну храну мање	650	"
сецкалице за сточну храну средње	1500	"
сецкалице за сточну храну веће	1800	"
вршалице ручне	3500	"
мотор од 8 Н П. за нафту	40 000	"
преса за сено већа	25 000	"
преса за сено мања	15 000	"
дистол за лечење метљане стоке	4.80	1 грам
сиршите у флашама од $\frac{1}{2}$ литра	20	дин.
сиршите у флашама од 1 литар	40	"
цвјанамид (у лименим бурадима од 100 кгр.	400	"
семе гледичја	25	"
семе грахорице	6	"
семе ситне проје (просо)	6	"
семе мухара	6	"
семе цвѐћа разног оброк	1	"
семе поврћа разног оброк	1	"
патент тегле за конзервисање од 1 лит.	14	"
патент тегле за конзервисање од 2 литра	23	"
тегле од мајолице са металним поклопцем	18	"
тегле за мед од 1 килогр. поклопаца на шраф	12.50	"
тегле за мед од $\frac{1}{2}$ килограма	7	"
резервне гуме за тегле од 1 и 2 литра	1	"
луцерка 1 кгр.	30	"
чицка шадитра 1 кгр.	5	"
рафија првокласна	12.50	кгр

Прескалице Верморел, копачице Кумулус и рафија на путу.

Сваки купац при порубини треба да пошаље $\frac{1}{2}$ од вредности дотичне порубине унапред.

ИЗ Плана камен и прескалице Верморел на путу. Цена ће се објавити чим стигну.

ОБЈАВА

Српско Пољопривредно Друштво је добило за пролећу сетву:

семе луцерке — гарантовано чисто — по 30 дин. кгр.	
семе сточне репе	22 " "
семе гледичја	25 " "
семе грахорице	6 " "
семе мухара	6 " "
семе проса	6 " "
семе разног поврћа	1 " оброк

Семе се неће давати на кредит, већ само за готов новац. Са порубинама похитати, јер је семе набављено у ограниченим количинама.

ПРАВЕ НЕХВИЛОВЕ ПРСКАЛИЦЕ

(патент Аустрија)

Признате као најбоље

могу се добити: у Главном Савезу Земљорадничких Задруга; Српском Пољопривредном Друштву и у свима већим гвождарским трговинама.

Главно заступништво код:

БРАЋЕ П. РАДОЈЛОВИЋА

Гвождар — Београд.

5-8

Моле се Управници Државних и Среских расадника да изволе Друштво известити, колико и каквих воћних садница имају за продају и по коју цену и која им је најближа желез. односно бродарска станица за експедицију.

Парних, бензинских и саугас ВРШАЛИХ ГАРНИТУРА, МЛИНОВА свих врста, ВЛА

ЧАРА, ВАЉАВИЦА, АМЕРИКАНСКИХ ВЕЗАЧИЦА, жетелица и косачица, МАНИЛЕ праве американске за везивање снопова.

ПРИЛИКА: Комалекана четворка и комплектна шестлица САМОПУТУЈУЋА (селбствандерер) гарнишура мало употребљена јефтино има на стоваришту

Командиштно Друштво

А. ЂЕРАСИ и Коми. БЕОГРАД

Телеграм адреса:

„ЂЕРАСИ“

Телефон 672.

Канцеларија

Краљ Миланова ул. 36.

2-5

ВРШАЛИЦЕ

ручне — сточне — моторне и парне фабрикат

Хајрих Ланц Манхајм на складишту

Ферум Д. Д. Београд

Скопљанска 18

1-6

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

ЦЕНА ЛИСТУ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се

Б. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I

за Краљевину Срба, Хрвата
и Словенаца:

Срп. Пољопривредно Друштво
у БЕОГРАДУ

ТЕЖАК

на годину 20 дин.
ЗА ИНОСТРАНСТВО:
на годину дана 45 дин.

Претплату примају и све поште

На основу најновијег решења од
априла 1860. г. српски друштвени
носа пошта бесплатно

ОСНОВАН 1868. ГОДИНЕ

Ваши пољопривредних школа доби-
јају лист у пола цене.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

Пријелини рукописи се не враћају

Претплата се полаже једанпут за
целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 19.

БЕОГРАД, 10. МАЈА 1925. ГОДИНЕ.

Година LI.

Педесетогодишњица рада једног нашег за- служног пољопривредног пионира.

Павле Т. Тодоровић — Ђаковчић, начелник Министарства Пољопривреде и Вода у пензији, пређашњи дугогодишњи професор и директор наших пољопривредних школа и садашњи Председник Српског Пољопривредног Друштва, у новембру месецу прошле године навршио је педесет година свога јавног књижевног рада.

И ако је дан педесетогодишњице рада г. Тодоровића прошао сасвим тихо и нечујно, ваљда благодарна скромности свих пољопривредника у опште, па и његовој, дужност је Тежака, на коме је г. Тодоровић десенијама сарађивао, па и сада сарађује и чији је он био неколико пута и уредник да ту педесетогодишњицу забележи, те да се тиме не само одужи својем врском уреднику и сараднику, него и да потстрекне и млађе генерације да се на г. Тодоровића и његов рад угледају.

Кад у мислима прелазимо свеколики рад г. Тодоровића нама и нехотице падају на памет ове, у данашње време тако значајне речи, које је једном приликом изрекао један познати италијански писац*, а које дословце гласе: „Просветити пољопривредника, створити једну нову дубоку пољопривредну савест, која одговара неминовним потребама земље, то је, ето, дужност сваког доброг Италијана, који то може да уради, то је, ето, први сигуран корак ка видној економској обнови нације, ка њеној правој величини.“

Те се речи могу тако лепо применити и на нашу земљу и на наш народ, у толико пре што

смо ми сразмерно далеко јача пољопривредна земља него ли Италија.

И можемо рећи да је г. Паја Тодоровић био један од тих, у нас још врло ретких људи, који је просвећивао пољопривреднике и упорно радио на стварању те дубоке пољопривредне савести, која, на жалост, и ако смо једна првенствено земљорадничка земља и ако сва наша интелегенција потиче из народа, још није у довољној мери створена ни код сељака, а још мање код других редова нашег грађанства, чији и економски, па и културни живот стоји у тако великој зависности од полске привреде. И он је радио на томе послу 50 пуних година, па и данас ради и то ради

онако како сваки школовани пољопривредник треба да ради: и пером и речу и делом.

Тешка и то врло тешка је задаћа просвећивати народ, и поред све племенитости и поред све благодарности тога посла, а нарочито је била тешка у оним временима и оним приликама када га се г. Тодоровић подухватио. Осећајући и сам да није лако учити народ и уносити савремене идеје и савремене начине рада у полску привреду, г. Тодоровић је схватио, још у својим младим годинама, да вођ и учитељ народа треба најпре самога себе добро да наоружа солидним и теорним и практичним знањем и спремом, па је у том правцу умео себе врло

Павле Т. Тодоровић — Ђаковчић
Председ. Српског Пољоприв. Друштва.

добро и да упути.

Загрејан идејама о подизању полске привреде и пољопривредника, путем груписања земље и стварања општинских заједница, које је седамдесетих година ширио његов земљак Светозар Марковић, г. Тодоровић, пуни идеала за село и његов напредак, напустио пране науке, које је започео на ондашњој Великој Школи у Београду и креће у Крижевце, да тамо на Краљ. Вишем Господар-

*) Ubaldo Gallo.

ском Училишту стече себи научне и стручне основе из пољске привреде, како би корисније могао послужити сељачком народу, који је онда сачињавао још већу масу становништва него данас.

Пошто је завршио Више Господарско Шумарско Училиште у Крижевцима г. Тодоровић је студирао неко време и на Високој Пољопривредној Школи у Бечу, те да би се на тај начин што више изобразио у пољопривредним наукама. Али он се није задовољавао само јаким теоретном спремом, добијаном на тада признатим школама, него је желео да то своје школско знање попуни и праксом на угледним странним имањима. Тако је провео на пракси неко време на угледним имањима у Аустрији и Ческој, а нарочито код Хорског у Колину.

Завршивши своје школовање на страни г. Тодоровић је желео да се сам опроба, да теорна и практична стечена знања примени и то не на туђем имању, него на своме сопственом и да са својим средствима и под својом одговорношћу не само стече праксу у управљању имањем него и мало више искустава, пре него што би отпочео своју акцију у народу. Тиме је желео у исто време да даде корисног и видљивог примера народу из околине како треба радити земљу и на који се начин под нормалним — а не вештачким погодбама може најбоље водити једно пољопривредно газдинство. Отуда је, вративши се из иностранства дуже година и водно своје имање у Јагодини и не тражећи државну службу.

И начин школовања и начин добијања праксе као и начин припреме г. Тодоровића био је такав какав се само пожелети може, те као леп пример може да послужи свима младим генерацијама наших пољопривредника, који се желе да припреме за добре и ваљане пољопривреднике. Доиста, сваки који се школује на првом месту треба себе да припреми за независан, самосталан живот, да може наћи места и ван државне службе, а он ће бити способан да се лати таквог самосталног рада, ако буде следио путем, којим је и г. Тодоровић у припреми за свој живот и своју професију ишао.

Још као ђак, увек под утицајем идеја Светозара Марковића, г. Паја Тодоровић излази први пут у јавност у листу *Будућности* 9. новембра 1874 год. (бр. 91—95 стр. 370) са неколико чланака под насловом *Штудије о земљорадњи* (ситуација земљорадње у друштвеној привреди, наука, теорија и техника земљорадње од Тера и Либига у Немачкој, статика у земљорадњи). И то је први, истина, ђачки, али ипак и по предмету и по садржини озбиљан рад, од кога је, ето, прошло пуних педесет година и који је г. Тодоровићу, верујемо, не само мио као и сваки рад првенца него и који му изазива најпријатнија сећања на доба његове најбујније младости. У то још млађинско доба, доба пуног одушевљења идеализма и многих смелих комбинација појављује се 14. марта 1875 године

стр. 2 бр. 32 и други његов рад у Крагујевачком *Ослобођењу* од под називом *Једна реч о земљоделском питању у нас*, у ком је као и друг му пок. Љуба Новаковић тражио оснивање земљоделских асоцијација (заједница), у којима би се груписала имања, стока и справе и где би се радило у великој помоћу најсавршенијих машина.— Али те земљорадничке асоцијације чије је заснивање, по учењу Светозара Марковића, желео видети и г. Тодоровић у Србији, а које је доцније покушао и сам стварати у Јагодини, то су били само лепа идеали и младинске сањарије, па су се убрзо и разбили под утицајем грубе стварности да на њихово место дођу здраве и стварне идеје за унапређење привреде — модерне земљорадничке задруге.

И доиста у 1880. године, када је већ и сам мало прошао кроз школу живота и стекао више искуства, г. Тодоровић, као зрелији и хладнији, више не говори о земљорадничким асоцијацијама, већ, напротив истиче важност начела удруживања и то модерног удруживања људи, а не земље, справе и капитала, за међусобно помагање. Он у то време пише темељну расправу *О кредиту и рационалној земљорадњи****) у којој говори о сељачким *пољојмичким касама* и тиме утире и припрема пут земљорадничком кредитном задругарству, које ће ускоро после тога појавити у Србији.

Од тог доба отпочиње врло плодан и врло разноврстан рад г. Тодоровића на пољопривредној књижевности. Те исте 1880. године објављује г. Тодоровић књигу *Систем земљоделске наставе*, малу књижицу, али пуну, за оно време, лепих и врло напредних мисли о систему уређења пољопривредне наставе у Србији, тако да ју је и сада вредно прочитати. У њој г. Тодоровић први пут износи потребу оснивања Пољопривредног Факултета, за који се и у доцнијим списима бори и који је најзад доживио да види и оствареног у Београду.

У 1886. године штампа своју *Пољску привреду*, као уџбеник за школу и народ и то први део који обухвата *Ратарство*, *Баштанство* и *Ливадарство*. Доцније у 1890. години штампа други део, који обухвата *Воћарство*, *Виноградство* и *Шумарство*, и најзад у 1898. год. штампа и трећи део који обухвата *Стоочарство*. Све те три књиге, које обухватају преко 400 страница са многобројним сликама биле су дуго време скоро једини уџбеник и за ђаке Училишних школа и Богословија и за ђаке ратарских школа.

У 1902. г. Тодоровић штампа поново своју *Пољску привреду* у две свеске, у краћем издању као енциклопедију целокупне пољопривреде и подешену за потребе ђака учитељских школа и богословија и државних економи, и *Пољопривредне Поуке I и II* св. за потребу нарочито продукних основних школа, о којима се у то време много говорило.

***) Види Мих. Аврамовић *Тридесет год. задруге рода*

У 1896 г. штампа г. Тодоровић једну опсежну расправу од 269 страна и неколико слика под именом *Набавка прикладних говеда у Алгају, Форалбершкој, Тиролској, Корушкој и Швајцарској, у којој је по ућиненим студијама на лицу места изложено интересантне податке о познаним раса говеда, културних прилика, наставе, пољопривредних установа и законодавства у свима овим земљама.*

Српско Пољопривредно Друштво г. Тодоровић је нарочито задужио са неколико књига, штампаних у његовом — друштвеном — издању као *практичне пољопривредне науке* од којих се истичу: *Одгајивање стоке у 1899, Храњење стоке у 1905 год.* (у сарадњи са П. Тодоровићем маринем лекаром) и у 1899 год. *Гајење пољских усева* (у сарадњи са Благ. Д. Тодоровићем) која је доживела и друго издање у 1920. год.

Ваља још нарочито истаћи и његове књиге: *Садање стање америчких подлога*, која је штампана у 1910 години као једина те врсте у нашој виноградској књижевности и *Ратарство* за ниже пољопривредне школе (у два издања), које служи и данас као уџбеник у ратарским школама.

Од мањих расправа, оштампаних у засебним издањима, вреди нарочито поменути ове радове г. Тодоровића: *Како може наш пољопривредник да напредује* (у 1890 г.), *Пред ишањем о унапређењу говедарства у нас* (у 1890 г.), *О новом начину подизања винограда* (у 1898 г.), *Главније болести винове лозе, Типови пољопривредне производње у Јужној Србији* и др. Тежак нарочито има да благодари на обилатој и разноврсној сарадњи г. Тодоровића све од 1881 године, када је г. Тодоровић изабран за члана Српског Пољопривредног Друштва па до данашњег дана. Па не само у Тежаку, г. Тодоровић је сарађивао и у другим пољопривредним листовима: на *Господарском и Шумарском листу, Трговинском Гласнику, Пољопривредном Гласнику, Пољопривредном Календару* и т. д., а поред тога бивао је више пута и уредник Тежака, Пољопривредног Календара, Пољопривредног Гласника, Гласника Министарства Пољопривреде и т. д. Код чланака где нема подписа служио се са шифром: — *Б.* Био је и сарадник, за српске сорте лозе, чувеног дела *Амблеографија* од Д-р П. Вијала у Паризу.

То су све књижевни радови г. Тодоровића, који су били, а и сада су корисна стручна лектира многим и многим генерацијама пољопривредника. Али г. Тодоровић није само радио пером, он је радио и речју, живом пољопривредном речју, пропагандом, свуда где му се за то прилика указала.

Кад се већ наоружао солидним теорним и практичним знањем у пољопривредним школама и добраним на страни и на свом сопственом имању, ступио је у државну службу већ као зрео пољопривредник од 28 година. У то време у 1881. години, када је г. Тодоровић ушао у државну

службу, није ни постојало у Србији никаквих пољопривредних школа — оне које су постојале биле су, на жалост, укинуте, а нове се у то време на њихово место нису створиле — нити Министарства Пољопривреде нити других економских установа у народу. При Министарству Финансија постојао је Одсек за Пољску Привреду и ту у том Одсеку г. Тодоровић је започео своју чиновничку каријеру. Међутим њега је јако привлачила наставничка служба, те је више година био хонорарни наставник пољске привреде у Учитељским школама и у Богословији. Велики број учитеља и свештеника и сада се са задовољством сећају свога наставника г. Тодоровића, јер је многе од њих г. Тодоровић не само умео да заинтересује за пољску привреду, него и да створи ваљане пољопривредне пропагаторе у селима, у којима су они доцније службовали. У 1890. години г. Тодоровић је положио професорски испит за пољопривредне школе, те да би се још са већом вољом посветио пољопривредној настави. Пуних 12 година он служи као директор и професор пољопривредних школа у Краљеву и Букову, где живом речју и праксом припрема многе и многе младе генерације пољопривредника, који ће доцније постати добри домаћини на својим имањима и ваљани службеници у пољопривредној и другим струкама.

Па не само у школи његова се реч могла чути па многим и многим јавним зборовима, конференцијама, скуповима, које су приређивале разне пољопривредне и просветне установе. Нигде ниједне иоле веће манифестације пољопривредника: изложбе, скупштине, или конгреса није било а да у њима г. Тодоровић није узео учешћа и да није пропагирао идеје за напредну пољску привреду и радио на стварању и развињу свести код пољопривредника о значају савремене науке и праксе у пољској привреди.

Па не само речју него и делом г. Тодоровић је давао леп пример не само свога свесног него и смишљеног и истрајног рада. У свима пољопривредним установама, у којима је служио, оставио је дубоке трагове свога рада било на пољу организације послова, било на увођењу новина и савремених метода рада, било на стварању нових установа. Не само да је сам радио и предњачио у послу, него је то тражио и од својих потчињених. И та његова вредноћа и упорност у раду веома је корисно утицала на све те потчињене, те ће се многи и многи од њих сетити са благодарношћу тог благотворног утицаја свога старешине на њих саме. Јер г. Тодоровић је сматрао да се човек понајбоље васпитава у раду и да је рад најбоље средство, које доиста човека може учинити корисним чланом друштва и државе.

У периоду од 1898 до 1904 г. Тодоровић најпре као секретар, а потом као шеф одсека за Виноградство и Воћарство активно је сарађивао на изградњи свих важнијих пољопривредних закона из тог времена (на законима о унапре-

ђењу Воћарства, Виноградарства, Сточарства, за-
кона о окружним и среским економијама, пољо-
привредним станицама и т. д.). Па не само да је
сарађивао на изради тих закона, него је, што је
још теже, имао радити и на њиховој примени, нарочито
на оснивању воћних и лозних расадника. И
организација многих лозних великих расадника:
у Јагодина, Нишу и Жупи, а доцније у Скољу и
Кавадару као и прве енолошке станице у Букову
његово су дело.

После балканског рата г. Тодоровић одлази
у Јужну Србију за пољопривредног инспектора за
целу ту област, те да својим богатим искуством
послужује на организацији пољопривредне службе,
у том делу наше земље где тако рећи ничега
од пољопривредних установа није било. И он се
посвећује са млађиним жаром предано и
истрајно тој новој служби, те да би што боље
користио нашој новоослобођеној браћи у Јужној
Србији. Али, на жалост, тамо остаје за кратко
време, јер европски рат и њега као и многе
чиновнике натерује да напусти своју отаџбину
и да са својом браћом пође у туђину. У 1918.
години Влада га позива на Крф, где добија звање
начелника Министарства, те да учини погребне
припреме за обнову пољске привреде, јер се
очекивао скори повратак у отаџбину. По осло-
бођењу и уједињењу г. Тодоровић остаје и даље
као начелник Министарства све до 1924 године
када је по новом закону о чиновницима стављен
због година у пензију.

Под председништвом г. Тодоровића је одр-
жана у Букову код Винодељско-воћарске школе
пре четири године једна важна конференција ви-
ноградско-винарских стручњака из целе државе,
на којој су донете значајне одлуке за изједначање
рада на подизању Виноградарства и Винарства у
нашој земљи, а које су послужиле као добра
основа за доношење новог закона о унапређењу
виноградарства, који сада важи за целу земљу.

Г. Тодоровић је не само деловао као државни
службеник него је и ван своје службе посвећи-
вао много пажње и улагао многе напоре у по-
дизању развијању и ширењу свих приватних пољо-
привредних установа, које су опет припомагале
да се пољска привреда у народу унапреди и по-
дигне на што већи ступањ. Од 1881 године г.
Тодоровић ради као редовни члан Српског Пољо-
привредног Друштва на његовом унапређењу
па све до данашњих дана. Читав низ година би-
вао је члан Управног одбора, Потпредседник и
Председник, на коме се званично и данас налази.

Па не само за унапређење Српског Пољо-
привредног Друштва, него је г. Тодоровић радио и
на унапређењу модерног земљорадничког задру-
гарства. Он је, као што смо већ поменули, не само
утирао пут ради његовог завојења у нашу земљу,
онда кад оно није ни постојало, него је и доцније
сваком приликом помагао рад и развој земљорад-
ничких задруга, тежећи свагда да се између

Друштва и Савеза одржи што лепша хармонија
и кооперација у раду, а за напредак и пољске
привреде и пољопривредника.

Најзад, г. Тодоровић је узимао учешћа као
председник или као члан управног одбора и у
разним другим установама од општег национал-
ног или просветног значаја, радећи свагда истрајно
на њиховом развијању и унапређењу: народној од-
брани, одбору за просвећивање, одбору задуж-
бине Љ. Радивојевића итд.

За све време педесетогодишњице свога рада
мисли г. Тодоровића биле су испрестано управ-
љене једном једином смеру: да својим знањем и
својим искуством послужује што боље своје на-
роду и својој отаџбини.

И он се доиста за ових педесет година свога
рада достојно одужио и народу и држави, те може
спокојно и са задовољством рећи, да је и он до-
принео, и то знатно, у зидању наше данашње
пољопривредне зграде.

И тај његов рад нашао је признања и код
државе и код разних пољопривредних установа,
и код народа.

Г. Тодоровић је награђен орденима Са. Саве
IV и II степена, орденом Белог орла IV степеном
француским орденом за просветне заслуге (de
l'Instruction publique). Али највећа је награда до-
шла од народа, за чије је добро он улагао толико
труда, јер је почастиован у два маха узастопно
скоро једногласним поверењем за Председника
Српског Пољопривредног Друштва (1923 и 1925
год.), а затим за почасног члана Главног Савеза
Српских Земљорадничких Задруга (1924) и Срп-
ског Пољопривредног Друштва (1925 год.).

Уредништво *Тежак* — а верујемо да ће се
уз њега придружити и сви његови сарадници и
читаоци и сви чланови Српског Пољопривредног
Друштва — са овим чланком, који је само једна
бледа слика његове активности и његових заслуга
најсрдчавије честита г. Тодоровићу педесетого-
дишњицу његовог књижевног рада и изражава том
приликом своје најтоплије жеље да г. Тодоровић
још за дуго, поживи у добром здрављу и креп-
кој снази и да га подржи његова позната енергија
и живавост у раду, те да још послужује и пољској
привреди и својем народу.

Д-р. Вел. Н. Стојковић

ИЗ ВИНАРСТВА

Вински епонит. Вински епонит се састоји
од чисто билинских твари, те је неопходно по-
требит у рационалном подрумарству. Употре-
бљива се у првом реду за поправљање поквар-
ених вина, те за одузимање неугодног мириса и
укуса вина.

Вински епонит — ако оригиналан — имаде
и ту предност, да га се смеје оставити дуго вре-
мена у вину, без да би на исти нити најмање
лоше уливисао. Међутим остала пријашња сред-
ства као н. пр. животињски угал, костни угал,

сподиум (poir animal, spure, charbon animal) ит. д. често остављају у вино један непријатан укус, пак зато их треба чим пре одстранити од вина. Тога ради њихово деловање у вино је сразмерно ограничено и неисцрпљиво.

Вински епонит употребљава се у следећим случајевима:

1. За одузимање боје црном вино и ополу (шилеру). У првом случају треба 800 до 1200 гр. т. ј. направна боји вина, а у другом случају 40 до 300 гр. епонита по хектолитру.

При употреби епонита одузме се не само боја црном вино, него и један део његовог танина, тако да исто постаје љупко као што су остала бела вина. Овакво вино даде се врло добро резати са белим вином.

2. При превећ трпким црним винима употребава се 20 до 50 гр., а при белим винима 10 до 20 гр. по хл.

3. При превећ затвореним (тамним) белим винима 10 до 30 гр. по хектолитру.

4. За одузимање боје белим винима, која су била бојадисана са карамелом (couleur), 20 до 80 гр. по хл.

5. При винима, која заударјају од кешине, 100 до 150 гр., затим се вино мора да прелије у добро сумпорану бачву (буре).

6. При винима, која заударјају од плеснивости, употребљава се 80 до 120 гр. по хл.

7. При винима, која заударјају од лоше бачве (ведраша), од 75. гр. до 150 гр. Затим се вино мора да неколико пута прелије и тако прозрачи.

8. При винима, која се помуте, 80 до 100 гр. по хл., затим се вино пастеризира или пак прелије у добро сумпорану бачву.

9. При винима, која потамне, 40 до 100 гр. по хл.; затим их треба прелити у добро сумпорану бачву (буре).

10. Исто тако ако вино прими укус млечне киселине, по 100 гр. по хл., затим се мора добро сумпорати.

11. При винима, која постану горка (гренка), 50 до 250 гр. по хл. У овом случају епонит мора да остане у вино бар 10 дана, а затим се мора исто пастеризирати.

12. При винима, која имаду укус од плута (шугара), 60 до 80 гр. по хл.

13. При винима са укусом или мирисом од ракије 40 до 100 гр. Нема тог воња или укуса од ракије, који се не би дао одстранити са употребом епонита.

14. При винима, која заударјају од терпентина, 400 до 1200 гр. по хл. који мора да остане у вино барем осам дана.

15. При винима, која заударјају од петролеја или карболинеја, 150 до 300 гр. по хл.

16. При винским дестилатима, ракије, коњака, шљивовице итд. употребљава се вински епонит како следи: превећ тамну боју се одузме са 10 до 40 гр. при превећ трпком укусу 20 до 40, а

при разним непријатним мирисима услед покварене бачве, чепа, плута итд. по 100 до 200 гр. по хектолитру.

При употреби епонита препоручујем, да се најпре учини један мали покушај, а по могућности и више, и тек на темељу резултата имају се применити горе назначене количине количине.

Одређана количина епонита помеша се у једној посуди са вином, тако да се учини једна репка каша. Затим се улије у дотичну бачву, те добро измијеши са осталим вином.

Колико дуго мора да епонит остане у бачви, зависи од мање или више интензивне боје црног вина, односно о ступњу мане која се жели одузети. Исти мора свакако остати барем 5 дана у бачви, при чему се мора сваки дан добро помешати те напокон прелити и филтрирати.

Петар Ј. Мловић.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Питање: На који би начин могао разредити и неговати воћне младице, дивљачице јабука, а који се доста густо изникле.

Димитрије С. Тодоровић
из Драгова.

Одговор: Све густо изникле младице чим толико израсту да имају већ по 2—3 листа, треба их тако у зеленом стању одатле извадити и пикирати (привремено пресадити) у нарочито спрењене леје. Треба их пресадити тако, да биљка од биљке буде у реду у растојању 8—10 см. а ред од реда 10—15 см.

За време првих дана по пресађивању мора се водити рачуна, да оне буду добро заливане и од сунца заклоњене, све док се не приме и оснаже а што ће се познати по новом кретању пупољака и лишћа.

Свака леја, где су младице пресађене мора бити савршено чиста од траве и корова, а преко лета треба их чешће прашити малом мотичницом, те да земља буде трозна и растресита.

За време сушних дана с пролећа и преко лета, треба чешће заливати.

П. С. Петковић

КЊИЖЕВНОСТ

Винарство*). По првом делу књиге „Винарство и клетарство“ Франа Звекфлерја Привредни директор Андреј Змаец, равнатељ држ. винарске ин сајарске школе у Марибору, 8^о VIII ин 208 страни. 128 подоб. Натиснула ин заложила Тискарна св. Цирила у Марибору 1925. Цена в платно везани књиги брез поштинне 66 Д., с поштинно 68 Д. В наши пречеј оскодни кметјиски књижевности малоне нодена строка ин тако

* Т. ј. српски речево Винарство.

слабо заступана ко винарство. Та недостатак зело чутио наши винарји, ше боји се па увељавља кот худа овира при покуу в наших кметийских шолох. Да се одправи неугодна запрека, је директор Жмавц псеведел а доволемм заложништа I. дел Zweiflerjeje књиге („Weinbau und Weinbehandlung“, заложил Паул Парев, Берлин) кнје за поук прав примерна, кер всебује в главнем все, кар је напреднему винарју треба ведети. Првотно беседило је Жмавц местом појаснил, ту ин там стварно изполонил ин поправили. Упорабљал је ласт на изкуства најбољших строковнаков, чрпајоц из најновејше строковне литературе, да би дело боље устрезало својему намену. В дробнем тиску је Жмавц додал то, чesar је в кнџи ше погрешал али кар се му је здело вредно посеблега поудкара гледје на наше потребе; подоб на је в кнџи за добро половицо веч кот в извирни. Писатељ је посвечал посебно поворност туди терминологији, ки је при нас не ле в винарству, марвеч туди, в некатерих других господарских сирокых нестална ин непольна. Кер је та кнџа прва словенска кнџа целокупнега винарства, се је писец сматрал управиченега, увести некај изразов за појме, ки јим ин могел затекнути словенскега имена али катерих старе име се му ин здело примерно. В кнџи со те мељито обравнавана тале: главна проглава: О култури винске трте. Опис подземних ин наземних делов трса (органогрџија). Опис најобичајнејших америчких подлаг ин европских врст винске трте (ампелогрџија). Начин разможитве винске трте. Како си уредили ин засадили виноград. О възгојних начиних, Всаколетна културна оправила в винограду. Шкоде ин полезни, ки јие повозчата неповольно време ин неприкладна земља. Трџу шкодљиве живали ин растлине. Како гојимо трвадје об кишних стенах ин зидових. Пред тргативо. Давчне олајшавје, Рентабилност виноградов. Из винарске географичејне статистике. Строковно вредност кнџиге повечује кончно „Стварно казало“, ки је посебно вестно састављено. Изредних заслуг за делце си је стекло туди заложништво, ки се ни устрашило великих строжков ин је кнџо богато опремило. Тако задощча кнџа всестраним потребам ин захтевам, ки јо моремо всем заниманцем ле најтоплеје припорочати. Стварно строковно оцено тега прворстнега дела приобчимо о прилики.

Б Е Л Е Ш К Е

Биљска храна а не биљна храна. Наш уважени члан г. С. Лозанић, професор Универзитета и члан Академије, доставља нам ово;

„Наша пољопривредници не праве разлику између биљне и биљске хране, већ и једну и другу називају биљном храном. То је погрешно. Јер биљна је храна биље, којим се животиње хране,

а биљска је храна онај део ваздуха или земље, којим се биље хране. Те називе ја сам први почео употребљавати; али нисам их ја створио, већ сам их добио од два наша најбоља познаваоца нашег језика. То је било у нашој Академији Наука. Кад је пок. Миллићевић видео наслов „О биљној храни“ на једној мојој књижници, он ми рече: „Зар сте и ви вегетеријанац? Кад му рекох, да се у тој књижници говори о храни, којом се биље хране, он са узвиком неколико пута узвикну: „То не вала“. После тога умешао се у тај наш говор и г. Љ Стојановић, наш најбољи филолог, и њих двоје сагласише се да храну којом се биље хране треба звати *биљска храна*. Кад сам скренуо пажњу г. Стојановићу на народни назив *биљани пешак*, и да би се, по томе, могло рећи биљана храна, он ми је рекао: боље је стварати нове речи по утарђеном правилу, но по изузетцима.

Изнесох вам ове детаље да би видели како је поставла реч „биљска храна“, те се можемо ослонити на њену правилност.“

Ми ово саопштење г. Лозанића радо достављамо нашим читаоцима.

Запасивање и кошење стрнина с пролећа. Постоји још из давнашњих времена обичај да се сувише бујне стрнине с пролећа запасају овцама или козе, те да би се зауставила њихова бујност у корист плодности. Донста, тим се радовима користе да се стрнине успоре у порасту и да се сузбије полсгање стрнина, која се јавља нарочито у кишним годинама.

Међутим и запасивање и кошење стрнина имају узвесних незгода у томе што се по неке биљке и сувише запасау или покосе док се друге оставе скоро недируте. Ако би се пак кошење извршило равномерно, на истој висини на 15 до 25 см. висине крајем априла или најдале почетком маја изгледа по једном Французу (г. Башлије-у) да се не само може омести бујан пораст него, и да се може остварити и већи принос код стрнина.

Тај Француз је вршио упоредне пробе у Француској са кошењем пшенице једном нарочитом справом, која потсећа на машину косилицу па је на кошеном делу њиве нашао вишак (у зрну) на 6.33 твара (квинтала) пшенице по хектару више него на некошеном, док је принос у слами био за 7 твара (квинтала) мањи на некошеном него на кошеном делу.

Како се тим кошењем, кад је се оно извршило равномерно и на време, може не само да спречи полагање него и да повећа принос у зрну на рачун сламе, огледи у том правцу и код нас би били врло корисни да се учине.

С тога нека на истој њиви пшенице они пољопривредници код којих је пшеница бујно порасла закосе пажљиво један мали комад по горњем улуту, а други нека оставе недируте, па о жетви нека упоредје добијене резултате са ко-

шеног и некошеног дела, сводећи све на всту површину. Тако ће се најбоље сами уверати да ли је и у колико кошење жита корисно или не.

Треба ли вештачки бистрити вино које се хоће да разлије у бутеле? Кад је већ вино арело за разливање у бутеле, — а млада се вина као што се зна не разливају у бутеле — треба га, ако није довољно бистро, претходно вештачки набистрити. Случај се најчешће јавља код црних вина, која се најбоље могу избистрити беланецом од јајета. На хектолитар вина треба узети беланце од два јајета које се најпре мало посолу па у мало вина излупа, па потом сила у буре с вином, које се хоће бистрити. Усуто се беланце у бурету измеша помоћу каквог расцепљеног штапа или нарочите мешалке да би се беланце што боље распоредило по свој маси вина. Тако бистрено вино остави се на миру осам до десет дана, па се потом пажљиво преточи у чисто буре. После једног или два месеца из овог последњег бурета може се бистрено вино преточити у бутеле.

И бело вино такође треба претходно избистрити, пре него што би се расточило у бутеле, јер бутелска вина треба да су савршено бистра. Само таква она ће се моћи боље уночити и лакше продати. За рад и упутство по своме набавити књигу *Винарство* од Б. Ранковића преко Српског Пољопривредног Друштва.

ГЛАСНИК

Светска производња вина у години 1923.

— Zemedelska Politika у 2-ом броју свога листа од ове године, објављује статистичке податке о производњи вина на целој земљи. Сматрамо да ће ови подаци занимати и наше читаоце, утолико пре што се из овога прегледа види, да наша земља према другим државама у производњи стоји на 10 месту:

Француска	58,980,000 хектол.
Италија	43,000,000 "
Шпанија	22,100,000 "
Алжир	10,186,000 "
Португалија	5,500,000 "
Мађарска	4,700,000 "
Аргентина	4,500,000 "
Румунија са Бесарабијом	4,200,000 "
Чила	3,100,000 "
С. Х. С.	2,600,000 "
Немачка	2,300,000 "
Грчка са острвима	2,100,000 "
Аустрија	1,900,000 "
Бугарска	905,000 "
Швајцарска	780,000 "
Тунис	720,000 "
Чехословачка	605,000 "
Бразилија	520,000 "
Капланд	450,000 "

Перу	290,000 хектол.
Корзика	265,000 "
Елзас и Лонтрингиа	257,000 "
Уругвај	220,000 "
Аустрија	200,000 "
Азорска острва, Канарска острва и Мадера	150,000 "
Боливија	65,000 "
Луксембург	8,000 "
Мексика	7,000 "
Сирија	5,000 "
Канада	2,000 "
Египат	1,500 "
За Русију и Турску нема података	
Укупно	170,617,200 хектол.

Ђ.

ЗАПИСНИК*)

15 редовне седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане на дан 8. априла 1925. год. у друштвеном дому у Београду.

Били су присутни: председник г. др Тавасије Митровић и чланови Управе: г. г. Божа Ђ. Ранковић, Бошко Ж. Бошковић, Софроније Партовић, Александар Рашковић, Бора Станисављевић, Сава Ратковић, и Драгутин Спремић.

Као гости: г. г. Петар Томковић, председник Пољопривр. Подружнице из Араћеловца и Јова Т. Стојановић, рачуноводилац Главне Контроле из Београда.

Председавао: и председник г. др. Тавасије Митровић. Бележио: секретар г. Ник. Ст. Станковић.

I.

Прочитан је записник 14. редовне седнице. — Одбор: усваја прочитани записник

II.

Прочитан је записник 15. редовне седнице Књижевног Одбора. — Одбор усваја прочитани записник и одлучи: да се поводом уређења Тежакa позове на идну седницу Управног Одбора и уредник Тежакa г. др В. Н. Стојковић.

III.

Прочитано је стање Друштвене касе и магацина на дан 1. априла т. г. — Одбор прима знању прочитано стање и одлучи: да финансијски Одбор прегледа привремене издатке и поднесе предлог за ликвидацију истих, а дуг у 2000 дина. од г. Мустане Салибеговића тражити одмах, у противном ставити му забрану на плату или пензију.

Члан Управног Одбора Софроније Партовић предлаже, да се одреди комисија за преглед магацина и чиновничких станова, која ће по извршеном прегледу поднети извештај Управном Одбору на идну седницу. — Одбор одлучи: да у комисију уђу чланови Управног Одбора: г. г. Бошко Бошковић, Александар Рашковић и Бора Станисављевић.

IV.

Прочитана су мишљења Набављачког Одбора по понудама и то:

*) Случајном олакшом штампање записник 16 седнице преговог записника је штампан.

а) Манојловића и Комп. из Београда за семе сточне репе. — Одбор: усваја мишљење.

б) „Jessewig“ из Штокера код Беча. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се о предњем навести Пољопривредна Подружница у Нишу.

в) Фабрика пољопривредних справа у Дебрецину—Мађарска. — Одбор: усваја мишљење комисије за пријем и преглед справа и Набављачког Одбора, и одлучи да се у комисији приме и то: 10 сепалица за репу, 50 круњача и 5 танастира дрљача.

г) Поводом набавке рафаје. — Одбор одлучи: да Набављачки Одбор набави одмах 1000 кгр.

V.

Прочитана су мишљења инспектора за Подружине:

а) По молби Пољопривредне Подружине у Сенти (Бачка) и Турји среза Звишког, за пријем у састав. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се ове Подружине приме у састав Друштва, пошто су испуниле прописане услове.

б) По спору између Мрчајевачке Пољопривредне Подружине и г. Аћелића. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да финансијски Одбор прегледа документа и коњаге и предложи коначну ликвидацију истог.

в) По реферату инспектора за Подружине бр. 3422 о раду Пољоприв. Подружине у См. Паланци. — Одбор одлучи: да се умолити члан Управног Одбора г. Вића Т. Развовић, да прегледа рад ове Подружине и о нађе-ном стању Друштво извести.

VI.

Прочитана су саопштења:

а) Писмо Народне Банке бр. 35368 од 2 априла т. г. којим извештава, да је одобрила Друштву зајам у 120 хиљада динара. — Одбор prima знању и одлучи: да се Банка извести, да ће Друштво узети одобрену суму кад буде потребна.

б) Писмо г. Др. Марка Т. Лeko, којим благодари на избору за Почасног Друштвеног члана. — Одбор prima знању.

в) Члан Управног Одбора Софроније Партоњић предлаже да се спор око семена од грахоорице и осталог из Угледног Пољопривредног Добра у Топчидеру оконча. — Одбор овлашћује члана Управе г. Бошка Ж. Бошковића, да оде код Начелника Одељења за Ратарство Министарства Пољопривреде и Вода и кратким путем ову ствар регулише.

Са овим је седница закључена.

Уредништво и администрација Тежака не прима одговорност за садржину приватних огласа.

ИСПРАВКА

У Тежаку бр. 15 стр. 117 моле се читаоци да учине ове исправке: у првом ступцу 22 ред у место: до две, треба да стоји: до једне; у првом ступцу 24 ред после см. изостављено је: а у дубини 1—1,5 см, а највише 2 см.

ВРШАЛИЦЕ

ручне—сточне—моторне и парне фабрикат
Хајрих Ланц Манхајм на складушту
Ферум Д. Д. Београд

Скопљанска 18

2—6

ПРАВЕ НЕХВИЛОВЕ ПРСКАЛИЦЕ

(патент Аустрија)

Признате као најбоље

могу се добити: у Главном Савезу Земљорадничких Задруга; Српском Пољопривредном Друштву и у свима већим гвождарским трговинама.

Главно заступништво код:

БРАЋЕ П. РАДОЈЛОВИЋА

Гвождар — Београд.

4—8

Моле се Управници Државних и Среских расадника да изволе Друштво извести, колико и каквих воћних садница имају за продају и по коју цену и која им је најближа желез. односно бродарска станица за експедицију.

Парних, бензинских и саугас ВРШАЋИХ ГАРНИТУРА, МЛИНОВА свих врста, ВЛА

ЧАРА ВАЉАВИЦА, АМЕРИКАНСКИХ ВЕЗАЧИЦА, жетелица и косачица, МАНИЛЕ праве американке за везивање снопова.

ПРИЛИКА: Комплектан четворка и компактна шестика САМОПУТУЈУЋА (селбшва-ндерер) тарништура мало употребљена јефтино има на стоваришту

Командиништво Друштво

А. БЕРАСИ и Кома. БЕОГРАД

Телетрам адреса:

„БЕРАСИ“

Телефон 672.

Канцеларија

Краљ Милова ул. 36.

4—5

ОБЈАВА

Српско Пољопривредно Друштво је добило за про-
детије сетву:

семе лудерце — гарантовано чисто — по 30 дин. кгр.	
семе сточне репе	22 " "
семе гледичица	25 " "
семе грахоорице	6 " "
семе мухара	6 " "
семе проса	6 " "
семе разног поврћа и цвећа	1 " " брoк

Семе се неће давати на кредит, већ само за готов новац. Са поруџбинама похитати, јер је семе набављено у ограниченим количинама.

8. Додатак „ТЕЖАКУ“ — Грађа за Пољопривредни Речник.

А. Г. Јовановић.

Ајдамски (едамски) сир. Израђује се познатише у Холандији из крављег млека. Подсиравање се врши на 33—35° Ц, за време од 8—15 минута.

Накнадно загревање у сурутци на 52—55° Ц. Груда се пресеје и набија у нарочите дрвене калупе (сл. 1). Соли се „суво“, одозго, или се меће у пресојаци. Сир је зрео после два месеца.

Сирци имају облик лопте, пречника 11—15 см., тежи су 2—4 кг., споља су обојени обично црвеном бојом.

Из 100 кг. млека добија се 10—11 кг. свежег или 8—9 кг. зрелог сира. **Алфа-сепаратор** в. сепаратори. **Бачија** [бачина, стањарна, катун (в. Вуков речник, III изд. стр. 19)]. је зграда, кошара и т. сл. где се леги прерађује млеко. Немачки: *Sennerlei*.

Бјелана је посај сир, који се добија из сурутке (жетице) приликом израде влашијског сира. (У Босни, на Влашци).

Бохињски сир. Израђује се, слично гријеру у околини Бохињског језера у Словеначким Алпима.

Буњкалица-гњетач је справа, која уједно врши буњање и гњечење масла. У употреби је у новије доба у неким већим млекарницама.

Буњкалица *slp.* стап, пиња.

Служи за буњање млека или павлаке у сирци добијања масла. Има их много врста:

1. **Домаћа буњкалица** где се удара одозго. Прави 100 удара у минути, пуни се до половине. Добро ради, али је заморно њоме руковати, те је у употреби само у малим газдинствима.

2. **Буњкалица с положеном осовином** (на пр. „викторија“ сл. 2). У облику је бурета на положеној осовини, без крила. Прави до 30 обртаја у минути, пуни до $\frac{1}{2}$, врло се лако окреће.

3. **Буњкалица с усправном осовином и с крилима.** (на пр. хостатајска сл. 3). Погодне су нарочито за велике млекарнице. Праве у минути 120—220 обртаја, пуне се за две трећине. За обртање је потребно више снаге него код буњкалица с положеном осовином.

У погледу материјала може се рећи, да су буњкалице од дрвета, као лошег топлоноше, у опште боље од металних буњкалица.

Сл. 1. Калуп за ајдамски сир.

Сл. 2. Буњкалица с положеном осовином („Викторија“).

Буњање *sup.* **мешање.** Буњање млека је радња, при којој се врши спајање масних куглица и прелаз млечне маси у масло.

Температура за буњање зависи од квалитета млека, годишњег доба, броја обртаја буњкаличиних крила, масноће павлаке и пуноће буњкалице.

У опште узев температура за буњање креће се између 9 и 19°.

Буширометрија *sup.* **видети:** Герберова ацидобутирометријска метода.

Вешиачко масло в. маргарин.

Вешиачко сиршће в. сиршће.

Влашијски сир *sup.* **шранички сир** се од старине израђује из овчег млека на планини Влашију, крај Травника, у Босни. Подсирава се свеже помужено млеко, а грудa сече у велије и глаже у чарбове (каце). Једна овца може дати годишње овог сира 6—7 кг. У килограм сира иде 3—4 кг. млека. По хемиској анализи влашијски сир садржи маси 24,75%, а суве субстанце 51,87%. Произведе га се годишње око 100.000 кг. (Лист. „Млекар“ бр. 5 и 6, Загреб 1924).

Врцаља в. сепаратор **Врч**, **врга** (в. Вуков речник) бокал, суд (канта) за ношење млека.

Вурда је сир који се добија из сурутке приликом израде качкавала и вађења млека.

Герберова ацидобутирометријска метода — служи за испитивање масноће млека, масла и сира помоћу сумпорне киселине и амил-алкохола.

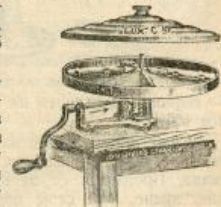
За рад по овој методи, која је у широкој практичној употреби, потребно је имати: центрифугу (сл. 4), бутирометре (сл. 5), каду за темперирање воде, термометар, пипете од 1, 10 и 11 куб. сантиметара, сумпорну киселину специф. тежине 1,820—1,825 на 15° ц.

Прибор се може добити преко Српског пољопривредног друштва у Београду или Савеза земљорад. задруга у Београду и Загребу, и Кметijske дружбе у Љубљани.

Ближе в. „Млекар“ — Сл. 4. Млечна центрифуга за 4 пробе.

Сл. 3. Буњкалица с усправном осовином и с крилима — за ручну снагу.

Сл. 4. Млечна центрифуга за 4 пробе.

ство^а од А. Г. Јовановића, II изд. (стр. 29—40), Београд 1921.

Годомин. в. шрапист.

Гријер (Grujère) спада у врсту тврдих арелих сирева.

Израђује се врло слично сивенталском сиру, само су сирци мањи (30—50 кг.), а укус му потешан на лешнике. Израда гријера нарочито је раширена у Француској и западној Швајцарској. Опширан опис израде гријера у делу Ch. Martin: Laiterie, III изд. (Encyclopedie, agricole), Paris, Librairie J. B. Bailliere et fils 19, rue Hautfeuille.

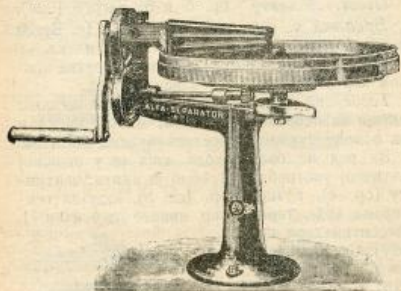
Груда — посиревина.

Груда је она згрушана маса (коагулум), која остаје у котлу одн. педилу, пошто се издвоји сурутка.

Грушевина (ужички округ) се прави, кад се овче млеко просто толико укува, да буде густо као мед, једе се хладна.

Гусандерова чинија. То је плехани суд са чепом у дну, кроз који се отаче посно млеко приликом збирања павлаке.

Гњетачи, гњеталице, гњечила. Гњетачи служе да се из масла изagna сувишна млаћеница. Има их ручних (сл. 7) и парних.

Сл. 7. Ручни, савршенији, гњетач с покретним столом.

Најбоље је гњетачи на температури између 10 и 15° Ц.

Деције млеко, млеко за одојчад. То је млеко намењено деци, а продаје се у добро запечатеним боцама. Производи се од кржава, које се целиходно хране, које стоје под контролом сточног лекара а на чистој се обради нарочита пажња

Млеко мора бити нормалног састава у погледу садржине масти и суве супстанце.

За одојчад се млеко обично стерилизује. (в. стерилизовање млека).

Дорнерова цеდიљка служи за цеђење млека помоћу вате. (сл. 8).

Сл. 8. Цедиљка по Дорнеру.

равања 33—35° Ц. Сирци се јако пресују и преврћу. Примењује се суво солиње а и пресолац. Температура подрума за ареше 10—13° Ц. Ементалски сир на пресеку има њему својствене шупљике — „окца“. Прави се у виду погача од 50—100 кг., у пречнику 80—100 см., дебљине 10—15 см.

Из 100 кг. млека добија се 9—11 кг. сира.

Жешица, сурутка, што се цеди из грудњаке приликом сирвања сира.

(У Босни, на Влашићу).

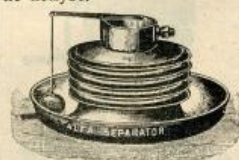
В. „Мљекар“ бр. 5 и

9. Калуз за ементалски сир.

6 од 1924. године.

Загон (пиротски округ) је поллетом ограђен простор код бачије, у који се утерују овце, које ће се мусти. Из загона воде неколико вратанаца — пропуста — струге, кроз које може проћи само по једна овца. Пред сваким пропустом седи по један овчар—музач, који дочекује овцу, помузе, отпушта, прихвата другу и тако редом док све не помузе.

Сл. 9. Цилиндричан загревач за млеко. Грева на потребну температуру (30—40° Ц, за испаривање млека).

Залеђено млеко. Где има машина за прављење леда, ту се може и млеко заледити, што се чини, да би могло и при врло дугом транспорту стићи у свежем стању.

Имперјал (царић, царевић) спада у врсту меких сирева, који се троше свежи (не зре). Прави се из 4 дела слатког пуног млека и 1 дела слатке павлаке. Подсиривање на 21° Ц; а траје више часова.

Кад из груде сурутка откапље, посоли се и добро измеша, па се за тиме калупи. У килограму иде 7—10 лит. млека и 2 лит. павлаке.

Из килограма сира изради се 16—20 комада имперјала по 60 грама.

Исплата млека. Млеко се може плаћати, како се то обично чини, по литру или килограму, а може се плаћати по т. зв. *кило* — односно *литар* — процентишима.

Кило (литар) проценат је производ из количине млека и његове масноће т.ј. процента масти. Овај је начин исплате млека правичнији, јер се узима у обзир и масноћа млека, те продајци бољег (маснијег) млека добијају више новаца, сем тога он сам собом преставаља контролу квалитета млека и сузбија кварење млека.

Данас је примењен скоро у свима млекарским задругама.

Још је савршенија исплата млека по т. зв. *„уделима масла“*.

Удео масла то је количина масла, који је дотични продавац (задругар) лиферовоу у млеку, изражена у килограмима.

(Ближе в. Млекарство од А. Г. Јовановића стр. 122 II изд. Београд 1921).

Јогурта (огурта, цариградско кисело млеко, јогурт).

Давно је позната на Балканском полуострву, а у осталој Европи тек од како је Мечников открио његову дијететичну вредност, нарочито у цревним и желудачним болестима.

Справљање јогурта је у ствари врло просто. Може се израђивати из крављег, овчег или бивољег млека. Поступак је овакав:

1. Свеже се млеко двајестак минута прокува а ако се жели гушћа јогурта, и до половине укува

2. Охлади се на 45—50° Ц.

3. Дода му се 1% јогуртине маје или старе јогурте у погодном суду, најбоље од стакла.

4. Суд се обавије чистим пешкиром или смести у сандук с дрвеним резанцима тако, да се за 4—5 часова одржи температура од 35—45° С., за које се време млеко укисели и згусне.

5. Кад прође то време суд се носи у хладан подрум, где престоји 12—24 часа и тада је јогурта готова за употребу.

Од готове се јогурте може одвојити маја за следеће кишљење

Добра јогурта је питијаста, те се даје сећи, пријатно накселог, ароматичног укуса и мириса.

Јогуртину мају израђују многи заводи на пр. Државни бактериолошки завод у Крижевцима.

Ближе о јогурту у „Млекарству“ од А. Г. Јовановића и у књижици г. др. Ф. Керна „О бити и деловању јогурта“, Загреб, 1912.

Јомужни сир (мекс сир) прави се из пуног крављег млека, кад се млеко постепено подсирива и даље рукама прерађује.

Казеин се добија, фабричким путем из потпуно оплављеног млека, таложећи му казеин помоћу сиршита или киселина. 100 кг. оплављеног млека дају 2—4 кг сувог казеина. Казеин служи за израду разних предмета: чешљева, допти, држака за штапове и др.

Којмак в. скоруп.

Калупи суп. творила за масло.

Служе да се комадима масла да одређен облик и тежина.

Обично носе по какав украс, цвет и т. сл.

Качкавал. Качкавал је сир европског југоистока: Италија, Балканско полуострво, Аустрија. Име му је талијанског порекла и означава сир, који се носи на коњима или сир, који је прављен у облику коњске главе.

Качкавал је важан објект исхране народа, војске, унутарње и извозне трговине. Тако је из Краљевине СХС извезено качкаваља у години 1923. кг. 3,128.557. у вредности 117,514.654.

Качкавал се израђује из овчег млека, а само изузетно уз додаток козјег или крављег млека.

Подсиривање свеже помуженог млека врши се сиршином есенцијом (на 10 лит. 20 грама) и траје 2—3 часа. За њим наступају ситњење „крсташен“, превртање и пресовање груде, па накнадно загревање у врућој води на 64° Ц; при чему се груда претвара у еластично тесто и меси се на оригиналан начин.

После тога сирац долази у *калуу*. То је гвоздени обруч пречника 27 см. висине 6 см. У калуу сирац проводи 12 часова, па се вади и соли „суво“. Има око 8 сољења.

Сир је зрео за продају после два месеца. За ареше нема подрума, већ на против сир зре на промајном месту у самој кошари.

Из 100 кг. млека, добије се просечно 18,5 кг. качкаваља, 2—3 кг. суруткеног масла и 1—2 кг. посног сира, званог „вурда“.

Сурутка која заостаје после вађења груде садржи просечно 2,38% масти.

Главни су центри за производњу качкаваља пиротски округ, Крива Паланка, Галичник, сем тога качкавал се ради на Шарпланини, Битољским и Ђеџелијским планинама, а у најновије доба и у Војводини.

Опширније о изради качкаваља видети Брошуру „Израда качкаваља“ од А. Г. Јовановића, Београд 1909. и „Тежак“ за 1909. год.

Кефир је алкохолно пиће, справљено из крављег млека, пореклом из Кавказа, а данас познато по свој Европи.

Кефирова маја се састоји из квасових гљивица и бактерија, које претварају млечни шећер делом у млечну киселину, делом у алкохол и угљену киселину. Справља се у главним потезима овако: Остављено се млеко загреје на 70—80°C охлади на 15—17° и дода му се кефирова маја, па се пусти да превире у погодним боцама.

Кефир шуши као пиво, лако је сварљив, те служи болесницима, који пате од слабог варења. (В. „Млекарство“ од А. Г. Јовановића).

Киселост млека. Млеко обично има више или мање киселине. Киселина се може испитати лакмусовом хартијом, кувањем, алкохолом, Дорниковим ацидиметром и другим методама.

Обично млеко показује 16—21° киселости по Дорнику.

Колострум в. млезиво. **Кондензовано** (згуснуто) **млеко.** Млеко се кондензује да би дуже трајало непоковарено и да му се да мања запремина. Кондензовање се врши загревањем на 80°C и испаравањем у вакуму на четвртину првобитне запремине, а обично му се додаје и шећера (око 10%).

Хемиски састав згуснутог млека с додатком шећера просечно је овакав:

воде	25,686
масти	10,985
белачевине	12,325
шећера	48,662
соли	2,342

Пре употребе се разблажује с водом.

Конзервисање млека. Конзервисање млека предузима се, да би се млеко могло да превози на велика растојања и да се што дуже сачува у свежем стању.

О разним начинима конзервисања видети под стерилизовање млека, пастеризовање, залеђено млеко.

Крсташ је справа, која се састоји из дрвеног крста, који је наглављен на дрвену мотку. Служи ситињеном грудом при изради качкаваља.

(В. А. Г. Јовановић „Израда качкаваља“ Београд 1909.).

Јов. М. Јевкић

Ветровар (Окр. Круш.) По Вуку котрљан (E. campestris). Врста траве са гранатим стаблом која као коров овде онде по ливадама утринама и покрај друмова расте. Кад се покоси ветар је лако и стално ваља, откуд је и добила своје име. Стока је нерадо једе особито кад очврсне и оматори. По где-где се корен ове биљке кува и теј од овога пије као лек противу шкрофула.

Гладишевина (Окр. Круш.). Трње-гладиш као коров по ливадама који се не трпи, јер је и у сену врло непријатан. Напротив за песковито и нестално земљиште је добро дошао пошто га својим кореном добро утврђује и веже. Трн му је гладак и бде као игла. Отуда му је и име. По Панчићу је ово род Ononis, а у Вука је *gladius*.

Гологуза (Окр. Круш.). Женетрга (C. intybus). Врста ливадске и утринске траве са повишким, гранатим и на лишћу посве оскудним управо голим стаблом, са шта је тако *гологузом* и названа. Цвет јој се изјурга лепо плави, а пошто већ превали подне обично се затвара особито док је још свеж, те за то ни само поље није тако по подне украшено плаветицима ове биљке као пре подне. Врло је питома и сва је стока радо једе. Корен једне расе ове биљке култивисе се и употребљује као додатак кафе зв. *цицура* по латинском Cichorium.

Жир. Плод *буке* и *храсна* вр. важао је лиснатог дрвета из фамилије жироноша (Cupressiferae) а родова ботанички званих: *Fagus-a* и *quercus-a*. Зри септембра а опада месеца октобра и новембра. Жиром се ово дрвце и размножава, кад као зрео доспе до земље и ако су остали потребни услови за то, као и влага и топлота. У домаћој економији употребљује се много за храну и гојење свиња. За ово онајбољи је бук и гранчев жир, јер је онајслађији и може га стока одмах јести. Остали је лут и опор тако, да га стока може јести тек пошто се стајањем под снегом мало укрти и изгуби своју љутину и опорост. Хростов жир употребљује се и у медвцини као кафа од жира.

Жировина, жировница. Такса за жирене свиња у шуми атара свога села. У прво време док још није била престала спахијска веза, ова се *жировина* наплаћивала полугодишње уз остале дажбине, које је Србија била дужна Турској плаћати на име спахијских прихода сваке године како је то Кнез Милош био уговорно, када је везао мир са Марашли-пашом. И по престанку спахијске везе од 1833 год. *Жировина* се даље наплаћивала за државну касу, докле није сасвим уступљена селима у чјим је атарима имало жиродродних шума. Зато су ова била обавезана чувати шуме од неправданих сеча и др. оштета, а не бранити жирене домаће стоке и другима, који у своје атаре нису имали оваких шума, па са правом наплате у своју корист законом одређене таксе за *нагоницу*. Од ове таксе $\frac{1}{3}$ узимали су кметови за своју награду, а $\frac{2}{3}$ предавали у општ. касу. Овако је било све до *Закона о Шумама* од 1891 год. По овоме закону извршеним ограничавањем шума свакоме је село остављен по један део у својину према његовој претри и стању шуме. У овој шуми као сеоској својини сељани олет не плаћају никаву *жировину*, али су дужни плаћати порез на земљиште под шумом по Закону о Порезу. Напротив ако они жире свиње у шуми која је

ограничена за државну, онда плаћају одређену таксу за *нагоницу*, ма се ова шума налазила и у њеном атару, пошто се више не прави разлика између њих и других села.

Жироспаћа. За Вука ово је само време опадања жира. Међутим откада је овај израз *жироспаћа* унесен и *Закон о Шумама* од 1891 год. обухвативши и саму употребу жира, онда је добио шири појам, јер је заменио и *жировину* по ранијем шумском законодавству. По томе је сада *жироспаћа*: све време опадања и употребе зрелог жира. Ово је време од 1. Октобра до 15. Марта по новом календару и реченом закону.

Нагоница. Жириће свиња у шуми атара којег другог села, или у шуми која је ограничена за државну својину. Израз *нагоница* давнашњег је порекла још из времена турске управе. Ово се види и по једној наредби Народнoг Суда у Крагујевцу: упућеној свима капетанима 15 нов. 1832 год. У њој се каже: „Будући је време већ припело до се приходи спахиски, који се у ношцу дају, од народа прикупе“, па побрајајући све те приходе наставља: „За *нагоницу* који су сирјеч у шуми другог ког села свиње жирили по 30 пара на свиње. За *жировину*, гди су сирјеч селаци свиње у својој планини жирили по 20 пара од свињчета“. Дакле нагоница и жировница два су разна појма.

Храст-ови, храстовина. Под овим су именом више врста шумског дрвећа из рода дубова или ботаничким именом за *Quercus*-а. Од ових су врста по Панчеву у предатној Србији биле најчешће и описане ове, и то: *лужник* (*Q. pedunculata*), *белџик* (*лужник Q. sessiliflora*), *крузна граница* (*Q. conferta*) *сина граница* (*Q. pubescens*) и *цер* (*Q. cerris*). сви листопади. Под храстом разуме се читаво дрво, а под *храстовином* оно што је од *храста* израђено као: дрва, грађа и разне рукотворине. Свака од ових врста има и своје особине којима се једна од друге разликују како ботанички и морфолошки тако и по употреби у народној економији. О првим двама особинама може се видети из ботанике. С тога, узимајући у обзир само ову последњу особину из домаће технологије, међу овим шумским дрвем постоје веће или мање употребне разлике у овоме:

Ако се од храстовине тражи каква грађа као на пр. греде-темељнице, талге за мостове, пилоте, телеграфски и телефонски стубови и др. дирекци, најбољи је за то *лужник*, за тим *белџик* и *к. граница*, а најлошија је *церовина* због ретког дрвета и слабе трајности. Али *с. граница* није за грађевину, јер јој је дрво крто. Напротив, ако се од храстовине траже дрва за гориво, онда су за то најбољи *цер* и обе границе, а најлошији је *лужник*. Но узев у опште свака млађа храстовина боља је за гориво но старија.

Као шума-лисник, која се стоји спрема за зиму у оскудици сена, најбоља је од *к. границе* за тим од *белџика* и *лужника*, а најлошија је од *с. границе*, јер је љута и стока је нерадо једе.

Жир за стоку најслађији је од *к. границе* а најљући је од *белџика* (љутика). И *цер*ов жир много је опор на зато га стока може јести тек пошто мало промрзне.

С обзиром на употребу дрвета, ако је у питању *млада* и *стара* храстовина, и ма да је појам о томе доста растегљив ипак се она у овоме погледу може разликовати у три класе. Тако, за храстово дрво-стабло-рачуна се да је *младо* до 30 година старости. За ово време оно порасте-одебља обично до 25 см. у пречнику, има танку глатку и до 5 мм дебелу кору. Ово је храстова гора од које се секу: пруже, лемеже, мертеши, телеграфски и телефонски дирекци и греде слабије јачине. — Храстово дрво преко 30—120 год. узима се за *средовечно*; стабло му дебла обично до 80 см у пречнику; кора му је испуцала, и што старије то све више, много је дебла но у младог дрвета, а може бити и до 2 см дебела. Ово је храстова гора од које се израђују: железнички прагови, греде темелјаче, балвани, дуге и др. грађа за коју се траже зрелија и дебља стабла. Храстово стабло преко 120 година и више од 80 см дебљине сматра се за *старо*; кора му је још дебла а може бити и до 5 см дебела. И од ове горе нарађује се друге и сваковрсна грађа јачин димензија. Но у шумарству старост дрвета рачуна се тачно по прстеновима (летима) на пресеку стабла до земље; јер се за сваку годину вегетације приноси и по један прстен (круг), па колико ових прстенова толико је и година. — До 200 година храстовина је обично здрава и употребљива и за гориво и за разноврсне израђевине. Ређе је на труду и црвоточна. Још старија свакојако је лошија те губи употребну вредност, јер обољева од црвене и беле трулежи, особито ако је још и на мршавом земљишту. Храст, особито *лужник* и *белџик*, достигне и знатно већу дебљину од горе поменуते, која може бити и до 150 см у пречнику; исто тако достиге и висину до 20 мет. чистог дебла до првих рачава као и много већу старост. На све ово јако утиче плодност земљишта и повољна клима.

У погледу положаја земљишта и климе поменуते храстове врсте распоређене су овако: *лужник* је обично у називана на најплоднијем и нешто привлажном земљишту. *К. граница* заузима махом брдашца са осушијим но дубокијим плодним земљиштем на положајима увек сунчаној страни окренути и од ладнијих северних ветрова заклоњеним. Уоште захтева услове који су понајбољи и за сама насеља. *Белџик* или љутик пење се у брда и ладније регионе и у планине више и од 1000 мет. надмор. висине, обично по положајима од сунчане стране а земљишту растреситом на коме се може боље укоренити. Он као и прво

двоје сачињава често и веће просторије чистих шума, али обрастао у мешовитим шумама даје понајделикатнија дебла. *Цер* као да држи средину између *к. границе* и *белџа* али заузима мршавије, шљунковитије и више растреситије земљиште. Нигде не сачињава веће просторије чистих шума но обично је или у групама или појединачно уз остале разне врсте придружен. *С. граница* ограничава се на поједине, јако присојне, осушне и камените стране по осредњим брдима.

Сви храстови размножавају се жиром, а из пањева осечених младих стабала терају јаке изданке те се с овим начином могу подмлађивати. — Свуда у Србији народ их не зове једнаким именом. Тако, под именом *храста* у народу се обично разуме *лужник* и *белџк* а ређе и *граница*. *Цер* је обично само *цер* а вр. ретко се убраја у *храст* и *храстовину*. Што је *белџк* (или *љушник*) у шумарџи то је у источним окрузима Србије само *горун*.

Поред ових имају још и других храстова, који по Кошанину, расту у Јуж. Србији и Далмацији као специјалитети истог рода *Quercus-a* а то су: а) Листопадни: *Македонски цер* (*Q. Macedonica*). У Поречу Јужне Србије зову га *цер*. По величини и изгледу личи на обичан *цер*. Расте у жупним и заклоњеним долинама, западно од Вардара и допире у приморском крају до јужне Херцеговине.

б) Зимзелени: *Принар* (у Јуж. Србији), *Коморовац* (у Далмацији *Q. coccifera*) са релативно ситним и по ободу бољавим лишћем. Обично као загрижен и низак жбуј, понегде још и као осредње дрво (у македонској Демиркапији). Расте у зимзеленом појасу нашега приморја. Лиснате гране овога *прнара* много секу у околини Ђевђелије на употребу при завијању кокона свиловубе; а рибари на Дојранском језеру за хватање рибе. — *Чришка, чесмика, чесмина.* (*Q. ilex*) у зимзеленом делу нашега приморја. Лист му је сличан листу зеленике (*Ilex*) и отуда латинско име *Quercus ilex*.

J. P. Јовановић.

Ељда.

Име и постојбина. *Ељда* или *елда* (*Fagopyrum esculentum*) по нашем знаменитом ботаничару Dr. J. Панчићу долази у ред жита. Њена је постојбина у Северо-источној Азији, око реке Амура и Бајкалскога Језера, који предео захваћају Манџурија, Монголија и југо-источни део Сибира. Највише гаји код Татара, те би се могла назвати и татарским житом.

У Европу је донесена и почела се гајити у XVI столећу.

Врсте. Ељде има две врсте које се мало разликују једна од друге. Једна има као снег беле цветиће и зелену стабљику, и у науци се назива

Fagopyrum esculentum. Друга има руменикасте цветове и црвенкасту стабљику. Њена је постојбина у Монголији или Татарској, па је зато у науци названа *Fagopyrum tartaricum*. Неке мале и незнатне разлике има и у изгледу рода. Других разлика нема. Расту и гаје се помешане.

Опис. Ељда је зељаста биљка и једногодишња. Размножава се из семена, која брзо и лако никне. Младе поникле биљке брзо расту. Имају сочну стабљику, која у пуном расту достиже висину од 40—50. с. м. Из стабљике избијају гране и граниче, а из њих избија зељасто лишће. На врховима грана и гранича стоје ситни бели или ружени цветићи. Цвета непрестано тако да на једној биљци има и зрелих плодова и цветова. У прецветаним цветовима се заметне плод или род. Род је зрно по величини колико и пшенично, а по облику је троугласто налик на буков жир, зато га Немци зову *Buchweizen*, што значи букова пшеница. Зрно обмотава кожурица кестенасте боје, а средина му је чисто бела.

Користи. Лишће и стабљике стока радо једе, али се ељда не гаји за сточну, већ за људску исхрану.

Цветови су јој врло медоносни, и зато док је у цвету даје добру пашу за пчеле. Ељда цвета у августу и септембру, и по томе даје јесењу пашу за пчеле, која је добродошла, а особито тамо где нема добре пролећне и летње паше, или кад због неповољнога времена није било добре пролећне и летње паше. У таквим случајевима обилна ељдова паша је право спасење и за пчеле и за пчеларе, јер после могу нанети довољну количину меда и за своју зимску исхрану а и за пчеларе, иначе би се пчеле морале одржавати прихрањивањем, што је за пчеларе и штетно и замтно.

Сазрела ељда се почупа и осуши па онда зрно омлатити као пасуљ или сочиво. Од самлевенога зрна добија се брашно од кога се меси хлеб.

Ељдово брашно је бело, фино и укусно. У Словеначкој, где се ељда највише гаји, од ељдовог брашна се справљају послastiце, али хлеб умешен од самога ељдовог брашна је одвећ гњетав. Зато се ељдово брашно меша са пшеничним, па се од те мешавине меси хлеб.

Зреле и осушене стабљике од ељде постану дрвенасте, те се зато не могу употребити за сточну храну. Оне се могу употребити само као кровина за покривање стаја, колеба и кошара.

Кад се ељда гаји само ради пчела, онда се, пре но што сази, заоре, и онда је тме земља добро нађубрена за други усеа.

Гајење. Ељда се гаји у хладнијим пределима где нема довољно зиритнога земљишта за гајење осталих врста жита. Таква је земља наше браће Словенаца, па се у нашој домовини тамо највише и гаји. У доста знатној мери гаји се и у некојим крајевима Чехословачке, где се назива *rochanka*,

што значи да су је примили од нехришћана. У српским крајевима највише се гаји у ужичком округу.

Словенци имају много шума, али мало плодне земље за производњу жита. Зато је тамо и производња жита мала и недовољна за исхрану људства, те се гајењем елде надокнађува недостатак у правоме житу. Гаји се дакле из нужде.

Елда се гаји у Словеначкој свуда и свакад само као други усева. После пожњевене пшенице јечма или овса земља се прореа па засеје елдом. Сеје се обично у месецу јулу. На један ектар земљишта потребно је 80—90 килограма семена. У половини августа достиже свој пораст. Тада је већ сва у цвету, и тада се у Словеначкој ниве беле као снегом покривене, а по њима се оспу читави ројеви пчела, које са великом журбом уз пријатно зујање збирају из елдових цветова слатки сок, па од њега справљају мед.

У Словеначкој, где је багрем одвећ ретко дрво, а нема много ни липа, и где се и ливде косе пре но у другим крајевима, да би се ухватила и добра отава, словеначки пчелари највеће количине меда добијају за време цветања елде, које има обилно по целој Словеначкој.

Пчелињак.

Пчелињак — *пчеланик* — *пчелорник* — *уљаник* — *кованлук* су назив којима се назива место где су постављене кошнице у којима се гаје пчеле.

Кованлук је туђинска реч, која долази од турске речи *кован*, што значи пчела. Као туђинску треба је избацити.

Уљаник је словенска реч, али се сматра као застарела.

Најбољи је израз *пчелињак*, аналого изразима *мравињак*, *голубињак* и *зверињак*. Њега је у својим списима употребљавао и наш познати пчелар и филолог Јован Живановић.

Код Хрвата и Словенаца пчелињаци су затворени дрвени павиљони, у којима су поређане кошнице, и који се закрљчављују. То је због оскудице у земљишту, због обезбеђења од крађе, из навике а и по угледу на Немце, који своје кошнице такође држе у затвореним павиљонима, због тога се у тим покрајинама и кошнице тако израђују да их може стати што више у павиљон, т. ј. са равним поклопцем одозго, који је утврђен за кошницу да се може наслатати више редова кошница један поврх другога, а отвор на кошницама оставља позади кошница, т. ј. на супротној страни од лета, и зато се рамови са сатовима ваде позади, што је одлика свих немачких система кошница.

Код Срба пчелињаци се постављају на отвореном пољу у башти, воћњаку или дворшћу, као и свуда у Америци. Због тога се и кошнице у српским крајевима израђују по американском

систему, т. ј. са покретним поклопцем одозго, тако да се рамови са сатовима у њима ваде из кошница одозго на више, што је много боље, лакше и практичније.

За пчелињак се одређује закљонито место у једном крају дворшће, баште или воћњака, удаљено од путева и става да ни пролазници не сметају пчелима ни пчеле пролазницима.

Кошнице на пчелињаку окрећу се предњом страном према истоку или југоистоку, па и према југу. Распоред кошница на пчелињаку подешава се тако да су кошнице пре подне изложене сунцу, а по подне да су у хладу или сенци од зида или дрвета.

Пчелињак не сме бити близу баруштина, помијара, ђубришта, нужника, јер пчеле не трпе смрац; нити близу радионица, пошто велика лупњава узнемира пчеле, што је штетно за пчеле преко зиме. Пчелињак мора свакад бити довољно заклоњен и од јаке жеге и од хладних и јаких ветрова.

Земљиште за пчелињак треба да је претходно добро изразнато и без нагиба — нивелисано, те да би и сатови у кошницама могли стајати потпуно усправно — вертикално, — и пчеле правилно израђивали нове сатове. Поравнато земљиште треба да је насуто шљунком или песком, и да на њему никада не буде траве и корова, да се пчеле не би салетале у трави и корову и тамо гинеу.

Кошнице на пчелињаку треба да су и одигнуте од земље за 30—40 с. м. да до лета не би могле доћи жабе, које потамане много пчелу, кад кошнице леже на земљи.

Ј. П. Ј.

Бели босиљак.

Име. Бели босиљак — старалац — чистац (*Stachys annua*) је једногодишња пољска биљка. Позната је у многим нашим крајевима од памијека као домаћа биљка. Најбоље је познају пчелари пошто је за њих од највеће важности, јер је једна од најмедоноснијих биљака.

Опис. Бели босиљак расте на њивама уз све врсте жита као дивља самоникла биљка. Израсте 15—20 см. у висину. Највише је има по стрњиштима, а највидније се запази кад се са њива подигне пожњевено жито. Она достигне свој пораст још пре жетве. За време жетве жита посеку се и њене стабљике, али остане у земљи корен, из кога избију нове стабљике, на којима се наскоро појаве и цветови, особито ако после жетве падне која добра киша. Кад је у цвету, и где га има много, онда се стрњишта беле као снегом покривена од његових белих цветова, на којима се свакад види и чује безброј пчела.

И по стабљичи, и по лишћу, и по цвету, и по семени највише је налик на питоми баштени босиљак, али нема тако јак мирис као баштени босиљак.

Користи. Бели босиљак је врло *медоносна* *биљка*. Зато је од великога значаја за пчеларство. Цвета у месецу августу и даје пчелама обилну јесењу пашу, кад су готово све остале медоносне биљке већ прецветале. Цветање му траје дуго, по томе у погодном времену могу пчеле нанети знатне количине лепога меда из његових цветова, али је невоља и за пчеле и за пчеларе у томе што се стрњишта, где га има највише, заоравају наскоро после жетве жита, јер то заоравање стрњишта лишава пчеле и пчеларе једне велике благодети. Зато ову велику благодет могу довољно искористити и пчеле и пчелари у оним крајевима где се стрњишта са белим босиљком не заоравају одмах после жетве жита.

Размножавање. Бели босиљак не гаји се *нигде* као нарочити усев. Где га има он је само-никла биљка, која се размножава сама од себе. Сазрело семе пада на земљу од кога ничу нове биљке, и на тај начин се толико намножи по њивама да изгледа као нарочито засејани усев.

Бели босиљак највише се вија по њивама у равницама поред већих река. Особито много има га по равницама у долинама реке Мораве и реке Вага у Чехословачкој, по равницама Мађарске, и по нашим равницама у Срему, Бачкој, и Банату, у долинама Мораве и Тимока, а има га доста и у околини Београда, а нарочито на Топчидерском Брду и Бановом Брду.

Може успевати у свима нашим крајевима, само га треба запатити.

Бели босиљак је за пчеларе од већег значаја по ељда. Обадве ове биљке пружају готово подједнако обилну јесењу пашу за пчеле,

али за ељду се мора употребити нарочита парцела земљишта, док бели босиљак расте као само-никла биљка, те се не мора улагати ни рад ни капитал, а сем тога мед од белог босиљка — босиљковац — је бољег квалитета од ељдовог меда. Прозрачан је. Има јаснију боју, мирис му није јак, као код других медова, а укус му је врло пријатан. Многима годи баш због тога што нема тако јак мирис, те се може употребити и за слађивање млека, кафе и др. место шећера.

Мед од белог босиљка је много бољи и за зимњу исхрану пчела но што је ељдов мед.

Бели босиљак може се свуда лако и брзо запатити, ако се са жигним семеном помеша и семе и од белог босиљка, или ако се по која шака самога босиљковога семена разбаца оде онде по преораним а и по засејаним њивама житом. После прве жетве жита забелеће се по њивама цветови белог босиљка, који ће се после сам од себе све више размножавати по целој околини, и пружати пчелама обилну јесењу пашу а и добру попашу за стоку доклегод се стрњишта не угаре.

У нашим домаћим семенарницама нема семена од ове медоносне биљке. Може се добити само код већих семенарских трговина на страни, а особито у Чехословачкој.

Чобанчад у Срему, Славонији, Бачкој и Банату могли би чувајући стоку по стрњиштима после жетве накупити знатне количине семена белог босиљка, за које би могли добити приличну количину новаца и од Срп. Пољопривредног Друштва и од Српскога Пчеларскога Друштва у Београду.

Ј. П. Ј

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се

Срп. Пољопривредно Друштво
У БЕОГРАДУ

Преплату примају и све поште

На основу најновијег решења од
априла 1889. г. преноску друштвено
носи пошта бесплатно

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

За С. П. Друштво власник, председник, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 20.

БЕОГРАД, 17. МАЈА 1925. ГОДИНЕ.

Година LI.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1868. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ
за Краљевину Срба, Хрвата
и Словенаца:
— на годину 20 дина. —

ЗА ИНОСТРАНСТВО:
на годину дана 45 дина.

Баша пољопривредних школа доби-
јају лист у вола цене.

Пријављени рукописи се не враћају

Преплата се поклаже уједанпут за
целу годину.

За повећање нашег извоза стоке и сточних производа

Кад се загледа у цифре извоза стоке и сточних производа у прошлој (1924) години, па се оне упореде са извозом у претпрошлој години (1923), опазиће се један доста осетан мањак на штету извоза у 1924. години. Вредност нашег извоза стоке и сточних производа од 1924 године (1.536.733.105 дина.) не разликује се много од вредности извоза у 1923. год. (1.657.855.247 динара), али број извезене стоке и тежина извезених сточних производа, по чему стварно и треба судити о јачини извоза, знатно су мањи у прошлој (1924) него у претпрошлој години (1923).

Мањак се опажа нарочито у броју извезених ждребала (1.282 према 6.124) говеда (168.100 према 206.513), свиња (86.183 према 140.411), меса говеђег (4.848.002 кгр. према 7.052.083 кгр.) меса свињског (6.991.663 према 7.768.100), масти свињске (66.911 кгр. према 291.952 кгр.) ит.д.

Тај доста приметан мањак у извозу стоке и сточних производа забринуо је мало наше привреднике, па су ти гласови допрли и до самог Г. Министра Пољопривреде, који је желео да се обавести који су то узроци који коче тај наш извоз и да се потражи пута и начина да се ти узроци отклоне.

И иницијативом Г. Министра сазвана је једна конференција, која се одржала у Извозничком Удружењу 12. ов. месеца и на којој су узели учешћа наши познатији извозници из Београда и представници Министарства Пољопривреде. То је био свакако најбољи пут не само да се добију тачна обавештења о узроцима смањења нашег извоза стоке и сточних производа него и да се доведу у ближи додир људи од посла, праксе и искуства са људима, који стоје на врховима наше администрације и који су позвани да свој рад и своју делатност подешавају стварним потребама полске привреде и економском напретку наше земље.

Многе и лепе мисли измењане су између представника наших извозника стоке и сточних производа и представника Министарства и утврђено је да се многе ствари, које по који пут штете нашој привреди, не би дешавале, кад би се што чешћи и ближи додир одржавао између свих врста представника, који у осталом и једини и други желе једно исто да постигну: *и већу производњу стоке и сточних производа у земљи и већи извоз стоке и сточних производа ван земље.*

Поједини извозници истицали су разне узроке, услед којих се наш извоз стоке и сточних производа у прошлој години смањило, и ми те узроке желимо овде и да побројимо.

У 1923 години наш извоз стоке био је већи него у прошлој години услед тога што је те, 1923 године било као што се зна релативно мало сточне хране, због суше која је владала, па је сељак олако продавао стоку, јер је због оскудице у храни није могао одржавати.

У прошлој години било је довољно сточне хране, те и сељак не само да није журно са продајом стоке, него је на против тежио да и које грло више запати.

Нарочито је ударено гласом да су сточне заразе јако код нас раширене и да оне врло много стоке, понавнише свиња сатиру (неких 60% свиња, како то рече један извозник поцркало је од заразе у прошлој години), те се услед тога и извоз стоке и сточних производа смањује. Примећено је да држава недовољно чини да се ширење заразе међу стоком сузбија и стока одржава у добром стању здравља, па се изразила жеља да се употреба серума код одгајивача стоке јаче популаризује и предузму сва средства, која наука прописује у борби противу зараза. Да би се ставила што већа средства и за пропаганду употребе серума и за сузбијање зараза, предлагано је да се оснује и један нарочити фонд, у који да се уноси један проценат од вредности извезене живе стоке а који би се наплаћивао од самих извозника при извозу.

Особито је пажњу извозника задржао извоз свиња, који се не само скоро свео на половину

оног броја, који је извезен у предпрошлој години него и који је скоро за половину мањи од броја свиња, који је само Србија пре рата извозила. Том приликом чули су се гласови да има релативно врло мало свиња у нас, да их нема довољно ни за извоз у живом стању нити опет за клинче, за разне врсте прераде. Услед тог малог броја свиња у земљи, цена је њихова према ценама на страни релативно висока, па се отуда оне са високом тешкоћама и извозе. Што већа производња свиња у земљи биће најбољи лек да се повећа извоз свиња у иностранство, јер са већом производњом ће и цена свиња у земљи појевитијати, те ће и извозници наћи бољег рачуна и више могућности да их извозе, а и сами произвођачи јер ће имати већи број за продају.

Прошла година показује тако мали број извезених свиња (86.183 комада), јер је у 1923 години извезено много мршавих свиња у Маџарску, која је те године имала велику производњу кукуруза и радо их куповала, а у земљи је остало мало таквих свиња, па су оне још и много липсавале од зараза. Прошле јесени услед тога мало је мршавих свиња метано на гојене, а и прелетос такође мало, јер су сада, како то тврде извозници, мршаве свиње скупље од угодених.

Истицао се велики значај кланичних предузећа, која су огромне услуге чиниле нашем извозу за време царинског рата са Аустријом, и констатовало се да она опадају и пропадају што би и из пољопривредних и из националних разлога требало спречити. Из земље се мора пуштати извоз живе стоке, јер многе државе такву стоку траже, те се тај извоз не може отежавати ни спречавати, али с друге стране треба омогућити и кланицама да раде, а то се може учинити разним погодностима у земљи, које би та предузећа уживала као спуштени ставови у подвозу стоке до кланица и у извозу сточних производа, убрзани транспорт, повољни царински ставови итд.).

Говорено је такође о потреби поправке наше стоке, која се много изметнула и измешала и тражено је завођење строгог одабирања и увођење добрих приплоднака. Указан је нарочито пример Војводине где и варошке и сеоске општине имају своја приплодна грла, која служе потребама народа, па је изражена жеља да се таква пракса прошири и на друге крајеве наше отаџбине.

Најзад су тако исто изнети и многе тешкоће које не само ометају него често и онемогућавају извоз стоке и сточних производа, које потичу услед спорог и отежаног нашег саобраћаја, високих тарифа на железницама, разних царинских и девизних поступака и т. д.

Пошто су сва та питања детаљно продискутована, од извозника је донета једна одлука, која је упућена г. Министру Пољопривреде, а која обухвата ове тачке:

1.) Укинати извозну царину на стоку, све сточне производе, живину и јаја;

2.) На царинарницама укинати све излизне формалности, које отежавају брзо манипулације;

3.) Увоз сточних производа из страних у нашу земљу отеретити увозном царinom, будући је престала бојаза од недостатка домаћих производа ове врсте;

4.) Дозволу извоза лакших свиња, почев од 70 кг. по комаду, издржати само за белу Јоркширског расу, а за све остале расе, које дају више меса, утврдити минималну тежину од 120 кг. од једног комада, с тим да се испод те тежине не сме извозити, како би се на тај начин могло боље увозити кукуруз, кога имамо увек у сувишну и који се, иначе, не може сав извести у зрну;

5.) Расе домаће стоке поправити строгим одабирањем и увођењем добрих приплоднака; на ове порадити што пре и што енергичније, бирајући за поједине територије оне расе, које се ту могу најлакше прилагодити; исто тако и код пернате живине обновити и побољшати расу у Северној и Јужној Србији, Босни, Херцеговини и Црној Гори;

6.) С обзиром на огромну раширеност сточних зараза која не само што умањује извоз већ и убија воља за производњом, предузети енергичне мере за спречавање и уништење овога зла, путем повећања броја ветеринара, обавезниг пелцовањем и најширим популарисањем корисности и употребе серума;

7.) Ради побољшања раса и сузбијања зараза основати један фонд, у који се имају увести суме, које ће се наплаћивати при извозу живе стоке и то 2% од вредности;

8.) За омогућење бољег транспортног живне стоке железницом, подићи на свим станицама сточне рампе и то у оних станицама, у чијој је околини јача производња стоке, подићи сталне, а у осталим аокретне рампе. Рампе нису потребне само при утовару, већ и у случајевима претовара, који се често дешавају услед дефицита на вагонима, помакача на најмањим станицама; а ради транспортног живне стоке у добром стању, на свим већим железничким станицама створити могућност за појене и прскање стоке;

9.) Док не наступи могућност да се, у времену и правцу, уведу брзи теретни возови, строго наредити: да се жива стока, сточни производи, живина, јаја и сир транспортују првим наредним мезовитим а, где овога нема, путничким возом;

10.) Подвозне ставове на живу стоку, која је упућена у кланице, као и свих кланичних производа, кад су они утоварени на кланицама и дестинирани за извоз, — редуцирати за 50% од обичних ставова, који важе за ову робу. Ово нам императивно диктују обзир према кланичним предузећима, која су готово на идицају, а која ако их буде остало, не може нико заменити у случајевима када наступи ма који разлог са кога би био онемогућен извоз живе стоке. Предатио искуство у овом погледу треба да нам буде најбољи нау;

11.) 80 вагона на увозном колеску, који су удешени за транспортовање живе живине, пошто су на тим прагама у толиком броју излишни, јер је тамо слабо живинарство, преправити за нормални колеску;

12.) Покурити са склапањем трговинских уговора са страним државама и у њима осигурати повољне увозне царинске ставове за нашу стоку, сточне производе, живину, јаја и сир.

Надамо се да ће Господин Министар, који је и дао иницијативу за ову конференцију и прихватио горњу одлуку у свима тачкама и порадити где треба да се она и у дело приведе у интересу не само нашег извоза и извозника, него и у интересу наших пољопривредника, којима је сточарство једна од најважнијих грана њихове привреде.

Др. Веа. Н. Стојковић

ИЗ ЗАДРУГАРСТВА

Тромесечна задружно-пољопривредна школа
у Београду за младиће из Ј. Србије.

Наше крајеве у Јужној Србији природа је обилно обдарила. Оно, што доста тих крајева нема, сами људи су уништили; и то треба да се што пре поправи. Овде мислим на ове многобројне голети и на њихова пошумљавања. Но и поред тога велика већина тих крајева има довољно услова да се живот становништва учини спољњивим, обезбеђеним, срећним и задовољним. Има довољно услова за развијање разних грана радности и привреде, а нарочито за развијање разних пољопривредних грана.

Но и поред добрих услова, пољопривреда (са разним издацима гранама) наших јужних крајева није ни садама на ступњу напретка, интензитета и новчаности, што би све по својој важности, разноликости и природним условима могла и требала да постане и постигне.

Као што је познато успех пољопривредних газдинстава, било да их посматрамо појединачно, било као целину, зависи од више чинилаца, који се, у крупним потезима, даду свести на ова три: *знање, средства и могућност доброг уновчења пољопривредних производа*. Мислим да се нећу преварати ако кажем, да ни један од ова три услова у Јужној Србији није потпуно испуњен. Објективни као и субјективни знаци и опажања пољопривредног напретка и њихова анализа довољан су доказ за то.

Теоријски и практично потпуно је утврђено: да су Земљорадничке Задруге баш те установе, помоћу којих се може најбрже и најлакше подићи сеоска привреда и да је задружин пут тај, којим ће се најпре доћи до напретка, новчаности и интензитета у пољопривредној производњи. — Све ово као и чињеница: да наши најјужнији крајеви досада једва да знају за задружин покрет и да не могу да буду удеоници свих тих користи, које задругарство пружа, дало је потицаја Министарству Пољопривреде и Главном Савезу Српских Земљорадничких Задруга у Београду да предузму кораке за задружну изобразбу што већег броја младих људи из тих села. Тако је дошло до остварења тромесечне *Задружно-пољопривредне школе* за младиће из Јужне Србије.

Месеца фебруара, марта и априла о. г. одржана је са 28 младића ова школа у Дому Главног Савеза Српских Земљорадничких Задруга у Београду.

При избору младића пазило се да буду заступљени сви крајеви са југа и да буду изабрани синови земљорадника. Избор је вршило Министарство Пољопривреде преко својих економских чиновника. Исто Министарство дало је такође помоћ за држање ове школе; готово све матери-

јалне трошкове оно је накнадило. Оно је Савезу такође у свему и кадгод се за њ указала потреба пружило — сем материјалне — и сву моралну помоћ. Истичемо све ово и радоваће нас, ако се и остала државна надлештва угледају на овај леп пример. Топло благодаримо Минист. Пољопривреде на указаној пажњи и помоћи за ширење и јачање задружног покрета.

У нашој школи програм је био веома обилан. Предавани су следећи предмети: Задругарство (уопште и начела, поједини задружни облици, историја задругарства, читање и објашњавање задр. списа), Задружно право, Задр. рачуница, Задр. књиговодство, Вођење послова, Ратарство, Сточарство, Виноградарство са винарством, Воћарство, Шумарство, Ветерина, Хигијена, Порези, Историја и Землопис — са потребним практичним вежбама. У свему је било око 380 часова разних предавања. — Главна пажња посвећена је задружним, нарочито практичним, предметима. Пољопривредни предмети предавани су сваки по 14 до 18 часова у лакој форми и са њима је нарочито у почетку форсирано за то, што су наши људи сви земљоделци, а и за то да бисмо их тим лакше увели у област духовног-умног рада. У исту сврху служило је читање и објашњавање задружне и пољопривредне литературе, чему је посвећено око 15 часова. Остали предмети узети су врло скраћено и оно што је најпотребније за земљорадничкову бољу и лакшу оријентацију у његову привредном животу и раду. Ради употпуњења теоријског знања приредили смо екскурзије у Набављачку Задругу у Реснику, Врачарску Задругу, С.З.З. у Земуњу, Виноградарске Задруге у Смедереву и у Селу Бањи, на Савезову угледну економију „Банковица“ код Руме (Срем) и у важније пољопривредне и дрштвене установе у Куманову, Скопљу и Велесу. Сем тога прегледали смо још неке важније привредне објекте у Београду и Земуњу. — Предавали су чиновници из Министарства Пољопривреде, Мин. Финансија, Мин. Шума, Глав. Задружног Савеза, Сан. Здрав. задруга и Глав. Сав. Срп. Земљорадничких Задруга.

Успех, постигнут у овој школи, јесте веома задовољавајући. Са одличним успехом завршило је 11 ђака, са врло добрим 11 и остали са *добрим*. За овај лепи успех има да се захвали: преданости, марљивости и озбиљности ђака, савесном раду наставника и великој материјалној и моралној помоћи Мин. Пољопривреде и Гл. Савеза Срп. Земљорадничких Задруга.

Ми гледамо са болом надом у будућност и напредак, задружни и општи, наших најјужнијих крајева. Са ових тридесетину апсолвентата наше школе добили смо толико одушевљених и страсних будућних задружних радника, који ће моћи да послуже: као задружни пропагатори, као организатори задруга и као практични радници у земљорадничким задругама. А то и јесте циљ наше школе. Постигнути успех школе даје нам право

на ове наде. Ово ће се пак тим пре остварити, ако наши апсолвенти буду и даље радили и учили — на што им је нарочито пажња скренута — и ако се за разна питања обраћају на своје бивше наставнике и на Савез. И увек и у свему излазиће им се у сусрет у њиховом *задружном раду*.

Нема сумње да ће ова школа учинити врло лепих услуга задружном покрету у јужним крајевима. Нека само половина наших ђака буду имали успеха, па је тим већ врло много постигнуто. Али, да би акција за ширење и јачање задружног покрета у Јужној Србији имала што бољег и потпутнијег успеха, потребно ће бити да се у што скорбијем времену одржи један додужни *задружни курс и са учитељима, свештеницима и држ. економима из јужних крајева*. — Тек удружени напори праве и несечебне народне интелигенције са радом школованијих, отреситијих људи из средине народа — а за добро тога народа — имаће добре резултате. Ми ту у првом реду рачунамо на учитеље и свештенике, који су својим животом и радом у најнепосреднијем додиру са широким слојевима сеоским.

Ђ. Петковић,
управник задр. пољопр. школе.

НАШИ ДОПИСИ.

М. Црњин—Пољаревац.

Пољопривредне установе у народу и рад државних економиа

Садашња организација рада државних органа — економиа на пропаганди у народу за савршене ије и савремене начине рада у пољској привреди у опште не одговара потпуно духу времена.

„Познато је, како је то лепо у једном ранијем броју Тежака писао Д-р Вел. Н. Стојковић да је утицај пољопривредних школа и завода доста слаб на ширу околину, у којој се они налазе и да се простире на релативно уску зону, на непосредну близину око њих. Факат је, који се не да спорити да наши пољопривредници нерадо улазе у ове установе и да се доста слабо интересују за њих и њихов рад, па се слабо и користе њима односно слабо примењују савремене и напредне начине рада у пољској привреди.“

„С друге опет стране наш земљорадник слабо се усавршава у својој професији читањем пољопривредних књига и часописа, јер је неписмен у великој размери или је недовољно упућен или га пак радови на имању ометају.“ У опште из овога разлога, наш земљорадник одао се неуредном животу, т. ј. нераду, раскошу, који више расипа но што привређује, те тако из дана у дан долази у зеленашке канце.

По томе се види да би имало места да државни економи дођу у додир са што већим бројем земљорадника; они треба да се старају да

организаију свога рада изведе тако да су што чеће у средини земљорадника.

Кад држава, није стигла да државним економима да средства, за што чеће изласке, у њихове рејоне, онда државни економи у интересу општем и у интересу њиховога рада и угледа, треба да траже пут и начин за што чеће додир са земљорадницима у што већем броју. Да би ово постигли, државни економи треба свима својим стручним и духовним моћима да раде на оснивању *пољопривредних подружја* Српског Пољопривредног Друштва, првенствено у центрима својих реона, а чим настану повољне прилике и могућности за чеће изласке, онда и по општинама, па и селима.

Правило организована и добро уређена подружја врло је погодан терен за рад економиа.

Поред пољопривредних подружја, државни економи треба исто тако да помажу оснивање и одржавање земљорадничких задруга, које служе за опште добро земљорадника, па да и на тај начин долазе у додир са народом, чиме би се наш земљорадник могао још боље просветити.

Поред просвећивања има још и других средстава са којима се може утицати на унапређење пољске привреде; то су: уношење бољих и савршенијих оруђа и средстава за производњу, набавка приплодних глава, искоришћавање воде, пошумљавање, побољшавање саобраћаја и т. д.

Кад државни економ постигне успех у оснивању ових подружја и задруга постиже и следеће:

1. растура у народ већи број „Тежака“, Пољопривредног календара и других поучних пољопривредних књига и листова;

2. има један знатан број земљорадника организованих, који ће се, од осталих пре одавати његовом позиву за држање предавања његових и других стручњака;

3. утицај његов за савршене и савремене начине рада у пољској привреди, биће увек јачи на члана подружине, клуба или задруге него на нечланове;

4. и најзад створиће врло погодан терен за овај рад ширег обима, кад настане могућност да чеће излази у свој срез или округ.

Тиме би се створила добра пропаганда у народу, која би ушла постепено и у свако село, пошто се она брзо креће не само по крајевима који је очекују, већ и онамо где је не дочекује са особитим расположењем.

Кад би државним економима пошло за руком овај рад успешно извести онда би се питало, шта треба да има угледно село, па да зрачењем својим утиче на околину.

Пре свега оно треба да има: пољопривредну подружину, која би на себе примила многобројне задатке, од којих да споменемо само ове:

1. да пролагира код својих чланова напреднију пољопривреду и да их доводи у везу с уста-

новама преко којих би набављали најбоља семена, гарантована и најсавршене справе;

2. да приређује очигледна и практична предавања с демонстрацијама и одржава разне напредне пољопривредне радове, кад коме ред долази, с применом најбољих и најтачнијих резултата науке и технике уз сарадњу држ. економиа.

3. да одржава курсеве за изучавање разних узредних пољопривредних занимања;

4. да сваке године приређује и одржава локалну општу пољопривредну изложбу, на којој ће се запакати напретци и заостатци и којом ће се приликом држати стручна и поучна предавања, и тиме изнети шта и како треба радити, да се напретци наставе а заостатци напусте;

5. да установи и одржава сеоску читаоницу и библиотеку, у којој би чланови подружнице читали новине и књиге пољопривредне, здравствене, поучне, забавне и т. д. а где би се држале нарочито зими, седнице и разговори из области пољопривредне и хигијене.

И онда кад би се постигао тај циљ, са добрим успехом, онда би државни економи били свуда похваљени.

Светозир С. Милединовић (Кулански)

КЊИЖЕВНОСТ

И. Звон. Хамперл: Напутак за сакупљење и гајење лековитог биља; I дио: сакупљење. Издање пишчево, Михаилова београдска улица бр. 30 Загреб.

Ова књига на својих 38 страна осмине табак, даје упутства о скупљању лековитог биља. Упутство опасује које лековите биљке целе или које делове, кад и како треба брати и вађати, сбраћивати, сушити и чувати до продаје.

Књига је лепо написана, да може одлично да послужи као упутство за скупљање свакоме, коме су познате биљке или по народном или по латинском називу-имену. Писац мисли да изада посебну књигу слика лековитог биља, која би лако послужила и ономе који по имену биље не познаје-а хтео би да га скупља као и књигу: организација сакупљања лековитог биља. Ова ће књига изаћи око половине јуна 1925 године.

Књигу ову можемо најбоље препоручити свима онима, који би се хтели бавити скупљањем и трговином лековитог биља, као и онима, који би хтели обучавати народ о користи и начину скупљања лековитог биља.

Милевоје М. Савић

Б Е Л Е Ш К Е

Како да справим мрко сено? Мрко сено може се справити у местима, где се кошена трава, услед влажног и кишевитог времена, не може да

исуши; ту се оно само исуши својом унутрашњом топлотом, која се развије услед врења траве, кад се она набаца на гомили.

Такво сено се понајчешће справља на овај начин:

1. Свако вече или свако после подне према важности посла — прикупити тога дана кошену траву у пластине од 1 до 1.50 мет. висине и ту добро набије.

2. Суградан ујутру рано растурити пластине да би се раздвојила трава, која се јако загрејала преко ноћи. Тај рад не треба одлагати чак ни по киши, јер ако би се загревање повећало, сено би иструнуло. То је битно код овог начина справљања сена, те нату свез треба обратити свуклику пажњу.

3. У вече другог дана поново направити пластине од растурене траве.

4. Ујутру трећег дана проверити температуру у пластинама увлачећи у њих руку. Ако је топлота сувише велика треба поново растурити гомили, па је опет направити пред вече.

И то се све понавља, ако треба, дотле док не буде било бојазни од сувишног загревања:

Тако ће се добити мрко сено нарочитог мириса, које, изгледа, ништа не губи од своје хранљиве вредности и које сва стока једе радо, кад чак и лакомо.

Нека и наши пољопривредници, кад су у невољи опробају у малом овај начин справљања мрког сена, те нека нам доставе њихова опажања.

Како да се употреби отава која се услед рђавог времена не може у пољу осушити? По неки пут се покошена отава услед сувише блажног или кишног времена не може да осуши, те прети опасност да и добијено сено не буде добре каквоће или чак и да потпуно пропадне. То се дешава често пута у брдским пределима, где и-косидба отаве пада већ у јесен. У таквим крајевима из страни свет се помаже на овај начин: кад се покоси отава и ако је топлота повољна остави се мало да се исуши на земљи и преврне се једанпут, а ако је то немогуће учинити покошена трава преноси се под какву најстарију или у шупу и ту се помеша са добром сувом сламом од пшенице или ова у размери: један део отаве на два дела сламе, па се од тога свега направи гомила, или се пак метне једно на друго слој сламе од 15—25 см. дебљине, па слој отаве итд.

После извесног времена добијени производ постаје потпуно сув и неће бити у њему превирања; отава саопштава слами свој мирис и чини је врло пријатном стоци за јело, а нарочито зими, кад иначе има мање сточне хране. И ако је таква пића мање хранљива него добро сено ипак је много боља него закисело и у опште рђаво сређено сено.

Овај начин искористићавања отаве могли би и наши пољопривредници да опробају кад се нају

у таквим приликама да отаву у пољу не могу исушити. Чак и прво кошено сено могло би се искористити, бар једним делом на овај начин, кад у време косидбе навале кише, па се не може у пољу исушити.

Како да излечимш укишељену бачву? И ако смо о томе и раније писали, није на штету да се и понова пише, јер наши виноградаре тако слабу пажњу поклањају винском посуђу, а нарочито бачвама и кацама.

Многи и многи виноградаре кад источе вино из бачве ретко се сете да је одмах исперу. На против у том посуђу застане врло често по мало вина, па се то вино, кад наћу топли дани и укисели, а од њега потом и цела бачва. Кад се у таквој бачви смешта кљук или вино, разуме се, мора се укаслити пре или после, јер ће клице болести из ње прећи у вино.

Укишељена бачва може се лечити прањем и рибачем врљом водом, у којој је растворено 10 од сто воде (карбоната натријевог) или пак прањем раствореним калијумом перманганатом у размери 1 кг. те материје на 100 кг. обичне воде. Разуме се да и у једном и у другом случају тако лечене бачве било једним или другим начином треба добро и неколико пута испрати чистом водом да би се трагови од употребљених материја утрли.

Тако опране бачве треба закадити димом од сумпора, запаљеним у једном змљаном тањирџи, рачунајући по 2 грама сумпора на 1 хектолитар садржине бачве.

ГЛАСНИК

Статистика шећерне индустрије у Чехословачкој. — Према објављеној статистици извезено је шећера из Чехословачке републике у кампањи 1923—1924. години и то:

За која места:	која количина шећера	вредност извоза у Чесло. крунама
Енглеску	148.875.031	605.461.707
Швајцарску	61.322.836	225.290.692
Хамбург	118.753.913	521.228.605
Италију	61.234.338	232.964.580
Аустрију	82.641.578	317.303.842
Румунију	1.098.762	3.860.642
Француску	2.953.619	12.140.200
Немачку	3.150.968	14.346.298
С. Х. С.	6.111.777	24.974.622
Трст	20.301.600	81.393.694
Укупно	569.300.208	2.269.535.043

После овога кад разгледамо колико је бројно било фабрика и рафинарија; колика је површина била засејана шећерном репом и колико је свега прерађено у републици за време кампање од 1918—19—1923—24 године, онда излази да је у:

Кампања	бројно фабрика за сиров шећер и рафинарија	засејана површина у хектарима	прерађено репе у цент.
1918—19 г.	176	200.557	41.604.059
1919—20 г.	174	182.653	34.264.759
1920—21 г.	173	192.864	42.003.409
1921—22 г.	170	191.893	34.616.636
1922—23 г.	169	180.591	43.851.862
1923—24 г.	170	125.712	58.391.220

Не мања важност биће за нас и подаци о њиховој општој производњи, извозу и потрошњи шећера у времену од 1918—1924 године:

Кампања	производња	извоз у тонама	потрошња у земљи
1918—19	631.702	165.009	318.153
1919—20	507.524	340.516	330.624
1920—21	717.239	414.376	318.339
1921—22	662.520	376.328	309.376
1922—23	744.448	389.160	351.959
1923—24	1.022.216	658.228	361.754

Најзад да видимо како ова грана пољопривредне производње стоји у појединим областима републике. Тако је у кампањи 1923—24 год. било произведено шећера:

у Ческој	5.327.135 центи
у Моравској	3.344.441 центи
у Шлезвији	136.255 центи
у Словачкој	1.214.317 центи

Укупно 10.022.158

— П —

ЗАПИСНИК

17. редовне седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане на дан 22. априла 1925. год. у друштвеном дому у Београду.

Била су присутни: п. председник г. др. Танасије Митровић и чланови Управе: г. г. Софроније Нартонић, Бора Станисављевић, Никола Ж. Петровић, Александар Рапковић, Бошко Ж. Бошковић, Милан Дамњановић, Драгутин Спремић и Сава Ратковић.

Као гост: г. Јован Т. Стојановић, рачуноспитач Главне Контроле.

Председао: п. председник г. др. Танасије Митровић. Бележио: секретар г. Ник. Ст. Стаменковић.

I.

Прочитан је записник 16. редовне седнице. — Одбор: усваја прочитани записник.

II.

Прочитана су мишљења Финансијског Одбора:

а) О дуговању појединих Пољопривредних Подружја и приватних лица за узете справе и остали материјал. — Одбор одлучи: да се одмах тражи наплата дугујуће суме од свих Подружја и приватних лица у привитном наплату тражити судским путем. Уопште, при давању кредита Подружјама поступати обавирно, нарочито за Подружјине које неуредно одговарају својим обавезама.

Благајник да потражи обавезнице Подружја које дугују и приватних лица и поднесе извештај на идућој седници.

Све до коначне исплате ових дуговања изнестити списак на свакој другој Одборској седници.

б) По питању плата и попуњавању празних места. — Одбор одлучи: да се на једној специјалној седници реши ово питање.

III.

Прочитана су мишљења Набављачког Одбора:

а) По поднетим понудама од стране: Друшва „Јадран“ за берила и макае за живу ограду; Р. Лоранта за луцерку; Е. Кајстана Аначића и Беле Пољака за косе. — Одбор одлучи: да се понуде не приме а примене мустре коса исплате а друге не набављају, пошто се не баве продајом коса.

б) По понуди преса од стране Банатског Савета из В. Бечкереча. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се пресе исплате Савезу.

в) По понуди макова за дову и овце од стране Блаша и Компл. — Одбор одлучи: да Набављачки Одбор прибави понуде и цене од већег броја понуђача.

г) По понуди ветрењача од стране К. и Р. Жејека из Загреба. — Одбор одлучи: да члан Финансијског Одбора г. Софроније Партоњић и члан Набављачког Одбора г. Ж. Петровић отпутују у Загреб, ради оријентисања о материјалу, који би био Друштву потребан и да евентуално изврше какве набавке материјала, у коме Друштву оскудева, а који би по њиховом мишљењу било корисно набавити.

Путне трошкове г. Петровићу и г. Партоњићу исплатити по поднетим рачунима.

IV.

Прочитана су мишљења Инспектора за Подружине:

а) По молби нове Пољопривредне Подружине у Бегежу (Бауча) и Новој Вароши за пријем у састав Друштва. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се обе Подружине приме у састав Друштва, пошто су испуниле приписане услове.

б) По молби Пољопривредне Подружине Плевљанске за кредит. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се овој Подружини отвори кредит у сировинама и осталом у суми од 20000 дина, на подлози прописане обавезнице.

V.

Прочитан је акт Министарства Пољопривреде и Вода о привредном Савету. — Одбор одлучи: да г. г. др. Танасије Митровић, Бошко Ж. Бошковић и Александар Рашковић, прегледају овај пројекат сутра у 5 час. по подне и своје примедбе изнесу на седницу Управног Одбора 24 ов. мца.

VI.

Прочитан је предлог Књижевног Одбора о штампању књиге „Напредна Земљорадња“. — Одбор одлучи: да се о друштвеном трошку штампа ова књига у 10—20000 примерака; да се писцу одреди хонорар као награда од штампаног табака по 500 динара; да се писцу о овоме извести и умоли да пошаље из рукописа „Земљорадничка Читанка“ одговарајуће слике, које ће се унети у књижицу „Напредна Земљорадња“ и да дозволи да се и друге одговарајуће слике унесу у текст како би књижица била занимљивија и интересантнија; Финансијски Одбор да прибави понуде од штампара и поднесе своје мишљење. — Коректуру ове књижице да изврши Књижевни Одбор.

VII.

Прочитана су саопштења:

а) Акт Министарства Пољопривреде и Вода бр. 13184-III. о ликвидацији семсна у Управе Држ. Пољопривредног

Добра Топчидер. — Одбор прима знању и одлучи: да се у будуће све набавке врше једино преко Набављачког Одбора.

б) Молба Обреновачке Пољопривредне Подружине за помоћ ради приређивања трка. — Одбор одлучи: да се извести Подружину, да Друштво није до сада практиковало давати помоћи за трке, већ то чини Министарство Пољопривреде и Вода, а оно ће се одавати у грађанска могућности кад се буду изложбе приређивале.

Молбу ове Подружине доставити Министарству Пољопривреде и Вода, да оно из својих средстава помогне трку.

в) Оставка на чланство у Одбор за Пољопривредни Речник г. Драгине Лапчевића из Београда. — Одбор одлучи: да се оставка г. Лапчевића упути Одбору за Пољопривредни Речник.

г) Писмо г. Иве Калуђериновића из Улциња. — Одбор: прима знању.

д) Председник предлаже Одбору да се г. Настасу Станчићу шлосери из Гуче изда помоћ на име учињених трошкова око доласка и бавања у Београду, приликом пробе његовог плуга „брски обртач“. — Одбор одлучи: да се Настасу изда 1000 динара, на име учињених трошкова и бира за чланове комисије: г. г. Тимотију Локота проф. Универзитета и Димитрија Николића, који ће са члановима Управног Одбора 27 ов. мца извршити пробу плуга „брски обртач“ на имању Управе Државног Угледног Пољопривредног Добра у Топчидеру.

Са овим је седница закључена.

ЗА ПИСНИК

18. редовне седнице Управног одбора Српског Пољопривредног Друштва држане 24. априла 1925. г. у Друштвеном Дому у Београду.

Били су присутни: г. г. председник П. Т. Тодоровић, пр. председник д-р Т. Митровић и чланови Управе: Софроније Партоњић, Милан В. Дамјановић, Бора Станисављевић, Драгутин Сремић, Никола Ж. Петровић, Бошко Ж. Бошковић, Сава Ратковић и Александар Рашковић.

Председавао г. г. председник П. Т. Тодоровић и пр. председник д-р Т. Митровић.

Закписник водио члан Управе г. Ник. Ж. Петровић.

I.

По молби Н. 733, којом службеници моле за повишице припадљивости, и по питању о попуњавању празних места.

Одлучено:

а) да се с обзиром на скупоћу повећају службеницима месечне припадљивости, рачунајући од 1. маја о. г. и то:

1) хонорар секретару Н. Стаменковићу, од 800 на 900 динара;

2) хонорар Њиговоји С. Партоњићу, од 450 на 650 динара;

3) инспектору Д. Ђатићу, од 1600 на 600 динара, плате и 1200 дина. додатка свега 1800 динара;

4) благајнику М. Марковићу, од 1000 на 300 дина. плате и 1200 дина. додатка свега 1500 динара;

5) магационеру Ал. Петровићу од 1533 дина. на 500 дина. плате и 1200 дина. додатка свега 1700 динара;

6) пом. магационера Сп. Петровићу, од 1350 д. на 450 д. плате и 1050 д. додатка свега 1500 динара;

7) писару Б. Поповићу, од 1300 д. на 350 д. плате 1050 д. додатка свега 1400 динара;

8) писару Вл. Пешићу, од 1200 д. на 350 д. плате и 1050 д. додатка свега 1400 динара;

9) писару Сл. Аврамовићу, од 1101 д. на 150 дина. плате и 1050 д. додатка свега 1200 динара;

10) писару Р. Стефановићевој од 1101 д. на 150 д. плате и 1050 д. додатка свега 1200 динара;

11) служитељу Ђ. Ристићу од 1200 дин. на 500 дин. плате и 900 д. додатка свега 1400 динара;

12) служитељу М. Томашевићу од 1000 д. на 200 д. плате и 900 д. додатка свега 1100 динара;

13) служитељу Ђ. Толосијевићу од 906,66 д. на 200 д. плате и 900 д. додатка свега 1100 динара.

б) Да у току ове године не могу добити више пошнице

в) Да се у будуће води књига о грешкама и казнама службеника која има служити као основ за њихову будуће унапређење и отказа службе. Књигу не чувати секретар, а сваки члан Управе дужан је да у њој уписује све неправилности које приметити;

г) што се тиче попуњавања празних места то за сада расписати стечај само за секретара, са припадностима од 3000 динара месечно и бесплатним станом. Припремено пак, услед нагомиланости послова запосити за првог секретара г. Мил. В. Дамњановића, са хонораром од 2000 дин. на месец, који му рачунати од 25. ов. м. да. Дасадањи секретар г. Ник. Стаменковић остаје као други секретар с тим да поред помагања првог секретара среди и архиву.

II.

Чита се извештај ужег Одбора о предлогу нацрта законског пројекта о Приредном Савету,

Одлучено:

да се извештај усваја у целости онако како је изнет у акту Н. 3824.

III.

По молби Н. 3394, којим писар г-ђа Сл. Аврамовићна моли за повинују или стан у Друштвеним зградама

Одлучено:

да јој се стан не може дати, а припадности су јој повећане, као што се то види у тачке овог зависника.

IV.

По представци благајника Н. 4013. да је претрпан у послу,

Одлучено:

да га у раду помаже књиговођа.
Са овим је седница завршена.

Уредништво и администрација Тежак не прима одговорност за садржину приватних огласа.

Стечај за секретара

Српском Пољопривр. Друштву потребан је секретар.

Кандидат мора имати вишу пољопривредну спрему и дужу праксу.

Поред тога мора добро да познаје пољопривредне прилике у земљи и посао за који се тражи.

Годишња је плата са додатком 36 000 — дин. а од 1 августа о. г. и бесплатан стан.

Пријаве слаги до 15 јуна о. год. на адресу Срп. Пољопривр. Друштва Београд, Немањина ул. бр. 11.

Исправка

У 17 и 18 бр. „Тежак“ ов. год. у чланку: „Кривовирски сој оваца“ на првој страни и другом ступцу а у 17-ом реду одозго изостављена је реченица: *јер су у то време при Топчидерској Економији вршени ошиши зајења страних и домаћих сојева* која квари смисао у целој ставу, те се моле читаоци да то исправе.

КОСЕ

стајерске, испробоване, гарантоване најбољи челик, у дужинама: 60, 65, 75, 80, 85 и 90 см. по

ДИН. 28.— ЗА 1 КОМАД.

Ако наручите 6 комада, добијете једну косу бадава и све поштарине слободно.

Косе разашила поузећем

„Прометна“ Трговачко Д. Д.
Љубљана.

ПЕТАР Ј. МИОВИЋ

шпецијална трговина млекарских справа и прибора

— Марибор, Копитарјева ул. 6.

Жироковто код Подр. Љубљ. Кредит. Банке
у Марибору **Телефон 438**

нуди Ерих Еисенман-ово сириште у праху,
јачина 1:100.000 произдваја се овде у
Марибору

у кутијама од 50 гр. дин. 26
" 250 " " 120.
" 500 " " 240.

исти у таблетама, флашицама по 25 ком.
Свака таблета је довољна за усвирити 50 лт. млека. Цена целој флашици дин. 22.— Течно сириште „Маја“ 3-4 лт. дин. 26.— Једна кашичка исте је за 100 лит. млека. Најсавршенији апарат за брзо и сигурно установити додаток воде у млеку као приложена слика Дин. 100.—

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

ЦЕНА ЛИСТУ
за Краљевину Срба, Хрвата
и Словенаца:

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се

Срп. Пољопривредном Друштву
у БЕОГРАДУ

Претплату примају и све поште

На основу највишег решења од
априла 1869. г. претписку друштвено
весу пошта бесплатно

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

на годину дана 45 дина,

Бави пољопривредних школа добро
једу лист у вола цене.

Примљени рукописи се не враћају

Претплата се подлаже уједанпут за
целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 21.

БЕОГРАД 24. МАЈА 1925. ГОДИНЕ.

Година LI.

ЗА ПИСНИК

51. Редовног Годишњег Збора Српског Пољопривредног Друштва, држаног 29. марта 1925 год. у друштвеном дому у Београду.

Били су присутни: председник г. Паја Т. Тодоровић, п.председник г. д-р Танасије Митровић, и чланови Управног Одбора: г. г. Божа Ђ. Ранковић, Никола Ж. Петровић, Софроније Партигић, Александар Рашковић, Павле Петковић, Вића Т. Радовановић, Сава Ратковић, Милан Дамњановић и Драгутин Спремић.

Збору је присуствовало чланова из Београда и унутрашњости и то:

а) редовних	102 по списку
б) изасланика подружничких	52 " "
в) добротвора и утемељача	6 " "

Председавао Збору председник г. Паја Т. Тодоровић.

Бележио: секретар г. Никодије Ст. Стаменковић.

1.

Председник констатује да по списковима има довољан број редовних чланова и изасланика подружница за пуноважан рад, а према чл. 39. Правила друштвених и отвара 51. Редовни Годишњи Збор у 9 час. пре подне. Поздравља редовне чланове и изасланике подружница и захваљује на обилатој посети што доказује све већи обим рада друштвеног и већу заинтересованост за досадашњи и будући рад Друштва. На крају спомиње имена умрлих чланова: Милоша Тодоровића, Радомира Нешића и Ањина Ђермановића, и Збор устајањем одаје им почаст с узвиком: Слава им!

Пре преласка на дневни рех предлаже да се упутно поздравни телеграм Њ. В. Краљу Александру I.

Збор једногласно одобрава.

На поздравни телеграм добијен је следећи одговор Дворске Канцеларије:

Београд 30.-III-1925. г.

Господине,

Примивши са задовољством изразе оданости поднесене у име Српског Пољопривредног Друштва, приликом годишњег скупа, Његово Величанство Краљ благоволео је наредити да се Друштву изјави Његова топла захвалност на томе.

В. д. Шефа Кабинета, Пуномоћни Министар
Д-р В. Н. Стојковић, с. р.

Господину Павлу Т. Тодоровићу, председнику Срп. Пољопр. Друштва Београд.

Поздравни телеграм гласио је:

Његовом Величанству Краљу Александру I.

Са овога 51. Редовног Годишњег Збора, чланови Српског Пољопривредног Друштва, сматрају за своју напредчу поданичку дужност, да својом Узвишеном Заштитнику, Њ. В. Краљу пошаљу изразе своје највеће оданости и жеље за дуг и срећан живот целог Краљевског Дома, кличући: Живео Њ. В. Краљ Александар I. и цео Краљевски Дом!

Председник Српског Пољопривредног Друштва
Павле Т. Тодоровић, с. р.

Затим председник представља Збору и поздравља изасланика Господина Министра (Пољопривреде и Вода, г. Д-р Вељу Н. Стојковића и изасланика Главног Савеза Срп. Земљорадничких Заједница, г. Милана Орлића и изасланика Аграрних Заједница у Скопљу, г. Чеду Јанковића: Збор поздравља изасланике са: Живели!

Председник предлаже да се изаберу три члана за оверу записника, Збор овлашћује председника да кандидује лица.

Председник предлаже: Борисава Нешића, Светислава Пешића и Александра Васића. Збор усваја.

II.

Председник прелази на I. тачку дневног реда и позива секретара да прочита извештај и закључни рачун. Али пошто је штампан извештај раније раздат свима присутнима, Збор одлучи, да се извештај не чита, већ да се одмах отвори дискусија.

Узима реч г. Михаило Грујић проф. и председник Пољопривр. Подружине из Обреновца и ставља примједбе Управи, што је дозволила да се у „Тежаку“ пуштају чланци, који заступају разна гледишта по једном истом питању, те доводе читаву у забуну, и који нису довољно јасни. Као пример наводи чланке о кромпиру и памуку.

Уредник „Тежака“ г. Д-р В. Н. Стојковић, објашњава, да „Тежак“ треба баш да доноси разна мишљења по појединим питањима и разне резултате, добијене огледима под различитим приликама, како би читавице упознавајући мишљења разних писаца и различито добијене резултате, могли и сами вршити пробе и тиме дошли до најбољих резултата за своје прилике.

Г. Д-р Танасије Митровић, објашњава да чланак о памуку није писан ради давања упуштава о гајењу памука, већ је њим хтео да изнесе важност култивације ове биљке по нашу земљу и да заинтересује наше пољопривреднике за његово гајење онде, где може успевати.

Проф. г. Грујић, објашњава да не критикује писане, али жели да се довољно да објашњења земљораднику.

Архимандрит г. Рувим, критикује рад Управног Одбора што није довољно обраћао пажњу на одржавање и успешно развијање старих подружница и на образовање нових.

Председник г. Д-р Т. Митровић одговара предговорнику да је рад Управног Одбора био управљен само и увек интересима Друштва, и његових подружница. Управни Одбор у свом раду био је руковођен само интересима целине и појединачна лична нерасположења и нетрпљивост нису никада утицала на његова решења и одлуке. Ако се што има замерити Управном Одбору, те би се замерке дале објаснити једино недовољним материјалним средствима, која су онемогућавала Друштву онакав рад, какав можда замишља г. Архимандрит Рувим.

Г. Душан Ђатић, инспектор за подружине одговара такође Архимандриту Рувиму и напомиње да има 9 нових подружница у 1924. г., а зашто Крајинска подружница, на коју је г. Рувим у свом говору циљала, не ради агилно и како треба, то је кривица само до извесних подружњинских чланова, а не до Управног Одбора Друштва.

Председник потврђује речи г. п. председника и изјављује, да је Управа чинила све што је могла учинити, помагала подружине и материјално и морално, а то ће и у будуће чинити.

Архимандрит г. Рувим, моли да се у будуће обрати већа пажња на рад ових подружница.

Г. Павле Анђелић наводи, да ненапредовање појединих подружница лежи у неактивности самих њених чланова. Затим говори о важности привредно-пропагандистичког рада Друштва и похваљује обилан рад Друштвене Управе у пр. години.

Даље наводи да наша пољопривредна производња узима један доста опасан правац и да ћемо

доћи до сувишне производње и немогућности уновчавања пољопривредних производа на страним тржиштима, услед великих извозних царина и слабог квалитета наших производа. Препоручује смањивање извозних царина и производњу квалитативну, а не квантитативну. Губитци државних прихода смањивањем извозних царина, да се надокнаде са друге стране, па чак и повећањем непосредних пореза.

Г. Милорад Грбић, учитељ, хвали рад Управе и вели да је радила свесрдно.

Не слаже се са предговорником, да треба мање производити али боље квалитете, већ мисли да треба што више и што боље производити. Сувишни производа да се конзервирају или претворе у пlemenитије продукте, те да се на тај начин обезбедимо од зависности иностранства.

Прота г. Милан Илић, председник Владимирчачке пољопривр. подружине наводи да је помоћ коју држава даје Друштву у 150.000 динара врло мала и моли присутне народне посланике да се заузму да се она повећа, како би Друштву имало више материјалних средстава за свој користан и успешан рад.

Г. Алекса Нешић, моли да говорници говоре о ономе што је на дневном реду.

Председник такође спомиње говорнике да говоре само о извештају.

Г. Љуба Марковић, наводи да предмети, који од Друштва поручује, нису најбољи, а и не слажу се на време. О дистолу такође каже да му је цена анемна.

Г. Александар Рашковић објашњава предговорнику да мењање цена не зависи од Друштва, већ од фабрика које лифериује материјал.

Г. Др. Милош Радосављевић, народни посланик, хвали рад садање Управе Српског Пољопривредног Друштва на унапређењу пољске привреде и предлаже да се са овога збора упути резолуција Народној Скупштини и Господину Министру Пољопривреде и Вода, којом их умоли, да се државна помоћ Друштву повећа, како би оно могло још боље проширити рад на унапређењу целокупне пољске привреде у свима крајевима наше проширене Отаџбине. О борби противу суше напомиње да Друштву и поред досадањег рада поведе још већу активност, како би земљорадници искористили зимску влагу.

О царини говори и наводи да би је требало на пољопривредне продукте смањити или сасвим укинати.

Напомиње да би Друштву требало помоћу наших стручњака, да изради популарне поуке за земљораднике.

О пољопривредним чиновницима говори и мисли да би их требало заштитити од чешћих премештаја, како би се њихов рад у једном месту могао осетити у пуној мери; захтевати да добро раде, али да буду и добро награђени.

Жели, да се предузму мере од надлежних за спречавање сточних зараза, од којих стока много страда и које наносе огромне губитке и појединцима и држави.

Председник изјављује да су предлози г. Др. Радосављевића драгоцени и моли га, да се са својим друговима, народним посланицима, ангажује за остварење друштвених циљева и државна помоћ повећа. Предлаже збору да се донесе резолуција са овога места и упути Народној Скупштини и Господину Министру Пољопривреде и Вода.

П.Председник г. Др. Т. Митровић одговара на примедбе г. Љ. Марковића, да се све пошљике врше на време, а ако се десе какве неисправности, да су поједине подружине дужне о њима извести Управни Одбор, како би се оне могле извидети и кривци, ако их има, узети на одговор.

По примедбама учињеним од стране г. Д-р М. Радосављевића, П.Председник износи да је Друштво одржало у току 1924. г. више предавања о борби противу суше, што је изнесено и у извештају, а на томе би још више учинило, да је било више материјалних средстава.

Г. Тоша Радетић, Председ. Пољоприв. Подружине у Приједору, поздравља све присутне, слаже се са жељама предговорника, износи погледе о стању тежака у Босни и моли да се Друштво заузме за оснивање Земљорадничке Банке ради јевтинијег кредита за тежаке.

Г. Филиповић, ветеринар, одговара предговорницима и напомиње да спречавање заразних болести код стоке стоји у вези са организацијом наше ветеринарске струке, која је малобројна и слабо плаћена, нарочито при службеним путовањима.

Напомиње да је он вршио пелдовање стоке и имао одличних резултата; моли да се осигурају средства за путовање ветеринара по општинима ради сузбијања зараза.

Председник износи пред збор предлоге г. г. Др. М. Радосављевића и Павла Анђелића. Збор усваја и одлучује: да Управни Одбор упути резолуцију Народној Скупштини и Мин. Пољ. и Вода и умоли их да држава повећа помоћ од 150.000 на 500.000 дин. како би Друштво могло агилније радити.

Г. Вића Т. Радвановић захвалује г. Др. М. Радосављевићу, на изнетим предлозима, и објашњава да је највећа тешкоћа рада друштвеног немане довољно материјалних средстава. Мило му је што и г. Д-р Радосављевић предлаже сталност пољопривредних чиновника.

Говори о производњи пољопривредних производа, нарочито кукуруза и подсећа на чињеницу да ми имамо довољно свиња и говеди, који могу прерадити кукуруз као какве фабрике, те се не треба бојати хиперпродукције.

Г. Вића Матић, народни посланик, захвалује предговорницима г. Др. М. Радосављевићу и г.

Вићи Радвановићу и сматра да су њихова мишљења проблеми, о којима држава мора да води бригу. Износи рад Српског Пољопривредног Друштва о досадањем успеху и брзи његовој за решење свих важних пољопривредних питања. Али предлаже да пољопривредни стручњаци за-служе сталност марљивим и савесним радом.

Председник саопштава збор да је листа говорника исцрпљена, пита збор да ли прима извештај Управног Одбора и даје ли разрешницу Одбору. Збор прима једногласно извештај и завршни рачун и даје разрешницу Управном Одбору за рад у 1924. години.

III.

Председник износи на одобрење предлог о измени Пословника у духу нових друштвених правила. Збор прима једногласно предложене измене.

IV.

Председник износи пред збор утврђени буџет од стране Друштва за 1925. годину и позива референта да га прочита.

По читању прихода и расхода предвиђених у суми од 5.109.128.12 динара по утврђеним партијама и позицијама са овлашћењем, изнесеним у 1., 2. и 3. тачки пројекта. Збор једногласно и без примедбе прима и утврђује буџет за 1925. год., чије је примање и издавање у износу динара 5,109.128.12.

V.

Председник изјављује да по правилима друштвеним одступају председник и 5 чланова Управног Одбора, па позива збор да изврши избор председника и наведеног броја чланова.

По чл. 15. правила друштвених за избор председника и одборника гласа се тајно и на једној листи.

Дат је одмор од 10 минута да присутни листе попуне.

После одмора секретар прозива по списковима присутне чланове и изасланике.

По свршеном гласању п.председник саопштава да су оверачи записника извршили пребројавање и утврдили да је гласало и то:

За председника:

Пају Т. Тодоровића	98 гласача
Рашу Милошевића	13 "
Божу Ђ. Ранковића	5 "
Алексу Поповића	4 "
Благоја Тодоровића	2 "
Д-р Милана Влајинца	2 "
Милутина Савића	1 "
Д-р М. Радосављевића	1 "
Д-р Уроша Стајића	1 "
Д-р Марка Л-ко	2 "

ЗА ЧЛАНОВЕ:

Николу Ж. Петровића	110	гласача
Бошка Ж. Бошковића	105	"
Драгутина Спремића	85	"
Софронија Партовића	79	"
Берисава Станисављевића	78	"
Јована Т. Стојановића	58	"
Павла Петковића	35	"
Богдана Јањића	17	"
Миодрага Обреновића	12	"
Др. Ђ. Јовановића	8	"
Др. Д. Тодоровића	8	"
Др. М. Влајинца	5	"
Ј. Александровића	5	"
М. Јованића	4	"
М. Николића	4	"
М. Зечевића	2	"
Јос. Пуцарерића	2	"
Радка Мајсторовића	2	"
Дим. Николића	2	"
М. Милковића	2	"
Др. А. Врвића	2	"
Вићу Матића	2	"
Саву Вучетића	1	"
Др. Ђ. Митровића	1	"
Др. Т. Митровића	1	"
Панту Мајсторовића	1	"
Чеду Рајића	1	"
Мирослава Аврамовића	1	"
Божу Ђ. Ранковића	1	"
Благ. Д. Тодоровића	1	"
Јована Јекића	1	"
Драг. Ђосића	1	"
Саву Ратковића	1	"
Мил. Нешића	1	"
А. Петровића	1	"
Н. Белобрка	1	"
Др. Б. Попадића	1	"

Према овоме председник објављује да су изабрани апсолутном већином гласова за председника г. Паја Т. Тодоровић, а за чланове одбора: Никола Ж. Петровић, Бошко Ж. Бошковић, Драгутин Спремић, Софроније Партовић и Бора Станисављевић.

Г. Паја Т. Тодоровић, благодари на поверењу и изјављује да ће сау своју енергију уложити једино на добро Друштва како би одговорно датој му поверењу. Збор поздравља новог председника и чланове са: Живели!

VI.

Председник објављује да је на дневном реду избор нових почасних и редовних чланова и позива секретара да прочита предложена лица.

Секретар чита.

ЗА ПОЧАСНЕ ЧЛАНОВЕ:

1. Пају Т. Тодоровића, председника Српског Пољопривредног Друштва

2. Др. Марка Т. Лeko, држ. хемичар
3. Јована Жујовића, проф. Универзитета
4. Др. Велу Н. Стојковића, начелника Мин. Пољопривреде и Вода
5. Милутина Савића, начелн. Мин. Народне Привреде у пензији

ЗА РЕДОВНЕ:

1. Тошу Радетића, председн. Пољ. Подружине Приједор—Босна
2. Ђуру Џамоњу, инж. агронома Марибор
3. Драгомира Савића, окр. економа из Кавадара
4. Димитрија Џелајићу, економ. углед. Добра Добричево
5. Милоја Гојаковића, пензионера из Јагодине
6. Др. Младена Јосиповића, доцент. Пољопр. Факултета
7. Др. Божидара Попадића, секр. Мин. Пољопр. и Вода
10. Вељка Стижанина, пчелара из Врњач. Бање
11. Радојицу Ранковића, школ. екон. из Дражеваца—Умка
12. Јанка А. Богдановића, пољ. из Мелнице ср. млавског
13. Драгутина Костића, ср. екон. из Смедерева
14. Животу Милутиновића, ср. еком. из Бићаћа
15. Никодина Мијатовића, секр. Пољ. Подружине Приједор
16. Милована Јањића, ср. економа из Паланке Смед.
17. Д-р Антонија Вуковића, вет. ср. инсп. Сарајево
18. Драгутина Чардаклију, економа Ст. Мајдан—Босна
19. Душана Тапавицу, ср. екон. из В. Бечкерекa
20. Јосифа Зиданшека, пољ. рефер. из Марибора
21. Др. Павла Вукасовића, сек. Мин. Пољ. и Вода
22. Мирослава Аврамовића „ ” ” Скопље
23. Чеду Јанковића, дир. Аграр. „Савеза
24. Александра Ђају, асистента пољ. факултета
25. Милана Дарићевића, екон. из Војске ср. ресав.
26. Милана Прибићевића, пук. у пензији и пољ. из В. Реке Косово
27. Адама Прибићевића, пољоприв. из Вучитрна
28. Махарија Гавриловића, архимандр. М-ра Раваниче Врдињак—Срем
29. Милутина Геца, ветеринара из Обреновца
30. Михаила Грујићића, проф. и Председ. Пољ. Подруж. Обреновац
31. Милана Поповића из Кнежевца
32. Михаила Даниловића, нар. посл. из Мирјева
33. Љубомира Ђосића, управ. окр. лозног расадника Чачак
34. Живка Тодоровића, држ. ср. економа
35. Станимира Милића, пред. општ. из Приштине
36. Живка Поповића, учит. и пред. Ок. Одбора из Приштине
37. Светозара Радића, писара Мин. Пољопривреде и Вода
38. Драгољуба Никитовића, ср. екон. из Зајечара

39. Сређка Миликовића, ср. економа из Житковца
40. Душана Тошића, ср. економа из Крупња
41. Милутина Јовановића, ср. екон. из Солота
42. Божића Петровића, ср. екон. из Свилајнца
43. Манојла Николића, ср. екон. из Охрида
44. Владислава А. Валенту, писара Мин. Пољ. и Вода
45. Ђорђа Д. Ничоту, писара Мин. Пољ. и Вода
46. Живојина Николајевића, среског економа из Аранђеловца
47. Крсту Јовановића, ср. екон. из Петровца
48. Милана Доновића, секретар Мин. Пољ. и Вода
49. Косту Јовановића, ср. екон. Босан Дубица
50. Бору Штаљанина, пољоприв. Збор једногласно усваја предложена лица за почасне и за редовне чланове.

VII.

Председник напомиње да је на реду т. 5. о задужењу Друштва. Али како Управни Одбор није

спремio никакав стваран предлог по овом, предлаже да се скине с дневног реда. Збор усваја предлог.

VIII.

Председник објављује да је исцрпљен дневни ред, и захваљујући поново на обилатој посети и примерном раду закључује Збор.

Са овим је 51. Редовни Годишњи Збор Српског Пољопривредног Друштва завршио свој рад

Секретар
Ник. С. Стајковић

Председник
П. Т. Тодоровић

О в е р а ч и :

Ст. Пешић, обл. секр. пољ. струке Круш. обл.; Бор. Љ. Нешић, окр. економ; Александар Васић, економ свог добра.

ИЗ ПОЉОПРИВРЕДНЕ НАСТАВЕ

Пољопривредни курс у Зеници (Босна)

Овде је у Зеници одржан пољопривредни курс младића среза зеничког од 27. априла у 8 сати пре подне до 1. маја закључно. Курсом су руководили госп. Андрија Мијатовић срески економ и г. Вучковић економ великог угледног имања др-

Предавања и практичне радове пратило је тачно 30 младића између 16 и 20 година, сви из среза Зеничког. Сви курсисти имали су заједничку трезу, бесплатну храну и стан. Практични радови изводили су се на приватним имањима и угледном — уређеном имању казненог завода у Зеници.

Пошто је овај срез веома погодан за развијање и унапређење воћарства, а некада још био

Пољопривредни курс у Зеници.

жавног казненог завода у Зеници, а под инспекцијом и уз личну сарадњу г. Љубисава Петковића обласног пољопривредног референта. Овај први пољопривредни курс у Зеници помогнут је од среског већа среза зеничког са новчаном помоћи у суми од 5000 дин. од Делегације произвођача чилске шалитре у разним пољопривред-

ним књигама, на чему им се најтоплије захваљује овом приликом. и далеко чувен својим најбољим крушкама и јабукама, то је на овом курсу и највећа пажња обрађана радовима за разне начине подизања воћњака. Сви курсисти обучени су одлично у седам разних начина калемљења и у правилно кресање во-

ћака; затим очигледно су им показане неке болести код воћака, као крива вау, рак и друго — а у исто време курсисти су упућени: како ће успешно сузбијати ове болести и друге штетне инсекте; сејано је багремово семе; показано је рђаво чување ђубришта од разних сопственика, па су одмах затим одведени курсисти, да виде модерно ђубриште на имању поменутог казненог завода; затим је тријерисано семе на тријери и меано у раствор плавог камена са потребним објашњењем, зашто ове радове треба сваки сељак да изводи пре сејања; говорило се о хигијени стаја и стоке на лицу места у уредној италијеничкој казино. Велика пажња обрађена је гајењу раног поврћа и очигледно су им показани практични радови на имању казненог завода у Зеници као и стаклена башта која томе служи.

Интересовање је било код ученика изванредно. Неки су од курсиста учествовали у дискусији и критици појединих радова, на чему су одмах добили потребна објашњења. Други су упућивали равна питања, као на пример: како се добија семе од црног лука, а како арпаџик? Као одговор следовало је лично показивање леја које су биле још фебруара месеца засађене главницама црног лука за производњу семена и где су уочене младинама будуће семењаче од црног лука, а одмах затим, показане су им и леје, које су биле сасејане у редове са семеном црног лука за производњу арпаџика, описани су им радови и у исто време очигледно показане справе за шпартање радова, као и други прибор и алат.

Тако исто да би се оставио што трајнији однос и услова између курсиста и предавања, издата им је као награда разан прибор у калемарским ножевима; тестерама и разним пољопривредним књигама које су кулне из кредита средског већа ср: за зеничког а неке одабране књиге поклоњене од Делегације чилске шалатре.

Овај први пољопривредни течај у Зеници, одржан је сопственим средствима средског већа зеничког и тиме се хтело показати, да се заузимањем, вољом и одушевљеним радом пољопривредних органа може доста учинити сопственим и скромним средствима.

На крају, пошто је постигнут одличан успех код курсиста за тако кратко време, одржана је и конференција пољопривредника у Зеници, на којој је обласни пољопривредни референт одржао предавање о унапређењу пољопривреде у овоме крају и потреби оснивања подружине Српског Пољопривредног Друштва у Зеници. Присутни су одушевљено прихватили овај позив и сви су се без разлике уписали за чланове. Одмах затим је изабрана Управа и тиме је основана прва подружина Српског Пољопривредног Друштва у овој области.

Љ. Р. П.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Питање: Молим Друштво да ме извести у идућем броју Тежака: 1. зашто дрвета лимунова која сам окалемно пре 4. године не рађају никако нити цветају и 2. где се може добити семе од свих сорти четинара а нарочито од једне врсте четинара коју сам видео у Далмацији а коју Далматинци зову *чепарес*, а која је врло добар украс за баште.

Душан Д. Миџковић
сема. из Маџица

Одговор: 1. Да се узмогне одговорити на овај упит треба знати: где су посађена ова стабла, да ли у земљи (у башти) или у каквом суду; да ли имаду доста зрака и сунца, или су у сени. Свакако, ако имаду доста сунца, зрака, умерене влаге и плодну земљу те, ако су ими добро заштићена од студени, ако су и правилно обрезана, да до сваке гранчице могу допирати сунчани зраци, по свој прилици ће у петој (најкасније у шестој години) родити.

2. У нашим областима на обалама Јадранскога Мора а нарочито у области дубровачкој гаје се ови четинари:

Борови разне врсте (*Pinus halepensis*, *P. pinea*, *P. nigra*, *P. pinaster*, *P. canariensis*).

Чемпреси (*Cypressus sempervirens horizontalis* и *C. semp. pyramidalis*).

Кедри (*Cedrus deodara* и *C. libani*).

Имаде још појединих стабала од врста: *Abies pinsapo*, *Abies nordmanniana*, *Chamaecyparis lawsoniana*, *Sequoia gigantea*, *Thuja Salisburia*, *Ginkgo biloba*, разне врсте од рода *Arancaria*, *Taxus* и друге.

За семе чемпреса можете се обратити месеца октобра Управи државног воћног расадника у Чибачи, крај Дубровника а за остале врсте Великом Жупану Дубровачке Области (Шумско Одељење) у Дубровнику.

Марко Марчић.

Б Е Л Е Ш К Е

Одабирајте за приплод кокице, које се рано перјем покривају и петлиће, који рано пропевају. У Америци, где се много ради на унапређењу живинарства, један стручњак (Кемпел) утврдио је огледима да брзо развиће пилежи и рано ношеће код младих кокица стоје у тесној вези са обрашћивањем, односно покривањем пилежи перјем. Пилеж се покрива перјем најпре по крилима, затим по репу, па онда по најнижим деловима тела и напоследку по леђима.

Код пилежи треба гледати, која се најбрже покривају перјем по леђима, па њих издвајати. Мање расе (Легорн) покриву се перјем после шест до седам недеља, а теже расе (Орпингтон) после седам до осам недеља. У колико се пилеж по-

крива раније од тог времена, у толико је боља за одабирање.

Исто тако тај амерички стручњак нашао је да се петиљи, који се раније покривају перјем, раније и пропевају и више за исто време добију у тежини што, кад је реч о продаји на пијаци може бити од великог значаја.

Једина је незгода одабирања пилежи по раном покривању перјем што код тежих раса на крају крајева ранозрелост тежи смањивању крупноће ког кокошију.

На против брзо прашивање је од врло велике користи. Јер кад се брзо развијају, мушка грла дају бољи принос од потрошене хране, те тиме доказују да су снажнијег састава.

Брзо развије кокица изазива рано ношење и повећава просечну производњу јаја.

Једном перјем одабирањем пилежи по раном покривању раније и раном певању добија се више меса за краће време и јевтинијег и већи број јаја за једну дату периоду времена.

Нека се провере опажања овог америчког стручњака, која су доста оригинална, те да се види да ли и у колико доводе до резултата, које он овде износи.

Кад треба жњети жито, које је нападнуто рђом? Сматра се обично да пшеницу нападнуту рђом треба жњети раније, док је још зелена јер се мисли да зрно губи у тежини, ако се чека да пшеница потпуно сазре, па да се онда жање. Један амерички стручњак (Елис) огледима је међутим утврдио да се добије највећа тежина зрна кад се жетва изврши онда кад се зрно не гњечи под притиском између палца и прста. Он је имао две њиве пшенице, па је сваку од њих поделио на седам парцела па је косио односно жњео у седам разних степенa зрелости. Прво је кошење извршено кад је зрно пшенично било у млеку, а последње кад је зрно било потпуно зрело. Ево каква је опажања том приликом учинио:

Код превременог кошења нашао је боју и зрна сјајна, многа ситна зрна затворена црвене боје, многа зелена зрна и мању тежину.

Код кошења, које је извршено, када је зрно било чврсто, то јест, кад се није могло агњечити притиском између палца и прста нашао је већу хектолитарску тежину и већу производњу.

Код кошења, које је било извршено, кад је зрно било потпуно зрело, запазио је код зрна мањи сјај, белјење зрна, мали губитак тежине и производње, које је дошло услед губитка зрна осипањем и услед сушења.

Пошто се, дакле, постиже већа хектолитарска тежина кошењем жита, рђом спонадног, кад се жетва изврши у време, кад је зрно чврсто, то је свакако тада и најбоље косити жито, а не сувише рано, чиме би се добила мања хектолитарска тежина.

Млеко као средство за бистрење вина. Млеко се употребљава за бистрење вина и може корисно у неким случајевима да замени желатин, јаја ит.д. Оно не само да бистри вино него му још и боју одузима, те га је саветно употребити нарочито за бистрење белих вина жуте или ружичасте боје. Исто тако млеко се може због масти коју оно у себи садржи искористити за бистрење ради лечења вина, која имају и неки нарочити укус односно мирис на бућ, на буре и т. д. Обично се употребљава за бистрење вина $\frac{1}{4}$ до $\frac{1}{2}$ литра млека на хектолитар вина или ракије, јер се и ракије њиме могу бистрити. Не треба заборавити да је неопходно да се претакана вина, млеком бистрених, треба што пре по бистрењу да изврши.

Пробати увек на мањој количини, па се уверити о дејству и корисности овог средства за бистрење вина.

Да овце ослободим од вашију. Ваши се лако запате у руну оваца и досађују им, кад их има у већем броју, јер јој тако рећи никога мира не дају. Ваши се шире нарочито преко јагањаца и слабијих грла, која лакше подлежу замору. Кад вашију има доста у руну оваца сипати неколико капи крезила-креолина сваки дан на вуну. Али ако се рашире у већој мери треба или делимично или потпуно овце ошишати, па им потом опрати тело са раствором креолина од 5%.

Како да лечим рану код коња? Чим се којим случајем коњ рани, рану треба најпре добро испрати и из ње уклонити страна (земљу, делове дрвета ит.д.), који су тамо могли застати. За то испирање ране употребити врло чисту воду, по могућству скувану, којој додати антисептичке материје (фенола, лизола, креолина ит.д.).

Крволитиће ће се зауставити ледам, врло хладном водом или топлом водом од 45 до 50°. Рана се има обложити и то облогама натопљеним киселим растворима (вода, закишељена сирћетом), перхлоридом гвожђа, антипирином, стипсом, а негу вршити уз помоћ вате.

Кад је рана лака и површна после потпуне дезинфекције покриће се прахом од дрвог угљена или јодоформом.

ГЛАСНИК

Пријавио се за полагање професорског испита. — За полагање професорског испита за професора нижих пољопривредних школа пријавио се сулент ниже пољопривредне школе у Бањој-Луци, пошто испуњава све услове за то, г. Стојадин Стаменковић, и то за групу *сточарства*. Домаћи састав за овај испит поднео је под насловом: „Садашње стање сточарства Северне Србије, мере за његово даље унапређење“ са 9 графичких слика и картографа. У Испитној Ко-

мисијисту г. г. Павле Т. Тодоровић, начелник Министарства Пољопривреде у пензији, као председник, д-р Борђе Митровић, начелник истог министарства, д-р Јован Марков, ред професор Универзитета и Александар Јовановић, директор Вљењске Средње Пољопривредне Школе, као чланови. Домаћи састав — тезу — примили су на оцену г. г. Митровић и Марков, и чим поднесу своје писмене реферате и мишљење о томе, Испитна Комисија донеће одлуку о даљем раду.

Ми поздрављамо овај корак нашег млађег друга и желимо да буде са успехом

— — Ђ.

Индустрија пива у Чехословачкој: — У кампањи 1923-24 године, т.ј. од 1 октобра па до 1 августа било је свега произведено: 8,137,400 хектолитара пива. Од ове количине пада на Чешку 6,623,069 хл., на моравску 1,135,235 хл., на Шлезвију 156,151 хл и на Словачку 223,038 хектолитара. У току године стварно је радило пивара, које су припадале и то:

	парошке,	Алко- парске	древне	општинске	Министар. и приватне	приватне (профитнаша)	Свега
у Ческој	56	74	13	18	16	308	485
у Моравској	5	31	—	2	4	35	77
у Шлезвији	1	3	—	1	1	10	16
у Словачкој	—	10	—	—	—	10	20
Укупно	62	118	13	21	21	363	598

Све ове пиваре за време кампање прерадиле су 1,400,000 центи јечма у вредности 262,400,000 чех. круна и 24,000 центи хмела у вредности 160,000,000 кр.; а зато време утрошила су 41,000 вагона каменог угља у вредности 41,000,000 чех. круна.

У току те године извезено је пива 120,000 хектолитара, а остатак потрошен је у земљи.

— Ђ —

Друштво Студената Агронома

шаље на доплату своје литографисане табакe из ових предмета:

Опште Ратарство	104—
Спец. Ратарство (само селекција)	29—
Наука о пољ. оруђу	55—
Агрикултурна Хемија	54—
Анатомија и физиол. дом. жив.	39—
Ентомологија	63—
Климатологија	14—
Пољ. Рачуноводство	38—
Пољ. Таксација	32—
Пољ. Статистика	79—

Београд, Бирчанинова 3^а.

:: Др. А. Јенчић и Ком. ::

:: Марибор, Копитарјева улица 6. ::

Стварниште најсавременијих средстава за очување биља од разних болести и зарезника.

Хора-справе за та тамањење пољских мишњева, Снетобран, (Сегентан Нови) за очување усева од снега.

1—1

Уредништво и администрација Тежака не прима одговорност за садржину приватних огласа.

Стечај за секретара

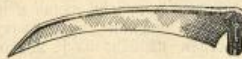
Српском Пољопривр. Друштву потребан је секретар.

Кандидат мора имати вишу пољопривредну спрему и дужу праксу.

Поред тога мора добро да познаје пољопривредне прилике у земљи и посао за који се тражи.

Годишња је плата са додатком 36,000—дин. а од 1 августа о. г. и бесплатан стан.

Пријаве слати до 15 јуна о. год. на адресу Срп. Пољопривр. Друштва Београд, Немањина ул. бр. 11.

КОСЕ

стајерске, испробоване, гарантовани најбољи челик, у дужинама: 60, 65, 75, 80, 85 и 90 см. по

ДИН. 28.— ЗА 1 КОМАД.

Ако наручите 6 комада, добијете јуно косу бадава и све пштарине слободно.

Косе развилиа поузећем

„Прометна“ Трговачко Д. Д.
Љубљана.

1—2

ВРШАЛИЦЕ

ручне—сточне—моторне и парне фабрикат

Хајрић Ланц Манхајм на складишту

Ферум Д. Д. Београд

Скопљанска 18

2—6

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
улажују се

Срп. Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ

Претплату примају и све поште

На основу највишег решења од
априла 1866. г. претписку друштвено
носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1868. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

за Краљевину Срба, Хрвата
и Словенаца:

на годину 20 дин.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

на годину дана 45 дин.

Бази пољопривредних школа доби-
јају лист у пола цене.

Примљени рукописи се не враћају

Претплата се поплаће уједанпут за
целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 22.

БЕОГРАД, 31. МАЈА 1925. ГОДИНЕ.

Година LII.

Која је раса најбоља?

Такво питање поставиће вам често тежак, одгајивач стоке, а иначе и човек другог занимања који се за ову или ону стоку интересује. Овако питање чућете често нарочито, кад је реч о млечној стоци особито говедима.

Пољопривредник има разлога да се интересује тим питањем; његов посао ако гајења стоке може се поредити и с каквим индустријским послом. Оно што су н. пр. за једног фабриканта машине, то су једном пољопривреднику домаће животиње; оно што фабрикант пружи једној машини као сировину ради прераде, да би од тога добио један употребљив производ, за пољопривредника је то храна, што је спрема и пружа животињи, да би од ње добио у размену: радну снагу, месо, млеко, вуну, маст, кожу, рогове, длаку и др. — Разуме се, да што год је једна машина савршенија, што мање задаје посла што је јевтинија и даје бољи рад — у толико је боља. Тако исто и једна животиња у толико је боља у колико се задовољава скромнијом храном, у колико мање оставља отпадака од те хране, коју јој пружамо и у колико ту храну боље плати произвођима, које од ње тражимо. —

До сазнања о страним расама пољопривредник најчешће долази путем усмених предања или листова у којима често нађе напомене, да негде постоји таква и таква стока извесних раса, коју стоку, кад пореди са домаћом, ова му изгледа достојна труда и он се жали на њене недостатке. — Међутим ове жалбе нису увек умесне. То и пољопривредник види и осећа чим има прилике да чује, како се та страна и боља стока узгаја. Он помисли, да би и од своје стоке добио другачијих прихода, ако би јој указао ону пажњу, која се указује стоци за којом жали.

Гајење стоке знамо да је везано за више погодаба: с једне стране су њене потребе у издржавању, а с друге стране су наше, да нам у нечем послужу. — Жеља за страном стоком нарочито, везана је за више претходних услова. — Исхрана стоке, која је различна и начином хра-

њења и количином и каквоћом хране за једну исту сток, везана је непосредно за пољопривреду, за производњу сточне хране, а она је опет зависна од климе, поднебља неког места и а и економских прилика, које су опет за разна места и различне. —

Нешто од чега највећма зависи гајење неке стоке у другом крају, далеко од оног, где се сад гаје, јесте клима, поднебље тога места. Није у питању дакле само нега, храна и подобности неке стоке, која се жели, него и клима под којом може да се узгаја. Као што и једна пресађена биљка може напредовати потпуно, само ако на новом месту нађе све оне потребне услове, које је имала на месту, где је прва расла, још то и више важи за једну животињу. Једна биљка кад не нађе свих услова — влаге, светлости, топлоте и потребне хране — за свој напредак, она не живи, већ животиари неко време па и утине. Исто тако и једна животиња, ако нема свих услова за напредак она животиари, живи само за себе, борећи се са околностима, док не пропадне било она сама, било њено најближе потомство.

Да ли ће моћи да се гаји стока неког другог краја и код нас зависи то још и од тога, да ли својим особинама може задовољити наше најпречке потребе. Ми знамо да и грла домаће стоке за једну исту особину различна су. Тако на пр. кад је реч о млечној било међу овцама, козама или говедима и у домаћем запату имамо грла млечнијих и мање млечнијих; код радне стоке и. пр. говеда имамо, која су иста по крупноћи, исто се хране и негују, исто раде, па опет једно издржи више и у бољем стању а друго ормаша, спадне у снази и мора се штетети. — Исто је то и још више за разне расе једне исте стоке, која се гаји у разним местима и покрајинама. Међу расама радне стоке има их, које се одликују већом снагом, већом издржљивошћу, дакле бољи су радници; код оних раса за месо, које дају веће количине, већи принос у чистом и месо боље каквоће; код оних за млеко, које се одликују својом млечношћу и по количини и по каквоћи од грла друге расе истих подобности. —

Срећемо се исто тако и са расама појединих врста домаће стоке, које се истовремено одлажују са по две или више од назначених особина: за млеко и месо, или млеко месо и рад — говеда; издржљивошћу и величином снаге, скромношћу и искрани — коњи; количном и каквоћом вуне и меса, плодношћу, млечношћу и лакоћом узгоја — овце; количном и каквоћом меса и масти, плодношћу, раностасношћу и малом количном отпаду при клању — свиње. — Пуно, дакле, ствари на које се све мора обраћати пажња, кад је иначе реч о опени и ваљаности неке расе стоке. — Нама су још и најпотребнија таква грла стоке, која се одликује истовремено са што више својства и у великом степену. Држава се нарочито и стара при набавци стоке на страни, особено говеда, да набави таквих грла, која ће као приплодна са домаћим допринети да се и домаћа поправе у тим вистружним својствима. — Зато се при узгоју стоке нарочито прилодне треба старати и бирати увек све боља и боља, јер ће се само од таквих грла имати и највише користи. То ће бити и то најбоља раса стоке. —

Не треба никад губити из вида ни то, да оно све што се чита по новинама и иначе о некој странијој раси или појединим грлима њеним, не значи да и сва грла дотичне расе имају баш сва она својства, која им се приписују. И у тим расама такође има и то пуно грла, која далеко изостају иза оних, о којима се пише. —

М. Ж. Калаванш.

Уредништво и администрација Тежак не прима одговорност за садржину приватних огласа.

ПОДЛИСТАК

Истакнутије наше дрвеће

— Прилог питању о шумљавању *)

Отпочиње се остваривати давнашња жеља свих разборитих патриота наших. Министарство наше Шума и Рудника отпочело је у већем стилу да шумљава голети, утрине и друга пушта и неупотребљавана земљишта.

То ће бити читав препород у нашем Шумарству, у нашем неочењеном благу, а и у пољопривреди у опште.

Тим поводом предузимам, да дам један малени прилогник за што правилније решење овог важног питања. Желео бих да предупредим једну могућну погрешку, у коју може лако запасти и само Министарство, а у коју ми остали, грађани, западамо безизузетно скоро свакодневно.

У мају, 1919. године, рекао ми је, у разговору, у управитељевој канцеларији Мушке Учи-

ИЗ ЗАШТИТЕ БИЉА ОД БОЛЕСТИ И ШТЕТОЧИНА

Највећи непријатељи наших воћака

Највећи непријатељи наших воћака и шума јесу гусенице лептирова: *губара*, *златокраја* и *сузника*, а к овима се још прикључује штеточина на разним воћкама *глоговњак*. У подручју река Саве, Уне и Куле од Брода до Београда, уништиле су те гусенице прошле године воћаре и шуме у вредности од пар стотина милијуна динара. Тако нисмо прошле године имали у тим крајевима готово никакво воћа. Многа и многа шљива неће због тога имати ни ове године плода, према да се зелени. Храстове се шуме на више места црне као у сред зиме.

Наше најобичније воћке имаду преко 1500 разних врста штеточина, а као највећи непријатељи показују се већ кроз дули низ година гусенице губара, златокраја и сузника. Многи је од вас приметио на врховима грана бледо-сивом пређом смотане сухе листове. Из тих запредака, који се зову „*гушњаца*“ узмиле у пролеће мале гусенице златокраје, које су у њима презимиле. Чим се у пролеће покажу лепа дени, већ се гусенице појаве и сунчају се, али се код зла времена опет натраг звуку у запредак. У њем су оне сигурне од снега и мраза. За ове гушњаке бит ће свакоме добро познати и они јајни прстенови, што их народ зове „*Кукавичјим сузама*“ Те прстенове начинила је женка лептира сузника, а лане су их биле пуне гране. Из њих су се излегле у пролеће мале гусенице, које су као

тељске Школе Јагодинске, један од највиших санитарских функционера Савезних Држава Североамеричких, после разгледања школнога украсног врта, богатог разноврсношћу шибља и дрвећа;

— Знате ли, Господине — рекао је он —, да ви, у својој новој држави, имате најлепшу шуму у Европи, лепшу него ли у Шпанији?

— Знам, Господине Докторе, да имамо релативно највише шума од свих држава у Европи. Али, да су баш тако лепе наше шуме — право да кажем, о томе нисам размишљао.

— Не само *лепе*, него — ја то понављам — ви имате најлепшу шуму у Европи — потврдио је он категорички.**)

— Господине Докторе — упитах ја —, не мислите, ваљда тврдити, да нису лепе и четинарске шуме у Немачкој и Чешкој, засађене под конач и лепо одговане?

— Оне су лепе на један начин; али су ваше знатно лепше на други начин. А лепше су ваше шуме баш за то, што су оне већим делом лиш-

*) Видети пишчев чланак „Прилог питању о шумљавању“, у Тежкоу за 1913 год. св. 5 и 6.

**) Разговор је текло прено тумача, једног државног Лицарина, који је тако брзо преводио, да је конзервација текла тачно и лако.

клетн непријатељи воћака обрстиле прошле године све воћке осим ораха. Трећи непријатељ воћака је губар, који прави на дрвећу и на другим местима у близини воћара или шуме неке врсте кврга жуте боје, које нас сјећају на младу букову губу, а пуне су јаја, из којих на пролеће измишле гусенице. Те три врсте лептира највећи су непријатељи воћака и храстова, а што је најгоре јављају се у исто доба и шта више чешије у великим масама седе из воћара у шуме и обрнуто, већ према томе где су пре биле готове са брстењем.

Ако промотримо ове године шуме само на рубовима, па разне живице уз шуме, затим храстова и грабова дрвета уз друмове, видећемо ту мношину гушњака. У воћњацима су они ове године врло обична појава. Баш с тога разлога ваља нам ове године боље схватити замашај ове жалосне појаве, него што је то било лани. Ако се не будемо својски побринули за одстрањење тих гушњака, те сузикових јајних прстенова и других

Слика 1 а) — гушњац алатограјев.

јајашаца на воћкама, онда нам треба знати, да ћемо и спет, ако буде зараза јака, остати без плода на воћкама, а то мислим, да нитко не жели. Гусенице су једна посве природна појава, али она тражи мариу руку господара, који зна шта му ваља чинити, ако хоће, да има добра плода у своје воћару. Ако ваљано свим средствима и помажући један другог узастојимо уклонити то зло са наших воћака, онда ће нам у том послу помоћи и сама природа. Она то чини преко својих птица, те инсеката грабежљиваца и наметника, који су највећи непријатељи гусеница. Но сама природа без нашег властитог труда неће помоћи, као што не бисмо ни ми сами могли то зло отргнути без ње. Сада ћу вам укратко описати појединог од споменутих штеточина и дати упуту, како да их успешно сузобијемо.

Сузник кукавичи (*Bombyx neustria L.*) начини редовити на младим гранчицама прстен од својих јајашца (сл. 1 б). У пролеће кад воћке пупају појаве се његове доста мекане модрозелене гусенице са шест жутих и једном белом пругом преко хрпа. Док се гусеница не изваљи из јајета, исто тако док она живи задружно у запретку на врху гранчице, дотле је она сигурна од зла времена. О том смо се довољно уверили прошле године, кад су се након дуге снеговладне зиме појавиле те гусенице у огромним масама на тисуће и тисуће. Лептир се појављује већ крајем пролећа и почетком лета, а женка наскоро положи у облику прстена на гранчицу својих 300 до 400 јаја. Развити лептир је смеђе боје и носи на предњим крилима једну тамнију попречну пругу. Женка је светлије боје од мужјака. Тај штеточина уништава све воћке осим ораха, а особито

ћарске. — Лишћарске су шуме уопште лепше од четинарских. Лепше су, пре свега, разноврсношћу облика и величине листова, па после ниансама з ленила, неке чак и деним цвећем као багрени, липа, јавор, а све скупа су лепше највећом покретљивошћу и на најмањем ветрићу. Ваше су шуме још и због тога лепше, што су природније, јер нису „под конач“. Четинарске су шуме, напротив суморне и уочене. Увек је исто натмурено зеленило, увек исто наокострене бодље, без већих промена у облицима и лишћа и грана; гране су увек више мање круте и тешко покретљиве. Па после, како изазива тужно, ледено-хладно, осећање оно вечно питање и јаукање при сваком мало јачем ветру кроз четинарску шуму. А како, напротив, заносно лепо шуми и шумори ваша лишћарска шума, као да хоће да проговори, као да је жива!.. Ви то не осећате, ви то не можете да осетите, јер сте засићени летопатама ваших лепих лишћара, пак вам се јавља прохтев за зимско зеленило четинарско, а можда вам голица нерве и онај смоласти мирис четинарских шума!..

Ово наводим, да бих скренуо пажњу на један

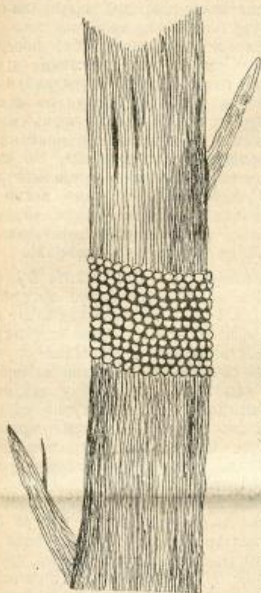
наш засадо погрешан правац, што свуда, где има да се засади неколико шумских дрвета, било то у ком домаћем врту, било у јавном шеталишту, или у касарни, или црквеној порти — ми ћемо пре засадити какав четинар, или багрени, него које друго лепо шумско дрво: клен, јасен, јавор, дволеску, храст итд. Оно, част и поштовање и четинарима и багрени, и једно је и друго дрво корисно. Али, ништа што је једнострано и претерано, не може бити довољно добро. А у овом случају баш може бити и штетно.

Ми смо скони, да се задовољавамо багреном, што се он лако прима, што брзо расте и што не бира земљу, а можда и због обилног и мирисног цвећа његовога; четинар пак волимо због необичности и због њиного зимског зеленила. Међутим, баш због тога, што се лако задовољавамо овим двама врстама дрвећа, ми отурамо од себе злато и драго камење од другог нашег дрвећа.

— Наставиће се —

Пољопривредници, ширите ваш лист „ТЕЖАК“:

воли шљиву и јабуку. Уз то залази и у шуму и радо брсти хрстово лишће, па тако он знаде

Слика 1 б)
Јајни прстен сузничков.

обрстити воћар и шуму. Закукуљује се најрадије под лишћем у врховима граници и при том начини бледо жути запредак, у којем ћемо наћи кукуљуци. То се збива другом половином маја.

Губор *глатки-глоговац* (*Liparis dispar* L.) је по начину живота посве сличан сузнику. Женка тога лептира полаже, као и она сузничкова своја јаја у лету и начини од њих онакову пре споменути квргу (сл. 1 ц), која се састоји од малих жутих длачица, међу којима се налазе јајашца. Овај лептир полаже још једанпут толико јаја као сузник т. ј. 800, па је већ

по томе јачи штеточина. Гусеница губарева има тамно, готово црно тело, које имаде на хрсту сарада

модре, а отрага црвене брадавице. Та гусеница најрадије брсти на хрсту и на шљиви, а напада и друге воћке и белогорично дрвеће. Лептир показује велике разлике између мужјака и женке. Мужјак је у првом реду мањи од женке и тамно сив, док је женка готово бела са црним тачкама и цртама, те знатно већа од мужјака. Према је овај лептир велики непријатељ културног дрвећа, ипак он силно страдава од својих непријатеља, којих има много. Његове гусенице

Слика 1 ц) Губарева женка са положеном јајном купулином.

радо једе кукавица, а уз њу највећи су њени непријатељи разни инсекти наметници. Овде морамо да упозоримо на једну појаву доста честу код овога штеточине, а и код других врста гусеница. Таманећи његове гусенице наћићете уз њих неку врсту јајашца белих или жућкастих. Гусеница крај тих јајашца је редовито мртва (сл. 2), па с тога упозорим, да у та назови јајашца не дирате, јер то нису лептирова јаја, него чауре осе најезнице, која нам чини великих услуга тиме, што снесе попут осталих оса најезница своја јаја у гусеницу, па из гусенице место лептира измиле оса. Читаоце „Тежака“ упозоравам на чланке д-ра П. Вукасовића*), који је о том предмету писао интересантне чланке и дао један тачнији увид у ту ствар. Губарева гусеница, а и његова јаја пропадају у 60—70% од оса најезница и муха гусеничарка.

Златокрај-жушошрба (*Liparis chrysorrhoea* L.) јест трећи штеточина. Он прави пре споменуте гушњаке (сл. 1. а), што их сада виђамо у вршцима грана. Лептир је беле боје, а на крају затка

Слика 2. Мртва гусеница под чаурама осе најезнице.

је златно-жут, па отуда му и име. Његова женка снесе у лету до 300 јаја на лист и покрије их са жутиим длачицама својега затка. Из тих јаја измиле наскоро гусенице, које изгризу по који лист, али тиме не почине готово никакве штете. Пред зиму запреду се те гусенице у густу запредак, смотавши у њ и пар сухих листова. У запретку оне презиме. На пролеће изађу оне из запретка и тада почињају највеће штете брстењем лишћа на воћкама и хрстовима. Гусенице тога лептира су длакаве и носе на хрсту две златно-жуте линије и са сваке стране по једну белу.

Белац глогов-глоговак (*Aporia crataegi* L.) је рођак белца купуснога, али се од њега разликује и бојом и начином живота. Лептир имаде бела крила, на којима се истичу црне жиле. Код нас се он јавља у месецу јуну. Женка полаже своја јаја на лишће разних воћака и хрстова, а из њих за 14 дана измиле мале гусенице, које одмах почну са брстењем лишћа. Под конач лета спремају се те гусенице на зимовање, те се у ту сарху запреду у сухо лишће и тако начине гушњаке, који је редовито мањи од онога код златокраја. У пролеће опет наставе гусенице брсте-

*) „Тежак“ год. 1924 и год. 1925.

ње лишћа и то траје до под крај априла, а онда се закукује на самоме дрву или на каквом другом предмету. Гусеница тога лептира је сиво модра и носи на хрсту три црне и две наранчасто жуте црте. Гусенице у пролеће пре закукуивања живе заружно у овеликим гнездима начињеним од прџе, а после брстења се разлилаз, да се закукује у жуту кукулициу са црним тачкама.

Сада знамо, који су највећи непријатељи наших воћака. Но треба да знамо и како се спасавају воћке од тих немилних нападаја. Ја ћу овде дати најпужнију упуту, како да предусретнете нападаје од стране гусеница и како да их сузбијете. Али нам једно ваља памтити: ако у једном селу не буду сви господари једнако марљиво сузбијали и таманили гусенице, онда ће бити успех врло слаб, а тражиће од појединца силна труда. Не ваља се занашати на време, јер ће вам можда мало и помоћи, али могло би послужити баш у прилог гусеницама, па кад се они разбеже по дрвећу, онда је већ касно очекивати помоћ од Бога. Право време сузбијања је рано пролеће, док још нису воћке процвале, те гусенице немају нити права места, где да се сакрију и немају још хране.

Први дакле посао нека вам буде, да се воћар очисти од гушњака, па с тога посидијате их и одрежете са воћака са воћним маказама. Прегледајте околне живице и дрвеће и учините исто. Затим очистите стабло од воћке од лишајева и маховине, јер је ту легло многим другим штеточницама. Пазите добро имали на дрвећу губаревих јајних накупина и сузникових прстенова. У пролеће користите ако се стабло намаже „Дрворинном“ или „Höntschovim“ флуидом“ у омеру 6%—10% на 100 лит. воде, док се зими може употребити растопина и до 30% већ према врсти воћке. То средство је једна врста карболинеума, па уништи штеточиње на кори и у луковинама стабла. Кад је то учињено онда ваља пазити на воћку код цватње и листвања. Ако опазите, да вам гусенице, брсте лишће, онда их треба потражити и уништити. Оне се обично држе у скупинама, а тада их је најбоље намазати зетинном и спалити. Добро је подметнути под воћку једну плахту и трети гусенице у њу, па онда спалити. У овом случају може се узети и један дуги колац (трља) омотан на врху крпом. Тим кољцем ударамо по гранама чврсто, а коре не озлеђујемо, док гусенице лако падају на земљу. Ово је најбоље радити у јутру, док је роса на лишћу.

Но тиме још није посао потпуно готов, јер ако ваш комшија није тако ваљано очистио својих воћака, или ако је ваш воћар у близини каквих шуме, тада прети опасност, да ће гусенице прећи у ваш воћар, кад им тамо понестане хране. У том се случају оно пегу са земље по стаблу на крошњу, да доспигу до лишћа. Тада ће бити најбоље начинити испод места, где се воћка грана прстен од коломаза (у потреби) или ћете упо-

требити у ту сврху лепило за гусенице „Gusinac“ или „Höntschov“ лепак за гусенице“ и од тога начинити прстен. Гусенице пегући се на воћку прилепиће се на лепак и угинути. Но код овога поступка најбоље је најпrie дрво омотати папиром и тек овај намазати лепком, јер се тако лакше уклоне угинуле гусенице и са папиром заједно спаде. Још се може за уништавање гусеница употребити одмах иза цватње растопина оловног арсената у омеру 0.2%—0.5% на 100% воде и тиме штрцати воћку. Оловни арсенат је отров од којег погибају гусенице и остали инсекти који се хране лишћем, на коме има тога отрова макар у и врло малој количини. Ако пропустите споменуте поступке пригодно појаве гусеница у вашем воћару, онда више не можете рачунати на природ те године. Тада вам, додуше, престоје собирање чаура (кокона), којих ћете наћи по дрвећу, плотовима и зидовима. Треба дакако и њих сабирати и уништавати, а напокон ваља хватати и лептире тих штеточиња, који су доста троји и лако се хватају, али то је већ додкан за ту годину.

Дакле у интересу је сваког појединог власника воћака: да очисти воћар од гушњака и дрвеће од лишаја. Ако вам се иза тога појаве ипак гусенице, онда их уништавајте и мешајте лешаве прсиене. Штитите птлице певиче особито сенице и кукавицу. Тко то не учини, непријатељ је свој и својих сумештана, а чини штету и држави, јер морате знати, да смо у погледу самих шљива прва држава на свету и да нам само шљива претставља, кад роди, вредност од 1000—2000 милијуна динара.

Д-р Ж Ковачевић
професор, Костајница.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ.

Питање: По нашим виноградима има и сувише корова званог пиревина, што је немогуће истребити и очистити обичном мотиком. С тога најучтивije молим Друштво за извештај преко листа „Тежака“ има ли других врста мотика (ракљастих) којима би се могао лакше коров — пиревина — копањем дубље из земље извлачити и виноград очистити.

Стојан Јовић,
општ. депошта, Островица

Одговор: Једна од најдосаднијих коровних биљака, које се врло лако размножавају и са којима борба је обично доста тешка, јесте — пиревина. То је трава из истог ботаничког рода, што и културна пшеница, наиме — *Triticum repens*, и ако у пракси под истим именом могу се сматрати и друге дивље траве, као што је на пр. *Synodon*, *dactylon* и сличне, које су овде у Краљевини врло јако распрострањене и које имају донекле сличну вегетацију. Главна одлика вегетације свих ових трава, у том реду и *Triticum repens*,

састоји се у томе да оне имају једну врсту врло дугачких подземних стабла — тако званих *ризом*а — белих, дебелих него коренове жиле ових трава, покривених пунољцима, из којих избијају све нова и нова надземна стабла. Тако се ствара од ових билака густу бусен. При обрађивању земљишта нпр. мотиком никад се не изваде нацело све ризома таквих пиревина. А чим остане у земљишту бар неко мало парче ризома са пунољком, трава опет лако порасте и даље се размножава помоћу ових ризома.

Ето због чега и борба са пиревином, чим механично обрађивање земљишта није доста пажљиво и енергично, постаје обично тешка. Али при доста пажљивој, енергичној — интензивној култури и пиревине исчезавају више мање брзо и лако, особито кад земљиште није сувише влажно. Пиревине се размножавају особито јако на влажним готово мокрим земљиштима; дакле кишних година, — јаче, него сушних. Ако су земљишта од природе сувише влажна, пре свега потребно је њихово исушивање — дренажа. Дренажање смањује вегетативну моћ и пиревина. Даље, — на срећу ризома пиревина обично вегетирају само у површном случају земљишта, не иду у дубље слојеве. То опет олакшава борбу са пиревином. Редовно, ако се прашење земљишта врши и доста често, доста пажљиво и у случају потребе, ако ризома не иду дубље — доста дубоко, тако да све ризома ухвати мотика и извуче на површину, те се оне исуше тако, да већ не могу више да вегетирају, — то и обичном мотиком пиревина може да се уништи потпуно. То је напр. при култури винограда; исто при култури кромпир, кукуруза и других окопавина. Али кад се пиревина размножила сувише јако и одавно и створила стари бусен, — постају потребне још енергичније мере. Потребно је дубоко заоравање самог бусена — на већу дубину, да већина живих ризома већ не може, да избија на површину земљишта, и мора да струне у дубљем слоју земљишта, а тиме дакле да послужи и као зелено ђубре за земљиште. Дубоко поорано земљиште обрађује се даље са јаким дрљачом, тако да и сви остаци ризома, који су се случајно налазили у дубљим слојевима, опет буду извучени на површину и тамо се исушили. Осим тога тако поорано и обрађено земљиште усева може се и са неком другом културом, која би брзо и густо покрива земљиште засејати; она својим јаким развићем не би дала могућности ослабљеним ризомама пиревине да оборе културу и јако се размноже. Ова природна борба културне биљке са једном јаким дивљом биљком — у овом случају са пиревином — такође је једно од најважнијих средстава борбе. Разуме се да све што служи за јаче развиће културне биљке — напр. пшенице, олајне репице ит.д. које обично успевају у овом случају — од користи је у борби са пиревином: и ђубрење, и густ усева, и што боље усевно семе и т. д.

Свих ових културно-техничких мера довољно је за борбу са већином коровских биљака, у том реду и за пиревину. У културним, интензивним газдинствима обично не знају, шта су коровне биљке: оне већ самом културом — правилном обрадом земље, ђубрењем, плодоредом и т. д. — обично потпуно се уништавају. У виноградима доста су и прашења, али — доста пажљиво, доста чистого, доста дубоког — ако би ризома пиревина, услед кишног времена и т. д. — пошле у дубље слојеве земљишта. —

Т. Локот,
Професор Универзитета

Питање: Које ћу средство употребити противу виљине косице, која је јако обузела и упропаћује детелишта, како мени тако и свима мојим селацима?

Љ. М. Прокић,
Буково — Неготи

Одговор: Виљина се косица може уништавати на више начина. Сви су они или механичке или хемијске природе.

Механичким путем:

1. Заражено место и још за полазину метра у околу покрити дебелим слојем стајског ђубрета. Вубре добро угазити. На овај се начин спречи приступ ваздуха. Биљке се угуше али са њима и виљина косица. Ако то гушење буде толико да и корен детелине изумре, дотично место преруљати и засејати опет детелину, како не би било белавих места у детелишту. Може да се догоди, кад је виљина косица већ у семену, па ако је ово већ и сазело или се и истрело, да ово не пропадне под ђубретом. Услед тога ће се виљина косица опет појавити. Због тога овај начин и ако може добро послужити није увек сигуран. Ради сигурнијег успеха ову меру предузети чим се појави виљина косица на коме месту. Још је боље, ако се заражено место откоси и још уз то и пола метра око њега. Сва откошена детелина пажљиво се издвоји од остале околине, па исто тако пажљиво занесе водећи рачуна, да од ње при изношењу не отпадују делови преко остале детелине. По кошењу поступити као и горе.

2. Дотично место покрити слојем плевне или ситније сламе и упалити. И овде као и напред водити рачуна да бар још пола метра у околу буде захваћено. Може се употребити и слама са петролеумом. Добро посути сламом. Ову полити петролеумом и запалити. Боље је и овде као и горе, ако се прво откоси. Ако би и корен страдао поступити као и горе.

Хемијским путем:

1. Заражено место добро испрскати 18%/-ним раствором зелене галице. Још је боље прво откосити, па онда испрскати. Водити рачуна и овде, да пола метра више обухвати прскање.

2. Заражено место и још пола метра у околу добро испрскати препаратом — мешавином, која

се може добити код окружног савеза у Пожареву. Још је боље, ако се прво покоси. После 10—15 дана вилине косице потпуно нестане. Из корна избија потом млада детелина. Ово средство у исто време ђубри а стоци ни мало не штоди. Дејство је сигурно. Треба само бити пажљив и добро испрскати. Од тога зависи добар успех.

Вилина се косица може успешно сузбити само, ако се благовремено предузму мере. Пушти ли се, да се цело детелиште зарази, онда ту непомаже ништа, већ једино плуг. Чак ни последње наведено средство, које је по нашем мишљењу и најбрже, најбоље и најрационалније не би могло од једног помоћи. Морало би се неколико пута прскати у размаку десетак дана. Поред тога велике површине се могу тешко добро свуда испрскати. Од овога опет зависи крајњи успех. Прска се обичном виногоградском прскалицом, пошто се садржина једне кутије раствори у 5 литара воде.

Најбоље средство противу вилине косице је здраво и чисто семе детелине. Зато не треба никада куповати семе, које није испитано или семе са заражених детелишта. И поред најздравијег семена и поред најчистијег семена може се детелиште заразити са стране. Тада је горњим мерама лакше изаћи на крај са вилином косицом. Али ако се она на све стране од једног појави па још и у почетку развијања детелине, онда је ту тешко се помоћи. Пољопривредник кад употребљава своје семе или кад производи семе, треба да сматра за велику своју дужност, да то семе буде са незаражених детелишта и да уопште не производи семе на зараженом детелишту.

У противном он чини један велики грех и према себи и другима. Није он богзна шта добио продајући лоше семе, нити је купац нешто особито изгубио плаћајући семе. Али је грех видети сав труд и посао на њиви да пропада и да земља лежи узалудна тако рећи или бар не доноси оне приходе, које би требала. Ако би се и догодило да се на одређеном детелишту за семе појави вилина косица, прво је треба уништити, па тек онда мислити на семе.

М. Ђ. Никодић.

Б Е Л Е Ш К Е

Како да направимо сумпорне пантљике?
Често пута смо у недостатку сумпорних пантљика, било да смо их утروшили, или их на време не можемо поручити. Онда у овом последњем случају, а нарочито да би избегли оне пантљике, које се продају по бакалницама—дућанима, које су дебело натопљене, те приликом горења много капљу, што је штетно, можемо се овако помоћи.

Узети обичан сумпор у праху-грушицама, што чистији, и над ватром га растопимо у једној посуди, а зато време припремимо пантљичице од

хартије 2—3 см. широке и 10—20 см. дугачке. Када се сумпор растопи, онда оне пантљичице од хартије провучи кроз растопину сумпора с обе стране, не задржавајући их, да се не би много сумпора нахватао, јер би приликом горива каплао.

На горе применити начин добићемо брзе и сигурне сумпорне пантљике које са успехом можемо употребити.

Најбоље и најјевтиније сумпорне пантљике можемо добавити по солијној цени код Српског Пољопривредног Друштва у Београду.

Љ. Томашевић

ГЛАСНИК

Стечај за курзисте-учитеље. На основу одлуке Господина Министра Просвете О.Н. Бр. 23928, од 16 В. 1925 године, а у споразуму са Господином Министром Пољопривреде и Воде, Одељење за пољопривреду Бр. 15128-II-29 априла 1925 године расписује се стечај за пријем 30 учитеља основних школа, на пољопривредни курс са теоретском практично-пољопривредном наставом, којим ће се одржати у току овог школског одмора на нижој пољопривредној школи у Ади (Бака) а за време од 10 јула до 20 августа.

Учители, који желе учествовати на овом стечају, имају поднети прописно таксирану молбу III Наставном Одсеку Министарства Просвете путем надлежног надзорника најдаље до 15. јуна ове године.

Учесницима на течају осигураће се путни трошак на терет државног буџета.

Учесници течаја имаће заједнички стан у школској згради. Сем тога добијаће храну у заједничкој менаџи, која ће се накнадно одредити, и која ће бити умерена обзиром на материјалне прилике.

На овај течај примаће се првенствено они учители који успешно раде на пројужним школама, као и учители из јужних крајева.

Изложба у Суботици. У другој половини месеца августа т. г. одржаће се у Суботици, нашем највећем и најважнијем пограничном граду, велика изложба и ваљар, на којој ће се изложити међу осталим продукцијама и вина те свеже и прерађене воће из целе наше Краљевине. Занитресовани излагачи нека се изволе чим брже пријавити путем надлежног држ. економног органа држ. путноме наставнику виноградарства у Суботици.

ВРШАЛИЦЕ

ручне—сточне—моторне и парне фабрикат

Хајрих Ланц Манхајм на складишту

Ферум Д. Д. Београд

Скопљанска 18.

ЗАПИСНИК

19. редовне седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане на дан 29. априла 1925. год. у друштвеном дому у Београду.

Били су присутни: председник г. Паја Т. Тодоровић, и. председник г. др. Танасије Митровић и чланови Управе: г.г. Божа Ђ. Ранковић, Бора Станисављевић, Милан Дамњановић, Александар Рашковић и Драгутин Сремић. Председавао: председник г. Паја Т. Тодоровић. Бележио: секретар г. Ник. Ст. Стаменковић.

I.

Прочитан је записник 17. редовне седнице. — Одбор усваја прочитани записник.
б) Прочитан је записник 18. редовне седнице. — Одбор усваја прочитани записник осим тач. 1. под б), коју изнети на идућој седници.

II.

Прочитано је мишљење Финансијског Одбора по молби Средњошколске Матице Ратне Сирчади за прилог. — Одбор одлучи: да се извести Управа да Друштво нема кредита за давање прилога.

III.

Прочитан је извештај Комисије за преглед семена и брусева набављених од Севера и Комп. и мишљење чланова Набављачког Одбора о продајној цени. — Одбор: прима извештај знању и усваја мишљење Набављач. Одбора.

IV.

Прочитана су мишљења Инспектора:
а) По молби Бадњевачке Подружнице за кредит. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се овој Подружници отвори кредит у справама и осталом у суми од 5000 д. на подложне обвезнице.
б) По молби Пољопривредне Подружнице из Берово за кредит. — Одбор усваја мишљење и одлучи: да се овој Подружници отвори кредит у справама и осталом у суми од 10000 динара на подложне обвезнице.
в) О спајању Пољопривредне Подружнице у Турџи са Пољопривредном Подружном у Србобрану. — Одбор: прима знању и одобрава спајање.

V.

Прочитана су саопштења:
а) Писмо Муфтије Салибеговића о примљеном новцу из друштвене касе у 2000 динара. — Одбор одлучи: да се овај предмет упути Друштвеном адвокату.
Са овим је седница закључена.

Стечај за секретара

Српском Пољопривр. Друштву потребан је секретар.

Кандидат мора имати вишу пољопривредну спрему и дужу праксу.

Поред тога мора добро да познаје пољопривредне прилике у земљи и псао за који се тражи, Годишња је плата са додатком 36000—дин. а од 1 августа о. г. и бесплатан стан.

Пријаве слати до 15 јуна о. год. на адресу Срп. Пољопривр. Друштва Београд, Немањина ул. бр. 11.

::: Др. А. Јенчић и Ком. :::
::: Марибор, Копитарјева улица 6. :::

Стовариште најсавременијих средстава за очување биља од разних болести и зарезника.

Хора-справе за тамањење пољских мишева, Снегобран, (Сегентан Нови) за очување усева од снега.

—1—

Парних, бензинских и саугас ВРШАЋИХ ГАРНИТУРА, МЛИНОВА свих врста, ВЛА

ЧАРА, ВАЉАВИЦА, АМЕРИКАНСКИХ ВЕЗАЧИЦА, жетелница и косачица, МАНИЛЕ праве американске за везивање снопова.

ПРИЛИКА: Комплексна четворка и комплексна шестика САМОПУТУЈУЋА (сепаратори) горњуштура мало употребљена јефтино има на стоваришту

Командинштво Друштво

А. ВЕРАСИ и Кома БЕОГРАД

Телграма адреса:

„ВЕРАСИ“

Телефон 672.

Канцеларија

Краљ Миланова ул. 36.

5—5

ПЕТАР Ј. МИОВИЋ

шпецијална трговина млекарских справа и прибора

Марибор, Копитарјева ул. 6.

Жироkonto код Подр. Љуба. Кредит. Банке

у Марибору

Телефон 438

ниди Ерих Еисенман-ово сириште у праху, јачина 1:100.000 произиђа се овде у Марибору

у кутијама од 50 гр. дин. 26

• 250 • 120.

• 500 • 240.

исти у таблетама, флашицама по 25 ком. Свака таблета је довољна за усирити 50 лт. млека. Цена целој флашици дин. 22.— Течно сириште „Маја“ 3-4 лт. дин. 26.— Једна кашика исте је за 100 лит. млека. Најсавршенији апарат за брао и сигурно установити додаток воде у млеку као приложена слика Дин. 100.—

9. Додатак „ТЕЖАКУ“ — Грађа за Пољопривредни Речник.

М. Обреновић.

Чилска шалитра је по хемијском саставу нитрат натријума (NO^-Na). Обична чилска шалитра каква долази у трговину садржи у себи просечно:

Нитрата натријума	95%
Хлорида	2,5%
Сулфата	0,5%
Влаге и нечистоће	2%

Чилска шалитра употребљава се у многим индустријама (суморне киселине, азотне киселине, нитрат калцијума, арсениат натријума, каустичне соде, челика, стакла, млинува, експлозива и т. д.), али јој је најглавнија употреба у пољопривреди где служи као *азотно вештачко гнојиво*.

Чилска шалитра садржава 15,5% азота у нитратном облику т. ј. у оном облику у коме га биљке могу без икакве предходне промене да употребе као храну.

Ово вештачко азотно гнојиво долази у трговину у облику кристаласте соли, прљаво-беле, свјасте па и ружичасте боје. Боја не игра никакву улогу у садржини азота. Чилска шалитра је потпуно растворљива у води и, као и обична кухињска со, има особину да јако упија влагу из ваздуха. Зато је треба до употребе држати на сувом промајном месту (гавану). Чилска шалитра се са успехом употребљава на свима врстама земље и за све усеве. Остављајући за собом *нашрију* — врло јаку базу — ово гнојиво повољно дејствује и у погледу ублажавања киселих земаља.

Главна правила за употребу чилске шалитре су следећа: Употребити је с пролећа, па било да је намењена јесењим било пролетњим усевама. Пре употребе уситнити је ако има грудва. Растирати је преко младог усева што равномерноје, пазећи при том да на лишћу нема кишних или росних каљица.

Обичне количине, које се препоручују, јесу: за житарице 100—150 кгр. по хектару, за окованине 200—250 кгр. по хектару. Да би дејство чилске шалитре било што потпуније, потребно је да у земљи има довољних количина фосфорне киселине и калије. Дејство овог азотног гнојива је врло брзо и опажа се у наглом напредовању усева и аатим у повећавању жетвених приноса.

Чилска шалитра добија се из руде зване калиш (*caliche*), која се налази у пространим и огромним наслагама у републици Чиле (Ј. Америке). Та се руда туца, кувањем раствара у води подесним кристалисањем раствора, одваја се чилска шалитра.

Вредност чилске шалитре као средства за гнојење узознага је те око 1830. год. захваљујући напретку пољопривредне науке и праксе потрошка овог гнојива нагло је расла.

Чилску шалитру увозе у највећим количинама оне земље у којима је пољопривреда најнапреднија (као што су Холанија, Белгија, Данска, Енглеска, Француска, Сједињене Државе Сев. Америке).

Пре рата највећи потрошач чилске шалитре била је Немачка (око 1.000.000 Т. годишње), а сада њено место са нешто јачим количинама држе Сједињене С. Амер. Државе.

Код нас је употреба чилске шалитре тек у зачетку (1924. год. утршено је 610 Т.).

У индустрију чилске шалитре унесени су врло велики капитали, од којих анатан део (16%) припада југословенским произвођачима (наши Далматинци Бабурица, Лукиновић, Петриновић, Браћа Митровић узимају врло знатан и угледан положај међу произвођачима чилске шалитре).

Сви произвођачи образују друштво „Удружење произвођача Чилске Шалитре“. То удружење има у свима земљама своје делегације, којима је циљ да раде на унапређењу пољопривреде и на упознавању земљорадника са правилном употребом чилске шалитре и њеним дејством. Такве делегације има и у нашој Краљевини са седиштем у Београду.

Ал. Г. Јовановић.

Лактација в. музовност.

Лактодензиметар је сива за мерење специфичне тежине млека (слика 1).

Познати су лактодензиметри од Квевена, Сокслета, Гербера.

При одређивању специфичне тежине млека иста се помоћу нарочитих таблица своди на температуру од 15° (Ближе у „Мезкарству“ од А. Г. Јовановића издање Ср. Пољ. Друштва Београд 1921.).

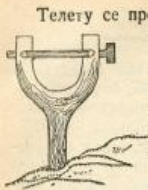
Лимбурски сир спада у меке сиреве, који се троше сазрели Има облик шигле, која је дугачка 15 см., висока 8 см., а тешка 1,—1,25 кгр.

Липтавски сир спада у меке свеже сиреве. Груда се справља као за империјал само јој се додаје сок из добро испеченог црног лука, према укусу на килограм једна главица, а неки придодају по три добро изгњечене слане сарделе и мало туца-нога бибера. Продаје се у виду калупчића по 60 грама или се набја у чабрице.

Љуба (љупка) (слика 2) служи привезивању телета док се крана музе.

Сл. 1.

Sl. 2

Телету се протне врат у ракљу, која се затвори клином. (ужичка област*).

Мане млека могу имати различите узроке, понајчешћи су: нечистота стаје и судова, затим болести стоке или зараженост и нечистота воде, којом се судови перу, покварена храна и др.

1. Понајчешће је случај, да млеко почне да кисн, услед чега се при кувању прогруша. Киселост млека проузрокују бактерије млечне киселине. Једина предохрана је чистота свега онога, што с млеком у додир долази, а да се млеко одржи дуго у свежем стању треба га одмах по мужи охладити (в. расхлађивач).

2. *Слапо млеко* већином потиче од болести вимена. Такве краве ваља пронаћи, па је онда и помоћ проста.

3. *Смриво-шегљиво млеко*. Млеко се отеже као расоница и лако се згрушава. Узрок су: болести стоке, кварна храна или бактерије.

Болесну краву ваља пронаћи и лечити, а судове дезинфиковати.

4. *Црвено, плаво, жушо млеко*. То су појаве, које изазивају равне врсте бактерија, противу којих је најбољи лек савесна чистота и брзо хлађење млека. Црвена боја може потицати и од крви, која услед унутрашњих повреда вимена прелази и у млеко.

5. *Тешко — лењо — млеко* јавља се код крава при крају музновности. Такво је млеко услед недовољне садржине креча негодно за сирење.

6. *Горко млеко* — настаје услед горке хране или нарочитих бактерија.

7. *Зрнасто (песковишо) млеко* — млечни камен. У млеководима и млечном кориту вимена јављају се ситни кристали соли калцијума, магнезијума, и др. које могу да запуше млечне канале и да изазову бол у сисама при мужи, па и запаљење вимена.

Узроци су: болести крава или сувише много калцијума у пијаћој води.

8. *Млеко које превире*. Ако млеко, остављено у каквом суду, отпочне да се распада уз појаву гасних клобука, вели се, да „превире“. Узрок је нарочити бактеријум, који распада млечни шећер и изазива алкохолно врење. Млеко, које превире, није добро за подсиравање.

Најбољи је лек општа чистота.

(Лит.: „Бактериологија у млекарству“ од Др. Ед. Фрајденрајха, превод Јов. Балемића, Београд 1905. С. О. Jensen: Grundriss der Milchkuende und Milch hygiene, Stuttgart 1903, Dr. W. Fleischmann: Lehrbuch der Milchwirtschaft VI изд, Берлин 1920. и др.). А. Г. Ј.

Маргарин (олеомаргарин, вештачко млеко).

Маргарин се справља фабричним путем из овчег или говеђег лоја, из свињске масти разних уља и др.

Данас је фабрикација маргарина врло раширена и усавршена, те га је тешко разликовати од правог масла. Фабрике при справљању често примешују посно млеко или павлаку, да би га дотерале и у укусу на природно масло.

Ако је из здравог материјала, није штодљив по здравље, само је јевтинији, те се не сме продавати под именом и по цени правог масла.

Многе су државе завеле контролу над фабрикацијом маргарина и издале су нарочите прописе за његов промет, нпр. да му се мора додати сезамовог уља, те да се фурфуролом може распознавати.

А. Г. Ј.

Масло („бутер“). Бућкањем масне кулнице млека или павлаке прелазе у чврсто стање и чине масло. Масло се може справљати из павлаке или непосредно из млека, крављег или овчијег.

Данас се у савременим млекарницама бућка само павлаку, јер се тако добија најбољи производ и најрентабилније је.

Просечан хемијски састав масла овакав је:

воде	14,5%
беланчевине	0,6 „
млечног шећера	0,8 „
пепела	0,1 „
масти	84, - „

Свега 100, —

Добро масло треба да је равномерног пресека и по боји и по саставу, треба да се по мало сјаји, да није ни сувише чврсто, ни меко, притиснуто ножем да пушта врло мало и то бистре млаћенице.

А. Г. Ј.

Масноћа млека зависи од јединке, расе, доба музновности, муже, старости грла и др. Кравље млеко садржи 1—8% а овчије 4—10% масти. (В. млеко).

Масноћа млека се истражује по Герберовој ацидобутирометријској и другим методама.

Мечење в. бућкање млека. (Млјкарство од Д-р С. Филиповића стр. 95).

Млаћеница суп.

Мућеница (у пиротском округу).

Кад се из бућкалице одвоји масло, оно што унутра остане зове се млаћеница. Млаћеница је различитог састава према материјалу из кога се прави масло, тако нпр. садрже масти:

Млаћеница из киселе павлаке	0,55%
Млаћеница из слатке павлаке	0,75 „
Млаћеница киселог млека	0,45 „
Млаћеница слатког млека	1,1—2 „

Из млаћенице се може правити прост сир, и најчешће се даје свињама.

Млечиво (пренад, колострум) је млеко, које луче женке непосредно по порођају.

* (В. илементна) Српском Пољопривредном Друштву о стању пољопривреде округа ужичког у 1909. г. од А. Г. Јовановића и Д. Обрадовића, Београд, 1923. г.)

Млезиво се разликује од обичног млека по томе, што садржи више суве супстанце (28,30% беланчевине (20,67%) и соли (1,78%)), реагише кисело, боје је жућкасте, укуса сланог, при варењу се одмах згрушава. За 8—14 дана млезиво се губи и постепено прелази у обично млеко.

Млеко различитих млечних животиња је различитог састава:

Састојци у процентима	М л е к о		
	кравца	оваца	коза
I Вода	87,5	82,5	87,2
II Сува супстанца:			
масти	3,4	5,3	4,5
беланчевине	3,9	6,6	3,3
млечног шећера	4,5	4,8	4,2
разних соли	0,7	0,8	0,8
	12,5	17,5	12,8

Специфична тежина крављег млека износи просечно 1,03165, а креће се између 1,029 и 1,033, овчијег млека између 1,032 и 1,0392.

Млекарство је пољопривредна грана, која се бави производњом и прерадом млека.

Главни произвођач млека у свету то је *кравца*, па тек у другом реду *овца* и *коза*.

Пре последњег великог светског рата у многим је државама број кравца стално растао на рачун броја оваца и коза, и.п. у Немачкој, Француској, Данској, Швајцарској и др.

Упоредо с повећањем броја кравца расла је и њихова млечност, тако да је за низ година умногостручена. Млечност кравца може просечно изнети 3000 литара годишње (и.п. у Холандији), али поједине краве могу дати и далеко више (8000 лит. и више год.).

Краве су у Србији слабо млечне; њихов се годишњи просек креће око 1000 лит.

У Србији, Босни с Херцеговином и Црној Гори главни су произвођачи млека *овца* и *коза*, а не кравца, па је и млекарство неразвијено.

У Србији долази на 100 кравца 398 оваца и 65 коза, у Хрватској-Славонији 75 оваца, у Данској 21, у Швајцарској 11.

С млекарском производњом и индустријом најбоље стоје Словеначки крајеви, па Војводина, а најгоре Црна Гора и Јужна Србија.

У Краљевини С. Х. С. главне су млечне прерађевине: домаћи сир, качкавал, Бохињски сир, Сомборски сир и неке друге врсте сирева мање важности, за тим *скоруу* (кајмак), домаће масло, а у мањем обиму савремено масло из павлаке, која се добија сепаратором. Тек у најновије доба крче себи пута полако европске врсте сирева као и.п. трипист, империјал, и др. и масло рађено на савремени начин.

Млеко је у свима напредним земљама, уз хлеб и месо, најважније храниво, уз то сразмерно јефтино. Оно је предмет велике трговине. Тако Данска извезе годишње (1911/13 год.):

млека 32,594.700 кгр.
масла 88,588.500 "
сира 340.500 "

Холандија је истих година (1911/13 извезла:
масла 35,459.400 кгр.
сира 58,975.300

Највећи увозник млечних производа у Европи то је Велика Британија. Тако је она 1911/13 г. увезла:

млека 46,588.300 кгр.
масла 210,767.300 "
сира 117,767.100 "

Ако би се вредност тога увоза превела на данашњу вредност у динарима ишла би на милијарде.

Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца је у 1923. год. увезла:

	кгр.	вредност динара
млека	338	1335
павлаке	7	160
кондензовано млеко	41.707	694.801
скоруу	905	21.320
масло	371	15.125
маргарина	3.009	77.716
сирева	53.374	2.641.147

Извоз из Краљевине С. Х. С. у 1923. год. овакав је:

	килогр.	динара
млеко свеже	3,179.123	9,712.003
млеко конденз.	224.292	745.231
скоруу	1.500	55.040
масло	95.392	4.004.264
маслац	152.336	7.380.395
кајмак	89.975	3.974.274
сир обичан	1,094.020	16,265.599
качкавал	3,128.557	117,514.654
сурутка	25	260
остали млеч. произв.	9.015	156.159
Свега		159,807.829

Предњи преглед увоза и извоза најбоље доказује, шта се у нашој држави производи и извози, без онога што се у земљи потроши, али у исто време казује, да је та производња још увек недовољна према ономе, што би се могло постићи с обзиром на пространство државе и њену природу.

(Књижевност: Д-р М. З. Влајинац: О млекарској производњи помоћу крављег млека, Београд 1921. г., А. Г. Јовановић: Млекарство, II изд. Београд 1921., Д-р Ст. Филиповић: Млекарство, Загреб 1924. г. и др. А. Г. Ј.)

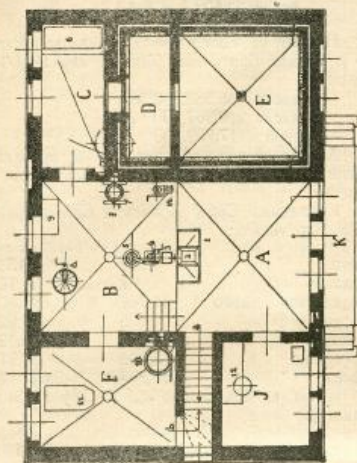
Млекарске Задруге. Савремено је млекарство у најтешњој вези с образовањем млекарских задруга. Број млекарских задруга опао је после светског рата, али се постепено подиже. Пре светског рата било је млекарских задруга: У Словеначкој 70, у Хрватској-Славонији 20, у Војводини 150, у Србији 15, у Босни 3, Свега 258.

После рата има у целој краљевини 47 млекарских задруга.

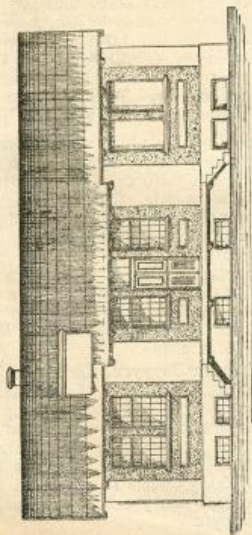
(Литература: „Млјекар“ за август 1924, Алма-
нах за 1924/25 г. св. 2, део IV. стр. 54).

А. Г. Ј.

Млекарница, млѣкар, млѣкара, млѣчара,

млѣчар, млѣкарник, смочница (у загребачкој жу-
панији — је локал за рад с млеком.

При грађењу млѣкарнице треба узети у обзир: величину и положај земљишта, које треба да је оцедно и здраво, да ли има довољно и добре воде, економски положај т. ј. да је што приступачнија саобраћају, количину млека, која се у њој има да прерађује, правац рада т. ј. да ли ће се више бавити продајом свежег млека или прерадом и каквом. Од количине млека зависи даље унутарње уређење и покретна снага (парна, моторна, ручна). До 1000 лит. дневно може слу-
жити ручна снага, а преко тога моторна.

Млекарница, намењена и преради млека има ова одељења:

1. Одељење за пријем;
2. Радионицу за сепаровање, загревање;
3. Радионицу за масло;
4. Радионицу за сиреве;
5. Хладњачу за чување млека, павлаке, и масла;
6. Леденицу;
7. Подрум за сиреве.

Код нас је највећа млѣкарница на државној домени „Беле“, која прерађује дневно око 7000 литара.

А. Г. Ј.

Млечност зависи од јединке, расе, хране, муже, доба музовности, неге и др. Може се достићи просечно до 5000 лит. годишње, али има крава, које су дале и преко 10.000 лит. годишње.

В. Млекарство.

Млечни шећер добија се из сурутке фабричким путем, пошто се из ње повлади масло и сир.

Сурутка се на ватри испарава дотле, док се не згусне у сируп, из кога хлађењем искристалише млечни шећер, који се даље пречишћава.

Из 100 кгр. сурутке добија се 1—1½ кгр. млечног шећера.

Млечни шећер служи у млекарству и у хемiji.

Млечна центрифуга в. сепаратор.

Музалица је суд, у који се музе, суп, ведрица, кабао, крављача, дижба (Вуков речник стр. 386).

Музовност (лактација) — време од када грло почне лучити млеко, па док не пресуши. Музовност траје кад крава просечно 300 дана, али је различита према јединки.

Музара — крава, овца, коза, које се музу суп. Музовна крава. (в. Вуков речник III изд. стр. 389).

А. Г. Ј.

Мита Петровић се родио 24. октобра 1848. год. у Панчеву. Родитељи му беху сиромаси, за то и не могаху школовати сина без туђе помоћи. Мита се учио у малој реалци панчевачкој, за тим у гимназији карловачкој и винковачкој; у Винковцима је положио испит зрелости 1868. године. Универзитетске науке слушао је у Хали на Сали, у Тибингену и у Прагу, а изучавао је природне науке и математику; у Горници је го-

дине 1882 слушао виноградарство и свиларство и положио је испит из оба предмета.

Професором природних наука у српској учитељској школи постао је у јесен год. 1871. Као професор остао је све до своје смрти, до 17. XII 1891. год. Умро је у Будим-Пешти, а пренесен и сарањен у Сомбору.

Сем других радова врло је много писао о економској струци и то у „Орлу“, у „Књигама за народ“, у „Требевину“, у „Тежаку“, у „Босанској вили“, у „Српским илустрованим новинама“ и др. Написао је и неколико књига из виноградарства и свиларства. Књига „Свиларство“ наградила је Матица Српска.

Због својих великих заслуга био је Мита и одликован. Год. 1873. изабран је за првог члана „Хрватског педагошког књижевног збора“; г. 1883. изабран је за дописног члана „Српског Ученог Друштва“, у Београду; г. 1887. изабран је за члана књижевног одсека у „Матици српској“; г. 1886. постао је чланом пуномоћником у „етнолошком музеју“ у Липискоме; г. 1888. изабрала га је Краљевска Српска Академија Наука у Београду за дописног члана; био је и редован члан Српског Пољопр. Друштва у Београду. У два маха био је баран и за посланика за српски народни државни сабор у Ср. Карловцима.

п. V. 1925.
Сомбор.

А. Жорж.

Леска

Corylus Avellana.

Леска је још код Римљана била веома цениена, због укусног и миришљавог плода, односно језгре и самога дрвета.

Леска цвета рано у пролеће, а плод саазрева месеца августа. Да је плод зрео познаје се по томе, кад чашца у којој се плод налази пожути од исте се одвоји и добије боју црвенкасту.

Леска се гаји у воћарству као ђубун, а у томе облику гајена даје издашну бербу. Размножава се положеницама, потапањем, изгртањем, и семеном. Плитко се укоревља али развија много својих жила, од којих највише власница. Успева на сваком месту, земљу не бира но ипак на узвишеним положајима са лакоом земљом боље рађа, јер ту спорије расте а више се грња.

Да би леска увек остала у том облику као ђубун, треба највећу грану при земљи фебруара месеца одсећи и тиме се добија већи број младих грња.

Језгра од леске употребљава се за разна јестива; плод се дуго држи и лако се да паковати и транспортирати.

Дрво се да лесо глачати; употребља се за обруче, плетене ласца за сушење воћа и за гориво, штапове и др.

Помолошка подела лешника извршена је у 4 класе и то:

I. класа Девичини или Шпањолски лешници, плод је ових облика округлог.

II. класа Девичини лешници плода дугуљастог

III. „ Девичини лешници или Ламбертски, и

IV. „ Обични или шумски лешници.

Затим је извршена подела у две подкласе:

1. подкласа Лешници са плодом тврде љуске, и

2. „ Лешници са плодом меке љуске,

У воћарству се гаји више разних сората лешника, од којих напомињемо ове:

1) Барселонски, 2) Бурхардтцелски, 3) Госфорд, 4) Гибилдински, 5) Енглески суги, 6) Ламберт црвени, 7) Рјамски, 8) Мелски, 9) Матинган, 10) Француски, 11) Хаљски, 12) Царски и др.

Има и леске које се гаје ради украса по парковима:

Леска црвеног листа *Corylus avell purpurea*. Леска листа затворено црвене боје *Coryllus avell atropurea*. Леска листа дубоко азревног *Corylus avell asplenifolia*. Леска са гранама на ниже повијеним *Corylus avell. pendula*.

Ове се леске калема на обичну шумску леску у пролеће спајањем и на исечак и у августу месецу на спајајуће окце или зими у стакларама.

Повише поука у „Тежаку“ разних година, и у календару тога друштва.

Мечија леска (*Corylus colurna*).

Мечија леска на западу се зове Турска леска, послужно пренета је код нас из Азије. Цвета тек у у месецу априлу, а саазрева у септембру. Плод је крупнији од раније наведених, лешника, облика округлог, усађен је у меснату споља бодљикаву љуску, која скоро са свим покрива плод; у лобу зрења љуска пожути и скупи се, а плод из чашце испада. Језгра ове леске развијена је, садржава доста уља и врло је укусна, љуску са свим испуњава, употребљава се у разна јестива.

Мечија леска размножава се семеном, које треба по зрењу исте јесени засејати, или одмах стратификовати, а у пролеће сејати. Израсте високо до 25 метара, у пречнику 30—40 сантиметра и више.

Дрво је скупоцено. Од дрвета мечије леске израђује се најскупоценији намештај.

Успева свуда; чак и на слабијим и песковитим земљама.

Буково, 1. маја 1925. год.

Вој. Бурђан.

Сунцокрет (*Helianthus annuus*) мало је распрострањен у нашој Краљевини и уопште у западној Европи, осим можда Мађарске. Али у источној Европи, особито у јужној Русији, ова култура има обилног значаја: око 900.000 хектара било је тамо пре рата заузето под сунцокретом и то у различним газдинствима — у

ситним селјачким, као и у крупним капиталистичким, са интензивном културом.

Пореклом је сундокрет из Јужне Америке — Перу, одакле крајем 16 века пренесен је био у Европу, прво као лепа биљка за украс, а после и као пољопривредна биљка. У неољуштеним плодовима — семенке — садржи се око 24% лепог уља, које служи и за индустрију, и за људску храну, као врло добар зајтин. А у ољуштеном семену садржај уља је готово од 45 до 50%, према чему н.пр. у Русији семе сундокрета једе се — и сирово, и добро осушено, — као овде кикирики. После пресовања ољуштеног семена сундокрета остају врло добри колачићи, са 33—34% беланчевине и неке количине масти, према чему они служе, као добра концентрисана храна за стоку, особито за гојење волова, чак и за коње. Колачићи ови пре храњења морају бити добро изситњени, јер иначе они су доста тврди. Висока, јака стабла сундокрета и његове главнице после вршења — обично ручног — искоришћавају се као гориво. Пепео садржи много калијума, према чему врло згодан је за компосте, а раније је служио чак и за добијање калијума (хидрата), а у ситним газдинствима за прање веша.

Техника културе — типична за оковане. Сеје се у широке редове — чак до једног метра, и у редовима — 60—80 см. један струк од другог. При сејању међу се два-три семена, али после оставља једна, најјача биљка. Увек се ђубри, и са вештачким и са стајским, које боље пристаје у претходну културу. Увек се прашу; понекад и окопава. На једној биљци оставља се обично једна главница, највише две-три. Све остале уништавају се чим се појаве као изданци у пазухама лишћа. При сазревању главнице одсецају се са малим делом стабла; суше се на месту заштићеном од кише и од птица; а после се врши, обично руком; плодови — семена — лако испадају. Принос плодова од 20—25 твара по хект. Чистог, ољуштеног семена, за пресовање, 10—15 тов., дакле, уља 5—8 тов. хект. У плодореду сундокрет не сме се враћати на исто место уратије по тек кроз 5—7 година.

Т. Локоћ,
проф. Универзитета.

Топинамбур, морска репа, чичока (*Helianthus tuberosus*) — биљка, врло слична сундокрету, исте фамилије — *Compositae*, али има интересантне особине: у пределима Европе она и ако цвета, али готово никад њена семена овде не сазревају; разножава се биљка овде искључиво, као кромпир, — кртолама — и ако кромпир даје и зрела семена; осим тога у култури ова биљка сматра се, као дугогодишња, јер у земљи остају увек кртоле, које и без усевања дају у пролеће нове биљке; према зими доста су издржљиве.

Пореклом, као и сундокрет, из Америке, и пренесена је била у Европу готово у исто време, почетком 17. века. Кртоле употребљују се и за људску храну, чак имају донекле укус артишоке, али више за сточну храну, као репа, или чак и мрква. Стабла, много тања и нежнија од стабла сундокрета, згодна су — особито у зеленом стању — такође за сточну храну, особито за овце. Кртоле садрже око 2 $\frac{1}{2}$ % протеина и око 15% безазотних материја (главно инулин) више мање сланих скробу. У стаблу и лишћу око 12% протеина и око 17% безазотних материја. Дакле, биљка је за доста приличну храну. Осим тога биљка је врло издржљива и према земљишту, и према зими, и према штеточинама. Т. ј. особито згодна за екстензивну културу на тим местима, где остале културе већ не успевају.

Главни је продукт културе — кртоле. Има белих, црвенкастих и жутих кртола. Беле обично садрже воде више, него обојене; али принос белих обично је мало већи. Принос кртола у опште може бити око 200—300 твара на хектару; при бољим условима чак и више од 400 тов. За усев треба 10—12 твара кртола по хект. Дакле приноси су већи од приноса кромпира, и ако нису од тако велике вредности, као приноси кромпира. Али и култура је много прострија и јефтинија, него код кромпира. Топинамбур никад не улази у плодоред, јер овде би он могао да послужи као коров: остаци ситних кртола увек би давале биљке, које би сметали другој култури. Одједном усејани топинамбур — на редове, као и сундокрет — остаје на истом месту дужи ред година, готово као дивља биљка У току позне јесени и зиме кртоле ископају се и у таквом свежем стању искоришћавају се за храну. Сваке године треба вршити проређивање биљака, а кроз 4—5 година и преравање. Кад вегетација постане слабија, треба обновили усев.

Т. Локоћ,
проф. Универзитета.

Д-р К. Кондић, инсп.

Ајгир — пастув види ждребац.

Актиномикова — lat., болест која се највише јавља код говеда, ређе код свиња, коња и осталих домаћих животиња. Карактеристична по израслима у величини кукурузова арна до кокошијег јајета и веће, које се појављују на сваком делу тела, а највише на глави, врату, вимену и прсима. Израсли проузрокују ситне гљивце. Израсли су сад мекане — сад тврде. Одстранују се операцијом, а и давањем јодових препарата.

Акутне болести. Према трајању болести се деле на акутне и хроничне. Акутне су оне, које се брзо појаве, а кратко трају — ретко дужи од 5—6 недеља.

Антракс — види прострел.

Антитоксин је противотров, који се појави у крви 1) или након пребољевања неких заразних

болести, 2) или након калемљења (цепљења) обо-
 пљених животиња са серумом, 3) или након це-
 пљења здравих животиња са препарираним бак-
 теријама, да би их сачували од природног зара-
 жења дотичном болешћу.

Ангина је болест код стоке, која се испо-
 љава запаљењем у врату (гркљана, ждрела и тд.)
 које по који пут пређе и на слuzокоже уста и
 носа. Знаци ангине су: грозница, губитак апе-
 тита, осећање болова у врату, тешко ждерање,
 повраћање хране и течности, и тешко дисање.
 Лечи се топлим облозима, давањем лаке хране
 и хладне воде. Каткад је потребна операција, јер
 се животиње често угуше.

Бактерије су сићушне гљивце — изазивачи
 заразних болести. Има их у разним облицима.
 Многе се деобом. Свака заразна болест има своје
 бактерије. Отпорна снага бактерија врло је раз-
 личита. Најотпорније су т. зв. *споре*, које се
 образују од бацила и које се могу само помоћу
 извесних кемичких средстава уништити. Да бак-
 терије могу успевати потребни су им извесни
 животни услови као температура, влага и т. д.

Балавац — види слинавака.

Бедреница — види прострел.

Беснило — заразна и акутна болест, која
 се појављује нарочито код паса, али пренашањем
 заразне клице такођер и на другим животињама,
 као и на човеку. Легло изазивача бесноће налази
 се у мозгу и кичменој мождани од бесноће болес-
 них животиња, али такођер и у њиховој слини
 и млеку. Само га у месу и у крви нема. Беснило
 се шири тако, да пљувачка бесне животиње *доспе*
директно у рану угрижене животиње. Беснило
 се јави тек након извесног времена, пошто је
 бесна животиња угризла. То време може бити
 од 15 до 40 дана, а каткад и по неколико ме-
 сеци. Има 2 врсте беснила, и то: 1) мирно и 2)
 помани. Карактеристично је, да бесан пас пре
 него што ће ујеси неће скоро никад залајати.

Глас им је потмуо — промукао, некако на
 средини између лајања и вијања. Доња им је ви-
 лица као одваљена, а очи мутне. Из уста им цуре
 пенушаве бале. У задњем делу тела су узети и с
 њим заносе, а реп имају подвигит. Гутање им
 је грчевито и силно отежано, па и покрај тога
 што осећају неутољиву жеђ, ипак се не могу
 воде напити, него беже од ње, за то се та болест
 зове и хидрофобија. Бесноћа се показује и на
 осталим домаћим животињама, као: мачкама, го-
 ведима, свињама, коњима и тд. и код сваке се
 испољава на свој начин. Такођер и вукови могу
 побеснети.

Код човека се јавља беснило у 90%^о случа-
 јева услед уједа бесних паса. Први су знаци не-
 расположење, осећаје свраба по кожи, дрхтање
 и грозница, тешко дисање, отежано гутање, језик
 се отромболи и слина цури. За 2—3 дана човек
 умире у највећим мукама.

Бесноћа кад се појави, не може се више
 лечити. Помоћи се може, док је болест у т. зв.
 инкубационом стању, тј. у времену клијања. По-
 требно је рану што пре и што боље испрати,
 или, и ако примитивно, а оно је још најбоље
 средство: рану сажећи или исећи.

Бесна пса треба ради констатовања, ухва-
 тити или убити.

Особу, коју је угризло бесно псе, треба
 што пре послати у Пастеров Завод на лечење,
 где ће сигурно наћи лека, ако благовремено
 стигне.

Брљивост — (вртоглавица) је болест оваца,
 коју проузрокује један црв у мозгу — т. зв. *ovipus cerebrialis* (брвак). Већином се појављује код
 младих оваца, које на паши са травом поједу јаја
 пасје тракавице — пантличаре — (*taenia coenurus*).
 Пси избаце јаја тракавице са отпадцима, и из
 њих се, пошто их овце поједу са травом, за 3—6
 месеци развије у мозгу оваца горе поменути црв.
 Овце су немирне и на месту се у округу врте,
 те многе након извесног времена угину. Лечење
 је могуће само помоћу операције, т. зв. трепан-
 нације лубање. Главе таквих оваца треба уни-
 штити и нипошто псима давати. Исто тако треба
 псе, који болују од пантличаре подврћи радикал-
 ном лечењу.

Ветеринарска полиција је један део опште
 полиције и односи се на мере, које држава у
 потребним моментима предузима, да би спречила
 настајање и ширење сточних аараза. Ветери-
 нарску полицију спроводе полицијски органи
 упутству стручњака — ветеринара, који бдију над
 здрављем домаћих животиња, а нарочито паза,
 да се заразне болести што брже сузбију.

Водене кесице се јављају најчешће код
 коња, врло ретко код осталих домаћих животиња.
 То су меке отеклине на појединим зглобовима
 ногу, или у близини зглобова, а настану услед
 патолошких промена на кесницама и зглобовима,
 где т. зв. синовија из зглобова испуни кесице,
 чли након запаљења омотача тетива, где т. зв.
 серозна течност испуни кесице и омотаче. Оте-
 клине могу бити разне величине и облика. Има
 их од величине кукурузова арна до највеће ја-
 бучке, понекад још много и већих. Водене кесице
 нису само мане, што их није лепо видети — како
 многи коњари веле, него су велика сметња за
 кретање. Оне обично и настану услед тешког и
 напорног рада. Док су у стању запаљења коњи
 рамаљу, а после престану рамати, но рамање
 може се сваки час повратити, а који пут у то-
 ликој мери, да се коњи не могу с места помаћи.
 Лече се у почетку хладним облозима, после љу-
 тим мастима или операцијом, но ретко кад да се
 могу понав уклонити.

Врбанак — види црвени ветар код свиња.

Вртоглавица — види брљивост код оваца.

Глупо лудило код коња. Ово је једна врло
 интересантна болест, која се појављује само код

коња, и то сразмерно не тако ретко. Настане услед нагомилавања водљикаве течности у коморама (клеткама) мозга, која притискује разне делове мозга и изазива разне безгрозничне симптоме болести као: недовољно присуности свести у сваком раду, па чак и у варењу и успоравање крвотока. Коњи увек изгледају савици, тешко их је маћи с места, увек су погнуте главе, а ноге прве држе једну преко друге прекрштене, што код здрава коња никад не видимо. Код им ноге сами прекрстимо, они их оставе у том положају. Дозволе, да им се завуче прст у уво, док то здрав коњ никако не трпи. Такви се коњи често плаше, пролићу се, уједају и т. д. Болест је скоро неизлечива, али се може уз добру диету, пуштањем крви, давањем разних лекова донекле ублажити тако, да и поред те болести коње можемо годинама за рад употребљавати.

Говеђа куга је акутна заразна болест скопчана с грозницом и запаљењем свих слузокожа. Појављује се на свим преживарима а највише на говедима. У нашим крајевима те болести нема. Она је одомашена у руским степима и одатле се шири у непосредну околицу. Говеда, која болест преболе, постану имуна. Од оболелих животиња угине 60—70%. Говеда племените расе лакше подлегну него и, пр. степско говече. Лечење се обавља цељењем — калемљењем са жучи (по Koch-у), или цељењем (калемљењем), нарочито за то справљењем серумом. Говеђа куга је једна од најопаснијих сточних зараза, с тога свака држава осигурава границу т. зв. карантинима, где при увозним станицама сва стока из страних држава има да издржава прописно лекарско посматрање.

Голубачка мушица — *simulium columbascense*. — То је за наше крајеве врло важна, а и по имену врло позната мушица. Величином је мања од комарца, а појављује се, не како се пре мислило, само око града Голупца, него је има у неколико области источне Србије. Она не излази ни из каквих рупа ни лећина, како се и данас у народу прича и верује, него се леже *само* у брзим и плитким поточићима оних крајева у којима се она појављује. Не може се веровати, да су ројеви мушица, који су се појавили у Нишу, Прокупљу, Пироту, дошли, или како народ вели, да их је ветар донео из Голупца, него је истина, а и доказано је баш прошле и ове године, да се њихова јаја, ларве и лутке налазе у извесним

поточићима тих крајева. Није искључено, да струјом ветра рој може прећи 10—20 килом. али не стотинама километара. Да је првобитно голубачка мушица била само у потоцима око Голупца, потпуно је вероватно, али се временом од потока до потока, где су ројеви легли јаја, све даље према унутрашњости ширила.

Од гол. мушице има данас према налазу комисије за испитивање око 10 врста познато које спадају под род *simulium*, и од којих су неке отровне, а неке неотровне. Које су врсте отровне а које неотровне, у којима се крајевима једне и друге појављују, и како се развијају, те напокон како се имају сузбијати, то је задатак те Комисије и која је до данас, радећи на том послу, показала врло повољне резултате. Комисија је за те крајеве, где се год гол. мушица појављује издала и разна упутства за народ. Чланови комисије су, инсп. Д-р К. Кандић и ентомолог Н. Баранов.

Грозница је опште болешљиво стање. Она се скоро никад не појављује сама за се, него увек као пратилац разних болести. Узроци су различити. Грозница се испољава повећањем температуре, убрзаним пулсом, губитком апетита, јер је умањено излучивање разних сокова, затвором (тврдом столицом) и великом жеђу. Животиње имају суву и врућу губицу, бистру мочраћу, тврду кожу, хладне ноге и уши. Грозницу саму лечити нема смисла, него је прва задаћа да се лечи она болест, услед које је грозница настала. Скоро сваки пут потребно је болесно грозничаво грло покрити топлим ћебетом, умотати му ноге, пошто се добро истрљају, давати му свежу и хладну воду, лако сварљиву храну и т. д. По неки пут међу се по њему хладни облози, врше се клистирања, дају се разни лекови: антипирин, кинин и т. д. разуме се, према упутству лекареу.

Гронца — види ангина.

Гуке су отекине које се појаве код коња на задњој страни предњих ногу одмах испод трбуха, а настану услед лежања на тврдом непростртом патосу, где се најчешће лежећи на копниту или потковици. Гуке, док су свеже, треба их лечити хладним облозима, а ако се занемаре и инфицирају, морају се оперисати и очистити. Да коњи не добију гуке морају се ноћу кратко везати, или им се мора дати добар простирач.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
упукују се

Срп. Пољопривредно Друштво
у БЕОГРАДУ

Преплату примају и све поште

На основу најбољег решења од
априла 1869. г. преписку друштвену
носи пошта бесплатно

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ
за Краљевину Срба, Хрвата
и Словенаца:

на годину 20 дин.
ЗА ИНОСТРАНСТВО:
на годину дана 45 дин.

Баша пољопривредних школа доби-
јају лист у пола цене.

Примљени рукописи се не враћају
Преплата се полаже уједанпут за
целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 23.

БЕОГРАД, 7. ЈУНА 1925. ГОДИНЕ.

Година LI.

Једна врста воћа, које у Србији неостаје.

Бреска, Праска, Шешелџа — Amygdalis persica L.

Криптогамске болести, као пероноспора, мед-
лика, коврџливост лишћа и др. чине код брес-
ска толико штете, да су нам досад сва окале-
љена дрвета, са бољим врстама бреска, пропала.

Лисне ваши јављају се готово увек приликом
коврџливости лишћа на брескама, а штетне
ваши су се толико множиле, да се читаве гране
код бреске осуше, јер ваши сишу преко целог
лета дан и ноћ сокове из млађих делова дрвета.

Али има још један опасан непријатељ, који
се појављује на бресквиним стаблима и гранама,
који руши и иначе слабо тврђе брескових дрвета,
а то је смолоток, (цурење једне лепљиве теч-
ности из стабла и гране).

Радови наведених чињеница, болести и не-
пријатеља, а благодарећи нашем слабом труду при-
ликом одбране, односно уништавања истих помоћу
одговарајућих средстава — лекова — ми од племенитих
bresака у народу врло мало имамо, нарочито
од раних, крупних и лепо обојених сората.

Да ова племенита врста воћа, код нас у
државним расадницима, воћњацима и виноградилима
нашега народа, по сортама стално опада, видимо
из следећих података:

1. Из ценовника — каталога — Винодељске
Воћарске Школе у Букову — Неготину — из
1893. год. видимо, да је у матичњаку те школе
било 45 врста најодабранијих бреска заступљено,
које су онда размножаване у народу.

2. У матичњаку ондашње Ратарске Школе
у Краљеву, било је 20 најбољих врста бреска,
од најранијих до најпознијих сората.

3. У ондашњем воћном расаднику Српског
Пољопривредног Друштва у Шапцу 18 врста, и

4. У воћном расаднику ондашње Топчидерске
Економије 15 врста.

Доцније су биле најбоље врсте тих бреска
расађене и разншене по свима државним има-
њима, наше домовине.

Лозни расадници у Смедереву, Нишу, Кра-
гујевцу и Јагодини су имали одличне бреске, а
ко је онда видео бреске са Топчидерског брда,
или илн из Смедеревских винограда, а нарочито
из винограда ондашњег Петра Дамњановића, тај је
се чудно, шта је наша земља могла створити,
под руком правих стручњака, у погледу произ-
вода бресака, које нису ни најмање одступиле од
француских и ако Французи са највећом вешти-
ном своје бреске производе.

Племенитих бреска је било свуда по нашим
виноградилима, а и ондашњим школским баштама
расађених.

Из Београда, из Шапца, а нарочито из Сме-
дерева је велика количина бресака у котарицама
од 5 кр. извожена у Аустрију.

Приликом нашег службовања у Винодељско
Воћарској Школи, у Букову, у 1900. г. било је
од ранијих 45 врста бреска само 24 у животу,
а у новом каталогу те Школе од 1902. г. назна-
чена је само 21 врста.

У Пољопривредном Календару Српског По-
љопривредног Друштва за 1925. г. на страни
110 и 111, г. Војтех Вуријан помогло и учитељ
воћарства у Винодељској Воћарској Школи, у
Букову — Неготину — описује у једном крат-
ком чланку класификацију и важност бреска
износи као воћа и наводи 15 врста и њихова
страна имена.

Види се да се сортаменат бресака из 1903.
год. у самој Винодељској Воћарској Школи до
данас од 21 врсте смањно, на 15 врста.

Значи, да је и самој Винодељској Воћарској
Школи у сортименту бресака, која је у 1893. г.
бројала 45 врста, до данас, нестало 30 врста.

Из предњег се види да производња и неговање
племенитих бреска нагло опада, а то се види и
у свима државним расадницима, а највише у ви-
ноградилима, нашега народа, где наилазимо само на
bresкве „самониклице“.

Нама није данас циљ о томе говорити, како
ћемо поново производњу бреска повећати, ниши
мислимо да у многим врстама лежи успех, али
наводимо то, да је наша Винодељско Воћарска

Школа требала у току последњих 20 год. створити неколико наших врста бресака: "Крајинке, Неготинке, Буковке или Тимочанке", врсте, које су произвођене од семена, врсте, које су издржљиве, противу криптогамских болести, листне ваши и др. врсте, које рано зру и најбоље услове имају за јело, прераду и продају. Овакве врсте имају Американци, Французи, Енглези, Немци, Талијани, а и Чехословаџи.

Сам г. Буријан, помолог и учитељ те школе, у своје чланку у Пољ. Календару за 1925. год. наводи, како се може од бресака створити нови варијетети, са врло добрим особинама, односно издржљивости и прераде.

Ми не пишемо ово из какве злобе према Винодељско Воћарској Школи, већ са правом, да школа о овоме злу води што раније рачуна, јер ће у наступајућих 10 година и ресто ове врсте бресака нестати, које су пре 32 године за нашу домовину на страни набављене и умножене.

Наше читаоце молимо, ако већ негде има добре и издржљиве врсте бресака, за прераду и трговину, добивених из семена, у нашој домовини, да о њима у "Тежаку" пишу и дају своју оцену о добу сазревања, издржљивости према болестима и др. и да у своје време, пошалу плод Српском Пољопривредном Друштву ради пробе и оцене.

18. V. 1925. год.
Нови Сад.

Мајерошћ

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Питање: Имам лозу, која рађа ситан грозд као дудиња и овај по цветану опада. То се де-

ПОДЛИСТАК

Истакнутије наше дрвеће

— Прилог питању о пошумљавању —

Да оставимо на страну надмашну лепоту лишћара над четинарима, па да се осврнемо на *корисносћ* њиху, која је главна при пошумљавању ширих размера!

Редак је, ко зна вредност наше *храстовине*. Кад се чист трупца од дебла старог храста раструже на „фунире“, оне као лист танане дашчице за облагање ради политирања собног намештаја и других финих израђевина, ти су фунири коштали још пре рата више од исте тежине никленог новца (ако не буде баш, чини ми се, од сребрног новца?). А шта то кошта данас, после рата? Наша славонска растовина тражи се и ван Европе.

А шта да кажемо за нашу *диволеску* или *мечију леску* (*Corylus colurna*)? Њено се дрво плаћа још много скупље од храстовине сувим — сувим златом. То је уопште најскупље дрво европско. А она успева код нас можда боље него

шава већ неколико година. Ђубрио сам и окопавао и орезавао, али не помаже. Или је дивља лоза или јој фали што те род не одржи. Молим за обавештење.

Павле Б. Живановић,
из Заорника.

Одговор: Лоза, коју сте засадили, је један неприоручљив директно рађајући хибрид, те је морате околети са неком добром домаћом сортом винове лозе и то или овог лета „на зелено“ или идуће пролећа „на зрело“. Како се ово кадемљење изводи писано је у „Тежаку“ за прошлу годину, а ближа обавештења можете добити од вашег среског економа.

Бож. Ђ. Ранковић.

ЈАВНА ГОВОРНИЦА.)*

Истина изнад свега.

Под насловом *Полемика као реклама* дато је места у 17.—18. броју „Тежака“ излагањима г. Виће Т. Радовановића, којима је задатак био колико да одбрани цианамида од неких мојих „страшних“ покуда, толико да мене лично предстани као недоследног и несавесног стручњака. Међутим и у једном и у другом правцу г. Радовановић је починио толике грешке и прекорачио и најосновније обзире часности, да ми је немогуће не одговорити му.

Најпре ћу скренути пажњу на његову стварну критику.

1) У свом чланку „О чилској шалитри и цианамиду“ кавао сам, да цианамид може садржати 15—22% азота,

*) За ствари под овом рубриком Уредништво не одговара.
Уредник.

ма где у Европи, дајући још обилно и дешњике ванредно масне. Стабло и круна су, пак, тако лепа, да се не може пожелети ништа лепше. Развива се врло брзо и не страда од мрза. И то златно дрво ми запостављамо. У школину врту у Мушкој Учитељској Школи Јагодинској засађена је цела једна стаза диволескама, 14—20 на број, које су импозантне у правом смислу.

Па *дивља крушка* наша, како она има ванредно дрво за фунире, и fine израђевине, нарочито за дрвез и политуру, да се може такмичити са шимширом.

Па исто тако и *брекиња* (*Sorbus torminalis* Crtz) и све остале њене сестре: *мукива* (*S. Aria* Crtz), *оскоруша* (*S. domestica* L) и *смрдљиковина* (*S. aucuparia* L).

Па онда како је лепо и одлично за сваковрсту употребу дрво: *липово, грабово, кленово* и наших многобројних *јасорова* (*Acer Pseudoplatanus* L, *A. platanoides* L, *A. monspessulanum*, *A. macropterum* Vis., *A. italium* Lauth, *A. Heldreichii* Boiss)!

Ванредно лепо је за политуру и дрво од неких наших *шопола*, и *буково* и *јасеново*. — Па жуту

али да у трговини ретко премаша 20%. Г. Радовановић сматрао је да ме у томе тврђењу може да „корегира“, — јер — вели — он (цианамид) у промету садржи 18—20%. Међутим та исправка је била не само потпуно изливна, већ је и погрешна. На берзи у Анверсу (Белгија), нпр., нотира се цианамид са 17—19% азота. Дакле и испод 18%, колико му најмање даје г. Радовановић. Али против исправке г. Радовановића говори и штампано упуство под насловом „14 питања и одговора гледајући азота (вапненим душником или калцијум цианамидом)“, које издаје Срп. Пољопр. Друштво купцима цианамидом, а које потиче или од саме „творнице за душник“ у месту Руше крај Марибора или од неког његовог заступника. У само првом питању и одговору тога упуства каже се: да цианамид садржи 15—20% азота. Па у чему сам се ја огрешно и шта је онда г. Радовановић „корегирао“?

2) У мом чланку је речено да је азот у цианамиду „у таквом облику у каквом не само да га не може искористити ниједна врста усева, већ је чак и отров за биљке“. Г. Радовановићу него је било што је иза тога тврђења ставио знаке (?) него га је пропратио увредљивим оценама: како су то „зарази, који не би требало да нају из уста једног бившег професора пољ. факултета“, и како „овако смела покуда г. Взајница задивљује сваког, јер овако оштру покуду не би имао куражи да изабри ни највећи противник и конкурент у продаји азотних в. ђубрета“. Међутим ја ту своју смелу, оштру и — како још додаје — тешку покуду нисам измислио, као што нисам на памет истицао у свом чланку ни остале добре и рђаве стране цианамидом. У оправдање своје навешћу само ово: 1. априла 1915. год. пруско министарство расписало је било стечај за најбоље написе о употреби цианамидом. Одељнички одбор, у који су ушли најистакнутији немачки стручњаци, оценио је 18.

као лимун дрво дудово (Morus), па црвеније од махагонија срце од наше *шљиве цецаче* или *пожешује* (коју неки зову погрешно „мацарка“); па од неких врста *јабука* дрво зеленкасте боје; па као чоколада мрко-црвенкасто срце од старих *брестова*, па бело као хартија *брезова*, црвенкасто скупочено дрво *орахово*, нарочито од старог и чворноватог дрвета! Па онда тврдо као кост дрво *дреново!* Итд.

Зар има гдегод у Европи оваквог блага у дрвећу, овако драгоценог, и овако разноврсног?! — Зацело не!

Свако је ово наше дрво и лепше и скупочије од северно-европског (нпр. немачког), па и од јужноевропског (нпр. грчког). И ми све то благо потискујемо и одбацујемо у јаву багрену и четинара, а који имају баш знатних мана.

Не сме се овде испустити из вида ова околност: Наше четинарско дрво, најжалост, лошијег је квалитета од северно-европског. Због више топлоте и сунца код нас, а мање влаге него тамо, наше четинарско дрво има више чворова, већих, и знатно тврђих, него што је код северно-европских четинара. Због тога се наше јелово

септембра 1915. год. да треба наградити првом наградом два написа. Тако је и урађено и та два написа објавила је у једној књижици чувена издавачка књижевна Р. Pary у Берлину под насловом: Kalkstikstoff als Düngemittel (1915). Један од тих награђених написа саставио је природни саветник D-r Adolf Münzinger. У његовом напису истакнуто је изрично (на стр. 24); да азот у цианамиду „не може служити биљкама као храна, шта више он је како за животине тако и за биљке а нарочито за семе које клија један отров (Gift)*. — Исто то — наводим још и тај извор — тврди и проф. D-r W. Schneidewind у свом уџбенику о исхрани пољопр. биљака, под насловом: Die Ernährung der landw. Kulturpflanzen (4. издање 1921.) који данас у целом свету важи као најбоље дело из области агркултур. хемије. По њему азот у цианамиду не могу биљке искористити непосредно, „шта више он дејствује најпре отровно (giftig)“. Ето, по којим изворима сам ја дао оцену о штетном дејству првобитног облика азота у цианамиду. Према томе сви они недовољни изрази, којима је г. Радовановић пропратио ту оцену, не могу вредети за мене чак и кад би г. Радовановић био у праву. А он несумњиво не може бити у праву. Његова знања у томе питању не могу се ни упоређивати а како ли равнати са знањима једног научника светског гласа какав је проф. В. Шнајдевинд. Признаће ваљда то и сам.

3) Одмах после те недовољне оцене навео сам, да азот у цианамиду „престаје бити штетним а постаје корисним тек онда, кад у земљи под утицајем земљине влаге и угљене киселине претрпни извесне вишеструке промене“. Г. Радовановић навео је то моје излагање као да ја „ипак не смем да обиђем вредност цианамидом“, а пропратио га је питањем: „Каква следственост овде?“. Значи: сматра да је утврдио у мом излагању недоследност (контрадицију). Па се није само на томе зауставио,

смрчево и борово дрво не може употребљавати за финије израђевине, већ се мора доносити таква грађа са стране.“) — Багрен пак има ту ману, што жилама упропашћава околину.]

Не могу да пропустим ову прилику, а да не саопштим једну паметну мисао једног странца, који се је добро разумевао у трговини грађом.

— Ви грешите — рекао је он — што садите четинаре и багрен, а занемарујете своју дивну храстовину, место да радите обротно: да садите што више своје храстове и своје јаворове, па да *то* извозите на север и у цео свет, и да продајете за суво злато; а потом да купите за један део тога злата од њих знатно јевтиније а много боље четинарско дрво, и увезете га, па ем да имате колико вам треба бољу четинарску грађу од своје, ем да вам преостане силан новац!...

— Знам — одговорих ја — али наш храст расте веома споро; пре 100—150 година не стиже

* Како ћемо моћи побољшати квалитет наше четинарске грађе, биће говора у другом чланку, у другом часопису,

већ даље издаже: како „сви стручни пољопривредници знају да азот у цијанамиду мора претрпети извесне промене . . . да би био у таквом стању, да га биљке својим жилама могу усисати“, — и како ја, кад знам да те промене у земљи бивају и врше се по самим природним законима, нисам „смео, као пољопривредни стручњак, да избићим онаку страшну покуду цијанамид“. — Не знам да ли ће се који читалац наћи да разуме ову логику г. Радовановића. Ја је не могу схватити. Приговорима г. Радовановића могло би бити места само онда, да такве исте промене у земљи мора претрпети и азот у чил. шалитри а не само азот у цијанамиду. Међутим то није случај, јер је азотна храна у чилској шалитри у таквом облику, у каквом је биљке могу одмах усавати и искористијавати. Та основна разлика постоји и њу није могао оспорити ни г. Радовановић. А чим та разлика постоји, онда се она не сме прегутати, кад се хоће да употребје вредност чилске шалитре и цијанмида, без обзира да ли о томе што знају или не знају „сви стручни пољопривредници“, на које помиња г. Радовановић. Још мање се сме префуткивати она неповољна оцена како г. Радовановић вели „страшна покуда“ о штетном дејству цијанмида у земљи пре наступелих промена, јер од познавања и истицања те истине зависи практична вредност и употребљивост цијанмида за љубрење. А најмање се у истицању двојаког дејства цијанмида пре и после претрпелих промена у земљи може с разлогом гледати нека моја недоследност. На њу је г. Радовановић указао, по истом питању и онда, кад је навео моје тврђење да цијанмид доноси повољан успех само на болим, валоано обрађеним земљама, јер се само у таквим земљама могу како ваља вршити оне промене, без којих је цијанмид пре штетан но користан за биљке. Чегма има ту недоследног за оног који хоће и може да мисли? Тим мојим напоменама скренута је само пажња на чинијене, које су утврђене у пракси и које г. Радовановић не би смео да спори, ако уопште познаје ре-

аултате те праксе у ширим размерама него што би се то могло закључити из његових навода. На тим чинијенима заснива се у главном и врло важан савет о употреби цијанмида на неколико дана пре сетве, а не у току и после сетве. А какву је оцену о томе савету дао г. Радовановић, видеће се из даљег излагања.

4) На основу разлога, које сам навео у својем чланку, казвао сам: да се чилска шалитра ретко употребљава пре сетве, већ углавном после сетве, т. ј. преко усева, — и да је са цијанмидом „скоро обрнут случај“, јер га треба употребити за љубрење „по правилу пре сетве“. Г. Радовановић пита: где сам ја „читао или чуо да се цијанмид препоручује, да се баца преко никлих усева“, а мало даље још и: „на чије се противне наводе ја обарам“? Уа то надајете и питање: „да ли је тачно да се чилска шалитра ретко кад употребљава пре сетве“? Па ја на оба та питања одмах сам одговорно изјавиши кратко и просто да је „и једно и друго нетачно“. Али је за тим још надозвао да сам ја „требао (1) то упоређење изоставити, јер је уопште познато стручњацима“. Из те последње напомене о упоређењу излази, да и г. Радовановић увиђа да у том погледу ипак има неке разлике између цијанмида и чил. шалитре. Само се о тој разлици не сме говорити! Али прелазим преко те његове недоследности. Много је важније нагласити да по његовом мишљењу нити је тачно да се чил. шалитра употребљава углавном после сетве, нити је тачно да се употреба цијанмида препоручује углавном пре сетве. Шта више, мало даље тврди, да се „и чилска шалитра употребљава редовно пред јесење усеве“ а да се „у пролеће преко усева баца само у случајевима, кад се пропустило употребити је пре сејање, или кад презимела жита у пролеће желе да се брзо оснаже“. Тим и таквим својим мишљењем г. Радовановић је показао, ако не нешто више, а оно бар да му то важно питање није довољно познато. А да му није довољно познато, види се и из његовог наведеног питања, упу-

на сечу, док, нпр., багрени стижје на бољој земљи већ за 20 година за железничке прагове.

— Ништа зато! — рече он. *Онда опочинише што пре пошумљавање хростовом гором већих простирања*, и то производите из године у годину за 100 година, пак ће ваши потомци имати доцније сваке године за сечу. Пошумљавање се и иначе не врши од данас да сутра, него за деценије и векове унапред. Зар би данас ви имали своје лепе шуме, да су их пре 50 или 100 година утаманили ваши претци?...

И од тог времена ја сам још више заволео и запоштовао наше лепе и корисне лишћаре — не отказујући, разуме се, љубав ни четинарима, али их и не привилегшују.

Овај би принцип желео писац овога чланка, да се спроводи и спровде при нашем садашњем пошумљавању: *да се одмах опшочну подизати на све стране растила од најкориснијих наших лишћара*. А док младице не стигну за расађивање, нека се брижљиво истражују подесна места

за дотичне врсте од њих, и уцртавају у планове за пошумљавање. Доцније, пак, чим које врста у растину стигне за расађивање, нека се одмах носи на већ унапред одређено место и засађује.

Н1 тај бисмо начин спремили потомству не оцењено благо, које би се искористијавало годинама и годинама, уз попуњавање посеченога, а зашта ће несумњиво доцније генерације бити и способније и орније од садашњих генерација.

Колико би од тога било онда благослова и благодати за цео народ, колико више благодата, и здравља, и свежине и снажног народног духа. Није српска *Шумдија* за бадава била *шумдија*! Нити је хрватско *Загорје* узалуд *загорје*!

О засађивању *ичеларских гајева*, близу насеља, при извођењу пошумљавања, биће ових дана говора у засебном чланку у ком другом часопису.

13 маја 1925.
у Београду.

Проф. Сретен М. Аџић.

њеног мени, т. ј. где сам ја „читао и чуо“ да се бацање цианамида препоручује и преко усева? Одговарам му: да нема поуже ни расправе о употреби цианамида, а да се питању о растурању тога ђубрета не само пре већ и после сетве не поклања нарочита пажња. При том се налажу и равна искуства и мере, помоћу којих би се цианамид могао употребљавати и за ђубрење преко усева, а да се почетно штетно дејство његово сведе на најмању меру. У тим покушајима су многи имали и успеха. Зашто онда да и ја на то питање не скренем пажњу читаоцима „Пољопривредног Гласника“, за које сам писао свој чланак и за које сам имао пуно разлога веровати да највећим делом не спадају у ред оних стручњака г. Радовановића, који све знају? Скрећући пак пажњу и на то питање, ја сам пак казао: да се цианамид употребљава по *правилу* пре сетве. То значи: да се може у извесним случајевима употребљавати и после сетве. Г. Радовановић, међутим, сматра то као нешто што се не може ни читати ни чути. А то је нетачно, и том нетачношћу г. Радовановић признаје цианамид мање вредности но ја, од кога је он хтео да брани!

5) У вези с тим стоји и моја напомена, да растурање цианамида и мешање његово са земљом ваља извршити 8—15 дана пре сетве. Ту г. Радовановић понова покушава да укаже на противуречност таквог упуштања са тврђењем мојим да је азот у цианамиду „отров за биљке“. Међутим, баш то показује, да у тврђењу о отровности у напред означеном смислу ипак мора имати неке истине. Наиме: искуство је показало као корисно да цианамид треба да пробави у земљи 8—15 дана, да би изложеним променама изгубио своје шкољиво — отровно дејство. И воће се, нпр, мора често кувати, да би га поједине врсте болесника могле јести без опасности. — О тим променама цианамида у земљи говори и г. Радовановић. Али он разлаже, да су те промене потребне само да би азот „остао растворљив да би га биљке могле усисати“. Међутим, у ствари није само ради тога, већ и да би азот у облику, у ком је у цианамиду, тим променама престао бити шкољивим (отровним) а постао корисним. — Осим тога, г. Радовановић нашао је да и по питању о времену ђубрења цианамидом пре сетве одступи од мојих навода, сматрајући ваљда да ће скривањем тога времена појачати вредност цианамида. По њему, „препоручује се, да цианамид баца на њиву пре сејања усева на 7—8 дана“. Није ми познато, на чије то препоруке мисли г. Радовановић. Али је пракса показала, да је у многим случајевима тај рок од 7—8 дана кратак, тј. недовољан да се како ваља изврше све оне промене о којима је напред реч. А и упуство, које разлаже Срп. Пољ. Друштво о употреби цианамида одређује тај рок на 8—14 дана. Извесно је дакле, и ту г. Радовановић учинио једну грешку.

6) Ја сам овим казао, да цианамид не доноси никаквих или врло слабих користи на сувим пескушама, као и на влажним глинушама. Г. Радовановић ми упућује питање: да ли би чилска шалитра показала повољан успех на таквим земљама. Одговарам му: да ли ће добијени приноси бити повољни у потпуном смислу те речи, не може се унапред рећи за све случајеве, али је извесно да ће чилска шалитра и на таквим земљама довести да-

леко поузданије и боље успехе него цианамид. Разлог је прост: јер у таквим земљама скоро потпуно недостаје оних најбитлијих чинилаца, који називају и поспешују преходне промене цианамида у корисну азотну храну. А такве промене су, као што је речено, за чил шалитру потпуно ваљаше.

7) Г. Радовановић није имао довољно речи да осуди моје напомене, којима сам скренуо пажњу да се при растурању цианамида голом руком, руке разрављајују, а кад прах уђе у очи, може се ослепити. Међутим, и те, као и све моје напомене засноване су на неоспорним чиненицима. А то што сам ја казао, речено је — само другим, опрезнијим речима — у упуству о цианамиду, које разлаже Срп. Пољ. Друштво. „Кречни азот — вели се тамо — сме се посипати само по тихом времену, а пре посипања добро је намазати лице, врат и руке са машу (вазелином). Ко има ране на рукама, тај не сме радити са кречним азотом“. Зар у суштини те опрежности не предочавају оне вие последице и покуде, које, по речима г. Радовановића, нису смеле излетети из уста једног бив. професора пољопр. факултета? Није место овде да се упуштам у разлагања о томе, да ли су наведена упуства довољна да потпуно спрече истакнуте вие последице. Али и таква каква су довољно показују, да су прекори г. Радовановића и по том питању, најблажије речено, потпуно неосновани.

8) Ја би утврдио, да је азот у цианамиду исто тако корисан за усеве, као и азот у чил шалитри“, г. Радовановић је навео „два очита примера“. Али је стварно изложио само један пример. То је оглед г. Петра Ј. Миловића „са употребом азотног ђубрета цианамидом, изведен на осу“. А тамо где је написао „други пример“ у ствари налаже, како у Славеначкој у месту Руше постоје велика фабрика, која производи цианамид и навози га у саму Француску у количини 200 вагона месечно. Наравно, да излагање о тој фабрици, и ако само по себи занимљиво, не доказује оно, што је г. Радовановић хтео утврдити. Па не доказује то ни наведен оглед г. П. Миловића, кога је жетва после ђубрења цианамидом „ванредно задовољна“. Тај оглед не доказује то што је г. Радовановић хтео, пре свега с тога, што је сам један оглед у пољопривреди недовољан да утврђује макар што поуздано било у позитивном било у негативном смислу. Најмање је такав један једини, макар и најобилније изведен оглед довољан да „очито обора“ све оно, што је утврђено и у мом чланку изложено на основу многобројних огледа и другогодишњег искуства најистакнутијих стручњака у Немачкој — А после, у наведеном огледу испитивано је искључиво дејство цианамида, а не упоредо и дејство чилске шалитре. Међутим, изјава „да је азот у цианамиду исто тако корисан као и азот у чил шалитри“ може се у сваком поједином случају потврдити само упоредним огледима. Сваки друкчији рад носи на себи печат крајње необилности и површиности.

9) Излагање моје о ценама чил шалитри и цианамиду у односу према њиховој стварно утврђеној просечној хранивој вредности г. Радовановић је назвао „произвољним“. Жалим што се у овој прилици не могу у то питање упуштати опширније. Али, да би се видело са колико тачности и поузданости расправља то питање

г. Радовановић, доводио је да наведем само ову реченицу, на којој он заснива своје обрачунавање. Та реченица гласи: „Па нека би се хемијским процесом изгубило (количина која се не може тачно утврдити) нешто, рецимо да сиће на 16% раствориљног азота у цианамиду...“ — Питањем: Зар се не може замислити произвољна претпоставка по што је ова? И ко онда може сматрати на тој тако произвољној претпоставци заснован обрачун г. Радовановића озбиљним и вредним пањке и вере? — Моје обрачунавање, напротив, не почива на килограмима азота у чил. шалитри и цианамиду, већ на оном просечном дејству азота у тим двема врстама ђубрета, које је стварно утињено многобројним вишегодишњим огледима потпуно непристрасних стручњака. За сваког, који не жели да ради на песковитом и клизавом „рецимо“, несумњиво је мој начин обрачунавања несправно поузданјик. А таквим обрачуном долази се до закључка: да азотна биљна храна у цианамиду према садашњим ценама није јестивија од азотне хране у чил. шалитри, и ако су цене цианамиду по укупној количини нешто ниже од цена чил. шалитри.

10) На основу свега свог разлагања г. Радовановић наводи да је утврдио: да је азотно ђубре цианамид врло корисно и да може потпуно да замени чил. шалитру. Корисност цианамида као ђубрета уопште нико није спорио, нити може спорити. Нисам је ни ја спорио. Указао сам само разне недостатке и штетне последице, ако се цианамид не употреби за гнојење кад и како треба. А то не значи оспоравање, већ значи представљање праве вредности цианамид. Нарочито сам при том нагласио да преуцкивање тих слабих страна и претерано хвалисање цианамида не може ићи у корист његове будуће употребе. „Јер — додао сам још — једном разочарани а можда и пострадали пољопривредници, клиониће се онда цианамиду више него што би то требало према стварној вредности његовој“. Зар није то довољно признање корисности цианамида? Сви грех мој састоји се само у томе, што нисам могао нити и сад могу признати, како би то г. Радовановић желео, да цианамид може потпуно заменити чилску шалитру. Тако тврђење је скроз нетачно, бар према садашњем стању производње цианамида. Ну није искључена могућност скоре поправке тога стања. Не треба губити из вида, да је производња цианамида и употреба његова за ђубрење почела тек пре од двадесетак година. За све претходно време та је производња стално побољшавана и усавршавана, како би се поједине слабе стране цианамида исправиле или бар ублажиле. И у томе су постигнути знатни напретци. Зато ће можда кроз коју годину поћи за руком, да се сви утврђени недостаци цианамида не само ублаже већ и потпуно уклоне. Али је то само слика будућности. Сада међутим, хранива вредност чил. шалитре стоји уопште узевши изнад вредности цианамида. Ко другичије тврди, не може се уврстити у пријатеље истине.

11) Због изношења једне неоспорне истине наспрот једне несаветне рекламе, мало је недостајао па да ме г. Радовановић огласи издајником земље. Као трећу и последњу тачку овога излагања, наиме, г. Радовановић је истакао тврђење: „да цианамид имамо у земљи пре-

више, те се извози, а за чилску шалитру купујемо скупу страну валуту, те износимо новац ван земље“. По мишљењу г. Радовановића, исказаном нешто пре тога, ја сам морао „вастати пред тим фактом!“ — Заиста, не само ја, већ би сваки грађанин требао да има на уму и ту чињеницу. Али ја то питање нисам додиривао у свом чланку. А нисам то учинио из простог тог разлога, што питање није ни једном речју дотакнуто у оном огласу, чији су ми нетачни наводи једино дали повода за чланак, како сам то и изрично означило у почетку чланка. Међутим било би не само тачно већ и оправдано да је на ту важну чињеницу скренута пањка у огласу много пре него што се је у њему морало прибегавати неистинама. Увијати пак те неистине а преуцкивати их само зато, што је у питању један наш домаћи производ, мислим да би било грех. Своје се може волети и миловати али се не сме слепо обожавати и мазити. — Ну кад је г. Радовановић већ скренуо пањку и на ту страну тога питања, требало је бар да се он чува да не падне у грешку. А он је погрешио у томе, што је у свом излагању споменуо само фабрику цианамида у Словеначкој у месту Руше. Према томе изгледало би као да је у нашој држави то једина фабрика која производи и извози цианамид. Међутим то није тачно. Цианамид производе и далматинске фабрике у Шибенику и у Дугом Рату код Сплита. Питање је сад: зашто г. Радовановић није споменуо или бар нагостиво постојање и ових фабрика? Из незнања или из неке нарочите намере? — Да не заслужује можда баш тај поступак г. Радовановића да се назове „полемика ради рекламе“?

Из предњих мојих напомена сваки непристрасан читалац видеће, да су стварни приговори г. Радовановића на моја излагања били потпуно неоправдани и изливни

Остаје ми сад да одговорим г. Радовановићу и поводом његових личних испода против мене. Њима је тако рећи почео свој напис, па га је с њима и завршио.

Могао се г. Радовановић не сложити са неким мојим тврђењима, и покушати да их побједе. То би било часно и објективно расправљање, које би допринело да се дотична питања дубље схвате и свестранји расмотре и расправе. Од таквог стварног расправљања могло би бити само користи по нашу пољопривреду. Али зашто у тиме стручна питања улетати личне обзире и уврде и тиме уносити злу крв, кад се тиме ништа не доприноси самој ствари? А цео напис г. Радовановића испреплетен је таквим личним увредима за мене.

Све њих осуђујем као што их мора осудити и сваки иоле образован човек. Али не само осуђујем већ и најодсудније одбијам од себе све оне изјаве г. Радовановића, којима је алонамерно хтео да доведе у сумњу моју савесност у раду. Никад ми досад нико није имао разлога пребацивати да нисам објективан, како је то учинио г. Радовановић. Још мање сам макар-кад и макар-коме дао повода да у мом раду открива неке „погрешне побуде“, како је то покушао г. Радовановић.

Ако је тим изјавама као и сумњом да је мој напис „нарочито наручен“, г. Радовановић мислио да чита-

одима наговести како сам ја плаћен сарадник Делегације Произвођача Чилске Шалитре у Београду, — зашто је морао толико увијати? Могао је то чисто и јасно рећи. Ја ни од кога нисам крио да сарађујем у писменим радovima те Делегације, и да за своју сарадњу добијам известу награду. Поуке „О успешном гађењу кукуруза“ издала је Делегација и под њеним мојим потписом. Али сарађивати на неком послу и добијати за свој рад награду никако не значи продати своју савест, па и свом раду служити се изврћањем истина или самим неистинама. Цела моја прошлост показује да ја никад нисам био склон да ма на каквих разлога заборавим и трезнута на своју савест. Као сарадник у Делегацији Произвођача Чилске Шалитре могао сам се примити тим пре, што та Делегација није до сада ни од мене нити од неког свог сарадника тражила да буде несавесан, тј. да чилску шалитру хвали више но што треба. Стварна вредност и употребљивост чилске шалитре је толика, да би јој такве несавесне препоруке биле не само излишне већ и штетне.

Усталом, без обзира на то, цео мој досадашњи рад у Делегацији је јаван, нити се крије нити се да сакрити. Зато не смем имати ништа противно, ако се он подвргава критци, и то најстрожијој критци. Али имам права тражити, да та критика буде савесна и стварна, без личног вређања.

Иначе, нека нико не смеће с ума, а најмање г. Радвановић, ону народну пословицу: „Што год воко буче, себи да роге баца“. Ако ли се коме по нечем не буде свидела та, онда ону: „Ко у вис плује, на обрад му пада“.

Др Милан В. Влађић

ЗАПИСНИК

20. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва држане 13. маја 1925. год. у дому друштвеном у Београду.

Били су присутни г. г. председник Паја Т. Тодоровић, и чланови: Божан Ранковић, Софроније Партоњић, Бора Станисављевић, Никола Ж. Петровић, Драгутин Спремић, Сава Ратковић и Милан В. Дањановић.

Председавао председник г. Паја Т. Тодоровић.
Бележио секретар — члан Управе г. Милан В. Дањановић.

I.

Члан Управе г. Божидар Ђ. Ранковић, моли, да пре свих тачака дневног реда поздравни председника г. Пају Т. Тодоровића и честита му педесетогодишњицу књижевног рада у име Управе и колега.

Истиче његову агилност и плодни рад на унапређењу пољске привреде, од којих су сви пољопривредници — и школовани и нешколовани — имали огромне користи.

Духа пронишљивог и организаторског, упућвао је све послове правилним током тако, да су његови следбеници били у могућности са мало труда наставити његов рад.

Као старешина био је увек скроман, строг и правичан, што му је донело репутацију савесног

и исправног чиновника и велико поштовање од свих оних који га познају.

Жели му, да још дуго година поживи и да користи својим поукама и радом.

У то име поздравља га са: Живео!

Пошто је се Председник заблагодарно на искреној честитци изјављујући да је увек имао пред очима првенствено рад на унапређењу пољске привреде, како у служби тако и у Друштву. — Одбор прихваћа честитку г. Ранковића и поздравља свога Председника са: Живео!

II.

Прочитан је записник XIX редовне седнице. — Одбор усваја прочитани записник.

III.

Прочитан је записник XVI седнице Одбора за Пољопривредни Речник. — Одбор усваја прочитани записник.

IV.

Прочитан је записник III Конференције Секције за Земљорадњу и Инжињерско-Техничко-Технолошке, — Одбор одлучи:

а) по питању о односу између произвођача шећерне репе и фабриканата шећера да се резолуција по првој тачки одбаци, а да се друга тачка усвоји и сматра као Одлука Управног Одбора, и достави Министарству Пољопривреде и Воде, и

б) да се питање о пропадању шљивара у окр. чачанском упуту Секције за земљорадњу.

V.

Читају се мишљења финансијског одбора: а) стање благајне за месец април о. г. — Примљено анау.

б) № 4911/25, потраживање г. Дим. Тркуље из Осека. — Одлучено: да му се изда сервис и тегле у колико су примљене по комисијским записницима.

в) № 3718/25, предлог за оправку електричног звона по канцеларијама. — Одлучено: да се усвоји понуда Милорада Стаменковића као најповољнија.

г) № 4964/25, предлог за набавку чоје за заседавајући сто. — Одлучено: да се набави потребна количина.

д) № 3776/25, предлог за оправку аграда. — Одлучено: да се усвоји понуда г. Јевте Пешина као најповољнија по с тим да у канцеларији извади један прозор и постави га на одређено место, према чему да своју понуду смањи у споразуму са Финансијским Одбором који ће му потом уступити посао у рад.

VI.

Читају се мишљења Набављачког Одбора:

а) № 4751/25, предлог за набавку прскалица Нехвилових;

б) № 4697/25, предлог за набавку плавог камена и рафије;

в) № 4696/25 и 4717/25, предлози за набавку вентријача. — Одлучено: да се мишљења усвоје и да се поручбене одобре пошто су морале бити извршене као хитне.

г) № 4693/25, понуда да лакмусову хартију. — Одлучено: да је испита члан Управе, г. Ник. Ж. Петровић па да се одмах набави 100 књижица, ако је добра.

VII.

Читају се мишљења инспектора:

а) № 4946/25, молба Пољопривредне Подружине у Голубоку, за кредит. — Одлучено: да јој се одобри кредит од 15.000 динара.

б) № 1642/25, молба Пољопривредне Подружине у Чачку за кредит. — Одлучено: да се одобри кредит од 50.000 динара.

в) № 4667/25, молба Пољопривредне Подружине из Краљевог Села за кредит. — Одлучено: да се одобри кредит од 10.000 динара.

VIII.

Узета је у претрес понова тач I б из XVIII. записника па је одлучено: да се иста стави ван снаге.

IX.

Председник саопштава да због слабости не може редовно да долази на дужност, па да посао не би трпео уштраба, то је у смислу последњег става чл. 22 Правилна, замолно члана Управе г. Ранковића да га у дужности заступа до повратка П. Председника са службеног пута. — Одбор усваја предње решење и утврђује г. Б. Ранковића за заменика.

X.

По представници члана Књижевног Одбора г. Бож. Ранковића да се одреде заменици члановима Књижевног Одбора како би одбор могао редовно да ради, кад су стални чланови одсутни, Одбор усваја предлог и одлучује: да се за заменике изабере г. г. Ник. Ж. Петровић и Бора Станисављевић.

XI.

Уредник Календара за 1926. год. износи мишљења да Календар уреди на истој основи као и за 1925. годину. — Одлучено: да се мишљење усвоји.

XII.

По питању штампања чланских повеља — Одлучено: да се штампају по скици сликара г. Пређића с тим да Финансијски Одбор изради услове и распише стечај.

XIII.

По молби Милете Марјановића пољопривредника из Јовца да му се одреди награда по стечају за пошумљавање. — Одлучено: да се молба одбаци пошто не одговара стечају.

XIV.

Предлози и саопштења:

а) № 4202/25, по реферату благајника о набављеној првој партији прскалица систем Аустрија. — Одлучено: да се ствар сматра као свршена пошто су прскалице услед велике трајње распродате. Ако се царина поврати, увети је у касу као прилог.

б) По питању награда студентима Пољопривредног факултета за Св. Савски темат. — Одлучено: да се решење од III седнице прошири у толико, што ће се издавати редовно сваке године и једна награда од 1000 динара под istim условима из фонда добротвора почив. Фране Шветечког, бив. индустријалца из Београда као што је и у буџету предвиђено, и о чему је добијен пристанак од сина почив. Фране Шветечког.

в) № 4485, по реферату уредника Пољоприв. Речника за набавку Народне Енциклопедије од проф. Станојевића и Медицинског Речника од Д-р. Светозара Пешића. — Одлучено: да се набавка заврши.

г) № 3864. По молби писара Славке Аврамовић, да се ослободи плаћања прозора пошто их она није полу-

плаћа. — Одлучено: да се плаћања ослободи, пошто ће прозори бити заштитени.

д) № 4011. По молби Марка Томашевића служитеља да и у будуће може са њим становати његов брат. — Одлучено: да му се молба уважи, пошто брата школује и издржава од своје плате.

ђ) № 4045. По молби писара Ђуре Поповића да задржи у стану сестре и брата до краја школске године. — Одлучено: да их може задржати до краја школске године кад се имају безусловно иселити.

е) № 2558 По питању посете Кљанице Кљаничњој Друштва, одлучено: да се посета учини 18. о. м. у 4^{1/2} часа по подне.

ж) № 4380. Чита се позив на јесењи Сајам у Прагу од 6—13. септембра о. г. — Примљен знању.

з) № 4720. Чита се позив на Међународни Конгрес агронома у Варшави, од 21—24. јуна о. г. — Примљен знању.

и) № 4390. По писму Ристе Вулића да му се унапред исплати хонорар за штампање његове књиге „Народна Земљорадња“ и да му се уступи 10 примерака бесплатно. — Одлучено: да му се акonto хонорара изда 1000 динара а остатак кад се књига оштампа кад ће се моћи утврдити укупна величина хонорара.

ј) № 4293. По понуди Главног Одбора Јадранске Страже за откуп Алманаха Јадранске Страже за 1925. годину. — Одлучено: да се откупи један примерак за Друштвену Књижницу, за 150 динара.

к) По предлогу члана Управе г. Ник. Ж. Петровића да се упуство о сузбијању пероносопце и ондијума које је штампало Друштво прошле год у виду плаката прештампа у Тежаку и Економу, Одбор усваја предлог и одлучује: да се прештампавање одобри.

Са овим је седница закључена.

Стечај за секретара

Српском Пољопривр. Друштву потребан је секретар.

Кандидат мора имати вишу пољопривредну спрему и дужу праксу.

Поред тога мора добро да познаје пољопривредне прилике у земљи и посао за који се тражи, Годишња је плата са додатком 36 000—дин. а од 1 августа о. г. и бесплатан стан.

Пријаве слати до 15 јуна о. год. на адресу Срп. Пољопривр. Друштва Београд, Немањина ул. бр. 11.

ВРШАЛИЦЕ

ручне—сточне—моторне и парне фабрикат

Хајрих Ланц Манхајм на складушту

Ферум Д. Д. Београд

Скопљанска 18

4—6

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ
за Краљевину Срба, Хрвата
и Словенаца:

на годину 20 дин.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

на годину дана 45 дин.

Ваши пољопривредних школа доби-
јају лист у пола цене.

Примљени рукописи се не враћају

Преплата се поклаже уједанпут за
целу годину.

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ

упућују се

Срп. Пољопривредном Друштву
у БЕОГРАДУ

Преплату примају и све поште

На основу највишег решења од
априла 1869. г. пренписку друштвену
носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

За С. П. Друштво власник, председник, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 24.

БЕОГРАД, 14. ЈУНА 1925. ГОДИНЕ.

Година LI.

Изложбе стоке код нас и њихов задатак.

И ако стока може да буде засебан предмет изложба, она се код нас најчешће излаже уз који од пољских и др. производа. — За нас у Србији стока се појављује још на првим пољопривредним изложбама седамдесетих година прошлог века. Ове је изложбе приређивало тек основано Срп. Пољ. Друштво. Прва од ових изложба свакако је она држана у Крагујевцу 1870. године. Друга по реду изложба, на којој видимо и стоку држана је 1871. год. у Топчидеру, трећа 1872. опет у Крагујевцу, четврта 1874. опет у Топчидеру. Иза ове последње изложбе из разних узрока Срп. Пољ. Друштво, које је у ово време било једини иницијатор њихов, није било у стању приређивати их, па их и не видимо све до 1890. године. — Од ове године па све до балканског рата 1912. г. Срп. Пољопривр. Друштво само или помажући у том своје подружнице приређивало је сваке године бар по једну изложбу у разним местима. На свима тим изложбама видимо, да и стока скоро редовито заузима видно место, а по неке од њих (1894. у Обреновцу, 1895. у Свидајцу, 1896. у Краљеву, 1897. год. у Неготину, Ужину и Краљеву, 1898. у Чачку) претежно су, ако не и чисто сточне изложбе. Иза 1900. значајне су биле оне изложбе у Пироту 1901., у Крушевцу 1902., те и наредне године у Ужину, 1905. у Зајечару, 1906. у Јагодини а од доцнијих изгледа да је значајнија она изложба стоке и сточних производа одржана 1909. год. у Гор. Милановцу.*)

Данас и после толико година, кад се осећамо окружени сасвим новим привредним приликама можемо тек судити о утицају ових првих изложба на нашег ондашњег сељака. — Наш сељак оног доба живећи још доста примитивно, не мисли до за свој сутрашњи хлеб, слабо се крећу а ни слутићи није могао о оном, шта носи ново доба, које се нагло приближавало. Он је излазио на све изложбе ваљда и не осећајући

друго до просто нагон љубопитства да некуд изађе, знајући да ће тамо бити каква сечаност или парада, на којој ће видети војних, свештених и др. великодостојника а често и личност владаоца. Изложба није будила у њему другог значаја а стоку и своје производе да изложи било је то више узгредно и на позив власти него по нагону за такмичењем. У њему је то осећање тек требало развити. Неспорно је да је и у души ондашњег тежака као и данашњег био усађен понос за болим и нечим чиме се дичио пред околином нарочито имућнији, али се у том није излазило и на јавно такмичење. Том осећању требало је дати јавног израза тек овим првим изложбама. М. Спасић ондашњи председник Срп. Пољопр. Друштва и наглашава то у свом говору држаном приликом отварања прве изложбе у Крагујевцу 1870. год.** Штега је само да је Српско Пољ. Друштво у том свом послу прекидано. Свакако да су на то утицале 1875, 76, 77. па и настале политичке прилике и рат с Бугарском осамдесетих година. Вредно је само забележити велико народно учешће у тим првим изложбама, што је неоспорно имало свог утицаја и код сељака пробудило једно осећање, коме ће се дати још пунијег израза тек после 1890. године.

Сврха нарочито ових првих изложба била је претежно практичног значаја — да се пољопривредник вишећем боље узгајене стоке појединца, која је награђивана, покрене и у већем броју на тај рад. У том погледу имало је се свакако и успеха, јер видимо у позиву на неке доцније изложбе изриком се каже да се на изложбе доводе само добро одгајена грла. —

Изложбе стоке у нас добиле су новог значаја тек после увођења стране приплодне стоке. По увођењу стране стоке почето је са извесним планом тек после 1893. год. Довођена стока задржата је делом у држ. сточарским заводима, где је размножавана у прилодне сврхе, делом је додељена другим пољопривр. установама, а нешто раздавана приватним газдинствима у заједничку

*) Педесетогодишњица рада Срп. Пољопр. Друштва 1919. г.

**) Појемуто дело.

— општу употребу. Та стока набављана и од стране државе и самоуправних тела требала је путем укрштања са домаћом ову поправити вишеструко: у крупноћи, раностасности и др. подобностима. За нашег пољопривредника настала је сад потреба, да се са том новом стоком упозна: да позна њене особине, њен начин узгоја и најзид начин како да се њом користи. Успех пољопривредника зависи је од његова разумевања у свему том, с једне стране, с друге пак од броја прилодних грла доведених у појединим местима и од тога да ли су грла те стране стоке била подобна за прилод са домаћим. — Предратне изложбе стоке код нас биле су израз тих разнolikих услова овога рада. На њима је пољопривредник имао прилика да покаже, шта је знао урадити; за његов рад на овом послу то је била једна врста смотре, да се вољички изразимо. — Те изложбе биле су верна слика тог првог рада на побољшању домаће стоке увођењем стране прилодне; на њима нарочито могли су познати најлакше судити о будућем правцу тога рада.

Поратно стање нашег сточарства такво је, да оно опет очекује вишеструку и обилату државну помоћ. Држава му је и притекла прво увођењем и раздавањем појединцима стоке добивене са стране на име репарација, обнављањем ранијих сточарских завода, материјалном помоћи преко удружења, која раде и на унапређењу сточарства а у последње време и поновним куповањем боље прилодне стоке на страни. — Расно шаренило наше стоке још од пре рата само је њим увећано а и стоком најразличнијег порекла доведеном после рата. Са извесним планом почето је тек ово најновије увођење стоке. — Наша

разнolика стока пореклом а и својом спољашношћу исто је тако и својим подобностима. Једно такво стање не може остати; безусловно се мора тежити томе да се будућим радом на унапређењу нашег сточарства те разнolикости загладе. Зато пак тај рад мора бити по извесном унапред одређеном плану, у том правцу мора се иштити и на тежака одгајивача. — У тежњи ка једнообразнијем типу стоке не мислимо да се иде нити путем догматичке школе немачке по којој се у тежњи за једнообразности нарочито спољних ознака ишло у крајност, нити путем француских сточара, који су исто тако и ако нешто мање ревосни у тражењу ових ознака. Појимо путем практичних енглеских одгајивача, који код поједине стоке првенствено траже изједначење по подобностима, па тек онда и својом спољашношћу главнијих ознака за праксу значајних. — Да се ово постигне највише стоји до одгајивача, али ће бити потребно да му се укаже на пут којим треба да иде ка том циљу. За ту сврху мислимо опет, да изложбе могу врло добро послужити, ту је и њихов један врло важан будући задатак. У међусобном поређењу изложених грла најлакше је указати пољопривреднику на одлике којима се код дотичне стоке тежи. — То је важно нарочито за одгајивача: тим је знатно олакшан његов будући рад, јер он због неразумевања лута, затим да тога има и једно морално задовољство, јер он од стоку гледа често другачије него стручњак из оцењивачке комисије и зар није тако чест случај, да пољопривредник разочаран одлази кући после изложбе водећи своје марвинце са уверењем да му је учињена неправда (јер он из свог властитог уверења држи пуно више до оне стоке,

ПОДЛИСТАК

Екскурзија по Чехословачкој.

Захваљујући новчаној потпори од 22.000 дина коју је Министарство Пољопривреде и Воде дало Пољопривредном Факултету, у циљу приређивања екскурзије за студенте Пољопривредног Одсека из IV. год. и разгледања пољопривредне изложбе у Прагу, која је трајала од 15. до 21. маја ове год. нашим студентима пољопривреде дала се прилика, да виде чехословачку пољопривреду, да се упознају са начином гадовања и степеном културе на коме се она данас налази.

Интересантно ће бити и за наше пољопривреднике, ако укратко изнесем све оно, што су студенти са својим наставницима разгледали на изложби, пошто Чехословачка са својом данашњом пољопривредом може послужити за пример, на који се треба угледати. Сем изложбе, екскурзијисте су разгледали и већи број задружних и приватних поседа, на којима су видели масу интересантних ствари и много новина у техничком

смислу, које чехословачку пољопривреду стављају у ред најнапреднијих пољопривредних земаља.

На пољопривредној изложби у Прагу, по изложеним предметима, могло се приметити, да је њихова пољопривреда са техничке стране на врло високом ступњу и да се тежи њеном што потпунијем усавршавању. Највише предмета било је изложено из области пољопривредних машина, справа и алата и то од најпростијих пољопривредних алата, па до врло сложених вршлица за покретање паром, моторима и динамомоторима, трактора и тенкова. Нарочито су много заступљени били динамомотори за разноврсну употребу и врло разнolиких конструкција, при том савршених и врло практичних. Ово је у вези са јако раширеном електрификацијом, која нагло прелази у села, те мали поседици имају врло јефтину електричну струју и помоћу електричних мотора њу искоришћавају за погоне разних машина и справа. Исто тако било је врло много пумпи за извлачење осоке из јама, даље пумпи за извлачење воде, које снабдевају цела мала газдинства водом, и пумпе, које се употребљавају за наводњавање у облику вештачке кише, са свима одго-

коју има, него до оне туђе макар, што је она боља). — Овакав рад само донео би пољопривреднику стварне и трајне користи а и држави би знатно олакшао терет, који данас тегли. — Државна помаже земљораднику у гајењу стоке са два разлога: прво стога што је недовољно обавештен о начину и значају напреднијег гајења стоке, а друго што је он материјално још слаб, па се не може увек сам помоћи. Ти разлози данас све више слабе. Број образованијих пољопривредника упуњених у напредније начине рада све је већи, иначе земљорадник удружен у разним задругама све се више ожима и новчаном невољи и стаје на своје ноге. — Сточне изложбе треба искористити и за то, да се на њима пољопривредник упутити и на сточарске задруге, којих је је на жалост тако мало код нас, а које би му учиниле толиких услуга. —

Са наведеног ма каква сточна изложба не би смела проћи без стручних предавања везаних за све напред побројане задаће у које би пољопривредника требало посветити. Потребна обавештења у том погледу морала би ићи следећим редом. За крајеве нарочито заостале а и иначе указати и нагласити пољопривреднику значај разумније неге стоке, показати примера и на самој изложби боље и лоше узгојених грла исте старости, класифицирањем издвојити једна од других да би очегледност била већа; указати пољопривреднику на својства грла појединих подобности а потом и спољашности; указати на пут како томе да се дође, упутити нарочито на сточарска удружења за узједничку набавку прикладне стоке и рада на одабирању, селекционирању, стоке по подобностима, које се од ње желе. — Једна из-

варајућим инсталацијама. Али су махом све оне подешене за погон електричном струјом. У једном средишњом павилону, који је разноврсан и врло интересантан, било је одлично заступљено ратарство са свима својим производима, нарочито збирка из области селекције кукуруза, шећерне репе, пшенице, ражи, јечма пиварског и за исхрану стоке, овса и другог, све разови тамошњих станица за селекцију културних биљака. Било је заступљено медицинско биље, даље шумарство, ентомолошка збирка, помолошка збирка и одељак конзерваног воћа и поврћа. На другој страни истог павилона била је заступљена зоотехника и ветеринарство. Из специјалне зоотехнике биле су изложене лубане и лепо препарирани скелети домаћих животиња, раса, које се гаје у Чехословачкој Републици и колекције фотографских снимка свих раса, које се налазе у државним сточарским заводима, у војним ергелма и код приватних одгајивача, тако, да се одмах може добити преглед раса, које се у земљи налазе. Врло интересантне и многобројне биле су збирке из паразитологије, бактериологије, зоохигијене, специјалног и општег сточарства, које су саставиле

ложба стоке морала би да буде, и за излагаче и посетиоце стоке иначе један велики практични час, на коме би им се указало на све побројано. — О свему овом требало би да воде рачуна и приређивачи изложба, јер ће оне бити од праве користи тек онда, кад удовоље овим задањама; изложбе ће тек онда и бити израз правог такмичења појединаца у тежњи ка бољем. —

25-V 1915.

Ада

М. Ж. Калаозић.

ИЗ СТОЧАРСТВА

Како мора да изгледа добар свињац (котац)?

За ваљан узгој свиња (крмади), нарочито племенитих пасмина, неопходно нам је потребан ваљано изграђен свињац (котац). — Он мора бити саграђен на сухом мјесту, које није изложено јаким сјеверним вјетровима, а ни јакој дјелној жеги сунца. — Ако већ морамо градити свињац (котац) на једном од мјеста, које нема горње увјете, то ће нам у том случају добро доћи посађено заштитно дрвеће (орах, кестен или багрн). —

Сам свињац (котац) не смије бити задушен, већ мора, да буде зрачан, чист, свијетла и простран. — На одраслу свињу рачуна се 2⁵—3² м² пода, за тољеника 1—1⁵ м², за прасад нешто мање. — Висина свињца (котаца) нека је барем 2—2⁵ м. — Надаље ваља, да у добро уређеном свињцу (котцу) не мањкају ходишца. —

Високе Земљоделске Школе из Прага и Брна и Висока Ветеринарска Школа из Брна. У другом бојном павилону била је изложена стока и то од говеди сименталска, монтафонска, швица и хана-бернска раса. По изложеним животињама види се, да је у земљи највише распрострањена сименталска раса даље хана-бернска и монтафонска. По појединим газдинствима доста је распрострањена и холандско-фризјска, мање швица, фрајбуршка и црвена данска. Од коња су највише биле заступљене тешке расе, белгијска и пинцгауерска, јер су оне јако распрострањене у пољопривреди и по индустријским предузећима. Врло велика радна снага која почива у одлично развијеним мишићима, затим рностас и добро искоришћавање хране, који су својствени овим расама, омогућили су тако велику распрострањеност хладнокрвних раса. Мање су биле заступљене лакше расе, али и њих није било чисто топлокрвних, већ мешаних са хладнокрвним расама. Од тих лакших раса изгледа да је у Чехословачкој доста распрострањена олендбуршка и хановерањска. У последње време почели су доста увозити нонијусе из наше земље, који су врло подесни за

Ови мора да су око 1—1'25 м. широки. — Ограде између појединих одељења могу бити од цемента, цигле или од (пиљеница) дасака 4—6 см. дебљине. — Неки постављају ограде од жељезних летова; ове су у истину трајне, али лако пропуштају студен и пропук у одељења. — Под у свињцу и по ходницима може да буде нагнут према једној страни, да мокраћа лако отјече из свињца (котца). —

Са здравственог становишта, нарочито код оних који немају у обиљу стјеље, већ морају с њоме да штеде, препоручио бих сваком, под од дрвених балвана. — Ово вриједи код оних свињогојаца, који се баве расплодом свиња. — Веома је добро, гдје је то само могуће, да се поред свињца оградни обор (тор), куда се могу пуштати свиње за лијепа времена. — На овај начин што се свиње пуштају и хране у тору штеди се на стјељи, јер се свиње науче, да мокраћу и изметине остављају у тору. — Ако се свиње хране у тору, мора се овај дио тора где се то обавља патосати (потарацати). — То се учини обично са циглом.

Тор мора да буде одмах до свињца. — У противном дијелу тора од онога, гдје се свиње хране ваља изградити увалу са водом или свињско купалиште. — А остали дио тора може да служи уједно за гнојиште. — Када истјерујемо свиње у пашу остављамо их кратко вријеме у тору, да унутра оставе мокраћу и гној. — Добро је око ограде тора засадити дрвене бујног израста, да чини љети хлад на дворишту (тору). —

У једном дијелу тора, ваља нанети ситне земље пепела, рушевине и слично, да свиње могу да рију по њему док су у тору. —

комбинирању употребу: у пољопривреди и за кола. Чистокрвни арапски и енглески коњи нису тако распрострањени. Могу се наћи грла полукрвна и арапска и енглеска, али према осталим, горе поменутих расама, она су малобројна. Од свиња је на изложби било само јоркширске велике и мале расе, а читава сензација код публике направил су два нераста велике јоркширске расе, од којих је један неугојен мерно 350 кгр. а други угојени 510 кгр. Доста је распрострањена и беркширска раса свиња. Од оваца биле су заступљене енглеске хемпширске овце и негрети тип мерно овце. У другом павиљону била је изложена живина: гуске, ћурке, пловке и кокошке у врло много раса. Према изложеним расама може се рећи да су у талијанке, род-ајланд, минорке и орипнтони највише распрострањени у земљи, о чему смо се доцније уверили при разгледању појединих газдинства по унутрашњости земље. Ли седем ових раса, у мањем броју били су изложени плимут-рак, беле вијандоте, легхорн и друге. Још су се могли видети фазани разних боја и паунови. У томе павиљону били су изложени и питоми зечевци разних раса. А у засебном пави-

Дакле у првом реду добар и здрав свињца, па ћемо тада имати и здраве свиње, а када имамо здраве свиње оне напредују и носе нам жељене користи. —

Адам Талан,
рески економ, Кривепан.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ.

Питање: У име грабовачке подружнице част ми је молити Српско Пољопривредно Друштво да нам у наредном броју „Тежак“ објасни: 1.) да ли смеју притке бити пободене ма с које стране уз винову лозу и 2.) кад је најбоље косити граоричу и да ли је она добра за сву стоку.

23. априла, 1925 год.
Грабовица.

Председник подружнице,
Чедомир Милосављевић.

1. Да ли смеју притке уз винову лозу бити ма са које стране и дали исте сметају чокоћу када су са неправилне стране пободене?

Одговор: Није све једно ма с које стране побости притку уз чокоћ, јер притка пободена неправилно, нпр. с јужне стране заклања чокоћ од сунца својом сенком. Не ваља побости притку ни са северне стране, ако се при томо она одмакне много од главе чокоћа, јер тако пободена притка може повредити главни сплет жила винове лозе, које се на то месту највише развијају, ако је сађење винограда изведено правилно тј. ако је при сађењу на стално место калем био нешто мало укошен и управљен главом ка југу, а жилама ка северу.

љону могли су се видети пси и то од малих пудлица, до полицијских паса, хртова, ловачких керова и великих бернардинаца. Изложба је у целини била одлично уређена, врло објмна, да је за добро разгледање требало најмање два дана.

По нарочитом програму, којег је саставила Земљоделска Једноћа, после разгледања изложбе, екскурзисти су разгледали друге установе и приватна и задружна газдинства у Прагу и ван њега. Тако на пр. разгледана је задружна млекарна у Троји, која се бави прерадом млека у масло, мекане и чврсте сиреве и јогурт, а продаје и свеже млеко, пастеризовано, у боцама од 1/2, 1 и 2 кгр. чија је потрошња око 20.000 дневно. Прашко становништво троши око 250.000 лит. свежег млека дневно и снабдевање је искључиво преко млекара, у којима се млеко мора пастеризирати, а почивају на акционарској или задружној основи, Таквих млекара има у Прагу 6—7. Задругари задружних млекара јесу мали и већи поседници из унутрашњости и они под извесним условима уступају млекари млеко, да га уновчи у свежем или прерађеном стању. Млеко се плаћа по количини масти и ниједан задругар не сме вршити никаквих

Према напред изложеном притке ваља побадати уз саму главу чока и то било са северне, било са северо-западне или северо-источне стране.

2. Грахорица за време свог пораста када је најбоља да се покоси за сено и зимску исхрану стоке и дали је добра за сву стоку у опште или не?

Одговор: Ако се зеленом грахорицом жели да храни стока, онда треба отпочети са кошењем нешто раније пре цветања, тако да се последњи део покоси управо, када је у цветању. Ако се од зелене грахорице жели сено да справи онда је треба косити кад је у цветању. Још је боље кад почне да цвета.

И у једном и другом случају треба поступити, како је речено с тога, што се грахорица још у цветању почиње да здрављава. Ово здрављавање бива врло брзо. Због тога губи у хранљивости па било да се стоци да као зелена или као сено. На време покошена даје врло јаку сточну храну. Сва домаћа стока може се њоме хранили па била да је зелена или сено. Прекрпа од зрна хоће да изаводе аатвор и донекле колику, нарочито код коња. Стога бити обазривији у количинама, које се дају. Код млечне стоке нема утицаја на укус млека како се раније мислило.

М. В. Николаћ.

КЊИЖЕВНОСТ

„Српско Косово“. Изашао је из штампе овај тако популарни часопис број од 1. јуна са садржајем пуним патриотизма, културе и родољубља. Прва страна носи песму: *Граница, а*

обмана и превара. Ако се три пута утврде и најмање обмане, такав се задругар искључује из задруге. Процент масти у млеку утврђује се у млекарској лабораторији, а тако исто и нормална својства млека. О количини млека и масти воде се књиге за сваког задругара понаособ, и по општинама, па се на основу тога врши исплата уступљеног млека. У млекари је погон електрични, али има и парних казана за произвођење паре за разне потребе у млекари. За произвођење вештачког леда и за расхлађивање производа и просторија, постоји једна компресиона машина која ради са амонијакном. Ваља поменути још, да је за задругаре обавезан ветеринарски преглед крива сваког месеца и у одређеном року туберкулинизација крива. Том приликом ветеринари дају одгајивачима и упутства о одржавању доброг здравља код стоке. Путни наставници упућују задругаре у исхрану и негу стоке и у чисто добивање млека и његово одржавање у свежем стању до времена пошљава.

Колико званични органи полагају вредности на усавршавању и напредовању њихове пољопривреде, најбоље се види по њиховој Високој Зе-

после је број пун садржаја: *Домовина*, песма. *Нова Нада*, песма, *Ружа*, песма, *Орао*, песма. *Војвода Дунавски*, биографија, *Три Бора*, песма са сликом, *Част Официра*, роман из доба полског устанка, *Одушевљене резолуције српства о Македонији из 1885. год.*, *Једно напредно село*. *Прота Анђелко Нешић*, заслужни син Српског Југа, *Прoslava синодишнице Матице Српске у Н Саду*, „Логика“, *Саоменик на Палима*, *На гробу очевом*, песма *Исаје Митровић*, *учитељ и његова прослава*. Гласник и Нове књиге. — „Српско Косово“ излази у Скопљу 1. и 15. у месецу. Цена му је 72 динара месечно. Ми га препоручујемо свима нашим читаоцима.

Б Е Л Е Ш К Е

Правила при мужи крива. — По свима сточарским стајама у Данској, истакнуте су таблице на којима су исписана ова правила:

1. Крива као и човек осећа болест и спокоство. Благо поступање са кривом олакшава рад и повећава количину млека.

2. Музи добро, јер добром мужем развија се виме и поболшава се каквоћа млека; јер последње млеко садржи највише масти т.ј. сама је павлака;

3. Мужу изводи добро и до краја. Сисе узимај целом шаком, а млеко притиском изгони у једном млазу, јер велика је погрешка извлачити сисе при мужи; гледај да притисак на сису буде одозго на ниже. Никад не прекидај мужу, докле крива потпуно не измузеш до последње капи. Увек помилуј криву пре и после муже;

мљорадничкој Школи у Прагу, која улази у састав Високе Техничке Школе, а коју су екскурзисти разгледали. Најпре смо разгледали школске огледно добро, које се налази у Уржињевцима, удаљено 13 км. од Прага. Ово изврсно уређено добро износи 575 ха. било је од 1920. год закупљено од кнеза Лихтенштајна, а од пре кратког времена откупљено је. Добро служи за практичне радове студената и за вршење огледа наставника, а целокупно газдовање управљено је постизавашу што већих чистих прихода. Сем тога, на њему треба показати, како се под свакидањим околностима мора предузети уређење и текуће вођење газдинства, узимајући у обзир становиште приватног подузетника, а да се при томе не изгубе из вида економски, социјални и културни задаци пољопривреде. На овом огледном добру постоји модерно уређен школски млекарник, у коме се студенти вежбају у пастаризирању и хомогенизирању млека, у справљању масла, сира и јогурта! Погон је у млекари помоћу електричне енергије.

4. Чистоћа при мужи, то је први и најглавнији услов. Судови за мужу морају бити апсолутно чисти. Олери увек добро руке пре и после муже. Пре почетка муже руке морају бити свагда суве;

5. Здраве виме. Олазили ма и најмању рану на вимену или на сиси, па ако још при мужи приметити какву промену у млеку одмах позови марненог лекара у помоћ; и

6. Време муже. Мужу почињу свагда у једно те исто време и по истом реду.

(Са Честор)

— Т. —

ГЛАСНИК.

Поводом педесетогодишњице рада г. П. Т. Тодоровића. — Уредник „Тежака“ добио је од г. П. Т. Тодоровића, председника Српског Пољопривредног Друштва на име захвалности за његов чланак објављен у 19. броју Тежака једно писмо ове садржине, које по жељи г. Тодоровића овде доносимо:

Драги г. Стојковићу,

У 19. броју *Тежака* с особитом топлином донели сте уводни чланак о Педесетогодишњици мога књижевног рада, па сте при том обухватили и мој службени, наставнички и јавни рад. Ви сте доста били у приликама да сте могли пратити свеколики мој рад, јер је између нас било веза почевши од Вашег школовања па на даље, у служби и у приватном животу, те је стога и Ваше излагање могло бити тако прегледно и верно. И доста, г. Стојковићу, с пуним идеалом ступио сам у сгрудно школовање с једном намером, да се оспособим да што више користим и стварам. Тиме сам се руководио на перу, па сам се старао да и у служби и на пракси оставим видне трагове добре организације. И ја радо погледам на резултате моје 42-годишње службе у администрацији и школи, нарочито, кад се они признају и од тако признатих стручњака. Радо погледам на многогодишњи рад у Српском Пољопривредном Друштву, на знатан број својих ђака Учитељске Школе и Богословије, којима сам уливао љубав ка пољопривреди, а још више на велики број питомца пољопривредних школа у Букову, Краљеву и Скопљу који и у служби и на пракси предјаче у одговарају својим дужностима и своје позиву.

То све, као и појава Вашег чланка у *Тежаку*, покренула ме је да дам у штампу „Успомене из живота“ која ће допунити Ваше излагање и од којих први део биће ускоро готов.

Ја Вам, г. Стојковићу, свесрдно захваљујем и на овој пацки, и молим Вас да верујете да Вам овајезе вазда обавезан

5. јуна 1925. год.

Ваш колега,
Павле Т. Тодоровић.

Јесењи Велики Сајам у Прагу. — Овај ће сајам бити приређен у данима од 6. до 13. септембра о. г. На сајам ће учествовати поновно све гране чехословачке експортне инострује. Нарочито ће на сајму бити красна експозиција чешких стакларија. Сви трговци са чехословачком робом морали би сајам посетијети и тамо директно код чешких фабрика своју робу наручити. У оквиру Прашког Великог Сајма бити ће и неколико специјалних изложба, наиме: *Шумарски и ловачки сајам*, на којему ће се излагати и сви шумарски стројеви и потрештине, *Радиосајам*, који је на пролетном Великом Сајму имао огроман успех, *Спорски сајам* ит.д. У оквиру Великог Сајма приредити ће Савез чехословачких творница за господарске стројење велику колективну изложбу чехословачких господарских стројења, који су, како је опевнито познато, изврсног квалитета те размерно јефтине цене. Влада ће француске републике уприличити поновно сјајну експозицију француске експортне робе. Посетиоци Прашког Великог Сајма имати ће попуст од 50% на чехословачким и југославенским железницама те од прилике од 25% на мађарским железницама, као што и знатни попуст на дунавским и поморским паробродима. Ближе информације дају писмено или усмено сви чехословачки конзулати, као што и сви почасни заступници Великог Сајма те нарочито велесајамска канцеларија, Праг — I, Staromestská radnice.

Пчеларски курс у Јагодини. — У току овога лета од 28. јуна до 3. јула, приредиће се пчеларски курс за пчеларе у Јагодини, на пчеларику Милана Бозалца среског економа.

Позивају се сви заинтересовани да овај курс посете, а сваки слушалац има да поднесе своје трошкове за стан и храну.

Нове Подружине. — Од почетка ове године па до краја месеца маја основане су и примљене у састав Друштва ниже именоване Подружине и то у овим местима:

1) Селска Пољопривредна Подружина у Топли среза јасеничког окр. крагујевачког, основана 13. децембра 1924. г. а примљена у састав 1. јануара о. г. броји 32 члана;

2) Среска Пољопривредна Подружина у Коњциу—Херцеговина, основана 21. децембра 1924. године а примљена у састав 1. јануара о. г. броји 15 чланова;

3) Селска Пољопривредна Подружина у Јелашници, среза и окр. тимочког, основана 4. јануара о. г. а примљена у састав 13. јануара о. г. броји 40 чланова;

4) Селска Пољопривредна Подружина у Великим Пчелицама среза левачког областа моравска, основана 20. јануара а примљена у састав 4. фебруара о. г. броји 16 чланова;

5) Селска Пољопривредна Подружина у Гор. Зуничу среза заглавског окр. тимочког, основана

је 22. фебруара, а примљена у састав 11. марта о. г. броји 28 чланова;

6) Среска Пољопривредна Подружнина у Алексинцу, основана 22. фебруара а примљена у састав 11. марта о. г. броји 37 чланова;

7) Среска Пољопривредна Подружнина у Краљевом Селу, основана 15. фебруара, а примљена у састав 25. марта о. г. броји 27 чланова;

8) Селска Пољопривредна Подружнина у Турни среза авишког окр. пожарачког, основана 1. марта а примљена у састав 8. априла о. г. броји 18 чланова;

9) Среска Пољопривредна Подружнина у Сенти Бачка, основана 15. марта, а примљена у састав 8. априла о. г. броји 22 члана.

10) Среска Пољопривредна Подружнина у Новој Вароши — Санџак, основана 8. марта а примљена у састав 22. априла т. г. броји 31 члана;

11) Месна Пољопривредна Подружнина у Бегеју Бачка, основана 15. марта, а примљена у састав 22. априла о. г. броји 28 чланова;

12) Селска Пољопривредна Подружнина у Чифлуку среза лесковачког, основана 24. маја а примљена у састав 27. маја т. г. броји 20 чланова;

Честитамо ново-основаним Подружницама почетак њиховог рада и желимо да у току о. год. одрже што већи број практичних пољопривредних предавања и то из оних грана, које су најужније да се унапреде у њиховој околини.

Нека им је срећан и користан рад.

ЗАПИСНИК

21. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва држане 20. маја 1925. год. у дому друштвеном у Београду.

Били су присутни г. г. председник Паја Т. Тодоровић, и чланови: Божа Ђ. Ранковић, Бора Станисављевић, Софроније Ј. Партовић, Никола Ж. Петровић, Сава Ратковић, Александар П. Рашковић и Драгутин Срећнић и гости: Милоје Нешић, Милош Николић и Панта Јанковић (из Паланке).

Председавао председник г. Паја Т. Тодоровић.
Бележио секретар г. Милан В. Дамјановић.

I.

Прочитан је записник XX. седнице. Одбор усваја прочитани записник стим да тач IV: а о набавци Нехвилових прскалица проуче г. Б. Ранковић и Финан. Одбор, на поднесу новештај идућој седници.

II.

Прочитан је записник XI седнице Књижевног Одбора. Одбор усваја прочитани записник стим да се одобрава откуп 200 ком. књига Аутобиографије под насловом „Успомене из живота“ од П. Т. Тодоровића по 10 дина. ком. и да се за откуп књиге Напредна Чехословачка од Д. Лапчевича затраже мишљења г. Др. В. Стојковића и М. В. Дамјановића којима на име хонорара издати по 100 динара.

Осим тога у будуће упућивати Књижевном Одбору само она питања која нису већ штампана у Календару

или Тежаку од после рата или нису расправљена у књи-гама које има Друштво на продају.

Дужност да се о томе уверава примиће на себе II секретар.

III.

Читају се мишљења финансијског Одбора:

а) № 5078. Реферат магационера за продају старог гвожђа. Одбор усваја предлог да се гвожђе прода Шендору Бадери по 52 дина. 100 кгр а у присуству члана т. Милана В. Дамјановића.

б) № 5270. Молба Др. Бориса Сулима да кулје књигу лекарство од А. Г. Јовановића за почет. Одбор усваја мишљење да му се књиге не могу дати на почет већ само за готово, са 20% поуста.

IV.

Читају се мишљења Набављачког Одбора:

а) № 4922. Понуда Управе за Ратну Штегу, да Друштво откупи за готов новац равне справе и делове справе, Одбор усваја мишљења да се откупе за обезбене ратне штете, по номиналној вредности.

б) № 5201. Молба Клуба за Конзервасање из Јагодине да им се даду тегле по сниженој цени. Одлучено: да се цене теглама не могу смањивати.

в) № 4151. Понуда Светозара Ђурчића којим нуди Сакове плугове по 650 дина. франко Београд. Одлучено: да плугове прегледа Набављачки Одбор, и поднесе извештај.

г) № 4096. Понуда Алберта Голдшмита за ашове, Одбор усваја мишљење да се тражи мустра.

а) № 4370. Понуда Т. Владисављевића за семе енглеског љуљика. Одбор усваја мишљења да је семе непотребно, пошто га Друштво има у комисион.

б) № 3931. Понуда Боре Нешћа за 30—50 кгр. багремовог семена по 23 дина. кгр. франко Чачак. Одлучено да се семе откупи.

е) № 3538. Понуда „Свете Војске“ из Љубљане за сушнице. Одбор усваја мишљења да су сушнице непотребне.

ж) № 3526. Понуда Ђорђевића и Павловића за запрашница. Одбор усваја мишљења да су непотребни, пошто Друштво има изабрани систем који не жели да мења.

а) № 3984. Понуда „Ковине“ за прскалице. Одбор усваја мишљења да су понуђене прскалице за сада непотребне.

и) № 3832. Понуда Паје Михаљковића за ашове. Одбор одлучи да се ашови не узимају пошто су по облику неприкладни и по материјалу неугодни.

ј) № 4935. Реферат магационера да су потребни ручни запрашничачи. Одбор усваја мишљења да се набави 100 комада.

к) № 3895. Понуда Б. Милутиновића за култиваторе у комисион. Одбор усваја мишљења да се не могу узети док се магацини не оправе.

л) № 3983. Понуда Иве Церинића за чилску шалитру. Одбор одлучи: да је за сада не узима.

љ) № 3881. Понуда Ике Панића за плавни камен. Одбор одлучи: да се не узима, пошто га има и набавља непосредно.

м) № 4539. Молба економа ср. Ардилског, да се набаве раоцици за плугове који су примљени на рачун ратне штете. Одбор усваја мишљења да се тражи извештај колико је комада потребно а фабрику питати за цену.

н) № 4223. Понуда Каштела за сиринше. Одбор усваја мишљење да је непотребно, пошто га има довољно.

њ) № 4562, 3894 и 4007. Понуда Блаш и Комп. за калемарске ножеве и виноградарске маказе. Одбор усваја

мишљења да се пожеви не откупују пошто их има довољно, а узети 1000 ком макара по понуди.

о) № 5308. Понуда „Плуга“ Д. Д. за справе у комисиону. Одбор усваја мишљење и предлажећи списак.

в) № 5043. Писмо Дебревинске фабрике пољопривредних машина да јој се исплата узете справе и нове поруче. Одбор усваја мишљење да се исплата изврши, и поручи 20 сечки за репу и 50 круњача за један клип.

V.

Читају се мишљења Инспектора:

а) № 5072. Молба Подружине из Рогатице за кредит. Одбор усваја мишљење да јој се одобри кредит од 7.000 динара.

б) № 4991. Молба Подружине из Јагњила за кредит. Одбор усваја мишљење да јој се одобри кредит 5.000 дин.

в) № 5222. Молба Подружине из Лазарева за кредит. Одбор усваја мишљење да јој се одобри кредит од 10.000 динара.

г) № 5116. По молби Подружине из Сенте за помоћ за изложбу. Одбор одлучи: да јој се да помоћ од 5.000 динара у справима Списак справа да саставе г. г. Бора Станисављевић, Душан Ђагић и Милоје Нешић, и да се експедиција справа одмах изврши, како би стигле на време.

Као изасланици да се улуте г. г. П. Председник Др. Т. Митровић и Бора Станисављевић који ће у име Друштва да залагаће подизане и одрже предања на сточарства.

д) № 5281. По жалби Председника Изворног Одбора Крајинске Пољоприв. Подружине. Одбор одлучи: да се препис жалбе пошаље Подружници и тражи извештај у року од 15 дана.

VI

Председник предлаже да се изабере Одбор за стечајеве о наградама за напредније извине раза коме би била дужност да расписане стечајеве прегледа и допуни и прибара пријаве по стечајевима, па их износи Одбору на решење са својим мишљењем. Одлучено: да се предлог усвоји и да у Одбор уђу г. г. Сава Ратковић и Драгутин Спремић, а да им као референт буде инспектор г. Ђагић.

VII.

№ 5292. Прочитано је писмо Уредника Пољопривредног Речника који тражи да се набаве новине књиге за Одбор Пољопривредног Речника. Одлучено: да се набаве у колико јасу раније купљене и заведу у инвентар друштвене књижице.

Са овим је седница закључена.

:: Др. А. Јенчић и Ком. ::

:: Жарибор, Копитарјева улица 6. ::

Стовариште најсавршенијих средстава за очување биља од разних болести и зарезника.

Хора-справе за тамањење пољских мишев. Снегован, (Сегентан Нови) за очување усева од снега.

1—1

Чилска Шалитра

У мањим и већим количинама може се добити по најнижој цени код **И. К. Панића**

БЕОГРАД

Топличин Венац 19.

5—5

Телефон 27-05

Господари, Земљорадници, Тежаци!

Знање је моћ! Читајте зато књиге „ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ КЊИЖНИЦЕ“

- Бр. 1. Д-р Филиповић: *Млекарство*, 153 страница, 48 слика, цијена дин. 30. Бр. 2. Д-р Прохаска: *Говеарство I.*, Пасмине говеда. Узгој говеда, 150 страница, 51 слика, цијена дин. 56. — Бр. 3. Д-р Прохаска: *Говедарство II.* Хранидба говеда. Најважнија говеђа крмива; 184 страница, 12 слика и хранидбене табеле, цијене дин. 48. — Бр. 4. Холман-Јурић: *Висока пучка школа* и душевни темељи демократије, 182 странице, цијена дин. 48. — Бр. 5. Д-р Филиповић: *Сирарство*, 147 страница, 52 слике, цијена д. 36. Наурубне прима књижара СТ. КУГЛИ, Загреб, Илица 30. а и свака друга књижара. 1-1

ВРШАЛИЦЕ

ручне—сточне—моторне и парне фабрикат
Хајрих Ланц Манхајм на складишту

Ферум Д. Д. Београд

Скопљанска 18

6—6

Стечај за секретара

Српском Пољопривр. Друштву потребан је секретар.

Кандидат мора имати вишу пољопривредну спрему и дужу праксу.

Пред тога мора добро да познаје пољопривредне прилике у земљи и посао за који се тражи. Годишња је плата са додатком 36 000—дин. а од 1 августа о. г. и беслатан стан.

Пријаве слати до 15 јуна о. год. на адресу Срп. Пољопривр. Друштва Београд, Немањина ул. бр. 11. 5—5

Павле Т. Тодоровић-Ђаковчић
Председ Српског Пољопр Друштва.

1. Паја Т. Тодоровић-Ђаковчић.
2. Начелник Министарства Пољопривреде и Вода у пензи, професор и директор Нижих Пољопривредних Школа, Председник Српског Пољопривредног Друштва у Београду.
3. Рођен 24. јуна (6. јула) 1853. године у Јагодини Краљевине С. Х. С.
4. По свршетку I. године Правног Факултета у Београду свршио и више Господарско-Шумарско Училиште у Крижевцима, студирао на Високој Пољопривредној Школи у Бечу. Био на пракси на угледним имањима у Доњој Аустрији и Чешкој (Хорској у Колину).
5. По свршетку школовања управљао својим имањем у Јагодини. Ступио у државну службу 1881. године као чиновник Министарства Финансија. Више година био наставник пољопривреде у Београдској Богословији и Учитељској Школи. Положи професорски испит за Ниже Пољопривредне Школе 1890. године. Као директор Ратарске Школе у Краљеву и Виноделско-Воћарске у Букову (код Неготина) провео је 12 година. По ослобођењу Јужне Србије постављен је 1913. године за Пољопривредног Инспектора за целу ослобођену област. Јуна 1918. постављен на Крфу за Начелника Пољопривредног Одељења Министарства Народне Призоре. Априла 1919. год. постављен за Начелника Одељења за Виноградство и Воћарство Министарства Пољопривреде и Воде и марта 1924. год. стављен у пензију с пуног платом активног чиновника пошто је навршио 42 године државне службе.
6. Првим књижевним радом јавно се у јавност у листу „Будућност“ 9. новембра 1874. год. бр. 91. стр. 370, у додатку а, свршен у бр. 95)

под насловом: „Штудије о земљорадњи“ (ситуација земљорадње у друштвеној привреди, научна теорија и техника земљорадње Тера и Либига у Немачкој, статика у земљорадњи); други важнији рад штампан је у Крагујевачком „Ослобођењу“ (14. марта 1885. г. стр. 2. бр. 32) под називом: „Једна реч о земљоделском питању код нас“, у ком је, као и друг му пок. Љуб. Новаковић, пледирао оснивање „земљоделских асоцијација“ (заједница) ради унапређења пољопривреде.

Важнија дела хронолошким редом ова су:
Систем Земљоделске наставе 1880. год.) у којој је први пут изнето мишљење о оснивању Пољопривредног факултета и цео систем уређења пољопривредне наставе у Србији. Страна 52.
Пољска Привреда, уџбеник за школу и народ. I. Наука о производњи биљака: Земљорадња (Ратарство, баштованство, ливадарство) са сликама. Год. 1886. страна 239. — *Ратарство* (друго издање) страна 113.

Пољска Привреда, уџбеник за школу и народ II.: Воћарство, Виноградство и Шумарство, са сликама год. 1890. Страна 166. (Налази се и упуство за оснивање „Школске баште“ са сликом).

Пољска Привреда, уџбеник за школу и народ III.: Сточарство (општи део) година 1898. Стр. 49.

Пољска Привреда, кратак уџбеник за школу I. и II. свека. Енциклопедија целокупне пољске привреде, 1902. године. Страна 115, II. страна 78.

Набавка прилодних говеда у Алгају, Фораљбешкој, Тиролској, Корушкој и Штајерској, прилог за познавање раса, културних прилика, наставе, пољопривредних установа и законодавства у овим земљама 1896. године. Страна 263 — 19, са 2 картографска снимка.

Практичне пољопривредне поуке, издања Српског Пољопривредног Друштва IV. *Одгајивање стоке* 1899. године (страна 25); XII. *Храњење стоке* 1904. године (са П. Д. Тодоровићем страна 85 и V. *Гајење пољских усева* 1899. и 1920. (са Бл. Д. Тодоровићем) страна 133.

Садашње стање америчких подлога, предлог и констатовање вредности њихових 1910. године. Страна 88.

Ратарство, за Ниже Пољопривредне Школе, у II издању (општи део) 1923. године. Стр. 221.

Пољопривредне Поуке, за сеоске основне и продужне школе. I. и II. свека 1901. год. I. стр. 80, II. стр. 81 (штампане и у другом издању).

Од мањих расправа важније су нарочито: *Како може наш пољопривредник да напредује*, преглед најважнијих поправака у Ратарству (год. 1890.). *Пред питањем о унапређењу говедарства код нас* (1899. године); *О новом начину подизања винограда* (1893.); *Типови пољопривредне производње у Јужној Србији* (1921.) и др. Осим тога писао је и дуже расправе о пољопривредној

настави, пољопривредном кредиту и обезбеђењу у пољопривреди, у Тежаку и др. часописима и листовима, а сарађивао је ранијих година у *Господарском листу* и *Шумарском листу*. Као службена издања написао је поуке о Пероноспори, Оидијуму и Крвавој ваши. Био је и уредник првог *Календара* за пољопривреднике, која је издало Српско Пољопривредно Друштво, а више пута уредник *Тежака* и *Пољопривредног Календара*.

8. Одликован: орденом Св. Саве IV. реда приликом двадесетпетогодишњице Књижевног рада (од Министра Народне Привреде г. Живана Живановића); II. степена Св. Саве приликом навршетка 42 године државне службе.

Белог орла IV. степена; француским просветним орденом де L' Instruction publique приликом светске изложбе 1900. године, и медаљом наложбеног одбора исте изложбе као сарадник (колаборатор).

Чиновничка каријера већим делом везана му је у Министарству Народне Привреде и дцивије у Министарству Пољопривреде и Вода. Био је секретар Одељења за Земљорадњу и Сточарство. Као начелник Одељења за Виноградарство и Воћарство нарочито је старање посветио виноградарству, те су основани у Јужној Србији државни лозни расадници у Скопљу и Кавадару и основао је више средњих воћних расадника, а у Букову и Енолошка станица. Под његовим Председништвом одржаван је у Букову код Винодејско-Воћарске Школе важна конференција виноградарско-винарских стручњака из целе државе, на којој су донете одлуке које се односе на уједначење рада на подизању виноградарства и винарства, виноградарско-винарске службе и установа.

10. Редовни је члан Српског Пољопривредног Друштва, од 1881. год. Многогодишњи члан Управног Одбора и као Потпредседник заступао је дуже времена Председника, а на Годишњем Збору 1923. (10. фебруара) изабран за Председника и по истеку мандата поверењем овогодишњег Главног Годишњег Збора изабран је понова за Председника.

Почасни је члан Главног Савеза Српских Земљорадничких Задруга, Српског Пољопривредног Друштва и неколиких Пољопривредних Подружнина.

Опширније о животу и раду у „Тежаку“ за 1925. год. број 19. од 10. маја.

Види књигу Мих. Аврамовића: Тридесет година задружног рада 1894. 1924. (1924. год.) страна 60, 64, 65, 66, 69, 70.

У Трговинском Гласнику нарочито о питању оснивања пољопривредног одсека или пољопривредног факултета (у спору са г. г. К. Петовићем и проф. С. Лозанићем).

Монгулица.

Монгулица (мангулица, буђановка, баришња, масна свиња) је свиња пореклом из Шумадије. Године 1833. Милош Кијаз Србије поконио је два нераста и десет крмача надвојводи Мађарске Јосифу. Ова су грла послата на крунско имање у Кишјене (Мађарска) и ту су укрштана са домаћом мађарском свињом. Пакуетним избором и укрштаним, добивена је ова свиња, за коју се може рећи, да је најбоља свиња за маст у нашој Краљевини. То је она била и у бившој Аустро-Угарској.

Особине. Монгулица је плодна, брзо расте, одлично искоришћава сваку пашу, а у погледу гојења нарочито за маст ненадмашна је.

Карактеристика монгулице је: мала глава лепе форме, велике напред наперене уши, које, скоро заклапају мале очи; има развијен врат са широким гронајком, дубока прса, права леђа са дивљастим стражњим трупом, fine кости и темељне кратке ноге. Просечна је дужина свиње од 1—2 године: 110—120 см. Тело јој је покривено ређом и увек кудравом длаком — чекињом

Ластага монгулица.

Боја. Мангулица има сивих, црних и ластастих. Сиве и ластасте гаје се у Банату, Бачкој и Барањи, а црне у Срему и Славонији где их називају „буђановке“.

Плодност. Добра монгулица праси се двапут годишње по 5—8 комада оједаред. Грло се узима за приплод у 1—4½ год. старости. Нераст се може држати 4—6, а крмача 3—5 година.

Гојазност је одлична и кад се затвори годишњак, који тежи 60—80 кгр. може да се угоји на 150—200 кгр. Старије грло може да постигне и 300 кгр. тежине. У храни не бира и угојена даје добро месо, укусну сланину и одличну белу маст.

Према разним болештинама одржљивија је него свиња други сој домаћих свиња.

Опширнија унутства, односно гајења ове свиње могу се наћи у делу: „Свињарство Мађарске од Б. Дрнера и „Гајење и нега свиња“ од А. Жоржа.

14. III. 1925. год.
Сомбор.

А. Жорж

Јов. Јенић.

Алија-а. Велика и пуста просторија обично пашњака и шуме није својине. Служи за испуст стоке, дрварне и др. службенице више суседних села. По Вуку ово је „спажиста земља, која нити је насељена нити припада коме“ и коју „спажиде дају људима те раде и уживају как се погде. — По ослобођењу од Турака ови алија, затекло се више. Имале су карактер јавних

општенародник добара и нико није имао право присвојити их. Неке су алије биле у списку државних добара и издаване под закуп. Но у току времена оне су, или насељене као на пр. алија *Кривеца* у околини Тополе, или подељене дотичним селима као на пр. пространа и жиродрна алија *Маковица* између Крсне, Ковачевац, Младеновац и др. села у Окр. Подунавском. Једино алија код Неготина у Окр. Крајинском задржала се услед тога што се села стално око ње париче оспоравајући је једно другоме. Служим како за испуст стоке, тако још више за дрварење ради огрева, јер је стално под ситном храстовом гором, која се сама од себе обнавља изданцима на земљишту и положају, који су врло повољни за то. — Закон. прописи о алијама били су оваки: Указ од 3. јула 1835. год. (Зб. 30 стр. 85) наређује: Што се пак алија и пуштара у нашој држави налази које никаквом обществу не принадлеже о њима нека државни Савет наредбу учини да на пољу правителства за државну касу плодотворе. Указ од 19. јуна 1839. год. (Зб. 1 стр. 68) вели: Алије с којима је досад много неправде чиниено, сваком обществу своја; само оне које никаквом селу не принадлеже остају Правителствене. Уредба од 23. марта 1840. год. (Зб. 1 ств 209) наређује: Што се тиче алија без којих општине остати не могу, Правителство ће се постарати што скорје Комисију на тај крај одредити и на места послати, која ће ствар испитати, извидети и по нужди и потреби правично с њима расположеније учинити.

Буква-с, буква-е. Први је општи израз, а други се чује само по гледје у источ. и јужној Србији. (*Fagus sylvatica*). Шумско дрво из фамилије жироноша (*Cupuliferae-a*) које расте до 30 мет. високо и до 120 см. дебљине у пречнику. Буково стабло одрасло у чести и на повољном земљишту може имати до 20 мет. чистога дебла до првих грана. У оваком стању облина му је дебла равна ваљку који се од почетка до краја неприметно сужава. За овакво стабло у народу се чује: Првао је као свећа. Буква заузима планинске положаје на северној страни, обично од 500—1500 и више мет. надмор. висине. Она је најраспрострањеније дрво у брдским крајевима наше Краљевине јер од свега пошумљенога земљишта заузима више од половине. Буква је врло важно шумско дрво. Њена је важност тројак: у дрвету за разноврсну употребу, у плоду — жиру особито доброме за жириње свиња, и у особито доброј заштити и обржавању апсолутно шумскога земљишта да јој у овоме погледу нема равна дрвета међу лишћарима. Дрвету јој се, истина, замера да је као грађа малотрајно, али оно то надокнађава одличним горивом и другим добрим особинама. Па и ова једна његова мана ограничена је само на места где је оно изложено влази и честим елементарним проме-

менама. Напротив, буковина употребљена у сталној сувој добра је као и друга грађа трајнијих дрвета. Шта више њена се трајност и на променљивом месту може појачати вештачким путем као што се то ради налажањем за желез. прагове. Уколико више нестаје храстовине и других важнијих врста шумскога дрвећа, у толико се и буковина све више тражи и цени у домаћој употреби. — Буквих су дрвета у нашим шумама две одлике истога рода, и то: обична или *бела буква* и *црна* или *црвена буква*. Оне се разликују међусобно по својим морфолошким и техничким особинама. У *беле букве* стабло је правилно развијено са глатком кором, прошлогодишњи летораст слични грабовим, лишће отвореније боје, пулолци нешто загаситији, срце (зрело дрво) је бело и не разликује се од белјике, дрво се добро цепа и лако израђује, а добро је за гориво и као сирово. Напротив, у *црвене букве* стабло је махом увијено, кора шарена, пегава, па тако и прошлогодишњи летораст, лишће затвореније боје коме се мало разликује лице од илчија, пулолци при основи нешто блеђији, срце је првенкасто и разликује се јасно од белјике, дрво се тешко цепа и прерађује, а као сирово није за гориво јер из њега пишти вода. Листа за 10—15 дана доцније но обична буква на истом положају. И једна и друга расту заједно, но прве је увек много више.

Буква се најбоље подиже из жира а по нужди и изданцима. Детаљније о томе може се видети из науке о подизању и тајењу шума.

Буква (Окр. Крајин.). Бадан, шупље дебло некога дрвета, којим се вода уз уставе спушта на воденицу или ваљавицу поточару. За ово се тражи у шуми од природе просушљено а облином здраву и право дебло зашто се добро и плаћа ма да иначе не би било ни за какву другу грађу. Обично је од буковог, а може бити и од храстовог и којег другог дрвета и опет и тиме не мења свој назив *буква* према улози за коју служи. Она је намештена тако, да је својом деблоном страном наслоњена на брану, а тањом је стрмо спуштена на сантрач под воденицом, где је на устима сужена у ципун, кроз који вода свом силином удара у пераја на точку те овај покреће воденички камен за млевење жита или механизам за ваљање сука. У Вука је ово само *бадан*. Стублина је оно шупље, обично краће дебло у које се скупља изворска вода.

Буторка-е (Окр. Крајин.). Превршено, окресано и обично шупље дрво које није ни за какву грађу. Опањак, окрљач, добићеш у *буторкама*, — тако ће се у разговору некоме рећи, кад је у печему несигуран.

Јоца Марковић.

Гавез сточни или **дивљи, комфри**, свињарица — свињска трава (*Symphytum asperinum*)

је пореклом са Кавказа (спада у фамилију лековитог гавеза *Symphytum officinalis*). Дуговечна је биљка, лишћа зеленкаста и веома сочног, са налицја нешто пепеласто сиве боје и обраслог са кратким и меканим маљама. Не подлежи ни најјачим мразовима, а суше и јаке врућине не могу јој нахулити. Веома је бујног пораста, расте убунасто у висину до једног метра.

Има чланкаст црн корен, као наша воденија, који се дубоко у земљу спушта. Расте како на подводном тако и на оцедном земљишту, на лаким пескушама као и на тешком глиненост и силикатном земљишту. Цвет јој је звончаст отворено црвене боје. Сваких 14 дана, од почетка априла до краја октобра, даје дебело откос зелене и издашне хране за свиње. Радо га једе и млада телад.

Избор места. Како је „свињарица“ дуговечна биљка, то треба одабрати таква земљишта, која нису за културу других усева. У нашим приликама, најбоље је ако за њено гајење одредимо окрајке од њиве, шанчеве око градине, окућнице и воћњаке, искрчене врзине и дубодолине, па и целе псвршине младих шљивара. На овај начин искористите се земљиште, које иначе није за другу употребу; а једном засађена свињарица на оваким местима може низ година — вечито — остати. За производњу веће количине зелене пиће, могу се нарочита поља за њену културу одвојити, као што се овајдају за детелиште.

Припрема земљишта. — Кад се већ свињарица сади једном за свагда, онда ваља и земљиште добро припремити.

Земљу треба дубоко с јесени 25 до 35 см. преорати или ашовом преријати, а после орања или преријања браном или грабуљама повлачити. Овако припремљену земљу треба наћубрити сагорелим стајским ћубретом — што више, то боље — а за тим плитко 15 см. ћубре зарорати. С пролећа пре саћења, земља се не оре, већ само оштром дрљачом или грабуљама прерва на одмах приступи саћењу. За производњу реница (поданака), треба земљу риголати до 50 см. и врло издашно наћубрити.

Саћење. — Свињарица се размножава поданицама (кореном), или кореновим главницама, као и рен. Узме се мотичица па се по једном затегутом канапу дуж њиве начине бразде, али не врло дубоке, него колико само да се обележи и образда место, где ће се корење пресадити. Бразде треба да се 30—40 см. уздуж и попреко њиве повуку. Тамо где се бразде укрштају, ваља засадити по једну главницу или по један комад одсечен од корена свињарице у дужини до 8 см. Сади се у истој дубини као рен (10 до 12 см.). Није осетљива на ране и позне слане, зато се може садити с пролећа, чим се земља просуши, а најкасније до марта месеца.

Нега. — Свињарици је потребна нега само прве године, а кад ојача не може је коров савадати. Прве године кад истера и изданци буду

за длан високи, треба је опрашити. Прашење се може и раније предузети, ако трава узме маха. После три недеље треба је други пут опрашити, Идућих година, само се једанпут рано с пролећа (крајем фебруара) окопа мотиком или плугом прашачем, да би се земља између редова мало растресла.

Жетва. — Жетва се врши преко целе године и сваки дан према потреби и броју свиња, тако да преко целог лета имају свиње свакодневно свеже зелене пиће. Кад се сече у малој количини, онда се стабљике секу с лишћем до главе, а у већој, коси се косом или се жање српом.

У првој години добиће се први откос у јуну месецу, други у августу, а трећи у октобру. У другој и следећим годинама, жање се сваких 14 дана. У годинама, кад владају највеће суше, може свињарица дати 5 до 6 откоса. По хектару годишње може се добити жетва до 1000 метарских центи (100.000 кгр.) зелене пиће, а то је количина са којом се може знатно велики број свиња исхранити.

Сваком је привреднику познато од какве је велике важности зелена храна за свиње, па када свињарица пружа највећу количину зелене пиће, онда се она мора узети, као зелена храна првог реда. Она заиста то и заслужује, с тога јој се у Немачкој и додаје свако велика важност, где се њена култура невероватном брзином шири.

Свиње траже сочну зелену храну. Трава и детелина брао одрвене, с тога преко лета и нису за зелену пићу, ако се нарочито не припреми и са другом којом храном не помешају. Код свињарице је то обратно. Што се више коси, јаче буја и даје сочније лишће. Млада прасад веома је радо једу, крмаче имају више млека за одојчад, а свиње уопште јаче се и брже развијају, кад се овом сочном зеленом пићом хране.

Свињарица се размножава само кореном, те је врло тешко набавити је са стране у већој количини. Зато је Срп. Пољопр. Друштво предложено начин, по коме би се поступно могло у року од шест година, основати једно поље „свињарице“ од 2000 кв. метара, колико би довољно било за средње одгајиваче. Зато се треба Друштву и обратити за упуства.

Др. К. Коцић.

Дезинфекција је начин чишћења органских твари, које лако прелазае у трулеж. То чишћење врши се раним средствима за дезинфекцију. Задаћа је тих средстава, да уклоне неугодан мирис, а још већа, да униште разне бактерије и све продукте трулења. Има доста средстава за дезинфекцију, која у исто време врше и једну и другу задаћу, као плави камен, зелена галица, разне цинкове соли и т. д. За дезинфекцију рана највише се употребљује: сублимат, лизол, креолин, јодова

тинктура, формалин, карболна киселина и т. д. За дезинфекцију рана на телу узима се лизол у раствору 1—2%, а исто тако каролин и карболна киселина.

За дезинфекцију рана на слузокожама узима се раствор борне киселине са 2% раствор лизола и креолина са $\frac{1}{2}$ —1%. За дезинфекцију штала узима се 2% сода, 1:1000 сублимата, креолин или лизол са 3%.

За дезинфекцију штала имамо посебне апарате, нарочито за формалин, који излази из апарата у облику паре. То су најсавршенији апарати за дезинфекцију поред т. зв. циклона, с којим је врло опасно руковати.

Дишентерија — прољев — појављује се нарочито код телата и јагањаца, и то као епидемија, било у једној штали на неколико грла, било у једном селу истовремено у неколико дворишта. Одамах по телењу одн. јагњењу, приметити се не обично јак прољев са загасито-белим, слузавим отпатцима. Тела, одн. јагањци нагло мршаве а многа и угину. Узрок је нека сићушна гљивица, којом се по свој прилици младунчад, још у мајчиној утроби или непосредно након доласка на свет, заразе. Лечење се покушава са давањем тинктуре опија, црне кафе и т. д. Потребно је шталу добро дезинфиковати.

Диспозиција — изклоност — наклоњеност некој болести, где је више пута неком грлу потребна само згодна прилика, па да се извесна болес на њему појави. Више пута узрок је томе начин живота и исхрана. Који пут показује се диспозиција не у целом организму, него у појединим његовим деловима, тако н. пр. узак грудни кош увек је диспозиција за лако развијање туберкулозе, уске копите за развијање разних копитних болести и т. д.

Само код извесних заразних болести може се диспозиција преоблевањем дотичне болести отклонити, иначе врло ретко и тешко.

Достизавање, сустизање је неправилан ход код коња, где коњ, нарочито у касу, врхом копита задњих ногу удара у задње делове копите предњих ногу, услед чега настају често пута тешке повреде, посртања и т. д. Узрок је у многу случајева у опште неправилна грађа тела као н. пр. т. зв. претуреност, где је задњи део трупа виши него први (гребен), затим је често узрок неправилан став ногу, општа слабост и изнуреност, слаб ков и т. д.

Та се грешка даде често пута поправити сходним поткивањем првих и задњих ногу, а и добром храном.

Емфизем је појава, која настане кад ваздух ма на који начин доспе у ћелично ткиво. То бива код разних повреда, отворених рана, код повреда душника и плућа, кроз која ваздух пролази и т. д.

На оним местима, где је ваздух у ћелично ткиво ушао, или у њиховој окоolini, појаве се мање или веће отеклине, које при додиру одн. притику суште. У већини случајева емфизем сам од себе нестане, пошто се ваздух временом апсорбира. Тамо у случајевима, где је наступила инфекција, потребна је операција.

Епилепсија — падавица — је болест, која се појављује код свих домаћих животиња. Узрци болести могу бити врло различити. Несразмерно грађена лобања, израсли у лобањи, разни црви у мозгу, запалење мозга, туберкулоза опна, која обавијају мозак и т. д. Грла, која су увек била здрава, од једанпут добију несвест, грчење појави се играње мишића на глави, сруше се и након извесног времена дижу се анојна те покушају мкрвити и балегати. Постепено дођу себи, али су друго изнурена. Лека нема. Покушава се пуштати крв, али врло ретко има успеха. У новије време врше се ињекције са разним средствима, где се показао неки успех. Потребно је таква грла држати у мрачним и хладовитим шталама и давати им лаку и течну храну.

Жабца копите је онај део копите у коња, који се налази на доњој површини копите, уздигнут изнад површине табана, а по облику сличан срцу. У копити се налази и т. зв. жабична кост, која је врло мала, а налази се испод копитне и крунске кости.

На жабци може у извесним приликама настати трулење, и то је т. зв. трула жабца. Рожина жабце почне се растварати и претварати у неку сиво-црну смрдљиву течност, која врло неугодно заудара. Жабца мало по мало почиње да се губи, и ако се за времена не побрине за лечење могу да наступе врло тешке последице.

Узрок трулењу жабце је слабо обреивање и неразумно поткивање копите, недовољно кретање, недовољна чистоћа у штали, где је осока (мокраћа) стално у додиру са жабцом, услед које она влажи и почиње да труне. Лечење може имати само онда успеха, ако узроке трулења отклонимо. Најбоље је средство за лечење катран, али пре него што метнемо завој са катраном, морамо гњиле делове одсећи и копиту добро осушити.

Има још једна болест жабце, а то је рак, који се ретко појављује и може се само операцијом отклонити.

Жутица — болест код стоке која настаје код бојила жучи услед разних болести, као запалења црева, жучног камена и т. д., пређу у крв. Све слузокоже постану жуте. Само код паса и оваца може болест имати смртне последице, иначе се код осталих животиња може доста лако излечити помоћу лако сварљиве хране и разних соли, које чисте канал за варење.

Жуљ је болест копите код коња која настане услед запалења унутрашње кожасте ко-

питне поставе, и то на табану, што врло често бива код коња који из дана у дан морају у оштром темпу касати по калдрми и тврдом путу. Жуљ се јавља скоро искључиво само на предњим ногама јер су оне више оптерећене, него задње. Он се позна по рамању, осећају болова, при притиску на доње делове копите (табану), затим по црвеној боји рожине, коју уочимо на појединим местима табана, чим са табана скинемо танки слој рожине.

Жуљ одмах у почетку ваља лечити хладним облозима, а кад прође запаљење треба коња само код доброг козача поткивати.

Ако она места у копиту, где је настало запаљење т. ј. где је жуљ, пређу у гнојење што често и бива, то ваља позвати стручњака да изврши операцију, јер не учини ли се то на време може нога за увек да буде изгубљена.

Запаљење у опште — ма у ком делу органа — може да настане услед механичких утицаја, повреда, притиска, неизмерне врућине или хладноће, хемијских утицаја, отрова, прехлада и заразних клица.

Знаци запаљења су: црвенило, отеклина, повећана топлина, бол и поремећај радње.

У пракси наилазимо на запаљења разних органа, од којих ћемо споменути само најважније, и то:

Запаљење вимена јавља се најчешће код крва, и то у неколико облика: 1) Т. зв. површно запаљење вимена је оно, где цело виме одједном набрекне. Оно је мекано, сувише топло и црвенкасто. Млеко се излучује, али у нешто мањој количини, но обично. Потребно је дати соли за отвор, виме што чешће прати хладном вођом и измузати га свако 2 сата. Доцније треба метати топле облоге. Оток постепено сам од себе спласне.

2) Катарално запаљење вимена је обољење, одн. запаљење слузокожа у млечним каналчицима. Често су узрок томе обољевању прехлада и инфекција. Млеко нема оног укуса као обично и код кувања се агрушава. Потребно је виме измузати али што могуће лаганије и опрезније. Виме се мора мазати са уљем и камфоровом машћу.

3) Т. зв. паренхиматозно запаљење вимена је оно, где су само једна, или две четвртине вимена у запаљењу. При пињању вимена то се даде врло лако под руком осетити, јер су ти делови много тврђи и врући, и силно осетљиви. Млеко је агрушано и помешано мало крвљу. Потребна је топла и сува штала, лака и свежа храна и добра просторка. Теле се не сме припуштати да сише, али ипак треба виме опрезно измузати, да се агрушано млеко истра напоје. Добро је виме намазати глицирином па га подвезати, т. ј. узправити т. зв. суспензијум, који се на крстима свеже, да виме буде што боље приљубљено на

трбух. Ако су јаки болови потребно је да се међу топли облози.

Запаљење копите је реуматично запаљење унутрашње кокасте копитне поставе у целисти. Оно се јавља већином на предњим ногама, али по који пут обеле у исто време и све 4 ноге. Ход је укочен и скопчан боловима, нарочито при окретању. Грла су у грозничавом стању, а обеле копите су им вруће. Узрок је прехлада и недиемска храна, нарочито свеже сено. Помоћ се мора одмах тражити, јер задошћење од неколико часа може грло потпуно да упропаста. Потребно је пустити крв из вратне жиле, метати хладне облоге (лед) на обеле копите, чешће трљање по телу, дати горку со за чишћење, у 24 сата дати 2—3 дозе антифебрина (по 25 грама по дози) и дизати коња у гуртен и т. д.

Запаљење очију јавља се код свих животиња. Пре свега имамо запаљење 1) везице (вежњаче), 2) рожнице, и 3) мрежнице, (или т. зв. унутрашње запаљење ока).

Запаљење вежњаче настане услед прехладе — промаје, прашине, испаравања у штали ит. д.

Вежњача је отекла и зацрвенела. Очи много крмеле. Важно је пре свега отклонити узрок обољења. Капак треба посврнути и чистом марамом очистити, за тим треба метати на око хладне облоге, ако је потребно са пипетом (сисаљком) усуту на капак неколико капи благог раствора беле галице.

Код запаљења рожнице око изгледа у почетку магловино, а после се појави т. зв. беона или мрена. Код запаљења мрежнице, где настаје т. зв. унутрашње запаљење ока, обеле већином сви делови ока, па и сама јабучица и леће. Пошто је та болест и сувише комплицирана за нестручњака, треба одмах позвати лекара, да грло тачно прегледа и што је потребни преписе.

Запаљење поребрице јавља се код свих животиња а најчешће код коња, и то само за се или у вези са запаљењем плућа. Узрок је прехлада, услед које се између плућне марамице и поребрице накупи већа количина серозне течности која притишће на плућа и изазива тешко дисање. Животиње су у грозничавом стању и укочене. У почетку помаже много, ако се на одређеном месту, т. ј. на доњем делу грудног коша прилепи т. зв. љута карта, која је премазана горчипом која се у свакој апотеци добије; или се утаре на истом месту уље од сланице, а по том се метну око грудног коша хладни облози покривени сувим ћебетом. Ако све не помаже треба позвати лекара, који ће помоћу операције течност из грудног коша одстранити.

Запаљење тетива јавља се већином код коња, нарочито тркачких, ређе код других животиња. Узрок може бити различит: нагло јахање, напоран и тежак посао, рђав ков, спотицања,

исклизнућа и т. д. Појаве се дугуласте отеклине на задњој страни предње (ретко задње) ноге, које су вруће и осетљиве. Коњи обично у ходу рамљу, а кад стану држе ногу напред опружену. Потребно је скинути потковицу, метати хладне облоге са сирћетом, или иловачу са јабуковим сирћетом. Доцније треба отеклину намазати љутом машћу. У сваком случају најбоље је питати лекара за савет, јер се погрешним лечењем може оболела нога потпуно упропасти.

Запаљење црева јавља се код свих животиња, и то на појединим грлима од времена до времена, или у исто време на више грла као заразно. Узрок су у првом случају: прехлада, буђава и плеснива храна, разни лексиви и отрови, који се дају против које друге болести на којој дотично грло болује. Огнатци су с почетка тврди, помешани крвавом служи, доцније ретки са сукрицином. Ток је болести кратак — обично 2—3 дана — то је време за које животиња или оздрави или у гине. Одмах у почетку треба дати ради ублаживања болова нешто опнума, али се морамо такође побринути и за чишћење, те дајемо горку со или каломел, а који пут добро и клистирање са мало уља. Ако је запаљење настало услед неких отрова, овда морамо настојати, да их на уста поврате, а по том дајемо разна средства за чишћење већ према томе каквим су се отровом животиње отровале. Код тровања са киселинама као проту-отров дајемо сапуи, код тровања са алкалијама дајемо киселине, код тровања разним металним отровима дајемо млеко, мед и т. д. Запаљење црева може настати и услед туберкулозе.

Зауствавање крви може често пута по опстанак живота бити судбоносно. У много случајева крв се сама од себе заустави. Где се то не деси, потребно је по оном месту сипати хладну воду или метати led, сирће, плави камен и т. д. Који пут је потребно рану која крвари усијаним гвожђем сажећи. Најсигурније је средство, нарочито ако се ради о зауствавању крви из већих крвних судова, да се ти судови испрепарирају и подвезу, што, разуме се, треба само лекара да изврши, јер лајк може рану инфицирати.

Зверница је болест, која се јавља скоро само код коња, и то на кичици. На оној удубљеној површини између копите и кичичног зглоба, позади, појави се на кожи запаљење, које се с почетка познаје по црвенилу коже на оном месту, врућини, отеклини и осетљивости. Кроз кожу почне да пробива течност, која прелази постепено у гнојеве и на том се месту образују попреке, паралелне пукотине коже, које прелазе у ране. Ако се за времена не подузме лечење, зверница је, кад пређе у крвнично стање, врло тешко лечити. У почетку потребно је ногу што боље очистити и први пут опрати, добро кичицу посушити и намазати је обичном машћу или још боље т. зв. оловним линиментом. У крвничном

стадију добро је ногу држати у топлом раствору креолина (3%) а по том намазати са катраном.

Варане (сточне) болести су оне (сточне) болести, које настану посредним или непосредним пренашањем заразних клица са једне животиње на другу. Изазивачи—проузроковачи заразних болести тако су сићушни, да их простим оком не можемо видети, него их можемо само посебним апаратом, т. зв. микроскопима, посматрати. Од заразних сточних болести најглавније су ове: прострел, шап и устобова, сакагија, шуштавац, свињска зараза и свињска куга, црвени ветар код свиња, беснило, колера пернате живине, говећа куга, туберкулоза, богиње — строка оваца, осип на полним органима, полна (пастувска) зараза код коња и заразно запаљење плућа код говеда. То су заразне сточне болести за које постоји код нас обавеза јављања, међутим има још неких, мање важних заразних болести, за које код нас не постоји обавеза јављања као: ждрбебањ, јеленска болест (тетанус) и т. д. Од болести које код нас подлеже обавези јављања, а нису у оном смислу заразне као горе наведене, јесте: шуга.

Имунитет је својство једног организма, да не може бити заражен извесном заразном болешћу. У свему имамо: природни, стечен и вештачки активни и пасивни имунитет. Прирођени је имунитет н.пр. код говеда, да не могу никад добити сакагију, или н.пр. човек се не може никад заразити колером пернате живине и т. д. Стечени је имунитет, кад је једно грло од извесне заразне болести оболело, исту пребелевши оздрави и од исте болести не може по други пут оболети.

Вештачки активни имунитет постижава се, ако једној животињи убризгавамо од извесне заразе живе клице, али донекле ослабљене (т. зв. вакцинација). У телу се појаве протутела т. зв. анитоксини, који све бактерије дотичне заразе, које после у тело досу или директно униште или обеснаже онај отров који те бактерије продукују. Пасивни имунитет постижава се разним серумима, т. ј. крвном сурутком оних животиња, које су постале против извесне заразе имуне, и где су заразне клице након дужи процедуре, било температуром, било хемикалијама, било пасажом кроз извесне животиње, потпуно умртвљене.

Инфлуенца је болест која се појављује само код коња, и то у две различите форме. Једна форма те болести појављује се нарочито у шталама, где има много коња и прелази брзо са једног на другог коња. У почетку висока температура (41—42° C), несвес, тешке главе, очни капци отекали, прољењ, натекле ноге и т. д. Велики проценат оболелих грла у гине. Треба коње одвојити и ставити болесне у хладовите штале, давати лаку храну, клистире са хладном водом, хладне облоге и прашке против грознице.

Друга је форма т. зв. грудна инфлуенца, која се испољава високом температуром (41^о до 42^о С), слузокоже очних капака жуће, знаци запаљења поребрнице и т. д.

Ова се болест, поред осталих начина који нису тако сигурни, најлакше лечи убризгавањем неосаларзана, које треба лекар да обави, јер се исти мора директно у крвоток убригати. Успеси су повољни, ако се лечење благовремено подузме.

Испадање (опадање) длаке (лињање), није скоро никад болест сама за се, него увек споредна појава или последица других болести. Узрок су већином разни паразити, кожне болести, а и хрђава храна. Има само један случај код коња и говечета, где длака опадне сама од себе, т. зв. алоpecia, али је то врло ретка појава.

Ишчашен — лусација — настане, ако једна кост у зглобу испадне из свог нормалног положаја. Разуме се, да се у том случају истегну надлежне тетиве, омотачи и т. д. и да мора настати запаљење. Код животиња, нарочито већих, врло је тешко повратити кости на своје место, јер изискује и сувише снаге и вештине. Ако је ишчашење делимично, онда још и иде, али ако је потпуно, ретко да смштање успле, него се временом створи т. зв. вештачки зглоб, који животињу помета у кретању.

Јов. Јекић.

Јарам-ови. *Јарам* је дрвена направа у коју се прежу волови за вучу каквога терета. Он се састоји: а) из *рамењаче*, која стоји воловима на врату и који је најважнији део *јарма*; б) из *палице* или *подбрадника* што стоји воловима испод врата паралелно са *рамењачом*; в) из две *јармењаче* што спајају *рамењачу* и *палицу*, а стоје изнутра; и г) из две *палице* споља, којим се волови упрежу у *јарам*. На средини је *јарма клин-јармењак* за који се везује руда од кола или други теретни предмет за вучу. *Јарам* се прави само од кленовог дрвета, а нарочито *рамењача*, јер је кленово дрво мањно (глатко) те не убија волове у врата. *Палице* и *клин-јармењак* обично су од дресвине, а могу бити и гвоздени. — *Јармови* нису свуда на врату, већ на челу воловима и другаче су направљени и удешени. — Често се цени богатство некога тежак и по броју *јармова*, јер за више волова способних за рад треба више и *јармова*. Раде му стално по три *јарма* — каже се за човека одброга стања. А кад је реч о неком много тешком

предмету, може се чути: Не би покренули ни десет *јармова*.

Јармењача-е (Окр. Круш.) Делова *јарма*, који спајају *рамењачу* и *палицу*. В. *јарам*.

Јасенак (*Dictamnus grahisinella*). Зеласта биљка која личи на јасен, и има цвет гроздаст и боје вињаве. Корен јој је жут, главичаст као у белог лука и има јак мирис, те зато се оставља међу хаљине за чување, од мољаца. Расте обично по шумама. Стока је не једе. По Вуку је ово биљка којом виле лече.

Лештаника (Пореч Јуж. Србија). Једна врста зеласте биљке-траве која има дугачак корен дубоко у земљу, стабло са ситним лишћем на две стране разведеним и жутиим цветом. Расте по високим суватима и пашњацима. Цвета у месецу јуну. За овце је особито добра. Има је доста на сувату Даутини.

Мекушица (окр. Чачан.) Једна врста ливадске траве са ситним редкостим лишћем, коју народ превииа на ране и добро помаже, са шта је тако и названа. По Панчићу је ово *Scherardia argensis*. Као ливадска трава питава је и добра за стоку.

Мукињница. (Окр. Круш.) Једна врста зеленице (Пех-а) као шумског шибиља стално зимзеленог коме је лист кокаст, а ободом бодљав. Ситно истуцан и са јармом лист ове *мукињнице* употребљује народ као лек за оболелу стоку у ногама од болести зр. *мукавица*, која сналази нарочито јагњад и јарад. Расте по вишим планинама. Има је и у пл. Јастрепцу.

Награнак-ци. (Шумал.) Сено, слама, шаша или лисник зденути високо од земље, обично на какво дрво, које је окресано али непревршено и са остављеним доњим стубовима или јачим гранама на које се речено слаже. Овако зденуто сено и остало не мора се нарочито ограђивати и осигурано је од воде и трулежи при земљи до употребе. *Награнак* је са истим значњем и у Окр. Ужичком где се у разговору о сену може чути: Имам један *награнак* сена.

Несетно-а (Окр. Крајин.). Незнано, непознато. Кад се посматрају нека села која се у даљини на хоризонту виде, а не зна се која су, онда се у народу из околине пл. Дели Јована у Окр. Крајинском може чути да су то *несетна* села т. ј. незнана и непозната. На питање: Које је оно село тамо далеко? — Одговор је: то је *несетно* село, ако га упитани збида не зна.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се

Срп. Пољопривредном Друштву
у БЕОГРАДУ

Претплату примају и све поште

На основу најбољег решења од
априла 1869. г. претписку друштвеноу
носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

За С. П. Друштво власник, председник, П. Т. Тодоровић

Број 25.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.

ТЕЖАК

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ
за Краљевину Срба, Хрвата
и Словенаца:

— на годину 20 дина, —

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

— на годину дана 45 дина, —

Били полупривредни школа доби-
јају лист у пола цене.

Примљени рукописи се не враћају

Претплата се полаже уједанпут за
целу годину.

Одговорни уредник, Бож. Ђ. Ранковић

БЕОГРАД, 21. ЈУНА 1925. ГОДИНЕ.

Година LI.

У П У Т С Т В О

за сузбијање пламењаче (пероноспоре) и плесни (ондијума) на виновој лози.

Израдили: Бож. Ђ. Ранковић и Ник. Ж. Петровић.

I Сузбијање пламењаче на виновој лози — прскање винограда.

1. Шта је пламењача? — Пламењача (пероноспора, бастра, љута роса, тоња) је болест, коју проузрокује једна мала, голим оком невидљива, јединоћелична биљчица — гљивица, нападајући лишће, грожђе и ластаре домаће винове лозе, док су у зеленом стању. Кад болест узме маха, може целу бербу грожђа да упропасти, а ако се то понови две-три године узастопце, уништи и виноград.

На лишћу, на коме се пламењача најчешће јавља, примећују се прво беличасте пеге, обично близу ребара. То су оболела места, на којима ћелице губе своје зеленило, те постају прозрочије, светлије но остале здраве, зелене ћелице. Због тога се, кад пажљивије загледамо заражени лист, нарочито према сунцу, на њему запажају поменуте светле пеге, сличне масним мрљама на чистој хартији. Светле пеге не остају дуго такве, већ постепено жуте, па затим с наличија листа побеле, а са лица постану мрке. У овом стању из ћелица је изчезло не само зеленило, него и сва остала садржина — оне су мртве. Пеге на наличију листа побеле услед појаве неког беличастог прашка, који се прстом отире. Ако су услови за развијање пламењаче повољни, а против болести се ништа није предузимало, све се пеге споје уједно, цео лист оболи и постане с лица мрк, а с наличија беличаст, осуши се и отпадне — виноград је опалила пламењача. Ако се пак развијање болести спречи, само се прве пеге сасуше, лисно се ткиво на тим местима истроши, те на место првобитних пега остану на листу рупе, од којих је свака окружена мрким венцем мртвих ћелица.

На ластарима се болест познаје по пегима, сличним онима на листу, само што не падају тако јако у очи, а кад добију мрку боју, разликују се од мрља, које проузрокују две друге болести (блак-рот и антракноза), по томе, што се на болесним местима не појављују ранце.

Сл. I. — Пламењача.

На грозђу, пре цветања, пламењача проузрокује овадње цвета; дршчице, на којима су усађени цветови, поцрне и осуше се, понекад се види из њима пепељаво-бео, стакласти прашак, цвет се изјављује и опадне. Ако грозд ободи одмах по оплођавању, зрна се превуку пепељастим, стаклестим прашком, а ако се болест појави доцније, кад су пуцад развијенија, онда зрна добију мрку боју и лако се круне. Кад се оболело зрно пресеце, оно је изнутра мрко, као труго, а зрно оболело од ондијума само је с пола мрко.

2. Како се развија пламењача? — Пламењачина гљивица живи у самом ткиву винове лозе, док се гљивица ондијума развија на површини оболелих делова, па само с места на место пушта у покожицу ткива сисаљчице, којима се приврћује за лозу и црпи храну из ње. Због тога је оболело зрно од ондијума изнутра зелено, здраво.

Клице, научно назване споре, из којих се развија пламењача, клијају на горњој површини листа; свака клица испушта један танак кончић — коренчић, који пролази између ћелица горње покожице листа, провлачи се даље између унутрашњих ћелица, пуштајући у њих сисаљчице за црпљење хране. Овај се кончић грана свуд по листу, пролази кроз целу његову дебелину, излази на поље кроз отворе доње покожице листа и ту у бокорињима образује летње клице — споре. Не клице у бокорињима сачињавају овај поменили бели прашак на наличју листа. Ветар разноси клице, сејући их и по здравом лишћу свуда на ближа и даља растојања, ширећи на тај начин заразу по виноградима.

3. Услови за развијање пламењаче. — Пламењача се може развијати само по топлим времену и то у капљици воде. Ако нема довољно топлоте или ако на лишћу нема капљица воде или ако у капљицама воде има плавог камена, пламењача се не може развијати. Стога се пламењача најбрже развија, кад одмах после кише, магле или росе гране сунце, а винова лоза није попрскана. Ако после кише дуне сув ветар, капљице на листу испаравају се и клице, које нису имале времена да продру у лист, угину. Учестани пљусак, праћен затишјем и јаким сунцем, необично је повољно време за пламењачу.

Виногради у равници, на влажном зидлишту и у склопу, нарочито страдају од пламењаче, — док су виногради на пропуствљивом земљишту, на косама, сунчаним и ветровитим странама, мање изложени зарази.

4. Сузбијање пламењаче. — Једини начин за борбу противу пламењаче је: *спречити да се клице не множе и шире, иначе, кад клица клија и кад уђе у унутрашњост листа, не можемо јој ништа*. Болест треба дакле спречити, пошто се она не може лечити, а болест, као што смо смо видели, спречава најбоље *плави камен*. Како уз то клица врло брзо, за неколико сати, продре у лист, то из свега овог изводимо закључак, да не смео чекати појаву болести, па тек онда вршити прскање винограда, већ сва прскања, а нарочито *прво* морамо вршити благовремено, т. ј. *пре појаве болести*.

5. Чиме се сузбија пламењача? — Пламењача се најбоље и најсигурније сузбија *расцвотом плавог камена и креча* и ова се мешавина зове *бордовска чорба*.

ПОДЛИСТАК

Екскурија по Чехословачкој.

На добру има више модерно уређених стаја за стоку, које представљају читаву збирку, са разноликим јаслима и везивањем крава, аутоматским појилима, вентилацијама, са разноликим подовима, жљебовима за отицање осоке и јамама за чување стајског ђубрета. У стајама постоје 14 различитих раса говеди: албанско говече, пинцгауерско, шпортхорнско, мезели источно-фризиског и пинцгауерског, фрајбуршког, хана-бернско, првено чешко, првено данско, свињско, везермаршко, кулендско, холандско, сименталско и монтафонско. Од коња је највише заступљена белгијска тешка раса, импортирана из Белгије и даље гајена у чистој крви, даље полукрвни енглески тркачки коњ, оденбуршки и наизиус. Екскурзанти су имали прилике да виде и два дивља коња Пшевалског (*Equus Przewalski*), једног од родоначелника неких данашњих раса питомог коња.

За живинарство постоји читав један фарм са

зградама за становање послуге и једном зградом за извођење живине, у којој се налази један инкубатор за 3000 ком. јаја. Живина је смештена у живинарницама просто саграђеним од дасака, а покривени картоном од тера, али који сасвим одговарају сврси. Гуске и пловке су око језера, где је и школски рибњак, а кокошке су одвојене и заступљене у врло много раса, најрише оне, које видесмо на изложби у Прагу. Живина је махом увезена из Енглеске, Данске, Француске и Немачке.

Пошта је исхрана стоке више стајска, то постоје јаме и куле за кишење хране, реза-наца шећерне репе и зелене пиће у кулама американоског система. Да би се и слама што боље искористила, у нарочито подешеном млину, слама се прво осуши док не почне да се троши при травању рукама, па после одлази у млин где се иситни. У зеци са овим млином налази се и справа за готовење хране од меласе, која меша меласу са иситњеном сламом и др. сувом храном. Даље има завод за припрему сламе за храну стоке по систему Beckmann-а. Најзад је разгледан музеј пољопривредних машина, справа и алата, читава

За справљање бордовске чорбе потребно је узети на 100 литара воде:

2 килограма плавог камена и

1½ килограм чистог, негашеног креча или гашеног креча 3 килограма.

Потребно је да плави камен буде добар и испитан, т. ј. чист, пошто га има и нечистог. Зато се препоручује виноградарима, да се плавим каменом снабдевају преко подружнина Српског Пољопривредног Друштва, Земљорадничких Задруга и надлежних државних економних органа, који набављају само испитан и за чистоту гарантован плави камен.

Чист плави камен треба да има 98—99% бакарног сулфата, а остало других примеса. Јер само од таквог плавог камена може бити успеха при употреби.

Бордовска чорба сарађа се овако: Потребна, одмерена количина воде налије се у чисту кацу, одилено буре, чабар или у опште какав већи дрвени суд.

Одмерена количина плавог камена у каквој крпи, кеси или корпи загнури се у кацу, у воду, само толико да га вода облије, па се тако остави док се не раствори.

Одмерена количина чистог и масног креча (без камена) раствори се на неколико часова раније у каквом дрвеном шафолу или карлици у води и начини **кречно млеко**.

Кад се плави камен раствори и кречно млеко раслади, онда се **кречно млеко, кроз сито сита полако** у раствор плавог камена, при чему се дугачким дрветом течност у каци **непрестано** меша, да би се једињење плавог камена и креча потпуније извршило.

Овако справљена бордовска чорба има вишак креча и врло добро дејствује; само да би боље пријањала за лист, треба јој додати на 100 лит. један литар млека, са кога је скинута павлака и добро измешати.

Бордовска се чорба справља толико, колико се може утростити у току дана, пошто таква чорба има боље дејство.

Да се попрска један хектар винограда потребно је просечно 5—700 литара бордовске чорбе.

6. Како се прска винова лоза? — Прскање винограда врши се **прскалицама**. Прскалица има врло различитих.

Најпознатија је тако звана „Еклер Верморел“ прскалица, која се може добити од Српског

Сл 2. — Прскалица „Еклер-Верморел“

збирка од најмодернијих трактора до најпростијих пољопривредних алата.

На школском добру налази се и станица за селекцију културних биљака, воћни расадник, воћњак са 10,940 ком. воћака, баштована и шума. Највећа површина посвећена је ратарству (43277 ха). Под шумом је 20,9 ха; под пашњацима 7,7 ха; под ливадама 14,39 ха. Ове површине под ливадама и пашњацима не би могле исхранити иначе врло велики број стоке, али економски разлози захтевају да се оне ограниче само на горњим површинама, јер се тежи што бољем искоришћавању сваког педља земље. Да би се стока обезбедила храном, од површине под ливадама узето је 34,4 ха за гајење пићних биљака, које доносе под интензивном обрадом много већих приноса, но што је случај код ливада и пашњака. Од културних биљака највише се гаји шећерна репа, затим пшеница и раж, махунасти плодови, јечам, оvas и кромпир. На овом школском добру све је било на свом месту, обрађивање рационално, техника најмодернија, али пада у очи, да ни у једној грани нема ничега раскош-

нога, а све је без замерке и умућено постигавану што већих чистих прихода

Институт Високе Земљоделске Школе у Прагу одлично су снабдевени, модерно уређени, само су по њиховом мишљењу јако стешњени, ма да сваки институт има много више просторија од наших на нашим факултетима. Институт за Пољопривредно Газдовање проф. Брдлика, садањег Ректора Високе Техничке Школе у Прагу, располаже са 10 већих просторија, има око 40 чинозника стругачака и 10—15 машина за рачунање, најмодернијег система, за електричан и ручни погон, располаже кредитом од 1,000.000 ч. кр. годишње. У овом институту прикупљају се пољопривредни статистички подаци, у њему се води књиговодство пољопривредника са села. Сваки пољопривредник добија у почетку сваке године штампане формуларе, у које уноси сваки издатак и приход, живи и мртви инвентар свога газдинства и на крају године враћа попуњени формуларе институту који их књижи двоструко и саставља баланс за свако газдинство понаособ, о чему се извештавају пољопривредници и и чега виде активност или пасивност свога газдо

Пољопривредног Друштва у Београду или његових подружница.

При прскању ваља pazити:

1) Да се пре употребе бордовска чорба добро промеша;

2) да се свеколико зишће, ластари и гроздови попрскају;

3) да се течност растура у виду најситнијих капљица, као измаглицу, с тога млаз треба изадаље да пада на лозу;

4) да се лишће нарочито прска с горње његове стране, али у случају јаче навалe болести, треба подешавати млаз из прскалице тако да се и наличје листа добро попрска;

5) да се највећа пажња обрати на прскање доњег лишћа на чокоту и гроздима;

6) да се ниједан чокот не остави непопрскан;

7) да се виноград прска, кад лишће није влажно;

8) да се не прска сувише много, те да лоза изгледа као да је окречена;

9) да се прскање прекине непосредно пред кишу и настави одмах после кише, чим се лист мало провене и

10) да се после свршеног рада у вече, прскалица опере, а кад се прскање сасвим заврши, ваља прскалицу опрати, подмазати и оставити на суво место.

7. Колико пута треба виноград прскати и када? — Бордовска чорба, као што је већ речено, не лечи пламењачу, већ служи као средство за спречавање, да се болест не појави. Ако се пламењача појавила, онда се прскањем бордовском чорбом спречава само њено даље ши-

рење и размножавање. Према шоме најглавнију улогу имају права прскања. Нарочито је важно, да се прво прскање изврши пре могуће појаве пламењачине, те да се зелена лоза и грождје заштите од болести.

У нормалним — редовним годинама неопходно је потребно вршити ова прскања:

Прво прскање извршити што је могуће раније, када је лоза избила за десетину сантиметара (а то је од прилике око Ђурђевдана).

Друго прскање вршити пре цвешања, чим се гроздови појаве. При овоме прскању ваља сваки гроздић попрскати, јер они гроздићи, који нису попрскани, неће бити заштићени од пламењаче.

Треће прскање извршити, када је цветање завршено.

Четврто прскање треба да се изврши пре појаве шарка.

Оволики број прскања треба да се врши редовно. А ако су лета кишна, онда се виноград мора прскати више од четири пута. У тим приликама потребно је вршити прскање и одмах после кише, чим се лист од кишних капљица провене, а ако на листу нема ни мало плавог камена и време је топло, онда и не чекајући да се лист провене и да киша сасвим престане.

II. Сузбијање плесни (оидијума) на виновој лози — запрашивање винограда.

Плесан — оидијум је такође болест, коју на лози проузрокује једна врло сићушна гљивица, а јавља се на свима зеленим деловима нове лозе, а нарочито на грождју.

ва. Да би пољопривредници умели попуњавати поједине бријуре формулара, сваке године нови чланови имају курс од 3—5 дана. Да би се заинтересовао што већи број пољопривредника, институт врши пропаганду нарочитом литературом и јавним предавањима по селима. До сада институт има неколико хиљада чланова, чији број стално расте, те се услед тога јавља потреба за филијалама овог института у унутрашњости земље и већ их има од сада неколико. Податке овог института искористићавла влада при решавању разних аграрно-политичких и економских питању у земљи. Податци се публикују сваке године на чешком, немачком и француском језику.

Институт за пољопривредне машине и оруђа, проф. Андрле-а, снабдевен је најмодернијим справама и алатима, а уједно служи и као станица за испитивање машина и справа у погледу исправног рада, потрошње снаге и практичности.

У институту проф. Стокласе, има врло модерних апарата, као на пр. за фотосинтезу, који је демонстриран студентима, за одређивање водоникових јона у физиолошким процесима код биљака. Проф. Стокласа показао је и један предмет

својих недовршених огледа: утицај радиумових В-зракова на вегетацију кукуруза.

Даље су разгледани институти за општу и специјалну зоотехнику, физичку хемију, ентомологију, зоологију и др. сви модерно уређени и одлично снабдевени.

Садања оскудица у просторијама биће отклоњена изањем нове технике, која ће почети још ове године.

Што се тиче приватних газдинстава, у свима се даје опазити модерно уређење и врло паметно искористићавање свега. На поседу неког г. Шлустера, који није већи од 250 ha на једном месту у Војковицама, видело се једно газдинство, врло интензивно, на коме постоји инсталација за вештачко наводњавање у виду кише, која је стала сопственика 400.000 ч. кр. На овом поседу највише се гаји шаргла, на 30 ha, која се троши у земљи и извози у иностранство, затим јагоде од 10 ha, поврће на 10 ha, хмель на површини од 10 ha и цихорија на 10 ha.

1. Особени знаци болести. — Болесни органи покрију се брашњавим, сиво-мрким мрљама, састављеним из врло танких кончића, који се лако прстом отиру и заудавају на обичну белу плесан.

Сл. 3. — Оидијум.

После неког времена белчасти кончићи отпаду и на њихово место на болесним деловима остају многобројне црнкасте тачке. Болесно лишће постане ломљиво и као да је на диму зачађено.

Болесно грошће у почетку је такође свикасто, брашњаво, затим црнкасто.

Здрвењавање ластара врши се рђаво, пораст винове лозе знатно се смањује.

Ако се болест појави у цветању, гроздићи се сасуше и отпаду. Ако се болест појави доцније, зрна се не развијају, њихова pokožица отврдне, па затим *исуца* и кроз те пукотине улазе у месо разне бактерије и наступа трулење.

Кад грошће почне да зри, болести се више на њему не може развијати. Онда се појављује само на грешу — јагуриди.

2. Услови за развијање болести. — Оидијум се размножава нарочито у *шоплом и влажном ваздуху по облачном времену*. Потребна му је најмање топлота од 10°. По топлим, сувом и ведром времену развије оидијума је споро. Прекомерна топлота од 40° може га сасвим уништити. Већина домаћих сората лозе подложна је овој болести.

3. Средства противу оидијума. — Најбоље и најсигурније средство за спречавање јесте

сумпорни прашак. Он утиче двојак: непосредним додиром и сумпорном паром, која се из њега развија на топлоти.

Сумпорни прашак треба употребити пре појаве болести, иначе кад се болест зачне, она се шири веома брзо и у стању је да винограду причини огромне штете, још пре но што би се приметила.

Сумпорног прашка има врло разне каквоће. Стога се саветује виноградарима, да исти набављају преко Српског Полупривредног Друштва и његових подружина, Савеза Земљорадничких Задруга, као и преко државних економских органа, пошто све те установе набављају само добар и пречишћен сумпорни прашак.

4. Кад и колико пута треба запрашивати винову лозу? — Као што је изнето, не треба чекати да се болест појави, па тек онда да се запрашивање врши, већ је потребно, да се редовно врше ова запрашивања:

Прво запрашивање: кад лоза буде избила ластаре за 10—15 сантиметара, — после првог прскања бордовском чорбом.

Друго запрашивање: за време цветања лозе.
Треће запрашивање: на 15 до 20 дана пре појаве шарка.

Потребно је истаћи, да друго запрашивање поред свога дејства противу оидијума има и ту добру страну, што потпомаже оплођивању цвета на виновој лози и на тај начин знатно смањује реуљавост.

Поред побројаних запрашивања, потребно је вршити и до два накнадна запрашивања, ако се оидијум појави у јачој мери или ако за његово развијање има погодних услова т. ј. ако је време влажно и топло.

Накнадна запрашивања, ако буде потребно, ваља извршити у времену између *другог и трећег* редовног запрашивања.

Нарочито је важно знати, да је непотребно запрашивање онда, када се појава шарак. Јер у то време не само што оидијум не може грошћу да шкоди, већ би се запрашивањем могао сумпорни прашак са грошћем да унесе у кљук, што би за вино било штетно.

5. Количина сумпорног прашка за запрашивање. — Да се запраши 1 хектар винограда, потребно је сумпорног прашка:

за прво запрашивање 15 кгр.;

за друго запрашивање 20 кгр. и

за треће запрашивање 40 килограма.

6. На шта треба пазити при запрашивању? — Да би сумпорни прашак имао дејства, запрашивање ваља вршити по топлим времену. Међутим топлота не сме бити прекомерна, јер би сумпор могао оштетити лишће и грошће. Зато, по јаким врућинама запрашивање треба прекинути од 10 часова пре подне до 3 часа по подне. У тим случајевима, у место да се запрашује чокот, боље је запрашивати земљу око чо-

кога, те да само пара дејствује. Особито је потребно да се *треће запрашивање врши само изјутра* и то чим роса падне, јер су зрна у том времену врло осетљива и сумпорни прашак може их спржити.

За боље растурање сумпорног прашка и бољи рад справе за запрашивање, добро је на 3 килограма сумпора додати 1 килограм гипса у најситијем праху и добро измешати.

Запрашивати по таквом времену, а никад то не вршити по роси или киши, да се сумпор не не би грумуљичао-скупљао у капљицама воде.

Обратиће нарочиту пажњу да се сваки грозд запраши, пошто оидијум највеће штете наноси грођу.

Ако после запрашивања падне јака киша, она спере сумпор, те је потребно поновно запрашивање.

7. Справе за запрашивање. — Запрашивање се врши помоћу ручних запрашивача-мехова и леђних запрашивача, који се носе на леђима.

Ручни се запрашивач употребљава успешно за мање површине винограда. Од леђних запрашивача до сада се на пракси показао као најсавршенији запрашивач система Вермеловог, звани „Торпил“ (сл. 4).

Ручни и леђни запрашивачи могу се набавити преко Српског Пољопривредног Друштва у Београду.

Најзд савешујемо виноградарима да се за близка обавештења по свему, што је напред изложено, као и за сва друга обавештења из пољопривреде, обраћају државним економним чиновницима.

Сл. 4. — Запрашивач „Торпил“.

Сађење се врши у јесен или у пролеће. Калем од једне године или већ однеговане саднице са крушницом ископамо и жилице-властнице и споредне подрежемо. Земља треба да је обична баштенска и ђубривата.

На избушене рупе на дну саксије положи се парче од развијене саксије, затим на 2—3 сј. речог испраног песка, па се напуни саксија до половине земљом и направи на средини хумак.

Садница спремна намести се на хумак у саксију, жиле се на све стране правилно разведу и саксија се земљом испуни и добро рукама притисне. Да би се вода при заливању могла задржавати, не треба саксију земљом сасвим напунити.

После сађења, било у јесен или у пролеће, одмах треба добро залити, да би се земља подједнако слегла.

Ако је сађење у јесен извршено, оставимо воћке у пољу на месту од ветра заклоњеног, а кад почну мразеви, саксије укламо целе у земљу и да не би од мрза испуцале, покријемо их несгорелим ђубретом или лишћем, а брескве да не би промрзле, треба сламом обавити.

У пролеће марта месеца изврши се орезивање и код једногодишњих калемова образовање круне, ђубре или лишће са саксијама склонимо и брескве одкријемо.

Кад настане цветање воћака, ако би се приметило да ће слана бити, унесемо воћке у неку одају, где има довољно светлости, а чим опасност од слане прође, изнесемо их напоље.

У току лета саксије са воћкама остају и даље у пољу, а да не би жиле кроз избушене рупе на дну саксије пробиле у земљу, онда ћемо испод саксије у рупу ставити циглу или камење, а саксије морају бити целе у земљи усађене, да се не би у току лета земља исушвала.

Поред овога воља саксије одогао покрити маховином или још боље сагорелим ђубретом.

Сваке треће године треба воћке у мало веће саксије пресадити.

Преко лета мора се по потреби вршити заливање и кад настану топли и сушни дани воћкице треба пред вече темперираним водом росити — прскати.

Кад воће почне да зри, могу се саксије пренети, где хоћемо чак и у собу или трезарију, а кад плодове потрошимо, врате се саксије са воћкама на своје место.

У Школи за Винодеље и Воћарство у Букову гајиле се воћке у саксијама од 1903. год. све до рата.

Вој. Бурић.

ЗАПИСНИК

22. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва држане 26. маја 1925. год. у дому друштвеном у Београду.

Били су присутни г. г. председник Паја Т. Тодоровић, п.председник Др. Г. Митровић, и чланови: Вића

ИЗ ВОЂАРСТВА

Гајење воћака у саксијама.

Од оваквог гајења воћака немамо неких нарочитих користи, но ипак има у грађанству људи, који немају око куће баште, у којој би по неку воћку засадили, те се могу на овај начин задовољити са 2—3 воћкице у саксијама засађеним.

За ово су подесне јабуке окалењене на јабуци петровачи, крушке на дуњи, брескве и кајсије на трњу из семена произведеног.

Све су ове подлоге крјавог раста, воћкице се много не развијају и дају добар и крупан род.

Саксије за ове воћке у првој години треба да су 25 см. горе широке и 27 см. високе, доцније за 2—3 см. веће и на дну на 3—4 места избушене, ради отицања сувшне влаге. Саксије могу бити земљане или дрвене.

Радованић, Александар Рашковић, Бора Станисављевић, Драгутин Спремић, Софронић Партоњић, и Сава Ратковић. Председавао председник г. Паја Т. Тодоровић. Бележио секретар г. Милан В. Дамњановић.

I.

Прочитан је записник XXI седнице. — Одбор усваја прочитани записник.

II.

Прочитан је записник XII седнице Књижевног Одбора. — Одбор усваја прочитани записник, с тим да се лејима, који желе писати књиге по расписаним стечањима, не може давати претходно мишљење о грађи за дотично дело, већ их упутити да се управљају према стечају.

III.

Читају се мишљења Набављачког Одбора:

1) № 5494. По реферату магационера о приспелој роби и извештају комисије да је саидке отворила и у њима нашла: 150 ком. макава за шишање оваца, 600 гарнитуре за отков коса и 13 ком. ножева за сено, испоручених по рачуну № 4726. — Одбор усваја мишљење о продајним ценама.

2) № 4680. По понуди Дирекције Бела за семе мучара, — Одбор усваја мишљење да је неопотребно, пошто га Друштво има довољно.

3) № 5278. По понуди Ф. Кадрца за жетелице — Одбор усваја мишљење, да нису потребне.

4) № 5366. По понуди Мил. Браћића за сејалице, Одбор усваја мишљење, да су неопотребне.

5) № 5538. По понуди Браће Радојковића за тропаре, — Одбор усваја мишљење да се откупи понуђена количина по означеним ценама.

6) № 5564. По реферату магационера да је плани намен распоред, да би требало набавити навесту количину у месту, ради задовољења потрошача док не ~~стане~~ ~~ново~~ ~~поручена~~ ~~партија~~. — Одбор одлучи: да се набави до 2000 кгт, пошто се претходно анализира Набавку да изврше г. г. члан Партоњић, секретар Дамњановић и благајник Марковић.

IV.

Читају се мишљења инспектора:

1) № 5454. По извештају члана г. В. Радовановића о пасивном раду у Пољопривредној Подружници у Паланци Смедеревској — Одбор одлучи: да се Подружници препоручи, да одмах, а најкаже до 15. јуна о. г. саове Збор и изабере нову Управу. Као изасланик Збору да присуствује члан г. Вића Радовановић коме задати потребна упустава и пуномоћје.

2) № 5490 По молби Подружнице из Алексинца да јој се одобри кредит, — Одбор усваја мишљење да јој се одобри кредитирање до 15.000 дина.

3) № 5552. По молби Подружнице из Чифлика у ср. Лесковачком да се прими у састав, — Одбор усваја мишљење и прима је у састав, пошто је испунила све услове.

V.

По усменом извештају књиговође да са наплатом Календара иде доста тешко, и наводи разне узроке, — Одбор одлучи: да се дужници последњи пут позову да Календаре плате или врате, па ако то не учине у остављеном року, предузети потребне кораке да понесу моралну и материјалну одговорност.

VI.

Чита се предлог Одбора за израду програма рада за 1925. г. — Одбор усваја предлог који гласи:

Програм рада Српског Пољопривредног Друштва у 1295. години

А) У васицано пропагандистичком правцу.

1) Сва потребна обавештења и увуте, Друштво ће пружати свима пољопривредницима, који му се обрате

писмено или усмено и то преко свога особа, листа и литературе, па и преко свих осталих својих органа и чланова.

2) Друштво ће помоћу својих чланова, Подружница и других стручних лица, којима се зато обрати, преко анкете или установа, проучавати стање наше пољопривреде у појединим областима, пронаћи узроке, која јој сметају правилан развој и тако прикупити материјал и створити подлогу за њено систематско унапређење. Сав прикупљени материјал и проучавања публиковаће се.

3) Приређивањем скупова и конгреса Друштво ће настојати да распрвањем важних пољопривредних питања унесе у шире народне масе што више корисног знања и практичних метода рада као и интересовање за колективан рад.

4) Приређивањем изложба и утакмица, расписивањем разних стечајева, Друштво ће се старати, да, користећи се при том демонстративним предавањима, унесе у народ савремене машине, справе и алате, одговарајућу расу сточе, семена и другог пољопривредног материјала.

5) Друштво ће на изложбама прикупљати податке о свима изложеним производима, који ће се састојати у ближем опису, фотографским снимцима и одређењу рентабилности производње појединих производа. Другим речима, овакав писмени извештај, има да буде једна мала критички пропраћена студија, која ће се публиковати.

6) У интересу што чвршће везе између Друштва и Подружница Друштво ће их чешће контролисати, преко својих изасланика, који ће том приликом држати по једно корисно предавање.

7) Друштво ће или својом иницијативом или на захтев појединих чланова и Подружница приредити нека популарнија јавних предавања и практичних курсева.

8) Друштво ће расписивати и додељивати разне награде за најбрже начине рада и на тај начин давати потстрека појединцима и интензивирати наредна истраживања.

9) Друштво ће својим сопственим средствима, а и од помоћи Мин. Пољопривреде и Вода — у колико је буде добило — приредити већи број сточарских, ратарских, воћарско-виноградарских и општих изложба, у различитим крајевима наше земље.

10) Друштво ће радити на оснивању нових Пољопривредних Подружница и њихових Савеза.

11) Друштво ће у границама могућности помагати Подружнице у приређивању изложба.

12) Друштво ће настојати да се у овој години оснивају Омладинске Пољопривредне Дружине, помагати их продуктивним штампањем месечних упуштава за њих и за издусту сарку тражиће материјалне помоћи од Министарства Пољопривреде и Вода.

13) Друштво ће се старати, да преко својих чланова и Пољопривредних Подружница приређује практичне курсеве на приватним, државним и самоуправним пољопривредним установама.

14) Друштво ће приредити изложбе производа Омладинских Пољопривредних Дружина.

15) Сем Тежака и Пољопривредног Календара Друштво ће издавати и повремене часописе „Гласник Српског Пољопривредног Друштва“.

Друштво ће у своје Дому одржавати пољопривредну читаоницу и трудити се да своју библиотеку попуни домаћим и страним стручним књигама, училима и др. за да демонстративна предавања.

Друштво ће настојати да и Подружнице оснивају постепено своје читаонице и да своје књижице попуне популарним књигама из области пољопривреде.

16) За штампање пољопривредних књига Друштво продује рок до 1. априла 1926. год. ако се нико не буде јавио за већ расписан стечај до 1. маја о.в. год. и то:

а) За књиге које би се штампале као Библиотека Српског Пољопривредног Друштва: Гајење билака за

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТОЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се

Срп. Пољопривредно Друштво
у БЕОГРАДУ

Преплату примају и све поште

На основу највишег решења од
априла 1869. г. пренеску друштвено
носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

За С. П. Друштво власник, председник, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредник, Бож. В. Раиковић

Број 26.

БЕОГРАД, 28. ЈУНА 1925. ГОДИНЕ.

Година LII.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ
за Краљевину Срба, Хрвата
и Словенаца:

— на годину 20 дина —

ЗА ИНОСТРАНСТВО:
— на годину дана 45 дина.

Ваши пољопривредних школа доби-
јају лист у пола цене.

Пришљени рукописи се не враћају

Преплата се полаже уједанпут за
целу годину.

Са пољопривредне изложбе у Сенти.

Изложба стоке у Сенти приређена је од 31. маја до 9. јуна ове год. и то од Пољопривредних Подружнина, Земљорадничких Задруга и Аграрних Заједница (укупно 17 њих) на територији среза сепањанског, коју је материјално помогло Министарство Пољопривреде и Вода, Српско Пољопривредно Друштво и Савет Града Сенте.

И ако су материјална средства за приређивање ове изложбе била веома скромна, ипак се успело, захваљујући заузимљивости и труду приређивачког одбора, предусрећивости градоначелника г. Милоша Кнежевића и српског начелника, г. Слободана Ђорђевића и народног посланика, г. Беле Стрилића, да се изложба лепо уреди и да се што више предмета изложи, што је достојно сваке хвале.

Првога дана изложбе, 31. маја, било је изложено 220 грла коња и то: пастува 85, кобила 64, мушких ждребади 25, женских ждребади 46 грла. Сва су грла била поређана у два реда, а између њих био је прилично велики простор за посетиоце и за рад комисија, које су вршиле оцену грла да се је свако грло могло лепо раз-

леп утисак на посматраче. По изложеним грлима могло се приметити, да највише представника има полукрвни енглески коњ, скоро исто толико и раса нониус, мање гидран, још мање фуризо, а најмање је заступљена била хладнокрвна раса, са неколико одличних грла међумурске и пинцгауерске расе. Морам признати да сам био пријатно изненађен одличним квалитетом изложених грла, мислим да не претерујем, ако кажем, да Бачка, нарочито ближа и даља околина Сенте и Старе-Канјизе, представља област, која хиолошки стоји можда на највећој висини у нашој држави. Ја иначе нисам склон претеривању, нити имам обичај да из неке раздраганости или нарочитих обзира претерано хвалим неку ствар, али у овом случају мислим одати достојну хвалу одгајивачима изложених грла у Сенти, који своје коње могу слободно привести на ма коју изложбу у иностранству, па да и тамо буду награђени. Другим речима, са тим материјалом могу се поносити одгајивачи, а и наша држава.

Сл. 1. Изложба стоке у Сенти.
(Сним. Т. Митровића).

гледати (види сл. 1.). Изложба је била одлично посећена, а изложени материјал чинио је, грло

Сл. 2. Пастув нониус расе.
(Сним. Т. Митровића).

Раса нониуса (види сл. 2. и 3.) и лакше и теже линије, имала је раније превагу над осталим расама у овој области, али је данас претекао полукрвни енглески коњ, који је и на изложби преовлађивао. По изложеном материјалу нониуса, примећује се извесно одступање, у негативном

смислу од пређашње крви, те се осећа потреба за осежавање крви и нониуса и гидрана. О овој би потреби ваљало повести рачуна и задовољити је увођењем оригиналних пастува из Мађарске

Сл. 3. Пастув нониус расе.
(Сним. Т. Митровића).

и ставити их на расположење одгајивачима ове области. Вероватно да и бројно опадање нониуса почива на томе, што се осећа оскудица у крвним грлима, те одгајивачи, који су иначе врло вични одгајивању коња и који јако цене чистоту крви, прилазе све више енглеском коњу, којег има више на расположењу и у одличним грлима. Материјал у пастувима, кобилама и подмлатку изврстан је, али и поред тога за одржавање и поправљање и нониуса и гидрана, док одступања од чисте крви не буду узела већих размера, било би потребно додати неколико првокласних пастува поменутих раса из Мађарске, или ако их већ имамо у својим ергелма, ставити на распо-

ложење поменутој области. Овим би се истински добар материјал још више поправио, нониус би и даље задржао своју ранију област одгајивања, у којој је омиљен, а одгајивачи и сама држава имали би од тога врло великих користи.

За награду првом наградом било је 15 грла; другом наградом награђено је 25 грла; трећом наградом 26 грла и четвртм 31 грло. Приликом оцене грла било је доста тешкоћа, јер је награда било мало, а много грла која су заслуживала да буду награђена. У Сенти није било нарочито тешко наћи грло, које заслужује награду, јер су са малим изузетком сва грла заслужила по коју награду, тако је то добар материјал. Али се ипак морао одвојити мањи број грла за награду, која су заиста у сваком погледу узорна.

Другог дана изложбе, 1. јуна, била су изложена говеда, не у тако великом броју као коњи, али је материјал био врло добар. Било је свега 84 грла и од тога броја долази 55% на мелеае сименталске расе, 40% на чисту сименталску расу и 5% на пинцгауерску. Сименталска раса у чистој крви и мелези сименталско-боњгатски најбоље успевају у овој околини и гаје се у великој мери, што се види и из материјала, који је био изложен (види сл. 4. и 5.).

Тога истог дана било је и свиња, али је материјал био претежно домаћи, скоро само монголице и врло мали број јоркширске расе. Овде су биле домаће и мелеае ове са мерино овцом. Било је и живине и питомих зечева, као и индустријско-занатлијских производа, који су у вези са сточарством.

Приређивање ове изложбе имало је јаког утицаја на тамошње полупривреднике, што се

ПОДЛИСТАК

Екскурзија по Чехословачкој.

Корен цихороје служи као замена кафе, коју Чеси врло мало иначе троше, а суши се у нарочитим сушницама. Исти сопственик има један вештачки млин, који са три радника само може самлети 10.000 кгр. брашна, пошто је рад аутоматски и са електричним погоном. На поседу има и крава, у модерно сарађеним стајама, које се, без обзира на расу, држе ради добивања млека. Добре млекуље купују се са теладима, држе се 1 до 2 год., док дају довољно млека и док се њихово држање најбоље исплаћује, па се после утоне и продају. Од млека се у млекарни израђује масло и сир, а отпадци служе за исхрану телад и крава. Исхрана крава је посве стајска. Ни на овом газдинству није било ничег раскошног и ако је оно било посве модерно, али се сваки педаљ земље искористио за два пута годишње у циљу што већих приноса.

На другом месту имали смо прилике видети предузећа на задружној основи. У Бродцу на пр.

постоји једна задружна фабрика шећера, која израђује само сиров шећер, па одатле иде у рафинерије, у којима се израђује шећер готов за употребу. И скоро све користи, које долазе од ове корисне индустрије, одлазе произвођачима, задругарима, а никако фабрикантима, као што се код нас тежи.

У Дражицама на пр. имали смо прилике видети, како се спроводи електрификација села, опет на задружној основи. У овом месту постоји једна електрична централа, подешена за рад воденом и парном турбином, а има и два Дизел мотора од по 400 коњских снага. Ова централа са другим деема у околини, снабдева 182 мести електричном струјом, а електрична мрежа износи око 250 км. Услед јевтине струје, коју задругари могу добити у извесним случајевима и бесплатно, а други по врло ниској цени, употреба електричне енергије у пољопривреди и по варошима и по селима јако је раширена. Директор електричне централе, г. Хофман, показао нам је један овогодишњи оглед, извршен електричном струјом у вегетацији биљака, јер су дошли на идеју о електро-култури, т. ј. о употреби електричне енергије за вегетацију културних биљака, која

потврђује врло великим бројем излагача и обилним посетиоцима, који су показали врло велико

Сл. 4. К. ова, сивенталске расе, 5 година старо са телетом. Одликована највећом наградом. Мушко теле старо 7 недеља, тешко 155 килограма. Својина г. Саве Вујића, поседнина из Сенте.

Сл. 5. Два бика стара по 16 месеци, сивенталске расе, тежки по 500 кгг. Одликовани највећом наградом.

би имала да донекле замени и допуни дејство сунчане енергије у вегетацији културних биљака. Они мисле да помоћу електричне струје загревају земљиште и осветљавају биљке и по исказима г. Хофмана није далеко време, када ће почети ова електрокултура. Први су били Американци, који су ово почели, а Чеси су се одмах дали на посао око проучавања ове новине, која је врло интересантна и нова и за многе напредне државе западне Европе. Будућност ће нам показати, колико ће Чеси у овом успети, али у сваком случају ово је факт, карактеристичан за висину њихове пољопривредне културе.

Још док нисмо ушли у паробоније проучавање чехословачке пољопривреде, после самог прелаза границе екскурзанти су са воза опазили, да се налазе у земљи са врло високом пољопривредном културом. Поред путева и дуж железничке пруге виделе су се засађене војке, које су делом биле у цвету, делом прецветале. При пролазу поред шума, спазило се да је све у реду, да се шуме одлично негују и паметно искористићавају. Пропланици и места са искрченом шумом пошумљени су младим шумским дрвћем.

интересовање за изложбу. Да ће ова изложба дати већег подстрека одгајивачима у даљем раду и да ће се они трудити да гаје одлична грла, о томе не треба ни говорити. Само ми морамо показати веће интересовање и дати им материјалних могућности, да свој започети посао упуте правилним путем.

На крају сматрам за дужност, да у име Српског Пољопривредног Друштва изразим своју највећу благодарност свима онима, о којима је у почетку било говора, нарочито г. г. Сави Вујићу, председнику приређивачког одбора и поседнику из Сенте и инж. агр. В. Тарасову, који су били душа ове изложбе, и да јавно похвалим њихов рад на унапређењу наше пољопривреде.

Д-р Т. Митровић.

ИЗ РАТАРСТВА.

Заоравање стрњике.

По грљем питању било је говора на овом месту више пута, али ипак држимо да неће бити на одмет, ако и сада коју проговоримо и укажемо на користи, које се постижу правилним и благовременим заоравањем стрњике.

Познато је да скоро сви полски усеви остављају земљу непосредно после жетве или косидбе у једном, више или мање, растреситом стању. Оно се по правилу појављује код лиснатих биљака у далеко већој мери, него ли код стрних усева, али се ипак и код ових непосредно после жетве олажа извесна мекоћа и тршност земље. Ово се стање назива гарно стање, јер оно је у ствари само последица за-

Нигде није било голог шумског простора. Површине са ратарским културама биле су без корова, лепо обрађене; шећерна репа у редовима посејана и окопана, нема ни травке. Нигде нисмо опазили налуштене и неискористишене површине. А када смо почели ближе упознавати чехословачку пољопривреду, видели смо, да она са својом техником стоји на завидној висини. По већим поседима, по мањим сеоским, по задружним предузећима, види се да је у чехословачкој пољопривреди трговачки правци добио првагу, да се у гадовању и култивисању појединих биљака води много рачуна о рентабилности и трговачкој страни, али се не губе из вида и остале корисне стране пољопривреде, социјалне и културне. Ради што јачег испољавања овог правца, код сваког поседника показује се тежња, да земљиште што боље обради употребом најновијих машина и да вештачким гнојевима, вештачким наводњавањем и добрим семеном постигне са сразмерно малих површина врло велике приходе. На коме ступњу стоји чехословачка пољопривреда и колико је савршена њена техника, може се судити по томе, што се они не задвољавају више дејством трж-

сенчења земље усењивим биљкама, помоћу којих се спречава директно дејство сунчаних зракова и ветра, чиме се знатно смањује исушивање и отврђивање земље.

Али овако гарно стање је веома пролазно, јер оно ишчежава по жетви усева доста брзо, што опет зависи од времена, јер ове промене у погледу трошности земље могу да наступе често пута после дан-два. Ако се њива по жетви одмах плитко заоре, онда не само да ће ова мекоћа и трошност земље олакшавати рад при обрађивању земље, него ће се и овакво стање земље на тај начин добро сачувати и за будуће.

Стога заоравање стрњике треба одмах по жетви предузети, јер сваки дан, па и сваки сат задоцнења доноси нам велике штете. Зато треба стално имати у виду ону познату изреку: „Плуг треба да виси о колима“, јер ако се ње будемо придржавали, можемо бити уверени, да ћемо себи допринети велику уштеду и у времену и у новцу.

У колико се плиће и благовремено заорава стрњика, у толико је јевтинији и кориснији овај рад, јер се на тај начин могу веће површине поорати. Овим се радом земљини капилари на површини растура, а танки горњи слој земљи растреса тако, да у унутрашњост земље пропушта: влагу, светлост, топлоту и ваздух, а једновремено чува доње слојеве од исушивања. Оваквим радом остатци заоране стрњике и корова

тора, парних плугова, вештачким наводњавањем, употребом стајског ђубрета и вештачких гнојива, селекционираним биљкама, већ хоће сунчану енергију заменити и допунити електричном енергијом. Примена електрификације у њиховој пољопривреди, најлешје је приказана у институту физичке хемије, где сви апарати раде помоћу електрицитета, па се томе тежи и у пољопривреди. Већ сада се ради на електрификацији чехословачких железница, те ће и та новина за нас, бити у њих обична ствар.

Најзад можемо рећи према ономе што постоји, да је њихова држава учинила за унапређење пољопривреде врло много, да су на томе пољу доста учинили и приватни поседи, али да је задругарство врло много допринело материјалном подизању пољопривредника и њиховог садањег економског стања. То материјално подизање ишло је сопственим снагама задругара, без икакве помочи државе. О томе нам сведоче разна предузећа, која су на пр. пре рата имала само 12.000 ч. кр. капитала, а данас стоје на 20.000.000 ч. кр. (млекар у Троји) или 10.000.000 ч. кр. а данас 250.000.000 ч. кр. (електрична централа у Дражицама) и т. д.

Најзад сматрам за дужност да овим путем у име нашег факултета изјавим топлу благодарност браћи Чехословацима, који су нас најљубавније примили и указали нам братско гостопримство.

Д-р Т. Митровић.

врло брзо прелазе у распадање и тиме се уједно помаже, како сам процес растварања у земљи, тако и исхрана микроорганизама, који се под оваквим условима брзо размножавају. Овако поорана земља може остати неколико недеља, а да не отврдне, чак шта више, оваква је земља осигурана за дуже време од затврђивања, ако би по заоравању наступили топли сунчани дани или честе кише. Сем тога, плитким заоравањем стрњика затрпавамо и семе од разних корова, који по ницању с јесени ваља дубље заорати.

Ако је потребно да се сузбију разне штеточине, онда је нужно да се орање изводи дубље.

Пошто ће ускоро наступити жетва стрњих усева, то у интересу наших земљорадника износимо ове напомене, не би ли им ове биле од користи, да бар у будуће повећају своје жетве.

Д. Ђ. Ђатић.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ.

Питање: У Привредном Прегледу бр. 40. за 1924. г. у белешци „Из технике“ стоји: да су Американци успели после великих експеримената, која су трајала пуних 15 година, да направе универзалну машину за пољопривреду, која врши неких 95 разних пољских радова; — а у Америци је вредела око половине 1924. године 395 долара.

Милош Пољопр. Друштво за обавештење преко Тежака: да ли му је позната ова машина и ако јесте, је ли тачно да је тако прсте конструкције, да свако њоме може руковати, а при том да је с обзиром на њену многоструку употребу, сасвим јевтина, и мисли ли Друштво исту набавити, ради пробе, као што су је набавили у Немачкој, о којој су се врло похвално изразили.

Милош Петронијевић,
пољопривредник из Атењце,
ср. Триавског, окр. Чапачког.

Одговор: Моје је мишљење, да је „универзална машина за пољопривреду“, о којој пита г. Милош Петронијевић, — вероватно, ништа друго, но обичан *трактор*, са којим могу бити везане ма које друге пољопривредне машине и оруђа, због чега се и говори о „универзалној машини“, као што се говорило ипр. и о „универзалном“ плугу Сака. Да би једна иста машина могла радити потпуно разноврсне послове, о томе мени није познато, а теоријски сматрам, да то и није могуће.

Тив. Локот,
професор Универзитета.

НАШИ ДОПИСИ.

Огледи вршени са новим препаратом за сузбијање болести и штеточина винове лозе, тако званим „Cusisa“, које је средство изумео Д-р Штурм. Препарат производи позната твор-

ница хемикалија Е. Мерк, Дармштадт (Немачка).

1) „Cusisa“ са арсеном је прањак, који служи за истодобно сузбијање пламењаче, оидијума и грођаног мољца. Садржи: бакар, сумпор и арсен; колико од сваког, тајна је творнице. Поред тога садржи још неку депљиву материју.

2) „Cusisa“ без арсена разликује се од прве само по томе, да не садржи арсена. Она служи за истодобно сузбијање пламењаче и оидијума. У крајевима, где се не појављује пламењача, оидијум и гусеница мољца истодобно, употребљавала би се против прве и друге болести ова „Cusisa“, а против гусеница мољца који други препарат.

„Cusisa“ се употребљава, кад је чокоће суво и то помоћу добрих запрашивача.

Прво запрашивање мора се обавити између 20 и 30. маја, то је 2—4 дана после првих јаја мољца на младемо грођу, или 5—6 дана после првих летарића.

Друго прањење обавља се 14 дана касније, између 5. и 15. јуна.

Треће прањење 4 недеље после другог. Ако је време за развој пламењаче подесно, треба ово запрашивање раније обавити.

Четврто запрашивање врши се око 10. до 25. августа, чим су се појавила прва јаја друге генерације мољца.

Чокоће треба темељито запрашити. Док је исто од росе или кише мокро, несме се почети са послом. Чим почне грође врети, „Cusisa“ са арсеном не може се више употребљавати, а она без арсена може још.

Радницима, који са „Cusisom“ раде, мора бити добро познато, да имају посла са отровом. За време рада несме радник јести и пушити. После свршеног рада треба настојати, да сви оперу руке. Лишће, које је било запрашено са кусисом са арсеном, не може се употребљавати као сточна храна.

У трговину долази „Cusisa“ у кутијама од 5 килограма.

„Cusisa“ се употребљавало од 1921. год. у велико и то на Рајни, Мозелу, у Бадену, Алзас-Лорену, Виртенбергу, Луксенбургу и т. д., са добрим успехом. У Аустрији показале су огледе вршени 1923 год. у виноградну винодејско-воћарске школе у Кластернајбургу, да је „Cusisa“ добро средство и да служи сарси. Исте резултате показали су огледе вршени у другим виноградним крајевима и земљама.

Стога је било врло важно да се „Cusisa“ и у нашу земљу испита. У ту сврху придобио је потписати г. Л. С-боња, виноградаря из Краљевог Брега, који је из Немачке поручио 30 кгт. „Cusise“. Држава нам је изашла у сусрет, те је ослободила ову количину од царине.

Министарство Пољопривреде и Вода наредило је потписатоме, да врши огледе са „Cusisom“ лично и да поднесе о свему Министарству извештај.

У циљу да бисмо добили што потпуније и меродавније резултате, испитала се „Cusisa“ на 3 места и то:

1. У Белој Цркви, где је огледе вршио путни наставник виноградарства и винарства за Банат, г. Хел.

2. У Чоки (Банат) у виноградну властелинства Браће Ледерер.

3. У Краљевом брегу код Суботице, огледе је вршио г. Собоња и потписати путни наставник.

4. Једну пробу послали смо среском економу у Великом Градишту. Пошто је иста стигла касно, то ће економ извршити огледе тек ове године.

Резултати:

1. Господин Хел из Беле Цркве пише:

„24. маја 1824. г. запрашивало се у моје виноградну први пут са „Cusisom“ тачно према упутству фабрике Е. Мерк, које је било приложено препарату. У ту сврху одредио сам једну партиду од 2000 чокоћа. Већ 8 дана после првог запрашивања појавише се први знаци заразе од пламењаче. Стога сам одредио 5. јуна друго запрашивање. Истодобно употребио сам и „Cusisa“ са арсеном против грођаног мољца.

Пламењача се ширила ипак све више, стога сам 1000 чокоћа до трећи пут са кусисом запрашати, а 1000 чокоћа дао сам прскати са 2% -ном бордовском чорбом. Првих 1000 чокоћа изгубило је већ у месецу јулу сасвим своје лишће, грође је било исто тако много заражено. Прскање бордовском чорбом овог три пута са кусисом запрашиваног чокоћа није више могло стати на пут ширењу пламењаче. Код оних 1000 чокоћа, које сам дао само два пута запрашати са „Cusisom“, спасио сам помоћу поновљеног прскања са бордовском чорбом 30% грођења.

Након овог жалосног искуства одустао сам од даље употребе „Cusise“. Стога не могу о „Cusisi“ са арсеном и њеном деловању на гусенице мољца ништа позитивног казати.“

Резултат дакле сасвим негашиван.

2. Из Чоке јављају:

„Cusisa“ без арсена показала се као добро средство за сузбијање пламењаче на лишћу и грођу. У велико се иста не може употребљавати, пошто је запрашивање могуће само, кад је чокоће од кише или росе мокро, стога само кратко време.

За сузбијање пламењаче и оидијума на грођу „Cusisa“ је добро средство, а пуно је скупапа него мешаница праха од модре галице и сумпора.

Пошто се код нас мољцац не појављује у великој мери, не можемо о употребљивости „Cusise“ са арсеном дати нашег мишљења.

(Потписати мора приметити, да је тврђња, да се може запрашивати само кад је лишће мокро, нетачна. Запрашивање са „Cusisom“ може се вршити само код сувог чокоћа).

3. Резултати из Краљевог Брета:

Код вршења огледа са „Cusisom“ поступало се тачно према упутствима примљеним истодобно са препаратом од фабрике Е. Мерк, Дармштадт. С почетка имали смо успех. Месеца јула опазили смо жртве гусенице прве генерације мољца, које су гинуле од арсена. Пламењаче се досуше местимице појавила, а то само ограничено. Оидијум се на парцели, на којој су огледи вршени, није појавио. Чим је пак у летње доба наступило кишовито време, почела се пламењача ширити. Након неколико кишовитих и топлих дана показивала је парцела, на којој су огледи вршени, у погледу заразе пуно слабију слику, него остали део винограда, који је прскан са бордовском чорбом.

Рад са „Cusisom“ је врло лак и једноставан. Ако се запрашивање врши пажљиво и са добрим запрашивачем, долазе сигурно сви делови чокота са препаратом у додир. Чокот је у првом моменту омотан од једне магле овог праха, који се онда полако спушта на његове поједине надземне органе. Ово је преимућство сваког препарата, који се употребљава у форми праха. А као сви слични препарати има и „Cusisa“ ову слабу особину, да је киша брзо испере. У томе према мишљењу потписатога треба тражити неуспех. Ове године имали смо климатске појаве, које су биле по развој криптогамских болести врло подесне. Највећу улогу играла је у томе киша, која је у нашем случају омогућила не само моментани развој и ширење пламењаче, већ је она испрала са лишћа и т. д. и „Cusisa“. Последица тога била је, да је парцела на којој су огледи са „Cusisom“ вршени, у месецу августу пружала жалосну слику, као да се сузбијање пламењаче уопште није вршило.

Оидијум се у овој крајевина не појављује као опасна болест. Показало се је, да „Cusisa“ није гроже од ове болести штитала.

Да није нанео случај, да смо вршили огледи са „Cusisom“ баш 1924. год. по развој пероноспоре сасвим типично подесне године, добили бисмо могуће и ми сасвим друго мишљење.

Сходно нашим резултатима са „Cusisom“ можемо казати следеће: „Cusisa“ је пуно слабије средство за сузбијање пламењаче и оидијума, него бордовска чорба и сумпор. У кишовитим годинама не може се уопште употребљавати, пошто је киша испере са лишћа и т. д. и пошто се као прахак након једне опасне кише уопште не може употребљавати, док чокоће није сасвим суво. Против грожећаног мољца мораће се тражити друга средства. Арсен је сигурно добро средство против ове штеточине, а у комбинацији „Cusisa“ се не може употребљавати, пошто цела комбинација не служи сврси, као што су наши огледи показали. Поред тога је „Cusisa“ за нас врло скупо средство.

Станко Шнајдер,
путни наставник виноградства
и винограда за Бачку и Барању.

Б Е Л Е Ш К Е

Кад су усеви зрели? — Стрњи усеви се не могу жњети док су у млечном добу. Кад зрно отпочне жути и кад се може неким пресећи, а при том не испушта сок, т. ј. док је у *жућој зрелости*, почиње се жњети, но с тим да се остави у руковетима или у сноповима да наикнадно дозри. Овако пожељена пшеница рад се купује, јер има врло лепу боју. Зрно је у *пошурој зрелости*, кад се неким не може пресећи. Обично се оставља да потпуно узри само онај део њиве, са кога желимо оставити семе и тај се део жање или сасвим рано изјугра или доцкан увече, јер тако зрно најмање испеда из класа.

Расађивање зимског купуса, кад се изврши одмах по Видов-дану, даје најбољи резултат.

ГЛАСНИК.

Прибрање података о моби и њој сличним обичајима*) — Са привредног и друштвеног гледишта *моба* (молба или тлака) је један од најважнијих и најкреснијих народних обичаја. Она је досад доста описивана, али ни мало проучена. Да бих дао праву слику мобе и оценио њен пун значај, прибрав сам у главном све, што је до сад о њој објављено. Али налазим да је то још *недовољно*. Има читавих крајева, из којих досад није објављен никакав опис мобе, а још више их је таквих, где је моба описана сувише једноставно и површно. Зато је потребно све то допунити, ако се хоће да се тај обичај како ваља позна и проучи у целом нашем народу. А то треба учинити не из прсте жеље за познавањем живота и рада народног, већ још више ради тога, да би се могле утврдити мере, помоћу којих би се обичај мобе могао очувати и што боље искористити и у будућности.

С тога ће сваки познавалац народног живота заслужити опште признање, ако се буде прихватио описа мобе по овим питањима:

За које се послове купе мобе (пољске и женске, и које поименично)? — Ко сазива мобе (инокосне или задружне куће, сиромаси или газде)? — Кад се сазивају (радним даном или празником и којим, о мрску или посту, дању или ноћу)? — Како се сазивају (појединачно или општим позивом, како и кад)? — Како се иде на мобе (радо мли нерадо, у свечаном или обичном оделу)? — Колике су мобе (најмање, најчешће и највеће по броју мобара)? — Чимим оруђем мобари раде (својим или домаћиновим)? — Где се скупљају и и како иду на место рада? — Кад почињу рад

*) Г. Д-р М. Влајинац, редовни члан С. П. Друштва, који прибрав податке ради једне студије о моби, уложио нас је да овај наредни скупити и „Тешак“. Ми то радо чинимо и позивамо наше читаоце да г. Влајинаца помогну у прибраву потребних му података, у толико јер што је питање, које он жели да проучи, од велике важности по пољску привреду. *Уредник.*

(изјутра или кад друкчије)? — Како се ради на мобама (са поделом посла или не, ко дели посао; уз забаве или озбиљно; уз свираче или без њих)? — Ради ли уз мобаре и кућна чељад? — Колико се и како уради (много или мало, валано или не; уз чији надзор)? — Кад се и како свршава моба (увече или кад друкчије, уз неке обреде и забаве или без њих)? — Какве су обавезе домаћина према мобнишма (има ли новчане награде или само хране и пића; колико и којих оброка има; шта се све даје о којем оброку; има ли и моба о својој храни, и кад)? — Постоји ли обавеза путног враћања радних услуга сваком мобару (или можда има и моба без те обавезе)? — Да ли је раније било више моба или сад (ако их је мање, зашто)? Како сам народ цени значај моба и сматра ли да оне имају штетних последица и којих?

Сва та обавештења посебно или упоредно дати и за сличне обичаје као што су осбито: *позајмица, замена, поређе и сувез*. А по могућству описати и обичај *спреге*.

Неизоставно означити да ли описани обичаји важе само за извесно место или за читав крај.

Опис слати на моју адресу. За сваки примерен опис бићу најдубље захваљан, и нећу пропустити ниједан, а да га нарочито не споменем и не истакнем, где буде требао.

Јуна 1925. год.
Београд
Крунска ул. 61.

Д-р Милан З. Влајић.

КЊИЖЕВНОСТ

„Пољопривредни Гласник“. 1. о. м. изашао је из штампе 11. број „Пољопривредног Гласника“ са овом садржином:

Dr. Ditrich-Bankow: Nešto о stočarskim i kontrolnim udrugama i sjevernom Šlesvigu i u Danskoj. — Ј. Јањић: Земљорадња у Сједињ. Сев.-Амер. Државама. — S. Vinogradov: Odgajivanje teladi u stočarskom zavodu Moskovskog Poljopr. Instituta. — Окопавање усваја — Овогодишња пољопривредна изложба у Прагу. — *Naučni dec*: Pavao Kvakan: Interpretiranje poljoprivrednih eksperimentalnih rezultata. — *Белешке*: Пољопривредни курсеви за учитеље у Ази. — *Строј* на сировој уље као строј за виђење у пољопривреди и индустрији — К. Поповић: Чилска шалитра или цианамид? — Арагат за сејање кикирики. — Пољопривредна и индустријска изложба и вапшар у Суботици. — *Књижевности*: Јањић: Ферментација дувана. — Добричевски: Ishrana šćerне тере. — Воћарство, његов значај, историја и *сидоси*. — Јањић: *Научни Пољопривредни Реџник*. — *Razvitak zemljoradничко-tehничког rada у Slovačkoj*. — Повећајмо чисту добит нашег газдинства.

Годишња прегплата: за појединце 130, за удружења, читаонице, друштва и т. д. 160 динара. Уредништво се налази у Новом Саду, Петра Зринског број 2.

ЗАПИСНИК

23. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва држане 3. јуна 1925. год. у дому друштвеном у Београду.

I.

Прочитан је записник XXII седнице, Одбор усваја прочитани записник.

II.

Читају се мишљења финансијског Одбора:

1) № 5654. По понуди Јевте Пешња предузимача за накнаду оправке и поправке. — Одбор усваја мишљење да се изврше означени радови за суму од 9.060 динара.

2) № 5814. По прочитаној извештају о стању بلاгајне за месец мај о. г. — Одбор усваја извештај и одлучује:

а) да се расходује порез бивших службеника из 1923 г. Мирка Димитријевића 479 50 динар; Михаила Скородумова 178 40 динар; Михаила Тљоржевског 94 20 динар. и Светозара Станковића 144 20 динара;

б) да се Мустафа Салибеговић из Б. Поља, који је као изасланик Подружине Б. Пољске, примио из Друштвене касе у 1923 г. привремено 2000 динар аkonto путних трошкова пређа адвоату.

в) да بلاгајник настане да десковачка Подружина одмах пошаље рачун за 3000 динар. колико је привремено примила на име транспорта справа од Битоља до Лесковца, и

г) да بلاгајник настане да се и остали привремени издаци што пре ликвидирају, пошто се повлаче из ранијих година.

3) По прочитаној извештају о стању текућих рачуна, Одбор та прима знању с тим да се дужници опет позову да отплате уредно шаљу, односно да стара дуговања одмах привере.

III.

Читају се мишљења набављачког Одбора:

1) № 5652. По понуди Васе Божидариновића за плави камен. — Одбор усваја мишљење да му се тражи понуда за паковање у џаковима и да цене назначи у динарима

2) № 5692. По понуди Кондића и друга за сиршите и др. материјал. — Одбор усваја мишљење да је за сада понуђена роба непотребна.

3) № 5749. По реферату маџационера да се набаве ручни запрашивачи. — Одбор усваја мишљење да се поручи још 10 комада.

IV.

Читају се мишљења инспектора:

1) № 5759. По молби нове Подружнице из Сараорца да се прими у састав — Одбор усваја мишљење да се прими, пошто је испунила услове.

2) № 5778. По извештају редовног члана г. Милана Ђурића, начел. Мин. Пољопривреде и Воде о спору између Управног и Надзорног Одбора Крајинске Пољопривредне Подружнице. — Одбор прима извештај знању и захвалује г. Ђурићу што се одазвао Друштвеној молби по депешци од 24 пр. м. те овај спор извидео и дао податке о стању. Пошто је ова Подружница требала одржати вредну скупштину маја о. г. то сачекати такође извештај о томе, на онда предузети потребне мере у смислу извештаја г. Ђурићевог.

V.

№ 5813. Изложбени Одбор саопштава списак Подружница које би желеле да у овој години приреде изложбе

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
уважују се
Срп. Пољопривредно Друштво
у БЕОГРАДУ

Претплату примају и све поште

На основу најбољег решења од
априла 1869. г. прелазно друштвено
носки пошта бесплатно

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

За С. П. Друштво власник, председник, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредник, Бож. В. Раиковић

Број 27.

БЕОГРАД, 5. ЈУЛА 1925. ГОДИНЕ.

Година LI.

Воћарима!*)

Трговински Гласник у своје броју од 5. јуна т. г. донео је у чланку „Пред воћном сезоном“ извештај да су изгледи за овогодишњу бербу воћа одлични, а нарочито да су врло добро понеле јабуке и крушке, те се треба побринути за њихов извоз. Тим поводом сматрали смо за потребно да заинтересованим скренемо пажњу на једно тржиште, на коме би се могле врло добро пласирати наше јабуке, као и на извесне околности, од којих зависи повећање извоза наших јабука у иностранство.

У питању је наиме Египат, чија је потрошња свежег воћа у опште, а јабука нарочито, врло велика. Сва потрошња, у одсуству домаћих производа, подмирује се увозом из иностранства. Следећи преглед, узет из службене статистике Египта, показује колики је био увоз јабука у 1923. и 1924. години и са којом размером учествују у томе увозу поједине државе:

Држава порекла	1923.	1924.	1925. (само I тромесечеј)
Британија	кгр. 50.069	кгр. 9.173	кгр. 150
Кипар	" 2.185	" 3.340	" —
Аустралија	" 338.385	" 64.598	" 16.872
Француска	" 59.878	" 9.627	" 1.063
Грчка	" 1236.954	" 1192.831	" 29.780
Италија	" 4280.642	" 4700.343	" 997.138
Палестина	" 4.831	" —	" —
Румунија	" 43.934	" 9.684	" —
Сирија	" 69.412	" 155.611	" —
Турска	" 4198.135	" 3978.996	" 168.343
Сјед. Ам. Др.	" 344.904	" 459.429	" 173.050
Друге земље	" 2.137	" 8.047	" 109
Укупно кгр.	10.631.466	10.593.679	1.386.505
Вред у егип. стерлинама	124.534	121.828	22.868

*) Овај извештај намест Генералне Консула у Трсту г. Душана М. Степановића, који нам је доставио Министарство Пољопривреде, радо притануо у „Тежак“ због његове велике важности, са жељом да се наши воћари, а нарочито воћарске задруге, користе напетим саветима и понуђеним услугама Консулата. Уредништво.

Египат дакле увози годишње просечно 10 до 11 хиљада тона јабука, у чему Италија заузима прво и предоминантно место, а за њом долазе Турска, Грчка и Сјед. Амер. Државе. Потребно је напоменути да је роба, која се увози из далека, дакле из Италије (Тирола) и из Америке, много финијег квалитета него роба из Турске и Грчке, јер поређећи увоз по вредности утврђује се на пр. да је вредност увезених јабука из Италије два пута већа него вредност јабука увезених из Турске и ако се количине увоза из ове две земље прилично приближују. Вреди такође приметити да се увоз јабука из Америке стално повећава на штету увоза из Турске и из Грчке.

Што се пак тиче тржиштаног тржишта са сваким воћем, видимо из Статистике Трговачке Коморе у Трсту следеће податке о промету свежег воћа (односно јабука, јер се са другим сјед. амер. воћем слабо тргује) у 1922. и 1923. год. преко Трста: Увоз свежег воћа железницом:

Из Итал.	Југослав.	Ауст.	Остале	Укуп.
1922. г. кв. 81.516	2.013	4.052	4.466	92.047
1923. г. кв. 63.096	2.088	8.440	1.751	75.375

Извоз свежег воћа за Египат био је следећи:
у 1922. год. 47.807 квинтала
у 1923. год. 27.090 квинтала

Количине јабука које се из Трста извозе за Египат доста су знатне, само је у томе наш удео ништаван. Јабуке које се увозе у Трст из наше земље, па и из Аустрије, подмирују потрошњу у самом Трсту, јер нису за египатско тржиште, које као што смо горе напоменули, тражи фињу робу, макар она била и два пута скупа од обичне. Зато се из Трста извозе за Египат само тиролске јабуке, из околине Мерана, које су у целом свету чувене по своје доброј квалитету и по начину сортирања и паковања. Наша земља располаже такође добрима врстама јабука, само је код нас начин бербе и паковања врло примитиван, а о сортирању јабука мало се врло рачуна.

Ради поређења изложићемо начине поступања са јабукама у Тиролау и код нас.

Јабукe у Тиролу 1) *пажљиво се беру руком* или стресају у нарочите мреже, али тако да се ни мало не намељају (нагњече); 2) *сортирају се на седам разних категорија* по величини а према нарочитим прописима, који зато постоје; 3) *лепо се пакују* у нарочите мале сандуке, чија бруто тежина не износи више од 30 кгр. са 25 кгр. чистих јабука. Свака јабука увија се у нарочиту хартију, а потом се ређа у сандук, обложена са фином дрвеном вуном, тако да је јабука, после макако дугог транспорта, у ек сачувана и ненамељана. Трговци који хоће да купе, довољно је да назначе, коју категорију јабука желе, од најфинијих до најпростијих, и да буду тачно услужени. Не морају ни да путују на лице места, јер унапред знају, какву ће робу добити.

Код нас међутим јабуке се 1) *преликом бербе немилосрдно отресају*, преносе у врећама, џаконима и корпама од воћњака до куће, од куће до тржишта и т. д.; 2) *без икаквог пробирања и сортирања* трају се на исту гомилу мале и велике, читаве и ненагњечене; 3) *пакују се врло примитивно* у велике макакве сандуке од 100 кгр., стављајући ред јабука ред сламе. Један тржишњани увозник причао је, да је јабуке добијао из Србије (Ивањица) у великим старим сандуцима од бивше аустр. режике дувана и да је, разуме се, имао велике губитке, јер је целу пошиљку морао понова да пребира и пакује. Други један увозник причао је, да је од наших продаваца јабука у Словенији и Хрватској био вођен у подрум или да таван, под кров, где су му показиване набациане гомиле јабука изубијаних, натуралних и небрзаних.

Време би било, да се заједничким настојањем свих надлежних и свих заинтересованих ово стање поправи, јер само тако моћи ће наше јабуке, које су по општем трврјењу врло доброг квалитета, задобити сва страна тржишта. Контрола Министарства Пољопривреде, која је имала врло добре последице за извоз сувих шљива, морала би се исто тако увести и за јабуке.

Генерални Консулат у Трсту стоји на расположењу свима заинтересованим установама и лицима да даје детаљније податке о начину сортирања и паковања јабука, онако како се то врши у Тиролу, као и цео један сандук са упакованим јабукама, разуме се на јесен, чим почне сезона и уз накнаду учињених трошкова. Могла би се исто тако по споразуму Министарства Пољопривреде и вођарских задруга послати у Тирол два-три наша младића као питомаца, да се на лицу места упознају се радом око јабука, који би после држали курсеве у свима нашим вођарским крајевима и давали потребна упутства.

Што се тиче самога извоза јабука за Египат у идућој нашој извозној сезони вредно је напоменути и то, да сада имамо нашу сталну месечну линију (Дубровачке Пловидбе) са Александријом,

те би се експедиција пошиљки лако и директно могла вршити не само из Трста и Солуна, већ и из свих наших јадранских лука.

ЈАВНА ГОВОРНИЦА*

Мало одговора г. Д-р Влајинцу.

Поводом мог чланка „*Полемика као реклама*“ у 17.—18. бр. „Тежака“ од ове год. г. Влајинац брани своје раније изнето гледиште у 23. бр. „Тежака“ у напису „*Истина изнад свега*“. Он је у том одговору био опширан и пољемичан. Ја пак у овом одговору на исти напис избегаваћу, да будем опширан и пољемичан, јер зато немам потребе, пошто је г. Влајинац у поменутом свом напису у многамо корегирао раније своје трврјење, да је азот у вештачком ђубрету цијанамиду не само штетан, „већ је чак и отров за биљке“.

Нећу ићи у одговору редом по тачкама, задржаћу се на важнијима. Тако у тачци 2. г. Влајинац, да би утврдио, да он „није измислио“ своју покуду противу цијанамиду, наводи, у потврду својих навода, два аутора немачка. Једну књижицу о цијанамиду штампању 1915. године, и један навод из књиге једног хемичара штампане 1921. године. Наводи оба та његова аутора, могу се данас сматрати као застарели. А да је то тачно нашећу један пасус г. Влајинца у поменутом његовом напису у тачци 10. Казао је: *Итреба губити из вида, да је производња цијанамиду и употреба његова за ђубрење почела тек пре двајестак година. За све прошекло време***) та је производња *стално* побољшавана и усавршавана, како би се поједине *слабе* стране цијанамиду исправиле или бар ублажиле“. Према овоме признају г. Влајинац његови наведени аутори застарели су један за 10, а други за 4 године. Јер ако је и уколико могао бити азот у цијанамиду штетан, то је одклоњено, пошто се производња цијанамиду *стално* (значи сваке године) побољшавала и усавршавала.

У тачци 3. г. Влајинац говори о некој мојој нелогичности, коју „не може да схвати“. Нема нелогичности у ствари, о којој је била реч, јер азот у цијанамиду не могу биљке ни усисавати пре, но што он претрпи промене у земљи, па следствено да он дотле остаје неутралан. Тако исто не може се наћи у мом напису какве недоследности, коју г. Влајинац изналази у тачци 4.

На моју коректуру на садржини процента азота у цијанамиду г. Влајинац говори у тачци 1. То није имао потребе, јер разан проценат зависи од фабрике, које производе цијанамид. Мени су моји наводи из фабрике у Русе требали да по-

*) За списе и нахову садржину под овом рубриком уредничтво не одговара. Уредничтво.

**) Подучено је моје. Писао.

послуже за цену азота у цијанамиду, у сравњењу са ценом азота у чилској шалитри.

Да ли се цијанамид треба да баца на њиву 7—8, или 8—15 дана пре сејања усева, г. Влајинац у тачци 5. изводи: „баш то показује да у тврђењу о отровности у напред означеном смислу ипак мора имати неке истине“; то недоказује да је азот у цијанамиду „отров за билке“, већ да га треба бацати на њиву и заорати најмање на 7 дана пре сејања, да би се азот почео хемијски распадати у јединење, да га билке могу усавати. А та промена врши се постепено и она се потпуно цела не изврши ни за 15 дана, што бива према приликама и условима у земљи. Да је то тако, доказ је, што се дејство азота у цијанамиду показује понекад и у идућој — другој — години.

У тачци 7. г. Влајинац се труди да одбрани своје наводе, да се руке могу да разрабавае и кад прах уђе у очи, да се може ослободити. У томе му је труд узалудан. Јер ако је кад (у ранија времена) и било каквог штетног дејства цијанамид на руке и очи сејаца, то је у току година одклоњено и усавршено, пошто се данас налази у промету уљанисан цијанамид, те не прашни, кад се баца. А разуме се, да радник са рањавим рукама несме бацати не само цијанамид но и суперфосфат, па ни прашину скупљену са друмова.

Поред онога, што сам напред цитирао из 10. тачке написа г. Влајинца, да наведем још један пасус из те тачке, којим он обара своје раније тврђење о покудама цијанамида. Он наводи: „Корисност цијанамида као ђубрета у опште није нико спорно, ниш *може спорити*. Нисам је ни ја спорно. (?) Указао сам само на разне недостатке и штетне последице, ако се цијанамид не употреби за гнојење, кад и како треба“.

Са овим признањем г. Влајинца могао би завршити свој одговор, али ћу дати још нека објашњења на наводе г. Влајинца у тачци 8. и 11. Мој навод да фабрика у Руше (Словеначка) извози по 200 вагона месечно цијанамид у Француску није „само по себи занимљиво“, како вели г. Влајинац, но то доказује, да су Французи добро оценили и утврдили, да је употреба цијанамида да ђубрење њива врло корисна. А што сам навео пример само фабрике у Руше, то није „из незнања или из неке нарочите намере“, како замисља г. Влајинац, већ с тога, што сам био у тој фабрици и што сам упознат са њеним извозом, а из других фабрика нисам имао податке о њиховом извозу цијанамида.

Да није г. Влајинац у чланку свом у „Пољопривредном Гласнику“ од 1. априла т. г. употребио онако оштре изразе и тешке покуде против цијанамида, као и неоправдане нападе на

Српско Пољопривредно Друштво и Удружење Економиа, не би изазвао противу себе револт код многих пољопривредника, који сматрају за дужност да пропалају употребу свију врста вештачког ђубрета, па и цијанамида. Под тим утиском и ја сам изазвао те сам, мимо свог обичаја, употребити неке мало оштрије изразе у свом напису „Полемика као реклама“, који су могли изостати, а да самој ствари ништа не одуму.

Са овим сматрам да може бити завршена ова полемика о цијанамиду, јер је допринела, да се разбистре појмови и да се потру сумње у корисну употребу азотног ђубрета цијанамида за ђубрење пољских усева.

В. Т. Радоваковић.

ИЗ ПОДРУМАРСТВА

Енокарбон.

[*производ Друштва за хемију и металургијску производњу, Хрушово (Чехословачка)*].

Тај енокарбон, т. ј. угаљ за енолошке сврхе, послало нам је Д. Д. „Зорка“ из Суботине, а по молби Српског Пољопривредног Друштва, да би смо га испитали с обзиром на чистоту и на дејство при употреби за поправљање вина.

У том циљу извршили смо следеће анализе и огледе:

- 1) Специфична тежина: 0.32
- 2) Сушењем и жарањем пробе од 2.5078 гр. утарђен је следећи састав:

губитак на 110° Ц (влага):	0.5577=22.24%
сагорљиви део (угљеник):	1.8952=75.57%
несагорљиви остатак (пепео):	0.0549=2.19%
	2.5078 100.00%

Минералне материје, растворљиве у соној киселини, износе 40% од целокупног пепела (= 0.8% од несусушеног угља).

3) Реакција на нитрате негативна; реакција на сумпорводоник такође негативна.

4) Усули смо 5 гр. угља у 100 см. куб. де-стилисане воде (= 5 кгр. по хектолитру), смешу смо често мијкали и након 24 сата филтрирали: филтрат није показао ни најмању киселу реакцију.

У истој филтрату испитали смо хлориде (у облику натријског хлорида) и нашли смо 1 дециграм за 100 грама угља (0.1%).

5) У 200 см. куб. раствора винске киселине од 10% усули смо 5гр. угља (=2.5 Кгр. по хл.), смешу смо енергично промијкали и после четврт сата филтрирали да неутрализујемо 10 см. куб. филтрата, потрошили смо 10.6 см. куб. дециномалног натријског хидроксида, док је за неутрализовање једнаке запремине чистог раствора винске киселине било потребно 13.5 см. куб. истог

алкалног раствора; али разлика од 2.9 см.³ која представља губитак од 0.02 гр. винске киселине, резултат је како неутрализације услед алкалних састојака угља, тако и апсорпције од стране угља.

У истом филтрату тражили смо и гвожђе, и то колориметриски, по методи коју *Rocques* употребљава за енлошки коштани угаљ (*poir animal*), а у претпоставци, да ни вино не може да из минералних састојака угља узме и раствори више гвожђа, но што то може учинити раствор винске киселине од 10‰. За колориметриско поређивање зготовили смо титрирани раствор гвоздене соли, који у једном см. куб. садржи 0.0001 гр. (једну десетину милиграма) гвожђа; али пошто нам се и такав раствор показао прејаким, разблажили смо га на начин да сваки см. куб. садржи само 0.00001 гр. гвожђа, т. ј. један стоти део од милиграма; и тајкањем смо нашли, да раствор који садржи:

10 см. куб. нашега филтрата (од 5 гр. угља у 200 см. куб. вин. киселине од 10‰),

1 см. куб. соне киселине,

1 см. куб. фероцијанкалија (5%) — одговара, по интензиту боје, следећем раствору:

1.5 см. куб. титрираног раствора гвоздене соли (=0.000015 гр. гвожђа),

8.5 см. куб. чистога раствора винске киселине од 10‰,

1 см. куб. чисте соне киселине,

1 см. куб. фероцијанкалија (5%).

Учинивши рачун, угаљ садржи само 0.006% гвожђа, растворљивога у винској киселини од 10‰ т. ј. од 100 грама угља, раствор винске киселине може да прими само 6 милиграма гвожђа.

б) Моћ апсорпције угља према боји вина испитивали смо на једној ружичи од прокупца, средњег интензитета ружичасте боје, из подрума Виноделско-Воћарске Школе. Узимали смо по 200 см. куб. вина (у флаши од ¼ литра, са бушењем чепом), додавали тачно одмерене количине угља, енергично мућкали по четврт сата, па филтрирали; и добили смо следеће резултате:

а) Са 1 гр. угља (= 500 гр. по хл.) савршена декolorација вина, филтрат је бистар као вода; по додатку неколико капи концентроване сумпорне киселине, у филтрату се јавља златно-жута боја, али без икаквог трага црвенила.

б) Са 0.5 гр. угља (=250 гр. по хл.): потпуна декolorација са једва приметном жутом нијансом; по додатку конц. сумпорне киселине, филтрату се враћа бледа ружичаста боја.

в) Са 0.162 гр. угља (=81 гр. по хл.): филтрат показује врло бледу ружичасту боју; по додатку конц. сумпорне киселине враћа му се жива црвена боја.

Зготовили смо суспензију угља, (7.72 гр. по литру) у воденом раствору шећера од 25° Вауме-а: да добијемо исти резултат, као под в), морали смо употребити 21 см. куб. суспензије, дакле опет исту количину угља (0.162 гр.), као год у сувоме стању.

Пошто смо једном црном и врло опорном жупском вину додали угља у сразмери од 1 кгр. по хл., филтрат је имао од прилике исту боју, као и смеша од једне трећине истог вина, са две трећине десиглисане воде.

7) Целокупна киселина вина, коме смо додали угља у сразмери од ¼ кгр. по хл. пала је од 4.6‰ до 4.4‰ дакле за 0.2‰.

8) Моћ апсорпције угља пробази смо на једном бувавом тежачком вину у сразмери од 40 гр. по хл. вино је сасвим изгубило мирис по буји; али пошто је било ружичасте боје, изгубило је и сразмерно много боје, постало је жуто-ружичасто, тако да би га после операције требало крижати са здравим црвеним вином.

Закључак: Испитани угаљ јесте врло фини и порозни дрвени угаљ, тако добро пречишћен и таквога састава, да одговара својме имену, т. ј. условима, који се траже од доброг енлошког угља; јер при умереној употреби, која је у винарству уопште допуштена, он не представља никакву опасност по вино, т. ј. не може да вину да шкодљивих материја, ни материја које би осетљиво промениле хемијски састав вина.

Овом приликом сматрамо за своју дужност да кажемо и нешто о употреби угља у винарству уопште. Пошто се бела вина више траже и боље плаћају, а ми немамо довољно винаградску површину под белим сортама, наша је пијаца поплаћена вештачким белим винима т. ј. винима, која се справљају декolorисањем ружичастих и црвених вина помоћу угља (уз укрштавање, додавање карамела и т. д.). Поред тога, ми имамо много вина и од директних произвођача, која се мање цене због јаке боје и неугодног укуса — па и за та се вина троши много угља. Да би се ублаживањем боје и укуса сакрио њихов природни карактер. Декolorисање црвених вина помоћу угља допушта само аустријски закон о вину, с тим, да се добивени производ не сме продавати „као природно бело вино“, ни као „оригинално бело вино“, али сме као „бело вино“ и као „природно вино“. Француски пак законодавац полази са становишта, да су црно, ружичасто и бело вино три сасвим различна типа вина, различна не само по боји, него и по општој конституцији, па да у томе смислу црно или ружичасто вино не може постати „белим“ самим тим фактом, што му се је одузела боја. Такав дакле поступак сматра француски закон фалсификацијом, те строго забрањује одузимање б: је црном вину или пак ружичастом, имајући у виду, да су с тим поступком скопчане и друге врсте фалси-

фикације. Међутим и француски закон допушта употребу угља за деколорисање, али само за један случај: за скидање лаке ружичасте љаге са белог вина од црног грођа. Наиме, брзим одвајањем сока од pokožице, пре најмањег почетка зрења, добије се и од црног грођа вино, које по своме саставу јесте истоветно са белим; при савршеном раду то вино не би смело имати ни најлакшу ружичасту нијансу; али пошто је то у пракси тешко провести, та ружичаста љага сматра се за случајну грешку, стога се допушта вештачко скидање те љаге, које се стварно и не сматра за деколорисање. Немачки закон о вину допушта „употребу опраног дрвеног угља или пречишћеног коштаног угља“, без икакве примедбе и ограничења; али сви коментари закона тумаче законодавчеву намеру тако, да се дрвени угаљ употребљава за одузимање неугодних мириса и укуса, а коштани за одузимање трагова ружичасте боје у белој вину од црног грођа.

С овим напоменама хтели смо само да нашим виноградарима и трговцима скренемо пажњу на чињеницу, да ће и наш јединствени закон о вину за целу државу имати да реши питање употребе угља у винарству, и да вероватно после тога угаљ неће смети да се у подруму троши у оној мери и за све оне сврхе, како се данас ради.

Енолошка Станица — Буково (Неготин).

ИЗ ВОЂАРСТВА

ДУЊА

(*Cydonia vulgaris* или *Pyrus Cydonia*).

Ова је воћка пореклом из Персије, одакле је пренета у Грчку, где је још на 600 година пре Христа била гајена. У западне државе пренета је доцније, а до данас није баш тако цењена у воћарству, ниги има тих крашних сората по крупноћи и квалитету, као што има код нас.

Код нас је дуња прави украс у баштама. Због лепог, крупног миришљавог плода лепе жуте или бело-жуте боје, трајашности плода и његове употребе, дуња заслужује да се што више размножава. Од дуња се справља слатко, мармелада, (пекmez заслађен шећером) и питије, пече се ракија, а кад се остави неколико плодова у соби, дају леп мирис.

Дуња се гаји у воћарству као чучава или полувисока воћка. Успева на благим косама у подножју брдовитих места и на равним местима заклоњеним од јаких ветрова. Земљу изискује снажну и помало влажну.

Размножава се семном, резницама, изданцима и нагртањем.

Као подлога за калемљење крупних сората служи само обична дуња ситног рода. Произ-

ведене саднице резницама од добрих сората калемити се не морају.

Од дуња није много сората и поделе помоћноше нема, а познате су ове сорте:

1. Дуња Врањска (De Constantinople)
2. Дуња Португалска (De Portugal)
3. Дуња Берског
4. Дуња Анђелија (Охридска)
5. Лесковачка дуња
6. Крушевачка дуња
7. Радујевачка дуња
8. Обична дуња.

Све се наведене сорте код нас налазе и већим делом размножавају, сем Португалске дуње.

Дуња мање нападају штеточине и разне болести, но друге воћке, те је и с тога за препоруку.

Врањска дуња: плод је врло крупан облика крушкастог. У добу зрења боје је жуте, око Врање бело-жуте.

Љуска је споља многим маљама покривена. Плод мери често 1 кгр., чак 1.150 кгр., није доволно сочан.

Дуња Анђелија (Охридска): плод је врло крупан облика крушкастог, у добу зрења боје жуте и маљав. Достигне невероватну крупноћу и тежину од 1.250 кгр.

Берског дуња крупна је, облика јабучастог, по дужини ребрастог. У добу зрења плод је боје бело-жуте, маљав и сочан.

Лесковачка дуња, плод је крупан, облика је јабучастог, у добу зрења је боје бело-жуте, маљав и сочан. Најбоља је сорта за прераду.

Крушевачка дуња као Лесковачка, у дубу зрења боје је жуте.

Радујевачка дуња, плод је крупан, облика округло-дугуљастог, по дужини плода ребраст, маљав и сочан.

Обична дуња, плод је ситан или срђе крупноће, различитог облика, маљав, више коштуња.

Ради потпуности помињемо и *јапанску дуњу* (*Cydonia Japonica*). Ова се дуња због лепог, крупног и разнобојног цвета гаји у парковима ради украса.

Од ње има све сорте:

Cydonia Japonica alba белог цвета.

Cydonia Japonica rosea цвет је боје црвене.

Cydonia Japonica purpurea цвет је боје затворено-црвене.

Код нас плод не сазрева.

Вој. Бурић.

Б Е Л Е Ш К Е

Поливање тек покошених ливада разблаженом осоком — пиштвиним угиче веома повољно на пораст трава, тако да се труд исплаћује десетоструко добијањем бујне отаве. Покушај овај посао макар на једном крајичку ливаде, па ћеш видети разлику!

Одгајивање ђурића је у живинарству један од најтежих задатака. Да се изведе како трсба, ради се овако: ђурићи се у почетку чувају у топлим одајама и пуштају на поле само по лепом времену и то тек кад сунце високо одскочи, кад се ваздух зареје и роса спадне. На храњење ђурића обраћа се нарочита пажња: одамах по пиљењу хране се ђурићи 3—4 пута дневно обареним јајима, пошто се ова заједно са љуском ситно исецкају и истроше; мало додије ђурићи се хране мрвицама проје помешаним са копривама, а кад већ мало отргну, онда поред онога што сами по пољу нају: са ситним зрнелвем, кукурузном и овсеном јармом измешаном са копривама и исецканим лишћем од црног лука итд. Нарочиту пажњу ваља обратити на ђуриће у почетку трећег месеца, кад им почну на врату и глави расти они меснати, брадавичасти израсти. У том времену добро их хранити и не пуштати из топле одаје сем по сасвим топлим, сувом дану. После овога ђурићи су отпорни и почну брзо расти и развијати се.

Новости у виноградарству. — Последњих година у неким местима у Француској вршено је откидање листови винове лозе при дну чокота и то први пут за време цветанја, а други пут нешто пре зрења. Утврђено је да се овим радом постиже боље оплођавање, лакше се сузбијају болести и штеточине, нарочито грожђани мољац, постиже се боље сазревање грожђа и онемогућава појава ожеготине. Трошак око рада доста је велики, али изгледа да би се исплаћивао, нарочито у виноградима, подложним болестима и штеточинама. Треба пробати!

Спремајмо омладину! Научи ваљаног човека ма који и ма какав поштен, ваљан посао (занат), упути га да ради и савршава све људски, па не брњи даље за њега, јер ће он, користан, виђен, онда сам себи прокрчити пут. Такав човек постаће сигурно и брзо прави човек, напредан човек и свој господар, јер се добар човек после жури, усавршава и издиже и сам у свему даље. Такав човек ради, штеди, чита, учи, умудрује и прекаљује се, влада се једном речи паметно, па зато и напредује. —

Помажи дакле, добрим ђачићима, да свако ваљан научи у младости неки свој поштен и користан посао; одабирај и препоручуј „*Привреднику*“ сваке године све здраве, ваљане, способне, и у свему безуветно сигурне Србе ђачиће од 12 и 13 година, а све остало савршава „*Привредник*“ како треба. —

И пре „Привредника“ ишло се у шегрте издизао се свет; али у нас Срба врло ретко и врло тешко, а наша незбринута сиротиња по нашим буџачићима и гудурама није ни знала ништа о томе. То је нама било немогуће, неприступачно. „*Привредник*“ је удеоно разне ствари, па и то, Сад је лако. Сад се зна и у последњем

засеоку, зна готово свако, да „*Привредник*“ прима за своје питомце, све здраве, ваљане, способне, сигурне Србе ђачиће од 12 и 13 година, кад добро изуче и сврше макар основну школу. Удеоно је све, води о њима својску бригу од првог дана, па док не стане на своје ноге, свако ко слуша, ко се држи стално свога посла, свога реда. За децу је све бадава, па и жељезница, а код „*Привредника*“ чека за ђаке први дан, кад дођу готово ручак, готово вечера, готово конач, све, све како треба, само слушај. —

Користите се дакле „*Привредниковим*“ добрим уредбама, затражите нужна упутства, па одабирајте и препоручите „*Привреднику*“ увек све способне Србе ђаке. —

ГЛАСНИК

Годишња потрошња вештачких ђубрива у Чехословачкој: — По прикупљеним извештајима потрошено је у 1924. години у Чехословачкој:

Азатних ђубрива:

	вагона
Чилске шалитре	5000
Амонијум—сулфата	800
Цијанамида и других	800

Фосфатних ђубрива:

Суперфосфата	23.500
Томасове згуре	19.000
Костаног брашна	2.000

Калијевих ђубрива:

Калијеве соли	8.000
Каинита	5.500

Укупно је дакле потрошено 64.600 вагона разних вештачких ђубрива. Да ли ће и наш земљорадник једном увидети прави значај и дејство вештачких ђубрива у пољопривреди? — Ђ —

Упис ученика у средњу пољопривредну школу у Марибору. — Средња пољопривредна школа у Марибору прима пријаве за упис од 1. јула до најкасније 10. септембра о. г. Школска година почиње 1. октобра.

Молиогу треба да се обрати на дирекцију те школе са молбом (5+20 дин таксе) којој има да приложи:

а. Крштеницу — молиогу треба да је млађи од 19 година, а не млађи од 15 година; б. Школску сведоџбу, којом се доказује, да је молиогу свршио 4 разреда гимназије или реалке, нижу двогодишњу пољопривредну школу или поипуну грађанску школу. в. Уверење општинско о владању, ако молиогу не долази непосредно из школе; г. Уверење о поданству краљевине С. Х. С. д. Лекарску сведоџбу, да је молиогу здрав. ђ. Писмену обавезу родитеља или староца потврђену

полицијом влашћу, да ће платити трошкове школовања.

Свршени ученик двогодишње ниже пољопривредне школе полаже пре коначног уписа пријамни испит из славенског или србо-хрватског (по избору) језика, математике, геометрије, физике и земљиписа (Програм се добија од ове дирекције.)

Школа нема интерната.

Настава у средњој пољопривредној школи у Марибору траје 3 године, а 4. година посвећена је искључно практичном усавршавању и специјализовању.

Пчеларски течај у Крагујевцу. — 16, 17. и 18. јуна (по новом) приредила је Пчеларска подружница „Шумадија“ у Крагујевцу *пчеларски течај* за оне пчеларе, који су вољни учити народ овога краја овоме корисноме послу. За почетнике пак одржаће се *практична предавања* на подружничком пчелињаку у Крагујевцу у дане: 28. јуна, 5., 12. и 19. јула (по новом) од 7^{1/2} часова изјутра.

За ближа обавештења обратити се управи поменути подружнице.

КЊИЖЕВНОСТ

Д-р Ст. Филиповић Сирарство. Онег 147 страница, са 52 слике.

У *Земљорадничкој књијници*¹⁾ изашло је као пета свеска „Сирарство“ од Д-р Ст. Филиповића, доцента на господодарско-шумском факултету у Загребу.

Цена књиге је дин. 36, а наручује се код Књижаре Ст. Кугла, Загреб, Илица 30.

ЗАПИСНИК*)

24. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва држане 10. јуна 1925. год. у дому друштвеном у Београду.

Били су присутни г. г. председник Паја Т. Тодоровић, и председник Д-р Танасије Митровић и чланови: Софроние Партовић, Божа Рашковић, Бора Станисављевић, Александар Рашковић, Никола Петровић, Сава Рашковић, Бошко Бошковић и Драгутин Спремић. Председавао председник г. Паја Т. Тодоровић. Бележио секретар г. Милан В. Дамњановић.

I.

Прочитани су записници:

1) Бр 5730. — XXIII седнице Управног Одбора, — Одбор прима прочитани записник.

2) Бр 5723. — XVII седнице Редакционог Одбора за пољопривредни речник и реферат благајника, Бр. 5913,

¹⁾ Из записника XXIII седнице, који је штампан у прошлом броју „Тежак“, испуштен је овај став:

„Били су присутни: г. г. и председник Д-р Т. Митровић и чланови: Софроние Партовић, Александар Рашковић, Бора Станисављевић и Сава Рашковић.“

Председавао председник г. Д-р Т. Митровић. Бележио секретар г. Мил. В. Дамњановић, — што се овим исправља. Уређиштво.

са мишљењем Финансијског Одбора, да је кредит за уређивање и штампање Пољопривредног Речника испуштен. — Одбор одлучи:

а) прима прочитани записник и одобрава да се г. Дим. Буричићу исплати дин. 100 (сто) на име рецензије рукописа о пчеларству, пошто није члан редакционог одбора;

б) да се припреми) обустави сваки рад на уређивању и штампању Пољопривредног Речника, пошто је кредит исцрпљен, и

в) да се замоли Министарство Пољопривреде и Вода, да помогне Друштво са 50.000 дин. на прихода Класне Лугрије, како би могло да продужи рад на прибављању и штампању материјала за Пољопривредни Речник.

3) Бр. 5899. — XIII седнице Књижевног Одбора. — Одбор усваја прочитани записник.

II.

Бр. 5992 — Прочитано је мишљење Финансијског Одбора по молби Пчеларске Подружнице из Крагујевца. — Одбор усваја мишљење да се помоћ не може дати због немања кредита, већ да се упути да је тражи од Пчеларског Друштва.

III.

Прочитана су мишљења Набављачког Одбора:

1) Бр. 5951. — По извештају Одбора за пријем материјала о примљеним ветрењачама, запрашивачима и ливадским дрвчачама, — Одбор усваја мишљење о продајним ценама.

2) Бр. 5885. — По повуди заложне Банке за откуп парних вршлица, — Одбор усваја мишљење да нису потребне, пошто Друштво има комисию.

3) Бр. 5996. — По повуди Друштва Ферум за откуп сточних вршлица, — Одбор усваја мишљење да нису потребне, пошто се никако не траже.

4) Бр. 5969. — По повуди Рад. Томашевића за откуп семена, — Одбор усваја мишљење да семе не треба куповати, пошто га има у магацинима довољно.

IV.

Читају се мишљења инспектора:

1) Бр. 5875. — Молба ново основане Подружнице у Јужном Броду, да се прима у састав, — Одбор усваја мишљење и прима је у састав, пошто је испуњена све услове.

2) Бр. 5875. — Молба Подружнице из Чафлука да јој се отвори текући рачун, — Одбор усваја мишљење и одобрава кредит по текућем рачуну до 6.000.— динара.

3) Бр. 5811. — Молба Подружнице у Бегељу, да јој се отвори текући рачун, — Одбор усваја мишљење и одобрава кредит по текућем рачуну, до 8.000.— динара.

V.

Читају се саопштења и предлози:

1) Бр. 6086. — Представка председника да ће се бавити извесно време ван Београда, ради поправке здравља, и да ће га у дужности пуноправног заступати п. председник г. Др. Танасије Митровић, а у смислу чл. 22. Правила — Одбор прима знању.

2) Бр. 5958 Писмо г. Дим. Николића да пристаје, да се његове поуке о ђубренију стајским и венгачким ђубривом штампају под условима, саопштеним му са Бр. 5356 (XXIII VI 6 седница), али моли да се одлука у последу хонорара коригира, — одбор прима предње знању с тим, да се хонорар не може повећати због материјалних разлога, али да ће г. Николићу поклонити 50 ком. књига, кад се оштампају. Рукопис дати у штампу по могућству још у овој години.

3) Бр. 5968. — Писма кметijske Дружбе из Љубљане, о новом царинском стању на суперфосфат, — Одбор прима знању.

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују сеСрп. Пољопривредно Друштво
у БЕОГРАДУ

Претплату примају и све поште

На основу најбољег решења од
лирала 1869. г. претписку друштвено
носи пошта бесплатно

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

за Краљевину Срба, Хрвата
и Словенаца:

— на годину 20 дина —

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

на годину дана 45 дина.

Биле пољопривредних школа доби-
јају лист у пола цене.

Прављени рукописи се не враћају

Претплата се подиже уједанпут на
целу годину.

За С. II Друштво власник, председник, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредник, Војм. Ђ. Ранковић

Број 28

БЕОГРАД, 12. ЈУЛА 1925. ГОДИНЕ.

Година LII.

Како се може поправити земља на Косову?*

Један наш насељеник у Округу Косовском пише: „Примио сам од државне земљу, која је одлична за све усеве; само због тога, што је била пушта много година, тврда је за разорати; тому јест највише узрок, што немамо довољно сточне хране, пошто наша земља никако не даје сена, већ оно, што нисмо у стању разорати, служи за испашу стоке без потребе. Потребно би нам било, да би од наше земље добили сено, те би с тим могли и боље обрађивати земљу“...

Потпуно правилно је ово мишљење нашег насељеника на Косову, да пре свега — и то готово за цело Косово — потребно је боље обрађивање земље, јер слабо обрађивање, које и видимо готово у целој земљи, најглавнији је узрок мале продуктивности земље — ливада то се тиче можда још више него њива. И не са вештачким ђубретом, — о чему говори овај насељеник, — треба да се почне побољшавање овдашњих земљишта, а наиме — са бољим обрађивањем. Тим више, да — како правилно говори овај насељеник, — треба да се дође до побољшавања земље и до што већих приноса сена — „на најјефтинији начин“.

Косовска земљишта, која — у вијек мистима — готово увек су била искоришћавана у главноме пре свега за сточну пашу, природно су постала збијена — „тврда за заоравање“. Састав трава на таквим „дивљим“, некултурним ливадама постао је слаб и неповољан, јер стока увек уништава на ливадама све, што је за њу боље, и оставља све, што је за њу незгодно. Поправљање трава путем природног размножавања — и семеном, и издацима — при овоме опет иде врло тешко. Осим тога и физичка својства земљишта постају све гора.

Треба дакле, да се поправи на таквим ливадама пре свега физичко стање земљишта, а после и ботанички састав ливадских трава. За то неопходно је, да — бар на извесно време —

прекине се са пашом стоке на ливади, да би се ливада не утапкавала од стоке. После — по могућству — треба, да се примени механичко обрађивање површине ливаде — бар са ливадским дрљачама, а још боље са ливадским плугом, који ствара распростио стање доњег слоја ливадског земљишта, не кварећи самог бусена. После таквог механичког обрађивања ливадског земљишта видљиво, у коликој мери и каквом правцу ће се променити и принос сена у првом откошу, и његов квалитет, т. ј. и његов ботанички састав, — да ли постане више у овом саставу бољих ливадских трава, или више се почну размножавати корови. И само после таквог претходног и такве опитне анализе ливадског земљишта и његовог приноса може се решити питање, има ли потребе у вештачком ђубрету, и наиме у каквом ђубрету. Вештачком потребно је примењивање и азотног, и фосфорног, и калијевог ђубрeња заједно.

Али са скупоценим вештачким ђубрењем треба да не журимо. То је не прва, а последња миса. Сигурно је, да у таквом плодном земљишту, као што је земљиште Косовске долине, има потпуно довољно свију хранљивих састојака, потребних за лепо развијање ливадских трава. Само да створимо могућност за њихово ступање у дејство и да помогнемо најбољим ливадским травама да оборe лошије траве и корове. На такав начин најјефтиније ћемо добити већи и бољи принос ливадског сена. Треба само да боље обрађујемо ливадско земљиште.

Али могуће, да је ливадска земља постала углојико тврда, збијена, а чак и сува, да нема већ смисла да радимо на њој, као на ливади. Можда рентабилније је, да њу претворимо у њиву, и да на њиви уведемо такав плодоред, који нам обезбеди и сено. Ако напр. на преораном земљишту усејемо неко жито; после жита кукуруз, или ма коју другу окопавину — према местним приликама; после окопавине опет неко стрно жито, а у ово жито усејемо неку траву, напр. детелину, или луцерку, која може да остане на истом месту дужи ред година и сваке године може да да не-

* Одговор на питање Луке Башића из В. Добране — Косово.

колико добрих откоса, дакле и приноса лепог сена. — ево вама и осигурање стоке сеном!

Разуме се, да ако ливада је ниска и влажна, имаћемо други ред послова. Али опет — пре свега опит, бар у малом размену, да се убеди, што је потребно с почетка. И само после таквих опита и после примењивања пре свега правилног механичког обрађивања земљишта — може се најкорисније решити питање о примњивању вештачког ђубрета.

Т. Локот.

Професор Универзитета

ИЗ ВОЂАРСТВА

Летње калемљење вођака (Очењем на притајни пупољак).

Пала је добра киша, престали су велики пољски радови, време је сада врло добро и за калемљење вођака, пошто су сокови после кише јаче кренули.

Вредан земљорадник увек има посла, тамањ сврши један рад, а оно стиже други, и тако то иде преко целог лета, па и зими се има посла око стоке, вођака и других послова.

Свршили смо велике пољске радове, само још мало на вршидби има се посла, па кад то завршимо треба мало пажње поклонити и вођакама. Многи земљорадници с пролећа, нису могли окалемити неокалемљене младице или саднице, због разних узрока, па су то оставили за идуће пролеће; али ми мислимо да им скренемо пажњу, да то сад ураде, јер је време сад калемљењу после ове добре кише.

Неокалемљена вођка била из семена или из изданка, треба је облагородити — окалемити бољом сортом. Боље је чувати неговати благородну вођку, него чувати дивљаку, она може бити из изданка или семена сматра се да је дивљака.

Калемљење — облагорађивање вођака, врши се на разне начине, и у равна доба године; тј. имамо зимско калемљење из руке па се калемови чувају до пролећа у песку и тек рано с пролећа саде се у растило. — Па онда имамо пролетње калемљење, које се предузима у месецу марту и априлу; па калемљење у мају на лист — будни попољак, и летње калемљење ни спавајући — притајни пупољак; притајни се зове због тога, што не креће пупољак већ преспана јесени и зиму и рано с пролећа креће.

Како је сада време калемљења после ове добре кише на овај начин, то ћемо овом приликом о њему и говорити.

Дугогодишњом праксом и искуством је на послу утврђено, да је летње калемљење вођака, на притајни пупољак очењем, најбољи начин калемљења. Лако се калемити, не треба мазати

калем воском, одлично се прима и ако се који не прими, подлога се не кварити тиме даје могућност с пролећа је поново окалемити.

Многи овај начин калемљења није у вољи, сматрајући да добијају лоше саднице, међутим то су погрешна мишљења; писац ових редова окалемити је преко 300.000 калема као државни економ на овај начин и добио је одличне резултате; примање је било 90—95%, а имао је и такве случајеве, кад су саднице биле добре идуће јесени за сађење на стално место.

Калемљење малог броја садница је за препоруку, а ко има неколико хиљада, тај не треба да примени други сем овог начина.

Очење вођака на притајни — спавајући пупољак, најбоље је вршити од половине јула до краја августа, по нашем старом календару, ако време дозволи тј. ако није суша, и ако саднице имају сокова да се може калемљење предузети; кад сокови раде а то је после добре кише као што је сада случај те окалемљен пупољак боље прирасте за стабло, до јесени док лист са калема — подлоге не опадне.

Очење на младцима у растилу, врши се при земљи 15—20 см. висине, кад окце (пупољак) неби услед велике влаге и снега преко зиме пропао.

На бујним младцима треба очење вршити нешто доцније у августу, како пупољак не би до зиме кренуо, а на младцима слабијег пораста треба раније калемити т. ј. у другој половини јула месеца.

Ово правило важи и за дивљаке саднице које се калемити у круни.

Пре него што почнемо калемити, морамо обратити пажњу, коју врсту вођака можемо и на коју подлогу калемити, јер није то довољно само калемити, већ се мора знати шта се има калемити, и са којом врстом вођака желимо окалемити.

Искуство је утврдило да се калемљење ма кад оно предузето може корисно извести, само ако подлога и вођка — калемгранчица припадају једној истој ботаничкој фамилији. Тако исто утврђено је искуством, да вође окалемљене у сроству, врло се тешко примају, и лоше успевају; а род им је ситан и не одговара окалемљеној сорти.

Да би се отклониле ове неправилности, учени вођари су утврдили ово правило: „Јабука“ на јабуку, крушка на крушку, дуња на дуњу а може и на крушку или бели глог, оскоруша на крушку, трешња на трешњу, вишња на вишњу, а може и на магриву трешња и вишња, али пати од смолоточине, шљива на шљиву, кајсија на кајсију из семена или на џанарику, а може и на шљиву ранку.

Младице се могу калемити и у круни, али се то препоручује само код коштичавог вођа,

пошто младице терају јаке младаре, те се добива једро стабло и добра круна.

Кад смо начисто с тим, шта имамо калемити, и којом сортом, онда се приступа припреми подлоге за калемљење.

Ако су подлоге младице у растилу, онда од земље за 20—30 см. треба границе и лишће на неколико дана раније очистити, ако су младице сувише буйне онда врхове и побочне гране сасећи — скратити у неколико, како би сокови мање циркулисали, и у толико пупољак би се боље примио.

Кад смо ово урадили, онда се спрема вијока — калемгранича од благородне воћке, са које ћемо пупољке (оцка) узети, летораст несме бити зелен, јер се оцка не могу водити било са дрвцом или боз дрвета.

Летораст треба да је летовњи са лепо развијеним лишћем, и у заперку пупољком, како би се калем боље примио и ластар идућег пролећа истерао, врло често калемари не пазе на ово, и онда подлога остане јалова, оцке не крене ластар, и тако се мора по друти пут калемити.

Кад смо летораст осекли — одмах ћемо лист сасећи оставити петелке и одбацити доњи и горњи део летораста, и оставити само средину.

Овако спремљене граничне треба чувати у води и калемити, а дуго чуване у води није за препоруку.

Може се држати у води само два дана, а више никако.

Скидање оца са летораста врши се на два начина; без дрвета са кором, и са дрветом, за летње калемљење очењем на овај начин, најбоље је и најсигурније калемити са дрветом, много је сигурније примање и брже се ради, а кад су сушне године и ако би хтели калемити без дрвета кора не може да се одвоји, те је са дрветом за сваку препоруку.

Скидање оца са дрветом мора се пазити да не буде сувише дебео слој дрвета, јер отежава примање калема, а увек је боље оцке сећи низ дрво него уз дрво, сећи обрнуто низ летораст јер нож не оставља трагове, пресек дође гладак што врло добро утиче на примање.

Кад смо скинули оцке, одмах на подлози припремљеној наћи zgodно место, на коме је кора глатка и сочна, и ту засећи кору пазећи да буде толики урез колики је пупољак са кором; кад смо начинили урез на кори, онда ножем пажљиво одлупити кору и утурили пупољак, кору лепо уз дрво приљубити, и онда рафијом пажљиво већати, и притегнути добро кору уз дрво са тим је очење свршено, и тако радимо док не окалемимо све што за калемљење имамо.

Овако окалемљене воћке остављамо да преживе зиму, а кад отопле дани, пупољак почне да креће, онда се чисте заперке, и стабло подлоге

више калема на 15—20 см, косо пресеце, како дивљака неби црпела храну на штету калема.

Кад ластар на калему мало одрасте одмах треба пажљиво да се не очепи, привезати за остављени патрљ, како ветар не би калемове поломио, а у исто и да стабло право расте.

Патрљ на подлози оставља се због тога, да нам послужи као притка, да за сваки калем не би морали ударати притку, што данас доста скупо кошта.

Преко лета треба чистити све заперке који избију на подлози и јер они расту на штету калема; и кад ластар довољно одрасте онда се патрљ сасеца пресек треба да је глатак, како би обрашћивање било лакше и боље.

Ако у првој години ластар достигне висину, за ниску или високу воћку, онда му треба врх пресећи, како би стабло једрало и правилно се развијало. За високе воћке треба да се остави висина од 120—140 см., а ниске 60—70 см.; зависи како ко жели, хоће ли воћку ниску или високу.

Даља нега калемова, састоји се у прашењу, чишењу од заперака на подлози, чишење од гусенице ако је буде било, а после две године сађење на стално место, ако већ није посађено.

О даљој нези воћака, избору земљишта, копању јама за сађење и остало било је речи у Тежаку и свако их може добити ако се за то буде интересовао.

Ово нам је била намера да сад пред калемљење проговоримо коју реч о овом начину калемљења, и скренемо пажњу заинтересованима да сада треба ово да ураде.

Поред свега изложеног скреће се пажња да сваки треба да окалеми што више јесењег и зимског воћа које се чува и продаје онда када га нема и када је скупо.

Марко — Мама Тодоровић,
својом.

ИЗ СТОЧАРСТВА

Потреба контроле млека код нас и њена организација у иностранству.

Свуда се опажа веће интересовање за гајење говеди ради производње млека, па чак и у земљама у којима је ова имала раније мали значај. У пркос том, цена свежег млека и његових производа: масла, сира и кајмака, скачу из дана у дан, што долази од повећане потрошње. Из ових разлога осетила се је потреба у свима земљама за поправку раса говеди у циљу што јаче производње млека. Овај покрет поникао је у земљама са напредном пољопривредом а поглавито у оних, које се баве већом производњом млека, као што су: Данска, Холандија и Швајцарска.

У последње време све више се показује тежња, да се тај покрет прошири и на остале земље.

У почетку је узимана за основу побољшања млечности код говеди селекција (одабирање) изабрајући за приплод грла, чије се телесна грађа највише приближује оној код типичних грла за производњу млека. Али како између морфолошке грађе тела и подобности за производњу млека није увек апсолутно сигуран однос, то тај начин побољшања није свуда дао оне резултате, који су се ишчекивали. Јер, не само да у извесним случајевима није било повећање количине млека, већ се за поправку кривоће — богатства у маслу није ништа постигло. Међутим какова има исто толику, па можда и већу вредност од количине млека. Стога је доцније усвојен метод селекције (одабирања) према деловању органа. По овом методу изабране су за приплод краве са развијеним подобностима за производњу млека и бикови, чија је мајка била добра музара. И тада се још није ни мало водило рачуна о кривоћи млека, а поред тога — занемаривана је једна врло важна економска чињеница, наиме: вредност потрошене хране потребне за производњу једног литра млека. Последње тог једностраног одабирања показале су се ускоро, нарочито у земљама где су млекаре плаћале млеко према богатству у масним материјама. Одајивачи су убрзо увидели да кривоћа млека има велики значај. Отуда се је појавило увођење методске контроле количине и кривоће млека код сваке краве. Ово је био почетак новог доба у поправци говеди за производњу млека.

Први покушаји вршени су 1885. г. у Енглеској и Немачкој, затим мало доцније у Сједињеним Америчким Државама. Али права и систематска контрола крива музара почела је у Данској у месту Вежену и околини 1795. године. Циљ ове контроле био је у томе, да се тачно прати производња (количина) и кривоћа млека код крива музара, као и количина потрошене хране, тако да се на тај начин добије сигурна основа на којој ће почивати поправка залата за производњу млека. Овај најновији начин контроле проширио се је из Данске по целој Европи. Рат је у неколико успорио његов замањ, но он се је новом снагом почео ширити након закључена мира.

Код нас не постоје нарочита друштва за контролу крива музара, већ тај посао врше одгајивачке задруге. Ове су у осталом недовољно раширене-распрострањене и то само у појединим покрајинама наше државе. За сада их има само у Словенији, Хрватској и Војводини и неколико мањег значаја у Босни, у Србији и осталим покрајинама уопште и не постоје.

Верујући да су ова друштва (удружења) за контролу крива музара веома корисна и за наше прилике, ми ћемо донети у преводу један образац (модел) техничког уређења друштва за контролу

крива музара у северној Француској, где ова друштва претстављају велики пољопривредно-економски значај, са жељом да се и код нас отпочне сличан рад на побољшању говеди за производњу млека.

Модел техничког уређења друштва за контролу млека у Северној Француској.

1. Циљ контроле млека и масла.

1. Контрола млека и масла има за задатак одређивање количине млека и масла коју произведе свака крава на којој се ова врши у току целе лактације (музовности).

2. Њен је циљ:

- а) да паметним одабирањем (селекцијом), основаном на тачним подацима, допринесе побољшању особина млечности и масла, расе говеди, као и здравствених прилика у којима ова живи;
- б) да допуни рад пореклописне књиге расе омогућавајући нарочито да се сазна наследна вредност бика у погледу млека и масла.

II. Уписивање права.

3. Све краве једног члана друштва подвргнуте су контроли муже; по ипак на захтев сопственика могу бити издвојене оне, за које се после целе лактације утврђен мањи принос у млеку и маслу од количине, коју сваке године одређује управни савет (веће) друштва.

4. Уписане краве обележавају се жигом са усинјаним гвозђем, нарочитим дугметом на уху, или ма каквим другим начином, који се сматра као погодан.

III. Контролна књига.

5. Секретар друштва води контролну књигу по упутствима контролора означајући за сваку краву, за време њене лактације (музовности), количине произведеног млека у јутру и у вече и сваки дан када је контрола извршена, као и богатство у масним материјама.

Тамо су још забележена обавештења о датуму телена, трајању музовности, исхрани, хигијени и т. д.

6. Књига штале у коју контролор уписује резултате свјих радова и посматрања предаје се у руке сопственику стоке.

IV. Вршење контроле.

7. Контролу врши контролор, кога именује и плаћа друштво.

Његову плату и додатке за путовање одређује Управа.

8. Контролор присуствује најмање једанпут месечно, за сваку уписану краву, свима мужима у току дана. Датуми контроле нису редовни и сопственици крива нису унапред обавештени.

тњи од женака па уопште су мере борбе уперене против женака, које су добро уочљиве. Поред тога код многих врста штитастих вашију развиће се врши и без сталног учешћа мужјака, партеногетски, т. ј. без оплођења, и ако штитасте ваши немају оваку правилну мезу полних и без-полних генерација (гетерогонију), као што посматрамо код обичних бљивних вашију.

Што се тиче *Lesanium cerasi*, који нас сада интересује, она се познаје по овим анацима:

Штитиће маторака налазимо на гранама, које су већ обложене чврстом кором. Они су сјајно жуто-браунасте или риђе боје, до 4 мм. дужине и до 3 мм. ширине. Ако нису се смежурали услед осушења, имају до 2½ милим. висине. На задњем крају штитића његов је обод са дубоким урезом. Често пута покривају један поред другог целокупну површину гране тако густо, да изгледа сва грана као офарбана рибом бојом. У јуну месецу налазимо испод маторака многобројна јаја, из којих имају се излећи ларвице. Ове последње у току јуна и у јулу месецу напуштају штитић матери. Имају жуто црвенкасту боју и врло су ситне. Оне прелазе на лишће па на листовима се држе до јесени. У јесен понова се враћају на гране, како је било горе наведено.

Ради сузбијања штеточине могу се примењивати више метода. Навешћу само две, које су, мислим, најпростије за извођење у локалним приликама. — Најпре — општа примедба: пошто лети, — од прилике од средине јуна, — живе животиње напуштају гране, уништавају ове штитасте ваши врши се само преко зиме или рано у пролеће. Треба такође имати на уму да сузбијање штитастих вашију на високим дрветима, — као што сам гледао у Ужичком округу, где шљиваци местимиче праве читава шумице налик храстовој шуми, — готово је немогуће — обичним мерама. С тога мере, које даље препоручујем односе се само на војке ниске или средње висине.

Прва мера је опрезно чишћење заражених грана чврстом четком — ручном или на мотци. Друга мера је премазивање заражених грана петролеумовом емулзијом. Ова метода до сада је најбоља и најпростија, — али треба се придржавати извесних правила: 1) Треба да буде емулзија доброг квалитета — тако да се петролеум не би одвајао од сапуњавице, пошто емулзија, у којој се издвојиле уочљиве капљице петролеума, може шкодити дрвећу, слично чистом петролеуму, и ако по тврђењу Гетеа (Göthe) шљива је према петролеуму доста издржљива; 2) емулзија мора покривати гране по могућству под једнаким финим слојем тако да не би се направиле повеће капљице, које падају на земљу или струју са грана низ стабла. Најбоље је набављати у готском стању код познатих фирми. Као такву емулзију могу препоручити т. а. Кругерону петролеумску емулзију (Krüger's-Petroleum-

Emulsion), који садржи у себи тачно 1/3 сапуна, 1/3 воде и 1/3 петролеума. Овом се емулзијом може служити без претходног разблажења водом на резултат од неразблажене емулзије много је повољнији, него ли од употребе разблажене емулзије. Само ради економије се разблажује емулзија кишницом и то на 1 део емулзије 5 делова кишнице, Ако није могуће набавити готову емулзију куповином, — ево један од многобројних рецепата за прављење емулзије:

5 кил. исућеног чистог сапуна раствара се у 5 лит. вруће кишнице. Овај потпуно врућ раствор скида се са ватре па му се одмах (док је потпуно врућ) дода 5 литара чистог (напр. тзв. амерканског) петролеума уз инензивно непрекидно мешање. Мешање се наставља све док се емулзија не охлади потпуно. За мешање најбоље је се служити обичном баштованском пумпом са финим ситом на крају. Овом се пумпом емулзија изаземце усиса и избацује, док сва смеша, како је речено, не охлади и не постане потпуно једнака и (једноставна). Добра емулзија мора да се држи неодређено време без да петролеум се одвоји од воде (оди. сапуњавице).

2. VII. 1925. год.
у Београду.

Д-р Јул. Вагнер.

Б Е Л Е Ш К Е

Пољопривреда у Сједињеним Државама Америке. Према вестима из Америке, положај америчке пољопривреде у прошлој години у неколико је побољшан. Обрађено је те године приближно 370 милијуна ара земље. Ипак је ова површина за 3 милијуна мања од оне у 1923 г. и за 6 милијуна мања од оне у 1919. г. Побољшање положаја ове пољопривреде не иде на рачун површине обрабене земље, већ на рачун веће нижачне цене производа. Пољопривредни производни покупили су и ова разлика омогућила је прошлогодишњи напредак, побољшање, ипак још пољопривреда Сједињених Држава није постигла квантитативне висине из год. 1919. Бруто-приходи пољопривреде, који су год. 1919. износили 15.800 милијуна долара спади су на 9.550 милијуна долара. Капитал, који су фармари уложили у пољопривреду, т. ј. вредност земљишта и обрађивање земље, доноси само 2% интереса.

Кривицу, што пољопривреда Америке не може да постигне достојне висине, треба тражити у разним узроцима. Ту треба сматрати пре свега велике берзе у Чикагу и Њујорку, које немило-срдно искоришћавају пољопривреднике, стварајући вештачке коњукутуре, тако, да с једне стране обарају цене до најниже мере, а с друге стране искоришћају и подижу цене у своје спекулативне циљеве. Шпекулације овогдишњег пролећа, које су се нарочито осетно појавиле на

америчким берзама, нису погодиле, само америчког конаумента — потрошача, већ потрошаче целог света. Шпекулације на Чикашкој и Њујоршкој берзи поскупиле су хлеб по целом културном свету.

Појмљиво је, што се је сада и влада Сједињених Држава почела интересовати за ово питање и основала нарочито пољопр. одељење, које се брине за то, да се фармери неће моћи слепо искоришћавати већ да ће у будуће моћи директно продавати своје производе. И ту се крије велика опасност по пољопривреднике Сједињених Држава. Они већим делом продају своје производе великим индустријама животних намирница, које једноставно диктирају куповне цене. Сада се ради на томе, да се оснују многобројне задруге по Европском систему, које би организовале фармаре на задружној основи.

Нарочита рана пољопривреде лежи у томе, што се пољопривредна продукција не интензифицира по европском примеру. Производња по хект. јесте у Америци половину мања него у Европи. И у том правцу има да дела поменуто државно надлештво. Сједињене државе увозе н. пр. сваке године огромне количине шећера, међутим могле би при рационалној примени културе шећерне репе тај производ у огромним количинама чак и извозити.

У свим овим правцима примећује се у последње време велика промена, која ће омогућити пољопривреди Сједињених Држава напредак и евентуалну велику будућност.

ЗА П И С Н И К

23. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва држане 17. јуна 1925. год. у дому друштва у Београду.

Били су присутни г. г. п. председник Д-р Таназије Митровић и чланови: Божа Рашковић, Софроније Партовић, Александар Рашковић, Никола Петровић, Сава Рашковић.

Као гости присуствовали су г. г. Милош Николић, редовни члан и Михаило Стојановић, председник Крајинске подружнице.

Председавао П. председник г. Др. Т. Митровић
Бележко секретар г. Милан В. Дамњановић.

I.

Прочитан је записник XXIV. седнице, Одбор прима прочитани записник.

II.

Бр. 6170/6270. По мишљењу Финансијског Одбора о понузама за изградњу рафова у магацину бр. 1, Одбор одлучи: да се рафови изграде у режвиј од переносних дасака. Материјал да набави финансијски Одбор и погоди мајстора.

III.

Прочитана су мишљења Набављачког Одбора:

1. Бр. 5171. По понуди ливнице Фармер, да наведе, Одбор усваја мишљење да их не треба набављати, пошто се не траже.

2. Бр. 6064. По понуди „Адрије“ за ручне круњаче Одбор усваја мишљење да их не треба набављати.

3. Бр. 5956. По понуди друштва „Ферум“ за муњаче и пресе за гроже, Одбор усваја мишљење да их не треба набављати, пошто су раније поручене од друге фирме.

4. Бр. 6271. По понуди Штајнхерц за семе од угарњаче, Одбор усваја мишљење да се не купује, пошто је већ набављено.

5. Бр. 6220. По понуди прекрпача моторних, Одбор усваја мишљење да су непотребни, пошто нису за наше прилике.

6. Бр. 4151. По понуди Светозара Ђуричића за плугове, Одбор усваја мишљење да се не откупљује, пошто Друштво не може да уводи разне моделе.

7. Бр. 6243. По понуди Заложне Банке за комисион вршалицу, Одбор усваја мишљење да их не треба узимати, пошто Друштво већ има један комисион.

8. Бр. 6084. По извештају Финансијског Одбора о примљеним педицама за гроже, сечкама за репу и нетречама, Одбор усваја мишљење о продајним ценама.

IV.

Прочитана су мишљења инспектора:

1. Бр. 6123. По молби Подружнице у Босанској Дубици, да се прими у састав, Одбор усваја мишљење и прима је у састав, пошто је испунила све услове.

2. Бр. 6268. По молби Подружнице из Ст. Бечеја да јој се отвори текући рачун, Одбор усваја мишљење да јој се отвори текући рачун до 30.000 динар. по с тим да се истим може користити кад измири старо дуговање од 4239 динара.

V.

Бр. 4210. По расписаном стечају за избор секретара пошто су разгледане пријаве молбе, Одбор одлучи да за сталног секретара прими г. Милана В. Дамњановића, досадањег хонорарног секретара, са годишњим платом од 30.000 динар, која му се има рачунати од дана избора и бесплатним станом од 1. августа о. г., на коме се имају извршити нужне оправке. Поред тога г. Дамњановић од данас престаје бити члан Управног и ужих Одбора, на чије се место има позвати у Управу г. Јован Стојановић по броју гласова добивених на годишњем избору. Г. Стојановић има ући као члан у Одбор Финансијски и Одбор за измену правила Подружњинских и Омладинских Дружја, и као заменик у Одбору за пријем материјала.

VI.

Прочитана су саопштења и предлози:

1. Бр. 6182. Одговор Управе за Ратну Штету, да пристаје да уступи Друштву заостали материјал у својим магацинима за 27.000 динара у 2 $\frac{1}{2}$ % обвезницама ратне ратне штете, Одбор прима знању и одлучује: да благијим одмах пољопривредној Управи за Ратну Штету 27 комада обвезница 2 $\frac{1}{2}$ % ратне штете по 1000 динар, пошто су материјал видели г. г. члан. С. Партовић и магационер А. Петровић. Кад се материјал пренесе, комисијски утврди број и стање и одредити продајне цене.

2. Бр. 6138. По молби Повереништва Удружења Југослов. Учитеља да им се даду збирке семена, била алата и т. д. у природи, моделу и слици, за њихов школски музеј. Одбор одлучи: да им се не може на сусрет молибе изаћи, пошто сада са тим не располажемо. Доцније кад се материјал прикупи дати им.

3. Бр. 6062. Прочитано је писмо Кметијске Дружбе из Љубљана, којим моли, да и Друштво учине да се децентралисао со даје и привредницима за употребу код хранења стоке. Одбор прима знању.

4. Бр. 6223. По молби Густава Дрегерa да пред најдешим факторима изврши демонстрацију са сиршитом Симона из Берлина. Одбор одлучи: да му се тражи мустра, па ће Друштво само да изврши пробу.

5. Бр. 4564/6153. По извештају благајника да је платно баријама 300 дана, за пробна орања са брдским плугом. Одбор одлучи: да се исплата одобри.

6. Бр. 6167. По понуди Поучне Библиотеке за народ, да Друштво откупи извесан број књига „О практичном одгајивању свиња“, Одбор одлучи да се упути Књижевном Одбору на мишљење.

7. Председник Крајинске Подружнице г. Михаило Станојевић реферисао о стању у Подружници, уредницама садањег пасивног рада и неспоразума између чланова

Управе. Предлаже да се сазове ванредна скупштина, на коју друштво да упути два изасланика, који би изнели узрок неспоразума, па по потреби примили Подружничку имовину ради ликвидације. Одбор прима предни реферат знању и одлучи: да г. Станојевић пошаље детаљан извештај и предлог за ванредни Збор, па да се накнадно донети коначно решења с озбиром на материјал, са којим Друштво располаже.

Са овим је седница закључена.

Уредништво и администрација Тежка не прима одговорност за садржину приватних огласа

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС

ПАВЛА — ПАЈЕ — ТОДОРОВИЋА—БАКОВЧИЋА

„Успомене из живота“, I део, у коме су: „Моја младост, школсковање, стручна спрема, први кораци у животу“, штампана се и може се добити прско Срп. Пољопривредног Друштва. Цена 10 динара. 3-3

I. ОПШТИ ВЕЛИКИ ВАШАР И ИЗЛОЖБА У СУБОТИЦИ од 22.—31. августа 1925. године

На Суботичком великом вашару и изложби ће учествовати осим Војвођанске пољопривреде, занатства и индустрије, и пољопривреда, занатство и индустрија из целе наше земље. Учествоваће и иностранство са производима, које ми не израђујемо, или их не израђујемо у довољној количини. У пољопривреди ће нарочито бити лепо заступљено тувемство, а и изновемство са првокласном стоком за приплод, као и свим најновим и најмодернијим тракторима, плуговима за орање. За време изложбе ће бити приређене утакмице у орању, коњске трке, разни конгреси и т. д.

За овај вашар и изложбу је велико интересовање, како у тувемству тако исто и у изновемству, и то не само међу излагачима, него и међу потрошачима-посетницима.

ТРАЖИТЕ ПРОСПЕКТ!

За индустријску изложбу примају се пријаве до 15. а за пољопривредну до 31. јула.

Легитимације за ову вашар-изложбу могу се добити код свију Трговачко-индустријских комора у земљи, као и код Трговачких Удружења и Банкама. У изновемству пак код свих Представништава и Конзулата Краљ. С.Х.С., Трговачких Комора, агенција и банака.

Легитимације за посетнице, из тувемства стају дин. 30, а за посетнице из изновемства тин. 80.

На железницама како за посетнице, тако и за изложбени робу полуст од 50 од сто.

Вашар-изложба ће се одржати на Палићком путу, на простору од 36.000 м.

Сваки пољопривредник, индустријалац, занатлија и трговац, треба да искористи ову прилику и да учествује на овом вашару, јер ће ово бити први вашар-изложба ове врсте у нашој држави Станови, осигурани.

Недалеко од самог места изложбе, налази се чувена климатична бања Палић.

Пријаве се шаљу:

Управи I. Општег Великог Вашара I. Изложбе у Суботици. Телеграм-адреса: ИЗЛОЖБА
Телефон: 302. 2-8

НА ЗНАЊЕ!

Српско Пољопривредно Друштво има:

Ветрењаче	Циклон по	- - - - -	1.700.—	дин.
"	домаће	- - - - -	2.200.—	"
"	„Хофнер-Штрац“ по	- - - - -	2.600.—	"
Брусеве од природног камена	- - - - -	- - - - -	4.—	"
Ков за косе	- - - - -	- - - - -	15.—	"
Запращиваче	— ручне	- - - - -	70.—	"
"	за леђа	- - - - -	400.—	"
Рафију	— провласку	- - - - -	12.—	"
Сумпор у праху	- - - - -	- - - - -	5.—	"
Прашаче „Кумулус“ (лаше)	- - - - -	- - - - -	650.—	"
"	Сакове (теже)	- - - - -	700.—	"
Ручне вршalice	— „Црес“	- - - - -	3.500.—	"
Сточне вршalice	— „Ланц“ са виллом	- - - - -	- - - - -	"
"	и слаотресом	- - - - -	8.000.—	"
Манилу за везачице (клубе)	- - - - -	- - - - -	69.—	"
Трокарн за говеда без рез. каније	- - - - -	- - - - -	50.—	"
"	са рез. канијом	- - - - -	60.—	"
Носни прстени за бикове	- - - - -	- - - - -	15.—	"
Семе мухара — за летњу сетву	- - - - -	- - - - -	6.—	"
Семе проса — за летњу сетву	- - - - -	- - - - -	6.—	"
Тегле од 1 л. за конзерв. воћа и поврћа	- - - - -	- - - - -	14.—	"
"	2 " "	- - - - -	23.—	"
"	1 кгр. за мед	- - - - -	12.50	"
"	1/2 " "	- - - - -	7.—	"
"	мајолике (од 2 кгр.)	- - - - -	18.—	"

Скрене се пажња члановима и Подружницама, да су набавке извршене у ограниченим количинама, због чега треба благовремено наручити.

Семе мухара и проса шаљемо најмање 10 кгр. брусева најмање 12 комада; тегла најмање 6 комада.

При поручибама на кредит, строго водити рачуна и наручивати само оно што ће се сигурно и брзо (у току сезоне) продати јер се наручене сирове и друго неће натраг примати. Поред тога, увек означити најближу пошту (за ситније пошиљке) и најближу железничку или паробродску станицу (за крупније пошиљке).

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се

Срп. Пољопривредном Друштву
у БЕОГРАДУ

Претплату примају и све поште

На основу најбољег решења од
априла 1869. г. пренског друштва
носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

За С. П. Друштво власник, председник, П. Т. Тодоровић

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.

ТЕЖАК

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Одговорни уредник, Вожд. Б. Ранковић

ЦЕНА ЛИСТУ
за Краљевину Срба, Хрвата
и Словенаца:

на годину 20 дина.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

на годину дана 45 дина.

Баши пољопривредних школа доби-
вају лист у вола цене.

Пријезени рукописи се не враћају

Претплата се подлаже једанпут за
целу годину.

Број 29.

БЕОГРАД, 19. ЈУЛА 1925. ГОДИНЕ.

Година LII.

Где има шума, ту има и бериђета.

М. С., један отреситији сељак из Гор. Зу-
ничја, среза заглавског, пише нам да часници
његове општине, који су скоро сви неписмени,
дубоко верују да град — туча, суша и поплаве
долазе отуда, што земљорадници раде у некакве
њихове (бапске) празничне дане, као што су:
„Луца средна“, „Бели четвртак“, „Ђерман“, „Врто-
лома“, разне „Петке“ и т. д., те с тога забра-
њују земљорадницима да у те дане ма шта раде
у пољу. Поводом овога поменути сељак сад
пита, кад треба, а кад не треба радити пољске
радове, како би се ово просто народно и штетно
веровање искоренило.

Ово питање, које нам је упућено, абила за-
служује пуну нашу пажњу, у толико пр, што је
овде у питању једно штетно веровање, које је
дубоко захватило корен у душу нашег земљорад-
ника, који у недостатку просвећености, живи и
даље, у заблудама и штетним веровањима. Да би
нашег земљорадника извауки из тих заблуда, ми
немо се потрудити, пре свега, да у најкрајним
потезима објаснимо са пољопривредног гледишта
штете, које нам наносе град, суше и поплаве и
да изнесемо главне, битне узроке.

Штете, коју нам сваке године проузрокују
поменути временске непогоде, огромне су. Ти
наши тако звани немилу гости врло често по-
сећују многе наше питоме крајеве и својом ја-
чином и трајањем упропашћују све усеве, траве,
воћњаке, винограде, па чак и шуме. Узрок овим
немилим појавама поглавито лежи у томе, што се
без икаквог плана врше непрестане сече наших
шума, те су се на тај начин повећале површине
оголићених брда и планина. Стварање тих без-
шумних предела чини да многи наши плодни кра-
јеви често пате од елементарних непогода.

Без сумње да је сваки онај, који се озбиљно
и практично посветио овој ствари, дошао до увере-
ња да су шуме један од најбољих регулатора
влаге. Шуме не дозвољавају да се ваздух много
и преко мере загреје, пошто у њима самим влада
умерена топлота. Ваздух у шуми је стално за-

сићен довољном количином влаге, која се при
већем нагомилвању претвара у водену пару, а
ова у кишу. Сем тога у оваквим пределима, услед
неједнаког загревања, настају кретања у самом
ваздуху. Хладни слојеви ваздуха, као тежи,
крећу се у равнице, где је ваздух загрејанији,
потискују га и расхлађују. Тиме се, ако ништа
друго, спречава оно нагло испаравање земље у
загрејаном и устајалом ваздуху. Често пута ова
локална кретања ваздуха доводе до промене вре-
мена, т. ј. до кише.

Међутим у безшумним пределима владају јаке
суше, оштри и суви мразеви, без снега. Ове не-
стајнице у влази не само што спречавају напре-
довање усева и воћњака, већ рђаво утичу и на
саму земљу тиме, што она никад не може да се
засити потребном количином зимске влаге. Сем
тога ови крајеви су изложени преко целе године,
а нарочито у пролеће, jakim ветровима, који осу-
шују земљу, па чак и саме биљке. Исто тако ови
предели најчешће страдају од поплаве и града.

Ето у чему лежи главни узрок свима овим
непогодама, на које се толико жални наш при-
јатељ, односно његови сељаци, који замислају
да ће их Бог казнити, ако раде у празничне дане
или „луце средне“, и то тиме што ће, у својем
гневу, пустити град, направити поплаву или сушу.

Као што се из свега овога види, шума је
један од главних услова за отклањање скоро свих
елементарних непогода. Стога је у пределима, где
су шуме посечене, потребно предузети што пре
пошумљавање, јер су шуме, понављам, једино
средство за одбрану од града и главни заштитник
од суше и великих поплава.

Односно тога у које празничне дане треба
радити пољске радове, а у које не, може се рећи
само ово: наша црква је тачно одредила и обе-
лежила све празнике, када не треба радити. Али
када наступе такви пољски радови, као косидбе
ливада, сређивање сена, жетва, вршидба, који се
ни у ком случају не могу одлагати, онда отпа-
дају обзир и према оним празницима, које је
сама црква признала. То у осталом није грех.
Јер земљорадник, прањујући само један дан, може

да доведе у питање целу летину, за коју је улагао труд преко целе године. Оне пак празнике, које наша црква није признала и обележила, а које наш народ из сујевеља признаје, не треба да их у опште празнује. Јер остављање пољских радова тих дана је очигледна штета за нашег земљорадника, која се више ничим не да надокнадити.

Потребно је већ једном изаући нашег земљорадника из глупих заблуда, указати му на сву њихову штетност и извести га на прави пут. Наш сељак није глуп, већ је, напротив, по природи својој бистар, и он ће брзо схватити наша образложења односно узрока штете причинене елементарним непогодама, ако му се само за то да прилика. Он ће брзо увидети сву неоснованост својих штетних и погрешних веровања, одбаћиће их и примиће у своме пољопривредном раду оно, што му ми препоручујемо. Од њега се очекује једно, а то је да пошумљава оголела места, да подиже и гаји шуму, која ће му бити од двојакe користи: сачуваће усеве од непогоде и имаће добру шуму, чије су користи добро познате.

За пошумљавање је најбоље узети багрем, који је добар као дрво за разне употребе и који се лако подиже и брзо расте. Сељак може још ове јесени приступити прикупљању багремовог семена, па сиротећа да га посеје у припремљене леје, а идуће јесени расади на стално место, те ће у року од 5—6 година имати делу и вслику шуму. Државни и срески расадници данаше ове године багремове саднице по врло ниској цени, па и бесплатно.

Треба запамтити једно: „Тамо где је шуме — има и берићета“.

Д. Ђ. Ђаћкић.

ИЗ СТОЧАРСТВА

Избор свиња за расплод.

Господар, који се одлучи на узгој свиња, има прије тога, да научи много таквих ствари, које су за једног свињогојца почетника неопходно потребне. Сваки посао и свака врста рада захтева своје знање и спрему. Немаш ли потребног знања или барем појмова за дотични посао, јасно је да не можеш имати ни успеха. Ово правило вреди још уопће но за свињогојство наполе. Код свињогојства имадемо толико тога предвидјети и учинити, па још по том не можемо, да будемо сигурни у успех.

За сав расплод ваља одабирати само најлепше мушке и женске екземпларе (комаде), од оне врсте односно пасмине, која за наш крај односно наше прилике најбоље одговарају. То може да буде само она пасмина, која је од нарави најлепше развијена, најздравија, те која брзо расте. Коначно још морамо установити циљ и сврху гојидбе, како би нам носило највише користи. Ако су повољне трговачке прилике и већа

потражња за товљеницима, тада ћемо за смјер гојидбе узети товљење, у колико нам томе одговарају наше економне прилике.

У противном моћи ћемо се одређити за расплодни узгој т. ј. узгој свиња за расплод. Осим тога морамо одредити и одређити си точан начин и поступак са хранидбом.

За сваког свињогојца има да служе слиједећа правила:

а) Да несмије никада парити свиње у преблиском сродству.

Свиње, које се паре у близком сродству, кроз више покољења, посвема ослабе, буду крхље, слаба здравља, уопће се добија веома слаби потомак, мале вредности.

Ово помаже је за гојитеља, без икакве вредности, јер није за даље расплођивање способно. Слабог су раста, често имаду мекане кости (рахитис), а иначе су веома слаба здравља. Осим тога овако узгојене свиње, подлежу свима болестима, нарочито заразним и немају никакове отпорности противу свих врста болести.

б) Нераст (мушки расплодњак, мужјак) којег смо одређили за расплод, мора да буде без икакве мане, потпуно здрав, развијен и мушког изгледа. Овај облик очитује се у томе, што су сви дијелови тијела јаче развијени него код женке, нарочито стражње ноге и скакаћи аглоб. Нераста ваља узгојити тако, да буде мирне ћуди, јер иначе знаде бити горопадан, дапане и по живот човјека опасан.

Доба почетка припуштања узима се са 1—1.5 године, но оне пасмине, које се брзо развијају, могу се рабити за припуст већ са 9 мјесеци. Нерасте од добре пасмине, ваља задржати, како би се од њих добило што веће потомство. Нераст губи много на плодovitости, ако га хранимо са сувише крелком храном, као и противно са превише развођеном храном. Осим тога дјелује добро на плодovitост, што више кретање нераста на свјежем ваздуху. Штетно је и умањити плодност нераста, ако га превише употријебљавамо за припуштање. Ваљаним држањем, те умјереним и прорачунаним употријебљавањем, може се рабити нераст 3—5 година, према пасмини и времену када је припуштање почело.

Обично се узима на једног добро развијеног нераста 40—60 комада расплодних крмача годнише.

в) Крмача (прасица, женски расплодњак): Код избора крмаче плодковиће, ваља пазити исто као и код нераста, да потјече од добра племена, које имаде све добре ујетје за расплод. Крмача мора да буде добро развијена и да имаде тијело без погрешака.

Ово мора, да буде тим више, ако нам је познато, да родитељи сва добра, као и сва лоша својства пренашају на своја потомства. Да ли ће, да буде крмача плодна, даде се предвидјети и по броју сиса, којих имаде обично 10—12, а често

и више. — Сисе мора да су потпуно развијене и пуне млјечних жлијеза.

Осим тога мора се пазити, да крмача имаде женски изглед. Које крмаче немају женског изгледа ваља их излучити из расплода. Женски облик код крмаче очитује се у томе, што имаде неке дијелове тијела слабије развијене, дочим су добро развијени прса и трбух.

Ако буде код првог прасења крмача са младима осорна и немилосрдна, ваља ју такођер излучити из расплода, јер такове крмаче су обично злочесте мајке.

Код пасмина, које се брзо развијају, може се крмача употребити за расплод у 9 мјесцу. Употријебљивати за расплод може се крмача 7 до 8 година. Но у случају, да буде једна крмача добра плодњива и иначе имаде сва добра својства, ваља ју задржати за расплод тако дуго, до даје добри подмладак.

Расплодаци бољих пасмина, које се брже развијају, дају обично два подмладка на годину. Код овакових крмача, ваља удесити припуст тако, да прасења пада прољетно у мјесцу марту, а јесенско у септембру. На овај начин се постиже то да одојчад ојача до љетне топлине и лакше јој одолијева. Ово важи и за јесен тиме да су до јаче зиме одојци већ потпуно развити.

Ако уваже наћи пољопривредници као и сваки који се одлучује на свињојство, све изнеште моменте, то ће га многома много брига и неугодност, којој до сада нису могли ни знати избјегнати. Како је свињојство уз пољопривреду уско везано, тако да се једно ваљано господарство без свињојства не да ни замислити, било би сувишно потање описивати.

Доста је када знамо, да се свиња храни различитим однатима, који се у ниједној другој грани господарства не даду тако добро и сигурно употребити.

Без масти не можемо бити, она је непомјештава, за човјечји организам. Стога ваља да поградимо сви на унапређењу свињојства са одређеним циљем, јер ћемо само тада имати много више користи од нашег рада, него до сада.

Адам Палан,

економ Кривца (Хрватска)

ИЗ МАРВЕНОГ ЛЕКАРСТВА.

„Обади“ и штета од њих код говеди*

Пре извесног времена један пријатељ обрадио се је уредништу Тежак питањем: Како се стварају они велики црви под кожом (у виду чворова) по леђима говечета; има ли од њих каквих последица и како се они могу отклонити?

Ево му на то одговора:

Дакле ти „грчеви“, „сугрци“ или како се већ где називају они поткожни чворови, који се виђају дуж кичме код говечета, плод су јаја, која снесе „обади“ по длаци дотичног говечета.

Ти обади су велике мухе, и њихове женке аа време топлех летњих дана, а то је од јуна до септембра месеца сваке године, салећу на говеда, која су у слободи, и носе по њима своја јаја. То су они моменти када наступи т. зв. „штрљање говеди“.

Нашавши се у то доба на пољу, говече осети тога свог непријатеља по јаком жујању. И у нади да се спасе, даде се у бежање, често пута тако безобзирно да ни на шта испред себе не пазе, те се по које при том и скрху у какву јаругу или дупи о дрво или који други тврди предмет, који му се на путу десио. А по који пут бива и људских жртава. — Ово последње нарочито тада, кад је „обади“ већ суграло говече и отпочео да носи јаја, и како би га стресло са себе навлаш тражи предмет о који ће се очешати, па ако га убрзо не нађе оно, ради тога, јурне и на човека. Али се обично не спасава и жена на тај начин снесе 300—400 јаја, која се прилепе по његовој длаци.

На неколико дана после тога, из тих се јаја излегу ситни црвићи, који потом махом непосредно продру под кожу животиње, или ће ова лижући се пругутисти сисена јаја, која се у стомаку и даље у цревима растапају, те тако ослобађају споменуте црвиће, који се крваљу односе под кожу на леђима. Или и без тога, они и непосредно из стомака, и црева сами доспевају на исто место и другим путевима, служећи се при том својом танком рилицом. Ту се заустављају, настане и растећи праве оне карактеристичне чворове по кожи у величини леђника или омањег ораха.

Кад довољно нарасту, ти црви пробију кожу да би добили ваздуха, кроз који отвор касније и сасвим изађу, што обично бива у јуну месец, и то преко ноћи или јутром рано. По изилажењу испод коже, ти црви се у року од 12—36 часова на топлој земљи претварају у лугке (шчауре се) из које након 30—35 дана излеће готова муха — „обади“, оспособљена да се пари, да носи јаја по говедима и т. д.

Ето то је историја оних чворова по кожи на леђима говеди, у којима се развијају и из којих изилазе повећи црви, кичећи за то време дотичну животињу и кварећи јој на последку кожу.

Економски губици (од болести) који ови обади проузрокују састоје се у томе: што смањују вредност кожи говеђој, што краве оболеле од споменutih црва умање давање млека и што говече нападнуто њима губи у опште од своје тежине.

Лечење. Најсигурнији начин да се ова болест лечи и тиме у неколико и спречи њено ширење, састоји се у уништавању оних црва. У пролеће треба сва говеда прегледати и на коме се нају

* Одговр на питање Живојина Тодоровића, из Тамича — Крајина.

споменути карактеристични чворови, просецају их врхом оштрог ножића. То просецање мора се вршити пажљиво, тако да ножић не дохвати месо под кожом, већ да само просече дебљину коже. А то се постиже на тај начин, што се од врха ножића одмери, од прилике, 1 и по сантиметар, па се горњи део на томе месту ухвати палцем и кажипрстом. Тако држећи врх од ножића забодете се у кожу до прстију и чвор просеце уздуж. Ако црв одмах не испадне, онда га треба прстом у просеченом отвору наћи и извлачити, док се прстом друге руке притиска са стране чвора. Избачене прве, поништавати.

Наравно пре просецања ваља длаке на томе месту маказама лепо ошишати, а потом кожу млаком водом и сапуном изапрати, па тек онда приступати операцији.

Најбоље је да ову операцију изводи ветеринар, јер ће се он после операције умети снажи ако би се случајно рана упрљала. Прво то, а затим треба оперисана места за 5—6 дана држати добро покривена, да их говеда не би лизањем погоршавала.

Но много главније од тога је: сачувати стоку да до тога не дође. А то ће се постићи тако, ако од конца месеца маја па до конца септембра — не пуштамо стоку на пашу до подне, већ само пред вече. Јер као што је речено: обади сиоце јаја по говедима почетком јуна па до половине септембра месеца, и то само зором рано, па до ручка, до подне.

Али и поред тога што би се стока тако пазила од обада, ваља ју пре кретања са паше за шталу, најпре чешагигом и четком добро отимарити — очистити, на који би се начин снесена јаја могла са коже скинути. Јер ако би се овако чешиће пута преко дана тимарила и говеда која су и пре подне пуштана на пашу, мучно да би се снесена јаја по длаци говечета могла толико на месту користити док се из њих не излегу црвићи.

2. Јуна 1925.
Пакрац.

Мар. Панчић,
нар. лекар.

ИЗ ВОЂАРСТВА

Смоква (*Ficus carica*).

Смоква је воћка јужних крајева, где добро успева, нарочито онде, где зиме нема или где су зиме благе. Код нас је то ретка воћка, но ипак се сваки труди да у својој башти има барем једно дрво засађено.

Најбоље успева и ретко кад код нас промрзне, кад има заклона са северне стране, а нарочито кад је са северне стране зидом заклоњена, а уз сам зид засађена; на таквим местима не мора се ничим пред зиму покривати.

На западу и у северним државама местично успева добро, али се мора ипак добро, у

јесен кад лист опадне, сламом покрити (узвити); ако је воћка као чучава — дбунаста, повије се на земљу, кукицама учврсти и земљом заргне или сувим лишћем или сламом покрије.

Смоква се на западу гаји и у нарочито грађиним стакларама.

Тражи узвишенији положај, земљу добру, снажну, умерено влажну. Размножава се потапањем, изданцима и нагртањем. Плод се улотребава за сарањање слатка и суши се на сунцу; сув плод нанизан или не, продаје се у трговини.

Од смокве познате су код нас само две сорте:

1. Смоква плода крупног, крушкастог облика, и
2. Смоква средње крупноће плода, округластог облика.

У крајевима где смоква не промрзава израсте доста високо и развије велику круну.

Цвет се не види, јер се цветни органи налазе унутра у плоду; код нас рађа обично два пута у години.

Ficus elastica (gummibaum).

Ова је веома омиљена декоративна биљка и украсна за собе и салоне, и гаји се због свог врло крупног и дугуљастог листа затворено-зелене боје.

Израсте високо до 2 м. а доцније развије доста велику круну. Гаји се у стакларама, а размножава се у топлим лејама пунољком.

Побочни ластар или младо стабло од једне године, пресеку се ножем равно изнад пунољка и листа за 2—3 см., испод пунољка исто толико, али пресек треба начинити косо са супротне стране од пунољка и листа.

Овако насечени делови оставе се 24 сата да би се сок на пресецима, који је бео као млеко, исушио. Другог дана усаде се сви тако спремиљени делови у топлу или полутоплу леју у редове на 0.30 м. одстојања, затим се положи прозор, а преко њега начини се засен. Свако јутро треба за 1 сат припуштати свеж ваздух, преросити лишће и прозор затворити. После 4—6 недеља развије се из доњег пресека многобројне жилице, а ускоро из горњег нова бујна биљка, која у току лета израсте 60—70 см. висине, а у августу саднице усаде се у саксије, унесу у топлију собу или стаклару.

Ficus stipulata и *Ficus barbata*.

Прва је пореклом из Кине, а друга из Источне Индије. Ове две украсне биљке гаје се у стакларама као украс. У њима се засаде саднице поред задњег зида по коме се грађају на све стране врежике на којима израштају адевентивне жилице, а ове се за зид хватају и врежике се без привезивања за зид учврштају.

Размножавају се резницама, пелцерима и врежикама, које се могу, чим се одеску, одмах где хоћемо садити.

Има још ових варијетета фикуса, но и оне се гаје у стакларама ради украса и то: *Ficus macrophylla*, *Ficus religiosa* и *Ficus leonensis*.

Вој. Буриан.

ГЛАСНИК.

Преглед

Обновљених и ново-основаних Пољопривредних
Подружних Српског Пољопривредног Друштва
за прво полгође 1925 год.

Бр.	Назив Подружине	Последња пошта	Када је основана	Број чланова
1.	Ариљска	Ариље	19 IX-1921.	40
2.	Влашки До	Азам	13 II-1924.	34
3.	Јасеничка	Аранђеловац	21 V-1922	79
4.	Аленичка	Алексинач	22-II-1925	45
5.	Александраовац Ж	Александраовац Ж	1-IV-1921.	46
6.	Александраовац П.	Александраовац П.	23 IV-1922	33
7.	Бресница	Бисаљград	11-IX-1921.	31
8.	Бијелина	Бијелина Босна	18-I-1925.	44
9.	Богатић	Богатић	19 X-1924.	51
10.	Бегеч	Бегеч — Бачка	15-III-1925.	30
11.	Берово	Берово	19 I-1925.	30
12.	Б. естово	Вел. Поповић	8 I-1922.	21
13.	Брезовица	Трстеник	11-XII-1921.	22
14.	Бела Паланка	Бадњевац Краг.	31 I-1924.	15
15.	Белвешка	Бела Паланка	15 IV-1923.	16
16.	Белвешка	Валево	1-VII-1921.	114
17.	Босањо-Тамнавац	Владимирци	10-V-1921.	36
18.	Деспотовачка	Вел. Поповић	3 IV-1921.	27
19.	Темнишка	Варварин	11-IX-1920	31
20.	Врбонац	Болсвац	26-II-1922	20
21.	Рањска	Вел. Градиште	20-II-1921.	21
22.	Голобо	Паланка Смед.	20-II-1921.	46
23.	Госпођинци	Госпођинци Б.	22-XII-1923.	38
24.	Грабовица	Деспотовац	11-I-1925.	18
25.	Драгачевска	Гуча	16-IX-1921.	68
26.	Гор. Зумице	Кљезевац	22-II-1925.	22
27.	Гор. Милановац	Г. Милановац	14-VI-1921.	34
28.	Дебарска	Дебар	2 III-1924.	16
29.	Босан. Дубица	Босан. Дубица	31-V-1925.	40
30.	Приштина	Приштина	20-II-1921.	26
31.	Власотинска	Власотинци	24 IV-1925.	25
32.	Моравска	Житковац	3-VI-1921.	118
33.	Жилча	Тетово	20-II-1922.	20
34.	Моравска	Жабар Пож.	17-III-1921.	51
35.	Зворник Босна	Зворник Босна	30-IV-1924.	32
36.	Затоне	В. Градиште	28-XII-1921	54
37.	Тимочка	Зајечар	10-II-1921.	58
38.	Ириг — Срем	Ириг — Срем	24-VIII-1924.	132
39.	Јасеничка	Паланка Смед.	19 II-1922.	4
40.	Краљево Село	Краљево Село	15-II-1922.	32
41.	Језашица	Краљево Село	4-I-1925.	40
42.	Јасиковица	Трстеник	18-II-1923.	31
43.	Моравска	Јагодина	17 I-1921.	66
44.	Јагњило	Младеновац	18-VI-1922.	16
45.	Јужни Брод	Јужни Брод	22-V-1925.	18
46.	Кониј Херцегов.	Кониј Херц.	21-XII-1924	20
47.	Кула	Кула Пожарев.	7-II-1922.	44
48.	Клиновац	Прешево	25-V-1921.	22
49.	Ковин	Ковин — Банат	15-VI-1925.	62
50.	Рањевска	Крупањ	17-4-1922.	125
51.	Кључка	Кладово	29-X-1921.	31
52.	Кратовска	Кратово	29-I-1922.	25

Бр.	Назив Подружине	Последња пошта	Када је основана	Број чланова
53.	Куршумлија	Куршумлија	25 IX-1921	22
54.	Крива Паланка	Крива Паланка	30-VIII-1921.	51
55.	Јадранска	Лоаница	21-X-1921.	125
56.	Липолист	Шабац	21-VIII-1925.	45
57.	Колубарска	Лаваревац	30 I-1921.	31
58.	Љубинић	Јошево — Обрен.	24 VIII-1924.	25
59.	Медвеђе	Трстеник	9-I-1921.	49
60.	Мокци	Вел. Градиште	20 II-1923.	28
61.	Мрчајевачка	Прелина	8-IX-1922.	59
62.	Модрич	Модрич Бачка	3-II-1924.	33
63.	Мол	Мол — Босна	2-IX-1924	54
64.	Митровица	Митровица Ср.	17 VIII-1924.	34
65.	Нишка	Нишка	16 III-1925.	175
66.	Н. во Пазарска	Н. во Пазар	19 II-1922.	34
67.	Нова Кањига	Нова Кањига	2-III-1924.	25
68.	Нова Варош	Нова Варош	8-III-1925.	31
69.	Крајинска	Неготин Крај.	29 V-1921.	23
70.	Косавска	Обреновац	8 IX-1923.	120
71.	Пољанска	Рековац	27 II-1921	34
72.	Миланска	Петровац	16-I-1921.	107
73.	Топличка	Прокупље	9-VII-1922	51
74.	Пожењка	Пожења Ужичка	21 IX-1921.	48
75.	Приједорска	Приједор Босна	24 I-1924	174
76.	Пећска	Пећ	16-I-1921.	124
77.	Вел. Пчелица	Рековац	20 I-1925.	20
78.	Лешњачка	Рача Краг.	8 IX-1922.	41
79.	Левачка	Рековац	27 II-1921.	34
80.	Рогатица	Рогатица Босна	29-V-1924.	23
81.	Сарајевска	Сарајево	15 VIII-1923	31
82.	Ресавска	Свилајнац	15 I-1921.	38
83.	Србобран	Србобран Бач.	5-IX-1924.	26
84.	Старо Бечејска	Стари Бечеј	7-VII-1923.	117
85.	Струшка	Струга	26 III-1922.	42
86.	Савска Мост	Савска Мост	10-II-1924.	65
87.	Крајинска	Салани Крајина	15-I-1920.	12
88.	Космајска	Сопот Космај	23 I-1921	22
89.	Сента — Бачка	Сента — Бачка	15 II-1925	24
90.	Сараорци	Вел. Орашје	31-V-1925.	27
91.	Топола Краг.	Топола Краг.	13-XII-1924	51
92.	Трстеничка	Трстеник	22-I-1922.	28
93.	Тузла Босна	Тузла Босна	3-IV-1921	41
94.	Турја	Турја Кучево	1 I-1925.	18
95.	Предејане	Предејане	18 I-1921.	34
96.	Ужичка	Ужичка	27 IX-1921	27
97.	Пиротска	Пирот	9-I-1921.	55
98.	Урошевачка	Урошевачка	11 III-1922.	15
99.	Врачарска	Београд	11-III-1921.	75
100.	Жичка и Студен.	Краљево	20-II-1921.	75
101.	Плевалска	Плење	16-I-1921.	80
102.	Кичевска	Кичево	15-III-1922	38
103.	Карбуница	Кичево	26 III-1922.	18
104.	Црногорска	Косјерић	29-I-1922.	15
105.	Царибродска	Цариброд	11-IX-1921.	49
106.	Крушевачка	Крушевац	17-IV-1921.	38
107.	Рачувска	Баина Башта	26-I-1921.	34
108.	Чуруг	Чуруг Бачка	8-VI-1924	62
109.	Чачувска	Чачак	децем 1920	372
110.	Честив	Крагујевац	31-XII-1922.	15
111.	Чифлук	Пећевци	24-V-1925.	18
112.	Подријнска	Шабац	13-I-1922.	121

Као што се види из овог прегледа, многе Подружине у овој години пријавиле су много мањ број чланова, него ли у прошлој. Друштво је, међутим, држало да број чланова у овој години буде знатно већи него ли у прошлој. — па, зато, и очекује, да ће подружине живно настати да до краја ове године број чланова знатно по-

већају са енергичним, трајним и непрекидним на тојаване преко целе године. Подружине су у стању редовно задржавати старе и придобијати нове чланове и број њихов из године у годину повећавати.

То је потребно чинити и ради тога, што чланови Подружине добијају „Тежак“, те се и писаном речи пропагирају напреднији начини рада. То је потребно и тога ради, да би Подружина себе финансијски крепила и у току времена добила чврсту, поуздану и јаку базу за своје функционисање.

Према овоме позивају се све Подружине, да одмах предузму кораке да се број чланова повећа преко прешлогоднше мере. То се може чинити и приликом свакога додира с појединцима, и приликом држања предавања, курсева и изложба као и на сеоским и општинским састанцима и т. д. и т. д.

Статистика извоза млечних производа из Белгије у 1924. год. — У току прошле године извезено је из Белгије укупно 790.552 кг. млечних производа.

Европска производња лана у години 1920.—1921. — У следећем прегледу износимо, колика је површина била засејана ланом у појединим државама и колики је био жетвени принос влакна, издржен у центима:

	Засејана површина ланом хектара	Просечни принос влакна у центима
Русија	1,111.000	4,887.000
Пољска	71 250	408 100
Литванија	47.150	192.200
Немачка	42.000	195 000
Ливонија	34 200	135.100
Вел. Британија	32 800	151.230
Белгија	27 600	311.700
Француска	23 570	167.170
Чехословачка	22.200	128 930
Естонија	22.150	83.100
Италија	20 830	22 330
С. Х. С.	14 100	39 700
Холандија	14 070	75.730
Румунија	10.950	13.100
Финска	5 500	—
Мађарска	3 600	30.000
Аустрија	3.250	26.400
Шведска	1 800	5.900
Шпањолска	1.530	5.800
Бугарска	660	3.000
Укупно	1,509.210	6,941.820
		— т. —

ДОПИСИ

Српском Пољопривредном Друштву

Београд.

На Вашу жељу изражену нам актом од 30. V. о. г. Бр. 5271 да Вам доставимо податке о

покусном ђубрењу код нас и посебице код г. Миовића, поседника у Св. Иљу при Марибору, извештавамо Вас — према досадањим резултатима — у следећем:

Пре рата вршила су се у Словенији већ прилично разграната покусна ђубрења и то нарочито са Томасовом азуром и кајнитом. После преврата врши особито Делегација Произвођача Чилске Шалитре многобројне покусе (опате) и по селима са чилском шалитром, које опет извађа и наш завод паралелно са опитима са кречним азотом.

Г. Петар Миовић употребљава сваке године после преврата разно вештачко ђубре у велико, ипак не систематски и не на контролним парцелама, да би се могло тачно одговорити на питање рентабилности; у правом смислу речи овом опити нису.

Сигурно је да се утицај кречног азота на јачу пораст сламе на ђубреним парцелама одмах уочи нарочито влажних година; Миовићев чланци у „Тежаку“ потврђују у начелу искуства других практичара по овом питању.

Г. Миовић употребљава вештачко ђубре у недостатку шталског ђубрета ради инт.називнијег газдовања, дакле без контролних парцела, без разних комбинација и т. д., као што је горе напоменуто.

Виноградарско-Воћарска школа пак врши под вођством г. проф. инж. Петковићеве опите са вештачким ђубретом систематски, али на мањим парцелама; резултати прошлх година нису довољно сигурни због неједнакости воденог талога, који се у тим годинама јако мењао. У опште — због недостатка шталског — употребљавамо приличну количину вештачког ђубрета и то са добрим успехом.

Потрошња вештачких ђубрива од стране земљорадника, која се по преврату прилично погела, сада због оскудице новчаних средстава опет опада.

У опште су досадањи опити и потрошња вештачких ђубрива показали, да нарочито недостаје у нашим земљама у првом реду фосфора, на лаким земљама Дравскога поља па и азота, дачим већина тешких земаља азота довољно има.

Потреба за азотним ђубретима није баш толика, јер се гаји сразмерно доста окопавина и што се њиве сразмерно добро ђубре шталским ђубретом. И опште примена потрошње азотних вештачких ђубрива у већој сразмери сумњива је за селска у погледу рентабилности све донде, док год се интензивније не побрину за своје домаће стајско ђубре и осоку. Па и због јако не сигурних и несталних климатских прилика јесте потрошња азотних ђубрива нарочито за стрна жита врло ризикантна, јер у влажним годинама и на тешкој земљи жита обично и без њих полема, дачим опет у сушним годинама остају неискоришћена. Ово је у главном разлог, што се потрошња азотних ђубрета код нас јаче не примењује.

Досадањи паралелни опити, који су изведени на нашем заводу и делимично код сељака са чилском шалитром и кречним азотом, показали су, да се у овдашњим приликама и на овдашњим земљама не примењује никаква разлика између утицаја (дејства) једнаке количине чилске шалитре и кречног азота, па било да су они растурани пре сетве или после сетве на главу. Кречни азот понегде додуше мало изгори жита, ипак различито, неке године више, друге мање а при једнаким околностима, а усеви се брзо опорави и не заостаје за усевам, који је поћубрен са чилском шалитром.

У прошлим годинама могао се утицај оба ђубрива код свих култура врло лако уочити, само сушног пролећа 1922. год. није било разлике ни на погасту ни на зрну. Ове године утисак обеју ових ђубрива врло је непријатан не само на опитним парцелама, већ и уопште на свим тешким земљама, како код г. Миовића тако и код нас. У нади да ће бити одвећ кишовито време, хтело се абор сушне зиме слабим усевима помоћи са кречним азотом, а киша и ветар су на ђубреним парцелама убрзо после цветања оборили жита на тешким земљама, и ако су утрошене минималне количине ђубрета, 80—100 кгр. на ха, дочим су усеви на нећубреним парцелама већином потпуно усупрани. Највише је претрпео озими јечам, који више није ни могао да се дигне те је његово класје остало ситно. На лакој земљи утицај је обеју ђубрива врло повољан и подједнак.

За наше прилике је дакле у истини за сада господарски рентабилније употребљавати наш домаћи прозавод у колико су азотна гнојива на месту, јер су цене кречног азота ниже од цена чилске шалитре, пошто имамо фабрику у земљи. Ова пак је рентабилност само на интезивнијим газдинствима при недостатку стајског ђубрета у првом реду за оковане у комбинацији са осталим ђубретом и за жита (усеве) на лакшим земљама.

Марбор, 9. VII-1925. г.

Директор
Живац.

ЗАПИСНИК

26. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва држане 24. јуна 1925. год. у дому друштва у Београду.

Били су присутни г. г. п. председник Д-р Таназије Митровић и чланови: А. Рашковић, Б. Ранковић, Н. Ж. Петровић, Ј. Стојановић и С. Ратковић.

Председавао Председник г. Др. Т. Митровић
Бележно секретар г. Милан В. Дамњановић.

1.

Прочитани су записници:

1) Бр. 6227. — XXV седнице Управног Одбора, — Одбор усваја прочитани записник.

2) Бр. 6333. — XIV седнице Книжевног Одбора, — Одбор усваја прочитани записник и одобрава откуп по пет комада књига за књижицу од Др. Јов. Ст. Куљачића: „Алкохол и јетика“ и „Пушење дувана и његов утицај на човечије здравље“. Такође усваја хонорисане радова у Пољопривредном Речнику, по 600 дин. штампани табак

II.

Бр. 6355. Приступа се отварању оферата за штампање Тежана за време од 1. јула до 31. децембра о. г., — Одбор одлучује: да се штампале уступи штампарии „Св. Саве“ М. Сладековића за 2850 дин. од броја у 10.000 примерака, с обзиром на његов досадањи добар рад и материјал, који су у сваком погледу били задовољавајући, као и повољну цену.

III.

Читају се мишљења Набављачког Одбора:

1) Бр. 5995. По акту Мин. Пољопр. и Вода којим извештава Друштво да му не може дати тријере на рачун ратне штете, Одбор усваја мишљење да се тријере набаве за готов новац по понудама.

2) Бр. 6398. По понуди Банатског Савеза Српских Земљор. Задруга за Хајдоев тријере, — Одбор усваја мишљење, да се набаве по 25. М. I/а, и М. I/б.

3) Бр. 6382. По извештају Одбора за пријем материјала, да је примљено 10.000 кгр. плавог камена — Одбор усваја мишљење да му продајна цена буде 9 дин. за чланове, а 10 дин. за нечланове.

4) Бр. 6435. По извештају Одбора за пријем материјала да је примљено 30 ветрењача Н. В. Клајтон — Шулгеорт — Хофнер — Шранц, — Одбор усваја мишљење да им продајна цена буде по 2.600 дин. комад.

5) Бр. 6292. По извештају Одбора за пријем материјала да је од фирме Вајс и Син, примљена и последња партија поручене робе, — Одбор усваја мишљење да продајна цена буде: ебулоскопу 600 дин.; визиру 225 дин.; калцијум — метабоульфиту 32 дин.; ширмеру 50 дин.; желатину 80 дин.; четкама за боце 50 дин.; нипетама за Малиганов азотат по 25 динара.

6) Бр. 5967. Прочитани су услови Друштва Плуг, под којима ће давати Друштву робу у комисион, Одбор усваја мишљење да их треба пријети са изменом тач. 3. да се обрачун врши тромесечно.

IV.

Бр. 6390. По писму Подружине из Ниша о организацији рада окуп припремања изложбе, — Одбор усваја мишљење Изложбеног Одбора, да Подружина сазове ширу конференцију у Нишу, на коју да се упуте као изасланици чланови Управе г. г. Никола Петровић и Александар Рашковић. Конференција да се сазове правничног дана што пре, а по могућству до 5. јун м-ца о чему Подружина да благовремено извести Друштво, како би изасланици могли отићи на време.

За изложбене локале Друштво да тражи школу у основном школу на Стамбол Капији, и то за 20 дана.

Подружину послати потребан број тачица за излагање предмета а за полице препоручити да се сама постара, јер их Друштво не може слати због скупоће превоза.

Настати: да се одмах утврде дани трајања изложба и снима предвиђених места на према томе тражити повластце за посетите изложба и изложбене предмете и материјал.

На ове изложбе позвати: Г. Министра Пољопр. и Вода, Г. Министра Војног и Морнарице, народне посланике из дотичних и околних крајева, дародавце и све институције које изложбе интересују. Позиве упутити писмене, а и Изложбени Одбор постараће се да све предлоге наложи Управи благовремено.

V.

Читају се мишљења инспектора:

1) Бр. 6443. По молби Подружине из Турије да јој се отвори текући рачун, Одбор усаја мишљење да јој се одобри кредит по текућем рачуну до 5.000 динара с тим, да обрачун врши сваког месеца.

2) Бр. 279. По акту начел. ср. Милешевског, да је Подружина у Пријеполу ликвидирала и да шаље заосталу имовину од 2016 динара као и материјалне књиге и један део архиве. — Одбор усаја мишљење и одлучује да се из готовине изузме 1650 дина колико Подружина друге Друштву, и одужи по књигама а остатак у 366,80 дина. да се да на прилогод код Држ. Хипотекарне Банке.

VI.

Читају се предлози и саопштења:

1) Бр. 6463. По молби инспектора г. Д. Ђатића и благајника г. М. Марковића да им се повисе припадности на 2.000 дина месечно. — Одлучи: да им се за сада не могу повисити припадности на 2000 динара месечно. Али с обзиром на то што благајник г. Марковић има и сувише посла, те ради и прекомерно, а осим тога носи и материјалну одговорност, то му пови-

сити припадности од 1. јула о. г. на 1800 динара месечно, колико сада прима и инспектор г. Ђатић.

2) Бр. 6440. По позиву Одбора за подизање споменика ахалности Француској, на помен изгинулим француским војницима у нашој Отаџбини, који ће се одржати 27. окт. м. у 11 час. на француском војничком гробљу, — Одбор одлучи: да помену присуствују члан г. Б. Ранковић и секретар г. М. В. Дамјановић.

3) Бр. 6474. По позиву Одбора за I Антиалкохолни Конгрес, на свечано отварање Конгреса 7. јула о. г. — Одбор одлучи: да присуствују: члан г. С. Раtkовић и инспектор г. Д. Ђатић.

4) Бр. 4282. По молби г. Д. Ђатића инспектора за 30 дана боловања ради бањског лечења, Одбор одлучи: да му се одобри 30 (тридесет) дана боловања за наведено боловање.

5) Бр. 3859. По понуди Драг. Лапчевића да му Друштво откупи извесан број књига о напредној Чехословачкој, и по прочитању мишљења рецензента, Одбор одлучи: да се откупи 100 (сто) комада књига по 15 дина, са попустом 20%.

Са овим је седница закључена.

I. ОПШТИ ВЕЛИКИ ВАШАР И ИЗЛОЖБА У СУБОТИЦИ од 22.—31. августа 1925. године

На Суботичком великом вашару и изложби ће учествовати осим Војвођанске пољопривредне, занатства и индустрије, и пољопривреда, занатство и индустрија из целе наше земље. Учествоваће и иностранство са продукцима, које ми не израђујемо, или их не израђујемо у довољној количини. У пољопривреди ће нарочито бити лепо заступљено туземство, а и изнoвeство са првокласном стоком за прилогод, као и свим најновијим и најмодернијим тракторима, плуговима за орње. За време изложбе ће бити приређене утакмице у орању, коњске трке, равни конгреси и т. д.

За овај вашар и изложбу је велико интересовање, како у туземству тако исто и у изнoвeству, и то не само међу излагачима, него и међу потрошачима-посетиоцима.

ТРАЖИТЕ ПРОСПЕКТ!

За индустријску изложбу примају се пријаве до 15. а. за пољопривредну до 31. јула.

Легитимације за овај вашар-изложбу могу се добити код свију Трговачко-индустријских комора у земљи, а и код Трговачких Удружења и Банкама. У изнoвeству пак код свих Представништва и Конзулата Краљ. С.Х.С., Трговачких Комора, агенција и банака.

Легитимације за посетиоце, из туземства стају дина. 30, а за посетиоце из изнoвeства дина. 80.

На железницама како за посетиоце, тако и за изложбу робу попуст од 50 од сто.

Вашар-изложба ће се одржати на Палићском путу, на простору од 36.000 м.

Сваки пољопривредник, индустријалац, занатлија и трговац, треба да искористи ову прилику и да учествује на овом вашару, јер ће ово бити први вашар-изложба ове врсте у нашој држави. Становни осигурања.

Недалеко од самог места изложбе, налази се чувена климатична бања Палић.

Пријаве се шаљу:

Управи I. Општег Великог Вашара I. Изложбе
у Суботици. Телеграм-адреса: ИЗЛОЖБА
Телефон: 302. 3-8

НА ЗНАЊЕ!

Српско Пољопривредно Друштво има:

Ветрењаче	Циклон	по	-	-	-	-	-	1.700.—	дин.
"	домаће							2.200.—	"
"	"	Хофнер-Штрац	"	по	-	-	-	2.600.—	"
Брусеве	од природног камена							4.—	"
Ков за косе								15.—	"
Завршаваче	— ручне							70.—	"
"	за леђа							400.—	"
Рафију	— првокласну							12.—	"
Сумпор у праху								5.—	"
Прашаче	"Кумуаус" (лаше)							680.—	"
"	Сакове (тежк)							700.—	"
Ручне вршачице	— "Црес"							3.500.—	"
Сточне вршачице	— "Ланц" са витлом и сламотресом							8.000.—	"
Машину за везачице (клаубе)								69.—	"
Трокари за говеда без рез каније								50.—	"
"	са рез. канијом							60.—	"
Носни прстени за бихове								15.—	"
Семе мухара — за летњу сетву								6.—	"
Семе проса — за летњу сетву								6.—	"
Тегле од 1 л. за конзерви. воћа и поврћа								14.—	"
"	2 "							23.—	"
"	1 кгр. за мед							12.50	"
"	1/2 "							7.—	"
"	мајолике (од 2 ктр.)							18.—	"

Сиреће се пакња члановима и Подружницама, да су набавке извршене у ограниченим количинама, због чега треба благовремено наручити.

Семе мухара и проса шаљемо најмање 10 кгр., брусева најмање 12 комада; тегла најмање 6 комада.

При поручбанима на кредит, строго водити рачуна и наручивати само оно што ће се сигурно и брзо (у току сезоне) продати јер се наручене сиреће и друго неће натраг пријати. Поред тога, увек означити најближу пошту (за ситније пошиљке) и најближу железничку или паробродску станицу (за крупније пошиљке).

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

ЦЕНА ЛИСТУ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују сеСрп. Пољопривредном Друштву
у БЕОГРАДУ

Претплату примају и све поште

На основу најбољег решења од
априла 1869. г. пренског друштвеног
носи пошта бесплатно

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

за Краљевину Срба, Хрвата
и Словенаца:

на годину 20 дин.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

на годину дана 45 дин.

Биш и војница добијају лист у
пола цене.

Пријезени рукописи се не враћају

Претплата се позиве уједнаш за
целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредник, Бож. Ђ. Ранковић

Број 30.

БЕОГРАД, 26. ЈУЛА 1925. ГОДИНЕ.

Година LI.

Хлороза или жутица винове лозе*

Многи нам се читаоци жале, нарочито после ових учесталих и дугих киша, да на појединим чокотима у њиховом винограду или у целом винограду лишће мења своју зелену боју: у почетку местимично или на целој површини лист постане жућкасто-зелен, затим постепено све више жути, док се зеленило сасвим не изгуби и лист постане беличаст; кад-кад између нерава појави се ожеготина. Као последица тога чокот кржљави, а у извесним случајевима и угине.

Та се појава зове *хлороза* или *жутица*. Она је слабо била позната у оно старо, срећно доба, пре појаве филоксере, кад се виногради нису калемили. Она се јавила у већој мери са увођењем америчке лозе као подлоге, на којој су калемљене домаће сорте. За ову се болест у почетку није знало, управо она се није предвиђала, те су с тога многи виногради подигнути калемљеном лозом ускоро пропали због жутице.

Све врсте америчке лозе не подносе поједнако хлорозу: једне пате од ње мање, друге више.

Узрок, због кога се хлороза јавља, лежи у томе, што нисмо умели да изберемо америчку подлогу према земљишту. Јер у свакој се земљи жутица не појављује. У земљама, које садрже много *кречњака* — *калцијум карбоната*, хлороза се јавља, ако нисмо посадили коју отпорну америчку подлогу. *Креч* је дакле главни узрок хлорозе. Али хлороза може да буде и последица сувишне влаге у земљи, нарочито кад је здравича непропустљива, исто тако као последица изнурености земљишта у хранљивим састојцима и у опште као последица сваког узрока, који слаби лозу.

За земље исте врсте, под сличним физичким условима, јачина хлорозе управо је сразмерна количини кречњака у овим земљама.

За сваки чокот у истој врсти земље постоји једна граница садржини креча у земљи, испод

које чокот врло добро напредује, а више које се на њему појављује жутица, закржљалост и смрт.

Тако на пр. *Ришарија Порталис* напредује добро у добрим, плодним земљама, али не садрже више од 10 до 15% креча, али жути у земљама, које садрже више од 20% креча.

Као што се види, жутица се у винограду неће појавити, ако смо били пажљиви, па смо изабрали подлогу према земљишту.

Ако то нисмо учинили, то јест ако се жутица појави, она се лечи на следећи начин:

Обичном прекалицом поправа се пожутело лишће раствором *сулфата гвозђа* или како се *обично* зове *зелена галица* у јачини од $\frac{1}{4}$ или највише 1% тј. на 100 литара воде 500 грама до један килограм зелене галице. Свако место на листу орошено овим раствором поново озелени. Ако се пређе количина од 1% зелене галице, лишће се спржи и опадне, с тога при прављењу раствора треба бити пажљив.

Да се болест не би следеће године опет појавила треба рано с пролећа поред сваког чокота на 10 сантиметара од стабла растурити 300 грама зелене галице и загрнути. Ако не би било ускоро кише, мора се сваки чокот залити. Овај начин доста је скуп и често неизводљив, ако у близини винограда нема воде.

С тога је бољи следећи начин: у јесен кад лишће с гице опадне и кад почне да се реже виноград — јер се слаби виногради режу с јесени — за резачима иде једна жена или дете и сваку рану причињену чокоту резидбом замазује раствором зелене галице од 30 до 40% тј. 30 до 40 кгр. зелене галице на 100 литара воде, односно 3 до 4 кгр. зелене галице на 10 литара воде. Као четка служи једна крпа привезана за врх једног дрвеног штапчета.

Примећено је да зелена галица изгори пунољке, на које дође, с тога при премазивању рана, треба бити пажљив.

Као што се види због једне мале ствари: што од свог среског економа нисмо тражили да нам испита земљиште и да нам препоручи подлогу, која је подесна за наше земљиште, морамо

* Овај чланак је у исто време одговор на питања г. г.: Милана Данковића, ратара из Српског Игтебеја у Банату и Душана Милошевића, изопор. из Трвана.

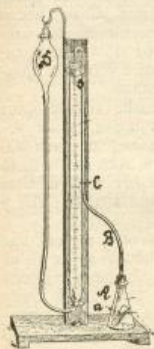
или да се излажемо великим трошковима да лечимо жутицу или да пустимо да нам виноград пропадне.

С тога је потребно да сваки, који жели подићи виноград пошаље свом среском економу земљу да је испита.

А то се ради овако: Ако је земљиште свуда подејнаог састава, што се види по изгледу земље и усева на њој, по врсти корова, који на њој расте, онда се узме извесна количина земље за испитивање са ма ког места, а ако је земљиште неједнаог састава, онда се засебно узима земља за испитивање са сваке парцеле. Узимање земље за испитивање врши се овако: обично на више места скреше се мотиком с површине земље, све живе и мртве биљке; затим се ашовом на тим местима копа четвртаста рупа у дубину до саме здравце. Затим се опет ашовом са сваке стране четвртасте рупе скине један танак слој оранице, предвојшти га од здравце засеком ашова. Све четири кришке земље баца се у колица, у њих се исто тако баца земља из осталих 5—6 рупа, све се добро измеша, одвоји се крупније камење и измери, а од остале земље узме један килограм.

Неки пут је потребно узети на исти начин и земљу испод оранице тј. здравцу и то са дубине од 50 см.

Само испитивање количине креча врши се *калциметром* (или кречомером) *Бернар-овим* (в. сл.).

Тај калциметар састоји се из једне *купасте флашице* (А), везане помоћу једног црева од каучука (В) са стакленом цеву (С), која је реткицама подељена на полусантиметре кубне. Ова цев стаклена својим доњим крајем везана је помоћу каучука са *стакленим балоном* (D), охаченим за једну кукицу.

У стаклену цев С сипа се вода дотле, да кад се флашица А запуши запушачем од каучука, ниво воде у С дође тачно до ризке О.

Један грам земље осушене и просејане кроз сито (од 1 м.м.) баца се у флашицу А. У цевчицу (а) сипа се соне

киселине разблажене са пола воде од прилике за $\frac{1}{4}$ висине те цевчице, па се та цевчица пажљиво — помоћу машица — спусти у флашицу А, тако да се нимало киселине из ње не пресли. Флашица А запуши се запушачем од каучука, мање или више, да ниво воде у цеву С дође до ризке нуле. С левом руком откачи се балон D, а с десном се руком узме између палца и кажипрста флашица А, тако да шака што даље буде

од ње (да се не би загревао ваздух у њој), па се наглим прекретом А обори у њој цевчица а и сона киселина распе по земљи. Сона киселина једини се са кречњаком из земље, при чему се угљен двооксид (CO₂) ослобођава и одилази у стаклену цев С, потискујући из ње воду. За све време флашица А се непрестано муља, а балон D подешава тако да висина воде у њему и у стакленој цеву буде иста. Кад престане да се ослобођава угљен-двооксид, стаклени балон D принесе се уз цев С тако да вода и у једном и у другом буде на истом нивоу. Прочита се на подељеној цеву С колико се ослободило сантиметара кубних угљен-двооксида (на пр. 48 смЗ), па се број сантиметара помножи са 0,4 и оно што изађе то ће бити проценат креча у земљи. (48,4 X 0,4 = 19,2 — дакле у овом случају има 19% креча у земљи).

Узроци који појачавају или умањују хлорозу:

а) У колико је кречњак ситнији, у толико је хлороза већа;

б) У колико је кречњак мекши, у толико је хлороза већа;

в) У колико у земљи има мање глине, у толико је хлороза већа;

г) У колико је земља влажнија, у толико је хлороза јача;

д) Што је земља плића, то ће кречњак из здравце имати више дејства на лозу;

е) *Калемљена лоза подложнија је хлорози од некалемљене лозе;*

ж) *Америчке лозе, изузев Берландијери, све су мање више подложне хлорози;*

з) У колико је средство између вијоке и подлоге боље, у толико има мање опасности од хлорозе.

Исто тако као што се све сорте америчких лоза не могу употребљавати за кречна земљишта, тако се и за *тешке, влажне* као и *суве* земље не може свака америчка подлога узети.

Бож. Ђ. Ранковић.

ИЗ ВИНОГРАДАРСТВА

Овогодишње калемљење, стратификовање и прлорење винове лозе у државном лозном расаднику у Пироту.

За последњих 25 год. у границама Србије са успехом је у примени зрело калемљење и стратификовање лозе. У крајним потезима описану укратко, како је овог пролећа изведен тај посао у Државном Лозном Расаднику у Пироту.

Вијоке (калем-гранчице) насечене су у јесен и одвојено по сортама утрпаљене у влажан песак и подружу, да не би у току зиме измрзле, као што је био случај последњих двеју година. Резнице америчке лозе такође су с јесени резане и утрпаљене. Рано с пролећа набрана је маховина

са дрвета и камења и на жичаном сити прутитем расчешљана; спремљени су сандуци дуж 1 м., а шир. и вис. 0.60 см., избушени са неколико рупа на два за отицање воде; набављен дрвени ђумур, ситна струготина од дрвета и сумпорни цвет.

Пре калемљења на 2 до 3 дана, изваћене су резнице из трапа и на доњем крају „углављене“ тј. пресечене до чланка, одакле ће избијати жиле, и очишћене од свију оцака, а потом потопљене и воду за $\frac{1}{2}$ њихове дужине, где су остале до калемљења. Вијоке су такође пред само калемљење изваћене из трапа и исечене на 1 окце и бачене у суд са водом да би се опрале од песка. При сечењу је изнад пулоља остављено дрво за 2 см., а испод пулоља је остављен дужи крај.

Калемљење је извршено енглеским спајањем и настојавачо да пресеци буду што краћи, на вијокама да су до саме диафрагме и на страни где је пулољак, пошто је искуством кроз више година утврђено, да је услед нагомиланости резервне хране на том месту срашћивање спојеног калемљеног места далеко боље. Граница је морала бити чврсто звучена у подлогу, а пресеци да се потпуно поклапају. Подлоге су калемљене и то: Рупестрас ди Лог и Мурведер $\times$ Рупестрис № 1202 на 35, а све остале на 40 см. дужице.

Сандук за паковање постављен је да лежи на ужу страну и отвором окренут раднику, који калемље ређа. Прво је на дну и са стране сандука метнут слој од 10 см. водом навлашчене и са дрвеним ђумуром измешане маховине (4/5 маховине, 1/5 дрв. ђумура), и преко доње маховине метнута ситна струготина помешана истуцањем ђумуром, па све запрашено сумпором. Затим су ређани калемови у слојевима од 50 комада, преко којих је на доњем делу па све до више средине посипана дрвена влакна струготина, такође помешана са ситним дрвеним ђумуром и опет запрашивано сумпором и при том са све три стране сандука и даље слагана маховина, а кад је сандук напуњен калемовима, онда је и при врху метнут слој маховине од 10 см. Тада се врата сандука затворе и сандук полегано окрене на данце, па постави на два обда дрвета. Маховина са стране пажљиво се руком сабије и попуни новом маховином, а потом залије са 5—6 канти воде. Када је и то готово, калемови се озго запраше сумпором и убаци озго неколико шака влажног и оцењеног крупнијег ђумура. Оаго се мете или овлажена и добро истискана пантљичаста струготина (она у којој се пакује стакло), или се мете један лист старих новина, а преко тога слој од 10 см. најбоље влажне и оцењене маховине, на запраши сумпором. Мекана хартија каква се употребљује за штампање новина, спречава превелику влагу, која би дошла на окца, те је за ову сврху као практична употребљена нарочито од нишких и сивеачких произвођача калемова лозе. Хартија се маховином и сама довољно овлажи.

Сандуци се остављају напољу 4—5 часова да се вода из њих оцеди, а потом уносе у стратификалу тј. загрејану собу, из које је завесама одстрањена светлост, снабдевена пећима за загревање и у којој је начињена скела у висини за 0.80 — 1 м. од земље, а толико исто удаљена и од зидова. Температура у стратификали, док се сандуци и локал не загреју, за 2—3 дана била је 24°C, а за осталих 18 до 19 дана стално и дању и ноћу била је 22 и 23°C. Маховина озго прскана је прскалицом сваког трећег дана темперираном водом тј. топлоте каква је у стратификали. Десетог дана сандуци су отворени озго и левком по мало заливени, такође темперираном водом, па опет покривени маховином.

Сандуци су остали у стратификали 21 дан; 22.-ог дана су изношени и стављани у ладан локал за темперирање, где су остали 1 дан, а другог дана им је озго скинута маховина и на локалу отворени су прозори да би се ластарчићи привикли на спољни ваздух.

Кад су калемови из сандука повиђени ради прпорења, примећен је обилно обливени калус на калемљеном месту, као и на доњем крају подлоге. На неким калемовима било је мноштво избелих белих, нежних жилица. Ластарчићи на калемовима били су 3—5 см. дужице, а неки тек само потерали из пулољака. Срашћивање калемова и избијање калуса нарочито је примећено на калемовима од ди Лота, јер су те резнице тзв. „доземни“ тј. већином сечене прве до чокога и од бујнијег чокога.

Даља будућност калемова зависи од прпоришта, временских прилика и неге. Земља за прпориште мора да је лако обрадљива, права песковита иловача, прериљана у току зиме на 50—60 см. дубине, ђубрењата, положај окренут југу и ј. истоку, на промаји да би се калемови лакше одбранили од пероноспоре и до живе воде. Наше прпориште има скоро све ове погодбе. Три четвртине његове површине ђубрено је овог пролећа пр прпорења на 2 месеца цианамидом.

Прпорење је вршено у ниским Рихтеровим бандима. Земљиште је ишпарано каналом на 65 см. ред од реда, и поред прве трасе ашовом, на коме је намештена „зенига“, копан је шанчић дубине 32—35 см., па пошто је уском четвртостом мотиком очишћена земља, ређани су калемови на растојању 8 см. Један од другог у једнакој висини тако, да им је спојено место било $1\frac{1}{2}$ см. изнад површине земље. После тога скине се мало земље са ивице шанчића и потом залије водом из канте. Други радник почиње копати ашовом други ред, поред друге трасе, избацујући земљу у први шанчић и на тај га начин пуни; земља се из другог шанчића избаца мотиком и залије водом, а један радник — последњи — мотиком, и с једне и с друге стране калемова, ситни земљу и рукама је нагрђе озго преко калемова за 4—5 см. правећи мали банак.

Ако ускоро после прпорења падне киша (као што је било ове год.), она тада учини неизмерно добродејство, јер се земља у прпоришту свуд околу калемова равномерно слегне, а влага и топлота у то време ускоро крену, управо продуже вегетацију калемова. Ако киша не падне ни после десет дана од прпорења, прпориште треба наводнити. После бујних киша земља се на банкима у прпоришту јако скори и стегне, нарочито ако је љубрена цианамидом, стога се мора одмах после кише кора земље пажљиво скинути, водећи при том рачуна да се калемови не одголе.

Резултат целог овог посла, као и даље неге калемова у прпоришту, која се састоји: у чишћењу жилица, које буду потерале из домаће лозе, и честом прскању бордовском чорбом у току лета, наводњавању још једном или два пута, плевљењу од траве и т. д., показале нам јесен, а за сада су изгледи на проценат примана калемова у прпоришту више но врло добри.

10. VI. 1925. г.

М. П. Вих.

Пирот.

Милоша Ђ. Поповића и „Значај земљорадничких задруга за народни напредак“ од Др. Љ. Прохаске.

Уредништво ове библиотеке у свом прогласу упућеном читаоцима вели:

„Уредништво Поучне Библиотеке за Народ ставило је себи велики и важан задатак: да преко својих издања ради на просвећивању нашега народа и његовом стручном усавршавању.

У издањима „Поучне Библиотеке за Народ“ биће заступлене следеће гране: Пољопривреда, Ветерина, Хигијена, Аграрна Политика и Провсвета, у колико ове имају практичног значаја за живот и рад нашега народа.

Издања „Поучне Библиотеке за Народ“ намењена су школској омладини и образованим људима, које интересују пом. стручне гране, као и прилике и живот на селу, али највише пољопривредницима, који представљају 80% од целокупног становништва, те се према томе броју и положају могу сматрати као главни сталеж и јадро нашег народа. Њима је данас оваква библиотека највише и потребна, јер су не само у културном и стручном погледу највише заостали од свих осталих сталежа, него су и у погледу поучних и корисних књига, часописа, брошура и томе слично најмање задовољени. Јер, док се наш варошки свет из дана у дан све више затрпава штампаним стварима, појаве истих, написаних популарно и за сеоски свет, су савишма недовољне и ретке. Стога је наш сеоски свет не само мало обавештен о савременим просветним и културним питањима, него му се не пружа могућност да се овим путем усавршава у најглавнијим потребама свога свакидашњег живота и рада. Свему овоме стоје на путу највише следеће незгоде:

КЊИЖЕВНОСТ

Изашла је из штампе прва књига „Поучне Библиотеке за Народ“, коју уређују агр. инжињери Г. г. Сава Николић и Вас. Величкивић. Садржина је те 1 књиге: „Како треба гајити домаће животињство“, од Г. Мил. Ђ. Бурића, начелника Министарства Пољопривреде и Вода, а затим као додатци: „О болестима код свиња“ од Г. Ђирила Петровића; Тежачки послови и исхрана“ од Др. М. Јовановића — Блутца; „Школа и наред“ од Јована П. Јовановића; „Хигијена на дому“ од Др.

ПОДЛИСТАК

О спремању и чувању пињог биља до употребе.

Један део пињог биља троши се као сточна храна у зелен, а већи део се као сено спрема и оставља за зимску сточну храну. Сено се спрема на три начина и то: као зелено, мрко и квасно, односно кисело (укишељено).

Спремање зеленог сена. — Ово је најстарији и најобичнији начин спремања и састоји се у томе, да се биљу сушењем одузме сувина вода. Покошено пињог биље има у себи 70—90% воде, а сено једва 14—15%; циљ спремања зеленог сена је дакле тај, да се биљци одузме што већа количина воде, али тако, да биљка и као сено задржи првобитну зелену боју, да се лишће не окруни (искрха), а вредносна садржина биљке приликом сушења не испере.

За спремање зеленог сена потребно је сунчано и топло време. У колико би покошено пињог биље више покисло, у толико би било лошије сено. Нарочито је од велике штете кад полусуво сено задеси киша, јер се из оваквог сена

лако исперу најдрагоценији састојци осушене биљке. Деси се, да покисло сено, после сушења, нема мање азотне садржине од онога које није кисло. Ова промена постаје од разних гљивица, које се у сени развијају и овакво сено може да буде врло штетно по стоку, која га једе. Пињог биље да највише приноси под влакнијом климом, само што је под оваквом климом тешко добити добро сено.

Детелине на пример лако губе лист при сушењу, а траве не, зато се другаче спрема сено од лептирастог пињог биља, а другаче од трава.

Код спремања ритско-ливадског сена пошто је оно већином од трава, влада мишљење, да сушење треба да буде на вилама, односно треба га често или много пута превртати, јер ће сено тако ваљати и имати боју какву треба. Овакав је рад код трава могућ, јер се лишће не крха (круни) као код лептирастог биља, које кад би овако сушили, не би добили сено, већ коров. Због овога је много теже спремати сено од лептирастог биља.

— Наставиће се —

1) Мали проценат писмености код нашег народа;

2) мала активност наших учених људи у народу; и

3) недовољан број установа и удружења за народно просвећивање.

Због малог процента писмености велики део нашег народа на селу живи у мрак незнања и лишен је једне велике покретне и животворне силе. Остали мањи део поред скромне писмености није обавештен о великом значају књиге, те се њом мало и користи. Као што смо раније напоменули, у томе га мало покрећу постојеће установе, јер је њихов број недовољан, а тако исто и школовани људи, који се из разних узрока мало посећују интересима и потребама сеоског света. Под таквим околностима са свим је разумљиво, што се наша села економски врло латано подижу, а у неком погледу, нарочито породичном и моралном, све више губе здраву основу и показују знаке општања. Треба, дакле, радити да се сав ово поправи. Уредништво „Поучне Библиотеке за Народ“ узело је на себе један део од овог задатка и трудиће се да утиче у првом реду на повећање производње наших пољопривредника, која данас не стоји ни у колико у сразмери са привредним богатствима, којима они располажу и њиховим природним врлинама: великој вредноћи, умешности и јакој вољи. Својим корисним и за народ приступачним издањима уредништво ће се трудити, да код наших пољопривредника пробуди интересовање за бољим и савршенијим радом, здравијим духовним потребама и бољим и разумнијим условима живота. Стога светлост њених поука, које ће бити написане од стране наших најпризнатијих стручњака, треба да продре у најшире слојеве нашег народа, те да потискује мрак и незнање, који тако очајно притискују наш народ.

Само уредништво „Поучне Библиотеке за Народ“ не може потпуно и успешно испунити свој велики задатак, ако остане усамљено и без помоћи оних, који по својме положају и раду могу да утичу на широке народне масе, нарочито на пољопривреднике. Желети је, дакле, да наши школовани људи у народу што више обавештавају наш народ о великом значају и користи од добрих и поучних књига, који он због необавештености данас тако мало тражи и кулује. Радећи тако, они ће отворати пут и издањима „Поучне Библиотеке за Народ“ и тиме и сами допринесити:

да се наш народ упути бољим начинима рада и повољнијим условима живота;

да наши пољопривредници повећају приходе од својих газдинства, те да на тај начин пруже друштву и држави више користи;

да се код народа пробуди већа љубав према земљи и тежаким пословима, те да се тиме сузбију многе штетне појаве, као што су: исела-

вање из села, продаја и распарчавање земље и томе слично;

да се код омладине, како сеоске, тако и варошке, пробуди веће интересовање за здрав физички рад у природи и за пољопривредне школе и установе, како би се што већи број школоване омладине враћао на земљу, и тиме се поред осталих користи, отклањало стварање чиновничког пролетаријата, што је под данашњим околностима у скором времену неминуовно;

да се код нашег народа сузбију многе штетне мане, предрасуде и пороци, који нарочито узимају све више маха код нашег сеоског света;

да се успостављају бољи односи у породици, у друштву и у опште и у свима облицима појединачког, заједничког и националног живота . . . и т. д., и т. д.

О свима многобројним користима, које ће наш народ имати од издања „Поучне Библиотеке за Народ“ могло би се још много писати. По свему томе, она се с правом може назвати права „Поучна Библиотека за Народ“, те заслужује да буде препоручена од свих наших напредних људи, установа и удружења.

Са своје стране уредништво је уложило највећи труд, да издања „Поучне Библиотеке за Народ“ буду што боље уређена у сваком погледу и што јефтинија, како би била што приступачнија онима, којима су намењена. У том погледу може се слободно рећи, да ће „Поучна Библиотека за Народ“ бити једна од најбољих и најјефтинијих библиотека ове врсте код нас*.

Пробрана садржина ове прве књиге „Поучне Библиотеке за Народ“ и стручно искуство њених одличних сарадника, јачме за успех овог корисног предузећа у народу, ако не искрну тешкоће материјалне природе. Уредништво „Тежак“ жели најлепшег успеха овом подухату и топло га препоручује својим читаоцима.

„Поучна Библиотека за Народ“ излазиће у 6 свезака годишње. Годишња претплата стаје 30 динара. Цена првој књизи 5 динара. Претплата се шаље на ову адресу: „Уредништво Поучне Библиотеке за Народ“ Палата Академије Наука — Београд.

Цвијеће у соби, на предпозорници и балкону (*узгоји и нега биљака лончаница*) од Стјепана Пирната, професора учитељске школе. Страна 121, слика у тексту 123. Издање штампарије „Меркантил“ у Загребу. Књига је подељена на општи и посебни део. Штампана је латиницом. Цена није назначена.

Б Е Л Е Ш К Е

Садржина калцијум цијанамида. — Српско Пољопривредно Друштво доставило је Пољопривредној Огледној и Контролној Станици у Топчидеру на анализу калцијум цијанид, који

је Друштво да сада продавало својим члановима. Извештај Станице гласи:

„Приложени цијанамид садржи 17,5% азота. Карбида нема у количинама, које би се могле мерити, већ само незнатни трагови.“

Упис ученика у Средњу Пољопривредну Школу у Ваљево. — Дирекција Средње пољопривредне школе у Ваљево примиће у I разред школске 1925./26. године 40 редовних ученика.

Пријаве се подносе до 10. септембра тек. године. Ближи се услови за пријем могу сазнати од Дирекције у Ваљево и из Службених Новина Бр. 140 од 25. јуна 1925. године.

Како да справимо укусно јело, рецељ, пекмез, (слатко) од грожђа или шире? — С јесени, кад наступи берба грожђа, одвијмо ширу од најзрелијег грожђа, које ћемо измуљати обичном муљачом; оточену ширу оставимо у вече да се сталожу — избистри у каквој дрвеној посуди. У јутру бистру ширу приставимо на ватру у каласаном котлу — бакарачу, или према количини у казану.

Затим кувати до половине првобитне запремине н. пр. 100 л. бистре шире, да се укува до 50 л. Затим скинути са ватре и одмах спустити у ширу чистог пресејаног дрвеног пепела, увежаног у једну чисту крпу, али не превише. Крпа не сме бити сувише честа и обратно. Пепео треба да постоји неколико часова, а то је најбоље оставити га у вече, да преноћи, па у јутру понова ставити бистру ширу над ватру. Чим почне шира да ври — кључа, онда се врши додавање коцкастих парчади од белих дулека или од дуња, која су предходно спремљена. Мени је повољно пошло за руком да спремим дулеков парчад, која се исеку на коцкице, а лепо очишћена од коре и изнутрице, обаре не превише, затим одасути врућу воду, а одмах нагло расхладити са ладном водом, да би добили кору на коцкицама, да се приликом кувања дулека са широм, не би распали, стростили.

У истој ми је повољности пошло за руком да још лакше добијем корицу на дулековим парчадицама: Парчад се ставе у кречном млеку, да постоје неколико часова. Кречно се млеко направи од 10 л. ладне воде, у коју се раствори $\frac{1}{2}$ кгр. чиста гашена креча, онда их извадити и опрати са чистом ладном водом, затим их додати шири, чим почне ово друго врење — кључање. Додавање парчади не треба да буде сувишно ни превећ мало, и кувати до потребне густине.

По свршеном кувању треба се рецељ — пекмез сместити у што чистије судове: тегле, ћупове или за то нарочито направљене чабрице, које ће све зависити од количине.

Судове са оваквим јелом обично сместити у ладније зграде; најбоље у подрум, у недостатку подрума сместити у обичне зграде, где се преко зиме ватра не ложи.

У случају да се доцније рецељ пекмез напажљиво сувише агусне — стегне, треба га прекувати уз мали додатак чисте воде.

Сваки би заинтересован пољопривредник, требао да на разне начине искористи свој производ, како би му у негодно доба године т.ј. преко зиме, било од важне потребе у свом газдинству, када нема другог свежег воћа, да има разне прераде од разног воћа, па ма то било у агуснутом или течном стању.

Нека заинтересовани у току ове јесени изврше пробу бар у маломе, и тиме ће се уверити, да ће са малим трудом и трошковима имати повољних резултата.

Љ. Томашевић.

ГЛАСНИК

Напредна земља. — У месецу септембру ове године приређују се у Чехословачкој на више места практични ливадарски курсеви, који ће трајати 4 недеље, а са овим програмом: подизање ливада, одводњавање и наводњавање ливада. На овоме курсу, поред теоријског дела, изводиће се и све практичне радње, за које су већ најмљене и ливаде у величини од 1—2 хектара.

Млекарске задруге у Чешкој. У години 1923. радило је стварно преко целе године 37 задруга. Све ове задруге у току године примиле су 22.614.115 литара млека за прераду; дакле више за 7.191.527 литара млека но што су примиле у 1922. год., када их је било 34 у реду.

ЗА ПИСНИК

27. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва држане 1. јула 1925. год. у дому друштвеном у Београду.

Били су присутни г. г.: п. председник Д-р Танасије Митровић и чланови А. Рашковић, С. Партонић, Д. Сремић, Ј. Стојановић, Б. Ранковић, С. Ратковић, Н. Петровић и као гост М. Николић, редован члан.

Председавао Председник г. Др. Т. Митровић.
Бележио секретар г. Милан В. Дамњановић.

I.

Прочитани су записници:

- 1) Бр. 6454. — XXVI седнице Управног Одбора и
- 2) Бр. 6455. XVIII седнице Редакционог Одбора за Пољопривредни Речник — Одбор усваја прочитане записнике.

II.

Мишљења Финансијског Одбора:

- 1) Бр. 6682. — По прочитању извештаја о стању кесе за месец јуни о. г. — Одбор прима знању да је стање кесе исправно и одлучује да се оловни арсењак прода и ликвидира привремена издатак око његовог подвола у суми од динара 1829,10.

2) Бр. 6659. По писму г. Павла М. Радосављевића, из Скопља, редов. члана Друштва, да је пронашао у железничкој магацини, три сандука тацина за изложбе и да их је реекспедовао Друштву, пошто су Друштвена својина — Одбор усваја мишљење да се г. Радосављевићу накнаде трошкова у 39,50 динара и највише захвалност, што је сачувао Друштво од материјалне штете.

3) Бр. 6355. По писму г. Д. Труљева да му се плати 5621,62 по одбитку 6% на име трошкова за сервис и тегле — Одбор усваја мишљење да постоји у снази одлука са XXV. седнице, о начину ликвидирања овако потражљива.

4) По усменом реферату да је савршена израда рафова у магацину бр. 1, у сопственој режији, да стају 3.442 динара — Одбор прима знању.

III.

Мишљења Набављачког Одбора:

1) Бр. 6570. По реферату магационера о примљеном материјалу од Управе Ратне штете, — Одбор усваја мишљење:

а) да продајне цене буду:

1 косачице Хартунг	1.600 дин.
1 косачице Риколо	600 "
1 плуга Доминус без кољачка по	400 "
19 " малих, лаких без точк.	300 "
18 гредеља за Сакове плугове	1:0 "
100 ланчића за гредеља	3 "
17 раоника равних	30 "
56 кључева равних	6 "
14 јармана	20 "
1765 гума окр. великих за прскал.	10 "
22 кољачка за плугове, исправна	250 "
5 " " " несправна	100 "

б) да се продајна цена тума округлих великих, које је Друштво раније набавило, смањи од 12 на 10 динара;
в) да се такође смањи продајна цена црвима за прскалице од 15 на 12 динара.

2) 6571. По реферату магационера да се одреди продајна цена жетелици откупљеној од Дирекције Царина, Одбор усваја мишљење да јој продајна цена буде 1800 динара.

3) Бр. 3965/6399. По молби и понуди Банатског Савеза Срп. Земљорад. Задруга да им се даду Сакови плугови № 7, у замену за дрљаче. — Одбор одлучи: да се узму двокилне дрљаче и то: 10 ком. Z 13, 20 ком. Z 5 и 20 ком. Z 5 а, и да им се у замену да 17 ком. Сакових плугова са претлаугом № 7, колико их још има у магацину, а разлика плати готовим новцем.

4) Бр. 2766/23. По понуди Вајса и Сина да им се откупи винска пумпа која се налази код Друштва у комисиону, Одбор усваја мишљење да се пумпа откупи и да јој продајна цена буде 2600 динара.

5) Бр. 6628. По понуди Банатског Савеза Срп. Зем. Задруга за муљаче, — Одбор усваја мишљење да се откупе пет ком. комбинованих муљача са ваљцима од камена.

6) По понудама:

- а) Бр. 6593/6597 — Д. Д. Плуга, за ветрењаче Циклои;
б) Бр. 6349. — Х. Веснића за вештачко ђубриво;
в) Бр. 5687. — Фабрике тријера за трвјере;
г) Бр. 6316. — Солинера за славине и кависле за бурад;

д) Бр. 6546 — К. и Р. Јежјева за ратарске машине и сепаре, — Одбор усваја мишљење да је понуђена роба непотребна пошто је има у магацинима довољно.

7) Бр. 6613. — По писму А. Д. Фармер за муљаче — Одбор усваја мишљење да су непотребне, пошто је већ извршена поруџбина на другом месту, али понуду имати у виду за доцније, ради чега примати мустру, која се шаље.

8) Бр. 6031. — По понуди г. Д-р Душана Станојевића да друштво набави круњаче и сечке из фабрике Киневе пошто је фабрика на Дебрцима обуставила рад — Одбор одлучи: да се за сада поручи само 50 круњача пошто су сечке набављене.

IV.

Члан г. Партићки моли за обавештење шта је било са вршњацим гаритурама, фирме Ферум, које су биле у Друштвеном дворшћу. Колико му је познато фирма је требала Друштву да плати извесан проценат од продајне цене међутим вршљаци су одвучене, а Друштво није добило ништа.

Председник г. Д-р Т. Митровић објашњава да је он наредно магацинару да води рачуна о обавези фирме, али је он то пропустио. Из фирмине обавезе која датира од 22. априла пр. г. види се да она признаје Друштву 5% ако оно посредује у продаји, иначе само извесан проценат за лаге, онда је он је успео да фирму приволи да тај проценат буде 1 1/4%, која ће исплатити Друштву чим прими новац пошто је вршљаци продала без посредовања Друштву. — Одбор прима предње знању и одлучује: да Набављачки Одбор сачини са фирмом нов уговор пошто је досадања обавеза нејасна и испотпуна.

V.

Бр. 6526/6676. — Изложбени Одбор саопштава, да Подружину у Мрчајцима жели да приреди изложбу, а Подружину у Владимирцима одустане од приређивања, — Одбор прима предње знању и одлучује да се Подружину у Мрчајцима да на име помоћи 3000 динара.

VI.

Одбор за измену Правила Подружњинских и Омладинских Дружина извештава да је проучен предлог Подружњинских — Правила који је саставно г. Бора Нешић редовни члан, и моли да се прима са учиненим изменама, — Одбор прима предње знању и одлучује да се Правила умноже и да по један примерак сваком члану Управе с тим да се занесу на претрес људе седнице.

VII.

Одбор за предавања предлаже распоред предавања. Одбор усваја предлог и одлучује да се предавања одрже:

1. у Београду, приликом изложбе за ср. Врачарски, о конзервисању воћа и поврћа, Предавач г. Б. Ж. Бошковић.

2. у Нишу, приликом обласне изложбе: о савлађању вина од трбулог грозђа и о употреби кали-метаболита, предавач г. Б. Ранковић или г. Н. Петровић, и о конзервисању воћа и поврћа, предавач г. П. С. Петковић;

3. у ср. Жичком: О нези и исхрани стоке, предавач г. Стојан Петровић;

4. у Пароту, Белој Паланци и Цариброду: О вештачком ђубривима, предавач г. М. Обреновић.

5. у Петровцу: Из живинарства, предавач г. К. Јовановић ср. економ;

6. у Мрчајцима, приликом изложбе: О конзервисању воћа и поврћа, предавач г. М. Милорадовић;

7. у Скопљу и Кавадару: О подизању винограда, предавачи г. Г. Пешић и Петровић;

8. у Приштини: О подизању љушершта, предавач г. Ст. Станковић.

9. Код свих Подружњина: О припреми, избору и потапању семена тршњин жита за сетву.

Предавачима се признаје: из места 100 дин, дневнице а ван места 100 дин. дневнице и путни трошкови по рачуну.

VIII.

Предлози и саопштења:

1) Вр. 6740. — По претстављању председника да ће дуж време осустовати, и да због тога неће моћи во-

дати Друштвене послове, Одбор прима знању и у смислу чл. 22. Правилна одлучује да га у дужности замењује члан Управе г. Б. Ранковић.

2) Бр. 6680. — По претставци члана Управе г. С. Ратковића да неће моћи присуствовати седницама, пошто ће бити ван Београда, Одбор прима предње знању.

3) Бр. 6675. — По молби писара Влад. Пешића да му се одобри 3 недеље банског лечења по лекарском мишљењу, Одбор одлучи да му се одобри 20 дана.

4) Бр. 6419. — По молби г. Драг. Радовића да му се прода један зупчаст точак са косачице Риколо, или цела косачица. — Одбор одлучи: да молалац може добити само целу косачицу, за готов новац и по утврђеној продајној цени.

5) Бр. 6707. — По прочитану плакате о винској изложби у Шибенику, Одбор одлучи: да се не одређује нарочити изасланик пошто ће изложбу да посети од од стране Мин. Пољопр. и Вода начелник г. Б. Ранковић редовни члан Друштва, коме признати разлику дневнице стим да Друштво поднесе детаљан извештај.

6) Бр. 6657. — По прочитану писма Београдске Трговачке Коморе и преписа писма Конзулата Републике Чиле из Загреба, Одбор одлучи: да се Комора навести о Друштвеним изложбама у овој години и за-

моли да по овоме упути писма Мин. Трг. и Индустије и Мин. Пољопривреде и Вода.

7) Бр. 2162. — Председник г. Д-р Митровић саопштава да је плаћено 1175 дина. за оправку пројекционог апарата који је био дат на послугу Пољопривредној Подружници у Ваљеву, и отуда враћен у дефектном стању, Одбор прима предње знању и одлучује да се наплата не тражи од Подружнице, већ да издатак падне на терет Друштвене касе.

8) Члан г. Партонић наноси да се од Финансијског Одбора није тражило мишљење по питању последњих повишица и по питању откупа књига. — Одбор прима предње знању и одлучује да се у будуће предмети не наносе пред Управни Одбор без мишљења надлежних ужих Одбора.

Са овим је седница закључена.

Калцијев цијанамид (кречни азот)

једно од најбољих азотних вештачких ђубрива

добља се код:

СРПСКОГ ПОЉОПРИВ. ДРУШТВА У БЕОГРАДУ.

1-8

I. ОПШТИ ВЕЛИКИ ВАШАР И ИЗЛОЖБА У СУБОТИЦИ

од 22.—31. августа 1925. године

На Суботичком великом вашару и изложби ће учествовати осим Војвођанске пољопривреде, занатства и индустрије, и пољопривреда, занатство и индустрија из целе наше земље. Учествоваће и иностранство са продукцима, које ми не израђујемо, или их не израђујемо у довољној количини. У пољопривреди ће нарочито бити лепо заступљено туземство, а и извозство са првокласном стоком за приложа, као и свим најновим и најмодернијим тракторима, плуговима и аорачама. За време изложбе ће бити приређене утакмице у орању, коњске трке, равни конгреси и т. д.

За овај вашар и изложбу је велико интересовање, како у туземству тако исто и у извозству, и то не само међу калагачима, него и међу потрошачима-посетницима.

ТРАЖИТЕ ПРОСПЕКТ!

За индустријску и пољопривредну изложбу примају се пријаве до 31. јула.

Легитимације за овај вашар-изложбу могу се добити код свију Трговачко-индустријских комора у земљи, као и код Трговачких Удружења и Банкама. У извозству пак код свих Представништва и Конзулата Краљ. С.Х.С., Трговачких Комора, агенција и банака.

Легитимације за посетнице, из туземства стају дина. 30, а за посетнице из извозства дина. 80.

На железницама како за посетнице, тако и за изложбени робу понуду од 50 од сто.

Вашар-изложба ће се одржати на Палићском путу, на простору од 36.000 м.

Сваки пољопривредник, индустријалац, занатлија и трговац, треба да искористи ову прилику и да учествује на овом вашару, јер ће ово бити први вашар-изложба ове врсте у нашој држави. Станови осигурани.

Недалеко од самог места изложбе, налази се чувена климатична баня Палић.

Понјаве се шаљу:

Управи I. Општег Великог Вашара I. Изложбе у Суботици. Телеграм-адреса: ИЗЛОЖБА
Телефон: 302. 4-8

НА ЗНАЊЕ!

Српско Пољопривредно Друштво има:

Ветрењаче	Циклон по	1.700.—	дин.
"	домаће	2.200.—	"
"	„Ходфех-Штрацц“ по	2.600.—	"
Брусеве од природног камена		4.—	"
Ков за косе		15.—	"
Заоравиваче	— ручне	70.—	"
	— са леђа	400.—	"
Рафију	— прикласну	12.—	"
Сумпор у праху		5.—	"
Прашаче „Кумулус“ (лаше)		680.—	"
"	Сагове (тежк)	700.—	"
Ручне вршачице	— „Црес“	3.500.—	"
Сточне вршачице	— „Ланц“ са витлом		"
	и сламотресом	8.000.—	"
Манилу за везачице (клубе)		69.—	"
Трокари за говеда без рез каније		50.—	"
"	— са рез. каниом	60.—	"
Носни прстени за бикове		15.—	"
Семе мухара	— за летњу сетву	6.—	"
Семе проса	— за летњу сетву	6.—	"
Тегле од 1 л. за конзерв. воћа и поврћа		14.—	"
"	2 "	23.—	"
"	1 кгр. за мед	12,50.—	"
"	1/2 "	7.—	"
"	мајолице (од 2 кгр.)	18.—	"

Скреће се пажња члановима и Подружницама, да су набавке извршене у ограниченим количинама, због чега треба благовремено наручити.

Семе мухара и проса шаљемо најмање 10 кгр., брусева најмање 12 комада; тегла најмање 6 комада.

При поручбама на кредит, строго водити рачуна и наручивати само оно што ће се сигурно и брзо (у току сезоне) продати (јер се наручене справе и друго неће натраг примати). Поред тога, увек означити најближу пошту (за ситније пошиљке) и најближу железничку или паробродску станицу (за крупније пошиљке).

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
улажују се

Срп. Пољопривредно Друштво
у БЕОГРАДУ

Претплату примају и све поште

На основу највишег решења од
априла 1869. г. претписку друштвену
носи пошта бесплатно

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

За С. П. Друштво власник, председник, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредник, Бож. Б. Ранковић

Број 31.

БЕОГРАД, 2. АВГУСТ 1925. ГОДИНЕ.

Година LII.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ
за Краљевину Срби, Хрвата
и Словенаца:

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

на годину 20 дина

на годину дана 45 дина

Баша и војници добијају лист у
вола цене.
Примљени рукописи се не враћају
Претплата се пожеље уреднику за
целу годину.

За олакшање увоза најважнијих земљорадничких потреба

Управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва упутио је г. г. Народним Посланицима ово писмо:

По предлогу закона о општој царинској тарифи, који је уведен у живот 20. јуна о. г., не само да су потребе за земљорадњу преоптерећене царином, већ су укинуте и све раније повластице за увозење најважнијих земљорадничких потреба, које су имале пољопривредне задруге и разна хумана удружења, као што је ово Друштво, које више од 50 година ради једино из љубави и патриотизма на побољшању економског стања народног.

Предвиђамо да таква царина неће имати онога утицаја на поправку финансијског стања, која се очекује, али је сигурно да ће онз веома отежати свеколики рад на унапређењу пољске привреде, која је извор народног благостања, и која је таман почела да се развија као што треба.

Ми смо слободни да овде наведемо само неколико примера минималне увозне цене са омијом, без других државних и општинских такса:

бр. тарифе	опис	од 100 кгр. динара
33/1	семе детелине	120
33/6	градинарско	189-780
211	чипска шалитра	120
215	плави камен	144
225/1	желатин и рибли мехур	18
263	суперфосфат	240-600
483	вештачко камење за оштрење	369-540
546	ашови, лопате, мотике, будаци, виљузи, грабуље и виле	840
547	косе и српови	6000
650	воћарски ножови и маказе	600
651	воћарске тестере	420-480
652	плугови и делови за њих	3600
635	прескалице и запративачи	180-360
653/1	вршалаце	240
653/2	жетлице, косачице, сејалице, тријери, копачице	240
653/3	сепаратори	240
653/4	пресе	240-360
653/5	остале машине	360

У Довољни су ови примери, па да се увиди, колико ће оваква царина штетно утицати на напредак пољопривреде. Нарочито пада у очи огромна царина, кад се сведе на апсолутну тежину дотичне робе. На пример: један плуг, који тежи просечно 70 кгр., платио би царине $70 \times 4.80 = 336$ дина; или једна прескалица, која тежи просечно 10 кгр., платила би царине $10 \times 36 = 360$ дина; једна сејалица, која тежи око 600 кгр., платила би царине $600 \times 2.40 = 1,440$ динара. Тако је и са осталим материјалом. А још томе додато још 30% повишице, кад се увози из неугворених држава, као што је Немачка, одакле обично увозимо сираје као најбоље (нпр. Сакови и Еберхартови плугови), онда ће се тек добити права слика о величини царине.

Истина је, да се вршалице, жетелице, косачице, сејалице, тријери и копачице, ослобађају царине, ако се не израђују у земљи; а остале справе и потребе, и ако се не израђују у земљи, нису добиле ту повластицу, као нпр. гвоздени плуг — основно оруђе за обраду земље, без кога се напредна земљорадња не може ни замислити.

Ми стојимо на гледишту да царином треба заштићавати домаћу производњу само онда, ако је једнака или близу једнака страном и по квалитету и по цени, што код нас на жалост још није случај. Ми смо покушали са увођењем домаће индустрије, али смо од тога морали одустати, и нека нам је дозвољено да у оправдање наведемо само ове примере: Узели смо од једне наше домаће фабрике прскалице, па смо их послали у Јужну Србију. После кратког времена враћене су нам као неупотребљиве. Друга опет домаћа фабрика понудила нам је и послала мустре од дво-и троредних сејалица за кукуруз. Комисијски смо утврдили да су непрактичне и са пуно мана, међутим цена им је била баснословна — 5.600 и 6.800 динара; међутим ми продајемо Сакове сејалице од 11 и 13, реди, по 4.000 и 4.500 динара. Из овога јасно излази, да ако се тако рђави и скупи домаћи фабрикати буду заштићавали царином, да ће заиста настати застој у пољопривредној производњи.

Да не би до тога дошло, ми смо мишљења да није корисно потпуно заштитити домаћу индустрију. На против много је корисније утицати на њу путем конкуренције да пушта у промет солидне производе и са солидним ценама.

То се може постићи на тај начин да се бар хуманим Друштвима, као што је наше, осигура увоз пољопривредних потреба без царине, и ми би смо у том случају били као регулатор цена и утицајни фактор на домаћу индустрију у погледу квалитета и цена.

Част нам је упознати Вас са овим нашим мишљењем и молити Вас да изволите оценити: има ли места ослободити увозне царине хумана пољопривредна Друштва, или се од овакве царине збиља очекује *шрајна корист* по државне интересе.

Ми се надамо да *ћете учинити даље што треба, да финансијски закон за следеће буџетске данасестине (август — новембар) регулише ово питање у смислу нашег предлога шј. или да се најважније земљорадничке справе и потребе не оштрећују високом царином или да се даду царинске повластице хуманим пољопривредним удружењима, као што је и до сада било.*

Ми Вас молимо, да и овом приликом примите уверење о нашем одличном поштовању.

Председник,

Павле Т. Тодоровић, с. р.

Потпредседник,

Др. Танасије Митровић, с. р.

Секретар,

Милан В. Дамњановић, с. р.

Чланови Управе:

Вића Т. Радовановић, с. р., Божидар Ђ. Ранковић, с. р., Александар П. Рашковић, с. р. Сава Ратковић, с. р., Никола Ж. Петровић, с. р., Бошко Ж. Бошковић, с. р. Драгутин Спремић, с. р.

Софроније Партонић, с. р. Бора Станисављевић, с. р. Јован Стојановић, с. р.

Прва економска задруга!

Прилике и време нас гони да овде у неколико реди изнесемо рад на стварању прве економске задруге "з", када сем Српског Пољопривредног Друштва не беше ни једна задруга установа.

Није то тако давно било, када се у Краљеви у Ратарској школи, на дан десето-годишњице од њеног почетка — прослави, и на крају школске 1892. године; дакле пре 33 године сакупише свршени њени ђаци да прославе дан своје школе која им је дала образовање и знање за даљи — будући живот.

Уз припомоћ свог управника г. Паје Тодоровића и осталих професора школе договорили се на дан школске прославе да основу једно удружење, које би добило име: Економска Задруга за помагање и штедњу.

Онда у оно доба није било банака као сада — није било земљорадничких задруга, већ је сваки остављен сам себи на како му Бог да.

Тада је узет у претрес спременији пројект правила за оснивање те задруге. Онда је усађена идеја свакоме да треба стварати задружна друштва, те како би се помогло народу. Дакле друштво на задружној основи.

После дуже дискусије, у којој су узели учешће и свршени ђаци 1892., а која је трајала два дана; скуп је примио пројект правила са малим изменама и допунама.

На том збору донета је одлука да се за 29. јула 1893. год. на Петровдан одржи велики збор свршених ратарца из целе земље, и да их буде у што већем броју и да се на том великом збору правила, дефинитивно приме, и одмах отпочне уплата удела и даљи рад. И да се на томе збору претресу и сва остала важна привредна питања.

Изабран је и одбор који је имао да припреми све што треба, да збор буде што боље посећен и да се идеја оствари.

Та прва економска задруга на скупу 29. јула

1893. год. у Крагујевцу уз присуство великог броја свршених ратарца и старијих пољопривредника и готово целе управе ондашње Ратарске школе основана је на опште задовољство свију нас присутни, а у циљу за потпомагање кредитом школоване пољопривреднике.

Али та прва економска задруга на уделима није имала среће и ако су њена правила и задатак била веома скромни, није могла да напредује. Наступиле су прилике такве да се до потпуне организације њене није могло доћи.

Задруга је пропала; али идеја је остала дубоко усађена свакоме у души, а то се доцније видело када су почете да се оснивају земљорадничке задруге; пољопривредне подружине и друге културне установе. Ми тамо видимо баш ове који су стварали ову прву економску задругу.

Још пре 33 године поникла је идеја за стварање удружења на задружнјој основи, јер се увидело да без тога нема напретка у пољској приреди. Онда је ударен темељ задружнјој идеји, само се она доцније остварила, јер њена појава у оно време нимало није била погодна због политичких догађаја у земљи.

Када се упитамо, а и ми живи сетимо на ком је ступњу била онда пољска привреда, а на ком данас, можемо са мирном савешћу гледати у бољу економску будућност нашег народа.

Године су прохујале; стизале су нове економске снаге, борило се и радило дан и ноћ на свим пољима пољске привреде, и онда успеха мора бити.

Борба кроз толико година много је жртве тражила, и оне су дате, за добро народа.

Сетимо се наших другова из тог доба колико нас има живих и здравих; врло мало, на прсте се могу избројати.

А од наших професора — који нам онда увећаху знање и вољу за рад, данас су живи само неколико њих, а сви остали падоше.

И зато велимо нека је слава палим и умрлим у борби, а хвала живим на труду и неуморном раду на општем природном и културном напретку нашег народа.

По нашем скромном мишљењу не би било штетно поновити прошлост, прикупити све свршене ђаке пољопривредних школа који данас већи део живи у селу и са сељаком, и од њих чути по штогод, јер можда и сада тамо у селу још спава по која корисна идеја.

Те људе чути и са њима претрести привредна и економска питања. Мишљења смо да би био један драгоцен материјал.

Све видети и знати са Теразија апсолутно је немогуће, па ма ко то био.

Наши свршени ђаци и млади економци, требали би на тим скуповима да виде и чују оне који целог свог века раде само добро и корисно по напредак народа. И ту на тим скуповима да се угледају на старије и приме оно што ће им кроз живот требати.

На тако једном великом скупу би се много што шта корисно расправило.

Да се не би дала прошлост заборава, ми смо у неколико је овде износимо да би млађиима улили већу вољу и истрајност у раду на нашем економско-културном развоју.

Марко-Мања Тодоровић
ЕКОНОМ.

НАШИ ДОПИСИ.

Стање виноградарства Сплитске области

Површина винограда по срезовима овако је раздјељена:

Срез	Крк	ха	4688
"	Биоград н/м	"	4793
"	Бенковац	"	2860
"	Книн	"	1656
"	Синь	"	300
"	Имотски	"	1000
"	Шибеник	"	8000
"	Сплит	"	5000
"	Супетар	"	1200
"	Хвар	"	5164

У све ха 35261

од чега 1342 ха старе домаће лозе и то ха 15 у срезу бенковачком, 2 у имотском, 30 у сплитском, 95 у супетарском и око 1200 ха у срезу хварском. Прије појављивања филуксере (1894.) гојила се лоза на површини од:

ха	12146	у срезу	биоградском
"	2853	"	бенковачком
"	4821	"	книнском
"	872	"	синьском
"	13838	"	сплитском
"	15435	"	шибеничком
"	12156	"	супетарском
"	1303	"	имотском
"	9606	"	хварском

Скупа ха 73022

Подаци за срез крчки мањкају. Може се сматрати да је регенерација довршена у срезовима Крк, Биоград, Бенковац, делимично и Шибеник те Имотски, дочим је у осталим срезовима још доста рада нагласито у Сплиту, Супетру и Хвару, где је виноградарство уз маслинарство главни ослон за опстанак народни. Реконструкција проводи се данас готово свуда на исти начин. На мјесто у виноград саде се дивљи пругићи, рјеђе жилавице и редовно друге године у времену од конда маја до половине јуна наврне у зеленом стању.

Многи навртачи получе 100% прираста. Што се не прими, на јесен се попуни готовом лозом и треће године има се први род, виши или нижи већ према тому, дали је развитак прве године и у години навртања био бујан и крепак, што опет зависи од плодности земље, али врло многи и о том, да ли је земља приређена како треба.

Свуда, где се радило на горњи начин текла је обнова и мирно и успјешно, па имаде много места, која уопште нису ни осјетила последиче пропадања старе лозе. Свуда пак, где се почело са готовом лозом и толлицамај (стратификуља) обнова је пошла слабо, губило се време, рађало незадовољство, док коначно није прихваћен горњи начин рада, али се је изгубило време и последиче филоксерачне инвазије биле су тешке тако да се осјећају и данас те особито очитују у емиграцији. Уз истакнуту потешкоћу сметало је доста и нерешено аграрно питање, па има мјеста као на пр. Бол на Брачу, где се ништа не ради због несугласица између посједника и кметова.

У колико ће реконструкција напредовати ове године данас се још не да предказати. Пријаве за лозу из државних залиха незнатне су и исчезавају напрам своједобно потраживању за амер. лозом.

Стање обновљених винограда задовољава потпуно и изгледом и родовитошћу. Обрана проти болестима Пероноспори и Оидиуму провађа се опћенито, али не свуда једнаком променом и ако је обрана од болести послала редовитом виноградарском радњом. Осим Пероноспоре и Оидиума јавља се овђе онђе гљивижила (Rosellinia) чађавица и медић (Fumago) а од физиолошких болести Rouget највласитио у Каштеланским и сплитским виноградима па затим Roncet и Cortnoue. Од штеточина јавља се ове гђдине црв на грожду (Cryptoblabes gnidiella и Fudemis potrana) у већој мјери. Било је нешто и завијача (Rynchites) те шкороваче (Othiorchycus coruptor). Спорадично и у малој мјери било је борбе и са златуном (Anotala) па се виноградским хруштом (Pentodon pumetatus или Philognotus) који се обично са гнојем унесе у виноград и ту чини штету, нападајућу упетке (rhizone) млађих пањева. Од осталих овђе обичајних штетника није се ове године ниједан јавио у већој мјери.

Производња ове године била је нешто нижа него лани, али је зато квалитета вина због погодних времена у септембру била управо изврсна тако да обична вина достигну градацију од 12—13 1/2‰.

Према податцима стиглим из појединих срезова произведено је ове године у

срезу крчком сса	74000 hl
биоградском сса	50850
бенковачком	61000
книнском	50000
сињском	18000
имотском	30000
шибенском	211556
сплитском	72500
супетарском	15000
хварском	150000
Скупла	632906

што би одговарало просјечном роду од 18 hl на ha а то никако није тачно јер је већина винограда у најјачој снази, а у срезovima Биоград,

Бенковац, Книн, Сињ, Сплит, Шибеник креће се просјечни род између 35 до 40 hl на 1 ha. Уаме ли се стога да је у роду само 30000 ha и да ha даде просјечно само 30 hl вина, изнашла би овогодишња производња око 900000 до 1 милијуна hl вина. Статистика показује мање бројке, ну према тачном рачуну узевши у обзир површину засађену лозом више вјеројатности има горњи рачун.

Квалитета овогодишњег и белог и црног изврсна је. Маст продавао се је у срезу:

крчком	по	Дин.	100—250
биоградском	„	„	200—250
книнском	„	„	250—300
сињском	„	„	250—400
имотском	„	„	250—350
шибенском	„	„	125—150
сплитском	„	„	250—350
супетарском	„	„	250—400
хварском	„	„	300—400

дочим су цене младога вина за сада ове:

Срез	Крк	Дин	350—600
„	Биоград	„	300—500
„	Бенковац	„	300—400
„	Книн	„	300—500
„	Сињ	„	400—500
„	Сплит	„	450—500
„	Шибеник	„	200—500
„	Имотски	„	450—500
„	Супетар	„	300—500
„	Хвар	„	450—600

Бијело вино знатно је више цијене него црно. Услед јаче потражње белог вина цијена скаче па је досегла за боље врсте и до 50 Дин. по % алкохола. Бијелог је вина још мало на залихи, а како бијело вино изнаша по прилици четвртину производње може се рећи, да је преко 1/3 производње већ продана. Потражња за црним вином мања је, али изгледа да постепено расте. Највише вина одлази у унутрашњост наше државе, а један мали дио извезен је у Чехословачку.

Берба затекла је и нешто старог вина по конобама, ну изгледа да су залихе већ исцрпљене.

Како је спрједна напомена са виноградима не стојимо лоше, али је зато винарство страшно назадно. Нема коноба, слабе су бачве, а поступак са бачвама и са вином најпримитивнији, а поготово се примитивност види при поступку пригодном врјења. Има часних изнимака скоро свуда, али маса винара назадна је, а та назадноост отскаче управо сада јер се вино не може распродати до ускрса како је прије било. Рок се је промијенио и распродаја, слједи, све до Мале Госпе. Вино треба да претрпи љетну жегу а будући да је слабо приређено, много се вино доквари, и јукањству да се потроши вино него обично и одатле криза у трговини са њом, иде успороде економска криза, јер од вина многи наши крајеви очекују све.

За поправак стања у виноградарству и винарству хоће се много рада и много средстава.

Виноградарство.

1. Настојати са исправком погрешака уучених због почетног незнања у обновну праксу. За то су потребити течајеви, периодична предавања и обилажење винограда у циљу упућивања на лицу места.

2. Због слабог избора дегенерисану дивљу лозу замјенити селекционираном лозом из држ. матичњака.

3. Пропагирати садњу лозе у приморју и на отоцима гђе се без ње не може, а у Загори само тамо, гђе се производе првокласна вина.

4. Прослиједити радом око селекције домаћих лоза бирајућ и употребљују само такове што дају добра и алкохолном богата вина. У вези с тим настојати да се што пре објелодави домаћа амелогографија чији је рукопис већ готов, а приређено и неколико слика најважнијих сората.

5. Настојати да се прошири гојдба добрих бијелих врсти у виногорјима зато више подесним.

6. Настојати збором и твором, да се прошири гојдба раного сталнога грожда барем у крајевима уз жељезничку пругу, а у крајевима далеко од прометних путева а способним за гојдбу грожда за сушење настојати да се такowo прошири и сушење улуту.

7. Посветити сву пажњу појављењу болесних појава Court noue, Roncet, Rougeot, Esca итд., а олакшати борбу против дрва на грожду, настојећ да се потанко проучи биологија дрва код нас проширеног јер незнајућ како живи не може борба бити кроз успјешна.

8. За получење разних циљева требало би у сваком срезу основати један покушајни виноград па било и код приватника, уз извјесне припомоћи са стране државе.

9. Настојати примјером, припомоћима и наговором да се прошири употреба подорине (зелено љубрење) за коју би сврху требало на државним посједима производити сјеме односних комушковица (сочивјача) и давати га у цијену коштања па и испод тога, јер скупо сјеме је највећа прека, да се у том правцу није получио успјех већ до сада. Исто тако требало би издашним држав. помоћима омогућити употребу вештачких гнојива, без којих нема говора, да се земљи врати стара снага.

10. Пошто је сав рад око унапређења виноградарства везан на правилник за извршење односног закона, од преке је потребе да се тај правилник промјени у толико да у становитим својим одредбама води рачуна са стањем и пољоупотребом нарекном рада у области па и са обичајном праксом те са економским приликама и људи оних, којима би закон тео да помогне, а да се ради тога; јер су наше прилике потпуно разлиците од прилика другђе, па ће се код нас, уз једнаки поступак као у другим областима наше стране државе, получити неуспјеси мјесто успјеха.

11. У раду за унапређење пољопривреде иде се за тим, да пољопривреднике осокולי, потакне и доведе до бољег рада и већег напретка, у раду пак за унапређење виноградарства настоји се, да народу и држави јасни једно важно врело прихода, код нас у истину главни ослон и опстанак пучанства, па ипак се у односним прописима о таксима о том не води рачуна. Виноградар који је због пропасти винограда спао на просјачки штап, мора да плаћа таксе и обија врата разних установа док добије неколико лоза, што доиста није у стању да у њему побуди љубав за рад и родну груду. Тко може бјежи у град или сели у прекокеанске пределе јер га гони бједa. С тим би се код нас морало рачунати, па у оће за пољопривредно настојање докинати све таксе и нетражити прихода прије него га може бити. Дизање пољопривреде никако не би смјело бити засебно врело за државне приходе, па се то Министарство моли, да на најлежном месту породи да се у оће у свим пословима за унапређење виноградарства народ ослободи од плаћања било какoвих такса. Могу ли се виногради ослободити од плаћања пореза, нема разлога да се не ослободe од плаћања такса.

12. Напокон са свим горе наведеним, треба омогућити стручном персоналу да може залазити у народ, за коју сврху треба да стоје на расположбу издашнија средства него до сада.

13. Коначно слободан сам скренути пажњу тога Министарства на околиност, да провађење делатности за унапређење виноградарства путем расадника код нас у овој области неће моћи бити сасвим успјешно, па је врло близо помисао, да би виноградарску службу требало другачије организовати.

Расадницима могли би успјешно радити само у случају да сваки срез има свој расадник и свој персонал, што би било спојено са огромним трошковима, а код нас појавиле би се и потешкоће ради потребитог земљишта. Имајући ова област само један расадник у правом смислу те ријечи (Соколуша) и 1 матичњак (Сућурац) који ће као такав ваљда наскоро бити напуштен, моћи ће производити потребиту лозу за целу област, али за рад на терену у свих 10 срезова требаће рад другачије организовати, да буде успјешнији и јевтинији него би био да се посуда дижу расадници.

Винарство

У винарству смо назадни. Много тога поправило се је задњих 20 година, али смо још врло далеко од тога, да би могли говорити о јачим успјесима, имајући у виду масу произвађача. У 20 година получило се је нешто, а док се получи све, треба дугогодишњи упорни рад колико са стране приватника самих, толико и са стране државе. У циљу унапређења винарства требало би:

Уприличити одмах један б—14 дневни течај за држвине економи, да их се упозна са модерном праксом с обзиром на потребе југа (бисулфитовање маста, додавање чистог квасца и др.) те исте провидити са апаратима за једноставну анализу вина.

2. Одредити да се у сваком виноградном срезу сваке године мора одржати барем један вишедневни винарски течај. Наши срезови велики, са површином од којих 900 км² сваки па је наравно да ће један такав течај бити мало, и кад би се могло одредити и по два таква течаја било би боље и брже би се пошло напред, од чега потреба јер нам је вино главни производ.

Упоредо са течајевима приређивати проба вина са наградама. При истима учити курзисте оцењивању мане и недостатака те упозорење на поступке ради веће трговине.

3. Удесити ћешчу обилазну поуку у винарству путем винарских надзорника и среских економи навластито за време бербе.

4. Сваке године уприличити барем један течај за гостионичаре и трговце вином и недозволити нити отвор гостионе нити продаје вина ако се подузетник не може исказати сведочом да је похађао винарски течај.

5. Сваке године течајем ферија уприличити курс за пучке учитеље и свештенике, те да исти боравећи вазда међу народом могу пригодно давати савете за бољу рад.

6. Дуго ће времена протећи док ће се винари окупити у задруге. До тог доба помагати и награђивати власнике добро уређених и добро државних тежачких коноба. Награда нека буде који винарски stroj, бачва и т. д.

7. Средства за винарство предвиђена у буџету требало би знатно повисити па баш: а) за винарске течајеве на најмање за 100.000 динара, б) за комисијске трошкове барем 50.000 динара, в) за раздиобу винарских справа уз попуст од 20—50% барем 100.000 динара.

8. Напоком долази наставање за оснивање винарских задруга. За исте, у колико их буде, требало би исходити од Министарства Грађевина, да нареди грађевинским секцијама, да задругама, што се оснивају, бесплатно израде нацрт и требовник за градњу зграде. Осим тога требало би прописати неки стални правац у питању оснивања тих задруга. Овако како се данас поступа не води к ничему. Састане се неколицина виноградара па сваки упуше дионицу од пар стотина динара и сви скупа скупе 10.000 динара па стим хоће да дигну задругу, која би им већ за годину двеје морала користити више него су уплатили. Скалупе правилник и држава треба да даде припомоћ знатно већу него што они дају. Овако никада напред. Давање државне припомоћи требало би везати на то да задругари својим средствима дигну зграду за коју им сврху може бити удељен и бескаматни зајам, дочим би се припомоћ имала

односити на нутарње уређење конобе. За давање бескаматних зајмова требало би у буџету сваке године осигурати извесну суму. За ову област достајала би сума од 4 милијуна динара годишње, дочим би за припомоћ у горњем смислу требало осигурати суму од барем 250.000 динара.

9. И овђе требало би створити уређај за прављење безалкохолног напитка од грозђа. Такав уређај требало би уредити при станици у Сплиту, где ће се одбржавати разни течајеви. У вези са овим иду успоређо и сви други начини употребе грозђа па би и за то требало предвидити што треба.

Проучавање у једном и другим правцима имало би се наредити аموшњој хемиској постаји.

10. Омогућити неколицину амошних младих винара да могу поћи у Француску или Италију ради практичног усавршавања у винарској вину-стрији и трговини.

Остале мјере односно на извоз нашега вина, тарифалне погодности, заштита наше трговине изван наше државе заговаране, су толико пута да отпада потреба то овде опетовати.

НЕКРОЛОГ.

† Борислав В. Тодоровић, редовни члан Срп. Пољопривредног Друштва и вишегодишњи члан Управног Одбора и члан Сталне Комисије противу филуксере, умро је 24. јула.

Позната је реч старих Римљана да се о мртвима не говори што није добро; о покојноме Бориславу и нема ничега што није добро. Ово је оцена многобројног света који је 25. о. м. у цркви Вознесенској присуствовао опелу и испратио покојника. И пољопривредницима нарочито старијим познат је овај опробани пријатељ привреде, и то не само по написанима, но и по мудрим говорима, у Дому друштва, а нарочито по ономе шта је радио на привреди, нарочито у оно доба кад је било веома мален број школованих специјално спремних пољопривредника.

Има више од четрдесет година од како је у нас пронађена филуксерна зараза, и са пословима око прегледања винограда, ограничавања и сузбијања заразе везано је и уткано деловање овога скромнога али веома кориснога посленика. То је било 23. априла 1882. године кад је пок. Борислав постављен (Ебр. 1367) за члана комисије противу филуксера, а те године око овога доба на дан св. Илије пронађена је у нас филуксера и отпочео најинтересантнији рад око сузбијања тога зла.

Требало је на много страна да се што пре сазна обим и величина тога непријатеља, како би се могла одабрати према томе и одговарајућа средства. Оно мало стручних Економи било је заузето редовним пословима у Министарству и по привредним заводима. Морало се тражити људи ван тога круга да на томе пораде. И није чудо

што се међу првима потражио и нашао подесан човек у окојном Бориславу.

Министарство Народне Привреде штампало је дело Извештај о радовима око проналажења фосфорске у Србији од 1877. до 1885. године. Ту је изложен тај мучан рад и учешће пок. Борислава при томе. Није било ни лако ни пријатно радити тада те послове. Вазало је рачунати и на отпор необавештенога света и на опште незнање па и самих власти, којима је спадало у надлежност да у томе помажу. Част и поштовање свакоме који је тада на томе, ма у колико породио, али, којима је само једном разговарао са покојним Бориславом признаје да је срећан избор учињен с њиме, што је на томе послу употребљен.

Није то само тиха нарав и разложен говор, но сав паметни живот његов, приљезан и савесан рад и урођена и привикнута штедња веома су помагали успеху. Радови око испитивања винограда плаћани су врло мало, по четири пет динара на дан, и само веома штедљив човек као што је он био, могао на томе послу остати, сваки је други бежао или одлазио презадужен.

У раним приликама, нарочито преко учитеља основних школа на њиховим курсевима давао је обавештења по тим предметима, а нарочито на првом винарском збору у Нишу 1. и 2. фебруара 1889. године.

Кадгод је Срп. Пољ. Друштво потражило његово мишљење о коме предмету, ваља да се одвија. Одличан зналац језика, темељит у јестивеници и природним наукама, нарочито у технологији био је веома користан саветодавац, а речит и пријатан говорник остављао је најлепши утисак на слушаоце.

Истицањем црне заставе на дому и учешћем на опелу, Друштво је показало своју пажњу, али му остаје дужник за услуге, и следовање његовом примеру у раду.

Слава Бориславу Тодоровићу!

М. Савић.

ЗА ПИСНИК

28. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва држане 15. Јула 1925. год. у дому друштвеном у Београду.

Били су присутни г. г.: заменик Председника члан Б. Ранковић и чланови: С. Партиновић, А. Ранковић, Н. Петровић, Б. Стани. алџевић, Ј. Стојановић, Б. Бошковић. Председаво члан г. Б. Ранковић. Бележио секретар г. Милан В. Дамњановић.

I.

Прочитани су записници:

1) Бр. 6655. — XXVII седнице Управног Одбора.
2) Бр. 6828/7014. — XVI и XVII седнице Књижевничког Одбора. — Одбор усваја прочитане записнике.

II.

Читају се мишљења финансијског Одбора:

1) Бр. 7084. — По молби Управ. Воћ. Расадињика ср. Вачарског, да му Друштво прода једне басамке, Одбор одлучи, да му се устуне за 250 динара.

2) Бр. 4485. — По реферату благајника да претплата на Народну Енциклопедију од Станојевића износи 985 динар, Одбор одлучи, да се претплата одложи, док се не реши питање даљег рада на прикупљању материјала за Пољопривредни Речник.

3) Бр. 7150. — По извештају да су отворени оферти за штампање Земљорадничког Читанке и да су понуде доста високе, Одбор одлучи, да финан. Одбор одржи ужу лиценцију за 15.000 примерака између штампарних: Скерлић, Грегорић и Св. Сава као најнижих понуђача.

4) Бр. 7081. — По реферату магационера да магацин бр. 2 прокићнава, Одбор одлучи, да магацинар узме једног надничара и измени црп где је потребно, од материјала који Друштво има.

5) Бр. 7125. — По понуди Милорада Стаменковића за замену инсталације осветлења у магацину бр. 1, Одбор одлучи, да се прикупе још неколико понуда.

6) Бр. 7087. — По тражењу Срп. Индустр. Банке Костовића и Комп. да им се исплати предартно дуговање, Одбор одлучи, пошто Друштво нема предартне архиве то замолити талаше чланове Управе као и талашег чиновника г. М. Петрића да даду обавештења Друштву по овоме. Такође тражити од Банке препис налога и прегледати и записнике у Тежкоу да дотичне године.

III.

Читају се мишљења Набављачког Одбора:

1) Бр. 6977. — По понуди Кунде-а за воћарски алат, Одбор одлучи, да се набаве за пролећту сезону: 2000 ком. нож. Калемар № 30 А од 10 см, 400 ком. нож. кречаћ. № 3 Е од 10 см, 100 ком. маказа воћар. № 132 од 23 см. С тим да се тражи попуст и да испорука буде у мес. децембру о. г.

2) Бр. 7101. — По реферату магационера да треба набавити виномере и ракијомере и по понуди Вајса и Сина из Клостенбургга за исте, Одбор одлучи: да се траже цене и од других фирми, па ако не буде повољнијих поручити код Вајса.

3) Бр. 6955/7128. — По понуди К. Николића и Ком. за плугове Комет и Сервус, и по реферату магационера да се исти траже, Одбор одлучи, да се набави 150 Комет № 4 и 250 Сервус № 5, и по 200 комада раовика за исте, пошто се претходно тражи цена са плаћањем одмах и са плаћањем после 6 мес.

Осим тога поручити по 500 ком. раовника за Сакове плугове № 6 и 7.

4) Бр. 6910/7104. — По реферату магационера да су му потребни мали цакови за паковање и по понуди фабрике цакова из Младеновца за исте, Одбор усваја мишљење да се набави 1000 комада.

5) Бр. 7082. По реферату магационера да је нестало плавог камена и да се исти још тражи, Одбор одлучи: да се набави за јесењу сетву потребна количина.

6) По понудама:

а) Бр. 6741. Сергија Варуна.

б) Бр. 7079. А. и Г. Пела ди Умберто из Милана.

в) Бр. 6796. Подружнице из Гуче.

г) Бр. 6763. Божицара Миланковића.

д) Бр. 6016. Игњата Моисенка. — Одбор усваја мишљење да се одбију.

IV.

Читају се мишљења Изложбеног Одбора:

1) Бр. 6803. По акту Подружнице из Лазаревца да им се штампају изложбене плакете и да им се пошаљу справе за награде по списку који шаљу, — Одбор одлучи, да се Подружњина извести, да ће им се плакати штампати и справе послати, али да штампање и експедиција падају на терет одобрене им помоћи.

2) Бр. 6788. По прочитању писма Држав. Хипотек. Банке да нема буџетске позиције на помагаче изложбама, Одбор прима знању.

3) Бр. 6699. По прочитању писма Ш. Одел. Мин. Пољопривр. и Вода да не може дати помоћ за Дру-

штвене изложбе пошто је сав кредит за ту сврху распоредило, — Одбор прима знању.

4) Бр. 6950. По прочитању писма V Одел. Мин. Пољопривр. и Вода да је одобрило Друштву 20.000 дин. за приређивање изложба, — Одбор прима знању са захвалношћу.

5) Бр. 6852. По прочитању писма г. Др Р. Љубе Младеновића да и Друштво учествује на изложби у Суботици — Одбор одлучи, да се сачека проспект који је тражен на онда донети коначну одлуку.

6) Бр. 7825. По захтеву Подружине из Косјерића да се приреди сточна изложба у њеном подручју, како би могла у име награде да изда плугове за које друге друштву 3500 дин. — Одбор одлучи да се у Косјерићу не може држати изложба пошто је решено да се одржи у Ужиче; на нека Подружнина понуди тамо своје плугове.

V.

Читају се мишљења инспектора:

1) Бр. 7000. По писму Крајинске Подружине из Неготина да је изабрала нову Управу, којој стара Управа неће да преда дужност, услед чега је била принуђена да тражи интервенцију власти, — и по тражењу да Дру-

штво упути једно рачунско лице ради прегледа рада од 1922. год. до данас, — Одбор одлучи да се сачека резултат интервенције власти, на онда предузети потребне мере.

2) Бр. 6016. По усмерим реферату инспектора да Подружнина из Јасеничке Паланке неће да сазове Збор, Друштво одлучи да само сазове Збор и да упути као изасланике члана г. Ј. Стојановића и заступника инспектора г. Никодија Стаменковића.

3) Бр. 7951. По прочитању акта ср. економија из Кучева да је Подружнина у Долену престала да ради, — Одбор прима извештај знању и одлучује да се готовина преда на прилод Државној Хипотекарној Банци, а архива чува, док се Подружнина не обнови.

4) Бр. 7105. По прочитању реферата инспектора да су Омладинске Дружине неактивне, — Одбор одлучи да се реферат упути г. Др. В. Стојковићу и замоли за мишљење.

5) По прочитању прогласа, којим се пољопривредници позивају да оснивају Подружине и ступају у везу са Друштвом ради својих користи, — Одбор одлучи, да проглас прегледа и коригује члан г. А. Рашковић.

Са овим се седница закључује.

I. ОПШТИ ВЕЛИКИ ВАШАР И ИЗЛОЖБА У СУБОТИЦИ од 22.—31. августа 1925. године

На Суботичком великом вашару и изложби ће учествовати осим Војвођанске пољопривреде, занатства и индустрије, и пољопривреда, занатство и индустрија из целе наше земље. Учествоваће и иностранство са производима, које ми не израђујемо, или их не израђујемо у довољној количини. У пољопривреди ће нарочито бити велико заступљено тувемство, а и изновемство са првокласном стоком за прилод, као и свим најновијим и најмодернијим тракторима, плуговима за орање. За време изложбе ће бити приређене утакмице у орању, коњске трке, разни конгреси и т. д.

За овај вашар и изложбу је велико интересовање, како у тувемству тако исто и у изновемству, и то не само међу излагачима, него и међу потрошачима-посетиоцима.

ТРАЖИТЕ ПРОСПЕКТ!

За индустријску и пољопривредну изложбу примају се пријаве до 31. јула.

Легитимације за овај вашар-изложбу могу се добити код свију Трговачко-индустријских комора у земљи, као и код Трговачких Удружења и Банкама. У изновемству пак код свих Представништва и Конзулата Краљ. С.Х.С., Трговачких Комора, агенција и банака.

Легитимације за посетиоце, на тувемства стају дин. 30, а за посетиоце из изновемства дин. 80.

На железницама како за посетиоце, тако и за изложбену робу попут од 50 од сто.

Вашар-изложба ће се одржати на Палинском путу, на простору од 36.000 м.

Сваки пољопривредник, индустријалац, занатлија и трговац, треба да искористи ову прилику и да учествује на овом вашару, јер ће ово бити прва вашар-изложба ове јарке у нашој држави. Станови осигурани.

Недалеко од самог места изложбе, налази се чудена климатична бања Палић.

Пријаве се шаљу:

Управи I. Општег Великог Вашара I. Изложбе у Суботици. Телеграм-адреса: ИВЛОЖБА
Телефон: 302.

НА ЗНАЊЕ!

Српско Пољопривредно Друштво има:

Ветрењаве Циклон по	- - - - -	1.700.— дин.
" доњаје	- - - - -	2.200.— "
" „Хоффер-Шранц“ по	- - - - -	2.600.— "
Брусеве од природног камена	- - - - -	4.— "
Код за косе	- - - - -	15.— "
Запашиваче — ручне	- - - - -	70.— "
" — за леба	- - - - -	400.— "
Рафију — првокласну	- - - - -	12.— "
Сумпор у праху	- - - - -	5.— "
Прашаче „Кумулус“ (лаше)	- - - - -	680.— "
" Сакове (теже)	- - - - -	700.— "
Ручне вршалице — „Црес“	- - - - -	3.500.— "
Сточне вршалице — „Ланц“ са витлом и сламотресом	- - - - -	8.000.— "
Манилу за везачице (клубе)	- - - - -	69.— "
Трокари за говеда без рез канџе	- - - - -	50.— "
" — са рез канџом	- - - - -	60.— "
Носни претени за бикове	- - - - -	15.— "
Семе мухара — за летњу сетву	- - - - -	6.— "
Семе проса — за летњу сетву	- - - - -	6.— "
Тегле од 1 л. за конзерв воћа и поврћа	- - - - -	14.— "
" " 2 " " " " " " " " " "	- - - - -	23.— "
" " 1 кгр. за мед	- - - - -	12,50 — "
" " 1/2 " " " " " " " " " "	- - - - -	7.— "
" " мајалике (од 2 кгр.)	- - - - -	18.— "

Скреће се пажња члановима и Подружницама, да су набавке извршене у ограниченим количинама, због чега треба благовремено наручити.

Семе мухара и проса шаљемо најмање 10 кгр., брусева најмање 12 комада; тегла најмање 6 комада.

При поручницама на кредит, строго водити рачуна и наручити само оно што ће се сигурно и брзо (у току сезоне) продати јер се наручене справе и друго неће натраг примати. Поред тога, увек означити најближу пошту (за ситније пошиљке), најближу железничку или паробродску станицу (за крупније пошиљке).

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

ЦЕНА ЛИСТУ
за Краљевину Срба, Хрвата
и Словенаца:
— на годину 20 дина —

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
улажују се

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.

Срп. Пољопривредно Друштво
у БЕОГРАДУ

ТЕЖАК

ЗА ИНОСТРАНСТВО:
на годину дана 45 дина.

Претплату примају и све поште

На основу најновијег решења од
априла 1869. г. претплату друштвено
носи пошта бесплатно.

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Баша и војници добијају лист у
пола цене.

Примљени рукописи се не враћају

Претплата се позавне уделајут за
целу годину.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

За С. П. Друштво власник, председник, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредник, Д-р В. И. Стојковић

Број 32.

БЕОГРАД, 9. АВГУСТ 1925. ГОДИНЕ.

Година LII.

Оцењивање штете, причињене градом

Није баш тако лака ствар извршити правилно и тачно оцењивање штете, проузроковане градом (гучом). Ту је пре свега потребно добро извежбано око, које ће моћи одредити величину штете, проузроковане директно, дакле, оне која се види, а затим на основи стручног практичног искуства и теоријског знања створити донекле појам о штети, индиректно (посредно) проузрокованој, испочетка невидљивој, т. ј. оној, која се доцније појављује као последица градобитине.

Као што се види, оцењивач (ликвидатор, таксатор) мора штету не само оцењивати, него је често такође и унапред предвидети односно погађати, а оно хоће да му је елаборат правичан. Овакво оцењивање скопчано је са тешкоћама, што се од штете и последица градобитине мора одбити штета, проузрокована на усевиима разним болестима, инсектима, мразом и др. непогодама.

Компликованост оцењивања повећана је даље и том околношћу, што се проузрокована штета оцењује према вероватноћи жетвеног приноса. За правилно оцењивање је врло важна и та околност, што градобитина разнолико утиче на усеве докуче исте врсте, али у разну доба вегетације, развића и густине и што даље последице града зависе и од времена, које наступи после градобитине.

Као главни знак да је град пао и штету проузроковао јесу мрље, пеге, које се на стабљикама и лишћу јављају беле, а на плодовима воћа љубичасте или жућкасте боје; ове пеге или мрље постају уништењем лисног зеленила (хлорофила) који се налази у протоплазми ћелија уништених ударом града.

Да је пао јак град, види се најбоље у изломљеним стабљикама, објеном лишћу, границима воћних плодова и т. д. Стаблице стрмих усева пребијене су обично на ону страну, противну падања градања града и то у горњем делу стабљике. Напротив стаблице поломљене од олује, ветра изложене су у правцу олује и то обично у доњем делу.

Према величини мрља судимо о интезитету и јачини градобитине; град који пада без олује оставља веће мрље (пеге), јер пада паралелно са стабљиком и ову при удару просто скреше. Град праћен олујом — ветром пада и удара у стаблице под углом више мање већим, од којих се одмах одбија и тако оставља очитии траг стварног удара.

После ових општих напомена оцењивања, изнећемо ошени штета код неколико културних биљака (код стрних усева) са специјалним описом градобитних штета.

Пшеница (Triticum). Пшеница је у времену пред класањем у т. зв. доба травног пораста према дејству града и његовим последицама релативно мало осетљива; евентуални знаци градобитине брзо изчезну. Али је зато опет у време развића класова у лисној завоји према и најмањем утицају градобитине врло осетљива; јер у то време удар изнад класа, има за последицу неправилно развијање класа, које се испољава у виду слепоњавања осја и уврнутости тласика. Но мора се имати на уму, да слично увртање класова долази и онда, када се због бујног и брзог развића класова лисни завој истом брзином не отвара. У оваквом случају нема никаквих знакова од града.

Бројни однос између здравих и од градобитине деформисаних класова основница је за процену штете.

У доцнијем развићу пшеница одолева све више граду и његовим последицама.

При класању и цветању долазе ка штета у обзир само улдоми изломљених стабљика после јаке градобитине.

Преломи у горњем делу стабљике, ако се образовањем чланка опораве, проузрокују само неразвијено зрно, јер ометају правилно кретање хране у најкритичније доба, када се зрно развија. И у овом случају број поломљених стабљика служи нам као мерило за процену штете.

Доцније при образовању млечнога зрна јаки удари града по класу проузрокују штету и без прелома стабљике на тај начин, што ометају

пренос хранећих материја ка зрну; слабији удари не узимају се у обзир.

Мера за оцену штета је интезитет и број удара.

При дозревању пшенице долази у обзир само зрно које је градом обијено или у самом класу поремећено, тако, да је изложено лако испадању Количина оваквог зрна у односу према количини потребној за семе за дотичну оштећену површину служи нам такође као мерило за оцену.

Такође и штета проузрокована инсектима често чини утисак градобитине. При ближем посматрању са лупом уверићемо се да су то нагротичне инсеката и да правих знакова градобитине нема.

Од инсеката најчешће нападају на пшеницу житни трипс (*Trips cerealeum*) и скочибуба *Agriotes lineatus*.

Од болести нападају на пшеницу главница и пламењача.

Јечам (*Hordeum*). Јечам је од свих стрнина најосетљивији према утицајима градобитине. Њему шкоди и најслабији град, па макар га задесило и у добу тзв. травног пораста, и штета је све већа уколико је старији.

У време, када се ствара други чланак, проузрокује град сем прелома стабљика још и бокорење код јечма, које је врло штетно, јер тако постале нове биљке одузимају храну главној биљци, засревају доцније и дају зрно од мале вредности.

При оцењивању потребно је ову штету, по сталу бокорењем нарочито истаћи; она је обично већа него она проузрокована поломљеним стабљикама.

ПОДЛИСТАК

О спремању и чувању липног биља до употребе.

Код спремања сена од лептирастог липног биља треба подешавати, да се оно за време сушења што мање покреће (преврће) и потреса.

Спремање сена, има се подешавати према повољном или кишном времену.

Где се није плашити кише, тамо се овако ради: по кошењу, откоси се не дирају док биљка јаче не свене; ако су откоси дељби могу се пажљиво преврнути једаред за време росе. Када су откоси у пола суви, тако, да се лишће по покретању не крха, треба сено саденути у навиљке, па тек кад је сасвим суво, може се увести и денути. Вожење се као и денење врши за време главодне. Ако би навиљци једаред поксисли онда их треба, једаред преврнути, чим им је површина сува. Поред повољног времена, оваквим радом, добива се лепо сено а да се ма што изгуби у листу или садржини. Нарочито је лак и брз овај посао, када се коси косачицом, јер су тада откоси једначито дељбине, па се пре осуше.

Утврђеној штети услед ломљења стабљика, мора се додати и штета проузрокована бокорењем.

Доцније пред класањем јечам услед градобитине лако полегне и ако већа маса града остане дуже лежати на полеглом јечму, расхлади га толико, да се понека зрна у опште не развију.

Штета на тај начин проузрокована, појављује се доцније у т. зв. „стакленим зрнима“, која су неразвијена и провидна.

Али је и овде потребно утврдити да ли је ова појава проузрокована стварно градом, пошто и пролетњи мразеви могу нанети овакве штете.

У доба образовања млечног зрна, преломљене стабљике имају за последицу стварање зрна рђавог квалитета или потпуно пропадање класова.

Највећу штету проузрокује град код јечма у доба зрна и то не само тиме, што непосредно обије зрно из класова, већ и у томе, што ударом поремети (потресе) узајамни ослонац зрна у класу и ова остајући лабаво, лако испадају на земљу, нарочито приликом жетве.

Потребно је, дакле, и ову околност имати у виду и при оцењивању узимати у обзир не само оmlаћено зрно већ и бројни однос између оштећених и здравих класова.

Од инсеката јечам нападају: скочибуба (*Agriotes lineatus*), мала житна зolja (*Cephus pygmaeus*), житна мува (*Chlorops tamiopus*), мала цикадола са 6. тачака (*Jassus sexnotatus*) и житни трипс (*Trips cerealeum*).

Од болести нападају на јечам главница и пламењача.

Рајз (*Secale cereale*). Рајз у време свога травног пораста, па све до почетка класања

Код вожење кола иду између навиљака и тада их два човека, један са једне, а други са друге стране додејае на кола (воз).

Други је начин спремања сена од детелине овај: по кошењу, детелина се слаже у мале руковети, кад мало свене веже се у снопиће ови се усправе, мало рашире (развуку) и тако оставе док се не осуше. Још један је начин тај, кад се покошена детелина веже у веће снопове, ови се сложе у веће крстине и тако оставе док се не осуше. Када су суви онда се дену, али се приликом денења снопови раздреше.

Под влажнијом климом ови су радови немогући. Нарочито је немогуће за лептирасто биље, јер би за време сушења на откосима, које би дуже трајало, избила отава, а услед овога све би лишће отпало приликом кретања. У оваквим крајевима, најбоље је сушити пићу на пирамидама или под кровом или танко раширену по крову неких стаја.

Пирамида се састоји из трих ногаре, које су горе скопчане ланцем или карикама. На ове се ногаре мету унакрсне помоћнице, које једна другу

није према утицају градобитине тако осетљива и лако преболи добијене ударе од града. У време класања већ је осетљивија, јер град обично слома стаблике; услед тога заостане у порасту и ако се доцније нешто опорави. Број поломљених стабљика одређује висину штете.

Доцније, при цветању ражи градобитива проузрокује много већу штету; ма да се зна, да се на место градом објавеног цвета, може образовати други, ипак је познато исто тако, да такав цвет нема оне способности за оплођење као онај први цвет. Последичне обијеног цвета, дакле, штету, коју у прво време не видимо, можемо установити одмах после градобитине, или доцније при образовану зрна а према проређености класова. Број проређених класова и њихова јачина одређује штету. Како ова појава проређености може постати и услед кише, ветра и хладноће за време цветања, јасно је, да и овде оцењивач мора савесно испитати и утврдити знаке градобитине.

У доба зрења долазе у обзир само изломљене стабљике, према чему се оцењивање управља према бројном односу између поломљених и здравих стабљика.

Али, ако су зрна најзад ударом градобитине омађена и просута из класова или су услед удара из лежишта померена и тако изложена лако испадану, онда се оцењивање врши на тај начин, што се упоређује количина омађених и проређених зрна у класовима са потребном количином семена за засејавање дотичне оштећене површине. Тако нпр. проценимо да штета износи $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$ и више од количине, потребне као семе за дотичну површину

држе. На 3 метра високу пирамиду може да дође 3 реда оваквих руда (помоћница).

На пирамиде се сено тек онда слаже, када је у пола суво, и када му се лишће не круни (опадне). Влажну, покислу детелину не ваља слагати, јер се лако уплесниви.

Слагаче пиће на ове пирамиде треба почети на укрштеним местима помоћница тако, да сено не додирује тло, а после да и унутра остане што више шупљине. Кад је слагаче правилно, детелина се брзо осуши, па ако за време сушења и покисне, неће добивено сено ни учем изгубити.

У много влажним крајевима сено се дуго суши на пирамидама, и за време сушења доста се много и поквари; услед овога покушавано је спремање сена на други начин. Од многих, овде ћу изнети само два, и то; Gibbs-ов и Neilson-ов начин.

Gibbs је комбиновао један повећи бубањ, на овај је набацао покошену пићу, коју су умештене виле превртале. За време превртања на бубањ је дувао топал ваздух, који је сено врло брзо сушио. Ово је добар начин али је само изводљив за велике поседе као што су у Америци, зато га овако кратко спомињем.

Од ичсеката најчешће нападају раж: житни трипс (*Thrips cerealeum*) мала житна зоља (*Cephus rugmaeus*) и скочбуба (*Agriotes lineatus*).

Од болести нападају раж пламењача (бастра) и ржана главница.

Овас (*Avena*). Овас је осетљивији према утицајима градобитине од пшенице и ражи, ма да јој и он за време травног пораста више одоле; али је најосетљивији ако град падне у време класања и цветања; па ако још остане лежати по полегом овсу, онда је штета много већа, јер тада главце обично измрзну, те се понека зрна у опште не могу ни развити.

Број неразвијених зрна према развијеним служи нам као мерило за оцену штете. У колико је овас старији, утолико је осетљивији према граду.

У доба млечности зрна овас страда највише од ложења стабљика (градом), које може у то доба бити врло опасно по жетву, исто као и удари градобитине по неким метлицама (класовима), што има за последицу неправилно кретање хране ка зрну, услед чега оно остаје неразвијено и штуро.

Штета се оцењује према броју сломљених стабљика и повређених метлица (класова).

Највећа штета постаје у доба зрења овса због тога, што су метлице тада крте те зрно се лако омлати. У овом случају цени се штета према количини омађеног зрна, које на земљи лежи.

Од инсеката највише напада овас мала житна зоља (*Cephus rugmaeus*).

Од болести нападају на овас пламењача и гара.

Д. Ђ. Ђатић.

Neilson је опет овако радио: Покошену пићу сложио је у пластове. Када су се ови загрејали, начинио је једну справу, која је извукла овај влажни топао ваздух. И овај начин није за наше прилике у толико пре, што су у Бачкој вршене пробе, па није дошло до успеха.

Сточну храну као сено треба када увести и у стогове или камаре саденути, када је толико сува да нема бојазни од загревања у јачој мери.

Ма колико да је сено осушено, ипак се мора загревати после дењења у камаре. Загревање до 50 степени није опасно, али после овога јесте и то зато, што јаче загрејано сено губи у хранљивој садржини, може лако да се упали, па чак и да се претвори у гњал.

У то да се загрејано сено може упалити многи пољопривредници не верују, али ја поуздано тврдим, да, кад би загрејано сено разбашили, и кад би оно дошло у додир са ваздухом, одмах би букнуло.

Ranke је опитио утврдио, да се сено може да загреје на 300 степени, па када га оваквог доведемо у везу са свежим ваздухом, мора да пале. Да се у камари може сено до оваквог сте-

ИЗ ЗАШТИТЕ БИЉА И ЖИВОТИЊА ОД БОЛЕСТИ И ШТЕТОЧИНА

Обадови (Tabanidae) и Штркљевци (Oestridae)

Није редак случај да се у зоологији многе ствари бркају. Па такав је случај и код нас и са *обадовима* и *штркљевцима*. И ако су то две различите породице мува, ипак се оне врло често мешају једне с другима. Па то је учинио и г. Мар. Панџић, марвени лекар, у своме напису: „Обадови и штета од њих код говеда“, који је штампан у 29. броју „Тежака“, од 19. јула 1925. год. Јер оно што је г. Панџић у томе напису приказао као *обадове*, то су у ствари *штркљевци*.

Али, нажалост, то бркање чини се и по нашим школским уџбеницима. Такав је случај нпр. са „Зоологијом“ за ниже разреде од Љубомира Милковића и са „Зоологијом“ за ниже разреде од Николе Ранојевића. У обе књиге под именом *обадова* приказани су у ствари штркљевци.

Па шта су онда *обади* (Tabanidae), а шта *штркљевци* (Oestridae) и каква је разлика међу њима? То су муве, али које чине две посебне породице, јер међу њима има прилично разлика и у грађи његових органа, па и у њиховом начину живота.

Одмах ћу рећи да *обадови* не полажу јаја на стоку, већ у земљу и да *грчеви* или *угрци* нису црви од *обадова* већ од *штркљева*. *Обадова* има доста врста, али је најчешћи *говећи обади* (Tabanus bovinus), који може бити велики око 3 см. Он је боје мрке; по грудима је обрастао у жућкасте длаке а по средини леђа има један ред

пена да загреје, лако је појмити кад се зна, да је сено рђав спроводник, услед чега сва топлота, која постане врењем, остане у камари.

У пољопривредној је литератури на више места забележено, да се прегрејано сено упали. У навилеке и пластове садено не може се узалти зато, што је према количини већи простор изложен ваздуху.

Загревање камаре проузрокује врење, распадање неких материја и у сено заостава влага. А једаред осушено и доцније покисело сено већ се не може толико загрејати да се упали; али се такво сено лако уплесиви.

Из до сад наведеног види се, да се сено у толико пре и јаче загреје у колико је мање воде изгубило приликом сушења. Ако је пињно биље родило на јачој њиви, онда ће бити изложено у толико јачем врењу, у колико је се садело недовољно осушено. Ово је зато, што је биљка на јачем земљишту интензивније узимала потребну влагу, а са овом и остале лако кварне материје.

Лептирасто се пињно биље пре угреје него друго. Исто се тако лакше загреје раније покошене млађе биљке него старије.

белих пега. Крила су му мрко сива. У мужјака су горње вилице закрљале, док су у женке *оштре* као ножичи.

Говећи обади почиње летети у месецу јуну а престаје у мес. септембру. За време лета женке нападају говода и коње и својим оштрим вилицама просецају им кожу и исисавају крв. То код тих животиња изазива врло велике болове. Стога говеда само кад чују збујане те досадне муве, разободају се и обузме их велики бес. А женка говеђег обади не долеће на говече да полагаје своја јаја, већ да сиса крв, а јаја полагае, као и остали обади, негде у влажну земљу, муљ, а нарочито у труло дрвеће, где им се и ларве развијају.

Обадовима су сродне и афричке муве *цеце*, која такође нападају говеда и коње, прогризају им кожу и сисају крв. Али при томе уносе те муве још у крв стоке и неке паразитне праживотиње, које изазивају тешка оболења па и смрт код стоке. А једна од тих *цеца*-мува напада и човека и уноси му у крв једну паразитну праживотињу, која производи код човека дуготрајан сав, који се свршава махом смрћу.

Већ друкчије стоји са *штркљевцима*. Они не уједају никад стоку, али њихове женке полажу јаја на стоку и њихови црви живе у стоци као паразити. Штркљева има повише, па ту спада и *говећи штркљев* (Hypoderma bovis), који споља личи докле на бумбара. Он је велики око 1½ см, дакле два пута је мањи од говеђег обади. Боје је црнкасте. Предњи део груди обрастао му је у жућкасту длаку, а средњи део у црну, док је задњи део го. Па и трбух му је обрастао у дуге и густе

Ово је тумачење доказа, зашто се отава јаче и брже загреје него сено.

Што је пињно биље на јачем земљишту расло, што је у сено више лептирастог биља као и што је биље раније покошено, у колико га дуже времена треба сушити.

У много случајева пољопривредник је принуђен, да пињу, пре него што је сасвим сува, мора да увезе. У оваквим случајевима потребно је учинити све, да се упала избегне.

Довољно неосушену сточну храну, односно сено, не треба никад садети под кров, него у пластове или стогове, и то што даље од стаја.

Кад се има довољно места, онда је најбоље сено садети у пластове тако, да их ваздух са свих страна додирује. А ако се мора денути у камаре, онда ове треба да су што уже и што обилније (угаженије). Кад се сено, и поред највеће пакње, ипак јако загреје, треба га, пре него што је достигло топлоту од 60°, разбаци и садети поново у пластове, па кад се осуши, поново у камаре.

Када је овај степен топлоте прешао, па евен-

длаке, и то предњи део у сивкасту, средњи део у црну и задњи део у жуту длаку.

У женке је трбух продужен у једну врсту легалице, помоћу које полаже јаја по длаци говеда. Јаја полже претежно по длаци задњих ногу. Из тих се јаја излегу ларве које говече, по том, уноси у себе. Мисли се, да говече, лижући се по длаци, унесе те мале ларве себи у уста, одакле једне доспу у једњак а друге у бураг, па отуда, пробијајући се кроз тело и крвне судове домањина, доспу и до под кожу, где се настане и хране се поткожним соковима говечета и на тај начин постану велики црви познати под именом *угрчи* или *грчеви*. Према томе угрчи су ларве не од ободава, већ од *штркљева*, који не уједају стоку, па разуме се стога нема разлога ни да се обода од тих мува. Даља су излагања г. *Матића* углавном исправна.

Са говеђим штркљем сродан је и *коњски штркаљ* (*Gastrophilus equi*), чија женка полаже своја јаја по длаци коња и коњ, лижући се, унесе његове ларве себи у уста, а одатле оне *доспу* у желудац, где се помоћу свој главе утврде за слузокожу желудца и ту остану око 11 месеци, после чега излазе са балегом напоље и често се могу видети како вице коњу испод репа, и то народ зове „пундрав“.

Па, даље, има и *овчији штркаљ* (*Oestrus ovis*), који је нешто мањи од говеђег и од коњског штркља, и има жућкасто-сиву боју. Његова женка полаже своја јаја овци око носа, а мисли се да рађа и готове ларве, и онда те ларве уђу овци у чеоне затоне и ту се настане, изазивају надражаје, услео чега овца лучи слуз, којом се ти

туално достигао и топлоту под којом се сено угљенише, онда је опасно да се дира.

Праском је утврђено, да се сено само тада одмах упали, када у овој топлоти дође у додир са ваздухом. Најбоље је овакву комару одмах припуштити земљом, да је не би евентуално ветар раширио, или је пак водом залити тако, да се скроз накваси. Када је време погодно лепо може се поливено сено одмах разастри и осушити. Оваквим радом бар је нешто од саденутог сена spaшено.

Спремање мрког сена. Код спремања овог сена не пусти се да се сено сасвим осуши, него кад је од водене садржине изгубило пола, односно када се толико осуши, да оплетено у гужву не пушта воду, онда се увози и дене у камару.

Сасвим је природно, кад би се овакво сено обично денуло, да би се превише загрејало; зато се код спремања овог сена треба постарати, да се загревање спречи. Ово ће се постићи тиме што ће се из камаре што више ваздуха притиском или гажењем истиснути. И поред овога рада топлота достигне 70—100°C-а, али се не упали, него буде то, да сено изгуби зелену боју.

црви хране. Овцу то непрестано мучи и она стога тресе главом, као кад има „брљ“.

Према свему томе излази: да *штркљеви* не уједају стоку, јер немају ни вилица способних зато, али они полажу своја јаја по стоци и њихове ларве живе у стоци као паразити, док *ободави* уједају стоку, и то само говече, које имају оштре горње вилице, али своја јаја не полажу по стоци, већ у влажну земљу, муљ или труло дрвеће.

Неделко Дивац.

ГЛАСНИК.

За пробе ђубрења гипсом. — „Сзна“ Д. Д. за индустрију гипса и вештачког ђубрета нуди бесплатно подружницама по 6 кгр. гипса за ђубрење ради огледа на површини од 100 м².

Која Подружина жели да изврши оглед, нека се одмах јави Срп. Пољопривр. Друштву.

Накнада оштећеним. — Подружине, које су оштећене продајом лозова Вршачког Збора, нека одмах пријаве своја потраживања Првостепеном Суду у Белој Цркви, пошто је над извозом Вршаског Збора стављена судска забрана, а председник Чешљаревић притворен због фалсификата.

Југославенска изложба у Прагу. — Господин Министар Трговине и Индустрије одобрио је својим решењем Бр. 6493/IV кредит од 30.000 дина за припремање Југославенске изложбе на Прашком Великом Сајму, који ће се одржати од 6. до 13. септембра 1925. год.

Спремање мрког сена не бих преаоручио ни једном пољопривреднику. Многи пољопривредници тврде да се прваљеним оваквог сена мање губи него код зеленог јер се лакше, пошто се влажно вози и дене, не крха; ово је истина, али је ипак много већи губитак код згтовљавања мрког сена.

Камара мрког сена, за време превирања, загреје се преко 70°C-а, а зна се, да се губи у беланчевини кад се пића загреје до ове топлоте. Сем овога, загревањем сена постиже се исушивање сувишне влаге, а сено даје гориво за испаравање сувишне воде. Како се лако саврљиви састојци биљке лакше распадају него теже саврљиви, код *спремања мрког-сена најдрагоценији делови пшњог биља имају да изоре и осуше сено*. Ово је врло скупо гориво, па зато овај начин спремања сточне хране није за препоруку.

Моје је мишљење: *да ону сточну храну, коју мислимо сушити, сушимо као зелено сено, а од оне од које, из ма каквих разлога, не можемо спремити зелено сено, спремимо киселу (квасну) сточну храну.*

— Наставиће се —

У том циљу образовао се у Прагу Одбор, коме је стављено у дужност, да организује изложбу и пружи могућности свима интереситима из Југославије, да на њој узму учешћа.

За председника овог Одбора изабран је наш ген. консул у Прагу госп. Светозар Рашић, за I подпредседника госп. Арношт Шварц, подпредседника Продуктне Берзе у Прагу, за II подпредседника госп. Роко Брадановић, наш поч. консул у Прагу и за деловођу госп. Јован Ивковић, југославенски великокомисионер у Прагу.

На југословенској изложба могу се излагати индустријски и полуделски сваке врсте производи, као што и сировине и фабрикати. Сем тога могла би се прилика југославенске изложбе на Прашком Великом Сајму употребити и за пропаганду становитих грама народне привреде, особито за пропаганду водених снага и туристички (по узору изложбе „de la houille blanche et du tourisme“, коју приређује Франуска овог лета у Греноблу).

У колико се тиче изложбе југославенских продуката, то се ипак не препоручује излагати свих продуката без пажљивог избора, јер сврха учествовања на Великом Сајму треба да буде, да се дотични производи лансирају на чехословачко тржиште, те да се на темељу изложених мустара склопе конкретни трговачки увозни послови. Када би дакле југославенски продуцент излагали такве продукте, који се израђују и у Чехословачкој у бољем квалитету или јефтинијој цени, то би дотични излагач доживели само једно неугодно разочарење. За то треба презмете, који би се у Прагу имали изложити, пажљиво изабрати и то изабрати само такве, који се или уопште у Чехословачкој Републици не израђују, или се не израђују у довољној количини, или код којих је југославенски производ или бољег квалитета или повољније цене. Исто тако треба имати у виду, да не би дошло због учешћа на Великом Сајму до сукоба интереса са чехословачким продуцентима, па ваља и са тога гледишта испитати сваку врсту робе. Уз ове претпоставке могли би се излагати на Великом Сајму особито узори југославенских житарица, нарочито пшенице и кукуруза, за које је Чехословачка сада највећи добављач у Југославији. Сем тога долазе у обзир све врсте југославенског воћа и и продуката од воћа, мед и восак, конзерве морских риба, спужве, корале, коже и крзна, вуна, конопље и лан, памук и друге сировине. Из минералног богатства земље могли би се излагати разне руде, особито жељезна и бауксит, надаље шкрљевац, који се може употребавати место мрамора (и. пр. за биљарде) брачки и хварски камен (за грађење фасада, степеница и сл.).

А што се тиче дрва, ваља напоменути, да ће се у оквиру овогодишњег јесенског сајма у Прагу

поново приредити шумарски сајам за дрво. Овај сајам за дрво био је лажске године организиран на начин, да су на једној страни Генерална дирекција чехословачких државних добара те на другој страни Удружење власника шума (приватних) и Савез власника пиљана изложили мале узорке чехословачког дрвета, из којих су се могла разабрати специјална својства дотичне врсте дрвета у појединим пределима чешке државе. Сем тога су излагали мале узорке полуфабрикате (дасака, греса итд.), који су тачно одговарали појединим класима према узорцима прашке берзе за дрва. Чиновници напред наведених корпорација имали су тачан попис свеукупног дрвета у Чехословачкој Републици, које је било расположено за продају, па су сваког интересита, који је питао на пр. за даске, телеграфске стубове, жељезничке прагове и сл. упутили на дотичног продавца те су му назначили расположivu количину, приближну цену, удаљеност жељезничке постаје од границе, трошак превоза до границе и сл. Овај сајам за дрва лажске је године добро успео, те би било потребно, да и југославенско дрво ове године на томе сајму у југославенској изложби учествује.

Напокон долазе у обзир индустријски производи, у колико би били прикладни за увоз у Чехословачку Републику. Такођер долазла би у обзир и домаћа производња вилана, разних врста, чипака (Пирот, Оток, Паг и т. д.) и сл., која би морала бити организирана од месних задруга.

Што се тиче секције за пропаганду, то би се могли излагати разни производи за искоришћење водених снага са приближним финансијским прорачунима. У погледу туристике могли би се излагати слике, фотографије и диапозитиве појединих куланишта и природних лепота, проспекти, плакати и сл. Такођер би могли учествовати у тој секцији за пропаганду југославенски Велики Сајмови.

Интересенти, који би се хтели пријавити на ову изложбу нека се одмах јаве Одбору за приређивање југославенске изложбе у Прагу I, Staroměstka radnice (P. V. V.), која ће им одмах dati сва потребна обавештења.

н. ж. п.

За приватне наруџбине слати Друштво половину вредности унапред. — На захтев Адама Јовановића столара Борских Рудника од 27. фебруара 1925. год. Српско Пољопривредно Друштво, послало му је 9. марта 1925. год. повуком преко жељез. станице у Метовници, једну лакшу дводелну дрљачу у вредности 666,50 динара.

Па како поменути Адам, није хтео на неколико позива жељ. станице доћи, да дрљачу коју је наручио подигне, то нам је Метовничка жељ.

станица, после пуна 4 месеца вратила дрљачу и тиме нас безпотребно оштетила са 154,50 динара.

Да се ово и у будуће не би дешавало, Управни Одбор на својој XXIX редовној седници, одлучио је: да се у будуће приватне наручбине не извршују, ако се не пошаље $\frac{1}{2}$ вредности унапред.

Из канцеларије Српског Пољоприв. Друштва
Бр. 1957. од 23. јула 1925. год.

ЗАПИСНИК

19. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, држане 22. јула 1925. год. у дому друштвеном у Београду.

Били су присутни г. г.: заменик Председника члан Б. Ранковић и чланови: А. Рашковић, Б. Станисављевић, С. Партовић, Н. Ж. Петровић и Ј. Стојановић.

Председавао заст. председника г. Б. Ранковић.

Бележио секретар г. Милан В. Дамяновић.

I.

Прочитани су записници!

1) Бр. 6937. — XXVIII седнице Управног Одбора, и
2) Бр. 7184. — седнице Књижевног Одбора. Одбор усваја прочитане записнике, са мишљењем Књижевног Одбора да се за Књижицу откупи по један примерак издања: Народни Лекар, Краљ Петар, Кара Ђорђе и Велка Србија.

II.

Мишљења Финансијског Одбора:

1) По усменом реферату, да је од друштва готовине дато на прилод 350 000 дина. код Државне Хипотекарне Банке. — Одбор прима знању.

2) Бр. 7282. По протоколу уже лиценције за штампање Земљорадничке Читанке. — Одбор усваја мишљење да се штампање уступи Штампарии „Скерлић“ по 3815 дина. од табакa у 15.000 примерака.

3) По извештају, да су изравнате све примедбе Главне Контроле на рачуне за 1923. год. — Одбор усваја мишљење да се о томе јавести Главна Контрола.

4) Бр. 1957. По извештају, да је послата једна дрљача Адаму Јовановићу, столару из Борског Рудника, но да он за дрљачу није хтео доћи по позиву жел. станице услед чега је враћена Друштву, и учињен трошак од 154,50 динара. — Одбор усваја мишљење да се од Адаматражи да трошкове плати, а у будуће приватне поруџбине да се не извршују ако се не пошаље $\frac{1}{2}$ вредности унапред, што објавити преко Тежакa и изнети цео овај случај.

5) Бр. 7183. По молби С. Гобца да се прими за хонорарног чиновника. — Одбор усваја мишљење да за сада нема ни места ни кредита, али молбоца имати у виду за доцније.

III.

Мишљења Набављачког Одбора:

1) Бр. 7277. По реферату магационара да се набави потребан алат за награде излагачима о друштвеним

изложбама. — Одбор усваја мишљење да се набаве потребне количине, пошто претходно Набављачки Одбор прибави понуде.

2) Бр. 7297. По питању набавке цинканих и бодљикаве жице. — Одбор одлучује да се набавка изврши код Главне Дирекције Фабрика Свиле у Панчеву, ради чега да на лиценцију иде г. С. Партовић и жицу лиценцира ако је за друштвену употребу.

3) По понудама Бр. 7280. Окр. Штедионице и Бр. 7252. Банат. Савеза Срп. Земљорад. Задруга. — Одбор усваја мишљење да се одбију пошто је понуђена роба непотребна.

IV.

Мишљења Изложбеног Одбора:

1) Бр. 7294-7295. По прочитану записника Нишке Конференције, Одбор усваја мишљење да се програм одобри стим да излагачи стоке сами сносе трошкове и и пр.нос и храну, а остале предмете Друштву.

Програм штампати у 2500 примерака стим да штампу погодне и коректуру држе чланови г. г. Н. Ж. Петровић и А. П. Рашковић.

Сви трошкови имају пасти на терет одобреног кредита у 80 000 динара.

Министарство Просвете молати, да уступи за изложбу Основну Школу на Стамбол Капији и дворште мушке гимназије, за време од 20. септембра до 3. октобра о. год.

Министарство Саобраћаја молити, да одобри повластицу за возну посетилца у четврт цене, а за превоз стоке и предмета у пола цене.

Министарство Пољопривреде и Воде молити да одобри свима службеницима, шест дана одсуства ради посете изложбе.

Понова молити IV. Одељење Мин. Пољопр. и Воде за помоћ.

V.

Мишљења инспектора:

1) Бр. 7261. По молби Пољопривредне Подружнице из Сарајева да бесплатно књиге за књижицу, Одбор усваја мишљење да јој се да по један примерак Друштвених издања којих има више.

2) Бр. 7313. По молби гимнариста из Приједора да им се одобри претплата на Тежак у пола цене — Одбор одлучи да се у будуће прима претплата на Тежак у пола цене од свих ђака и војника што станају у главље Тежакa и о чему известити Мин. Просвете и Мин. Војно и молити их да ово саопште свима својим установама.

3) Бр. 9852. По позиву Управе изложбе у Суботици, да и Друштву учествује као излагач, Одбор одлучи, да се позив не може примити због краткоће времена.

VI.

Бр. 9944. По питању нове царинске тарифе, по којој су пољопривредне справе јако оптерећене царином и укинуће досадање повластице за слободан увоз, Одбор одлучи, да се упути апел Мин. Пољ. и Воде, Мин. Финансија и свима Народним Посланицима и скрене им се пажња на последице такве царинске поинтике. У исто време молити, да хумана Друштва, као што је ово, добију повластицу и слободан увоз.

Апел штампати и у Тежаку.

VII.

Бр. 7256. По реферату магационара да му је саопштено, на железничкој цариници, да Друштво не може више увозити материјал, са повластицом, — Одбор одлучи, да се упути молба Мин. Финансија, да издејствује решење Мин. Савета да Друштво и у будуће ужива повластицу слободног увоза.

VIII.

Бр. 6656. По прочитању захтева Мин. Пољоприв. и Вода да Друштво исправи преко Тежака набавену сумњу на Пољ. Огледну и Контролну Станицу у Топчидеру, поводом рада око блембиран-а прегледа семена лудерке Деже Шлезингера и Жомбоља, Одбор по разматрању целог предмета одлучи, да се извести Мин. Пољ. и Вода да се одлуком од 25. марта о г. није омаловажавао рад Станице нити вређало Министарство, већ је се шило на то, да се сузбију нечесавни штекуланти, као што је Шлезингер.

Ако Министарство остаје при захтеву, да се штампа исправка нека нареди Станица да је напише у смислу закона о штампи.

НА ЗНАЊЕ!

Српско Пољопривредно Друштво има:

Ветрењаче	Циклон по	- - - - -	1,700 —	дин.
"	домаће	- - - - -	2,200 —	"
"	"Хофхер-Шранц" по	- - - - -	2,600 —	"
Брусеве од природног камена	- - - - -	- - - - -	4 —	"
Ков за косе	- - - - -	- - - - -	15 —	"
Заправљаче — ручне	- - - - -	- - - - -	70 —	"
"	за леђа	- - - - -	400 —	"
Рафију — првокласну	- - - - -	- - - - -	12 —	"
Сумпор у праху	- - - - -	- - - - -	5 —	"
Прашаче „Кумулус“ (ламе)	- - - - -	- - - - -	680 —	"
"	Сакове (теже)	- - - - -	700 —	"
Ручне вршалице — „Церес“	- - - - -	- - - - -	3,500 —	"
Сточне вршалице — „Ланц“ са вилдом	- - - - -	- - - - -	8,000 —	"
"	и сламотресом	- - - - -	69 —	"
Манилу са везацнице (клубе)	- - - - -	- - - - -	50 —	"
Трохари за говеда без рез каније	- - - - -	- - - - -	60 —	"
"	са рез. канијом	- - - - -	15 —	"
Носни прстени за бикове	- - - - -	- - - - -	6 —	"
Семе мухара — за летњу сетву	- - - - -	- - - - -	6 —	"
Семе проса — за летњу сетву	- - - - -	- - - - -	6 —	"
Тегле од 1 л. за конзерв. воћа и поврћа	- - - - -	- - - - -	14 —	"
"	" 2	- - - - -	23 —	"
"	" 1 кгр. за мед	- - - - -	12,50 —	"
"	" 1/2	- - - - -	7 —	"
"	мајолике (од 2 кгр.)	- - - - -	18 —	"

Скреће се пажња члановима и Подружницама, да су набавке извршене у ограниченим количинама, због чега треба благовремено наручити.

Семе мухара и проса шаљемо најмање 10 кгр, брусеве најмање 12 комада; тегла најмање 6 комада.

При поручбама на кредит, строго водити рачуна и наручивати само оно што ће се сигурно и брзо (у току сезоне) продати јер се наручене сирове и друго неће натраг примати. Поред тога, увек означити најближу пошту (за ситније пошиљке) и најближу железничку или паробродску станицу (за крупније пошиљке).

IX.

Бр. 7334. По акту Мин. Пољоприв. и Вода и службовању г. Д. Ђатића Друшвеног инспектора, — Одбор одлучи, да се од г. Ђатића тражи реч.

X.

Бр. 7060. По писму г. Дим. Тркуље да му се изравна дуговање, Одбор одлучи, да остаје при ранијим решењима.

Са овим је седница закључена

Исправка. — У 29. броју „Тежака“ на стр. 230, други стубац 16. и 17. ред одоздо стоји: ... па и азота, дочим већина тешких земаља азота довољно има. Међутим у место речи азота треба да стоји *калија*, па се моле читатељи, да ову грешку исправе. Уредништво.

Дођите у Суботицу!Дођите у Суботицу**I. ОПШТИ ВЕЛИКИ ВАШАР И ИЗЛОЖБА У СУБОТИЦИ**

отвара се 22. августа а закључује се 31. августа о. г.

ВЕЛИКИ ПРИВРЕДНИ ВАШАР!

Сталне легитимације дају посетиоцима право на повластицу од 50% на железницама Краљевине С. Х. С., Чехословачке, Румуније, Италије и Мађарске, исто тако и на паробродима Краљевине С. Х. С.

Легитимације за изложбу и вашар могу се набавити у држави: код сваке трговачке и занатлијске коморе, код сваког већег новчаног завода, у иноземству пак: код сваког Консулата и трговачког заступства Краљевине С. Х. С. и банака.

Сваки посетилац изложбе бесплатно је осигуран против телесне оезде.

Дођите у Суботину!!!

1—3

Калцијев цијанамид (кречни азот)

једно од најбољих азотних вештачких ђубрива

добја се код:

СРПСКОГ ПОЉОПРИВ. ДРУШТВА У БЕОГРАДУ.

2—8

Пољопривредници, ширите ваш лист „ТЕЖАК“.

за Краљевину Срба, Хрвата
и Словенија:

на годињу 20 дин.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

на годињу дана 45 дин.

Баши и војници добијају лист у
пола цене.

Приложени рукописи се не враћају

Претплата се плаћа унапред за
целу годињу.ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују сеСрп. Пољопривредном Друштву
у БЕОГРАДУ

Претплату примају и све поште

На основу најновијег решења од
априла 1899. г. српски друштвени
носи пошта бесплатно

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

За С. П. Друштво власник, председник, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 33.

БЕОГРАД, 16. АВГУСТ 1925. ГОДИНЕ.

Година LI.

Припрема земље за сетву

Један од најглавнијих услова да се постигне и осигура добра жетва састоји се у томе, да се обрада земље изврши благовремено и како треба. Ово може да служи као опште правило за сваког пољопривредника. Најмање одступање од овог правила може земљораднику донети чисту штету. С друге стране, ако га се буде чврсто придржавао, т. ј. ако земљу правилно и благовремено обради, постићиће два пута, па и већи принос, него ли кад је земља рђаво и у невреме обрађена.

Већина наших земљорадника упвао у не знања грешни при обради земље. Припремање земље за усеве заслужује много више пажње, него што јој поклања наш сељак.

Да би се припрема земље за сетву извела онако како би се од предузетог рада имало што веће користи, потребно је имати на уму ово неколико напомена:

1. Да се земљиште на време пооре и добро уситни до средње дубине (12 см.); да земља по орању довољно прележи и да је, како на површини тако и у унутрашњости, ослобођена свих већих грудва. Јер велике и тврде грудве стварају у земљи отворе, у којима семе, кад западне, по правилу не може да клија. Исто тако семе не клија кад падне и на грудви. И из праксе нам је познато да на земљишту, које није добро обрађено и од грудва ослобођено, није могуће са успехом извести сетву. Наравно, онај који мора пред сетвом да туче и разбива грудве, тај зацело не може очекивати од свога рада ни добре резултате. Зато ваља бити паметан и обзрив како би све чиноце, који повећавају плодност земље одржавали и како их не би реметили у њиховом деловању. Јер рана обрада задржава и повећава влажност земље, а позна је веома брзо смањује, те стога семе, бачено у такву земљу, клија врло споро. Исто тако пре сетве мора се водити рачуна, да је земља по орању довољно слегла. Ово важи нарочито за онедне и расресте земље. На земљиштима, која су недовољно слегла посејано семе много спорије и теже ниче стога, што

дубље запада при доцнијем слегању земље. Зато је за препоруку да се орање изврши најмање на двадесет дана пре сејања. У случају задоцнења са орањем и сетвом, корисно је да се земљиште претходно пређе ваљком, како би се тиме унеколико слегло.

Међутим за јесењу сетву није толико потребно да се земља много уситни, јер мање грудве служе биљкама као заштита од мрза.

2. Земљиште за сетву треба да је преко целе своје површине поједнако урањено, јер ће бачено семе само на тај начин бити свуда равномерно распоређено и у једној дубини затрпано, па ће према томе све једновремено и нижи. Поред оваквог начина рада можемо са сигурношћу рачунати на најбољу жетву. С друге стране исто тако је потребно да се и ђубре поједнако растури по њиви, како би га биљке што боље искористиле.

3. Познато је, да је биљкама потребна влага исто тако као и топлота, светлост и ђубре. Кад земља, па била она и најбоља, изгуби влагу, онда биљке на њој слабо расту, па најзад и угину. Стога је неопходно потребно, да се биљкама сачува што више влаге у земљи, а нарочито у прво време, док се биљка потпуно не развије и пусти свој корен дубље у земљу, када је у могућности да црпе влагу из дубљих слојева земље.

У колико се земља више исушује, а то обично бива с пролећа, утолико морамо више водити рачуна о томе, да се влага из земље не губи. С јесени, када се земља толико не испарава а брзо навлажи може се сејати и по сувљој земљи. С пролећа пак треба сејати онда, када влага има у унутрашњим слојевима земље. У том случају земља се не сме преоравати пошто би се тиме изгубила зимска влага. Ово ваља имати на уму нарочито онда када је зима била сува, без снега. У осталом, много је боље и корисније да се орање изврши с јесени, а с пролећа да се само пређе дрљачом или прањачем (култиватором). У случају кад је јесење орање у пролеће постало коровљиво или убијено, тада се земља

мора плитко поорати и то тако, да за плугом иде дрљача, како би се влага из доњих слојева што мање губила.

Д. Ђ. Ђатић.

ИЗ СТОЧАРСТВА

Узгој и исхрана прасади.

Када смо успјешно изабрали пасмину свиња, коју ћемо узгајати и одређивали циљ и сврху узгоја намање се питање сваком свињогајцу како ће најбоље и најуспјешније узгајати и одхрањивати подмладак т. ј. прасад.

Кад се крмача опраси живе, млади једино од мајчина млијека, па према томе морамо узнастојати да крмачу примјерно добро хранимо, како би јој омогућили, да узмогне продуцирати потребну количину млијека за прасад.

Од ништа мање је важности за сваког свињогајца, да знаде када и на који начин ће да одбије прасад од сисања. Сисање траје обично 6—8 недеља, већ према пасмини од које потиче. Потребно је знати такође и то како ћемо хранити крмачу за вријеме дојења. Врло добра храна за крмаче иза прасена је: прекрупа од јечма или зоби, кукурузна крупа, кувани кромпир, (мршава) обрано млијеко и сурутка. Код подавања обраног млијека, морамо pazити, да није накисло већ да је или посве свеже или сасвим укисељено. Млијеко накисло, ако се даје крмачи, узрокује прољев код прасади.

Код приучавања прасади на храну, добро је узети прекрупу, нарочито од зоби и јечма, а добра је и кукурузна; (неваља почети хранити са

одвећ разводишеном храном). Крмачи је неопходно потребно, да се крече на свежем zraku, па ако нам то није иначе могуће, то мора да пуштамо по дворишту, барем за вријеме док хранимо прасад. Такође за младу прасад је врло добро, да се за лјепа времена пуштају ван на свежи зрак.

Осим тога, да им се постави у један ћошак суве земље, зидодерина и слично, јер осећају потребу за то, а нарочито за вапно (креч), којега много треба, а којега обично у храни коју им подајемо мањка.

Добију ли прасад већ којим случајем прољев овај се може предустрети тиме, ако у храни, коју подајемо прасади, помјешамо малу количину муља из бунара или из које баре. Добро је такође, да се скува полског боба (*Vicia faba minor*) па се згусне и уз другу храну даде јести оболелим свињама. Може се такође davати у таквим случајевима прженог јечма.

Прасад се одбију најбоље уз давање слатког млека од крва. Кроз неко време може им се почети davати и обраног млијека. Ако смо их већ раније научили на узимање хране, моћи ћемо их одбити и без додавања слатког млека. У овом случају дајемо прасади знатну количину зрнате крпке хране, уз потребни додатак пића т. ј. воде или спирита кухињских отпадака (сплачине).

Прасад, коју смо одбили, морамо добро хранити, јер иначе нам заостају у расту и развоју. За препоручити је такође, да се прасад пушта на пашу, где је то могуће; нарочито добра је у ту сврху детелина црвена (*Trifolium pratensis*), као и пострна попаша.

Пострна попаша, разумева се, паша на стрња-

ПОДЛИСТАК

О спремању и чувању пићног биља до употребе.

Мрко сено не препоручујемо нашем пољопривреднику, већ предајемо забору.

Спремање киселе сточне хране. Има пићног биља од кога се тешко или никако не може да спрема зелено сено, било зато што има много воде, било што се коси у доба кад су дани краћи и без сунца, па је немогуће сушење. Овакву пићу треба или потрошити у зелену, или је пак, заједно са њеном воденом садржином оставити до употребе. У колико је клима у једном крају влажнија, у толико је више таквог биља од кога се тешко, или уопште не може спремати зелено сено. Природно је да су пољопривредници тога краја покушавали да ово пићно биље на други начин сачувају до употребе.

Пробитни и доста добар начин био је тај, да су покошено биље, одмах или кад је мало свеуло, сложили у ископане рупе (јаме) па покрили земљом. Овако је биље добило кисео кус

и мирис, па се зато и називало кисела сточна храна, и стока је, кад се навикне, доста добро једе.

По Др. Ј. Кину (*Kühn*) спремање сточне хране на овај начин почели су *Швајцари* и *Руси*. У Немачкој су почели XVIII. века, а у осталим државама у првој половини XIX века, али само местимице.

У нашој држави прво је почето у ослобођеним крајевима, понајпре у Банату на имању грофа Чехонића.

Што, спремање сточне хране на овај начин, није прихваћено у пракси, у већој мери, ево објашњења.

Од зелене пиће, смештене у јаме, много се покарва, а што остане за храну добије нарочити мирис и укус, због чега је стока нерадо једе, те је треба и навикавати, па и тада је троше грла за вучу и гојење. За подмладак није, а није ни за млечне краве. За прве није стога што не помаже развијање костију, а за друге опет није стога што млеко брзо прими овај мирис од хране која се донесе у шталу баш за време муже. Познато је пак да тај мирис није увек пријатан.

Овај је начин тек тада прихваћен у јачој мери, када га је *Goffart* поправио, те је утрпањена

цима од куда смо извезли жито, на кромпириштима и т. д. На стрништу најиме остане много истрешенога жита, на кромпиришту остане кромпира, а то прасци све купује и искористе.

Прасад, коју смо одредили за расплодни узгој не смео хранити са превише разводњеном храном, јер остану слабе и неотпорне против болести.

Ако опажамо, да у храни којом хранимо прасад мања вапна, што се опажа по слабом развоју косију (а често се појављује rahitis) морамо додати у храну мало вапна.

Храњиво вапно додајемо или у облику купљеног у љекарни храњивог вапна и у облику стучене креде. Храњиво вапно додајемо у смеси са осталом храном.

Код избора, односно код остављања прасаци за расплодни узгој, ваља узимати само прасце пролетног прасења, а никако јесенског. Она прасад, која остају за узгој, мора да се у 3. или 4. месецу разведе женски од мушких, јер почињу узнемиравати једни друге, услед пробубрења полног нагона.

Гледе штројења моје је мишљење, да је најзгодније штројити већ од 4—5 недеља старе прасце. Само штројење не ваља обављати ни када је вруће, ни када је хладно време. Најбоље је осредње топло вријеме, као што је прелаз из прољећа у лето т. ј. месеца маја до половине јуна. Уз добру негу и пажњу могу се свиње штројити и у друго доба године. Осим тога добро је, да ону прасад, коју смо одредили за штројење, пар дана пре тога хранимо са танком храном. Није добро, као што то многи обичавају, да држе заједно и јаче и слабије прасце. Они

храна имала мање киселине. После овога појавио се и *Фу*, који је спремао ову храну не само без киселог куса, него и без киселог мириса, па ју је назвао *слашком ушраћеном сточном храном*.

Ова храна није баш слатка, али за разлику од остале, а нарочито од зеленог сена, добила је овакав назив. Боља је од обичне у толико, *што се може дати свакој стоци, и што је свака стока једе без преходног навикавања*. Од овог доба оваква сточна храна спрема се у свима, а нарочито у влажнијим крајевима.

Код спремања ове пиће, врло су различита мишљења појединих пољопривредника о томе, да ли ће се употребити сасвим свеже зелена или пак мало увела биљка. Али да би сваком биле познате промене прилика и врења, те да би знао отклонити штетне промене, то љу их овде изнети све по реду, како која наступа, код самог превирања свеже сложене или увенуло сложене пиће биљке.

Алкохолно врење. Према тумачењу стручњака *Фу*-а ово врење проузрокује живот ћелија сложене биљке, којима треба кисеоник (оксиген). Те ћелије у почетку употребљују ки-

јачи вазда код храњења одтерују и прикраћују у храни оне слабије. Кроз оваково храњење прасци посвема ослабе и закржљају, те се уопће не даду кашње поправити.

Код почетка храњења прасаци иза одбитка а и пре, врло је добро к примјени остале хране додати прекупце, начињене од зоби и јечма.

Но код оних, који немају ни јечма ни зоби, а друге све услове за ваљано свиногојство имаду, могу се послужити са кукурузном прекрупом, куваним грашком и куваним кромпиром.

Дакле са много пажње у исхрани и узгоју, па ће бити и већих користи.

Адам Палин
сеоник — Кривеши (Хрватска).

ИЗ ПАТАРСТВА.

Извожење ђубрета на њиви и поступање са њим.

Један од најважнијих послова за пољопривредника, од кога му зависи добра жетва, јесте ђубрење њива, те ћемо овде изнети како треба поступити са ђубретом при изношењу на њиви.

Кад је ђубре врело и време је да се заноси на њиву, пре него што се присупи том послу, треба са ђубришћа, горњи слој, који још није сагорео, скинути и оставити на страну, док се не извуче све сагорело ђубре. Кад је све ђубре извезено, онда се поново враћа дигнути прави слој у ђубриште и на њега се даље слаже свакодневно изнешено ђубре из стаје.

При раскопавању ђубришта увек се губе извесни делови храњивих материја из ђубрета,

сеоник из ваздуха, који је међу пићу доспео приликом слагања. Када је овог нестало, ћелије апсорбују онај кисеоник, који се одваја из биљног шећера. Овом се приликом одваја и угљени кисеоник поред кога постаје и алкохол. Услед дисања живих ћелијаца наступа топлота, која није у стању да се из пиће удаљи, већ се нагомљава и ствара све већу топлоту.

Сирћетно врење. Ово врење проузрокују бактерије сирћетне киселине (*Sacterium aceti*), које алкохолним врењем постали алкохол претварају, односно растварају у сирћетну киселину и воду. Развој ових бактерија најпогоднији је на 18—35° С. Испод или изнад ове топлоте бактерије се споро развијају, па им је и рад слабији. Испод 4° и изнад 50° престају живети.

Она се киселина лако испарава, па се зато и осећа онај кисели задах кад се прође поред утралњене сточне хране. Од сирћетне киселине је и добила ова пића име: *кисела сточна храна*.

Млечно врење. Млечно врење проузрокују бактерије млечне киселине (*Bacterium acidi lactici*). Ова киселина не испарава, зато је утралњена сточна храна и ако се киселине не осећа, ипак

који кроз шупљине, које се стварају при раскопавању, излазе на поље у виду гаса. Раније ти гасови, док је ђубре било збијено, нису могли изаћи, јер није било шупљина. Губљење извесног дела хранљивих материја из ђубрета при раскопавању ђубришта, не можемо спречити, јер као што рекосмо у раскопаном ђубришту стварају се шупљине кроз које продире: светлост, ваздух и топлота, који утичу на брзо растрвање. Губљење гасова — хранљивих материја из ђубрета познаје се по нарочито јаком мирису, који штину у очи и у носу.

Али да би се донекле спречно узрок бржег растрвања и губљењу хранљивих материја, потребно је да сваки навикав ђубрета, који се баца у кола добро агази и збије, те да се шупљике смање, кроз које би за време возње могао да продре ваздух, а за тим да се донекле на тај начин истисне ваздух, који је ушао у ђубре за време док се товарило у кола.

Ђубре, извезено на њиви треба истоварити у гомиле, које треба да буду по могућству једнаке величине, а тако исто треба да је једнако растојање од гомиле до гомиле и од реда до реда.

Гомиле на њиви треба што скорије растурити, а по могућству и заорати, а не оставити по неколико месеци, као што је то на жалост чешћи обичај да лежи. На овако остављеним гомилама пуно је шупљина, кроз које продире ваздух, светлост и топлота, те растрвање постаје јаче и брже, а са тим опет губе се хранљиве материје, које одлазе у ваздух.

Остављене гомиле за дуже време на њиви постају много мање а при том изгубе ону масну боју коју су имале, кад су биле извезене. Томе

киселог укуса. За развој ових бактерија најповољнија је топлота између 30—50° С. Исход и изнад ове топлоте развој им је слаб. Свака утралњена храна мора да садржи ове киселине.

Масласто вреће проузрокују бактерије масласте киселине (*Mostridium butyricum*). Од ове киселине рђаво утралњена сточна храна добије непријатан мирис. Рад ових бактерија најповољнија је између 35—45° С. топлоте.

Трудежно вреће проузрокују разне трудежне бактерије и то приликом погрешног спремања ове сточне хране. Ове су бактерије у стању да упропасте сву утралњену сточну храну.

Свеже утралњена сточна храна не може, дакле да остане онаква каква је, него у њој наступе разне хемијске промене. Ових промена нема код зелена сена. Да би се овим начином спремања добила што боља сточна храна, треба се трудити, да на утралњено биље буде што мање озложено разним хемијским променама.

Као што се из предјет види, изузев алкохолно вреће, сва остала врећа проузрокују разне бактерије, а највише оне које се најбоље размножавају под температуром од 30—50° С. Ако се

је узрок тај, што су гомиле ђубрета биле изложене вету, снегу и киши, који су гомиле испирале и упиле све растворене састојке, које повлаче са собом све дубље у земљу, где су за биљку готово сасвим изгубљене.

Овако ђубре није скоро од никакве користи и више је од штете за биљке, јер су из њега испране све хранљиве материје и друго, те је остала само слама, коју додије заоравамо.

Исто тако не ваља растурити ђубре на њиву, па га тако оставити да стоји дуже време, јер је ђубре за све време изложено још више свим оним губицима, као и оно у гомилицама.

Из тих разлога, а ако се хоће да се има користи од труда и ђубрења, не треба остављати ђубре ни у ком случају, дуже време, на њиви незаорано.

Колико је ђубрета потребно взети на њиву зависи: од каквоће земљишта (родније мање ђубрити, а послније јаче ђубрити) од њихових различитих особина (теже земље још ређе а лакше мање и чешће ђубрити), затим од тога за које време желимо да нам ђубре делује, напоследку од каквоће ђубрета и од усева који се имају ђубрити.

Њива се обично ђубри по једном хектару од 150—400 м. ц.; зависи како хоћемо да нађубримо њиву; слабо, средње или јако.

Једна кола ђубрета рачуна се да имају обично од 6 до 10 м. ц.

с.

Пољопривредници, читајте „ТЕЖАК“

пића дуже времена остави при овој температури, то ћа она тек тада да постане киселом. Због овога се код спремања киселе сточне хране треба да трудимо; *да јој* температура буде или стално испод 30° С., или пак да се само за извесно време дигне од 50—55° С.

Први је услов тако рећи неостварљив, услед чега се трудимо, да на што краће време ограничимо температуру сложене пиће изнад 50° С., али тако да ова нико не пређе висину од 60° С., јер иначе у знатној мери опада сварљивост беланчевине, садржике у пићи. Када последња промена не би наступила, онда би било лако спремати киселу сточну храну, јер није тешко постићи температуру преко 50° С.

Загревање сложене пиће не иде увек једнаком брзином. На загревање утичу следеће околности: врста, старост, водена садржина пиће, спољна температура и на последку збијеност исте.

Детелине на пример брже се загревају него траве; од ових опет са дебелим стаблеником теже, а сачма се нпр. од свих усева за сточну храну најтеже загрева до потребне температуре.

ИЗ ВИНОГРАДАРСТВА

О температури у подруму уопште и о регулсању исте.

И најбоље однеговано вино, изложено превисокој, топлој биће раније или после нападнуто од једне или друге винске болести. Топлоћа је за разне бактерије, које проузрокују болести вина, једне врсте катализатора, помоћу којег успркоси највештијем и најважнијем подрумару. С тога је чување вина без подесног подрума искључно.

У правилно саграђеном подруму, температура је по природним законима о утицају сунчаних зракова на земљу, регулисана унапред. Температура подрума зависи од „инсолације“, т. ј. како падају сунчани зракови на место, где се подрум налази, и од дубине у којој исти лежи.

У Бриселу мерена је становитост температуре у разним дубинама земље и констатовано:

1. У дубини неколико сантиметара температура се мења сваког сата;

2. У дубини 1 метра мења се температура сваког дана;

3. У дубини 3—4 метра мења се температура сваког месеца;

4. У дубини 10 метра разлика у падању и дизању температуре толико је незнатна, да се може казати да је константна. Иста је једнака просечној годишњој температури. Према северном и јужном стожењу средња годишња температура лежи више, код самог јужног и северног стожења лежи свега у дубини једног метра.

У Бечу мерене су разлике у дизању и падању температуре у разним дубинама земље на равници па је пронађено:

У дубини метара:	Температура варира за:
0.15—0.20 м.	за 10° R.
1 м.	" 7° R
2 м.	" 5.5° R.
4 м.	" 4° R
8 м.	" 1° R
15 м.	" 0° R.

Велеважну, за нас повољну улогу игра тако авано застајање температуре („Nachruckende temperatur“), који ће израз бити разумљив из даље изложеног.

Према томе како сунчани зракови падају на земљу под највећим углом у подне, било би претпоставити, да ће тада и температура бити највиша. Међутим из метеоролошких опажања знамо, да дневна максимална температура није у 12 часова већ од 1 до 2 часа по подне. Тако исто годишња максимум није у месецу јуну, него у месецу јулу. Ово застајање температуре дође у подземним зградама још до много бољег израза. Тако је н. п. према извршеним опажањима у једном околу 5 метара дубоко лежећем подруму са приближно 60 см. дебелим зидовима, била температура:

У месецу:	Спољашња темп.	Темп. у подруму.
Јануару	4.7° C.	12.5° C.
Априлу	10.1° C.	10.2° C.
Јулу	20.5° C.	12.2° C.
Октобру	10.7° C.	14.5° C.
Децембру	2.2° C.	12.7° C.

Из горње таблице се види да температура заостаје за цела три месеца; летња врућина дође у подруму до израза тек месеца октобра.

Наведене чињенице могу нам добро послужити као оријентација код подизања нових великих подрума, како би у њима температура била повољна и константна; константна температура у чистоћа јесу два главна фактора потребни за добро негу и очување вина.

— Наставиће се —

Б Е Л Е Ш К Е

Жупско вино са 16 степена алкохола. — Живијин Костић, ђак Винод.-Воћар. Школе у Букову, а син бившег ђака исте школе, Михајла Костића, економа из села Стубла у Жупи, донео нам је од куће једно своје бело вино, да му га анализујемо, с тим, да је вино од бербе 1923. год., од рајнскога ризлинга са нешто ситне и крупне домаће белине, из винограда на брегу.

Анализа је дала следеће резултате:

Специфична тежина на 15° Ц према води од 4° Ц:	
1) вина	0,9866
2) алкохолног дестилата	0,9791
3) остатка од дестилације	1,0064

У 100 куб. сантиметара у грамима 12,84
вина има алкохола у куб. сантиметр. 16,18

У литри вина има (у грамима):

Екстракта	18,7
Непревредог шећера	1,84
Целокупне киселине (у винској)	4,27
Испарљивих киселина (у сирћет.)	0,86
Неиспарљивих кисел. (у винској)	3,2
Целокупне винске киселине	1,63
Глицерина	8,77
Фосфатног остатка (PO.)	0,23
Сулфатног остатка (SO.)	0,139(-0,25 SO, K.)
Пепела	1,28

Целокупни алкалитет пепела	у куб. сант. нормалног раствора алкалја по л. вина	18,0
Прави алкалитет (без фосфата)		13,0
Алкал. у води раств. дела пепела		6,25
Алкалитетски фактор (алкалитет једног центиграма пепела)		1,4
Екстракт без шећера		17,9
Екстракт без шећера и нераств. киселина		14,7
Пепео према екстракту (без шећера)		1/14
Алкохол према екстракту (без шећера)		7,1
Алкалитет растворљ. дела пепела према целокупном алкалитету		1/3
Алкохол; глицерин = 100:		6,8

Вино је занимљиво због ретко високе садржине алкохола и због прениске садржине пепела (минералних материја). Није ли вино било алкохолизирано? Природно вино може да садржи 16,18 волумена % алкохола, може чак до 17,6% (14 грама у литри) — и све до те границе, не може се по самој садржини алкохола доказати алкохолизација. У Француској се алкохолизација (vinage) осуђује по односу између алкохола (по тежини) и екстракта без шећера (Raport alcool: extrait réduit). Црно се вино сматра алкохолизацијом, ако је тај однос већи од 4,25, а бело, ако је већи од 7,5. Према томе наше вино (код кога тај однос износи 7,1) било би алкохолизацијом — кад природно не би од времена до времена демантовала сличне рачуне. Наиме, и француски аналитичари истичу, да се поменути административни пропис не сме строго узети, јер да има белих, несумњиво природних вина (вина и јака вина са мало испарљивих киселина и мало екстракта) код којих поменути однос премашује 7. У немачкој (и Аустрији) пазе се на однос између алкохола и глицерина, те се вино сматра алкохолизацијом, кад у њему на 100 грама алкохола долази мање од 6 грама глицерина. С те стране нашем вину нема приговора, јер у њему на 100 гр. алкохола долази око 7 гр. глицерина. Истина је, релативна количина глицерина опет је малена, врло је близу најнижој граници, а далеко је од највеће (14), док јака вина обично садрже и много глицерина; али то не значи ништа, отако се зна, да постаје глицерина при врењу не стоји у квантитативном односу са образовањем алкохола (као што је Pasteur мислио), већ да зависи од расе врлине гљивиче и од других чинилаца. Анализу пепела извршили смо два пута, оба пута на начин, да с једне стране спречимо губитак усред испарљивости, алкалија (дакле излуживања угља пре жарења) а с друге да при вагању елиминирамо пораст тежине услед хигроскопичности — и нашли смо 1,28 гр. по литри. Као најнижа граница за пепео белих вина сматра се 1,3 гр. по литри; ако је пепео нижи, сматра се да је вино било разблажено водом или воденим раствором шећера; али ни тај минимум за пепео нема апсолутне вредности: у сушним годинама (као што је била 1923.), и природна бела вина могу да садрже мање од 1,3 гр. пепела по литри; поред тога, код јаких вина пепео је мањи и услед тога, што се због јаче концентрације алкохола таложи више стреша; а да је то случај код овога вина, види се по сразмерно ниском алкохолитету раствориљивог дела пепела (% од целокупног алкохолитета). Ниска целокупна киселина уопште карактеруше вина од сората и са положаја, који дају много шећера.

Укратко, ми испитано вино сматрамо за природно. Претворимо ли алкохол у врлобитни шећер, и приборимо ли к томе непроверли шећер, наћи ћемо да је шира имала око 27% шећера; а лањске

године (која је за лозу била лошија од 1923.) ми смо у ризлингу госп. Ољана Луковића у Александрову нашли 27,9% шећера. Испитано дакле вино јесте и аналитички и практично занимљиво; оно показује, шта виородна Жупа може да да, и да жупскоме вину не треба ни алкохола, ни шећера, па, разуме се, ни воде.

Енологишка Станица — Буково (Неготин).

Каква треба да буде једна житница? —

Храна добивена по свршеној жетви и вршидби стрмих усева, да би се што боље очувала од квара, мора се одмах сместити у здраве и суве житнице (амбаре) или магацине. Стога једна добра житница мора да у сваком погледу да одговара циљевима и захтевима пољопривредника.

Пре свега житница има да очува храну од сваке врсте квара, и због тога она треба да је подигнута на оцедном и на сувом месту а никако над стајом за стоку — као што то раде у неким крајевима — или у близини неке воде. Кров има бити потпуно исправан, да не би киша или снег продирали у унутрашњост житнице. Стога је за време кишних дана потребно што чешће облазити и прегледати њене просторије, да непрокишава на неком месту.

Од једне добре житнице захтева се да има још и довољно светлости и да је пространа. Проветравање је исто тако важна чињеница за једну житницу. За то служе отвори. Да би било што веће промаје, ти отвори, морају бити саграђени један према другом, а на висини 60 см. од пода. Отвори на житници постављени на овај начин имају за циљ, да промаја стално кружи над површином смештене хране у слојевима, који ни у ком случају не смеју бити дебели од 30 см.

Ови отвори морају бити осигурани решеткама од жича, како птице и друге штеточине не би улазиле у житнице. Исто тако они морају имати споља и капке, који ће се затварати за време кишовитих и снежних дана.

Под у житницама треба да је гладак, раван, без икаквих шупљина и отвора како у њих не би западала зрнела од хране и тиме се отворила могућност за живот инсеката или за појаву плесни и других микроба. Зато се у новије време препоручује да се под прави од нарочите смесе која се састоји из једног дела креча, 6—8 делова шљака — и просејаног пепела и цемента. Овој смеси ваља додати и ситну парчад од стакла која спречавају пацовима да праве рупе по поду. Под од овако начињене смесе има то преимство, што тешко прима топлоту (рђан топлошоша), те се услед тога ниско не влажи (не зноји) испод хране, као што је то случај код пода од бетона.

Најзад, житница треба да је тако постављена, како би се до ње колима могло лако прићи

ради истовара или утовара. Око житнице ваљало би посути шљунак. Степенице на улазу житнице морају бити тако намештене, да би успон био што блажи, како би радници приликом изношења џакова са храном вршили тај посао брзо и без великог напора.

Иначе житницу ваља тако подићи да буде заштићена од евентуалног пожара, грома, поплаве, па и крађе; да буде сagraђена сигурно, подигнуто на добром темељу, и од доброг материјала, па да би на тај начин могла одговорити правим полупривредним потребама.

Што се пак тиче смештања и чувања овршене хране у житницама, о томе биће речи у једном од идућих бројева овог листа.

Д. Ђ. Ђатић.

ЗА ПИСНИК

XXX. седнице Управног Одбора Српског Полупривредног Друштва, држане 29. јула 1925. год. у дому друштвеном у Београду.

Били су присутни: г. Б. Бошковић, А. Рашковић, Д. Сремић, С. Партонић, Б. Станисављевић и Ј. Стојановић.

Бележно секретар г. Милан В. Дањић-новић.

І.

Прочитани су записници:

1) Бр. 7289. — XXIX седнице Управног Одбора, и 2) Бр. 7384. — XIX седнице Књижевног Одбора — Одбор усваја прочитане записнице с тим да с. г. г. Б. Бошковићу и Н. Петровићу, рецензентима рукописа „Грођани молба“ (од XIX & К. О.) изда на име награде по 100 (једну стотину) динара.

II.

Мишљења Финансијског Одбора:

1) По усменом реферату да је Друштво враћена погрешно наплаћена царина у динара 23.017,50, Одбор прима знању.

3) По молби писара Славке Абрамовићке да јој се за стан у друштвеном зградама, као што га имају и остали службеници, или пошлица, или у крајње служују да јој се одреди радно време од 7—13 часова, — Одбор одлучи, да јој се да пошлица од 200 динара на месец, рачунајући од 1. августа о. г.

3) Бр. 7475. По питању предмета о послатој болничкој жиди управнику воћног расадника — среза „Источнок“. Одбор одлучи да се понука одмах скине и замолди држав. економ с. Митровићком да жиду подигне и смести код себе. Трошкове око подизања и преноса одмах му наплаћити. Жиду понудити управнику воћ. расадника у Н. Парзру с тим да предходно пошаље амо понац за жиду и товазо, без декарине, која има пасти на терет Друштва ако се не опрости.

4) Бр. 7125/7464/7471. — По понудама за инсталацију осветљења у магацину бр. I. — Одбор одлучи, да Финансијски Одбор ступи у погодбу са понуђачима и уступи рад најповољнијем понуђачу.

5) Бр. 7450. По питању дуга Мустафа Салахбеговића, Одбор одлучи, да се тужи суду и тражи обезбеда, без посредства адвоката.

III.

Мишљења Набављачког Одбора:

1) Бр. 7277/7432/7486. — По питању набављања алата др. за награде залагајачима о друштвеним илложбама, Одбор усваја мишљење, да се према прикупљеним понуђачима, са сада набави: 71 ком. преса за воће којима рачунају продајну цену по 200—250 и 300 динара с об-

зиром на величину; даље 240 ком. калемарских и 180 ком. воћарских ножева Солингена, као и 25 ком. прскалица Нехлихових.

2) Бр. 7254. По понуди Браће Бајер, за лиферовање сиршита, — Одбор усваја мишљење да се због високе царине набави сиршите од фабрике Каштел ако остане при својој понуди № 4232, и то 100 фалаша по 1/4 литра и 50 фалаша по 1 литар.

3) Бр. 7264. По понуди Ц. Августа Вагнера за круњаче, — Одлучено да се одбје пошто су круњачи поручени код фабрике Киневе.

4) Бр. 7433. По представни Енолошке Станице из Букова о кварењу калијум метабисулфата, Одбор усваја мишљење да јој се пошаље на анализу, како би се према његовој јачини могло дати тачно упуство при употреби.

IV.

Мишљења Одбора за стечајеве:

1) По представни да је извесним стечајевима за напредније начине рада истекао рок, Одбор усваја мишљење да се рокови продуже и то:

а) за примену савршенијих справа и машина до 15 маја 1928. год.

б) за увођење плодореда, по 1 и 2 тачци до 1. маја 1929. године!

в) за подизање воћњака и гајене воћака, по тач. 2 до 1. маја 1927. год;

г) за производњу лозе и подизање виноградa по тач. 2, до 1. јуна 1926 год с тим да се прошири и на срез Дежевске области Рашке, и

д) за одбрану од поплава и искоришћавању вода у полупривреди, до 1. априла 1927. године.

2) Бр. 1073. По молби Љубомира Савкића из Неманжука да му се додели награда за подигнути воћњак по расписаном стечају, — Одбор одлучи, да воћњак комисијски прегледају г. г. чланови Бошко Ж. Бошковић и Драг. Сремић и дојав. економ с. космајског, Милутину Јовановић. Преглед да се изврши 2. августа о. г.

3) Бр. 3279. По молби Мите Катанића из Гњана да му се додели награда по стечају за подигнути виноград, — Одбор одлучи, да се сачека рок, који истиче 1. маја 1926. године.

V.

Мишљења инспектора:

1) Бр. 7488. По прочитању извештаја изасланика у Смед. Палаци, да су обновили рад Подружника, Одбор прима извештај знању.

VI.

Бр. 6789. По питању о изменама подружничких правила, Одбор одлучи, да сам члан г. А Рашковић прикупи сва мишљења и среди их за идућу седницу.

VII.

Бр. 6823. По предлогу Уредника Полуприв. Речника о програму рада редакционог Одбора — Одбор одлучи да се предлог упути на мишљење Књижевног Одбору, у већ одлуке Редакционог Одбора за Полупривредни Речник на редов. XVIII. седници.

VIII.

Бр. 6878. По питању стана за првог секретара, — Одбор одлучи, да се од 1. августа о. г. првом секретару повиси плата за 500 дин. месечно, пошто стан не може добити у друштвеним зградама а да се другом секретару скине хонорар на 600 дин. месечно, с тим да и даље задржи стан у друштвеној згради.

IX.

Предлози и саопштења:

1) Члан г. Драг. Сремић реферисе да је говорио са мише посланика о апелу за царинску повластицу који је друштво упутило свима народ, посланицима и да му је напоменуто, да би Друштво требало и путем депутације, да учини представку и да тражи повластицу, — Одбор усваја предњи предлог и одлучује да апел исте

свржине однесу Председништву Нар. Скупштине чланови г. Б. Бошковић, А. Рашковић, Ј. Стојановић и Драг. Спремић и секретар М. В. Дамањановић.

2) Бр. 7409. По молби писара Радојке Стефановић да јој се одобри одсуство, Одбор одлучује да јој се одобри 14 дана.

3) Бр. 6778. По писму г. Васиљка Мацалика директора средње пољопривр. школе у Прерову (Чехословачка) којим шаље Друштву на поштом своје дело „О вуни и кожи словачких оваца“ — Одбор одлучује да се поклоп приму и г. Мацалику изјави захвалност.

4) Бр. 7059. По понуди Д. Д. Сана да би дала свакој Пољуржине по 6 кгр гипса за огледно ђубрење, Одбор приму понуду и одлучује да се Пољуржине извеште о овоме преко Тежана.

Са овим је седница закључена.

НА ЗНАЊЕ!

Српско Пољопривредно Друштво има:

Тријере Хајдове обичне I/а	- - - - -	Дия.	2.400
" " обичне I/1	- - - - -		2.800
" " сортираче II/а	- - - - -		3.500
" " сортираче II/1	- - - - -		3.800
ветрењаче домаће са 8 сита	- - - - -		2.200
" Хофкер-шранц са 12 сита	- - - - -		2.600
муљаче за гроње обичне	- - - - -		1.150
пресе за гроње од 450 лит.	- - - - -		5.000
" " " 350	- - - - -		4.000
" " " 210	- - - - -		3.500
" " " 180	- - - - -		3.700
" " " 150	- - - - -		3.400
" " " 75	- - - - -		2.000
" мале за маливу, парадајз и др.	- - - - -	300 и	220
Калциметар, са теразијама и теговима	- - - - -		700
сечке за репу „Триумф“	- - - - -		1.225
" „Ево“	- - - - -		730
Калциум цијанамид (само на 100 кгр)	- - - - -		400
семе лувере — гарантовано чисто	- - - - -		30
" енглеске траве (за паркове и пашњаке)	- - - - -		20
патент тегле од 1 Л.	- - - - -		14
" " " 2 Л.	- - - - -		23
тегле за мед од 1 кгр. са метал. поклопцем	- - - - -		12.50
" " " 1/2	- - - - -		7
" од мајолике 2	- - - - -		18

Набавка је извршена у ограниченим количинама, због чега треба благовремено наруџину извршити.

Семе шаљемо најмање 10 килограма, а тегле најмање 6 комада.

Појединци, при свакој поруџбини, треба да пошљају половину њене вредности у напред.

На кредит (отворен рачун) узимати само оно што ће се сигурно, у току дотичне сезоне, продати, пошто се наручене ствари, семе и други материјал неће натраг примати.

За крупније пошиљке увек тачно означити најближу железничку или паробродску станицу, а за ситније, најближу државну пошту.

Пољопривредници, ширите ваш лист „ТЕЖАК“:

Калцијев цијанамид (кречни азот)

једно од најбољих азотних вештачких ђубрива

добија се код:

СРПСКОГ ПОЉОПРИВ. ДРУШТВА У БЕОГРАДУ.

2-8

Дођите у Суботицу!

Дођите у Суботицу

I. ОПШТИ ВЕЛИКИ ВАШАР И ИЗЛОЖБА У СУБОТИЦИ

отвара се 22. августа а закључује се 31. августа о. г.

ВЕЛИКИ ПРИВРЕДНИ ВАШАР!

Сталне легитимације дају посетиоцима право на повластицу од 50% на железницама Краљевине С. Х. С., Чехословачке, Румуније, Италије и Мађарске, исто тако и на паробродима Краљевине С. Х. С.

Легитимације за изложбу и вашар могу се наставити у држави: код сваке трговачке и занатлијске коморе, код сваког већег повчаног завода, у иноземству пак: код сваког Консулата и трговачког заступства Краљевине С. Х. С. и банака.

Сваки посетилац изложбе бесплатно је осигуран против телесне оштећења.

Дођите у Суботицу!!!

2-3

ПОРЗОЛ

Сигурно средство у прашку противу *главнице*. 200 грама Порзола доста је да се запраши 100 килограма семена.

Порзолом може се за десет минута опрашити 100 до 200 килограма семена.

Порзолом опрашено семе не треба сушити, већ се може одмах сејати.

Порзолом опрашено семе не дирају пољски мишеви.

Порзол осигурава обилату жетву.

Сваки напреднији пољопривредник праши Порзолом семе пшенице, ражи, зоби и т. д. противу *главнице*.

ТАЖИТЕ УПУСТВА И ЦЕНЕ ОД

„КАШТЕЛ“

ФАБРИКА ХЕМИСКО ФАРМАЦ. ПРОИЗВ. А. Д. КАРЛОВАЦ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.

за Краљевину Срба, Хрвата
и Словенаца:упућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
у БЕОГРАДУ

на годину 20 дин.

Претплату примају и све поште

ТЕЖАК

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

на годину дана 45 дин.

На основу најбољег решења од
априла 1869. г. претпису Друштву
носи пошта бесплатно.

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Баш и војници добијају лист у
пола цене.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

Пријављени рукописи се не враћају

Претплата се полазе уједнаку за
целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 34.

БЕОГРАД, 23. АВГУСТ 1925. ГОДИНЕ.

Година LII.

Нега, исхрана и избор оваца за запат.

Један од врло важних услова за напредовање животињског организма, јесте и нега оваца, гајених у циљу производње добре вуне, можда од много већег значаја него по остале домаће животиње. Уредно гајење и хранење стоке, довољно кретање у слободи (тренинг), чишћење тела, купање, шишање, пружање угодне стаје, у којој је зими довољна топлота, лети хладовина, у свако доба чист и свеж ваздух, чисто држање судова за хранење стоке, чисто држање стаја и јасала и све друге мере, које се предузимају у циљу одржавања доброг здравља код стоке и њиховог што бољег искоришћавања, долазе у тај врло широк појам неге, о којој ћемо говорити.

Код наших оваца као и код осталих домаћих животиња, нега је слаба. Ја сам баш намерно поменуо горе, шта се све подразумева под негом, шта све има да се испуни, да би се при општој оцени неког грла могло рећи, да је добро однеговано. Ако се пре свега осврнемо на један најглавнији услов, на пружање удобних и здравих стаја, видећемо, да, специјално за овце, у маси нашег народа, не постоје такве стаје, ма да се оне и од слабог материјала могу сразмерно доста јефтито подићи, па да ипак одговарају сврси. Оваца се не пружају топла и сува склоништа, умерено светла и довољно свежа ваздух, у којима би се оне могле заклонити зими од јаких хладноћа и осталих непогода. Оне се махом налазе у торовима, у којима су изложене свима могућим непогодама, те су економске штете врло велике. Прва је штета у рђавом квалитету вуне, на коју много утичу атмосферске прилике, киша и сунце, која се услед великог блата од киша и измета много упрља, те има много нечистоће. Вуна се напуни блатом и прашином, изметом, разним отпадцима хране, чичком и бодљавим различитим бодљикаваца са паше, те се вуна умрси, слепи и унеби. Ова нечистоћа убија јако вредност вуне, која се обично продаје на килограме. Према мојим истраживањима много проба вуне наших оваца имале су само 26.22% чисте вуне,

а 73.78% нечистоће; у другиј опет 38.87% или 39.4% чисте вуне, остатак нечистоће. Имало је пак проба са 53.2% и 73.35% чисте вуне, а остало нечистоће. Овако велики проценат чисте вуне потицао је махом од оваца оних сопственика, код којих су овце имале стају од слабог материјала, али суву и са доста простирке. Веома мали проценат чисте вуне био је код оних оваца, које су биле у торовима са рђавим заклоњима, који прокишњавају и имају врло много блата, а овце леже на голој земљи, односно у блату, без простирке. Сем тога, ово су махом и рђави квалитети вуне, јер временске непогоде, којима су овце изложене преко целе године тако рећи, утичу на стварање грубе вуне. Вуна губи своју природну боју, постаје тамном и крутом. Друга је штета од ових влажних и хладних заклона у повећаној производњи топлоте, којом организм тежи да се заштити од хладноће, а што се дешава на рачун хране, која се мора давати организму у већим количинама. То наши одгајивачи губе из вида, и ако је храна недовољна, онда организм троши своје резерве у хранљивим материјама, које је нагмилао за време, док је храна притицала у довољним и обилним количинама. И врло се често дешава да услед оскудице довољних количина добре хране и влажних и хладних торова или стаја, овце јако смршаве за време зиме. А товљење оваца под оваквим приликама немогуће је и од велике штете по становнике.

Што се уопште тиче неге, не треба заборавити, да је развиће тела условљено клицом и негом. Прва почива на наслеђу, животиње је стичу пореклом и тамо је њен стални утицај на организм, а нега као спољна околност знатно утиче на развој клице. У овоме је њена велика важност по животињске организме.

Исхрана, као утицај који ствара облике и извесне физиолошке способности код животињских организма, игра првокласну улогу у сточарству и темељ је за напредовање живих организма. Процес животињског живота са својим сталним потребама у топлоти и снази, при престаном трошењу живота нељичног ткива за-

хтева непрекидну допуну утروшених материја у организму, и то се врши исхраном. Ради задовољења потреба организма за одржавање и производњу, потребно је дати му довољно добре хране, како би се урођена клица могла развити у пуној мери са свима расним особинама и са потпуним уобичајем животинског тела. Овај врло важан чинилац, стоји и код оваца доста слабо. Не само код оваца, већ и приликом проучавања говедарства, уверио сам се, да је исхрана наша стоке уопште рђава. Да не претерујем кад ово кажем, нека нам послужи званична статистика Министарства Пољопривреде и Воде за 1920/21. год. из које се види, да је гајење пивних биљака било у Србији свега на 0,91%, а у Јужној Србији свега на 0,07%, од целокупне обрађене површине. Овако слабо гајење пивних биљака за стоку, јасно нам говори пре свега осталог, каква може бити исхрана стоке, те једино долазе у обзир пашњаци и ливаде и за пашу и за сено. Добри пашњаци и ливаде ретки су у нас, изузев планинске пределе о којима немам података, на њима су махом биљке лошије врсте и овце имају мало користи од њих. Према томе, са оваквом храном не можемо ништа учинити на поправци наших домаћих раса, а да и не говоримо о културним расама, које бисмо хтели увести у земљу.

Као последњи доказ рђаве исхране стоке, нека нам послужи зимска исхрана. Она се врло ретко састоји из сена и то махом лошијег квалитета, у коме случају овце не добијају јачу храну. И у Северној и у Јужној Србији више је у употреби лисник, који се лети спрема у оближњим шумама од храста, букве и леске. Посечене гранчице упласте се око стабла, које

остаје голо као шипка и тако се лети суше. Ти пластови око голих стабала виђају се врло често по шумама, као и гола стабла, оголићена ранијих година. Поред овога имао сам прилике видети да се лети осушен бурјан остаља за храну оваца зими. Каква све оболења органа за време могу настати од ове зимске хране, лако је појмити. Што се тиче лисника, спреманог од поменутог дрвећа, може се рећи, да његова хранљива вредност за стоку зависи од времена његовог спремања. Пошто се обично лисник спрема од старијег лишћа, то од њега овце не могу имати велике користи, а ако се даје стоци у већим количинама, проузрокује јаке затворе, услед садржаја материје за штављење и може бити врло опасан. Поред лисника овцама се у понеким случајевима даје по мало мекња ($\frac{1}{2}$ — $\frac{1}{3}$ кгр. дневно на грло).

Главна храна оваца састоји се скоро преко целе године у пашу. У околини вароши и села чувају се више стотина брва заједнички или појединачно већа стада подвојено. Паша им је заједничка, по напуштеним пољима и утринама, а кад се прикупе жита, овце пасу по стрњиштима на којима сем заостале сламе, нема никаквих других биљака за пашу. Овде ваља још напоменути да је биљна вегетација кратког века услед већих или мањих утицаја медитеранске климе, те већ почетком јула све биљке сазру и имају врло малу хранљиву вредност. Сем тога, код нас се прибирање сена врши махом касно, кад биљке сазру, те и добре биљке дају сено лошијег квалитета. Припремање сена ваља спремати кад су биљке у пуној жеци цвета. Тада оне имају и највећу хранљиву вредност за исхрану стоке.

Исхрана јагњаци такође је слаба. Она сисају

ПОДЛИСТАК

О спремању и чувању пивног биља до употребе.

Млада се пића брже загрева него ли стара; водом обилна теже, него ли она са мање водене садржине, т. ј. увала. Дуго је времена расправљано питање: да ли је боље слагање пиће у свелом, или пак потпуно свежем стању, и ако је познато, да је бољи резултат час код једне час код друге врсте спремања. Ако су услови загревања иначе повољни, мишљења сам, да је тада боље да пићу носимо одмах по косидби, јер се у овоме случају свенута пића врло лако загреје и преко мере.

Кад је време хладно, а биљка престари или је пуна воде, онда ју је боља утрпати свелу, јер јој је загревање сигурније. Покисла, росна пића увек се теже загреје него споља сува. Од јаког је утицаја на загревање и количина ваздуха, који се налази између слојева пиће. Ако пићу несемо брво, а међутим је и гасимо, загревање ће да буде споро, а можда неће ни достићи жељену висину, јер притисак горњих потискује ваздух

из доњих слојева. Баш због тога треба повремено да застајкујемо при слагању пиће, да би се снешена количина довољно загрејала, и тек тада да наставимо посао.

Чим је температура спремане пиће достигла висину од 50—50° С, о чему ћемо се моћи уверити за то подесним термометром, ваља да спречимо даље потенцирање топлоте, а то постижемо на један начин: *истискивањем ваздуха између пиће*. Истискивање се врши на разне начине.

Суштина је, дакле, укиселавања пиће: *да ју загрејемо највише до 60° С, и тада истискивањем ваздуха да спречимо даље загревање*, онда ће бити најбоље укиселавање пиће.

У практичном раду, у толико ће код разних начина бити више успеха у колико се више одговори предњим захтевима.

Спремање киселе сточне хране, вршено је до данас у пракси на следећи начин:

Reihen-ov начин. По овом начину, пића се слаже у ископане и узидане јаме. Стране јаме су косе, да се не би одрелиле. Кад се јаме испуне са пићом, добро се угазе, а на површини пића се

просечно 5 недеља, па и за то време добијају мало млека, јер сопственици музу овце за своје сопствене потребе и за справљање свира. Према томе, још у првој својој младости јагњад оскудевају у довољној храни; тада, када им је за развој организма највећа потреба у храни, она оскудевају и заостају у порасту. А оно што изгубе у ово време, не могу више никада надокнадити. Даље, не обраћа се доста пажње одлучивању јагњади, односно прелазу од млечне хране на суву. Тај прелаз доста је брз, те се и за то време јавља застој у храњењу и у развиту органама, јер је стомак за време суве хране још неопотпуно развијен. Само је развијен четврти део стомака — сизиште — а три прва дела услед своје неразвијености и ненавикнутости на суву храну, не могу ову припремити за варење.

Услед овакве исхране јавља се као природна последица слаба развијеност организма, мала жива мера, па чак и закржљалост наших оваца, као што је случај са краткорепом овцом, о којој ће доцније бити говора.

Оваква је исхрана наших оваца у маси. Истина је да има и изузетака, али су сразмерно ретки, да се могу избројати. У разним крајевима наилазио сам на пољопривреднике, који добро негују и добро хране своје овце. Тај је случај код ижућњих пољопривредника или код оних, који су иначе сиромашни али живе од прихода од оваца. Овце лети пасу, али кад увече дођу кући добијају по 1, кгр. мекнића, кукурузне или јечмене јарме. У јутру, пре одласка на пашу, добијају исту количину те јаке хране. Зими се овце хране сеном, шашом, мекнићом и јармом. На месец дана пре јагњења, даје се овцама по 1 кгр. јарме дневно

на прело и после јагњења то се продужује док јагњад не буду способна да се сама хране сувом храном.

Избор грла за заиаш. При индивидуалном одабирању не води се рачуна о пореклу грла, о њиховим морфолошким и физиолошким способностима, а о некој комбинацији физиолошких особина нема ни помена. Нарочито мало води се рачуна о избору добрих овнова, који су од великог утицаја на запат, о њиховим добрим и лошим особинама. Код наших одгајивача главно је да се овце слодне и да се ојагне. Оплођене оваца врши се на пашу или у заједничком логору. Врло је ретко одгајивање у чистој раси, већ се врши разноврсно укрштанае и мешање свих раса и сојева. Одабирања у погледу добре вуне нема, ма да има доста брава са добром вуном, као што може видети у одељку о вуни.

Т. Митровић.

ИЗ ЛИВАДАРСТВА

Сољење сена.

Ми смо имали прилике да у једном од ранијих бројева *Тежак* скренемо пажњу нашим читаоцима да се уз примоћу соли (кухињске) може врло добро искористити сено које је закисело, нешто убуђало или у опште сређено под неповољним приликама.

Ових дана читамо у једним француским пољопривредним новинама (*Gazette du village*), да се у Француској јако пропагира и путем штампе и путем штампаних плахата употреба соли за боље конзервације, чување сена.

сложи у облику кова, па се покрије земљом дебљине 30—50 сантиметара.

Од свих начина овај је најпримитивнији и најгори, зато није за прелоруку. Због тога, што су стране косе, не може пића једнако да се притисне, па се крајеви обично уплесниве и покваре.

Када би стране биле исправне и тада би се велики део од сложене пиће кварно, јер код површне облика крова, не може притисак да буде ни једнак, ни довољан. Услед слабог притиска, ваздух се не може истиснути у довољној мери и зато се пића поквари, добије одвратан мирис и одвише кисео укус.

Goffart-ов начин. У Француској на имању Буртин, Гофарт је први пут утврдио храну и то на следећи начин: ископао је јаму са исправним странама, чиме је омогућено једилично слегање; да би се пића боље сложила сву је иситнио сечком. Приликом слагања зелене сточне хране, вршио је стално гажење. Када је јама била пуна, није је покрио земљом, него даскама, на које је сложио терет од камења или гвожђа, и то на сваки м² 4—5 квинт. Дужина и ширина дасака слагала се са дебљином јама тако, да када се пића

почела да слеже, даске су са теретом тонале. Оваквим радом добивена је боља пића, са мање киселине и без одвратног мириса.

Сирћетне киселине било је и код овако спремљене пиће, само у мањој мери, зато се притисла мирис слабије осећао. Гофарт је, дакле, доприне много унапређењу овога рада, али није дошао до потпуног успеха.

Гру-ов начин. Фри је још године 1884. написао једно делце о спремању сточне хране трапљењем. По њему се може пићно биће утрпати, а да не укисне и да се не ситни сечком, само што се сложена пића мора са крајева притискати гажењем, а јама полако пуњити. Овако сложена храна брзо се загреје, и кад је постигнута температура од 50° С, има (се по Гофартовом начину покрити односно припушити).

Овај начин понавјаше одговара већ помешаним условима.

Ни овако спремљена храна неће бити без киселине, млечну мора имати, али ће бити без киселог мириса, јер сирћетног врела није било.

И ако се по Фиу-овом начину добије много боља кисела сточна храна, ипак се у већем

Сви се слажу у томе, наводи се у таквом једном плахату, да је сољење фуражи једини практичан начин да се она очува под најбољим погодбама. Употреба соли је неопходно потребна па буди каква била каквоћа сена, па чак и кад је оно сређено под добрим погодбама.

Користи од примене соли су следеће:

1. Со растурина по сену за време док се она дене у пластове, камаре или увоси под зграду чини сено мекшим, те је оно и пријатније за јело и хранљивије.

2. Благодарети соли, која упија влагу, вода, која се налази у саставу сена задржава се, те то спречава сувишно исушивање сена и тако се отклања прашина из сена, која је тако шкодљива стоци.

3. Сољењем сувог сакупљеног сена повећава се посредно његова хранљива вредност; тиме се постизава да се дневна расподела сена може вршити без губљења лишња, нарочито код лентри-растих биљака (детелине, луцерке еспарете), који су делови биљака најхрањивији и најсврљивији.

Напред поменуте користи нарочито се постижу код сена лошије каквоће и код сена који је сређено под рђавим погодбама; осим тога апсолутно је потребно солити такву фураж, ако се хоће да избегне буђ и многобројне промене, које се у сену могу појавити у току зиме.

Најзад рђаво, а посољено сено пре ће стока јести, док, ако није посољено, пеће га ни примисати.

Сољење сена, треба, дакле вршити сваке године, па буди каква била каквоћа сена. Трошак за сољење је у ствари само једна економија и један у сваком погледу пробитачан рад; посољено сено остаје зелено и меко, оно је и хранљивије

обиму не употребљује, јер су узидане јаме скупе, а не могу потпуно да се искористе. Када по овом начину напунимо јаму, па после пићу притиснемо, ова ће се толико слећи, да ће $\frac{1}{4}$, па и $\frac{1}{2}$, јаме остати празна; а када бисмо хтели целу јаму да испунимо морали бисмо скидати терете и даске, и слагати нову пићу. Ово бисмо требали поновити 2—3 пута па да се јаму напуни.

Сем наведеног, много пута, у време када се овај посао обавља, нађу и други радови, који се да пића не би пропала, морају да науусте, те да се доврши овај посао.

Услед ових незгода покушано је, да се спреми кисела пића без јама тако, да се зелена, одмах по косидби, сложи у камару, па да се из ове ваздух истискује. Успех је постигнут.

Тек од овог доба почињу разумни пољопривредници да полажу више пажње спремању киселе сточне хране.

За истискивање ваздуха из пиће са температуром од 50°, комбиноване су разне справе — пресе — које се деле на две групе и то: на пресе које аутоматски истискују ваздух са приодатом тежином и на оне код којих се с вре-

а и стока га троши радије без одбацивања и одпадака.

Сољење сена врши се на овај начин: разастре се слој сена од 25 см. дебљине па се онда посоли сољу, па онда други слој толике исте дебљине, па посоли и тако даље. Треба употребити 10 до 12 кила соли на 1000 килограма сувог и под повољним погодбама сређеног сена; ако је пак сено нездраво и под рђавим погодбама сређено, онда употребити 15—20 кг. соли на 1000 килограма.

За сољење сена употребљава се тако звана *пољопривредна* со, која се у Француској примењује и за исхрану стоке; то је дрвена со апсолутно без мириса, која није ништа друго него смеша обичне кухињске соли са дрвеним пероксидом гвожђа (од кога и со добије црвену боју), а који не ш оди стоци.

И код нас би се могле учинити пробае са сољењем сена, само што је обична кухињска со врло скупа за тај посао. Требало би чинити корак код Управе Монопола да се и код нас заведе та тако звана *пољопривредна* со за ову сврху, као и за исхрану стоке и да се појефтини, јер је и у Француској она анатно јетинија од обичне кухињске соли.

ИЗ РАТАРСТВА.

К о р о в

Већ сама та реч означава нешто што је штетно и бескорисно за нашу пољопривреду, како са економског тако и са хигијенског гледишта. Јер коров не само што својим растом заузима

мена на време неким притезањем истискује ваздух.

Од првих је најпознатија и најбоља *Blunt-ova*, а од других *Johnson-ova*.

И са једном и са другом може се спремати одличнога кисела сточна храна. Добра страна ових справа је та, што су покретне, па се могу ма где наместити, а слаба страна, што су доста скупе, те са њима произведена сточна храна много кошта.

Да би се смањили трошкови спремања сточне хране овим начином, управник једног округа на имању грофа Андрије Чеконића у Жомбољу агроном Јован Ширбан изумео је нешто и боље и јефтиније. И како је овај начин радо прихваћен не само у околини Жомбоља, по Банату, него по целој средњој Европи, под именом „*Жомбољска камара*“, то њу овде извети и овај начин, зато што је за нашег пољопривредника најпогоднији и најбољи.

— Наставиће се —

Пољопривредници, читајте „ТЕЖАК“

места на њиви, већ наноси и велике штете биљкама које се гаје. Он, пре свега, нагло развијајући се и тежећи да заузме што више простора, угушује културне биљке, одузима њим храну и потребну влагу. Исто тако коров својим бујним растом засенује биљку, спречава сунчаним зрацима да допру до земље, која се због тога споро загрева. Потом смета око обрађивања биљака, утиче на полагање усева и отежава његово сређивање. Корислив усева даје нечисту храну, чије је чишћење отежано. Слама од таквог усева има мању хранљиву вредност. Затим, што је врло важно, коров ствара у себи погодна скровишта за разне штетне инсекте и болести.

Коровско семе разноси се по њивама на разне начине. У главном то преносење семена може бити двојако: посредно и непосредно. Непосредно разношење семена бива на тај начин што се коров сам постепено шири, сејући око себе своје семе. На овај начин коров се врло брзо шири. Исто тако преноси се коровско семе и посредним путем, и то на велике даљине. Тако, помоћу ветра може се пренети семе од боце, паламиде и маслачка. Даље, посредници су домаћа стока, на чијим се длакама хватају семенице и тако преносе, и животињска измет, у којој семе од вилине косице остаје здраво и способно за клијање.

Да би се јасно видело у којој се мери размножавају поједине врсте корова, изнећемо неколико података о томе. Неки научници путем испитивања дошли су до ових резултата о размножавању семена коровских биљака. Биљка слачица (synapis) за цветања даје 8.000 семеники, полски мак 50.—60.000, хоћу-нећу 45.000, боца и паламида 4.—6.000 семеники. Поред овог огромног размножавања, семенике коровских биљака задржавају моћ клијања у земљи више година. Тако семе од слачице клија и после 25 година.

Из овога се јасно види колику опасност представља коров за културне биљке. Материјалне штете од корова су велике за нашег земљорадника. То, несумњиво, наш сељак врло добро зна. И, сад, логично је да он, знајући све штете које му коров причињава, тај исти коров и уништава. Међутим, чини ли он то? Не. Бар већина не. То је једна чињеница, жалосна чињеница. У нашој земљи од стране нашег земљорадника не обраћа се скоро никаква пажња на коров, а поглавито на његово уништавање. Где лежи тој узрок? Поуздано се може одговорити: у његовој немарности и неувиђавности. Та немарност нашег сељака је само за жаљење.

Стога, у том погледу, с правом може се рећи да је наша земља — земља корова. Јер, куда год будете зашли, било у њиву, градину, воћњак, виноград, ливаду, пашњак, дворштите, било поред међа, путева, шанчева, плотова, једном речу на сваком месту, — свуда ћете видети коров. Како бисмо се тек радовали, кад би видели једну њиву

у нашој земљи за коју би се могло рећи да је чиста, ослобођена од корова. Али, нажалост, такве њиве, бар засад, нема.

Ми смо констатовали чињеницу, зло које је притисло нашу њиву. Али то није све. Само на томе се не сме остати. Треба лечити зло што пре и што преданије. Сваки поље просвећен земљорадник нека уложи своје силе у ту сврху, па ће се зло лагано искоренити. Нас интересује резултат тога рада и време. Како се буде радило, такав ће се резултат и постићи. Али кад? Ту нису у питању године, већ деценије.

У једном од идућих бројева говорићемо о средствима за уништавање коровских биљака.

Д. Ђ. Ђатић.

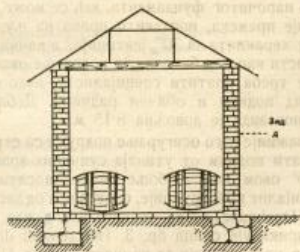
ИЗ ВИНАРСТВА

О температури у подруму уопште и о регулисању исте.

— Наставак —

Но у овом тешком времену има врло мало винских продуцената који су у стању подизати си нове подруме какве наука прописује, већ се морају служити онаквим какве имају; то су обично високолежећи подруми са танким зидовима, несигурним од летњих врућина и зимских мразева. Падање и дизање температуре у њима је велико и брзо. Неконстантна температура омета правилно врење вина, изазива мућење вина и на крају крајева кварење истог. Код оваквог подрума треба, ако се са њим већ морамо служити, ублажити утицај спољашње атмосфере на унутрашњу. Ово осигурање од утицаја спољашње температуре у наше време, као што ћемо из даље расправе видети, није толико тешко изводљиво, нити скупо.

Скица бр. 1. представља нам један овакав високолежећи подрум неосигуран у просечном профиљу; скица бр. 2. исти подрум осигуран.

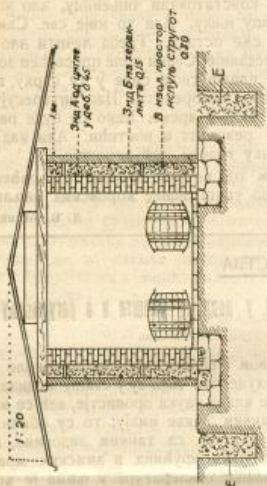

Скица бр. 1.

У првом случају подрум има само један зид А у дебелини од 0'45 метара, т.ј. од једне и по цигле. Кров је од обичног црепа.

У другом случају подрум има двојне зидове и међу њима празан простор у ширини 0,30 метра. Овај је простор испуњен са једним од сла-

челној страни на даске гвозден троугаоник (д), као потпора свима слојевима крова који после дасака следе као што ће надаље бити побројано.

Слика бр. 2.

бих спроводника топлоте као што су: струготина, пилотина, пепео од дрвета или лу мура, шота и т. д. Спољни зид је од хераклита и дебелине свега 0,15 метра.

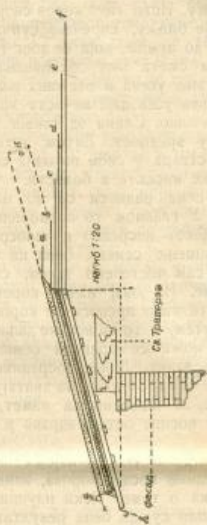
Хераклит је маса, која се састоји из кукурузне сламе (класине), струготине мешане са магнетитом, и све заједно импрегнирано кизеритом. Ова маса стврдне се у року од 12 сати.

Зид из хераклита је трајан, сигуран од ватре, изолира унутрашњост од спољне температуре много боље него зид од цигле. Зиду од хераклита не треба нарочитог фундамента, већ се може, ако земља није премека, поставити право на њу, јер је зид од хераклита за 30% јевтинији, а начин зидања је исти као код бетона. За подизање оваквих зидова не треба платити специјалисту, него могу овакав зид подићи и обични радници. Дебљина хераклитног зида је довољна 0,15 м.

Још важније него осигурање подрума са стране је осигурање подрум од утицаја сунчаних зракова одаого. У овом нам најбоље може послужити кров специјалне конструкције, састављен од дасака, лепенке (Dachpappe) песка, шодера и т. д. као што га нам приказује скица бр. 3. Holzement dach).

Читав кров састоји се из шест слојева. Целокупна дебелина је 0,15 м. Нагиб крова 1:20.

Први слој творе даске од дебелине 1 пола. (f.) На челном крају дасака прикован је жлеб за довођење кишнице (h). Осим тога закован је на

Слика бр. 3.

Преко дасака, као други слој, прибита је лепенка (e) (Dachpappe) и на ову 3—4 реда паковаче хартије, који је сваки ред посебно намазан смесом од 50 делова катрана, 80—95 делова цемента и једног дела сумпора. Ову смесу треба загријати, загријаном са метлом намазати хартију и исто посипати пепелом од дрвета.

За папиром следа танак слој ситног песка, за песком деблаји слој пепела од хумура (Kohlenlöschche), и као последњи, исто тако мало јачи слој финог шодера.

Овакав кров је слаб проводник топлоте, сигуран од ватре, требају мало оправка и јевтин је.

Тако би био подрум осигуран од утицаја сунчаних зракова на унутрашњост подрума. Загревање подрума не следи само из ваздуха него и из земље. Преко лета земља је загријана до 1 м. дубљине те ову топлоту она предаје зидовима и зидови унутрашњости. Зато је уместно, ради потпуније изолације унутрашњости подрума од спољашње атмосфере, ископати око подрума канал, дубина којег иде преко дубине тежела и у ширини 60 см, који канал испуњити изгорцима хумура, (Kohlenlöschche) (види скицу бр. 2 Е.) Околу подрума нарочито са сунчане стране, посадити дрвеће и гране.

У овако осигураном, и ако надземном подруму температура биће константна (становита) и подрум у погледу употребљивости неће асоцијати за подземним подрумом. Новац утврђен на осигурање подрума од утицаја спољашње температуре на унутрашњост, вратиће се проценту брао и са високим процентима у облику добре зараде код продаје добро однегованог и чуваног вина.

Карол Врски,
В. Д. Управника Лопк, Гасдинска
Чар-Пазар.

ГЛАСНИК.

Пољопривредна изложба у Требињу. — Дана 20., 21. и 22. септембра ове године отвара се пољопривредна изложба у Требињу, у Херцеговини, на којој ће бити заступљени сви ратарски и повртарски производи требињских привредника, тако исто и њиховог алата и оруђа за обрађивање земље.

Нарочито истичемо, да ће на овој изложби конкурисати и следећи због своје вредноће познати производи: сва рана поврћа, рано и касно столно трговце, разни типуси вина и требињски ситни лук — *апаџик*, који је већ и до сада стекао добар глас на свјетским тржиштима и кога Требињци извозе чак у Америку и Африку.

Изложба се у Требињу приређује иницијативом Министарства Пољопривреде и Вода, које је уз директнву за уређај изложбе дало и новчану помоћ од 20.000 динара, да се подијели излагачима у пољопривредним справама и оруђа за најбоље оцијењене производе и предмете.

Кад знамо од коликог је јаког утицаја пољопривредна утакмица за економску моћ једног краја, увјерени смо, да ни један требињски пољопривредник неће изостати, а да не изложи своје најбоље производе и тиме покаже шта може умјестан привредник, а с тим и његово село и мјесто да произведе и пружи трговцу и конзументу, који првокласне производе радо купују и добро плаћају.

Потребна обавјештења о пољопривредној изложби у Требињу заинтересовани могу добити од Поглавара среза и од Приређивачког одбора за пољопривредну изложбу у Требињу (Херцеговина).

Мил Т-ић.

ЗАПИСНИК

31. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, држане 4. ауг. 1925. год. у дому друштвеном у Београду.

Били су присутни г.г. П.Председник Др. Т. Митровић и чланови: В. Т. Радовановић, А. Рашковић, С. Партонић, Б. Бошковић и Н. Ж. Петровић.

Председанао П.Председник г. Др. Т. Митровић.
Бележио секретар г. М. В. Дамњановић.

I.

Бр. 7454 Прочитан је записник XXX. седнице Управног Одбора, — Одбор усваја прочитани записник.

II.

Мишљења Финансијског Одбора:

- 1) Бр. 7604. Прочитано је стање благајне за месец јули. о. г. Одбор усваја прочитано стање.
  - 2) Прочитано је стање дуговања Подружнана, које неуредно шалу отплате, Одбор — прима знању стање дуговања и одлучује да се упуте изасланици да прегледају рад таквих Подружнана и регулишу исплату дуговања, и то:
    - а) у Неготин Крајински, члан г. Јова Стојаковић;
    - б) у Крушевца и Трстеник члан г. А. Рашковић;
    - в) у В. Поповић и Брестово код В. Поповића члан г. В. Т. Радовановић;
    - г) у Савинцу код Г. Милановца члан г. Бора Станисављевић;
    - д) у Сураулица г. Б. Поповић ср. економ из Лесковца и
    - ђ) у В. Пољу г. Миодраг Поповић пољ. секретар Ужичке области са седиштем у Пљевљу.
- Изасланици се овлашћују да вањњу готовину одмах пошаљу Друштву у име отплате дуга и регулишу стање тако, да у будуће не буде астоја.

III.

Мишљења Набављачког Одбора:

- 1) Бр. 7505. По понуди В. Штајнерна да се све угарначе — Усвојено је мишљење да се не откупљује.
- 2) Бр. 7621. По извештају Одбора за пријем материјала од присилних тријерама. — Усвојено је мишљење да им продајна цена буде:

тријер	M I/1	динара	2400
"	M I/1	"	2800
"	M II/1	сортирач	3500
"	MM II/1	"	3800

IV.

Мишљења Изложбеног Одбора:

- 1) Бр. 7512. По молби Изложбеног Одбора за среа Штајнана. — Усвојено је мишљење да се тражи новац за порубину и да се извести, да Друштво не може на себе да прими транспортне трошкове пошто нема повластике.
- 3) Бр. 7517. По молби Подружнана из Мрчаћева — Усвојено је мишљење да јој се врати на исправку, изложени програм пошто се Друштво не слаже са давањем награда у новцу. Одредбена помоћ издаће им се у справама похвалицама, штампаним плаката и др. по одбитку транспортних трошкова.

V.

Бр. 7605. Прочитан је записник комисије за преглед шљивара Љубомира Ж. Савића из Неменакућа по пријављеном стечају. — Одбор прима знању записник и одлучује да се Љубомир награди са 1 ирскалцима Нехвиц, воћар, тестерицом и 1 воћар, маказима, са поводом.

VI.

Бр. 6798. Члан г. А. Рашковић чита предлог Подружнаних Правила која је средно према мишљењима чланова Управе. — Одлучено је да се предлог на идућој седници још једном прегресе на затим штампати у 2000 примерака. Фин. Одбор да погодн штању и посао уступи у рад, па о свему да поднесе извештај Упр. Одбору.

VII.

Бр. 6667. По прочитану комисијског извештаја о браском плугу „Гуча“. — Одлучено: да се Настасу Станчићу, пошаље извештај у препису и тражи модел од

алуминиума као и то, да означај услове о уступању или нараду плугова,

VIII.

Предлози и саопштења:

1) Бр. 7438. По молби в. д. економа г. Ђуре Поповића за боловање. — Одлучено, да му се одобри 20 двадесет дана боловања у месту.

2) Бр. 7135. По извештају другог секретара о стању књижице. — Одлучено, да књижицу компетитера са неизнениканим књижицама у колико је то могуће, на остатак књига инвентарише, и накнадно поднесе извештај о радници.

3) Бр. 6619. По реферату магацинара, о Календарима из ранијих година. — Одлучено, да се извесан број Календара покљони Основним Школама у Ј. Србији и Ц. Гора, по списку који ће прибавити од Министарства Просвете.

4) Бр. 7391 и 7495. Позива Југословенске изложбе у Прагу и Љубљанског Велесаја. — Примљени су знању и одлучено да се програми пошаљу Подружницама.

5) Бр. 7622. Прочитан је одговор инспектора г. Д. Ђатића на акт Мин. Пољопривреде и Вода Бр. 25962/III од 4-7-25. — Одбор прима знању с тим да се ово питање поново изнесе на дневни ред, кад буде г. Ђатић поступио по својем одговору.

Са овим је седница закључена.

Исправка. — У XXX записнику седнице Управног Одбора Срп. Пољопр. Друштва која је оштампан у 33. броју „Тежака“, после става „Били су присутни:“ треба да стоји нов ред: „Председавао члан г. Б. Ж. Бошковић“, што је случајно из списа изшло.

Моле се читаоци да ово исправе.

Калцијев цијанамид (кречни азот)

једно од најбољих азотних вештачких ђубрива

добиа се код:

СРПСКОГ ПОЉОПРИВ. ДРУШТВА У БЕОГРАДУ.

32, 3-8

Дођите у Суботицу!

Дођите у Суботицу

I. ОПШТИ ВЕЛИКИ ВАШАР И ИЗЛОЖБА У СУБОТИЦИ

отвара се 22. августа а закључује се 31. августа о. г.

ВЕЛИКИ ПРИВРЕДНИ ВАШАР!

Сталне легитимације дају посетиоцима право на повластицу од 50% на железницама Краљевине С. Х. С., Чехословачке, Румуније, Италије и Мађарске, исто тако и на паробродима Краљевине С. Х. С.

Легитимације за изложбу и вашар могу се набавити у држави: код сваке трговачке и занатлијске коморе, код сваког већег новчаног завода, у иноземству пак: код сваког Консулата и трговачког заступства Краљевине С. Х. С. и банака.

Сваки посетилац изложбе бесплатно је осигуран против телесне озде.

Дођите у Суботицу!!!

31, 3-3

ПОРЗОЛ

Сигурно средство у прашку противу главнице. 200 грама Порзола доста је да се запраши 100 килограма семена.

Порзолом може се за десет минута опрашити 100 до 200 килограма семена.

Порзолом опрашено семе не треба сушити, већ се може одмах сејати.

Порзолом опрашено семе не дирају полски мишеви.

Порзол осигурава обилату жетву.

Сваки напредни пољопривредник прашу Порзолом семе пшенице, ражи, зоби и т. д. противу главнице.

ТРАЖИТЕ УПУСТВА И ЦЕНЕ ОД

„КАШТЕЛ“

34, 2-12

ФАБРИКА ХЕМИСКО-ФАРМАЦ. ПРОИЗВ. А. Д. КАРЛОВАЦ

НА ЗНАЊЕ!

Српско Пољопривредно Друштво има:

	Дин.
Тријере Хајдове обичне 1/1-а	2.400
„ „ „ обичне 1/1	2.800
„ „ „ сортираче 1/1-а	3.500
„ „ „ сортираче 1/1	3.800
ветрењаке домаће са 8 сита	2.200
„ „ „ Хофхер-Шранц са 12 сита	2.600
муљаче за гројће обичне	1.150
пресе за гројће од 450 лит.	5.000
„ „ „ „ 350	4.300*
„ „ „ „ 210	3.500
„ „ „ „ 180	3.700
„ „ „ „ 150	3.400
„ „ „ „ 75	2.000
„ мале за малину, парадаја и др.	300 и 220
Калциметар, са теразима и тековима	700
сечке за репу „Триумф“	1.225
„ „ „ „ „Ева“	730
Калциум цијанамид (само на 100 кг)	400
семе лускерне — гарантовано чисто	30
„ „ „ енглеске траве (за паркове и пашњаке)	20
патент тегле од 1 Л	14
„ „ „ „ 2 Л	23
тегле за мед од 1 кг. са метал. поклопцем	12.50
„ „ „ „ 1/2	7
„ од мајољке 2	18

Набавка је извршена у ограниченим количинама, због чега треба благовремено наружити извршити.

Семе шалема најмање 10 милиграма, а тегле најмање 6 комада.

Појединци, при свакој поруци, треба да пошаљу половину њене вредности у напред.

На кредит (отворен рачун) узимати само оно што ће се сигурно, у току дотичне сезоне, продати, пошто се наручене справе, семе и други материјал неће натраг примати.

За крупнице пошаљке увек тачно означити најближу железничку или паробродску станицу, а за ситнице, најближу државну пошту.

33, 2-

* У 33. броју сортемо је ошталеана цена пресе за гројће од 350 лит. дин 400 — а треба дин 4.300 — Моле се читаоци да то пажљиво знају.

ПРЕТИЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
у БЕОГРАДУ

Преплату примају и све поште

На основу најновијег рјешења од
априла 1869. г. пренску друштвеноу
носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

За С. П. Друштво власник, председник, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 35.

БЕОГРАД, 30. АВГУСТ 1925. ГОДИНЕ.

Година I. II.

Припремање сјемена за јесенску сјетву.

Није доста само ваљано обрадити и добро погнојити тло, па да се добије добије добар природ.

У једнакој мјери, а можда још и више, утиче на квалитет и квантитет природа, одабирање, чишћење и сортирање сјемена житарица прије сјетве. Када знамо важност, морамо знати и вредност тога рада, као и начине по којима се то извађа; зато сам, наумио да са овим чланком образложим та питања.

Одабирање. — Прије свега, мора да знадемо, да биљка док никне и развија клицу и коријен, мора да живи од оне хране, која се налази у зрну. Стога нам ваља узнастојати, да буде те хране у зрну, које сјемо што више, па ће се и биљка односно коријење јаче развити.

Ово се постиже ваљаним одабирањем најкрупнијег и најздравијег зрна од сјемена. Жито за сјеме има да се одабере већ одмах на пољу, за вријеме зријења. Онај дио, на којем је жито најлешше разбусано и најбоље испуњено, треба узети за сјеме.

Ово жито ваља да се посебно жање и млати (врше).

Ово правило навео сам у толико, да га упамтите за будућу годину, дочим сада ћемо се вратити ономе, што можемо и морамо учинити сада прије сјетве.

Чишћење и сортирање. — За нас је сада од највеће важности чишћење и сортирање сјемена.

Сјеме, које смо одабрали за сјетву, морамо подвргнути добром чишћењу и сортирању. Одабрано сјеме, још увек имаде у себи зрна разне величине, као и разних других нечистих примјеса. Да се ти недостатци одстране из сјемена, морамо сјеме подвргнути темељитом чишћењу. Сјеме чистимо у главном помоћу вјетрењача и тријера.

Вјетрењем одстрањујемо из жита лагве примјесе као: пљеве, одажде сламе (смрвљене) и слабо развијено зрње. Тријер чисти сјеме од примјеса, које су заостале у њему иза вјетрења; он даље одстрањује из сјемена све округло зрње као: грахор, грахорице и т. д.

Осим тога тријер и раздваја сјеме по величини у три класе. Од свих три класа узима се само прва аз сјеме, дочим II и III класа употребити се у кућнству. Са чишћењем и сортирањем још увијек нисмо свршили посао, јер имаде на сјемени још сјеменки (трусова) снјети, које ми простим оком нисмо у стању видјети, а ипак нам чине много штете годишње.

Да овакове уништимо, т. ј. да им уништити моћ клијања, нужно је да обавимо још један посао прије сјетве, а то је:

Мочење (разкужно пацање). — Да се лишимо те тако штетне појаве, на нашим житарицама, која нам однаша годишње на вагоне пшенице, морамо посегнути за досада изумљеним средствима, у сврху разкужног мочјења.

Мочити се морају све врсте житарица, као јечам, пшеница и раж. Ово навађам у толико, што су неки увјерени, да није нужно мочити јечам и раж, већ само пшеницу. Али како видимо, стварно није тако, јер и ове житарице напада снјет некад јаче некад слабије. Дакле према томе морамо мочити све житарице прије него што идемо сјјати.

Мочења, као и средства за мочјење има до сада много изумљено. Ја ћу овом згодом опитати потанко три начина мочјења:

А) На 100 литара воде одмери се тачно 1 кгр. модре галице, која се мора размочити. Размочи се најлаже у мало млаке воде. Може се успјеха ради прије мало истући (уситнити).

Када се галица размочи и текућина припреми, сила се у текућину сјеме; но не смије се сипати превише. Смије се сипати наједанпут само толико, да буде изнад сјемена још барем аз један педаљ текућине. Оно сјеме, које се дигне на површину, као и остала нечистоћа, ако је има, ваља све скинути и спљити, јер је у томе дјелу највише сјемена снјети. Сјеме се оставља у течности 10 до 11 минути, након чега се мора извадити. Посемотијег успјеха ради, добро је, да прије него раширимо намачено сјеме у сврху сушења, пошкропамо са кречним млијеком, а потом га добро промијешамо и разастремо, да се осуши.

У 100 литара текућине може се намочити од 200—250 кгр. редом. Након тога текућина изгуби сваку снагу. Овако намочено сјеме може се сипати руком већ након пар сати иза мочања. За сјетву сивјавом машином мора се нешто дужи сушити, како би се могло тачно регулисати испадање зрна. Послије мочања, несмије се сјеме стављати у исте вреће, у којима је било прије мочања јер у овима имаде још увјек сјемења синјети.

Да се ово предусретне и спријечи, ваља вреће прокухати у чистој бунарској води или их мочити у 2% растопини модре галице, те посушити, па потом тек можемо поново сипати у њих мочену пшеницу.

В) *Мочење у бордовској чорби.* — Ова се приређује овако: узме се двије посуде (каце), у сваку се налије 50 литара воде, у прву растопи 2 кгр. модре галице, а у другу 2 кгр. живога вапна (креча). Вапно се мора посебно у мањој посуди раставорити (угасити), а потом улити у одређену кацу.

Када су обје растпине удешене, тада се из обје посуде сипају растопине у исто вреће у трећу посуду. Ако није могуће тако, тада ваља свакако раствор модре галице сипати у раствор вапна, а никако обратно. Ова се смјеса зове бордовска чорба. У овакој растопини такођер се мочи сјеме житарица. Сам чин мочања обавља се на слиједећи начин:

Сјеме се наспе у кавак кошар (корпу), па се умочи у текућину. Код тога ваља добро мјешати сјеме са кошаром, па оно што се дигне на површину, ваља све побрати и спалити. Иза 10

до 15 часака извади се кошар са сјеменом из текућине, па се сјеме разастре, да се осуши.

В) *Мочење у формалину.* — Растопина формалина припрема се овако: у кацу се налије 100 литара воде, к томе се дода пола литре 40% формалина, којег се добије у свакој љекарни (апотеци). Након тога ваља растопину добро промијешати. Сјеме се наспе у кошар, па се тури (умочи) у растопину, код чега се сјеме мора мјешати, како би се свако зрно довољно умочило. Оно што се дигне на површину мора се побрати и уништити на напред описани начин.

Сјеме се мочи 15—20 часака. Након тога извади се кошар са сјеменом, па се сјеме разастре, да се осуши. Мочење се може удесити и тако, да се сјеме успе у посуду, у којој је припремљена растопина, тако да буде за један длан текућине изнад сјемења. Такова посула мора имати на дну рупу, тако да се након 15—20 часака, може текућина испустити у другу посуду, а сјеме се разастре да се осуши. Код мочања мора се растопина чеље промијешати, да дође до сваког зрна. У једној растопини може се мочити 3—4 пута, но мора се пазити да не остане преко ноћи и да не исплави.

Дакле, према изложеном, мора се безувјетно свако сјеме мочити прије сетве у једној од наведених растопина. Остаје на вољу појединцу, да ли одабере начин, који му најбоље одговара. Правило за сваки начин, напред је изложено, па је добар сваки, само га треба тачно према предњим упутама извести.

ПОДЛИСТАК

О спремању и чувању пишног биља до употребе.

(Сарвештан)

Сам Ширбан овако описује изразу *Жомбољске камаре*: на самој земљиној површини спреми се, на ширини од 4—6 метара, а на неодређеној дужини камара и на њезино дно се простре огризина или сламе. На ову се слаже пића, а њени се крајеве обложу сламом да не би долазили у додир са ваздухом. Када је камара достигла 4 метра висине, онда се на површину мете танак слој сламе, па чим је сложена храна достигла температуру од 55° С, набацује се горе земља, и то на сваки м² по 10 квинтала, али тако, да се у први мах од употребљен тежине мете $\frac{1}{3}$, а остало тек после 30—48 сати, када се камара слегла.

У крајевима где је оскудица у слами, пробано је слагати пићу на горње описани начин, али да се стране камаре не облажу сламом, па није било великих губитака.

Код овога рада ваља обратити пажњу на то, да тежина падне на целу површину камаре, а нарочито и на ивице, поједнако. Када је одозго на камару метнута слама, у размаку 1—1 $\frac{1}{2}$ метар

преко ширине, онда треба метнути тање греде (чамиче), и на ове, дужином камаре, даске, једну поред друге и тек на то земљу. Добро је метнути нешто више земље на средину како би била камара у средини нешто виша, услед чега би кишница брзо и лако отицала.

Код набацавања земље на камару треба овако поступати. Наместе се поред камаре двоја кола, једна са једне, а друга са друге стране; преко кола се метну даске, на које један раденик баца земљу са тла, а други опет одваде на камару. Овако се набацује прва трећина земље, а остало — пошто се камара слегла — са површине непосредно на камару. Дебљина слоја земље, кад хоћемо, да се да напред поменути количина, треба да је на крајевима 30, а на средини 40 см.

Торнавска камара. У исто време, када је свуда по Ширбановом начину спремана сточна храна, у околини Торне (једне општине у Мађарској) ово је рађено на други начин. Како је и овај рад погодан за наше прилике, то ћу и њега укратко описати.

Код овог се начина пића има одмах после кошења увести и денути. Дужина и ширина камаре треба да је једнака, од 4—8 метара. За висину је довољно 6 метара. Када је камара 4 м.

Овим начином рада, уз остале све услове који су нужни за ваљани раст и напредак, моћи ћемо далеко повисити природ житарница, сачувавши оно, што нам иначе побере снјет.

Адаи Талан
агроном — Крижевца (Хрватска).

ИЗ РАГАРСТВА

Смештање и чување хране у житницама.

У прошлом чланку било је речи о грађењу житнице од услова под којима се то грађење има вршити, да би житница што боље одговорила погледима и потребама савремене пољопривреде. Овом приликом говорићемо о смештању хране у житнице и о њеном чувању. Питање је само по себи важно и заслужује нашу пажњу тим више што се наш сељак на њ мало осврће.

Кад се сврши с чишћењем зрна, храна се смешта у житнице. Ако храна ту лежи дуже времена, она тада захтева нашу нарочиту пажњу. Под утицајем топлоте, кисеоника и влаге, у зрну наступа прилично компликована промена. Влага, која најчешће утиче на промену зрна, потпомаже размножавање плесњи и бактерија, те се зрно, стварањем тога, квари и губи у квалитету. Као што се види, влага је стварни чинилац у стварању услова за живот микроба. Као други чинилац је топлота, која са потребном количином влаге и кисеоника убрзава развиће свих штетних болести на зрну, услед чега оно почиње да се квари.

у квадрат, онда се на сваки угао намести по један стуб. Између стубова метну се *сеченице* 4 даске. У квадрату начињеном од дасака почне се пића слагати и што боље газити. Када је постигута висина ширине дасака, ове се дигну и посао настави. Ово се понавља дотле, док није постигута висина од 6 метара. Поврх овако сложене хране дође — у дебелини једног метра — влажна слама, а на ову неколико тежих греда. После 12—18 сати, садвена се пића слегне на једну трећину. На ову пићу приликом новог кошења, може се слагање наставити, само се прво скине слама са којом је пића покривена.

Код спремања пиће на овај начин, има се пазити на две ствари: прво на то, да се пића одмах по кошењу дене, а друго да се приликом гађења, што боље, узгаје крајеви.

И на овај као и на Ширбанов начин сложен пића, да врло добру сточну храну са минимум киселине.

Како из праксе више познајем Ширбанов начин, то исти препоручујем пољопривредницима, који су принуђени правити киселу сточну храну.

18. VI 1925. год.
Совбор.

А. Жорж
агроном.

Познато је да време, приликом сређивања усева, није увек тако повољно, да би се зрно свагда могло средити у потпуно сувом стању. Зато је потребно да се обрати нарочита пажња при чувању хране од квара, и то особито онда када је време влажно.

Влажност смештене хране често бива као последица велике количине влаге у ваздуху јер, су зрна у приличној мери хигроскопска, те лако апсорбују влагу из ваздуха.

У главном, храна при смештању мора бити сува и са што мање страних примеса. Јер, у колико се зрно сувље унесе у житницу, у толико ће мање бити испарења, чиме зрно много мање губи од своје хранљивости и тежине. Ради тога храна се мора распостирати у тање слојеве, како би створена топлота од дисања зрна што лакше и пре дошла у додир са ваздухом. Честим пребацањем и мешањем хране убрзава се испуштање топлоте, која се ствара у лежању хране у слојевима.

Храна, смештена у житници, треба да је распострта у слоју од 45—50 см. висине. Влажни стрни усеви, све врсте варива, као и олајна репица морају се држати у слојевима од 15—18 см. висине, а пребацавање ваља вршити једанпут дневно све дотле, док се све довољно не осуши. За време лепих и сувих дана отворе — вентилаторе држати отворене, а за време влажних дана затворене. Кад се види да је храна унеколико просушена, довољно је да се једанпут недељно пребацује; ако је пак храна сува, тада се може држати у дељним слојевима, а да се пребацује једанпут у два месеца.

За време мразева храна се не сме пребацивати зато што би водена пара долазила у додир са унутрашњим слојевима хране. За то време капци на отворима морају бити затворени.

Топлота хране не мења се тако брзо као топлота ваздуха. У пролеће ваздух се брзо загреје, а храна у слојевима остаје још за дуже време хладна. Сад, уђе ли топао ваздух у житницу, он се охлади и ствара пару, која долази у додир са храном. С јесени овај се процес врши обрнуто. Наступи ли хладно време, ваздух се засити воденом паром, чија се релативна влажност пење, док количина воде опада. Кад сад отворимо отворе на житници, онда споља улази хладан ваздух, који се меша са топлим унутрашњим ваздухом, као и топлотом хране, и тако помешан одузима влагу храни. И тако, промена времена с јесени није толико штетна као с пролећа. Најбољи су услови за очување хране зими, зато што је зрно до тог времена потпуно дозрело.

Из свега овог излази да се спољнем топлим ваздуху не сме допустити приступ у житницу кад је ваздух у ној хладнији, док, међутим, морамо створити могућност приступа хладнијем ваздуху, што се постиже тиме, да за време топлих дана затварамо отворе, а за хладних дана

и ноћи отварамо. Росе, створене преко ноћи, не морамо се бојати, стога што су спољне прилике сасма друге него у житници.

Врло је важно обрађати пањку на топлоту и влажност ваздуха како у житници тако и споља. Према томе, отварање вентилатора и пребацивање хране вршити само онда, када је топлота и влажност ваздуха у житници већа него ли што је споља. На супрот томе, отвори се морају затварати, а храна не дирати, кад је спољни ваздух топлији и влажнији од унутрашњег. За време влажних и магловитих дана отвори треба да су такође стално затворени.

Приликом реда у житници, када кишовито време траје дуже, потребно је што мање отварају врата на житници. Исто тако, кад се храна смешта, мора се водити рачуна о томе, да влажна и сува храна не стаје једно до друго и да међу гомилама има довољно места за рад око пребацивања.

Д. Ђ. Ђатић.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ.

Питање: Молим Друштво да ми у наредном броју „Тежак“ одговори: зашто треба виноград заламати, на којој висини, у којој доба и дали заламање има каквога утицаја на развиће и дужи живот чокота и на грождје преко лета, и од какве је важности у опште заламање?

Живојин Тодоровић
Тежак из Талина
Неготин — Крајина.

Одговор: Заламање и последње скривање потребно је обављати сваке године на виновој лози. Те радње су допуна пролетњем орезивању чокота, те се могу назвати „зелено орезивање винове лозе преко лета“. Многи су опити чињени са заламањем и скривањем од многих стручњака на страни и код нас. Њихова онакања дала су једнолике резултате. Они су се сви сложили у ове:

1. Да се заламање отпочиње после цватања лозе и врши неколико пута;
2. Бујиње ластаре заламати више а слабије ниже;
3. При заламању, односно скривању, дозвољно је 6—7 листа оставити изнад највишег грозда; односно 10—12 листа укупно од основне ластара до врха;
4. Заламањем се олакшава приступ топлоте, па је и зрење брже и равномерније (како ластара тако и грожда);
5. Бујност свију чокота једнообразна је, ако се ове радње врше на истој висини, а омогућава се лакша примена превентивних средстава противу криптогамских болести винове лозе (пероноспорне и оидијума), као и противу грожданог мољца — црва;

6. Заламањем и скривањем зауставља се пораст ластара у корист зрења грожда, здравље лозе и доњих пупољака, који ће при резидби идуће године бити употребљени, као кондирни и замена (резидици); и

7. Сувише ниско скривање врхова ластара на штету је квалитета грожда, а иде на корист повећавања бербе. Претераност у овоме могло би да буде на штету правилног развијања чокота и осигурања бербе идућих година.

Бошкович.

Питање: Калеммо сам један лимун 1918. г. у саксији (бачви), исти је родио 1923. г. и на њему је било око 120 ком. 1924. г. понео је био доста али збаца род. У овој години цватио је доста и дошао до величине ораја, и све збацио род, тако да и цват опада сада. Земља нова дата у марту т. г., подкресан на време, изложен сунцу, увек на отвореном ваздуху. — У чему може бити узрок да сада род збацива 2 године? Имам лимуну нова више за калемљење од 2 и 3 године, а имам и калемљених од 3 године који нису за род стигли.

Каку негу треба да употребим да до свог рода сваке године доспевају и да род очувам?

Калемљење сам вршио под кору а расаду сам добио од семена. Калемљење сам вршио у јуну, а ове које имам за калемљење, мислим да пробавам у августу.

Молим за тачно обавештење кад је лимун најпосудије и боље калемити, на и који начин са њим поступити да цват и род одржи и до употребе дође.

Душан К. Маћак.

Одговор: Да лимунови не би збацили род, треба pazити да се не заматне одвише рода. Ако се заматне много рода, држат ће се док буде могуће, пак ће га биљка збацисти, чим буде исти трошио више хране него ли је корен налази у земљи. Године 1923. је лимун преродио и исцрпιο се а сада се посејају последице. Године 1923. требало је одмах с пролећа одстранити половицу рода. По свој прилици да се је лимун г. 1923., услед превеликог рода премола развио у вегетацији. Цветови, који су се појавили год. 1923. и 1925. нису били у прикладном положају за развитак плода за то мало што се је могло заматнути, а оно мало што се је заматнуло није се уздржало. Није искључено да је и нагла промена температуре могла проузрочити избацивање рода. То је могло настати усљед непажње преко ноћи, ако је прозор остао отворен а ноћ била хладна.

Да се род осугура треба умерено ојачати вегетацију; ђубрити штедљиво и обрезивати гране, особито оне, које су већ донеле род и које се нису помладиле. Ако ли се заматне много плода треба да се одстрани одмах у почетку један добар

део оставивши 40—70 ком. прама тому у каквом вегетативном стању се налази биљка.

Кадеи се месеца јуна и то окулирањем. Рез на подлози треба да је у облику **1**. Око да је зрело, али да није још опао лист. Лист се скине само до петелке. Над окалењеним пулом не сме ништа да расте али треба да буде неколико листова ради асимилације сокова.

Марко Марчић.

НАШИ ДОПИСИ.

23. VII-1925.
Брезовица.

Један сељак ако хоће иоле као човек да живи треба много да зна и научи. Али од куда то знање он највише добија? Најпре од својих родитеља, па од комшија, видећи како то други ради, па и он онако.

Дали је то знање за сељака довољно? Ни-уколико није, јер радећи на тај начин само се одржава оно старо. Обично се каже, овако су и моји стари радили, па им је било добро, па ћу и ја тако.

Али времена се мењају, народа све више, земља иста стоји, само више радећи испошћава ће се све више. Зато треба више знања и вештине, па да се дође до доброг приноса.

Све на земљи што живи, највише живи од производње сељаков; према томе сељак — пољопривредник треба да зна:

1. Када и како треба њиве орати.
2. Како треба и када сејати кукуруз, пшеницу, раж јечам, оvas, како кукуруз треба копати и остала жита плевити, жњети, врћи, па и жито чувати.
3. Када треба кукуруз брати и проветравати да се у салашу не уквари.
4. Када и како треба садити кромпир и преко зиме га чувати.
5. Како треба гајити лук, купус, паприку, патлиџан;
6. Кад треба косити ливаде, средити сено.
7. Како треба садити шљиве, одржавати и род корисно употребити.
8. Како треба садити и окалемити јабуке, крушке, дуње, трешње и остало.
9. Како треба пориљати за виноград, садити, одржавати, справљати вино од истог.
10. Како треба садити лан и конопљу и од исте справљати влакно за одело.
11. Како треба неговати, изводити, одржавати говеда, овце, коње, козе, па од њих приход имати.
12. Како треба изводити живину: кокоши, ћурке, гуске, пловке, патке, и пчеле.

Када ово све треба да зна један пољопривредник, треба још да има па да до тога дође:

- а) за орање: плуг или ралицу и дрљачу;
- б) за копање: мотилу и копачицу;
- в) за жетву: срп, жетелицу;

- г) за ливаду: косу и косачицу;
- д) за вршац: вршалицу или врћи са стоком;
- ђ) за смештај кукуруза и жита треба салаш и амбар;
- е) за кромпир треба правити трап;
- ж) за купус треба имати каце, за паприку чаброве;
- з) за шљиве имати каце, или сушницу за сушење;

- и) за вино бачве и буриће;
- ј) за говеда и коње штале, за свиње оборе, за овце кошаре;

к) за живину имати кокошар — живинарник. Поред овога шта још један пољопривредник треба да зна па да може да живи?

Дали се ко брине да тај пољопривредник све то зна боље да би више користи имао? Брине се али не као што би требало.

Пољопривредно Друштво доста ради, преко „Тежак“ доноси разне поуке, али то сваки неће да чита.

Постоје пољопривредне школе, али њих посећује из среза по један или два младаци који после свршене школе траже државну службу.

Срески економисти само отправљају текуће послове, не иду по општинама и селима да држе поучна предавања.

Према томе пољопривредник је остао овет да ради онако како су му стари радили, или да се угледа на комшију који нешто добро уради да би и он тако урадио.

Шта би требала држава да уради за нашег пољопривредника, да му пољопривредна знања прошири и допуни? Моје је мишљење ово:

1. За све одрасле, имати по једног путног наставника; а за ово су најагоднији срески економисти. Наредити му да у свакој општини или већем селу одржава преко године по неколико предавања из пољске привреде, а о свом раду сваког месеца да подноси својим претпостављеним извештаје, где је у ком селу или општини, кад и како предавање одржао, и колико је било слушалаца и на тим предавањима заинтересовати народ да отвара пољопривредне подружине са читаоницама, којима треба држава да изапла у сусрет давањем поучних књига, и с времена на време прилодно неко грло или семе.

2. За мање, треба отворити при свакој сеској основној школи, бар двогодишњи принудни пољопривредни течај, за ову децу која не оду на даље школовање већ желе остати код својих кућа, са њима стварати пољопривредне дечије клубове, тако да се од 12—14 год. занимају само читањем пољопривредних књига и практичним радовима, да им се то усади у мозак да би код куће само о томе бринули и радили, па и спремали се за бољу будућност.

Милан Петрановић
земљоделца.

БЕЛЕШКЕ

Да ли је боље давати коњу зоб у целим или нагњеченим зрнима или прекрупљен? — Да би се на то питање тачно одговорило, чини се су огледи у пољопривредној школи у Гриньону, па је нађено да је за коња најпробитачнија прекрупа од зоби, па онда нагњечена зоб, док зоб у целим зрнима долази на последње место.

С гледишта сарвљивости прекрупљена зоб према нагњеченој зоби стоји исто тако као и нагњечена зоб према целој зоби — у зрнима.

Узет је за вршење огледа један коњ, чија је тежина била 333 килограма и која се није мењала у првој периоди док су огледи вршени. Тежина тог коња порасла је на 343 кгр. за 15 дана хранења са нагњеченом зоби, потом на 350 кгр, кад је на место нагњечене зоби употребљена прекрупа од зоби, која се, дакле, показала много боља него друга два облика зоби у погледу сарвљивости.

Нагњечена или прекрупљена зоб повећава анатно запремину и тежина 1 хектолитра зоби смањује се за више од половине после гњечења или прекрупљивања. Треба према томе водити рачуна при давању оброка о броју литара дате зоби.

Услед тога што се не води рачуна о тој разлици чини се грешка, те се мисли да је гњечена или прекрупљена зоб гора за коње него цела зоб.

Да се бордовска чорба боље за лист залепи — Једно добро средство да се бордовска чорба боље за лист залепи и са листа не склизну на земљу, јесте казеин, један састојак млека, који се може набавити у дрогеријама или у радњама, где се фарбе продају.

Казеин ваља унети у бордовску чорбу и помешати га у њој, тек кад се претходно раствори. Може се поступити на два начина:

1. У један суд усуги 50 грама казеина па сипати одозго 1 литар воде; промућкати све и док се раствор није сталожено сипати у њега једну чашу за пијење воде кречњог млека, потом опет све промућкати још неколико секунди и раствор казеина је готов. Тако растворен казеин довољан је за 1 хектолитар чорбе. Ако се чорба сарвља у већој количини, за већи виноград, онда на сваки хектолитар чорбе треба рачунати по 50 грама казеина.

2. Растворити 50 гр. казеина (а неки препоручују и мало већу количину од ове) у малој количини вруће воде, којој се дода мало соде — карбоната натријума. Кад се сав казеин растворио промућкати га, па сипати у 100 литара припремљене чорбе, која и сама треба да је нешто алкална, (то јест, да црвена лакмусова хартија, замочена у њој поплави).

Казеин доприноси да се и нешто мање чорбе утроши за прскање и да чорба остане нешто дуже на листу, што чини велику уштеду вино-

градару у борби противу пероноспорне, а нарочито када су пролећа и лета кишна.

Наш члан Г. М. Јованић агроном из Београда додавао је ове године казеин у бордовску чорбу па не може да се нахвали постигнутим резултатима. Нека се и други на њега угледају, па то средство опробају, ако не у овој, оно бар у идућој години.

Справљање мешанца и његова употреба. — Непоштина је истина, да се у селу ни у чему толико не грешу, нити посвећује тако мало пажње као ђубрету; шта више поступа се са њим као да нема никакве вредности и као да не доноси никакве користи у пољопривреди.

Поред стајског ђубрета, много другог ђубрета и разних одпадака има разбацано по двориштима и економијама неупотребљено, а које претставља велику вредност за пољопривреду. Само са мало труда и разумевања, пољопривредник може од тога да црпи велике користи, а то све скупа и спреми га у виду ђубрета — мешанца.

Мешанца је врло добро ђубре, које се, због тога, што садржи довољно храњивих састојака и услед брзог дејства, употребљава за ђубрење с главе, за ђубрење ливада и повртњака, а врло је добро и за остале друге усеве.

Његова вредност је различита стога што се сарвља из различитог материјала, али је зато као ђубре од велике важности у пољопривреди, јер садржи, као што рекосмо, важних храњивих састојака: натријума, фосфора и калијума. Справља се обично из разних животињских, биљних и минералних одпадака, те га за то може сваки пољопривредник са мало труда и воље спремити.

За сарвљање мешанца велику вредност претстављају животињски отпацци, којих има свуда на економијама, а које треба пажљиво скупљати. Угинула стока и живина, ако није угинула од заразне болести, најбоље се искористи за сарвљање мешанца. Месо угинуле животиње, пошто се претходно скине кожа, кува се у воду, у којој је усуга сумпорна казеина 1:25, док се кости не одвоје од меса — обично 2—3 часа, затим се месо помеша са животињском утробом, крвљу и осталим одпадцима, па пошто се дода 3—5% гипса и издвоји маст, која нема никакву вредност за ђубре, изнесе се на ђубре и прелије водом у којој је месо кувано. Кости се иситне или се скувају у води, као месо, са сумпорном киселином, и исто тако употреби за мешанца.

Осим овога за сарвљање мешанца употребљава се крв, утроба од животиња, кости, длака, отпацци из фабрика, мање количине стајског ђубрета, ђубре живине, људски измет, пушкеви, скупљене гусенице, и т. д. Од биљних одпадака: зелени коров, лишће од кромпира, отпацци свих утралњених кртоластих биљака, пиварски отпацци, неупотребљене уљене погаче, трње од тестери-

саних дрва; од минералних материја: сметлиште са улица, ђубре из канала и јама, шљам и нанос из река, пепео од сагорелог дрвета, а од најмање је вредности, као ђубре, пепео од сагорелог угља. У опште се употребљава за справљање мешанца све што у себи садржи и најмању вредност као ђубре: отпаици из кујне, сметлиште из трапова, меласа и т. д. Све то треба пажљиво скупљати, јер престава извесну вредност за справљање мешанца.

При справљању мешанца треба увек додати нешто креча, јер креч, с једне стране утиче да се тешко растворљиве материје у мешанцу, брже растварају, а с друге стране спречава неке материје, које су од вредности, да излазе и губе се.

Спремање мешанца врши се обично на згодном хладовитом месту у крај њива и ливада или у дворишту, а у висини 1—1.5 м. и покрије се једним слојем земље. Да би се изазвало подједнако раставање материја, треба гомилују мешанца често поливати пиштенином или у недостатку ње обичном водом, а при том с времена на време треба гомилу избушити тако, како би поливена течност свуда подједнако продрла. После $\frac{1}{4}$ —1 године мешанца се обично распада у једну масу, која ће се употребити за ђубрење.

Мешанца се на њиву изнесе у малим гомилицама или поспе у браздама, па се дрљачком пређе и растури. Према својем саставу мешанца се употребљава за ђубрење 1 хектара обично 60 до 120 кола.

с.

ЗАПИСНИК

32. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, држане 13. авг. 1925. год. у дому друштвеном у Београду.

Били су присутни г. г. заменик председника члан Б. Ранковић и чланови: Б. Бошковић, Д. Спремић, Б. Станисављевић и Ј. Стојановић.

Председавао члан г. Б. Ранковић.
Бележио секретар г. М. В. Дамјановић.

I.

Прочитани су записници:

1) Бр. 7601. — XXXI седнице Управног Одбора и
2) Бр. 7586 и 7697 — XX и XXI седнице Књижев-
ног Одбора. — Одбор усваја прочитане записнице.

II.

Мишљења Финансијског Одбора:

1) Бр. 7785. По писму Подружине из Трстеника да јој се приме потраг 5 ком. сечке стим да ће она платити подвоз — Одбор усваја молбу, пошто Подружника пристаје подвоз да плати.

2) Бр. 7572. По писму Адама Јосановића из Бора, Одбор усваја мишљење.

III.

Мишљења Набављачког Одбора:

1) Бр. 7651. По реферату магационара да су приспели калциметри — Одбор усваја мишљења да им продајна цена буде 700 динара.

2) Бр. 7132. По реферату магационара о приспелим справама од Д. Д. Плуга и извештају Одбора да их је

прегледао и примио, Одбор усваја мишљења да им продајна цена буде:

7 ветрењача V 1 по	2.200 дин.
2 казана за сточ. храну по 85 а	910 "
3 ветрењаче KB 1	1.700 "
4 сечке за репу Триумф	1.225 "
5 " " " Ево	730 "
1 преса за грође	од 450 л 5.000 "
1 " " "	350 " 4.300 "
3 " " "	75 " 2.000 "

3) Бр. 7723. По реферату магационара и извештаја Одбора за пријем материјала да су приспеле и унете у магацин 1000 ком. воћарских макара — Одбор усваја мишљења да им продајна цена буде 30 дин. по комаду.

4) Бр. 7658. По понуди Блаши и Ком. за макаре за скидање гусен. гнезда, усвојено је мишљење да се поручи 240 комада

5) Бр. 7516/7783/7564. По питању набавке воћарског алата усвојено је мишљење да се усвоје понуда Кундеа и сина и да се одмах поручи: 3000 јалмарских нежева 30 Д од 10 см; 200 ком. кресаћих пожева 3 Ез од 10 см и 50 ком. воћарских макара 132 од 23 л/м.

IV.

Мишљења инспектора:

1) Бр. 7745. По молби ново основане Подружине у Зеници, да се прими у састав усвојено је мишљење и одлучено да се прими, пошто је испунила све услове.

1) Бр. 7744. По прочитању телеграфског поздравља са збора из Кавадара, приложеног оснивача Подружине, Одбор га прима знању и жели им срећан рад.

V.

Бр. 6789. По прочитању предлога нових подружњинских прописа одлучено да чланове који говоре о среским Савезима престављају секретар.

VI.

Бр. 7665. По писму Министра Пољопривреде и Вода Бр. 28135/1 којим тражи мишљења да ли и колико година треба признати за пензију г. В. Т. Радовановићу, за рад на културно пољопривредном просвећивању народа за време кад није био у државној служби. Одлучено, да се предмет упути на мишљење и извештај члановима г. г. Б. Станисављевићу и Ј. Стојановићу.

VII.

Саопштења и предлози:

1. Бр. 7582. По прочитању позива Главног Задружног Савеза да Друштво упути делегата 2. о. м. на анкети о новој парничкој тарифи, као и саопштења да је Председништво одредило за Друштвеног делегата, члана г. Б. Станисављевића. — Одбор прима знању, као и реферат г. Станисављевића о раду анкете и доношени резултати.

2. Бр. 7682. Прочитано је саопштење Министра Пољопривреде и Вода Бр. 29777/1, да је свога статистицара г. Н. Стаменковића који је био на раду у Друштву, повукао у Министарству, због оскудице у особљу. Одбор прима знању.

3. Бр. 7746. Прочитан је позив Италијанског Посланства за пољопривредну илаложбу у Милану, од 16. августа до 15. септембра о. г. Одбор прима знању и одлучује да се позив објави преко Тежака.

4. Бр. 7767. Прочитан је позив Чехословачког Посланства за Прашки Велесајам од 6—13. септембра о. г. Одбор прима знању и одлучује да се позив објави преко Тежака.

5. Члан г. Б. Ранковић реферирше да је посетно Јадранску илаложбу као изасланик Министра Пољопривреде и Вода и Друштва.

Винска илаложба била је у Шибенику, а пољопривредна и др. грана у Сплиту.

Сплитска илаложба била је у три аграде. Бродоградња

и рибарство нарочито су истакнути. Но и пољопривредно одељење било је доста интересно, али одмах пада у очи пасивност краја, јер је било мало излагача и са мало производа. Оно би било много интересантније и привукао би више посетилаца да је организација и излагање боље и прегледније изведено.

Винско одељење у Шибенику смештено је у биоскопској сали Кушоновића је била сваком приступна.

Изагачи су излагали по 15-20 флаша разних вина која обично имају по 15-16% алкохола, јаке боје много екстракта и мало киселине. Било је изложено доста и природних десертних вина са 17% алкохола.

Изложбени Одбор и излагаче поздравиле је као делегат Друштвени на једној конференцији и том приликом позвао их, по овлашћењу Друштва да о Друштвеној Слави пренесу изложбу у Београд. Предлог су прихватили а вољни су да том приликом изложе и нова вина.

Он ће да продужи преговоре са аграр-визачким одбором и тражиће да поред изложбе буде и кушоновица.

За обавку изложбу Друштво има 40.000 динара раније одобрен од Министра Пољопривреда и Вода на би се та сума могла искористити, и излагачи помогли у трошковима. Одбор прила предњи ваздушни знању и овлашћује г. Ранковића да продужи преговоре.

Са овим је седница завршена.

Калцијев цијанамид (кречни азот) једно од најбољих азотних вештачких ђубрива

добља се код:

СРПСКО ПОЉОПРИВ. ДРУШТВО У БЕОГРАДУ.

32, 4-8

ВАЖНЕ ВЕЛИКЕ ИЗЛОЖБЕ БЛАГА У ТИРОЛУ

Тимарена и теглећа марва сваке врсте (сиво смеђе тиролско брдско говече, оберталерско, туксер цилер-талско, унтериталерско пегаво говече, пинцганско) са или без уверења о багри строго алиинско, најпознатија квалитета може опет да се добије. Важни вањари држе се:

У септембру: Ист 4. и 28. (Г. О.), Рајте 9. (Г. О.), Зел 3, 14. и 30 (Г. О. и Г.), Телф 17. (О. и Г.), Штајнах 21. (Г. О.), Ватенс 21. (Г. О. У. и Т.), Матрај у Источном Тиролу 21. (П.), Куфштајн 21. (П. и У.), Умлаузен 23 (Г. О. и вањар тимарене марве), Зирл. 24. (Г. и О.), Инзбрук 25 (Г. О. и У.), Рјад и Т. 25 (О. и Г.), Штринген 29. (Г.), Лицц 26. и 29 (П.), Св Јохан и Т. 28 (П.).

У октобру: Лицц 3. (П.), Ландс 5. (О. и Г.), Кицбиел 5 (П.), Инзбрук 8. 16. (О. Г. и У.), Бух 8 (Савезни вањар У.), Мејерхофен 10. (У. и Г.), Швац 12 (У. Г. и Т.), Фарен 12. (О. и Г.), Рајте 13 (Г. и О.), Бриксег 14. (У.), Штајнах 15. (Г. и О.), Ајген 19. (У. и Т.), Сицц 19. (У. и Г.), Хондфартен 20 (П.), Верелл 21. (У. и П.), Пруц 26 (О. и Г.), Телфс 28. (С. и Т.), Елбегеналд 28 (О. и Г.).

У новембру: Хал и Т. 2 (У. О. Т. и Г.), Лицц 5 (П.), Истс 5 (О. и Г.), Св. Јохан и Т. 6. (П.), Рајте 7. (О. и Г.) Јенбах 11. (У.).

УПОЗОРЕЊЕ: О = оберталерско, У = унтериталерско пегаво говече, Г = сиво-смеђе тиролско горско говече П = пинцганско, Т = туксерцилдерталско.

ОБАВЕШТЕЊА даје бесплатно најспремније Vch-vermittlung für Tirol, Innsbruck, Vilhelm — Greil — Str. 9. (Landeskulturat).

Помогање код накупна и товариња, као и догон на окуп од раних одгојних Задруга помоћу погреника, врло јефтино.

Председник А. Талер, с. р.

35, 1-1

ПОРЗОЛ

Сигурно средство у прашку противу главнице. 200 грама Порзола доста је да се запраши 100 килограма семена.

Порзолом може се за десет минута опраштити 100 до 200 килограма семена.

Порзолом опрашено семе не треба сушити, већ се може одмах сејати.

Порзолом опрашено семе не дирају пољски мишеви.

Порзол осигурава обилату жетву.

Сваки напреднији пољопривредник прашки Порзолом семе пшенице, ражи, зоби и т. д. противу главнице.

ТРАЖИТЕ УПУСТВА И ЦЕНЕ ОД

„КАШТЕЛ“

34, 3-12

ФАБРИКА ХЕМИСКО-ФАРМАЦ. ПРОИЗВ. А. Д. КАРЛОВАЦ

НА ЗНАЊЕ!

Српско Пољопривредно Друштво има:

Тријере Хајоње обичне I/а	Дин.	2.400
" " обичне I/1	"	2.800
" " сортираче II/а	"	3.500
" " сортираче II/1	"	3.800
ветрењаче домаће са 8 сита	"	2.200
Хофнер-Штрац са 12 сита	"	2.600
муљаче за тропње обичне	"	1.150
пресе за тропње од 450 лит.	"	5.000
" " " " 350	"	4.300*
" " " " 210	"	3.500
" " " " 180	"	3.700
" " " " 150	"	3.400
" " " " 75	"	2.000
маље за малину, парадајз и др.	"	300 и 220
Калциметар, са терезијама и теговима	"	700
сечк: за релу „Триумф“	"	1.225
" " " " „Ева“	"	700
Калциум цијанамид (само на 100 кгр)	"	430
семе лудерке — гарантовано чисто	"	30
" " енглеске траве (за паркове и пашњаке)	"	20
патент тегле од 1 л	"	14
" " " " 2 л	"	23
тегле за мед од 1 кгр. са метал поклопцем	"	12.50
" " " " 1/2 " " " "	"	7
" " од мајолице 2 " " " "	"	18

Набавка је извршена у ограниченим количинама, због чега треба благовремено наружити вањашти.

Семе шаљемо најмање 10 килограма, а тегле најмање 6 комада.

Појединач, при свакој поруцини, треба да пошаљу пољовину њене вредности у напред.

На кредит (отворен рачун) узимати само оно што ће се сигурно, у току датичне сезоне, продати, пошто се наручене справе, семе и други материјал неће наград примати.

За групније пошиљке увек тачно означити најближу железничку или паробродску станицу, а за сигурне, најближу пријаву пошту.

33, 3—

* У 33. броју погрешно је штампана цена пресе за тропње од 450 лит. дин 400 — а треба дин. 4.300 — Може се читати да то је нова знања.

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.

на годину 20 дина.

ТЕЖАК

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

на годину дана 45 дина.

Бази и војници добијају лист у
пола цене.

Примљени рукописи се не враћају

Претплата се пољском уреднику за
целу годину.

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ

укупно се

Срп. Пољопривредном Друштву
у БЕОГРАДУ

Претплату примају и све поште

На основу најновијег решења од
априла 1899. г. претплату друштвеном
листу пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

ОСНОВАН 1868. ГОДИНЕ

За С. П. Друштво власник, председник, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 36.

БЕОГРАД, 6. СЕПТЕМБАР 1925. ГОДИНЕ.

Година LI.

Садра (гипс) као гнојиво.

Опће је позната чињеница, да је садра била прво умјетно гнојиво, које је код нас било у употреби, нарочито за ђубрење првене дјетелине и луцерке. И данас по негде нађе се који од старијих сељака, који је пријашњих година и с успјехом ђубрио дјетелишта са садром. Два су главна разлога била, што се је код нас ранијих година садра употребљавала за ђубрење дјетелишта. Један од тих разлога био је у томе, што се заиста помоћу садре повећава принос дјетелине и луцерке, а други разлог у томе, што је садра била веома јефтина, а и трошкови превоза жељезницом за садру нису били претјерани.

Кад је касније и код нас дошло до брижљивијег поступања са стајским гнојем, кад се је почело употребљавати умјетна гнојива у већој мјери, те кад је садри поскочила цијена, онда је употреба садре за гнојење почела назадовати, док коначно није у опће пала готово у заборав. Уза све то даду се са садром поставати заиста лијепа резултати, па неће бити на одмет, ако се рече која ријеч о садри као гнојиву, у толико прије, што садре имамо и у нашој домовини, те је не требамо добављати из иностранства као што је то случај у многим другим умјетним гнојивима, н. пр. са чилском шалитром, Томасовом дрозгом, калијевим солима итд.

Садра је сумпорно-кисело вапно, те се према томе садра састоји од два битна дијела: од сумпорне киселине и од вапна. И сумпор и вапно представљају нам два важна биљна хранива, без којих не може ниједна биљка ни живјети ни напредовати. Сумпора има у тлу редовно доста, у толико прије, што га биљке не троше пуно. Но ипак има биљки, које сваке године извлаче и веће количине сумпора из земље; ту спадају све оне биљке, које образују веће количине бјелана, а то су у првом реду махунарке као: грах, боб, првена дјетелина, луцерка итд. Нарочито може се код луцерке догодити, па под њом земља напакон осиромаша на сумпору, јер луцерка знаде издржати и по више година на једној те истој

земљи. По томе је разумљиво, да садра већ због њеног садржаја на сумпорној киселини може бити од користи по наше усјеве. Још је прије то случај абор садржаја садре у вапну. Наше су земље највећим дијелом сиромашне на вапну, не само због тога, што у природу наших усјева извлачимо из наше земље сваке године знатне количине вапна него нарочито због тога, што нам кише сваке године из наше земље испирају и односе у дубље слојеве велике количине вапна. Што лакша и пропустивија земља и што више има преко године оборина, то је сиромашнија земља на вапну. Красан пример имамо зато у даљматинском кршу. И оно мало земље, што је у оним крајевима има, настало је све од реда од вапненог камњна, па ипак земља у кршу највећим је дијелом сиромашна у вапну, јер га велике кише преко године непрестано из плитке земље испирају и односе у дубље слојеве. Будући да се садра, како прије спомену смо, састоји и од вапна, разумљиво је, да ђубрење са садром може доносити исто тако користи као да земљу ђубримо и са чистим вапном.

Но садра има још и једно друго својство, због којег има знатну важност за ђубрење дјетелине и луцерке у извјесним приликама. Садра је размјерно лако топиво у води. Дође ли садра у земљу те се у њој отопи, онда се вапно из ње измјењује са осталим хранивима из земље, нарочито са калијем, те тако калиј постаје топов и може да служи биљкама за храну. Све дјетелине, а нарочито луцерка требају пуно калија, особито луцерка, која остаје по више година на једној те истој земљи. Нађубримо ли луцериште са садром, више ће се од земљишне снаге отопити калија и последиједица мора бити, да нам луцерка повољније и боље расте. У томе је најглавнија важност садре за ђубрење, а та важност постаје за нас још већом, кад се узме на ум, да у нашој домовини нема ниједне налазишта калијевих соли, али имамо највећим дијелом тежку земљу, у којој има од нарави више калија, који се дабоме налази у теже приступачном облику за наше усјеве. Вубрити дјетелишта и луцеришта са садром значи

исто као да их ђубримо са калијом с наше рођене земље. А кад црвена дјетелина и луцерка извуку из земље веће множине калија, онда ће га већа множина долазити и у стајско ђубре, а с њиме и опет у поље. Са садром даду се, дакле, код нас мобилисати велике множине већ непокретног калија у нашој земљи.

Сасвим посебну пажњу заслужује садра у оним нашим крајевима, у којима се налази тако зване „шалитрене земље“. Таквих крајева налази се код нас у сријемској Посавини, па онда у појединим дијеловима Војводине, нарочито у Бачкој око Пригљевице, св. Ивана, Српског Милетића и Сомбора. У крајевима као што су напоменути наши и као што је то још чешће случај у Америци, гдје има преко године мање оборина, а гдје је испаривање влаге из земље за дугог и топлог лета веома јако, знаду се у мекоти нагомилати веће множине соли. Превладава ли међу таким солима сода (натријев карбонат), то попричи земља веома лоша својства; земља постаје збијена, тешка и непропустна, готово сасвим неплодна, и врло незгодна за обрађивање. Док је таква земља сува, не може плувати у њу, а ако се оре, док је још мекана, то се брзави на сунцу осуши у грувце као цемент, које се не даду никак о здобити. Често је могуће овакву шалитрену земљу поправити ђубрењем са садром, јер се натриј од соде спаја са сумпорном киселином из садре у натријев сулфат, који је у води прилично толив, те га оборине могу одвести у дубље слојеве. На томе се оснива поправка шалитреног тла помоћу садре.

ПОДЛИСТАК

Треба ли предузимати какве мере кад се појави митарење код живине?

Митарење је једна природна појава. Сваке године крајем јула и почетком августа, у време великих врућина, примећује се једна чудна појава код живине: живахне и продуктивне кокоши на једанпут постају необично мирне и потпуно престану носити. Старе кокоши дочекаће тако и хладне дане, па ће и њих пропустити и неће направити понова у своја гњезда; једино што ће по неке младе и ране кокице давати у то време јаја онеме, који се о њима брине.

Услед чега долази тај нагли преокрет? Од митарења, или пре од последица митарења.

Митарење је једна природна криза, која је својствена свима тицама и која се познаје по опадању и обивању перја. Сељанке немају права што тој појави не придају важности, јер значавањем хране оне могу знатно скратити трајање непродуктивности, која ометна кокоши да носе четири месеца, а ко се она занемари.

Физиологија митарења. Било да је реч о кокошима, гускима, пловкама или другој живини,

Из свега, што је до сада речено, произлази, да се разумни земљорадници могу често врло користно послужити са садром. Но како садра најређе служи усјевима за храну, него више користи неправно било тиме, што доводи у растопину калиј, било тиме, што претвара натријев карбонат у боље топови сулфат, користно дјеловање садре везано је на сасвим извесне услове те ваља прије прве употребе садре за ђубрење повести покусе у малом, те извидити, хоће ли њено дјеловање бити од праве хасне или не. А кад се ради о ђубрењу са садром, онда не ваља никада сметнути с ума, да се с њоме нипошто не појачава снага земље. Због тога са садром се не ђубре мршаве и гладне земље, него се с њоме подржују само богате и јаке земље, да на њима још боље успијевају махунарке уопће, а нарочито црвена дјетелина и луцерка. У то име узима се садре 2—3 квинтала на 1 катастално јутро, и то с прољећа, док је још вријеме топло и влажно. Садра се разбаца по дјетелишту, чим се дјетелина с прољећа „крене“, те послједе тога ваља дјетелиште подрљати. Буде ли с прољећа вријеме топло и суво, слаба ће хасна бити од ђубрења са садром, јер онда неће доћи до тога, да се калиј из мекоте отопи и да доспије у дубље слојеве, у којима живи корење, нарочито луцерке, која зна да потјера корење и на 1 м. дубљине.

Ing. Crjeman Jurin,
професор госп. шум. факултета
у Загребу.

перје мора отпасти, када је зрело, то јест, када престане да расте и када се више не храни. У том моменту свеукупно перје потамњује, корен се покреће у његовом лежишту и најзад се одваја, опада, изгоњен новим перјем.

Као последица те промене настају поремећаји у кружењу крви, који се познају по лимфатизму и анемији, услед чега крста и црвени дјелови око кљуна постају безбојни и живина се јако сневесели. Кад се посматра једна кокош, која се митари са својим пањеничким изгледом, појима се да јој нешто фаши и да се хематога рјаво обавља, да крв треба да се оживи.

Без сумње је да здрава и снажна грла поднесе лакше митарење, али слабачка и болесна грла тешко су њиме погођена. Код оних грла, која имају у себи клице заразног запаљења, дифтерије, септикемије и т. д. те се болести појављују и липсавање настаје. Како је свагда лакше срочити болест него ју лечити, мере предохране за заштиту живине у таквим случајевима треба неминовно предузети.

Последице митарења. Поред периодичних нормалних појава, појачања опасних и смртносних зараза, које наступају као последица ми-

ИЗ ВИНАРСТВА.

Калиум-метаби сулфит и његова употреба у винарству.*)

Калиум-метаби сулфит исто тако и калиум-би сулфит беле су а кристалне соли, које се у винарству употребљују. Њихова је употреба честа и са добрим и сигурним дејством, како при преради грозђа, тако исто и при одржавању и лечењу вина. Практично се узима да у калиум-метаби сулфиту има 50% сумпор двооксида (сумпорног дима), када је чист и без других примеса, због чега је и најбоље средство ове врсте, јер се зна тачно колика је количина сумпор-двооксида унесена у ширу или вино.

Дејство сумпор-двооксида у шири је ово: успављује гљивице алкохолног врења а једновремено и гљивице разних болести. Дobre гљивице (питоме) брзо се освесте, после 24 часа, и отпочну свој рад, претварајући грозђани шећер у алкохол и др. материје. Тиме брзо преовладају над гљивицама разних болести (дивљим) тако, да док се ове освесте, за то време сва количина шећера у шири буде прерађена од добрих гљивица (елиптичних), а рђаве гљивице немајући повољну средину за развијање, постају безопасне.

*) Управни Одбор С. П. Д. на седници својој од 20. августа о. г. ставио на је у дужност да напавне кратко упуство о употреби ове соли у винарству, што радо чинимо. Прва огледа са метаби сулфитом вршена су у Јагодина на шири и зрнама узрале држ. лозног расадиња, када је и привезан материјал на и англески курс за арханске економе, одржан у 1936. год. од г. Др Вел. Н. Стојковића тадашњег писара Министарства, сада начелника.

тарења, ово штетно дејствује и на рад јајних жљезда, услед чега настају и губитак у јајима.

Доиста, од момента, од кад отпочне да се ствара ново перје, па док ово не буде потпуно образовано, кретање крви као да скреће од свога правца. Ако се поремећаји у кружењу крви брзо не сузбију, пре него што наступи хладно врење и влага, ношење јаја неће се обновити и живинар губи од сваке кокоши по 20 до 30 јаја, баш у време, кад ова имају највише вредности.

Мере предохране. И ако не постоји прави лек противу митарења, ипак има средстава помоћу којих се може скратити трајање кризе и смањити степен њене оштрине.

Најбоље средство састоји се у храни, коју треба зачинити да надражује и окрепљује што је могуће више, додавањем материја које помажу грађење перја а на име: протеина, фосфора, сумпора, и гвожђа.

Доиста у перју има много азота 4—6% од његове тежине, као и много минералних материја, којих нема у довољној мери у обичним оброцима. Те материје треба додати храни, којом се кокоши хране.

Али да би специјални начин храњења живине, која се митари, произвео своје дејство, треба

Гљивице разних болести су са већом површином, па је и утицај сумпор-двооксида много јачи на њих. Резултат је овог дејства код вина, прерађена са калиум-метаби сулфитом: јаснија и сталнија боја, сталнија сјајност, брзо се и сама бистре, јача су у алкохолу и постојанија, јер су гљивице болести одстрањене, а тиме и њихов штетни утицај.

Који се процес у шири врши са сумпор-двооксидом није од интереса за прерађивање грозђа и зато га нећемо ни описивати, али се наглашује да на здравље потрошача нема никаквог штетног дејства, јер и последњи делови овог гаса излазе из шире по свршеном превирању. Са свим је друкчије са сумпорисањем вина метаби сулфитом, што ће се доцније напоменути.

Да се гљивице врења и разних болести у шири довољно успавалу, те да калиум-метаби сулфит има свога дејства, потребно је да у 1 литру шири има најмање 0.1 грам сумпор-двооксида т. ј. 10—12 грама кал. метаби сулфита на 100 л. шири. Он се додаје кљуку кад се прави црно или ружичасто вино а и чистој шири кад се цеди чисто бело вино, увек рачунајући на количину течности (ширу) у сразмери према назначеној количини метаби сулфита. Кад су јесени кишне и има трулога и покваренога грозђа узима се 20 грама, а кад су бербе добре и са здравим грозђем, узима се 10 грама на 100 л. шири. Пошто у кацама и бачвама, где превире шира заједно са кожом, ради добијања црног или рубин-ружичастиог вина има око 1/4, шире а 1/2, комине, то је логично да ће се у овом случају,

га применити раније, пре него што се митарење појави, па га потом наставити све док ношење јаја поново не постане нормално.

Дакле, мало пре него што се ношење јаја успори, у току јула, хранљив однос оброка појачати повећањем количине материја животињског порекла: крви, меса, као и уљаних погача, потом повећати исто тако количину прашка (брашина) од костију или струганих костију. У исто време додати и мало сумпорног цвета, и воду учинити гвожђевитом. Вода се може и закиселити са 2 грама сумпорне киселине. Најзад дати кокошима у изобиљу сецканог зеленића, који садржи витамини и минералних материја, а нарочито лиша од купуса, које садржи доста сумпора.

Кад се све ове мере предохране предузму може се мирно гледати на развој митарења и његове последице. Ради веће обаврности, а у циљу да се скрати још'више трајање кризе, није рђаво дати свакој кокошки, чим јој креста почне да бледи по једну пилулу од алоеса ради чишћења, осим ако се не претпостави квашење зрна у чорби од алоеса, што је још боље.

С француског В.

С. Ариул
(Gazette du village).

а према њеној запремини, с погледом на количину шире и доза изменити т. ј. употребити 12 до 14 гр. односно 7—8 гр. кал. метаби сулфита на 100 килограма кљука. На овај начин одмерена количина кал. метаби сулфита веже се у чисту крпу и спусти у један шафол, па напуни широм. Кроз кратко време шира у шафолу промени боју и кад се растопи цела одмерена количина метаби сулфита, постепено се меша са осталошом широм дотичне каце, бачве или бурета све дотле, док цела количина шире не добије исту мутну, прљаву боју, као шира у шафолу кад смо први пут додали кал. метаби сулфит. Код белих шира крпича се спусти кроз врањ у течност и кад се истоци, крпича се извуче. Ако су веће прераде и код гломазних каца или бачава, где се рад обавља више од 1 дана, док се такав суд напуни, потребно је додати метаби сулфит парцијално приликом саме прераде, да би се врење спречило у прво доба а тиме отклонило дејство рђавих гљивица и гљивица болести, да не ухвати маха и изазову неправилно врење.

Овако сумпорисану широм треба сутра дан прерадити претакањем неколико пута и превирање ће одпочети пуним темпом.

Ако је грождје рђавог квалитета (труло, болесно), испирао дугим кишама или кад су дано о берби сувише хладни, онда се шири од таквог грождја додаје квасац за превирање, поред већ метуће количине калиум метаби сулфита, на овај начин:

а) **Прављење квасца.** На 2—3 дана пре почетка бербе, обере се најзрелије и чисто грождје, лепо измულa и одмах оцеђи чиста шира па остави у једно чисто а одновено буре. У такву широм убади се на 100 л. по 30 грама кал. метаби сулфита и остави на миру да преноћи. Сутра дан ишба се шира тако, да што више дође у додир са ваздухом. После овога, 2—3 дана, наставе бурно врење. Квасац је значи добар за засејавање шире, јер су врење извршиле најбоље гљивице за превирање.

б) **Засејавање шире квасцем.** Одмах по преради грождја, а чим се бачва или др. суд напуни и на горе описани начин сумпориса метаби сулфитом (1/2 мора бити увек празна, да се не би кљук, односно клобук, надимао и шира просипала), оточи се на сваких 100 кг. прерађеног грождја по 2 литра чисте шире и остави у друго одновено буре, а толика количина спремљеног квасца дода широм у суду, мешајући га са целокупном широм, да би се цела количина засејала добрим гљивицама. Ово се најбоље постиже ако се мање количине квасца повремено снајају у широм, која се отаче тако да је млаз шире из суда што шири и у што јачем додиру са ваздухом.

Оточена бистра шира помеша се са остатком квасца, добро ишба и остави да превире, да би се спремило довољно квасца за засејавање наредних судова.

На овај начин прерађено грождје, а чија је шира заједно са комином превирала, завршиће врење, према времену и локалу 9., 11. или 14. дана. После овога времена вино се мора условно оточити, јер би се изложило квару. Отакање се врши у мању бурад од 600—800 л. Бела шира (за чисто бела или ружичаста вина — без комине) обично дуже остаје на стели 17—21 дан и онда је тек завршила превирање. Њу треба одмах долати и оставити до првог отакања у децембру — јануару, ако је превирање вршено у подруму; иначе, ако је превирала у вршници, одмах се по превирању отаче у бурад од 250—450 л. и даље негује у подруму.

Приликом овог првог отакања важно је напоменути да је од великог интереса за сталност вина, да при претакању вина дође што више у додир са ваздухом. Остала претакања треба да су у што мањем додиру са њим.

Калиум-метаби сулфит такође је у употреби код млађих и старијих вина, а која су болесна од црнога прелома. Болест ову проузрокују растворљиви ферменти (дијастазе) или хемијске реакције. Вино болесно од црнога прелома (њих има три врсте: црни, бели и плави или мастилњави) остављено на ваздуху или прехлађено, мути се а после кратког времена таложи своју боју и постаје блуглаво.*) Узрок је болести једна врста оксидазе — једна материја коју луде у маси гљивице сиве плесни. Због тога, кад год је рђава берба и грождје труло, имамо прелом код вина. Оксидаза дејствује на оваквину вина и ствара прелом код њих на тај начин, што везује кисеоник из ваздуха са винском бојом, која постаје нерастворљива и таложи се. Овим актом оксидаза одузима вино и извесну количину танина, те је потребно да се таквим винцима пре лечења са метаби сулфитом дода 6—8 грама раствореног танина. Сумпорни двооксид док је год у вино узима кисеоник из ваздуха и тиме спречава оксидаци да га везује са бојом вина и изазове прелом. Довољно је 10 грама метаби сулфита на 100 л. вина, па да се болест одклони. Одмерена количина раствори се у мало воде и сила у буре или се стави у чистоту крпичи и кроз врањ утури, па чим се метаби сулфит истоци, крпича се извуче и буре долије. Ако би се вино додала већа количина метаби сулфита, онда би остала у њему већа доза сумпор-двооксида а он тада шкодљиво утиче на слезоку органу за варење, услед чега изазива главобољу. Сувише премољена вина морају се и избистрити казеном. У случају белог и плавог прелома, вина се појачавају винском и лимунском киселином. Но о овим преломима и о другим областима и манама вина, као и о поправкама разних вина, која имају несразмерне састојке, проговорити ћемо другом приликом.

*) Ову болест треба разлукати од прераног вина.

Блеђење — одузимање боје — шири, проветравањем а касније сумпорисањем метабисулфитом, средством оксидишуће дијастазе (оксидазе) сједињује се боја са кисеоником из ваздуха, кристалише и при проветравању пада на дно суда и таложи се. Даље одузимање боје спречава се додавањем 8—10 грама на 100 л. шире калијум-метабисулфита.

Напред изложена употреба калијум-метабисулфита показале добре резултате тек онда, ако се манипулише са потпуно исправним и чистим метабисулфитом. Нега су пре светскога рата израђивале немачке фабрике потпуно чистог; али данас није чист, као и остале ствари поратне.

Управа Срп. Пољ. Друштва знајући за ово и да се дужим стајањем оксидише на време решила је да свој калијум метабисулфит испита у лабораторији Држ. Енолошке Станице у Букову с погледом на садржину сумпорног двооксида у њему, како би према утврђеном проценту дала прерађивачима тачно упуство о његовој употреби. Анализом је утврђено да државни метабисулфит садржи 40% сумпор двооксида, у место обичног процента 50%. Према томе, сваком је лако срачунати: колико је потребно више додати овог метабисулфита, према утврђеној норми његове употребе у предњем упуству.

Напред смо напоменули, да је садашња израда кал. метабисулфита доста нечиста и са другим примесима, што је и последња анализа утврдила. Поред тога лако се оксидише и губи од своје вредности. Те рђаве особине у Немачкој су откривене. Израдом и употребом *комирмираног калијумовог метабисулфита* и то у облику пастила, спакованих у блокове а чија се тежина тачно зна. Блокови су спаковани (омотани) у парафинској хартији и додир спољњег ваздуха је искључен, па је тиме одстранено и кварење соли. Употреба је врло лака: свака пастила тешка је 10 грама а сваки блок по 100 грама, те према томе ако буре садржи 10 хл. а треба додати 12 грама сумпорног двооксида, по 1 хл., узме се $24 \times 10 = 240$ гр. ове соли т. ј. 2 блока и 4 пастиле. Одмерена количина стуче се на чистом платну и у чистом суду и на обичан начин употреби. Ова је со препоручљива код удљенијих виноградских центара и на селу, где се нема мањих и тачних вага за мерење; преглед овога много се лакше чува од квара него калијум-метабисулфит.

Б. Ж. Вошковић.

ИЗ ЗАШТИТЕ БИЉА И ЖИВОТИЊА ОД БОЛЕСТИ И ШТЕТОЧИНА.

Биљне ваши.

Почетком лета појавиле су се биљне ваши у великом броју у разним крајевима наше земље, и то како на воћкама, тако и на житарицама.

Више земљорадника обратили су се тада „Тешаку“ тражећи обашњења и савета, на који би се начин могли најлакше спасти од својих непријатеља. Да не би одговарао на свако питање посебике, то ћу овде укратко изнети оно што је најважније да се зна о биљним вашима.

Биљне ваши су најчешћи непријатељи биљка. По данашњој зоолошкој класификацији, оне долазе у ред инсеката рилаша, т. ј. у ред инсеката, чији разни усни делови чине скупа рилцу или сисалицу. То су ситни инсекти, дуги 1 до 3 мм. и разних боја. Ако наближе загледасте биљке нападнуте вашима, наћи ћете их где стоје непомично на доњој страни листа, или дуж граница и стабљика. Свака од њих забила је своју рилцу у ткиво биљке, и сише биљни сок који им служи као храна.

С времена на време видећете исто тако, ако само имате стрпљења, како се у одраслих вашију појављује, боље рећи рађа, на задњем делу трбуха маљена ваши. Она излази жива из утробе мајке, и кратко време по своје рађању већ се креће, забија рилцу недалеко у биљку, храни се и расте брзо, да за неколико дана и сама почне рађати.

Свака женка рађа велики број вашију, и убрзо свих некијих делова биљке нападнутих су од њих, а нарочито лишће. Од многих убода и великог губитка сока биљка јако пати, и често читава дрвета се убрзо осуше.

Али то се ређе дешава. Обично лишће не опада али се на њему развију, у изметима које инсекти избацују, нарочите гљивиде, те ометају растље листа. А често највећу штету биљкама не наносе саме ваши, већ мрави који их прате.

На горњој трбушној страни код вашију се налазе суве нарочите цевчице. Из њих, у многих врста, истиче слатка течност, на коју су мрави јако похлепни. И зато биљке нападнуте вашима су скоро увек препуне мрва, која обично између жила буше своје живинице, поткопавају биљку и убрзо изавајају њено сушење.

Ваши, које обично видите на биљкама су женке без крила. Неоплођене, оне рађају нове женке, које ће исто тако рађати, једном одрасле, друге женке, и ако су и оне неоплођене. С времена на време међу женкама без крила јављају се женке са крилима. Оне служе ширењу врсте. Њихова су крила неспособна за дуги лет, али се помоћу њих ваши могу лако одржавати у ваздуху. Ношене ветром оне прелазе често огромне даљине, и шире заразу, јер чим таква крилата женка падне на биљку на којој обично живи, она забада легалицу у њена ткива, остаје непомична, и рађа велики број женка без крила, које ће се затим даље множити.

Када дође јесен, међу женкама почињу да се јављају мушкарци и паре се с извесним између њих. После парења оплођене женке носе јаја с чврстом дебелим љуском. Из њих ће се тек идућег

пролећа излећи женке, које ће убрзо почети да рађају наново само женке и то без претходног оплођавања.

У извесних врста развиће је много компликованије, али, у главном, већина вашiju развија се како је речено.

Свака биљка има своје биљне ваши, и број разних врста вашiju врло је велики. Али не треба мислити, као што се то некада веровало, да једна врста вашiju напада само једну биљку. Напротив, већина од њих може живети на већем броју разних биљака, а то, као што ћемо доцније видеги, јако отежава борбу противу тих штеточина.

Међу најповољнијим биљним вашима треба поменути:

1. **Биљне ваши на воћкама.** — Врло велики број разних вашiju напада воћке. Међу најопасније долазе крвава ваш на јабукама и филоксера на лоза. Ми се нећемо за сада задржавати на њима, и рећићемо само да оне чине изузетак међу осталим биљним вашима и да се средства употребљивана противу осталих вашiju не могу и на њих с успехом применити. Међу осталим вашима налазимо: бресквину ваш (*Aphis persicae*) чије је тело сјајне мрке боје с горње стране а зеленкасто с доње стране; шљивину ваш (*Hyalopterus pruni*) зелене боје с мрким линијама на леђима; крушкину ваш (*Aphis piri*) зеленкасто жућкасте или зеленкасто мрке боје; бадемову ваш (*Aphis amygdali*) потпуно зелену и т. д. Та последња ваш била је врло често почетком лета на брескама у београдским баштама.

— Наставиће се —

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ.

Питање: Молим Друштво да ми преко листа *Тежака* одговори на који начин може најбоље да се уништи коров — „аптовина-бурјан“ као и папрат, којих код нас има много и не може лако да се утру.

Милан Петрашиновић,
председ. београдске пош. подружнице.

Одговор: Бурјан-аптовина ће се уклонити са њиве само ако се антовом свака појединачна биљка ископа дубоко са кореном, и по могућству цео корен се баца са њиве. Ако би се бурјан понова појавио на већ чишћеном месту стога, што корени нису потпуно повађени, поновити вађење корена и жила. Поред тога је врло добро непрестано сасецати до земље све надземне делове, као лишће, евентуално стабљику, чим се појаве над земљом. Сталним оваквим сасецанем се биљка изнури и угине. Још је боље обоје.

Папрат треба исто тако непрестано жети или косити, хрестати све до земље чим се појави из земље. По орању пустити свиње да покупе подземна стабла — громулице — крошпирчиће. Савесним спровођењем свега овога ишчезнуће папрат.

М. В. Николић.

Питање: Потписатом је част умолити Друштво да ми пошаље одговор преко „Тежака“ или од стручњака писмом, у следећем:

а) Идуће јесени намеран сам са јечмом посјијати црвену дегелину на простору од 25 ара.

б) Исто тако намеран сам посјијати на озим са ражи луцерку на простору од 25 ара.

Пареде су подвојене једна од друге; по којем простом увиђању, земљиште је без природног креча, јер је земља благуша лакородна, и није смоница; стрнина усева добро.

Из „Тежака“ бр. 30. т. г. видим да Друштво има на продају калијев цијанијид (кречни азот).

Из других пак научних књига видим препоруку да се употребити за слабо кречне земље: „Томасову азур“ и „Каштану брашно“.

Дакле, према томе, од ових двоје, које је за препоруку употребити, у горњем циљу под а) и б)?

Шта кошта калијев цијанијид по килограму, ако је исти за препоруку, и колико треба на гору простор; а шта кошта „Томасова азур“ и коштаново брашно и која количина треба на гор. просторе земље, — као и количина семена луцерке и црвене дегелине?

И је ли за препоруку сејати на озим само рано, почетком м-ца септембра, а можда и коцем августа по нов. календару, ако време дозволи?

Споштовањем,
Радојево Цветковић
деловођа општ., пошта (Вгг).

Одговор: Из вашег горњег питања види се да је земљиште сиротије кречом, да је земља блага пловача — „благуша“, да на њој добро успевају стрнине и да желите засејати дегелину и луцерку на по 25 ара.

И ако ви тачно не знате садржину креча, а из предњег би се могло закључити, као да земља не би оскудевала толико кречем, ипак поћубрити кречем није штодљиво, напротив пре може бити и за дегелину и луцерку само корисно. Према томе поћубрићете:

а) за црвену дегелину са јечмом: 500 кгр. негашеног креча, 100 кгр. Томасове азуре и 50 кгр. 40% калијумове соли.

Креч растуриги одмах по скидању предходног усева и азорати, најбоље при заоравању стрњице или кукурузишта; пред сетву растуриги Томасову азур и задрљати или азорати. 40% калијумову со растуриги преко зиме или с пролећа преко пониклог усева или и пре сетве заједно са Томасовом азуром. Место Томасове азуре може се употребити суперфосфат у истој количини. Ово је случај ако је озими јечам. За јари јечам употребити исте количине ђубрета и уз то још 25 кгр. чилске шалитре или цијанијада. Место 40% соли може се употребити 150 кгр. каинита. Вубре растуриги као и напред сем чилске шалитре. Њу растуриги с пролећа преко пониклог усева.

б) За луцерку са озимом ражи (ми бисмо пре препоруци усејавање у јечам): 700 кгр. негашеног креча, 70 кгр. 40% калијумове соли, овалико исто калијумове соли дати и у трећој години преко зиме или рано с пролећа; сваке године рано с пролећа 25—50 кгр. суперфосфата као ђубре преко главе или одједном 250 кгр.

Томасове азуре. Ђубре растури као и напред. Суперфосфат и калијумово се може употребити и с пролећа. 25 кгр чилске шалитре растури као ђубре преко главе с пролећа. Растурање ђубрета и заоравање као и код црвене детелине.

Боље је употребити Томасову азтуру или суперфосфат од коштаног брашна, јер боље дејствују, што их је код нас лакше набавити и што се за исте транспортне трошкове добија боље ђубре, те у поређењу са коштаном брашном стаје јевтиније по јединици ефекта. Под „калцијев“, као у вашем писму стоји треба да схватите негашен креч.

На горње површине потребно је семена детелине при омашном сејању 4. кгр., врстачном 3 кгр., луцерке при омашном сејању 8 кгр., врстачном 6 кгр. Што је сега с јесени што ранија у толико је боља. С пролећа усејавати кад довољно отопли, у времену кад се и пасује сеје.

М. Ђ. Николић.

Б Е Л Е Ш К Е

Пред сетву инкарнатске детелине. — Ова врста детелине гаји се и успева на лакој и растреситој земљи, само ако није сувише влажна. Гаји се као споредна усеја; даје одличну сточну храну, а може да се употребити и као зелено ђубре.

Инкарнатска детелина не изискује никакву нарочиту припрему земље и не воли дубоко обраће. Долево је обичан угар, после жетве стрнина. На тај начин поникле биљчице боље очврсну и лакше презиме. За сетву узимати увек свеже семе од последње жетве, а избегавати оно које има више од једне године. Свеже семе је жућкасте боје, док је старије црвенкасто.

Горњој количини семена треба додати још и 15—20 кгр. ражи, која ће попунити празнине и служити као заклон и ослонац младој детелини. На тај начин се избегава „полог“ и добија у каквој сточној хране. За „зелено ђубрење“ није потребно додавати раж. — После сетве треба поваљати лакшим ваљком.

Инкарнатска детелина даје (од једног откоса) дуго већи принос од обичне — црвене — детелине (20—25.000 кгр. по хектару).

Косидбу вршити чим се појаве први цветови — јер је детелина тада најсочнија. Кад се посеје у напред означеном времену — стиже за косидбу врло рано, још у другој половини месеца априла, (читајих 18—20 дана пре луцерке). Све домаће животиње (коњи, говеда, свиње па и гуске) врло је радо једу. Добра страна ове врсте детелине је и та што не проузрокује надун, те нема опасности за стоку, ма колику количину појела.

Инкарнатска детелина даје доста грубо и тврдо сено, те је најбоље употребити је у свежем стању,

после тога преорати дотично земљиште и сејати на њему неку окопавину.

Добро је, пре сетве, растури по хектару 350—400 кгр. суперфосфата и 150—200 кгр. калијеве соли. Азотно ђубре (чилска шалитра, цијанамид и др.) није потребно, јер инк. детелина, као и све друге леурминове, узима азот из ваздуха.

Семе ове корисне биљке може се набавити преко Српског Пољопривр. Друштва и код бољих семенарских трговаца. Цена му је 12—15 динара килограм.

А. В. П.

Како да се очува семе од грашка до употребе? — Семе од грашка може се најбоље очувати ако се спакује у кесе од хартије (за мање количине) или цакчиће од платна или друге материје за веће количине, па се те кесе односно цакчићи наместе негде на сувом месту или обесе о греду но тако да до њих светлост не допире. На тај начин чувано семе сачуваће и своју клијавост под најбољим погодбама.

Често пута се дешава да један инсекат, грашков жижак избуши семе од грашка, те такво семе није способно за клијање. Ваља се старати понајпре, да избушених зрна не буде у оном грашку, који се за семе оставља и чува. То се пак може постићи, ако се грашак за семе сабира са стабљика, које су мало повије сејане јер ће тада имати и мање избушених зрна. Ово због тога што се грашков жижак појављује раније с пролећа и буши зрна која су се тек образовала.

Најзад кад дође време сејања грашка могу се лако одвојити избушена зрна од здравих и одбаци. Довољно је да се семе од грашка потопи у воду; сва избушена зрна испливаће на површину, те их је онда лако одвојити, а здравих ће потонути у воду, те њих једино и треба употребити за семе.

ЗА ПИСНИК

33. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, држане 20. ауг. 1925. год. у дому друштвеном у Београду.

Били су присутни чланови г. г. С. Партонић, Б. Станисављевић, Д. Сарајевић, В. Т. Радовановић, Ј. Стојановић и Б. Ж. Бошковић.

Председавао члан В. Т. Радовановић.

Бележио секретар г. М. В. Дамњановић.

I.

Прочитан је записник XXXII седнице Управног Одбора — Одбор усаја прочитани записник.

II.

Мислења Набављачког Одбора:

1) Бр. 7933. Прочитан је извештај Одбора за првијем робе о пријемном сирштву од фабрике Кинштел — Одбор усаја мишљење да се сирштито продаје:

флаша од 950 гр. (1 л.) „ „ 46

„ „ 500 „ (1/2 л.) „ „ 30

„ „ 340 „ (1/3 л.) „ „ 20

2) Бр. 7992. Прочитано је писмо Кунде и Сина да су примили поруџбину и новац за ножеве и мацазе и да ће испоруку извршити. — Одбор прима азнају.

3) Бр. 7979. Прочитана је анализа калијум-метабисулфата, коју је извршила, Емолшка Станица из Букова. — Одбор прима азнају стим да се прошири употреба.

III

Мишљења Илдоженог Одбора:

4) Бр. 7714. Прочитан је захтев Подружнице из Лазарева да јој се штампа наложбени плакат. — Одбор усваја мишљење да се штампа у 150 примерака на терет одобрене јој помоћи.

IV.

Бр. 6789. Прочитан је редигован предлог за измену подружничких правила — Одбор одлучује да правила још једном проуче и дошле чланови г. г. Б. Бошковић и Б. Станисављевић и инвентор г. Д. Ђатић.

V.

Бр. 7921. Прочитано је писмо П. Јелчича, Контролне и Огледне Станице из Топчичева Бр. 560, од 14. ов. м. којим тражи да се исто уврсти у Тежак на основу закона о штампи као исправна на одлукку Управ. Одбора С. П. Д. у седници од 15. марта о. г. (Тежак бр. 15) приликом претреса повуде Деже-а Шлесингера за семе од лудерке. — Одбор одлучује да се писмо врати и од Станице тражи, да напише формалну исправку по закону о штампи

VI.

Предлози и саопштења:

1) Члан г. С. Партичић извештава да је 16. ов. м. ишао у Панчево за личитива болдизају жичу, али да је није могао узети пошто је стара, зарђала, оксидана и рђаво намотана, а један део у опште није ни мотан. — Одбор прима азнају

2) Прочитана је молба служитеља Марка Томашевића да 20 дана осуства. — Одбор одлучи да му се одобри 10 дана са путовањем.

3) Бр. 7964. Прочитан је позив за наложбу у Суботици — Одлучено: да се позив и улазница уврсти г. Др. Љуби Маленовићу, граничном ветеринару у Суботици и редовном члану, и да се замоли да као Друштвени делегат присуствује свечаном отварању наложбе.

4) Бр. 7969. Прочитан је позив Тимочке Обласне Управе за наложбу у Зајечару. — Одбор Прима азнају.

5) Бр. 7842. Прочитана је молба Српског Кола из Алипашиног Моста за помоћ у наградама за гусларску утакмицу — Одлучено, да се помоћ не може дати.

6) Прочитана су писма:

а) Бр. 7844. Кметскије Дружбе којом моли да се поткрепи њихова молба за измену царинске тарифе, и б) Бр. 7954. Друштва „Изис“ којим благодари за одликовање похвалницом на Друштвеној наложби у Скопљу. — Одбор прима азнају.

Са овим је седница закључена.

Калцијев цијанамид (кречни азот)

једно од најбољих азотних вештачких ђубрива

добива се код:

СРПСКОГ ПОЉОПРИВ. ДРУШТВА У БЕОГРАДУ.

32, 6-8

Пољопривредници ширите ваш лист „Тежак“

Штампарија „СВ. САВА“ — Бранкова 16 — Телефон 249 — Београд

ПОРЗОЛ

Сигурно средство у прашку противу главнице. 200 грама Порзола доста је да се запраши 100 килограма семена.

Порзолом може се за десет минута опрашити 100 до 200 килограма семена.

Порзолом опрашено семе не треба сушити, већ се може одмах сејати.

Порзолом опрашено семе не дирају пољски мишеви.

Порзол осигурава обилату жетву.

Сваки напреднији пољопривредник праши Порзолом семе пшенице, ражи, зоби и т. д. противу главнице.

ТРАЖИТЕ УПУШТА И ЦЕНЕ ОД

„КАШТЕЛ“

34, 4-12

ФАБРИКА ХЕМИСКО-ФАРМАЦ. ПРОИЗВ. А. Д. КАРЛОВАЦ

НА ЗНАЊЕ!

Српско Пољопривредно Друштво има:

Тријере Хајдове обичне I/а	Дин	2.400
" " обичне I/1	"	2.800
" " сортираче II/а	"	3.500
" " сортираче III	"	3.800
ветрењаче домаће са 8 сита	"	2.200
" Хофкер-Шранц са 12 сита	"	2.600
муљаче за грочје обичне	"	1.150
пресе за грочје од 450 лит.	"	5.000
" " " 350	"	4.300*
" " " 210	"	3.500
" " " 180	"	3.700
" " " 150	"	3.400
" " " 75	"	2.000
" мале за малину, карадај и др.	"	300 и 220
Калциметар, са терезама и теговима	"	700
сеча за репу „Триумф“	"	1.225
" „Ева“	"	730
Калцијум цијанамид (само на 100 кгр)	"	400
семе лудерке — гарантовано чисто	"	30
" енглеске траве (за паркове и пашњаке)	"	20
патент тегле од 1 Л.	"	14
" " 2 Л.	"	23
тегле за мед од 1 кгр. са метал. поклопцем	"	1250
" " " 1/2	"	7
" од мајолице 2	"	18

Набавка је извршена у ограниченим количинама, а бог чега треба благовремено наруџбину извршити.

Семе шалеџе најмање 10 килограма, а тегле најмање 6 комада.

Појединци, при свакој поруџбини, треба да пошаљу половину њене вредности у напред.

На кредит (отворен рачун) узимати само оно што ће се сигурно, у току дотичне сезоне, продати, пошто се наручене справе, семе и други материјал неће натраг пријати.

За крупније пошљаке увек тачно означити најближу железничку или порубродску станицу, а за ситније, најближу државну пошту.

33, 4—

* У 33. броју погрешно је штампана цена пресе за грочје од 350 лит. дин 400 — а треба дин, 4.300 — Моле се читави да то поже азнају.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

ЦЕНА ЛИСТУ

за Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

Срп. Пољопривредно Друштво
у БЕОГРАДУ

— на годину 20 дина. —

на годину дана 45 дина.

Претплату примају и све поште

Ваша и војница добијају лист у
пола цене.

На основу најновијег решења од
априла 1869. г. прешку друштвену
моја пошта бесплатно.

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Примљени рукописи се не враћају

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

Претплата се понаше уједнашту на
целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 37.

БЕОГРАД, 13. СЕПТЕМБАР 1925. ГОДИНЕ.

Година LI.

За стварање произвођачких земљорадничких задруга

Извесне наше земљорадничке задруге, које се брину о што рационалнијој преради појединих пољопривредних производа и што бољем уновчењу истих, показале су до сада такве резултате да се о њима може говорити и писати само са најлепшом хвалом. Такве су виноградарске задруге у Смедереву, Бани, Јовшу и Чачку. Оне имају модерне простране подруме, довољно винских судова, све справе и апарате потребне за прераду грозња, негу и чување вина. А руковођене добрим винарским стручњацима и помагане озбиљно од Главног Савеза Земљорадничких Задруга, од задржаног грозња оне производе велике количине вина одличног квалитета и једнообразног типа. Такве су још и друге задруге као воћанске задруге у Качулици, Ариљу и т. д.

У послератним приликама, када су сасвим необуздани прохтеви свих посредника, спекуланата, лихвара, ситних „банкара“ и т. д. за претераном и непоштеном зарадом, као и силним а што бржим обогаћењем, на рачун највишег, вредног и поштеног произвођача, — мора се отпочети озбиљан рад на стварању и што бољем организовању свих врста произвођачких земљорадничких задруга, пошто је то једини пут и начин да се произвођачу истински помогне. Јер, те задруге, као моћне и организоване заједнице, биће у стању да своје производе што рационалније прерађују, да их до продаје добро очувају и да их, без посредника, на најбољи начин уновче. Осем тога, оне ће располагати савременим магацинима, справама, машинама и материјалним средствима, која су за рационалну прераду производа потребна, а која појединац — ситан земљорадник — никада не може имати. Такође, у оваквим задругама сви послови врше се под надзором и по упутима одабраних школованих и стручних лица, које опет појединац не може имати.

Стварање првих оваквих задруга код нас било је внаредно тешко и крупно дело. Требало је разбијати укорено традиционално међусобно неповерење, које је постојало међу будућим за-

другарима; отклањати многоструке интриге, које су противу оснивања задруга уносили зеленаши и њихови агенти, чијим зеленашким интересима задруге никако не служе; спремати људе, да зналачки и стручно управљају задругним пословима; увести ред и нипошто недопустити улаз политике у задруге и т. д.

И пошто се данас, у постојећем и по добру већ далеко чувеним задругама, имају очигледни примери, приступачни свакоме, то није тешко стварати овакве и сличне задруге. Потребно је само, у интересу свих пољопривредника и целе наше земље, да се на оснивању нових задруга озбиљно и што више ради, као што се то чини у другом напреднијем свету.

Француски Министар Пољопривреде, у циљу оснивања земљорадничких задруга и стварању задругних житних магацина, упутио је недавно свима подручним начелницима писмо ове садржине:

„Садање економске прилике у Француској изискују да се што више повећа производња пшенице, те је веома потребно подстрекати наше земљораднике да у томе циљу чине све што се може. И најбољи начин да се што постигне јесте стварање могућности пољопривредницима, да за свој уложени труд и рад на томе послу добију и пристојне награде, т. ј. да им се производња жита рентира, али да се при том не оптерети ни потрошач, који је већ доста оптерећен скупоћом најнужнијих животних намирница.

Продаја пољопривредних производа, у највише случајева, као што је добро познато свакоме, не врши се под најповољнијим условима за произвођача. Оскудица у добрим амбарима-магацинима за смештај произведеног жита, приморана највећи број произвођача, да своје жито једино прода одмах после свршеног вршаја, без икакве користи по потрошача, а једино у корист посредника и спекуланата.

При таквом стању ствари, неопходно је да се томе ажу стане на пут. Према томе, обраћам вам пажњу на потребу да се стварају задругни магацини за смештај жита, слични онима

који већ постоје и функционишу у Жеру, Обу, Елзасу, Алжиру и по другим иностраним државама, а који служе за смештај и чување жита до продаје, као и што повољније уновчавања тога артикла, чија се продаја по задружним магацинима може обављати преко целе године.

Подизањем задружних житних магацина, земљорадници се ослобађају брига о смештају и чувању свог произведеног жита. Поред тога задружно жито по оваквим магацинима може се лако очистити и сортирати по крупноћи, пошто за то има потребних справа и средстава, што омогућава његову бољу продају. Исто тако, извесно је, да се у задружним магацинима, подигнутим модрно, избегава растурање жита, које је по рђавим сељачким магацинима често пута врло знатно.

Задружни житни магацини по појединим областима могу служити као регулатори за цену жита у тим областима, а тим се магацинима олакшава и процена целокупне производње тога артикла по појединим крајевима, и ствара се могућност, да се продаја жита врши онда када је потребно.

Сем тога, по местима где постоје задружни житни магацини може се жито продавати првенствено потрошачким организацијама, као што се то већ ради у околини Жеру и Обу.

Очевидно, у интересу куцаца је, да се при куповини жита, првенствено обрађују задружним магацинима, пошто они дају сигурне гаранције за рационално чување жита, његово сортирање и пречишћавање, његову експедицију, а што је најглавније купац добија стално једнообразан квалитет.

ПОДЛИСТАК

О тако званим „револуционарним“ методама у обрађивању земље.

Обрађивање земље је неоспорно најважнији рад у пољопривредној производњи. Стога се у практичној земљорадњи све више обраћа нарочита пажња на обрађивање земље, чији се напредак донеке огледа и у напретку целокупне полске привреде.

Тежња за што савршенијим и што потпунијим искоришћавањем земљине површине изазвала је и најширу употребу, односно примену пољопривредних машина са тенденцијом, да се у најкраћем времену изврши што већи и што бољи рад. При обрађивању земље тежило се и тежи такође да се за јединицу времена обради што је могуће већа површина са што мање уложеног рада и капитала, а да при томе резултат обрађивања буде оно идеално најсавршеније физичко стање земље, т. ј. онако, какво од прилике показује потпун угар. Потпун угар имао је наравно увек довољно времена за своје правилно

Задружни житни магацини, подигнути модрно и снабдевени свима потребама коштају скупо. А такође, они морају располагати и довољним обртним капиталом за обављање задружних послова. Дакле, и за зидање тих магацина и за рад задруга, потребан је знатан кредит.

Због тога, најприродније и најпотребније је да се пре свега створе земљорадничке задруге, чији ће задругари бити земљорадници, у смислу прописа закона од 5. августа 1920. г., које би за потребу својих задругара подигле житне магацине и које би за ту сврху могле да се користе пољопривредним кредитом. Када и ако се задруге створе на овој основи, Дирекција за пољопривредни кредит може им олакшати изградњу магацина давањем дугорочних зајмова, и као такве, оне већ испуњавају потребне услове, да могу добијати краткорочне позајмице, од својих заједничких пољопривредних позајмионица, постојећих по свима околима.

Не сумњам, Господине Начелниче, да ћете ме својим помоћи у напору око повећања пољопривредне производње и око олакшања стања и пољопривредних произвођача и потрошача. Молим Вас, да потврђујете пријем овог наређења, известите Дирекцију Пољопривредног Кредита о начину и мери, којим мислите по овој ствари да постигнете добре резултате у вашем округу. —

Сматрали смо за потребно и корисно предње публиковати, јер је код нас донет Закон о Пољопривредном Кредиту, установљена Дирекција и овој се стављају на расположење потребна материјална средства за извршење истог закона, па се можемо надати, да ће и код нас енергично отпочети рад на оснивању задруга, чији је

природно развиће, док га напротив системи извменичног (мењивог) и модерног слободног гаадовања у погледу обрађивања земље никада немају. И ако се при оваквим начинима гаадовања вршило најделисходније и најфиније мењање биљака са разним захтевима и утицајима на земљиште, ипак се морало и на само обрађивање обратити што више пажње, јер мењање усева даје једино гаранцију да се земља неће јединострано исцрпити у хранљивим састојцима, али не даје скоро никакву сигурност да се неће на овај начин и механички упропастити.

За највећи напредак у обрађивању земље сматрала се употреба по својој конструкцији најсавршенијих плугова и завођење дубоког орања.

Дубоко орање постало је тако рећи идеалом модерне пољопривреде и изводи се према природи земљишта и усева више-мање чешће. Али је питање, да ли се је овако орање, с обзиром на недостатак у људској снази, могло увек извршити у *право време*, и да ли су се у *право време* изводили и остали радови при обрађивању. На ово се питање може у већини случајева одговорити са не, а нарочито оно се није вршило на

задатак рационална прерада појединих пољопривредних производа, и њихово што боље уновчавање. На тај се начин једино и истински може помоћи пољопривреднику — произвођачу.

Ник. Ж. Петровић.

ИЗ РАТАРСТВА.

Које је време најзгодније за сетву?

Као што је потребно довољно обратити пажњу на припремање земље за сетву, исто тако мора се водити рачуна да се сетва предузме у најзгодније време, како би посејано семе што брже и равномерно никло.

Време за сетву зависи од разних чињеница и околности, због којих је немогуће утврдити једно опште правило по коме би се могло управљати. То питање се оставља сваком разумном земљораднику да га сам реши, т. ј. да он из своје праксе и стеченог искуства сам одреди време за сетву.

И поред тога може се рећи, да је ранија сетва много кориснија од позне стога, што она више времена даје биљкама да се добро укорене и развију, те као таква доноси сигурнију и обилатију сетву. Погодан тренутак за сетву наступиће онда, када семе буде имало услова за клијање. Ти услови састоје се у томе, да је земља топла и довољно влажна. Сејање с јесени предузима се само тада, када је земља умерено влажна; с пролећа пак онда када се земља провенула и угрела, а да при том није изгубљена зимска влага.

Доба сетве веома је различито према месним приликама; оно се управља према гајењу разних

већим имањима. Овај недостатак у правилној обради земље допуњаван је обично повећаним додавањем вештачког ђубрета. Либигов хемијски правац потиснуо је јако и „за дуго правац физикални, а са тим и идеју о правилном механичком обрађивању земље. Колико је ово потискивање било корисно, а колико штетно, не може се свуда шаблонски утврђивати. Само се може констатовати, да је истицање једино хемијскога праваца у пољопривредној науци и пракси, убрзо прекорачило своју кулминациону тачку, после чега је дошла одмах реакција, циљајући да хармонијски изједначи оба правца: и хемијски, и физикални.

Најважнијим моментом у овоме обртну била је утврђена чињеница, да искористивање хранљивих састојака у ђубрету, додатом земљи зависи истовремено и од физичког стања земље као и од начина газдовања са влагом, при чему је питање рентабилности вештачког ђубрета у целој овој ствари најосетљивије, јер вештачка ђубрета утичу врло често на структуру земље, некад повољно, некад неповољно. Истовремено поикао је и трећи правац, правац *биолошки*, који је

врста биљака, према циљу за који се гаји једна биљка, према поднебљу и времену које влада; оно зависи и од особине начина припремања земље.

Познато је да бачено семе почиње да клија у том случају, када у земљи влада одговарајућа топлота. Ова топлота није иста за све врсте семена, већ је, напротив, врло различита. Стога се мора водити строгог рачуна о томе, да се се сејање изврши у времену када се земља довољно загрејала за дотични усев.

Најниже топлоте, на којима могу да клијају семена појединих биљака, виде се из ове таблице:

пшеница	клија на 3—4° Ц.
раж	1—2° "
јечам	3—4° "
овас	4—5° "
кукуруз	8—10° "
просо	8—10° "
олајна репица	2—3° "
лан	3—4° "
ким	8—9° "
шаргарепа	4—5° "
репа	6—8° "
сунцокрет	8—9° "
црвена детелина	1° "
луцерка	2—3° "
граорица	1—2° "
грашак	1—2° "
сочиво	4—5° "
пасуљ	10° "
боб	3—4° "
кравтави	10° "
бостан	12—12° "

Док се земља не буде загрејала до означене температуре, клијање семена је немогуће. Али

истицао значај бактерија за исхрану биљака и чије успешно развиће и делање зависи и од физичког стања земље.

Пољопривредна наука није много допринела решењу питања обрађивања земље, научно остала је технологија земље тако рећи потпуно отвореним пољем. Наука је контролисала односно потврђивала и објашњавала (најчешће хипотетички, без тачних опита или само на основи опита у лабораторији) само оно, што је дуговремена пракса већ одавно разматрала за алфа и омега у обрађивању земље. Према томе, захтев који је наука поставила за правилно обрађивање земље, био је она стара тежња, коју је некада испуњавао угар. т. ј. *сиварање т.зв. зрелости земље* (Bodengare). То је оно стање, које је према неким олично само у лакоћи и трошности земље, према другом оно је правим времем, превраћањем, сличним кисању теста, према трећим опет, оно је резултатом чисто физикалних сила, и, најзад, оно је и резултатом биолошких процесја (напонско дејство угљендиоксида (CO₂) посталог делатношћу микроорганизама). Дакле, тачно објашњење стања зрелости земље пољопривредна наука није могла

како бубрење семена, што се сматра као главни услов за клијање, може да наступи и при нижој температури, то се не мора чекати на одговарајућу топлоту за клијање, већ се може, да би семе нашло довољно влаге у земљи, сејати и на мањој топлоти земљиној. Само у том случају мора се водити рачуна о томе, да набубрено семе дугим стајањем у земљи не би било оштећено од инсеката, мрза, или да не би подлегло трулењу. Према томе, ранија сетва врши се на оним земљиштима, која браво губе влагу и која се налазе на присојним положајима; затим на сваком земљишту, само у том случају кад није довољно засићено зимском влагом. Према пракси је утврђено правило, да се ситнија семена сеју плиће, а крупнија дубље, али пазећи при том да је земљиште и у једном и у другом случају довољно загрејано и да има потребну влагу, како би клијање било што потпуније.

Нарочиту пажњу треба обратити на доба сетве за оне биљке које су осетљиве према мразу. Неке биљке, као што су жита, нису осетљиве према хладноћи, те се могу сејати и раније. За све оазе усева ипак се препоручује ранија сетва. Али при том као правило мора да важи: посејане озимике треба да су пре првих мразева довољно развијене и убокорене, али ипак водити рачуна да не буду много прерасле, јер може да наступи опасност да се угуше и иструну под снегом.

Стога земљорадник при сетви усева мора свагда имати у виду време, које тада влада, како не би пао у грешку да рад око сетве изврши сувише рано или позно. Поред тога он мора приближно знати колико је времена потребно појединој биљци за њено стасавање, рачунајући

време стасавања од клијања па до зрења биљкина, како би на тај начин удесио време за сетву. Дакле, трајање вегетације појединих биљака служиће му као мерило за одређивање времена када ће приступити сетви. Ипак, корисно би било имати једно на уму, што може да послужи као опште правило, а то је, да је сигурније и боље сејати на два дана раније, него ли један дан доцније. Ова напомена нарочито важи за слабија земљишта.

Кад земљорадник има намеру да гаји стрне усева и лептирасте биљке ради зелене сточне хране, онда у том случају може сејање да предузме и доцније, или, боље речено, у разна доба године, када само има услова за клијање.

На вишим и хладнијим положајима свагда се приступа ранијој сетви озимих усева. Ова рана сетва има тај циљ, да се биљкама створи што више могућности да се довољно развију и убокоре, како би могле одолети мразевима. На присојним положајима треба сејати доцније, а с пролећа раније но обично. У хладним брдским крајевима сејање с пролећа предузети доцније, управо онда, када земља буде довољно загрејана. Тамо где је земљиште тешко и више везано, сејање с јесени почиње се раније, а на лаким доцније, док с пролећа обрнуто, т. ј. на тешким доцније, а на лаким раније.

Према годишњем добу разликујемо јесењу, пролетњу и летњу сетву. Јесења сетва почиње од септембра и завршава се у новембру, пролетња од фебруара до априла, а летња траје у јуну, јулу и августу, после савршене жетве стрних усева.

Д. Ђ. Таћих.

ИЗ ЗАШТИТЕ БИЉА И ЖИВОТИЊА ОД БОЛЕСТИ И ШТЕТОЧИНА.

Биљне ваши.

(Наставак)

2. *Биљне ваши на поврху и другим земаљским биљкама.* — Ту долазе: црна ваш (*Aphis papaveris*) потпуно црне боје као што се и види по њеном имену. Она живи на пасуљу, бобу, репи, дињи и маку; купусова ваш (*Aphis brassicae*) је зелено пепеласта и често се налази у маси на доњој страни лишћа купуса и т. д.

3. *Биљне ваши на житарицама.* — Једна од најопаснијих ваши која у нас напада житарице је зелена ваш (*Toxoptera graminum*). У ње су и крилате и безкрилне женке зелене. Ваш живи на житу, јечму, овсу и кукурузу и врло често наноси велике штете биљкама како у нас, тако и у Угарској, Италији, Северној Африци, а нарочито у Америци, у коју је пренесена из Европе 1884. год.

Ваш се јавља обично на биљкама пре но што класају, и забадајући своју сисалицу у лишће

до сада да да. Узроком је свакако досадања несавесна и груба методика у испитивању земљиних особина у природном стању.

Наведене препирке, као и застој у обичном начину обрађивања и слаб дозна науке створили су најпогоднију средину за постанак реакције против досадањих метода обрађивања. Ова реакција у последњим годинама изасла је карактер — чудна сагласност са целокупним психолошким стањем Европе — у извесном смислу готово револуционарна.

Скоро једновремено и тако рећи паралелно појављују се два револуционарна система обрађивања земље: један у Француској а други у Русији, обавља у својој суштини сасвим примитивна. Овде ћу стручно описати обе методе и изнети њихову примену и значај.

— Наставиће се —

Пољопривредници, читајте „ТЕЖАК“

и нежне врхове стабла сише сокове биљке. Читава поља могу убрзо да се осуше од њених нападаја, а ако се сасвим не осуше, ослабеле биљке дају мале, штуре класове.

Друга ваш, исто тако опасна по житарице је оовена ваш (*Aphis avenae*). И она је дуга 2—3 мм. и зелене боје у безкрилних женака, док су у крилатих женака груди и глава сури. Та се ваш јавља нарочито у јуну и јулу на младом класу, и сише им сок и омета рашћење зрна. Она напада жито, оvas, јечам, раж, па и више разних других трава. Једна јединка ваш може дати од пролећа до јесени више од једног милиона потомака.

Сем наведених вашију, постоје још неколико других, и оне живе било на листу, било на самом корену житарица. Поменимо само ваш која живи на корену кукуруза (*Aphis maydis*). Живот у те ваши је јако занимљив. Она је један од најопаснијих непријатеља кукурузних поља у Америци, и где год се појави, за кратко време поља су прекривена мравима нарочите врсте и претворена, тако рећи, у огромне мравњаке. Сасвим је појљиво да се нападнута поља убрзо осуше. Ближа испитивања показала су да су мрави неопходно потребни по опстанак и ширење ваши. У јесен, када се јаве женке, које носе јаја, мрави скупљају снесена јаја и односе их дубоко у своје мравњаке где на миру, у заклону, проведу зиму. Када у пролеће кукуруз почне да клија, мрави доносе сачувана јаја, стављају их на корење младих биљака и тако их заражују.

Како се можемо бранити од биљних вашију?
— Поврће и воће можемо успешно бранити било екстрактом дувана, било екстрактом бухарице?

У екстракту дувана налази се врло опасан отров, како за инсекте, тако и за нас саме, који се зове никотин. Уколико у једном екстракту дувана има више никотина, утолико је он активнији. Дакле, прва ствар, коју морате знати купујући екстракт дувана, то је колико грама никотина се налази у једном његовом литру. Равни екстракти дувана могу имати од 20 гр. до 500 гр. никотина на један литар, дакле њихова вредност може бити јако разноврсна.

Течност противу биљних вашију справља се када се у 100 л. воде сипа количина дуванског екстракта која садржи 100 гр. никотина. Тако справљеном раствору дода се 1 кило белог сапуна, па се све добро измеша, и тиме добро попрскају нападнута биљке, или нападнута дрвеће.

Екстракт бухарице се добија када се у 100 л. воде (најбоље кишнице) потопе 5 кило бухарициног прашка, затим додаду две киле сапуна, па се све добро измеша и остави три дана да се кисели. При прскању треба узети пола тако справљене течности а пола чисте воде, и с тим прскати нападнута биљке.

Прскања су утолико успешнија, уколико се буду раније вршила. Треба прскати чим се прве

ваши укажу, јер ако се размноже, имаћемо грдне муке да се од њих ослободимо чак помоћу честих и многобројних прскања. Како је никотин отрован и по човека, то се делови биљака који служе за храну не смеју њиме прскати непосредно пре употребе. Противу биљних вашију може се употребити, али с мањим успехом, и петролеум и то на следећи начин:

У 10 литара топле воде раствори се 1 кило сапуна и 1 кило натријумовог карбоната у кристалима, затим се дода мало по мало 1 $\frac{1}{2}$ до 2 л. петролеума мешајући при томе стално. Када су сапуњана вода и петролеум добро измешани, сипа се лагано још 90 л. воде наново стално мешајући, и петролеумска течност за прскање је справљена.*

Најзад у Француској је противу ваши на шећерној репи употребљавана Томасова згура, и то 300—400 кил. на 1 хектар.

Ако се с успехом можемо борити противу биљних вашију на дрвећу и поврћу, противу биљних вашију на житарицама немамо скоро никаквог лека сем плодорета. А и то средство је неостварљиво у пракси, јер исте врсте биљних вашију, као што смо рекли, нападају све житарице. Срећом све биљне ваши имају врло велики број природних непријатеља, и када се јаве у масама у једном крају, њихови се непријатељи, имајући у изобилу хране, размноже и не само да прекину даље множење вашију, већ их за извесно време, потпуно униште. И зато се навале биљних вашију јављају обично само с времена на време, сваких неколико година, у једном истом месту.

Д-р П. Вукосавић.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ.

Питање: Од пре извесног времена, одмах лошгo усирим кравље млеко, поцрвени ми сир, а од неколико дана на овамо и раније усирен сир поцрвенео ми је.

Извршио сам дезинфекцију локала, у ком ми млеко и сир стоји, свих судова у коме сир и млеко држим и крављаче, у коју краве музеј; сирим помоћу телег сиршита у течности, које чувам у мрачном и хладном простору, па ми ипак сир црвени.

Молим уредништво да ми што пре преко листа објасни: од куда ова болест долази и како ћу је спречити? Многе ми се гатаре намећу да ме ове штете спасу, али ја сматрам да ми је дужност да спаса најпре на овај начин потражим.

Милојко Ђирјаковић,

члан аралске подружине С. П. Друштва

Одговор: Појава црвенила на сиру је бактериолошке природе. Може да наступи и појавом металних соли, пореклом од металних судова, али је то ређи случај.

* У справљању петролеумске течности видети опшвирије у чланку Д-р Ј. Вагнера: Штитаста ваш на шљивама — Тежак, стр. 221, бр. 28, 1925.

Неприродну боју сира дају колоније нарочитих врста бактерија, које могу бити различите боје: црвене, жуће, мрке, црне и др.

У таквим обојеним колонијама нађене су и гљивце, квасци и неколике врсте бактерија на пр. *micrococcus casei rubri* и др.

Професор Дом назвао је квасац, који је изазивао црвене мрке код сира једне сирарске задруге *Sacharomyces tuber*. Тек кад је завршена правилна дезинфекција краваља стаје сумпором, нестало је и црвене болести сира, којој је поменути квасац био узрок.

Према овоме за сузбијање црвене болести у сире треба предузети ове мере:

1. Темељно *дезинфиковати* краваљу стају. Врата, прозори и све рупе добро се измене хартијом, па се узме на сваки кубни метар запремине стаје 50 грама сумпора и у каквим гвозденим суду на жару на сред стаје запали, разуме се уз потребну опреаност од пожара.

И врата, на која се изађе, облезе се хартијом. Једном речи треба да је херметички затворено.

Сумпор треба да дејствује 24 часа, па се после отворе врата и прозори, зидови се добро окрече, а под и јасла прелију кречним млеком.

2. На сличан начин *дезинфиковати* и саму млекарницу и све просторије, где се ради млеком и сиром, заједно с млекарским судовима.

3. Све *млекарске* судове и сирске чабрице и њихове поклопце после тога изрибати цењем, опрати чистом водом и добро осушити.

4. По могућству мужу вршити ван стаје, на чистом простору, где нема прашине, најбоље на ливади.

5. Пре муже да се опере виме млаком водом и избрише чистим сувим убрсом.

6. Пре сваке муже да мучач опере руке сапуном.

7. Прегледати да ли су све краве здраве.

8. Променити сирше, одн. набавити га од неког другог лида нешто дотле.

9. Обратити пажњу да су и лица, која рукују млеком и сиром здрава и чиста у телу и оделу.

То су мере, које се морају најсавесније извршити, па да се нежељена појава сузбије.

А. Г. Јовановић.

БЕЛЕШКЕ

Колико приноса у месу дају различите врсте живе стоке. — За срачунавање приноса у месу код живе стоке предложени су на сточарској пијаци у Паризу (*La Villette*) ове основе:

Просечно во прве *какове* сматра се да даје принос у месу 60% од живе тежине, кад приспе у у Париз; во друге *какове* даје принос 55%.

Код *крава* је принос у месу обично мањи него код *волова* и ако се узме у обзир *жива те-*

жина *краве* при извођењу из стаје принос у месу је за 2 до 4% *слабији* него код *вола*.

Теле *прве* *какове* даје принос у месу 62% од живе тежине; теле *друге* *какове* 58%, а теле *треће* *какове* 55%.

Овац *прве* *какове* даје принос у месу 52% од живе тежине, *друге* *какове* 47%, а *треће* *какове* 42%. Код *пригодних* *женских* *грла* принос је мањи него код *јалових* *оваца*.

Савиња даје обично *чист* принос у месу 68 до 72% од живе тежине без *главе* и *ногу*.

Првокласна *грла* могу дати и већи принос у месу од *напред* *изложених* *цифара* као што и *лошија* *грла* могу дати мањи принос.

Код нас с обзиром на наше *расе* *стоке* још није довољно тачно оцењен принос у месу према тежини *живе* *стоке* него се на *разним* *местима* то *равно* *више* *мање* од *ока* *цени*. Међутим с обзиром на *високе* *цене* *стоци* и *велике* *разлике* у *ценама* *између* *меса* и *живе* *стоке*, те би *цифре* *приноса* *меса* *требало* *тачније* *утврдити*.

Ове *цифре*, које *горе* *изложисмо* *могу* *ипак* *нашим* *пољопривредницима* *приближно* *послужити* *ради* *оријентације* *при* *продаји* *стоке*.

Ждребад, која избацују глисте. — За *ждребад*, која *избацују* *глисте*, *један* *француски* *ветеринар* даје овај *лек*: дати *ждребету* *најпре* *полуоброк* *једног* *дана*, на *сутрадан* *ујутру* *дати* *му* *50* *грама* *терезинина* *размученог* *у* *четврт* *литра* *уља* (*зејтина*). После *два* *сата* *дати* *му* *размучене* *у* *води* *меквије* и *ланеног* *семена* *на* *чишћење*. Ако је *потребно*, *поновити* *лечење* *на* *овај* *начин* *и* *после* *15* *дана*.

Да се *сачувају* *кромпири* *да* *с* *пролећа* *не* *клијају*. — Зна се да се *клице* *на* *кромпиру* *који* *се* *чува* *у* *подруму* *за* *јело* *до* *нове* *бербе* *почињу* *нагло* *развијати* *с* *пролећа*. *Кромпири* *се* *услед* *тога* *стврдњавају* *и* *набирају* *те* *и* *нису* *добри* *за* *јело*.

Да би се *избегле* *те* *незгоде* *један* *француски* *агроном* (*Кадоре*) *чинио* *је* *огледе* *да* *помоћу* *брзе* *стерилизације* *спречи* *свако* *клијање* *кромпира*, а *да* *при* *тој* *ипак* *не* *нашкоди* *кромпиру*, *односно* *његовим* *хранљивим* *својствима*.

Из тих *огледа* *произилази* *да* *се* *могу* *применити* *две* *методе* *спречавања* *клијања* *кромпира* *и* *то*:

1. *Потопити* *кромпире* *у* *воду* (*у* *казану*) *која* *је* *загрејана* *на* *80°* *па* *је* *у* *њој* *држати* *30* *секуна*, *па* *их* *потом* *извадити*, *Изабањене* *кромпире* *разастрти* *по* *земљи* *па* *их* *запрашати* *кречом* *или* *пепелом* *од* *дрвета*.

2. *Потопити* *кромпире* *у* *слану* *воду* — *на* *100* *литара* *воде* *растворити* *20* *кила* *соли* — *па* *их* *држати* *у* *њој* *7* *до* *8* *часова*.

И *ако* *и* *један* *и* *други* *начин* *нису* *баш* *најпрактичнији*, *ипак* *мањи* *поседници* *и* *потрошачи* *могу* *их* *опробати*, *јер* *онај* *који* *их* *је* *опробао*, *наводи* *да* *са* *тако* *примењеним* *горе* *поменути*

средствима могу кромпир да се очувају до месеца јула и да се тако могу многе и многе количине кромпира, који се с пролећа бацају у бубре, сачувати и искористити.

Контрола млека са трговачког гледишта. — Поред све пропаганде потребне да би нтерали произвођаче млека да усвоје најобичнији начин, да би очували квалитет млека, те тиме да задовоље хигијенске услове строго захтеване, треба имати такође практично спремно трговце млека, који би умели да радом око млека очувају његов квалитет и отклоне га нападу микроорганизама.

У Копенхагену је забрањено преливање млека из суда у суд на улицима, да би се спречило лако заражавање истог извесним микробима, опасним за млеко и за здравље потрошача, а којима су улице великих градова пуне. Забрањено је и мешање више различитих мужа, пошто се тиме олакшава кварење млека.

Да би заштитили од квара млеко, треба да су судови чисти, јер је то једини управо главни начин да обезбедимо млеко од сигурног квара. Облик, величина и начин затварања судова за млеко врло су важни да се оно очува.

Хигијеничари и млекарски стручњаци мишљења су да треба водити нарочито рачуна да се потрошачу осигура куповина чистог, здравог и хигијенског млека т. ј. да контрола млека одређена за људску исхрану треба да је суда организована и поверена стручним лицима; контрола треба да има у виду све квалитете млека (свежина или киселина, чистота и хранљива вредност), и допуњена давањем потребних савета трговцима препродавцима и произвођачима млека.

Најсигурнији је начин обезбедити потрошачу добро млеко, оснивање млекарских задруга, од самих произвођача, а чији би циљ био снабдевати градове свежим и здравим млеком.

Задруге би могле најлакше да контролишу своје задругаре али би им барем и осигурале највећу добит од млека.

в. а. п.

ГЛАСНИК.

Пољопривредне изложбе. — Српско Пољопривредно Друштво уз припомоћ својих Подружнина приређује у току јесени ове изложбе:

I. у Нишу за област Нишу — обласну изложбу од 28. до 29. септембра т. г.

II. у Ужице вођарско-ратарску изложбу за срезове: ужички, црногорски и ариљски 8. новембра т. г.

III. у Мрчајевцима сточарску изложбу 27. септембра т. г.

VI. у Лазаревцу општу пољопривредну изложбу 20. и 21. септембра т. г.

V. у Петровцу (Пожаревац) сточарску изложбу 20. септембра т. г.

VI. у Старом Бечеју општу пољопривредну изложбу 13. септембра т. г.

Изложба воћа код Качуличке Вођарске Задруге. — Качуличка Вођарска Задруга доставља следеће:

„На дан 8./21 септембра 1925. год. Качуличка Вођарска Задруга прославиће и ове године своју славу *Малу Госпојину* у своје ново-подигнутој дому у Качулицама, којом ће се приликом новозадружни дом осветити.

Ова свечана прослава и освећење дома извршиће се овим редом:

1. У 10 часова пре подне освећење задругног новог дома.

2. Сечење славског колача са водоосвећењем извршиће се после осећења дома.

3. у 11 часова пре подне отварање изложбе.

4. У 11^{1/2} часова свечана седница задругара у част и знак признања покретача и оснивача вођарских задруга г. Дра Веље Стојковића.

5. После свечане седнице разгледање изложбе и задружних просторија.

6. У 12^{1/2} часова заједнички ручак задругара са гостима, а после овога весеље и играња код задруге.

Задруга моли све пољопривредне установе, пријатеље задругарства и чланове свих земљорадничких задруга, да ову свечаност задружну посете и својом је посетом увеличају.

За посетнике ове задружне свечаности распоред возова је врло подесан. Скидање са железничких кола и пењање у она врши се на постаји „Горичани“, која је од задружног дома удаљена 3 километра.

Возови стижу у Горичане и то: из Крушевца у 5 и 9 часова пре подне и у 6 часова по подне, а из Чаčka у 8 часова пре и 3 и 9 часова по подне.“

Ми препоручујемо нашим читаоцима да ову изложбу посете, где ће имати прилике да виде и једну од највећих вођарских задруга у нашој земљи.

Софора (Sophora japonica). — Пчеларска подружница Шумадија доставља следеће:

Ове јесени и идућег пролећа могу пчелари и остали пријатељи пчеларства купити од пчеларске подружнице „Шумадија“ у Крагујевцу у потребном броју трогодише и двогодишње саднице медовитог дрвета *Sophora japonica*, које пчелара крајем јула и почетком августа даје добру пашу.

Порудбине подружница прима одмах а извршује кад буде време сабеље. Цена од 7—10 динара 1 садница за порудбине од најмање 10 садница. Паковање и поштарина, односно возарина, по стварном износу.

При порудбини треба бар половину новца унапред послати а остатак по пријему.

ЗАПИСНИК

34. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, држане 26. авг. 1925. год. у дому друштвеном у Београду.

Били су присутни чланови: г. г. А. Рашковић, Д. Спремић, С. Партонић, Б. Ж. Бошковић, Б. Станисаљевић и Ј. Стојановић.

Председавао члан г. Б. Ж. Бошковић.
Бележно секретар г. М. В. Дамјановић.

I

Бр. 7927. Прочитан је записник XXXIII седнице Управног Одбора — Одбор усваја прочитани записници.

II

Бр. 6789 Прочитан је предлог за замену подружњих правила — Одбор усваја прочитани предлог с тим да се одмах да у штампу, као што је решено на XXXI седници 4. ов м.

III

Мишљења Изложбеног Одбора:

1) Бр. 8037. По тражењу Подружине из Мрчајеваца, да им се штампа изложбени програм, — Одбор усваја мишљење да се штампа у 200 примерака на терет одобрење им помоћи.

2) По питању одређивања изасланика на друштвеним изложбама — Одбор одлучује: да се као изасланици упуте:

1) у *Ниш*:

а) Председник г. П. Т. Тодоровић да изложбу отвори;
б) Председник г. Т. Митровић као члан оцењивачког суда у одељну за сточарство и сточне производе;

в) члан г. Б. Ранковић као предавач;
г) чланови г. Б. Ж. Бошковић и Н. Ж. Петровић као чланови оцењивачког суда у одељну за виноградарство и воћарство;

д) чланови г. г. А. Рашковић и С. Партонић као чланови оцењивачког суда у одељну за ратарство и повртарство; и

е) члан г. Ј. Стојановић, као члан оцењивачког суда у одељну за пчеларство и свиларство.

2) у *Мрчајевце*: члан г. Б. Станисаљевић;

3) у *Лазаревац*: члан г. Драг. Спремић;

4) у *Петровац*: члан г. С. Ратковић;

5) у *Ст. Бечеј*: члан г. В. Т. Радовацкић.

IV

Предлози и саопштења:

1) Бр. 8096. Прочитано је писмо подружине из В. Поповића Бр. 28, којим тражи на повуку Један Саков плуг № 5. — Одбор одлучи, да се тражи новац у напред, пошто та Подружина има обичај да пошиљке не прима и тиме штети друштвеној каси.

2) 8072. По молби Омладинског Клуба „Дукајин“ из Пећи, за помоћ у пову или књигама. — Одбор одлучи да им се помоћ не може дати.

Са овим је седница закључена.

Калцијев цијанамид (кречни азот)

једно од најбољих азотних вештачких ђубрива

добити се код:

СРПСКОГ ПОЉОПРИВ. ДРУШТВА У БЕОГРАДУ.

32, 7-8

ПОРЗОЛ

Сигурно средство у прашку противу *главнице*.
200 грама Порзола доста је да се запраши 100 килограма семена.

Порзолом може се за десет минута опрашити 100 до 200 килограма семена.

Порзолом опрашено семе не треба сушити, већ се може одмах сејати.

Порзолом опрашено семе не дирају пољски мишеви.

Порзол осигурава обилату жетву.

Сваки напреднији пољопривредник праши Порзолом семе пшенице, ражи, зоби и т. д. противу главнице.

ТРАЖИТЕ УПУСТАВА И ЦЕНЕ ОД

„КАШТЕЛ“

34, 5-12

ФАБРИКА ХЕМИСКО-ФАРМАЦ. ПРОИЗВ. А. Д. КАРЛОВАЦ

НА ЗНАЊЕ!

Српско Пољопривредно Друштво има:

	Дин
Тријере Хајаове обичне I/I-a	2.400
„ „ обичне I/I	2.800
„ „ сортираче II/I-a	3.500
„ „ сортираче II/I	3.800
ветрењачке домаће са 8 сита	2.200
„ Хофер-Шранц са 12 сита	2.600
муљаче за гроње обичне	1.150
пресе за гроње од 450 лит.	5.000
„ „ „ 350	4.300*
„ „ „ 210	3.500
„ „ „ 180	3.700
„ „ „ 150	3.400
„ „ „ 75	2.000
„ мале за малину, парадајз и др.	300 и 220
Калцијетар, са теразинама и тековима	700
сечке за репу „Триумф“	1.225
„ „ „ „Ева“	730
Калцијум цијанамид (само на 100 кг)	400
семе лудерке — гарантовано чисто	30
„ енглеске траве (за паркове и пашњаке)	20
патент тегле од 1 Л.	14
„ „ „ 2 Л.	23
тегле за мед од 1 кг. са метал. поклопцем	12.50
„ „ „ 1/2 „ „ „	7
„ од мајолике 2 „ „ „	18
Набавка је извршена у ограниченим количинама, због чега треба благовремено наручити напред.	
Семе шаљемо најмање 10 килограма, а тегле најмање 6 комада.	
Поједици, при свакој поруцини, треба да пошаљу половину њене вредности у напред.	
На кредит (отворен рачун) узимати само оно што ће се сигурно, у току дотичне сезоне, продати, пошто се наручене справе, семе и други материјал неће напред примати.	
За крупније пошиљке увек тачно означити најближу железничку или паробродску станицу, а за ситније, најближу државну пошту.	

34, 5-

* У 33. броју погрешно је оштетљана цена пресе за гроње од 350 лит. дин 400 — а треба дин. 4.300 — Може се читати да то плење знању.

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
уопште сеСрп. Пољопривредно Друштво
У БЕОГРАДУ

ПРЕПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

На основу највишег решења од
априла 1869. г. прелиску друштвено
носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

За Краљевину Срба, Хрвата
и Словенаца:

— НА ГОДИНУ 20 ДИИ. —

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

— НА ГОДИНУ ДАНА 45 ДИИ. —

— ЗАЦИ И ВОЈНИЦИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У
ПОЛУ ЦЕНЕ. —

— ПРИМАЈУ РУКОВИСИ СЕ НЕ БРАЉАДУ

— ПРЕПЛАТА СЕ ПОДАЈЕ УГЛАВНОМ ЗА
ЦЕЛУ ГОДИНУ. —

За С. П. Друштво власници, ПРЕДСЕДНИК, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 38.

БЕОГРАД, 20. СЕПТЕМБАР 1925. ГОДИНЕ.

Година LI.

Обласна пољопривредна изложба у Нишу.

Под највишом заштитом Њ. В. Краља Александра I. С. П. Друштво уз сарадњу Нишке окр. пољопр. подружине и Морав. Кола Јахача, и уз материјалну помоћ Мин. Пољопривр. и Вода, Нпр. Банке, окр. и ср. одбора Нишке области и др. приређује у Нишу велику обласну пољопривр. изложбу, која ће трајати од 26.—29. септембра т. г. закључно.

На изложби узете учешћа сви срезови Нишке области, пређашњи окрузи Нишки, Пиротски и неки део Врањског (лесковачки и власотиначки срез).

На овој изложби биће изложени: 1) ратарски производи, 2) баштенски и градинарски производи, 3) воћарски производи, 4) виноградарски и винарски производи, 5) пчеларски производи, 6) свиларски производи, 7) сточар. производи, 8) стока.

Поред тога биће и одељења вештачког ђубрива, препарата противу сточ. болести, одељења за прерађене и непрерађене дуване, одељења домаће радиности и индустрије из Нишке области.

За време изложбе приказиваће се пољопр. справе и машине у раду. Осим тога Друштво ће за то време приредити и неколико стручно-поучних предавања на којима ће моћи присуствовати сваки посетилац изложбе.

Моравско Коло Јахача приредиће 27. септембра по подне трку на градском пољу.

Срп. Пољопривредно Друштво, даје на овај начин прилику, како пољопривр. Нишке области, да своје најбоље производе донесе и прикажу на овој смотри и утакмици, те да се види које производе ова област у већој мери и најбољој каквоћи производи, него и да се интересовани кругови привредни упознају са тим производима и добију обавештења о евентуалној набавци.

Стога Срп. Пољопр. Друштво, позива овим све привредне кругове и све оне којима интерес пољопр. напретка лежи на срцу, да ову изложбу посете.

Изложба је тако организована да ће сваки посетилац наћи потпуног обавештења, ради чега су одређени нарочити шефови одељења.

Друштво се нада да ће изложбу нарочито посетити чланови друштвени, чланови Трговачких, Индустијских и Занат. Комора и остали интересовани.

ИЗ РАТАРСТВА.**Употреба и припремање семена за сетву.**

Како је сетва на прагу, то ћемо овде у кратко изнети, које семе треба употребити за сетву и како га треба припремити.

И ако сваки пољопривредник добро зна од какве је важности доброта семена за добар успех у газдинству, ипак се довољно не стара да припреми што боље семе за сетву, нити посвећује овом главном послу довољно пажње.

Није бадава речено: „Какво семе накак род“.

Дакле треба сејати само добро, одабрано и развијеније семе, а при чему пазити да семе буде здраво и потпуно чисто. Ако се не употреби овако семе за сетву, онда ће се уз семе посејати и коров, уродица и друге штетне билке, које не само да ће запремити добар део њиве, те тиме и мање рода дати, већ ће коров и уродица подузети већи део хране из земље, а тиме онемогућити да се род развије онако, како би се развијо, да је посејано само добро семе. Како је жалосно погледати жито на њиви, где се бори са коровим, да би могло над овим бар мало да уздигне главу!

Према томе треба се старати да се посеје

само здраво, чисто, једно и добре врсте семе, јер што боље семе, тиме је пораснији и напреднији усев, а онда већа жетва и већи приходи и користи.

С тога треба осудити сваког оног пољопривредника, који пренебрегне овај тако лак посао, а од којег зависи опстанак његов и његове целе фамилије.

Као што се код сточарства стара да се, избором боље расе и разним одгајивањем истих, постигне бољи успех и већи приход, а који су данас све више потребни нашем пољопривреднику, тако се и сличним радом постигава код семена већа производња и већи принос, а онда разуме се и већи приход.

Код напреднијих народа, не само да је у том погледу пољопривредник постигао сјајан успех за домаћу производњу, већ је оваквим радом створио и нову привредну грану. Они су рационалним припремањем семена за сетву створили са тим семеном читаву трговину, те и ми данас често купујемо то семе и издајемо велике суме новца.

Као што смо напоменули, семе посејано на њиви треба што боље да никне и да се развије; мора да има здрав и снажан пораст, густ и чист бокор, те да можемо рачунати на добар принос а да видимо праву корист од употребљеног семена.

Употребљено семе, добијено одмах после вршаја, није добро и није способно да пружи праве сламом, празним класјем, ситном земљом, коровом и др. Треба дакле пре употребе за сетву ово семе ослободити свих страних — штетних примеса, а то ћемо постићи чишћењем и трељењем.

ПОДЛИСТАК.

О тако званим „револуционарним“ методама у обрађивању земље.

1. *Метода Жанова: обрађивање земље без плуга.* — О овој методи први је поднео свој извештај ing. Alfred de Poncins друштво „Société d'Agriculture de l'Aude“ (Француска). Ова метода изазвала је велико интересовање свих пољопривредних кругова у Француској, које се нарочито огледало у многим стручним комисијама у годинама 1914. и 1915. У Немачку су дошле вести о методи Жановој и њеним успесима тек у 1918. години а касније се сазнало за ову методу и у осталим европским државама.

Порекло и суштина методе. Поседник Жан има своје имање поближе у Bru-y, Caracasson-a у Јужној Француској, у крају по природи кречном, релативно сувом и у главном виноградском. Виногради су већ око 1890. године били потпуно уништени од филексере; по обнављању на америчкој подлози приноси су били тако мали да су их морали сами опет искрчити и завести гајење жита.

Овај посао, ма да је лак, не може се извршити обичним плугама, као што се то често ради, већ за то треба употребити ветрењаче и трвијере.

Ове справе никада не треба да буду скупе за пољопривредника, кад се зна од колике су користи за спремање семена, те не треба ни један пољопривредник да буде без њих. Ако сам један пољопривредник баш не може да их набави, онда се треба удружити: двојица па и тројица набавиће их лакше, а оне ће се брзо исплатити повећањем жетве.

с.

ИЗ ВИНОГРАДАРСТВА

Родни хибриди или непосредни произвођачи.*)

У времену филексере и сушења наших старих винограда од домаће лозе, пренети су из Америке, односно створене у Француској извесне сорте лозе, које су мање-више отпорне према филексери и које доносе род. Те сорте лозе назване су *родни хибриди, непосредни произвођачи или директ-продуктери*. Сада, у литератури означавају се као *стари хибриди*, за разлику од нових, произведених вештачки за последњих тридесетак година од стране француских стручњака, они су добивени било пажљивим селекционирањем грожђаног семена или директним скретањем, било међусобним природним укрштањем (хибридацијом) разних дивљих америчких сората лозе, или вештачким укрштањем

* Ово је у исто време и одговор на питање Жордана Тошња, трговца и виноградаря из Пирота, и Милана Марковића земљопрадника из села Црног-Кал-Рача Крагујевца.

С обзиром на неповољно и суво земљиште, употребити је Жан, као човек са великим практичним искуством нарочиту методу у обрађивању, која се разликовала од свих до тада уобичајених начина. У више но десетогодишњој примени ова се метода показала као веома корисна и практична. Жан, обрађујући своје имање једино овом методом, гаји на 85% орање површине само цереалије (монокултура, при чему тврди, да земља остаје стално плодна, чак и плоднијом него њиве суседа, који се придржавају старог начина обрађивања. За цело време не губри вештачким ђубретом, већ само незнатно са стајским ђубретом.

У 1915. години ђубрио је само вештачким ђубретом, али је добио мање приносе и није га више употребљавао (година 1915. била је за там крај врло сува).

Принцип његове методе обрађивања је у томе, што у опште не употребљава плуг, дакле, не оре, већ земљу обрађује само помоћу перастог култиватора сопствене конструкције. Исто тако не употребљава ни драчу ни ваљак већ само поменути култиватор. Обрађивање земље са култиватором изводи постепено дубље и дубље, али се земља

какве америчке са каквом европском сортом лозе. Отуда, ти су хибриди или америчко-амерички или европско-амерички.

У прво време, када је филоксера нагло сатирала винограде од домаће лозе и када још нису биле пронађене садање познате америчке подлоге, издржљиве према филоксери и кречњаку, на којима се калени наша домаћа лоза, — сматрало се, да ће пропасти домаћу лозу, морати да замене родни хибриди, од којих је већина тада пренета из Америке и доста размножена у Европи, па и код нас у Србији. Разуме се, да је то чињено по неизбегној нужди, јер се још онда знало, да ти хибриди дају рђава и непостојана вина, са јаким, њима својственим, непријатним мирисом. Због тога се нарочито, још у данашња времена, хтело и у Америци да унесе и размножи европска лоза, па се није успело, услед филоксере, која се тамо налазила. —

Још у години 1620. једно лондонско друштво, пренело је европску лозу у Америку и са том лозом на разним местима у Виргинији засадило винограде, трудећи се да је размножи, али је то било без успеха. Доцније са размножавањем европске лозе, по разним местима Америке, чињени су многобројни покушаји, па су они вазда остајали без резултата. Услед тога, година 1851. Даунинг је у својој издању писао: „Увођење и успевање стране и европске лозе у Америци немогућно је; хил-адам различитих покушаја са различитим размножавањем те лозе чињени су, али увек без успеха; у прве две до три године по саћењу, изгледи на напредак лозе свуда су били одлични, па онда одједном настаје пропадање и сушење лозе. — Тек када је у Француској откривена филоксера

при том не преврће, већ само дробн. Поновљеним парањем уништава се темељно коров, тако, да земља стаје увек чиста.

Одмах по жетви стрнина, које се остављају на њиви у крстинама да се досуше, почиње рад култиватором. Површина исушена и затврдле стрнице првим прелазом култиватора само се испира, капиларит воде се прекине и створе бољи услови за упијање водених падежа. После 10—14 дана следеће опет рад са култиватором при чему се исклјајли коров знатно уништава или ослабљава. Рад са култиватором понавља Жан према потреби 7, 10—12 пута у времену од сетве до сетве новог усева. При сваком поновљеном раду са култиватором дробн се земља за 3—6 см. дубље. На своје имању постиже Жан растреситост земље помоћу култиватора у дебелини до 20 см. Ако је земљиште јако закоровило и тиме рад отежан, онда се шљати раонични на култиватору замењују са трошошкастим раоничњима. Ширина култиватора износи 170 см. са 13 радних зуба. На своје имању обради Жан 1 ха земље са једним паром волова за 3 сата. За теже земље потребан је култиватор стабилнији и ужи.

на европској лози и када је утврђено да је она проузроковач сушења домаће лозе, па констатовано да се филоксера излази у Америци и да је отуда пренета у Европу, — било је објашњење због чега европска лоза у Америци није могла успевати.

Сада се и у Америци гаји европска лоза и и врши се калемљење исто као и код нас, а родни хибриди, пошто дају лоша вина, потискују и напуштају се, или се поглавито употребљавају за производњу ракије.

Од родних хибрида, који су у Србији доста били размножени, главни су: *Ошело*, *Жакез*, *Хибрид Франк*, *Клентон* и *Хербелман*, — све црне сорте, и Ноа, бела сорта. Ти су хибриди били засађени у виноградима Виноделско-Вођарске Школе у Букову (код Неготина) одакле су узимани и доста раширени по виноградима у Крајини, а из Крајине одметн и у друга наша виноградарска места, где се и сада по мало налазе. Срећом, нигде у Србији ти хибриди нису били размножени у великој мери и многи од њих већ су ишчезли. Још се по Крајинским и другим нашим виноградима налазе и још се, из велике необавештености, понегде засађују и размножавају поглавито ова три хибрида: *Отело*, *Жакез* и *Ноа*. Њихове особине ево какве су:

Ошело (Тел, Теловача, Гошованка). То је хибрид произведен укрштањем Клентона и Блек Хамбург. Наследно вино има јако обилно, — велики проценат алкохола и боја му се мења; оно је са јаким и непријатним мирисом, који опомиње на мирис стене. Чокот доноси просечно доста грозња; гроздови и зрна су круша. Према филоксери *Отело* је слабо отпоран и у том погледу

Ако се хубри стајским хубретом, онда се оно по другом прелазу са култиватором извлачи на њиву и затрпава опет само помоћу култиватора. Њива с почетка не изгледа тако угледна, али се доцније постиже савршенеје мењање хубрета са земљом. Најлакше се затрпава хубре „кратко“ са сецањем сламом. По 7—10 струком раду са култиватором (друге се справе, дрљаче и т. д. не употребљају) земља је механички савршено обрађена, у веома повољном физичком стању, јер се овде у ствари изводило неколико-месечно угаривање, при чему се земљиште потпуно очисти од корова. Овим се начином обрађивања коров лако и темељно уништава, што је нарочитим преимућством овога система, који у сваком случају надмашује у том правцу орање са плугом.

Поред ове добити, приписује се Жановој методи и знатно повећање приноса, потпуна једнакост жетве, лакоћа обрађивања равномерна подела рада и знатно смањење издатака око обрађивања. Газдовање са влагом овде је најрационалније јер се честим обрађивањем спречава штетно губљење исте. Једино помоћу овог простог начина одржава Жан своју земљу у пуној плодној снази, јер вештачким

По овоме је свака даљња вегетација и раст искључен за ове биљке. Од оболевих 10 стабљика, које сам располовио нашоа сам у свих 10 шест-десет и седам покушаја изгризања од кукурузног мољца. На клиповима, који су се већ били заметули, од њих 50 уништило је посвема девет (9) комада т. ј. који су нали доле и прекинули сваки даљни напредак, односно раст.

Испитивао сам 10 нападаћих клипова, па сам установио разрезивањем 19 покушаја изгризања од кукурузног мољца. Власник дотичнога поља на којем сам провео то истраживање, није уопће имао поља, да имаде у кукурузу мољца, па више ни резултат истраживања остао је запањен.

Фактично да је ствар много озбиљније парави него би то ко могао и мислити, јер ако тај наметник заузме још шире димензије, могао би да постане опасан по наша поља засијана кукурузом.

Занимљиво је код овога, да мољца и остали сродни му паразити остану током цијеле зиме у кукурузинцу, па тако опет са гнојем долазе на поље. — Један члан Америчке комисије, одмах првога дана истраживања нашоа је 4—6 лутака мољца и двије врсте паразита у једној стабљичи прошлогодишњег кукурузинца; јасно је да је тај кукуруз био у велико оштећен у прошлој години.

Појав и начин ошажња. Мољца обично напада најмлађе дијелове биљке, према томе нападе најприје мелуцу, као најкасније развијени део. У неким случајевима, нападе одмах код коријена стабљичу, па је прегризав на више мјеста уздуж цијеле стабљике. Нашоа сам случај, да је на сваком прегрибу (колијенцу) стабљике био један или више мољаца, који су посвема прегризали цијелу стабљичу, тако, да је код малога вјетра морала да падне на тло.

Осим тога лако је примјетити мољцем нападнуту биљку и по томе, што она буде жућкасте боје, те силн на зрење. Ваљска страна стабљике буде преучена црвенкастом бојом, нарочито она заражена мјеста.

Карактеристично је код тога, да поља засађена кукурузом, која леже у нижим положајима, гдје не мањка толико влаге и гдје је земља јача и гнојнија имаде много више мољаца него у вишим положајима.

Ово даводим у везу са тиме, да је у нижим положајима вегетација бржа уследјем достатне количине влаге, те буде цијела биљка бујнија и меквија, чиме је олакшан посао нагризања мољцу.

Веома је вјероватно, да би нама овај мољца могао постати велики непријатељ, дапаче и највећи, стога што до сада нема против њега пронађеног никаквог средства ни начина за уништавања. А предвиђа се да ће и свака борба с њиме бити отежана.

Ред је сада на нашим научењацима (фитопатолозима) да пронађу сигурно средство и начин на који ће се моћи уништати овај наметник.

Адам Тајан
економ — Крижевци (Хрватска).

НЕКРОЛОГ.

† Душан Татић,

окож. економ у пензији, инспектор Српског Пољопривред. Друштва за Подружине, редован члан Срп. Пољ. Друштва и резервни кадетан.

Умро је, после краћег и тешког боловања у 49. години у Београду.

Покојни Душан после свршене основне школе, ниже гимнзије и ратарске школе у Краљеву, савршио је је на средњој пољопривредној школи у Хрућини у Чешкој, пољопривредне науке и тиме проширио своје теоријско знање.

По свршеној школи вратио се у Србију и буде одмах постављен за писара Министарства Пољопривреде а за тим ускоро за државног среског економа. После извесног времена, пошто је показао свој рад на пракси, постављен је за руковођу ратарства у Држав. Сточар. Заводу у Добричеву, а убрзо за овим и за окружног економа, па ком положају остаје све до рата.

После рата, пошто је пензионисан, изабран је за члана Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, на шта даје оставку, када је конкурсом изабран од стране Срп. Пољ. Друштва за његовог инспектора за Подружине, на коме положају остаје све до своје смрти.

Смрћу Душановом, наша млада пољопривреда губи једног од агилнијих сарадника, јер је Душан својим теоријским и ширим практичним знањем и радом допринео у многе њеном унапређењу.

Радио је увек неуморно и са вољом све до своје смрти, јер је волео посао за који се спремао и коме се сав посветио. Поред рада на грлици, за време, док је био државни економ, он је сарађивао и на пољопривредним листовима Економу и Тежкџу све до последњег часа, увек поучним чланцима за пољопривреднике. Написао је и књигу о луцерки.

Покојни Душан, као човек, био је добар и вољен од својих другова, јер је увек и свакоме био приступачан и искрен, да га је морао свако завољети који га је упознао.

Покојни Душан са својим радом и као пољопривредник и као родитељ и друг, одужио се својој земљи, и оставио утеху породици, те је заслужио да му је лака земља, која га за вечита времена покрива.

Бог да му душу прости!

Пољопривредници, читајте „ТЕЖАК“

КЊИЖЕВНОСТ.

Утаначивање живе тежине код говеди без ваге, од Ф. Макуца и А. Јамника — Љубљана 1925. Тискарна Меркур. — Наша пољопривредна литература добила је недавно једну књижицу под горњим насловом од Ф. Макуца и дипломираног агронома А. Јамника, која је сем нашег језика, штампана на немачком, талијанском и мађарском језику. Књижица се стварно састоји из таблица, у којима се налазе разне мере, особа грудног коша позади плећака и дужине трупа, а поред њих и рубрика са одговарајућом живом мером у кгр. У књижици се налази и улуг, који са сликом на корицама књижице показује како треба измерити обим грудног коша и дужину трупа пантљиком и како се помоћу тих мера, у одговарајућој рубрици, може наћи тежина говечета. Утврђивање живе мере код говечета на овај начин, почива на замисли, да је идеално однеговано тело говечета цилиндрична облика и да се његова тежина са извесним поправкама може приближно утврдити онако исто као и запремина неке облице, када је позната површина основе и њена висина. Код геометријски правилних облика ово је прорачунавање тачно, док је код животињског организма оно само приближно, пошто труп говечета није онако правилан као облика, те има одступања у позитивном и негативном смислу. Када су грла мршва, онда се мерењем не може сасвим тачно утврдити стварна тежина говечета, увек је нешто мања, пошто пантљика не може тачно да належе по грудном кошу и трупу услед мршавости мишића и увек између ње и тела остаје извесан празан простор, али који пантљика изражава као да је он попуњен. Код ујогених грла, стварна је тежина нешто већа, него ли пантљиком пронађена, јер добро развијени мишићи одбацују нешто више. Разлике су ипак мале, и добар практичар моћи ће увек оценити, за колико је мање или више.

Поред ових напомена, које се морају узимати у обзир, ова књижица са пантљиком од 2 м. дужине, која је прилично јефтина, представља вагу у цепу, помоћу које сваки пољопривредни, марвени трговац и касарни, уопште речено и купац и продавац, могу приближно знати тежину говечета које купују и продају, нарочито, ако је куповина или продаја од ока. За наше пољопривреднике са села ово је од велике важности, јер кад знају приближну тежину свога говечета и цену кгр. живе мере, могу тачније знати вредност грла, него ли од ока, у коме се случају обично преваре на своју штету. Сем тога, ако се купују грла да се извесно време хране, и да се њима боље искористи храна, онда се помоћу ове књижице и пантљике може приближно утврдити успех тога тољења, којом се приликом утврђује и приближна вредност грла. Зато сваки пољопривредник треба да набави ову корисну књижицу, која вреди свега 10 дин.

Т. Митровић.

БЕЛЕШКЕ.

Коприва се може употребити за исхрану живине. — По својој хранљивој вредности коприва (осушена) се може упоредити са мекинама, те се као таква може употребити за исхрану стоке, а нарочито за живину.

Коприва утиче знатно на кружење крви, коју освежава и помаже образовање црвених крвних зрнаца и чини стоку, којој се даје, отпорнијом према заразним болестима. Она утиче те и жуманце у јајету кокошију, којима се дају коприве, имају живљу жуту боју.

Најбоље је давати коприве живини куване с којом другом храном и ситно исецкане.

Нарочито је пр. поручливо давати коприве одраслој младој живини: кокошима, пловкама, гускама, ћуркама, која се припрема за гојење. Уношењем коприва у оброк, заједно са кромпирима и разним другим биљним и животињским отпадцима може се знатно појевитијати оброк и тиме појевитијати производња пилежи.

У свима случајевима, кад се коприва даје живини, количина коприве не треба никад да пређе једну третину или једну четвртину од укупне запремине оброка, иначе коприва производи сувише надражујуће дејство, услед чега могу наступити и озбиљне последице по здравље живине.

Тамо, д.кле, где се има коприва — а њих у осталом има свуда — може се та биљка искористити на мало час поменути начин.

Како се може пољопривредник борити противу рђе на жити? — Нема као што је познато неког практичног дејствителног лека противу рђе на жити, која долази нарочито од влаге, — односно влажног времена и највише се шири у влажним годинама.

Међутим могу се неке корисне мере предохране предузети да се жито, ако не сасвим спасе, оно бар знатно сачува од те болести. Тако на пример неки варијетети пшенице одаупру се рђи боље него други, те према томе треба тражити и гадити оне варијетете који од рђе мање страдају. Даље фосфатна ђубрета повећавају отпорност жита противу рђе, те је отуда корисно ђубрити поља где се гаји пшеница, суперфосфатом. Исто тако запажено је да код пшенице сејане у врстама рђа се мање јавља, него код пшенице сејане у врсте. Отуда је и корисније, а и пробитачније сејати жита врстачном сејалицом пре него ли омашке. Најзад доказано је и да се на влажним земљама, са којих се одводним каналима или на други начин уклања сувишак влаге рђа такође мање јавља. Отуда се и одводњавање такође може применити као предохрана противу рђе.

Како рђа може много да нашкоди пшеници и да преполови жетву, све ове напред побројане м.ре предохране треба на време применити, те се спокојније може очекивати резултат свога рада и напора.

Над од пламењаче прети велика опасност лози шта треба радити? — Прскати, разуме се, бордовском чорбом и то што чешће прскати. Међутим многи нам виноградари јављају да су и поред прскања, која су била и доста честа, виногради ипак страдали у овој години од пламењаче. Дешавало се, како се то наводи у једном француском листу, и то да су неким Французима била упропаћена приоришта лозе од пламењаче и ако су сваки дан лозу прскали.

Не треба сметати с ума да прскање бордовском чорбом делује само као предохрана противу пероноспоре и да она не може ништа учинити противу те болести ако се она већ угнездилa у листу. Она може онда да спречи и да много смањи нова заражавања.

Кад се прво прскање лозе на време изврши, и кад се доцнија прскања уредно и марљиво врше опасности од пероноспоре неће бити. За то је потребно да сви органи лозе буду обилно чорбом покривени, да прскање лозе, где је то могуће, претходи киши, да се обнавља, не водећи рачуна о протеклом времену од последњег прскања, после киша, које сперу лозу и чорбу с лишћа као и после наглог пораста лозе, чиме се развија ново лишће које није заштићено.

Кад је време влажно и кишовито, па дакле и повољно за развиће пероноспоре треба повећати јачину чорбе и правити је са 3 па и 4 кгр. плавог камена на 100 литра воде, но с тим да она буде неутрална, па и јасно базичка (алкална).

Тако радећи у идућој години спасићеш твој виноград ако га у овој ниси сачувао.

ГЛАСНИК.

Ценовник лозе у свима државним пољопривредним установама за јесен 1925. и пролеће 1926. године, рачунајући од 1000 комада:

Резницама (кључићима) америчке лозе:

I. класа по 100 динара;

II. класа по 35 динара.

Приорцима (корњацима):

I. класа по 250 динара;

II. класа по 75 динара.

Калемовима (зрелим):

I. класа по 1500 динара;

II. класа неће се продавати.

Резницама домаће лозе:

I. и II. класа 80 динара.

а) За она лица, која узимају више од 5000 ком. резница, у циљу производње приорака и калемова за продају, горње цене резницама повећавају се за 100% т. ј.:

I. класа по 200 динара;

II. класа по 70 динара.

б) Лица која траже лозу за попуњу и проширење својих винограда, не морају подносити уверење о садржини креча њиховог земљишта, већ ће у молби само назначити раније засађену подлогу, и је ли виноград на дотичној подлози у добром стању;

в) Да молници, који моле за резнице и прпорке, изузетно од чл. 18. тач. 1. Правилника за извршење Закона о обнављању и унапређењу виноградарства, не морају подносити усверење општинског суда, да лозу узимају искључиво за сађење на свом земљишту.

Бр. 30.947/В. Из Министарства Пољопривреде и Вода (Одељење за Виноградарство и Воћарство), 14. августа 1925. год. у Београду.

ЗАПИСНИК

35. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, држане 2. септембра 19.5. год. у дому друштвеном у Београду.

Били су присутни г. г. председник П. Т. Тодоровић и чланови: С. Партонић, А. Рашковић, Б. Станисављевић, Д. Сремић, Б. Ранковић и Ј. Стојановић.

Председавао председник г. П. Т. Тодоровић.

Бележио секретар г. М. В. Дамњановић.

I.

Бр. 6098. Прочитан је записник 34. седнице Управног Одбора, — Одбор прима прочитани записник.

II.

Бр. 8227. Прочитано је стање касе за месец август о. г. — Одбор прима прочитано стање и одлучује: да се расхудоје на предвиђене издатке сума од динара 517.55, која се појавила као мањак после смрти благајника Николе Прокића, који услед нагле болести, није могао дужност и да преда ни да да објашњења, и ако је иначе био исправан и вредан службеник.

III.

Мишљења Набављачког Одбора.

1) Бр. 8284. Прочитано је стање магацина за месец август о. г. — Одбор прима прочитано стање.

2) Бр. 7732. По понуди Ферума Д. Д. за винске пресе, усвојено је мишљење да се набави 5 ком. по 100 литара.

3) Бр. 7510/7729/8184. По понудама П. Мијовића, усвојено је мишљење да се набави: по 100 комада алкохолметра без термометра, Бабових широмера и виномера, и да се узме у комисион један покретни казан за печење ракије, што се тиче калијум метабисулфита, известити га да га имамо довољно. Такође му јавити да немамо ни једну Верморелову прскалицу.

4) Бр. 8185. По понуди Тиме Владисављевића за кукутину — Усвојено је мишљење да му се тражи проба на испитивање.

5) Бр. 8181/8248. По понуди Кузмана Николића и Кома — усвојено је мишљење да се за плугове сачка решење питања царине а да се дрљаче не набављају, пошто их имамо довољно.

6) Бр. 7217/7346/7676/8130/8154. — по понудама: Монтектини. Удружених Фабрика из Милана, Димитрија Труље, А. Ђераси и Коки. и Хемјиске Творнице из Загреба, — усвојено је мишљење да се одбију.

IV.

Мишљена Изложбеног Одбора:

1) Бр. 8294/8232/8261/8262. По питању распореда справа и др. материјала и експедиционих трошкова за изложбу у Нишу, Петровцу, Мрчајевцима и Лазаревцу, усвојено је мишљење.

2) Бр. 8150. По питању програма за изложбу у Ужицу — усвојено је мишљење.

V.

Бр. 7655 По прочитању извештаја ужег Одбора о заслугама г. В. Т. Радовановића на културно привредно просекивању нашег народа у времену, када није био у државној служби, и по објашњењу и допуни од стране Председника, — Одбор усваја мишљење стим, да Председник у спроводном писму јаче поткрене извештај.

VI.

Предлози и својштења:

1) Председник г. П. Т. Тодоровић извештава да је ишао у Пољопривр. Огледну и Контролну Станицу у Топчидеру и да је видео врло лепу ентомолошку збирку и цртеже о голубачкој мушци, па је изјавио жељу да Станица учествује са збирком на Нишкој изложби. Уређај оделена да прима на себе г. Бзранов и да одржи предавање о средству за уништавање голубачке мушце.

Оваква новина на изложбама имала би врло леп утицај на посетиоце. — Одбор прима предлог и одлучује да се умоли Мин. Пољопривреде и Вода да одобри Станицу учешће на изложби стим да оделене уреди г. Баранов и отржи предавање о голубачкој мушци.

Г. г. Баранову и П. Петковићу рачунати дневницу као члановима Управног Одбора.

2) Бр. 8105/8137. Прочитава су извештаји о предлозима подружница у Сурдулици и Савинцу — Одбор прима знању и одлучује: да се 2 сечке за шашу, које се налазе код ср. економиа у Сурдулици, пошаљу Подружници у Нишу, за награде излагачима о овогодишњој изложби и да кинговоћа прегледа књиге и поднесе извештај, од куд потиче разлика у 1000 — дина дуговања Савиначке Подружнице.

3) 8241. По прочитању писма заступника фабрике „Ковина“ — одлучено: да се тражи 320 дин. за комисијско испитивање прскалице.

4) Бр. 8168. Прочитан је позни Љубљанског веле-сајма на сточну изложбу. — Одбор прима знању.

5) Секретар реферисхе да је пријављена једна дво-редна сејалица коју је израдила фабрика „Фармер“ по друштвеном моделу, и да му је председник напоменуо, да би добро било послати је на изложбама у Петровцу и Нишу, пошто се предходно комисијски испита. — Одбор прима предње знању и одлучује да сејалицу испитају и поднесу извештај чланови г. г. Д. Спремић, А. Рашковић и Б. Станисављевић.

Са овим је седница закључена

Калцијев цијанамид (кречни азот)

једно од најбољих азотних вештачких ђубрива

добрија се код:

СРПСКОГ ПОЉОПРИВ. ДРУШТВА У БЕОГРАДУ.

32, 7-8

ПОРЗОЛ

Сигурно средство у прашку противу *главнице*. 200 грама Порзола доста је да се запраши 100 килограма семена.

Порзолом може се за десет минута опрашити 100 до 200 килограма семена.

Порзолом опрашено семе не треба сушити, већ се може одмах сејати.

Порзолом опрашено семе не дирају пољски мишеви.

Порзол осигурава обилату жетву.

Сваки напреднији пољопривредник праши Порзолом семе пшенице, ражи, зоби и т. д. противу главнице.

ТРАЖИТЕ УПУТСТВА И ЦЕНЕ ОД

„КАШТЕЛ“

34, 5—12

ФАБРИКА ХЕМИЈО-ФАРМАЦ. ПРОИЗВ. А. Д. КАРЛОВАЦ

НАЗНАЊЕ!

Српско Пољопривредно Друштво има:

Тријере Хајдове	обичне I/1-a	- - - - -	2.400
"	обичне I/1	- - - - -	2.800
"	сортираче II/1-a	- - - - -	3.500
"	сортираче II/1	- - - - -	3.800
ветрењаче	домаће са 8 сита	- - - - -	2.200
	Хофхер-Штрац са 12 сита	- - - - -	2.600
муљаче	за грожђе обичне	- - - - -	1.150
пресе	за грожђе од 450 лит.	- - - - -	5.000
"	"	350	4.300 *
"	"	210	3.500
"	"	180	3.700
"	"	150	3.400
"	"	75	2.000
"	мале за малину, парадајз и др.	- - - - -	300 и 220
Калцијетар,	са терацијама и теговима	- - - - -	700
сечке	за репу „Триумф“	- - - - -	1.225
"	„Ева“	- - - - -	730
Калцијум цијанамид	(сјајо на 100 кгр)	- - - - -	400
семе лудерке	— гарантовано чисто	- - - - -	30
"	енглеске траве (за паркове и пашњаке)	- - - - -	20
патент тегле	од 1 Л	- - - - -	14
"	2 Л	- - - - -	23
тегле	за мед од 1 кгр. са метал поклопцем	- - - - -	12.50
"	"	1/2	7
"	од мајонике 2	"	18

Називања је извршена у ограниченим количинама, због чега треба благовремено наружити извршити.

Семе шаљемо најмање 10 килограма, а тегле најмање 6 комада.

Појединци, при свакој поруци, треба да пошаљу половну њене вредности у напред.

На кредит (отворен рачун) узимати само оно што ће се сигурно, у току дотичне сезоне, продати, пошто се наручене справе, семе и други материјал неће натраг примати.

За крупније пошљаке увек тачно овначити најближу железничку или паробродску станицу, а за ситније, најближу државну пошту.

33, 5—

* У 33. броју погрешно је описано цена пресе за грожђе од 350 лит. дин 400 — а треба дин. 4.300 — Моле се читати за то врсте наву.

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ,

уочићу се

Срп. Пољопривредно Друштво
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

На основу најзанимљивог решења од
априла 1869. г. пренеску друштвено
носи пошту бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

За Краљевину Срба, Хрвата
и Словенаца:

— на ГОДИНУ 20 ДИН. —

ЗА ИНОСТРАНСТВО:
на ГОДИНУ ДАВА 45 ДИН.— ЈАКИ И ВОЈНИЦИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У
ВОДА ЦЕНЕ. —

ПРИМЉЕНИ РУКОПИСИ СЕ НЕ ВРАЋАЈУ

ПРЕТПЛАТА СЕ ПОДАЈЕ УГЛАВНОМ ЗА
ЦЕЛУ ГОДИНУ.За С. П. Друштво власник, председник, П. Т. **Тодоровић**Одговорни уредник, Д-р В. Н. **Стојановић**

Број 39.

БЕОГРАД, 27. СЕПТЕМБАР 1925. ГОДИНЕ

Година LII.

У којој количини треба сејати семе?

Један савремени пољопривредник у своје раду око сетве мора се руководити општим правилом: да је сетва најбоља у том случају, кад изникле младе биљке имају довољно места за своје правилно развиће, другим речима, да су у могућности да се развију не само корен и жилице, већ и надземни биљњаци делова. Погрешно је и штетно заносити се мишљу, да ће се, кад се на једну зоређену површину баци што више семена, добити и обилатија жетва. Потребно је увек сејати тако да усев не буде ни редак ни густ. Међутим наш земљорадник некако радије, скоро увек, изводи густу сетву, не обзирајући се на климатске и земљишне прилике које владају у то време. Додуше, густа сетва у прво време свога раста исплада таква да не може бити боља. Понижили усеви се зелене и личе на најбујнију ливаду. Земљорадник се диви овој лепоти усева и чврсто је уверен да ће бити обилата рода, Али ова његова радост и лепа нада брзо се изјављује. Његов усев прерасте, те, у недостатку светлости и хране, почиње да жути, биљка биљку почиње да гуши, и у тој животној борби многе угину. Услед недовољне светлости већина биљака развија се врло слабо, стабљике остају бледе и као такве лако полежу, услед чега код стрних усева многи класови остају неразвијени и шури.

Нарочито је потребно избегавати густу је-сењу сетву из тог разлога, што се биљке у то време врло јако бокоре и бујно расту, те преко зиме, кад су велики снегови, који кад још и дуже трају, већим делом иструну.

Као што није корисно предузети густу сетву, исто тако не сме се дозволити ни ретка сетва, која такође има својих рђавих страна, на које желимо скренути пажњу.

Пре свега, ретком сетвом не искористићемо довољно целу засејану површину земљишта. Оваква сетва даје могућности корову да се развије. Ретки усеви више страдају од мраза, инсеката, разних болести; и такви усеви, уопште, према свом напредовању, било за време суше или кишовитих

дана, немају и не обећавају никакве сигурне изгледе за добру жетву.

Као што се из овога види, при сејању, кад су прилике нормалне, треба се придржавати овог главног правила: да се не сеје ни густо ни ретко, већ се држати златне средине. Али кад су прилике неспоразмне, од овог правила се мора одступити; тада се семе не сме шедети.

У главном, најбоље ћемо поступити ако будемо сејали нешто више семена, него ли мање, јер при рђавој сетви, ако биљке страдају било од мраза, било од инсеката и болести, онда остају многа места гола, која се доцније не могу засејавати; док, међутим, код нешто гушће сетве усеви се може проредити дрвањем.

Кад се одређује количина семена за сејање морају се имати на уму ове напомене:

1. Водити рачуна о чистоћи, клијавости и крупноћи семена и о врсти усева, коју желимо да гајимо. Кад се сеје старо и разбијено семе (повређено при вршидби) мораће се употребити процентуално већа количина у односу према здравом семени. Врста усева такође одређује количину семена. За то вреди правило: у колико се поједине врсте усева више бокоре, у толико је мање потребно семена, и обратно, у колико је бокорење мање, у толико је потребна већа количина семена.

2. На плодним земљиштима, која су добро припремљена и ослобођена од корова, а уз то и топлија, мора се увек сејати ређе, зато што усеви на таквим земљиштима боље расту и сигурније се развијају, него ли кад је земља слаба, грудевита, мокра, хладна и коровљива.

3. У хладнијим крајевима, као и у случају кад се закасни са сетвом, потребно је извести гушће сејање. Исто тако гушће се сеје и на пољацима окренутим северу, а и кад нема довољно влаге за време сејања.

4. Циљ гајења биљака, као и њене особине, одлучују количину семена за сетву. Непаметно је сејати стрне усеве сувине густо, да не би полегли, нити ретко, да их не би савладао коров. Што се тиче пићних биљака, препоручљиво је да се сеју гушће из тог разлога, што се стабла неће здраве-

нити, већ је остати зелена, и као таква биће сочнија и хранљивија. Биљке намењене за производњу семена свагда се сеју ређе, да би се зрно могло развити што боље. Иначе, као правило може да вреди: раж сејати гушће него ли пшеницу, која се више бокори; оvas сејати такође гушће од јечма. Ако се до стрних усева буде сејала која пићна биљка, заштитна биљка сеје се ређе да је не би угушила. Шећерна репа сеје се гушће од сточне репе стога, што јој се време повећана квалитативна вредност, мада у тежини прилично губи. Кукуруз, који се гаји ради зрна, сеје се ређе него ли, кад је намењен за сачму, за зелену сточну храну. То исто вреди и за јав који се, ако се гаји у циљу производње семена, сеје ређе, а за предивну материју гушће.

5. У годинама када се појева пољски мишеви и друге штеточине, од веће је користи сејати гушће.

6. Начин, на који је изведена сетва такође одређује количину семена за сејање, што је без сумње познато сваком земљораднику. Јер кад се сеје сејањом, семена је много мање потребно но кад то радимо руком. У колико се семе затрпава дубље, а то је случај са ситним семеном, у толико и сама та околност захтева да се сетва изврши гушће, јер кад семе према својој сразмерној величини, западне дубље у земљу, оно не нице. На супрот томе, ако се крупно семе затрпава плне, тада се мора сејати гушће, зато што многа семена остају на површини земље, где их могу клијати, а, сем тога, и птице га поједу. Ово нарочито важи за њиве, на којима се затрпава дрљачом и бранама, које не могу довољно да покрију све семе. Најзад, ако се посејано семе затрпава (заорава) плугом, онда је потребна већа количина

семена стога, што се таквим начином рада затрпавају многа семена, где нису у стању да изникну.

За одређивање количине семена за сетву, као што се види, везане су многе околности, које један мудар земљорадник треба увек да има у виду, да их предвиди на време, како би усеви био што бољи и напреднији. Јер циљ данашње, савремене пољопривреде је у томе, да се са једног земљишта добије максималан принос, а да се уз то рад око обрађивања употреби рационално т.ј. да се радила снага и труд не расипају улудо. Штаљдња је такође једна врло важна чињеница која условљава општу корист, једног земљорадника. Уштедети у семену, у времену, у радној снази, наравно до дозвољене границе, то је позитиван, чист принос, често врло знатан, који на први поглед изгледа да је дошао тек онако, али кад се добро промисли, види се да је то опет резултат трудног рада.

Често пута није лако одредити, према владајућим околностима и приликама, количину семена за сетву. Често пута нешто се изгуби из вида, и то баш оно што је врло важно, судбоносно по успех сетве. Али, ако се данас учини једна грешка, сутра се неће поновити. То је већ једно искуство више, које сређује и учвршћује знање и разумевање рационалне пољопривреде у глави једног земљорадника. Само та лична искуства, која су често пута везана за велике материјалне штете, не могу ни у ком случају бити главни и једини извор земљораднику за методе и начине рада у пољопривреди. Он, пре свега, треба да тражи туђа искуства, која су и сигурнија и кориснија, јер су толико пута понављана и утврђивана.

ПОДЛИСТАК.

О тако званим „револуционарним“ методама у обрађивању земље.

Дејством земљине делатности ствара се увек у земљи довољна количина течних хранљивих материја колика је потребна за производњу једне добре жетве. Орањем (са плугом) се коров никад не може потпуно сузбити, јер се његово семе понекад доста дубоко заорава, где лежи не губећи своју моћ клијања, одакле новим превртањем земље долази опет на површину и клија док се, нарочито чеширним радом са култиватором, његово развиће знатно омета.

Интересантно је напоменути, да Жан о своме начину обрађивања у опште не дискутира, не пољемиче, литерарно га не брани а излагање и објашњење процеса, који се у земљи одигравају дело је у ствари разних стручјака који се овим питањем баве. Да је Жанов систем заиста револуционар, то је без сваке сумње тачно, кад се узме у обзир да он све тековине модерне агркултуре — дубоко орање и орање у опште — и

све справе за обрађивање земље као и употребу вештачких ђубрета проглашава за веома штетне и као такве потпуно одбацује.

Жанов систем о коме се нарочито у Немачкој много пољемисало, није у суштини потпуно нов. У Енглеској, одакле стварно и потицу начела за напредак новремене земљорадње, објављене су још у почетку 19. века сличне новине у обрађивању земље од А. Beatson-а, који је написао и једну књигу о раду без плуга, о угару и ђубрету. Мисли се, да су и самом за Beatson-у ово служила искуства Full-ова. Циљ ових метода био је стварање једне меке, трошне структуре у земљи, отприлике онакве, каква се ствара код земаља баштенских.

Знатну сличност са Жановом методом има и систем тзв. „Драј Фарминг“ (Dry Farming) који се употребљава у свим областима Северне Америке, где је орање ограничено на минимум.“) Овде се најсавршеније искоришћује и чува земљина влага помоћу прашена земље и двогодишњег угађивања. По Campbell-у овде се оре само једанпут

^{*) Metenars-Campbell: Anleitung zur zweckmässigsten Bodenbearbeitung.}

Међутим наш сељак често налази разлоге да не верује туђим искуствима, или их с неповерењем прима. Оуда и оно његово багателисање и незаинтересованост за пољопривредне листове и књиге. Али кад се само једанпут увери о корисности неког искуства, он га се у буруће придржава па чак и другима намеће.

† Д. Ђ. Ђатић.

ИЗ ВИНОГРАДАРСТВА

Родни хибриди или непосредни произвођачи.

— Саријетак —

Ноа — Овај је хибрид добивен из семена; врло је родан; вино је јако на алкохолу. Од свију хибрида грождаје и вино од ове сорте имају најјачи и најнепријатнији мирис. Према филоксери прилично је отпоран, а према кречњаку нимало.

Пошто сви родни хибриди, који се по виноградама у целој вашој уједињеној држави гаје, дају непостојана и променљива вина, која не могу дозревати и старити, и пошто су сва та вина непитка и уз то са јаким *нейпријатним* мирисом, то је, у циљу одржања наших вина на достојној висини, што је неопходно потребно за јачање извоза, забрањено размножавање тих хибрида. Правилник за извршење закона о обнављању и унапређењу виноградарства у своме чл. 51. изрично забрањује даље размножавање тих хибрида и то како по државним, самоуправним и приватним лозним расадницима, тако и по приватним виноградима. А ради што скорјег замињавања до сада већ подигнутих винограда са хибридама што је

од опште користи, предвиђа се у Правилнику, да се до 1930. године издаје сопственицима бесплатно из државних лозних расадника онолики број добрих лоза, колики број здравог чокоћа у току године буду искрчили. Управо, издају се бесплатно две резнице америчке лозе I. кл. за један искрчени чокот од хибрида, па да те резнице сопственици сами калеме. Лица, која желе да се овом повластицом користе, морају се преходно пријавити надлежном државном среском економу, да утврди број чокоћа од хибрида, и број резница, које се се имају бесплатно одобрити, као и сорту с погледом на садржинку кречњака у земљишту, које ће се засађивати.

Најзад, кад је реч о родним хибридама или непосредним произвођачима, вредно је овде поменути: да су како у Француској тако и по другим државама *стари хибриди*, тј. хибриди о којима је напред говорено и које ми имамо, одавно и у највећој мери из винограда избачени. Али француски врло познати и истакнути стручњаци ево скоро тридесет година како неуморно раде на изналажењу и производњи *новах хибрида*. Циљ им је да пронађу лозе-хибриде, који би без калемљења производили доста и доброга грожда од кога би се правило добро и постојано вино; да су ти хибриди отпорни према филоксери и прилагођени за права виноградска земљишта; да су издржљиви према криптогамским болестима (верноспори, ондијуму и др.) као и према инсектима, који нападају виноградску лозу. То је идеал, који у овом погледу хибридерни желе да постигну и на чему заиста истрајно раде. И када би то постигли, они би учинили да се при подизању винограда избегне

у почетку јесени у дубини око 15 см., а затим се земљиште мирно поваља. После се земља на површини само праша како би се спречило губљење влаге на који се начин науку за две године у тим сувим крајевима, где годишње падне једва око 300 мм. водених талога, толико влаге у земљи, да је потпуно довољна да у трећој години да богату жетву (24 квинтала пшенице по хектару) без ђубрeња.

II. **Нови руски систем обрађивања земље** (Овсински). — Интересантно је, да се тако рећи истовремено (око 1900. г.) појављује и на другом крају Европе, у Русији, један такође „револуционарни систем“ у обрађивању земље, који је доста сличан систему Жановом. Оба се система слажу у потпуно избицавању дубоког орања.

Творца руског система је Ив. Овсински. Он га примењује односно изводи у Бесарабији и Подонији (Кишињевској губернији) у области чернозема. О овоме начину обрађивања поднео је први критички извештај D-r Niklas у Internationale Mitteilungen für Bodenkunde у св. X. бр. 1—2 из године 1920. а према скраћеном преводу руске бро-

шуре од Овсинског; скраћени превод књиге Овсинског сачињен је у „Institut für Wirtschaftstehre des Landbaues“ у Берлину. Немачко Министарство за исхрану послао је овакав превод и редактору поменутог стручног часописа D-r Шихту, који је замолио D-r Никласа за стручну анализу књиге.

Дело Овсинског подељено је на 15 одељака, о којима D-r Никлас постепено реферирше, али напомиње, да је превод који има при руци непотпуан и чини сувише утисак само одломка. Често ни Овсински није доследан у целом току своје књиге и не описује нигде систематски увођење своје методе. Тиме се Овсински разликује од пропаганде, која је пратила Жанову методу. Жан је изводио практички своју методу, пропаганду а образложење методе изводио су други; Овсински у главном полемизира и образложавља стручно добити свога система као и неправилности и погрешке старих начина са дубоким орањем.

О мишљењу, које има Овсински о старом начину обрађивања земље и потреби потпунога преокрета у обрађивању, довољно је навести само најглавније.

један скуп и компликован посао око калемљења: да се смање или избегну силни трошкови око сузбијања криптогамских болести (прекаша, запрашивања); да се послови у виноградарству много упросте и умање. Али, по свему судећи, изгледа да ће све то још за *врло дуго* низ година бити и остати само једна лепа жеља и нада, и ми ћемо наше винограде морати да подижемо и обављамо калемљењем на издржљивој америчкој подлози.

У изналажењу нових хибрида нарочито су се истакли ови стручњаци: Couderc, Seibel, Malégué, Castel, Bertiles, Seyve, Jurie, Oberlin, Roy Chevrier.

Ови стручњаци хибридери, нарочито Seibel и Couderc, од сада су произвели велики број сората хибрида, који су већином размножени на југу Француске, где се и иначе гаје сорте грожда које дају количину а не квалитет вина. Поједини од до сада произведених хибрида отпорнији су према криптогамским болестима од домаће лозе и то знатно отпорнији, што им је добра страна. Међутим, рђаве су им стране, што су слабо отпорни према филоксери и што се од њиховог грожда не може правити добро вино. Хибридери нарочито *настоје да код произведених хибрида добију што већу отпорност према криптогамским болестима*, како би се избегли велики материјални издаци, па сузбијање тих болести и да се *што више побољша квалитет грожда и вина*, па макар отпорност према филоксери била и сасвим слаба, јер би се у том случају могло вршити калемљење хибрида на другим издржљивим подлогама америчке лозе.

Да ли ће се у томе успети? —

Добивено вино од досадашњих најбољих хибрида не може да се равна са квалитетом вина

Принцип његове методе је овај: најважнијим чинилац у исхрани биљака је *хумус* у земљи, и стога се треба свим силама трудити, да га ораница има увек у довољној мери, што се може постићи само, ако горњи слој земље остане увек на површини. Плугом се уништава хумус, што Овснијски објашњава узимајући за пример степену која се никад не обрађује па је богатија хумусом од њива, које се непрестано плугом преврћу; из тога разлога потребно је да се дубоко орање потпуно избаци. Дубоко орање је принуђено само у случају ако га употребимо као средство за мелиорацију т. ј. ако би са њим имали да поправимо ораницу. (Истина, доста је тачно, да се хумус на ораницама посталим од степа лагано губи; у Америци су приметили, да се хумус у преријама 10 годишњим обрађивањем и сејањем жита, изгубио у пола. Да је ово губљење проузроковано само орањем не може се потпуно тврдити, пре ће овде пасти кривица на цело систем интензивне пољопривредне културе. Ако се хумус затрпава плугом дубље, он се у ствари онда још више конзервира него што се уништава, нарочито кад се претпоставља да се орањем смањује проветравање земље.

справљеним од грожда најлошије домаће сорте. Поред тога, вино од најрекламиралијег хибрида не може да се ослободи овог непријатног мириса. Као што се зна, олна (кожмурина) зрна сваке сорте грожда садржи извесну *мирисну материју*, која се преноси на вино и која није исто што и буке. Та мирисна материја, која је у грожду родних хибрида јака и непријатна, не може се дозвољеним и за здравље нешкодљивим средствима одузети нарочито из црних вина, која се највише и производе од родних хибрида, јер главна одлика тих хибрида јесте њихова јака обојеност вина, што виједна домаћа сорта не може дати. Међутим, хибриди и као сорте за зачина, т. ј. за бојење наших вина не могу се узимати, пошто је бојећа материја грожда родних хибрида непостојана, те ће може да издржи отакаме, прекашање, дозревање и старење вина, а да се не промени — „преврне“.

Истакнуто непријатну мирисну материју и непостојање а јаку боју вино од ових хибрида добија отуда што су ти хибриди производ укрштања између америчких и европских лоза и што у њима преовлађују особине америчких лоза. Особине америчких лоза пак морају преовлађивати, ако се жељи постићи велика отпорност хибрида према филоксери, криптогамским болестима и инсектима што је циљ хибридације. Отуда, тешко ће се успети, да се мане чак и најбољих нових хибрида одстране, — а ако се и успе требаће још врло много времена.

Да завршимо, *ни најбољи и најпрепоручљивији нови Сајбелови и Кудерови родни хибриди*, за сада не могу ући никако у озбиљну комбинацију за размножавање у циљу производње вина за трговину. Све препоруке и хвале тих хибрида, које су *прејеране*, највише потичу од шпекуланата,

У овом смеру Овснијски очито греш и не гледа на разноликости климатске).

Либнигова минерална теорија по Овснијском је скроз погрешна и проузроковала је велике штете у земљорадњи. Храњење материје не треба надокнађивати, њихова резерва у земљи је велика. С тога је излишно бацати милионе за ђубре, само је потребно храњење материје из нерастворног и везаног стања у земљи правилним обрађивањем ослобођивати. Биљни свет се може потпуно одржавати и хранити помоћу анорганских и органских материја из атмосфере, само им се мора омогућити приступ, што стари систем помоћу плауга није допуштао.

Од храњењих састојака азот је могуће у пола надокнадити ваздушним амонијаком; нарочито је много амонијака у роси, ињу и магли. С тога је потребно снажно потпомагати ову атмосферску иригацију (наводњавање) тиме, што ће омогућити лакше и обилније продирање ваздуха у земљу.

— Насучиће се —

Пољопривредници, читајте „ТЕЖАК“

који са њима тргују. И да се нашем виноградарству не би причинила велика штета са уношењем ових хибрида, макар и ради научног испитивања, о ра се најобавезније поступити.

Мил. Ж. Петровић.

ИЗ СТОЧАРСТВА.

Класификација наших оваца.

Класификација наших оваца односиће се само на оне овце, о којима сам до сада успео прикупити података и то само у границама Северне и Јужне Србије.

Код оваца није онај исти случај као код коња, говеди и свиња, да се остеолошка грађа њихових лубања узима као темељ за одређивање порекла и класификацију, пошто лубање оваца и у границама једне исте расе имају тако великих разлика; оне подлежу врло великим одступањима, да не представљају сигурну подлогу за њихово класифицирање, те се ни ја не могу њима послужити. Једино се може рећи за рогове, који код оваца избијају из чеоних костију, троугаона су облика и превучени прстенастим рожним канијама, да су по облицима и правцу карактеристични и да су константна одлика појединих раса, као на пр. код наших оваца, код којих у једном случају рогови описују спиралу око своје дугачке осовине и иду

Сл. 1. Краткорепи овац.

право на више (сл. 1.) или описују спиралу у простору (по конусу), иду у страну са врховима окренутим уопће. Спирала је развучена, није збијена као код мерино оваца (сл. 2.). У Урошевцу сам наишао и на такве овце (свега два овна), код којих су рогови најпре увијени у једну спиралу поред главе, па затим иду право на више и описују при том спиралу око своје дугачке осовине и тиме подсећају на критску виторогу овцу, којој су само својствени оваки рогови и представљају расну одлику.

Ако остеолошки посматрамо реп код оваца, пада у очи његова велика диференцијација у грани-

цама врсте, али код појединих раса, он је толико стална одлика, да су га многи зоотехничари узели као најсигурнију подлогу за класификацију оваца.

Број пршљенова у репу врло је различит код појединих раса и одређује дужину репа. Овом приликом ваља напоменути, да апсолутна дужина репа не стоји увек у потребном односу према броју репних пршљенова; на пр. могу се наћи у некој раси индивидуе, код којих у репу има приличан број пршљенова, али су они кратки, те и

Сл. 2. Краткорепи овац.

апсолутна тежина репа испада мала и обратном, да је број пршљенова у репу мањи, али како су ови дужи, то је и апсолутна дужина репа већа. Тако на пр. у безбројним стадима азијских народа налазимо на овце, које се одликују тиме, што је од репа остао само један рудимент; оне долазе у расе без репа. Код других оваца налази се у репу само неколико пршљена (3 до 4); то су кусе овце. Код неких реп има до 13 пршљена, апсолутна дужина репа једва достиже скочни зглоб; то су овце краткога репа. И најзад у расе оваца са дугачким репом долазе све оне овце, код којих реп има од 13 до 24 пршљена, апсолутна тежина репа далеко прелази скочни зглоб, долази чак до кичичних зглобова или допире по који пут и чак до земље. Између краткорепних и дугорепних оваца има и прелазних облика, код којих у репу има 10 до 15 пршљенова, и реп је средње дужине.

Поред ове основне карактеристике за класифицирање оваца, мора се узети у обзир још и то, да ли је реп обложен већим или мањим наслагама масти или је мршав, да ли је цилиндричан или купаст, да ли је обрастао кратком длаком као лице и ноге од ручја и ножа или вуном. Даље долази у обзир руно, које може бити мешано, т.ј. да га сачињавају грубе ојасте длаке и пух заједно, или само ојасте длаке или чист пух. Најзад једна особина, која је изражена у дужини вуне; јер имамо оваца са дугачком вуном; на пр. наше домаће овце, у коме је случају вуну мешана или се састоји само из ојастих длака, као код енглеских раса оваца (лестер, линколи и т. д.). У овом случају висина длака (дужина појединих длака

у нерастегнутом стању) износи 15—35 см. Код оваца са кратком вуном, која се махом састоји из чистог пуха, висина длака износи 8—15 см.

Из свега до сада напоменутог види се, да остеолашка грађа реди представља полузну тачку за одређивање раса, док су остале морфолошке одлике подређене значај, али се ипак изјамују у обзир ради подробијега одређења. Све ове одлике морале су бити претходно анализирани, да би дошли до једног одређеног система при одређивању раса. На овај начин изабри ће се досадање делење оваца на сјеничку, косовску, криво-вирску, оваче-пољску, галичку, тетовску, кумановску, поречку, широтску, пештерску и т. д. пошто ови називи често означавају једну расу или само један сој, што ствара забуну. Оваква подела мора се сасвим одбацити, јер је научно неосновано одређивати расе по срезовима и окрузима, већ се морају узети њихове остеолашке и морфолошке одлике и на основу њих дати им по извесној системи одговарајуће групе, расе и сојева, што остаје и при прелазу једне расе из једног места у друго.

Т. Митровић.

ИЗЛОЖБЕ И КОНГРЕСИ

Изложба стоке у Зајечару.

Пољопривредно одељење тимочке области уз обилну материјалну помоћ Господина Министра Пољопривреде и Вода и Окружног Одбора округа тимочког приредило је обласну изложбу стоке (говедиа и оваца) која је одржана на дан 6. ов. месеца у Зајечару.

За изложбу био је уписан велики број стоке: биковца, крава са теладима, јунаца, јуница, теглених волова и оваца.

Излагачи су почели стоку доводити још у суботу од подне и у недељу до 8 часова пре подне сва стока била је испуњена на одређеном месту.

На изложби поред излагача и великог броја пољопривредника из целе области били су присутни као гости: изасланик Господина Министра Пољопривреде и Вода г. Милорад Николић директор државне ергеле у Љубичеву, пољопривр. референт нишке области г. Гроздиновић, управник нишког лозног расадника, економ среза нишког, сви економии из тимочке области, представници свих цивилних и војних власти и месних корпорација.

У 8 часова пре подне изложбу је отворио председник изложбе г. Божидар Крстић, Велики Жупан и својим пригодним говором истакао старање надлежних у погледу обнове сточарства после рата и објаснио значај изложбе и користи које се од ње очекују на унапређењу сточарства. На крају говора поздравео је пољопривреднике и позвао све присутне да заједно са њим поздраве Краља и цео Краљевски Дом. Народ је одушевљено клицао Краљу, Краљици и Престолонаследнику.

После говора Жулановог узео је реч изасланик Господина Министра Пољопривреде и Вода г. Николић који је са стручне стране изнео значај изложбе за унапређење сточарства и у исто време изјавио дивљење на одличну припремљену изложбу, на великом броју излагача и на изврсној квалитету стоке, велели, да овако добре стоке није скоро имао прилике видети.

После говора г. Николића гости су са дивљењем разгледали изложеног стоку а затим се образовао оцењивачки суд и отпочео рад на оцењивању грла за награде.

Прво је прегледано прво одељење, у коме је било изложено 37 биковца. У овом одељењу било је изванредних грла, да по својим особинама ни најмање не одступају од чистокрвних грла у другим напреднијим земаљама. Од овог броја награђено је 16 грла, од којих је један добио премију од 1.200 динара.

У другом одељењу било је изложено 175 крава са теладима, од којих су већином биле првокласне, те је оцењивачки суд од целог броја наградио 50 грла.

У трећем одељењу било је изложено 66 јунаца од 6 до 18 месеци од којих је награђено 24 грла.

У четвртном одељењу било је изложено 113 јуница од 6 до 18 месеци и оне су својом лепотом привлачиле пажњу публике и оцењивачког суда. Награђено је 25 грла.

У петом одељењу било је изложено 108 теглених волова, од којих су били најбољи волови Манастира Букова, али нису награђени из разлога што су награде давале само приватним сточарима. Награђено је свега 21 пар волова.

У шестом одељењу било је изложено 216 брава оваца, од којих је награђено 24 стада.

Поред новчане награде оцењивачки суд похвално је стоку из среза крајинског, својина Анђела Рајчића и Душана Рајића из Салаша.

По завршеном оцењивању давате су награде и фотографисана сва грла која су добила прву и другу награду из свих шест одељења.

Оштри утисак био је преко сваког очекивања тако, да су сви присутни а нарочито гости са стране одиели најлепше утиске богатства овога краја.

Стручњаци пак, изјавили су жаљење што се не поклања најважном овом раг еxcellence сточарском крају, који се с правом може назвати Швајцарска у Србији, где се зг. потребу осталих крајева наше простране отаџбине могу набавити приплодна грла, тим пре, што су аклиматизирана и с економске тачке гледишта много боља за приплод од грла доведених непосредно са стране.

На надлежнима је сада да сточарима овога краја даду подрека за даљи рад било откулом приплодне стоке или приређивањем честих сточарских изложби.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Питање: На једном комплексу земље има младића шљива високих 1.5 метар, па ми се навадише зечеви, те све шибљике изгризоше до половине. Како немам оружја, нити сам члан Ловачког Удружења, те не смијем зечева да убијам, обратим се општинском суду; он ме упути среској власти, а среска власт опет општинском суду да утврди штету и да донесе решење о томе, да зечево могу убијати; општински суд ме одбио од тражења — јер није надлежан издати такво решење! Шта да радим?

Аубанир В. Новаковић,
земљорадец из Костојевина,
срес рачиски, округ узачки.

Одговор: Мало је чудноват поступак с нама: кад сте се пријавили среској власти, она вам је имала дати допуштење за лов (чл. 9. закона о лову). У осталом, за тамањење зечева на *својственој* земљи, никакво вам допуштење није потребно; по закону о лову (чл. 12. последња алинеја) „сваки сопственик има права на свом имању... убити зеча и без ловачке карте.“ Чак то право има и у сеоској и у општинској шуми своје општине!

Зечеви не би могли *ловити* за време парева, лекања и хранења младих од 1. фебруара до 25. јула (чл. 16. закона о лову). Али, како се тај пропис односи на *ловљење*, то, у овом случају, кад се од зечева *брани* живина, он не важи. Ако се зечеви у томе добу не би могли *ловити*, безбеди се убијањем може од њих *бранити* вољак, ако би они у томе времену на њега насурили.

Мало је чудно што, за сваки случај, нисте бранили младе шљиве и на други начин: што их нисте затрили у толикој мери, да им зечеви не могу досађивати. Али, кад то већ нисте учинили, слободно узмите пушку и на своме имању гађајте и убијајте зечева до миле воље — нико вам за то ништа не може!

Другиша Јанковић.

ГЛАСНИК

Изабран за доживотног председника. Прошлог поведеоцима, на Малу Госпољу осветила је Воћарска Задруга у Качулицама свој велики дом. Том приликом Задруга је одржала и једну свечану седницу у част Д-г Вел. Н. Стојковића уредника нашега листа. На тој седници задруга је једногласно изабрала за свога доживотног председника г. Стојковића, који је и дао иницијативу и имао особитих заслуга за оснивање ове задруге.

Виндоељско Воћарска Школа у Вршцу (Банат) примиће почетком октобра ове године 30 ученика у 1 разред од кандидата са свршених 2 разреда гимназије или грађанске школе. Од њих могу бити 20 државни питомци а остали као приватни ученици плаћаће по 400 дина месечно за издржавање. заинтересовани треба што пре да пошаљу своја документа Управи ове школе.

ЗАПИСНИК

36. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, држане 10. септембра 1925. год. у дому друштвеном у Београду.

Били су присутни г. г. председник П. Т. Тодоровић и чланови: С. Партонић, Н. Петровић, Б. Ранковић, Б. Ж. Блжковић, Б. Станисављевић и Ј. Стојановић, Д. Спремић. Председао Председник г. П. Т. Тодоровић. Бележио секретар г. М. В. Дамјановић.

Председник г. П. Тодоровић моли да пре почетка седнице учини тужан помен о почив. Душану Батићу, редов. члану и инспектору за Подружјине, који је преминуо 7. ов. миа.

Као чиновник друштва, радио је тачно и савесно поверени му посао, и вјеро да ће се са том констатацијом сложити сви чланови.

О његовим заслугама на унапређењу пољске привреде неће говорити, јер су свима познате.

Од стране Друштва положио је венац на одар покојника и замолио члана управе г. Б. Станисављевића да одржи посмртни говор што је он и учинио.

Моли, да се почив. Батићу, ода пољска пошта са Бог да му душу прости! — Одбор прими претње знању и устајањем одаје пошту почив. Батићу са Бог да му душу прости. Такође одобрава издатак на иснац.

Прочитани су записници:

- 1) Бр. 8250-XXXV. седнице Управног Одбора, и
- 2) Бр. 8225-XXII седнице Књижевног Одбора. — Одбор усваја прочитане записнице с тим да се питање о штампању рукописа „Грижања мољци“ (XXII) одложи, док не изиђе из штампе Земљорадничког читанка и док се не прикупе подаци од штампара.

II

Мишљења Фанасијског Одбора:

1) По извештају да су оштамплани нова подружанска правала у 2000 примерака за 1400 динара — Одбор прима извештај знању с тим да се свима Подружјинама пошаљу нова правала.

2) Бр. 8395. По извештају, да су приспели 50 ком. крунчаца од фирме Кине из Мошине и да су унети у магацин у исправном стању — Одбор прима знању и одлучује да се извештај упути Набављачком Одбору, да им одреди продајну цену.

3) Бр. 8451. По молби члана г. Б. Ранковића за повећање награде за коректуру Земљорадничког Читанка. — Усвојено је мишљење да се награда повећа на 250 дина, по штампаном табакју с тим да му се допуне, као оригинали, плате особено као и писцу.

III

Мишљења Изложбеног Одбора:

1) По предлогу да се налажебом Одбору у Нишу упуте режисери — Одлучено је да се упуте г. А. Рашиковић на пет дана раније и П. Петковић на два дана раније који има да уреди само виндоељско-воћарско одељење.

У случају да г. А. Рашиковић не може ићи, онда да иде г. Н. Петровић.

2) Бр. 8451. Прочитано је писмо Мин. Саобраћаја којим одобрава повластицу за Нишку изложбу, за излагаче и посетиоце са 50%. — Одбор прима знању.

IV

Мишљења заступника Инспектора за Подружјине:

1) Бр. 8422. По молби Подружјине из Сегте да јој се одобри кредит од 20.000 дина, у сарањама и др. материјалу.

V

Предлози и саопштења:

1) Председник г. П. Т. Тодоровић извештава да је смрду Д. Батића остало упражњено место инспектора за Подружјине па моли, да се одреди лице које ће ту дужност да одржава — Одбор одлучи: да дужност из-

спектора за Подружине отправља други секретар г. Н. Стаменковић до краја ове године а докле расписати стечај за набор инспектора.

2) Бр. 8399. По молби Српског Пчеларског Друштва да о Друштвеној Слави приреди поклонбу меда. — Одбор усајаја молбу.

3) Бр. 8299. По молби г. М. Обреновића да се испита његова сејалица за кукуруз. — Одбор усајаја молбу и одређује у комисију г. г. Т. Локота проф. Универзитета Дим. Николића и Б. Станисављевића инспектора Мин. Пољ. и Вода С. Ратковића и А. Рашковића секр. Мин. Пољоприв. и Вода с тим да г. Обреновић положи Друштвеној каси по 120 дина. за сваког члана комисије и плати остале трошкове, ако их буде било.

4) Бр. 8374 По молби служитеља Б. Ристића да му се даду на отплату справе. — Одбор одлучи да му се да један Сакон плуг Н. 6 с тим да га отплати за два месеца.

5) Бр. 8436. По писму Настаса Станчића из Гуче да му се саопште услови под којима би Друштво узело његов браски плуг Гуча. — Одбор одлучи: да Друштво патент не треба, већ је оно имало за циљ да Станчићу помогне да своју замисао оствари, па пошто је то постигнуто, Друштво сматра ту ствар као свршену.

6) Бр. 8436. По позиву Вођарске Задруге из Качулице, на славу и поклонбу. — Одбор одлучи: да се задовољи члан г. Б. Нешин да као друштвени делегат присуствује свечаности.

Са овим је седница завршена.

НА ЗНАЊЕ!

Српско Пољопривредно Друштво има:

	Дин.
Тријере Хајдове 1/	2.800.—
ветрњаче домаће са 8 сита	2.200.—
Хофхер-Шранц са 12 сита	2.600.—
муљаче за грожђе обичне	1.150.—
пресе за грожђе од 180 лит.	3.700.—
" " " 150	3.400.—
" " " 100	2.100.—
" " " 75	2.000.—
" " мале за малину, парадајз и др.	300 и 220.—
Калдметар Бериардов са теранџама	700.—
сечке за рету „Триумф“	1.225.—
сечке за сено, шашу и сламу — мање (Перес)	650.—
сечке за сено, шашу и сламу — веће (Ланц)	1.500.—
круњаче „Кине“ са 1 клин без ветрила	1.100.—
Калцијум цијанида (само за 100 кгр)	400.—
широмери	50.—
семе луперне — гарантовано чисто	30.—
семе енглеског рајграса	20.—
семе експарете	12,50
калцијум метабисулфит	30.—
азбест	50.—
желатин	80.—
сумпор у шипкама (100 ком)	30.—
илуг Сакон № 5 (Е 6)	700.—
" " " № 6	800.—
" " " № 4 (са 1 точком)	500.—
" " " обрточ V 5 са 1 точком	800.—
" " " кољачкама	850.—
дрљаче Саконе дводелне теже	750.—
" " троделне лакше	900.—
" " дводелне лакше	600.—
ебулиоскопи малиган	600.—
бронзекухи бакарни казан од 120 л. за ракију,	
на точковима	10.500.—
патент тегле од 1 Л.	14.—
" " " 2 Л.	23.—
тегле за мед од 1 кгр. са метал. поклопцем	12,50
" " " 1/2 " " " "	7.—
" " " од мајодина 2	18.—

Набавка је извршена у ограниченим количинама, због чега треба благовремено наружити извршити. Семе шаљемо најмање 10 килограма, а тегле најмање 6 комада.

Појединци, при свакој поруџбини, треба да пошљу половину њене вредности у напред.

На кредит (отворен рачун) узимати само оно што ће се сигурно, у току дотичне сезоне, продати, пошто се наручене справе, семе и други материјал неће натраг пријати.

За групније пошљике увек тачно означити најближу железничку или паробродску станицу, а за ситније, најближу државну пошту.

ПОЉСКЕ МИШЕВЕ

Истријевити можете само са средством, које се показало као најуспешније кроз 50 година, а чију су вредност потврдили и држава и пољопривредни кругови, а то су *Siprés-ove* куглице за тровање мишева! На једно јутро доста је 1—2 килограма, а цијена је за килограм 25.000 мађарских круна. Код већих поруџбина попуст. Наручује се у дрогерији:

МЛАДАР ГОБЕЦКИ — Осиек.

Код наруџбине умољавамо уједно и обласну дозволу.

35, 1—5

ПОРЗОЛ

Сигурно средство у прашку противу главнице

200 грама Порзола доста је да се запраши 100 килограма семена.

Порзолом може се за десет минута опрашити 100 килограма семена.

Порзолом опрашено семе не треба сушити, већ се може одмах сејати.

Порзолом опрашено семе не дирају пољски мишеви.

Порзол осигурава обилату жетву.

Сваки напреднији пољопривредник праши Порзолом семе пшенице, ражи, зоб и т. д. противу главнице.

Тражите упуства и цене од

„КАШТЕЛ“

ФАБРИКА ХЕМИСКО-ФАРМАЦ. ПРОИЗВ. А. Д. КАРЛОВАЦ

34, 7—12

За Краљевину Срба, Хрвата
и Словенаца:

— НА ГОДИНУ 20 ДИВ. —

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

— НА ГОДИНУ ДАНА 45 ДИВ. —

— БИЛИ И КОЛИКИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У
ПОДА ЦЕНЕ. —

— ПРИМЛЕНЕ РУКОПИСЕ С НЕ ПРАЉАЈУ

— ПРЕТПЛАТА СЕ ПОДАЈЕ УЈЕДНАНУТ ЗА
ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
увиједу се
Срп. Пољопривредно Друштво
у БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

На основу најбољег решења од
априла 1869. г. прелиску друштвену
вояну пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

За С. П. Друштво власник, ПРЕДСЕДНИК, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојановић

Број 40.

БЕОГРАД, 4. ОКТОБАР 1925. ГОДИНЕ.

Година LII.

Које типове пасуља треба гајити за трговину?

Ми смо у једном ранијем чланку*) извели да се код нас гаји небројено много сората пасуља које се разликују не само по боји него и по облику и крупноћи плода и да треба радити на томе да се у појединим местима једна иста сорта пасуља гаји у већој размери, те да би се имало и једноликог производа у већој количини за продају.

Зaista, кад се пажљивије загледа у џакве обрбаног пасуља код многих домаћина на селу, запазиће се велики број разних сората и округлих и дугуљастих и крупних и ситних и облих и пљоснатих. Таква се мешавина и на тржиште за продају износи, а из такве се мешавине и семе за нову сетву оставља, јер пољопривредник обично нерадо издваја те разне сорте било што нема времена да то чини или пак, понајчешће, што то послу не припада оне и онолике важности колику је он стварно има. Таква се мешавина и теже и јевтиније уновчава, јер не представља један тип пасуља; за њу се поред тога не може рећи ни какве је провенијенције, то јест из кога краја долази, што и извозној трговини ствара врло велике тешкоће.

У трговини са белим пасуљем, који се понавније гаји и извози из наше земље, разликују се у главном четири разна типа пасуља: овално-округласт, округлао, дугуљаст и пљоснат; али пак и та четири типа имају с обзиром на величину (односно крупноћу) своје под-типове. Тако код овално округластог пасуља има ситнијег, средњег и крупнијег, а тако је и код дугуљастог па и код пљоснатог. Ови разни типови пасуља се у неким крајевима гаје у мешавини, у другим су по неки од тих типова јаче заступљени него други, а у неким по један од тих типова највише преовлађује.

1. Код овално округластог пасуља трговина познаје три врсте: сасвим ситан (Peribohnen), округласт ситан (Rundbohnen) (сл. 1^а) и средње ситан (Mittelbohnen).

У Војводини је највише распрострањена производња средњег овално округластог пасуља, који

је по величини зрна готово уједначен и даје врло леп и пријатан изглед. Отуда се војвођански пасуљ јако цени у трговини и добро продаје.

Округласто овалан ситан пасуљ производи се у већим количинама у околини Чачка, Краљева и Горњег Милановца, где је доста уједначен и може се назвати тип чачанског пасуља. Тај се пасуљ гаји много и у околини Аранђеловца, Паланке, Ваљева затим у Стигу и Подрињу, али је и тамо јако уједначен и измешан.

2. Мало крупнији сасвим округлао пасуљ (који се у трговини зове Zuckerböhenen) гаји се у тимочкој околини, али се понајчешће меша и са другим сортама. (сл. 1^б).

2. Од дугуљастих (сл. 1^в) (Langbohn) пасуља нарочито се цени у трговини бубрежисти пасуљ или криван, чији су крајеви мало повијени те подсећа на бубрег. Гаји се много у Тимоку па и у другим крајевима наше земље, али је обично измешан са другим сортама. Издвојен за себе тај пасуљ добија врло леп изглед и тражи се много у Француској, Америци, Шпанији и Португалији па се свагда може скупље продати од помешаног пасуља. Поред кривана има и дугуљастог правог пасуља разне величине.

3. Најзад од пљоснатих пасуља ваља нарочито истаћи крупан пљоснати пасуљ (Flachbohn) (сл. 1^г), који се производи око Градишта и у Метоксији. И тог пасуља, који се такође јако цени и продаје у трговини има и у многим сортама које се нарочито разликују по крупноћи.

Знајући, према томе какве типове белог пасуља тражи трговина, ваља се старати, да се у појединим крајевима напред поменути типови пасуља, не мешајући их једно с другим бар на истим парцелама или редовима подвојено гаје, како би се и при берби могли лакше издвојити. Треба према томе настојати да се у једном крају што више

Сл. 1.

*) Види чланак: Један наш обман извозни производ: пасуљ. — „Тежак“ бр. 8. од ове године.

гаји или само овално округластог или само округлог или само правоугаоног или само дугуластог пасуља. То би већ био један значајан корак напред. Ако сваки од наших крајева има по једног од ових типова већ одомаћеног, треба само умотрити, који тип преовлађује, па њега ширити, а друге типове издвајати. Ако би се пошло још један корак напред, па се и код свакога од ових типова гајила сорта, која даје уједначен производ, то јест на пример код овално округластог пасуља или само ситан или средњи или округло-овалан, онда би се добиле у једном крају и веће количине истовесног пасуља, који би имао своју одређену марку, односно порекло. Тиме би се и извозној трговини олакшао јако посао, јер би се знало, где се веће количине исте робе могу набавити, па би онда и сортирање било непотребно, чиме би се опет цене пасуља повећале.

Треба народ васпитавати — а у том му погледу државни економисти могу врло много помоћи — не да сеје из својих џакчића помешане разне сорте пасуља, него да их из џакчића подвоје овако по типовима како смо то мало пре навели и да један тип, односно једну сорту на једном парчету земље или реду сеје, а други тип на другом парчету, а трећи, ако већ више типова жели гајити, на трећем парчету и т. д. Кад пак буде брао пасуљ, он ће са сваке парцеле подвојено брати и наковати пасуља, а не мешати све типове, као што се то обично чини. Тако треба да ради један, тако други тако и трећи домаћин и онда ће се на тржишту моћи да виде уједначени пасуљи, па ће се онда несумњиво лакше моћи и продати.

Ако се тој пропаганди за производњу уједначеног пасуља дода и пропаганда да пољопривред-

ници износе пасуљ на тржиште истребљен од примеса и нечистоће, онда ће и онај проценат смањивања цене на нечистоћу отпасти, те ће се онда пасуљ моћи не само лакше продати него и боље увочити.

Д-р Веа. Н. Стојковић.

ИЗ ПАТАРСТВА.

Уништавање корова.

Коров се може уништавати на разне начине. Средства која се за то употребљавају деле се на средства предохране, која се састоје из предуслова за сузбијање појаве корова (превентивне мере) и на средства којима се директно уништава коров

1. Средства предохране или превентивне мере.

Сејање поштано чистога семена. Кад би сваки обратио пуњу пажњу на чистоћу семена, које је је намењено за сетву, онда би то било довољно да се брзо сузбију многе коровске биљке на нашим њивама. Стога је потребно водити рачуна нарочито о чистоћи ситног семена, које садржи највећи проценат семена од корова. Утврђено је да се на једном хектару засеје црвена делелина (код које је нађена чистоћа 6,4%) са 602.500 зрна коровског семена. И сад, уместо да отвори четворе очи кад купује семе, наш земљорадник чак и не води рачуна о чистоћи истог, већ само гледа како ће га купити за који дишар јефтиније. Наравно, он се после ништа усева горко каје, јер добро види шта му је довела јефтиноћа, у којој, разуме се, док не искуси, једино види спас и спех.

2. Ђубрење њиве стајским ђубрештом и ком-постом који су ослобођени семенак коровских биљака. Скоро све врсте коровског семена које

ПОДЛИСТАК.

О тако званим „револуционарним“ методама у обрађивању земље.

Овснињски потсећа на књигу Бочинског из године 1876., који је још тада наглашавао да је најважнији задатак обрађивања да атмосферска вода лако продире у земљу. Плитко обрађивање омогућава најбоље ово продирање; влага се одржава у земљи једино онда, ако је горњи слој обрађен само у дубини од једног и по палца и ако је сув. Ако је дубље обрађен, роса не пада, док се у плитко обрађеном слоју роса ствара и у најтоплијим данима, јер горњи слој богат хумусом спречава сувишно загревање на површини, те се тако може у хладнијем слоју под површином стварати роса.

Азот се даље довољно припрема у земљи делатношћу бактерија, тако, да вештачки не треба додати. Исто тако Овснињски мисли, да ни калијум, ни суперфосфат, ни креч није потребно додати и наводи опет за пример ступу.

Да би биљке могле да примају хранеће састојке, потребно је, да земља не буде ни сува ни влажна а топлота земље ни ниска ни висока. Атмосфера и роса морају имати приступ, а процеси растварања и нитрификације морају тећи правилно. По дубоком орању пак није земља никад како треба влажна, или је сувише влажна или сувише сува. Такође и приступ ваздуха је поремећен, јер се орањем испрекидају и униште каналчићи остали од билног корена, а којима се измена ваздуха („луфтирање“) највише врши.

Земљорадничка брига мора бити, да на малој површини сконцентрише што је могуће више хранљивих састојака, који морају бити у облику приступачном за биљке. Чим буде више хранљивих састојака, више ће се и биљака моћи исхранити и више ситних жилица створити за усисавање хране. Угљена киселина потпомаже истину процеса распадања и растварања у земљи али задржава нитрификацију. При новом систему са плитким обрађивањем земље, не треба се овога плашити, оба процеса корисно теку. Одржавањем хумуса на површини и његовим сагоревањем ствара се много угљене киселине која потпомаже даље про-

пређу кроз органе за варање наше домаће стоке, задржавају и даље своју клијивост. Отуда и појава да се у стајском гнојиву налази велика количина семена од корова. Стога је потребно да се при храњењу стоке предходно прекрупи зрнаста храна, а попарн кабаста, као сено, слама, плева, кад се у њој налазе зреле стабљике коровских биљака. Кад се веје и пречишћава (тријерише) храна, одпатке, у којима се налазе земља, песак и коровско семе, безусловно уништи, затрпају у земљу, а никако не бацити на њубриште или на компост, јер би се семе на тај начин поново пренело на њиву.

3. Уништавање корова по међама, шанчевима, утринама, поред аушева, ограда, зато што се на тим местима највише налазе коровске биљке, које се помоћу ветра и домаће стоке преносе на њиве.

4. Уништавање корова треба да предузму сви заједнички, како би резултат био што сигурнији и довољнији. Јер појединачу у овом послу, који захтева општу и велику пажњу, не може учинити апсолутно ништа. На пр. шта вреди да један земљорадник уништава коров на својој њиви кад то не чини и његов сусед? Пошто је коров један од највећих узрока који смета унапређењу наше пољске привреде, природно би било да државне власти откопају тај узрок путем законске одредбе о уништавању штетника, коју треба на сваком појединачно применити, без обзира на партиципацију „наши“ и „ваши“. Јер само тим принудним мерама, боље рећи турсорисањем државних власти, моћи ће се доћи до повољних резултата. Иначе, ако се и даље, као и до сад, буде све остављало појединачно и ослањало на њихову добру вољу и увиђајност, може се слободно рећи да ће се у

будуће коров све више ширити и множити по нашим њивама, да ће бити све већег застоја у развоју наше пољске привреде, а да ће се од стране наших сељака све мање поклањати пажња уништавању корова.

II. Средства за уништавање корова.

Пре свега, код непосредног уништавања корова мора се ово имати у виду: да ли је дотична врста корова једногодишња и двогодишња биљка; да ли се размножава из семена или помоћу подземних и надземних стабала.

а) Уништавање корова који се размножава семеном. Из ове групе корова неке врсте дају годишње и две генерације. Нека семена веома дуго задржавају своју клијивост; да би такво семе клијало потребно је само да допре до земљине површине. Према томе, уништавање оваквог корова имало би се предузети што интензивније како би га се њива унеколико ослободила за време од 6—8 година, али, опет, никад сасвим. Као што се види, ово уништавање корова изискује много труда, времена, па и много материјалних издатака. Средства за уништавање су:

1. Брижљива обрада земље. Скоро већина културних биљака, код којих се за време раста не предузима никаква нега (култура), изузев околна и пићних биљака, закоровљавају њиве. Стога је потребно да се таква земљишта одмах после жетве пиће поору и подрљају, како би се што брже изазвало клијање коровског семена, после чега треба на јесен извршити дубоко орање. На лакшим, песковитим земљиштима, која нису заражена пиревином, препоручљиво је да се уместо

цесе распадања, али никако не омета нитрификацију, која се нешто дубље несметано врши. (Ово је очито погрешно објашњење, јер се нитрификација према досадашњем стању науке, врши најинтензивније при површини а сем тога CO₂ (угљен диоксид), као гас тежи од ваздуха, продире дубље у земљу и по правилу има га чим дубље све више у земљином ваздуху).

Сева има бити умерена: ни густа, ни ретка, ни дубока, јер се корење развија најбоље при поврху. Семе мора доћи под танак, трошан и влажан слој земље.

Овснијски набраја следеће користи које постиже својим системом обрађивања: у пола се лакше и јефтиније изводи обрађивање, приноси се удвоструче, квалитет жетве је бољи но при обичном начину обрађивања, влага у земљи за цело време вегетације одржава се равномерно, на који се начин у земљи стварају повољни услови за живот бактерија, гасови и остали састојци атмосфере лако се упијају, жито брже сазрева, добија дугачку стабљику са великим класом који носи пуна и тешка зрна. Даље наводи да се плитком обрадом земље добро уништава коров, док

се дубоким орањем то не постиже, јер дубоко заорано семе корова задржав своју клијивост невероватно дуг низ година и клија одмах чим се новим обрађивањем изнесе на површину.

Како Жан тако и Овснијски употребљује за обрађивање земље култиваторе сопствене конструкције, снабђене честим зубима. Дрљаче, уобичајене конструкције са ретким зубима не дробе земљу појединачно; у опште су све дрљаче, сви плугови и култиватори рђаво конструисани, нарочито тобож немачки.

У којој мери Овснијски са својим системом одступа од досадашњег начина обрађивања земље, није могуће из непотпуног извода његове брошуре разабрати.

Припрема земље за сетву. За јесенско и пролетње сејање поставио је правило: обрађују деловремено. С тога Овснијски обрађује одмах по жетви и понавља то обрађивање опет чим се коров појави. Ако употребљава плуг, употребљава га само за плитко заораване стрњице у дубини од 2 палца. При дубљем орању морала би се најпре земља оставити да се слегне како би се могло сејати, што све при плитком орању није

плуга употреби прашач-култиватор. Овај рад има се извршити на време, како би што више семена изникло и доцније измрзло. Ако је земљиште много коровљиво, потребно је да се по првом орању изврши 4—5 недеља опет плитко орање, које се такође подрља. Ово се неколико пута понови тако, да се после сваког орања оре нешто дубље. С пролећа што раније подрљати или прећи прашачем а сетву извести доцније. Орање с пролећа ограничити само онда, када нас на то натера нужда, т. ј. када је земљиште убијено или сувише коровљиво. Додуше, пролетњим орањем доста се добро уништавају поједине врсте корова, као што су боца, паламида, пиревина и др., али тиме се губи влада и заорава много семена од корова.

Гајењем стрних усева једно за другим помаже се закоровљивање њиве. Стога стрне усева ваља сејати по једном усевом реду тако, да они имају увек доњи после окопавина или пићних биљака.

2. *Плевљење.* Овај начин уништавања корова доста је сигуран, само кад се предузме на време, т. ј. кад се културне биљке нису још добро развиле и када је коров још млад. Истина, овај рад је прилично скуп. При плевљењу земља мора бити влажна, да би се коров могао чупати заједно са кореном, јер неки корови, који се при чупању само закидају, имају већ способност бокорења (боца, млечика). Плевни се обичним кухињским ножем чисти врх на сме бити оштар, затим с ручним и сточним плевачицама. Кад је коров у цвету, треба закидати цветове да не би образовали семе.

3. *Окопаване.* Ако се овај посао врши на време, онда се не само уништава коров, већ се иситни и земља, која се тиме проветрава и задр-

потребно. За пролетње сејање почиње обрађивање одмах по завршеном јесеном сејању. Земље, које су јако закоровљене оре плитко са плугом ав. „Рамзон“, остале само екстирпатором пређе а земље потпуно чисте од корова опет само повлачи. Када се земља после овог обрађивања понова слегне или закорови оре их плугом или прашки екстирпатором или најзад у место екстирпатора, пређе их са дрљачом, после чега их пред зиму још једном повлачи и као такве остави преко зиме. Никада их преко зиме не оставља у грубој бразди, јер утицају мрза не припада велике важности.

Сејање врши се сејалицом широком 3 метра са 33 реда. Сеје увек тако, да после засејаног простора од 6 реди, долази исто тако велики простор који се не засејава, после чега опет следеће засејан простор, по њему опет не засејан, и т. д. Ваљање по сејању одбацује као веома штетно, јер се њиме уништава растреситост горњег слоја, који би услед тога окорео.

Нарочито обраћа пажњу да се по ницању усева чува што боље влага у земљи. Стога, чим се усеви добро учврстно и ојачао у земљи, повлачи га. Кад се усеви опоравио од првог влачења,

жава влагу у доњим слојевима, те због тога културне биљке имају више могућности да се што брже и боље развију, и као такве постају отпорније према корову. Окопаване се врши мотиком или прашачем. Само овај рад ваља вршити неколико пута преко године према појавима корова, а не ограничити се само на два до три пута, као што то обично чине наши земљорадници.

4. *Хемијска сретства за уништавање корова.* У последње време утврђено је путем научних огледа да, без икакве опасности, земљорадник има у употреби каннита једно од најбољих и најсигурнијих средстава за уништавање појединих коровских биљака, као што су слачица, боца жене-тра, паламида, поповац и др. Употреба каннита је далеко боља и сигурнија од прскања раствором зелене галице и запрашивањем кресчим азотом, Каннит је у исто време добар као и калијевог ђубре. Дејство каннита имаће успеха само онда кад при употреби будемо имали ово у виду: 1. каннит треба пре употребе добро уситнити; 2. на једном хектару растура се 1.000—1.200 кгр. 3. каннит ваља растуриати за време росе или одмах после кише и то када нема ветра; 4. каннит најбоље дејствује кад је коров још млад; 5. каннит се растура пре него што изникне већина коровских биљака.

Као најстарије сретство за уништавање корова јесте раствор зелене галице, јачине 15—20%. Добро дејство овог средства састоји се у томе, што се приликом прскања не задржава раствор на глатком листу стрних усева, и лако се хвата за грубо и неравно лишће коровских биљака и тако га уништава.

повлачи се понова, а у случају да земља услед губитка влаге испуца, влачи и по трећи пут. Резултати су били веома повољни; само се тако по његовом мишљењу можемо борити противу суше. Жито се по влачењу тако опорави и крене напред као после добре кише. Кад је родна година добија по једном јутру 200 пуда (1 пуд = 16,4 кгр.) зрна и мисли да би добио и више, када би имао боље семе.

Овсињски упозорава, да се његов нови систем обрађивања само онда може практички потпуно искористити, ако се брижљиво изводи по упутствима и са разуумевањем. (Као што се види, успех је зависан од саме личности и од умећности са којом она то изводи.) Изгледа, да Овсињски и нема тачно одређеног начина за извођење свога система. Плуг употребљава за плитко орање (заораване стрњике) само потпуно одбацује дубоко орање. Сва се његова брига своди на то, да одржи и повећа влагу у земљи и да спречи свако исушивање. Ово је сасвим разумљива ствар за изразито континентално поднебље, које још с пролећа трпи од велике суше.

б) Уништавање корова који се размножава подземним и надземним стаблом (вегетативним органима). Ова врста корова може т.кође нићи из семена, али већином расте и размножава се вегетативно. Овде спадају пиревина, зубача, кушине, боца, млечика, пољски реп, маслачак, мрзавца и коприва, поред других који су мање штетни.

Све врсте ових корова ниште се било благовременим чупањем, кошењем, било чеширим плитким орањем. Коров са дубоким кореном, као што су боца, млечика, маслачак, најуспешније се уништава чупањем када је земља влажна. Веома је потребно мењати усеве, гајити окопавине и пиње биљке које густо расту, као што је луџрка, а тако исто од предивних биљака гајити конопљу, која својим густим растом потпуно угушује коров.

Пиревина ће се најбоље уништити кад се предузму неколико орања тако, да овако потоне орање буде дубље од претходног, како би на тај начин сва подземна стабла и жиле биле избачене на површину земљину; то исто може се извршити и помоћу култиватора. После сваког орања прећи дрљачом унакрст. Побрабљену пиревину скупити и изнети из њиве. Овај рад најбоље је извршити с јесени када је време суво. Допуније, пред саму зиму, треба извести дубоко орање, како би се подземна стабла пиревине што више избацила на површину, која се рано с пролећа покупе дрљачом и баци ван њиве.

Ако овако будемо радили неколико година узастопце на једном земљишту, на коме уз то будемо гајили окопавине и пиње биљке по једном усевном реду, онда можемо рачунати на сигуран успех. Овај начин уништавања пиревине може да послужи за уништавање и свих осталих коровских биљака, које се јављају на нишним њивама.

† А. В. Батак.

ИЗ ВИНАРСТВА.

Дезинфекција винског подрума.

Ближи се за виноградаре најпријатније време, време бербе. Подрум који је преко лета могуће стајао празан, напуниће се олет са вином, а то вино код неког ће бити добро, код неког слабо, чак и ако је грожђе било истог квалитета.

Код бербе почиње рад, за који су виноградаре још недовољно вични, т. ј. правилно поступање са вином и свиме што је са њим у вези.

Од животне важности за производњу доброд и здравог вина је чистоћа винског подрума и судова. О чистоћи последњих донекле се води рачуна, мање о подруму саме. Као што се вински судови сваке године подвргавају манипулацији чишћења и конзервисања, треба ово исто да важи и за подрум.

У току времена, нарочито у влажном подруму са загушливом атмосфером надели се у зидне и

друге пукотине разна нечистоћа, која је уточиште разних гљивица, а ове су извор винских болести. Подрум треба с тога дезинфицирати и старати се да зидови његови буду без пукотина.

Кречити подрум често није могуће. Зато треба кречењу, када се изводи, придати више пажње него се прилаже кречењу аграда, које се свакогодишње могу кречити. Веће пукотине треба претходно замазати, најбоље са цментом. За кречење употребити је најбољи креч те кречном млеку додати 1% густог млека. Кречење поновити два пута.

Кречење равни је једној дезинфекцији. Али, као што је већ напоменуто, подрум не може се редовно кречити, због чега је потребно од времена до времена извршити дезинфекцију подрума са једним од других дезинфекцијских средстава, каквих има неколико врста.

Најобичније средство, које се и најчешће употребљава, је сумпорисање подрума.

Сумпорисање подрума правилно извођено одлично је дезинфекцијско средство. Прозоре и друге отворе подрума, ако оваких има, треба добро залепити. На железном или земљаном тањирћу упали се сумпорни прашак или сумпор у шипкама и то 10 гр. на кубни метар запремине. Подрум мора остати затворен најмање 24 сата. Сумпорни диоксид који се код сагоревања сумпора ствара, продире у све пукотине и уништава гљивице, узроке разних винских болести које се по зидовима или на разним предметима налазе. После 24 сата треба отворити све прозоре и врата, да се подрум добро прозрачи.

Сумпорисати подрум пречесто није препоручливо; јер ако су наине обручи на бурадима влажни, што обично бива, тада се ствара сумпорна киселина, која железно нагриза што има за последицу рђање обруча.

Друга средства за дезинфекцију подрума била би микрозол, антиноин и монтониј. Свако од именованих средстава има своја добра и рђава својства.

Микрозол продаје се у облику масти (пасте), хемички је састављен у главном из карболне и сумпорне киселине. Употребљава се за дезинфекцију зидова 10% за бурад 4%. Обруч не треба њим мазати, ако нису лакирани (минизирани).

Антиноин израђује немачка фирма Bayer & Co у Есербелду. Хемички претставља Dinitrophenol kalium. Такође је једна жута маст и његово дејство је јаче од микрозола. Раствара се лако у води, употребљава се 4% дезинфицирати зид и суши га истовремено. За мазање буради је неупотребљив јер одело, ако са антинолном дође у додир, изгори.

Монтониј је чиста течност, употребљава се 4% за бурад и 10% за зидове. Најезда гвожђе као и остали. Има превагу у томе, да малтер намазан са монтонином боље стврдне. Производи се код исте фирме као Антиноин.

Код правилног извођења сва су побројана дезинфекцијска средства добра за употребу. Свакако ће се за дезинфекцијом бити извршен један корисан рад.

26. августа 1925.
Вир-Пазар.

Народ Врско.

БЕЛЕШКЕ.

Да се спреми сувога грођа за кућу. — Сорте белога, слатког грођа, као на пример малгага могу се осушити било на сунцу или наизменично на сунцу и у сушници или само у сушници.

Кад се грођује суши на сунцу треба га разастри по лесима, па изложити тако да прими што је могуће више топлоте. Гроздове треба с времена на време превртати док се довољно не осуше, што ће бити после 7—15 дана према времену.

По који пут се деси да у току сушења удари киша, и онда у таквим случајевима лесе треба склопити или још боље, ако се има нећ за печење хлеба тамо довршити сушење.

Најбоље је ако се имају мање сушнице да се сушење грођа као и другог воћа изврши на сушници, јер ће се на тај начин не само сушење брже извести, него ће се грођује сачувати од разних инсеката, прашине и др. материја, које га могу испрљати.

Да се сузиби жутица (хлороза) на виновој лози. — Жутица на лози јавља се нарочито у виноградима, где земља садржи већу количину кречњака, а подлога, америчка лоза, није била подешена, односно ваљано изабрана за такву земљу. Лишће на лози жути од те болести, превремено опада, па и чокот онда крхљави те може и да угине.

Као најбољи лек за сузибиње жутице јесте сулфат гвођђа, односно зелена галица. Та се галица може применити на четири разна начина, те према томе виноградару остаје да бира један од тих начина, а према времену, када лек хоће да примени.

1. Зелена галица може се применити с јесени (у месецу октобру или новембру, на рано посеченим ластарима, а у раствору од 25 до 40° према томе да ли је ложије или боље сазрео, здриено се ластар. Ластари се за ту сврху орежу дуже него обично и тако да та резидба послужи као припрема за праву резидбу, која тек има доћи. Пресске тих ластара треба премазати, четком или смутљом крпе на дрвету горе поменутих раствором галице, пазећи да се при том не натопе окца на лози, која испод пресека леже. Ово је најобичнији начин примене галице и у пракси даје добре резултате.

2. Зелена галица може се применити преко зиме било затрпавањем њених кристала око чокота, било растурањем по површини земље. У том случају треба рачунати галице 1000 до 3000 кгр. на хектар према томе да ли је жутица сла-

бија или јача. Оваква примена галице стаје скупо и може се применити, ако је у виноградру мањи број чокота пожутео, јер ће се онда и мање галице утрошити.

Зелена галица може се применити и у пролеће или преко лета на тај начин што се од ње направи раствор 10% до 20% јачине према томе да ли је жутица слабија или јача, па њиме залију оболели чокоти, рачунајући по 5 до 10 литра на сваки чокот.

Најзад зелена галица може се у врло слабом раствору 500 до 800 грама галице на 100 литра воде, применити и на лишће оболелих чокота, прскајући ово из обичних прскалица. Не заборавити у овом случају да се по извршеној употреби прскалице добро и неколико пута исперу водом.

Какву крмачу треба чувати за приплод? Наводе се примери да по нека крмача од плодних раса праси и до 24 прасади. То су, истина, врло ретки случајеви, али постоје и научени људи су их забележили, те о њима у пракси не може бити говор.

Кад крмача опраси 10 до 12 прасади, и то није баш тако обична ствар; разуме се по себи да такве крмаче треба чувати за приплод, старајући се при том, да крмачу онда треба добро хранити и неговати, те да би и она своје младунце могла исхранити.

Сматра се међутим да једна крмача треба да опраси 7 до 8 прасета при једном прасењу и да је то просечан али добар принос, који исплађује држање крмаче за приплод. Прасци се онда више мање подједнако развијају и нема међу њима слабијих, који доцније изумиру и јачих. Ако крмача даје само 4 до 5 прасета не сматра се да је добра за приплод, те је као такву не треба више ни држати, већ гледати да се замени којом бољом односно плоднијом крмачом.

Како се може брзо одредити да ли је земља кисела? — Киселе земље то јест земље у којима нема довољно креча нису повољне за усеве, те је од интереса да се може лако утврдити да су оне доста такве и да се потом потражи лека те да се такве земље поправе.

Може се утврдити једном простом и брзом, *Комберовом методом* да ли је и у колико земља кисела. Та метода се заснива на употреби калијум-сулфоцијанида — 40 грама раствореног у 1 литру алкохола од 95°. У једну стаклену чевчицу унети 3 грама земље па то прелити мало чав поменутих раствором, који је безбојан. Чев затворити запущачем од плуте и све снажно протрести више пута; оставити потом чевчицу и после извесног времена пошто се материје, које пливају сталожу у чевчици оцењује се по боји течности која исплива на површину степен киселине земље. Тако ако је та течност затворено црвене боје значи да је земља врло кисела; ако ли је пак

затворено црвене боје значи да је земља кисела; ако ли је отворено црвене боје значи да је земља мало кисела; ако ли је отворено ружичасте боје значи да је земља врло мало кисела; ако ли је безбојна значи да има трагова од киселине; ако ли је безбојна, значи да је земља неутрална; ако ли је безбојна значи да је земља алкална (базилна).

Реакција се не јавља увек одмах, те је добро да се почека са посматрањем боје до сутрадан.

Кад течност, која исплива остане безбојна треба извршити оглед са оним раствором који је мало час поменуто, али само обојеним са хлоридом гвожђа и размотрити боју после 18 до 24 часа, а пошто се још једном цевича протресе; ако се боја течности после тога добро запажа, земља је слабо кисела ако црвена боја буде ишчезла, земља је неутрална.

Резултати, које даје Комберова метода, као брзо средство, које стоји на располагању пољопривреднику за распознавање степена киселости земље, добро одговарају стварном стању.

Она истина даје само једну квалитативну анализу земље, али је ипак довољна да упути пољопривредника у избору вештачких ђубрета, које он жели да примени и у примени креча, (или лапорњаче), ако земља оскудева у кречу.

Наши економисти требали би да се обуче у овој простог методи испитивања киселине земље, те да би могли и сами да земље појединих пољопривредника испитају и сигурније савете да дају.

ЗАПИСНИК

37. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, држане 16. септембра 1925. год. у дому друштвеном у Београду.

Били су присутни г. г. председник П. Т. Тодоровић и чланови: А. Рашковић, Д. Спремић, С. Партовић, Н. Ж. Петровић, Б. Станисављевић и С. Ратковић. Као гост присуствовао г. Вића Матић, редовни члан.

Председавао Председник г. П. Т. Тодоровић.

Бележио секретар г. М. В. Дамњановић.

I.

Прочитани су записници:

- 1) Бр. 8433. XXXVI седнице Управног Одбора, и
- 2) Бр. 8508. XXIII седнице Књижевног Одбора. — Одбор прима прочитане записнике.

II.

Мишљења Финансијског Одбора:

1) Бр. 8527. По понуди г. Б. Ж. Бошковића за откуп његове књиге: Употреба калиум-метабисулфата у винарству. — Одлучено: да се откупи 500 ком по 1.50 динар.

2) Бр. 8540. По молби подружнице из Кратова да јој се прими натраг сумпоран цвет, пошто га не може продати. — Усвојено је мишљење да се сумпоран цвет прими натраг ако је у добром стању.

III.

Мишљења Изложбеног Одбора:

1) Бр. 8502. По тражењу подружнице из Ужица да још се пошаље награде за изложбу, — усвојено је мишљење да се награде пошаљу по послатом списку.

IV.

Мишљења Набављачког Одбора:

1) Бр. 8530, 8532, 8559, 8590. По понудама за суперфосфат, усвојено је мишљење да се набави од И. К. Панића заст. фабрике „Зорна“ један вагон 16% суперфосфата.

2) Бр. 7226. По понуди И. К. Панића за Баварске плугове — усвојено је мишљење да се тражи мустра.

3) Бр. 8513. По понуди „Каштела“ за продају Поруада — усвојено мишљење да се тражи извесна количина ради анализе и пробе.

4) 8457, 8630. По понудама „Фармера“ за муљаче, круњаче и „Лококрауса за суннице — усвојено је мишљење да се одбију.

5) Бр. 7563, 8489. По понудама Саха и Тркуље, за ронике — усвојено је мишљење да се траже од г. Тркуље мустре.

6) Бр. 8578. По понуди Дим. Тркуље за плугове Венци, — усвојено је мишљење да се траже мустре.

7) Бр. 8577, 8627. По молби подружница из Струге и Крушевца за плавни камен, плугове и раонике Сервус, одлучено: да чланови г. г. С. Партовић и Н. Ж. Петровић набаве 500 кгр. плавог камена и да виде код заступника Ебархартовог, пошто би друштво уступило са свога стоваришта 25 плугова Сервус и резерва. раонике за исти плуг.

8) Бр. 8636. По понуди Тиме Владисављевића за семе озиме грахоорице. — Одлучено: да се претходно испита клијавост.

V.

1) Бр. 8330, 8456, 8560. По прочитању комисијског извештаја о прегледу сејанице дворчане за кукуруз, која је израђена по моделу друштвеном и по прочитању понуде фабрике Фармер за израду истих, — Одбор усваја комисијски извештај као и мишљење Набављачког Одбора и одлучује: да се фабрици пише да учини исправке и смањи цену, па ако пристане поручити по 100 ком. за кукуруз и за кукуруза и за пасуљ. Ако буде тражиња већа, вршиће се и даље поручиване.

Прашчацима је такође цена велика.

VI.

Мишљења заступника Инспектора за подружнице:

1) Бр. 7861. По прочитању извештаја ср. економије из Лесковца да је потребно упутити изасланика ради прегледа подружнице у Лесковцу, — одлучено: да се замолити Управник пољоприв. станице г. Јорган Тошић, да прегледа њен рад и да је обнови.

2) Бр. 8504. По прочитању писма подружнице из Сараораца да јој одобри кредит, — усвојено је мишљење да јој се отвори кредит за 11.000 динара.

VII.

Предлози и саопштења:

1) Бр. 8591. Прочитан је позив Трговачке Коморе, за трећи редовни Конгрес Комора. — Одбор прима знању и одређује за своје представнике г. г. председника П. Т. Тодоровића, чланове: Б. Станисављевића и Н. Петровића и секретара М. В. Дамњановића.

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
 УЗИВАЈУ СЕ

Срп. Пољопривредно Друштво
 У БЕОГРАДУ

ПРЕПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

На основу најновијег решења од
 априла 1899. г. пресписку друштвену
 носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

Љ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

За Краљевину Срба, Хрвата
 и Словенаца:

НА ГОДИНУ 30 ДИН.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:
 НА ГОДИНУ ДАНА 45 ДИН.

ЉАЦИ И ВОЈНИЦИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У

ПОДА ЦЕНЕ.

ПРИМЉЕНИ РУКОПИСИ СЕ НЕ ВРАЉАЈУ

ПРЕПЛАТА СЕ ПОДАЈЕ УКЉУЧАВАНУ ЗА

ЦЕЛУ ГОДИНУ.

За С. П. Друштво власник, ПРЕДСЕДНИК, П. Т. Тођоровић

ОДОБОРНИ УРЕДНИК, Д-р В. Н. Стојковић

Број 41.

БЕОГРАД, 11. ОКТОБАР 1925. ГОДИНЕ.

Година LII.

За снижвање царина при увозу оруђа и средстава за пољопривредну производњу.

Српско Пољопривредно Друштво поднело је пре подужеј времена једну образложену представку свима надлежним факторима и тражило је да и даље ужива повластице у погледу царина на увоз оруђа и средстава за пољопривредну производњу, које је уживало до доношења нове опште царинске тарифе.

Не знамо да ли је и у колико та представка имала дејства, али чињеница да су оруђа и средства за производњу знатно поскупела даје нам повода, да о питању царина на тај производни материјал проговоримо неколико речи.

Русија је пре рата бацала на међународно тржиште просечно око 40 милиона метарских центи пшенице. Услед политичких догађаја, који су настали у њој за време и после рата, Русија није била у могућности да горе поменути количину пшенице извози. У току рата знатно су повећале и Сједињене Државе и Канада површине под пшеницом, тако да су не само попуниле дефицит на светском тржишту у пшеници и другим усевицама, него га и превазишле. Међутим Русија почиње знатно да повећава своју производњу пшенице, тако да се у овој години предвиђа у тој држави, по провизорним подацима Међународног Пољопривредног Института у Риму 180 милиона квинтала према 186 милиона, колика је њена просечна производња пшенице била у периоду од 1909 до 1913 године. Несумњиво је да ће и у будуће Русија радити да са својим церијалијама и другим пољопривредним производима, заузме на светским тржиштима оно место, које је некада заузимала.

С друге опет стране државе, нарочито на европском континенту, истрајно раде на повећању пољопривредне производње и ударају све веће и веће царине на стране пољопривредне производе, да би своју пољопривредну производњу заштитиле и потстакле, те њоме највећи део својих потреба покривале.

Из свега овога јасно је да и нашој пољо-

привредној производњи, нарочито извозу наших пољопривредних производа, предстоји у будућности на међународном тржишту све већа и већа борба са страном конкуренцијом.

Ми смо релативно још млада држава, па нам је пољска привреда још примитивна јер наши жетвени приноси стоје далеко испод жетвених приноса у другим пољопривредно напреднијим државама. Довољно је само да напоменемо да је наш жетвени принос пшенице по хектару 10—11 метарских центи, док у другим напредним земљама иде на 25 и више метарских центи.

Па не само да су жетвени приноси слаби него је наша пољопривредна производња и скупа нарочито услед тога што се више обавља ручном снагом него машином и моторном снагом и што су скапа и разна оруђа и средства, која су јој потребна. Отуда и бива да се цене наших пољопривредних производа крећу више пута изнад цена по којој се они у другом свету продају.

Да би се, дакле, могла издржати борба са страним производим, на страним тржиштима, треба истрајно и систематски из године у годину радити на повећању, побољшавању и појефтинијавању пољопривредне производње. То се пак може извести поред других мера појефтинијавањем оруђа и средстава за производњу, а на име јефтиним набавком и што широм употребом доброг семена, разних вештачких ђубрета и модерних пољопривредних справа и машина.

С обзиром на нашу још примитивну пољску привреду с обзиром на релативно малу употребу пољопривредних справа и машина и других средстава за побољшање и појефтинијавање пољопривредне производње, мора се у нашем народу спроводити и једна истрајна пропаганда за ширину примену и употребу њихову.

Разне пољопривредне организације као земљорадничке задруге и њихови савези, пољопривредна друштва и подружине поред државних економа врше ту пропаганду. Да би та њихова пропаганда била што ефикаснија, донет је и закон о пољопривредном кредиту који ће омогућити земљо-

радику и добијање јевтиног кредита за потребе његове, пољопривредне производње.

Међутим док с једне стране падају цене пољопривредним производима, а падаће у будуће све више и више, дотле оруђима и средствима за производњу не само да не падају цене него се некима од њих, напротив, све више и више повећавају. Па кад се уз то додату и царине, којима се новом тарифом та средства и оруђа оптерећују, разуме се по себи да је ту пропаганду за употребу савршенијих оруђа и средстава све теже изводити.

Истина је да се у нашој земљи много оруђа и средстава за пољопривредну производњу израђује (сејалице, ветрењаче, сепаратори, плави камен, суперфосфат и т. д.). Али та производња није ни из далека толика да може подмирити потребе наше пољске привреде. Завођењем царина на та средства и оруђа неће се скоро постићи да разна индустријска предузећа тако брзо подмире потребе наших земљорадника, јер није само царинска заштита чинилац, који доприноси повећању производње једне индустријске гране. Царина ће пасти само на произвођача, земљорадника, који је принуђен да та средства и оруђа увози највећим делом са стране. Па онда ни каквоћа у земљи произведених оруђа и средстава за производњу ни из далека није онаква каква је каквоћа тих оруђа и средстава произведених у страним и напредним индустријским државама. И то је у осталом и појамљиво кад се узме да су све наше индустрије оруђа и средстава релативно новијег датума и да се у својој производњи морају још дуго и дуго усавршавати.

Завођење царина на оруђа и средства за пољопривредну производњу не може се довољно правдати ни фискалним, нити економским разлозима.

С гледишта фискалног царинско оптерећење оруђа и средстава за производњу, само отежава веће растурање њихово и доскуљава производне трошкове код пољопривредних производа, те би много боље било потражити на другом месту приходе, који би заменили приходе од царина на оруђа и средства за пољопривредну производњу, него ли слабити продуктивну моћ земљорадника.

Са гледишта економског заведене царине на оруђа и средства за производњу не могу се такође правдати, јер су држави пречи интереси пољопривредника, који представљају преко 80% нашег становништва него ли интереси релативно малог броја индустријалаца, који та оруђа и средства и у малој количини и у још недовољно савршеном облику израђују.

Свакоме, па и пољопривредницима је стало до тога да се индустријска производња у нашој земљи упути једним праваним и континуелним током у свом развићу, али заштита путем увозних царина није главна и једина погодба да се то постигне.

Чак шта више индустрија и индустријска предузећа могу се развијати под много бољим погодбама и на много солиднијој основи, ако се омогући увоз страних индустријских производа у нашу земљу, да би се на тај начин на нашој пијаци осетиле међународне цене и подстицале наше индустријалце да израду својих продуката побољшавају и да пуштају у промет добре производе и са солидним ценама.

У осталом наше индустрије су се ипак и досада развијале, и поред ослобођења од царина за ово неколико година од ослобођења и усавршавања своје производе, подстакнуте понајвише баш страном конкуренцијом, па би их та конкуренција и у будуће потстицала на савешенији и солиднији рад.

ПОДЛИСТАК.

О тако званим „револуционарним“ методама у обрађивању земље.

Ако упоредимо оба ова система, видећемо да се у суштини међусобно много не разликују: образложење и објашњење које је пратило методу Овсињског вреди и за методу Жанову.

Истина, метода Овсињског није била тако позната; вести о њој које су дошле у Немачку познијег су датума. Велику сензацију изазвала је најпре метода Жанова за коју је интересовање, с обзиром на тешке ратне прилике, било веома велико. О томе сведочи велики број дебата у Немачком Пољопривредном Друштву, у којима се оштро полемисало између приврженика за и против овога система.

Дошле је ова полемика пошто су се темељно претресла сва могућа питања и сви могући начини обрађивања, постепено ишчезла, дакле,

више се није полемисало, већ се говорило само о обрађивању земље у опште. Исто тако и Жанова метода губила је постепено оно велико интересовање које је имала у почетку, јер се увидело, да не може бити примењена у сваком климату и на сваком земљишту. — Али се полемисањем ипак дошло до уверења, да у обрађивању — технологији земље није све како треба у реду и да је овде потребна стварна ревизија. И ако се уопште одобравала што јача употреба справа и машина, ипак се показало, да је баш употреба машина тим најбољнијим местом у целој овој ствари, јер су фабрике израђивале само бројно доста машина и справа, које су квалитативно рђаво и несекономски радиле.

Одушевљеним привржеником Жанове методе, али само увозним, постао је у Чехо-Словачкој поседник Бронски, који ову методу примењује само тамо, где то прилике поднебља и земљишта дозвољавају:

Висока царина на предмете, који служе као средства и оруђа за производњу, оптеретиће знатно трошкове наших пољопривредних производа, те ће и њихове продајне цене бити изнад светског паритета. Тиме ће се отежати нашој пољској привреди борба с иностраном конкуренцијом, па се неће моћи ни да изведе наши пољопривредни производи у оноликој мери колико би то било потребно. А кад извоз ослаби, ослаби и производња, и онда наступа застој. Не само то него би услед слабијег извоза и потрошачка моћ наших земљорадника знатно ослабила, а то свакако не може ићи у прилог развитка индустрије и занатства, те би и код ових привредних грана наступило неминовно застој, што никако није у интересу наше државе. Најзад смањење извоза пољопривредних производа би могло врло недовољно утицати на наш трговински биланс, онако исто као и што је неповољно утицала и слаба жетва за првих неколико година по ослобођењу и уједињењу, јер тај извоз пољопривредних производа сачињава око две трећине од нашег целокупног извоза.

Све, дакле, иде у прилог томе да се повластице у погледу царина на оруђа и средства за пољопривредну производњу, које су уживале разне пољопривредне организације, па и Српско Пољопривредно Друштво поново уведу у живот, те да би и пољопривредници у првим данима знатног појетивања њихових производа, могли и јетивније прибављати средства и оруђа за њихову производњу.

ИЗ РАТАРСТВА.

Најбоља дрљача

Свака је дрљача добра, па ма она била од дрвета са дрвеним шиљцима, јер и она у неколико прашци земљу.

Ми смо и пре рата имали ваздан разних модела дрљача, а после рата имамо ваздан разноврсних система; нешто је непријатељ оставио, нешто су фабрике шећера раздале одгајивачима шећерне репе, а нешто је добијено на име репарација.

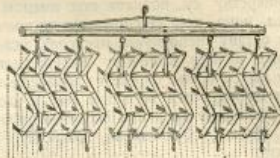
Поред тога набављено је доста од разних фабрика, које данас имамо у нашој земљи.

Не можемо порицати да која од тих разноврсних система дрљача не ваља и да није добра, али у исто време морамо истаћи оно што је пракса и искуство утврдило, да од тих добрих дрљача има и једна најбоља.

Свака фабрика има свој систем, и према томе, од колико је фабрика узимат пољопривредни алат и сираве толико разноврсних система имамо.

Из дуге праксе и искуства можемо рећи и утврдити, да од свих система дрљача које данас имамо по нашем мишљењу и уверењу истиче се као најбоља за наше економске прилике дрљача тако звана *цик-цак* — или „дијагонала“ која се на слици 1 лепо види.

За рад је врло лака, земљу троши врло добро, а тако исто коров вади. За све земље у опште је добра и zgodna — без обзира дали су оне лаке или тешке.

Са 1

За дрљање после сејања озимих — стрних усева тако је погодна да подрљани усев, када никне изгледа као да је сејалица сејала.

Тамо где ова дрљача прође земља мора бити ситна и лака за рад.

Као што рекосмо све су дрљаче добре, али је ова најбоља, и ми је као такву сваком земљораднику препоручујемо, од најбољих — као најбољу.

Мало времена нас раздваја од дана, када ће почети сејање озимих усева, те с тога свако ко хоће да има добру и ваљану дрљачу, нека ову набави као најбољу, без обзира што је ова најскупља, најскупља је због тога што је добра.

Техничка израда и распоред самих делова дрљаче, тако је удешен, да за пољопривредника не постоји боља, лакша и практичнија дрљача.

Код нас већина земљорадника има слабију стоку, оре са једним паром запреге, па стога они треба да набаве оваку дрљачу са два крила; а не са три као што је на слици; тродела је само за већа имања и ко има јаку запрегу, те према томе да се неко не би преварио и купио троделу — ми му на то скрећемо пажњу.

Многи наши земљорадници сами пекају и граде полугвоздене и дрвене дрљаче, где мајстори — ковачи сеоски раде сваки на свој начин, без икаквог техничког знања и распореда самих делова, те услед тога та и таква дрљача не даје оно што се тражи од добре дрљаче.

Ми би сваком земљораднику препоручили да купи ову дрљачу, јер ако је сам у селу гради и окива код неког мајстора, те кад узме у рачун материјал, мајстору за рад и што се поједе и попије, док се дрљача начини, много је боље и јетивније да купи гвоздену од које ће имати пуно користи.

Једна добра дрљача добром земљораднику, ако је чува и pazi при раду, може да траје тридесет година.

Ове добре дрљаче могу се добити код Српског Пољопривредног Друштва у свако доба године, па према томе нека их свако и набави.

Без добра алата нема заната, вели народна пословица.

ИЗ ВИНАРСТВА.

Справљање слатких вина.

У винарству су позната под именом *ликерских вина*, вина, која се справљају од врло слатке шире, па остану неоптупно преврела услед тога што садрже велику количину шећера, или услед тога што им се врење пресеце додавањем алкохола, или најзад услед тога што им се дода већа количина сумпорног диоксида. Најчученија ликерска вина су Малага, Фронтинан, Марсала, Порто, Салмос итд.

Ми ћемо говорити само о ликерским винима, која се справљају из врло слатке шире, добијене из гроздја природним путем или додавањем шећера. То су тако звана *слатка вина*, која су и довољно слатка и обично не садрже више од 15°—16° алкохола.

Слатка вина спремају се на два начина: *сушењем* гроздја, да би оно тим путем дало при муљању слабу ширу и *додавањем шећера* шири, кад она не садржи довољну количину шећера да би се могло добити вино и довољно слатко и довољно јако.

Сушење гроздја има за циљ да испаравањем воде сконцентрише шећер у соку гроздјаних зрна. Оно се изводи, разуме се боље тамо где је клима топла и јесен лепа и сунчана, него тамо где је клима хладнија и где је јесен влажна и кладна, и где гроздје услед те влажне атмосфере може лако да обузме бућ која се на рачун шећера лако развија и квари каквоћу гроздја.

Гроздје се може сушити или на самом чокоту или одвојено од чокота.

Кад се гроздје суши на чокоту оставља се, кад је већ потпуно зрело, да остане на лози 7 до 15 дана. Да би се у том случају и сушење што боље потстакло, треба увити петељке на гроздовима, онако као што се врежа на бостану увија, јер се тим радом спречава продирање новог сока из ластара односно петељке у грозд. Тако се спрема гроздје у неким крајевима Србије за справљање тако званог *суварка*.

Кад се гроздје суши ван чокота, оно се најпре обере, кад је потпуно зрело, па се разреди по лесам и изложи сунцу. Тако изложено гроздје може разуме се да настрада и од разних животиња и од инсеката, па и од човека, то јест од крадљивца. Да би се то спречило или ваља често мотрити над изложеним гроздјем или пак сушити под настрешницама, шупама или по пространим и добро проветреним и сунцу изложеним собама. Ако се имају сушнице за сушење шљива под руком, и оне се могу врло zgodно за тај циљ употребити, јер ће се у њима сушење понајбоље извести. Тако се спрема гроздје у неким крајевима Далмације за спремање тако званог *прошека*.

Било да се примени један начин било други, гроздје не треба и сувише исушити, већ само толико да му се кожа смежура и да још у

себи има довољно сока, који се има испедити и за справљање вина употребити.

Тако спремањем гроздје пре него што ће се измуљати треба пребрати то јест са гроздова одбацити зелена, трула и буђана зрна, ако их има. Затим треба окуринити зрна и одвојити петељку и онда их измуљати. Добијену ширу скупити у један суд, буре или каџицу и оставити да се после неколико часова избистри; за то време сва тежа тела из шире, семенике, кожура, и др. пахне на дно суда. После тога одвојити, претакањем или на који други начин избистрену ширу од талога, и оставити је да прери.

Често пута, да би се убрзало таложење шире, она се закаљује сумпорним гасом (сумпорним диоксидом). Ако је сумпорни гас био примењен, онда се треба постарати да се шира при одвајању талога добро и проветри — разбijaјући је у ситне каљиче при претакању — да би се ослободила од сумпорног диоксида, који као што се зна спречава превирање.

Слатка вина имају обично 15—16° алкохола и 50 до 200 грама шећера на литар. Да би се знало да ли ће добијено вино имати ту количину алкохола и шећера треба широмером измерити количину шећера у шири. Шири треба да показује око 26% шећера па да би се могло добити вино од 15° алкохола. А како у том вину треба да има бар 50 грама шећера на литар, то у шири треба да има око 31% шећера. Ако широмер не показује толики проценат шећера онда овога треба увести у ширу.

Шири ускоро после тога отпочиње да превире. Ако се врење не би ускоро појавило треба га помоћи проветравањем, а и додавањем 10—20 гр. на хектолитар амонијум фосфата, јер је потребно да врење што пре отпочне те да би се избегло развиће разних клинда болести у шири. Брзим и постојаним превирањем шире, образовале се већа количина алкохола који ће заштитити ширу, односно вино од тих разних клинда болести. Кад се у шири образовало 15—16° алкохола, врење ће се само од себе зауставити. Ако се врење не би зауставило само од себе може се зауставити сумпорисањем.

Врење у тако слатким ширама траје обично подуже. Кад се оно заврши, вино се преточи у мање судове и затим уредно долива. Прво претакање се врши тек у месецу јулу. После тог претакања треба вино филтровати (процедити), па се онда може расточити у бутеле.

Слатка вина могу бити различна по боји: црна, бела, ружичаста и жућкаста према сорти гроздја од које се праве и према томе да ли шира превире са кожом од зрна, у којој се налазе бојење материје или не.

Слатка вина више се граде код нас за кућу; међутим како сада имамо и велике вароши, а и страна слатка вина су доста оптерећена царином,

има изгледа да ће та вина постати у будуће један трговачки артикал ако не за извоз, оно бар за унутрашњу нашу потрошњу.

ИЗ СТОЧАРСТВА.

Класификација наших оваца

1. *Краткорепна вишорога овца* — *Ovis stepiceros brachyura*, Pallas.

У ову велику групу оваца дошле би овце Шар-Планине и целог планиског низа, којим се од ње наставља на југ; — Тетова, Гостивара, Кичева, Охрид, Ресна, а вероватно и овце битолске котлине (према исказу мештана), јер их данас нема; затим овце околине Призрена и ове Ашана. Овим је унеколико назначена и област распрострањења краткорепе овце, која би северозападно ишла границом Белог Дрима, па на Штимље, Урошевци, Качаник, Скопље, Кратово, Кочане, па одатле Брегалницом од њеног уша у Вардар, Вардаром до Бевђелије, одатле нашом и албанском границом и најзад овом последњом до места прелаза Белог Дрима у Албанију. У овој области распрострањења налази се краткорепна овца, чији је реп слабо конусна облика, т. ј. на основи шири него на врху, а има га и цилиндрична облика, са шиљатим врхом. Реп је обрастао вуном. Број пршљенова креће се просечно од 10 до 13, као што се види у приложеној табlici. Призренске и ашанске овце имају просечно 9—10 пршљенова у репу. У околини Гостивара и Кичева имају просечно 12 пршљенова, а просечна дужина репа (апсолутна) износи 24 см. Код оваца Овчег-Поља, налази сам просечно до 12 пршљенова, при чему апсолутна дужина репа износи просечно 27 см. У области распрострањења кривомирске овце, налази сам код већине оваца 12 и 13 пршљена, просечно 12,6, са апсолутном дужином репа, од 29,6 см. На основу напред реченог види се, да овце поменутих области, нарочито у Јужној Србији, где Шар-Планина представља полазну тачку, припадају раси краткорепе овце, пошто реп не прелази 13 пршљенова, а апсолутна дужина репа долази до 30 см; износи највише 41,6% висине грбена (види таблицу мера).

По карактеристичној грађи и правцу рогова, наше краткорепе овце, неоспорно припадају великој групи вишороге овце, а кратак реп условљава само један њен варијетет. Као што се видело на сл. 1. (види „Класификација наших оваца“), рогови су двојаког правца. Има их који иду из главе право на више, врхови су им размакнути и стоје косо на глави, увијајући се спирално око своје дугачке осовине. Овакви рогови често се јављају у околини Шара; нису тако снажни на основици, избијају из чеоних костију један близу другог и чине међурожну линију веома кратком. Овако танки рогови чине утисак лаких, витких рогова, по чему је и овца добила свој назив „вишорога“ који највише одговара и чини ми се да је исто

онако правилан као што је хрватки „браменка“ дошао вероватно од вуње, која је састављена из потпуно одвојених праменова, те и руно има отворену грађу. Ја ћу се служити називом „вишорога овца“. У другом случају, као што се видело на сл. 2., рогови увијени као развучена спирала у простору, остављају већу међурожну линију, на основици су снажни, идући врху све су тањи и завршавају се врхом окренутим у страну. Рогови су увек отвореније или затвореније жуте боје, са правилно распоређеним рожним прстеновима, којих на врху нема. Оваца има и са роговима, али су махом без рогова, са коштаном квргама на оним местима чеоних костију, где обично избијају рогови.

Ово би биле опште остеолошке одлике свих наших оваца, по чему је и извршена њихова класификација, док се остале њихове морфолошке одлике разликују једне од других и нагоне нас, да разликујемо више сојева: а) шар-планински, који сам тако назвао по месту распрострањења, б) криво-мирски и в) овчег-пољски сој.

а) *Шар-планински сој*. Налази се у целој оној области, којој средиште представља Шар-Планина, изузимајући област Овчег-Поља и Криво-Вира, у којима се налазе други сојеви.

Глава је код оваца исте боје као и остало тело, а може бити бела или црна, увек без белега. Овце су без ргова, али се кад-кад могу опазити мали и слаби рогови облика лому месеца. Глава је мала, лака, њен профил прав, губица шиљата. Код овнова су рогови двојаког, помонутог правца, снажнија, глава лака, мала, правог профила и са нешто јаче испупченим носним костима. Чело је слабо испупчено. Цела глава, изузев

Сл. 3. Шар-планински сој.

мали део чела, обрастао је кратком, крутом длаком као и предње и задње ноге до више ручја и ножа. Кратак реп, од просечно 10,6 пршљенова, дугачак 24 см.; обрастао је вуном као и остали делови тела. Враг је узан и дугачак. Остали делови тела слабо су развијени, да општи утисак овцу чини ситном (сл. 3.). Као што се из таблице мера види, висина грбена износи просечно 62,4 см., висина крста 64,9 см. или 104,00% висине грбена. Дакле

задњи део тела виши је од гребена за 4⁰. Дужина трупа износи просечно 53.3 см. или 85.4% висине гребена. Ако прегледамо остале мере, запазићемо на пр. да су ноге високе, јер износе 58.4% висине гребена, што налазимо код свих примитивних раса. То нам потврђује још једна особина: развијеност грудног коша више по дубини, која износи више од трећине висине гребена, 37.3%. Ширине груди спреда, позади плећа и ширина карлице, слабе су, не достижу ни трећину висине гребена и износе 25.8—30.2%. Као што рекосмо, шар-планински сој представља сигну овцу, односно најмању међу нашим овцама.

Њене морфолошке одлике указују нам на физиолошке, које су такође слабе. Количина млека, која се намузе у току од 2—3 месеца, једва достиже 25 лит. Јагње се једанпут у години и то од Божића до Ђурђева-дана, по једно јагње; ретко се близије. Острижене вуне добија се 1.5—2 кгр.; вуна је уопште груба. Вуна је мешана. Састоји се из грубих осястних влакана и пуха. Висина влакана (дужина у нерастегнутом стању) износи просечно 12—15 см. Жива мера оваца износи код оваца просечно 25—30 кгр. Код овнова долази до 40 кгр.

б) *Кривовирски сој*. Распрострањен је поглавито по планинском венцу Куцајане и Ришња, даље долином Тимока, одакле се још и даље раширило. По причању мештана, за време рата Бугари су врло многа стада баш овог соја опљачкали и пренели у Бугарску. Овај сој нешто је већи и боље развијен од шар-планинског. Глава је нешто већа, али је ипак и само лице обрасло је кратком, крупном длаком, а чело и предео доње вилице обрасли су вуном, што са трбухом, обраслим вуном, указује на склоност криво-вирског соја за давање веће количине вуне. Глава је махом без рогова код оваца, код овнова снажни рогови описују само развучену спиралу у простору. Онога другог правца рогова, који се јавља код шар-планинског соја, овде нема. Профил главе код оваца је прав, губица шиљата. Уши су мале, нису тако слеplене и мало оборене. Врат је средње дужине. Реп је обрастао вуном, има просечно 12.6 пршљенова, дугачак је 29.6 см. износи 41.6% висине гребена. Висина гребена износи просечно 71 см.; висина крста 73.4 см., или 103.3% висине гребена. И овде пада у очи висина задњег дела тела, која је за 3.3% већа од висине гребена. Дужина трупа износи 63.2 см. или 89% висине гребена. И код кривовирског соја немамо високе ноге, које прелазе половину висине гребена и износи 56.4% ове последње. Што се тиче ширине, оне нису задовољавајуће, јер ширина груди спреда износи само 24.08%, позади плећа 22.02% и ширина карлице 21.3% висине гребена. Дубина груди износи 34.5% висине гребена. Према овим мерама, може се рећи, да је криво-вирски сој средње развијености, што показује и општи утисак, који овај сој чини на посматрача (сл. бр. 4).

Физиолошке способности кривовирског соја нешто су боље од шар-планинског. Млечност достиже до 50 лит. за време од 4 месеца, за које

Сл. 4. Кривовирски сој.

се време овце музу. Када су прилике повољне, нарочито исхрана овца, може дати у прво време могуће по 1 л. дневно. Овце се јагње једанпут у години, а могу и два пута у истој години. Није реткост да овце близије. Количина острижене, неопране вуне износи 2—3 кгр. Жива мера оваца износи просечно 30—40 кгр., овнови 50 кгр. О вуну кривовирског соја били говора у засеоном одељку, само се може напоменути, да квалитет вуне није овакав, какав је до сада змишљан.

Када је реч о кривовирском соју, ваља напоменути једно интересантно укрштање овог соја са

Сл. 5. Мелез кривовирске и сјеничке овце.

сјеничким, извршено у Параћину. Одржавање кривовирске овце у Параћину веома је тешко услед многог метиља, кога има у околини, и због тога је Д. Михајловић, пољопривредник, дошао на идеју, да укрсти кривовирску са сјеничким сојем и вели да се њихови мелези боље одржавају. Продукт

овог укрштања представљају средину између сасвим различитих раса. Помоћу сјеничке овце, повећани су мезези, који су од ње наследили шарену главу, а кривоиврка је и даље задржала своју главу, лаку и правог профила, чије је чело и доња вилица обрасла вуном као и трбух, што код сјеничке овце није случај. Код мезеза је постигнуто још и то, да могу дати у врло време мутке по 2 л. млека дневно, а музу се од Ђурђева дана па до св. Илије (сл. 5).

в) *Овче-пољски сој*. У својој ужој постојбини налази се распрострањен по Овчем-Пољу, које је већ обухваћено општом облашћу распрострањења краткорепе овце, али врло је распрострањен по Јужној Србији. По броју прашенова који је просечно 12,2 и по апсолутној дужини репа која износи 27 см. или 39,4% висине гребена, овче-пољски сој долази у ову групу и по својој развијености представља највећу овцу међу до сада поменутих оваца.

Сл. 6. Овче-пољски сој.

Овце су махом без рогова, беле и мрке боје, а оновни су снабдевени снажним роговима, који бочно од главе описују развучену спиралу у простору. Ово је једини облик рогова овце пољског соја. Глава је нешто већа од главе до сада поменутих оваца. И код оваца и код овнова профила главе је мање и више испупчен. Код белих оваца глава је бела, али бочне стране главе превучене су преко очију, од базиса рогова па до губице, једном пантљиком неправилна облика и затворене боје, која може бити црне и отворене и затворене мрке боје. Ако су бочне стране главе црне боје, онда мештани зову такве овце „калеш“, ако су отворене и затворене мрке боје, онда их зову „карабаи“ (сл. 6.). Ова је одлика карактеристична и константна код овче-пољског соја, по чему се видно разликује од шар-планинског и криво-вирског. Глава је обрасла кратком длаком, као и ноге до преко ручја и ножа. Ноге су кадмад шарене. Врат средње дужине. Висина гребена овче-пољског соја износи просечно 68,5 см., висина крста 69,00 см. или 100,7% висине гребена. Дужина трупа износи 73,00 см. или 107,5% висине гребена. Дужина трупа већа од висине гребена за 7,5%, што није био случај код ранијих сојева. Што се ширина тиче, оне и овде нису задовољавајуће, јер ширина груди спреда износи 30,2% висине гребена, ширина груди позади плећака износи 26,8%, ширина карлице 23,7% висине гребена. Висина ногу износи 44,7% висине гребена, дакле више од половине. Дубина груди износи 32,8% висине гребена. Према овим мерама не би се могло рећи ни за овче-пољски сој, да је склон доброј гојазности.

Физиолошке способности овче-пољског соја не прелазе оне кривоиврског. Количина млека једне

Таблица мера наших оваца:

НАЗИВ МЕРА	КРАТКОРЕПЕ ОВЦЕ						ДУГОРЕПЕ ОВЦЕ					
	Шар-планински сој сред. из 20 мера апсолутно у см.	У % висине гре- бена	Криво-вирски сој сред. из 20 мера апсолутно у см.	У % висине гре- бена	Овче-пољски сој сред. из 20 мера апсолутно у см.	У % висине гре- бена	Криво-вирски сој сред. из 20 мера апсолутно у см.	У % висине гре- бена	Српски сој сред. из 20 мера апсолутно у см.	У % висине гре- бена	Лански сој сред. из 20 мера апсолутно у см.	У % висине гре- бена
1. Висина гребена	62,4	100,00	71,00	100,00	68,5	100,00	74,00	100,00	78,5	100,00	66,3	100,00
2. Висина лакта	36,5	58,4	40,1	56,4	37,5	54,7	41,08	55,5	45,00	57,3	37,00	55,8
3. Висина кукова	57,4	91,9	64,6	90,9	60,00	86,1	65,00	87,8	67,00	85,3	61,4	92,6
4. Висина крста	64,9	104,00	73,4	103,3	69,00	100,7	74,1	100,1	77,5	98,7	67,2	101,3
5. Висина седлач. кврга	48,7	78,04	52,00	73,2	50,00	73,2	56,8	76,7	61,2	77,9	48,9	73,7
6. Дужина трупа	53,3	85,4	63,2	89,00	73,00	107,5	66,3	89,5	70,1	89,2	69,4	104,6
7. Дужина репа	24,6	39,4	29,6	41,6	27,00	39,4	42,2	57,00	41,7	53,1	40,4	60,9
8. Ширина груди спреда	16,2	25,9	17,1	24,08	16,00	30,2	17,7	23,9	16,8	21,4	18,5	27,9
9. Ширина груди позади плећака	18,9	30,2	15,64	22,02	18,4	26,8	19,5	26,3	20,2	25,7	17,6	26,5
10. Ширина карлице	16,1	25,8	15,9	22,3	16,3	23,7	16,3	22,02	16,7	21,3	16,7	25,1
11. Дубина груди	23,3	37,3	24,52	34,5	22,5	32,8	25,5	34,4	29,00	36,9	24,00	36,1
12. Прашенова у репу	10,6	—	12,6	—	12,2	—	16,8	—	16	—	17	—

овце достиже 30—35 лит. За време муже од 3—4 месеца. Јагње се од Божића до Ђурђев-дана по једно јагње, а није реткост да овце близне. Острижене вуне добија се 2—2,5 кг. О квалитету вуне биће дошние говора. Жива мера оваца износи просечно 38—40 кг., онова 40—50 кг.

На крају ове студије о краткорепној овци, напомињем, да се код ње јавља дужа и краћа вуна, као што ћемо дошние видети.

Т. Матровић.

ПОЉСКЕ МИШЕВЕ

Истријебити можете само са средством, које се показало као најуспешније кроз 50 година, а чију су вредност потврдили и држава и пољопривредни кругови, а то су *Sipbez-ove* куглице за тровање мишева! На једно јутро доста је 1—2 килограма, а цијена је за килограм 25 000 мађарских круна. Код већих порубина понуст. Наручује се у дрогерји:

АЛАДАР ГОБЕЦКИ — Осијек.

Код наруџбине умољавамо уједно и обласну дозволу.

36, 3—5

ПОРЗОЛ

Сигурно средство у прашку противу главнице

200 грама Порзола доста је да се запраши 100 килограма семена.

Порволом може се за десет минута опрашити 100 до 200 килограма семена.

Порволом опрашено семе не треба сушити, већ се може одмах сејати.

Порволом опрашено семе не дирају пољски мишеви.

Порвол осигурава обилату жетву.

Сваки напреднији пољопривредник праши Порволом семе пшенице, ражи, зоби и т. д. противу главнице.

Тражите љупуства и цене од

„КАШТЕЛ“

ФАБРИКА ХЕМИСКО-ФАРМАЦ. ПРОИЗВ. А. Д. ВАРЛОВАЦ

34, 9—12

ГЛАСНИК.

Школи за Домаћице у Малом Иђешу (Бачка), потребан је економ за обраду школског имања, који износи 28 јутара.

Хонорар је 1500 динара месечно из школске касе.

Скреће се пажња пензионисаним економима на ово с тим да се са молбама обрате Министарству Просвете Одеку за Народно Просвећивање с позивом на О.Н.Бр. 26124, од 21. IX. 1925. г.

НА ЗНАЊЕ!

Српско Пољопривредно Друштво има:

Тријере Хајдове I/	Дин.	2 800
ветрениче домаће са 8 сита		2 200
Хофнер-Шранц са 12 сита		2 600
муљаче за грожђе објачне		1 150
пресе за грожђе од 180 лит.		3 700
" " " " 150		3 400
" " " " 100		2 100
" " " " 75		2 000
маље за малину, парадајз и др.	300 и	220
Калциметар Бернардов са терезијама		700
сечке за репу „Триумф“		1 225
сечке за сено, пашу и сламу — маље (Церс)		650
сечке за сено, пашу и сламу — веће (Ланц)		1 500
круњаче „Кинг“ са 1 клип без вергила		1 100
Калијум цијанид (само на 100 кгт)		400
широмери		50
семе луцерке — гарантовано чисто		30
семе енглеског рајграса		20
семе експарете		12 50
калјум метабисулфит		30
азбест		50
желатин		80
сумпор у шипкама (100 ком)		30
плуг Саков № 5 (Е 6)		700
" " " " № 6		800
" " " " № 4 (са 1 точком)		500
" " " " обртач V 5 са 1 точком		800
" " " " " кољечкама		850
дрљаче Сакове дводелне теже		750
" " " " троделне лакше		900
" " " " дводелне лакше		600
ебудноскопи малиган		600
браоенкући бакарни казан од 120 л. за ракију, на точковима		10 500
патент тегле од 1 Л.		14
" " " " 2 Л.		23
тегле за мед од 1 кгт. са метал. поклопцем		12 50
" " " " 1/2 " " " "		7
" " " " од мајољике 2 " " " "		18
Набавка је извршена у ограниченим количинама, због чега треба благовремено наруџбину извршити.		
Семе шаљемо најмање 10 килограма, а тегле најмање 6 комада.		
Појединци, при свакој порубини, треба да пошаљу половину њене вредности у напред.		
На кредит (отворен рачун) узимати само оно што ће се сигурно, у току дотичне сезоне, продати, пошто се наручене справе, семе и други материјал неће натраг примати.		
За групније пошиљке увек тачно означити најближу железничку или паробродску станицу, а за ситније, најближу врхаву пошту.		

За Краљевину Срба, Хрвата
и Словенаца:

— НА ГОДИНУ 20 ДИИ. —

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

НА ГОДИНУ ДАВА 45 ДИИ.

ЛАНД И ВОЈНЕ ДОВЕЛАЈУ ЛИСТ У
ПОЛ ЦЕНЕ.

ПРИМАЉИ РУКОВИСИ СЕ НЕ ПЛАЋАЈУ

ПРЕТВАТА СЕ ПЛАЌЕ УГЛАВНОМ ЗА
ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ПРЕТПЛАТА И РУКОВИСИ
улажу се
Срп. Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

На основу изјављеног решења од
априла 1869. г. пренеску друштвено
носе пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

За С. П. Друштво власник, ПЕТРОВИЋИ, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојановић

Број 42.

БЕОГРАД, 18. ОКТОБАР 1925. ГОДИНЕ

Година LI.

Бистрење вина за мале виноградаре.

Више пута се деси, да се вино не може само од себе избистрити, те остаје мутно.

Узроци ове замућености различити су. Ако шира довољно не провере, остаје у њој још један део шећера, који даје храну различитим гљивицама; вино не може да се смири те се због тога не може избистрити. Настојати морамо, дакле, већ аз време врења, да шира добро провере, а то постижемо са исправном топлотом и јаким квасцем.

Почетна топлота врења шире нека не буде одвећ висока, особито не, ако вино ври у великим бурадима. Довољно је, ако врење почиње са 12 до 15 Ц, пошто се услед врења шира јавно угрије (за 10 и више степена Ц.) те досеже код многих шира већ границу повољног врења. Да дођу јаке врсте гљивица врења од израза, препоручује се, да с почетка ширу у неколико засумпоримо. Довољно је једна азбестна шипка сумпора за 4—5 хл. шире. Добро је, особито ако грожђе није потпуно здраво, да додамо заједно и чистог квасца, у употреби којег у винарству смо писали већ у ланском календару.

Да се које вино не избистри, често је и узрок утицај ваздуха. Ако се у њему налази фермент оксидаза, вино постаје мрко, чим дође под утицај ваздуха. Таково вино може се излечити са јаким сумпорњем. Једну шипку азбестног сумпора, или 5 г. натријевог бисулфита, или 10 г. калијевог метабисулфита треба узети на 1 хл. од највише 2 хл. вина, према томе и колико ће вино (више или мање) постати мрко, — а то само опробати, ако оставимо вино отвореној чаши 2 дана под утицајем ваздуха.

То вреди и за свако ишче болесно вино. Најпре треба да се вино од болести излечи, па тек онда кад је излечено, може да се бистри те да бистро и остане.

Ако се иначе нормално вино само од себе никако не може избистрити, треба да се помажемо вештачким бистрењем. Да се оваково вино не избистри, криви су врло ситни делићи обо-

јених беланчевина, врло ситни делићи винског камена (грешта) или др., чија је специфична тежина врло малена, да не могу да се таложе услед властите тежине. Са механичким манипулацијама можемо их присилити да се скупе у веће, теже делчице, те да се после тога услед своје веће тежине таложе на дно бурета.

За малага винограрада најлакше је, да се у ту сврху служи разним бистрилама, од којих некоја делују хемијско-механички, друга опет само — или барем поваживше — механички.

У прву групу припадају беланчевинасте твари (материје) које се у вино спајају особито са танином. Танин се налази у свакоме вину у већој или мањој количини. Највише га има у ономе вину, које је је као шира бар неколико проверело на комини. То су у првом реду црна вина и бела вина тамније (жуте) боје. Светла, брзо пресована, бела вина без икаквог врења на комини, имају недовољно танина, те је потребно пре бистрења додати га.

Најбоље позната из прве групе бистрила јесу: желатин, рибаљ бешика, беланце од јајета, млеко и крвни серум.

1. *Желатин* је чисто француско туткало. Мора бити без мириса. Продаје се у светлим пластичним (кухињски желатин), или у малим плочицама од близу 40 г. (вински желатин). Једна овака плочица употребљује се за бистрење 2—3 хл. вина, пошто се за један хл. узима 10—15 г. желатина, према томе колико је вино мутно.

Желатину треба у вину доста танина. С њим прави талог, који услед привлачности (кохезије) притегне ситне делиће у вину, пливајуће нечистоће, к себи, те их након тога услед веће тежине повлачи собом на дно бурета. Тако нечистоћу из вина лако одстранимо, те се вино избистри. Ако има вино премало танина, онда треба неколико дана пре бистрења додати вину половину до две трешине (по тежини) танина од онога што се узима за бистрење желатина. Танин се растопи у у фином шпирту или јавој винској ракији, те се помеша са вином два-три дана пре бистрења.

Ако је вино врело као шира дуже времена на комици, те је тамне боје и трпкога укуса, онда има довољно, можда и сувише танина, те га не треба додавати. Желатин ће му одузети један део танина и нешто сувишне боје, те ће вино после бистрења бити бољег укуса и лепше боје. Том се особино желатина служе аустријски и др. трговци, који јефтино купују наша (далматинска и др.) вина, те их припремају за трговину у северним земљама, где потрошачи не воле трпких белих вина тамне боје.

Желатин се припрема на следећи начин:

Одмерена количина желатинских плочица се постави у лонац и полије ладном водом. Сутра дан се ладна вода одлије, омењане плочице исеку се у малене комадиће и полију се врелом водом (на сваку плочицу близу две чаше вреле воде). Након тога се кашиком меша те, ако треба, метне лонац на тиху ватру, али кувати се не сме. Кад је сав желатин растворен те се мало охлади приступамо бистрењу.

Најпре оточимо из пуног бурета један шафолј вина, да имамо лакшу манипулацију с њим. У други празни шафолј метнемо раствореног желатина и сипамо 2—3 литре вина, које смо намењени бистрити.

Са чистом, обељеном и попареном брезовом метлицом почнемо сад чврсто мешати, те мутити желатин у вину, да направи густу пену. Након тога сипамо опет мало вина у шафолј те опет мешамо и мутимо. То се понавља толико пута, док у шафолју буде бистрило као густа пена. Добро је, да још после тога преливамо бистрило са висине из једног шафолја у други преко метлице, да би се бистрило још више распенило.

Кад сипамо у мало буре, можемо да га заврњимо и тамо-амо ваљамо, док се вино са бистрилом добро не помеша. У већем бурету морамо да мешамо вино са бистрилом помоћу чистог штапа, или још боље нарочитим справама (мешалицама). Кад је вино са бистрилом добро помешано — па од тога и зависи успех — долијемо буре до врха с пре одточеним вином, те буре заврњимо. Да се при мутењу настале пене слегну, куцамо при том чекићем на буре. Ово куцање се по један или два дана понавља. После тога оставимо буре с вином у миру. Након 14 дана до 3 недеље се вино избистри. После тога треба да га преточимо у друго, засумпорено, чисто буре.

Рибља бешика је испрани и осушени мекхур некојих врста великих риба, које живе у руским рекама, нарочито у Волги (виза, белуга, јесетра). Добра рибља бешика светле је боје, опализује у светлости, без мириса је. Садржи врло фину белачевину за бистрење. Већ малене количине од 1 до 5 гр. (обично 2 гр.) на хектолитар избистре вино врло фино, те му дају лепу боју. Пошто не треба ово бистрило много танина да се с њим веже, не одузима вину ни боје ни мириса; ради тога употребљава се нарочито за врло фина, бела вина, које се спрема за боце, па то и из разлога, што је бистрило врло скупо (давас око 700 дин. по кгр.).

За бистрење спрема се рибља бешика овако: Најпре се мекхур са чекићем истуче, да би се беличевна ослободила. После тога се рашчува бешика на ситне комадиће те се баца у ладну воду, где се остави неколико (око 12) сати, да се омеक्षा и да изгуби лоши мирис. Нато се вода одлије те се налије на сада већ мекану бешику мало *киселог*

ПОДЛИСТАК.

О тако званим „револуционарним“ методама у обрађивању земље.

Такође и из немачке полемике произашао је сличан закључак. И тамо је било безусловних приврженика методе рада без плуга који су били тим новим начином обрађивања необично одушевљени. Напротив томе, други су ову методу са потсмехом одбацивали као примитивизам који је давно савладао, али се већина ипак сложила у томе, да је умесно, да се добре стране ове методе (уништавање корова, чешће површно обрађивање — прашење место издешног превртања земље) задрже у примени и корисно комбинују са досадашњим начинима обраде. Дискусија и полемика, које су вођене око начина обрађивања земље, довеле су најзад до резултата, да се обрађивање не може вршити шаблонски, већ се морају узимати у обзир природа земљишта и климата.

Тамо, где се први начин показао успешан, не мора се показати и други начин, јер треба имати

на уму да не утиче једино структура земљишта на принос већ заједничко дељање свих вегетационих фактора. Либигов закон о минуму довољан је доказ, да је појављивање разних вегетационих фактора у минимум знатно варијабилно под различитим земљишним и климатским приликама.

Није дакле могуће шаблонски и без икаквог размишљања преносити системе, начине или методе, које су се на једном месту или у извесном крају показале као веома успешне, одмах у други крај где за то немају свога образложења. Тако на пр., метода Овсинског, која је вероватно погодна за неке области чернозема у континенталном климату, не може се наравно тек тако пренети у у ма коју другу област без обзира на њене земљишне и климатске прилике. Обделавање земље је, дакле, ствар знатно индивидуална, према врсти земље и климату.

И кругови пракшичара у оштре признају, да се земља у новије доба често и сувише преврће, која радна ни у колико не користи правилном развоју биолошке делатности ниби доволно утиче на физичко стање земље. Штетност таквога орања је у толико већа, у колико је

вина, пошто се беланчевина бешике растапа у киселини. Ако немамо довољно киселог вина, додајемо му по литри 5—10 гр. винске киселине. После неколико сати беланчевина се одвоји из бешике и набубри, Сада све добро промешамо и долијемо опет мало вина. Код растапања бешике увек треба гледати да се не угреје, (на пр. на сунцу) пошто иначе већ (при 28° Ц.) губи бешика своју јаку особину бистрења. Сад све добро промешамо или још боље изгњечимо рукама па процедимо кроз густу платнену крпу да одстранимо коње бешичног ткива, који би нам иначе пливали по избистреном вину.

Тако припремљено бистрило лако одмах употребимо или га можемо напунити у боце, добро запечатимо и чувамо лежеће за дуже време на хладном месту у подруму.

Бистрења са овим бистрилом извршује се на исти начин као и код желатина. Танина обично није потребно додати изузевши случај, ако је вино било већ више пута бистрено. У томе случају треба му додати пре бистрења 1—2 гр. танина на хектолитар.

Ако бистримо врло старо, фино вино за боце, само ради тога да добијемо лепу светлу боју поступаћемо тако, да улијемо бистрило у буре само на површину вина, те га са вином не *помешамо*, него оставимо да бистрило пада кроз вино на дно бурета. После 3—4 недеље се бистрило таложи и вино се разлива у боце или још пре један пут преточи у друго, чисто, мало засумпорено буре.

Беланце од јајета врло је добро бистрило, особито за *црна* вина, пошто не одузима вину толико боје као на пр. желатин, млеко, крв и др.

мања могућност да се оре у *право време*, т. ј. кад је земља у стању најмање везаности (кохеренције) њених дељића, да се не би стварале сувише велике грудве или да се не би лепила и кањала. У стању најмање везаности својих честица налази се земља онда, кад није ни сувише влажна, ни сувише сува, већ само „навлажена“, што се поклапа и са научно утврђеном чињеницом, да је везаност земаљних дељића најмања у тренутку, када је садржина њене влаге равна хигроскопичету.¹⁾ Када би прилике у газдинству увек допуштале, да је свака рађања и обрађивања земље изврши у право време, не би сигурно ни било толико жалби на рђаве резултате у оваквом раду.

У неким приликама од орања се у опште не може одустати (тешке, влажне земље) па ма како да је велико одушевљење за методу без плуга. У овим случајевима највећом сметњом су несавршене справе за обрађивање. Тако, метода Жанова потребује за тешке земље култиваторе сразмерно јаче конструкције, с обзиром на већи отпор у раду, али оваквих још нема. Даље, морамо се

За бистрења 100 л. вина узима се беланце од 2 до 3 свежих јаја. Јаје разбијемо и предивајући из једне половине љуске у другу, одвојимо беланак од жуманцета. Беланце се процеди кроз чисту платнену крпу у чисти шафољ, долије 1—2 л. вина, па се са чистом, обележеном брезовом метлицом чврсто меша и мути, да се направи густа пена. На то опет додајемо мало вина и опет мутимо; у опште се ради с овим бистрилом као што је описано код желатина.

Млеко је добро бистрило особито за бела вина *чајаве боје* и укуса, које му радо одузима.

Млеко мора бити од здраве краве и још свеже (фришко), најбоље оплавлено. Ако то није могуће, служимо се пуним млеком.

На 1 хл. вина узимамо $\frac{1}{2}$ до 1 литар млека. Најпре се одмерена количина млека постепено са нешто вина у шафољу помоћу брезове метлице добро промеша, онда се баш бистрило у буре, где се са свим осталим вином добро промеша, исто као што се ради са желатином.

Крв. За бистрења вина узима се жута крвна вода (крвни серум) од свеже говеђе крви 2 до 3 десилитра на хл. вина. Ово бистрило вреди само за више или мање покварена (на пр. преврнута) вина, пошто одузима вину јаку боју и мирис. Бистрити треба с крвљу само у изузетним случајевима.

Добро бистрило које је најбрже израђено из крвниг серума са додатком танина и других састојака је француски Жилијенов прахак за бистрења (Poudre A. Jullien). За 100 л. вина се узима око 15 гр. овог прашка. Сипа се у шафољ, са вином као желатин добро измрти и после тога сипа у буре и у увоме са вином добро промеша.

прилагодити и потребама окопавина, које категорички захтевају дубоко обрађивање земље. Када би и отпали узроци климатског карактера и употребљавала се искључиво Жанова метода, морало би се обрађивање са култиватором вршити такође (и ако се земља не преврће) у приличној дубини (30—50 см.) са којим су начином и приврженици Жанови веома сагласни, али који има и својих техничких тешкоћа.

Средњи пут дакле, којим треба поћи и са кога се могу према приликама чинити одступања и десно и лево одређен је ограничењем орања на најмању меру, по правилу, само једанпут годишње, али не излишно дубоко, нарочито дубоко орање вршити само повремено и за неколико година, иначе употребљавати по могућству само култиватор као справу за обрађивање.

(Сарашке со)

Пољопривредници, читајте „ТЕЖАК“

Од *механичких* бистрила најбоља је *шпањолска земља* (Tierra del vino), која се у Шпањолској употребљава за бистрење слатких, тешких вина.

Препоручљива је у случају, кад друго бистрило неће деловати, на пр. у слузавим винима. На хл. вина узме се 200 до 300 гр. Шпањолске земља, испере се најпре 2—3 пута у чистој хладној води, затим се вода одлије и земља замеси с вином. После тога метне се би. трило у буре и тамо с вином добро промеша.

Мешање се други и трећи дан понови, те се после тога вино остави на миру, да се бистрило таложи за 8 дана. Првих дана треба и куцати на дуге бурета, јер се на њима бистрило залепа, те се вино приликом претакања опет измуту.

Бух Славички,

Директор пољопривредне школе,
у Грцу (Славеница).

ИЗ ВОЂАРСТВА

Анкета о калемљеној шљиви на џанарици.

По чланку „Једна анкета о калемљеној шљиви џанарици и мишљење о истој“ у 51. и 52. броју „Тежака“ за 1924. год. износим следеће своје опажања о вредности и подобности џанарице као подлоги нашој шљиви пожегачи — маџарки:

Тачно се не сећам године али је то било око 1909. или 1910. када је Срп. Пољопр. Друштво било расписало поред осталих и конкурс за подизање шљивара на џанарици.

Као школованог привредника ово ме је питање — подизање шљивара са шљивама окалемином на џанарици и раније интересовало, те сам расправе и мишљења по овому редовно пратио и дошао сам био до уверења: (према ондашњим мишљењима) да је џанарица подесна као подлога само на мршавим земљиштима. Али сам се ипак решио да шљивар са калемљеним на џанарици шљивама подигнем на родном и дубоком земљишту, јер другојачијег, том приликом, нисам имао, те сам тако и учинио.

Пошто сам у своје растулу већ имао окалемиене шљиве на џанарици (које сам из кошница сам произвео), то сам 1911. год. исте расадио на сталном месту на растојању ред од реда и дрво од дрвета 5 мет.

Пошто сам од 1912. до 1920. год. био у рату а од последње до ове године био ван имања, то овоме шљивару није никаква нарочита нега, сем повременог орања, указивана.

Шљиве су, а нарочито у првим годинама врло депо напредовале, те је се јасно дало приметити да у обоме погледу постоји велика разлика између њих и подигнутих од изданака, који јеначини и одомаћен.

Прородиле су кад и остале шљиве подигнуте од изданака; само се такође и у роду разликују од њих, јер је овај доста крупнији.

Кошнице сам узимао од жутих и црвенкастих ситнијих џанарица а калемлио сам оченејем на спавајући пулољак.

Подигнути воћњак са наведеним шљивама има око 200 воћака.

Земљиште је све, као што наведох јако и дубоко, те ме чуде опажања економа г. Спремића али ме више и радује, јер сам намеран и припремам калеме за подизање једног већег воћњака на сувом и слабијем земљишту, на коме је била букова шума.

Одазивајући се позиву г. Спремића у напред наведеним бројевима „Тежака“ достављам ово своје опажање и молим да се у прилог расветљавања питања подобности џанарице за подлогу нашој шљиви у „Тежаку“ изнесе.

20. IX. 1925. год.
Кијево — Баточина.

Драг. Р. Јанковић
привредник.

Г. Драг. Р. Јанковић привредник из Кијева код Баточине писмом својим од 20. IX. о. год. известио је Српско Пољопривредно Друштво да је у 1911. год. подигао шљивар од 200 дрвета калемљених на џанарици. Младице од џанарица сам је произвео од семена жутих и црвених џанарица. Исте је сам калемлио на спавајуће оклице. Шљивар је посадио на 5 м. одстојања; земљиште на коме је подигнут шљивар јесте дубоко и снажно. Посађене шљиве у првој години по сађењу биле су знатно бујније у порасту од некалемиених шљива. Исте су прородиле као и некалемиене с том разликом што им је род био нешто крупнији. Од 1912. године па до ове нешто због ратова нешто што је био ван имања, овим шљивама није поклањао никакве неге те су остављене саме себи. И према наведеном изјављује чуђење како то да не треба иста садити на јаком и дубоком земљишту кад код неге баш на истом земљишту рађа, и моли за објашњење, јер то се вели против анкете о калемљеној шљиви изнетој у „Тежаку“ бр. 51. и 52. од прошле године.

Одазивајући овој жељи а у интересу врло важне расправе овог питања дајем следеће обавештење:

На првом месту захвалан сам г. Јанковићу на овом извештају тим пре што је се он до сада први јавно у расправи овог питања. Даље овде констатујем једну врло важну чињеницу, а која је управо била пострек моје анкете о калемљеној шљиви, а то је да се г. Јанковић сложио са тим да џанарику треба и даље као подлогу задржати и употребљавати, јер вели, да намерава и даље подизати шљивар од исте. Сад пак да преходим на ствар. Ја сам у мојој анкети о калемљеној шљиви рекао да је узрок што калемљена шљива на џанарици неће рано да пророди велика бујност џана-

рике. На том гледишту и даље остајем. Управо то гледиште није само моје, но оно је тако рећи опште. Исто тако ја сам у тој анкети казао од речи до речи ово:

„Међутим кад већ знамо да је бујност калемљене шљиве узрок њеној неродности и у тиме смо се сви без разлике сложили, онда нам је дужност на првом месту ту бујност сузбијати. За сузбијање ове бујности мислим да не треба избацити џанарику као подлогу и тиме многе користе по шљиварство изгубити. *Не, овде треба употребити друга средства која нам стоје на расположењу, а то, као најважније средство за сузбијање ове бујности, јесте: не садити калемљену шљиву на џанарици на јаком, снажном и дубоком земљишту но исту садити тамо где је земљиште суво посно и каменито.*“

Из овога се виде јасно два мишљења: прво, да џанарику не треба избацити и друго, за сузбијање њене бујности стоје на расположењу више начина и да сам ја од тих начина узео онај најбољи и најлакши и најбезопаснији а то је не садити исту на дубоком и снажном земљишту. Међу тим из предњег извештаја г. Јанковић је супротно овоме учинио т. ј. посадио калемљену шљиву баш на дубоком и снажном земљишту, како он вели, ипак му је иста противно, моме мишљењу, рано прородила.

Нећу улазити у доказивања и даља испитивања његовог земљишта, јер оно може бити и плодно у својим првим случајевима, односно оранице, али питање је каква му је здравина и да ли је пропустљива или не, но му потпуно верујем да је онако како он наводи. Али баш по његовом извештају види се јасно да је и он за свој овај шљивар употребити метод сузбијања бујности посађених шљива. Истина је да је он то учинио и не знајући да то чини, али баш та случајност и ако је она врло ризична и опасна била, по моме мишљењу, добро му је дошла. То његово средство јесте: запунтање и остављање шљивара кроз читавих 12—15 година без икакве неге, управо рећи самом себи и природи. Дакле као што већ знамо да се посађене шљиве без условно морају правилно неговати, резевити, кречити, очистити, земљиште прекопати или око дебла очистити, ђубрити итд. итд. И у колико се све ово буде боље радило т. ј. гајило у толико ће и пораст шљива бити бољи и бујнији и обратно ако се све то не ради не само што ће посађене шљиве бити у порасту—сузбијене, но ће сасвим закрљжавити па чак шта више могу и потпуно пропасти. Тај и такав начин сузбијања бујности на калемљеној шљивини употребити је г. Јанковић и ја мислим да ни он ни други не треба да се чуди што му је таква шљива рано прородила но просто на просто има да захвали џанарици као подлози тог шљивара те је она својом дурашношћу и отпорном снагом све то за толико дуго време без неге могла издржати што обична шљива ни у ком случају не би издржала.

Ето, дакле, доказа да што је његова шљива прородила; али могу рећи да је ово најгори и најопаснији начин сузбијања бујности и као такав не би га ником препоручио.

Др. Ј. Спремак.

ИЗ СТОЧАРСТВА.

Чување и нега приплодне стоке.

Наша народна пословица каже: „Прво стајицу па онда кравницу“.

Ова се пословица непрестано понавља и чује у нашем народу, али, по неки наш пољопривредник, мало обраћа пажњу на њу, ма да би за њега требало то да буде једно освештано правило, јер то није бадава речено, већ има много дубоког значаја.

Многи наши пољопривредник на селу, који има већи број приплодне и радне стоке, нема удобне и довољно осветљене стаје, и на то најмање обраћа пажњу и ако је то први и главни услов за одржање стоке. Нажалост, има и таквих пољопривредника, истина ређих, који у опште немају никакве стаје, већ своју стоку, преко зиме чувају на пољу — под ђедрим небом.

Није довољно имати само добро грло — од добре расе, па да пољопривредник ужива све користи од добрих страна тога грла, које су својствене његовој раси. Грло ће и поред добре хране брзо изгубити све добре особине, ако нема добру негу и добру стају где ће се чувати. Стога понављам без добре стаје и неге не треба држати ни добра грла, нити од њих тражити какве веће користи.

За гајење стоке нису потребне скупе стаје, те је може сваки пољопривредник саградити са мало разумевања и труда.

Стаје, у првом реду, треба да стоји пружају потребан заклон од рђавог времена, а да утиче повољно на здравље стоке и њено развијање. С тога оне треба да буду такве, да зими није у њима сувине хладно, а лети (ако се хране стока у стаји) није сувине топло. Обоје се то лако постиже, а то се поред стаје посади дрвце, које зими штити стају од хладних ветрова, а лети прави око стаје потребну хладовину.

У стаји мора бити здрав и чист ваздух, а наша наш пољопривредник најмање обраћа пажњу. Пуштање чистог ваздуха у стају није довољно вршити кроз прозор, већ треба, нарочито код већих стаја, направити један отвор (који се може и затварати) за проветравање, али при том не сме се правити јака промаја нарочито зими. Температура зими треба да је од 10—17° С.

Стаја треба такође да је довољно светла. Светлост је потребна, да се стока у стаји пријатно осећа. У стаји, где је довољна светлост, може се много лакше одржавати ред и чистоћа код

стоке, јер тако привредник види у сваком куту у стаји, и сви се послови лакше обављају. Мужа се у таквим стајама много боље и лакше обавља. Светлост у стаји спречава болест и штеточине да се развијају.

Наш пољопривредник често пута кад сагради стају, сагради је тако да је сувнише ниска, мрачна и уопште неугодна. Јер он мисли стаја треба да је добро топла и то је довољно, те стога он сваку рупу и прозоре запуши преко зиме, да је у таквој стаји не само човеку, већ и стоци тешко остати. У таквој стаји стока се јако разнежи, те је изложена свима болестима, а ту је туберкулоза најчешћи гост.

Мање је штетна, у једној стаји, сасвим ниска температура, кад није промаја, него где је ваздух топао и загушљив.

Да би се у стаји одржала што боља чистоћа, најбоље је правити јасла цементирана, јер се у њима може одржати најлакше чистоћа. Јасла треба правити у висини, да грло лежећи, у јаслима може да дохвати.

У стаји треба стока да има увек суво и топло лежиште, јер онда се много пријатније стока одмара. У стаји треба одржавати довољно чистоту, а то ће се постићи ако се ђубре износи из стаје сваког дана на ђубриште. Стоку чистити да не буде улепљена од балега, јер чисто грло, не само да боље изгледа, већ и боље напредује, а доказано је да чисто држане краве дају више млека, од оних које се не држе чисто.

Поред добре и здраве стаје и потребне чистоте код стоке, исто је тако важно за успешно сточарство и поступање са стоком у стаји и ван стаје.

При поступању са стоком не треба заборавити, да се има посла са живим створењем и да рђаво поступање утиче на нерве и ђуд код стоке. Ово нарочито важи за краве.

Све домаће животиње, па и рогата стока, захвалне су човеку на његовом лепом поступању са њом. Оне треба у човеку да имају пријатеља а не непријатеља.

Ако крава при мужи не стоји мирно, не треба је, као што је то често случај, мувати у трбух и немилосрдно тући, већ је треба љубазно разговарати и плескати по сипима и тим умирити. Исто тако не треба младог јунца вући немилосрдно за носни прстен и тући, без разлога, ако је он при изласку из стаје почео да се игра и скаче. Казнити треба грло али само онда кад оно заслужује. Лепим поступањем и од најдивљијег грла повремено можемо да створимо најмирије.

Сурови људи нису за негу стоке. Онај који нема воље и стрпљења, тај не треба ни да се подухвата тога посла.

При давању хране, треба се трудити да хране буде приближно у исто доба дана свакога дана. Јер стока зна тачно кад се приближило време давању хране и кад не добије храну на

време, она постају немирна. Исто тако треба стоку на време појити и никако то не одлагати. У стаји треба да влада ред и стока не сме се узнемиравати у времену између хранења и мужења.

Нетачна и немарна послуга, око стоке, исто је тако неупотребљива, као и послуга сурова и без срца, јер такова послуга чини штете не само стоци него и газди.

Рђаво негована и чувана стока, неуредно хранења, даје много мање користи: крава даје мање млека, теле се рђаво развија а волови, ако се гоје, теже се гоје и више потроше храну.

Стога пољопривредник мора на све то да обрати велику пажњу, ако хоће да има стварне користи од своје стоке.

Б. А. Станисављевић.

БЕЛЕШКЕ

Два воћна вина. Директор Енолошке Станице у Букову код Неготина извршио је детаљне анализе, са доњим примедбама, послатог вина Држ. Лозног и Воћног Расадника у Бијељини под именима „Воћна шира од дивљих јабука“ и „Воћна шира од дивљих крушака“. При отварању флаша, обе течности, нарочито јабуковача, биле су у стању ферментације.

Анализа је дала следеће резултате:

	Јабуково вино	Крушково вино
Специфич. теж. вина (15°/4° Ц.)	1.0111	1.0101
Специф. тежина алкохол. дестилата (после корекције с обзиром на количину испарљив. киселина у дестилату)	0.9921	0.9912
Специф. тежина остатка од дестилације	1.0175	1.0171
У 100 см ³ вина у грамовима	3.9	4.4
има алкохола у куб см.	4.9	5.59
<i>У литару вина има (у грам.):</i>		
Екстракта	47.3	46.3
Шећера, који редукује Фелингов раствор	3.4	2.8
Целокупне киселине (рачунане у јабучној)	14.5	10.5
Испарљивих киселина (рачунаних у сирћетној)	2.4	3.0
<i>Од тога прешло у алкохолни дестилат</i>		
	56.5%	60.5%
Неиспарљивих киселина (у јаб.)	11.8	7.1
Танина	3.4	2.7
Пепела	5.25	5.9
<i>Целокупног алкалитета пепела (у см³ нормалног Na OH)</i>		
	78.5	92.0
<i>Алкалнитетски фактор (т. ј. број см³ нормалног Na OH, који одговара једном граму пепела</i>		
	1.49	1.54

Линске године оба су вина имала по 7 вол. % алкохола, док ове године садрже 4.9%, односно

5.6% (а и да је сав шећер провео, повећање би износило само неколико десетина процента више). Лањско јабуково вино садржавало је целокупне киселине, изражене у винској, 7.9‰, чему одговара 7.0‰ јабучне киселине, док овогодишње јабуково вино садржи 14.5‰ јабучне киселине; дакле оно је дванут киселије од лањског, а и количина испарљивих киселина је готово двострука од лањске. Лањско пак крушково вино имало је 17.7‰ целокупне киселине (у јабучној) и 11.6‰ испарљивих киселина; па и ако овогодишње садржи само 10.5‰ целокупне киселине и само 3‰ испарљивих киселина, опет су то претеране количине киселине у поређењу са нормалним винима од јабука и крушака.

С обзиром на те варијације и на велику количину танина, долази се на мисао, да је можда дотично воће брато у незрелом стању и да врењу не држише се много до квалитета производа, није се поклањала довољна пажња; а по великој количини pepела и његовом изгледу, сумња се, да је воће било нечисто и укаљано земљом, те да је услед врења нешто земље остало у суспензији у течности.

ПОДСЕО, Бошковић.

ЗА ПИСНИК

38. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, држане 23. септембра 1925. год. у дому друштвеном у Београду.

Били су присутни г. г. Председник П. Т. Тодоровић, П. Председник Др. Т. Митровић и чланови: Б. Ранковић Н. Петровић, Б. Станисљевић, С. Ратковић, Б. Ж. Бошковић и Ј. Стојановић.

Председавао председник г. П. Т. Тодоровић. Бележио секретар Г. М. В. Дамњановић. Председник моли да пре седнице помене Владуку Његошу, чије су кости 20 о. м. пренете на Лошњев. Истияна да Његош није имао директне везе са пољском привредом али је радио на просвећивању народа. Свима је познат његов чувени спев Горски Венац, у коме је овекочео Српски Народ.

Моли да се Његошу узвикне: Слава му! — Одбор прихваћа предлог и одаје пошту Његошу са: Слава му

I.

Прочитани су записници:

- 1) Бр. 8593. XXXVII седнице Управног Одбора.
- 2) Бр. 8699. XXIV, седнице Књижевног Одбора: — Одбор усваја прочитане записнике.

II.

Прочитана су мишљења Набављачког Одбора:

- 1) 8769. Извештај о примљеним пресмама за грошце од 100 л. — Усвојено је мишљење да им продајна цена буде по 2100 дина.
- 2) Бр. 8184. Извештај о казану за печење ракије. — Усвојено је мишљење да му продајна цена буде 10.500 дина.
- 3) Бр. 8395. Извештај о примљеним крушачима. — Усвојено је мишљење да им продајна цена буде по 1100 дина.

III.

Мишљења занст. Инспектора за Подружине:

- 1) Бр. 7843. По питању о комплетирању Тежака за раније године. — Одлучено да се комплетира п за 1923. г.

па макар и за пола године, за остатак да прегледа Књижевни Одбор и поднесе извештај.

2) Бр. 8739. По молби Поглазара среза Рогатичког, да на рачун Друштва путује његов економ по срезу ради предавања. — Одлучено: да се овај предлог не може усвојити, али економ може да у свом срезу и у својој трожку прикупља семе од дивљана Јабука и крушака па ће му Друштво платити за сваки килограм по 80 дина. и на тај начин користити и срезу у Друштву.

IV.

Бр. 8783. Председник износи, да је Финан. Одбор отворио понуде за штампање Календара за 1926 год. и да је према мишљењу Финан. Одбора и на основи датог му овлашћења на прошлој седници, решио да се штампање уступи Штампараји Св. Сана, М. Сладековића. — Одбор прима знању.

V.

Бр. 8650. По прочитаној молби г. С. Кузварића да га Друштво одреди за предавача и члана оцењивач, суда на Нишкој изложби. Одлучено: да се молба не може уважити, пошто су предавачи и оцењивачи раније одређени.

VI.

Предлови и саопштења:

1) Бр. 8651. По позиву Гл. Савеза Срп. Земљ. Задруга из Београда на Конгрес који ће се одржати у Вршцу. — Одлучено: да се замоли редован члан г. Милутина Стојановић да заступа Друштво, пошто ни један члан Управе не може да иде, јер су спречени изложком у Нишу.

2) Председник предлаже да се за Нишку изложбу делегирају и друштвени чиновници, ради помоћи у администрацији, сређивању предмета и др. пословима и предлаже секретара г. Дамњановића и писара г. Пешина. — Одбор усваја предлог.

3) Председник извештава да су одређени делегати присуствовали седницама III. редовног Конгреса Привредних Комора и важнијих привредних организација Краљевине С. Х. С.

Седнице су држане у Београду, 19. и 20. ов. мца у сали Берае.

На Конгресу је прочитано тринаест разних реферата, од којих су за пољопривреднике најинтересантији реферати: о фалсификовању производа; О гајењу биља за лекарију; о извозу сувих печурака и о поправци квалитета хмеља. Реферати су били испрени али није било дискусије. Дискусија је била вероватно резервисана за Одборе за резолуције, које су предложене и примљене 20. ов. м. по подне.

Од аначача је и извештај Секције за процену извоза у извозној години, по коме излази да ће извоз изнети 10 милијарде динара. — Одбор прима предњи извештај знању.

Са овим је седница закључена.

ИСПРАВКА

Одлуком Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва донетом на 13. редовној седници и штампаном у Тежаку Бр. 15, стр. 119. други стубац под тач. IV. б) тумача се рад ове Станице као неправилан. Рад је Станице међутим правилан и може га снагом доказаних докумената из своје архиве.

Пољопривредна Одељна и Контролна
Станица у Топчидеру Бр. 720
од 9. септембра 1925. г.

(М. П.)

За Краљевину Срба, Хрвата
и Словенаца:

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
улажу се
Срп. Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.

ТЕЖАК

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

На основу највишег решења од
априла 1899. г. претписку друштвено
носи пошта бесплатно.

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

— НА ГОДИНУ 20 ДИИ. —

ЗА ИНОСТРАНСТВО:
НА ГОДИНУ ДАВА 45 ДИИ.

ЉАШИ И ВОЈНИЦИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У
ПОЛА ЦЕНЕ.

ПРИМЉЕНИ РУКОПИСИ СЕ НЕ ВРАЉАЈУ

ПРЕТПЛАТА СЕ ПОДАЖЕ УЗЕДАНУТ ЗА
ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

За С. П. Друштво власник, ПРЕДСЕДНИК, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојановић

Број 43.

БЕОГРАД, 25. ОКТОБАР 1925. ГОДИНЕ.

Година LII.

**Педесетогодишњица рада једног заслужног
нашег пољопривредног радника.**

На дан 14. септембра 1925. год. г. Вића Т. Радовановић, управник Угледног Добра Добричево у пензији и дугогодишњи окружни економ округа београдског, 45-то годишњи редовни члан Српског Пољопривредног Друштва и члан његове Управе и бивши народни посланик (снима добро познати „Вића од Водича“), навршио је 50 година

на унапређењу пољске привреде. Српско Пољопривредно Друштво са највећим похвалом бележи сво са изјавом, да је ово друга педесетогодишњица рада, коју је Друштво у овој години забележило и достојно истакло. Зато овог слављеника ставља у ред ранијег слављеника г. Павла Т. Тодоровића и са искреном жељом, да оба слављеника још доста година поживе, те да својом стручном спремом, јаком гвозденом вољом и енергијом потпомогну Српско Пољопривредно Друштво око испуњавања његових задатака, а нас млађе и даље поучавају и упућују правилним путем у потпомагању Друштва и ширењу знања у пољској привреди.

Истичући ову данашњу педесетогодишњицу г. Радовановића, који се из своје скромности као и увек повукао у миран паланачки живот, где је свој рад одпочео да га тамо данас под старе дане опет настави, мислим, да је преко потребно рећи неколико речи о његовом педесетогодишњем напорном али плодном раду на унапређењу пољске привреде.

Истина је, признати морам, да сам доста слабачак и да је моје перо и сувише слабо да изнесе

и опише један тако дуг и напоран рад једног тако енергичног и скромног радника какав је наш слављеник, чика Вића. Али ипак зато покушаћу да овде изнесем бар приближно оно што сам чуо, видео и оно зашто имам података на расположењу. Нашег пак слављеника, чика Вићу, молим да ми не замери, ако будем у изношењу његовог рада многе и многе његове радове изоставио и да то припише мојој слабости а никако скучености и нехату. У исто време морам напоменути да о његовом

плодном политичком раду, у коме је такође имао врло великог удела и успеха, такође не могу много рећи, већ то остављам људима од политичког духа, а ја ћу се постарати колико могу да проговорим о његовом раду на привредно-културном пољу.

Свршавши са одличним успехом 1875. год. нашу ондашњу Земљоделско-Шумарску Школу у Пожаревцу, вратио се у своје родно место на своје имање, у Водиче. На селу га је чекао мучан и тежак рад и живот, јер није имао никога и ничега у кући. Имање му је било под масом, за-

пуштено, а њиве и ливаде зарасле у трње. И ако је био свестан да га на селу чека тежак живот у сваком погледу, ипак је отишао тамо међу земљораднике. На овај корак, ступањем у јаван живот, гонила га је велика љубав према тада назадном земљораднику, да би му својим знањем помогао да се културно просвети и да у том тешком земљорадничком раду пође бољим путем, да би унапредно своју имовину. Он је као идеалан грађанин размишљао о сељаку и о школованим људима овако: „Сви који уче и сврше какву школу иду у чиновнике, а нико не иде у село, одакле је поникао да би својим знањем допринео да се

Вића Радовановић
пензионер.

сељак — земљорадник културно просвети и буде напредан у свом раду. Народ подноси терет за школу и просвету да би¹ имао просвећене синове, али се нико не враћа у села да се одужи за своје школовање². Ето таква га је мисао и одвела у село и он је живети ту достојно се одужио својој земљорадничком народу, из чије је средине и сам поникао. У то време земљорадници су били врло назадни. Орало се ралицама и дрвеним плуговима, које су вукли три или у најбољем случају два пара добрих и јаких волова. О гвозденој дрљачи се није знало. Орање се влацило треном граном. Земља је била тешка, необрађена и збијена, и бразде су се успале, а она се није могла трошити. Стока је хранена и држана преко зиме под ведрим небом. Ретко је ко имао кошару за радну стоку — волове.

У таквом назадном стању затиче млади економ земљораднике на селу. Кад се још дода тадањи конзерватизам сељака: „Овако ми је и отац радио па се хлебом хранио“, онда се може разумети, колико труда и колико су чврсте воље и истрајности требали младом г. Радовановићу да савлада све тешкоће и да поведе земљораднике на још и напреднији начин рада у земљорадњу.

Он није био само пропагатор говором и науком; он је и поред пропаганде речу, показивао делом и радом на свом имању. Он је радио систематски. Почео је најпре са плугом. Старе дрвене плугове замењивао је гвозденим (са дрвеним гредељом). Прво је приводео да купи гвоздени плуг свог стрица и непосредног суседа са њивама Петра Мировића, доброг и угледног домаћина у селу. Кад се чича Петер уверио у доброту и лакому раду са гвозденим плугом, онда је он хвалио тај рад и пропагирао по селу.

Одмах за гвозденим плугом следовала је пропаганда за увођење дрљаче у рад, да би заменила дрвену брану. Комбиновао је дрљачу са дрвеним разбојем и гвозденим клинцима. По његовом упуству и напругу мајстори су направили дрљачу. Он је употребљавао такву дрљачу на својој имању, па је исту давао и на послугу свакоме, тако рећи наметнуо им је своју дрљачу, само да би их уверио о њеној користи. Дрљача је увођена постепено код свију, као што је увођен и гвоздени плуг.

Рад на копању био је тада тежак и назадан. Копало се мотиком „из раменице“. Пробијале су се грубе бразде и превртала земља. Увођење плуга, прашача и окопача олакшало је и побољшало рад око кукуруза. Пропагирање на употреби плуга окопача, на раду око кукуруза ишло је истим методом као и при увођењу гвозденог плуга и дрљаче. На својој њиви поред друма, који је водио за Паланку г. Радовановић је удељивао рад са прашачем и окопачем у суботне дане када је био велики пролаз народа на пијацу паланачку. И овај напредан рад са окопачем учио је први опет његовог стрица Петар, који се уверио да је кукуруз рађен са прашачем или окопачем боље родно и да је њива чистија од корова. Успех на овој пропаганди био је велики и ван Водница. Дозалили су други из многих села да моле да им се набави плуг окопач. Свакој молби г. Радовановић се радо одазивао и за кратко време добијао справе преко Српског Пољопривредног Друштва, не тражећи никакве награде за своје посредовање и давање упустава.

Г. Радовановић је истовремено радио на употреби тријера за пречишћавање жита, и на уво-

ПОДЛИСТАК.

О тако званим „револуционарним“ методама у обрађивању земље.

(Сарштак)

Са теоријског гледишта је питање обрађивања земље без плуга, на првом месту питање иоднеће. У врло ретким случајевима биће потпуно могуће примењивати Жанову методу. То би било могуће само у поднебљу сувом, на земљама по природи растреситим (кречним), код којих нема бојазни од сувишнога и брзога испарења хранљивих састојака и финих честица у доње слојеве, који на тај начин постају збијени и физички се кваре.

Тако исто Mitscherlich¹ и Krüger² изјаснили су се с резервом о завођењу методе без плуга. Оба аутора су мишљена, да је обрађивање без плуга могуће само у сувљим климама, док је оно за тешке земље и чисте пескуше као и за

газдинства са развијеним гајењем окопавина веома неповољно.

За решење и оцену практичне вредности једнога система или једне методе потребно ће бити, што се само по себи разуму, дуже времена, можда и читав низ година, и једини правилан пут за овакво решење, *што су директни огледи у иољу са разним начинима обрађивања*. Директно посматрање парцела различито обрађених, њиховог физичког стања и брижљиво праћење развија и здравственог стања на њима посејаних биљака, као и мерење добивених приноса, може нам дати јасну слику о практичној вредности које методе у даном климату. Огледи у технологији земље су једна преко потреба, којима се мора служити и наука и пракса. Док се данас у велико врше огледи са разним ђубретима и начинима ђубрења, са сортама разних културних биљака и т. д. дотле се скоро не врше никакви са начинима обрађивања земље од којих више-мање зависе и сви други огледи у пољској привреди.

Пољопривредна наука је на првом месту позвана, да огледима у технологији земље испита ову запуштену област у пољској привреди. Обра-

¹) Bodenkunde, 3. издане 1920. стр. 314.

²) Illust. Lantw. Presse, год. 40.

ђењу жетелице рукоvezачице за жетву стрних усева. Да би показао корист поменутих справа, он је се задуживао код Српског Пољопривредног Друштва, те им их је добављао. Са жетелицом држао је једно демонстративно предавање на њиви (од 5 хект.) у Паланци у непосредној близини вароши поред друма, који је водио за Смедерове и то опет суботом — пијачним даном. Тај рад направио је читаву сензацију у вароши; није било ни једног сељака, који није дошао да се дивн брзом раду на жетви са жетелицом. И грађани су остављали после подне своје радове и долазили да виде рад новим справама. Прозлазећи и видећи рад још истог дана, два добра домаћина из среза подунавског молили су г. Радовановића да дође са жетелицом и да им покаже жито. Он им је учинио по вољи и неколико дана задржао се тамо жањући. Утисак овог рада био је такав да су одмах идуће године двојица људи Живан Сретеновић из Михаиловца и Јанко Глишић из Добраве, набавили жетелице.

Да би поправио домаћи сој говеда г. Радовановић се опет задуживао код Српског Пољопривредног Друштва и набавио доброг бика, који је оставио доброг приплода у Водицама и околним селима. Уз ову сталу и неуморну пропаганду на пољопривредном пољу г. Радовановић је био учитељ и саветодавац и у домаћем животу у хигијенском погледу. Није било куће у којој је било болесника, а да није исту он посетио. Давао је савете о чистоти и нези болесника, а у тежим случајевима их је упућивао лекару у Паланци.

Суботом, пијачног дана, виђао се г. Радовановић непосредно у друштво са сељацима, који су тражили од њега савете и упуства. Ако се неко дели с браћом, ако је ко имао некаку парницу или ако је ко тражио упуства за неки рад,

ђивање земље, није као што је напоменуто, научно образложено. За ово је потребно честих опажања за која немамо довољно тачне методике. Али, и против тога би се могле добити извесне бројне вредности детаљним посматрањем стања земље (поровитости, стања воде, запремних односа итд.) на разне начине обрађеног. И ако ово не би била опажања, поткрепљена објективним бројним вредностима, већ само прости описи стања земље и вегетације на основи извршених огледа, ипак би имала своју научну и практичну вредност. Ако у почетку немамо апсолутно тачних метода, онда не смејемо одбацити ни мање тачне методе. Обрађивање и припремање земљишта за сетву од необиичног је утицаја на дотични усеv, чије је развиће том првом и основном радњом у главном већ одређено. Дакле, обрађивање земље је основица целокупне биљне продукције а тако исто и тачно познавање свих процеса који се при томе одигравају основицом је за научно решење свих питања у биљној производњи.

С тога ће огледи у технологији земље у нај-

свакоме је био при руди и помогао а не примајући за то никакве награде, чак шта више није примао ни част у виду напојнице.

Ето такав сталан и смишљено организован рад г. Радовановића на културном пољу привредног значаја донео му је брзу и завидну поштованост у народу, те је у својој општини био биран за председника и у срезу и округу више година биран за народног посланика. Његов угледан рад на имању и пропаганда у народу за напредније радове у пољопривреди донели су му и такву популарност, да је редак политичар који је тако рано могао стећи тако велико поштовање у народу, како га је добио г. Радовановић.

Овако предан и примеран рад на културно пољопривредном просвећивању земљорадника није унео само у његовој општини, већ и срезу и округу. Њега је запазио и Српско Пољопривред. Друштво, те га је уписао за свога редовног члана 1881. године. Од тога доба, за све време јавног рада на селу, г. Радовановић је прави представник Српског Пољопривредног Друштва у народу. Живео је двадесет и пет година на селу и у народу, он је успео преданим радом и трудом да просвети свој родни крај — Јасеницу и свој округ у привредном погледу, да се с правом могло, и може и сад рећи да је округ смедеревски најнапреднији округ у свима гранама пољске привреде међу окрузима предатне Србије.

Кад је после двадесетпетогодишњег живота и рада на селу, у народу, ступио у државну службу као окружни економ I. класе, г. Радовановић није био чиновник и господин, већ прави учитељ и апостол пољопривредни. Ону агилност и онај рад који је показивао на селу и у народу свог округа за двадесет и пет година, наставио је у окрузима где год је био са службом.

ближкој будућности постати саставним и важним делом пољопривредног испитивања у опште.

Износећи овај чланак намера ми је у главном, да читаоце „Тежака упознам са његовом поучном садржином, у којој се критички претреса целокупна област обрађивања земље, и износе у кратко досадашњи резултати науке и праксе, као и са самим методама, које, и ако ће се код нас ретко кад и где моћи са успехом применити, ипак имају и својих добрих страна (уништавање корова, чешће површно обрађивање, место изливног превртљања земље) које би требало задржати у пракси и коприсно комбиновати са досадашњим начином обраде.

По Д-р Инг. Новаку
са часког претреса,
Свет. А. Радак.

Пољопривредници, читајте „ТЕЖАК“

У округу врањском био је управник окружне пољопривредне станице у Лесковцу и као управник основао је практичну пољопривредну школу у коју добија из округа тридесет и два питомца. Но и поред рада на пољопривредној станици и школи, он развија свој стари пропагандистички рад у народу моћу земљорадницима. У Лесковцу, у Врању и целом округу г. Радовановић затиче код земљорадника стари дрвени плуг, стару дрвену дрљачу и у опште исти назадак у свему као што је било и пре двадесет и осам година у његовом селу. Тај назадак у раду креће га на агилан посао ван пољопривредне станице и школе. Он се труди да место дрвеног плуга и ралице остави гвоздени плуг и гвоздену ралицу за брдске крајеве.

Уз припомоћ Српског Пољопривредног Друштва он добија у стовариште најсавршенијих — Сакових плугова, и раздаје их у сваком селу познаницима, не тражећи им новца док не стекну уверење о њиховој користи. Он шаље по један примерак гвоздених плугова и брдских превртача, а тако исто и ралица, среским економима са наредбом да са њима иду по седима и на раду прогагирају за увођење тог савршенијег оруђа у рад. Но он није само издавао наредбе среским економима, него им је и сам претходио примерима.

За време док се г. Радовановић бавио у Лесковцу растурио је велики број гвоздених плугова, ралица и обртача за брдске крајеве, а тако исто дрљача и окопача, по целом округу; јабланички срез у свему је напрељовао.

Кад је г. Радовановић био у нишком округу затекао је, на исти начин кад сељака дрвену ралицу. Он се опет дао на посао да истисне дрвене ралице и да их замени најсавршенијим гвозденим — Саковим плуговима. Да би постигао циљ, основао је у Нишу „Окружну Пољопривредну Подружину“ Српског Пољопривредног Друштва. Нешто улогом чланова а нешто кредитом Српског Пољопривредног Друштва да има у магацину Сакових плугова, дрљача и окопача. Растурао их је на исти начин као и у Лесковцу. За време од 5 до 6 година нестао је у околини Ниша дрвених ралица, јер их је заменио гвоздени плуг.

Од године 1913. када је био премештен из Ниша у београдски округ био је стално члан у Управном Одбору Српског Пољопривредног Друштва, на ком се положају и данас налази.

Радио је и на књижевно-економско пољу. Од 1884. године, па до данас његови практични и стручни чланци излазили су често у Тежаку и Пољопривредном Календару. Он је уредио први Пољопривредни Календар после ослобођења за 1920. годину, који је пуно одабране садржине и његових неколико чланака.

Године 1919. иницијативом и сарађом г. Радовановић основао је у Београду Удружење Државних Економиа, Пољопривредних Чиниолика и Службеника, коме је Удружењу био први Пред-

седник Управног Одбора. Доцније пак ово Удружење ценећи његов рад изабрало га је за свог доживотног и почасног председника.

6.

ИЗ СТОЧАРСТВА.

Класификација наших оваца

2. *Dugorepa vitiporoga* оваца. — *Ovis strepi-ceros dolichura*, Pallas.

Област распрострањења дугорепе овце наслана се у северозападном делу на област распрострањења краткорепе овце, почињући Белим Дримом, иде њиме северо-западно, прелази на Андријевцу, одатло иде Лимом до његовог ушћа у Дрину, па овим до Вишеграда, скреће отуда на Ужице, Чачак и Краљево. Од Краљева силази Ибром до Рашке, па преко Куршумлије, Подујева, Тулара, Гиљана и Прешева силази до Кратова. У овој области распрострањења дугорепе овце није реткост видети у приличном броју краткорепу овцу, која је овамо доспела помоћу кретања са пашом, о чему је већ било говора, или су је сточни трговци, купујући овце по тржиштима из области краткорепе овце, пренели у област оне прве, те је услед тога настала велика мешавина. А дугорепа оваца на пр. услед својих бољих физиолошких особина, отишла је доста далеко од своје првобитне области, на пр. у Параћин и његову околину, која припада краткорепој овци, у околину Алексинца, Ниша, Пирота и Врање, где је са краткорепом дала меззе средњих облика. Из ових разлога врло је тешко одредити тачне границе области распрострањења једне или друге расе. Претежна појава дугорепе овце у једној области може бити водила при овом раду, док су мање појаве краткорепе овце на пр., знак, да је она морала доћи из које друге области. С тога се не треба чудити, ако се у околини Прилепа, Тополчана, Св. Николе, Битоља и т. д. примети дугорепа оваца, јер је њено распрострањење, нарочито после рата, узело врло великих размера.

Главна и заједничка одлика више сојева ове овце лежи у томе, што реп има просечно 16—17 пршљенова, али се врло често налази на индивидуе 18—19—20 репних пршљенова, као што сам утврдио код оваца у околини Приштине, Урошевца, Обилићева и Косовске Митровице, дакле у ужој постојбини дугорепе овце, односно косовског соја. Ансолутна дужина репа износи 41.8 см.; прелази далеко скочни зглоб, допире до кичишног, кадкад чак до земље. Као што је већ поменуто, у овој области најчешће сам и на индивидуе са 14 и 15 репних пршљенова, просечне апсолутне дужине репа 28—32 см., дакле са средњом дужином репа, што је настало као последица укрштања дугорепе и краткорепе овце.

Ако после ове опште одлике проучимо остале морфолошке одлике, приметимо, да се у поменутој области распрострањена код појединих оваца оне много разликују и да нам приказују два сасвим различита соја, један назван по Косову-Пољу, ко совским и други по Сјеници, сјеничким. Али овој раси припада још један сој, липски, чију област распрострањена нисмо поменули. Дакле, у раси дугорепе овце имамо три соја: косовски, сјенички и липски, о којима ће сада бити говора.

а) *Косовски сој.* — Ужа област распрострањена косовског соја протеже се од Косовске Митровице на Црнолуг, Бурђевик, Лапушник, Штимиље, Гиљине, Тулари, Подујево и завршава се Косовском Митровицом. Косовски сој одликује се поглавито главом, која је црне боје, код оваца слабо испупченог профила, код овнова јаче. Глава је код оваца без рогова или са малим и slabим роговима полумесечаста облика, док су код овнова рогови снажни и описују развучену спиралу у простору. Уши су махом хоризонталне, понекад мало оборене и црне су боје као и глава. Ноге су црне боје и обрасле до више ручја и ножја као и глава кратком, крупном даком. Боја вуне претежно је бела, али има и црних оваца. Што се тиче пораста, може се рећи, да су сојеви дугорепе расе крупни и да у њој имамо најкрупнијих оваца. Косовски сој има просечну висину грена 74 см., висина крста 74.1 см, или 101.1% висине грена. Дужина трупа износи просечно 66.3 см; или 89.5% висине грена. Висина лакта износи 41.08 см. или 55.5% висине грена, из чега излази да су ноге високе. Дужина репа износи просечно 42.2 см. или 57.00% висине грена. Код косовског соја реп има просечно 16.8 пршљенова. Дубина грудног коша износи 25.5 см. или 34.4% висине грена; прелази нешто мало трећину висине грена. Ширине тела јесу слабе. Тако на пр. ширина груди спреда износи 17.7 см. или 23.9% висине грена; ширина груди позади плећа 19.5 см. или 26.3% висине грена. Као што видимо, ширине стоје далеко испод трешине висине грена и показују слабу развијеност трупа по ширини.

Према горњим мерама можемо унеколико судити и о физиолошким способностима косовског соја. Гојазност је слаба, млечност је нешто боља, али ипак недовољна. У првим данима муке, овце дају просечно $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ лит. млека за време лактације од 3—4 месеца. Реткост је да овце дају у првим данима муке по 1 лит. млека дневно. Јагњене оваца почињу у децембру, обично по једно јагње, а завршава се у фебруару и марту. Острижене вуне добија се просечно 2 кгр.; она је мешана, груба, дугачка и њоме је обрасло цело тело. Жива мера креће се код оваца од 30—50 кгр. Код овнова је већа али ретко када прелази 60 кгр.

— Наставиће се. —

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Питање: Имам једну краву музару која даје млека дневно 5—6 литара, али је млеко водено. Краву напасем по ливади и храним је детелином. Молим какву храну да јој дајем да не буде млеко водено.

Љубомир В. Новаковић
из Костојевина, срез рачински,
округ уаошки.

Одговор: У првом реду количина и каквоћа млека зависи од расе дотичне краве. Али и код једне исте расе све краве не дају исто млеко.

Даље млечност кржава зависи од њене млечне способности, од њене старости, од измуђавања и од разумног и доброг крањења.

Ако се кржава храни само зеленом храном, као што је случај код питаца, онда јој треба давати и јачу храну (храна, која садржи баланчевитних материја, а које се излучују у млеку) а то је 1—2 кграма кукуруза или овса квашеног или прекрупљеног, после чега треба да се повећа и количина и масноћа млека.

Добром храном не може да се повећа више млеко, него што кржава може да да по својој способности. Према томе са храном кржава треба се управљати према њеној млечној способности т. ј. давање се крави толико хране, колико је она способна да продуцира млека и исплати трошкове око хране.

Напомињем да ће повећање и давање јаче хране кравима, које дају до 5 литара млека дневно, тешко дати такве резултате, да ће се моћи исплатити трошкови око хране. С тога је најбоље такву краву продати и купити од расе — млечнију краву.

Бор. А. Станисављевић.

БЕЛЕШКЕ

Како справљати вина од грогђа, које је град тукао? — Један стручњак (Иг) енолог са Еволушке Станице у Монпелију даје овакве савете онима, који имају да сређују бербу из градобитних винограда:

„Од грогђа из градобитних винограда боље је увек правити бело вино кад то подрум и друге околности допуштају. У противном случају, то јест, ако се хоће правити црно вино, треба извршити пребирање грогђа и одбацити тучене делове или још боље одвојити од грогђа петелку, чиме ће се одбацити и повређени делови.“

Да би се врење шире извршило добро и правилно, треба употребити вински квасац припремљен од здравог грогђа и закадити ширу са 10 грама сумпорног диоксида на хектолитар (употребити 20 грама калијевог метабијусулфита).

Ако се прави црно вино од градобитног грогђа превирање не треба да траје дуго и при одвајању вина од комине ово треба проветрити.

После тог одвајања вина од комине треба извршити рано прво претаканье. Најзад треба претакати више пута вина од градобитне буре и сваки пут им додати два до три грама сумпорног диоксида на хектолитар, то јест засумпорити буре у које ће се прихватити вино са 1 до 1.5 грама сумпора и вино претакати у присуству ваздуха, сипајући га у буре одозго у облику кише.

И поред свих ових мера није увек могуће од градобитног грожда добити вина потпуно ослобођена од нарочитог укуса — „укуса на град“ како то Французи кажу, — који долази од материја образованих у ткањима срашћивања после причинених рана од зрнаца града. При свем том, ако се поступи као што је напред речено тај ће се укусу знатно ослабити*.

Својске Новине.

в.

Један начин за уништење пиревине. — Сви наши пољопривредници знају да је пиревину врло тешко искоренити. Па ипак то није немогуће, као што то бар један Француз тврди, ако се примени онај начин искорењивања, који је он пробао. Имао је, вели, тај Француз једну њиву на којој му је пиревина лепо успевала више од 40 година, тако да је услед тога добијао врло слабе* приносе од стриина. Међу тим он је успео да се за две године курталише пиревине.

Пиревина која се јако шири по површини не продире дубоко у земљу, највише 5 до 6 см. Да би тај коров могао живети, треба му много ваздуха, а и свеже и дубоке земље. Кад се та биљка затрпа слојем земље од 15 до 20 см. Она ће се потпуно угуштити. То се може постићи на овај начин: изорати њиву обузету пиревином пре зиме са два плуга, који иду један за другим, тако да први преврће пиревину на дубини од 5 до 6 см. док други, који иде истом браздом преврће слој испод пиревине на дубини од 20 см. и преврће га на први. Добро је, па чак и неопходно да би се успело, да точак другог плуга који је у бразди буде ширине те бразде, да нагази у њој сваки кајиш преврнуте пиревине. Може се још преко орања прећи и ваљком, ако то време допушта. Ако је се сувише влажно време у толико боље, земља ће се сама собом слећи и резултат ће бити још бољи.

Исти тај начин уништавања пиревине може се применити и с пролећа па чак и у лето ако то време допусти, под условом да се преоре земљиште површно, да се потом засеје, те да се не би изнеле на површину жиле већ затрпане пиревине.

Јака бордовска чорба као средство за одбрану лозе од пламењаке (пероноспоре). — Ми смо једном приликом навели у *Тежаку* да се у Француској почиње да заводи употреба јаке бордовске чорбе него обичне, као сигурније средство за одбрану винограда од пламењаке, нарочито онда кад су погодбе преко лета за развиће те болести повољне.

Поборник употребе тих јаких бордовских чорба Француз (Кадоре) у једној белешци, коју је поднео* Пољопривредној Академији у Паризу наводи о томе у главном следеће:

Са задовољством јављамо да су виноградарски у округу Савао у великој већини послушали наше савете и употребили за справљање бордовске чорбе 3 кгр. плавог камена и 3 кгр. креча на 100 литара воде, па тако спремљену чорбу применили узастопце 1., 10., 20. и 30. јуна, *иа су им виногради остали потпуно заштићени од пероноспоре.*

На против све чорбе другачије справљене и други лекови примењени у мају и јуну, незнатно су заштитили винограде, па чак и кад су били примењени три до четири пута у јуну, или пак никако.

Базичне бордовске чорбе примењене од 1. до 20. јуна уништиле су клице од пламењаке. Прскање 30. јуна осигурава заштиту лозе од пламењаке.

Наша метода састоји се да се лоза постави у стање одбране противу нападаја, не знајући никад када ће овај доћи. Чињенице које постоје дале су нам потпуно за право.

Потсетимо се да је јача чорба богата и у кречу и у бакру, а прскања треба да се изврше у ове дане: *прво* прскање 1. јуна, *друго* прскање 10. јуна, *треће* прскање 20. јуна и *четврто* прскање 30. јуна.

Затим од месеца јула, ако буде потреба применити чорбе са 1% плавог камена и 3% креча.

Тај Француз седам година пропагира употребу јаке бордовске чорбе и примењује је у дане, који су горе назначени. Свакако могло би се и код нас опробати овакве чорбе, а нарочито после рђавог искуства, које су имали многи виноградарски у овој години.

ГЛАСНИК.

Пољопривредна изложба у Ужичу.

Пољопривредна Подружнина за округ ужички, уз обилату помоћ Српског Пољопривредног Друштва, округа Ужичког и осталих пријатеља привреде, приређује на Митров-дан 8. новембра ове године у Ужичу Велику Областу Пољопривредну Изложбу за округе: Ужички, Пријепољски, Плевњански и Бјелопољски, на којој ће бити изложено:

1. Воће,
2. Воћне прерађевине,
3. Земљски производи (ратарски и повртарски).

Пољопривредна Подружнина даје на овај начин прилику пољопривредницима из поменутих округа, да своје најбоље производе донесу и прикажу на овој смотри и утакмици, те да се види које производе ови окрузи у већој мери и најбољој квалитету производе и да се заинтересовани привредници кроз ову упознају са тим производима и добију обавештења о евентуалној набавци.

Изложба ће бити организована тако, да ће сваки посетилац наћи потпуно обавештења.

Подружнина се нада да ће изложбу посетити што већи број заинтересованих лица из свих крајева.

ЗА ПИСНИК

39. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва држане 7. октобра 1925. год. у дому друштвеном у Београду.

Били су присутни г. г. Председник П. Т. Тодоровић, П. Председник Др Т. Митровић и чланови С. Партић, Д. Спремић, Н. Ж. Петровић, В. Т. Радовановић, С. Раковић, Б. Станисављевић, А. Рашковић и као гост г. П. С. Петковић.

Председавао председник г. П. Т. Тодоровић,
Бележио секретар Г. М. В. Дамњановић.

I.

Прочитани су записници:

1) Бр. 8787. XXXVIII. седнице Управног Одбора и
2) Бр. 8823 и 9534. XXV. и XXVI. седнице Книжевног Одбора — Одбор усваја прочитане записнице као и одлуку Книжевног Одбора од 3. о. м. (XXVI) за откуп једне књиге Лексикона Трговачке и Господарске Робе, за 70 дина.

II.

Мишљења Финансијског Одбора:

1) Бр. 9617. Прочитано је стање кесе за месец септембар о. г. које покажује:

примање дин. 3.873.566,68
издавање „ 2.865.716,95

остатак за 1. октобар „ 1.007.849,72

Одбор усваја прочитано стање.

2) Бр. 9636. Прочитан је рачун г. М. Поповића изасланика за прегл. д. Пољоприв. Подружине у Б. Пољу. — Одлучено: да се рачун у дин. 1.484.— исплати.

3) Прочитан је списак друштвених потраживања. — Одлучено: да се упуте изасланици да прегледају рад Подружнина, које неуредно или никако не отплаћују дуг. Изасланицима дати одрешене руке у погледу заштите друштвене имовине. Нађену готовину да одузму и пошаљу Друштву у име отплате подружничког дуга.

За изасланике се одређују г. г.:

- 1) В. Т. Радовановић, за Александровац Пожаревачки и Кулу;
- 2) Ј. Стјановић за Голубац;
- 3) Д. Спремић, за Сопот;
- 4) Т. Радетић, за Сански Мост;
- 5) За Б. Башту, Куршумлију, Кладово, Владимирце и Плевље дотични ср. економ.

III.

Мишљења Набављачког Одбора:

1) Бр. 8879. Прочитан је извештај о примљеним оригиналним Кунде очна калемар. ножевима и виноградско воћарским макама. — Одлучено: да се ножеви продају по 35 дин. а макаве по 70 динара.

2) Бр. 8707. Прочитана је понуда Фијалије Прашке Кредитне Банке за цијанамид. — Усвојено је мишљење да не треба пошто га Друштво има.

3) Бр. 8689. Прочитана је понуда Д. Тркуље за плазове и сечке за репу. — Усвојено је мишљење да се набави 500 левих и 150 десних плазова и 30 сечки за репу по понуђеној цени али франко лађа Београд.

4) Бр. 9548. Прочитан је реферат магационара да нема више калкум метабисулфита. — Одлучено: да Набављачки Одбор набави потребну количину.

5) Бр. 9620. Прочитан је реферат магационара да су муљаче распродате. — Усвојено је мишљење да се набави 10 ком. од Фармера.

6) Бр. 9614. Прочитана је депеша Јотића из Неготина за осаму гразоручу. — Усвојено је мишљење да се набави за Јотића 900 кгр. пошто је у магацину више нема.

7) Бр. 9602. По реферату магационара да су пре од 350 л. распродате а има поруџбине за два комада. — Усвојено је мишљење да се набаве два ком. од Фармера или Осечке ливнице.

IV.

Мишљења Изложбеног Одбора:

1) Бр. 9472. По молби Подружине из Ужица да се њен проглас за изложбу објави преко Тежака — Усвојено је мишљење да се штампа у Тежаку, у изводу.

2) Бр. 8854. По молби Подружине из Косјерића да приреди одвојено изложбу од Ужичке Подружине и да јој се да део помоћи. — Усвојено је мишљење да ће им се изаћи на сустрет жеља идуће године а сад није могуће пошто је кредит већ ангажован и послат Ужичкој Подружници.

3) Бр. 9541. По молби Ужичке Подружине да јој се пошаљу тацне за изложбу — усвојено је мишљење да се пошаљу.

4) Бр. 8678. По молби Крајинске Подружине, да јој се да помоћ за приреди изложбу. — одлучено: да јој се да помоћ у 3.000 дин. и да јој се препоручи да приреди само виноделско-воћарску изложбу, пошто су средства мала а и кратко је време. За награде може да употреби и справе у вредности 5000 дин. које је дало прошле године V. Одељ. Мин. Пољопривреде и Воде.

V.

Бр. 9670. Прочитан је извештај Одбора за стечајеве за ид. годину. — Одбор усваја учињене измене у досадањем тексту стим, да се изабаци стечај за подизање виноградна на живом песку, а да се распише за подизање угледног винског подрума који има да важи са срезове: Неготински, Крајински, Кључки, Нишки, Алексиначки, Моравски, Белопаланачки, Нишавски, Зајечарски, Жупски, Власотиначки и Лесковачки.

VI.

Бр. 9538. По питању плугова које Друштво добија на рачун ратне штете — одлучено: да члан Управе г. С. Партић отиде у Управу за Ратну Штету, и да потребне изјаве у име Друштва.

VII.

Бр. 8518. Прочитана је исправка Пољоприв. Оглед. и Контрол. Станице из Толцидера, па је одлучено: да се штампа у Тежаку на одговарајућем месту.

Са овим је седница закључена

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
узимају се
Срп. Пољопривредном Друштву
У БОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

На основу највишег решења од
априла 1869. г. претписку друштвену
носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

За С. П. Друштво власник, председник, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 44.

БОГРАД, 1. НОВЕМБАР 1925. ГОДИНЕ.

Година LII.

Избор грла за приплод код говеди

Један од најглавнијих услова за успешно сточарење је избор грла за приплод.

Није довољно имати грло од добре расе за приплод, па да се постигне потпун успех, већ је исто тако важан избор добро развијених и здравих грла, која ће се употребити за приплод.

Добар подмладак може се очекивати само од здравих и добрих родитеља. С тога је најглавнија ствар, на коју у првом реду треба пазити, при избору грла за приплод, да су грла доброг здравља и да имају довољно отпорну моћ, т. ј. да не подлежу лако болестима.

Само здраво грло може искористићу храну да исплати и дати све користи, које се од њега очекују. Грла са болесним изгледом, тамном длаком, узаним грудима, а која уз то и кад-кад кашљу, нису никако за приплод. Таква грла могу лако да оболе од туберкулозе. Од таквих грла може да буде слабо и болешљиво потомство, али никако здраво и добро. Исто тако не треба употребљавати за приплод грла са слабом конституцијом (слабим склопом тела) јер таква грла нису довољно отпорна, те и она лако побољшавају.

Поред доброг здравља, даље, код грла за приплод треба пазити на облик (форму) тела. Како пак свака раса, поред нарочитог облика тела и боје длаке, показује и друге спољне знакове, које карактеришу — утврђују добре особине дотичне расе, то треба на све те знаке пазити.

Али са свима добрим особинама, које треба да има једно пригодно грло, тешко је наћи — тако рећи таквих грла и нема. Одгајивач при избору мора увек да гледа, да су мане, које пригодно грло има, што мање, а да су добре стране претежније, тако да се код подмлатка те мане могу лакше odstrанити. Одстранјвање постојећих мана, нпр. код крава са меким и угнутим леђима, постићи ће се, ако бик, који се употребљава за приплод, буде са одсеченим — правим леђима, али се та грешка неће поправити, ако је бик са испученим леђима. Дакле, мане крава могу се поправити код подмлатка, само потпуним исправ-

ним склопом тела код бика, а никако се неће поправити са супротним грешкама тела код бика.

Свако пригодно грло мора да показује што потпуније знаке свога пола. Бик мора да има, поред добро развијених мушких органа за приплод, главу, врат, груди, поглед, ход и темперамент, који изражавају потпуно мушки тип. Крава мора опет да изражава женски тип, и мора да има: фину и лаку главу, лаке рогове, пријатељски и умиљат поглед, дугачак врат, широке и добро постављене сани (које су према раси и различите), и фини реп затим фину кожу, а која је склона лако боранју. Бик крављег изгледа, као и краве биковског изгледа, дају рђав подмладак, а крава даје и подмладак, који даје много мање млека, Таквог бика и краву треба избегавати за приплод.

Ма да су у извесним случајевима и бик и крава за приплод од подједнаке важности, ипак у пракси мора се обратити већа пажња на бика него на краву. Јер бик се употреби за онољубање 50—60 па и више крава, те према томе толико и преноси на подмладак своје особине за годину дана, док крава свега један пут. Дакле обраћати већу пажњу бикуну него кравини, сасвим је оправдано јер избором доброг бика, можемо за кратко време да поправимо наш запат, па чак и стоку из целе околине. Само при том мора се водити рачуна да бик по своме склопу и својим особинама одговара кравама, за које ће се употребити.

Напоменуто је да при избору грла за приплод мора се обратити нарочито пажња на склоп тела. То нарочито важи за бика. Бик мора да има снажан склоп тела и јаке и снажне кости. Грудни треба да су широке и дубоке; леђа и слабине дугачке и снажне; сани по могућству праве и довољно широке; снажне и суве зглобове и добро усађене удове. Сувише fine као и јако крупне кости уписују се у ману једног бика за приплод. Даље бик треба да има и одговарајући узраст. Склоп и тежина код младог бика није иста као код старијег, те се не може ни захтевати да буде исти облик тела код младог бика као код старијег.

При куповини младог бика, увек се може утврдити, какав ће бити додорије — старији. Ако млади бик има потпуно заокружен — изједначен облик тела; ако је леђна линија водоравна, а уз то има гребен, остаје мали и лак. Ако је пак код младог бика глава већа, ноге снажне и јаке и јако развијен задњи део тела и у опште неизједначен облик тела, тада бик има услове да се развије и да буде тежак.

Добар бик треба да има и способност да добро скаче, и ако се бик купује треба у том погледу тражити гаранције од продавца. Чешће се дешава да млади бик рђаво скаче, али се то обично с временом и поправи. Ретко се дешава да бик рђаво скаче, а још ређе да рђаво оплођава.

Бик даље треба да је живахан, али не сме да има рђаву худ. За сваку предострожност најбоље је бика, кад буде од једне године старости, снабдећи носним прстеном. Дешава се често да је бик врло рђаво худ — насрће на човека и хоће да убије; таквог бика најбоље је не употребљавати за приплод.

На послетку напоменућемо да је утврђена чињеница, да издашност млека код подмлатка, исто тако зависи од бика као и од краве. Зато при куповини бика треба распитивати и водити рачуна о томе, каква је била млекуља његова матери, као и остала женска грла у његовој фамилији.

При избору једног бика за приплод треба дакле пазити на здравље, чистоту расе, порекло, лепоту фигуре и способности скакања.

И ако је речено, да се на бика треба обрадити већа пажња него на краву, не треба заборавити да је, у извесним случајевима (т. ј. ако се при парењу хоће да добије теле са свима добрим особинама) исто толико од утицаја краве као бик. Не треба очекивати да ће један добар бик са

једном рђавом кравом дати добро теле. О овоме се мало води рачуна и често се очекује само од доброг бика да да добро теле, а на краву се не обраћа довољна пажња.

С тога је потребно, ако се хоће да добије теле са свима добрим особинама, обратити пажњу и на добру краву за приплод.

Једна добра крава, пород раније реченог, треба да је у првом реду и добра млекуља. Даље да има добар аветит и да није склона оболују органа за варење. Крива мора увек да остаје стена и да даје здраву телад, а при томе да остаје дуже време способна са приплод јер највећа издашност млека код краве, долази тек после неколико година. Напоследку крива треба да је способна да обавља лакше радове.

Према томе, ако се хоће, да се од приплодне сточе има потпуна корист, онда треба чувати само добра грла за приплод, а сва лошија и од мање вредности грла треба продати и заменити добрим. Истина ово је тешко извести од једаред, али се ипак треба трудити да се то повремено учини. Исто тако један добар сточар, који хоће да има добар запат, не сме да продаје своја најбоља грла, већ ако хоће да продаје треба да прода грла од мање вредности, а добра да чува за себе.

Б. М. Станковић-Бели.

ИЗ СТОЧАРСТВА.

Класификација наших оваца

2. *Dugopeta вишторога оваца*. — *Ovis strepsiceros dolichura, Pallas.*

б) *Сјенички сој*. — Ужа област распрострањена сјеничког соја простире се од места Бистрице

ПОДЛИСТАК.

Мангулица

Sulla Mongoli — mangulica, Obrenović Miloš

Све до почетка светског рата свињарство у предатној Србији било је јако развијено а у понеким крајевима доминирало над осталим сточарским гранама. За време светског рата наше је сточарство уништено. — Државна управа морала се у првом реду побринути за обнову свињарства. У том смеру, Министарство Пољопривреде и Вода, одмах, чим су престала непријатељства са зарађеним државама, увезло је из Барање (присаједињених српских крајева) приличан контингент приплодних вепрова и крмача расе мангулице за предатну, нарочито Јужну Србију. У том се правцу стално ради на обнову свињарства, па за то је важно да се изближе упознамо са особинама ова расе свиња.

Морам, на жалост, признати, да је наша пољопривредна књижевност веома оскудна у подацима о постанку и одомаћивању мангулице у Србији. Највероватније је да је мангулица онако исто као

арапски коњ, подолско говече и др. врсте домаће сточе, сеобом народа донета са Истока на Балканско полуострво као полу-дивља раса свиња, која се поступно али споро прилагођавала месним и климатским приликама. — Изгледа да су се кроз нео средњи век народи на Балканском полуострву слабо бавили гајењем свиња. Томе су понајпре узрок социјалне прилике тога доба, па верске као и оскудна у исхрану народа. Ни у предањима, ни у причама, ни у народним песмама, за господским трпезама, не помиње се свињско, већ само *дебело овујско*, месо. — Значи да су се народи због пространих пашњака највише бавили гајењем оваца.

Најездом Турака на Балканско Полуострво, гајење оваца добило је јачег помета, јер је и од самих Турака потпомогано, а држање свиња, Ислам је или сасвим забрањивао или оптерећивао великим дажбинама.

Услед честих ратова хришћанских држава са Турском на Балканском полуострву а нарочито од када је пренешен кукуруз у Европу (1535. г.) и ојачала производња јечма, почиње и свињарство да живихне. Најпре се одомаћује нешто питомија

преко Нове Вароши, Јавора, Брусника, Рашке, Ибра до Косовске Митровице, затим опет Ибром до Рожаја, па преко Бијелог Поља Лимом до позадног места Бистрице. У раси дугореле овце, сјенички сој представља нашу најкрупнију овцу. Сем тога, она се одликује особитим морфолошким особинама, помоћу којих се јасно разликује од свих осталих наших сојева. Глава је прилично ве-

Сл. 7. Сјенички сој (оваца).

обрасли су такође кратком, крутом длаком. На иначе белој глави налазе се прве уши, хоризонтално положене, око очију налази се мањи или већи прстен длака, а горња и доња страна губице прне су боје (види сл. 7). Врат је дугачак, гребен висок, крста су скоро исте висине као и гребен. Висина гребена износи просечно 78,5 см; висина крста 77,5 см. или 98,7% висине гребена. Дужина трупа је 70,1 см. или 89,2% гребена. Висина ногу износи 45. см. или 57,3% висине гребена. Ноге су према овим мерама још дуже него ли код ко-

Сл. 8. Сјенички овац.

лика и код оваца и код овнова испупчена профила, код последњих јаче, скоро по правилу је без рогова код оваца, док овнови имају снажне рогове, који образују развучену спиралу у простору (види сл. 8). Цела глава и мали део врата до ње обрасли су кратком крутом длаком, даље ноге све до лакта и колена, као и цео трбух,

совског соја. Реп има просечно 16 пршељева и дугачак је 41,7 см. или 53,1% висине гребена и обично прелази скочни зглоб (види сл. 8). Дубина грудног коша износи 29 см. или 36,9% висине гребена. Ширина груди спреда јесте мала, износи 16,8 см. или 21,4% висине гребена, а тако исто и ширина груди позади плећа од 20,2 см. или 25,7% висине гребена. Ширина карлице 26,7 см. или 21,3% висине гребена. Из ових мера видимо,

мангулица у крајевима на Балканском полуострву где има доста жирородне букове и растове шуме (Шумадија), па затим у крајевима где се заводи култура јечма и кукуруза (Метохији); а у крајевима, где није било погодба за исхрану (по планинама Југо-Источне Србије, Високе Ржане, у Тимочком, Врањском и Тимочком округу) све до данашњег дана остала је мангулица кржљава и необлагорођена позната под именом: *коштрешко* или *чеквастио* свињче (Кољари).

У Шумадији мангулица се развија под најпогоднијим приликама и ствара чувена Шумадијска раса са константним облицима.

Из Метохије пренета је мангулица у Барању сеобом Срба под патријарсима Арсенијем III и Арсенијем IV Шакабентом (1690. г.). Барања је у то време била слабо насељена и земља необрађена због великих мочари; но била је подесна за сточарење са својим прстраним пашињацима и испуштима. Нарочито тамошни досељеници — Срби, гајили су велика крда свиња по мочарним испуштима. У колико се више радило на мелiorацији земље и осигуравању од поплаве Драве и Дунава, у толико је јачала производња зрнасте хране, па-

рочито кукуруза а у вези са тиме сточарство, а посебно свињарство, брзо је напредовало, тако да је оно још и данас претежно над осталим сточарским гранама у Барањи.

У Банат пренета је Шумадијска мангулица на тај начин, што је Кнез Милош Обреновић 1833. г. поклонио Палатину Јосифу један запат (10 крчака са нарастом) од праве шумадијске мангулице, које су се размножиле по Банату и неким деловима Горње Мађарске; а дотле су Маџари имали кржљаву мангулицу и дрвено коњасто свињче (*Zoilonlaer*). За то немачки пољопривредни писци мангулицу у Маџарској зову још: Милош Шумадија или Обреновић раса свиња (*Auch Mилош Schumade oder Obrenovich's Rassa gennant*).¹

Запазив одличне особине запата од Шумадијске мангулице (гојазност и отпорност према болестима), Маџари су у Државном Сточарском Заводу Мезехелшу (горњи Банат) засновали запат од 2000 приплодних грла, па приплод раздавали друштвима и приватним одгајивачима по целој Маџарској. У томе су имали видна успеха све до светског рата.

¹ Tierzuchtlehre v. Guido Krafft 1881. г.

да су ноге високе, да је грудни кош добро развијен по дубини, да су све ширине тела мале; другим речима, да је труп сјеничког соја висок али узан, што је својствено само примитивним расама, код којих су физиолошке способности слабе.

Као што већ наглашавају морфолошке особине, физиолошке способности сјеничког соја нису тако добре, што се у првом реду односи на гојазност. Млечност је средња. Код се овце добро хране, дају по 1 кгр. млека дневно, музу се 4—5 месеца, за које време дневна количина млека спада на 250—150 грама. Јагњење оваца бива око Божића и то махом по једно јагње — ретко се овце близне — па траје до априла месеца. Жива мера оваца и овнова износи просечно 45—50 кгр. и 50—75 кгр. Месо товлених оваца и овнова проткано је лојем, кога има доста наслагано и у трбушној дупљи. Месо није отужно, већ је врло укусно. Према целокупној површини тела, сјенички сој даје сразмерно мало вуне услед тога, што су трбух, ноге до лакта и колена, цела глава и мали део врата обрасли кратком длаком, а не вуном, те самим тим указује на слабо давање вуне. Острижене вуне добија се до 2 кгр. Вуна је дугачка, мешана и груба.

в) *Липски сој*. — Његова област распрострањења пружа се од утока Млаве у Дунав, Млавом до Петровца, одатле на Свилајинац, Рачу, Нагадице, Арапџеовац, Сопот и завршава се код Гроцке. Липски сој назван је по селу Липе, које се налази у непосредној близини Смедерева, на домаку Годоминског Поља, које је околено Дунавом, Моравом и Језавом. У раси дугорепе овце, липски сој је најмањи, његова просечна висина грбена

износи 66.3 см; висина крста 67 см. или 101.3%, висине грбена. Дужина трупа достиже 69.4 см. или 104.6% висине грбена. Дубина груди је 24 см. или 36.1% висине грбена. Ширине су нешто боље него што су биле код ранијих сојева, али ипак нису задовољавајуће. Ширина груди спреда износи 18.5 см. или 27.9%; ширина груди позади плећака 17.6 см. или 26.5% и ширина карлице 16.7 или 25.1% висине грбена. Реп има просечно 16—17 пршљенова, дужином својом од 40.4 см, или 60.9% висине грбена прелази скочне зглобове. Реп је цилиндрична облика и обрастао је вуном.

Глава липског соја мала је и код оваца је час без рогова час са малим роговима полумесечаста облика. Код овнова рогови су снажнији, већи и увијени по развученој спирали у простору, са врховима уопље окренутим. Профил главе код оваца је са врло благим испупчењем носног дела, код овнова је то испупчење јаче. Глава је обрасла као и ноге до више ручја и нојжа кратком длаком црне боје, док су остали делови тела обрасли белом вуном. Има и црних индивидуа.

Од физиолошких способности најбоље је заступљена млечност код липског соја. Овце добро однеговане и добро хранење, могу дати до 2 лит. млека дневно, просечно 1 лит. за време лактације од 3—4 месеца. Гојазност је слаба. Јагњење почиње од децембра и завршава се у марту и априлу, обично по једно јагње. Острижене вуне добија се 1—2 кгр. Вуна је мешана, дугачка и груба.

Т. Митровић.

Упадом румунске војске 1918/19 г. у Мађарску, Мезехеђеш је настрадао и уништен овај чувени запат мангулице.

Мангулица банатска нешто је крупнија од барањске јер је и запат који је дао Кнез Милош био крупан, и што се значајки настојало у зоводу Мезехеђешу, да се добре особине Шумадијске мангулице развију до највеће могућности.

Из ових налагања следеће: да има у нашој држави три типа мангулице: Шумадијски тип (Банатски), Барањски тип, и тип Кострешко-чекињастог свињчета.

Шумадијски тип се развијао под веома повољним погодбама у пределу житном (кукурузном) са великим пашњацима и пространим комплексима шума са жиродродном гором. — Одомашивање мангулице у Шумадији потпомогнуто је још и тиме, што је у доба највеће потиштености и робовања под Турцима, у Шумадији још увек тинао дух слободе, па је и утицај Мухамеданства био много слабији на ову покрајину и Турци нису могли спровести забрану држања свиња као у другим покрајинама.

Шумадијска облагођена мангулица ценила

се, а и данас се цени, као најбоље свињче за наше прилике. Она је јако распрострањена и ван граница предатне Србије, али права постојбина чистог Шумадијки је: *Смедерска Јасеница* (села: Азања, Селевац, Глибовац, Водице, Придворица, Јагђило и др.) и *Подунавље* (са селима: Скобаљ, Михајловица, Враново, Лугавчина, Осипаоница и Лице).

Барањска мангулица. Овај тип мангулице средњег је раста; добром храном и негом достиже тежину преко 250 кгр. жива мера по комаду. Прилагођава се у местима поред река (водокрчним равницама) и у равним пределима. Ову мангулицу нагло траже сточари из Бачке за веће запате и за Јужну Србију, у којој данас једва и да постоји ова сточарска грана.

Кострешко-чекињасто свињче. Ово је закрљани тип мангулице (полу-дивље свињче) са развијеним предњим делом, дугачком нушком, испуљеним великим зубима и великом перајом од чекиња (крупно-грубе длаке) на леђима предњег дела. Овај тип мангулице налази се у брдовитим и планинским крајевима Југо-Источне Србије.

— Наставиће се. —

ИЗЛОЖБЕ И КОНГРЕСИ

Изложба стоке у Србобрану (Бачка)

Пољопривредна подружнина у Старом Бечеју приредила је, уз припомоћ ново-основане подружнине у Србобрану, изложбу стоке 13. септембра тек. год.

Припреме за изложбу биле су предузете од стране Изложбеног одбора месног, од стране подружнине Ст. Бечејске и месне нове подружнине. Пријава за изложбу било је у великом броју и полагања је нада, да ће изложба бити обилна са бројем изложене стоке, јер је ова изложба била новина и прва у овом крају, па су пријаве стиале не само из среза ст. бечејског, него и новосадског и Суботинце и њене околине.

Како је 12. ист. м. почела падати јака киша од 3 сата по подне у целој Бачкој, која је трајала до 10 сати у вече, то се предвиђало да ће изложба бити слабо посећена. Изјутра 13. септ. освануо је ведр дан и на изложбеном пољу — вацаришту — почела је стицати стока пријављена за изложбу. Али пристизала је стока само из најближих села, из места, нешто из околине Новог Сада и неколико коњских грла из Суботинце, чији су сопственици дошли прошлог дана.

Очекивало се до 10 сати, када је изложба отворена и одређени чланови онењивачког суда приступили су разгледању и оцени изложених грла. Но како је време смело, ипак је било изложено стоке прилично и то одабране стоке.

Тако *говеди* је било 78 грла.. Подолске сиве расе било је 46. Бикова два, кржава 24, волова 12 и телад 8. Нарочито су се одликовала грла Гедеона и Ђорђа Дунђерског, бикови су били добро развијени, са дубоко спуштеним грудима. Бик подлац Гедеона Дунђерског био је тежак преко 1000 кила, а Ђорђев око 800 кгр. Први је био стар 6 година, други 4 године.

Мелеза сименталске расе било је изложено 32 грла. Међу изложеним грлима одликовали су се својом развијеношћу бикови општина: Србобранске, Ст. Бечејске и Туријске. Изложена грла ове расе чине добар утисак у доброј нези и развијености, али је за жалење, што није било ни приближно чисте крви сименталске расе.

За похвалу је што општине у Бачкој држе добре бикове, само би требало Министарство Пољопривреде, да помогне општине, да би могле набавити чистокрвне бикове сименталске расе, јер се види да су пољопривредници у Бачкој наклонени тој раси говеди, а свију услова за њихова гајења има.

Управа угледног добра Саве и Српских Земљорадничких Задруга код Новог Сада изложила је 3 пара младих волова подолске расе, који су њихов одгој.

Коњских грла било је изложено 66 комада. Сва изложена коњска грла била су већим делом

мелези соја „Нонијус“. Две омице у трећој години, које је изложила Управа С. С. Земљорадничких Задруга биле су врло добро однеговане и приближавале су се оригиналима расе Нонијус. Управа Угледног добра С. С. З. Задруга изложила је била десетак коњских грла, међу којима поред поменути две омице, одликовани су се правилно развијена и добро однегована два пастува.

У опште сва изложена коњска грла била су врло добро однегована, што очито испољава љубав Бачвана у држању и нези коња. Међу изложеним коњским грлима запазило се да оскудевају у лаким јахаћим и лаким запрежним коњима.

Свиња шумадијско расе — монголице — било је изложено 25 брва. Сви изложени брви били су одлични и по чистоти расе и по развијености. И код свиња ове расе показале су неке општине љубав према њима; тако општина Србобранска изложила је 4 нераста, општина Туријска 2 нераста, сви врло добро развијени и чистокрвни.

Од свиња било је изложено још 27 брва мелеза беркшарске расе. На овом месту вредно је напоменути, да Министарство Пољопривреде има два јака извора за одгајивање наше беле монголице и то на властелинству Гедеона и Ђорђа Дунђерског. За набавку припадних грла за државна угледна добра и за општине и приватне у Јужној Србији, Западној Србији, Босни и др. нашим крајевима, за поправку домаћег соја свиња, а нарочито за запате чистокрвне, треба Министарство да ангажује млада мушка и женска грла са та два властелинства. Крајње је већ време, да одбацимо гајење страних раса свиња, које дају доста меса, али мало масти, јер нама у земљи недостаје масти, а прерађивене од свињског меса не могу издржати конкуренцију за извоз са страним прерађивинама.

Оваца било је изложено 42 брва и то само рамбуле, које нису чиниле добар утисак на посетнице изложбе.

Како је ова изложба стоке била прва у Бачкој, поред рђавог времена, ипак је испала добра по квалитету изложене стоке, а ако не и бројно. Желети је да Српско Пољопривредно Друштво и Министарство Пољопривреде више обрате пажњу изложбама стоке и развије код вредних Бачвана још већу љубав према доброј стоци и утакмицу у одабирању грла за приплод и доброј нези.

В. Т. Р.

КЊИЖЕВНОСТ.

Пољопривредни кредит у Француској и организација пољопривредног кредита у нашој земљи, од Д-р В. Н. Стојковића. Издање Друштва Економиста, Београд. Цена 25 дин.

Под овим насловом изашла је као 2-га свеска библиотеке „Економиста“ у Београду једна књига,

која је" као ретко која актуелна. Написао ју је начелник у Министарству Пољопривреде и вода Д-р В. Стојковић, који је по својој положају стварно утјео да је основа о пољопривредном кредиту пред скупштину изаша у оном облику, како је изнешена и да је таква у битности и остала. Књига имаде опширних података, који говоре о земљорадничком кредиту у Француској, али се осврће и на друге земље. Д-р Стојковић је за расправљање овакових питања квалифициран. Он позива из личног проучавања кроз више година ове врсте уредаба не само у Француској, већ и у Италији, Сјев. Американској Сједињеним Државама, а понешто и у Немачкој и Чешкој сурађивао је живо и у задругарству Србије, а касније и читаве наше државе, позивају све наше установе и износи их прегледно и тачно у својој приказу. Први се пут овако изнесе све наше постојеће уреде пољопривредног кредита: Државна хипотекарна банка и њезин историјат, који је врло поучан, котарске припомоћне закладе у Босни, вјересјиске задруге основане на зак. чл. XXIII.: 1898., земљорадничке задруге и господарска друштва. О свим тим установама износи се кратак историјат, дјелокруг и успјех пословања. Ради ових самих података већ је ова књига занимљива, и потребна за све управе банака и све, који се бави питањима привредне нарави у нашој држави. Приказ развитка господарског кредита у Француској управо је класичан пример, какове се поргрешке могу да почињу, ако се не уважава осебујна нарав земљорадничког кредита. И ово је једна заслуга ове књиге што ту осебујност излаже и образлаже, те а из ове осебујности изводи предлоге, какав би тај кредит морао бити код нас. Занимљиви су цитати из раније књиге за задругарство у нашој држави толи заслужнога Михајла Аврамовића, „Тридесет година рада српских земљорадничких задруга“ у којима је изнешен први пут на инструктиван начин постанак српских установка о земљорадничком кредиту, њихов рад и узроци њихова пропадања. Све те занимљивости дају књизи д-р Стојковића вриједност, која ће остати и преко дискусије о земљорадничком кредиту постојања у нашој пољопривредној литератури.

Лично мора писац ових редака да пожали, што овако уважен познатеца тога питања не може да га одвоји посве од политичких гледишта, већ налази, да се из разлога зближења народа, елиминирања вјерских, националних и политичких препрека земљораднички кредит не смије повјерити постојећим задружним корпорацијама. Крај — за чиновника на високом положају у Министарству — врло слободуоног назирања на немогућност, да се држави повјери давање господарских кредита, крај по њему саму констатоване неспособности државне хипотекарне банке да даје такав кредит, крај болног искуства, што смо га ми у Хрватској и Војводини стекли са задругама, основаним на темељу зак. чл. XXIII.: 1898. и њезиним поли-

тичким тенденцијама — ипак др. Стојковић долази до закључка, да данашње задругарске установе нису подесне да се њима повјери давање земљорадничког кредита. Он тражи, да се оснују нове задруге са самим циљем: узимање кредита од Средишњице (Дирекције за пољопривредни кредит), док би постојеће задруге имале само врло ограничен удио у добивању тога кредита — и то још уз увјете, који чине оваково узимање, готово илузорним (особно јамство чланова управних одбора). У живијој нам је памети, како је уз посве слично конструирано уређење господарског кредита (и обртног) у Маџарској и код нас у Хрватској и Славонији, са стране државе — ипак ишле и шириле се слободне задругарске установе тамо и код нас. Држимо, да ће судбина пољопривредног кредита, организованог по предлозима Д-р Стојковића и по коректурама већине у Скупштини, бити прилично иста као и онај кредит, којег је Маџарска створила била зак. чл. XXIII. Задругарство треба по тим установама будућег закона о пољопривредном кредиту, да се даље развија без нарочите и издашне државне помоћи — оно ће то и чинити, али неће проћи дуго времена, пак ће се увидити, да се земљораднички кредит само путем задруга факултативног и селекционог значаја може успјешно и уз највеће моралне и материјалне гаранције давати, а да зато задруге, које се имаду тек стварати по новом закону, нису једнако подесне. Ова опрека у гледишту не умањује заслугу дјела Д-р Стојковића — оно је на сваки обогатило нашу стручну литературу за један врло драгоцијен прилог.

(Обзор)

Др. Франц. Ја.

БЕЛЕШКЕ.

Багрен. — Када смо за време рата 1912. г. ушли у Македонију, чудили смо се што је гола — без шуме. Нигде трма нити трна! Није ни чудо, јер Турци нису волели шуму због качака (одметника) а „раја“ пак воће због десетка. И због тога што је Македонија гола, и клима јој није умерена. Леги су јаке жеге, а зими сувозрашце. Ово смо осетили, нарочито, на Овчем Пољу.

Да би се могле све гоleti у Македонији шумити и што брже доћи до шуме, мислим да је најбоље подизати багрену шуму, јер сем што багрен брзо расте, он може да замени сва наша шумска дрвета сем четинара; лако се саднице производе; лако негује; пушта жале на све стране, те је одличан за утврђивање обала и врлети; на сваком земљишту може да успева — и на сувим и влажним — те је због тога у Војводини много размножен; само га избегавати близу њива, јер много изданке од жила пушта. Може се сећи како муња потреба захтева, а из пањева поново избијају младари и они се развијају тако, да после неколико година опет долази сеча, и то тако да може да траје најмање 40 година.

Багрен се подиже из семена и изданака. Сејање семена врши се с пролећа, а саћење садница може и с јесени, када лист опадне, и зими када време дозволи и с пролећа.

Ако желимо да саднице произведемо из семена, онда је најбоље с јесени земљиште изриљати један ашов дубоко, како би преко зиме измрзло, а преко зиме семе прикупити, и чим с пролећа отопле дани земљиште поравнати и направити леје широке 1 метар, а произвољне дужине. Леје се подеље на 4 бразде и мотичницом направе браздице уздуж леје. Дубина браздица треба да буде два пута колико је велико семе. Сеје се руком у те браздице и грабљом покрије.

Да би семе брже проклијало, пре но што се посеје потопи се у кључалу воду. Најбоље је посејати га у марту, ако време дозволи.

Преко лета се окопава, да га не би трава и коров угушине. Ако је сушно лето, треба га и заливати.

Саднице добијене из ових леја, с јесени треба извадити, утрпати и расадити с јесени, преко зиме и с пролећа.

Пре саћења ових садница на стално место, жилице им треба скратити у пола, а стабло за две трећине одсећи.

Одраслије саднице саде се са будаком у јаме, а ситније садилком.

Ако се багрен сади у виду оgrade поред путева или пашњака (а никако око њива, ливада и градина), онда се сади ред од реда 30—40 см, а садница од саднице 10—15 см. Ако пак желимо да подигнемо забран (шуму), онда се сади на растојању од метра ред од реда, а дрво од дрвета 60—80 см.

Засађен багрен треба у првој години окопати, а ако устреба и заливати. У другој и трећој години не треба му ништа више, сем чувања од стоке.

Саднице од изданака добијају се од жила багрена и добре су, те се могу препоручити за што пре подизање шуме.

К. Ивковић.

ГЛАСНИК.

Берба у Жупи.

Одавна се не памти да су виногради и шљивари као и др. воће толико у Жупи родили као сада.

Истина, на неким местима, нарочито присојним, није она крупноћа рода као других година, али узимајући у обзир да овога лета није било кише већ врло јаке суше и жеге, род је ипак одличан.

Као што је многима познато, Александровац је удаљен од Крушевца 34 км, и нема жељезничку пругу, те се трговци — извозници, изгледа ми, боје транспорта. Не! Нетреба се бојати, јер је пут Крушевац—Александровац врло добар, те се саобраћај врши и аутомобилима.

Шљиве се по планинским местима доскора брале и продавале 60—80 дин. 100 кгт. Имаће их до 900 вагона.

Јабукe се сада беру и имаће их до 60 вагона. Цена им је по 100 дин. 100 кгт.

Грожђе у велико зри, а нарочито сада после ове кише и хладовине и рачуна се да ће га имати за продају до 1000 вагона, и берба му је одреод 19. пр. месеца.

Меродавне факторе би требало заинтересовати за куповину грожђа и воћа у Жупи, тим пре што произвођачи немају судова за смештај грожђа.

К. Ивковић.

ЗАПИСНИК

40. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, држане 10. октобра 1925. год. у дому друштвеном у Београду.

Били су присутни г. г.: председник П. Т. Тодоровић, п.председник Д-р Т. Митровић и чланови: Н Петровић, С. Ратковић, Д. Спремић, Б. Станисављевић, А Рашковић и Б Ранковић.

Председавао председник г. П. Т. Тодоровић.
Бележио секретар г. М. Б. Дамњановић.

I.

Председник износи, да је ова седница поглавито сазвана, ради напретка питања о набавци штампарије. Моли п.председника да по томе питању реферише.

Председник саопштава да је на основи буџета писао фабрицима и добио неколико понуда за штампарске машине. Осим тога добијене су и две понуде из места. У своје време тражено је од Министарства Правде да одобри да се штампарија набави на рачун ратне штете. Но пошто одобрење још није добијено, и ако је тражење поновљено, то је мишљења да ба се штампарија могла набавити за готов новац, како се не би кредит по буџету угасио.

Управни Одбор заслушаши реферат, одлучује: да се изабере Ужи Одбор, у који да уђу г. г. п.председник Д-р Т. Митровић и чланови: С. Ратковић и Б. Станисављевић да ово питање проуче, прикупе податке, саставе предрачун и даду мишљење.

II.

Председник саопштава да је са овим испрљен дневни ред, али како има хитних предмета то моли да се и они узму у претрес. — Одбор усваја предлог.

III.

1) Бр. 9770. Прочитана је нова тарифа за огласе у Тежаку и другим изданима. — Одбор усваја прочитану тарифу, по којој се има у будуће наплаћивати огласе:

1. У Тежаку:

$\frac{1}{2}$ страна	динара	500
$\frac{1}{4}$ "	"	300
$\frac{1}{8}$ "	"	200
$\frac{1}{16}$ "	"	100
$\frac{1}{32}$ "	"	70

С тим да се даје попуст за огласе штампане до 5 пута 20%; до 10 пута 25%; и преко 10 пута 30%.

II У другим изданима:

$\frac{1}{2}$ страна	дин.	900	са 20% попушта
$\frac{1}{4}$ "	"	500	" 15% "
$\frac{1}{8}$ "	"	300	" 10% "

Штампати се могу огласи:

а) који се односе на пољ.привреду и потребе пољопривреде, и

б) који се плате унапред.

За сваки оглас давати доказани примерак.

2) Прочитани су извештаји изасланика на изложбама:

а) Бр. 9592, г. В. Т. Развановића о изложби у Србобрану која је сдржана 13, пр. м-ца.

б) Бр. 9452, г. С. Ратковића о изложби у Петровцу, која је одржана 20. пр. м.

в) Бр. 9589, г. Б. Станисављевића о изложби у Мрчајевцима, која је одржана 27. пр. м-ца — Одбор прима знања и одлучује да се редом штампају у Тежаку.

3) По питању извештаја о Нишкој изложби одлучено је: да чланови оцењивачких судова поднесу сваки за своју групу извештај.

4) Председник саопштава да је приликом затварања Нишке изложбе, деловођа окр. одбора изјавио жељу окружног одбора да се штампа каталог изложбе, ради чега ставља на располагање 5000— дина, за штампу и 2000.— за награду уреднику. — Одлучено је: да се члан г. А. Рашиновић договори о овоме са директором изложбе г. Ц. Градоновићем и да о томе поднесе извештај.

5) Члан г. Д. Спремић саопштава да 11. о. м. прослава г. В. Т. Радоновићу члан Управе педесетогодишњину рада на унапређењу пољопривреде. — Одбор одлучује да се славјенику деченом чистита прослава. Са овим је седница завршена.

НА ЗНАЊЕ

Српско Пољопривредно Друштво је успело да набави једну партију Оригиналног Кундеовог алата и од тога је већ примило калемарске ножеве и вођарске маказе.

Ножеви су са марком 30 А од 10 см. одличног квалитета, са црним корицама; продавање се по 35 динара комада. Маказе су № 132 од 23 см, са јаким федером и јаким — покретним сечивом, а продавање се 70 динар комад.

Среће се најзбо свима који желе купити овај алат, да са поручбинама појуре, јер је набавка завршена у ограниченој количини.

Ко пошље новац унапред за потребан број алата добиће га франко, без других трошкова. Слање доплатом скопчано је са знатним трошковима, који падају на терет поручника. — Поручбине, по могућству груписати и извршивати заједнички. 38, 3—

ПОРЗОЛ

Сигурно средство у прашку противу главнице

200 грама Порзола доста је да се запраши 100 килограма семена.

Порзолом може се за десет минута опрашити 100 до 200 килограма семена.

Порзолом опрашено семе не треба сушити већ се може одмах сејати.

Порзолом опрашено семе не дирају пољски мишеви.

Порзол осигурава обилату жетву.

Сваки напреднији пољопривредник прашу Порзолом семе пшенице, ражи, зоби и т. д. противу главнице.

Тражите упуства и цене од

„КАШТЕЛ“

ФАБРИКА ХЕМИСКО-ФАРМАЦ. ПРОИЗВ. А. Д. КАРДОВАЦ

34, 12—12

Готова је књига I Део

Паје Т. Тодоровића

УСПОМЕНЕ ИЗ ЖИВОТА

и може се добити преко Срп. Пољопривредног Друштва

Цена је 10 дина.

НА ЗНАЊЕ!

Српско Пољопривредно Друштво има:

	Дин.
Тријере Хајдосе I/1	2.800.—
ветрењаче домаће са 8 сита	2.200.—
Хофхер-Шпанц са 12 сита	2.600.—
муљаче ва гроње обичне	1.150.—
пресе ва гроње од 180 лит.	3.700.—
" " " " 150	3.400.—
" " " " 100	2.100.—
" " " " 75	2.000.—
" мале за малину, парадајз и др.	300 и 220.—
Калимстар Бернардас са теразијама	700.—
сечке ва релу „Триумф“	1.225.—
сечке ва сено, шашу и сламу — мање (Церс)	650.—
сечке ва сено, шашу и сламу — веће (Ланц)	1.500.—
кључаче „Кинс“ са 1 клип беа ветрила	1.100.—
Калициум цијанид (само на 100 кгр)	400.—
широмери	50.—
семе луцерке — гарантовано чисто	30.—
семе енглеског рајграса	20.—
семе експарете	12.50
калицум метабисулфит	30.—
азбест	50.—
желатин	80.—
сумпор у шингама (100 ком.)	30.—
плуг Саков № 5 (Е 6)	700.—
" " " " № 6	800.—
" " " " № 4 (са 1 точком)	500.—
" " " " ортач V 5 са 1 точком	800.—
" " " " колекама	850.—
дрљаче Сакове дводелне теже	750.—
" " " " троделне лакше	900.—
" " " " дводелне лакше	600.—
Ебуљископи малиган	600.—
брзопекући бакарни казан од 120 л. за ракију,	
на точковима	10.500.—
патент тегле од 1 Л	14.—
" " " " 2 Л	23.—
тегле ва мед од 1 кгр. са метал поклопцем	12.50
" " " " " " " "	7.—
" од најлонике 2	18.—

Набавка је завршена у ограниченој количини, због чега треба благовремено наручити извршити. Семе шаљемо најмање 10 килограма, а тегле најмање 6 комада.

Појединци, при свакој поручбини, треба да пошљу половину њене вредности у напред.

На кредит (отворен рачун) узимати само оно што ће се сигурно, у току dotyчне сезоне, продати, пошто се наручене справе, семе и други материјал неће намогу примати.

За групније пошљике увек тачно означити најближу железничку или паробродску станицу, а за ситније, најближу државну пошту. 37, 6—

Пољопривредници, ширите ваш лист

„ТЕЖАК“

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
уложују се

Срп. Пољопривредно Друштво
у БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

На основу највишег решења од
априла 1869. г. прелиску друштвену
пошту пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ

За Краљевину Срба, Хрвата
и Словенаца:

— НА ГОДИНУ 20 ДИН. —

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

— НА ГОДИНУ ДАНА 45 ДИН. —

ЉАЦИ И ВОЈНИЦИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У
ПОДА ЦЕНЕ.

ПРИМЉЕНИ РУКОПИСИ СЕ НЕ ВРАЉАЈУ

ПРЕТПЛАТА СЕ ВОЛАЖЕ УПЛАЊИТИ ЗА
ЦЕЛУ ГОДИНУ.

За С. П. Друштво власник, председник, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредник, Д-р В. М. Стејановић

Број 45.

БЕОГРАД, 8. НОВЕМБАР 1925. ГОДИНЕ.

Година LII.

Српско Пољопривредно Друштво, славиће своје крсно име Св. Краља Милутина, 12 новембра о. г. у своме дому у Београду, Немањина улица бр. 10. (парк Министарства Финансија).

Богослужење и сечење колача, извршиће се у 10 часова.

У исто време биће отворена и изложба меда, коју приређује Српско Пчеларско Друштво.

Позивају се чланови Друштва и Подружина, као и остали пријатељи пољопривреде, да изволе посетити славу и изложбу.

Посетиоцима из унутрашњости одобрен је попуст на железницама и паробродима.

Председништво моли за извињење чланова који су се били одазвали позиву на конференцију за 1. о. м. ишло ову није одржало, јер је било саречено неодложним пословима на другој страни.

Конференција ће се одржати у суботу 7. о. м. у 5 часова по подне, па се моле чланови да на ову конференцију изволе доћи.

ИЗ РАТАРСТВА.

Практичне мере за повећање употребе вештачких ђубрива.

И ако је употреба вештачких ђубрива у нашој држави недовољно раширена, ипак о њиховој користи сви су наши напреднији пољопривредници убеђени, те се она све више троше.

У овом погледу опажа се један леп напредак, посебан при употреби суперфосфата.

Једно се може приметити да се суперфосфат једино из неупуства, претежно једнострано употребљава. Ако се пољопривредници не убеде да је неопходно нуђно да се сем са суперфосфатом мора да ђубри и са једним азотним ђубривом (свеједно са којим), а при лаганим земљиштима и са калијевим ђубривима, бојати се је, да ће доћи до извесних разочарења, а то са једностраног

разлога што се једнострано ђубрење пре или после освећује.

Како рекох, у овом се правцу праве највеће грешке, па је задаћа нас свију да поучавамо и упућујемо наше пољопривреднике, који иначе услед једног неуспеха, кадар је да посве забаци употребу вештачких ђубрива.

Овакових примера познајем довољно, пак зато се и највише бојим. На другој страни имамо велики, може се рећи претежан број наших пољопривредника, који у опће не знају за употребу вештачких ђубрива. Дobar дио ових чую је за иста, а многи су видели разне огледе и т. д. те сами би хтели да то опробају, али, жали боже, фале им средства и могућност. Треба се поставити на становниште сиромашног тежака, којему обично не преостаје нити толико готовине да си може купити најнуђније потребе, и разумљиво је да је њему тешко, чак и немогуће да одвоји по неколико стотина динара за набавку пар стотина килограма вештачког ђубрива, у сврху да подузме један оглед, који може да успије, а може и да не успије. Будимо увиђавни, овакве жртве ми не можемо и не смејемо да захтевамо од наших пољопривредника, а ти су, жали боже, у већини.

Наш је народ бистар и приступачан култури и напредку, посебно у пољопривреди; ипак до нас је да му то омогућимо, а то помоћу најскромнијих средстава.

По мом мишљењу овде би се најбрже дошло до жељеног циља, када би се омогућило и најсиромашнијем тежаку у најзабитнијем селу и засеоку, да се практично увери о дејству и користи употребе вештачких ђубрива, а то уз најмање и најнезванијег новчане жртве.

То би се постигло, када би се принудиле сеоске Задруге да, једнако осталим потрешитијима, држе на стоваришту барем по неколико цакова разних вештачких ђубрива, која би имале да продају задругарима на најмање количине.

Ја ствар тако замишља да би поједини задругар могао да купи на пр. 1 кгр. суперфосфата, 1 кгр. калијеве соли, 1 кгр. чилске шалитре, 1 кгр. кречњог азота, и т. д. којим би ђубривима уз упут са стране управе Задруге поћубрио само један орајак њиве, ливаде и т. д. те се уз малу и никакву жртву на својим очима уверио о користи и дејству дотичног ђубрива.

Јели то једаред постигнуто, постигнут је и успех за у будуће, јер тиме је дотични задругар придобијен за ствар, те ће он да у напред употребљава вештачка ђубрива не више на килограме него на целе цакове. Толике државне и јавне пољопривредне установе и њезини органи, као и произвођачи разних вештачких ђубрива развијају једну хвале вредну делатност за проширење употребе вештачких ђубрива, и у ту се сврху троше знатне своте и покушавају разна средства, па ваљда не би било на одмет када би се овај мој предлог хтео да уважи, тим више што не захтева које-каких великих жртава и потешкоћа.

Петар Ј. Миловић.

БИЉНЕ БОЛЕСТИ И ШТЕТОЧИНЕ.

Пу а ђ¹⁾

(*Myoxus glis*)

Пуађ је глодар, као што су то и веверица, пољски миш, зец и др. Наш га народ на разним странама зове: *аух*, *ауа*, *ауаа*, *ауаа*. Тело му може бити око 15 см. дугачко, а реп око 13. Одога је обично пепељасто сиве боје, а одоздо беле. Длака му је мека и доста густа, а на репу још и врло дугачка, те му реп личи на реп у веверице. Има га у свима крајевима наше земље.

Код старих Римљана он је био веома цењен. Гађили су га по нарочитим парковима, које су засађивали буквама и храстовима, и које су ограђивали глатким зидонима, како не би могли пуађи да испуку. Унутра у парковима прављене су пуађима и рупе у којима ће се поравати и у којима ће се одмарати. Све су то Римљани радили, јер су месо од пуађа веома волели. Па оно и јесте заиста укусно. А пуађ се, кад се добро храни, може веома добро угодити.

И док су тако Римљани радили, наш народ гледа на пуађа са презирањем, јер његово месо сматра као нешто нечишто, а од самога пуађа трпи кадгод врло велике штете, као што је случај и са *Алексом Васиљевићем*, земљорадником из Радобује, који је био принуђен да се обрати чак и Пољопривредном Друштву и да пита за упутства како да се бори против тога штеточине. Али пре него што бих рекао средства која се употребља-

¹⁾ Одговор на питање *Алекса Васиљевића*, земљорадника из Радобује.

ПОДЛИСТАК.

Мангулица

Sulla Mongoli — mangulica, Obrenović Miloš

У Топчидерској Економији чињен је покушај 1901. год. са гојењем овог свињчета. По наређењу Министарства Народне Привреде послато је из Бисоке Ржане (окр. Пиротски) један ушкопљен вепар и крмача од по две године старости да се у Топчидерској Економији изврши покушај *гојења*. Вепар је тежио 40, а крмача 36 кгр. жива мера. После 7 месеца обилног хранења кукурузом и јармом, вепар је тежио 68 а крмача 64 кгр. жива мера. Од оба грла добијено је 20 кгр. масти. Констатовано је у поднетом извештају Министарству: да је месо доста крто и проткано машћу; да је сланина врло чврста (жилава) и при топљењу остаје много отпадака (чварака), да им је кожа необично дебела и да би једини начин исправке ових свиња био могућ: да се у планинским крајевима где се ове свиње гаје, засејава што више кромпира за исхрану свиња, пошто у овим крајевима влада редовно оскудица у зрнастој храни;

да се врши поправка шумадијском расом свиња и на тај начин створи сој, који би давао доста и доброг меса и сланину за сушење.

Овим досадањим излагањем о мангулици доказали смо: да су преци, па и потомци нашег домаћег свињчета од мангулице (San-Sulla Mongoli) и да је погрешно мишљење неких сточара да је мангулица чисто мађарска раса свиња. Могуће је да су и Мађари сеобом донели мангулицу у данашње крајеве Мађарске. Али, као што смо видели, или није имала услова за напредовање, или је било других сметњи, те се није могла одомаћити и развити своје особине као код нас. За то се с правом може тврдити: да је мангулица чисто српска раса свиња, која је своје одличне особине испољила у шумадијској раси свиња, којом је поправљено и мађарско свињче. То се најбоље види и из факта: што је додир појам о мангулици очуван у нашем народу, и што за свако лепо свињче наш народ каже: „права мангулица“.

На реду је да поставимо питање: да ли шумадијско свињче — преставник облагорожене мангулице — задовољава у свему потребе наше земље?

Предратна Србија ни у једној сточарској грани

вају против пуаћа, да кажем још нешто о његовом начину живота.

Преко дана пуаћ борави склоњен у неко шупље дрво или у какву рупу у подножју дрвета или у неку пукотину од стене или у гвезду какве врвце или свраке, а тек кад наступи сумрак излази да тражи храну. У пузању по дрвећу окретан је као и верерица. Па одлично скаче и с гране на грану. Преко целе ноћи он се не смири, већ трчи и тражи храну. А једе: *лешиње, орахе, жир* од бунке и хроста, *кестење*, па и све *слашке сочно воће*, као трешње, крушке, јабуке, шљиве и друго. Али пуаћ је и месојер, те хвата и све ситније животиње и једе их. А особито воли тиће и тичија јаја. Веома је прождрљив.

Али ни пуаћа не птеде друге, веће животиње слободне природе, као твор, куна, ласица, дивља мачка, буљина, сова.

Крајем лета пуаћ поче скупљати и зимницу, коју слаже опет у неко шупље дрво или какву другу већу рупу. А много пре него што ће га изненадити јача зима (у октобру, па чак и у септембру у брдским крајевима) повуче се он у своје још унапред спремно склониште и смири се. Најчешће се више њих склони на једно место. И тако се успавају. Само с времена на време буди се пуаћ преко зиме и узима понешто од хране, али и тада то не чини без икакве свести. Из зимскога сна буди се тек крајем августа. На тај начин пуаћ проведи у зимскоме сну пуних 7 месеци.

Борба против пуаћа врши се на више начина, које ћу овде приказати, и разуме се да ће свако употребити онај начин који му за његове прилике буде боје најгоднији.

Прво, може се причити мачка да их хвата.

није уживала тако леп глас глас као у свињарству.

Овај лепи глас са пуним правом можемо рећи стекла је шумад. раса свиња. Према својим добрим особинама шумадјско свињче убрајамо у облагорођене свиње. Истина да се споро развија, но та спорост не може се сматрати као махна; напротив при спором развијању снажи се, постаје издржљивије и отпорније заразним болестима. Зато успева у свима крајевима и под неповољним привредним приликама, па и у оним местима, где нема велике неге, где се исхрањује по њивским стрџиштима, шумама, пањацима, крчевинама и млакама и где често презими у пољу под каквим наслоном.

Шумадинка је свињче, које даје највише масти а нарочито добре и укусне сланине која је чврста и често дебела 10—20 см. У том је погледу ненадмашна и нема такмаца. Месо јој је крто, проткано машћу, те се много тражи за прављење саламе.

Овако шумадјско свињче задовољавало је потребе земље све догдје, докле трговинске прилике и нови трговински утовори са другим државима нису из основа изменили дотадањи начин

Друго, може се пуаћ сачекати на месту, где најчешће долази и пушком убити. Потом се пуаћ може намамити у *клопке* и *мишоловке*. При томе се могу употребити оне исте врсте клопки, које се употребљавају за хватање и других штетних омањих сисара, као творава и пацова.

Али ни клопка ни мишоловка не сме се осећати на неку животињу која је пре тога хатана, јер пуаћ то осети и тада не иде у клопку. Анарпат се намешта тамо куда пуаћ пролази, у подножју дрвета или у рачви. У клопку се ставља као мамац зрело воће, јаја или суво грождје. Па пуаћ иде врло радо и на конопљано семење. Ако се тиче јабука, онда је у клопку боље ставити крушку и обратно. Јер ако се у клопку стави исто воће које је и на дрвету, на које се клопка поставља, онда ће се пуаћ теже моћи примамити. При томе се мора pazити да се рукама готово не додирне мамац, јер ће иначе то пуаћ осетити и на такав мамац неће ићи. Исто тако, ако је већ у клопку један пуаћ би ухваћен, онда се та клопка мора врућом водом попарити, да би се ослободила мириса ухваћенога пуаћа, иначе други неће на њу наћи.

Врем вели да се може узети и буре, па ставити у њега воћа, донекле га закопати у земљу и на њему оставити одозго само један улаз, у виду цеви, не велики, али тако удешен да животиња у буре може да уђе, али да из њега не може да изиђе. Тај улаз мора бити удешен на форму улаза у кош за хватање риба или у мишоловке. Тим путем може већи број пуаћа одједаред да се ухвати.

Исто тако пуаће треба потражити у јесен и у зиму и по местима где се они могу склонити

трговине и извоза свиња из Србије и уз то изазвали потребу, да се у самоме начину производње и одгајивања свиња учине извесне измене и да се запатништва, начин производње, гајење и гојење свиња, упуте правцем, којим би се поред подмирења домаће потребе могли потпуно задовољити захтеви ново-будуће трговине свињама односно свињарским производима, За то у пределима кукурзани: Морави, Посавини, Мачви стварају се раностасни сојеви свиња на тај начин што су: државне економске установе, па и трговци извозници, набављали енглеске прве нерастове (Беркширце) и раздавали народу у циљу парења са крмачама шумадјске расе.

Како је повољно утицало беркширско свињче на побољшање нашег домаћег соја у долини Велике Мораве (од ушћа Мораве у Дунав па до Сталаћа) у Ресави, Мзави, па и Пеку (Звижду) најбоље се огледа из облагорођевој *црној енглеској моравки*. Она је мирна, питома, има широке облике тела, јаке ноге, развијене бутове; гојазна је као и шумадинка, мачванка или наше обично домаће свињче; даје доста масти и сланине; месо је укусно и врло добро за прераду (саламе); из

јер их је тада лако ухватити, пошто се налазе у стању зимскога сна.

Поједина дрвета (вошке) могу се бранити од пуаха и на тај начин, што се стабло обавије: једним поширим прстеном круте а глатке хартије по којој пуах не може да се пуже.

Недељко Дивац.

НАШИ ДОПИСИ

Пољопривредна Подружнина у Сенти.

Нема још ни године дана како је у граду Сенти (Бачка) организована Среска Подружнина Српског Пољопривредног Друштва; та млада Подружнина захваљујући свом енергичном председнику Г. Сави Вујићу, а и целом Управном Одбору, свесном своје дужности — рад на унапређењу пољске привреде у овом крају — сместа је енергично почела тај свој рад.

Управу Подружнине у Сенти сачињавају највише и најнапреднији пољопривредници тог места, који већ добро познају своје економске прилике, те услед тога Управи није било потребно тражити пута за свој користан рад, а она је сместа кренула правим и сигурним путем.

С самог почетка, поред читавог организационог рада, Управа Подружнине обратила је пажњу на оваку важну грану пољске привреде, као што је сточарство, које је одавно било познато као напредно и рационално.

Ради унапређења сточарства, које је за време рата било знатно оштећено, Управа Подружнине одлучила је да приреди једну велику изложбу

— вешар стоке: која је и била уз помоћ Српског Пољопривредног Друштва-приређена и врло добро успела.

Завршивши са успехом овај први свој задатак, Управа је неуморно продужила свој рад унапређења пољске привреде ширењем културних знања у народу путем растурања стручних пољопривредних књига, брошура, новина, а такође саветом и поучком по свима грађана пољске привреде.

Услед великог интересовања пољопривредника за сваковрсна хемијска гнојива били су предузети кораци и уређене огледне парцеле и то са: суперфосфатом, калијевом сољу, чилском шалитром, те свакојаким смесима на имањима чланова удружења те су том приликом били дати потребни упутји за употребу поменутих гнојива.

Осим културно просветног рада Управа Подружнине почела је рад и у правцу набавке за своје чланове потребних артикала

Као сезонски артикл потребно је било набавити суперфосфат за ђубрење под озиме усеве; што је Управа са успехом извршила. Више вагона суперфосфата било је набављено и својим члановима подељено и то потпуно доброг квалитета и по најнижој цени.

Истовремено појавила се и потреба за растураче за вештачко гнојиво и то у већој количини, а пошто ове машине нису још биле познате у овом реону у довољној мери, требало је рад истих на очигледан начин испробати.

Тада је управа Подружнине одлучила да се испита рад поменутих машина, да се позову сви искуснији пољопривредници и стручњаци, те да се рад машина на лицу места процени, боља машина изабере и препоручи својим члановима.

држљива је при транспорту, здравља одличног; плодна; задовољна са лошијом храном и мањом негом. — Због ових лепих особина стекла је добар глас и заузима угледно место на страним тржиштима, јер је извозници радо купују.

У овом истом правцу — за унапређење свињарства — раде одгајивачи у Војводини, Барани, Славонији (околина Осека) и једном делу Хрватске. Велике запате мангулице укрштају са црним енглеским свињчетом (Беркширцима) и створили исто тако нов запат црних свиња (као наша црна моравка) са вредно добрим одликама (брзо се развија, крупнија од мангулице садржава особину гојазности и доброг здравља).

Чињени су покушаји да се одомаћи сој белих енглеских свиња за месо (Јоркшираца), али овај покушај само је местимично у маломе успео, јер јоркширско свиње веома је осетљиво и према болестима подложно; није за пецачење, захтева добру негу, обилну храну, добре чисте, и здраве свињарнике и за то се брзо изметне и закрља. Са тога, бело енглеско свиње није имало никаквог утицаја ни у погледу раностасности ни у погледу производње финог меса.

Завршујући ова излагања о мангулица доказали смо:

1. Да је мангулица предак нашег домаћег свињчета.

2. Да у предратној Србији има три облагорођена соја свиња: *шумадинка*, *моравка црна енглеска* и *маванка* (са масном чекињом).

3. Да се ови сојеви свиња у главне налазе и у осталим покрајинама Краљевине С. Х, С. изузев Западне Хрватске и Славоније где се гаје свиње за месо као и у оним местима појединих покрајина, где је јача производња кромпира.

Уврћујући: да наше домаће свиње, нарочито оне познате под именом шумадинке, моравке црне и мачванке, представљају врло добар запатнички материјал и да оне потпуно могу задовољити потребу на кланицима и као свиње за извоз у живом стању, — ваља тежити и радити: да се одбирањем — селекцијом — прилодних грла из тих сојева и пажљивим прилагођавањем, развија и побољшава домаће свињарство квалитативно и квантитативно.

Испитивање рада машине извршено је било на имању Председника Подружја не г. Саве Вујића, а у присуству државног економа В. Тарасова, те су том приликом сви присутни били упуњени у руковање с истом машином.

Након овог испитивања рада машине, Управа је одмах наручила неколико комада растурача гнојива, који су били члановима Подружјине подељени.

Сада ће Подружјина, пошто је добила кредит од стране Пољопривредног Друштва у Београду, — продужити свој рад у правцу набавке свега потребног за своје чланове.

Како се види млада Подружјина у Сенти почела је енергично рад, остварујући свој главни задатак унапређење пољопривреде у овоме региону, те да путем задругарства изведе своје чланове на прави пут пољопривредне културе, да њима помаже у свим погледима, пружајући савет, поуку и помоћ.

Сента 1925 г.

Државни економ,
Империјал-агроном В. Тарасов.

КЊИЖЕВНОСТ.

Успешно гајење конопље. Издање Делегације Произвођача Чилске Шилтре у Београду.

Ова мала књижица — свега 19 страна — написана је врло просто, јасно, приступачно (популарно). За то може да служи као практична поука за сеоске — мале произвођаче конопље. У књижици кратко се говори о општим погодбама за успешно гајење конопље; о припремама за сетву конопље, т. ј. о плодороду, хубрењу, обрађивању земље, избору семена и самом сејању; о неговању конопље и о њеној жетви. — Можда би било жељено, да се у овој „практичној поуци“ изложило мало опширније, особито о хубрењу конопље. Док су наши произвођачи навикли у главном на употребу шталског хубрива и док у многим местима и са већом културом конопље, напр. у Русији, шталско хубриво готово се примењује само једино, без вештачких хубрива, и при томе даје врло добре резултате, — требало је и овде опширније говорити најпре о шталском хубриву, као универзалном и — особито за мале произвођаче, најдоступнијем и највештачијем хубривном средству. Ширење вештачких хубрива, особито на селу, може ићи само полако, опрезно и најбоље путем непосредних практичних опита, прво у малим размерама. Особито опрезно може се препоручити хубрење конопље кречом, јер оно може да учине донекле штетно на каквоју конопљаног влакна.

Д-р Т. Јовић
професор Универзитета.

Шећерна репа, написао Борђе Муачевић. Књига за народ. Изд. Матица Српска. Свеска 155; Нови-Сад, 1925., стр. 80.

Књига г. Ђ. Муачевића о шећерној репи врло добро је примљена у читалачком свету Краљевине

С. Х. С., и као популарна књига, она то за-служује. Сва питања културе шећерне репе додирнута су у књизи г. Муачевића са довољним знањем предмета и са искуством стеченим у пракси по овом питању. Можда само у питању примењивања вештачких хубрива и г. Муачевић грешит тиме, да свуда препоручује мало претеране количине ових хубрива, док би — за практичан успех — боље било, да препоручује мање количине, особито у почетку увршења ових хубрива у праксу, као што је то случај у неким деловима Краљевине. Особито изазива сумњу примењивање великих количина калијевих хубрива, па и чилске шалитре заједно са стајским и са зеленим хубрењем. Ово питање потребно би било расправити опширније — пре свега путем тачних и многобројних местних опита на огледним станицама и на већим угледним имањима, која се баве са културом шећерне репе. Ово питање мора бити проучено не само технички, него и економски — у смислу рентабилности. Ипаче и успех пропаганде вештачких хубрива неће бити сигуран. — Да поменемо још неке погрешке или нејасности у изразима аутора: о *корену* (стр. 8) говори се нејасно и нетачно; *корен* није „задебљали најнижи део стабла“, и лише не може да истера „из тог задебљалог корена“, више би требало казати о „браздама“ на корену, као важним — и за селекцију — и за морфолошко познавање; неправилно је ботанички казати, да *сорти* имају *аповрстје* (стр. 10 и 11); није zgodно изражено, да „те сорте настале су *које селекцијом, које укрштањем*“ (стр. 12), као да су селекција и укрштање неки различни и независни начини стварања сората; сигурно је да репа не може успевати и на доброј земљи при сејању репе иза р-пе (стр. 14); нема потребе тврдити, да је „шећерна репа састављена, као и све друге биљке, из 10 разних састојака“ (стр. 18), особито кад се додаје, да „она треба да нађе у земљи све те саставне делове“, јер ако се говори овде о хемијским елементима, то и у шећерној репи, као и у свакој другој биљци, у природним условима има у саставу много више елемената, и ако случајних, неважних за културу, — а оно се говори о главним, најважнијим састојцима, те је и њихов број мањи; није тачно, да веће — од 200 до 300 м. ц. — количине стајског хубрива под шећерну репу „остаће неискоришћене“ (стр. 20), јер не можемо рачунати само на једну културу у искоришћавању стајског хубрива, — а осим тога ово питање је местног карактера; норме за Лаухштедт, нису норме за свако друго место; сумњиво је, да „заоравати стајско хубриво треба на 27 до 30 см.; боље је заоравати само на половину ове дубине и то тако, да и при преоравању заораног поља на дубину 27—30 см., слој стајског хубрива остане опет у средини, т. ј. на дубини око 15 см.; говорити о зеленом хубрењу требало би на прво место ставити лупине а не такву биљку, као црвена деловина, која има већу вредност у другој при-

мени, а не и за зелено ђубрење; можда сигурније је не препоручивати (стр. 37) прво проређивање шећерне репе само на једну биљку, а чинити то при другом, коначном проређивању, кад је слика јаснија: која је од биљки јача и сигурнија; „зрелост“ репе је само техничка, а не ботаничка, физиолошка, то би требало јасније подвући, кад се говори о „дозревању“ репе; у одељку о селекцији репе и произвођену елитног семена није ништа поменуто о абнормалним анализама семенике репе....

Али ми наводимо ове наше белешке, делом чисто редакционог карактера, само за то, да аутор, ако он то призна за оправдано, и ове нејасноће или нетачности исправи у новом издању своје књиге,

Д-р Т. Аног,
професор Универзитета.

ГЛАСНИК.

Господин Министар Пољопривреде и Вода решио својим Бр. 37.495/V. од 7. октобра ове године изводео је донети решење о продаји воћних садница (калемова), воћних младича дивљачица, дрвећа, шибља и четинара произведених у државним лозним и државним воћним и лозним расадницима ове јесени и с пролећа 1926. године у следећем:

„Да ове јесени 1925. и идућег пролећа 1926. године, продајна цена у свима подручним министарствима расадницама има бити и то:

I. Воћним садницама калемовима:

1) *Јабучасто воће*: јабукама и крушкама по 10 дин. комад, а дуњама и мушмулама по 6 динара комад;

2) *Ковшичаво воће*: трешњама, марезама, вишњама, кајсијама и бресквима по 12 дин. комад. Окалемљеним шљангама 10 дин. комад, а произведеним из Јадована по 5 дин. комад;

3) *Језгрasto воће*: окалемљеном дуду по 5 дин. комад. огрозда, малине и рибизле по 2 дин. комад. Бокор јагода 0.20 дин. комад.

Све означене врсте воћа сем огрозда, рибизле, малине и јагода продаваће се по напред уговореној цени са образованом крупом, било ма кога облика.

II. Воћним младичама — дивљачама:

Цена воћних младичама — дивљачама, ма које врсте биће 0.50 дин. од комада.

III. Садницама јужног воћа:

Нарањама 10 дин. комад, смоквама и шипцима (нариви) по 3 дин. комад.

IV. Дрвећу, шибљу и четинарима:

1) Липама по 4 дин. комад.
2) Багрему и гледичији од 1000 ком. по 100 динара;

3) Обичној смрчи, црном и белом бору, јелама и тујама по 5 дин. комад.

Цене ће важити у месту испоруке т. ј. у самом расаднику, а вађење, паковање и подвозне трошкове носиће сами поручиоци. Управници расадника водите строга рачуна, да се поручиоци оптерете само са стварним издатцима.

Ове цене за горе побројане расадничке производе важиће само кад се они набављају за личну потребу.

Препродавцима се побројани расаднички производи не смеју ни у ком случају издати.

С тога ће управници расадника, у случају потребе, нарочито кад појединци траже већи број садница или младича, проверавати преко државних и општинских власти, да ли се оне траже за личну потребу. У случају велике потрошње управник ће смањити број пропорционално према целокупном издавању тако, да што више лица буду измирена и задовољена са поручбинама.

При крају јесење и пролећне продајне сезоне, управник расадника поднеће ми детаљан преглед о бројном стању продатих производа, у току ове јесени и идућег пролећа по врстама и сортама, са назначењем имена лица, којима је издато.

Сва ранија издата наређења по овоме, престају важити од дана саопштења овог наређења управницима расадника*.

Начелник
Одељења за Виноградство и Воћарство
Бол. В. Раковић.

Освећен је темељ новој згради Министарства Пољопривреде и Вода. — У суботу 23. октобра ове године освећени су темељи нове зграде, коју Министарство Пољопривреде подиже за себе односно за своја надлежства у Београду.

Више од 42 године, од како постоји Министарство Пољопривреде се потуцало по туђим зградама, па је крајње време било да и оно до своје властите куће дође. И то ћемо време ускоро дочекати, јер су темељи, који су већ ударени, најбоља залога, да ће и цела зграда, можда још у идућој години у ово време бити готова.

Зграда Министарства Пољопривреде и Вода, поред које се зна и зграда Министарства Шума и Руда, биће једна од највећих и најлепших грађевина у Београду и коштаће око 80 милиона динара. Она ће подиже на лепом и угледном месту сприну Војне Академије, те ће бити и један леп украс Београда.

Освећењу темеља присуствовао је Г. Министар Пољопривреде и Вода, заједно са Министром Шума и Руда, затим све чиновништво једног и другог Министарства, многи народни посланици и мноштво других угледних гостију.

Приликом освећења зграде одржао је у име чиновника један говор г. Д-р Вел. Н. Стојковић, начелник Министарства, који је између осталог пожедео да „нова зграда буде весник бољих дана, већег напретка и сјајније будућности наше пласке

привреде, и да она отвори једну нову еру конструктивног, савременог и систематског рада на подизању и унапређењу пољске привреде“.

Ми бележимо са задовољством ову свечаност у нашем листу са жељом да ускоро видимо и целу грађевину довршену.

† **Хаџи Сабије**, доживотног секретар Пољопривредне Академије у Паризу и уредник француског пољопривредног журнала (*Journal d' Agriculture pratique*).

Француске пољопривредне новине доносе туђу вест да је њихов стари колега, чувени пољопривредни публицист Хаџи Сабије, познат и многим од нас, умро у 80. години свога живота.

Још у младим годинама као ученик чувеног агронома Барала, помагао је овоме у уређивању пољопривредног речника и као секретар редакције на уређивању пољопривредног журнала, који је потом од њега и наследио и до смрти уређивао.

Био је талентиран пољопривредни публициста, што му сви француски пољопривредници признају и брашног страсно, снажно и убедљиво интересе пољопривредника не само кроз своје новине, него и на многобројним скуповима и народним и међународним.

У 1913. години изабран за доживотног секретара Пољопривредне Академије у Паризу, чији је члан постао још у 1894. години.

Он је био главни иницијатор и организатор међународних пољопривредних конгреса и генерални секретар Међународне пољопривредне комисије.

Поред уређивања мало час поменутих пољопривредних новина, и писања многих лепих чланака по разним пољопривредним новинама и часописима, Х. Сабије је написао и неколико дела од којих су му нарочито цењени: *Пољопривредни кредит у Француској*, пољопривредни речник под именом *Omnium agricole* и *Пољопривредну енциклопедију*.

Хаџи Сабије је волео Србе и свагда се за њих интересовао и чинио им је кад код је што могао, те и потписати, који га је лично познавао, сматра за своју дужност да се са ово неколико речи одужи његовим сенима и да пожели мир пепелу његовом.

Д-р В. Н. Стојковић.

Саднице воћа у Далмацији за продају. — Државни лозни и воћни расадник области дубровачке — Чибача имаће ће ове године за јесенску и пролетњу садњу расположиво већи број окалењених воћних садница и уресног грмља.

Цене окалењеним воћним садницама утврђене су од Министарства Пољопривреде и Воде, те варирају од 3 до 12 динара.

Превоз воћних садница држ. жељезницама је бесплатан.

За даљња упутства обратити се управи расадника.

ЗАПИСНИК

41. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, држане 14. октобра 1925. год. у дому друштвеном у Београду.

Били су присутни г. г.: председник П. Т. Тодоровић, п. председник Д-р Т. Митровић и чланови: А. Рашковић, С. Паргоњић, С. Ратковић, Б. Станисављевић, Н. Ж. Петровић.

Председавао председник г. П. Т. Тодоровић. Бележио секретар г. М. Б. Дамњановић.

I.

Прочитани су записници:

1) Бр. 9649/9746 — XXXIX и XL седнице Управног Одбора, и

2) Бр. 9725 XXVII седнице Хајживеог Одбора. — Одбор прима прочитане записнице

II

Мишљења Набављачког Одбора:

1) Бр. 8818. По понуди Руђера Давида, из Болоње, за семе детелине и луцерке. — Усвојено је мишљење да се траже мустре, цене и услови плаћања.

2) 9795 По понуди П. Миљовића из Марибора за комисион вивских филтра — усвојено је мишљење да се прима у комисион.

3) По понуди Банатског Савеза Срп. Земљ. Зауруга за трајере Јла — усвојено је мишљење да се откупе.

4) Бр. 9754 По понуди Фаркера за сејалице — одлучено: да се тражи цена од Плуга Д. Д. који је Друштво раније лиферовао такве сејалице.

5) Бр. 8663 По понуди П. Миљовића за плугове — усвојено је мишљење да се траже цене.

6) Бр. 9809. По извештају да је примљен суперфосфат — усвојено је мишљење да му продајна цена буде 1.40 динара.

7) Бр. 9862. По извештају да су примљене муљаче — усвојено је мишљење да им продајна цена буде по 1.000 динара.

8) Бр. 7748, 8717, 8752, 8819, 8820, 9473, 9499, 9618, 9709. — По понудама: А. Бира за рафињу, М. Сорди за сиршете, Мунк А. Д. за коштану брашно, Басна за градинарско семе, Плуга Д. Д. за плугове и дрљаче, Енглеско-Југословенског Трговачког А. Д. за семке и крунчае, В. Штајнхедера за ливадске траве, С. Ђурчића за плугове и Банатског Савеза Срп. Земљ. Зауруга за семке, — усвојено мишљење да се одбину пошто Друштво има довољне количине.

III.

Мишљења заступника инспектора за Подружине:

Бр. 9466 По молби Подружине из Жабља у Бачкој, да се прими у састав — усвојено је мишљење да се прими у састав, пошто је испунила услове.

2) Бр. 9640. По писку Ј. Тошића да је спречен послом и да не може да изврши преглед Подружине у Лесковцу. — Одлучено да се г. Тошић понова замоли да изврши преглед кад буде имао времена, али то да буде што скорје.

IV.

Узете су у претрес неизвршене тачке програма рада за ову годину, па је одлучено: по 2, да се упути питање секцијама за мишљење;

по тач. 3, одлаже се за наредну годину;

по тач. 13 и 14, да се није јавила ни једна Подружина ни Омладинска Дружина;

по тач. 15, да се не може извршити пошто нема материјалних средстава;

по тач. 27, да се о Слави приреди изложба далматинских вина, према ранијој одлуци и печарских производа, ради чега ступити у споразум са Одбором изложбе вина — Шибеника, и Срп. Печларског Друштва из Београда;

по тач. 28, да се не може завршити док се не дође обавештење

V.

Бр. 9685. По понуди г. А. Г. Јовановића да Друштво приреди друго издање његове књижице „Ирада Качкаваља“. — Одлучено: да се понуда не може усвојити, пошто нема финансијске могућности.

VI.

Предлози и саопштења:

1) По извештају да је оштампана „Земљорадничкова Читанка“ и да писцу треба исплатити хонорар и дати награду у књигама. — Одлучено:

а) да се писцу исплати хонорар за 126 страна у суми од динара 3937 50, и да му се да на поклон 25 ком. књига;

б) да се пошаље по један примерак добротворима, у суми чл. 9. Правила;

в) да се пошаље по један примерак Подружницама за њихово читање и по један примерак оба, пољопривредним референтима на поклон, и да се замоле да припреме претплатама и пошаљу новац;

г) да се пошаље по један примерак свима Савезима Земљорад. Задруга и да се замоле да откупе извесан број, и

3) да се укочи 20 ком. за чланове Управе, библиотеку Друштва, Муз. Пољопр. и Вода и Народну Библиотеку, а чиновницима да по један примерак не укочијени.

2) Бр. 9496. Прочитан је одговор г. М. Обреновића да није у могућности да поднесе тражене издатке, за комисијски преглед његове сејалице. — Одбор прима знању.

3) Бр. 8936. Прочитано је писмо Аустријског Посланства којим моли да се скрене пажња нашим пољопривредницима да набављају прилоду и радну стоку у Аустрији и да се обавести о корисним мерама којим би се постигао овај циљ. — Одлучено је: да се Посланство извести да ће се тај циљ најбоље постићи путем огласа.

4) Бр. 9804 Прочитана је депеша из Куманова којом пријатељи пољопривреде извештавају да су обновили рад окр. Подружине. — Одбор прима знању.

Са овим је седница закључена.

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР ЗА 1926. ГОД.

Готов је, и може се добити код Српског Пољопривредног Друштва у Београду (Немањина улица бр. 11), код свих пољопривредних подружница, свих државних економи, управника дозних расадника, областних пољопривредних референта и осталих пољопривредних установа.

ЦЕНА МУ ЈЕ 8.— ДИНАРА.

Поред тачно уређеног календарског села за православне, римокатолике и муслимане, поучни део календара садржи низ врло корисних и савремених чланака писаних од признатих пољопривредних писаца и научника српских, хрватских и словеначких, са потсетником, у коме су многобројни подаци из свих пољопривредних грана, и додатком у коме су обавештења о пољопривредним установама у нас и у целој држави.

Календар носи и најновију слику Њ. В. Наследника Престола Петра, у шумадијској одељи, и илустрацију је многим другим сликама у тексту.

Готов је књига 1 Део

Паје Т. Тодоровића

УСПОМЕНЕ ИЗ ЖИВОТА

и може се добити преко Срп. Пољопривредног Друштва

Цена је 10 дина.

НА ЗНАЊЕ!

Српско Пољопривредно Друштво има:

	Дин.
Тријере Хајдове 1/1	2.800.—
встречање домаће са 8 сита	2.200.—
Хофхер-Шранц са 12 сита	2.600.—
муљаче за гроње обичне	1.150.—
пресе за гроње од 180 лит.	3.700.—
" " " " 150	3.400.—
" " " " 100	2.100.—
" " " " 75	2.000.—
" мале за малину, парадајз и др.	300 у 220.—
Калимистар Бернардов са терајајма	700.—
сечке за репу „Триумф“	1.225.—
сечке за сено, пашу и сламу — мање (Церс)	650.—
сечке за сено, пашу и сламу — веће (Лаци)	1.500.—
крупњаче „Кине“ са 1 клип бие ветрила	1.100.—
Калциум цијанамид (само на 100 кгр)	400.—
широмери	50.—
семе луцерке — гарантовано чисто	30.—
семе енглеског рајграса	20.—
семе експарете	12,50
калциј метабисулфат	30.—
азбест	50.—
желатина	80.—
сумпор у шипкама (100 ком.)	30.—
плуг Саков № 5 (Е 6)	700.—
" " " " № 6	800.—
" " " " № 4 (са 1 точком)	500.—
" " " " обртач V 5 са 1 точком	800.—
" " " " кољечница	850.—
дрљаче Сакове дводелне теже	750.—
" " " " троделне лакше	900.—
" " " " дводелне лакше	600.—
Ебулиоскови малиган	600.—
брзопекући бакарни казан од 120 л. за ракију, на токовима	10.500.—
патент тегле од 1 Л.	14.—
" " " " 2 Л.	23.—
тегле за мед од 1 кгр. са метал. поклопцем	12.50
" " " " " " " "	7.—
" " " " од мајолике 2	18.—

Набавка је завршена у ограниченим количинама, а бог чега треба благовремено наручити извршити.

Семе пшавемо најмање 10 килограма, а тегле најмање 6 комада.

Поједици, при свакој поруци, треба да пошаљу половину њене вредности у напред.

На кредит (отворен рачун) узимати само оно што ће се сигурно, у току dotyне сезоне, продати, пошто се наручене справе, семе и други материјал неће врати примати.

За групније пошиљке увек тачно означити најближу железничку или паробродску станицу, а за ситније, најближу трговану пошту.

37.—7

Пољопривредници, ширите ваш лист

„ТЕЖАК“

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУТСТВО СЕСрп. Пољопривредно Друштво
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

На основу највишег решења од
априла 1869. г. пресписку друштва
поши пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

За С. П. Друштво власник, ПРЕДСЕДНИК, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 46.

БЕОГРАД, 15. НОВЕМБАР 1925. ГОДИНЕ.

Година LII.

ЦЕНА ЛИСТУ

За Краљевину Срба, Хрвата
и Словенаца:

— НА ГОДИНУ 20 дин. —

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

НА ГОДИНУ ДАНА 45 дин.

ЦЕНА И ПОШТИНА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У
ПОДА ЦЕНЕ.

ПРИМАЈУ РУКОПИСИ СЕ НЕ ВРАЉАЈУ

ПРЕТПЛАТА СЕ ПОЖАВЕ УЗЕДАНУТ ЗА
ЦЕЛУ ГОДИНУ.**Пред трговачким уговором са Чехословачком.**

У Српском Пољопривредном Друштву одржала се у прошлу суботу 7. новембра конференција свих секција, а поводом позива Министарства Трговине и Индустије, да Друштво изнесе своје жеље и погледе на трговачки уговор, који наша држава има ускоро закључити са Чехословачком.

Ми ћемо накнадно саопштити резултате те конференције читаоцима *Тежака*, а овом приликом желимо да по том важном уговору проговоримо неколико речи.

Ако мало загледамо у раније статистичке податке нашег извоза у Чехословачку и чехословачког увоза у нашу земљу добијамо оваку једну слику о међусобном промету добара у тим двома земљама.

Вредност нашег извоза у Чехословачку у динарима:

1922	1923	1924
299,264.853	629,115.387	943,747.132

Вредност Чехословачког извоза у нашу земљу у динарима:

1922	1923	1924
1.277,947.419	1.537,580.361	1.649,780.340

Из горњих цифара види се да вредност чехословачке увезене робе у нашу земљу премашује далеко вредност извезене наше робе у Чехословачку. Ситуација се истина из године у годину поправља у нашу корист, то јест наш извоз у Чехословачку се повећава све више и више, али ипак видимо, да је и у овој последњој години (1924), када смо имали у опште активан трговачки биланс, ипак наш извоз у Чехословачку скоро два пута мањи по вредности него ли чехословачки увоз у нашу земљу.

Да потражимо мало објашњења услед чега смо ми у погледу нашег извоза у Чехословачку тако пасивни.

Пре свега наша је земља великим делом била за дуго време окупирана од непријатеља, те се народ задовољавао за то време са најмањим потребама, трошећи од разноврсне робе оно што је имао и не принављајући скоро ништа. После ослобођења појавиле су се многобројне потребе у свакој врсти робе и Чехословачка, која није била окупирана и чија су индустријска предузећа била потпуно сачувана, била је у могућности да велики део тих наших потреба задовољи увозом своје робе. Наша земља је требала ради своје обнове много материјала и тај се материјал морао увозити са стране, јер га у земљи није било у довољној количини, док с друге стране, благодарећи трима узастопним сушним годинама, ми као пољопривредна земља нисмо имали у довољној количини пољопривредних производа за извоз, те смо услед тога били не само према Чешкој него у опште пасивни у погледу нашег свеукупног извоза све до 1924. године.

У години 1924. наша се ситуација потпуно мења, јер од једне пасивне земље у погледу трговачког биланса, ми постјемо једна активна земља, то јест вредност нашег извоза премашује вредност нашег увоза. Па и у тој години видимо да смо у погледу нашег извоза у Чешку пасивни према увозу чешких производа у нашу земљу и то у релативно великим размерама.

Не треба за то кривити Чехословачке, него се напротив треба старати да се та ситуација поправи, те да и наш извоз у Чехословачку бар приближно достигне чехословачки увоз у нашу земљу. Не треба их кривити у толико пре што се у трговини не може рачунати ни на сентименталност ни на братство, нити пак на политичке везе, па буди како оне биле тесне, него само на каквоћу и на јевтинићу робе. Овај ко понуди бољу, а уз то јевтинију робу, тај ће свагда имати више купаца односно потрошача, него обратно и то је једино старо правило, који се ни на који начин не може изменити.

Између разних других узрока томе што је извоз наших производа релативно мали у Чехословачку, наводи се и та чињеница, да је многим

нашим пољопривредним производима отежана прођа у Чехословачкој, било услед тога што тамо постоје забране за увоз многих артикала, односно што се тешко добијају дозволе за увоз, било услед тога што су чешке царине високе, те наши производи тамо тешко продиру, било најзад услед тога што наша роба није оне каквоће, као из других земаља, те за исту цену не може конкурисати странијо на чешком тржишту.

Предмет будућег трговачког уговора, који ћемо склопити са Чехословачком, има између осталог да буде и тај да се те постојеће забране било укину било регулишу тако, да се отежавају увоз наших производа и да се на оне артикле који су оптерећени великом чешком царином, а који нас и наш извоз поглавито интересују смање, те тиме и њихов увоз у Чешку олакша.

Пољска привреда је, морамо то нагласити, главно занимање нашег народа; она, односно њени производи сачињавају више од две трећине нашег целокупног извоза; она је извор наше неколике економске и финансијске моћи: она потстиче, покреће и одржава и наше занатство и нашу индустрију и нашу трговину. Једном речу обележје наше земље је пољопривредно и ми смо понајпре аграрна земља, коју чињеницу не треба никад сметати са умом, а нарочито при спровођењу опште привредне политике у нашој земљи.

Да би се пољска привреда могла несметано да развија и усавршава, њени производи се морају не само тржити у земљи, него и извозити на страну, јер их имамо у сувишку. Да би се пак осигурао добар извоз пољопривредних производа на страна тржишта, треба им не само отворити

ова тржишта него и каквоћом омогућити проћу односно куповину пред страном конкуренцијом.

Потребно је, дакле, путем трговинских уговора са страним државама осигурати нашим пољопривредним производима што већи број тржишта, па према томе и што већи број купаца, те да би се не само могло бирати оно тржиште, односно онај купац, где ће се роба моћи боље увовити него и да би се веће количине робе могле под повољнијим погодбама извозити из наше земље.

Пошто смо ми једна аграрна земља, а пошто су пољопривредни производи ти који сачињавају највећи део нашег извоза то и политику вођења преговора са страним државама треба тако подешавати да се тим производима првенствено омогући приступ под повољним погодбама на страним тржиштима.

Како опет већина држава са којима смо закључили или имамо скоро закључити уговоре има обележје више индустријско, а такав је случај и са Чехословачком и како се при вођењу преговора за добијене повластице на једној страни имају дати одговарајуће повластице на другој страни, то би тим индустријским државама, па дакле и Чехословачкој имали да дамо у накнаду за повећане царинске ставове у њиховој тарифи за извоз наших пољопривредних производа, повољније ставове у нашој царинској тарифи за увоз њихових индустријских производа.

Та пак потреба да се пољопривредним производима првенствено омогући приступ и на страни олакша продаја тржиштима, па макар то било и по цену наше индустрије, изгледа нам, да се бар при вођењу досадашњих преговора са страним државама или није имала довољно у виду, или се није

ПОДЛИСТАК.

Мангулица

Sulla Mongoli — mangulica, Obrenović Miloš

Али како је наше свињарство током светског упропаштено, те у народу још нема добрих крмача а нарочито нерастова, треба што више набавити прилодних крмача и верова расе мангулице из крајева у којима је очувана (Барање, Бачке, Славоније и Баната), па за тим прилодна грла расе беркширске (црни енглези) и створити што већи запат облагоурађивањем домаћег соја енглеским свињчетом, па подмладак раздавати општинама и добрим привредницима у циљу побољшања лошијег запата.

На послетку истиче се још једно важио питање из области свињарства: *правац производње и одгајивања свиња.*

Историјат развитка свињарства у предратној Србији може се свести у ово неколико редака:

Одмах у почетку стварања Србије под Карађорђејем и Милешем отпочиње трговина свиња са Аустријом и то мршавим свињама (палоцијом) Ова

је трговина била упућена најпре преко Шапца (Кленка) због олакшаног саобраћаја за Аустрију (Винервајштат). Доцније кад је подигнута жељезница Базјаш—Пешта, свињарска трговина кренула је Моравском долином извозној тачци Рам—Базјаш за Б. Пешту (Штајнбурух). Чим је подигнута жељезничка пруга Београд—Ниш Врања—Пирот и подигнута најкраћа веза са Пештом и Бечом, престао је извоз мршавих свиња. У свима кукурузним крајевима нагло су се подизали обори за гајење свиња и у највећем јеку вођена је трговина дебелим живим свињама са Аустро-Угарском све до 1906. г. Извоз је био тако интензиван да је заузимао прво место у нашем трговинском билансу.

За читави четврт века наш економски развитак имао је стално за основ трговински уговор са Аустро-Угарском. Природа тога уговора била је: да се наши трговински односи вежу искључиво за Аустро-Угарску. Под дугим и моћним утицајем тог уговора, однегована је читава генерација извозника, па и шири круг наше интелигенције са уверењем: да је Аустро-Угарска једини потрошач наше стокe.

умела или пак није хтела довољно да процени и уочи.

Напротив, изгледа нам, да се при вођењу преговора за извоз наших пољопривредних производа не траже онолики уступци, односно снижавања страних царина колики би могли и требали да се добију из разлога да би се наши царински ставови, који важе за увоз индустријских производа у нашу земљу одржали на што већој висини, те да се наша индустрија довољно заштити и потпомогне, па макар то било и по цену наше најглавније гране народног занимања, пољске привреде и њене производње.

Ако би се пошло са тога гледишта — а изгледа да се са таквог гледишта често пута полази — да је наша индустрија још млада и недовољно развијена, па да потребује веће заштите ради свог снажнијег полета, него пољска привреда чији производи у главном сачињавају намиринице, неопходно потребне за живот, које не потребују те заштите, јер ће се тражити и продавати па буди какве биле царине у другим државама, — много пре и много више него индустријски производи, — онда би то значило водити више индустријску него пољопривредну политику. Таква би политика, кад је реч о нашој земљи, била убитачна не само за пољску привреду него и за све друге гране занимања, па и за целу земљу јер кад пољска привреда у једној пољопривредној земљи застане у свом полету и развијању онда у таквој земљи ни индустрија ни трговина ни занатство не може цветати. Пољопривредници су не само произвођачи многих сировина наших индустрија него и највећи потрошачи производа и индустријских и

занатских и кад је њихова привреда у застоју, мора се осегити застој и у другим гранама производње и промета.

Кад се још воде преговори са државама, које и саме хоће да заштите своју пољопривредну производњу, да би је јаче у својој земљи развили и своје потребе својом пољопривредном производњом подмиривали, као што је то случај са Чехословачком и где ће се имати великих тешкоћа за добијање повољних ставова за аграрне производе, онда се још пре мора попустити на индустријским артиклима, односно снизити царине на ове, да би се за пољопривредне артикле могле постићи највеће могуће олакшице.

— Наставак се. —

ИЗ СТОЧАРСТВА.

Оплођивање код говеди.

У циљу што брже добијања подмлатка, или из недовољног разумевања или из нехата, дешава се код наших сточара да врло млада, нарочито женска грла употребљавају за приплод, тако да се често пута може видети врло млада јуница — тако рећи теле — да је стеопа.

Да се добије добар подмладак код говеди, поред избора здравих и добро развијених грла, треба и нарочиту пажњу обратити на доба старости грла, која ће се узимати за приплод.

Оплођивање се не сме вршити никакo са сувише младим грлима, ако се хоће да постигне успех у сточарству. Јер ако се млада грла сувише

Неуговорно стање између Србије и Аустро-Угарске, које је наступило 1906. год., упутило је и приморало наше извознике да својој стоци нају потрошаче на другим светским пијацама.

Наш извоз живе стоке кренуо је Југу (преко Солуна), али највећи део дебелих свиња клат је у клинџама, месо прерађивано и извозено на светске тргове.

Са променом пијаца мења се и начин одгајивања свиња. Анкета састављена од највећих наших стручњака, индустријалаца и трговала извозника на позив г. Министра Народне Привреде донела је ове важне закључке, који се тичу домаћег свињарства, поглавито правца будућег рада на тој грани сточарства.*)

1. „Да се поукама и обавештењем у саме гајењу узме други правац на име: да се хранењем и негом убрза пораст и стасавање свиња за гођење за 8, 12 а највише 15 месеца старости да се могу као добра роба употребити било у клинџама за прераду, било за извоз као живе.

2. Да клинџе прерађују од закљаних свиња:

спунке, сланину и саламу као главни, а маст као споредни производ од закљаних свиња.

3. Да су им за све ове прераде потребне младе свиње од 12 и 15 месеца подгојене, а тежине просечно 100 кгр. брав жива мера.

4. Да се одгајивање свиња намењене брзом порасту и гођењу ради продаје почињући од прасади па на даље врши у ограниченим и затвореним просторима; не пуштати на утрине и пашњаке да би се отклониле свињске заразе, и да се прасадима измалена не даје много кукуруза већ их привикавати на храну, која мање гаји а више убрзава пораст и дејствује на образовање меса као што су: кромпир, јечам, млечни отпадци и т. д.

5. Убедити одгајиваче да поред сигурне и скупље продаје свиња које брзо одгајају за клинџе, постигну већу добит на тај начин, што за краће време учине већи промет него кад свиње на досадашњи начин задржавају у своје запату по 3, 4 и 5 година и тек онда их подгојене продају, мислећи и varaјући се да ће на јачој ујојности и већој тежини имати веће добити којом би се надокнадили и већи трошкови и изгубљено време при таквом начину држања и гођења свиња“.

— Наставак се. —

*) Извештај Мин. Пољ. и Воде за 1907. г.

рано употребе за приплод, онда не само да таква грла заступају у порасту, већ дају и слабуљаво потомство. Код младих женских грла, која се рано употребе за приплод, дешава се и често тежак порођај, тако да и подлегну, и у место да имамо користи ми имамо штете.

Жар код свих животиња, па и код говеди, буде се раније — дакле често пута пре времена, него што би било саветно грло употребити за приплод. Ако се млада грла оставе сама себи то може да се деси, да јуница од $\frac{1}{2}$ — $\frac{1}{3}$ године старости, буде оплођена од бика исто толике старости. С тога је потребно да млада женска грла на паши и у стаји буду одвојена од мушких.

Што се тиче доба старости код бика, кад га треба употребити за оплођивање, зависи у првом реду од његове развијености. Мушка грла која брже стасају, могу се и раније употребити за оплођивање: од 1 год. а још боље од $1\frac{1}{2}$ године старости, али са 2 године старости такви бикови су потпуно способни за оплођивање. Бикови који доцније стасају треба $\frac{1}{2}$ године доцније употребљавати за оплођивање.

Време — период скакања код бика протеже се преко целе године, те према томе један бик може да оплоди 80—100 па и 120 крава.

Број скокова — оплођења, колико може да учини један бик зависи од његове старости: бик од 12—18 месеци старости може да оплоди 40—60, од 18—24 месеци 60—90, а старији бикови од 90—120 крава годишње. Преко тога броја бика не треба употребљавати за оплођивање.

Доброг бика, ако је његова вредност утврђена треба употребљавати за приплод што дуже, јер се један потпуно добар бик тешко добија. У страним и већим запатима, није ретко да се један бик употреби за приплод 6—8 година. Али пошто код мањих запата постоји бојазан да употребом једног бика за дуже време, буде оплођивање у крвном сродству, то да би се ово избегло, најбоље је, после извесног времена, бика продати у другом крају и заменити га другим, или ако се задржи употребити га само за оплођивање туђих крава.

Старији бик исто тако може да буде добар као и млади, али да би се избегло сувише отежавање код старијег бика и да би дуже време остао способан за оплођивање, треба га хранити таквом храном да се он много не гоји и не отежа. У нашем народу често постоји мишљење, да од једног старијег, већег и тежег бика, буду већа и тако телад, што није оправдано. Бик преноси на подмладак, по зоотехничком и физиолошком закону наслеђа, све своје особине, па и крупноћу, па био он старији или млади, те према томе он ће давати исту телад по тежини био он стар $1\frac{1}{2}$ године, а тежио 450 кгр. или стар 5—6 година и тежио 900 кгр.

Да би се оплођивање извршило што лакше и правилније, треба га вршити из руку а не сме се

оставити без људске контроле. Пошто је тачно утврђено да се код краве појавио жар, изводи се бик обично за штранку којом је бик везан за носни прстен, и оплођивање се тада изврши правилно и за врло кратко време. За оплођивање је довољан један скок. Без разлога не треба пустити бика два пута узастопце на краву, јер се тиме и бик и крава слабе.

Место где се врши оплођивање треба да је ограђено заобљеним гредама у висини 80 см. у коме крава може комотно да нађе. Ово се чини да крава не би измрдавала, али није искључива потреба за то. Под, где се бик пушта, треба да је посут песком и несме да буде нераван и клизав јер тада бик лако може да исклизне и да се повреди.

Дешава се да бик неће одмах да скаче и оклева; у том случају треба краву неколико пута провести поред бика и он тада добије вољу и скаче. Треба избегавати аловастања бика, јер бик тада постаје зловољан и рђаво скаче. По неки пут дешава се да млади бик неће да скаче, али то се брзо одстранује ако се бик даје јача храна: добро сено, зоби па и мањи оброци конопља. Препоручљиво је таквог бика затворити неко време са младом јуницом. Нарочито се дешава код бикова доведених са стране да неће да скачу, али и код њих се то поправи, пошто се навикину на нову храну и на нове прилике под којима се држе. Али ако бик не може да скаче, и поред боље хране и навике новог места, онда треба тражити узроке у болести бика, па с тога звати и марвеног лекара, који ће утврдити обично: запаљење зглобова, запаљење костију, слабе бокве и т. д. који спречавају скакање.

Женска грла најбоље је употребити за оплођивање од $1\frac{1}{2}$ — $2\frac{1}{2}$ године старости, што опет зависи од развијености дотичног грла.

Женско грло вољно је за парење — оплођивање само тада кад се појави жар, и по правилу само тада може да наступи оплођивање. Воља за парење код женског грла траје 15—20 а неки пут и 30 сати и за то се у том времену мора пустити под бика. После телења жар се појављује после 21—28 дана први пут, а ређе после 28 дана.

Постоје неки знаци да је код женских грла наступио жар, то треба на њих pazити. Код појаве жара женска грла су немирна, деру се и скачу на друга а при томе показују мање воље за храном. Спољни делови органа за оплођивање набрекну и пуштају лигаву материју. Често пута краве задржавају млеко и пуштају најмању количину млека, која садржи много масти у себи. Код грла која се чувају само у стаји, ови знаци су много мањи и лако могу да се превиде и да крава остане неоплођена; зато на то треба нарочито пажњу обратити.

Може да наступи случај код женских грла да се жар не јави на време и да грла немају воље за парење. Ово може да наступи често код

грла, која се хране искључиво зеленом храном или се с.ма истеријују на пашу. Ако нису наступили нарочити поремећаји код органа за оплођивање услед болести, онда се у том случају може помоћи, ако се таквом грлу даје обилније овса као храна и мањи оброци 0,25 грама конопља. Даље такво грло треба држати неко време заједно са биком затворено. Најсигурније успе оплођивање, код иначе здравих грла, ако се уз женска грла истерије на пашу и бик, који честим скакањем сигурно оплоди такво грло. У појединим случајевима не успе оплођивање са првим биком, али покушаја ради треба пустити и другог, јер може да се претпостави да коначи смена првог бика не доспе до јајника женског грла, али ће се то успети са другим биком и тиме ће се оплодити кржава. У изнимним случајима код женских грла, која тешко остају оплођена — стеона, саветно је такође пустити два бика узастопце.

Али ако се, и поред горе наведеног, жар не јавља и грла не остају стеона, онда треба тражити узроке у болести органа за оплођивање, као: запалење јајника, запалење материје, лучење киселе материје која убија семе, јако затворена уста материце и т. д. У том случају треба звати марвеног лекара и од њега тражити савете и помоћи.

После телења краву је потребно оставити да се опет опорави и достигне највећу количину давања млека, па тек онда је пустити код бика, а то је после 2—3 месеца.

Пошто је утврђено да се количина млека за време лактације, пење све до седмог телења и да се то пењање продужава све до 9 година старости, онда треба једну добру краву држати што дуже за приплод. Просечно краву треба држати за приплод, наравно ако је доказала своју вредност, 8—10 па и 12 година, тако да да 6—9 телди. Истина је месо од једне старе краве од мање вредности и теже се гоји, али се то ипак исплати на тај начин, што се од ње добије више млека.

Време када се кржава треба телити најбоље је у месецу децембру и јануару, јер зими кржава добије за храну, поред доволне количине сена, и другу јаку храну, као и доста сточне репе, те се тиме њена млечна способност — добром храном — искористи до крајњих граница и у пролеће кад почне паша показује велико пењање у давању млека. Уз то теле преко зиме развије се довољно и с пролећа може да искористи пашу. С тога се треба старати да се удеси тако, да се краве теле зими у месецу децембру и јануару.

Б. М. Савицкић.

ИЗЛОЖБЕ И КОНГРЕСИ

Сточарска изложба у Петровцу.

20. септембра ове године, Пољопривредна Подружнина за срез Млавски приредила је прву

сточарску изложбу за срез Млавски и Хомољски; но због даљине пута срез Хомољски био је врло мало заступљен.

Изложба је приређена на тамошњем вашару, које је било нарочито за то подесно и подељено у десет одељења, украсених малим тробочицама и државним заставама. Варош је пак још у очи тога дана добила свечани изглед, јер се општинска управа постарала, да се све улице добро очисте, а и време се излепшало, те је и то целу свечаност увеличало.

По свршеном распоређивању пријављених грла по одељењима, у 10 часова објављено је водоосвећење. После тога је председник Подружнине, г. Бранислав Милић, свештеник, говорио о раду Подружнине и значају изложбе, поздравно труд и добру вољу земљорадника, да на изложби узму тако обилатог учешћа; преставио је изасланике и госте који су са стране дошли и то: Великог Жупана Пожаревачке Области, г. Петра Драгомирковића, који је и почасни председник изложбеног Одбора, изасланика Министарства Пољопривредног Друштва, Саву Ратковића, обласног пољопривредног референта Драг. Николајевића, економ Дражав Ергеле г. Тасића и др. После тога, председник је умолио Великог Жупана, да изложбу отвори, који је прикладно рекао изложбу и отворио.

Затим се приступило разгледању изложбених грла по одељењима, а и одређени судови отпочели су рад око оцењивања грла и додељивања награда.

На изложби је било заступљено четири врсте стоке: говеда, коњи, овце и свиње. Прве две врсте имале су по четири, остале по једно одељење. По Одељењима било је изложено: кржава са теладима 96, кржава без телди 74, јуница до две године 83 и бикова 92 грла; коњских грла: кобила са ждревцима 52, кобила без ждревцима 35, омница и омаци 39 и пастува 70; у одељењу оваца било је 48 оваца и 12 овнова; у одељењу свиња имало је 18 крмача са прасадом, 8 нерастова и 15 назимади.

Код говеда се могло приметити, да највише преовлађују мелези сименталца и лингавског соја, а имало је повише кржава и бикова и чистокрвних сименталаца. У угледном одељењу, Магистар Горњак, изложио је краву и бикове чистокрвне монфаонце.

Коњска су грла била већином мелези наше домаће са арапском и енглеском расом, и могла су се запазити неколико грла чистокрвних арапа.

Овце су мелези нашег домаћег и линског соја а свиње су такође мелези нашег свињчета са мангулицом, јоркширском и беркширском расом.

Због великог броја изложбених стоке, а да би оцењивање ипак било на време обављено, образована су четири оцењивачка суда, тако да је у сваки оцењивачки суд ушло по два стручњака и по један домаћин — одгајивач стоке. Ове оцењи-

кестену и бадему по 8д инара комад; и г) у другом ступцу у 17. реду, место речи потрошње, ставити реч: *пошражње*.

ЗАПИСНИК

42. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, држане 21. Октобра 1925. год. у дому Друштва на Београду.

Били су присутни г. г. Председник П. Т. Тодоровић и чланови: С. Партковић, Б. Станисављевић, С. Ратковић, Д. Спремић, А. Рапковић, Н. Петровић и Ј. Стојановић. Председавао Председник г. П. Т. Тодоровић. Вељеки секретар г. М. В. Дамњановић.

I.

Прочитани су записници:

- 1) Бр. 9836 XII седнице Управног Одбора и
- 2) Бр. 9891. XXVIII седнице Књижевног Одбора. — Одбор прима прочитане записнике.

II.

Мишљења Набављачког Одбора:

1) По понудама Бр. 9788 Ферума за прекриваче и машине, Бр. 10.003 А. Херда за косе, Бр. 10.020 Шансона и Буржа за рафију, и Бр. Енгл. Југослав. Тргов. А. Д. за тријере — усвојено је мишљење да се одјуби.

2) Бр. 9851. По писму Д. Трукеље да је послао једну скицу за репу на увијај — одлучено: да мустру прегледају г. г. Спремић, Партковић и Ратковић на ако је практична поручити 30 ком. по одлуци од 7. о. м. (39. седнице).

III.

Мишљења Изаљобног Одбора:

1) Бр. 9974. По молби Ужичке Подружнице да се одреде изасланици за изаљобу, — одлучено: да се као изасланици упуте г. г. Б. Станисављевић и Драг. Спремић.

IV.

Мишљења заст. Инспектора:

1) Бр. 9975. По молби Подружнице на Запнице да јој се одобри кредит — Усвојено је мишљење да јој се одобри кредит у справама и др. материјалу, до 14.400 динара.

V.

Председник саопштава да до друштвене славе има још мало времена па предлаже да се донесе одлука о припремама. — Одлучено: да се изабере Ужи Одбор у који да упу г. г. члан Управе Јова Стојановић, благајник Милан Марковић и други секретар Никодије Стаменковић, којима се ставља у дужност да за идућу седницу поднесу предлог о припремама и набавкама у границама будаје. Такође да поднесу предлог за другарску вечеру за чланове Управе и чиновништво.

Председник председник и секретар, да лично позову Њ. В. Краља, Њ. С. Патријарха и Г. Министра Пољопривреде и Вода да посете славу.

Осталу г. г. Министре, Удружења и др. позвати писмом.

Председништво да замоли вртарско предузеће г. Крамоје да изврши декорацију.

VI.

Бр. 9920. Прочитано је писмо Мин. Трговине и Индустије Бр. 10914/IV, којим тражи одговор на постављена питања која се односе на склапање трговинског уговора са Чехословачком — Одлучено: да се позову све Секције да по предлозима питањима поднесу предлоге инајвише у виду друштвене предлога из 1921. год. за закључење трговинских уговора.

При доношењу предлога Министарству, известити га да је Друштво готово да упути и свога експерта.

VII.

Саопштења и предлози:

1) Бр.10.007. Прочитан је извештај саст. Инспектора за Подружнице да је извршио преглед Подружнице у Прокупљу и нашао исправно стање. — Одбор прима извештај знању.

2) Бр. 10.008 Прочитан је реферат магаџионера којим моли да се набаве неколико апарата Миникаме или др за гашење пожара. — Одлучено да Набављачки Одбор набави два комада.

3) Бр. 10.029. Прочитан је реферат заст. инспектора за Подружнице да није могао да комплетира „Тежак“ за 1923. г. пошто су сада служитељи заузети пословима око паковања и експедиције разних порубина. — Одлучено да се комплетирање изврши у року од месец дана, кад се умане послови у магацину.

4) Прочитано је писмо Д. Трукеље, којим извештава да су послата два плуга из фабрике Венчки, и изјављује жељу фабрицинта да би у околини Београда извршио пробно орање. — Одлучено: да се предлог прихвати са тим да се орање изврши што скорје док траје лепо време.

5) Бр. 9903 Прочитан је извештај Пољопривредне Огледне и Контр. Станице из Топчидра о извршеним пробама са Кускутином. — Одлучено: да се резултат саопшти попуљачу г. Власисављевићу са тим да Друштво не може откупити Кускутин пошто је скуп.

Такође да се замоли г. Др. М. Јосиповић, да напише један чланак за Тежак о средствана прити видане кошице, али која нису скупа.

6) Бр. 10.004. Прочитана је молба г. М. Марковића, учитеља на Боријена којом пита чиме и на који би начин могло Друштво да му изађе на сусрет, да се радничност у његовом крају подигне на већи ступањ. — Одлучено: да му се препоручи оснивање Подружнице.

7) Члан г. Ј. Стојановић реферирше, да је по овлашћењу ишао у Неготин (Крајина) ради прегледа рада и наплате дуга од тамошње Подружнице, који је наплатио. Писмена извештај поднеће. — Одбор прима знању.

8) Члан г. С. Партковић реферирше, да је по овлашћењу ишао у Управу Ратне Штете, и дао потребне изјаве о обештећењу у вези са приселом плуговима за Друштво на име репарације. Плугови ће се издати Друштву чим Управа донесе одлуку. — Одбор прима знању.

9) Члан г. Д. Спремић реферирше, да је на основи датог му овлашћења прегледао рад Подружнице у Сопоцу и чук наплатио. Писмени извештај поднеће накнадно. — Одбор прима знању.

10) Члан г. Ј. Стојановић извештава да неће моћи да иде и прегледа рад Подружнице у Голубцу, ако г. Председник лично не буде тражио одсуство од Председника Гл. Контроле. За пут требаће му пет дана. — Одбор прима предне знању и моли г. Председника да г. Стојановић изјестује потребно одсуство.

11) Члан г. С. Ратковић износи, да би требало расписати стечаје за избор књиговође и инспектора за Подружнице — Одлучено: да се то питање изнесе на идућу седницу.

Са овим је седница закључена.

Купио бих 2.000 комада калемова лозе добро прилимене, ако има и двогодишње зелене калемљене на порталису, а сорте грођа и цену молим јавите писмено.

Јова М. Марковић, трг.
Јагодина.

СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР ЗА 1926. ГОД.

Ишао је са овом садржином:

I. Сарајнице. — Ове године има... — Сана Н. Кр. В. Наследно престоја Петра у шумњацијском одазу. — Родосни Краљевски Доказ. — Драгани прашине. — Рес удица.

II. Календар за 1928. годину: за православне и римоколичке, уређен по новомеалу. — Муслимански Календар.

III. Поуча до: Напредовање нашег пољопривредника, Др. Ем. Поповић-Пешча. — Каку за повећане биле производње нарочито хране за стоку, Милутина М. Савић. — Огледа у пољопривреди, негов завад за извођење, Конст. Поповић. — Састављање апилских смеша и њихов усев, Др. Там. Јакоб. — Одбирање за основни чисти дивља, Недељ. Дивља. — Голубачка мушца, Др. Коста Коцић. — Повећање носива јаја, инт. агр. Др. Ј. Трујић. — О резивању духова, нахоним болестима и шприцањима, Аг. Г. Јовановић. — Болести свињубоје, Риста Тавовић. — При извешају гајењу у пазној Краљевини, Срет. М. Ашић. — Сушење воћа, Пале С. Петковић. — Најовешће болести нашег благородног воћа, Др. Мала. Јосифовић. — У зрацима раног произвођа виноградра и средствима за се ово спречи, Ник. Ж. Петровић. — Бубреге винограда, Бох. Скалински. — Сирењање и чување судова за вино, Бох. Скалински. — Произвођања вина за боже, Бох. Скалински. — Превашта и добра храна дува тесно је везана за гајењење поврћа, Бошко Ж. Бошковић. — О шветним градинама и шчењу у нашем вароу, Ант. Мајеровић. — Багрем, Јов. П. Јовановић. — О сивоуправи у области пољопривреде по нашег заволаштвоу, Марко Јојановић. — Приреда и заравље, Др. Д. Гер. Поповић. — Велики и мали свињетини. Сретен Дивљић. — Месечни пољопривредни радови.

IV. Пољопривредни доживљеници: Састав стајског ђубрета (гвоја). — Токони I куб, метра ђубрета. — Прибавка количина ђубрета, које се од стоке може добити. — Састав нештачких гвоја. — О количини употребљеног семена и о његовим приносима различитих усева. — Садница потребних на I ха (хектар). — Процент сусушница. — Ораве сточним запрегом. — Дрљаве сточним запрегом. — Машице за припрему семена и сејање. — Прегледа гајења разних поврћа и његов његов принос. — Сетва и жетва принос различитих биљака. — Преглед просечних мањинских плодности појединих раса. — Просечни састав најважнијих прста зрна. — Температурна клајана за разне усеве. — Просечно трајање клајана различитих усева. — Упоредба између темпе и запремине неких усева. — Распојање места и броја човота. — Ветрене вена и заволада у дрвеним судонима. — Шенер у ширини и алкохолу у вино. — Испрања широмера. — Трајање клајности код градинарских усева. — Вештачка гвоја као допуну стајског ђубрета за градинарске усеве. — Календар бременста стоке. — Подобија за прирања. — Бременост коње. — Састав хранива (прста сточне хране). — Лежење жонине. — Мала тра сињу. — Приреда плодности невојних раса жонине. — О пољопривредном грађевинама стаје за коње, стаје за говеда, свиња, живинарнице, гвојнице и јано за опону, сунте за коза и машице, железне, сунте заворене и сунте отворене за шешај хране у стогу албарни-машине, кош за кукуруз). Термометарске скале. — Како се израчунава запремина судова, нади се измери метром. — Претварање дивља земље у аре и хектаре. — Претварање алкова у хектолитре. — Протварање дунума у хектаре. — Претварање ожа у килограме и драмова у грамове.

V. Пољопривредне у школе у Краљевина Срба, Хрватиа и Слов алца: Пољопривредни факултети. — Средње пољопривредне школе. — Ниже пољопривредне школе. — Специјалне пољопривредне школе. — Окружне пољопривредне станице са практичним пољопривредним школама. — Пољопривредне огледне и контролне станице. — Државна угледна пољопривредна добра. — Заводи за сточарство. — Заводи за свињарство. — Државни духова расадници. — Еволуционе станице. — Државни лозни и војни и расадници. — Српски сивоуправни расадници.

Стегаја Српског Пољопривредног Друштва за најредније научни раде.

VI. Српско Пољопривредно Друштво и његово установа: Установа и шћ Друштва. — Чланови Друштва. — Управни Одбор. — Подружје. — Омладинске пољопривредне дружје. — Чланови Српског Пољопривредног Друштва.

ЦЕНА 8 ДИНАРА.

НА ЗЕЛЕНО — КАЛЕМИТЕ!

Дно годишње винове лозе, по највишим стручњацима препоручене као најбоље. Ожидане саднице амер. лозе. В. њне саднице и вљне дивљаке. Све загарантовано здраву и добро ожидану. По сниженим ценама препорукује из својега расадника Јанко Шариф, испитаним економ за виноделство и воћарство.

Петроварадин — Мајур (Срем)

Ценовници бесплатно! Експедиција брза и солидна.

Сточари!

Ваша скупочена стока гине од метљивости, спасајте је док се спасти може. Против метља је **нојсигурнији лек:**

„ДИСТОЛ“

Произвођач фабрике

„КАШТЕЛ“

Хемиско-фармацевтских произвођача А. Д. Карловац.

За лечење оваца и коза потребно је	
До 20 кгр. живе тежине	2 гр. Дистола
од 20—30	4
30—45	6
45—60	8

За говеда и биволе:

Од 80—120 кгр. живе тежине	12 гр. Дистола	кутија В.
120—170	18	С.
170—220	24	Д.
220—270	30	Е.
270—320	36	Ф.
320—370	42	Г.
370—420	48	Н.
420—470	54	И.
470—520	60	К.

Чувајте се фалсификата и лажног Дистола.

Тражити само капсуле на којима стоји реч „ДИСТОЛ“ — Капсуле употребљавате тачно прописане количине, јер иначе нећете имати користи од утрошеног новца. Цена је Дистолу по граму Динара 4—

Дистол се продаје у свима АПОТЕКАМА и ДРО-ГЕРИЈАМА Уапштвн и обавештена двете фабрике или ветеринар фабрике Др АНДРИЈА ВРВИЋ, Београд — Кнез Милетина 75. 42, 1—

НАБАВКЕ

Српско Пољопривредно Друштво (Немаљина бр. II) набавиће:

Плача камена 98/99%	кгр 30.000
Суплора у шипкама на авбесту	200
Маказа за скидање гусеничних гнезда	ком. 100
Маказа воарских	500
Тестерина воарских	500
Дрљача дивљакских	15
Раон на Саксових Н. 6 и 7.	500
Расника Еберхартових Н. 4 и 5.	500
Сејалица дворелних за кукуруз	100
Сечке за фураж	10
Сеже дегелне црвене „пломбирано“	кгр 1.000
Сеже дегелне „пломбирано“	15.000
Сеже багрена	1.000
Сеже гледяча	800
Сеже мухара	2.000
Сеже сточне репе	3.500
Сеже дивљих јабука	100
Сеже дивљих крушка	100

Понуда са муштрама, примаће се до I децембра 1925. г. у којима треба означити: цене франко паробродска или железничка станица Београд; рок испоруке; услови плаћања и др.

Н 9855/10.030. — Од Српског Пољопривредног Друштва, 30. октобра 1925. год. у Београду.

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
УЗИМАЈУ СЕ
Срп. Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ

ПРЕПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

На основу највишег решења од
прилика 1869. г. српски друштвени
носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

За С. П. Друштво власник, ПРЕДСЕДНИК, П. Т. Теодоровић

Одговорни УРЕДНИК, Д-р В. Н. Стојковић

Број 47.

БЕОГРАД, 22. НОВЕМБАР 1925. ГОДИНЕ.

Година LI.

Пред трговачким уговором са Чехословачком.

— Настава —

Знајући, дакле, да се при вођењу преговора у опште имају тражити повластице од страних држава првенствено за наше пољопривредне артикле, да видимо сада за које пољопривредне артикле треба специјално тражити олакшице при склапању уговора са Чехословачком.

Постоји пет великих група пољопривредних производа, које понајвише интересују нашу пољску привреду и наше пољопривреднике, а на име: жита и житарски производи, поврће и повртарски производи, воће и воћарски производи, трговачке и индустријске биљке и стока и сточарски производи. Свака од тих група обухвата већи број пољопривредних артикала, које разне државе као увознике у већој или мањој мери интересују.

Из наше статистике извоза с једне стране и из чехословачке статистике увоза с друге стране можемо се најбоље уверити, који се наши пољопривредни артикли у већој мери извозе из наше државе и увозе у Чехословачку.

С друге опет стране из чехословачке опште тарифе можемо се лако обавестити, који су пољопривредни артикли оптерећени царином при увозу и у којој мери као и код којих је артикала увоз везан са нарочитим ограничењима или чак и забрањен.

Имајући пред очима све те чињенице као и искуство, које се до сада стекло са извозом пољопривредних артикала у Чехословачку, потребно је да се олакша, односно издештељу повластице за извоз ових пољопривредних артикала:

1. *Жита и житарски производи*: пшеница, јечам, раж, овас, кукуруз пшеница, брашно, мекينه.

2. *Поврће и повртарски производи*: лук црни и бели, арпаџик, све врсте свежег поврћа, суве печурке.

3. *Воће и воћарски производи*: грожђе свеже, јабуке свеже и суве, ораси, суве шљиве, лек-мез, вино.

4. *Трговачке и индустријске биљке*: хмељ, кудеља, кучина, дуван, биље за лекарију.

5. *Стока и сточни производи*: коњи, ждредан, говеда, свиње, перната живина, свеже месо, заклана живина, сланина свежа и сува, салама, кобасице, јаја, маст, црева, риба свежа и усољена, конзерве од риба.

Можда ће имати још који пољопривредни артикул, за који би требало тражити повластице, али су ови напред побројани понајважнији.

Међутим треба имати на уму да ће Чехословачка све оне повластице у снижењу тарифе, које буде дала нашој држави за увоз пољопривредних производа морати дати на основи тако званог *највећег поволашћена* и другим државама, са којима буде закључила трговинске уговоре.

Услед тога све оне земље, које се налазе ближе чехословачким тржиштима, за исте тарифе на жељезницама, односно лађима, биће у бољим погодбама продаје својих производа, јер ће имати и мање преносне трошкове да плате.

Отуда државе, које се налазе у непосредној близини Чехословачке, као што је то случај са Мађарском, Италијом и др., стајаће у бољим погодбама при истој царинској чехословачкој тарифи за продају својих пољопривредних производа него ми. Та ће се разлика у погодбама продаје још нарочито осетити, ако су тарифе на нашим жељезницама и лађама за пренос пољопривредних артикала релативно скупе него на жељезницама и лађама мало час поменутих држава.

Отуда за извоз пољопривредних артикала, односно за њихову способност да издрже конкуренцију на страним тржиштима, није само довољно смањење тарифских царинских ставова код једне државе са којим се уговара него још и погодни преносни трошкови на саобраћајним средствима оне државе, из које се пољопривредни артикли извозе.

Ми смо имали прилике да чујемо из уста самих Чехословака да многи наши артикли не могу да издрже страну конкуренцију на чешким тржиштима баш из разлога што их преносни трошкови на нашим саобраћајним средствима су више оптерећују, а с тим и поскупују.

Можда бидејќи неким специјалним конвенцијама могло да се уреди да се тарифе на нашим и чехословачким саобраќајним средствима узајамно снизе за наш извоз у Чехословачку и чехословачки извоз у нашу земљу, те да се на тај начин омогући лакша проћа нашим артиклима на чехословачким тржиштима и чехословачких артикала на нашим тржиштима. Ми то питање само овде додирнујемо као целосходно по обостране узајамне економске везе измеѓу нас и Чехословачке, оставајући онима који су позвани да та и таква питања решавају, о њима поразмислате.

Меѓутим нису само транспортни трошкови који могу знатно утицати на лакшу или тежу проћу наших пољопривредних производа на чешким тржиштима, него нарочито још и њихова квалитета, па донекле и начин њиховог паковања, односно презентирања чехословачкој потрошачкој публици.

Поједини пољопривредни артикли на страним тржиштима несумњиво ће се у толико лакше и брже и боље продавати, у колику су боље квалитете. Једино сувише ниска цена или пак слабија конкуренција може допринети да се један релативно лошији артикул више тражи, па према томе и лакше и брже прода. Један врло поучан пример пружа нам пшеница. Ранијих година све до последње 1924. Чешка је врло мало пшенице увозила од нас. Како нам је објашњено у самој Чехословачкој та отежана продаја наше пшенице долазила је од велике конкуренције америчке пшенице. Скоро за исту цену Чехословаци су имали да бирају измеѓу наше и америчке пшенице и они су претпоставили ову последњу. Зашто су је претпоставили? Због тога, веле они, што је била чистија и боље сортирана. Као што је познато у Америци се много

полаже на класификацију пшенице по типовима, па је тако заведена и врло строга контрола у погледу квалитете пшенице, која се извози, те доста човек може бити сигуран да је америчка пшеница, која се продаје на страним тржиштима у погледу чистоте и квалитете исправна.

Кад је пак у 1924. години жетва пшенице знатно оманула у Америци, наша се пшеница, услед слабије америчке конкуренције више тражила и у тој години извезла у вредности од 177.550.525 дин. Меѓутим у овој години, када је жетва пшенице у свету обилна, нема сумње да ће овде наступити тешкоће за извоз наше пшенице у Чехословачку.

Како се пољопривредна производња повећава из године у годину, тако да је за неке производе далеко надмашила прерадну производњу, то ће и конкуренција у продаји пољопривредних производа бити из године у годину све упорнија и упорнија. Отуда се мора све већа и већа пажња, како од пољопривредника, тако и од извозника пољопривредних производа па и од државе обраћати на квалитету пољопривредних производа, који се извозе из страна тржишта.

Побољшање квалитете пољопривредне производње је главна погодба успешне конкуренције нашег извоза, а у нашем извозу лежи и подизање и унапређење пољске привреде. Побољшање квалитете пољопривредних артикала, морамо увек понављати те речи, јесте и остаје једино од најважнијих питања данашњице; оно треба да заинтересује, покрене на размишљање и одушеви и произвођаче, пољопривреднике и извознике и државне факторе; на њега треба сконцентрисати свкодику пажњу, јер једна добро схваћена и па-

ПОДЛИСТАК

Мангулица

Sulla Mongoli — mangulica, Obrenović Miloš

— Српска —

Упућени су били у овом правцу трговци, извозници, индустријалци и одгајивачи свиња и наш трговински биланс за 1907. год. био је закључен тако повољно да је то учинило читав преокрет у јавном мишљењу, а нарочито код оних, који су највише страховали од неуговорног стања и који нису могли замислити да Србија може економски остати без трговинског уговора са Аустро-Угарском.

Ове напомене: шта је раније рађено и на коме се путу стало потврђују: да је свињарство увек заузимало па и сада заузима прво место у нашем сточарству, те му је и од стране државних фактора и од приватне иницијативе поклањато озбиљно старане.

Тако је било пре рата. Како данас стојимо са овом толико важном сточарском граном?

Не можемо Бог зна шта похвално рећи. Наше свињарство још је непрестано у опадању бројно и квалитетом.

По статистици било је свиња у нашој држави: 1923. год. 2.577.704 гла, а 1924. год. 2.495.723. Ово опадање свињарства јесте један од оних узрока што су приходи од сточарства у прошло-годишњем трговинском билансу подбацили и дошли на 4-то место док су ранијих година били на првом или другом месту. Вредност дебелом свињама у току прошле и ове године пала је од 20 на 13 динара килограм жива мера; изгледни су да ће и даље да пада, и наша је трговина живим свињама дошла у кризу. Крајње је време да се предузму озбиљне мере: не само да очувамо добар глас нашег свињарству, већ да буде и у будућности најмоћнији извор народног богатства.

На првом месту ваља побољшати ветеринарске прилике. Нема општинне у нашој држави да годешће не штети по неколико десетина хиљада динара од сточних зараза а о живим се већ и не води рачуна јер њу десеткује колера и др. болести. Није само штета од сточних зараза у губитцима у стоци и живини, већ је индиректна

метно примењена политика побољшања каквоће пољопривредне производње има да донесе и бољу економско финансиску будућност наше земље, а с тим свакако и већи културни и социјални напредак нашег народа.

Рекосмо да и начин паковања и презентирања робе игра велику улогу при лакшој, бржој и бољој продаји пољопривредних производа. Наши извозници треба да боље упознају укуспотрошачке чехословачке публике у свима детаљима, па да се према томе и они сами управљају. Честа путовања и проучавања, разноврсне анкете и блиски додир са чехословачком публиком у погледу проучавања укуса њиховог, неопходно су потребна; и сами Чеси и њихова проучавања и обавештења у том погледу могу нам врло корисно као пример послужити. Ако се ми у том погледу не будемо довољно интересовали, десиле се као што се то у осталом и дешава, да се други, странци, за то више интересују и да се постављају као посредници у продаји наших пољопривредних артикала између нас и Чехословака те да наше производе препаковавају и препродају, па и сву зараду за себе узимају. Таква пракса била би на штету и наших извозника и наших произвођача — пољопривредника.

Што се пак тиче артикала, за које би ми са наше стране имали да дамо повластице Чехословацима, ти артикли, с обзиром на пољопривредно обележје наше земље и претежни број нашег земљорадничког становништва, треба да буду на првом месту *средства и оруђа за пољопривредну производњу*. Кад кажемо оруђа и средства за производњу, ми ту нарочито хоћемо да истакнемо боље врсте семена и боље врсте стоке, затим разна вештачка ђубрета, па онда све врсте пољо-

привредних справа и машина. Сва та оруђа и средства за производњу ако им се омогући увоз из Чехословачке, могу да допринесу да се појевитија, побољша и повећа наша пољопривредна производња.

Повластице, које би дали Чесима за увоз оруђа и средства за производњу, а у накнаду за добијене повластице за извоз наших пољопривредних производа, помогле би, дакле, двоструко појевитија и унапређењу наше пољске привреде, јер би с једне стране олакшале и појевитија извоз наших пољопривредних производа, а с друге стране омогућиле прибављање јевтинијих средстава и оруђа за пољопривредну производњу, која се у нашој земљи или у недовољној мери израђују или још нису тако усавршена као у Чехословачкој.

Даље има поред тих артикала још и других, за које би могли чинити уступке Чехословацима, а у првом реду долазе они, који служе за живот и потребе најширих слојева нашег народа; који су и какви су то артикли, то овде нећемо набројати, јер су они више мање свакоме познати.

Д-р В. Н. Стојановић

ИЗ РАТАРСТВА.

Обично и вештачко ђубре.

Када је земљорадња код нас била на најнижем ступњу, и када смо стајали између ралице и дрвеног плуга, још онда је поникла идеја код простих земљорадника, који онда не беху ни писмени ни школовани, да земљу треба појачати — ђубрити, т. ј. надокнадити јој оно што јој је одузето приликом гајења усева. Како је поникла ова идеја ми

штета од ових пустошних зараза много већа и страшнија.

Колико је привредника због свињске заразе упропастило свој капитал, а колико је привредника напустило сточарство и живинарство услед несигурности од сточних зараза?

Ми смо земљорадничка држава. Ако хоћемо напредну земљорадњу, мора нам бити напредно сточарство. Нити може земљорадња без сточарства нити сточарство без земљорадње. Ми релативно мало стоке имамо. У нашој су земљи такве погодбе за сточарење да можемо имати 5—8 пута више стоке но што је сад имамо. Узима се да вредност стоке и живине приближно у нашој држави преставаља око 20 милијарди и да су годишњи губитци од заразе око 5 милијарди. Ако овоме додамо индиректну штету коју земљорадња претрпи онда се ти губитци пењу на висину једно-годишњег државног буџета. За то је последњи час да се из основа ветеринарска служба реформише и постави на такву основу са које ће сигурно и брзо спасавати стоку наших пољопривредника од сточних зараза или бар ублажити оне колосалне губитке на стоци. Нема сумње да је за

то потребно и доста новаца. Али ја сам уверен да у овој земљи неће бити ни владе ни посланика у Скупштини који не би дали за то довољно буџетских средстава кад их стручњаци затраже.

Даље мере за брзо побољшање нашег сточарства биле би:

Да се откупију млади и добри нерастови од појединих заштаника, па их уступити понајпре општинама а по том и појединим привредницима за запат, а у циљу побољшања лошњих запата.

Да се у крајевима важним у свињарству врши ревизија над свима мушким грјама свиња, па одмах шкопити све што није подобно за приплод. Добра грла или остављати у месту за приплод или што је сувишно откупљивати и распоредивати по другим општинама и местима. Сопственици — заштаници таквих грла да се премирају.

Да се припрељу с јесени и зими изложбе свиња спремих за клање и прераду и сопственици награђују новчаним наградама и нарочитим одликовањем за најбоље постигнуте резултате.

Да се утиче и помаже да се одомаћи сејање кромпира за храну свиња.

не знамо позитивно. Можда је она наслеђена традицијом а можда је донета и са стране.

У то доба се наравно¹ много мање мислило и на ђубрење њива него ли данас. Врло мали број земљорадника је био тада, који је ђубрио своје њиве, и то, на најпростији начин; ти који су то тада радили сматрани су као врло паметни људи.

У оно доба стока је лежала по пољима и планинама и врло је тешко било да се ђубре прикупља. Стока је била слободна лети и зими и нико није водио рачуна о скупљању ђубрета. Но и поред свега овога, ипак су неки добри земљорадници оног доба прикупљали ђубре на гомиле чекали годинама да оно потпуно иструли — сагори, па су га тек онда на њиве износили по неколико кола и то бацали по њиви без икаквог реда и распореда. У једној њиви од неколико дана орања, бацано је по десетину кола ђубрета и мотиком мало растурило и тако њива нађубрена.

Овакав начин ђубрења свакако није особито много допринело и користио. Али он у сваком случају показује, да је постојала идеја да би требало ђубретом земљу појачати.

У старим записима налазимо, да је некакав кмет у једном селу у Шумадији пре сто година издао наређење својим сељанима: „да се чуло из неког краја наше кнежевине, да се појавила „чума“, па због тога нека свако почисти своје стаје, авлију, горове и нека све то носи у поље на њиве, а да се нико не усуди, да сметлиште баца у село, јербо ће бити најстрожије кажњиван“.

Из ово неколико реда јасно се види, да се онда народ бојао „чуме“ јер вели тамо, где је нечисто, „чума“ сеје помор — али исто

Да се подижу здравији свињци и прописати награде за најбоље свињце.

Настојати да се сав свињских кукуруза преко исхране људства преради у свињско месо, маст и нараде од њих, па да се те прераде у место кукуруза извозе, јер се на овај начин кукуруз скупље уновици за 18—32%.

Треба подизати клавице и радионице за прераду стоке и сточних производа колико је год могуће на задружнјој основи па и субвенцијом. Осигурати извоз меса и др. прерађевина јер у томе лежи будућност не само свињарства већ и целокупног нашег сточарства.

Треба имати нарочито стручне људе, којима би била једина струка гајење и гојење свиња, јер је посао замашан и апсорбује свог човека. Треба наше Шумадинце, Моравце и Посавце упућивати у Суботицу — центар где се свиње највише гоје да виде начин гајења и гојења шумадинке, јер докле шумадинка од 150 кгр. тежине гојена у Суботици губи (калира) само 15—17, докле шумадинке од 150 кгр. угојена у предатној Србији губи 22—32 кгр.

тако и да је и кмет био промућуран и разумева важност ђубрета.

У доцније доба почело се постепено све више и више употребљавати ђубре и све се више укорењавало уверење да се земља најлакше и најбоље може појачати стајским или којим другим ђубретом.

Али данас још има крајева, где сељак мало цени употребу ђубрета, те од њега и ако га има довољно нема никакве користи.

У прастара времена народ није знао или није имао разлога да зна да се земља ђубретом појачати, него је земљу обрађивао докле док му је она давала користи, а када је изнемогла, он је другу разораво као новину, а ону оставио да се извесан број година одмара и сама ојача. То је било у оно доба, када је било доста и пусте земље, те је ово било и могуће.

Али баш предања нас омет уче, да је у оним временима народ код толике пусте земље често баш од глади умирао. Ово даље значи, да или није био довољно активан или није знао земљу да ваљано обрађује или и једно и друго, те кад дођу сушне или кишне године глад и помор били су неминуовни.

Рационална земљорадња не може да штеди земљу, она је што више црпи, да би се добило што веће користи. Али зато се она мора стално јачати — ђубрити, те да би јој се стално одржавала снага и моћ за рашћење и добро успевање усева. Исто је то као и код краве музаре — што више добре хране, то више млека, — што више доброг ђубрета, добре припреме земље и неге, то већи и сигурнији приноси.

Када је наука пронашла, да у земљи има хемиских састојака, који биљци служе као храна,

Из брдских крајева упућивати у Словеначку да виде начин гајења и гојења енглеске пасмине свиња за месо.

То би било за данашње време прешне и изводљиве мере за заштиту и унапређење нашег свињарства.

У земљи, као што је наша држава, у земљи најпогоднијој за гајење свиња, треба сви и свако да се угркују за боље гајење свиња. Окружени новим привредним приликама, велика је бојазан, да нам суседи ову моћну привредну грану не угуше и да нам овај мањин залогај који се налази на општој трпези, не отму, за то га својим рукама чвршће пригрлимо, те да нас не постигне она неумитна истина која вели:

„Народ, који спава на крилу прошлости, њега садашњост дави, а будућност му носи тешке окове економског ropства“.

Мр. Милошевић.

Пољопривредници, читајте „ТЕЖАК“

одмах се пронашло и то да тих хемиских састојка има и у обичном хубрету, па ма које оно оно врсте било, и одмах су научени, школовани људи оног доба почели писати кратке поуке о јачању земље хубретом.

Даље је наука утврдила да је и човечији измет одлично хубре, па онда измет од живине, од свиња, од све рогате марве, њени и други одпадини, да је одлична и осока — пиштевина од хубрета, које се из стаја — штала у хубрету пажљиво чува и негује.

— Наставиће се. —

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Питање: Молим да ми се разјасни каква дјетелина успева боље у брдним и љутим земљама: црвена, или луцера и из ког разлога?

Михаило Перевећ,
трг., члан Подружнице (Б. Дубица).

Одговор: За црвену детелину су најбоље тешке, хумозне, дубоке земље. Али она може добро успевати и на другим земљама изузимајући сасвим меке пескуше и слабе иловачасте пескуше, слабе и суве кречуше, земље, које имају испод 0,1% креча и стално мокре земље. Да добро успева треба да земља има 0,2—0,4% креча. Најбујније успева у хладњаквим, изајним крајевима као у брдима и планинама и ту доспева до висине, до које доспевају и у озима жита.

Она може добро успевати и на пливим земљама, само ако оне располажу довољном влагом, ако су влажне или има преко године обилно талога. На трасетијачама и на грубим положајима, ако преко зиме још и снегом нису покривене, хоће да измрзне.

Луцера успева добро готово на свима земљама, које имају 0,2—0,3% креча, изузимајући жилаву и тешку глинишу, посве лаку пескушу и тресетињу. Али ако је заравица добра, може и ту дати задовољајуће резултате. Она даје најбоље резултате на песковитој, лапорастој иловачи и иловачастој пескуши.

Шкода јој влажан положај и превелика влага. Сушу подноси много боље. У сувим, топлим крајевима, где се црвена детелина не може гајити са успехом, луцера може на подесном земљишту дати сигурне приносе. Према мразевима је осетљивија од црвене детелине. На мекрим земљама она сигурно утине.

Према томе вама се може препоручити црвена детелина пре од луцера. У осталом ви хете се моћи на основу напред изнетог и сами одредити с обзиром на положај и каквоћу ваше земље, јер као што видите да се да тачан суд, није довољно, ако се каже само „брдска и љута земља“, већ су потребне и све остале појединости, које смо горе навели и које ви користите у доношењу своје одлуке.

М. Ђ. Невздор.

ИЗЛОЖБЕ И КОНГРЕСИ

Пољопривредна изложба у Мрчајевцима.

У циљу унапређења домаћег сточарства, Пољопривредна Подружница Српског Пољопривредног Друштва, у Мрчајевцима приредила је, уз припомоћ Срп. Пољопривредног Друштва и округа рудничког, изложбу стоке са ваџаром у Мрчајевцима 27 септембра ов. год. за своје чланове, а за срезове: љубинки, таковски и тријавски.

Пре него што је отворена изложба, а пошто је ово прва пољопривредна изложба у овом крају, извршено је водоосвећење.

Изложбу је отворио у 10 часова изасланик Српског Пољопривредног Друштва и делегат Господина Министра Пољопривреде г. Бор. Станисављевић, који је у свом говору истакао важност и корист, коју пољопривредници имају од пољопр. подружница и од приређивања пољопр. изложба.

За овим је секретар Подружнице г. Божа Павловић у свом говору изнео и похвално оно, који су највише допринели остварењу изложбе.

Напољуску одржано је и једно предавање за пољопривреднике о надуку код стоке.

После одржаног предавања прешло се на оцењивање стоке.

Било је 15 одељења изложене стоке.

Награде су издате у свима одељењима по 3, у справама и алату, а у вредности 23.000 динара. Осим награде у справама издате су уз 1-ве награде и 4 Дипломе Министарства Пољопривреде и Вода и око 30 похвалница Српског Пољопривредног Друштва, као и 4, 5, и 6 награда.

Ма да су на овој изложби имали право да изложе своју стоку само чланови подружнице, ипак је било изложено 120 грла рогате стоке и коња и око 20 грла свиња и оваца. Коза није било изложено.

Овај крај је богат са стоком и било је много више изложено, јер су сви пољопривредници из тога краја, који нису чланови подружнице, имали право да изложе своју стоку.

Међу изложеном рогатом стоком било је и врло добрих грла по крупноћи, али није било чисто расених грла. Осим једне краве и два телета и 2 јуница, који су били чисто сименталске расе, није било више чисто расних грла, већ мешавина разних раса са домаћом расом.

Код коњских грла било је такође добрих, али и ту није се могло наћи расених грла, већ мешавина арапско-домаће и штајерско-домаће расе.

Овце су биле сјеничко-домаће а свиње бујевновке и шумадинке.

Народ овога краја има све услове да гаји добру стоку, а зато има и вољу, само би му требало пружити могућност. Потребно је у те крајеве послати добре бикове и пастуве, те би се и тип стоке брзо изменио и поправио.

Да је ова изложба могла да се одржи у Мрчајевцима, имају видну заслугу и окружни по-

слашци г. Г. Крста Вучићевић и Видосав Спивовић, који су дејствовали код окружног одбора округа рудничког, а који је, схватајући од колике је важности и користи приређивање изложбе за пољопривреднике, издао као помоћ Пољ. Подружници 25.000.— динара за ту сврху. За идну годину исти окружни одбор, предвидео је суму од 15.000 динара у своме буџету, за набавку два бика сивенталске расе, што је такође за похвалу, те би то требало да послужи за пример и другим окружним одборима, те да не чекају увек од државе, јер је држава и сувише ангажована на све стране.

Напослетку треба истаћи рад и заузимање, око приређивања изложбе, председника, секретара и благајника Пољ. Подружнице, г. г. Влајка Вуковића, Боже Павловића и Рајка Ерића, који су не жалећи труда и рада, успели да се она прва изложба у овом крају одржи.

Изложба је била одлично посећена, пошто је тога дана био и вашар, а било је гостију и са стране.

Б. М. Станислајевић.

Пољопривредна изложба у Требињу.

Од 20, до 23. септембра т. г. приређена је среска пољопривредна изложба у Требињу (Херцеговина). Ова прва изложба од ослобођења у мостарској области врло је добро успела: нарочито отмено срећена по квалитету изложених предмета, учинила је утисак на посетиоце једне локалне изложбе најкултурнијих привредних земаља, те је и данас у граду Требињу и на селу предмет општег задовољства и похвале.

На изложбу у Требињу учествовало је 155 излагача из 22 села, а било је изложено 560 разних пољопривредних артикала, одличног квалитета: од најфинијих, белих, крунних шешница и других жита, до најкуснијег поврћа.

Министарство Пољопривреде и Вода дало је Приређивачком Одбору за изложбу у Требињу 20.000 динара за набавку пољопривредних справа и алата, које су подељене четрдесет и тројици требињских привредника за најбоље, изложене производе. Сем тога издало је Пољопривредно Одељење Великог Жупана у Мостару излагачама за одличне производе још и 54 писмена признања.

Изложбу је отворио дана 20. септембра т. г. у 10 сати пре подне изасланик Министарства Пољопривреде и Воде начелник г. Владимир Ђурић са кратким, језгровитим говором, у коме је истакао важност пољопривредних изложба и дејство утакме бољих произвођача на развој и унапређење пољопривреде у земљи.

Пољопривредну изложбу у Требињу посетили су у свему 2.800 посетиоца из града Требиња и 3.400 са села, затим више грађана и земљорадника из Билећа, Никшића и Дубровника и неколико странаца из Енглеске, Америке и Француске (при пролазу за Цетиње). Изложбу је посетили и не-

колико извозних трговаца, од којих је фирма Д. Кден из Мостара тих дана закључила и купила од требињских произвођача 9 вагона ситног црног лука (арпаџика), који ће извести у Енглеску, Африку и Америку.

т.

БЕЛЕШКЕ.

Курс за сушење шљива у Царевом Селу.— Код подигнуте сушнице система Д-р Вел. Н. Стојковића о трошку Министарства Пољопривреде и Вода у расаднику среза царово-селског, одржан је тродневни курс за сушење шљива од 23. до 25. септембра ове године. На курсу је било курариста-пољопривредника свега 23, и то из среза кошчанског 3, малешког 8 и царово-селског 11.

Сл. 1. Кураристи код сушнице система Д-р В. Стојковића.

Курсом је руководио економ среза царово-селског г. Маријан Пезић и одржао предавања о подизању сушница система Д-р В. Стојковића, рационалној берби и сушењу шљива са практичним извођењем.

Исто тако г. Пезић одржао је и предавање из задругарства, те је одвео куристе на лице места где се подижу две такве сушнице код Царово-селске воћарске задруге уз новчану помоћ Министарства Пољопривреде и Воде.

Кураристи су сами брали шљиве, па затим сушили.

Курсу је присуствовао и економ среза кошчанског г. Негован Сремац са пољопривредницима-куруристима из свога среза.

Курс је потпуно успео а куристе за све време трајања курса, били су веома марљиви и са пажњом и интересовањем саслушали предавања и извођење практичних радова.

Свршени куриристи добиће од стране Мин. Пољопр. и Воде на поклон колекцију разних пољопривредних књига и поука, које ће се набавити преко Српског Пољопривредног Друштва.

Овај курс има нарочито значаја у том крају,

где се шљиве гаје у знатној мери, а чији је квалитет суних шљива провласкан.

На овај начин а подизањем савремених сушница, тамошњи вљари створиле себи повољних услова за извоз што већих количина суних шљива преко Солуна.

Д. С. Петковић.

ГЛАСНИК

ИЗВРСТО

Велики успеси јесенског Великог Сајма у Прагу. — Јесенски Велики Сајам, који се је одржао предпрошлог месеца, имао је 2.300 излагача; од тога велик број излагача из страних земаља. Неколико је држава приредило официјелне изложбе. Највећа од ових страних изложба била је француска, красну је изложбу приредила и Италија уз суделовање четрдесеторице највећих талијанских индустријских предузећа. И наша је држава приредила један југославенски одео, па акопрем овај први покушај, да се у Прагу излаже, није због помањкања времена могао бити приређен у оној величини, како би се дамо од наше државе очекивати, то је ипак свршило са врло добрим пословним успехом, не гледајући ни на то, да је код чехословачких и страних посетијника Великог Сајма обавио јако добру пропаганду наша и родне привреде. Потребито је свакако, да југославенска изложба на Великом Сајму у Прагу буде и у будуће приређена у већем опсегу. У години 1926. приредити ће се Велики Сајмови у Прагу у данима од 21. до 28. марта и од 29. августа до 5. септембра. Посетијници тих сајмова из Југославије имаду попуст од 50% на југославенским и чехословачким жељезницама те од 25% на аустријским и мађарским жељезницама, а не требају чехословачке визе на пасошу.

ЗАПИСНИК

43. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, држане 28. октобра 1925. год. у дому друштвеном у Београду.

Били су присутни г. г. Председник П. Т. Тодоровић, Председник Др. Т. Митровић, чланови Д. Спремић, В. Радовановић, Б. Станисављевић, С. Ратковић, А. Ратковић, Н. Петровић, Ј. Стојановић и гост Н. С. Кукић.

Председавао Председник г. П. Т. Тодоровић.
Бележио секретар г. М. В. Дамњановић.

I.

Прочитани су записници:

1) Бр. 10.005 XLII седнице Управног Одбора и
2) Бр. 10.078. XXIX седнице Књижевног Одбора. — Одбор прима прочитане записнике.

II.

Мишљења Набављачког Одбора:

1) Бр. 10.147. По понуди Банатског Савеза Срп. Зем. Задруга са пресе. — усвојено је мишљење да су непотребне.

2) Бр. 9851. По комисијским извештају о сечкама за релу, од Д. Трукуља. — Одлучено: да се прима 30 ком. по понуди и мустри.

3) Бр. 9855 и 10.030. по реферату магационера за набавку спрва материјала и семена за идућу сезону — усвојен — је мишљење да се траже понуде и да се објави преко Тежака и др. полупривредних и приватних листова.

III.

Прочитани су извештаји о прегледима Подружина:

1) Бр. 10.068. г. Драг. Спремића о прегледу Подружине у Созоту;
2) Бр. 10.170/10. 193. г. В. Т. Радовановића о прегледу Подружина у Кули и Александровцу Пож. — Одбор прима аналу прочитане извештаје и одлучује да се упуте на даљи рад књиговодству.

IV.

Бр. 10.005. Прочитан је извештај Ужег Одбора шта би требало набавити и припремити за Славу. — Одбор усваја прочитани извештај с тим да ужи Одбор режира послушање и води рачуна о свему што је потребно.

V.

По питању приспелих плугова на рачун ратне штете, и пошто је делегирани члан г. С. Партићки спречен службом да овај посао оконча. — Одлучено је: да се изда пуномоћје секретару г. Дамњановићу, да у име Друштва да потребне изјаве, изврши обрачун и плугове прими.

VI.

Бр. 10.042 прочитано је писмо држ. ср. економија из Плевља да не може да изврши преглед Подружине у Плевљу, пошто је он њен секретар благосиник. — Одлучено: да се замоли руководио сточарске станице у Плевљу, г. М. Поповић, да об изврши преглед.

VII.

Секретар референте, да извесне Подружине ср. економија и др. траже Земљорадничку Читанку у комисион. — Одлучено: да се књига даје у комисион али тако, да се обрачуни прше месечно.

VIII.

Бр. 10.081. По молби служитеља из магацина да им се набави мањтали за рад. — Одлучено: да набављачки Одбор набави два мањтала — да магационер води рачуна да се употребљавају само на једну у магацину.

IX.

Бр. 10.115. По молби манастира Сукова да му Друштво замени једну седалину са једним тријером и астречањом. — Одлучено: да се таква замена не може вршити.

X.

Члан г. С. Ратковић износи да би већ требало расписати стезаде за његовоћу и инспектора за Подружине како би они могли од идуће године да почну рад. — Одлучено: да финансијски Одбор да мишљење о потреби и финансијској страни, па да се накнадно изнесе пред Управни Одбор.

XI.

Саопштења и предлози:

1) Бр. 10.168. Прочитано је писмо Мађарског Посланства да ће се у Пешти отворити живинарска жалоба 29. новембра о. г. — Одбор прима знању.

Са овим је седница закључена.

СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР ЗА 1926. ГОД.

Изашао је са овом садржином:

I. Сарајини. — Оне године има... — Слика Н. Кр. В. Наследника престолоа Петра у шумалијском одају. — Родослов Краљевског Дома. — Државни празници. — Реч узрелица.

II. Календар за 1928. годину: за православне и римокатолске, уређен по војновству. — Муслимански Календар.

III. Пољска Део: Напредак нашег пољопривредника, Др. Ем. Поповић-Пешица. — Кључ за повећање биљне производње нарочито хране за стоку, Милутин М. Савић. — Оглав у пољопривреду, његов изазивач и извођаче, Конст. Поповић. — Састављање ливадских меша и њихов успех, Др. Тим. Локот. — Одабирање на основи чистих ливада, Недељ. Дивац. — Голубачка муштра, Др. Коста Кондић. — Повећање носива јаја, инж. др. Драг. Ј. Грујић. — О орезивању духова, њиховим болестима и непријатељима, Аа. Г. Јовановић. — Болести свалобуба, Риста Тановић. — Први пчеларски гажени у нашој Краљевини, Срет. М. Адић. — Сушење воћа, Павле С. Петковић. — Најоштрије болести нашег благоградног воћа, Др. Мила Јосифовић. — О узрастама развој пропадања винограда и средствима за се ово спречи, Ник. Ж. Петровић. — Буђење винограда, Бох. Скалински. — Сиремање и чување сувова за вино, Бох. Скалински. — Производња вина за боже, Бох. Скалински. — Правилна и добра храна људи тесно је везана за гајење поврћа, Бошко Ж. Бошковић. — О штетном тровањима и врећу у њихов народу, Ант. Мајеровић. — Багрем, Јов. П. Јовановић. — О самоуради у области пољопривреде по нашем законодавству, Марко Милошевић. — Привреда и здравље, Др. Д. Гер. Поповић. — Велика и мала стопанства, Сретен Дивац. — Месечни пољопривредни развој.

IV. Пољопривредна подвештина: Састав стајког љубрета (гвојда). — Тежина 1 куб. метра љубрета. — Приближна количина љубрета, које се од стоке може добити. — Састав њептачких гвојда. — О количини употребљених семена и о кетвеним привносима разних усева. — Садржина потребних на 1 ха (хектар). — Процент сасушаних. — Орнаве сточном запремом. — Дрљаве сточном запремом. — Машине за припрему семена и сејање. — Преграда гајења разних поврћа и његов љетовни привнос. — Сетва и љетвени привнос пшеничних биљака. — Преглед просечних млечних подобности појединих раса. — Просечни састав најважнијих врста млека. — Температура кљавија за разне усеве. — Просечно трајање кљавија разних усева. — Упоредбе између тежине и запремине млека усева. — Растојане места и броја злата. — Ветрене вина и алкохола у дрвеним судовима. — Шећер у шпир и алкохол у вину. — Испржава шпирера. — Трајање кљавија код грађинарских усева. — Вештачка гвојва као допуна старом љубрету за грађинарске усеве. — Капацитет бремености стоке. — Подобни за приплод. — Бременост стоке. — Састав хранаца (врста сточне хране). — Лежење жинице. — Мала грађа шпире. — Привредне подобности некојих раса жинице. — О пољопривредном грађинарству стаје за коње, стаје за говеда, свињци, живинарство, свињство и јања за осону, сувога за кола и машине, железне, гвојде, гвојде затворене и сувога отворене за смештај хране у штају амбара-житнице, кош за кукуруз). Термонетарске скале. — Како се израчунава запремина судова, када се измери метром. — Претварање ливада земље у аре и хектаре. — Претварање љиног у хектолитре. — Протрављење духова у хектаре. — Претварање ока у килограме и драмова у грамове.

V. Пољопривредне у-школе у Краљевини Срби, Хрватини и Словенији: Пољопривредни факултети. — Средње пољопривредне школе. — Ниже пољопривредне школе. — Сопственице пољопривредне школе. — Окружне пољопривредне станице са практичним пољопривредним школама. — Пољопривредне огледале и контролне станице. — Државна угледна пољопривредна добра. — Заводи за сточарство. — Заводи за свиларство. — Државни душови расадници. — Еволушке станице. — Државни лозни и љинои расадници. — Средњи самоуправни расадници.

Савезај Српског Пољопривредног Друштва за најпредније кљавије рада.

VI. Српско Пољопривредно Друштво и његове установе: Установа и шта Друштва. — Чланови Друштва. — Управни Одбор Друштва. — Оваквине пољопривредне друштва. — Чланови Српског Пољопривредног Друштва.

ЦЕНА ЈЕ 8 ДИНАРА.

39, 2 -

НА ЗЕЛЕНО — НАЛЕМИТЕ!

Дво-годишње винове лозе, по највишим стручњацима препоручене као најбоље. Ожњене саднице амер. лозе. Воћне саднице и воћне дивљаче. Све агаритивно здраве и добро ожњене. По сниженим ценама препоручује из својега расадника Јанко Шарин, испитани експерт за виноделство и воћарство.

43, 2-3 Петроварадин — Мајур (Срем)
Ценовници бесплатно! Експедиција брза и солидна.

Сточари!

Ваша скупочена стока гине од метљивасти, спасит: је док се спасти може. Против метља је најсигурнији лек:

„ДИСТОЛ“

Прозивају домаће фабрике

„КАШТЕЛ“

Хемјаско-фармацевтских производа А. Д. Карловац.

За лечење оваца и коза потребно је:

До 20	кгр. живе тежине	2 гр. Дистола
од 20—30	"	4 "
30—45	"	6 "
45—60	"	8 "

За говеда и биволе:

Од 80—120	кгр. живе тежине	12 гр. Дистола	кутија В.
120—170	"	18 "	С.
170—220	"	24 "	Д.
220—270	"	30 "	Е.
270—320	"	36 "	Г.
320—370	"	42 "	Ф.
370—420	"	48 "	Н.
420—470	"	54 "	Л.
470—520	"	60 "	К.

Чувајте се фалсификата и лажног Дистола.

Тражите само капсуле на којима стоји реч „Дистол“ — Каптел Употребљајте тачно прописане количине, јер иначе нећете имати користи од утршеног новца. Цена је Дистолу по граму Динара 4.—

Дистол се продаје у свима АПОТЕКАМА и ДРО-ГЕРИЈАМА Уопштства и обавештења даје фабрика или ветеринар фабрике Др. АНДРИЈА ВРВИЋ, Београд — Кнез Милетина 75.

42, 2—

НА БАВКЕ

Српско Пољопривредно Друштво (Немањина бр II) набавиће:

Плава камена 98/99%о	-	-	-	кгр	30000
Сулфора у шпикама на азбесту	-	-	-	-	200
Маказе за скидање гусеничних гневда	-	-	-	ком.	100
Маказе воћарских	-	-	-	-	500
Тестерица воћарских	-	-	-	-	500
Дрљача ливадских	-	-	-	-	15
Раоника Савских Н. 6. и 7.	-	-	-	-	500
Раоника Ексертових Н. 4. и 5.	-	-	-	-	500
Сејалица дворедних за кукуруз	-	-	-	-	100
Сечке за фураж	-	-	-	-	10
Сење летелице црвене „пломбирано“	-	-	-	кгр.	1000
Сење мухара „пломбирано“	-	-	-	-	15000
Сење багрема	-	-	-	-	1000
Сење гледича	-	-	-	-	800
Сење мухара	-	-	-	-	2000
Сење сточне репе	-	-	-	-	3500
Сење дивљих јабука	-	-	-	-	100
Сење дивљих крушка	-	-	-	-	100

Понуда са мустрима, примаће се до 1. децембра 1925. г. у којима треба означити: цене франко паро-брдска или железничка станица Београд; рок испоруке; услови плаћања и др.

Н.9855/10,030 — Од Српског Пољопривредног Друштва, 30. октобра 1925. год. у Београду.

40, 2—

ПРЕПИСАТА И РУКОПИСИ
улажу се
Срп. Пољопривредном Друштву
у БЕОГРАДУ

ПРЕСТАЈА ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

На основу највишег решења од
априла 1869. г. српску друштвену
посту пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

За С. П. Друштво власник, ПРЕДСЕДНИК, П. Т. Тодоровић

Одговорни УРЕДНИК, Д-р В. Н. Стојковић

Број 48.

БЕОГРАД, 29. НОВЕМБАР 1925. ГОДИНЕ.

Година LII.

ВЕРМОРЕЛОВЕ ПРСКАЛИЦЕ поручене су. Ко
жели да прскалицу добије, нека се одмах обрати
Друштву и пошаље 300 динара аконто, по ко-
маду. То важи и за Подружине и за појединце,
пошто је Друштво платило прскалице унапред.
Разашањање прскалица биће у месецу марту
1926. г. уз доплату разлике вредности и по реду
пријаве.

Прослава Крсног Имена Српског Пољопривредног Друштва.

И овогодинашња прослава Крсног Имена светог
Краља Милутина извршена је на веома свечан
начин. Управни Одбор са члановима друштвеним
постарили су се, да прослави даду што шири значај
и да она одговара потпуно важности оног при-
вредног рада, којег представља Друштво. Има се
нарочито истићи, да је свечаност јако подигла и
Изложба меда, коју је приредио Српско Пчелар-
ско Друштво, као и декоративна *Изложба*
цвећа, која је уређена од цвећарских производа
и под личним руковођењем г. Ђ. Цамоње, вла-
сника великог цвећарског предузећа у Марибору.

После освећења водиче пререзан је славски
колач и свештеник г. Владимир Стаменковић у
лепом говору похвалио је Друштво, што одржава
Крсно Име, које је карактеристично за народ, и
пожељео је да Друштво и даље успешно ради на
бољитку народа.

Председник Друштва г. Паја Т. Тодоровић
одржао је поздравну реч и захвалио се у првом
реду Његовом Величанству Краљу, највишем за-
штитнику Друштва, што је одредио свога пред-
ставника ађутанта пуковника г. Петра Јовановића,
а затим и свима Министрима, установама и корпо-
рацијама, које су заступљене својим изасланицима,
па и члановима и пријатељима, који су посетили
славу. Навео је, како по правилима друштвеним
уз славу се приређује и по која изложба, па је
ове године Српско Пчеларско Друштво узело на
себе да приреди изложбу меда, која је веома ин-

структивна и о којој ће председник г. С. Ђорђе-
вић дати објашњења.

Г. Ђорђевић је у свом говору нарочито на-
гласио хранљивост и лековитост меда и задржао
се на особинама природног — оригиналног —
меда и паввореног, вештачког. С последњим је
и демонстрирао, те је свакоме јасно било, како
се по продајницама обманује свет разним суро-
гатима под именом меда.

После овога гости су почаштени послужењем,
па је приступљено разгледању изложбе. Она је
претстављала све наше покрајине, али највећи број
је предмета из Србије, Војводине и Срема. Било
је до 26 разних врста меда. Особито се одликовао
мед својом миришљавошћу од бадема и румба-
рина (из Далмације). Изложбени предмети су били
у лепим, укуским судовима и прегледно распо-
ређени. Неколико малих модела кошница, које се
у ширим размерама употребљују код пчелара у
нашој држави, допунили су ову тако корисну и
лепу изложбу.

Цвеће г. Цамоње, које је на дан славе више
служило за декорацију, последњих дана изложбе
меда попуњено је многим новим врстама, те су
посетиоци могли уживати и у овој правој *изложби*
цвећа, па су се неки и снабдели понеком саксијом
за украс својих домова и башта.

На слави су били ови изасланици:

Господина Министра Пољопривреде и Вода,
начелник г. Марко Мојсиловић, Г. Министра Војске
и морнарице, ђенерал г. Бура Лазин; Г. Министра
Социјалне Политике, инспектор г. Михаило Пе-
тровић; Г. Министра Финансија, Директор Добара
г. Бранислав Стојановић; Друштва за чување На-
родног Здравља, г. Коста Главинић; Главног Са-
веза Срп. Земљорад. Задруга, г. Јован Жујовић;
Гл. Управе Црвеног Крста, г. Јеврем Жујовић;
Трговачке Омладине, г. Мих. Ђурић; Кола Срп-
ских Сестара, г-ђа Пешћика; Удружења агронома,
г. Д-р Младен Јосифовић; Набављ. Задруге Држ.
Службеника, управник г. Милан Анђеловић; Удру-
жења Резерв. Официра, г. Милан Радосављевић;
Трговачке Коморе, г. Ђорђе Радојковић; Ловачког
Удружења, г. Д-р Милеко Стојић; Генералне Ди-

рекије Вода, г. Морис Вињеро; Главне Управе Кола Јахача, г. Д-р Ђорђе Митровић; Дунав. Кола Јахача, г. Душан Јанковић; Подружине из Рогатине; Подружине из Бадњева, г. Душан Мишковић; Подружине из Сенте, г. Василије Тарасов; Подружине из Чуруга, г. Божа Црни.

Изложба меда трајала је до 15. ов. м. закључно. Посете је било изобилно, и сваки је отишао задовољан. 16. ов. м. посетио је изложбу и г. Крста Милетић, Министар Пољопривреде и Вода, кога су у друштвеном domu дочекали председник г. Паја Т. Тодоровић и председник Срп. Пчеларског Друштва и дали му потребна објашњења. Нарочито се г. Министар заинтересовао за пројектовани закон о *унапређењу ивларства*, који је поднет Министарству Пољопривреде. Г. Министар је прегледао после тога и остале локале дома друштвеног и изјавио своје задовољство на раду једног и другог друштва.

в.

ИЗ РАТАРСТВА.

Обично и вештачко ђубре.*)

(Настава)

Дакле наука је утврдила, да све што земљи треба, има у ђубрету, те је њиме треба јачати.

Када се све ово са научне стране утврдило, од тог доба се почело мало озбиљније мислити на ђубрење њива.

Ми смо још даље од правилне употребе обичног ђубрета, како то раде културни и просвећени земљорадници, али време и велике потребе гоне пољопривредника да мора ђубрити своју земљу.

До сада је небројено пута преко „Тезака“ и других листова писано о користима, које даје ђубре. Писане су и књиге, па с тога ми овде нећемо да о томе говоримо, јер коме се год крвана или во побалегао у њиви или ливади видео је одмах разлику у рашићу усева. Нама је намера овде рећи коју о обичном и вештачком ђубрету.

За сада код нас, колико ми познајемо нашу страну земљу, било то село или варош, свуда видимо у изобиљу обичног ђубрета, и када би то све марљиво прикупили и на њиве изнели могле би се хиљаде и хиљаде хектара наћубрити.

Сваког дана пада хиљадама вагона ђубрета, било од стоке, живине, биљака, људског измета, фабричких одпадака и других.

Сам Београд даје сваког дана по један цео воз — 50 вагона разноврсног ђубрета, где би се

сваки дан могло наћубрити већи број њива — до 30 хектара. Али која вајда када се оно баца вагонима у Дунав, Саву или горе на „Карабурму“ и бару „Венецију“. Милијарде се немилосрдно сваког дана бацију и растурају пред нашим очима, а сељачке њиве око Београда остају посне и неродне.

Када би се ценила вредност ђубрета, сваког дана би пред Београдом, па и другим местима чекало хиљадама кола сеоских из околине, да ђубре покуле и носе на њихове њиве ради јачања земље и тиме учине тројаку корист: прво да наћубре своје њиве, друго да спасу варош ширења зараза и треће да општина не плаћа износ ђубрета.

Пролазећи поред већих вароши и градова видимо читава брда ђубрета, које је из вароши избачено и тако некорисно пропада. Шанчеви и јаруге поред вароши пуне су људског измета, који је избачен из нужника. Све то стоји неискоришћено и чека време и вредне паорске руке да га на њиву изнесу, растури и заору. Земља плаче за оваким ђубретом, али која вајда, када је газда не чује. Жалосно али истина!

Ето, где нам леже милиони бачени. Све су ово факта непобитна. Желели бисмо да о овоме чујемо и кога стручњака или практичара, који живи у народу.

Сваки вредан и разуман земљорадник, ако хоће, може наведеним одштима да спремни колико му треба ђубрета, те да сваке године поћубри већи простор својих њива. Разуме се само по себи да већа имања имају више стоке и тиме имају и већу количину ђубрета.

Када ствар овако стоји од куда се може дозволити и сељаку препоручивати употребу вештачког ђубрета пре но што стајско искористи прво, а друго, када он за то нема ни знања ни спреме, па можемо слободно рећи за сада бар ни потребе, или и ако би је можда имао, она би била спорадична и специфичка и односила би се само на највеће бруто приносе.

Нисмо противници вештачког ђубрета, оно има свој врло велики економски значај у пољској привреди, али док то доба дође, ми се не смемо заваравати и сељаку мутити мозак са вештачким ђубретом, када као што рекосмо имамо га и газимо по њему до колена.

Тек пошто се искористи све ово ђубре и покаже се да није довољно, онда тек доћи на село и саветовати употребу вештачког, али и то тек пошто се огледима испита.

Употреба вештачког ђубрета доћи ће сама по себи, када за то време дође, за сада му још није време.

Писац ових редова вршио је пробе, и не може се похвалити, јер није добио оно што се очекивало. Много је ту рекламе, а мало ствари многог пута.

Ми данас имамо доста државних добара са великим комплексима земље. Ту држава има до-

* Уредништво се не може сложити са неким појединосцима, изнелим у овом чланку, а нарочито са једним овим да ђубре треба искористити све стајско и друго ђубре, па тек онда препоручивати употребу вештачког ђубрета. Вештачко ђубре има своје специјалне одлике и треба га употребљавати допозаку ђубре уз стајско, јер се само на тај начин могу постићи већи жетвени приноси и биља макљива усева. То је основна истина са којом треба упознати сељака, те ту не може бити ни речи о неком изаправљиву ни о митову могазга сељаконг. Друго је питање како, как, колико и где треба применити вештачко ђубре. Претходне пробе су врло корисне, јер оне дају најбољи упут пољопривреднику за примену вештачког ђубрета.

вољно прилике и могућности, па нека испита и пречисти питање употребе вештачког ђубрета код нас. Нека рад и добивени резултати буду изложени критици научног света, па тек тада може смело рећи сељаку, ако немаш обичног ђубрета а ти братац мој узми ово или оно вештачко ђубре, па ћеш своју земљу појачати, и од тога рада имаћеш добре користи.

А све дотле врло је опасно, а по пољску привреду штетно, да ми овако узимамо олако једну и сувише озбиљну ствар, и да дозвољавамо и чинимо неке експерименте на рачун неуког сељака, и да га држемо у заблуди да он остави ђубре по коме гази, а да тражи неке прашкове за јачање земље.

По нашем мишљењу то би значило да онај ко има два вагона кукуруза за прода, а купи прашак за гојење свиња, а дулеке, јарму и остало зеље, и дегелину да остави да труне.

Боље да ми практични пољопривредници оставимо научнике, нека се они бачку истраживањима, а ми кола и волове, па лопату и мотилу у руке па скупљајмо ђубре на гомиле, носимо га на њиву, растурајмо га и заоравајмо одмах, то је за нас најкорисније и најпаветније бар за сада и не правимо пробе на сопствену штету. Наравно онај ко буде знао употребу вештачких ђубрива неће ни имати потребе да се обазире на ове наше ретке, али тај неће ни грешити у употреби вештачког ђубрета.

Онај ко нема добар плуг; дрљачу и запрегу мала му је вајда од вештачког ђубрета, јер земља поред ђубрета тражи озбиљан и добар рад.

Употреба вештачког ђубрета бар сада није за село и сељаке; зато смо мишљења да му не треба мутити мозак са вештачким ђубретом, када он још гази по ђубрету.

Сељак ће морати да сматра, да му је много лакше и zgodније узети једну кесу вештачког ђубрета у виду прашка, па онда заћи по њиви и то растури за један сат па свршен посао, него вући сто кола ђубрета, растурати и заоравати. Дакле у заблуди газиће по ђубрету, по сопственом злату, а тражиће вештачко и плаћати златом.

Народ мора, идући са временом да се помогне оним, што је боље и корисније. Њега не треба доводити у забуну, већ га треба учити да искористи све оно што има, па тек у недостатку да тражи вештачко ђубре.

Треба писати и разрађивати питање вештачког ђубрета код нас, али га тако олако не треба препоручити сељаку, јер ако он једном стекне уверење, да оно не даје земљи користи било ма са којих разлога, онда ће бити врло тешко препоручити га онда, када оно сељаку буде заиста и тубало.

Морамо признати да ми нисмо оно, што је Немачка и друге насељене земље, и да за нас није све обавезно оно што они раде. Они немају довољно природних богатства, које ми имамо, и

онда се морају нечим помоћи, како би могли да се одрже са производњом онога, што им је за живот потребно.

Немци и Чеси имају хиљадама фабрика разноврсних, па имају и разноврсне отпатке, које морају да искористе, да их не би бацили, а да своје иначе по природи слабије земље ојачају.

Тамо где немају природно богатство, морају вештачки да га допуњају. Њима је нужно и преко потребно вештачко ђубре.

Када нама недостаје обичног ђубрета, ми се можемо послужити зеленим ђубретом које такође игра врло важну улогу у јачању земље, о коме ће бити речи у „Тежаку“.

Па када и ово последње средство истрошимо, и оно нам не може довољно земљу да ојача, ми тек тада морамо бити принуђени на употребу вештачког ђубрета. Дотле ће се све и најмање ситуације научним путем расправити и ми ћемо поћи готовим и добрим путем ако нам оно устреба.

Ту скоро било је изнето преко стручних листова, да се није постигло испитивањем употребе вештачког ђубрета оно што се желело.

Па када се овако изјашњава један, који је за то компетентан, онда то нам даје повода, да се за сада уздржимо, и да скупљамо обично ђубре, које нас не кошта ништа, и да њега искористимо. То ми сада можемо препоручити нашем сељаку, а стручњацима једну молбу да буду пажљиви и смотрени и да питање употребе вештачког ђубрета добро и свестрано проуче на државним добрима и тако на пракси утврде, и тек тада да изађу пред сељака са употребом вештачког ђубрета.

Бићемо задовољни, ако читаоци ово приме као искрени савет и поуку сељаку, а стручњацима скрћемо пажњу на ово тако деликатно питање.

Марко - Миша Тодоровић,
ЕКОНОМ.

ИЗ ВОЂАРСТВА

Стратификовање ораха.

Код нас се по расадницима ретко где види растило од ораха, па се и мало садница од ораха уноси у народ. А орах је тако корисна воћка, да се можда ниједна у погледу рентабилности не може са њом мерити. С тога треба подизати растила од ораха и више радити на размножавању ораха.

Орах се ретко сеје у семеништу непосредно него се мора претходно стратификовати, то јест припремити за сејидбу. Ако би се орах сејао непосредно, на пример у фебруару или марту, и ако је дотле још рђаво био очуван, не би никако јер би изгубио моћ клијања, пошто орахова језгра има, као што се зна много уља, те се лако убуђа. С друге опет стране, ако би се орах сејао непосредно у јесен, могао би иструлити у земљи или

би га оштетиле разне животиње, нарочито глодари, који су на њих врло лакоми. Све се то може избећи стратификавањем ораха, које је у ствари привремено сејање као припрема ораха за сејидбу у семеншту. Стратификавање ораха састоји се у томе да се орах у месецу децембру стави у једну поволну више вештачку средину за клијање, из које ће се у своје време извадити и унети у праву природну средину, земљу. Стратификавање је једна припрема семена за сејање не само ораха него и семена других воћака, чија је клијавост кратког трајања.

Стратификавање ораха може се вршити у саксија или сандуцима или на самој земљи, на нарочито за то направљеним хумкама.

Мање количине семена од ораха могу се стратификовати у саксијама од цева на овај начин. По дну саксије — једне или веће броја — треба разастри један слој 1—2 см. дебело какве јаке порозне материје — песка и др. да би се вода из саксија могла кроз рупу на данцију саксија лакше оцеђивати. Затим разастрети слој земље 3—4 см. дебљине, а по њему разредити одабране орахе за семе на три до четири сантиметра растојања. Поврх ораха разастрети нов слој земље од 5 до 6 сантиметара дебљине по коме разредити нов слој ораха, па опет слој земље, па слој ораха све док се саксија не напуни. Затим залити саксије и унети их у подрум или какву другу одају, где неће ораси од мрза страдати. За ову сврху није потребно узимати сувише дубоке саксије, јер у таквим саксијама ораси, који се налазе даље од површине биће у сувише влажној средини, па према томе могу и сатрутити.

Када се имају веће количине ораха да стратификују, тај се посао може обавити у подруму па чак и на пољу поред каквог зида изложеног југу. Кад се хоће да изврши стратификавање на пољу онда оно место поред зида где ће се разредити ораси треба оградити даскама са три стране, то јест направити као један сандук. У две тако направљеног сандука растури један слој шљунка, па потом један слој ситног песка, те да би се вода из гомила могла оцеђивати. По песку разредити орахе тако да сваки буде раздалеко од другог 3 до 4 см.; орахе покрити слојем песка од 5 до 6 см. дебљине, па опет преко овога разредити орахе, па слој песка и т. д. Кад се заврши гомила све залити довољно да би се олакшало клијање ораха. Чим почну мразеви гомилу покрити одозго слојем хубрега те да би се заштитио орах од мрза.

Орах се може стратификовати у виду хумке направљене на мало издигнутој земљи, где нема бојазни од вода преко зиме. Та се хумка прави на исти начин као мало час, то јест на слоју песка се растури орах, па поврх њега песак, па орах итд. Тако направљена гомила покриве се слојем здраве земље од 40—50 см. дебљине. Да би се сузбило дејство мразева, одозго се метне мало сламе и врх заврши са једном искрнутом саксијом, чија

се рупа на данцију запуши. Вода која се са гомила стаче прикупља се у мали сандек направљен око хумке и одводи подаље од ове (види сл. 1).

Сл. 1.—Стратификавање ораха.

Крајем фебруара или почетком марта стратификовани се ораси плажљиво воде и сеју у семеншту. Земља у семеншту се подели на леје од 2 метра ширине. По лејама се направе браздиче дубоке и широке 30 см, а раздалеко једна од друге 60 см. У браздичама се сеју ораси на растојању од 50 см. и на дубини од 6 до 8 см. према томе да ли је земља тежа или лакша. Орахе при сејању није потребно усправљати врхом горе, већ их остављати у браздичама положае.

Д-р Јесуру В.

ИЗ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ

О вуни у опште.

Пре него што се пређе на студију о вуни потребно је упознати се са општим појмовима и специјалним изразима, о којима ће доцније бити, говора. За познавање вуне у опште, ово је од велике важности, јер се при оцени појединих квалитета морају узети у обзир извесне особине вуне, које се на први поглед, без детаљнијег проучавања, не могу одредити. Подробићнијем проучавању мора се подврћи грађа влакана вуне.

Пошто говоримо о вуни, то је пре свега потребно знати, шта је вуна и чиме се она одликује од обичних длака, којима је обрасло тело свих осталих домаћих животиња. Ово је потребно и из тога разлога, што имамо и оваца, чије је цело тело обрасло длакама, а не вуном, и што и код самих домаћих оваца наизгледно на делове тела, који су обрасли длаком, други опет вуном. Под вуном разумемо онај длакави огртак овчијег тела, чија су поједина вивугава влакана сложена у праменовима, поједини праменови у снопчићима, ови најзад у веће масе, у сноповима, који су појединим влакнима међусобно тако повезани, да се и после стрижења та целина и повезаност огледају у једној маси, коју у обичном животу називамо руном. Та уснопљеност појединих влакана, која су још мање или више слећена масним знојем и веза снопова у руно, одликују вуну од обичних длака, које нису вивугаве, уснопљене и повезане, већ на живој животињи стоје свака посебно,

остају тако и после шишања и падају појединачно. Сем овог разликујемо и пух, који је исто тако длакави оргач и састоји се из вијугавих длака, нежнијих, снажнијих и тањих, али који није уснопљен нити су снопови повезани, већ после стрижења образује растреситу, пахуласту масу. Пух у овом смислу не треба помешати са вуном која се састоји из чистог пуха, под којим разумем доња, тања, нежнија влакна, покривена код мешане вуне grubim осястим влакнима. Сем ових општих појмова, вуна се по својој грађи и особинама битно разликује од длака, да и у свакидањем животу ретко кад настаје забуна и мешање вуне са длаком. Да се не би бркао појам вуне и длаке, служимо се у у будуће изразом „вунено влакно“, кад је реч о појединим елементарним деловима вуне, за разлику од длаке.

Поједина вунена влакна имају један део који се налази у кожи и условљава растење и други слободни део, који излази из коже и зове се слободним делом влакна. Корен влакна смештен је у средњем делу коже, и то у смислу техничке употребе у *cutisu*-у, и то у његовом дубљем слоју. Поред сваког вуненог влакна налази се са сваке његове стране по једна лојна жлезда гроздаста облика, које једним каналом избацују свој секрет у удубљење, у коме се налази смештено влакно и њиме га премазују. Поред лојних жлезда налазе се у кожи, у најдубљем слоју средњег дела коже, знојне жлезде, чији секрет, зној, излази њиховим одводним каналом на површину коже, и кад дође у додир са секретом лојних жлезда, којом су премазана вунена влакна, мења га хемијски и чини тако звани масни зној, врло важан за вуну. Нас у овом случају не интересује толико онај део вуне који остаје у кожи, већ само онај слободни део од излаза из коже, па до врха вуненог влакна, који се код оваца стриже сваке године.

Ако вунено влакно посматрамо под микроскопом, под увеличањем 320 или 450 пута, запазићемо да у њему има три слоја: 1. покожица, 2. кора и 3. срж. Нека вунена влакна немају сржи.

1. *Покожица* — *Cuticula* или *Epidermicula*. — Састоји се из иррегуларних, танких плочастих ћелица, различита облика и различита положаја. Оне могу бити неправилна, полигонална облика и положене једна преко друге као чрепови на крову или као крљушти код рибе, а могу бити заобљене плочичке, овална облика, које омотавају целу дебљину длаке, а положене су као увучени лековни један у други. Први је случај код grubих осястих влакана са сржи или без оне, други је случај код пуха и код вуне бољих квалитета. Слободни крајеви ових кутикуларних ћелица дају ништама влакана грубо зупчаст или тештаст изглед или благо зупчаст и само благо испупчен. Број ових ћелица на 1 м.м. дужине влакна, поред облика и положаја, одређују унеколико каквоћу вуне.

2. *Кора* — *Substantia corticatis*. — То је онај

слој, који се налази одмах испод кутикуларне покожице и који обавија срж ако је има. Кора је тако рећи рожни део вуненог влакна, који се састоји из вретенастих или издужених ћелица, снабдених спљоштеним једром. Оне су поређане у правцу дугачке осовине влакна у концентричним слојевима или ламелама, а међусобно су спојане јаким међућеличним мостовима по дужини, слабијим по ширини, услед чега је попречно цепање влакна по ширини лакше од кидања (по дужини). Помоћу топле разблажене сумпорне киселине могу се ове врстенасте ћелице коре одвојити, при чему се јасно да видети њихов облик под микроскопом. Дебљина слоја коре врло је важна, јер она условљава јачину влакна. У колико је слој коре дебљи, у толико је влакно јаче, и обрнуто. Код обојених длака, у кори се налази пигмент и то код јаснијих боја у растворуном стању, а код затворенијих у облику ситнијих и крупнијих зрнаца.

3. *Срж* — *Substantia medullaris* — вуненог влакна, представља у средини влакна један непрекидан ланац оштро ограничених ћелица скоро по целој дужини. Ако срж образује само један ред ћелица, које леже једна преко друге, онда је срж *једноћелична*, ако је образују више редова ћелица један поред другог, онда је срж *вишећелична*. Обим ћелица сржи може бити округло, четвртаст и полигоналан. Изумрле и осушене ћелице сржи узимају ваздух, те услед тога срж изгледа под микроскопом црне боје. Код вуне су она влакна без сржи, која имају релативно мали пречник, длаке пух, па онда вуна, која се назива племенитом, јер се добија од племенитих раса оваца, као што су мерино овце. Присуство и одсуство сржи условљавају различита својства вуне, као што ће се доцније видети. Вумена влакна са танким слојем сржи технички се могу употребити за исте сврхе, као и она без сржи; знатна разлика настаје само тада у овом погледу, када је срж јако развијена, јако надмашује слој коре, који је врло слаб.

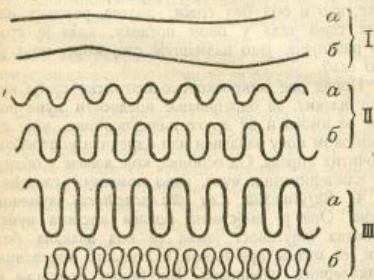
Поред ове микроскопско-анатомске грађе вуненог влакна, за одређивање вредности вуне полаже се много и на друге њене особине, које се голим оком могу запазити или одредити употребом нарочитих справа. Од особина, које долазе у обзир при класификацији вуне, ваља поменути следеће:

4. *Вијугавост* или *таласитост* вуненог влакна. Она је својствена бољим врстама вуне. Правилна вијугавост јавља се код влакана без сржи, са малим пречником и левкасто поређаним кутикуларним плочичама. Вијугавост се олажа и на појединим влакнима, али је боље изражена у праменовима. Врста вијугавости, изражена у праменовима, назива се у техници „*ларкшер вуне*“. Однос висине вијуга или таласа према његовој основици, одређује врсту вијугавости и њену правилност, те се према томе разликују у главном три врсте вијугавости:

а) Слаба вијугавост је тада, када је висина вијуга мања од основице. Ово је читав група вијугавости, у којој се даље разликују два одељка; први, кад висина вијуга у односу према његовој основици скоро ишчезава и влакно изгледа веома слабо, благо таласасто, скоро право као конач и други, кад је висина таласа нешто већа него код првог и вијугавост боље се опажа, влакно изгледа *развучено вијугаво*. Први одељак вијугавости налазимо код вуне примитивних оваца, код којих је вуна груба и мешана, када су осјаста влакна свабдевена прилично дебелим својем сржи, кутикуларне плочине престо положене и чине ивицу влакна грубо зупчастом, као на пр. код наших оваца. Други одељак, са развученом вијугавошћу, налази се код мелеза, насталих укрштањем мерино овце са примитивним расама оваца.

б) *Правилна вијугавост* или нормална, заступљена је тада, кад поједине вијуге влакна представљају скоро правилне полукруге, чија је висина равна основици. Оваква вијугавост својствена је најбољој и најплеменитијој мерино вуни. Али се често дешава, да врло племените мерино вуне напуштају ову правилну вијугавост у малој мери и полукрузи постају нешто збијени. Ово је нарочита врста тако зване *збијене вијугавости*, која чини прелаз к вијугавости високих таласа.

в) *Вијугавост високих таласа*, представљена је мало већом висином таласа од његове основице. Оваквој вијугавости нагину њежна, растељива вуна влакна, нарочито ако на њих дејствује обилна количина масног зноја. Поред ове вијугавости разликује се и *неправилна висока вијугавост*, када вијуге описују више него полукруг, тако да су бочне стране зближене. Она се јавља код бољих вуна, које се добијају једностранним одгајивањем у циљу давања боље вуне, без обзира на друге особине (види сл. 2.).

Сл. 2. — I) Блага вијугавост. II) Развучена, III) Правилна или нормална. II б Збијена, III а Висока вијугавост. III б Неправилна висока вијугавост.

5. *Подједнакост вуненог влакна.* — Под овим се разуме подједнакост дебелине влакна, која

треба да остане иста у целој његовој дужини и да не показује никаквих усека ни чворова. Подједнакост је једна врло важна особина влакна, њу фабриканти много цене, пошто је влакно подједнаке дебелине много јаче и издржљивије од онога, које је неједнаке дебелине и са усецима и чворовима. Једна друга врста подједнакости вуненог влакна односи се на вијугавост, која треба у целој дужини да остане иста.

— Наставиће се. —

ИЗЛОЖБЕ И КОНГРЕСИ

Сточна изложба у Гацку.

Као у пређашњим годинама тако и ове године приредио је Пољопривредно Одељење Великог Жупана Мостарске Области изложбу стоке у Гацку. Необично леп, сунчан, јесећи дан допринео је доста, да су сточари на дан изложбе, 31. октобра о. г. догетали своја говеда у Гацко и из најудаљенијих места срезова Гацка и Невесиња. И ако је пре месец дана купљено и отерано из среза гатачкога за Зетску Област 44 бика чисте сиве — оберталске пасмине, ипак се не памти, да је добре стоке икад оволико било изложено за такмичење. Поред већ одомаћене сорте оберталске т. зв. сиве расе, било је изложено и доста лепих Ечталаца и Монтафонаца: бикова, крава, јунади и телаци, чистокрвних и мешаних са домаћом пасмином, која је у Гацку такође врло добра.

Приликом ове изложбе видело се, да је народ у срезу гатачком од ослобођења прегао свом снагом, да ратом изгубљено благо наоднажи и да подигне што јачи резервоар одабране стоке способне за оплемењавање и за трговину.

Награде су дељене у новцу и у писменим признањима Великог Жупана, а жири за награђивање био је састављен од следећих г. г. стручњака: Милана Томића, обласног пољопривредног референта из Мостара, Драг. Бујића, среског ветеринара из Гацка, Борђа Половића, среског ветеринара из Невесиња, Љубомира Гргуровића, управника пољопривредне станице у Гацку и још двојице најугледнијих сточара из Гацка.

Изложена говеда била су сврстана у шест категорија са по две награде, те је подељено свега 12 награда у новцу по 350, 300 и 200 динара.

У I. категорију спадале су чистокрвне краве са овогодишњом и лањском телаци, у II. краве са лањском и овогодишњом телаци, у III. поједине приплодне краве или стеоне јунице, IV. чистокрвни бикови, у V. потомци од државних бикова и домаћих крава и то краве са теорица и стеона јунад, а у VI. категорију млади бикови — уметци.

Сем награда у новцу, пошто је изложено још много одличних примерака поделио је Одбор за оцењивање на изложби у Гацку узорним сточарима и 34 писмена признања Великог Жупана у Мостару за одлично подигнуту стоку.

ГЛАСНИК.

Нов члан Утемељач. — Г. Драгољуб Радојевић из Рујишта, среза ражањског положио је Српском Пољопривредном Друштву 200 динара и тиме постао члан утемељач.

Патриотски поступак г. Радојевића заслужује да се јавно прикаже и да му се на овом месту изјави благодарност, јер се из овог његовог рада види, да је истински пријатељ Српског Пољопривредног Друштва а тиме и целе пољске привреде.

ЗАПИСНИК

44. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, држане 4. новембра 1925. год. у дому друштвеном у Београду.

Били су присутни г. г. Председник П. Т. Тодоровић, Председник Др. Т. Митровић и чланови: С. Партонић, Б. Ж. Бошковић, С. Ратковић, Б. Станисављевић, Б. Ранковић, Н. Петровић и А. Рашковић.

Председавао Председник г. П. Т. Тодоровић.
Бележио секретар г. М. В. Дамњановић.

I.

Прочитани су записници:

- 1) Бр. 10.165. XLIII седнице Управног Одбора и
- 2) Бр. 10.237. XXX. седнице Кљичевог Одбора. — Одбор прима прочитане записнике.

II.

Мишљења Финансијског Одбора:

- 1) Бр. 10.336. Прочитано је стање кесе за октобар, које показује:

примање динара	4,328 100.28
издавање	3,031 885.82

остатака за I. нов. дин. 1,296.214.46

Одбор усваја прочитано стање с тим да Финансијски Одбор настане да се депозити ликвидирају; што се тиче улога код Уједињене Банке овлашћује се благијак да Друштво вастуна.

III.

Мишљења Набављачког Одбора:

- 1) Бр. 10.348. Прочитано је стање магацина на дан 1. ок. м-ца које показује:
вредност справа и матер. дин.	1,638 622 90
вредност књига	379 531 50

Свега динара: 2,018,154 40

Одбор прима знању прочитано стање и одлучује: да се сваке прве недеље у месецу, штампал у Тежаку списак свега што се има на продају, са означеним ценама.

У будуће кад се на дневни ред стави читање стања благацине и магацина, послати члановима благовремено преписе.

- 2) Бр. 10.343. По понуди М. Улемекa за бодљивану жичу, — усвојено је мишљење да се тражи муштра и да цену спусти.

- 3) Бр. 10.191/10.352. По понуди Ј. Вукајловића за ручне сејалице и Банат. Савеза С. З. Задруга за ку-

љаче, усвојено је мишљење да се комисијски прегледају у коју да уђу г. г. А. Рашковић, Д. Спремић и С. Ратковић.

- 4) Бр. 10.309. По понуди П. Миолаћа на Марибора за разне справе и др., усвојено је мишљење да се тражи детаљније обавештење: које справе нуди у комисион и под којим условима. За плугове да поднесе понуду што пре.

- 5) Бр. 10.315. По понуди Јордана Станковића за апарат против пожара, Бр. 8606. Ј. Брана за дрљаче, понуде и од других фирми.

- 6) По понудама Бр. 8606. Ј. Брана за дрљаче, Бр. 10.056. Банатског Савеза Срп. Зем. Задруга за дрљаче, Бр. 10.166. Јована Вуковог за шалитру и Бр. 10.214. Ка-Јована Анчића за косе, — усвојено је мишљење да се одбију.

IV.

- Бр. 10.290. По молби Подружине из Ужица да им се прода 100 позвалница, — усвојено је мишљење да им се уступе по продајној цени.

V.

- 1) Бр. 10.262. По писму Ј. Тошића да му није могуће да изврши преглед Подружине у Лесковцу, — одлучено: да се упуту заст. инспектора за Подружине г. Н. Стаменковића да прегледа ову и објасње.

- 2) Бр. 10.301. По писму Подружине из Лознице да је престала да ради, и да у магацину има 10 рањика, одлучено: да се тражи да рањике врати и дуг исплати.

VI.

- Бр. 10.250. По молби Банатског Савеза Срп. Зем. Задруга да им се поручи 200 ком. Верморелових прскалица. — Одлучено: да се поручбина изврши и да им се уступе по цени, по којој се дају и Подружинама. Све прскалице да буду са ручицом на левој страни.

VII.

- Бр. 10.257. По писму Изложбеног Одбора из Шибеника да не може о друштвеној слави да приреди изложбу вина, пошто за сада немају на расположењу добра вина, али да би доцније могла да се приреди изложба, ако би се новчано помогли. — Одлучено: да се претходно тражи од Набављачке Задруге Државних Службеника да се ислети из Друштвеног вавилона 1. јануара ид. год. на према добијеном одговору, да се ступи у преговоре са Изложбеним Одбором из Шибеника.

VIII.

Саопштења и предлози:

- 1) Бр. 10.212. Прочитано је писмо Савеза Српских Земљорад. Задруга из Сарајева којим моли Друштво да упуту свога изасланика на Конгрес. — Одлучено: да се замолу г. Антоније Вуковић ветеринар из Сарајева да присуствује Конгресу као друштвени изасланик.

- 2) Бр. 10.293. По понуди И. Панића за плугове, — одлучено: да вису потребни.

- 3) Председник реферирше да је готов Календар за 1926. годину и моли да се одреди цена и утврди колико примерака да се укориче. — Одбор прима знању и одлучује: да продајна цена буде осам динара и да се укоричи: 50 ком у платну а 100 ком у полуплатну.

Са овим је седница закључена.

Пољопривредници, читајте „ТЕЖАК“

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР ЗА 1926. ГОД.

Изашао је са овом садржином:

I. Сарајини. — Све године има. — Слика Њ. Кр. В. Наследника престолона Петра у шумарској одаји. Родоскож Краљевског Доча. — Државни празници. — Реч уредника.

II. *Календар* за 1928. годину: за православне и ромокатолике, уређен по новометну. — Муслимански Календар.

III. *Пољска* Део: Напредовање нашег пољопривредника. Др. Ем Поповић-Пешча. — Кауц за повећање билне производње нарочито хране за стоку. Милутин М. Савић. — Огледа у пољопривреди, његов залазак и извођење. Коста Поповић. — Састављање љивачких смеша и њихов успех. Др. Там. Локот. — Одгајивање на основи чистих линија. Неваде Дивчи. — Голубачка мушва. Др. Коста Ковачић. — Повећање носивости јаја, инт. агр. Др. Ј. Грујић. — О оризању духова, њихови болестима и непријатељима. Ал. Г. Јанковић. — Болести смилуба, Риста Танаковић. — Први педарски гајеви у нашој Краљевини. Срет. М. Анђић. — Сушење воћа, Павле С. Петковић. — Најопасније болести нашег благородног воћа, Др. Мила Јосифовић. — О узроцима раног пропадања виноградних дрвета за све ове стране. Ник. Ж. Петровић. — Бубрежна виноградна, Бох Скалици. — Сирепање и чување судова за вино. Бох. Скалици. — Произвођач вина за боње. Бох. Скалици. — Правилна и добра храна лужаг тесно је везана за гајење поврћа. Бошко Ж. Бошковић. — О цветним градинама и цвећу у нашем народу. Ант. Мајеровић. — Багрем. Јов. П. Јовановић. — О самоуништују у области пољопривреде по нашем законодавству. Марко Милојковић. — Припреда и зривање. Др. Д. Гер. Поповић. — Велика и мала сепсемија. Сретен Дивчић. — Месечни пољопривредни радови.

IV. *Пољопривредни пословици*: Састав стајског ђубрета (гноја). — Тежина 1 куб. метра ђубрета. Приближна количина ђубрета, које се од стоке може добити. — Састав њештачких гнојива. — О колдовима употребљивих семена и о желаним примосима разних усева. — Садница потребних биљака 1 ха (хектар). — Проценти сасушаности. — Орљаче сточном запрегом. — Драње сточном запрегом. — Машине за припрему семена и сејање. — Прегледа гајева разне поврћа и његов њихови принос. — Сетва и жетви принос пшеничних биљака. — Прегледа просечних млечних добродности појединих раса. — Просечни састав најважнијих врста млека. — Температура кајвања за разне усева. — Просечни трајање кајвања разних усева. — Упоредње између тежине и запремине неких усева. — Расстојање места и броја чокоћа. — Ветрене пима и алкохол у дрвеним судовима. — Шехер у шпир и алкохол у вину. — Исприва шпиромера. — Трајање кајности код градинарских усева. — Вештачка гнојива као допуна стајског ђубрета за градинарске усева. — Календар бремености стоке. — Подобије за припреду. — Бременост стоке. — Састав хранити (прста сточне хране). — Лежење живине. — Мада град сишу. — Привредне добродности неких раса живине. — О пољопривредним грађевинама стаје за коње, стаје за говеда, свиња, живинарници, гнојнице и јаме за осину, сувоце за коза и мањине, ледњане, сувоце затворене и сувоце отворене за смештај хране у стогу амбари-житнице, кош за кукуруз. Термичке силе. — Како се израчунава запремина судова, када се измери нетром. — Прегледање димња земље у оре и хектаре. — Прегледање овога у килограмима и драмова у грамовима. — Прегледање овога у килограмима и драмова у грамовима.

V. *Пољопривредне установе у Краљевини Срба Хрватска и Словенији*: Пољопривредни факултети. — Средње пољопривредне школе. — Нове пољопривредне школе. — Специјалне пољопривредне школе. — Окружне пољопривредне станице са практичним пољопривредним школама. — Пољопривредне огледе и контролне станице. — Државна угледна пољопривредна добра. — Заводи за сточарство. — Заводи за синарство. — Државни луковни расадници. — Етнолошке станице. — Државни лозни и воћни расадници. — Срески самоуправни расадници.

С. *Имени Српског Пољопривредног Друштва за најбрзији напредак у своме пољу.*

VI. *Српско Пољопривредно Друштво и његове установе*: Установе и ова Друштва. — Чланови Друштва. — Управни Одбор. — Подржавање. — Омладинско пољопривредно друштво. — Чланови Српског Пољопривредног Друштва.

ЦЕНА ЈЕ 8 ДИНАРА.

39, 4

НА ЗЕЛЕНО — КАЛЕМИТЕ

До годишње винове дозе, по највишим стручњацима препоручење као најбоље. Ожиљене саднице амер. дозе В. њне саднице и њне дилжаке. Све агаратовано здраву и добро ожиљено. По сниженим ценама препорукује за својег расадника Јанко Шариф, испитаним економ за виностаство и логарство.

43, 3 3 Петровградци — Мајур (Срби)

Ценовници бесалатно! Експедиција брза и солидна.

Сточари!

Ваша скупоцена стока гине од метљивости, спасит је док се спасити може. Против метља је најсигурнији лек:

„ДИСТОЛ“

Производ домаће фабрике

„КАШТЕЛ“

Хемијско-фармацевтских производа А. Д. Карловица.

За лечење оваца и коза потребно је:

До 20	кгр. живе тежине	2	гр. Дистола
од 20—30	"	4	"
" 30—45	"	6	"
" 45—60	"	8	"

За говеда и биволе:

Од 80—120	кгр. живе тежине	12	гр. Дистола	кутија В.
" 120—170	"	18	"	" С.
" 170—220	"	24	"	" D.
" 220—270	"	30	"	" Е.
" 270—320	"	36	"	" F.
" 320—370	"	42	"	" G.
" 370—420	"	48	"	" H.
" 420—470	"	54	"	" I.
" 470—520	"	60	"	" K.

Чувајте се фалсификата и лажног Дистола.

Тражите само капсуле на којима стоји реч „Дистол“ — Капител Употребљајте тачно прописане количине, јер иначе нећете имати користи од утрошеног новца. Цена је Дистолу по граму Динара 4.—

Дистол се продаје у свима АПОТЕКАМА и ДРОГЕРИЈАМА Упутства и обавештења даје фабрика или ветеринар фабрике Др. АНДРИЈА ВРВИЋ, Београд — Кнез Милетина 75. 42, 3—

НА БАВКЕ

Српско Пољопривредно Друштво (Немањина бр II) набавиће:

Плава камена 98/99%	кгр 30.000
Сумпора у шипкама на азбесту	200
Маказа за скидање гусеничних гњезда	ком. 100
Маказа воћарских	500
Тестерца воћарских	500
Дрвача ливачких	15
Раоника Саксових Н. 6. и 7.	500
Раоника Еберхартових Н. 4. и 5.	500
Сејалица дворедних за кукуруз	100
Сечке за фураж	10
Семе детелине првене „пломбирано“	кгр. 1.000
Семе луцерке „пломбирано“	15.000
Семе багрема	1.000
Семе гледича	800
Семе мухара	2.000
Семе сточне репе	3.500
Семе дивљих јабука	100
Семе дивљих крушака	100

Понузе са мустрама, примаће се до 1. децембра 1925. г. у којима треба означити: цене франко паро-бродска или железничка станица Београд; рок испоруке; услови плаћања и др.

Н 9855/10.030 — Од Српског Пољопривредног Друштва, 30. октобра 1925. год. у Београду. 40, 3—

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ

улажу се

Срп. Пољопривредно Друштво
у БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

На основу најинтереснијег решења од
априла 1869. г. прегиску друштвено
носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

За Краљевину Срба, Хрвата
и Словенаца:

— НА ГОДИНУ 20 ДИИ. —

ЗА ИНОСТРАНСТВО:
НА ГОДИНУ ДАНА 45 ДИИ.— ЗАШТИ И ВОЈНИЦИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У
ПОЛА ЦЕНЕ.

ПРЕМБЕНИ РУКОПИСИ СЕ НЕ ВРАЋАЈУ

ПРЕТПЛАТА СЕ ПОДАЈЕ УЛАЖЕЊЕМ ЗА
ЦЕЛУ ГОДИНУ.

За С. П. Друштво председник, председник, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 49.

БЕОГРАД, 6. ДЕЦЕМБАР 1925. ГОДИНЕ.

Година LII.

ВЕРМОРЕЛОВЕ ПРСКАЛИЦЕ поручене су. Ко
жели да прскалицу добије, нека се одмах обрати
Друштву и пошаље 300 динара аконто, по ко-
маду. То важи и за Подружине и за појединце,
пошто је Друштво платило прскалице унапред.
Разазнавање прскалица биће у месецу марту
1926. г. уз доплату разлике вредности и по реду
пријаве.

Каква треба да је улога самоуправних тела на унапређење пољске привреде?¹⁾

Наша домовина јесте у правом смислу пољори-
вредна земља јер се више од 80% становника занима
пољопривредом. Она у пољопривреди налази моћ
својих финансија, она тако рећи је пољопривреде не
може да живи. Кад је ово овако, треба да се за-
питамо: па каква нам је та пољопривреда којом се
без мало бави целокупно становништво. На ово
питање не треба бог зна какве спреме и мудрости
па дати одговор, но и лајик види да нам је пољо-
привреда на ниском ступњу и да у истој изоста-
јемо много и много иза напреднијих народа. Зашто
нам је тако назадна пољопривреда и зашто смо
ми тако у пољопривредном погледу изостали има
више узрока а међу овим по моме мишљењу је
најважнији тај, што је у нас пољопривреда само
привредникова и нијачија више. Другим речима
казато, што је код нас пољопривреда и њено
унапређење, са малим изузетком последњих неко-
лико година, остављена сама себи, да се сама раз-
вија и унапређује без ичијег суделовања и помоћи.
Зашто је ово овако било до сада, то нам се кад
мало дубље загледамо у нашу прошлост и дога-
ђаје, који су се одиграли последњих година онда
само, каже да је тако донекле морало бити. На
име наша целокупна државна брига раније била
је упућена ван оквира наших граница била је
сконцентрисана на остварење наших националних
идеала. У овој бризи и очекивајући догађаје мо-

рало је се занемарити наше пољопривредно питање
и оставити само себи. Док су наши суседи сил-
нији и моћнији од нас уређивали своју пољоприв-
реду и решавали пољопривредно политичка пи-
тања у свима правцима, ми смо мали и нејак
морали да се напрежемо и последњу крајцару да
дамо као нашу земаљску одбрану. Ово што смо
чинили под притиском наших националних тежња
ми то не жалимо, јер нам је те муке и тежбе Бог
благословио, те смо то под многим мукама, пат-
њама и искушењима успехом крунисали и с пра-
вом можемо рећи да је уложени труд, време и
новац богато исплаћени.

Али док је овај разлог за застој наше пољо-
привреде и решавања пољопривредних питања код
нас до сада имао оправдања, дотле ти и такви
разлози не могу бити од сада смећана обилном
попмагању и унапређењу наше застојале пољо-
привреде. Данас када су решена тако рећи важна
војничка питања, када су наши идеали испуњени,
када се наша Српска зора купа у Српском мору,
када се Српско сунце спушта у друго Српско море,
када су наши суседи освајачи сломљени и малак-
сали, дужност је сваког појединца, приватног и
јавног радника, државе, округа, среза и општине
да свим средствима и путевима утичу и потпо-
мажу нашу пољску привреду и да исту што брже
и што пре подигну на ступањ свога развића на
коме треба да буде. Јер иста потреба која је ме-
родавне до сада руководила да се војнички при-
премимо и да тако припремљени снажно дочекамо
догађај и да ми победоносно на сусрет изађемо
и наше пет вековне идеале остваримо, тако је сад
још и већа потреба да се ми привредно ојачамо
те да на тај начин можемо што лакше снети тешко
бреме, које нам се у финансијском погледу намеће
око уређења и чувања крвљу стечена тековина. Исто
онако као што су нам били потребни топ и пушка
да се домовина увећа и очува од спољног непри-
јатеља, који нам је сваког часа претио да нас смрви,
уништи и потчини исто тако нам је сад потребан
плуг, дрљача, сејалица и т. д. да нам отвори што
дубљу утробу мајке земље да тамо потражимо
већег биљног хранива. Исто онако као што смо

¹⁾ Из предвања г. Драг. Ј. Спренића евонома у сједици окружне
скупштине округа београдског 23. септ. 1925. год.

до данас брзо решавали разна важна војничка питања, исто тако и још са већом брзином треба решавати и важнија привредна питања као што су у првом реду регулисавање наших потока и река, осигурање од поплаве и наноса, уређење и оправка наших путева, потпомагање пољске привреде у опште и њених грана посебно, обезбеђење од града и помора стоке, осигурање имовне безбедности и т. д. Јер исто тако као што смо ми имали непријатеља споља, који нас је окруживао са свију страна и звецкао сабљом и мамузом да нас прогута и подчини, исто тако имамо још једног и по моме мишљењу већег, опаснијег и снажнијег унутрашњег непријатеља, који истина не звецка сабљом по сасвим другим јачим и моћнијим оружјем. Тај наш унутрашњи и опаки непријатељ јесте наше сопствено незнање и привредно неваспитање. С тога је потребно што пре и што енергичније поћи истим путем и у привреди као што смо последњих година ишли у војничком погледу. Потребно је са истом онаком љубављу и пожртвовањем поћи напред, т. ј. исто онако како смо трошили на спрему и образовање нашег официрског кадра потребног за васпитање и обуку војске, исто тако сад још и са већом вољом, љубављу и већим пожртвовањем треба поћи и у привредном погледу, те створити што већи и бољи кадар привредних учитеља, те да ови делом и речју просвете нашег пољопривредника и спреме га да је способан за борбу и утакмицу у пољској привреди, т. ј. да га отргну од непријатеља „мрака и незнања“. Исто онако као што смо драговољно давали милионе и милионе за војничка наоружања, исто тако са десет пута већом вољом и стотине пута већом сумом треба да потпомогнемо пољопривреду и наоружамо нашег пољопривредника са модерним пољопривредним оруђем и пољопривредним знањем, те да и он победи свог непријатеља — „незнање“.

Све ово као што рекох треба предузети што пре и што енергичније. Ово треба да је сад девица свију и свакога те да пољопривреда не буде само пољопривредникова, но да она буде како онага из села тако и онага из вароши како, сељака тако и занатлије, трговца, чиновника од најмањег до највећег а тако исто и лица приватне професије. Јест, ово је потребно, ја опет понављам, јер то не изискује само пољопривредник себе ради но то изискују свеколике наше државне потребе које све без изузетка за своје подмирење прпе изворе баш из те привреде. Напослетку ову потребу изискује баш и тај наш пољопривредник, који је до сада све терете и дажбине мирно и стојички подносио, који је у минулих догађајима показао како се мре за своју отаџбину и целом свету дао јасна доказа да је способан да живи и да према томе сваку пажњу у просвети и култури заслужије.

Могло би се овде навести још много и много разлога у прилог овог, али то би нас сувише одвело, с тога ово и оволико, па је довољно да

надлежне и меродавне опомену да је сад куцнуо час, када треба меродавни фактори да сву пажњу поклоне нашој заостајој пољопривреди. Ово тим пре што смо сви од најсиромашнијег до најбогатијег и од најпростијег до најпросвећенијег уверени у то да смо у привреди много и много изостали и да нам баш у тој привреди лежи спас и благостање наше увехане Краљевине.

У овоме погледу на првом месту дужност је позватих фактора да они унапређење пољске привреде узму у своје руке и да од сада привреду нашу не стављају на последње место, т. ј. да пољопривреду не сматрају као пасторче, но да ову грану државне управе поставе на здравије, чвршће и јаче ноге, те да се већим и издацијим новчаним средствима потпомогну и крену напред. Поред државе, која је дужна и која треба и мора да се стара за унапређење наше привреде, постоји још друга и по моме мишљењу позванија институција, а то су наше окружне и среске самоуправе. Ове установе су дужне да свуколику своју делатност, рад и снагу посвете пољској привреди. Јер док држава сад после оваких и овако свршених догађаја има пуне руке посла око уређења других грана јавног живота, дотле наше самоуправе тога немају или ако га и имају то је сасвим у мањој мери. Окружне и среске самоуправе и по своме позиву ово су дужне да чине, управо рећи оне су због овог и установљене. Оне су те прве установе које требају и морају да се старају у првом реду о унапређењу пољске привреде на својој територији и само онде где оне због великих техничких тешкоћа, великих новчаних средстава нису у стању саме да изврше, ту оне имају тражити државну помоћ и суделовање. Другим речима казато, окружне и среске су самоуправе најпозванији фактор да се брину о унапређењу пољске привреде и зато оне у томе погледу имају много и много деликатан и узвишен позив. Представници окружних и среских самоуправа имају у овоме пуне руке прешних и важних послова, само треба имати воље, истрајности, љубави према самоуправама и разумевање послова и свог узвишеног позива, јер као што рекох, окружне и среске самоуправе су дужне да многа и многа ститија привредна питања у својим територијама решавају, да многе и многе сметње у привреди отклањају, да новчаним средствима потпомогу развијање пољске привреде, управо рећи то је прави циљ ових установа.

Колико и шта могу окружне самоуправе у овом погледу да учине и шта су учиниле, ми имамо истина мало али ипак знатних примера од наших старих самоуправа. Такав један одличан пример даје нам округ подрински. Избраници овог округа пре ратова били су свесни и дорасли свога узвишеног и деликатног позива и љубитељи и поштоваоци ових самоуправа, па су прегли свом вољом на посао кога су потпуно разумели.

ИЗ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ

О вуни у опште.

6. *Дужина и висина вуненог влакна.* Када се говори о дужини вуне и појединих влакана, онда се увек има на уму, да је њихово растење трајало годину дана. Код оваца нема оне правилне годишње промене влакана као длаке код других домаћих животиња, те услед тога овчија вуна може расти годинама, само је растење најбрже за време првих 9 месеци. Под *дужином* вуненог влакна разуме се раздаљина од једног краја до другог, растегнутог само толико, да се сасвим исправе вијуге које постоје, а да се влакно не истегне и да при том у целој дужини не промени своју дебелину. Под *висином* вуненог влакна разуме се дужина његова у нерастегнутом стању, као што се налази на живој животињи. Код извесних раса оваца вуна је кратка и вијугава, код других је опет дугачка и мало вијугава, те је дужина вуне, која израсе у току године дана, постала расном одликом. За каквоћу вуне важан је и однос висине према дужини влакна, који је бољи од вијугавих и добрих квалитета вуне, а слабији код слабо вијугавих и лошијих квалитета вуне. На пр. код вуне високих вијуга, висина влакна 2.8 см. дужина 5 см; однос њихов јесте 100:178. Код мерно вуне висина је 8.3 см. дужина 12 см.; однос 100:144.6. Код вуне наших оваца тај однос у једном случају износи 100:100.9; у другом случају 100:117.6. Другим речима: из овог односа можемо прочитати да ли је влакно вуне вијугаво и у коме степену.

7. *Јачина и растељивост вуненог влакна.* Под јачином вуненог влакна разуме се снага, која је потребна да прекине влакно. Она се обично изражава у грамовима, којима се поједиња влакна вуне могу опретити до момента кидања. Јачина влакна врло је важна због јачине саме тканине, која се од њега израђује. Влакна врло fine мерно вуне, кидају се на пр. при отпорењу од 3.5 грама, а влакно вуне наших оваца при отпорењу од 11—64.4 гр. За јачину влакна од велике је важности његова анатомска грађа, јер у колико је срж дебља, у толико је влакно слабије и у колико је кора дебља, у толико је влакно јаче. Од исто толике важности по јачину влакна јесте и подједнакост дебелина влакна. Много су јача влакна са подједнаком дебелином од оних, која имају различиту дебелину, или код којих се чак јављају и уседи. Јачина вуненог влакна испитује се у практичном животу, кад се влакно добро затегне прстима, па се као на виолинској жици проба његов металан звук.

Растељивост једног вуненог влакна изражава се повећањем његове дужине, односно оним проужењем, које се добија, кад се влакно затеже све док се не прекине. Ова растељивост условљава у исто време и савитљивост, т. ј. способност

да влакно задржи свој ранији положај када се повнја тамо амо. Растељивост се одређује помоћу нарочите справе, на којој се оба краја влакна добро причврсте, удаљују се затим један од другог, па се раздаљина на лењору прочита у тренутку кидања влакна. Она се изражава у степенима или у процентима дужине влакна. За мерно вуно она износи на пр. 22.5%, за енглеску вуноу 20.3%, за дугачку енглеску вуноу 20.4%, за вуноу неких наших оваца 20.9% и 24.06% дужине влакна. Највећу јачину и растељивост имају неке немачке вуне, од које се израђују марање и друге тканине, затим аустралиске вуне ит.д.

8. *Еластичност и скупљање.* Под еластичношћу вуненог влакна разуме се његова способност за враћење у првобитан положај, када престане да дејствује снага, која га је растезала.

Практички се проба еластичност неке вуне тако, да се узме већа проба вуне у шаку, укрупча се и посматра, да ли ће, када се шака отвори, заузети своје раније место. Даље се говори о еластичности вијугавости, т. ј. о снази, која исправљење вијуге, при растезању влакна, враћа у равнији положај. О еластичности прикупљања говори се, кад је влакно у стању да после растезања заузме своју ранију дужину. Под еластичношћу увијања разуме се снага вуненог влакна, да оба краја једног прекинутог влакна увије у виду корде. Последица еластичности прикупљања јесте скупљање. Овим изразом означава се способност вуне, помоћу које се од ње направљене тканине при влажењу и ваљању сабијају и скупљају.

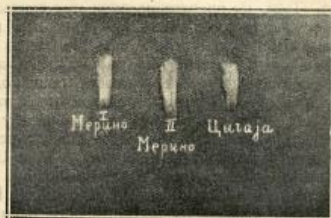
9. *Гипкост и механист.* Под гипкостошћу вуненог влакна разуме се његова способност да се повнја у коме хоћемо правцу. Гипкост је у тесној вези са добрим квалитетом вуне. Механист вуне осећа се под прстима и она не мора условљавати изврзност вуне, пошто има грубе а мекане вуне.

10. *Сјај и боја вуне.* Сјај вуне може бити разнолик и увек је својствен појединим квалитетима. Тако на пр. мерно вуна има свиласт сјај, друге лошије вуне мање су сјајне, док понеке немају сјаја, већ су тамне и мутне. Често се дешава да и грубе вуне имају добар сјај. Сјај је за технику од врло велике важности, пошто од њега зависи лепота и живост боја, којом се тканине боје. Од вуне доброд сјаја саме тканине увек су сјајније и живље боје, док је од тамне вуне и оне мутног сјаја тканина нејасне и мутне боје. Што се боје тиче, вуне су беле и затворене бије — од сиве па све до затворено мрке и црне. Интензитет боје зависи од нагом.ланости пигмента у кори и од стања налажења. Као што смо раније поменули, пигмент је код јаснијих боја у растворуеном стању у кори, а код затворенијих у облику ситнијих или крупнијих пигментских зрнаца. Већу вредност и већу трајњу у техници имају беле вуне из простог разлога, што се могу различито обојити.

10. *Масан зној*. Под масним знојем подразумева се у многоме промењен секрет лојних и знојних жлезда коже, али који у хемиском погледу има карактер салуна и представља лепљиву масу, која премазује вуњена влакна, слеplује их у праменовима и сноповима у руно. Масан зној нарочито код отвореног руна омогућава нагомиланање и слеplивање страних тела: као прашине, земље, измета, остатака хране и т. д. Масан зној важан је за вуно, јер он премазује поједина влакна вуње, чини их глупким и савитљивим и штити вуно од штетних атмосферских утицаја. Количина масног зноја различита је код вуње, може износити од 4—50%, целокупне количине острижене вуње, те и ова последња зависи од количине масног зноја. Према својој конзистенцији масан зној може бити мекши и чвршћи, што зависи од слободних, чврстих масних киселина, које су везане алкалијама из зноја.

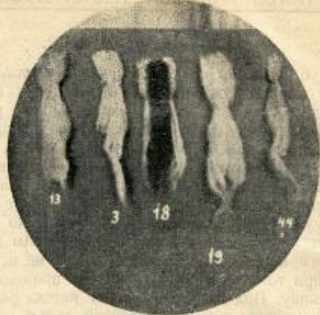
Поред ових особина вуње, морамо се упознати и са грађом руна, о коме ће доцније бити такође говора. Као што смо раније видели при дефиницији вуње, руно је саграђено из мањих група вуње, на пр. од прменова, праменови су сакупљени у снопиће, снопићи у снопове, који су појединим влакнима међусобно повезани и тако сва вуна на овци стоји на једној међусобно повезаној маси, у тако званом руно. Вуњена влакна посматрана сама за себе, мало се јављају у обичном животу, већ се по правилу више њих једине. Ова особина оспособљава вуњена влакна пре свих осталих длака, да се тесно везују једно за друго, услед чега преко праменова и снопова долази до образовања руна. Добро слгање влакана и њихово слеplивање зависе од вијугавости, и у колико је ова боље образована у толико се влакна боље слеplују да и праменови изгледају привидно вијугави.

Што се тиче облика праменова, има их тројак: а) *цилиндричних* или *подједнаких* (сл. 1),

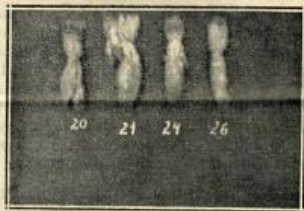
Сл. 1. — Цилиндрични снопови I и II мерно вуње. Левака облика код цигла вуње.

кад је прамен и на основи и при врху исте дебљине; б) *коничних* или *шиљастих* (сл. 2), кад је основа прамена широка и врх се завршава

Сл. 2. — Шиљати снопови вуње наших оваца.

шиљком и в) *левакастих*, кад прамен има облик левка и г) *заштљивених*, кад су само на врху мало шиљати (сл. 3).

Сл. 3. — Затуљени снопови вуње наших оваца.

Облик праменова условљава образовање снопова, који могу бити иста облика као и праменови. Према попречном пресеку снопова можемо уредити његову дебљину. По облику разликујемо више врста снопова, од којих ћемо поменути следеће: а) *тупе* снопове, који имају ваљкаст облик, а образују их праменови и снопићи иста облика. То је правилан облик снопова, који чини да је руно на живој животињи подједнаке површине, тако звано *зашворено руно*, које у овом облику штити вуно од штетних спољних утицаја. Даље разликујемо б) *шиљасте снопове*, које образују шиљати снопићи и са својим јако увијеним врховима могу се спојити у снопове само помоћу масног зноја који лако очвршћује. Шиљати снопови образују отворено руно.

Сједињавањем и везом појединих снопова врши се уснопљавање руна и према грађи снопова, као што смо видели, разликујемо *отворено* и *зашворено руно*. У колико је руно више зашворено, у толико мање дејствују на вуно спољни штетни утицаји, а у колико је оно више отво-

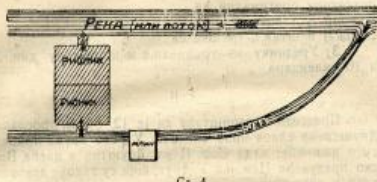

рено, у толико је јаче и лакше дејство кише, сунчане светлости, прашице и разне друге прљавштине, која јако обара вредност вуне. То се најбоље опажа на вуни наших оваца, чија су руна махом отворена, те је половина снопова друкчије боје, мутна сјаја и општра, док је друга половина снопова, коју покривају снопови, светлија, јасније боје и мекша.

Т. Митровић.

БЕЛЕШКЕ

Рибник уз млин. — На потоцима и рекама ми имамо врло много млинова. Уза сваки такав млин можемо, и треба, да имамо рибник, вештачки рибник, који је као што се на приложеном цртежу (сл. 4.) може видети, врло лако може подићи:

Сл. 4.

ископати простор између реке (или потока) и воденичког јаза, озидати га каменом, којега готово увек има при руци и који је сасвим јевтин, пустити, кроз решетку, воду из јаза, и одвратити је, опет кроз решетку, у реку (или у поток), а у рибнику запатити рибе. Рибник се још може преградити, као што је на цртежу показано, па у једном одељењу гадити рибе које једне друге не тамане, а у другој друге рибе, чак и ракове, по могућности и школке. Врло велика је потреба за подизањем ових рибника; зато треба не само саветовати сопственицима речних и поточних млинова да их подижу, већ се још и активно ангажовати да би се за подизање рибника лакше одлучили. Како вештачки рибници повећавају средства за исхрану, а, уз то, још осигуравају и добре приходе, права би благодет била кад би се мливари задобили за њихово подизање.

А. А.

Гајење крље — ричинуса (Ricinus Communis). — Код нас се *крља* (рицинус) гаји поглавито ради украса; међутим се она у другим земљама гаји ради практичних потреба. Она је се, још пре Христа, ради тих потреба гајила у Мисиру; данас се, опет, гаји у северној Африци, у јужној и источној Азији, у топлим деловима Америке и у јужној Европи: у Италији, Шпанији и у Француској. Нама је уље од крље (рицинус) пре рата долазило из Кавказа; сад нам долази из Италије.

Интересна је ствар, да су у Чехословачкој отпочели изводити проба се гајењем *крље* ради практичних потреба, ради цеђења уља. За ту сврху су у пољопривредној школи у Римској Суботи засејали један простор; то је засејавање дало врло лепе резултате.

Данас се у Шпанији и у Алжиру добија 12 до 15 тавара зрна крљиног са једнога хектара; на добро обрађеној земљи жетвени принос достиже до 25 тавара.

Како се у нас *крља* све више размножава ради украса, те је показала успешно саставање, не би рђаво било да се семе подбира и продаје ради цеђења уља. У толико пре треба поједине крајеве од земље нарочито посвећивати гајењу крље, пошто се она изврсно може исплативати. Особито би добро било да се у топлијим крајевима Јужне Србије отпочне гајити као културна биљка, јер би она тамо бацала врло велике приносе и била извиредно исплатива.

Добро би било, по примеру оне пољопривредне школе у Чехословачкој, да се гајења крље у Јужној Србији прихвати која пољопривредна школа или пољопривредна установа у опште, те да пружи примера тамошњим пољопривредницима у гајењу једне ванредно исплативе лекарске биљке.

У нас се ричинусово уље доста знатно троши. Зато би било за препоруку гајење крље, колико да увоз ричинусова уља престане, толико, и још више, што би били у стању то уље извозити.

А. А.

Да се јаја боље очувају у кречној води. —

Јаја се најбоље могу чувати на дужи време у материји, која се зове водено стакло, о чему се може добити и штампано упутство код Српског Пољопривредног Друштва. Али и кречна вода може корисно послужити за тај циљ.

Пракса чувања, која се показала као добра и која се препоручује пољопривредницима састоји се у овоме:

1. Угасити 3.250 килограма живог креча у 100 литара воде у каквом суду (бурету, каци итд.).
2. Мешати тако угашену масу два или три пута дневно са једним штапом и то три дана узастопе.
3. Оставити да тако угашен креч престоји три дана на миру да би се сталожио.
4. Одлити бистру воду из суда, у коме је креч угашен пазећи при том да се креч не узмути и прикупити је у судове, у којима су сложена јаја која ће се чувати. Додати тој води 1 кг крупно млевене соли на 100 литара кречне воде.
5. Јаја за чување да буду здрава и суд у коме су она поређана да буде празан изнад јаја за 15 до 20 сантиметара.
6. После 8 до 10 дана, то јест, када се ухватила скрама по површини кречне воде, пазити да се та скрама не пробије и судове покрити да не би р.з.н. страна тела и прашина у њих падала.

7. По могућству поставити судове с јајима на суво и промајно место.

Кад се хоће да упакују тако чувана, јаја треба их оставити да се исуше 3 до 5 дана. Јаје извучено из суда, у коме се чувало може се очувати као такво још 15 до 20 дана; но ако је време влажно не треба прећи 15 дана.

ГЛАСНИК.

Изјава захвалности г. В. Радовановића на честитици 50-то годишњице.

Денеша, којом ми је Управни Одбор С. П. Друштва честито педесетогодишњицу јавног рада, била ми је најдражија од свију честитки. Ја сам велику и племениту задњу Српског Пољопривредног Друштва упознао и ценио још свршавајући школу, када сам са пок. Вучком Богдановићем написао чланак „о ђубрети и ђубрењу“, који је штампан у *Тежаку* 1875. године.

Од тога времена за 50 година мог јавног рада мени је било најмилије и сматрао сам за обавезну дужност сарађивати са Срп. Пољопр. Друштвом. Оно је за мене била жижа, која је зрачила својом светлошћу у најзабаченије крајеве наших села, да би растурила tamu, која је тамо владала и држала у назадку нашег земљорадника. Зато сам остао његов сарадник и поборник за сво време мога јавног рада.

Особито сам благодаран и захваљан Управном Одбору на лепом и лакшавом признању мог јавног рада.

5. нов. 1925. г.
См. Пављика.

С поштовањем,
Власт Радовановић
упр. Добричине у пензији.

Исправка. — У Пољопривредном Календару за 1926. г. случајно је изостао из списка почасних чланова, г. Јован Жујовић, професор. Универзитета. Његово место је после г. Д-р Марка Т. Лека, држав. хемичара, као што је и на 51. редовном годишњем збору изабран.

Исправка. — У 48. броју *Тежака*, у чланку Прослава Крсног имена Српског Пољопривредног Друштва, на првој страни, у првом ступцу, стоји у 23. реду г. Петра Јовановића, а треба г. Петра Љубичића.

ЗА ПИСНИК

45. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, држане 18. новембра 1925. год. у дому друштвеном у Београду.

Били су присутни г. г. Председник П. Т. Тодоровић, П. председник Др. Т. Митровић и чланови: Д. Спремић, В. Станисављевић, А. Рашковић и Ј. Стојановић.

Председавао Председник г. П. Т. Тодоровић.
Вележко секретар г. М. В. Дамњановић.

1.

Прочитани су записници:

1) Бр. 10332. XI, LIV, седнице Управног Одбора и
2) Бр. 10414. 10580 XXXI и XXXII седнице Књижевног Одбора — Одбор прима прочитане записнике и усваја одлуке Књижевног Одбора са XXXII. седнице од 14. ов. м. и то

а) по тач. I по којој је послат на мишљење г. Свет. Ђорђевићу, Председ. Срп. Пчеларског Друштва рукопис *Житног ишља*

б) по тач. I. 8 по којој се предлаже Управ. Одбору, да се уважи оставка уредника *Тежака*, под 1. јануаром 1926. г. коју је мотивисао повећањем службених послова, и
в) по тач. II. I по којој су хонорисани радови штампани у Календару за 1926. годину и то:

1) Одсеком:
Календар православни и католи. дин. 500
Календар Муслимански „ 200
2) од штампаног табака:
чланци са дин. 800
месечни пољ. радови са „ 400
потсетник прештампан са „ 200
потсетник оригинални са „ 400
пољопр. уставне са „ 400
садржај и штамп. грешке са „ 400
3) Уреднику за уређивање и коректору дин. 3.000 и 10 календара.

II.

Председник саопштава да је 12. ов. м. прослављена Друштвена слава врло свечано. У исто време прередили су и изложбе: меда Срп.-Пол. Друштво и цвећа Ватарског предузећа Цамоња и Друг, који су такође декорисали улаз и дворицу.

Славу су посетили изасланици Њ. В. Краља, пуковник г. Петар Љубичић и изасланици г. Мин. Пољоприв. и Вода начелник г. Марко Мојсиловић г. Министра Војске и Мор-арнице Генерал г. Ђура Лазич г. Мин. Соц. Политике инспектор г. Мих. Петровић г. Мин. Финансија Генерал Директор Дожд Добара г. Братислав Стојановић Друштва за чување Народног Зрнвала г. Коста Главнић Главног Савеза Срп. Земљорад. Задруга г. Јован Жујовић Главне Управе Црвеног Крста, г. Др. Јеврем Жујовић Трговачке Омладине г. Мих. Ђурић, Кола Српских Сестара г. Ја Нешкића, Удружења Агронома г. Др. Младен Јосифовић Набављач. Задруге Државних Службеника г. Милан Анђелковић, Удружења Рез. Офицера г. Милан Радосављевић, Трговачке Коморе г. Ђорђе Радојковић, Ловачког Удружења г. Др. Миленко Стојић, Генералне Дирекције Вода г. Морис Вињеро, Главне Управе Кола Јачача г. Душан Јанковић, Подружнице из Рогатице г. Мехмедпаша Јаловичић, Подружнице из Бадњевића г. Душан Милошевић, Подружнице из Сенте г. Василије Тарасов и Подружнице из Чуруга г. Божка Црни. Осим тога Славу и изложбе је посетио и врло велики број грађана из Београда и др. места.

Поред тога пријемне су писмене и телеграфске честитке од: Команде Жандармерије из Београда, Градинарског Цвећарске школе из Новог Сада, Пољопривредних Подружница из: Ужице, Крушевца, Ниша, Липовишта и Куманова, Банатског Савеза Српских Земљорадничких Задруга из В. Бечкерка, Мил. Милорадовића из Јагодина, Ристе Јеротијевића из К. Митровице, Петра Миовића из Марибора, Тројановића из Крагујевца, Животе Милутиновића из Бихаца, Ђорђевића, Младеновића и Павловића из Варварина, Трајка Поговића из Шапца и Драг. Савића из Скопља.

Друштво је посетио 16. ов. м. и Г. Министар Пољопривреде и Вода и разгледао изложбе и друштвене дојале, и био веома задовољан. Дочекао га је он са Председником Пчеларског Друштва.

Предлаже да се изјави благодарност Пчедар Друштву и Цамони и Другу. — Одбор прима предње знању и прихвата предлог да се изјави благодарност Пчедар Друштву и Вогарском Предузећу Цамони и Друга што су својим изложбама и декорацијама припомогли, да Друштвена Слава испадне тако сечано.

II.

Прочитан је извештај Ужет Одбора за набавку штампарије. У дискусији дошло је се до закључка да за сада не би требало штампарију набављати — Одбор усваја мишљење и одлучује да се питање о набавци штампарије одложи за доцније.

IV.

Бр. 10410. Финанс Одбор реферирше о писму г. Тасе Илића хотелјера из Ниша по коме тражи да му се врати новац за пресу, пошто му није послата онаква какву је он тражио. — Одбор одлучује да се г. Илићу врати новац, пошто се наплате трошкови јер је његова кривица што у писму није тачно означило какву пресу жели.

V.

Мишљења Набављачког Одбора:

1) По понудама Бр. 10522, Ветеринарије Д Д Загреб, Бр. 10559, Милана-Ројана, Загреб, и Бр. 10647 Земал, Господар. Већа Слати, — Успојено је мишљење да се одобри.

2) Бр. 10195 По извештају Одбора за пријем материјала да је унето у магацин 15 Хајдових тријера II 200 ножева воћар, Кундеових, 1786 ножева калемарских кундеових, 500 плазова и 140 табака. — Успојено је мишљење да пролазна цена буде:

Тријеру Хајдовом	дин. 2400
ножу воћар, кундеовом	" 50
ножу калемарском кундеовом	" 35
плаву	" 20
табаку	" 10.

VI.

Мишљења асист. инспектора за Подружине:

1) Бр. 9886. По молби Подружине из Куманова да се прима у састав, — Успојено је мишљење да се прима пошто је испунила све услове.

2) Бр. 10413 по извештају Г. Т. Радетића о извршеном прегледу Подружине у Санском Мосту — Одлучено: да се г. Радетићу изјави захвалност и да се валомли да још једном оде и ствар приведе крају, па уз извештај поднесе и рачун путних трошкова.

3) Бр. 10403. По извештају г. Ј. Стојановића чел. Управе о извршеном прегледу Подружине у Голуцу. — Одлучено: да се позову благајник и Председник Подружине да дугујућу суму поплаћа у року од десет дана у противном да се тражи наплата судским путем.

VII.

Саопштења и предлози:

1) Бр. 10461. Прочитана је захвалница г. В. Т. Радовановића на честитци, коју му је упутило С. П. Д. приликом прославе педесетогодишнице јавног рада. — Одбор прима знању и одлучује да се захвалница г. Радовановића штампа у Тежаку.

2) Члан г. Б. Станковићевих реферирше о Ужичкој изложби, на којој је био као излагачик са г. Д. Спремићем. Изложбених предмета било је мало, око 500 примерака јер је била слаба пропаганда, а томе је узрок што у Подружинској Управи нема пољопривредника ни држав. економ нити су они били ангажовани за прикупљање изложбених предмета. Такође ни изложба није била уређена те су он и г. г. Спремић и Петковић, помогли и учинили распоред.

Изложбу је отворио Председник Подружине, па је за тим говорио В. Жулан, и напослетку он. У своме говору укратко је изнео задатак изложбама и о значају Друштва и Подружине.

Г. П. Петковић изасланик Мин. Пољ. и Вода поред тога што је радио на уређењу изложбе, одржао је и једно предавање са практичним радом, о конзервацији воћа и поврћа, па је мишљења да му због тога треба дати једну награду од 300 дин. — Одбор прима знању предње извештај и одлучује да се г. Петковићу изда награда, у 300 динара.

Са овим је седница закључена.

Ценовник

Справа, алата, семена и др. материјала у магацину С. П. Д.

дин.	
абест за бистрење вина кгр.	50.—
желатин за бистрење вина кгр	80.—
калцијумметабисулфит за бистрење вина кгр.	32.—
рибља бешика за бистрење вина грам	1.—
калцијум карбонат за бистрење вина кгр	20.—
сумпор у праху, кгр	5.—
апарат за сумпор у шипкама	50.—
апарат за сумпор у праху мањ.	100.—
апарат за сумпор у праху већи	150.—
пумпе за вино бве прева 2000 и	2600.—
запрашивачи ручни за сумпор	70.—
плочнице лимене за бурад 100 ком.	20.—
ебулдоскопи Малиганови 500 и	600.—
запушачи од плуте (за флаше) 100 ком.	20.—
маказе за резање воћа	30.—
маказе ориг. Кундеов	70.—
тестерине за резање воћа	20.—
маказе за скидање гусеничних гнезда	30.—
ножеви ориг. Кундеови 10, см.	35.—
ножеви за кресање воћа Солинген	40.—
ножеви за кресање воћа Кунде	50.—
ножеви за калемљење Солингенових	30.—
челичне четке за скидање маховине	20.—
резервни федери за маказе	3.—
плугови Сакови Н 4 (са точком)	500.—
плугови Сакови Н. 5 (са кољечкама)	700.—
плугови Сакови Н. 6 (са кољечкама)	800.—
плугови Обртачи са једним точком	800.—
плугови Обртачи са кољечкама	850.—
дрљаче дводеле Сакове теже	750.—
" " " " " " " " " " " "	600.—
" " " " " " " " " " " "	600.—
дрљаче Сакове троделе лакше	10.—
резервни табани за плуг	20.—
резервни плазови за плуг	20.—
резервни ирцаји за плуг	30.—
брусеви камени	4.—
резервни ланци (леви и десни)	80.—
резервни кључеви за плугове	5.—
резервне даске за плугове Н. 6	70.—
маказе за шишање оваца	25.—
сонде за жито	15.—
копачице теже Сакове	700.—
копачице лакше Кумулд	680.—
сејалнице вртчане од 11 реди	4000.—
сејалнице вртчане од 13 реди	4500.—
сејалнице за сточну храну средње	1500.—
сејалнице за сточну храну веће	1800.—
мотор од 8 Н. Р. за нафту	40000.—
пресе за сено веће	25000.—
пресе за сено мање	15000.—
дистал за лечење металне стокe 1 грам	4.—
дијамид (у лименим бурадама од 100 кгр.)	400.—
семе гледичја кгр.	25.—
семе граховице	6.—

семе ситне проје (просо)	6.—
семе мухара	6.—
числа шалитра 1 кгр.	5.—
суперфосфат (само на 100 кгр.)	140.—
рафина прокладна	1250.—
тријери Хајдови обични II	2800.—
тријери Хајдови обични II а	2400.—
ветрењаче домаће са 8 сита	2200.—
ветрењаче Хофхер Штрац са 12 сита	2600.—
муљаче за гроње	1000.—
пресе мале за малину, парадај и др. 300 и	220.—
пресе од 100 Л.	2100.—
калциметар са теразијама и теговима	700.—
семе луцерке гарантовано чисто	30.—
семе еглекске тране (за паркове и пашњаке)	20.—
патент тегле од 1 Л.	14.—
патент тегле од 2 Л.	23.—
тегле за мед од 1 кгр. са метал. поклопцем	1250.—
маказе за лозу	30.—
сиршите у течности Кантел од 1/2 Л.	30.—
сиршите у течности Кантел од 1/3 Л.	30.—
круњаче „Кине“ са 1 клипом	1100.—

Сваки купац при поручбини треба да понаша *положиву вредности* у напред.

Набавка је извршена у ограниченим количинама, због чега треба благовремено наружити навршити.

Семе шаљемо најмање 10 кгр. тегле најмање 5 ком. а сиршите 3 флаше.

На кредит (отворен рачун) узимати само оно што ће се *сигурно* у то у дотичне сезоне, *продаши*, пошто се наручене справе, семе и др. материјал *неће наплатити*.

За крупније пошиљке увек тачно назначити најближу железничку или паробродску *станицу*, а за ситније најближу државну *п.шту*.

Вермолер — прскалице наручене су, а стижу крајем фебруара. Ко жели да осигура себи прскалице, нека пошаље, на име казаре, по 300 дина. од комада. Прскалице ће бити експедоване у марту, по реду пријава. Остатак вредности наплатиће се повозом доплатом.

Ценовник

Књига, којих Српско Пољопривредно Друштво има на продају:

	дин
V. пољоприв. поука (гајење усева)	10.—
VI. . . . . (гајење раног поврћа)	15.—
X. . . . . (пасуљ, грах и сочиво)	10.—
XV. . . . . (болести и штеточине гајених биљака)	10.—
земљорадничке коморе	5.—
звмски рад тежаков	3.—
одломци из Аграрне Политике	5.—
извештај са Виодељског конгреса грађа за проучавање стоке	15.—
споменница 50 год. С. П. Друштва	5.—
пољска полиција у Србији	250.—
дечји пољопривредни клубови а Америци	2.—
Мара живинарка	2.—
поуке о пољопривредном газдовању	10.—
млекарство	10.—
домаће конзервисане воћа и поврћа стерилисањем	3.—
домаће конзервисане воћа и поврћа сушењем	12.—
једна практична сушица	3.—
типови пољопривредне производње у Јужној Србији	250.—
наука о здрављу	150.—
воће, воће и воћарство	4.—
предлог С. П. Д. за трговинске уговоре	2.—
путна пољопривредна настава у Италији	8.—
подизање врбе за старство	3.—

подизање живинарника	2.—
конзервисане јаја	1.—
наша стара пољопривреда	8.—
пољопривредне коморе	8.—
шумарство	15.—
извештај о пољопривреди округа ужичког	12.—
беснова код животиње	15.—
мале поуке о сточној хигијени	5.—
земљомерство	15.—
воће и поврће	6.—
хинологија	50.—
безалкохолна пића	10.—
кромпир у домаћој употреби	10.—
пшеница и раж	18.—
надуи и колика	5.—
упут за поткивање стоке	10.—
земљиште дрвно-сав. морав. области	20.—
гајење луцерке	4.—
пољска привреда у народним пословицама	55.—
како се добија добро вино	5.—
употреба калциј метабису-фита	2.—
земљорадничка читанка	5.—
успомене из живота П. Т. Додоровића	10.—
комплет Тежака за 910, 922, 924, 1899, 903, 904, 913, 1925 по	20.—
пољопривредни Календар за 1920. год.	2.—
„ . . . . . 1921. и 1922 г по	5.—
„ . . . . . 1923. по	6.—
„ . . . . . 1924 по	8.—
„ . . . . . 1925 г по	10.—
„ . . . . . 1926 г. по	8.—
упуство за прскање и запрашивање лозе	2.—
напредна Чехословачка	15.—

НЗ Књижарима, препродајцима и сваком ко наручи књига за најмање 100 дина, одобрава се 20% поуста.

Новца се шаље у напред, књиге се добијају о нешто трошку.

Сточари!

Ваша скупоцена стока гине од метњавасти, спасит: је док се спасти може. Против метња је *најсигурнији лек*:

„ДИСТОЛ“

Производ домаће фабрике

„КАШТЕЛ“

Хемијско-фармацевтских производа А. Д. Карловац.

За лечење оваца и кова потребно је:

До 20 кгр. живе тежине 2 гр. Дистола

од 20—30 . . . . . 4 . . . . .

од 30—45 . . . . . 6 . . . . .

од 45—60 . . . . . 8 . . . . .

За говеда и биволе:

Од 80—120 кгр. живе тежине 12 гр. Дистола кутија В.

120—170 . . . . . 18 . . . . . С.

170—220 . . . . . 24 . . . . . Д.

220—270 . . . . . 30 . . . . . Е.

270—320 . . . . . 36 . . . . . Г.

320—370 . . . . . 42 . . . . . Ф.

370—420 . . . . . 48 . . . . . Н.

420—470 . . . . . 54 . . . . . И.

470—520 . . . . . 70 . . . . . К.

Чувајте се фалсификата и лажиог Дистола. Тражите само капсуле на којима стоји реч „Дистол“.

Каштел Употребљајте тачно прописане количине, јер иначе нећете имати користи од утрошеног новца. Цена је Дистоло по граму Динара 4.—

Дистол се продаје у свима АПОТЕКАМА и ДРО-ГЕРИЈАМА Улуства и оба-штења даје фабрика или ветеринар Фабрике Др АНДРИЈА ВРВИЋ, Београд — Кнез Милетина 75. 42, 3.—

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

ЦЕНА ЛИСТУ

За Краљевину Срба, Хрвата
и Словенаца:

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
улажу се

Срп. Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ

== НА ГОДИНУ 20 ДИ. ==

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

НА ГОДИНУ ДАНА 45 ДИ.

ВАЦИ И ВОЛНИЦИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У
ПОЛА ЦЕНЕ.

ПРИМАЈИ РУКОПИСИ СЕ НЕ ВРАЋАЈУ

ПРЕТПЛАТА СЕ ПОДАВЕ УДАНАЈУТ ЗА
ЦЕЛУ ГОДИНУ.

На основу најновијег решења од
априла 1869. г. врсенску друштвену
носи пошта бесплатно.

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

За С. П. Друштво власник, председник, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 50.

БЕОГРАД, 13. ДЕЦЕМБАР 1925. ГОДИНЕ.

Година LII.

ВЕРМОРЕЛОВЕ ПРСКАЛИЦЕ поручене су. Ко
жели да прскалицу добије, нека се одмах обрати
Друштву и пошаље 300 динара аконто, по ко-
маду. То важи и за Подружине и за појединце,
пошто је Друштво платило прскалице унапред.

Разашањање прскалица биће у месецу марту
1926. г. уз доплату разлике вредности и по реду
пријаве.

**Каква треба да је улога самоуправних
тела на унапређење пољске привреде?**¹⁾

(Наставак)

Они су за кратко време свога деловања ство-
рили више привредних предузећа него што би и
сама држава за то време урадила. На име, они
створише окружну железницу, окружну бању, а
уз припомоћ државе и Ратарску Школу, осигу-
раше највећи део зирнатог земљишта од поплаве
Дрине и Саве, одржаше пољопривредну окружну
изложбу, направиле масу сталних пропуста и зи-
даних мостова на својим путевима, издржаше
окупационе питомце по привредним и другим стру-
кама, створише фонд за исхрану становништва
у неродној години, установише и поставише за све
срезове самоуправне инжењере, обилато помогоше
окупациону пољопривредну подружину и масу још
других питања решише и то све она и онаква
која нису ни једним законом прецизно предви-
ђени у делокругу рада округа и окружних само-
управа. Не, по ово чисто из саме иницијативе,
која је поникала међу самим изабраницима окруж-
ним, који су као што рекох потпуно појмиди
значај ових самоуправа и разумели положај, у
коме се налазе.

Кад је окружна самоуправа могла реша-
вати и изводити овако тешка и заплетена питања
која не коштају стотине и хиљаде по неколико
милијуна динара предатне валуте, онда не знам
шта би могло стајати на сметњи и њој и осталим
самоуправама да остала привредна питања, која им
се намећу, а која су куд и камо лакша и јевти-

нија да их предузму и у корист привреде и по-
љопривредника реше. Све се може кад се хоће
само треба имати воље и истрајности у раду а
са овим понајвише и иницијативе за посао, који
се хоће да изведе.

Време јури и пролази муњевитом брзином и
сваки дан, а да и не рачунам месеце и године,
проведене у неплодном раду сува су штета за све,
па зато изабраници окружни и срески треба да
сва привредна питања што пре и што брже ре-
шавају и у дело приводе, а не да их остављају
од данас до сутра са изговором: „нека то реше
ко дође после нас, јер нећемо да се замерио
овоме или ономе“. Овде треба просто да се створи
утакмица како између појединих среских и окруж-
них самоуправа тако и између самих изабраника
среских и окружних појединог округа ко ће више
и боља привредна питања решити, ко ће више и
боље привреду потпомоћи и унапредити.

Овде се не треба плашити и презати од на-
родног суда, т. ј. од повике бирача и стрепети
да ли ће бити понова изабрани или не. Девиза
треба да је само рад и то корисан и продуктиван
рад. Кад се овако ради, ја сам уверен да ће и
доцније народни суд бити повољан.

Да ће овај народни суд бити изречен тачно
по закласи, нека ми је дозвољено да изречени суд
о старим нашим окружним самоуправама изнесем
како сам то чуо од једног најпростијег привред-
ника из околине Зајечара. У јесен 1911. год.
био сам на вежби у Зајечару. Једне суботе као
пијачног дана изашао сам на сточну пијачу да
видим има ли и какве стокe на истој. Одмах су
ми почела падати у очи одлична говеда и овце.
Грла је било до душе и рђавих али признати
морам да је било већином не добрих но одличних.
Одмах предамном стајао је један привредник из
околине Зајечара из једног сиромашног села, који
је држао за поводник две краве, које су биле
упрегнуте у кола. Привредник обучен у своје
бело похабано и поцелано сукнено одело са огром-
ном шубаром на глави, кола и цело колски прибор
просто на просто олупине и тако да све његово
одело и кола не вреде по ондашњој пијачи више

од 50—60 динара. Док ово све овако мало вреди докле оне две краве, које он за поводник држи упрегнуте у јарам вреле су 700—800 динара ондашње валуте. Ова појава ме је доста изненадила и привукла ме ближе том пољопривреднику. Кад сам му пришао, ја сам га упитао, да ли су његове краве или не; он одговори, да су његове и показа ми билет мислећи да ћу да их купим. Из љубопитљивости ступио сам са њим у разговор и питао га од куда су му, кад и где их је купио. Он ми одговори, да су се код њега обе отиле. Чисто ми беше неверница што и он примети и на то ми додаде да он има њихову телад код куће, која ће још боља бити него ове краве. Нисам ни покушавао да га више сумњичим по сам му поставио питање, од куда им та сорта говеда у опште. Он ме погледа и рече: пре ми нисмо имали добрих говеда, али благодарећи нашим старим окружним одборима који нам дадоше бикове, ми данас имамо ову стоку и зато ми кажемо: ово је стока од самоуправних бикова.

Ето, дакле, какав суд доносе после толико година прости пољопривредници о старим самоуправним органима, који су тако рећи мало времена и средства за рад имали, па према томе и мало, урадили па им се ипак зато благодари.

Наша пољска привреда тај најјачи извор нашег народног благостања, и наш привредник који се истом бави, а који је у минулим догађајима доказао да је способан за живот и културу, с правом тражи што брже, јаче и интензивније рада на побољшању и потпомагању пољске привреде. Он ово тражи на првом месту од својих самоуправних тела, од својих изабраника, и пољопривредничко поверење никад изостати неће ономе, ко га буде заслужио. Зато треба окупне самоуправе да се свим силама ангажују да пољопривреду и пољопривредника што пре потпомогну. Ово напоследку изискује и сам циљ установе окупних самоуправа, па је и с тога дужност свих чланова ових самоуправа да се одаду свестраном сложном и корисном раду на остварењу самоуправних идеја, те да тиме самоуправу што више у народу омиле и на чврсте ноге поставе.

Говорећи о овоме питању, т. ј. о пољопривреди и њеном унапређењу, о пољопривреднику и његовом усавршавању имао сам намеру да истакнем у овом важном питању улогу наших самоуправа, а посебнице њених чланова, и да их умолим да ме погрешно не разумеју, но да свој деликатан позив, пун части, потпуно разумеју, и прахвате и у дело приведу све оне корисне идеје, које иду на поправку наше заостале пољске привреде. Да исто онако раде као што је један домаћин уређује своју кућу и своје газдинство, да из свог газдинства створи нове и јаче финалсијске изворе за подмирење својих домаћих издатака, који су сваког дана све већи, водећи рачуна да му његово газдинство не иде у назад, но да му све више даје плус прихода, а никако не дозвољава да се издаци

подмирују крњењем газдинства. Исто тако су чланови самоуправа позвани да своје самоуправе сматрају као своје куће, и да општом сарадњом потпомогну све добре и неспредне идеје које иду на потпомагање пољопривреде и пољопривредника тог главног извора одакле самоуправа црпи своју снагу. А кад је добра воља, јака и развијена љубав према самоуправи, ја смело могу не само рећи но и тврдити, да ни једно привредно питање не постоји, где сарадње самоуправа нема и не потребује као и да се оно, ма како заплетено било, не може решити.

Шта би и на који начин окупне самоуправе могле предузети за унапређење пољске привреде на својим територијама, о томе би се могло на друго и на широко говорити. Просто речено не зна се шта је од чега прече и које питање треба пре почети и решавати. Али за сада између свих многобројних тих питања, која чекају на своја повољна решавања, ја ћу узети оно по мом скромном мишљењу најважније а које с једне стране не трпи одлагања а с друге не потребује за своје извршење бог зна колике велике новчане издатке, у којима данас највише оскудевамо. Доцније пак ако ми се с једне стране да прилика као ова сада, а с друге стране, ако скупштина, од овог што ћу изнети, буде бар нешто у остварење узела или најмање показали добру вољу за ту примену, бићу слободан изнети још неке идеје, чије остварење очекује од ове самоуправе, а на општу корист привреде и пољопривредника.

Један од првих задатака које треба да занима ову самоуправу јесте:

1. *Побољшање природних погодба за ишто успешији напредак свеколиких културних биљака (воћа и свих наших усева).* — На жалост, једно што ми материјална средства не дозвољавају а друго што нисам имао ни прилике узгредне, ја нисам могао проћи цео овај престонички округ те да се на лицу места распитам о природним погодбама свих села и општина као и да видим његово земљиште и положаје, шуме и дубраве итд. Али ипак према ономе што сам сазнао и видео у срезу врачарском и једном делу Космаја око Неменикућа и Тресца, које сам имао прилике ове године случајно видети, могу рећи, па и тврдити да су природне погодбе за успевање свеколиког растиња свуда једнаке и да су неповољне. Тако и, пр. лети владају велике жеге и велике суше, врло су честе велике велике провале облака, олује и град. Зими владају врло јаки и хладни ветрови. Снега има врло мало, али зато су неспрестане, врло јаке и опасне голомразице итд. Ово је тачно и ја мислим да то неће нико спорити, а још је тачније да ове и овакве појаве штетно утичу на пораст свих усева и воћака, управо речено то су те природне погодбе, од којих зависи да ли ће наши усеви повољно напредовати или не. И ако су ми добро познати разлози због чега су ове и овакве природне погодбе хрђаве, ипак сам за то

тражио потврде у околини Београда и збиља сам то и нашао. На име видео сам према појединим деблима и пањевима столетних храстова по целом срезу да су свуда биле шуме и дубаве. Причао ми је неколико старих људи да су од њихових кућа до вароши све по ладовини долазили. Тако исто причали су ми да су тада лети биле мање жеге, биле су веће росе и мешће кише. О суши и граду није било говора, зими су били врло велики снегови без голомразиде и јакних ветрова,

Из свега овог што сам видео, и сазнао, види се јасно као дан, да су зле несреће и рђава времена настала услед уништења шума, т. ј. да су шуме најбољи и најјачи регулатор свих природних погодба у пољској привреди. Да је то тачно, поред оног што мало пре рекох, то је се сваки уверио, н. пр. да где су шуме, ту су мешће кише, лети нема скоро суша, да је свежији ваздух, да има више воде, да су око њих бујнијег порасте војке и усеви. Где су шуме мање има провала облака, многе штете чине бујице итд.

— Наставиће се. —

ИЗ ВОЋАРСТВА

Сортирање јабука.

У куповини, односно продаји јабука на веће количине обраћа се данас врло велика пажња на сортирање јабука. То сортирање јабука има вишеструки значај. Доиста, јабуке се могу сортирати, то јест издвојити или по сортама или по крупноћи или по боји. Велика трговина тражи све те три врсте сортирања, претпостављајући, разуме се, по себи, да су пре сваког сортирања издвојени сви трули, убијени, нагњечени и у опште рањиви плодови.

Интерес је пољопривредника да своје јабуке продаје већем купцу, те да на тај начин избегне многе посреднике, који стоје између њега и великог купца и живе на рачун произвођача и потрошача.

Али како за великог купца треба имати и веће количине јабука, то се пољопривредници, произвођачи јабука морају ради тога удруживати у воћарске задруге, ако желе да своје воће не само боље уновче и на тај начин добију бољу награду за свој уложени труд и рад, него и да је потрошач јевтиније добије.

Сортирање јабука по сортама значи издвајање јабука само од једне сорте са гомиле јабука, где има већи број сората помешаних и засебно паковање тако издвојених истих сората.

Сортирање јабука по крупноћи значи издвајање јабука исте величине и засебно паковање тако издвојених јабука исте крупноће.

Сортирање јабука по боји значи издвајање исте боје, црвене, жуте или полу црвене итд. и засебно паковање тако издвојених јабука исте боје.

Велика трговина са јабукама тражи истовремено све три врсте сортирања, то јест исту сорту јабука, подвојену на разне степене крупноће и сваку партију, па буди које крупноће она била, исто обојену. Разуме се по себи да пре сваког од мало час поменутих врста сортирања има да дође прво и основно сортирање, то јест одбацивање свих трулих, нагњечених, убијених, напруштених или начетих јабука.

Тако сортирање јабуке не само на домаћим него нарочито на страним тржиштима имаће свагда више купаца, брже ће се продати и боље се уновчити него измешане јабуке разне крупноће. И разлике у цени између сортираних и несортираних могу бити три, четри, па и пет пута веће у корист сортираних јабука.

Издајање јабука по сортама не може се дружице вршити него оком и руком. Свака сорта јабука има својих одлика и лако се може по плоду, његовој величини, боји, облику једна од друге распознавати. Кад је већи број сората измешан, тај посао издвајања јабука по сортама је врло отежан и захтева и времена и труда и новца. Отуда већи купац нерадо узима измешане јабуке по сортама или ако их и узима, узима их врло јевтино, да би их послао сам сортирао.

Кад се јабучари подику за потребе трговине, у њима не треба да има више од три до пет сората јабука. На тај ће начин пољопривредници постићи да од истих сората јабука могу скупити веће количине, а и већим купцима јабука ће се омогућити да у једном месту нађу веће количине јабука од исте сорте.

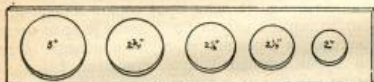
Издајање једне исте сорте јабука по боји такође се може вршити само оком и руком. И ако се и сортирање по боји цени у трговини с јабукама, ипак је оно од много мањег значаја од сортирања јабука по сортама и крупноћи, те, ако се ова два последња сортирања изврше како треба, сортирање по боји може, строго узевши, и да отпадне, у толико пре што је једна иста сорта јабука више мање и на исти начин и обојена.

Издајање јабука по крупноћи врши се или руком и оком или механичким путем, помоћу нарочитих направа или машина за сортирање. Издвојене јабуке по крупноћи издвајају се у неколико класа тако да у сваку класу дођу само јабуке исте величине. Што се пак тиче броја класа односно крупноће јабука у појединим класама, ту нема неких особених правила, него се пољопривредници управљају или по већ удобијеној пракси која у једном воћарском крају влада, или пак по нарочитим законима, који постоје о томе, као на пример што је то случај у Сједињеним Државама, или најзад по свом сопственом нахођењу.

Издајање, сортирање јабука по крупноћи руком и оком дуг је и пипав посао, те га пољопривредници ретко предузимају. А они веома греше што своје јабуке не сортирају, кад их на тржиште изнесе јер треба да знају да се по нај-

ситнијим јабукама, па буди колико мало било ових у једном суду, одређује цена свима јабукама у суду, а цене ситних јабука су далеко ниже него цене крупнијих јабука. Чак многи од пољопривредника поређају најкрупније и најлешње јабуке при врху суда у коме су спаковане а најситније и најнеугледније метну на дно суда, мислећи на тај начин обманути купца и да ће јабуке боље увочити. То није поштен посао и таквих се обмана треба чувати, јер оне не само не приличе једном исправном и ваљаном домаћину, него су и кажњиве.

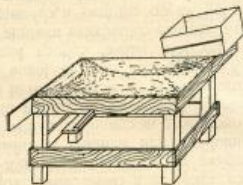
Много брже и много сигурније могу се јабуке издвојити по крупноћи помоћу једне мале справнице, коју сваки може направити и која тако рећи ништа не кошта. Та справница, једна врста малог сортирача за сортирање јабука по крупноћи састоји се из једне дашнице дугачке 60—70 см. а широке 11—15 см. са четири до пет рупа различитих величина од 5 до 9 см. у пречнику (сл. 1).

Сл. 1. Рупа справа за сортирање јабука по крупноћи

Јабуке се према крупноћи, пропуштањем кроз одговарајуће рупе на дашници, подвајају по крупноћи у неколико класа и свака се класа за себе пакује.

Тамо, где се врши ово сортирање по крупноћи, а оно се врши при самом паковању јабука за изношење или испочињање за тржиште, zgodно је имати и једнак нарочити сто, какав је у америчким воћарским крајевима веома много у употреби. Тај је сто од простог материјала да га

Сл. 2. Сто за сортирање и паковање јабука

сваки може направити и престављен је на сл. 2. Дугачак је, око 2—2.40 метара, а широк 0.90 до 1.20 мет. Тај сто има озго у место даске зашвице или прикуцану саргију или платно од цака како се јабуке при изручивању на сто не би убилале. Са стране на том столу је направљен један сандучић, у који се међу натруле, убијене, рањаве или црпљиве јабуке. С преда седи или стоји радник и пропуштајући јабуке кроз дашницу с рупама подваја јабуке по крупноћи и тако подвојене абукје у засебне корпе, сандуке или бурад слаже.

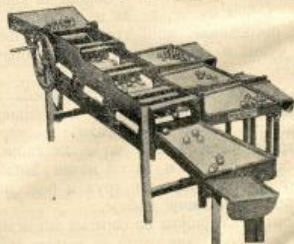
Разуме се по себи да се извезбани радници само по који пут служе дашницом са рупама, те да би проверили помоћу ње оцену о крупноћи јабука, јер више раде оком, док се мање извезбани радници служе најпре више дашницом него оком, па тек доцније, кад се извезбају служе више оком него дашницом.

И ако се помоћу ове справнице може много тачније да сортира воће по крупноћи оком, ипак и са њом сортирање иде споро, те треба подуже времена или са већим бројем радника радити, кад се имају веће количине јабука да сортирају. Ту тешкоју су уочили већи произвођачи јабука у воћарским крајевима, па су још поодавно тражили да тај посао раде више механичким начином, помоћу какве машине, те да на тај начин уштеде не само у времену него и у радној снази. И данас постоје такве машине, за сортирање јабука, сличне тријерима за сортирање шљива, па било да се крећу ручном снагом, било пак моторном, парном или електричном снагом.

Сортираче за сортирање јабуке ради енглеска фирма Drake and Fletcher у Maidstone-у у Енглеској а могу се навити преко Српског Пољопривредног Друштва. Један сортирач од те фирме набављен је по предлогу подписатог за Воћарску Задругу у Ариљу, па је ове јесени много бити и употребљен а тиме и испробан. Тај сортирач кошта 42 енглеске фунте, а са транспортним и другим трошковима око 15.000 наших динара.

Г. Љуб. Марковић државни економ у Ариљу, који је из ближе посматрао рад тог сортирача у Воћарској Задрузи шаље нам о њему следеће напомене:

„1. Сортирач одваја јабуке на четири класе који је број за трговињу довољан. Има и једно резервно платно (сито) за сасвим ситне јабуке каквих ми немамо или врло мало;

Сл. 3. Сортирач за сортирање јабука по крупноћи

5. Ширина рупа не платнима (ситима) је следећа: код IV класе пречник је 6 см., код III 7, код II 8 см. а код I класе или боље је назвати ванредна класа, јабуке не пролазе кроз рупе већ на задњи део сортирача као најкрупније;

3. Сортирач може, кад се рад лепо органи, заједно са помоћу за 1 минут 50 ктр. јабука. Да

би посао ишао без застоја, при раду треба запослити око сортирања јабука и то: три човека, од којих два наизменице да окрећу сортирач, један да засипа јабуке и четири слабија радника, где могу послужити и деца од 12 па на више година, да купе сортиране јабуке. Ако би се јабуке одмах при сортирању паковале, паковање би могли да врше одмах исти радници који јабуке испод сортирача сакупљају. Према томе седам радника са сортирачем могли би за 8 радних сати да класирају и упакују (без отварања или затварања садука или бурета) 24.000 кг. јабука;

4. Сортирање јабука није прецизно, дешава се да се међу крупније провуче и то која ситнија јабука, но то се да са мање труда приликом скупљања јабука одвојити и вратити у одговарајућу класу, нема их много, па су лако уочљиве. Напомињемо и то да четке, којих има на сортирачу 6, испод којих јабуке приликом сортирања прођу и то: IV класа испод једне, III испод 3, II испод 5 а I испод 6 четки, обрину јабуке од евентуалне прљавштине те тако добију сјајнију боју, нарочито I класа;

5. Једина и доста озбиљна мана сортирача је та, што приликом рада прити јабуке, у прво време прити је више, па смо ми затезали платна (сита) те је сада мање али ипак отежава нам рад. Гледали смо на све начине да то отклонимо али је немогуће. Кад јабука прође до пода кроз сито а не може да пропадне достигне је ваљак, којих има испод сваког сита по два, и између сита и ваљка распршти — здружи — јабуку. Процент здружених јабука достиже до 5% а поред тога успорава рад;

6. Нема сита на којима би се могло сортирати и друго воће.*

Вероватно је да ће се неке мане које су се сада показале на том сортирачу а о којима говори г. Марковић, моћи накнадно отклонити, кад се стекне мало шире искуство, јер не треба заборавити да је то тек први сортирач, који је унет у нашу земљу.

За још веће количине јабука и бржи рад примењују се још већи сортирачи, које покреће каква моторна снага и такви су сортирачи нарочито примењени у Сједињеним Државама.

А-р В. Н. Стојковић.

ИЗЛОЖБЕ И КОНГРЕСИ

Пољопривредна изложба у Ужичу

Пољопривредна Подружница Српског Пољопривредног Друштва у Ужичу, приредила је 8. новембра уз материјалну помоћ Српског Пољопривредног Друштва, пољопривредну изложбу за целу Ужичку Област а на којој је било изложено:

воће, пиће (ракија и ликери) ратарски и повртарски производи.

Изложба је била приређена у тамошњој основној школи и ма да је била мањег обима, ипак је одлично испала. У 10 часова одржано је водоосвећење а потом је изложба отворена. Председник Подружнице г. Љуба Смиљанић представио је прво госте и изасланике, који ту биди присутни на изложби: вел. жупана Ужичке Области г. Михајла Зотовића, бив. министра г. Андру Станића, изасланика Српског Пољопривредног Друштва инспектора г. Бору Станић-вљевића и економа г. Спремића и изасланика Господина Министра Пољопривреде и Вода г. Павла Петковића, а затим је поздравно госте и отворио изложбу. После г. Смиљанића узео је реч вел. жупан г. Зотовић и у свом говору истакао користи које ћемо имати од доброг воћа и воћних производа. Инспектор г. Станић-вљевић говорио је о значењу пољопривредне изложбе, које најсјајније показују на којем се ступњу економског развика налазимо и истакао потребу за интензиван рад. Напослетку је говорио и пољопривредник г. Ђура Николић из Гуче.

Пошто су оцењивачки одбори, у коме су били председници г. Спремић и секретар г. Петковић, свршили рад око оцењивања изложених предмета, то се после отварања изложбе одмах приступило разгледању изложених предмета и могло одмах видети и који су предмети награђени.

На изложби је било изложено 566 примерка, од којих највише јабука са сортама, које представљају економско-трговачко воће и то:

1. Домаће сорте: колачарке, сенабије, ђулабије, авајлија, краљевка, маљенка и др.;
2. Одомаћене сорте: канадска рана, француска колачарка, лепоцветка, енглеско златна парменка.

Означене сорте биле су здраве, једре и врло добро развијене, са својим типичним помолошким одликама.

3. Од крушака биле су изложене: арапка, такуши, маслинка, калуђерка и др.;

4. Од дуња биле су изложене типа врањске и крушевачке дуње;

5. Воћних прерађевина било је мало изложено и то: суве шљиве биле су доста крупне и врло добро осушене од којих један примерак филован са орасима; неколико примерака сувих крушака такуша и разног слатка;

6. Од пића било је изложено ракије: клековаче, шљивовице, јабуковаче, ликера и сок од малина.

Већина од ових последњих производа врло доброг су квалитета и израђују се у већим количинама за трговину;

7) Од ратарских и повртарских производа било је изложено: кукуруза 26 примерака, пше-

није 20 примерака, крупника 7 примерака, ражи 7 примерака, јерма 11 примерака, ова 9 примерака, елда 4 примерка, пасуља 21 примерак, даље је било изложено тикава, карфиола, дубеница, црна и бела лука и других повртарских производа.

Награде су дате у справама, воћарском алату, и похвалницама Српског Пољопривредног Друштва.

Поред осталих награда, а које су дате у већем броју, дате су и четири премије и то за изложено свеже воће г. Милутину Тошићу из Ужница; за изложу колекцију пића г. Петру Бјелици економу из Ариља; за изложен кукуруз г. Милошу Драгићевићу из Севојине и за изложу пшеницу г. Илији Новаковићу из Попремије.

Првог дана изложбе од 3 до 5 часова по подне г. Павле Петковић секретар Министарства Пољопривреде и Воде, одржао је теориско и практично предавање о конзервасању воћа. Конзервисане су јабуке и крушке, а затим изложне ради угледа и приказивања посетиоцима изложбе. Предавањем су посетили највише чланице тамошњих женских удружења, који су са великом пажњом пратили цело предавање.

Поред материјалне помоћи, коју је дало Српско Пољопривредно Друштво Подружници за приређивање изложбе, дао је и округ ужички 5.000 динара, за исту сврху, а за који је новац набављен пољопривредни алат, који је такође издат као награда излагачима.

Како је изложбу првог дана посетило мало пољопривредника, то је изложба остављена и сутра дан да би се дало прилике и осталим пољопривредницима да је разгледају.

Овом приликом морам да напоменем и то, да и ако су излагачи били готово искључиво пољопривредници, запажен је врло мали број посетиоца са села, већ су посетиоци били у главном варошани, што значи да је требало и поред пропаганде, коју је развила Подружница, да се предузме од државних и школованих економи још агилнија пропаганда код пољопривредника, јер изложбе се приређују за пољопривреднике и у њихову корист.

е.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Питање: Са мога имања у околини Јагодине добијам, поред других усева, и сточну храну за 40—50 грла говеди.

Да би ту храну искористио, а она се у редовним годинама врло тешко продаје, а и да би имање могао што рационалније обрађивати, подигао сам модерна штала за сада за 30 крава и потребне радонице за прераду млека. Молим, да ми преко Вашег цеђеног листа одговорите на следеће:

1. Која би врста крава за ту сврху била најпогоднија и да ли би се та врста у нашој отаџбини могла чиста набавити и где?

2. Да ли ми имамо сирарских стручњака, који су на пракси показали успеха или би морао са стране набавити.

3. Која би врста прерађевине била најпогоднија, узимајући у обзир потребу и укус београдског потрошача и вероватан квалитет млека.

13. новембра 1925.
Јагодина.

П. Таушановић,
трг. и пољопривредник

Одговор: Пре него што се приступи млекарском предузећу, свакако је у првом реду најважнији задатак набавити краве добре млекуле — са млечним способностима, а које ће искористићу храну добро испалити. Млечна пак способност код крава зависна је у првом реду од добре расе, па према томе треба бирати и расу, која се за наше прилике показала најбоља, а то је чистокрвна или бар мелез сименталске расе.

Ове краве могу се набавити донекле и у Србији у пожаревачком округу, али је више има у Барањи и тамо је треба потражити. Најбоље је обратити се за инструкције г. Младену Подрумцу, вел. поседнику Дарда — Барања. За исту краву молион може се обратити и Сточар. Задругама у Хрватској.

Доброг сирара — стручњака може се набавити и код нас и нема потребе тражити га на страни. За стручњака најбоље је да се питач обрати Управи Сточне Станице — Ливно — Травничка област, код које се сваке године држе курсеви за сираре или пак преко дневних листова да га потражи.

Што се тиче прерађевина које би питач требао прерађивати, наизмам, да би за прво време, од свега 30 крава, требао израђивати теј бутер, од којег би скоро целу количину могао продавати у Јагодини и околини.

Напоследку бих могао препоручити питачу да се за ближе инструкције и стручну помоћ обрати и г. Д-р Борису Сулима — Лакто техника — техничко предузеће за млекарску индустрију — Јакшићева улица 3 — Београд, које предузеће данас служи као практична школа за млекарску индустрију и обавештење о фабрикацији свих млечних производа. Раније је г. Д-р Борис имао својих 14 млекарских предузећа у нашој земљи, које је предао појединцима.

Бор. А. Стакићевски,
инспектор Министар. Пољопривреде.

Питање: На који начин могу добити саднице дивљих ружа у већем броју за калемљење, пошто сам више пута пробао са сетвом семена (кисељењем у води, парењем, стратификавањем у песку) па у том послу нисам успео.

М. Петронијевић,
пољопривредник из Атешице.

Одговор: Дивља ружа шипак (*Rosa canina*). У јесен кад плод дивљих ружа добро узри треба плодове обратити, затим се сваки плод у пола пре-

сече и семенке ножем поваде. Семенке се у води на једном густом сити оперу, затим разастру на дашцицу или друго шта и оставе да се добро осуше; после овога одмах се стратификују у речни зитан песак или лаку песковиту земљу, и тако семе остаје стратификовано *све до њуће јесени*.

У то доба ваља земљу добро пруготовити, подејати у леје 120 см. широке, а стазе 40—50 см. Октобар месец је најподеснији за сејање овог семена, а на пролеће све семе лепо изникне.

Вој. Бурић.

Питање: У јеврејском гробљу у Београду, на-
прам новог гробља, видео сам прошле године поред
старог пута дивна два реда дрвећа око 15 година
тарости. Ово дрвеће има лепо стабло, круну,
ране и лишће. Пошто ми је ово дрво непознато,
мислим да би одлично могло послужити као
красно дрвеће у парковима и уским варошким
и сеоским улицама, јер не расте велико, а пошто
ам намеран подићи расадник украсног шибља и
дрвећа, то молим Уредништво „Тежака“ за оба-
штенје, како се зове ово дрво, како се размно-
шава и одакле могу добити саднице или семе за
размножавање.

Милош Петровићкић,
пољопривредник из Алексинца.

Одговор: Према тачном опредељењу од стране
професора универзитета у Београду г. Д-р Не-
љка Кошанина ред дрвета при уласку у Ново
еврејско гробље у Београду јесте *Catalpa umbra-
lifera* калемљена на подлогу од *Catalpa bigno-
lioides*. Она подноси засену и тражи свеже добро
емљиште. Садница је Пауловнији, но лист јој је
а $\frac{1}{2}$ мањи а цвет бео. Цвета у јуну. Семе је у
сехунама 40 см. дугачки, сазрева септембра а
еје се у пролеће. Дрво врло брзо расте а израсе
—4 м. висине. Круна му је средње величине,
округло-пљоснатог облика. Има је засађене на
галном месту и у Винодeљско Вођарској Школи
у Букову. Дрво је изванредно трајно и много-
труко применљиво.

Сем каталпе има и једно дрво од *Paulownia
prerialis* из фамилије биљака *Scrophulariaceae*.
То је страна врста дрвета. Домовина јој је Јужни
Јапан. Због лепо велике круне и дивних цветова
као украсно дрво давно је пренета у Европу и врло
место се виђа у парковима, где пада у очи са
врло великим срцастим лишћем, које достиже ве-
личину од 50 см.

Цвета маја месеца. Цвет је боје плаво-љуби-
насте, врло је крупан и јаког мириса. Семе код
нас врло добро сазрева и налази се у једној
округлој, као орах коштуцац, љусци. Семе је врло
тупо, усађено у беличаста крилца. Госп. Војтех
Ђурић наставник Винодeљ. Вођарске Школе у
Букову, сејао га је у сандучицима и док не из-
никне држао у стаклари. Размножава се и пелце-
ницама с тим, да се могу употребити и делови
срцаца за то.

Осетљива је на зими.

У топлијим пределима игра важну улогу и
са шумарског гледишта, јер изванредно брзо расте
и има изванредно лако и меко дрво, много упо-
требљиво. Издавачке шуме дају врло брзо стру-
гарску грађу.

Госп. Бурић извештава, да се саднице пау-
ловније и Каталпе могу добити код г. Милована
Милорадовића пензионера у Јагодини.

И Каталпа и Пауловнија расту у топлијој по-
ловини умерено топле зоне зими огољених лиш-
ћара, по главном представнику назване кастанетум.
Интересоваће читаоце да се изнесу метеоролошки
и климатолошки подаци ове зоне; расте у зони
500—1500 м. надморске висине; у сезони главне
вегетационе периоде мај до закључно август то-
плота је 20° С, релативна влага износи 80%, а ко-
личина талога 500 м. м.; просечна годишња то-
плота је 12—1.° С; најмања утврђена топлота
је — 20° С.

Намера питача да подигне расадник украсног
шибља, за сваку је похвалу и ако је оствари, по-
пуниће једну велику празнину.

Изнећу адресе неколико наших и страних
фирми и установа, на које се може обратити:

1. Шумарски факултети у Београду и Загребу;
2. Надзорништво за пошумљавање крша у
Сену — Хрватска;
3. Ботаничка башта београдског Универзитета;
4. Шумарска Школа у Алексинцу;
5. Вртарски расадник општине Београдске;
7. Секција Југословенског Шумарског Удру-
жења у Љубљани;
7. Тима Владисављевић Београд;
8. Haus Teuffenbach, Wollsborg, Kärnten;
9. Otto Böttcher jun. Samengrosshandlung, Ta-
barz Bezirk Erfurt (у ценовнику има пауловнију);
10. Jac. Smits et Co. Pépiniéristes, Naarden.

Саво Вучетић,
инж. Мин. Шума.

БЕЛЕШКЕ

Како треба неговати силпве коње? — Сил-
пиви коњи, ако се држе и негују како треба
могу и поред те мане дуго и корисно да послуже
њиховим газдама. Код таквих коња треба у глав-
ном обратити пажњу на две ствари, а на име на
шталу у којој бораве и на храну којом се хране.

Силпиви коњи потребују пространу, про-
ветрену, но топлу шталу, то јест шталу, у којој
има довољно ваздуха, и у којој се тај ваздух
може обнављати, но тако да не буде у њој промаје.

Што се пак тиче хране, силпивим коњима не
треба давати прашњаво, каљаво или буђаво сено,
јер их прашина тера на кашаљ или бар ако се
бољег сена нема, онда ово најпре на пољу добро
протрести, па им онда положити. Кад се овакво
сено даје коњима добро је да се пре полагања

попрска сљаном водом, јер ће га ови не само радије јести него ће се оно и боље искористити.

У пролеће и преко лета држати такве коње што више на пољу на паши, јер ће им чист ваздух допринети више поправци здравља него штала.

ГЛАСНИК.

Фотографије чланова оснивача и председника С. П. Друштва. — По одлуци Управног Одбора од 1. априла о. г. имају се прикупити и увеличати фотографије свих чланова оснивача и председника друштвених, ради усмене и чувања у друштвеној дворани.

Друштво нема фотографије од чланова оснивача: г. Чедо Мијатовића, † Д-р Јосифа Панчића, † Чедо А. Поповића, † Алексе Стојковића, † Арсе Ристића, † Милана Миловука и † Сергија Станковића, и председника: † Атанасија Николића (звани Чича Срећко), † Срегена Л. Поповића, † Косте Таушановића, † Светозара Милојковића, † Милана Антића, † Душана М. Спасића, † Милоша Х. Поповића, † Вука Богдановића, † Владимира Кушаковића, † Лазе Р. Јовановића, † Косте Стојановића и † Љубе Новаковића.

С тога се моле сродници и читаоци, да изводе услужити Друштво са фотографијама именованих, које ће их по употреби вратити.

Исправка. — У објављеном ценовнику справа и материјала С. П. Д. у 49. броју *Тежак*, погрешно је оштампоано: тестерице за воће 20 дин. а треба 30 дин.; сириште „Каштел“ $\frac{1}{2}$ л. 30 дин. а треба 20 дин.

Моле се чланови Друштвени и Подружиски да јаве имају ли и могу ли уступити Друштву ове бројеве Тежак:

За 1919 год. бројеве 1, 2 и 3.

За 1920 год. бројеве 1, 2, 3, 4, 5 и 6.

ЗАПИСНИК

46 (вајредне) седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва држане 23. новембра 1925. год у дому друштвеном у Београду.

Били су присутни г. г. Председник П. Т. Тодоровић, Председник Др. Т. Митровић и чланови Драг. Сремић, С. Раговић, С. Партовић, Ј. Стојановић, А. Рашиковић и Б. Станисављевић.

Председавао Председник г. П. Т. Тодоровић
Бележио секретар г. М. В. Дамњановић.

1.

Председник саопштава да је по одлуци Управног Одбора на 43. и 44. седница од 28. октобра и 4. новембра о. г. г. писано Вермјеру и тражени услови да нам

испоручи 1000 ком прскалица, 50 леђних вазрашвача и 200 ком резервних цева за прскалице. Међутим фабрика Вермјер упутила је путника фирме Арије да поручину лично прими.

Он је са путником разговарао и пристао на понуђене цене као и да се новац унапред пошље, али ипак налази да ову погодбу дефинитно има да одоби Управни Одбор ради чега је ова вајредна седница и сазвана.

Осим тога путник му је изјавио, да је тражиња њихових прскалица врло велика и да ће да поступи, а вероватно да ће добити и наређење да поручине више не прима, па стога изуди да Друштво узме још 500 ком. по истој цени тако да сада плати 40%, а остатак кад прскалице примити. Испорука прво 1000 прскалица биће крајем фебруара, а испорука других 500 ком. биће крајем марта 1926. године.

Поред тога изјавио му је да би нам уступили искључиво заступништво за целу државу.

Управни Одбор узевши у оцену понуду утврдио је да је понуда повољна па стога одлучује: да се понуда усвоји и да се наови:

а) са испоруком крајем фебруара: 150 прскалица; 50 вазрашвача леђних, и 200 цева резервних; с тим да се за све то новац пошље одмах, и

б) са испоруком крајем марта: 500 прскалица са плаћањем 40%, вредности при поручбини, а 60%, вредности кад се прскалице примити;

в) да се тражи право искључивог заступништва за целу државу и

г) да се објави преко *Тежак* да су прскалице поручене и да се тражи од Подружја и појединаца који желе ову прскалицу да купе, да се одмах пријаве и пошљају акonto по 300 динара пошто је и Друштво послало новац у напред. Остатак вредности увести од купаца доплатам приликом пошљања прскалица.

Са овим је седница закључена

Сточари!

Вања скуподена стока гине од метљивости, спасит: је док се спасти може. Против метља је најсигурнији лек:

„ДИСТОЛ“

Производ домаће фабрике

„КАШТЕЛ“

Хемијско-фармацевтских производа А. Д. Карловац.

За лечење оваца и кова потребно је:

До 20 кгр. живе тежине 2 гр. Дистола

од 20—30 „ „ „ 4 „ „

„ 30—45 „ „ „ 6 „ „

„ 45—60 „ „ „ 8 „ „

За говеда и биволе:

Од 80—120 кгр. живе тежине 12 гр. Дистола кутија В.

„ 120—170 „ „ „ 18 „ „ С.

„ 170—220 „ „ „ 24 „ „ Д.

„ 220—270 „ „ „ 30 „ „ Е.

„ 270—320 „ „ „ 36 „ „ Р.

„ 320—370 „ „ „ 42 „ „ Г.

„ 370—420 „ „ „ 48 „ „ Н.

„ 420—470 „ „ „ 54 „ „ Л.

„ 470—520 „ „ „ 60 „ „ К.

Чувајте се фалсификата и лажног Дистола.

Тражите само капсуле на којима стоји реч „Дистол“—Каштел Употребљавајте тачно прописане количине, јер иначе нећете имати користи од утронеженог новца. Цена је Дистолу по граму Динара 4.—

Дистол се продаје у свима АПОТЕКАМА и ДРО-ГЕРИЈАМА Упутства и обавештења даје фабрика или ветеринар фабрике Др. АНДРИЈА ВРВИЋ, Београд — Киев Милетина 75.

42. 3—

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ

улазују се

Срп. Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЉУ И СВЕ ПОШТЕ

На основу најављеног решења од
априла 1869. г. српског друштвеног
носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

НА ГОДИНУ 20 ДИН.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:
НА ГОДИНУ ДАНА 45 ДИН.ЉАЦИ И ВОЈНИЦИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У
ПОДА ЦЕНЕ.

ПРИМАЉНИ РУКОПИСИ СЕ НЕ КРАЈАЈУ

ПРЕТПЛАТА СЕ ПОДАЈЕ УПРЕДНАЈУТ ЗА
ЦЕЛУ ГОДИНУ.

За С. П. Друштво власник, ПРЕДСЕДНИК, П. Т. Тодоровић

Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 51.

БЕОГРАД, 20. ДЕЦЕМБАР 1925. ГОДИНЕ.

Година LII.

ВЕРМОРЕЛОВЕ ПРСКАЛИЦЕ поручене су. Ко
жели да прскалице добије, нека се одмах обрати
Друштву и пошаље 300 динара аконто, по ко-
маду. То важи и за Подружнице и за појединце,
пошто је Друштво платило прскалице унапред.
Разашавање прскалица биће у месецу марту
1926. г. уз доплату разлике вредности и по реду
пријаве.

Нега краве и телета у часовима који предходе и следеју телењу.

Неоспорно је да се одгајивање стоке у нашој
држави развија са таквом брзином, какву су мало
земаља познавале пре нас. То несумњиво долази
од богатства нашег земљишта и повољне климе.
Ова је у ствари прилично оштра преко зиме, али
у опште узев врло подесна за производњу раса
говедџа, било домаћих, било страних (импорти-
раних), нарочито ако су ове последње добро
изабране.

Од рата до данас обнова наших села у гове-
дина вршена је врло брзо и држава сада налази
за своје потребе велики избор стоке добре каквоће.
Но ипак, то богатство би могло да буде још много
веће, када би се одгајивачи више постарали да
приступе рационалној производњи одабране стоке.
Разуме се, овде није реч о нашим великим по-
седницима, од којих су неки познати као узорни
одгајивачи. Али још много остаје да се уради
код малих поседника, код оних који имају по два
или три грла још примитивне стоке, код оних,
дакле, који су сиромашни и којима је губитак
једног грла стоке веома осетљив. Тим и таквим
одгајивачима треба рећи: каква обична и проста
нега и старање могу да им осигурају већи успех,
без нарочитих трошкова.

У моментима телења и у данима који долазе
одмах после овога, случајеви угинућа су доста
чести. Код одраслих грла, које је наше земљиште
и поднебље очеличило ипак не толико, колико
код младих грла. Овима се у ствари не указује
никаква нарочита нега. У највише прилика нико

се нарочито и не стара приликом телења, и ако
се ово сврши без теškoћа, све је у реду. Штаде
су већином нечисте и млада животиња најлази на
ћубре, где падне на клице од какве заразне бо-
olestи, које му на неколико дана доцније проузро-
кују смрт. Под оваквим околностима најбоље је,
да се телење врши на пашњаку. Тамо ће теле
лакше избећи заразу од кужних клица. Али ако
је ружно време, онда постоји бојазан од бронхи-
тиса и навале крви (конжестије), према којима је
теле веома склоно у првим данима свога живота.
С друге пак стране, краве имају највише да за-
благодаре својом јаком саставу за релативно мали
број несрећних случајева, који се дешавају после
телења (порађања). Међутим не би било теško
да се, према ниже изложеном упутствима, која је
лако следовати, постигну много бољи резултати,
наиме: да се добију много снажнија грла и да се
смањи смртност, поглавито код теладџа.

Ја нећу овде да излажем, какву негу треба
указивати кравима за време њихове бременитости,
већ само ону на неколико часова пре телења, када
се примете први знаци. Ипак сматрам за потребно
да обратим пажњу, да бар у току последњих ме-
сечи стеону краву ваља поштедети напорних и
теških радова и тада јој осигурати издашну и
суву просторију, и не остављати је у ћубрету и
балези, као што се то често чини по нашим малим
шталама или кошарама.

С друге стране, ја излажем овде само телење
у штали, јер се телење на паши врши нормално
само у току лепог времена и ако се не деси ни-
каквава незгода за време ове радње.

На крају бременитости (283—284 дана после
оплођења) треба бити приправан за излазак младог
телета. Ако се стока изгони на пашу у то доба, онда
стеону краву ваља задржати у штали, један до
два дана, пред телење. Ово стога, што телење
може да се деси нешто раније него што се надамо.
Одгајивач треба да има нарочито оделење за ову
сврху. Он би имао велике користи да одвоји
стеону краву приликом телења, да би јој осигурао
потребне услове за успешно и правилно телење.
За овај циљ треба имати једно добро проветрено

одељење, а да ипак у њему не буде промаје. Ова је веома опасна за краву у тим моментима, због њеног опште грозничавог стања. Осветљење треба да буде нешто умањено, да не би муве улазиле да узнемиравају животињу. Пуна дневна светлост треба да се пусти само за вране телења. Топлота у одељењу треба да се креће између 15 и 20°; јака топлина слаби краву. Хладноћа је опасна и за краву и за теле. Простирка, као што је напред речено, треба да је изобилна, мека и сува, и да се одржава у што чистијем стању. Кржава мора да има довољно простора за све покрете, које изискује телеће, да не би морала да се савија у попречном (бочном) смислу, јер у последњим моментима то може да доведе теле у положај, који ће му отежати излазак при телењу. Штранга треба да се пусти толико, да животиња може лако лећи, но, ипак да не буде много дугачка. У овом последњем случају кржава упрља својим изметом цело одељење, што повлачи излизаш и некористан посао. Што се тиче исхране, њу треба наставити као и претходних дана, да се не би изазвао никакав поремећај у општем стању код животиње. Ипак је препоручљиво, да се последњих дана даје кржави извесна мала количина зрнасте хране (800 грама до 1 кгр. на сваки оброк), која ће деловати као дражеће средство. Најбоље је да се у овом случају употребљава оvas. Ова количина може да се повећа, ако одгајивач примети, да је кржава малаксала и трома. У погледу појења ваља да се пази, да се не даје сувише хладна вода. Ова може да изазове превремено телење. Стога је треба оставити у каквом суду да се изједначи са топлотом у штали. Одгајивач може да јој даје исто тако млаке воде обележене са нешто мало брашна од јечма или кукуруза (једну прегрип на 8 литара воде).

Све ове услове, а нарочито оне што се одnose на температуру, ваздух и светлост, није лако остварити у штали. Стога је увек најбоље имати једно засебно одељење. Но ипак, ако земљорадник не може да га створи, онда треба да одвоји један крај (угао) у штали, који ће да замени засебно одељење. Стеона кржава одвојиће се од остале стоке једном преградом од дасака у висини човека, чиме ће јој се осигурати већа мирноћа, него када би била у заједничком реду са осталом стоком. На тај начин много је лакше да јој се указује нега, коју захтева њено изванредно стање. Храна треба да се полаже у издигнута јасла око 80 см. изнад земље, у место што се баца на простирку, где се изгази и упрља, као што се на жалост чини у многим гадништвима. Висока јасла нису за препоруку у тим последњим часовима пред телење, јер стоону краву треба поштедети од свију претераних и штетних покрета.

Надзор треба да се врши неприметно, да се кржава не би узнемиривала узалудно. За време телења треба неизоставно бити на лицу места, да би се олакшали напори животиње, а и због по-

зива ветеринара ако се укаже потреба. У случају отежаног телења није упутно покушавати да се ствари поставе у ред, ако се за тај посао нема довољно праксе и познавања. Неспретним радом може да се изгуби грло од велике вредности. Лице, које је одређено да нагледа шталу, лако приметити када наступе моменти телења. Животиња се узнемири, осврће и погледа своје бокове, често балега и мокри, час легне час устане и постане нервозна под утицајем грчеве и напона. Виме се напуни млеком а крстине јако упадну. Кроз полне усмине, члупе су ивице већ опуштене и набрекне од пре више дана, почиње да се појављује један провидан мехур (бешника), испуњен неком мутном течиношћу. Његова запремина расте постепено. За време те периоде телења (порођаја) опрезност налаже да се животиња остави на миру. Бешкику не треба проваљивати, чим се покаже. Треба сачекати да она сва изађе и да се сама природно провали. Њена садржина има за задатак да наваси порођајни пут (вагину) и да олакша растезање ткива приликом пролаза телета. Ако се бешика провали прерано, њено се дејство умањује, па чак и сасвим престане. Отуда могу да се појаве тешке последице. Због недостатка еластичности ткива вагине, пролаз телета може да изазове крволитије. У овом није тако опасно, ако је у питању само излив крви из т. зв. капиларних крвних судова. Оно се зауставља убривањем топлих и нешто стужњивих средстава. Природно је, да се то може учинити само по изласку телета, али је порођај већ отежан том последицом. Много је тежи и опаснији случај, када се деси крволитије из вена. Оно захтева помоћ ветеринара (марвеног лекара). У том последњем случају такво грло треба избацити из запата. Прерано проваљивање бешике може да проузрокује и извртање вагине. Ово је тако исто доста опасна појава, због које такву краву треба продати касипима, пошто се мало поврати и угоји.

Ми немамо потребе да излажемо подробно једну радњу, која спада у делокруг марвеног лекара или у крајњем случају добро обавештеног одгајивача. Она у осталом захтева савршену чистоту, коју је веома тешко одржавати под околностима, у којима се налази већина штала наших малих одгајивача. Ипак треба да се упамти, да постоји мноштво тешких последица, које може да проузрокује превремено проваљивање бешике, па према томе и настојати да се оно брижљиво избегава.

Нормално телење обично бива у положеном стању. Напони мишића бивају постепено све јачи и кржава ређе леже и устаје. Овим напонима мишића придружи се и грчење пречаге (диафрагме), чиме се телење још више убрза. Стално потискивана бешика ускоро прсне, вода се излије, навасивши пут излазећем телу. Затим се, при правилном телењу, појављују првене ноге телета, између којих је испружена глава.

Теле може да се појави и са задњим ногама.

У том случају излазак је много тежи због обима крста. У једном или другом случају, ако излажење телета иде и сувише споро, може се помоћи животињом да се не би одвише замарала. Пре него што се приступи помагану, треба руке добро опрати и очистити. Сама помоћ састоји се у лакој и одмереној вучењу ногу. Овом послу треба приступити тек онда, када је глава већ изашла напоље. Помагач мора да пази, да се ово вучење подудара са напонима и мишићним покретима краве. Ако је телење сувише дуго (оно траје просечно 15 до 30 минута), онда је то знак слабости краве. Њени мишићни покрети су дакле недовољни да изазову јаке напоне. Да би таква кржава добила више снаге и довољно јаке напоне за телење, потребна су дражећа средства. У том случају добро је да се кржави да топло и заслађено вино, а ако овога нема онда ракија. Треба избегавати употребу уродице (главнице) од ражи за ову сврху. Погрешно одмерена количина од ове, може да проузрокује опасне последице: крволиштење и извртање вагине или материце. Ово долази услед сувише јаких покрета мишића, који продужују грчење и напоне и после свршеног телења.

Може да се догоди, да се после избачаја бешике теле не појави одмах, у пркос огромних напона краве. То долази од неправилног положаја телета, и тада се мора хитно позвати марвени лекар, да све постави на своје место за нормално телење.

Када је телење правилно извршено, теле падне на сламу. Пупчана врвица се обично сама прекине. Ако то није случај, онда је треба подвезати од прилике на 5 см. а не до самог трбуха телета, као што се то често чини. Сувише примакнута подвеза често производи проширење пупчаног прстена у току зарашивања врвце. Због тога ова тежи да се згрчи и окрене унутра. Отуда потице слабење трбушних зидова и склоност ка пупавости, која има за последицу т. зв. хромоћу телад. Подвеза мора довољно да се стегне, тако да се на врвицу направи приметна brazда. За то треба употребити ланену панталуку. Обичан конач може да пресеца врвицу, јер је сувише танак. Затим се врвица сече мало изнад подвезе. Ако су у шталу примећени случајеви болести утробе (arthritis) онда треба указати веће старење завијању пупка. На тај се начин спречавају врло чести случајеви заразе пупка, које наносе брзо смрт младом грлу. Рану на пупку треба испрати са карболом водом од 2^о или лизоловом водом у којој ће се случају узети једна кашика лизола на један литар воде. После испирања, на рану треба ставити газу и вату, који ће се држати помоћу звоја од платна, који иде преко леђа и причвршћива се са стране (види на слици 1.). Вата, која се меће на рану, треба да буде потпуно чиста (стерилизована) и навлашена у раствору лизола или карбола. То све треба тако

да остане на месту, све до потпуног зарашћења пупка.

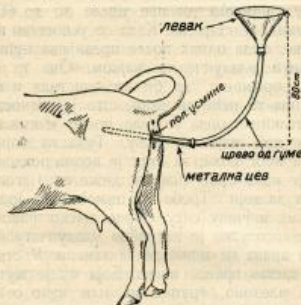
Сл. 1. Провијање пупка.

Дешава се, да неки пут теле изгледа врло добро, али је у стању привидне смрти (обамрлости). Не дише. Тада му ваља брзо отворити уста и са танком крпом очистити уста и нос од слузи, која га гуши. Затим се, ако је потребно, врши удување ваздуха у плућа удружено са покретима дисања и у исто време практикује грљање (масирање) оштром крпом, која треба да буде угрејана. Обично се природно дисање овако брзо успостави. Иначе мора да се настави све докле је тело младе животиње топло. Нека телад отпочну природно дисање после 30 до 60 минута непрекидног старења. Када се успостави нормално дисање, онда одмах после превијања пупка, треба оставити младунче са мајком. Ова га одиже у свима правцима, да би га очистила и осушила. Ако ова то неће да чини, што је ретко, изузев протеклиња, онда се теле после мекнијама, брашном или најбоље сољу. Тада га мајка одмах одиже због соли, за коју је веома похлепна. Теле добије врло брзо снагу и диже се. Нагон га тера одмах да доји. Треба му помоћи ако још не зна да узме мајчину сису. Прво млеко ново-отељене краве апсолутно је потребно младунчету. Никаква друга крава не може да га замени. У ствари оно нема састав правог млека. Боја му је жута. То је т. зв. мазиво, грушевина или како се у науци зове „колострум“. Оно има својство за чишћење и олакшава одилагање (избацивање) смоласте балега, која се налази у цревима телета. Та смоласта балега потице још из његовог живота у унутрашњости материце. Пошто то млеко и иначе не може да се употреби за људску потрошњу, најкорисније је да се остави да га теле појиса. Оно му је у осталом неопходно потребно.

Што се тиче краве, ваља спречити свако расхлађивање у часовима који долазе после телења. Ако у одељењу нема напред назначене топлоте (15 до 20^о), добро је да се затворе отвори штале и да се преко леђа животиње привеже какав вуњени покривач (покриваћ). Одмах после телења, за време читаве недеље дана, криви треба давати

мање хране него обично. Исто тако погрешно је давати јој којекаке напоје, а нарочито хладну воду. Најбоље је, да јој се дају млаки напитци од мекнића или кукурузног брашна и то: 6 до 8 литара воде на 1 $\frac{1}{2}$ килограм мекнића или кукурузног брашна.

Ако се предузму све побројане мере, теле мора да буде изван опасности. Остављено са мајком, оно продужава да сиса нормално. Што се краве тиче, код ње се мора још мотрити на чишћење, т. ј. изабацивање постелице и пометине. То се врши нормално на неколико часова по телењу, благодарети напонима који растављају постелицу од њених прираштаја на материци. Када се ово сврши нормално, све је у реду. Међутим када је телење отежано и када су слuzокоже распаљене, корисно је да се изврши унутарње испирање материце и вагине, убризгавањем провреле млаке воде са slabим раствором перманганата (перманганат калијума од 4‰ у 4 литара воде). Ово се ради помоћу једне врло просте направе (апарата), која се састоји: 1) из једне металне цеви са зату-бастим врхом, око 80 см. дужине; 2) једног обичног левака; и, 3) једног гуменога (каучук) црева од 1 метра дужине, које дозвољава да се левак издигне на 80 см. висине. У овај се сипа топла вода. Ова улази у материцу својом сопственом тежином (види сл. 2.). Овај посао мора да се изврши мало

Сл. 2. Прост апарат за убризгавање (ирригатор).

чекати до 3 дана. Разуме се, заразу треба спречити убризгавањем средстава за испирање вагине, помоћу горњег апарата. У противном случају, ако је порођајни канал озлеђен за време телења, онда је крвава грочичава и сиклона брзом зараживању. Тада неистовасно треба позвати марвеног лекара, који ће приступити вештачком избацивању постелице.

Задржавање постелице може да има веома тешке последице и да проузрокује смрт. Често остану сви оточати телета у материци, чији се врат затвори. У том случају може да наступи запалење материце, па и смрт. У таквим приликама крвава изгуби апетит и млеко пресуши; осим тога добије се и пролив, а под утицајем напона за чишћење избадује полу-иструале комаде постелице. Никад не треба чекати да до овога дође, већ то благовремено отклонити убризгавањем топлих средстава за дезинфекцију и чишћење, два пута дневно, ако из буди каквих разлога већемо или не можемо, да се обратимо марвеном лекару. Мало по мало, ови се остаци потпуно очисте, али тај посао може да се продужи 10 дана а кад-кад и више. На крају ове операције у материцу треба улити топао раствор борне киселине или перманганат калијума. Да би се крвава очистила од постелице, може јој се дати ланено семе или ланени зејтин са водом. Ипак је према стеченом искуству разумних сточара најбоље, да се скува $\frac{1}{2}$ килограма ланеног семена у 4 литра воде, па да се то да крави да попије. Редак је случај, да се, после употребе свију наведених средстава, крвава не очисти. Иначе, то би био јасан знак, да је постелица јако срасла са материцом, у ком случају треба одмах позвати марвеног лекара у помоћ.

Као што се из до сада изложеног види, мере предострожности и нега краве и телета нису тако тешке и сложене. Оне се састоје: у поправци услова средине, у којој се врши телење, одржавању примерне чистоће и надзору од неколико часова. Међутим само ове мере, строго примењене, сигурно воде великом повећању богатства, како у младим теладима, која су спашена за узгој, тако у прикладним кравима, које су сачуване за приплод са највише изгледа на успех.

26.-XI-1925. год.
Београд.

Д-р Бож. С. Попандић.

ИЗ ЖИВОТА И РАДА НА СЕЛУ

Какава треба да је улога самоуправних тела на унапређење пољске привреде?

(Наставак)

Кад све ово знамо и кад смо дошли у тај и такав положај, да смо са упрошашћеном наших шума, нешто свесно, а нешто несвесно и непромишљено, довели у питање повољан пораст наше културног биља, треба ли и смео ли да и даље гледамо зло, које нам прети, да га не отклонимо, ако не сасвим оно унеколико и poste-

времена после телења, иначе може бити доцкан, јер се врат материце затвори (трећи дан). Тада је и увлачење цеви (сонде) много делакатније и теже. Употреба стаклене цеви није препоручљива. Животиња често сагиба леђа и крста у току ове операције, па може да сломи цев у порођајном каналу и тако да проузрокује тешке последице.

Често се дешава, да се чишћење краве не изврши у одређеном року, у пркос учесталих напона за избацивање. Ово се највише догађа код болесних, мршавих, слабих или старих грла. Када је телење било нормално, довољно је да се на крајеве постелице, који излазе из полног отвора, привеже неки тег од 500 грама и тако се може

пено. Ако не ради савременика, који су због трезвене користи, а из непромишљености били сарадници на уништавању шума, нарочито народних, а оно ради млађих нараштаја, који нису дужни да исплаштају кривице својих старијих, дужни смо и морамо да се побринемо да шуме подигнемо и чувамо, а с тиме и да утичемо на поправку оних погодаба привредних, које повољно утичу на пораст културног биља, које ће им веће приносе дати.

Кад вам ово говорим, онда се намеће питање о томе: да ли су окружне самоуправе дужне да то чине, и ако јесу, онда како и на који начин.

Да ли су окружне самоуправе дужне да то чине, ја мислим да је то питање ван сваке дискусије и сваког спора. Оне су по закону и по здравој логици најпозваније да то чине, управо рећи, по моме скромном мишљењу, оне су и створене, да се у првом реду старају о напредку и благостању својих територија.

Како пак и на који начин окружне самоуправе могу да утичу у овом правцу, и то, по моме мишљењу није тешко и немогуће. Јер ако није могуће за годину, две, пет и десет, подићи и одгајити уништене стогодишње храстове, ипак се може место њих размножити, посадити и одгајити друго дрво, које ће за 10—15 година, ако не сасвим, оно бар у неколико заменили улогу старих храстових шума, тим пре што се на месту где је био један храст може овог другог посадити 10—15 па и више стабла, те на тај начин што је стари храст давао својом крупноћом и порастом, овај други даје својом многобројношћу и тиме разлику допуни. Ово друго дрво, које, по моме мишљењу, у оваким приликама треба да замени храст јесте багрем, или да га још назовемо сиротињско дрво.

Колике су и какве су друге непосредне користи од багрема, то је се без сумње уверио сваки наш привредник; али ипак њему не поклања ни приближно онолико пажње, колико то дрво збиља заслужује, а то је, мало га размножавају и не саде га онмо, где је он збиља потребан; но га саде само по оградама, а и то мало. Ово долази погравито стога што се багрем код невестог привредника никако не може произвести из семена, а он врло тешко одвоји коју пару да купи готове саднице и зато се исте и не подижу.

Ето ту треба окружна самоуправа да узме удела, а то је да створи могућност да свјски пољопривредник дође, ако не бесплатно, што би било много боље и корисније, а оно бар по најмањој цени до што већег броја и бољих багрених садница. Тако исто да се сва села и општине нешто милост нешто силном? снабду садницама и приморају их да исте засаде на својим утринама.

Да би ово окружна самоуправа могла извести и да би могла имати на расположењу што већу количину добрих багрених садница још у идућој години, слободан сам предложити следећи начин, који је најбржи и најлакше изводљив.

Округ има пет срезова, сваки срез има воћни расадник. Сви ти расадници данас врло хрљиво стоје. О томе зашто је тако, да ли је то кривица до управника расадника или до неког другог о томе нећу да сада говорити, јер то би нас одвело далеко; али могу рећи за сад само толико, да је ту најјачи узрок немање довољног и благовременог кредита. У овом погледу окружна самоуправа могла би врло добро и корисно да искористи те расаднике и њихове управнике. На име, окружна самоуправа треба да у свој буџет унесе за идућу годину речимо за 5 расадника по 10.000 динара као помоћ и то искључиво да се за ту суму набави семе багрема и да се ресто употреби на производњу багрених младца, с тим да за ту суму дотични расадник има прве јесени дати окружној самоуправи фиксиран број младца багрена, речимо 100.000—150.000 ком. па и више. Ово треба чинити ако не стално из године у годину а оно бар за 10 година и на тај начин округ би сваке године могао поред приватне иницијативе коју треба и даље потпомагати најмање 500.000 до 1.000.000 ових садница у народ издати. Раузме се само по себи да је овај број врло мали и да би он могао бити много већи, али и оволико па би било боље но никако.

Како би се и на који начин и коме издавале ове произведене саднице, да ли овоме или овом, да ли овоме више или мање, да ли за паре или бесплатно, о томе се може посебно говорити, а то решење могла би и скупштина доцније донети, а ја могу рећи само толико: произведене саднице на овај начин, дате оне бесплатно овоме или ономе, више или мање, све то оштру корист не умањава. Главни је то, и то треба да буде правило, да се издате саднице благовремено посаде и однегују, т. ј. да се не упростаје и на тај начин постигнуто је оно, чему се овим и тежи.

II. *Обезбеђење имовне безбедности.* Сви плодови нашег привредника од његовог напорног труда и рада: његови усеви, ливаде, пашњаци, воћњаци, виноград, шуме, жива стока, алати, кошевци и т. д., налазе се преко целе године на пољу и у пољу без икакве заштите, на милост и немилост несавесних људи и децурије и њихове стокe. Све оно што привредник с муком преко целе године буде произвео, може му то сваког часа бити угарицом упаљеног или од рђавих људи разгробљено, покрадено. Не зна се овде које је горе за нашег пољопривредника, или да произведе или да произведено сачува. Он у зноју лица свог чео дан ради. У вече, пак, кад треба да се одмори и да за сутрашњи рад припреми, он не зна шта да ради, да ли да се одмори или своје производе да чува. Уморно тело тражи одмора и он подлеже том умору, да који часак оспава. Али од тога слаба корист, јер он кад спава његову су мисли тамо где су му производи, т. ј. он о њима сања. Кад год дођеш у разговор са добрим по-

допривредником, чућеш од њега на првом месту месту жалбе на рђаву имовну безбедност.

Ово и овакво стање не само што је за жалње и осуду, но је оно и највећи камен спотицања нашег рационалнијег унапређења пољске привреде. Јер се ни један пољопривредник не сме да ангажује онако или онолико, колико би могао кад му није осигурана имовна безбедност.

Овоме злу треба стати што пре на пут и прецећи га једаред у корену. Ово тим пре што то зло није само камен с лицања унапређења пољске привреде и веће производње, него је зло, које даје врло рђаву слику нашег друштва и времена, у коме живимо.

Јест, треба томе стати на пут, али ко и како? Истина, ми имамо прилично добар закон о чувању пољских имања. Кад би се овај закон примењивао како треба, ја верујем да би се ово зло, ако не сасвим, а оно у већој мери ублажило. Али, на жалост, и код тих закона ипак смо тако рећи потпуно необезбедени. Зашто? Проста ствар. Зато што је тај закон дат у извршење општинама, а које су због своје распршаности врло слабе и немоћне за тачну и потпуно примену тог закона. На име, они требају према величини свог погоса да имају једног или више добрих пољских чувара, који ће та добра дању и и.ћу чувати и за то носити моралну и материјалну одговорност. Али довољан број и добрих чувара треба на првом месту добро наградити — платити, а то баш наше општине не могу. Услед ове немогућности наше општине обично имају једно лице за својег пољака, али тај пољак у исто је време сеоски биров или општински пандур, и то у првом реду ово последње а оно прво као споредино. И пошто су као такви с једне стране запослени другим дужностима, а с друге стране што су тако мало плаћени и њихов рад на чувању пољских добара мора бити мизеран. Општине, немајући већих средстава за веће награде ових чисто пољских чувара, оне их увек валзале онакве, каква им је плата, т. ј. мизерна награда мизеријни чувар, и од таквог се не може надати стварној користи.

Ето због тога ми смо код доброг закона без закона. Сад настаје једно врло важно питање, а то је: па како да се помогнемо и наведено зло, ако не сасвим да га уклонимо, оно бар да га смањимо?

Ја мислим да има пута и начина за то и стога ћу и о томе нешто рећи.

Први и прави пут да се томе злу стане на пут, јесте што хитније доношење закона о пољској полицији. За то би требало да се ангажује и мало и велико, приватни и корпорације, а на првом месту наше самоуправе и да својим моћним утицајем умолe меродавне, да се овај закон што пре изради и озакони. Ово је тако нужно и хитно, чију нужност и хитност ни један привредник, добар и ваљан, не сме спорити.

Како би пак доношење и извршење овог закона повукло за собом прилично велике новчане

издатке, у којима се оскудева и најзад како је и његово доношење доста споро, то ћемо ми и поред најбоље воље на ово дуго и дуго чекати. С тога је нужно да видимо да ли се на неки други начин томе злу може стати на пут. По моме скромном мишљењу на овом послу имају да раде наше среске и окупне самоуправе у ослоњу на општине, т. ј. све скупа у кооперативу — заједници а све у сагласју садањег закона о чувању пољског имања. Јер напред сам рекао да је овај закон прилично добар, али да је његова примена слаба, као и разлог зашто. Међутим кад би између општине, среза и округа била увек заједница, т. ј. сарадња на примени овог закона, онда би и та примена била тачна, а са тиме је постигнуто оно што се жели. Зар не може, рецимо, неколико суседних општина, чији су погоси један до другог, да заједнички по величини тих погоса поставе и заједничке чуваре? Јер у том случају, и ако би простор за чување био већи ипак за то сразмерно био би потребан мањи број чувара, а мањи број чувара лакше је наградити. А поред тога не би се дешавало да један чувар, јурећи стога лутајућу, мора стати на границу суседне општине, кад стока тамо пређе. Зар не би могла среска самоуправа, односно срез и округ, да то питање узме у своје руке и у споразуму са свима општинама учини поделу на пољске реоне и да на основи те поделе постави довољан број добрих чувара.

— Свршане се. —

КЊИЖЕВНОСТ.

Календар Хрватског Господарског Друштва у Загребу. — „Господарски календар“ за год. 1926. Хрв. Слав. Господарског Друштва к. с. з. у Загребу, издало је опет свој популарни календар (40. годиште) на 125 страница. Уз календарски део налазе се у календару 2 чланка о задругарству, чланци М. Шерингера: о обрађивању тла, д-ра Тавчара: о прилагођивању код господарских билина; Драг. Тарка: о новом начину господарења; Д-ра М. Криштофа: развитак и напредовање науке о хранидби стоке; М. Урбани-а: винова лоза; И. Ситарина: пчеларски уштипици. Уз то се налазе разне упуте, табеле и податци, нужни господарима у разним господарским гранама, сажимови, те мјере. Чланови господарских друштава као задруга могу наручити календар код својих месних задруга, које им га не смју рачунати скупе од 7.50 дина. Уз ту цијену добијају Господарски календар и извршни чланови Хрв. Слав. Господарског Друштва к. с. з. у Загребу, дочим је за нечланове цијена дина. 10. — односно са поштарином дина. 11.50. Наручити се може у управи „Господарског листа“, Загреб — Вилсонов трг. бр. 2 и у већим књижарима.

БЕЛЕШКЕ

Храњење свиња зими. — При храњењу свиња је потребно испуњавати следећа правила:

1. Кромпир давати варен заједно са сурутком или сплачивама; зрно прекуришти; житку храну мешати са чврстом; мање храниву с боље хранивом и т. д. За младе свиње препоручује се: суву храну давати оделито и уместо житке хране давати им воду. Младим свињама треба давати цео (непрекрупљен) јечам ради бољег развића зуба. У опште се јечмена прекрупа, сурутка и кромпир сматрају као најбоља храна за свиње, јер утичу на образовање најбоље сланине и меса. У том погледу се кукуруз, на пример, сматра као лошија храна, јер он даје мање цељеву, меку и течну сланину. Не препоручује се, такође, ни грашак, нарочито не при крају храњења.

2. Варену храну онда не треба давати врелу, већ само топлу.

3. Свиње треба хранити у строго одређене часове, којима се ред мора утврдити.

4. Пред храњењем се корита морају марљиво очистити од сваких остатака.

5. Храну треба сваки пут давати само у оноликој количини, колика се може појести. У опште храњење мора бити равномерно и увећавати се може само постепено.

6. За храну свиња ради гојења не треба у прво време давати много скупле врсте, јер их он свакојак не искористе у довољној мери.

7. При прелазу од једне хране другој потребна је строга постепеност.

8. Са се може свињама давати само у малим количинама. Штетно је много давати.

ГЛАСНИК.

Павле Т. Тодоровић-Бакочић, председник Српског Пољопривредног Друштва. (Приликом његовог педесетогодишњег рада и издања његових „Успомена из живота“, I. део. Београд, 1925.) — Под тим насловом изашло је у 23. броју Пољопривредног Гласника, а из пера г. Д-р Е. С. Поповића-Пешије, кратак опис г. Тодоровићевог педесетогодишњег рада на пољопривредној књижевности и просвећивању нашег пољопривредника.

У даљем излагању, г. Пешија приказује и књигу „Успомена“ г. Тодоровићевих, о којима се врло повољно изражава, наводи поједина места из ње, па завршује: „Многобројни читаоци ове публикације, запело са највећим интересовањем очекују наставак II и III део, које ћемо своједобно приказивати и на овом месту“.

Уз текст је донета и слика нашег председника г. П. Т. Тодоровића.

Пријем у пољопривредну школу у Ади (Бачка). — Управа Ниже Пољопривредне Школе у Ади

(Бачка) примиће 10 (десет) приватних ученика у припреми течај, који почиње 1. марта 1925. год. Који ученици заврше с успехом овај 6-то месечни припреми течај, прелазе у редовне пољопривредне ученике и школују се још 2 године.

Примљени ученици имаће у школи стан, храну и књиге. Моље прописно таксиране шаљу се потписатој Управи, а примају се најкасније до 30. јануара 1926. године.

Примљени ученици биће до 20. фебруара извештени о пријему. Услови за пријем су ови:

1. да је молилац син земљораднички, а може бити и другог занимања;

2. да није млађи од 14 ни старији од 18 година, што доказује крштењем;

3. да је свршио основну школу с добрим успехом и то докаже школским сведочанством;

4. да је здрав и телесно добро развијен за тежачке радове, што доказује лекарским уверењем, и

5. да је доброг владања, што доказује школским сведочанством ако из школе долази, а општинским уверењем о владању, ако је провео најмање годину дана ван школе.

6. да родитељ или статељ приложи од средске власти оверену обавезу, да ће за ученика плаћати 400 (четри стотине) динара месечно на име издржавања, које се плаћа унапред тромесечно по 1200 динара.

Бр. 1895. Из канцеларије Управе Ниже Пољопривредне Школе 7. децембра 1925. год. у Ади — Бачка.

Саднице јабука за продају. — Управа садника среза Темнишког, Области Моравске у Варварину, извештава нас да има за продају већи број добро однегованих јабукових садница, од бољих сората, које ће продавати по (10) десет десет динара 1 ком. франко расадник.

Зинтересована лица упуњују се да се за детаљнија обавештења обрате управнику поменутог расадника.

„Господарске Новине“. Под овим насловом почеле су 1-га децембра изlazити стручне новине за пољопривреду, обраду земље, воћарство, сточарство, виноградарство, те све сродне гране. Садржај првога броја је овај: од уредништва; пресађивање воћака (са 3 слике); пољопривредно градитељство (слика — нацрт стаје за 50 комада блага); земљораднички кредити; Дрождјинка; учини си сам (са сликом, држање першунa зими; разне пољопривредне вјести и упуте из ратарства, сточарства, воћарства, виноградарства и повртарства; задругарство; већешке, те тржни преглед пољопривредних, воћарских, сточарских и виноградарских производа као и пољопривредних потрапштина. *Господарске Новине* излазе сваког 1-га и 15-га у месецу. Претплата изнаша за земљораднике и малопосеједнике динара 30.—, а за остале

динара 50.— годишње. Огледни бројеви шаљу се на захтев бесплатно. Уредништво и управа налази се у Загребу, Штросмајерова улица бр. 6. дво-риштина зграда у првом кату.

Фотографије чланова оснивача и председника С. П. Друштва. — По одлуци Управног Одбора од 1. априла о. г. имају се прикупити и увеличати фотографије свих чланова оснивача и председника друштвених, ради успомене и чувања у друштвеној дворани.

Друштво нема фотографије од чланова оснивача: г. Чедо Мијатовића, † Д-р Јосифа Панчића, † Чедо А. Поповића, † Алексе Стојковића, † Арсе Ристића, † Милана Миловука и † Сרגија Станковића, и председника: † Атанасија Николића (званог Чича Срећко), † Сретена Л. Поповића, † Косте Таушановића, † Светозара Милојевића, † Милана Антића, † Душана М. Спасића, † Милоша Х. Поповића, † Вучка Богдановића, † Владимира Кушаковића, † Лазе Р. Јовановића, † Косте Стојановића и † Љубе Новаковића.

С тога се моле сродници и читаоци, да изволе услужити Друштво са фотографијама именованих, које ће их по употреби вратити.

ЗА ПИСНИК

47. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, држане 25. новембра 1925. године у друштвеном дому у Београду.

Били су присутни г.г. Председник П. Т. Тодоровић, П. председник Д. Т. Митровић и чланови: А. Рашковић, Б. Ранковић, Н. Петровић, С. Партовић, Б. Станисљевић, С. Ратковић и Ј. Стојановић, и гост М. Николић секр. Мип. Пољ. и Вода.

Председавао Председник г. П. Т. Тодоровић.
Бележио секретар г. М. В. Дамјановић.

I

Прочитани су записници:

1) Бр. 10649/10740 — XLV и XLVI седнице Управног Одбора — Одбор прима прочитане записнице с тим да се од путника Вермореловог тражи потврдно писмо за извршене поручбине.

2) Бр. 10696 — XXXIII седнице Књижевног Одбора. — Одбор усваја прочитан записник, с тим да се у будуће штампају одговори на питања општег значаја

II

Мишљење Набављачког Одбора:

1) Бр. 10620 — По понуди Милоша Улџека за бодљикаву жицу — Усвојено је мишљење да се одбие пошто је скупа.

2) Бр. 10762. По понуди Д. Тркуље, за пожеве за фуражне сечке. — Усвојено је мишљење да се откупе ако им спусти цену за 5 дан по ком. од понуђене цене.

III.

Мишљења заст. инспектора за Подружнике:

1) Бр. 10352 По писму Подружнике из Петровца (Пож.) да јој се пошаљу бесплатно 136 похвалница, да награду илагачима на изложби 20. септембра о. г. —

одлучно: да се похвалнице не могу издати бесплатно, него да се пошаљу на терет отвореног рачуна.

2) Бр. 10527. Прочитан је извештај Подружнике из Петровца (Пож.) о одржаној изложби 20. септембра о. г. — Одбор прима знању прозвирани извештај

3) Бр. 10694. Прочитан је извештај г. Павла Петковића, секр. Мин. Пољ. и Воде о одржаном предавању на изложби у Нишу, 27. септембра о. г. — Одбор прима прочитани извештај.

IV.

Вр. 10779 По питању накнадног штампања Календара за 1926. год. Одбор одлучује: да се Календар накнадно не штампа пошто нема потребе.

V.

1) Бр. 10750. По молби Ђачке Еружике „Агроном“ при Средињој Пољопривредној Школи у Валеви, да им се поконе књиге с којима Друштво располаже, — одлучено: да им се покони од сваке књиге по један комад.

2) Бр. 10780 По писму Јерк Д. Д. да Друштво уврсти у њихов каталог свој лист, — одлучено: да се одбие.

3) По предлогу члана г. С. Партовића да се прода стара зарија, — одлучено: да се изложи продаји некомплетирани Тезак за раније године и књиге које више немају анаџаја као што је извештај Амлеографског Конгреса и др.

Са свим је седница закључена.

Сточари!

Ваша скуповена стока гине од метиљавости, спасит је док се спасити може. Против метиља је најсигурнији лек:

„ДИСТОЛ“

Противо домаће фабрике

„КАШТЕЛ“

Хемијско-фармацевтских производа А. Д. Карловац.

За лечење оваца и коза потребно је:

До 20	кгр. живе тежине	2	гр. Дистола
од 20—30	„	4	„
30—45	„	6	„
45—60	„	8	„

За говеда и биволе:

Од 80—120	кгр. живе тежине	12	гр. Дистола	кутија	В.
120—170	„	18	„	„	С.
170—220	„	24	„	„	Д.
220—270	„	30	„	„	Е.
270—320	„	36	„	„	Г.
320—370	„	42	„	„	Н.
370—420	„	48	„	„	С.
420—470	„	54	„	„	Л.
470—520	„	70	„	„	К.

Чувајте се фалсификата и лажног Дистола. Тражите само капсуле на којима стоји реч „Дистол“ — Каштел. Употребљавајте тачно прописане количине, јер иначе нећете имати користи од утрошеног новца. Цена је Дистоло по граму Динара 4.—

Дистол се продаје у свима АПОТЕКАМА и ДРОГЕРИЈАМА Улутства и обавештења даје фабрика или ветеринар фабрике Др. АНДРИЈА ВРВИЋ, Београд — Кнез Милетина 75.

42, 6—

Моле се чланови Друштвени и Подружнички да јаве имају ли и могу ли уступаити Друштво ове бројеве Тезака.

За 1919 год. бројеве 1, 2 и 3.

За 1920 год. бројеве 1, 2, 3, 4, 5 и 6.

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУТНОЈ СЕ

Срп. Пољопривредно Друштво
У БЕОГРАДУ

Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.

За Краљевину Срба, Хрвата
и Словенаца:

— НА ГОДИНУ 20 ДИ. —

ТЕЖАК

ЗА ИНОСТРАНСТВО:
НА ГОДИНУ ДАНА 45 ДИ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

На основу највишег решења од
априла 1899. г. пренесу друштвено
писи пошта бесплатно.

ЗАШТИ И ВОЈНИЦИ ДОКЛАДУ ЛИСТ У
ПОДА ЦЕНК.

ПРИМЉЕНИ РУКОПИСИ СЕ НЕ ПРАВАЈУ

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

Илустровани лист Срп. Пољопривредног Друштва.

ПРЕТПЛАТА СЕ ПОДАЈЕ УПЛАЊУПТ ЗА
ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

За С. П. Друштво власник, ПРЕДСЕДНИК, П. Т. Тодоровић

ОГЛАСНИ УРЕДНИК, Д-р В. Н. Стојковић

Број 52.

БЕОГРАД, 27. ДЕЦЕМБАР 1925. ГОДИНЕ.

Година LII.

ВЕРМОРЕЛОВЕ ПРСКАЛИЦЕ поручене су. Ко
жели да прскалицу добије, нека се одмах обрати
Друштву и пошаље 300 динара аконто, по ко-
манду. То важи и за Подружине и за појединце,
пошто је Друштво платило прскалице унапред.

Разазилање прскалица биће у месецу марту
1926. г. уз доплату разликe вредности и по реду
пријаве.

Читаоцима Тежака

Са овим бројем завршава се **Тежак** за 1925.
годину, а у исто време и моје звање уредника
тога листа.

Општерек и сувише службеним пословима,
ја сам, и ако са жељењем, морао да се забла-
годарим Српском Пољопривредном Друштву на
указаном ми поверењу и да га умолим да на
моје место изабере другог уредника. И Српско
Пољопривредно Друштво, одазивајући се мојој
молби, изабрало је за новог уредника **Тежака**
г. Божидара Ранковића, начелника Министар-
ства Пољопривреде и дугогодишњег његовог члана,
који ће, почевши од нове идуће 1926. године
Тежак уређивати.

Има скоро 6 година, како је Уредништво
Тежака било мени поверено од стране Српског
Пољопривредног Друштва и за то време учи-
њен је доста значајан корак унапред како у броју
примерака у коме се **Тежак** штампао тако и у
броју сарадника, разних пољопривредних струч-
њака и пријатеља пољске привреде, који на **Те-
жак**у сарађују.

Међушим не треба се задовољити са тим
успесима и сматрати да је то све што се
могло учинити и да се више не може учинити.
Напротив, треба тражити још нешто више и
још нешто боље, јер као год било пољска при-
врета мора да је непрестано у покрету и у на-
преду, тако и **Тежак** не може и не сме бити
у застоју, а још мање у назадку.

Морам поменути да се већ неколико по-

следних година **Тежак** штампа у истом броју
(10.600) примерака, што значи да се број прет-
плаћеника скоро не повећава, а то свакако није
добар знак.

Идућа година треба да нам донесе и већи
број чланова подружине и већи број претплаћ-
еника **Тежака**. А то ће се моћи постићи, ако
сваки члан подружине приволи бар једног пољо-
привредника да буде члан подружине или ако
сваки досадашњи претплаћеник **Тежака** нађе бар
једног новог претплаћеника. Тако би се и број
чланова подружине, а тако исто и број прет-
плаћеника **Тежака** удвоостручило.

С друге ојеш стране и број сарадника и
каква чланка у **Тежак**у није свагда била
оноллика и онаква, каква би могла и требала
да буде, те да би **Тежак** доста могао најбоље
послужити интересима пољске привреде и по-
љопривредника.

Идућа година треба да нам донесе и већи
број сарадника и што разноврснију и квалифи-
цирану бољу сарадњу, те да би **Тежак** стајао
на висини модерних пољопривредних листова.

Предајући уредништво г. Б. Ранковићу, ја
на расстанку поздрављам многобројне читаоце
и благодарим сарадницима **Тежака** на њиховом
досадашњем труду и сарадњи и позивам и једне
и друге да и новог уредника највеселније по-
могну како би **Тежак** у будуће још боље одо-
ворио многобројним жељама и надама, које се
на њега полажу и још корисније послужио
пољској привреди и пољопривредницима.

Д-р Веа. Н. Стојковић.

Поред рационалног чувања стајског ђубрета, може ли се у
пољопривреди рационално газдовати без употребе вештачких
гвојива — вештачких ђубрета?

Ма колико пута да се расправља једно стручно
питање преко стручних листова, ипак је потребно,
да се о њему проговори, кад му је право време.

То нарочито важи за питања, која се тичу нашег пољопривредника, који чита скоро искључиво зими.

Сад је време набавке вештачког гнојива за пролетње усеве, па је потребно да се о њима каже оно до чега се дошло искуством.

То је у толико путе потребно, што има људи, који по стручним листовима пишу, да је нашем сељаку непотребно вештачко ђубре, препоручујући искључиву употребу стајског ђубрета, које наш сељак довољно не пази и не скупа.

Права је истина, да наш сељак и не чува стално ђубре како би требало, и да сигурно пола сточног ђубрета изгуби, јер нема тако израженог и уређеног ђубришта, које би омогућило, да губитак буде врло мали.

То је само недостатак знања наших сељака и ништа више. Тај недостатак би се могао у релативно кратком низу година сасвим одстранити, и то лако одстранити.

То би врло лако ишло поучавањем и путем законске одредбе.

Нека школовани економи, и државни и приватни, сложено објашњавају и упућују сељака, зашто и како се ствара добро ђубриште.

Тај њихов поучни рад морало би помоћи законодавство једном присилном мером, т. ј. да да сваки пољопривредник мора имати прописно уређено ђубриште и сређено ђубре, а у интересу народног здравља и штедње стајског ђубрета, као главног извора богатства њива и целе пољопривреде.

Сигуран сам, да ће бити читалаца, који ће енергично оспоравати, да је могуће нашег сељака натерати законском одредбом на рационално уређење ђубришта, а можда ће то звати и деспотизмом и наметањем великих трошкова нашем сиромашном сељаку.

Потсетићу те људе на историју сађења кромпира. Кад је први пут донешен кромпир у Европу, нико га није хтео садити. Људи су били толико тврдоглави, да нису хтели да прихвате добро и срећу, која им је нуђена у тој за људство спасоносној биљци.

Онда су створене благе, а доцније врло оштре мере против оних, који неће да саде кромпир.

Тек када су оштре казне почеле да се примењују, народ је примио и садио кромпир.

А данас? Данас би гинули људи, кад би им се забрањивало да саде кромпир.

Зар не би исто било са уређењем ђубришта? Сигурно да би. После 5 до 10 година сељаци би увидели на какво добро и срећу их је закон натерао.

А трошак? Да ли би га могао поднети сваки, па и сиромашни сељак?

Сваки, који зна како се уређује ђубриште, мора рећи, да би и насиромашнији сељак могао јевтино и лако да уреди своје ђубриште.

По самом наслову чланка види се, да ми сада

није циљ да пишем како се уређује ђубриште. Зато ћу о томе писати у једном од наредних бројева *Тежак*.

Сада се враћам на користи, које се постизавају добрим чувањем сточног ђубрета и да ли су потребна поред тога и вештачка ђубрета.

Навешћу један пример, али не са бројевима, са којима доказује наука у књигама, већ обично, онако како ће ме лако и брзо разумети сваки сељак, јер бројеви збуње често и школована човека.

Узмимо за пример једну њиву од 1 хектара, коју засејемо прве године житом, друге године кукурузом, треће опет неком стрнином и четврте кромпиром.

Добивеним зрном жита и кукуруза, плевом, сламом, кукурузовином, кромпиром и т. д., који сви скупа теже неколико хиљада кила, узели смо из њиве велике количине хранљивих састојака, од којих се бљак изграђује.

Право речено, тим жетвама је земља осиромашена за извесне веће количине хранљивих састојака, т. ј. земља постаје поснија.

Јасно је да тој њиви треба додати хранљивих састојака, т. ј. ојачати је, јер ако би наставили даље сејати и жињети, њива би се сасвим испостила и род са ње не би платио ни трошак рада.

Чиме да је ојачамо? Ојачаћемо је ђубретом. Јест, то је тачно, да ћемо је ојачати сточним ђубретом, али не заборавимо, до кога степена ћемо је моћи ојачати.

На то ћемо моћи одговорити кад погледамо шта је урађено и куда су отишли кроз 4 године скидани приноси жетва: зрно жита и кукуруза, слама, плева, кукурузовина, клипови, кромпир и т. д.

Мањи део жита, кукуруза и кромпира поједе пољопривредник, нешто већи део кукуруза и кромпира поједе стока, а највећи део прода се на пијани.

Зрно и кромпир, који су прошли кроз људске и сточне стомаке, остављају своје главне хранљиве састојке људском и сточном телу, а у измету остаје много мање вредан део. Те мање вредне хранљиве састојке не добије њива потпуно, већ се и они губе.

Јер, људски измети на селима не налазе се увек на једном одређеном месту, јер на селима већином нема нужника, па се не могу изнети на њиву кад треба, већ се растурају по потоцима, шумарцима и којекуда. Сточни измети трапају се на одређено ђубриште.

Дакле, главни део хранљивих састојака зрна и кромпира, који је прошао кроз људске и сточне стомаке, изгубљен је за њиву.

А шта је са хранљивим деловима оног већег дела зрна, кога смо продали на пијани?

Он је потпуно изгубљен за њиву.

Сламом и кукурузовином се стока делом храни, а делом се стоци простира, док мањи део се растури ветром или сагрене у сељаку.

Слама и кукурузовина, која је прошла кроз сточне стомаке и изашла као измет, изгубила је знатно од својих храњивих састојака и заједно са прстирком нема онолико храњивих састојака колико је од њиве узето.

Још горе стоји по њиве, где људи сламом и кукурузином ложе. Што уђе у фуруну, то се њиви више никад не врати.

Кад би, према томе, сав измет са прстирком, које добијемо од она 4 усева у 4 године, изнели на њиву пете године, опет јој не би дали онолико, колико смо јој узели жетвама. Не би јој дали ни половину онога што смо јој узели.

То значи, да брижљивим чувањем сточног ђубрета можемо ојачати наше њиве само делимично, али никада до оног степена каква је била.

Напред сам рекао, да је чезување сточног ђубрета само недостатак знања наших сељака, а ово, што сам малочас објаснио, да је немогуће само сточним ђубретом повратити њиви ранију плодност, то је општи недостатак пољопривреде, који потиче од небориве истине, да се сваки извор мора исцрпсти кад из њега више тече него што му придлази.

Тај недостатак су увидели и признали други народи, који су имали више мира и времена за рад на своме напредку, него што смо имали ми, па су нашли лека.

Они су њиве помагали гајењем добрих ливада, а онда гајењем дегелине, лушерке, грахорице и грашка, за које се зна да обогатују земљу најважнијим храњивим састојком, званим азот.

Али су на крају низа година тачним рачунањем дошли до сазнања, да још ни то није доста, јер свуда нема добрих ливада, напротив мало их има добрих и трајних, пошто и ливада треба ђубрета, а онда већина пољопривредника не може да држи потребан број стоке да би добио потребну количину сточног ђубрета, и напослетку, поред најбољег могућег гајења споменutih пићних биљака, тачан рачун је показао, да ни то још не враћа њивама све оно што се од њих узме жетвама, јер нема ђубрета да се пољубри свака њива сваке године колико би за поједини усев требало, већ се ђубре њиве сваке треће, четврте и пете године, а многе и после дужег низа година.

Томе општем недостатку пољопривреде доскочено је употребом вештачких ђубрета, као допуну мањка сточног ђубрета.

Понављам и наглашћујем, да је вештичко ђубре потребно само као допуна мањка сточног ђубрета.

Сумњам, да би се могао наћи стручњак, који би нашем сељаку саветовао да о сточном ђубрету не води рачуна већ да ђубри само са вештачким ђубретима.

Стручњак може сељаку само оно да препоручи, што је за рационално газдовање најбоље и то: да подиже потребне ливаде и да их одржава у што бољем стању, да гаји што више пићних

сточних грашак као и мухар и сточну репу, да држи што већи број стоке, да направи и у реду држи добро ђубриште, да ђубре чува као главни извор свога богства, и да њиве обрађује на време и савршенијим справама, као и да бира подесне сорте појединих усева.

На крају свега треба и мора се препоручити и употреба вештачких ђубрета, али с тиме, да сељак пре веће употребе врши огледе — проба са вештачким ђубретима, па да он сам утврди, како, када и на којој земљи, за који усеви и у којој мори треба употребити неко вештачко ђубре или смешу од 2 или 3 вештачка ђубрета.

Хвада Богу, у нашој држави има установа, које бесплатно дају вештачка ђубрета и упуте за огледе и то оглашјују у стручним листовима. То је велика корист за нашег сељака.

Сваки чини грех према нашој пољопривреди, који не саветује сељаку, да се тиме користи, или који чак одвраћа сељака од огледа, наводећи за разлог да огледи нису њему дали жељени успех.

Јер, ако двојица чине исто, то ипак није исто. Један и пр. погрешно се нада, да ће му усеви, за кога је пољубрио вештачким ђубретом, никнути тако рећи до облака и дати чудо од приноса. Тај ће се сигурно разочарати, и то својом кривошћом.

Други, који мисле паметно, знају да се вештачким ђубретом допуњује мањак сточног ђубрета, па је настојати, да произведе што више доброг сточног ђубрета и да га добро сачувају, а мањак ће допунити вештачким ђубретом. Тај се сигурно неће разочарати, јер ће му новац са каматама, кога је дао за вештачко ђубре, сигурно бити враћен и још ће дати добар вишак чистог приноса и имаће њиве у пуној снази.

Јако грешни сваки онај, који мисли да наш сељак још није способан да разуме рационалну употребу вештачких ђубрета.

Нека само онај добар разуме, који му то објашњава, и нека то ради са одлучном вољом, па ће се уверити, да је наш сељак врло бистар и да никако не заостаје за немачким, француским итд. сељацима, који се већ одавно успешно служе вештачким ђубретима.

Кратко речено, кад се сељаку говори о вештачким ђубретима, онда му треба рећи све што је с тиме у вези, а то се даде врло лако објаснити и одушевити га за потребни бољи рад, као и да започне такав рад.

Само малолудни људи се надају и хоће, да одмах цело село отпочне онако радити како их они саветују.

Ако од 100 сељака само њих 2 до 3 по томе раде, то је већ врло велики успех, који ће доцније сам по себи да расте.

На тај начин, који на око изгледа незнатан и врло тривијал, сва људска добра су се развијала.

ИЗ ЖИВОТА И РАДА НА СЕЉУ

Каква треба да је улога самоуправних тела на унапређење пољске привреде?

(Сврстава)

Зар не могу среске и окружне самоуправе у општем интересу да из својих срстава ову ствар подпомогну? Ја мислим да све може и да за то треба имати само добре воље и познавање посла, а друго је лакше.

Да би у овом бар у неколико указао пут и начин, којим треба поћи, ја ћу овде за решење тог питања навести два начина:

а) Узмимо нпр. да један округ има 100 општина, да по досадашњем закону о чувању пољског имања за чување потребе за сваку општину по један чувар, што износи 100 чувара. Али ако би ти петици били подељени на реоне среске. односно окружне, т. ј. ако би се ти реони чували заједнички, онда без сумње да би се горњи број не са 100%, но и са читавих 30—40% могао умањити. То пак значи, да би на тај начин од 100 чувара могли исти задатак вршити и 60—70, а ја мислим да то није мала уштеда. Смањивањем броја чувара могао би се мањи број боље наградити, а од боље награђених имала би се очекивати и боља и свеснија заштита наше имовине. Сви издаци учињени на награде чувара могу да падну на окружну самоуправу као централу или сразмерно на општину, срез и округ и то 40% на општину, 30% на срез и 30% на округ. Ову сразмеру наводим, али она може бити већа или мања. Да ми се не рекло, па то ће коштати врло много јер, рећемо, 60—70 чувара коће да коштају најмање 60—70 хиљада динара месечно и да се то нити сме нити може издржати. Истина је да би тај приговор био оправдан, али кад се узму с једне стране користи које се том приликом постижу, онда могу рећи да су ти издаци врло мали. Кад пак овоме додамо, да наше општине и без тога већ ове издатке предвиђају и исплаћују, можда много више, онда тек видимо да би овај приговор био потпуно неправдан.

б) И поред овако јасног доказа, ја сам уверен, да ће плашња због великих уображених издатака ову ствар бацити у архиву до бољих прилика, то да видимо и покажемо, да ли има пута и начина да се у овоме помогнемо на неки други и јевтинији начин и да ту пољску безбедност појачамо. И у овом другом случају наше самоуправе играју главну улогу, т. ј. ове требају да су организатори свега тога. Нпр. свака општина, према својој величини и богатству има једног, два или више служитеља, где се рачуна пољак, биров, пандур. Сваки срез има 2—3 па и више својих служитеља, а у последње време у срезима постоје и пољски

Сваки државни и окружни пут по закону има своје чуваре. Све телеграфске и телефонске линије имају своје сталне чуваре, све железничке пруге имају своје чуваре, све државне шуме имају чуваре итд. Другим речима речено, на територији једног округа постоје баталјони службеника, који се, да кажем, најнерационалније искористишу. Кад би се тај број службеника на једној територији заједничком сарадњом позваних фактора организовао у заједничку сарадњу, и да сваки, поред своје редовне дужности, буде обавезан радити и помагати и остале, који се поред њега баве, ја мислим да би се много и много код нас побољшала наши имовна безбедност.

У узајамну сарадњу свих службеника треба да припреми и организује наша окружни самоуправа.

III. Обезбеђење од елементарних непогода.

— Исто оне рђаве последице, које притискују нашег привредника због рђаве имовне безбедности, само још у јачој мери притискују и оне, које долазе услед непогода, града, суше и т. д. Мислим да не треба да вам нарочито истичем оне очајне погледе нашег привредника у најмањи прамичак црног облака изнад његових њива и усева, који му прети сваког часа, да му прожре и уништи све, што је урадио и произвео. Мислим, да не треба да вам нарочито наглашавате и оне очајне вапаје и болове привредника, који их спадају и после пустоши ових непогода. Мислим, да није нужно истицати оне муке и патње привредника, после ових непогода, око изналажења средстава за живот свој и своје породице, до идуће године и т. д. Јест, ово не треба нарочито доказивати, јер је то сваки од нас привредника у своје животу те горчине окусио, и према томе мислим, да се то зло мора, ако не сасвим, а оно бар у неколико на неки начин треба и мора свести на најмању меру. Према томе, мислим, да је на првом месту дужност наших самоуправа, да се тим питањем позабаве и њега реше у корист привредника.

Уклонити чиниоце ових пустоши и штете могуће је, јер то не стоји у домаћају људске моћи, али утицати да се те штете лакше и без већих потреса снесу и издрже, то је без сумње могуће. Па кад је то могуће, онда смео ли према овоме и даље остати пасивни и гледати, како преко године пропадају у беди и несрећи поједина наша села, која су по злој судбини оштећена непогодом. Ја мислим, нити треба, нити смео то зло гледати а не ублаживати га, а то је баш оно, што је дужност наших самоуправа. Управо рећи, од светих најсветија дужност. Да би смо то постигли, треба што пре наћи пута којим треба поћи и начина, на који се може што лакше и што брже ово зло уништити.

је садржина овог закона врло добра, ипак његова примена била је неизводљива, јер се по истом малу узимало а много давало, те је исти укинут. Сад пак, после рата, донесен је други, нов закон, али исти ни после толиког времена не уведе се у живот и настаје питање и кад ће бити уведен. Изгледа ми, да ће и њега стићи иста судбина првог закона, јер, док је по првом закону тражено од осигураника врло мало, а оштећеном давало много, дотле је по новом закону остало да се осигурава ко хоће, дакле необавезно, а то је немогуће. Чекају примену овог закона и евентуалну измену, нити можемо нити смео, а да се сами не помажемо.

Овде се сад позивају наше самоуправе, да оне ово узму у своје руке и да створе, ако не саме, а оно у заједници са општинама и срезовима, један задружни фонд у храни, а што појединац нити може нити хоће да сам учини. Овако удружени фонд веома слогом подупрт и са јачом контролом оличеном у власти, оне ће увек моћи и лакше и брже и сигурније да створе и дају много јачу гаранцију за савесно руковање и употребу тог фонда, а с тиме и веће користи. А што је најглавније, овако већа заједница имаће већа средства и биће распрострањена на много већу територију, која никад не страда цела од ових непогода, но делимично.

Да би се ово постигло мислим, да би наше самоуправе у овом погледу требале да се користе с једне стране досадашњим законом о општинским кошевима, а с друге стране задругом за пољопривредне кредите и да то на неки начин споје и место општинских кошева да створе по срезovima среске магацине и да у те магацине буде обавезно улагање улога у храни не по 90 кгр. једаред за свагда, но да се улаже сваке године. Тај улог да улаже сваки домаћин, сразмерно према броју чланова породице, а величину његову одредити сваке године по жетви, руководи се према томе, да ли је жетва боља или лошија, а у неродним не плаћати исти. На овај начин за неколико година ти фондови не само што би имали довољно хране у резерви за евентуалне штете, но би се од тих резерва могли створити и велики новчани фондови, који би доносили послужили и за друге потребе.

После овог треба да пређем на излагање свих оних питања, болова од штета, које нам причињавају заразне болести код наше стоке, као и излагања мисли и начина, шта би требало предузети, да се те штете уклоне. Али благодарећи овој самоуправи, која је у овом погледу за сада пошла правилним и добрим путем, те је за ову цељ вотирала кредит за маржене лекаре по срезovima, којима ће бити дужност да раде на сузбијању болести, ја о томе питању нећу ни говорити.

цели оно делимично, ако не онако као што сам изнео, а оно мало и на други начин предузети и извршити, што би, разуме се, било од огромне опште користи привредника, па и саме самоуправе. За то мислим, да напред изложеним идејама наше самоуправе имају обилно поље рада и ја их од стране моје и пољопривредника молим, да те идеје што тељежније и дубље проуче и њихово остварење у дело приведу. На тај начин не само што би отуда настале огромне и неоцењиве користи по нашег пољопривредника, него би тиме дали јасног доказа, да су били у праву и сви поборници народних самоуправа, за које су се целог века залагали и у својим програмима самоуправу на првом месту стављали као уставу за подизање благостања у народу. Напротив, нерешавањем ових, па и осталих привредних питања, ми дајемо супротно мишљење о нашим самоуправама, да или оне нису потребне за нас, или ми нисмо дорасли за њих.

Ја знам, да за остварење ових идеја потребује, поред добре воље, труда и рада још и знатна финансијска средства, али мислим, да то нити може нити сме бити смења овом остварењу. Ако се то не може све одједанпут, онда се може постепено. Главнио је, да се отпочне и ради.

Шта би пре и како требало да се предузме у овом погледу, то би требало све унапред изнети узети у оцену и отуда поћи једним сталним а сигурним путем ка остварењу тога. Ради овог молим Скупштину, нарочито председника и његовог деловођу, да не само по овим наведеним идејама, но у опште о подпомагању целокупне пољске привреде у округу, направе један сталан исцрпан привредни програм, по коме ће се у будуће систематски и стално радити на том помагању.

Да би ипак Одбор могао по тако израђеном програму још од почетка наступајуће године за коју се сад буџет ради, предузети потребне мере, ја молим да све позиције у пројекту буџета за пољопривредне потребе од 22—41 споје у једну позицију и да глас на подпомагање пољске привреде у опште у целом округу 500.000 динара. На овај начин ова позиција може послужити окружном одбору на подпомагање пољске привреде по утврђеном програму.

23.-IX-1925. г.

Београд.

Др. Ј. Спринћ

ек пом.

Моле се чланови Друштва и Подружници да јаве имају ли и могу ли уступити Друштву ове бројеве Тежака:

За 1919 год. бројеве 1, 2 и 3.

За 1920 год. бројеве 1, 2, 3, 4, 5 и 6.

ИЗ РАТАРСТВА.

Руски плодоред

Од интереса је проучити плодоред што су га саставили одлични руски агрономи и оштампао у својем календару „Селски Хозјајин“.

Назив усева	После којих усева или после каквог искоришћавања земљишта треба да се сеје?	Којим усевима може претходити и у каквој стању оставља земљу?	После којег се времена може повратити исти усеви на исто место?
Луцерка	После коренастих усева и после купуса, келерабе, келџ итд. сејаних и сађених иза гнојења. Пред сејање угар и гнојење.	Ако јој је пораст био добар, силно поправља земљиште, те после ње пшеница чешће боље роди него ли кад се сеје иза непосредног гнојења.	За песковиту луцерку после 3—4 а друге врсте 6—10 година
Еспарзета	После поврха и иза гнојења.	Оставља земљиште чисто и припремљено за озиму стрмину.	После 5—6 година.
Серадела	У озимој ражи ради јесење паше или после поврха иза гнојења.	Оставља земљиште чисто, припрема је за јарицу, пасуљ и т.д.	После 2—3 године.
Вучак (лупина жута и бела)	После свакога усева, ако само земљиште није обрадо рђавим травама, нарочито пиревином. Такође после самог себе.	Одлично поправља и очишћава земљиште. Ако се благовремено покоси, добар је за озимна жита; иначе је после њега најугодније сејати кукуруз.	Може се засејавати 3 до 4 године у стопице, али је овда потребно да се 2—3 године земља одмара
Хељда (за зелену пићу)	После сваког усева.	Одлично чисти земљиште; нарочито га ослобођава пиревином. После хељде која се покоси за зелену пићу одлично успева озима пшеница.	Неколико пута у току године у размаку 8—14 дана.
Мухар	Иза угара и свежег гнојења. После озимих или јарих жита, такође после кукуруза, луцерке и пашњака.	Добро чисти земљиште и припрема га за јаре усева.	После 3 до 4 године.
Пшеница	После луцерке, еспарзете, вучка, сераделе, шеверне реле, кромпира и т.д.	Збија и исушује земљу; после пшенице треба сејати кромпир, пасуљ, сочиво и т.д.	После 3 године.
Рај	На свежем угару после пашњака, хељде, лана и зелене пиће.	За хељду и пићне траве.	Такође
Јечам	После жита уз гнојење; после пасуља и једногодишњих пићних биљака.	За луцерку, еспарзету и т.д.	Такође
Овас	На крају плодореда, такође после пшенице, јечма, ражи и после сама себе, али не више од 2—3 пута. На врло неплодној земљи може у плодореду заузимати треће место после гнојења.	После овса обично отпочиње плодоред, он претходи окопавинама или пићним усевима.	После 3—4 године
	У плодореду заузима место између два стрмина. Одлично успева после		После 2—3

Просо	На новинама, иза коренастих усева и после купуса, кеља, келерабе итд.	Често оставља земљиште у рђавом стању. После проса је добро сејати хељду	После 3 год.
Хељда (за зрно)	После жита, лана и пашњака	Одлично чисти земљу од рђавих трава, и роч то од пиревине. Добро је после хељде сејати озима жита	После 3—4 године
Пасуљ	После озимих жита, коренастих и главичастих усева. У опште је најбоље сејати га између две стрине	Одлично припрема земљу за озиму пшеницу и јечам	После 6—7 година
Сочиво	После кромпира и другог поврћа, после хељде.	Као и горе.	Такође
Наут	После јарих жита	Као и горе.	После 4—5 г.
Грљорица	Слично овсу може бити последњи усев у плодореду, такође после ражи и овса	Одлично припрема земљу за озиму пшеницу, јечам и оvas.	Такође
Репица (Brassica napus oleifera) и Рена (Brassica napus rapifera)	На добро нагњеној земљи после луцерке, хељде и мешовитих пићних биљака	После репице одлично роди пшеница, раж и јечам	После 3 године.
Мак	После поврћа, такође на новини и у опште на добро угњеној земљи.	После мака добро успева јечам и оvas	После 5 и 7 година
Дуван	После луцерке и еспарзете	Одлично троши земљу и држи је у чистоти. Одлично чини припреме за сејање репице, јечма, кромпира и мака	Сваке године или после годину дана
Лан	После пићних трава или после главичастих и коренастих усева с добрим гнојењем; такође после репице	Снажно прпе земљу; после лана и овса или вишегодишње пићне биљке	После 5—7 година
Кромпир	После озимих жита, добро нагњених, такође после вишегодишњих пасишта	У плодореду замењује угар; оставља земљу растресену и чисту од коровљивих трава. Одличан усев пред јечмом, овсом, пасуљом и т. д.	Сваке године или после 3 до 5 година
Стојна и шећерна репа	На јако удобреном угару или после озиме или јаре ражи с гнојењем. Пшеница није добра као предходница репи	Одлично троши земљу и оставља је чисту од корова. Иза ње могу бити јара жита.	После 5 година
Мрква	У озимој ражи, лану, маку. Такође на угару и после кромпира с гнојивом.	Одлична је испред јечма и овса.	После 5 год.
Пастрнак (Raphanistrum sativa)	Као и мрква	Као и мрква	

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Питање: Молим Друштво за обавештење: како, би могао сузбити смолоточину на младим околеленим трешњама, које услед тога тешко напредују.

Милутин Богојевић
тежак из Мучибаде (Кљажевца).

Одговор: Смолоточина (Gummosis) се јавља на кошничавом воћу и то: на кајсијама, бресквима, трешњи, марели, вишњама и шљивама, а од језгровитог воћа само на бадему. Место јој је од коре до млађег слоја дрвета бакуље или бјела. На месту где ће се смолоточина појавити, кора постаје загасите боје а то пре него што одпочне периодично лучење, које се пробија кроз кору грана и стабла,

да изађе на површину, где се сасуши и стврдне. На оном месту где се то лучење појави образује се рана, која се доцније увећа и осуши кору око себе.

Убитачност смолоточине састоји се поглавито у томе, што сок који би воћки за храну служио, одлази у виду смоле, од чега воћка слаби и болује.

Узрочни смолоточине могу бити разни. Погрешан избор места на коме је воћка засађена, непорушна здравница, промрзнутост воћака. Код трешања нарочито проузрокују ову болест дубоко засађење и јако наћубрена земља.

Средство противу смолоточине, ако се појавила у круни воћкиној на ситним гранама јесте, да се исте одмах уклоне и спале. Ако је грана велика, онда треба место, где је смолоточина до здравог дрвета изрезати. Исто важи и за стабло. Рану треба помоћу четке или крпе неколико пута сирћетом или јаком сапуницом истрљати, па после овога кад се рана осуши, калем воском премазати. Неки препоручију да се изнад и испод оболелог места изврши прање коре. Ја се са овим не слажем и препоручујем, да се у опште код кошничавог, нарочито код касија, бресака и трешања, избегава ма каква операција, а ако би се већ нека повреда унишала, онда повремено место одмах калем воском премазати

Вој. Бујин.

ЗА ПИСНИК

48. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, држане 2. децембра 1925 год. у Друштвеном Дому у Београду.

Били су присутни: г. г. Председник П. Т. Тодоровић, Председник Д-р Т. Митровић, и чланови: А. Рашковић, Н. Петровић, С. Ратковић, Б. Ранковић и Б. Станисављевић.

Председава Председник г. Паја Т. Тодоровић, Бележко секретар г. Милав В. Дамијановић.

И.

Бр. 10804, Прочитан је записник 47. седнице Управног Одбора. — Одбор прима прочитани записник.

II.

Прочитана су мишљења Финансијског Одбора:

1) Бр. 10871/10872. По молбама чиновника С. Петровића и С. Абрамовића, да им се одобри исплата пореза за о. г. у месечним ратама, пошто је овогодишњи разред, који је добивен концем новембра о. г. много већи од прошлогдишњег, по коме су им и за ову годину вршене обуставе, те би им се сад задражало скоро по пола месечне припадљивости, — одлучено: да им се порез има наплатити у две рате.

2) Бр. 10979. Прочитано је стање касе за месец новембар о. г. који показује:

примање динара	4.524.703,01
издавање динара	3.203.744,07
остатак за дец. о. г. дин.	1.321.058,04
депозити динара	179.838,13

Укупно динара 1.200.996,17

Одбор прима прочитано стање а што се привремено издавања тиче, одлучује:

а) да се расходују дин. 178 колико је плаћено Друштву „Глобус“ за откуп тов. листа за кречомере и ши-

ромере, и дин. 257 колико је плаћено за транспорт плуга из Србобрана;

2) да се пише Министарству Вера и замоли за дејство, да мултија Мустафа Салихбеговић врати друштвеној каси 2000 дин., колико му је привремено дато као издаслику Подружине из Призрена, на име путних трошкова;

в) да се машина за растурање вештачких ђубрива понуди на откуп пољопривредним школама и угледним добрима, па по откупу ликвидира надатак, и

г) да остане привр. надатак прегледа Финансијски Одбор, и за идућу седницу спреми извештај.

III.

Мишљења Набављачког Одбора:

1) Бр. 9855/10030. По питању набавака по расписаном стечају, — усвојено је мишљење да се набави:

а) од Севера и Ком. из Љубљане:

1000 кгр. семена црвене детелине	
15000 „ „ луцерке	
1000 „ „ багрема	
3500 „ „ сточне репе	
50 „ „ дивље јабукe	
50 „ „ дивље крушке	

б) од Т. Владисављевића из Београда: 800 кгр. семена гледичја.

О овиме известијати фирме, с тим да ће налог за испоруку следовати кад се семе испита.

IV.

Мишљења јаступ. Инспектора за Подружине.

1) Бр. 11021. По молби Подружине из Ср. Митровице да јој се отвори кредит, — усвојено је мишљење да јој се да кредит у справама и материјалу у износу 10.000 динара.

2) Бр. 10825. По молби Подружине из Ниша, да јој се пошалу 284 похвалнице за награде одликаним излагачима на овогодишњој изложби, — одлучено је: да се похвалнице пошалу, а Председништво да то питање регулише.

3) Бр. 10970. По писму држав. економа из Богатића да се у тамошњој Подружини не ради како треба, — одлучено: да се замоли г. Стеван Лукић пољопривред. референт из Шапца, да приликом службеног одласка у Богатићу прегледа рад тамошње Подружине и поднесе извештај.

4) Бр. 10954. По прочитаној извештаја г. Б. Станисављевића о изложби у Ужицу, — одлучено је: да се упути Књижевном Одбору.

V.

Бр. 10937. Прочитано је писмо Банат. Савеза Срп. Земљорад. Задруга из В. Бечкерекa, по коме извештавају да они нису тражили, да им Друштво прода прскалице по цени по којој их рачуна и Подружинима већ су мишљили да им поручи, па да плате фабричку цену и припадајући подовз и царину. На име трошкова даће Друштву 5% од куповне цене. — Одбор одлучује: да се Савез извести, да Друштво својим Подружинима ништа не продаје са зарадом, већ им све уступа по куповној цени са покрићем рејиских трошкова. Према томе раније решење не може се мењати и Савезу ће се уступити прскалице под условима изнетим у писму Бр. 10250 од 25. пр. мца, ако на то пристане.

VI.

Саопштења и предлози:

1) Бр. 10890. Прочитан је позив Друштва одлемењачка беоја из Осјејке, на редовну главну скупштину, — Одбор прима знању.

1) Бр. 10951. Поводом представке г. Спремића, — одлучено: да се умоли г. Спремић да долази на седнице а председник да регулише ствар.

Са овим је седница закључена.